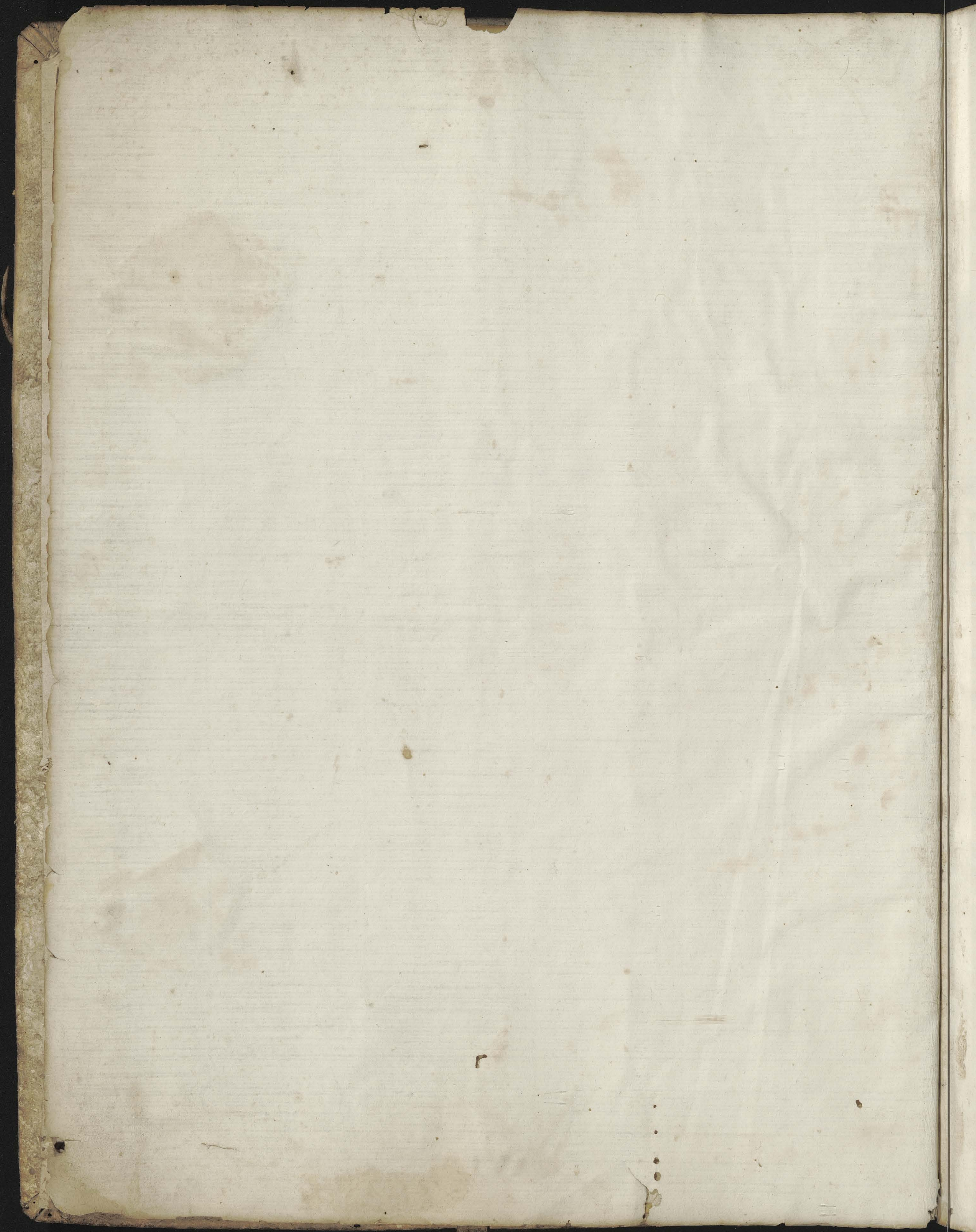
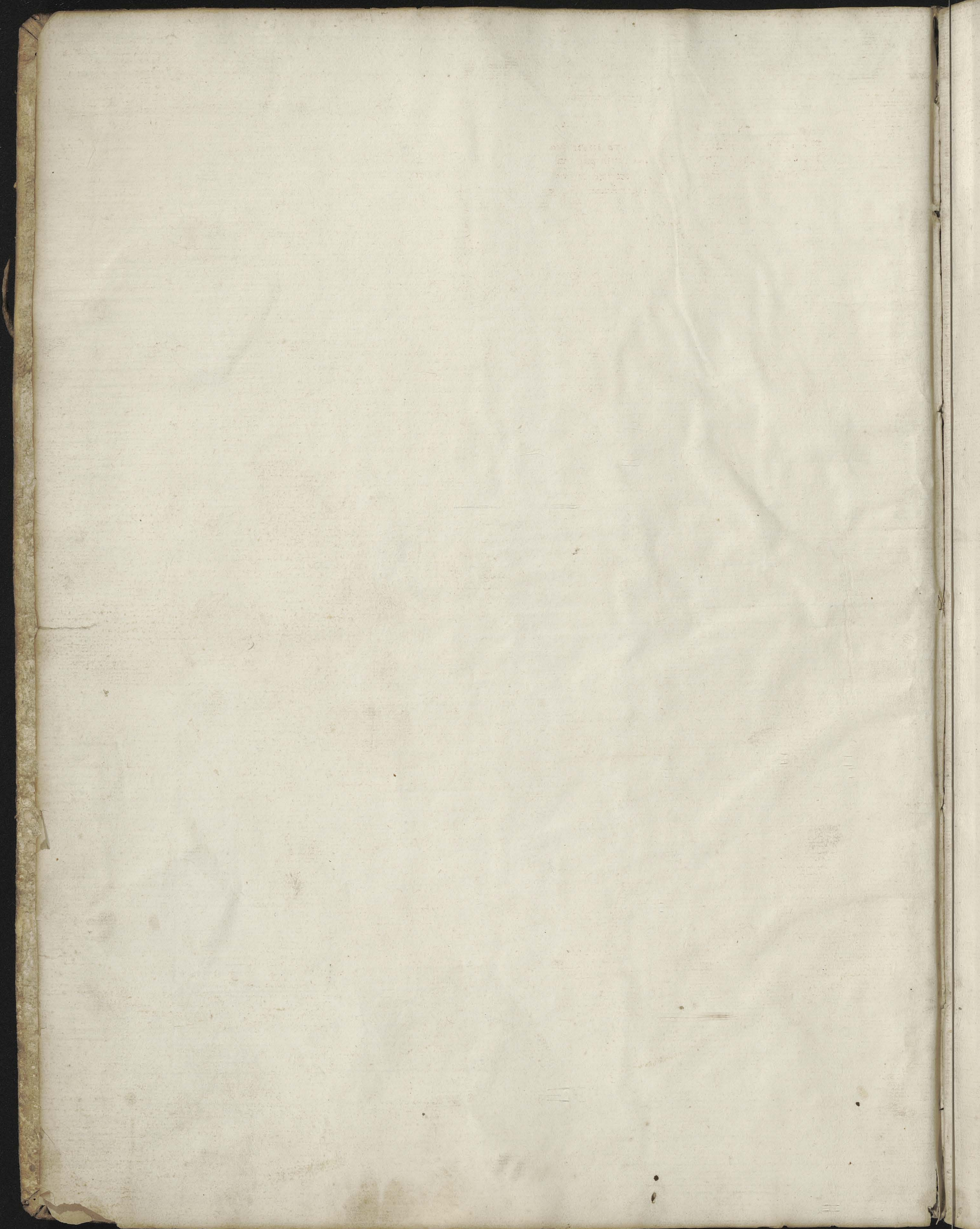

Liber Expositionum super omnia opera Senecæ Fratris Luchæ ordinis Prædicatorum.

706

INCIPIT epistola fratris luche epi auximane dyoces ordinis predicatoꝝ ad dnm̄ papam Clementem sextum sup tabulacione et exposicione senece

Sanctissimo pr̄i et
dnō dnō clementi diuina ꝓuiden
cia sacro sancte Romane ac vniu̇sal̇
ecclie sūmo pontifici · frater luchas
hūilis creatura vr̄a auximane dyoc̄ Epūs
culmen dignitatis operū eminencia adequa
re in quibꝫ sedm̄ sanctū uīm̄ ꝓsperos ad cūc
ta successus Gnālis totius ecclie cathedra
ac celsitudo tanti status requirit in pncipe ⁊
nō solū ut ingenio ceteros supet · et litteraꝝ
pericia singulars subditos anc̄edat · et facun
dia omēs mortales transcendat quibꝫ ē dignita
te pstancior · Inquibꝫ omibꝫ qūtū nobis natu
re benignitas et exercitiū contulerit euidens
ē · s; exhigitur ulterꝰ · ut xpiī ꝑlin distur
batis antiquis et iniustis possessionibus ex
clusis uelut Josue in hereditatem funiculo ⁊
distribucionis distinctam inducat Non qui
dem terram chananeoꝝ s; uirtutū moraliū
possionē uiolenter recipiat · et acquirat quā
meciū caleph filio iesone explorare fertili
tatem et salubritatem soli et municionis ⁊
eius considerare misistis · Cum ceteris refero
santitati vr̄e hanc possionē gentiliū auc
toriū fertilem et fecūdam magnitudine bo
tri fidem faciens et salubritatē soli suos
habitatores conuinatis stirpe enaciū ibi
dem nata et educata compbat eosdem ⁊
argumento valorem · huius possionis ondo
quia omiū virtutū genē fecundam · et vi
niū habundant̄ ꝑpinare opa · s · ỽtuosa sua
inter omī difficultate exclusa elicita salu
britate soli uastitas · et pulcrudo habitan
ciū ostendit quibꝫ omibꝫ viciosi comparati
locuste videntꝰ circa quāuis longa poste
riora habeant in ꝑalibus exaltati de quibꝫ
salustius · ꝑposteri hoīes uentri sompno de
dici Virgilius describens ytaliā quā sup
bactros et indos ꝓfert ex ualore habitan
ciū ꝑcipue incipit cōpbare · hec genus ac
re viriū genus marsos pubemq; sabelliū
assuetūq; malo ligurem uulsosq; verutos
extulit hec decios varios magnosq; camil
los scipiadas duros bello · et te maxiē ce
sar Et concludit salue magna parens frugū
saturnia tellus · hec nō frugiū quibꝫ corpa
aluntur · s; virtutū quibꝫ animi reficiuntur
ferax est Inter ceteros Senecaꝫ tabulanī
et expositū cui singularit̄ s̄titas vr̄a me
deputauit ut uerus explorator refero ⁊
muros securitatis ad celum usq; ad ꝓtensos
hr̄e nulli timori locū est Sup quo vr̄e
btitudini grās amplissimas genibꝫ flexis
ago q̄ mihi ꝑcipue illū delegasti q̄ moꝝ
est censura et virtutū moraliū culmen
et omiū fortuitoꝝ despectus sed uide ruidi
tatem in meam aciem consideraciones re
flectiones obiectu ꝓprie fragilitatis retimdor
illud oracii sepe meciū conoluens Sumite
materiam vr̄am qui scribitis equā uiribus
et uersate diu quid ferre recusent · quid vale
ant humeri quoꝝ debilitatē attendens
ut me insufficientē certissime sciens sar
cine tanti oneris magis subtrahi q̄ sup
poni placent S; quia ingiū obediencie
suaue et onus leue xpō ꝑdicante cognos
co cuiꝫ ꝓ̄lacet humeros ad portandū In
iunctū offiīi exhibui quidq̄ reprehensionis
fuerit i mandatorem regens · si insipiens
factus sū uos incoegistis · quia sūma po
testas eciā si supplicet cogit Conseruet uos
deus ꝑplo suo pncipem et pastorē donec
sub pedaneos uictos ul' spontaneos videat
Inimicos donec amari usq; ad mare · et ⁊
afflumine usq; ad t'minos orbis t'raꝝ lapis
de monte sine manibꝫ ꝑcisus oīa regna
in statua cōfracta ad suī obedienciā infle
ctat · et incuruata omiū gentiliū imperia
fidei iugo subiciantur et ad pediū oscula
beatoꝝ nobis cū hūiliter prosternantur

Explicit epl'a Incipit prologus eiusdem sup eodem

Tilitas huius
copilacionis be
atissime p̄r̄a cle
-mens et facilitas i uencionis et
inuentoꝝ declaracionis ut longe
inquisicionis labor absit documēta sumere
nolentibꝫ quo gnē morbi egrote ut animi
quibꝫ remediis subueniendū cuōs curat ⁊
pellit hec doctina timores inanes sollicitudi
nes detrahit cupiditatibꝫ liberat errorē ⁊
mortis excludit adu̇sa fortiter ꝓspera mo
derate ferre docet de ỽtutibꝫ singulis disse
rit vitā btām ondit cōmunis marcens
et inanis doctinis tritus vanis laborat ut
subtilia et inutilia et in latebris obtruxa
reperiat · quibus repertis reptor i nullo fit
melior quāuis litteracior erubesce · sidon ⁊
ait mare uerecundet̄ xpīanitas tm̄ ỽtutū
conatū in gentilitate aspiciens parui ence
voluntati uīe utinā tam efficaciter quā
libenter quoꝝ secundū aput me ctissimū
ē · s; ꝑmū vr̄e censure formidat acumen
ꝑ ingeniū altissimū atq; clarissimū vr̄m
et quem nullus aiō defectus possit latere
videl; nō subuenientibꝫ titulis collocata
supflua nō suppleta dubia nō ctificata ā
bigua nō enodata Inquibꝫ omibꝫ rephendus
an tollerandus sim · neq; si sciam dicere ausiꝫ
hoc certissime scio qd̄ si hoc opus rnderet
etati septenos ocies solis anfractus red
ditusq; conuertenti ꝓfacto pfectū atq; plenū
eēt Quod si nō adeq̄t s; multū distat cū
paupibꝫ istiticia ꝑpli pilos capraꝝ et pel
les arietū rubricata · et cū vidua euange
lica dno ex animata deferre pauulū munꝰ
s; nō parua deuocione oblitū vr̄e lenita
tis clemencia oro benigne suscipiat · hanc ⁊

tabulam per alphabetum simul et exposicionem sup omnes libros senece quos habere potui videlicet sup epistolas ipsius senece ad paulum sup xxii libros epistolarum ad lucillum sup librum de beata vita sup duos libros de dei providencia sup tres libros de ira sup septem libros de beneficiis sup libros de questionibus naturalibus sup x libros declamacionum sup duos libros de clemencia sup librum de tranquillitate animi super librum de brevitate vite sup librum de consolatione ad marciam sup librum de consolacione ad polibium sup librum de consolacione ad helbiam sup librum de moribus sed librum de quatuor virtutibus qui alias dicitur et intitulatur de copia verborum sed librum de studiis liberalibus sed librum de remediis fortuitorum sup vii tragedias et sup librum de ludo claudii de libro autem proverbiorum et de paupertate nihil omnino accepi quia isti duo libri sunt excerpti de dictis eius de verbo ad verbum ut patet diligenter intuenti De libris vero contra supersticiones quem beatus augustinus pluries allegat et maxime sexto de civitate dei nihil sumpsi quia ipsum habere non potui In exposicionibus quippe ad illucidacionem eorum que dicit obscura attendat lector diligenter et quantum possum per senecam met exponere conor introducendo dicta eiusdem in aliis locis reducendo ad passum dubium aliquem remittendo ad textum et ad glosam huius copilacionis aliorum tractatuum et capitulorum Quibus non existentibus ad propositum vel non occurrentibus utor bibila et beato augustino maxime de civitate dei Jeronimo maxime in epistolis Ysidoro ethimologiarum fulgencio mitologiarum papia huguicionum prestiano aristotile maxime in ethicis Titolivio salustio paulo orosio Justino Julio celso suetonio virgilio ovidio stacio oracio iuvenali persio apulegio et maxime valerio allegando libros vel capitulo Quorum omnium aliquem punctaliter sicut verba iacent pono sed ut plurimum solum sententiam quia ponendo verba in eodem stilo redderetur tunc glosa eque obscura quam obscurior quam textus senece et exponendo exposicionem fieret exposicio et diffunderetur opus et evagaret et hoc exceptus sum in principio libri et ideo me magis ad sententiam quam ad verba reduxi secundario quia memoria mihi me sinus rudet et principalius ad instrat sententiam quam verba et ut facilius exposicio quid exponat cognoscatur in ipsis exposicionibus principium textus cui adhibetur virgula rubea subiecta signatur modo novo quem in iure observatur Et ne sim prolixus aliquem verbum meis sententiam senece exprimo et non singula et verba eius pono quia bene considerata senece sententia verbis meis expressa singula de articulate claret diligenter attendenti Aliquem in glosis que ponuntur non sunt exposiciones sed confirmaciones et roboraciones sententiarum eius vel quantum ad idem narracionem

Explicit prologus Incipit tabula per alphabetum sup omnes libros senece et exposicio eiusdem edita a fratre lucha ordinis predicatorum et episcopus auximane dyocesis ad dominum papam clementem sextum

ABSTINENCIA Quomodo dudum quidam a carnibus animalium abstinebant Quidam namque quia eis videbatur crudele animalia lacerare Carnem animalium eis videbatur materia esse luxurie Item quia varia carnium alimenta videntur bone valitudini corporis esse contraria Pittagoras vero et sequaces eius monebantur ad istam abstinenciam quia credebant animas hominum transfundi in corpora bestiarum et quomodo Seneca incepit a carnibus abstinencia Ex textu

Non pudebit fateri quem mihi pittagoras amorem iniecerit ad sathion dicebat quare ille in animalibus abstinuisset quare postea Sextius dissilis utrique causa erat sed utrique magnifica hic hominis satis alimentorum circa sanguinem esse credebat et crudelitatis consuetudinem fieri ubi in voluptatem esset aducta laceracio et adiciebat contrahendam materiam esse luxurie colligebat bone valitudini contraria esse alimenta varia et nostris aliena corporibus At pictagoras omnium inter omnia cognacionem esse dicebat et animarum commercium in alias formas transeuncium Nulla si illi credas anima interit nec cessat quidem nisi tempore exiguo dum in aliud corpus transfunditur Videbimus per quas temporum vices et quando pererratis pluribus domiciliis in hominem revertatur Interim sceleris hominibus ac patricidii metum fecit cum possint in parentis animam inscii incurrere et ferro morsuve violare si in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur Hec cum exposuisset sathion et implevisset argumentis suis non credis inquit animas in alia corpora atque alia describi et migracionem esse quam dicimus mortem Non credis in hiis pecudibus feris ve aut aqua mersis illum quondam hominis animum morari Non credis nihil perire in hoc mundo sed mutare regionem nec tantum celestia per certos circuitus verti sed animalia quoque per vices ire et animos per orbem agi Magni ista crediderunt viri Itaque iudicium quidem tuum abstine ceterum omnia tibi in integro serva si vera sunt ista abstinuisse animalibus innocencia si falsa frugalitas est Que istis crudelitatis tue dampnum alimenta tibi leonum et vulturum eripio Hiis g. instigatus abstinere animalibus cepi et anno peracto non tantum facilis erat mihi consuetudo sed dulcis libro xx epistola cviii Ex glosa Sextius philosophus scripsit librum verbis grecis de moribus romanis de cuius libro seneca epistola lxiiii ubi sic dicit lectus est liber sextii patris magni

siquidem mihi credis viri · licet ipe neget stoyci
quantus in illa dy boni uigor est quantum animi · hic
est moribus philus non in nemes quorundam sc
pta tamen huic clarum nomen cetera exlingua ala
exangua sunt instituunt disputant cauillant
non faciunt animum qz non habent Cum legeris sexcium
dices primum uiget liber est · et · hoiez est diuinit
tit me plenum ingentis fiducie inqua posicio
ne mentis sum cum hunc lego fateor tibi libz
omnes provocare casus libet exclamare Quid cess
sas fortuna Congredere paratum uides illius ani
mum iudico qui querit ut se experiatur ubi uirtu
tem suam ondat et paulo post · hoc egregium
habet sexcius qd et ondat tibi beate uite magnitu
dinem et disperacionem eius non faciet Iste sex
cius abstinebat a carnibus pp frugalitatem obs
uandam · et pp crudelitatem vitandam · et pp
luxuriam edomandam et sanitatem conseruandam
ac pictagoras alia racione abstinebat a carnibus
pp periculum parricidy euitandum cuius doctrina
talis erat · qd aie exeuntes corpa sedm de
merita ul merita intrabant alia corpa siue
hominum siue bestiarum et dicebat non ee infernum
sed perinnuacoez fieri peccatorum · p hoc qd aie de
functorum tendebantur in corpa vilissimarum
bestiarum Vnde rephendendum humanum genus
ut refert ouidius li · xv · meta morfoseos his
ubis dicit · O genus achomeni gelide formi
dine mortis · Quid stigias quid umbras
Quid numina vana timetis Materiem
uatum falsique pericula mundi · i · O uos humanum ge
nus indoctum et rude qd timetis mortem quam
putatis frigidam et timetis stigias · i · aquas
infernales Vnde aristotiles primo meth · ponit
opinionem illorum · qui ponebant stigias principium
· i · paludem infernalem ad quam credebant pge
re aias defunctorum Vnde virgilius vi · li · eney
dos dicit · huc omnis turba ad rippas effusa
ruebat Matres atque viri defunctaque corpa
uita Magnanimum herorum pueri Innupte
que puelle Impositique rogis iuuenes ante ora
parentum et post subiungit Cogitu stagna vi
des alta stigiamque paludem dy cuius iurare ti
ment et fallere numen Sequitur inexposici
one dictorum pittagore Quid umbras quid
numina vana timetis vmbras vocat vmbras
vocat aias defunctorum dequibus dicitur qd cerbe
rus canis videlicet infernalis exanguis ter
ritat vmbras · i · aias defunctorum sine sangne
Numina vocat demones quorum numinum mul
tiplicem distinctionem ponit apuleyus li · de deo
socratis · hec oia pittagoras poetica et fabulo
sa reputabat Et ideo dicebat materiem uatum
· i · poetarum et pericula falsi mundi · et · infernum quem
dicit falsum hoc est non ee sz exclusio in inferno
sedm opinionem suam ne iusticia diuina inde
retur difficere in puniendo mala dicebat pu
niri aias · et hoc qd claudebant in corpibus bes
tiarum · et io dicit cogregacoez ee · inter hoies
et bestias pp easdem aias Et io ad cauendum

parricidium ponebat abstinenciam a carnibus
quia ubi homo credebat comedere pullum ul lepo
rem comedebat prem ul filium ul uxorem ul
saltem hoiem · et sic comedendo carnes est homicidium
ul parricidium quod incidit inpentus aiam i
occidendo eam ul comedendo eam in qua est aia
pris Et io dicit in textu ferro morsu · ul mo
lare · et in li · methamorfoseos xv · phibet dentibus
temerare nephandis corpa Nisi aliam lit
teram habet nec est · et est sensus melior · quia
numquam aia deficit ii et quod in aliud corpus
migrat In hoiem reuitatur · ponebat pitta
goras qd p erratis pluribus domicilys corpo
porum bestiarum facta purgacione peccatorum aia
reuertebatur ad corpus humanum · et si illi virtuose
vixisset iterato in corpo humanum migrabat Et
de se ipso refert migrasse in v · et in bello troi
ano se fuisse euforbium · et multa abstinencia · et
sobrietate ait se puenisse ad memoriam eius
qd fuerat · quia aie in tundo corpa noua obli
uiscuntur omnium que egerunt · et quantum ad obli
uionem consentit plato · et virgilius vi · eneydos
Quantum uero ad habitacionem aie in corporibus
bestiarum refert virgilius in eneydos vii circem
socios ulixis mutasse in bestias · et apuleyus
methamorfoseos · dicit se transformatum fuisse in asinum Et
sup hoc scribit xii · libros stilo · ppriissimo Virgi
lius aut vii · eneydos scribit sic · hinc exau
di gemitus ireque leonum vincula recusantum
et sera sub nocte rudentum Setigerique sues
atque in psepibus seuire ac forme magnorum
ululare luporum Quos ex hominum facie dea +
seua potentibus herbis induerat circe in vultus
ac terra ferarum Beatus augustinus de ciuitate dei
relatis hys transformacionibus adiungit se au
diuisse cum eet in ytalia mulieres ibidem sta
bularias hospites suos conuertere in iumenta p
actoque ope iterum reformare in hoies · et sup hoc
disputans · ita lectorem audium huius noticie de
ducit · ut qui incertus acquiescat dubius rece
dat Si in quo cognatus aliquis spiritus hostis
pateretur Iste textus multiplicat scriptus repit
et varie pp quam varietatem oportet multipli
citer exponere sic habetur hic sensus talis est parria
dium committit ferro illius aialis inquo cogna
tus spiritus · i · alicuius consanguinei tamquam hostis
et inimicus inficit · et illud est hostis pateret
· s · mortem · Si aut dicit pateret · s · spiritus consang
uinei tamquam hostis ul tamquam hostia Si aut scri
batur parentet · oz sic exponere parentare idem est
qd sacrificare Erat consuetudo antiquorum genti
lium hostias immolare · et immolatis sacrificatis
et immolatas · et sacrificatas comedere ex magna
na hostilitate pcedit sacrificare hoies · et co
medere eos sicut rex psarum filios arpallide
epulandos dedit pri ut refert seneca · in de +
ira Et sicut atreus filios tiestis fris sui immo
lauit · et auctor in omnio pri apposuit · ut ref
fert seneca in tragedia Et buxirides in egipto
hospites immolabat ut refert orosius libro

hystoriarum ad bttm aug. et sic parentare e in
imici et hostis. Alia littera het hospitare vide
licz spus osanguinei in corpe beste hospitatis
no debz ferro morsu ne molare etc. Dulcis
i. delectabilis unde arles ii ethicorz dicit
signu ee agenerati habitus delectabili ope
rari Ante eni habitum uirtutis adquesitis opa
ciones ruose sut difficiles. et ii cu cognatu
no put exterit. sz post hitiz sunt faciles et de
lectabiles et ideo senece post hitiz osuetudo
erat delectabilis abstinere acarnibus. Ouidius
i methamorfoseos xv dicit numam pompiliuz
sedm regem romanorz fuisse eruditiz apitta
gora hac doctina. et io odisse sacra et cerimo
nias romanorz. Augs de ciuitate dei asserit
numam antecessisse pittagoram. et no ex
doctina pittagore. sz demoniz inuenisse illa
pphana et fuisse ydrom antiquiz. Sextus textus
Quid senciat seneca circa passiones an
ine ansalicet possum ab omnibus abstinere
ut uidetur magis sectam stoycorz i peripate
Itaqz consci nobis inbellicitatis | ticorz seu
nre quiescamus nec vino infirmiz animum
conmittamus nec forme nec adulacioni nec ul
lis rebus blande trahentibus. Quod panicius
de amore querenti respondit. Hoc ego de oib,
affectibus dico quatiz possimus nos a lubrico
recedamus in sicco quoqz parum fortiter stamus
Occurres hoc loco mihi illa publica contra
stoycos uoce Nimis magna promittitis ni
mis magna precipitis nos homunciones
sumus. Omia nobis negare nos possumus
Dolebimus sed parum. Concupiscemus sed tepera
te Irascemur sed placabimur. scis quare no
possumus ista quia non posse no credimus.
ymo me herales aliud est iure uicia nra
quia amamus deffendimus i malumus excu
sare illa quam excutere Satis natura ho
mini dedit roboris si illo utamur si vires
nras colligamus ac totas pro nobis certe no
contra nos conatemus Nolle in causa e non
posse pretendit libro xvi Epla cxvi. Glosa
Nimis magna promittis stoyci put uirtutem
moralez osistere in abdicacione et euulsione
omiz passionu aie. et ita sentit boecius. li i
de osolacione Gaudia pelle pelle timorem
spemqz fugato. nec dolor adsit nubila enim
mens e uinctaqz frenis hec ii regnant Tangit
quatuor passiones circa pus bonum gaudiu
circa absens spem circa maliz pus dolorem
circa absens timorem. de quibus virgilius eney
dos vi. hinc metuunt cupiunt gaudentqz do
lentqz nec auras suscipiunt clauseqz tenebris
et carcere ceco Est g doctina stoycoriz euel
lere radicatus. omis huiusmodi passiones. et dicunt
osistere uirtutem moralem in passibilitate arlis
ii. ethi. odicit no bii assignauerunt virtutem
in passibilitatez Et arguit contra eos multiphat
et assignat ipe virtutem existere i medio pas
sionu recte sic dicit in tex. dolebimus sed paru

concupiscemus sed paruz al's temperate Contra
hoc arguit iii. de tusculanis qonibz ubi dicit
sic pipatetici nre familiares quibz nihil e ube
rius nihil erudicius nihil grauius mediocritates
morborz aium no sane pbant omne enim malu
eciam mediocre magnuz est Nos aut id aga
mus ut insapiente nulliz omo sit Nam ut cor
pus eciam si mediocrit egruz est sanu no est
sic in aio ista mediocritas caret sanitate Scdm
igr tuliuz et senecam dolor et timor et ira
et concupiscencia. et gaudiuz sut radicitus
de aio uirtuosi euellenda Istam dissonancia
tractat augs de ciuitate dei. et ex doctina auge
lii in li noctiu acticarz detiniat cum et conat
ocordare macrobius aut in comento sup sopnio
scipionis ponit quatuor gradus virtutiz. pimas
dicit ee ciuiles que passiones mollunt et ad
mediu reducunt de quibz aut arles Scdas di
cit purgatorias que passiones auffert Ter
cie sut purgati defecatiqz ai et ab oi huius
mudi aspergine. detersi temperanciaz cuius
terci gradus dicit terrenas cupiditates no
no reprimere. sz penitus obliuisci fortitudini
assignat passiones ignorare no vincere ut
nesciat irasci cupiat qz nihil Virtutes quarti
gradus assignat ydeas virtuti in mente
diuina Scus aut thomas qui inscripto super
librum ethicorz secutus fuit arlez i pima scde
approbat istam distinctionez uirtutiz. et dicit q de
virtutibz ipe loquens alibi intellexit de virtu
tibz pimi gradus Et sic scdm hoc uirtutes pimi
scdi et tercii gradus excludunt passiones q
excludere e difficilimu. sz no impossibile Et ppter
istam difficultatez hoies comunit no faciunt
cognatus ad hoc Et sic seneca redarguit eos
q nolle e i ca et ptendit no posse cu tn possi
bilitas sit ut homo robore nature et conatu uo
luntatis utatur Item quomodo multi magis ue
cundia et pudore peccandi qua bona uolunta
te a prohibitis et pctis abstineant ubi eciam
ondit quo iuuia ius vini sumpti et potati que
est contra abstinencie omnia uicia que sunt inhoie
Plures pudore pec | manifestat Seneca
candi qua bona voluntate prohibitis
abstinent. at ii possedit animu iuuia
vis vini quicqd male latebat emergit Non
facit ebrietas vicia sed ptrahit Tunc libidi
nosus nec cubiculuz quidem expectat sz cupi
ditatibz suis quatiz pecierunt sine dilacione
pmittit. Tunc impudicus morbuz ofitetur
ac publicat. Tunc petulans no linguam no
oatuz. Crescit insolenti supbia crudelitas seuo
malignitas liuido. Omne uiciuz detegit
et prodit libro xiii epla lxxxiii Septimus Glosa
Plures tales no sut virtuosi qui abstinent
a turpibz soluz ppter uerecundiaz Non facit ebri
tas de se uiciuz est. et qui comittit inebrieta
te pctm meretur duplices maledictones scdm
arlez. vz rone ebrietatis. et rone pcti in ea co
missi Sz scdm thoma scda 2e nunquam pctat ebrius

idem peccatum committens Omne vicium Regulare
est hic quod omnia vicia et secreta detegunt et ma
nifestant Inebrietate sicut enim in dolio fervor
calore vini totum ... imo ad superiora deducit
ita omne secretum et abditum in imo cordis
ebrietas deducit ad linguam si non in omnibus
nec contingit Nam tullius timber tota vita sua
fuit ebriosus secretum tenuit de morte cesaris
sicut cassius qui nunquam vinum gustavit Cassio
et homini ebrio nunquam aliquod secretum elapsum est ut
dicit seneca epistola lxxxiii Omnia quod seneca in fine
libri de tranquillitate animi concedit quod aliquando homo ine
brietur exemplo solonis et archesilai et catonis
si dicit non esse sepe faciendum ne animus mala
in consuetudine inducat credo quod non intellexerit
de illa ebrietate que alienat sed de illa que
letificat. etc. Item quod contingit ex abstinen
cia auditus sinatur premittit autem dedu

Duo quia sunt duplici genere voluptatum de
voluptatum alterum corporales morbos inhi
bet non tamen tollit. ymo si verum existim
es meritat magis Juvat bibere sicientem gra
tior est esurienti cibus. Quod quod ex absti
nencia contingit auditus excipitur Illas non
animi voluptates que maiores certiores quod sunt
nemo medicus egro negat. Has quisquis se
quitur et bene intelligit omnia sensuumque blandi
menta contempnit libro xv epistola lxxxviii. Item
quomodo carere assuetis voluptatibus abstinere
cibo sitire et esurire gravia sunt Require
titulo de morbo c. iii. Item socrates potius ab
stinencia finire vitam et media potius quam
veneno mori Require trac. de morte c. ix.
Item de abstinencia tulli marcellum qui in
currebat morbum incurabilem eodem titulo c. x.
Item quorum dolor repetit pedes aut vino aut
balneo abstinet Require titulo de ocio c. ii. Item
qualiter sit abstinendum ab offensis Re. titulo de potenti
te c. i. Item de moderanda abstinencia vetitum
Re titulo de contemptu c. v. Sequuntur glosa

Juvat bibere homo repletus cibo et potu non
delectatur nec in comedendo nec in bibendo quia
natura posuit delectaciones istas in cibo et po
tu propter vitam manutenendam. In homine abstinente
qui non sumit alimentum secundum nisi digesto prius
expectat horam famis et sitis et quod sumitur
quantum natura requirit delectabilius ingerit quam
illi qui superflua comedunt et bibunt Illas non vo
luptates et delectaciones mentales sunt pociores
delectationibus corporalibus quod potest ex potencie nobili
tate. Sicut enim visio est delectabilior quam auditio
vel olfactio racione potencie magis accedentis ad im
materialitatem quia actus visionis non fit cum trans
mutacione sicut olfactio et auditio cum transmuta
tione obiecti et potencie. si actus mentales qui
sunt immateriales etc. Secundo racione obiecti quia
videmus homines abstrahi a malis voluptatibus
corporalibus ne perdant honorem qui honor est ob
iectum intellectus et non alicuius sensus Tercio racione
actus qui est penetrabilior et intimior quam visi

one enim corporalem videtur solum superficies obie
cti. si pactum intellectus considerant extrinseca et
intrinseca Item opera intellectus est continuabilior
quam sensus qui fatigatur in operacionibus et deduc
tum est quod delectaciones mentales sunt pocio delec
tacionibus corporis ex potencie nobilitate et ob
iecti dignitate ex actus penetrabilitate et conti
nuabilitate Ista habentur ex vii et ix ethicorum et ex prima
secunde thome Agere de rectitudine actionis
quomodo sit a voluntate que recta est ab habitu

Accio recta non erit nisi virtute Senece
nisi recta fuerit voluntas ab hac enim est
actio. Rursus voluntas non erit recta nisi ha
bitus animi rectus fuerit ab hoc enim est voluntas
habitus. Porro animus movetur in optimo nisi to
cius vite leges perceperit et quid de quoque in
dicandum sit exegerit nisi res ad verum redege
rit Non contingit tranquillitas nisi in mutabile
certum quod iudicium adeptis ceteri decidunt sub
inde et reponuntur et intermissa appetitum
alternis fluctuant. Causa inquietacionis
est quod liquet nihil in certissimo regimine uten
tibus fama libro xvii epistola xcv. Sequitur Glo

Nisi habitus animi virtus fuerit attendendum est quod vo
luntas potest esse recta sine quoque habitu cum enim ha
bitus acquiratur ex similibus actibus frequentatis non
potest esse rectus habitus nisi precesserint recte actiones
agenerantes habitum illum Unde generaliter illa pro
posicio falsa est quia sepe erit voluntas non erit recta
nisi habitus animi fuerit rectus rectitudo enim volun
tatis precedit a recto iudicio intellectus Unde
stante iudicio recto tamen in universali et particulari vo
luntas non potest esse aliqua malicia in voluntate
quam non precedat error in intellectu secundum communem
doctrinam. Unde sine omni habitu voluntatis cum intell
ectus possit esse rectus et recta voluntas. pre
cedat a rectitudine intellectus sequitur quod sine omni
habitu voluntas potest esse recta Est igitur intelligen
da proposicio senece ex actibus succedentibus et non
sic Unde et generaliter dicit enim ibi inferius quod animus
erit non in optimo. et postmodum quod non con
tingit tranquillitas Ad hoc enim quod animus sit tran
quillus et optimus et in optimo tranquillo sta
tu et operaciones eius sint optime requiritur
habitus ut est sententia Aristotelis x ethicorum Quamvis enim ope
raciones possint esse virtuose absque omni habitu existente
in anima et in voluntate cum perfecta virtus se non potest
esse sine habitu virtutis ut Aristoteles ibidem clare dedu
cit. et sic est intencio senece quod ad perfectionem
rectitudinis voluntatis requiritur unio habitus in
intellectu iudicantis recte de legibus humane vite
et firmitas istius iudicii et habitus in volunta
te correspondens intellectus et firmitas assue
factione bonorum operum contempnens omnes vanita
tes et non regulans ad famam et sine illa propo
sicio generalis cum talibus condicionibus in intellectu habet necessitatem

Quomodo agenti interdum quiescendum sit et
quiescenti agendum. ideo natura diem et
noctem fecit gravia cum prius misit et inquietos
et qui semper agunt fore reprehendos Seneca ...

Sic utrosq; rephendas et qui semp inquieti
sunt et eos qui semp requiescunt Nam illa
tumultu gaudens nō est industria s; ex
agitate mente concursacio Et hec nō est quies
que motum molestiaz iudicat s; dissolacio et
langor Itaq; q apud pomponium quidez legi
aiō tuo mandabitur Quidam ē adeo illa
tebras transfugiunt ut putent in turbido ēē
quicqd in luce est Inter se ista miscenda sūt
et quiescenti agendum est et agenti quiescē
dum Cum rez natura delibera illa dicet tibi
et diem se fecisse et noctez libro epla iii Glo
Sic utrosq; rphendas hic agitur de triplici
uita s. actiua que ē ī motu Contēplatiua que
ē inquiete Mixta exutraq; que ē sil' actiua z
ɔtemplatiua et mouet et quiescat Aug' xviii
de ciuitate dei reffert marchum uarronez tres
uitas distinxisse ad felicitatem huānam ptinē
tes quas noiat ocium ociosum negocium actio
sum Tercium uocat pmixtum exutroq; s; q ali
qū homo se exceat in negocio uite actiue et
aliqū quiescat in ocio uite ɔtemplatiue Et s;
istas tres distinctōes variat et multiplicat xc
vi opiōnes de felicitate et sic reducit huānā
btitudinez ad cclxxviii opiōnes et dicit ibi
dem aug' q tercium genus uite uarronj ma
gis placet q ē pmixtum ex ɔtēplatiuo et ac
tiuo sedm istū modum Seneca hic istud terciū
genus uite comendat et preffert rphēdit aūt
et uitaz ɔtemplatiuaz nudam et actiuaz Ar. x.
ethi' pbat viii racionib' uitaz ɔtemplatiuaz
ēē meliorē Et Seneca sentit idem libro de btā
uita et comendat diuū aug' qui noluit re
signare in pio et elige uitaz ociosam segrega
tam a tumultu cui'cūq; strepit' Idem et sentit
epla lxxiii ubi istud ociuz introducit qd deos
agit et inter deos agit uocans uitaz ɔtēpla
tiuaz ēē diuīaz uitaz Videtur g' seneca sibi ipi ɔ̄
ri' Respondeo q hic loquit' sedm inpfectos z
frequiter hoc facit ut ipemet dicit li' de tranq
litate ai Juli' ē de consolacione ad marciaz
ɔcedit lacimas et moderatur dolorez In epla
aūt lxxiii totaliter excludit et dolorem Tex
Que sunt uitanda si uelim' agere uitaz
tutam et quō qui nichil uidentur agē quiq;
Quisquis nīm totum maiora agūt Senec
agē uolet quātum plurimū pōt ista uisita
ta beneficia deuitet In quib' ex hoc quoq; in
seruum fallimur qui dum hrē nos putamus
hēmur Cursus iste in precipua deducit hui'
eciz euius vite exitus cadē est Deinde nec
resistere quidez licet cum cepit transūsos agē
felicitatis aut saltim rectis aut te met fueris
Eos saltz qui hec faciūt nō euertit fortuna s;
cernulat et allidit Hanc g' sanam et salu
brem formam uite tenere memento ut corpi
tm indulgeas quātum bone ualitudini satis est
Durius tractandum ne aiō male pereat Cibus
famen sedet s; et potus sitim extinguat uestis
arceat frig' domus sit munimentum ad usus ī
fectu corpor' hanc utrū cespes er exerit an va
rius lapis gentis aliene nihil interest Scito
te tam bene homine in culmo regi q̄ auro Cō
tempne omīa que supuacuus labor uelut orna
mentum ac decus ponit Cogita nihil preter
aīmum mirabile esse Cui magno nihil magnū
est Si hec meum si hec cum posteris loquar ī
nō videor tibi plus pdesse quā cum ad uadi
moniū ad uocatus descenderez aut talibus
testamenti anulum impmerem aut insenatu
candidato uocez et anuluz comodarem Cre
de mihi Qui uident agere maiora agūt
diuīa huānaq; simul tractāt libro pmo epla ii
Item qualr id agē dum ut iocunda nobis a
missorum fiat recordacio V. tt de amicicia c v
Item quo mō actō omīs vtutis sit bonū pmo
pncipale et pncipium boni V tt declaritate
c. i. Item quicqd agim' ɔsentire dz summo bono
et ultimo fini V tt de consilio c ii Item a
gendum ē ne quid nobis inopinatum sit V tt
de cōtēptum c iiii Item qualr pfit paruz ī
pectus repressisse si in ipā rez actione tpa ig
norēs nec scias quō quodq; ubi et quezadmō
agi debeat V tt de plnā c vi Item qualis ra
cio est tales et actiones sūt V tt de racione
c. i. Item pares actiones inter ēē dico quia
honeste recteq; sūt eodem tt c Item quomō
nullus agenti dies longus V tt de tenebra
c. i. Item quomō actiones uitē honeste sunt ī
nō ipā que aguntur V tt de virtute c v Itē
quomō recta actio virtutez exerceat et oñdat
eodem tt c vi Item qualr omēs actiones to
cius vite Honesti ac turpis respectu tēperā
tur V tt de bono c viii Item id agimus ut
meliorem uitam sequamur quā uulg' V tt
de vita c i Item quō nō semp ad actones ī
rectas pcepta sufficiant nisi cum obsequēs inge
nium est V tt de vita c viii Item qualr ac
ciones honeste nō tm fiunt ex pceptis verum
ecīa ex decretis i ex psuasionib' eodez tt et ca
Uisitata beneficia sunt psp̄era fortu Seqt Glo
ne que hō se credit hrē et hētur a fortuna et he
ret in ea que vota et usata vnit cum ea et hoc
ē qd dicit ut hui' vite eminētis exit' cadē
ē uł insitata dicit quib' capiūt aues ita be
neficiis et psperitate fortune capimur z herem'
Cum cepit transūsos sensus talis ē illi q sunt
in supmo gradu fortu felicitas i psperitas
uite pcitus agit eos transūsos et sic de suppre
ma cadunt in vicium et nō gradatim descendūt
s; pcipitant et tales fortuna euītit totaliter
Ondit aūt seneca quid agendum sit in tali uo
luptate fortune dicens aut saltem rectis aut
temet fueris fim nō pōt se ipō nisi hō virtu
osus qui inse reperit delectabilia quib' fruat'
Reperit eni suos dies ī vtuosis opacionib' de
ductos et delectatur uitam se vtuosam peregisse
aspera fortiter tollerasse psp̄era tēperate ille
uiuit rectis qui viuit vtuose tales nō euītunt
a fortuna quāuis eos cernulet et concuciat ī

Sensus talis ē fortuna de pspero in adūsū mu
tando viciosos qui fruebant fortunis totalit
de loco suo mouet eos et eūtit et tūc ostendū
tur et uē eē infelices qui pⁱus falsi uidebant
sibi esse felices sed ūtuosi qui nō fruebantur
fortunis sed opacōibus ūtuosis nō mouēt
de loco suo in tali mutabilitate fortune q̄uis
aliqualr q̄uis in aiō uibrent ymagineris duos
quoꝝ vnus corpalr de loco suo totalit exclu
debatur a quodam inpellente ab eodem inpe
llente alius fortior nō p̄mittit se excludi
se de loco q̄uis in eodem loco stans agitetur
et cerimuletur Ita ē de ūtuoso et uicioso uicio
sus quidem a fortuna de loco suo pellit tota
liter Virtuosus aūt in loco suo stat firm⁹ q̄
uis in aiō suo cerimuletur et concucuatur
Quātuꝫ bone ualitudini Regula tēperancie
scdm ar̄ metℏ ē q hō tm̄ sumat de cibo et
potu qd' sanitas nō impediat nec mens a suo
statu deiciat et qd' h̃eātur respectus ad sbām
i ad facultateꝫ eius qui sumit Si eīn paup
artifex comedet fasianos et pdices q̄uis ex
tali ū comestione nō tm̄ supflua nō ledere
tur sanitas leditur tn̄ bursa et facultas ei⁹
Seneca aūt hic de isto respectu facultatis nō
agit sꝫ solūꝫ de ordine ad sanitatem corpis et
ad bonū statūꝫ mentis Si hec mecuꝫ tū pos
tens loquar Ostendit hic utilitatē hoꝝ qui
scⁱbunt libros morales et erudiūt hoīes de ui
cijs et ūtutibus q tales plus psunt q̄ aduo
cati qui in uadimonio i ante tribunal iudi
cis deducūt causas suoꝝ clientuꝫ Illi enꝫ
aliquā utilitateꝫ tpalem eis sua perīcia et la
bore acquirūt vl' acquisitam defendūt Doc
tor aūt moralis ūtutes tribuit in habente et
nō hēnti acqⁱrit et a uicijs defendit et p dest
nō solū p̄ntib; sꝫ etiā futuris i ī alia etate
nascituris Aut talibus testamentuꝫ in scⁱptis
conficitur et clauditur et clausūꝫ a testatore
testibus oñdit et testes subscribūt et signū su
um impⁱmūt talis testis q̄uis utilis sit testa
tori nō tn̄ tm̄ q̄ūtuꝫ doctor moralis Aut in se
natu promouendi ad officia publica fauore
et lingua senatoꝝ indigebat quaꝝ auctenti
cacione digni et sufficientes crederentur ad mīs
trare p̄uincias seu regere ꝯsulatū et cetera
hmōi officia et hoc est uocem et anuluꝫ cō
mendare candidato Ad publica enꝫ officia
promoti paulu damentuꝫ candiduꝫ hēbant so
li craso contra ꝯsuetudineꝫ paulu damentuꝫ pul
lum datum fuit ut refert ualerius tristimonie
interituꝫ tot pulcherrimarum legionū ultra +
eufratrem expⁱmens Crede michi Illi qui se
a turba deducūt et publicis officijs subtrahūt
et p̄cepta uite agende conscribunt nihil qdeꝫ
uidentur agere aput inperitos sꝫ agūt diuīa
et hūana hūana dirigendo et diuīa ꝯtēplando
Auctor in pⁱmo capitulo excusat se quare p̄ceteris
plus allegat epicuruꝫ quam ceteros auctores
in sequentib; capitulis ꝓpⁱa distincta ad que

libet auctorem p̄tinencia ponit ex quibus se
neca pro magna pte traxit doctrinam suam in
maioribus autem capitulis ponit ꝓpⁱe p̄
Potest fieri ut me inter phaciones Senec
roges quare ab epicuro tam multa bene
dicta referam potius quaꝫ nrōꝝ Quid tu quare
tu istas epicuri uoces putes eē nō publicas
quam multi poete dicūt que a phis dicta sūt
aut dicenda nō attingam tragicos aut tragi
cos nrōs habent enꝫ hij quoqꝫ aliquid se
ueritatis et sūt inter comedias et tragedias
media Quātuꝫ disertissimoruꝫ ūsuum uim
mos iacet Quid multa publi non exalcatis sed
coturnatis dicenda sunt epl'a tercia Glosa
Quare ab epicuro Nō q seneca magis alle
gat epicurū quā quēcūqꝫ aliū actoreꝫ ut cuꝫ
ille sit infamis quia posuit felicitatem hoīs
ꝯsistere in uoluptate Ideo seneca pluries se ex
cusat nam epl'a xiij dicit sibimet quid tibi cū
alieno et rūdet qd' vm est qⁱ dicit apud quē
cumqꝫ reperio ueritatem illa ē mea Item epl'a
xxxiij mirūꝫ ē fortiter aliquid dici ab homīe
molliciaꝫ p fesso ita ut plurimi indicauitqꝫ ap̄
me Epicurus ē fortis licet manuleatus sit qⁱ
dicit Epicurus reputat mollis ego aūt exis
timo eum fortem quia fortit' tollerauit dolo
res et quia fortes sinas scⁱpsit et dixit eum
manulleatum i cirotecatuꝫ manullē dr̄ a
manu inde manulleat⁹ i p̄tendit molliciaꝫ
sꝫ realit' ē fortit' et nō mollis Hic subiūgit
aliam rōēm quia omīa benedicta a quocūqꝫ
sint p lata debent eē publica quia ad publicā
utilitatem debent refferri non obstante vti
litate auctoris nō uiciat bonitatem ūboꝝ sic
malicia sacerdotis nō uiciat boītateꝫ misse
Quod ulteri⁹ dixit de tragicis et comedis
oꝫ attendere q tragici dicūt secūduꝫ ysidoꝝ
ethimologiaꝝ libro viij poete quib; cantanti
bus remuneracio erat irc⁹ quem greci tra
gos uocant Vnde oracius Carmine qui tra
gico uelum certauit ob ircuꝫ Idem in libro x
viij Tragidi sunt qui antiqua gesta et facino
ra celeratoꝝ reguꝫ luctuoso carmine spectā
te ꝓplo ꝯtinebant Et sequit' ibidem Comedi sūt
qui p̄uatoꝝ hoīuꝫ acta dictis vl' gestis canta
bant atqꝫ stupⁱa uirginuꝫ et amores mere
tricuꝫ in suis fabulis expⁱmebant Coturnuꝫ
ē calciamentuꝫ p̄ncipum Vnde sene li de be
ata uita dicit uulgo uoco tam coturnatos
quā coronatos quo calciamento utebantur
tragedi ad expⁱmenduꝫ qd' gesta p̄ncipum nar
rabant qui tragedi erat eloquencia Vnde Jer⁹
in epl'is dixit sic btūs ylari⁹ pittauensis ep̄s
gallicano coturno attollitur Cumqꝫ grecie
floribus adonetur longis interduꝫ perodis
Jnuoluitur Vnde alectione simpliciuꝫ fratruꝫ
p cul est Circa hic notatur cō turnuꝫ pro elo
quencia Togati dicuntur quicūqꝫ sunt sine
armis Vnde statius ciuilis diuidit' marina
et togam s tpe belli et tpe pacis de tpe pacis

ait virgilius in eneydos p°. Romanos rex dños
gentemq; togatam et maximus valerius dixit
q tunc scipio nasica toga · quantum supinus affri
canus armis meruit · hic aut accipiunt togati
qui tpe pacis scribunt hystorias vł p orant cau
sas · hiis premissis exponit sic textus tragici et
togati hent sntas graues et rigidas comedi
aut hent sntas leues et friuolas ut communiter
sed aliqui dicunt sntas valde bonas sicut ee ioc
latores quos hic mimos vocat pferunt vba
risoria et truffatica · tn aliqui dicunt vba valde
notabilia et versus valde districtos · et hoc qd
dicit Quantum disertissimorum versus inter mi
mos iacet omni istorum dicta bona sunt recipienda
et acceptanda sicut dicta ecent et scripta a magnis
phis Vnde publius qui fuit poeta comicus q
dam scripsit q cuicumq; pho vł tragico sufficerent
et talia benedicta no ecent cantanda rusticis
quos discalciatos vocat sed coturnatis · i · pri
cipibus Et sic intelligi in casu dicto · et pot
intelligi in ablatiuo · et sic sensus talis sine pu
bli essent refferende no a comitis sed a cotur
natis · i · a tragicis Seneca glo

Stilbon capta patria amissis liberis amissa · uxore cum ex incendio publico solus et tamen beatus exiret interroganti demetrio cui cognomen ab exicio urbium poliorcetes fuit Numquid oia pdidisset · Omnia inquit bona mea mecum sunt · i · hec vox illi cois est cum stoyco eque et hec intacta bona p concrema tas urbes fert epła · ix

Omnia inquit bona mea stoyci no ponunt ee bonum nisi honestum · et illa bona no pdiderat pipatetici ponunt et assignant triplicem gradum bonorum · s · honesta que ptinent ad animam et bona corporis et bona fortune sz quos illa snia no esset uera quia bona fortune perdiderat Seneca
Atticon cum vidissz adolescentulum secreto ambulantem interrogauit qd illic solus faceret Mecum inquit loquor Cui actaton Caue inquit rogo et diligenter attende ne cum hoie malo loquaris epła
Mecum inquit loquor · Multi hent Glosa Ex-
istam psuetudinem loquendi secum sicut scipio de
quo tullius li de officiis

b magnifica vox et sapiente digna que declarat
illum et ocio de negocio cogitare et in solitu
dine secum loqui solitum ut nec cessaret umqm
et consorcio alterius no egeret idem de eo
dem re fert titus liuius Sequitur textus
Verum qd aput athenodorum inueni Senec
Tunc scito te omnibus cupiditatibus liberatum
vel solutum cum eo pueneris ut nihil deum
roges nisi q rogare possis palam epła eadem
Palam clam hoies no erubescunt turpia glo
sed palam coram aliis erubescunt Seqr · textus
INgeniosus vir ille mecenas fuit Seneca
magnum exemplum romane eloquencie daturus
Nisi illum enumerasset felicitas ymo castrasset
Nisi illum iste nutasemp Crasset epła xxix
fuit in psperis et dedit se deliciis et amo glo

ribus et sompnum quesiuit per symphonias et
aquas longe cadentes decimus codicibus v tn
Ariston agebat male ad Cde voluptate · c · i°
Adolescentem tristem quam illarem Senec
et amabilem turbe vinum enim bonum fieri qd
recens durum et asperum non pati etate quod
in dolio placuit Epistola tricesimasexta Glo
Quam illarem tales de coi cursu no fiunt
virtuosi · et conueniens est similitudo qd mustum
existens si fuerit dulce no mirabilis est eius boi
tas · si fuerit asperum pcedit et augetur eius
Quum quereretur Cvalor conformis in hoibus
quomodo per uinicius diceret acel Senec
lius ait tractum Nam geminus varius
ait quo istum disertum dicamus nescio · Tria
Quomodo per iste ora Civba no pot iungere epła xl
tor morose · et tarde vba pronunciabat glo
quam tarditatem morosam ascellius approbat q
melius intelligebat pp pausas et ideo dice
bat ipum tractum explicare et distincte · sed ge
minus illam tantam tarditatem tediosam et
onerosam reputabat · et io ipum no reputabat
eloquentem qui tria vba no poterat pnunciare
sine pausa · que tanta tarditas et mora audi
Quirinum cursum sine Centes actedit Sen
temporibus vinum longe ab esse ab hoie
Oratoris celeber sano nollo numquam dubita
uit numquam intermisit semel incipiebat
Longe ab esse Semp extre Csemel desinabat glo
ma sunt uiciosa · et medium e laudabile · p · ui
cius erat nimis tardus in pferendo herem
erat nimis festinus · et celerrime sua vba
pferebat · ita q sensum suorum vborum audien
tes non poterant pcipe Ita q postq incipie
bat nec pausam faciebat sed celerrimo cursu
continuabat oronem usq; ad finem celeritatem
detestatr seneca et dicit eam dicere ee longe
ab hoie sane mentis · p hoc notans talem eloquenciam
Scribis serapionem phi Cesse insanam Sec
losophum solere magno cursu verba co
uellere · et post hoc no pbo in philosopho Glo
Magno cursu reprobat seneca tantam cele
ritatem cursus in dicendo · et tantam celeri
tatem in dicendo pnunciandi eo q intellectum
audiencium no reficit et distenter grauat et
attestatr moribus no bn compositis qui enim non
composite loquitr no composite viuunt Vnde
tullius in vectiuis dicit sic qui ita loquitur
ut tu non aliter viuit q tu nec qui q illico ser
mone utitr vita honestior est Vnde semp vba
et quantum ad sntas · et quantum ad modum pnunciandi
sunt signa vite vnus quisq; loquitr sicut viuit et
Vnde senecalis de moribus Quociens aliquid
est dictum scito te morum tuorum cirographum
hoibus daturum · et io tantam celeritatem rep
hendit in philosopho · quia signum e qd non
composite viueret qui tam concitatem diceret
Fabianus vir egregius vita et Seneca
scia · et q post ista e eloquencia disputabat
expedite magis quam concitate ut posses dicere

illam felicitatem magis quam celeritate glo
Fabianus existens adolescens exercebatur
apud arellium fustum preceptorem suum cuius elo
quenciam imitatus eciam inicia oracionis et ari
ditatem pronunciacionis sequebatur quod ut postmodum
deprehendit plus de conatu fecit ut illam imitaci
onem exsueret et a se excluderet quam fecerat
ut similitudinem quis exprimeret et quedam inicia
preceptoris sui totaliter a se exclusit obscuritatem
ut non potuit dimittere et etiam ubi post
eloquenciam transiuit ad philosophiam ipsum non dese
ruit obscuritas et antiquorum maiorum remansi
ferunt vestigia ut dicit seneca libro ii de declama
cionum cursus eius in pronunciando non fuit
nimis velox et ideo oraciones eius possumus lau
dare ut facilem et expeditum et non potest no
tari nec reprehendi de nimia celeritate Senec

Cicero vir in quo romana eloquencia eni
tuit qui gradibus sene pre erat gra
Gradibus sene antiquitus Epistola xl romani in theatris expectabant ludos glo
precedenti tempore ediles fecerunt gradus ut populus
sederet sed scipio nasica censor omnes gra
dus vendidit volens populum bellatorem non
sedere sed stare Augustinus de ciuitate dei dicit
quod hoc ideo fecit ne ludis diis actoribus recepti
expectarentur in hoc pontifex diis suis meli
or finaliter tamen gradus facti sunt hic autem pro
tanto ponitur quia eloquencia ciceronis non
fuit clamosa nec concitata sed ut gradus
in scena gradatim surgebat Seneca textus

Cum demones a quo tantum librorum composi
tum est necessaria indicat quorum magna
Eudemones a quo Ipse supinacia est Epistola xlv glo
Vocabulum istud hodie est infame sed olim non sic
Nam libanius philosophus sophista in laudem iulianum
imperatoris dixit O demonum cultor demonumque
semper alumpne ut dixit augustinus de ciuitate dei
et hystoria scolastica Eu demones autem id est
quod bonus demon eu enim in greco idem est quod boni
in latino distinguebant autem gentiles demones
in caco demones in calo demones dicebat autem
demones corpore esse aereos animo passiuos mente
racionales tempore eternos dicebat autem ex eis quos
dam esse bonos et quosdam esse malos malos
vocabant cacodemones bonos autem vocabant
calodemones siue eudemones Isti auctore qui
tot composuit volumina lucillius vocat hono
ris gratia eudemonem cuius septuaginta innumerosa
et diffusam seneca hic reprehendit eo quod
maior pars supinacia et inutilis esset Senec

Magi qui forte athenis erant immolaue
runt defuncto platoni amplioris fuisse
sortis quam humanitati quia consummasset
perfectissimum numerum quem nouem nouies
multiplicata componunt Epistola lviij Glosa
Perfectissimum numerum Pitagoras sub malo po
suit numerum parem eo quod diuisibilis erat alioquin esset
sub bono autem posuit numerum imparem eo quod esset
indiuisibilis Primus autem numerus impar est ternarius

et apud aristotelem dicitur ternarius numerus perfectus eo
quod habet principium medium et finem ut patet in eius
libro i de celo et mundo Nonenarius autem numerus
est numerus quadratus ternarius ducti in se ipso tria
enim ter nouem efficiunt nonenarius autem numerus in
se ipso ductus octogesimum primum efficit qui nu
merus perfectissimus est ex primo perfecto numero producto

Cum legeris Credens ut deductum est Senec
sextum dicens iuuit inget liber est super
horem est dimittit me plenum ingentis fiduciae
Cum legerit sextum de isto sextio Epistola lxiiij glo
require in principio libri tractatus de abstinencia
epistola i in glosa que incipit non pudebit glo
Dimittit me etc ad tollerandum omnia aduersa et
vnde videtur fecisse librum de locis suspendiis et
fortitudine animi despiciente et atemnente omnia for
tuita sicut est liber senece primus de prudencia dei
et secundus liber tulii de tusculanis questionibus Senec

Demetrius vir vitam securam et sine illis
fortune incursionibus mare mortuum vocat

Attalus stoycus vir dicere solebat Senec
Malo me fortuna in castris suis quam
in deliciis haberet Epistola lxxviij Seneca

Ait possidonius vnus dies hominum erudi
torum plus patet quam imperitorum lon
gissima etas Epistola lxxviij Seneca

Cleantes partem philosophie preceptiuam utilem
putat sed imbecillem non decreta philosophie
cognouit et sic in naticinium talium repetendi
sima est factum est ambitum scitis et hoc noui et
scire omnes sciunt et sic ait sedon mala animo
dent et non senciunt et infra timor indicent mo
Mare mortuum vocat In mari mortuo Simile glosa
tuo non sunt fluctus nec tempestates nec ventorum
pericula et ideo ibi gubernator non cognoscitur cog
noscitur autem in periculo de tempestatibus ita uiri
homines virtuosi cognoscitur in aduersitate et non in prospe
In castris suis quam in deliciis In ciuitate glo
castris milites exercebantur ad tollerandum
labores et ad discendum rem militarem et abo
parco utebant et rustico In deliciis autem exco
piam omnium rerum et delicati cibi et potus sua
ues et strimna mollia Est ergo sensus melius est
uincere aspere quam viuere delicate quia in asperitate
fiunt homines virtuosi In deliciis effeminati et inu
hebres quis autem fuerit attalus vide in tractatu de li ca i
in glosa que incipit omnia que tibi glosa pre
Preceptiuam utilem putat Moralis philosophia utitur
preceptis monicionibus et decretis Decreta sunt
regule viuendi tradite cum racionibus assignando
causas quare sic oporteat fieri monciones
sunt consolacionibus in aduersitatibus ob iurgaciones
in criminibus laudaciones in rectis operibus adorta
ciones ad utilia et honesta dissuaciones de
turpibus Precepta sunt inuida mandata sicut
dicitur pueris et hominibus inferioris condicionis sicut
amicus nepoti pater filio maritus uxori dominus suo
magister discipulo qui omne precipit a turpibus
et inicis discedendum et ad uirtutes et utilia
attendendum et sic pars preceptiua utilis est sed inuti

ora sũt decreta qũtuz ad ꝑ nectos quia de oib
agendis et intendis rõem assignant Glosa
Repetenda sniã · ut accipit est ē ad dictum
notabile sine carminum intextũ sine ꝑsa orõne
coartatuz sicut scᵖtuz salusti ꝯcordia parue
res crescent discordia maxĩe dilabuntur · et
sicut illud catonianũ emas · nõ qᵈ opus ē
sed quod nccẽ ē talia dicta hodie ꝓūbia dicũ
que sine aliqua rõne assignata affectuz intus
tangũt et intellectuz ad senciẽduz cogunt
et ista sniã factuz eē et ē est laus calui qui
ꝓtulit eam de re maifesta magis manifestam
faciens Ingerenda ē ei noticia notissimaruz
rez quecũqz salutaria enuz sũt oportet agitare
ut nõ tñ nota sꝫ notissima sint et sic scdm
senecã de reb maifestatissimis debet dic̃e ꝑcepta
Simo: indicat morsuz · verba sapien Alia glo
tuz intret aiũz audientiũ · et tũc quidem non
ꝑpendit et succedente tpe ꝑ effectuz manifesta
bitur · sic gᵒ ũba in sipientuz · sicut semina intra
non apparent ñ qũo postulant · Seqᵗ textus
Pittagoras ait eumdem animũ fieri Senecã
Pintrantibus templuz deo et uniqz simula
cra et vicino cernentibus et alicuius oraculi
Pitagoras ait · Omnĩa tria inuitat ꝯ vocem · glo
aiũz sic eciã ꝑcepta sapientuz · et sniã de quib
Inmediate dictum est et cetera Sequit textus
Vion eleganter ait nõ minus moles Senecã
tum esse calui quã comatis pilos euelli
Vion elegant · caluos vocat pau ‖ Epla xcuij · glo
peres qui paruz hent de reb sicut calui paz
paruz de pilis Comatos vocat diuites paupi
bus gᵒ et diuitib molestuz est si aliqᵈ sbtrahat
Octauius pr̃ edidit quatuor libros Seneca
celoz quos bellegallio nr̃ antifontis
libros vocat tñ In illis ē supnoruz ij declama
Octauius pr̃ Colores rethorici sunt ꝯ · extra glo
ad ornanduz ũba obmisit gᵒ ceteras ptes retho
rice · et soluz ornacionib ũboz ꝯsistit qᵈ belle
· i · pulchre gallio nr̃ · i · familiaris meus antifontis
libros vocat in derisionez · Antifon phus qdẽ
erat qui scᵖsit libros de diuinacione sopnioz
Cur aut libros antifontis vocet cam̃ subdit cũ
dicat tñ in illis sopnioz ē multiplicacio enuz
ex ornacionũ nõ fundata iuracione sopnijs as
simulatur ut predictum est et cetra Quomo
dect amabat marius arterius ad scolasticam
magis quam ad forensez ꝯsuetudinez et nolebat
uti ũbis usitatis · et ideo obscurius et turbi
dius erat plus tamen in eo erat laudabile
Marius arterius non ‖ quaz uituꝑabile ·
digebat se ad clamatoriam le ‖ Seneca
gem · nec ũba custodiebat quedam enuz scole
iam quasi obscena refugiunt siqua sordida
sũt aut ex cotidiano usu repetita pati non
ꝑũt Ille in hoc scolasticaz morem tenebat
nec ũbis calcatis · et absolutis uteretur Sꝫ
qdam antiqua · et acicerone dicta ceterus
deniuz diserta · Dicebat que nec ille quidez
orõnis citissime cursus poterat abscondere

Et infra · Hoc exemplo nemo erat scolasticus
nec aptior nec sublimior Sꝫ duz nihil vinult
nisi culte nisi splendide dicẽ semꝑ incidebat
in ea que de rei suma effugere nõ possent
alias posset · Menimi illuz cuz libertinuz reuz
defenderet cui obiciebatur qᵒ patroni con
cubinus fuissꝫ dixisse in pudicicia in ingenuo
crimen est in seruo necessitas in liberto of
ficiuz Rem si non loco sapit nõ facit mihi
officiuz Et multuz hic ille in officijs ũsatur
ex eo impudica et obscena aliquamdiu offi
ciosi vocati sũt Memini et illaz ꝯ dictoẽm
sic ab illo positum magnã materiam asini polli
onis · et tunc cassi seueri iocis prebuisse et
inquit inter puerules condiscipuloz sinus
lacina manu obscena missisti Et pleraqz ·
huius gñis illi obiciebant · Multa erant que
rꝑhenderes multa suspiceres Cuz torrentes
more magnus quidem sed turbidus flueret
Redimebat uicia uirtutib et plus · habebat
qᵈ laudares quam cui ignosceres · ms̃ decla
Marius arterius ꝯ macionũ ex plogo glosa
Iste qᵖuis totalit̃ se nõ ꝯformaret legi
declamatorie quã scolastici utunt̃ · tñ lauda
batur magis quã uitupet̃ Et ondit inquo de
inabat a scolasticis · scolastici cauent sibi aũbis
obscenis et turpibus Secundario vitant
ea que sũt in ꝯtinuo usu tamqᵒ si faciant ·
fastidiuz Tercio uitant ea que ab usu totalit̃
recesserunt · De quo gñe tercio nõ fit hic
mencio Arterius aut nõ uitabat obscena ·
ũba que tñ uitanda sũt · et cũ de tinento eẽ
Vnde seneca pᵐo li · declamacionũ · ij · decla
macione Sacius ē quedaz cause detinẽto
tacẽ quam inuerecunde dicẽ · et qũtuz ad is
tam obscenitatem ponit exᵐ int̃ puerules cõ
discipuloz sinus lacena manu obscena misisti
Istud est adeo turpe qᵈ nõ pot defendi · et
iõ deridebat a duob magnis oratoribus ·
cassio senero · et asino pollione · et hoc ē qᵒ
dicit magnaz materiam iocis hoc ē dabat de
se magnaz materiam derrisionis · et tñ multa
laudabilit̃ splendide dicebat · ut redimeret tur
pitudinez dicendi obscena laudem eoz que
sufficient̃ declamabat · Et hoc ē qᵈ dicit plus
hẽbat qᵈ laudares quaz cui ignosceres non
ignoscit̃ ñ petis hoc ē dicẽ plura erant in
dictis eius cõmendabilia qᵖ uitupabilia glo
Hoc exᵒ nemo Quãtuz · S · uitando ũba com̃
trita et ꝯsueta · et ꝓnunciando splendide et
culte Sꝫ ũbis ciceronis que iam ab usu reces
serant utebat̃ et ũba dissueta nõ absconde
bat cursus velocissimus sue ꝓnunciacionis in
solita eius magis attenditur · &c alia glosa
Menimi illuz cuz libertinũ · Ponit exᵐ quã
ũbis dissuetis utebatur ꝯ significatuz vocabu
li · Officiuz enĩ signat̃ actuz uirtutis Vnde tulius
fecit libz de officijs · hoc ē de opacoib vir
tuosis · et btũs ambrosius eẽ fecit libz de
officijs ñ cuilibet uirtuti assignant officium

Auctor

sium. hic aut arecius abusus isto vocabulo of-
ficii dicit enim peciu contra naturam in homine libero
timen esse in servo necessitatem in libero officium
Unde abusus est vocabulo officii et inde derisio
est et derisus impudici et absceni officii dicti sunt
Rem si non loco sapit. i. officium eius si non glosa
sapit rem hoc est significatum vocabuli. Officium
enim significat rem obscenam sed rem virtuosam ut
supius dictum est. Et ideo si non loco capit. i. si
non sapit rem et significatum eius loco positum
est vocabulum officium non facit iniuria. officium pacie
do rem obscenam ut liberti de quorum turpi pa
ciencia contra naturam hic dicit non facit iniuria
officium quantum ad verum significatum vocabuli quamvis
ius faciat officium secundum expositionem arecii glo
Cum torrentis more Torrens quando inundat
rapidissime et turbide fluit ita pronunciacio istius
copiosa erat et citata Et ideo dicit quod turbidus
flueret. vel ideo turbida dicitur propter obscenitatem et turpi
Albucius non videbatur tudinem verborum
idem quando coram paucis. et quando coram multis
In hoc precipue errabat quod probaciones de
qualibet re inducebat. et prolixus erat semper
Alius erat albucius cum turbe se committe
bat. alius cum paucitate conventus erat In
cipiebat enim sedens. et si aliquando illum produxerat
color exsurgere audebat illa Intempestiva in de
clamacionibus sine parcia sine modo tunc et sine fine
evagabatur raro totam controversiam implebat
non posses dicere divisionem esse non posses decli
nacionem tamquam declinacioni multum deerat tamen
quam divisioni multum superat. cum prologo di
diceret omnes vires suas advocabat. et ideo
non desinebat semper sepe declamante illo ter
bucinavit et infra. Argumenta argumentis
colligebat et quia nihil esset satis firmum omnes
probaciones probacionibus aliis confirmabat Et
infra Ita unam controversiam exponebat quod
ergo Numquid omnis questio per numeros suos im
plenda est Quid videtur sed tamquam accessio
non tamquam summa. Et infra numquam sector sit quo
diceret sed quid diceret sufficiebat sibi Inquitum
noluerat explicandi vix. Declamavit vix ex prologo
Alius erat albucius. i. aliter procedebat glo
quando habebat paucos auditores. et aliter quando habe
bat multos. quando paucos habebat in privato consue
tudo sua incipere sedendo. et in prosequendo ca
lefiebat. et calore excitato surgebat et in illo
fervore incipiebat tractare philosophiam quam hic dicit
intempestivam quia tunc non erat tempus philoso
phandi. et sic evagabatur sine modo sine fine
et sine mensura. et ideo oracio eius erat prolixissi
ma. et raro poterat controversiam totam perficere
quia deerat ei tempus propter prolixitatem Unde illud
quod dicebat non erat divisio. hec est pars decli
nacionis. quia tot verba dicebat quod divisioni
multum superat propter prolixitatem non erat declina
cio. quia multa deerant nec omnes partes decli
Cum prologo diceret. describit Cnacionis implenat
prolixitatem eius in publico. Et primo generaliter

Secundo specialiter ibi argumentat. quantum ad primum
dicit quod cum declamaret publice accusaciones
vel excusaciones ageret in foro omnes vires suas
advocabat. i. faciebat totum conatum suum Et ideo
non desinebat. i. non finiebat accusacionem vel excu
sacionem et ideo pluries actedulatus illo sic prolixe de
clamante ter bucinavit. faciens signum ut si
niret. vel aliter bucinavit pro licenciam populum
a foro et accione propter tedium nimie prolixitatis
et ista prolixitas in eo erat quia cupiebat dicere
quicquid poterat. sine directe pertinens ad rem suam non
Argumenta argumentis ostendit in speciali que
erat eius prolixitas. quia in argumentis quia illa
que adducebat in probacionibus iterum pro sillogizan
do premissas. et in cadentibus questionibus se dif
fundebat quantum circa principale et probaciones probacio
nibus inculcabat et quicquid incidentaliter occur
rebat Ita tractabat ac si in eo principalis contro
versia consisteret Ubi oportet scire quod que in inticipaci
onem vel laudem dici solent. quoque in aliam causam
deducuntur quamvis licet a causa et indicacione sint
extranea. tamen aliquid confirmacionis efficiunt
Et ideo hermogoras posuit digressionem oracionis
rethorice Tulius autem non ut patet primo libro prime
rethorice etc. quid sit utrum sit pars vel non. non
debet homo ita se dilatare circa digressiones
sicut circa principalem controversiam. Et in hoc albucius
errabat. quia dum unam controversiam debebat a
gere plures agebat Quid ergo concet quo-
nem super hoc quando casus talis contingit. quod una
controversia proposita plures questiones incidentaliter
moventur numquid omnes ille questiones sunt deducende
de videtur. quod tales questiones accessorie debent
breviter. et succincte tractari quia in illis non
consistit summa. i. principalitas negocii ubi oportet scire
quod controversia est sicut corpus questiones incidentales
sunt sicut membra Sicut autem esset deforme. et tur
pe corpus cui membrum ipsum adequaret ita pro
nunciando est monstruosa quando sic tractat questiones in
cidentales diffuse sicut principalem controversiam
Numquam sector sit. i. numquam solicitus sit glo
fuit nec studiose afflixit quomodo. i. per quem
modum. et quibus verbis et coloribus uteretur Sed
quid diceret. i. quam rem sua eloquencia nesciret
habebat enim copiam verborum et colores eciam
inpremeditati ad nutum occurrebant. Et ideo erat
illi explicandi et deducendi potestas propter copiam
sermonis venusti et culti De isto albucio et
ludicia cum inquadam. De labieno magna elo
quencia. et quod nolebat admittere populum et quod
et quod pervenit. ad famam et gloriam ingenii re
luctante odio inimicorum. et quod eius libri
combusti sunt propter libertatem nimiam laceran
di et carpendi multa et quod fuerat pompeyanus etc.
De labieno interrogatus declamavit non
quidem populo sed egregie non admitte-
bat populum. et quia nondum hec consuetudo erat
inducta. et quia putabat turpe ac frivole
accionis. Faciebat ei supercilium censorium cum
alius animo esset conagimus orator eluctatus

ad famam ingenii confitentibus magnus hoi
bus peruenerat quia uolentibus summa egestas
erat summa infamia summum odium Magna ad
esse eloquencia que inuitis placeat Cum in
genia fauor hominum ostendat fauor alat
quantum uim esse oportet que obstancia inter
rumpat nemo erat qui non cum hoie multa
obiecisset ingenio multum tribuerit Color
orationis antiq uigor noue cultus inter nostrum
ac prius seculum medius ut illum posset utra
que pars sibi uendicare libertas tanta ut li
bertatis nomen excederet ut quia passim or
dines homines que laniabat rabies uocaretur animus
pimcia ingens et ad similitudinem ingenii sui
uiolentus et qui pompeyanos spiritus non
dum in tanta pace posuisset in hoc primum exco
gitata est noua pena Effectum est enim per ini
micos ut omnes eius libri incenderentur
Res noua et insueta supplicium de studiis
sumi bono ex de supplicio Ista penarum
ingeniosa crudelitas post ciceronem inue
ta est Quid enim futurum fuit si triumviri
libros si ingenium ciceronis proscribere uoluissent
Sunt dii immortales lenti quidem sed certi
iudices generis humani et magna exempla in
caput inuenientium regesserunt ac iustissima
paciendi uice quod quisque alieno excogita
uit periculo supplicio sepe excipiat suo Que
uos dementissime homines tanta uecordia
agitat parum uidelicet in penas notime cru
delitatis est Conquirite uiuos ne ipsos uerba
quibus prehenimus est Conquirite uiuos ne ipsos
uerba quibus prehensus est siquid ab omni
paciencia rerum natura subduxit sicut inge
nium memoriamque nominum inuenit quemadmodum
producatis ad eandem rem corporis malam facere
studiis subdere et in monimenta disciplina
rum animaduertere quanta et quam contempta
cetera seuicie materia est Dii melius quod eo se
culo ista ingeniorum supplicia ceperunt quo
et ingenia desierunt Cuius qui hanc in scripta
labieni sumam dixerat postea uiuentis
adhuc scripta combusta sunt Iam non malo
exemplo quia suo Non tulit hanc labienus
contumeliam nec superstes ingenio suo esse vo
luit sed in monimenta suorum se ferri iussit
atque ita includi Vivus scilicet ne igne quo nomen
in suo subiectus erat corpori negaretur
non finiuit tantum se ipse sed etiam se fleuit ex de
clamacionum ex prologo Sequitur Glosa
De labieno interrogatus | filii senece interroga
uerunt patrem de eloquencia labieni quibus
respondens dicit quod labienus non declamauit in
presentia populi primo quia talis consuetudo non erat
inducta temporibus suis et aliam causam subiungit
quia turpe putabat perorare coram populo
Tercio quia non fatebatur summa super contrauersia
sed solum fiebat in dictum de eloquencia accu
santis uel defendentis quod ille reputabat
friuolam actionem id est quo ad finem actionis

reputabat inutile quia nullum dabatur iu
dicium de actione sed solum de eloquencia glo
Faciebat ei superbum | Superbum denotat con
temptum aliorum superbi enim eleuando supercilia
extollunt et efferunt se super alios censorium
ideo dicit quia iudices quid de se et subditis
senciant eleuato supercilio ostendunt quem gestum
quamuis haberet labienus tamen in corde non erat sup
bus et ideo dicit alius animo esse etc. Glosa
Magnus orator | commendat labienum inge
nium et hoc quia habebat detractores et inimi
cos qui dicebant eum esse in summa egestate scilicet
inopia eloquencia et summa infamia uite
et summum odium scilicet ipsorum infamancium et non
obstantibus detractoribus peruenit ad famam ingenii
et eloquencie et in hoc ostendit magna gloria
de sufficiencia eius reluctantibus inimicis glo
Cum ingenia fauor | Non quod fauor multum fa
ciat ad diffusionem laudis honoris et glorie
frequenter illi qui minus sunt sufficientes propter fa
uorem sufficientes creduntur et sicut sufficien
tes honorantur et preponuntur et sic fauor ut
hic dicit hominum ingenia ostendit approbando
et diffundendo quod non dicit fauor alat ita
intelligitur quod dum homo bonis suis operacionibus
comprehendit et consentit fauorem efficacius et liben
cius prosequitur quod incepit et sic fauor dupliciter
se habet ad ingenium scilicet ostendendo et alendo et
quod hic dicit de ingenio idem intelligitur de
eloquencia et de quacumque uirtute et arte glo
Quantam uim esse oportet | hic ostendit sufficien
ciam labieni et quantum ad ingenium et quantum
ad eloquenciam quia deficiente sibi fauore nihi
lominus ad famam ingenii et eloquencie per
ualuit uel obstancia hoc est contra depressaciones
et infamaciones hostium que contra eum multa
obiciebant nihilominus cum ingenium eius commendabant
Labor noue orationis | Non quod uirtus orationis glo
in duobus consistit scilicet in efficacia persuadendi et
ornatu eloquendi antiquitus magis attende
bant ad persuadendum quam ad ornate loquendum
Unde aristoteles in tercio rethoricorum docet passiones animi ex qui
bus deficiunt et iste est finis eloquencie imi
tare et flectere animum auditoris Moderni
temporibus magis student ad uerba ad que omnia
omnes colores rethorice inuenti sunt de quibus
ait tullius tercio rethorice noue in labieno
erat uigor id est efficacia antique orationis in per
suadendo et ornatus noue in eloquendo glo
Libertas tanta | respondit eum de summa mor
dacitate satiri poete ut oracius persius et iu
uenalis carpserunt uicia et libere loquti sunt
contra omnes istius autem libertas in mordendo liber
tatis nomen excedebat et ad mordacitatis ma
culam accedebat quia laniabat et lacerabat
homines cuiuscumque dignitatis Imperatores consules
tribunos et pretores sicut enim habebat uelocitatem
ingenium ita habuit mordacia uerba et causa quare
fuerat pompeyanos id est de parte pompey contra cesarem
ideo particulariter sicut uixerat in particularitate

deposuerat · ita pticulariter mordebat · pp quod cum
p inimicos · paratum e · ut omnes libri ipsius co
burerent · pp quam contumeliam labienus ad sepu
lchra suorum se fieri iussit · et ibidem intus fini
ut noluit supuiuere libris suis · et quia du
bitabat quod igne · qui consuetudinarie urebat
corpa defunctorum secundum morem illius tpis suo cor
pori denegaretur · accelerauit mortem dum con
burerentur libri sui et seipsum et libros suos flevit
Ista penarum ingeniosa | Congaudet seneca glo
ca quod ista crudelitas non fuit inuenta de cice
rone quia si ante fuisset inuenta libri cice
ronis fuissent combusti · et mundus caruisset tan
to bono quanto in libris suis reperitur
Si triumuiri libros | Nicholaus exponit glo
istum passum si exponit quod triumuiri nomen
e officii psidentis tribus viris ad incendia
extinguenda ut · ff · de officio pfecti uigilum · li ·
i · et post in fine concludit · et fuit unus tri
um vir qui scripsit libros oratorie artis · et
quod de isto seneca hic facit mencionem · dicens
trium viri libros mihi videtur saluo melior
iudicio quod non debeat copulari · sed trium viri
debent accipi · lepidus · anthonius · octauius
quem dicimus octauianum · qui super mutinam
ciuitatem confederati · et colligati fuerunt ad
inuicem · et dominium urbis · et orbis assumpserunt
ut patet per suetonium li ii · Et beatus augustinus de ci
uitate dei eos istos tres uocat triumuiros ·
ut ipse dicit · nec uoces eos tirannos istis
tribus consencientibus uolente · et ordinante
anthonio infectus fuit cicero Est consensus
quantum mihi videtur · si triumuiri · hoc est si tiran
ni libros ciceronis · et ingenium eius · pcip
tissent · quid futurum erit introgatiue · et sic
libri hic non intelliguntur fuisse triumuiri
sed ciceronis · quos si triumuiri conbussissent
magnum ex hoc dampnum mundus incurrisset
Quae vos dementissimi | Reprehendit seneca crudelitatem glo
delitatem comburendi libros dicens vos o
stulti quem insania cum et memoria sunt | vos
agitat subdere ignem ingeniis ingenia enim
et memoria sunt eterna · et vos uultis facere
corruptibilia sicut corpora sequitur glo
Aiunt qui hanc | ostendit quod hec pena iusto
dei iudicio reprehendit illi qui in labienum li
bros sentenciam dixerat Nam sui libri etiam iu
uentis combusti sunt Mussa rethor fuit
ingeniosus sed in loquendo portentuosus de
Musa rethor quem interdum sole | neca
Mus audire licet melamenus conhat i
frontem multum habuit ingenii minus cordis
Omnia usque ad ultimum timorem pducta ut
non ex sanitatem sed ex naturam esset Quis
enim fieret hominem de fisonibus dicentem celo
replunt · de spargonibus odoratos ymbres
aut illum quod de subditis morbis cum dice
rem cum uos me illo pduxissetis quicquid
auium uolitat · quicquid piscium natat · quic
quid ferarum discurrit nris sepelitur uentribus

Queremus quarum subito moriamur mor
tibus uiuimus Et infra Multa donanda in
geniis puto · sed donanda uicia non portenta sunt
Musa rethor | Iste nomine musa fuit magni i glo
genii in cla filius senece habuit frontem · quia
declinaciones muse displicebant ei · sed fuit ho
pusillanimis · et timidus pp quam pusillanimitate
et timorem minus bene parabat · ymo tantus
erat timor ut non solum ex sanitatem eloquencie
quam pcepta rethorica requirunt · sed etiam anatura
recessit · s · ab illa disposicione oracionis quam naturalis
appretas uborum requirit hoc manifestat pereximia
Et primo ponit exemplum in quo recessit analis appreta
te oracionis cuius dictum nemo potest sine molestia
ferre · Et ideo dicit seneca · quis ferat supple sic
molestia et displicencia hominem de fisonibus dicen
tem celo replent fisones secundum papiam sunt na
sa que sufflando mittunt aquas ad modum fon
tis quibus utuntur orientales ad extinguendum
incendia · fuit ergo dictum contra naturalem appretatem celo
replent fones enim mittit aquam de inferius
ad superius · non de superiori pte ad inferiorem ergo
quando dicit celo replent ostendit quod de superiori
bus ad inferius diffundat contra naturam fontis
De spargonibus | ponit exemplum in quo recesserat glo
a sanitate de spargonibus spargus genus gladi
spargones genus pilorum ad similitudinem spargi
sicut sunt lancee cathalanorum que in cuspide ha
bent quasi gladium ista pilla quando mittuntur pot
dici ymber per similitudinem conspicacionis sed dicere
ymbres odoratos contra naturam est et sic loqu
ens videtur insanus De subditis morbus glo
ponit exemplum in quo musa pdictus minus orna
te locutus e quam dicit pfessorem declama
torie artis cum uos · s · filii mei me senecam illo
a · ad illum locum pduxissetis ut ipsum audirem
et ipse assignabat causam subdicte mortis copiam
et uarietatem auium et ferarum et piscium come
storum que sua locucio caret ornatu et inculte
protulit et humili stilo · Multa dicit · quod in ho glo
norem ingenii multa debent indulgeri hominibus
litteratis · si uiciose et inornate loquuntur sic est
ista locucio in mediocriter scripta sed portenta · i · lo
cuciones monstruose supius assignate non debent tol
Oscius utebatur scematibus et con Clerari
tumeliosus fuit Sparsus aut non fuit imi
tator latronis sed non potuit adequare ipsum De
Socius non incomode dixit sed | neca
sibi nocuit · nam nichil sine scemate di
cere potuit · Oracio eius non figurata sed pura
Ideo non inurbane pacatus · rethor cum sibi
massibile occurrisset mane scemate illum salu
tauit poteram · quidem dicere aue osci · ipse ab
eloquencia multum ab erat natus ad contume
lias Et infra ille sparso dixit stolam comiter
cum hecthore quodam habenti Tu potes
controuersiam intelligere qui non intelligis te lac
terem lauare Sparsus aut dicebat uallen
ter sed dure · Ad imitacionem se latronis dux
erat · sed iniquam illi par fuit nisi cum eadem diceret

utebatur sine verbis latronis sentencias glo

Docens nō incomode describit condiciones istius oratoris et primo quantum ad sufficienciam nō incomode dixit propter artificionem eloquencie quam habuit sed ipse sibi nocuit male utendo arte sua. Contumelias quasi inferebat vel figurate vel palam sine scemate loquebatur contumelia erat manifesta et illud est quod ait oracio erat prima i. potenter

Ideo non urbane Rector nolens contumeliam glo lizare in masilia civitate dixit eidem potius dicere ave. ostendit ista sunt urbana contumelia in qua ipsum derisit figurate non palam Sequitur glo

Iste ad contumelias Quia iste omnis erat contumeliosus. et ad hoc natura ipsum inclinabat longe distabat ab eloquencia. finis enim eloquencie est persuasio. audientes autem contumelias non persuadent sed irritant in indignacione et capiunt contrarium propterea tantem

Gu potes contronsiam post glo contumeliam obiectam sparso rethori quod non poterat proficere in declamando cum declamaciones eius erant lociciones lateris later fit ex luto. et quanto candius est quanto magis lavatur tanto magis fedatur Volunt ergo dicere quod nō proficiebat in eloquencia sed defendebat eam De latrone

Pro subtilitate seu ingenium eius primo aliqui

Gayus silo declamavit sicut pater familias

Gayus silo cui (Bene declamavit Seneca cesar augustus cum frequenter causas agentem in tiraconensi colonia induss plenum testimonium reddidit. dixit enim Numquam audivi patrem familie disercciorem erat qui patri familie preferret oratori subduceret partem esse eloquencie. putabat eloquenciam abscondere solebat declamare sed

Bene declamavit gayus silo post (studiose glo commendacionem augusti qui laudavit istum gayus. quando vidit eum agentem causas inter raciconensi colonia quia est prope Romam colonos novos illuc traduxerunt qui traducti Romanis qui talia loca incolerent ut dicit Seneca ad helbiam. ubicumque romanus vicit ibi habitat. Dicit ergo augustus de isto gayo numquam audivi patremfamilie disercciorem i. eloquenciorem ex quibus verbis apparet quod augustus reputabat eum magis eloquentem quam oporteret esse patremfamilias et minus eruditum quam diceret preceptorem artis rethorice Et ideo dicat erat. Augustus qui enim patrifamilie preferret oratori subduceret hoc est inferiorem iudicabat eum oratorem. Glosa

Putabat Quia nec pompatice nec iactanter ostendebat. sed studiose et diligenter attendebat ad summam eorum que declamabat eloquenciam quam abscondere putabat pene ad rethoricam

Terminus exposuit et respondit egregie et ex hoc pervenit ad magnas divicias Seneca

Verrinus nihil probabat nisi tamen nō quia imbecillis erat sed circumspectus cause nemo diligencius. exposuit nemo respondit paratius Et pecuniam itaque et dignitatem quam primum in provincia yspania habuit eloquencie debuit Natus quidem erat splendidissimo patre a domino Julii hospite sed civili bello attenuatas domo nobiles vires excitavit et ita ad summam perduxit dignitatem ut si si quid illi defuit feratis loco defuisse Sequitur Glosa

Verrinus nihil latro orator ex confidencia artis rethorice et calore suarum virium. audebat multa proponere prerupta que aliis metuenda sicut enim in pore ruptis homo facilius cadit ita dubitabant alii oratores a causa cadere si talia proposuissent. sed terminus in hoc contrarius erat latroni quia nihil probabat nec acceptabat nisi securum et tutum pro causa. et hoc accidebat ei nō ex diffidencia virium artis rethorice. sed propter multam circumspectionem diligenciam quam habebat ac defensione cause Et ideo nemo proposuit diligencius nemo respondit paracius. et hoc signum erat habere animum suum in sua potestate quia nō poterat impediri a circumspectione. et diligencia turbacio animi qua carebat Et pecuniam itaque Glosa

Describit enim quantum ad fortunas quia pecuniam et honores et magistratus consequtus est propter eloquenciam Quamvis enim annis suis suscepisset hospicio divum Julium tempore belli civilis. et suscepit tamen principem signum erat nobilis et potentis et divitis viri a quibus divicias recedit et corruit in domum paupertatem magnam Sed iste industria sua domum attenuatam reparavit ad pristinam dignitatem propter illa que lucratus est de eloquencia Et dicit ei Seneca quod si aliquid ei defuit nō fuit culpa eloquencie sed culpa loci. quia in yspania le excitavit maiorem famam famam habuisset si rome fuisset etc

Filius terrini retundit ingenium suum propter in

Filius quoque eius. i. me nimam diligenciam Filius numquam enim illum a nobis distinxi Seneca habet in dicendo paternam diligenciam qua vires ingenii sui ex industria retundit. hoc et ipso inter genere sequitur ad summam eius cursus iuvenis nisi modicas contentus esset et ideo dignus est cuius tam modestis cupiditatibus fortuna pre est fidem. ix. declamacionum ex

Filius quoque eius Nō quod filium istius (prologo Seneca adoptavit. et ideo loquens filiis glo propriis dicit numquam illum a nobis distinxi. Commissis que spectant ad iure filiacionis et commendat ipsum quod habet paternam diligenciam et nihil habet vanitatis nec extollit in eloquencia nec insolescit. sed vires ingenii sui de industria reprimit ne appareat. hanc esse temperanciam servat in diviciis in quibus nō vult extendere cum tamen possit ad summam pervenire dignitatem si voluisset. et quia modicis contentus est fortuna debet sibi servare fidem. fortuna enim alta percutit et mediocribus parcit de hoc in trac. de fortuna capitulo fata elusceet

Contra illos qui non sunt quacumque laudacione contenti nisi affirmentur optimi sapientissimi. et sic de aliis. et quomodo adula

in fatuat premisit autem qualiter per multa
alligemur et debilitemur et inde nullis nos
Nos multa alligant stulticia teneat Senec
Multa debilitant. Diu in istis viciis ia
cuimus Eruj difficile est Non enim inquinati
sumus sed infecti ne ab illa ymagine ad illam
transeamus hoc queram quod sepe mecum de
spicio Quid ista nos stulticia tam pertina
citer tenet. primo quia non fortiter illam re
pellimus nec toto ad salutem impetu intimur
deinde quia illa que a sapientibus viris rep
ta sunt non satis credimus nec aptis pectori
bus haurimus leviterque tam magne rei insis
timus Quemadmodum autem autem potest ali
quis quantum satis est adversus vicia discere
que quantum vacat a viciis non discessit nemo
nostrum in altum descendit summa tamen decerpsimus
et exiguum tempus impendisse philosophie satis habui
deque fuit occupatis Illud precipue impedit quod
cito nobis placemus si invenimus qui nos
bonos viros dicat qui prudenter qui sanctos
ignoscimus non sumus modica laude contenti
Quicquid in nos adulacio sine pudore con
gessit tamquam debitum prendimus Optimos
non esse sapientissimos affirmantibus asse
timus et cum sciamus illos sepe multa mentiri
adeo quoque indulgemus nobis ut laudari ne
limus in id cui contraria tamen maxime facimus
Mitissimum ille se in ipsis suppliciis audit
in rapinis liberalissimum et in ebrietatibus ac
libidinibus temperantissimum Sequitur itaque
ut ideo mutari nolimus quia nos optimos
esse credimus Alexander cum iam in India va
garetur et gentes ne finitimis quidem sa
tis notas bello vastaret in obsidione cuiusdam
civitatis circuit muros cum imbecillissimam
meniam quereret sagitta ictus diu persedere et
incepta agere perseveravit. deinde cum repres
so sanguine sicca vulneris dolor cresceret et
crus suspensum equo paulatim obtorpuis
set coactus absistere omnes inquit iurant
me Iovis filium. sed vulnus hoc hominem
me esse clamat. idem nos faciamus cui pro sua
quemque porcionem adulacio in fatuat. Dicam
nos quidem dicitis me esse prudentem ego
aut video quam multa inutilia concupiscam
nociturā optem Nec hoc quidem intelligo
quod animalibus saciētas monstrat. quis
debeat esse cibo. quis potioni modus quantum
capiam adhuc nescio libro. viii. epistola. lix.
Nos multa alligant et cetera. Stultos quando glo
de propria prosperitate tollitur maxime in dignita
tibus constituti et sunt ligati in ea. i. de clemen
cia ad neronem deos celum alligatos tenet
non magis illis descendere datum est quam
tibi tutum fastigio tuo affixus es esse et
quod dignitas tenet alligatos et cetera Multa de glo
bilitant et cetera. vicia ad providendum in cursi
bus fortune ubi oportet scire ymaginacionem senece
philosophi que est talis in loco periculoso quando u

transit exercitus imperator quadratam aciem in
struit et sic ordinat ut in primum ducis omnes
copie senciam et ubicumque fuerit periculum sta
tim succurratur Idem faciendum est nobis in
vita morum ut ubicumque fit impetus cuiuscumque
passionis statim succurrat remedio conveniens
di virtuosus ad omnes impetus fortune habet
parata remedia vitiosus autem est imprivisus et
ideo cuilibet passioni et cuilibet invasioni for
tune succumbit racio. igitur talis stulticie qua
sumus improvisi sunt vicia maxime inveterata
ta quibus sumus infecti. nomine infectionis de
notat totalem immersionem aqua non potest homo
facilitet enim sicut quando totaliter est submersus in luto
nomen autem inquinacionis denotat fedacionem
in pelle Iuxta illud proverbiorum. Qui tetigit picem
inquinabitur ab ea. i. fedabitur externis sicut
vicia inveterata sapiunt alias faciunt nos stul
tos ad ymaginem senece Virtutes autem faciunt
hominem sapientem et provisum et vicia stul
tum Idem sentit Aristoteles vii. ethicorum Alia glosa
Nemo nostrum in altum descendit assignat causam
quare non pervenimus ad virtutem. primo quia non
studemus nisi ad superficiem et non vadimus
ad medulam. et hoc est quod dicit summa tamen de
cerpsimus. i. non pervenimus nisi ad superficiem
ad cutem et ad apparenciam et modicum temporis
dicamus et non penetravimus intus infra philosophiam
nec infra virtutem. sed solum quantum ad apparen
ciam. et modicum temporis dicamus philosophie vel virtuti
secunda causa quare non pervenimus quia credimus iam
pervenisse et laudatoribus viris et blandito
ribus credimus et viciosos summo viciosissimos
et optimos affirmantibus credimus et assentimus
Cui contraria tamen maxime facimus hic glo
patet quanta sit efficacia adulacionis ut
eciam contra evidenciam manifestam ita for
titer decipit ut homo contraria eius credat que
palpat et ponit exemplum quod crudelis in propria afflic
cione et tortura miserorum adulatore blan
diente mitissimum et clementissimum se credat
Aliud exemplum liberalitas et avaricia opponuntur
summum genus avaricie est rapere aliena et
tamen raptor blanditori credit se esse liberalissimus
cum sit avarissimus Ebrietates et libidine
ad maximum intemperancie pertinet ut patet iii. ethicorum
et hoc non obstante ebriosus et libidinosus
credit se esse temperatissimus. et ista est causa precipua
quare nos non conamur pervenire ad virtutem quia
adulatoribus nos credimus iam pervenisse et cetera glo
Dicamus ponit remedium contra adulacionem
quod non attendamus ad ea que dicunt blandi
menta sed ad nostra opera Recte ista monicio con
sonat verbo christi operibus credite Et ponit huiusmodi
exempla. ii. quantum ad primum oportet scire quod prudencia
est directiva desideriorum et operacionum et in istis
duobus ponit quod nos non sumus prudentes Ille
non est prudens qui desiderat inutilia et
damposa Secundum exemplum est de comedendo et bibe
do cuius mensuram habet taxare prudencia dirigendo

et tēperancia exequendo · et io adulatorib⁹
affirmantib⁹ nos eē prudentes debem⁹ ꝯdi
cere · et opacōib⁹ ꝯrijs credere ꝙ · nos esse in
prudentes quod patet pactuꝫ inte Glosa
Animalibus sacietas | Tantuꝫ debem⁹ sum
ere de cibo et potu q̄ntuꝫ natura bene ordi
nata desiderat finis desiderij est sacietas
ultra ꝙ sacietatem aīalia ꝯmit nō sumūt
cibuꝫ nec potū sꝫ hō sic in hoc magis erat
ꝙ cetā aīalia Et io subdit q̄ntuꝫ capiam et
ad huc nescio ignorat enīꝫ mensuraꝫ cui⁹ ca
pacitatis quisqꝫ ultra debituꝫ sumit Textus
Quomodo adulacio sit similis amicicie
et aquib⁹ recipiatur · et qꝫ nō solū uocū
similitudīs fallunt ueruꝫ ecīā res ipē instru
unt qū talis fallacia sit cauenda Seneca
Nota illo mente pergenduꝫ ē ubi p
uideri debet · ne res nos nō uerba
decipiant Quid mihi uocū similitudines
distinguis quib⁹ nemo unquā · nisi dum t
disputant captus est Res fallunt illas dis
cernere pro nobis mala amplectimur · Op
tamus id qd optauim⁹ pugnant uota nrā
cuꝫ notis ꝯsilia cuꝫ consilijs Adulacio q̄
similis est amicicie nō imitatur tm̄ illaꝫ sed t
vincit et p̄terit · Apertis ac propicijs auri
bus recipitur et in p̄cordia yma descendit
eo ipō graciosa quo ledit · Doce quēadm⁹ hac
similitudineꝫ possiꝫ dignoscere Venit ad me p
amico blandus inimicus Quid in uicia
nobis sub virtutuꝫ nomīe hoc repunt Te
meritas sub noīe fortitudinis latet Mode
racio uocatur ignauia pro cauto timidus
accipitur In hijs magno periculo erramus
hijs ergo certas notas imp̄me Ceterū
qui interrogatur an cornua habebat nō
est tam stultus ut frontem suam temptet
nec rursus tam ineptus aut ebes ut nes
ciat Tu tm̄ illi subtilissiā compulsione p
suaseris Sic ista sine noxa decipiunt quō
prestigiatorꝫ aceptabula et calculi in quib⁹
me ipā fallacia delectat Effice ut quō fiat
intelligam · perdidi usum Idem de istis
capcionib⁹ dico Quo enīꝫ noīe potius
sophismata appellem Nec ignoranti no
cent nec scientem iuuant h̄ vi epla xlv.
Ne res nō uba · fallacie sūt indictōe glo
que decipiunt in ūbis quedam ex̄ dictōneꝫ q̄
decipiūt in reb⁹ p̄me fallacie sūt pueriles
ut equiocacōes · et amphibologie de quibus
nemo decipit nisi dum disputat alia falla
cia ē in uia morꝫ qū recipim⁹ mala pro
bonis et econtrario · et hoc opꝫ nos attende
ne decipiamur qu magnuꝫ periculuꝫ est
Optam⁹ coū id qd · hic ē decepcio glo
mutabilitatis · hodie desideram⁹ quedam
cras ꝯria · et istam decepcioneꝫ debem⁹ ma
gis attende quā decipi i sillabis ꝛ fallacijs dcōis
Adulacio quā silis ē | Similitudo enī est t glo
causa decepcionis amicus et adulator siles

sūt quia uterqꝫ dulcis et suauis sꝫ in hoc discer
nitur quia adulacio falsa amicus uero i fal
sa nō labitur sꝫ pocius mult ꝯtristare amicū
quam blandiri et falsa dicere ē doctrina p quā
discernit' amicus ablando inimico Sequit' glo
Vicia nobis ꝛc̄ | discerne uicia avirtutib⁹
est difficile racione magne similitudis quaꝫ
uicia hn̄t cū ūtutib⁹ sꝫ in hoc discernitur qꝛ
ūtutis ē semp regulata iudicio rōnis aqua
semp uicia dissonat fortitudo enī cū rōnabi
lib⁹ cāns et diligent' examinatis p̄sonā suā
exponit periculo Temeritas aūt in hoc imita
tur fortitudineꝫ · et sibi assilatur quia expo
nit se periculo · sꝫ in hoc ē dissilis quia nō suf
ficientib⁹ rōnib⁹ impellentib⁹ sed deducta im
petu se in periculo precipitet Sequit' glo
Moderacio alijs modestia | uocat' ignauia ap
ad⁹ · modestia nō ponit' in numero ūtutū · et
siquidem modestia denotat moduꝫ sicut so
nat nomē tunc modestia est ꝯnalis ꝯdicio
omniꝫ ūtutuꝫ in omī enī ūtute morali opor
tet attende moduꝫ Sc̄us thomas scda scd̄e
assignat modestie incessuꝫ uestituꝫ · et mot⁹
corporis exterioris ut ille dicat' modestus qui
qui incessu et alijs motib⁹ corporis seruat
seruat decenciam sic accipit' hic modestia
morosus incessus qui inhoc assimilatur ig
naue quia uterqꝫ morosus ꝛ tem timid⁹
assilatur cauto quia uterqꝫ uitat periculū sꝫ
modestia et cautela p̄cedunt ex iudicio rō
nis negligencia p̄ter racōeꝫ timiditas ex passiōe
In hiis magno periculo | nō pot enīs glo
magis periculuꝫ in matiā morali quā non
discernere uicia aūtutibus Sequit' alia glo
Hijs certis imp̄me notas | Note quibus
uicia discernant' nō pnt esse in uestib⁹
nec in aliquo signo corpali Et iō oꝫ dare sig⁹
incorporeuꝫ · ꝙ uicia sūt ꝯ rōeꝫ rectum
quia regulant' ūtutes ut ē sniā ariꝰ 2° ethi
Sic ista sine noxa | prestigiatorꝫ acepta glo
bula et calculi ptinent ad arteꝫ ioculatoriā
in quib⁹ aspicientes decipiūt' aioculatorib⁹
agilitate in aniꝫ et industria ūborꝫ trahēciū
aniꝫ uīm · hinc inde que decepcio nō nocet
sili · deceptus pro sillogizacione cornuū nō
incurrit periculuꝫ Perdidi usum | Ita ē glo
ars ioculatoria prestigiat sensus qd homo
aspiciens uidet' amisisse usuꝫ qui ioculato
ris celeritate decipitur et cetera Jnquinqꝫ
capitulis immediate sequentib⁹ hētur qd
adulatores ꝯn̄ sūt hostes · et ut hostes de
bent uitari · et ꝙ adulaciones fauhime
Vides istos qui eloquē | decipiūt Seneca
ciam laudant qui opes sequunt' qui grē
adulant' qui potenciaꝫ extollūt omīs aut
sūt hostes · Aut qd in equo ē eē possunt
Aut quod inequo | omīuꝫ est ꝙ seneca glo
ponit pro equali eē et posse eē sic quilibet
eē papa quia pot sic quilibet eē sacdos et
omnes qꝛ pot esse Vnde ista ūba nō st' vn̄ ac

gñali intelligenda sed in proposito qui licet adulator inimici sit hoste qui est ul pessimu dicit

Quin pura mens est soli De vita beata ita omnibus malis que non tantum liceat Senece raciones sed etiam vellicaciones effugit stabilita semper ubi consistit ac sedem suam ita ita et infestante fortuna vendicatura glo

Sunc pura mens que non amat detractiones quas hic notat laceraciones nec adulaciones et blandimenta que hic vocat vellicaciones Item alia condicio bone mentis que astatim suo non dimovetur a fortuna sinistra quam hic vocat iritam et infestantem est de vita b.

Nemo eramum sui sinum suadet dissuadet quia sed adulandi certamen est et unum omnium officium amicorum una contentio quis eorum blandissime fallat vi debuisse Sequitur glo

Unum officium omnium falsorum qui re vera sunt deceptores et ideo subiungit quis blandissime fallat

Sic continens es hic sumat prima et maior Seneca adulaciones enim et infra Senec difficilimum continencie opus est assentaciones adulatorum repellere quorum sermones animum quadam voluptate resolvunt Rullus passentaciones amiciciam mereatis nec ad tuam promerendi per hanc aditum pandas et infra non acerba sed blanda verba timebis

Sic continens es non accipit hic continens glo sicut accipitur ab aristotele in ethi que consistit circa delectaciones tactus et gustus sed accipit hic quia continet se et non permittit se deduci a blandimentis quod est difficilimum quia non multum placent quia delectant et non cum re aliter blandimenta sint mala et apparent bona quia suavia diligentissime et cautissime debent debent vitari nec debemus blandimentis conari aliorum amiciciam nec iniuriam amiciciam alicui per blandimenta credere tex

Adulatores ut tu De quatuor virtutibus Seneca amicos cane corrumpunt fictis blandiciis lenes et male credentibus blandum omen in fingunt beata mens que perfecte vincit hoc vicium et nec adulatur alicui ut adulanti credit que nec decipit alterum nec ipsa decipitur Blandum omen in glo hic vocat adulacionem que infigit in animo stulte credentis Male credentibus a stulte fitque credunt blanditoribus esse bona que non sunt Beata mens non in hoc consistit beatitudo hominis glo quia non decipiat nec decipiatur sed bonum requirit ad beatitudinem tamquam disposicio necessaria sed quia non est beatitudo sed non quia in ipsa esse consistit

De moribus Cicero celius iracundus non ferebat verba aspera nec adulaciones sed de adulacionibus non tantum turbatur ubi notat eciam quia aspernit fecerunt adulacione se

Iracundos nimia assentacio offendit nec erat amicus uir vir bonus sed irreparacionis an non magis tutum erat blandiri quam male dicere Celum oratorem fuisse iracundissimus

constat cum quo ut aiunt cenabat in cubiculo lete paciencie cliens sed difficile erat illi in copulam coniuncto vitam eius cum quo herebat effugere Optimum iudicavit quicquid dixisset sequi et gracias agere non tulit celius assenciendum et exclamavit dic aliquid contra ut duo simus sed ille quoque quod non irasceretur iratus erat sine adversario desiit et infra Difficilis quoque et indomitus natura blandientem feret ut de ira Quod aliquis sibi ipsi adulletur ut est sapiens capitulo puto ii

Quod adulaciones debent removeri a pueris et quod adulacio facit iracundos ut est prudencia capitulo plurimum Quod pater filii occisi a rege regi adulatus est ut est convivium capitulo thesimpes ibidem quere eodem est capitulo non dubito Item quod adulatorum et parum laudancium sermo heret diucius quam auditur require tractatum et capitulum de aure

Iracundos Qui multi sunt prima ad iram glo diam quolibet verbo offendunt eciam adulatorio sed super hoc historiam de celio oratore qui erat iracundissimus Unde eius paciens et dissertus considerans condicionem domini teneram et intrare condicionis ut primum ad iram non provocaret deliberavit secum omnia sibi credere et in nullo contradicere quod ubi dominus pependit de hoc ipso fuit iratus et super hoc eciam ipsum redarguit ex quo patet quod iracundus iniquus est materia ire sed talis ira quod non habet nutrimentum nec causam sufficientem sine alimento deficit et sic evanuit ira istius celii

Difficilis quoque vult dicere quod homines non est glo adeo feri et aspere et nature indomite et impacientis qui ferant suaviter blandientem ex quo apparet quod sarcina ista adulacionis et blandimenti suavis et levis est cum homines impacientissimi eam inferant ut De suspicione adulterii accusatur uxor a marito quia ab extraneo fuerat heres instituta et hereditatem adheret peregrinus negociator Seneca

Quidam cum haberet formosam uxorem pegre profectus est Adulterium In matronam mulieris peregrinus mercator migravit et ter illam appellavit de stupro ad iectis preciis negavit illa decessit negociator testamento omnium bonorum suorum reliquit heredem formosam et adiecit elogium pudiciam corpora adiit hereditatem rediit maritus accusat adulterii ex suspicione Sera querelam detuli non accuso adulterium nisi diu iterum factum post tantos impudicicie questus sustinere iam possum contendunt heu hac me causa abstinuisse Tempus est de uxore et marito credi Ferat matrona iacentes in terram oculos et adversus officiosum salutatorem inhumana potius quam inverecunda sic longe autem impudiciam suam ore quam verbo neget nemo fortiter negantem iterum rogavit omnium bonorum sola heres esto quia corrumpi non potuisti quia tam fideli pudica

ciam custodisti tace vel paulisper nomen auc
toris Nunquid non testamento meo credit adeo
ne iam omnis paciencia seculi nostri abiit ut ad
versus criminacionem meam alieno teste defendit
uxor Mulierum morum fundamentum avaricia
est Que pot non timere opinionem adulterii pot
non timere adulterium · ex omni turpe consilium
trahitur quo vestis inveniretur Infelices an
cillarum greges laborant ut adultera tenui
veste prospiciatur et nihil in corpore uxoris
sue plus maritus quam quilibet alienus pere
grinus qui cognoverit · Frustra esse existimabo in
dicia Interim qui rogat comperit pudicam
loquitur · pudicam tamen unus · et peregrinus ·
cui plus laudator quam accusator nocet uxorem
meam nunquam pudicam audivi nisi in adulte
rii elogio · Dicite in terram oculos · et aures ex
ternorum vocibus claude · sibi quisque parte negat
pudicam · ille dixit ego impudicam puto
plus creditur · scitis quam peregrino marito quam
adultero · ipsum elogium scripsit corrupcionis
non quia pudicam inquit comperi · quod nulli
preter me contingit Altera parte formosa est quia
tira peccant sine viro sunt · hoc maritus pec
cant appellata est hoc alius peccant negavit
hoc pudice heres relicta est · hoc feliciter heredita
tem adhuc hoc consulto fecit secundum librum declam
Innuitam mulieris) id est ad priorem historiam prima glo
onem in propinquitate ad dominum mulis venit mer
chator de alia regione et videns eam pulcram
conabat eam flectere pretio adulterium · Et hoc
tercio temptavit · Illa negavit · mechator defunc
tus est et testator ipsam instituit heredem omnium
bonorum suorum · et adiecit elogium elogium secundum
papiam secundum ugutium debet dici eulogium est laus
electa et summatim collecta · Hec autem laus po
nitur verbis sequentibus qui pudicam comperi Ista
uxor post mortem mechatoris hereditatem accep
tavit et ipsam adhuc · post hec redit maritus
et hec omnia ei narrata sunt accusat uxorem
de adulterio ex suspicione talis accusacio non f
ciperet hodie · sed secundum iura illius temporis forte
admittebat in detestacionem criminis · vel aliter
maritus non querebat quod ferret in eam sententiam tam
quam adulteram sed tamquam in suspectam ut pos
sit eam firmius accionibus indirecte cohercere
Serum querelam) hic incipit accusacio glo
contra uxorem et arguit contra ipsam ex quatuor · et ne vide
atur quodam impetu · et subito ex zelo vel ex
ira premittit quod querela sua est tarda · et ideo de
liberata · Deinde cum dicit non accuso uxorem · po
nit quatuor contra eam · primo sensum multiplicitatis
secundo impudicum gestum id est ferat matrona · Tercio
merchatoris testium id est omnium bonorum · Quarto ves
titum lacivum id est que pot non timere Arguit ergo
primo ex censu multiplicato dicens non accuso ad
ulteram sed divitem factam post tantus impu
dicie questus id est post tot lucra per impudiciam
questa · si carere iam possum id est si ego taceo ad
ulterium uxoris in eo casu esset presumpcio contra me

quod ideo profectus fuerim ut ipsa haberet oportuni
tatem lucrandi ergo non debeo tacere Glosa
Tempus de uxore) quasi dicat quod si aliud tes
tionum non habeo tempus est · quod ex quo tam querelam
meam distuli ut mihi credatur · Deinde cum dicit
ferat matrona arguit ex gestu impudico · et
circa hoc duo · primo ostendit qualem gestum debet
habere matrona pudica dicens ferat matrona
oculos iacentes in terra · scilicet ne ad aspectum virorum
elevent et ad usus officiosum id est obsequiosum ·
vel blandum salutatorem in humana plusquam ne
cundia sic ut · scilicet sic videat viriles affectus
detestari · et statim occasionem auferat et
audaciam reprimat petenti aliquid impudicum
et ideo dicit longe ante suam impudicam id est
se pudicam neget · scilicet talis salutanti hore idem est
multum quam verbo Secundo indirecte ostendit uxorem
suam huiusmodi gestum pudicum non habuisse · unde
dicit nemo fortiter negavit · id est multum et verbo
ut predictum est · iterum negavit sollicitando ad
impudiciciam · sed istam ut morigine quo
usque dampnum est · mechator non solum iterato · sed et
tercio appellavit · ex quo apparet ipsam gestum pu
dicum non habuisse · Deinde cum dicit omnium bonorum
Arguit ex mechatoris testimonio · et primo ponit
illa testatoris verba directa ad istam formosam
dicens omnium bonorum solum heres esto quia te
corrumpi non potuisti · quia tam fideliter pu
diciciam custodisti · Tercio cum dicit tace ·
arguit ex testamento impudiciciam uxoris · et
circa hoc dicit tria facit · quia primo arguit
intentum per hoc quod fecit eam heredem dicens
tace paulisper nomen actoris Secundo cum dicit non
instituisset eam heredem nisi usus fuisset ea ut
uxore Ex hoc enim credit testamento meo · et contra
elogium arguit · quia pudicicia et paciencia
seculi mei non ita evanuit ut contra virum de propria
uxore credat peregrino Ultimo ostendit eam impu
dicam ex avaricia que est fundamentum mulieb
rum morum cum mechator prodidit omnium bonorum
testamentum Ultimo ex habitu lascivo in quo est pre
sumpcio adulterii tenui veste purpurea os
tendens nuditatem obscena corporis Glosa
Ex omni turpe Conchilia sunt pisces immo
biles testam habentes ad modum testudinis
animalis terrestris de quorum sanguine tingitur
purpura quam tincturam docuit canis · qui
cum comedisset predicta conchilia notaverunt ho
mines pulcherrimum colorem in ore eius et ex
inde processerunt ad tincturam vestium · ut
dicit cassiodorus libro variarum · talia autem
conchilia reperiuntur in rupibus et in lapidibus maris
Frustra esse) ostendit elogium nullius esse glo
defensionis · primo ponit pro mechatore iusti
ciam oportunam · quia plures eam requisiunt
secundo per opinionem contrariam quia omnes eam habe
bant tamquam impudicam · et solus merchator
dicebat eam pudicam tamen Deinde debet sic no
cere · et ideo dicit aures tuas externorum vocibus
claude quia suspecta sunt · et ubi maritus dicit

Ꝯ̄riu͡z quia magis credendu͡z ē marito et cau quam extraneoru͡z al's extraneo seq̄t glosa
Ipm̄ elogiu͡z] Excludit quia amō corrupto sc̄psit quia pudiciam compera quāuis enī͡z respectu mariti fuerit inpudica consenciēdo tm̄ respectu incitatoris fuit pudica quia nulli p̄ter me contingit ipām contingere et hū adultera reputant pudicam Sequitur glō
Formosa est. Hic ponit' defensio mulieris littera patens est Ꝙz gayus cesar narrauit in conuiuio adulteriu͡z suu͡z et modu͡z et ordinem sui concubitus et fetorem et singula ad hec pertinencia SENECA Ater.
Gayus cesar asiatici valeriu͡z in p̄mis amicis hēbat ferocem uirum et uix equo animo alienas contumelias laturu͡z huic in cōuiuio idem in cōcione uoce clarissima qualis in concubitu eēt uxor eius obiecit dij boni hoc miru͡z audire p̄ncipem scire. et usq͡z eo licenciam puenisse ut ~~nam~~ non dico consulari nō dico amico sed tm̄ amico marito p̄nceps et adulteriu͡z suū narraret et fastidium. ꝗ glō
Gayus cesar] Iste nō fuit ille qui p̄mus tenuit monarchiam sed fuit nepos tiberij imperatoris. et successor eiusdem qui dictus est gayus gallicola de quo narrat suetonius li. iiij Istud adulteriu͡z qd' hic narrat narratur et surrexit a conuiuio. et concubuit cu͡z ea. et statim post intrauit conuiuiu͡z. et ubi obscenus ordinem concubitus et feditatem t ubis ꝓꝑijs exp̄ssit p̄nte uiro in hoc tangit t Seneca duplicē in eius culpam .s. adulterij et contumelie possit addi tercia .s. infidelitatis quia ille scilicet amicus suus erat Ꝙz tc
putabatur misera et sordida que nō hēt multos adulteros hrē enī͡z unu͡z est quasi legittimu͡z matrimonium Seneca dic.
Quam inuenies tam miseram tam sordidam ut illi satis sit unū adulteroru͡z par nisi singulis diuisit horas. et non sufficit dies omnibus nisi apud aliu͡z gestata apud aliu͡z mansit infirma est et antiqua que nesciat matrimoniu͡z uocari unū adulterium. tercio de beneficijs Sequit' glō
Singulis diuisit] .s. de mane erat apud unū adulteriu͡z Innona portabitur p equū .s. uel p quadrigam uel in lectica sicut mos erat rome apud aliu͡z adulteriu͡z. et hoc ē quod dicat apud aliu͡z gestata est In hoc notat luxuriam et corrupcione͡z illius seculi. de ista materia multa reperies in iuuenali tc̄. De sentencia augusti in ꝓpriam filiam adulteraz Seneca
Diuus augustus filiam ultra pudiciacie t maledictum in pudicam relegauit. et in fra admissos gregatim adulteros pererratam nocturnis comesacionibus ciuitatez forū ipm̄ ac rostra ex quib' p̄r legem de adulterijs tulerat filie in stupra placuisse et ad cotidianam armaciam concursu͡z. cum
adultera in questuariam uersa ius omnis licencie sub ignoto adultero peteret vi. de bn̄
Ꝙz tpe senece nō erubescebant de ficijs adulterio Ꝟ tc̄ uerecundia desunt. De adultero fedre et pasifen Ꝟ tc̄ de luxuria. c. aude aūe
Diuus augustus] In publicis fuit fortunatissimus in priuatis infortunatus ut ait suetonius li. ij. nam in p̄ncipio sui testamenti de dura et atroci fortuna conquestus quia duos filios sibi substulit. et duas filias huit adulteras de quaz hic una loquit' q augustus tulit sinam coīi eam et postea ipm̄ penitunt talem sinaz fulminasse eo q inferentem obꝓbrium sine redundaret. de hoc quere tc̄. de silencio ca°
Ac rostra] locus erat publicus Diuus august' in quo posita fuerant rostra nauiu͡z cap glō taz. et locus ille dictus est rostra Suetonius tamen li. i. illu͡z locu͡z notat ꝓ rostris ad omnā talia loca publica de nocte ibat et ignotos adulteres admittebat. et pecuniā͡z ꝓ coitu recipiebat. et hoc ē quod dicit in questuariaz uersa. sed hoc est ualde miru͡z qd' pecuniam exhigeret cu͡z eēt iam antiqua. ut p͡z p macrobiu͡z li' de saturnalibus. et ideo in questuariaz uersa possit exponi de questu quē dabat adulteris. et hanc exposicioni uidetur consonare qd' p̄mittit concursu͡z. et ꝓ isti͡z questu͡z quē dabat adulteris hrēt tm̄ recursu͡z al's concursum et tunc sequitur ius oīs licencie sub ignoto adultero peteret possi͡z exponi nō de pecunia q̄ peteret s͡z de alijs turpib' obsequijs que exhi
Ꝙz nō nullos Affectus Ꝙz geret tc hrē effectus potius quam modicos uel modificatos ꝑtineat ad uiciosum ubi patet q seneca fuit stoycus potius quam
Utrum satis sit modicos] perypateticos Senec hēre affectus an nullos sepe quesitu͡z est nostris illos expellunt pipateticē temperat Ego nō uideo quō salubris eēt aut utilis possit ulla mediocritas morbi noli timere nihil eoz. que tibi negare nō uis eripio facilem me indulgentem q͡z p̄beo rebus ad quas tendis. et quas aut uite necessitas aut utiles aut iocundas putes detraham t uicium Nam cu͡z tibi cupere interdixero uelle p̄mittam ut eadem illa intrepidus facias ut cerciore consilio ut uoluptates illas magis sencias Ꝙz uid ad te magis p̄uentire sint. si illis imperabis quam si seruies Se naturale est inquis. ut desiderio amici torquear datus lacrimis tam iuste cadentibus naturale ē opinionib'. Homi͡z tangi et aduersis contristari Ꝙz uare nō p̄mittas mihi hunc tam honestum male opinionis metu͡z Nullu͡z est uiciu͡z sine patrocinio t Nulli nō inicium uerecundu͡z et exorabile Sed ab hoc latius funditur nō optinebis ut desinat. si incipere p̄miseris In becillis est p̄mo homis affectus. deinde ipē se concitat et uires dum procedit parat Excludit'

facilius quam quis negat omnes affectus
a quodam qui naturali fluere principio Curam
nobis nostri natura mandauit sed huic ubi ni
mium indulseris vicium est Voluptatem natura
necessariis rebus admiscuit ut non illam p
teremus sed ut ea sine quibus non possimus vi
uere graciora nobis illius faceret accessio
si suo veniat iure luxuria est Ergo intran
tibus resistamus quia facilius ut dixi re
cipiuntur quam exeunt Aliquatenus timore
permitte sed illud aliquatenus longe producet
nec ubi uis accipiat finem Sapienti non
sollicite custodire tutum est et lacrimas suas
et uoluptates ubi uolet sistet Nobis quia
non est regredi facile optimum est omnino
non progredi Eleganter mihi videtur pan
necius respondisse adolescentulo cuidam querenti
an sapiens amaturus esset de sapiente
inquit videbimus michi et tibi quia adhuc a
sapiente longe absumus Non est commit
tendum ut incidamus in rem commotam
impotentem alteri emancipatam vilem sibi
sine enim nos respiciat humanitatem eius
irritamur sine contempsit superbia accendimur
eque facilitas amoris quam difficultas no
cet facilitate capimur cum difficultate
certamus libro xxi epistola cxvi Glosa
Modicos habere affectus autem) De ista materia
require tractatum de abscisio capitulo iiii in glo in
mus magna promittis et cetera Cum tibi turpe
interdixero) respectu futuri boni ponitur
passio que vocatur cupiditas apud uirgilium
apud boecium autem vocatur spes Stoyci autem
nullam passionem in animo ponunt virtuosi lo
co autem cupiditatis vel spei concedunt velle
quasi cupere solet in malo et velle in bono
Contra hec arguit augustinus de ciuitate dei te
net ubi augustinus quod magis verbis quam rebus disce
ordauit allegans verbum apostoli cupio dissolui
et esse cum christo et illud concupiuit anima mea
desiderare iustificationes tuas ex istis con
cludit quod cupere in bonum sonat et quia stoyci
non recipiunt allegaciones scripture introdu
cit tulium in quadam concione dicentem cu
pe me esse clementem et quis est qui tulium
reprehendere audeat ut ipse dicit ibidem sed sene
ca hic accipit more stoyco velle ex delibe
rato consilio cupere pactu sensualitatis so
lum ad quam pertinet seruire sequitur Glo
Nullum est vicium) quia cupiditatem et per
quas timorem et dolorem conatur excludere
quod deo respondet argumentis in contrarium dicit enim
contrarium quod naturale est flere et dolere de morte
amicorum naturale est tangi opinionibus hominum
quibus obiectionibus respondet quod omnia vicia habent ali
quam excusacionem Et ultimo dicit quod affectus
in suo principio sunt debiles sed in prosecucione
sunt fortes et ideo in principio resistendum est
eisdem ipsorum aliis eos totaliter excludendo aliis
si permittimus ipsos augeri ita fortificantur

quod temperari non possunt et ideo dicit melius esse
et tucius eos totaliter excludere quam temperare
Curam nobis nostri) auctor nature duas glo
delectaciones posuit in nobis unam respectu
conseruacionis indiuidui et quantum ad hoc posuit
delectacionem gustus in cibo et potu aliam
respectu conseruacionis speciei per actum generacio
nis Et ideo posuit delectacionem concubitus
et quantum ad istam duo dicit uoluptatem natura
necessariis rebus admiscuit ut ea sine qui
bus non possumus viuere graciora nobis illius
delectacionis faceret accessio si suo veniat
iure luxuria est ex quibus verbis oportet delecta
cionem per se non esse petendam et qui querit per se
luxuria est An sapiens amaturus esset glo
quod hic dicit de amore idem de ceteris pas
sionibus intelligit Sunt autem passiones nume
ro xi quarum omnium amor est principium et causa
efficiens et hec est sentencia augustini xiiii libro de
ciuitate dei capitulo vii Ubi sic dicit amor
inhians habere quod amat cupiditas est id autem
habens eoque fruens leticia est fugiens quod ei
aduersatur timor est id si acciderit senciens
tristicia est hec sunt verba sua hec sententia patet sic non
concupiscit nisi quod amatur non delectamur
nisi in eo quod amamus ad contrarium rei amate
est odium si sit absens ipsum metuimus per fugam si
presens affligit nos tristicia et sic amor est
prima passionum concupiscibilis spes autem et
desperacio non est nisi de bono amato arduo
et difficili ad consequendum timorem de a
missione mete quam amamus maxime audacia
periculorum mete exposicio ira non consurgit nisi
per lesiones in aliquo bono amato verba autem
augustini intelligunt causaliter et non sic idem aliis
passionibus realiter et cetera Humanitatem glo
Si vir diligit mulierem et illa rependit a
morem illa benignitas irritat nos et as
cendit Si non despicit illo contemptu prono
cimur ad iram ab ea parum et viles reputati
Aque facilitas) Utrumque non mulier dicit glo-
lecta uiro nocet Nam capitur ab ea si facilem
se exhibeat si difficilem certamus eius dif
ficultatem inflectere et emollire nam illud
uetitum in uetitum cupimusque negatum textus
Quod non pugnandus est contra affectus et
quod non sunt uellicandi nec deplorandi sed do
cendi et domandi Seneca Lucilio textus
Solebat dicere fabianus non ex hiis ca
thedrariis philosophus sed ex ueris et antiquis
contra affectus impetu non subtilitate pug
nandum nec minutis uulneribus sed incur
su aduertendam aciem non improbandum Ca
uillaciones enim contundi debere non uelli
care tamen ut illis error explebetur suos docen
di tantum deplorandi sunt sequitur glo
In cursu aduertendam) Regula premendi ad
uertitur secundum stoycos quidem est radicitus
euellere passiones quas hic notat affectus
secundum aristotelem non est eius reprimere et temperare hanc

antē tēperanciaz sine emulsionez possimus cō
sequi dur. Vno mō paulatiz subtrahendo et
dimittendo affectuz 2m tuliuz et ista via ē
facilior Alia via est ar. ut attendamus dili
gentes ligna que sūt in vna pte recurua
in pte 9ria torquētur regula fabiam satis
ppinquat ar. et ē 9ria tulio. Vult enī q
in impetu et toto conatu pugnez 9 affec
tus eos excludendo et de animo repellendo
et sic acies tota affectuz debent 9uti in
fugam et nō debent insisti pbacionibus
et minutis vulneribus .i. silis acutis et sbtilib
Cauillaciones enī} vult dicē qd̄ i ma glo
teria morali acuciones rōnū et subtiliū
psillorum debent retundi sicut retunditur
acies gladij acuti nō alia subtilitate et fir
mitate et solitate ferri ul' lapidis vult di
cere q assignemus racionez solidam et firmā
et fortem qua rōē graciles et exiles retun
dantur et sic nō debemus uellicare .i. uerbis
mollibus et exquisitis cū eis disputare s
dent doceri tantū quātū sufficit ut cog
noscant errorem suum al. de plozandis
sicut mortui qui ūtutem moralez nolunt
minutis et garrulis raciunculis impugna
De breuitate uite Seneca} re cauillando tex
Quod insanus putat alios insanire
hoc het omēs affectus ut in omni
quod ipē insanit et in idem putet ceteros
furere libro de moribus} Cz perfecte bonus
Bonus uir ē qui} nō pōt peccare seuē
co usqz pduxit affectu animi ut
nō tm̄ peccare nō uelit sz ecīā nō possit
libro eodem. Bonus vir est qui} loquit glo
de virtuoso ūtute animi purgati de qua
v. tē de abstinencia .c. ij. in glo. nimis +
magna pmittitis et talis ūtuosus raro repit
Sed ecīā nō possit} Scdm fidem nō hz glo
locum et ideo intelligendū ē qd̄ nōt dif
ficultatem non impossibilitatem Cz ma
gis debemus pugnare cōn affectus quam
cōn bestias ul' hoīes et quō adhoc ualent stu
Quid pdest equū re} dia liberalia senē
gere et cursū eius freno temperarē
et affectibus affrenatissiēs abstrahi 9d
pdest multos vincere luctacione ul' cestu
et ab iracundia vinci Quid g̃ nihil no
bis studia liberalia 9ferunt ad alia multū
ad ūtutem nihil} et infra Queādmodū p
ma illa litteratura p quam puers elamēta
traduntur nō docet liberales artes s mox p
cipiendi locū parat sic liberales artes no
pducunt animū ad ūtutē s expediunt de libe
ralibus studijs Vel cestu} drā ē inter glo
clauam et inter cestum claua a pncipio
usqz ad finez tota est rigida Cestus uīta
cuspidem inflectitur neruo hoc instrumē
to utebantur achlete in agonibus Glosa re
Ad ūtutem nihil} Gramatica logica rethori
ca Arismetrica Geometria musica et astr
ologia ad ūtutez moralez n̄ 9ferunt directe s bn̄
pparatiue

Cz p̄mi motus vincendi sunt quibus
si permiseris vitare in animaz vincunt
racionem opressa et racio ab affectibus nō
resurgit ad dnm̄ SENECA
Nichil racionis est ubi semel affectus
inductus est in eos qz illi aliquid ano
luntate uīā datū est faciet de cetero quā
tum uolet nō quātū pmiseris. p̄mus in
quam finibus arcendus ē hostis nam cū
intrauerit et portis se intulerit modū a
captiuis nō accipit Non enī se positus
est animus et extrinsecus speculatur affe
ctus ut illos nō paciatur ultra quā opor
tet procedē s in affectuz ipē mutatur ideo
quia nō pōt utilem illam vim et salutarē
proditam iam infirmatamqz reuocare
Non enī ut dixi separatas ista sedes su
as deductas qz heīt sed affectus et racio i
melius peius qz mutacio animi est Quō
ergo racio occupata et oppssa vicijs resur
get que ire cessit aut quēadmodū a confu
sione se liberabit in qua peiorum commixtu
ra cōualuit p̄mo de ira Sequitur Glosa
Primus inquam} Assimilat affectuz hosti et
inimico qui ubi potent intrant ciuitatem
oppmūt eam et regūt arbitrio suo Item affectus
ubi intrat in aīam oppmit racionez et qui
nō pmittit se regi s uult dominari arbito
suo et ad obuiandū isti piculo dicit q tamq̄
hostibus affectus a limine et cōn regni aīe ex
cludendus est et nullatenus dz pmitti intrare +
Extrinsecus speculatur} et rō quia nō glo
sunt distincta sede quia in eodem loco habi
tant s. in aīā et aīā hēns affectus faciliter
consentit cū eis et sic oppmitur rō ad qd̄
piculū p̄cauendū ē ipos tamq̄ hostes arcere
totalit' excludē quia illam vim salutarē .i. ra
cionez pdit et infirmat et rō pdita et i fir
mata nō pōt ad dnm̄ resurgere et cetā glo
Quō ergo racio} q affectibus succumbit eis
et credit ire et timori et cupiditati in qua
maiorum mixtura 9ualuit s. uicior et affe
ctuū quibus aīā pmixta ē et ista mixtura sup
habundat quia plus ē ibi de vicijs et affecti
bus quā de rōē et 2m hanc simīam assilat affec
tibus. p̄mo hosti qui expellendus ē Sō mix
te rei qui plus sapit de eo qd̄ plus ē sicut
quō amiscetur vinū cū aqua si sit plus de
aqua quā de vino het naturā aque et ecō
Cz non debemus uti affecti} Cita de aīā glo
bus neqz ut militibus neqz ut ducibus et
q affectus nō excluditur n̄ p 9rīū affec
tum et inuehitur cōn ar de passionibus senē
Affectus tam mali ministri quam duces
sunt} Ideo nunquā assumet rō in ad
iutorium inprouidos et uiolentos impetus
apud quos ipā nihil auctis heat quos nū
quā comp̄mere possit n̄ pares illis sibi eqz +
opposuerit ut ire metū in hertie iram ti
mori cupiditatem absit hoc a ūtute malū
ut nunquā racio ad vicia 9fugiat nō pōt

hic animus fidele ociuz cape Quacat ne
cesse e fluctuetqz qui malis sinis titus e
Qui fortis e irascitur no pot industrius
nisi cupiat quietus nisi timeat. In tiram
de illi vivendum e in alienus affectus ne
mendi servitutem Non pudet virtutes indi
entelam maiorum deducere ibidem Glosa
Affectus tam mali) omes morales tam pe
rypatetica quam stoyca dicit passiones et af
fectus no debe hre officium ducis in regno
aie sed bene hre locum ministri et militis sic
patet per Arm. in. ethicorum Hanc oppinionem re
pbat hic dicens q affectus sicut. no sunt
boni duces regendo et gubernando Ita sunt
inconvenientes milites et mali ministri et est
ro talis Ille e minister malus apud quem no
e gubernator in honore et auctoritate Ille e ma
lus miles qui no veretur imperatorem sed af
fectus no hent in honore et auctoritate imperatorem
ai. s. rationem go sunt mali milites. Preterea ille
e malus minister qui obedit nisi compulsus
p aliuz malum ministrum affectus sunt hmoi go
et cetera minorem pbat quia ira no comprimitur
nisi per metum Timor enim maioris mali sup
venientis hoiem iratum reprimit Pigricia lasse
ssita in iniuria insurgit in iram. et sic ira t
malus videlicet minister excitat inherciam
que etiam malus miles e cupiditas alienus
p eminentie timor frigidum militem calefa
cit. et sic ro volens regere istos malos mi
lites necesse hz requirere auxilia malorum ministrorum
et sic virtus ad sui obedientiam hre requirere
inicia quod est inconveniens sequitur Glosa
Quacatur necesse e) racio talis e Virtus
facit quietem in animo sed hens affectus
no sunt boni ministri eum debent adiuvare dni
Qui fortis est no) Contra e ira e necessaria i bello glo
ut miles fortis agat si timor e necessarius ad
hoc ut homo qui efeminat. timor enim videt
reprimere inquietudinem. et audaciam si cu
piditas alienus comodi psequendi dirigat
in industriam homines hoc appetentis tunc homo
vivit sub tirande viciorum ex quibus omnibus co
cludit q affectus oimodo excludendi sunt ab
aio hois virtuosi nec e utendum eis ne dum ut
ducibus nec etiam ministris vel militibus qui no obe
diunt sed regere volunt quibus no permisen
te regi vivendum est. et sub tirannide eorun
dem. et hoc e valde inconveniens q virtutes
sunt indientellam maiorum eorum. s. regimini subiecte
Q in animo sapientis no sunt affectus sz
reliquie. et argunt contra Arlez de utilitate pas
sionum. et dicit q nullo mo sunt utiles sz inuti
les et dampnose. SENECA textus

Dicit cenon in sapientis quoque animo
etiam sanatur vulnus. cicatrix rema
net Senciet itaqz suspiciones quas
dam et umbras affectuum ipis quidem care
bit Arles ait quosdam affectus si quis il
lis bn utatur. pro armis ee Quod verum
foret si velud bellica instrumenta sum de

pomiqz possent induentis arbitrio Hec ar
ma Arles virtuti dat p se pugnant no expec
tant manum et habent et no habentur ulla
lys instrumentis opus e satis no instruit
it racione natura idem. Sequitur Glosa
Cicatrix remanet) describit hic statum eius
qui de viciis venit ad virtutem sub similitudine
infirmi qui venit ad sanitatem. et e deduc
cio talis Ille qui fuit ad vulneratus quamvis
sit sanatus signum tn vulneris preterite ondit i
cicatrice. ille qui vero fuit viciosus. et post
factus est virtuosus cicatricem tn preteritorum vi
ciorum. s. umbras affectuum et viciorum que
hunt genere quamvis ipis vulneribus i. viciis careat
Pro armis esse) Sic supius argunt q glo
affectus no sunt boni milites nec ministri Ita
nunc argunt q no sunt arma permittunt se duci
et induci arbitrio utentis. sz affectus hoc no
permittunt go no sunt arma. Preterea arma de se
no pugnat sed affectus pugnat. s. ira et au
dacia agrediuntur timor fugit go no sunt arma
Preterea arma spectant manum utentis sz af
fectus no expectant. sz per se operant go et cetera
Q primus motus no dicatur pprie affectus
Affectus e no ad oblata) Sz est a natura Senec
atus rerum species moverei. sz permittere se illis
et hz fortuitum motum prosequi Nam siquis
pallorem. et lacrimas procidentes. et irrita t
cionem humoris obscenum altiusve suspirium et
oculos subito acriores aut quid his sile in
dicium affectus animique signum. fallitur neci
telligit. corporis ee pulsus Itaqz et fortissimus
plerumqz vir dum armatur expalluit et signo
pugne dato ferocissimo militi paululum ge
nua tremuerunt. et magno imperatori antequam
se inter acies arietaret cor exiluit et ora
tori eloquentissimo dum ad dicendum componit
Corporis ee pulsus) os. Sima riguerunt n
tendit q primus motus sensualitatis qui Deira
no subiciatur iudicio rationis nec sub e li glo
bertati arbitrii. io hoi no imputatur. et dicit
magis ptinere ad corpus quam ad aiam. et io dicit
corporis esse pulsus. omnia illa de quibus ponit exempla
que patent in littera humorem no obscenum dicit
pp pudendum Inter acies arietaret) i. an glo
quam pugnam incipet acies enim hret duo
cornua ad modum arietis ut dicit vegetius
de re militari qui potius plurimis formis
arietum comendat magis aciem formatam
ad modum forcipis. eo q milites antiquitus condi
cionis mali et boni pnt sine periculo situari
tales go acies dicit arietari quando cornua eius
cum cornibus contrarie aciei congrediuntur et cetera
At oratori eloquentissimo) Tulius li de glo
oratore dicit sic. Inmo ipo sepe experior ut
principio dicendi de albescunt menteqz et ar
tubus contremescam. et dicit ibidem hanc con
dicionem ptinere ad diligentem oratorem quicquid
sit de hoc iste tamen rigor et tremor no e
in ptate nra. et ideo dicit omnia hec ptinere ad
corpus qui no sunt in ptate animi Sequitur

Q3 p̓mus motus affectus est ita anatiā
qd' nō uīcatur roē · ij° pot uīnci · terci⁹ roē3
vincat et querit de crudelitate utrum oriat̃
ab ira · rñdet q̄ sic originaliter sed usu pro
Ut sciās queādmodum3 | cedit sine ira · senec̃
incipiunt affectus aut crescant aut
efferantur · est p̓m⁹ motus nō uoluntarius
q̄i p̄paracio affectus est quedam inclina
cio al⁹ cōminacio alter cum uoluntate nō
cōtumaci tamquam oporteat me vindicari
cum lesus sim aut oporteat hūc dare pe
nas cum scelus fecerit Tercius motus ē
iam impotens qui nō si o3 ulcisci uult s3
utiq3 qui roēm euicit p̓mum illum animi ic
tum effugere roē nō possum⁹ sicuti nec illa
quidem que occidere dixim⁹ corpib⁹ ne nos
aliena oscitacio solicitet ne oculi ad intenti
cionem subitam digitorum cōprimant Ista
nō pot racio vincere Consuetudo fortasse
et assidua obs̃uacio extenuat | Alter ille
motus qui iudicio nascit̃ iudicio tollitur
Illud eciam q̄rendum est quare · hij qui uulgo
seuiunt · et huma sanguine gaudent an ira
scantur cū eos occidunt a quib⁹ nec acce
perūt in iuriam nec accepisse ipos extimāt
qualis fuit appollodor⁹ apud falarim hoc
nō ē ira feritas ē Non enim qui accipit i
iuriam nocet sed paratus est dum noceat
uelle accipe nec illi uba laceracionesq3 in
ulcionem petunt · sed in uoluptatem Quid
ergo Origo · huī⁹ mali ab ira ē que ubi
frequenti exercitacione · et sacietate in obli
uionem clemencie uenit · et omē fedus hu
manum eiecit nō nouissime in crudelitatē
transit | Rident itaq3 gaudentq3 et uolup
tate multa p̄fruuntur plurimumq3 abirato
rum uultu ab sūt · pocium sem anibalem a
iunt dixisse cum fossam huāno sangūe vi
disset plenam · O formosum spectaculum
qūto pulchri⁹ illi uisum eēt si flumē ali
quod lacumq3 compleuiss3 Quid mirum
si hoc maxīe spectaculo caperis in natus
sanguīn et ab infante cedibus ad motus
sequetur te fortuna crudelitatis tue per
xx · annos · seda dabitq3 oculis tuis grati
ubiq3 spectaculum uidebis · et circa transime
num · et circa cannas · et nouissime circa
cartaginem tuam uo lesus · nuper sub
diuo augusto proconsul asie cum trecen
tos uno die securi p̄cussiss3 incedens in
ter cadauera uultu suꝑbo q̄i magnificū
quidam conspiciendūq3 fecisset grece p̄
clamauit O rem regiam · Quid hic rex
fecisset Non fuit hec ira s3 maius malū
et in sanabile li · ij de ira Q3 hec et simila
magis patitur animus quam agat V · tr̃
de ira ca° in inicio Q3 affectus orientes
facile ē re p̄hendē onib3 debem⁹ cōgruis
remediis subuenire V · tr̃ de medicina cā
bilem Q3 omnis affectus domatur disciplina
na V · tr̃ difficile ē ca · nō pot inquis et

possum⁹ exuere omēs affectus V ibidem
Item qui sunt qui deposuerūt omēs affec
tus et uicia V · tr̃ de p̄ficiente ul' p̄fectu
ca° · ij° · Item quō sit honestis affectib⁹ indul
gendum V · tr̃ · et ca° indulgē Item quō eē
uolentib⁹ deponere desideria uiciosa cito
rebellat affectus V tr̃ de amicicione ca° i°
Item quō affectus amancium h3 aliquid
sile amicic V · tr̃ de amicicia ca° · i · Item
quō alexander id egit ut omiā hrēt in
sua p̄tate pocius quam affectus V tr̃ de
fortitudine · ca° · i · Item nō tm̄ affectib⁹
impedimur quo minus p̄banda faciamus
s3 in pericia inueniendi quid querēs exhi
gat | V · tr̃ de p̄cepto ca° ij · Item affectus
sūt motus animi improbabiles subiti et cō
citati qui frequentes neglectiq3 fecerunt
morbum · et ponit ex^m de distillacione V
tr̃ de p̄fcū · c · ij° Item quō pipatetici a
uiciosa nō totaliter tollerat | affectus sed
tēperant cōtra quos arguit seneca multi
pliciter V · tr̃ de prudencia ca° i · Item quō
immoderandi sunt affectus uri V · tr̃ de vi
cio · ca° · iiij° · Item si in ira potātē nō est
an sunt affectus nec illud quidem ē quāti
sunt V eodem tr̃ et ca° Item quis ante
omiā uitetur affectus · quia qui ultores oc
cupauit · ẽ · libido mouendi V tr̃ de fortitudine · ca° ij°
Est p̓m⁹ motus) doctrina cois nō ponit glo
nisi duos p̓m⁹ subrepticius qui sine delibe
racione oritur ẽ ij° qui p̄pendit et cum re
Qui uulgo seuiunt) Querit de (Sicut pot
crudelitate utrū hēat ortum ab ira rñd3 glo
q̄ absq3 seuiunt · sicut fuit appollodorus q
fecit taurum eneum sic fabricatū ut qui
intus ureret et clamaret clamor ille bouis
mugitus uideret · et illum taurum p̄senta
uit fallardi tiranno cicilie crudeli q ipm̄
p̓mum ibidem cremari fecit · ostendi aut
qd' hec crudelitas nō procedit ex ira qui
irascit̃ nō rid3 ẽ3 tales dum seuiunt ri
dent g° nō sūt irati Item irascitur existi
mat sibi in iniuriam sibi illatā · sed isti absq3
quacumq3 in iuria existimata ul' illata seui
unt g° nō sūt irati · p̄terea qui ē iratus re
pendit malum uolens ulcisci · s3 tales iniurie
quas infligunt non querūt ulcionem sed
delectacionem g° rc̃ dicit tñ q̄ origo huī⁹ ma
li s · iniq · icepit ab ira littera patens est |
Hoc maxīe expectaculo) alloquit̃ hanniba glo
lem ducem cartaginencium de cuius cōdicōib⁹
dicit titus liuius p̓mus p̄lium ibat ultimus
confecto p̄lio excedebat | cibi pocionis q3 de
siderio naturali nō uoluntate modus finit)
uigiliarum sompniq3 nec die nec nocte discē
minata t̃pa mlt̃i sepe militari sagulo oper
tum inter custodias staciones q3 militum
humi dormientem conspicere · has tantas ui
ri uirtutes ingencia uicia equabat inhumana
crudelitas p̄fidia plusquā punica nihil ueri
nihil sancti nulla fides nulla religio nullus deorum

metus. hunc g(loss)a hanibalem alloquitur tamquam
putem. quid mirum si hoc marie spectaculo
carbseris in natus sanguine et abundante ce
dibus a motus. Iste enim dum esset infans
a patre coram altari iure iurando adegit
e se, cum primi posse hostem ferre populi romani
et sic deductus est in hyspaniam puer et ibi
erant milites sedes. et sic sanguinem humanum
continuavit fundere usque ad ultimam senectutem
In hyspania videlicet primo. inde in gallia in
de in ytalia per o(mn)i(n)o annos xvi. annos. inde
postea in affrica. ultimo transivit in asiam. et
primo cum rege anthioco contra romanos. ultimo
cum rege bitinie contra regem ponti. finaliter
se ipsum interemit. et sic ubique gratum specta
culum habuit de effusione humane sanguinis
a prima puericia usque ad ultimam senectutem
Circa transimenum) hystoria talis est glo(sa)
hanibal debellatis romanis in liguria festi
navit versus romam iuxta lacum transimenum
qui hodie dicitur lacus pusinus. occurrit ei fla
minius consul romanorum et cum vellet pug
nare centuriones nunciaverunt consuli signa
militaria non posse evelli quod omen non veri
tus mandavit ea fodi contemptu hominis. et quia
sine auspicio fuerat propter festinanciam crevit
romam hystoriographi. et putant infelici
tatem illius pugne. nam consul fuit interfec
tus. et legiones cesse. et tanta copia humani
sanguinis ut usque hodie rivus ubi fuit pug
na sanguinarius vocatur. Sequitur glosa
Circa cannas) fuit alia pugna in qua inter
fectus est paulus emilius consul et varrone
et alter consul cuius culpa commissa est pugna
fugatus et exercitus cesus. et fuit tanta inter
fectio ut tres modii anulorum detracti de mani
bus nobilium equitum romanorum interfectorum
ab hanibale cartaginem mitterent in testimo
nium excellentis victorie. et dicit titus livius
quod numquam romani tantam stragem receperunt
quanta fuit debellacio canensis. Sequitur Glosa
Sed manus malum) vult dicere quod talis feroci
tas cum in humanum est maius vicium quod sit crude
litas. et istud vicium tante feritatis dicit esse
in effabile non habet vocabulum quod possit istud in hu

Agricola

Quoniam arbor ad (Seneca) maturitatem exprime
fructum producta delectat agri
colam. et pastor ex fetu gregis accipit vo
luptatem. et hic qui alios instruendo et do
cendo eorum educavit ingenia. Seneca
Gresco et exulto. et discussa senectute
recalesco quociens ex hiis que agis
ac scribis. intelligo quantum te esse. Nam tur
bam quam obliquerat sup tegerit si agri
colam arbor ad fructum producta delectat. si
pastor ex fetu gregis sui capit voluptatem
si alumpnum suum nemo aliter intuetur quam
ut adolescenciam illius suam iudicet quid
evenire credis hiis qui ingenia educaverit
et que tenera formaverunt adulta subito
vident. Assero te in opus meum est. Ego cum

uidissem indolem tuam iniecti manum exor
tatus sum addidi stimulos. nec lente ire
passus sum. sed subinde temui. et in etiam li
in epistola xxxiiii. Item quid interesit inter
metentem agricolam et serentem. R(equire) in de a
micicia cum i. Item agricola omnibus rebus
instructus que ad se pertinet alias instruit vo
Require tractatum de bona cap(itul)o xiii glosa
Cresco et exulto) dicit arbor est opus agri
cole. et fructus gregis est opus pastoris. ita
profectus discipuli est opus magistri Naturale
autem est ut quilibet diligit opus suum et delec
tatur in eo. ar(istoteles) dicit iiii. ethicorum. et probat per pic
torem diligentem picturam. et poetam sua
diligentem poemata Ita senecia delectatur in pro
fectu lucilli tamquam sui discipuli quamvis se non di
cat esse magistrum in docendo. sed bene in incitando
et stimulos amovendo et ipsum sollicitando
Intelligo quantum te esse) alias ipse ex hiis quod glo(sa)
scribebat lucillus senece de se ipso procedebat
profectus in virtute. et hoc est quod dicit quantum te
esse. hoc est magnum in virtute. secundum aliam literam
quantum te esse debet referri ad id quod sequitur
super te geris Ille gerit se super se qui non mitti
tur rebus caducis et fortuitis sed de virtute profi
ficit in virtutem. Sexuus in prologo biblie sic proficiens
semper quasi melior fieret. et hoc genere se super se
in iheremia sedebit solitarius et tacebit quia le
Nam turbam quam) Turba re Cicavit se sive se ca
linquenda est ut in pluribus locis dicit sene glo(sa)
ca. Sed turbam ipse super se gerebat. adhuc enim
instituit rector multitudinis ut portat multitu
dinem eius de fectus supportando. et corri
gendo. Isto modo dicit moyses deo deutero
nomii. ultimo assumpsit eos atque portavit in hu
mere suis. Ista eciam est si multitudo ovium etc
quod ovem perditam reportavit in humeris suis
Et ideo dicitur in ysaia factus est principatus sup
humerum eius. lucillus autem principabatur sup
siculos illius provincie per se ut patet in pluribus
epistolis. et sic turbam super se gerebat ut exposi
tum est et turbam relinqueat enim mores non

Amor

Quid se habeant inter mutando
se amor et amicicia Amicus amicum

Quam te valde rogo ut studeas meum Sene(ca)
negocium ago hoc amicum volo Cogitum
gere in ipsi pergis ut cepisti excolere te non
potest inire enim amicio me sed amicus non es
Quare g(loss)a hec inter se divisa sunt ymo dissimi
ha Quia amicus est amat qui amat non
utique amicus est Ista amicicia semper prodest A
mor aliquando eciam nocet Si ad nihil aliud ob
hoc proficit. amare disce festina g(loss)a diu
michi proficis ne istud alteri dicens Ego qui
dem percipio iam fructum cum in fingo ani
mos non futuros Et quid quod etiam inere ingo
res abscessit id ad me extima quamquam non nisi
abest redditurum sed tamen ie quoque ipsi leti
esse volo Venit ad nos ibis quos amamus et ab
sentibus gaudium sed id leve et evanidum Con
spectus et presencia et conversacio habent aliquid vive volupta
tis lib(ro) iiii epistola xxxv

Ut cepisti ex colore) vera amicicia requirit glo
virtutem ex parte utriusque et ideo nisi lucanus extol
leret se amicum videlicet deducendo ad virtutem sene
cam ipsum amicum habere non possit. Nunc enim amans
ad amiciciam non sufficit amare sed oportet quod sit re
adamacio ut patet per viii ethicorum. Tunc enim dicitur
amicicia quando amici mutuo se diligunt et sic
ex parte unius amor non est amicicia requiritur
ulterius ad veram amiciciam fundamentum virtu
tis ex parte utriusque amici ut patet ibidem et talis
amicicia semper prodest Seneca in textu. Glo
Amor alium eciam nocet) Nocuit medee ama
re Jasonem quia ex hoc prodidit patrem ut
interfecit fratrem et usque hodie infamiam habet
ut patet vii tragedia nocuit clitemestre amor
egisti quia ex hoc interfecit agamenonem
virum suum et postea interfecta est a filio ho
reste ut patet viii tragedia. Nocuit herculi
amor ioles quia ex hoc indignata deianira
ipsum interfecit ut patet in ultima tragedia ut
Nocuit fedre diligere ypollitum quia ex hoc
ypolitus mortuus est et ipsa audita morte
eius se ipsum interemit ut patet iiii tragedia
Nocuit tiesti diligere uxorem fratris sui atrei
quia ex hoc atreus indignatus filium eius in
terfecit et coxit et coctum cibum dedit patri
Nocuit amon diligere sororem quia ex hoc t
fuit interfectus absalon Nocuit sampsoni
diligere dalidam quia ex hoc excecatus est et in
finite hystorie de ista materia sunt glosa
Amare discas) amor qui est passio et actus
sensualitatis est subiective in ea parte que di
citur concupiscibilis et non est de numero disci
bilium quia usque quacumque doctrina omnia ania
lia et homines pecudesque volucres ut inquit virgili
us in furias ignesque ruunt. Sed cum ovidius
fecit librum de arte amandi illius videlicet
amoris qui est passio. Respondeo quod quamvis sic intitu
letur de arte amandi tamen est de arte con
sequendi rem amatam et habendi amor qui
dicitur de quo hic loquitur est amor vere ami
cicie qua virtuosi amici mutuo se diligunt quod
amor presupponit virtutem in amante et ama
to et ideo ortatur eum ut proficiat in virtute et
sciencia quia ex hoc erit sibi amicus et dis
cet amare amore amicicie et hoc ipsum re
dundat in utilitatem senece implendo eius
desiderium Et ideo ad eius utilitatem didiscat
cuius amiciciam vel amicicie parabat et non
alterius Leue et euandum) id est gaudium glo
quod habemus de amicis absentibus et euandum et generale
Amancium plura oscula et complexus Senec
Arciores non iunget amorem sed exercent
Quod diligimus bonos et in vii de beneficiis
Uincat malos pertinax mutati Seneca
bonitas nec quisquam tam duri infesti
que adversus diligendi animi est ut eciam
in viciatus bonos non amet Sequitur glo
Tam duri infestique) virtus est tante efficacie
ut amorem sui trahat eciam hostes et animos
feroces et agrestes et eciam quod plus est hominum vi
latos

Quod debemus filios diligere tamquam mori
turos et nobiscum non diu permansuros Senec
Omnes nostros et quos superstites lege na
scendi optamus et quos precedere iustissimum
votum est sic amare debemus tamquam
nihil nobis de perpetuitate ymo nihil de diu
turnitate eorum promissum sit sepe admonendus
est animus amentur recessura ymo recede
ncia quicquid a fortuna datum est tamquam exempto auc
tore possideas. Rapite et liberos voluptate
fruendos vos invicem liberis date et sine
dilacione omne gaudium haurite nihil de
hodierna nocte promittitur Nimis magnam
advocacionem dedi nihil de hora festinandum
Instatur a tergo iam deficiet iste comita
tus iam contubernia ista sublato clamore sol
ventur de consolacione ad marciam glo
Superstites lege) intelligitur de filiis quos precedere
intelligitur de parentibus Amentur recessura glo
de frequenti consideracione quia omnia temporalia
et caduca discedunt et deficiunt metus in
cludit dubitacionem evanescit vel amentur debet
moveri monens quod omnia ista deficiunt alia litera
habet amet recessura et sic est satis clara Glosa
Tamquam exempto auctore) Qui ab aliquo auctore
mutuo recepit exempto reposcenti statim tenetur
reddere omnia autem bona fortune nos mutuo
accepimus sive pocius comodata suscepimus que
deo et fortune reposcenti tenemur statim resignare
Instatur a tergo) Quando multitudo fugit et glo
sentit hostes appropinquare et tergo suo instare
non fugiunt amplius conspirati nec conserti sed
disturbantur et unus fugit hinc et alter inde
et totus iste comitatus in singulos divisus
discedit ita est de nobis parentes filii uxores pro
pinqui amici est quasi comitatus unius multi
tudinis qui parum durat quia adveniente mor
te dissolvitur Mors autem hic assimulatur hosti dis
turbanti multitudinem Quod iudicium debet
Honestius est enim precedere amorem
iudicantem amare quam cum Senec
amaveris iudicare de moribus Sequitur glo
Honestius est) res est honori difficillima parare
amicum quia cum iudicium deberet precedere amici
ciam subsequitur communi defectu quia non possumus
iudicare de eo nisi habita noticia plena de suis
moribus et noticiam habere non possumus nisi per conversa
cionem assiduam et revelacionem secretorum
que conversacio et secretorum revelacio non fit nisi
post amiciciam contractam Regula autem tulii est in libro
de amicicia quod assumendus in amicum recipiatur
primo in familiarem conversacionem et post duos
modios salis invicem comestos si dignos et
ydoneos iudicatur finaliter recipiatur in amicum
Quod idem velle est aliquando causam dissensionis
Aufferre hic mihi hereditatem Seneca
voluit hec me diu spem supremam ca
ptantem eximiatus est hic scortum meum
concupivit quod vinculum amoris esse debeat
sedicionis atque odii causa est idem velle ut dicitur de ira
Aufferir) omnis lites et controversio utique glo

sunt pro idem velle sicut litigant clerici de
eodem beneficio, propinqui defuncti de hereditate
competitores de eadem dignitate tunc maxime
honestum est concurrere competitorem qui super
primam spem captamus videlicet quod sumus propinquiores
propinquo consequendi. et tunc obicitur crimen vel
defectus, propter quem repellimur. Secunda glo
Stortum meum concupiunt. Qui duo mares
concupiscunt eandem feminam fiunt dura bella et
aspera. Vnde virgilius in georgicorum omne adeo
genus equorum in terris hominumque ferarumque
et genus equorum pecudes pictaeque volucres
in furias ignemque ruunt amor omnibus idem
Et post ipse ruit dentesque sabellicus exacuit
sus Et pede subigit terram fricat arbore cos
tas. Hinc atque illinc humeros quod ad vulnera
durat Et post concludit quid iuvenis magnum
versat in ossibus ignem durus amor et est talis
regula quod qui in dilecta concurrit alius vul
to plus diligit quam ante diligeret et t
tales vocantur rivales qui concurrunt in ean
dem Vnde ovidius libro de remedio amoris
Actu tibi rivalem noli fingere quemquam. ac
ue hermio monet ideo dilexit horestes. esse
quod alterius ceperat illi viri. quid menelale do
les ibas sine coniuge cretam Et poteras vn
pta lentus ab esse tua Vt paris hanc rapuit
tunc demum uxore carere Non potest alterius
crevit amore tuus. et in elenam pro quam
ut recuperaret primo quidem singulari certamine
deinde omnium grecorum viribus decem annis t
Troyam obsedit Jeronimus pro raptu vnius mu
lierculae decem alia bella confligunt. Quod
quilibet amat patriam suam pariter dul
cem sicut asperam. ita virtus omnes operaciones suas
Vlixes aditace sua saxa sic properat. Senec
Vquemadmodum agamenon ad micenarum
nobiles muros emo enim patriam quia t
magna est amat. sed quia sua cor sum hec
pertinet ut sciat virtutem omnia opera velud
fetus suos eisdem oculis intueri eque indul
gere omnibus. et quidem impensibus labo
rantibus epistola lxvij. Quod homines et fere
Vnumquid tam iniqua pariter diligunt
censuram inter suos filios Seneca
agit ut filium sanum quam egrotum magis di
ligebat procerum in excelsum quam brevem
et modicum fetus suos non distinguunt fere et
se in alimentum omnes pariter sternunt aves
exquo paciuntur cibos epistola. eadem.
Vlixes] amor patrie ad virtutem pertinet. glo
pietatis. est enim principium generacionis Vnde
sicut pietas respicit parentes et propinquos
ita patriam et compatriotas Vnde in de re
publica introducit tulius paulum emilium lo
quentem filio his verbis Justiciam cole et
pietatem que cum magna sit in parentibus
et propinquis in patria maxima est in tuto
ē in celum et eidem loquitur annis .l. eodem
omnibus qui patriam conservaverint adiu
verint auxerint certum esse diffinitum in celo

locum ubi beati evo sempiterno fruuntur. Quod pa
rentes tenerius fovent illos qui magis in
digent. et sic virtus operaciones virtuosas Seneca
Parentum amor magis in ea quorum mi
seretur inclinatur. Virtus quoque opa
sua que videlicet pre afflicta et pressa non magis
amat. sed parentum bonorum more complectitur
ac fovet. Quare non est ullum bonum altero
maius quia non est quidquam apto aptius et
quia plano nihil est planius epistola eadem
Virtus quoque] duo capitula precedencia et glo
illud tercium ad hoc tendunt ut ostendat omnia
opera virtuosa esse paria. et ista est opinio stoycorum
omnes virtutes. et omnia vicia esse paria. et tan
git hic medullam racionis eorum. quia non est ali
quid recto rectius nec plano planius ad quod
videtur quod una virtus super aliam habet preeminen
ciam aliquam racione materie sicut fortitudo que re
spicit apetitum irascibilem prefertur temperancie
que respicit appetitum concupiscibilem Irasci
bilis enim est alcior quam concupiscibilis t
aliquam racione finis. finis enim pocior est his que
sunt ad finem. fortitudo autem ordinatur ad
iusticiam tamquam ad finem. et ideo est minor
virtus fortitudine. aliquam maioris difficultatis
et sic sustinere est magis virtuosum quam aggre
di. quia est magis difficile ut dicitur in ethi
aliquam racione obiecti ut prudencia que respiciat
generaliter omnia moralia est maior quia licet
alia que particulariter respiciat speciale agibile
cuius moti sunt omnes virtutes morales. Quod
qui volunt amorem exuere debent vitare vi
sa et audita per que reducatur memoria dilecte
Qui amorem exuere conantur evitandi Seneca
da est omnis amonicio dilecti corporis nihil
enim facilius quam amor recrudescit Ita qui
vult deponere desideria rerum omnium quarum
cupiditate flagravit. et oculos. et aures abhis
que reliquit avertat cito rebellat affectus
epistola lxix. Quod propter filios parentes
Catulorum amor in ne periculis se exponunt
in cubabula impingit feras epistola lxxiiij Senec
Qui amorem] multa remedia ponuntur ab glo
ovidio circa hoc et quidem efficacius est quod
dicit. Ortor ut binas pariter habeatis amicas
forcior est plures siquis habere potest Secta biper
tito in mens discurrit utroque. alterius vi
res subtrahit alter amor de hoc remedio
sequitur Jeronimus in epistola consueverunt philosophi se
culi amorem veterem novo quasi clavum cla
vo excludere. quod et septem sapientes regi fece
runt persarum ut amorem regine vasti aliarum pu
ellarum amore conspiceret alis compesceret Illi
vicium vicio remediantur nos non amore vi
tium vicia superemus. remedium enim illud est
efficacissimum ut refert maximus valerius ti
tulo de sapienter factis sed est viciosum et ideo
relinquendum. aliud remedium est vitare ocia
et tenere se occupatum in aliquibus seriosis Vnde
ovidius Ocia si tollas periere cupidinis artes
Querit egestus quare sit factus adulter In

inpromptu est desidiosus erat Egistus de
quo loquitur hic absente agamenone fratre
suo .n. gradus concubuit cum uxore eius quia
non erat occupatus .s. uocabat ociosi dicis non
habeo quid faciam respondet sunt fora sunt leges
sunt quos tuearis amici At oculos aspectus glo
femine intuendo urit et renouat et auget amo
rem Vnde virgilius in georgicis Carpit enim
vires paulatim uritque uidendo femina et hoc
intelligitur actiue et passiue Vnde augustinus in re
gula quod aspectu mutuo corda uiciant Jm
pudica gloria auerte oculos tuos ne uideant va
nitatem debent eciam auerti ne uideant loco
Vnde ouidius sola loco caneto hic sunt hic
cubuit thalamo dominum illo aspectu talis
locus statim renouat amorem Sequitur Glosa
Aures .s. non audiendo uerba nec mittendo
et recipiendo litteras Jeronimus debemus dul
ces sirenarum cantus surda aure transire propter
ista duo remedia oculorum et aurium secundum om
dum alter si fieri potest orbis habendus erit .s.
recedendo de patria et ceteri Jnuectiua contra
Jllos nocere nobis existi illos qui dicunt
Jmo qui nos sub specie Stoycos sentire
stoyce secte ortum admacat quod solus sapiens
hoc enim lectant solum sapiens sit amare Senec
entem dictum esse amatorem solus apte et
ad hanc artem eque conbibendi et conui
uandi sapiens est peritissimus Queramus
ad quam usque etatem iuuenes amandi sit
hec grate consuetudini data Seneca epistola CXXIII
Solum sapientem Stoyci dicunt solum sa glo
pientem scire viuere solum sapientem uti diui
ciis solum sapientem scire ferre paupertatem
Solum sapientem scire dare et recipere be
neficia Ex hoc discoli inferebant gloria sapiens
solus scit artem amandi usque ad quam etatem
mulieris et iuuenes sunt amandi Qz vero
amor nihil timet ut possit consequi deside
Amor timere neminem uerus potest rium sunt
Media aduiatricem septima tragedia
Excusacio ulixis petentis filium hectoris ad
mortem quod hoc non facit ex crudelitate sed
ex amore filiorum nec scilicet filius hectoris
ANimosa mater que suscitet eis piculi se
nullos admittis metus Hic ipse neccum
quo nunc contumax prestas amor Consulem
parius pueris dana os monet Post arma
tam longinqua post annos decem Minus
timerem quos facis calcas metus Sit
mihi timerem bella telamaco paras Vlixes
vi tragedia ad andromatam Sequitur Glosa
Animosa mater Vlixes cum magna dilige
cia et cautela loquitur cum andromata uxore
quondam hectoris nolens habere filium eius
nomine astia nactum et inficere eum Cumque illa
diceret eum mortuum attendit ulixes ad mo
res eius et perpendit mea solitudinem et cum
illa solentem se diceret super morti mariti et
filii perpendit quod plus habebat de terrore quam
de dolore Dolor enim nullam solitudinem habet
et ideo per illam sollitudinem certificatus fuit
quod filius uiuebat comminatus est matri et
multas penas nisi eum indicaret mater uidit
quod non timebat quascumque penas Tunc ulixes
alloquitur eam uerba hoc scripta Animosa mater
que nullum metum recipis quia non tangeris
timore cuiuscumque pene hoc facit amor filii quod
nunc contumax prestat amor .s. facit te contuma
cem et constantem ad negandum mihi filium
idem amor mouet danaos .i. grecos consule
filiis suis ut viuant securi que securitas
esse non potest esse viuente filio tuo quia adhuc
semiret in eos et post tot bella iterum reno
uaret pugnas ut dicit calcas propheta gre
corum de cuius prophecia non timeo mihi sed timeo
talamaco filio meo De orpheo diligente
uxorem et propter ipsam recuperandam descen
dente ad inferos et quomodo ipsam perdidit chorus
Jmmetes potuit flectere cantibus Vmbrarum
dominos et prece supplici Orpheus euridicem
dum recipit suam Que silues et aues
saxaque traxerat Ars que prebuerat flumi
nibus moras Ad cuius sonitum constiterant
fere Deflent et lacrimis difficiles dei
Et qui fronte nimis crimina tetrica Que
runt et ueteres excutiunt reos Deflent et
euridicem tritice nurus Flentes euridicem
iuridici sedent Tandem mortis ait uinci
mur arbiter Et uade ad superos lege tamen
data Tu post terga tui perge uiri comes
Tu non ante tuam respice coniugem Ni
cum clara deos obtulerit dies Spartamque
aderit ianua tenari Odit uerus amor
nec patitur moras Munus dum properat
cernere perdidit prima tragedia Sequitur glo
Orpheus uxorem habuit eurudicem que calca
uit serpentem cuius morsu mortua est propter quam
reuocandam ad uitam orpheus ad infernum des
cendens cuius dominos ita demulsit quod uxor sua
concessa est ei certa tamen lege quod non respiceret
eam ante exitum de inferno .s. uictus amore
legem non tenuit propter uxorem perdidit Dicit gloria
orpheus potuit flectere cantibus et supplici
prece dominos et inmites vmbrarum .i. animarum cru
tarum a corpore dum recipit eurudicem suam uxorem
Ars hic nominatiuus stat absolute ut habeat locum
sequens relacio dum dicit cuius Vnde dicit et
ars .s. citharizandi que siluas et aues saxa
que traxerat que fluminibus moras prebuerat
quia destiterunt a cursu propter dulcedinem cithare
ad cuius sonitum fere .i. siluestres bestie constite
rant capte .s. dulcedine cantus et difficiles
.i. inexorabiles dei .s. eumenides deflent la
crimis et qui fronte alias tetrica alias tecerita
.i. austera querunt .i. requirunt crimina nimis
.i. primitus .s. ut cogant fateri requisita ac
excuciunt .i. examinant reos ueteres qui in
ueteri uita fuerunt rei criminum quod officium in i
ferno dicitur habere principali Fedamatus nurus
tricice .i. ille que nupte fuerunt filius orphei
qui fuit tricius deflent eurudicem .s. socrum

suam Juridici iudices et dicentes iura
in inferno ut puta eacus qui dicit esse
iudex inferni flentes erudicez .i. uxorez
orphei sedent tandem arbitri mortis .s.
pulto rex inferni ait vincimur .s. dulce
dine canet qualiter simonez ad uxorem
orphei dicit et uade ad supos lege tamen
data subdit legem . tu .s. erudices perge
comes post terga uiri tui . tu sic orphee
nō ante respice coniugem tuam quantum dies
clara obtulerit deos .s. aspiciendos .s. solem
et sidera qui dicit dii . aderitque ianua te
nari mihi exptam Tenarus ē mons in
quo ē decensus ad infernum . et ē iuxta
spartam ciuitatem lacedemonie aqua et la
cedemones spertani dicuntur et nō ut hugu
cio dicit tenarus et teplat qui dicit te
narus . tu i omnibus auctoribus antiquis ma
gis scribit tenarus . sed istam legem nō te
nuit orpheus Vnde dicit verus amor o
dit moras . et nō solum odit sed nec patitur
dum sperat . s. orpheus cernere munus . i. ux
orem quam pro munere acceperat perdidit Ce
cupido filius ueneris qui dicitur deus a
mor sagittas suas passim omnibus infi
git iuuenibus et senibus et virginibus
et feroribus . et quid fecerit herculi deuec
O Jua nō nuti generata ponto . Quaz
uocat matrem geminus cupido +
Cum potens flammis simul et sagittis Iste
puer lacinus et acremtens Tela quam
certo iaculatur arcu Non habet latum
data plaga frontem Sed notat tectas
penitus medulas Nulla par isti puero
per orbem Spargit effusas agilis sagit
tas et infra Nouit hoc estus iuuenum fe
roces Concitat flammas senibusque fessis
Rursus extinctos renouat calores Virgi
num ignoto ferit igne pectus et infra Natus
alcmena posuit faretras Et minas uasti
spolium leonis . Passus aptari digitis in
aragdos Et dari legem rudibus capillis
et infra Et manu clauaz uiō quo gerebat
fila deduxit asperante fuso . iiij . tragedia
Diua nō nuti generata ponto introdu glo
citur thoas de sebeus potenciam veneris et
cupidinis inmittendo amorez libidinosum et
diuiditur in duas . quia primo alloquens
matrez i nunt eam potentez Cum filij potesta
tem . i . iste puer quantum ad primum dicit O diua
.s. venus generata ponto nō nuti fingit
enim venerez generatam esse de spuma ma
ris . propter quod effrodos . i . spuma appellata ē
quā cupido geminus .s. quia duo facit
stimulat enim . et accedit quia stimulat dici
tur hēre sagittas . et quia accendit dicitur
hēre flamas vocat matrem .s. suam inpo
tens . i . ualde potens et prepotens . et multi
significatio utitur seneca et maximus ualerius
potens .s. per talem filium flammis simul et
sagittis . Deinde autem dicit iste puer describit

potestatem cupidinis generaliter et in celo et inter
ra dicens Jste puer lacinus . i . cupido et inter
acre . i . ualide iaculat tella quaz certo . i .
ualde certo arcu plaga data . i . uulnus
illatum ab ipso nō habet latam fronte . i . ma
gnam apparenciam . sed penitus nōt . i . pene
trat medulas tectas quasi dicat uulnus quod facit
nō apparet extra sed sentitur infra nulla et
par . i . quies isti puero agilis spargit effu
sas sagittas per orbem . s . totum sequitur glo
Nouit hoc estus pont quod nullus eximitur
a potestate cupidinis . primo quantum ad iuuenes
ideo dicit nouit hoc estus . s . colores et fer
uores concupiscencie que in iuuenibus sunt fero
ces . quantum ad senex . dicit rursus extentos
renouat calores qui deberent esse extincti ra
cione etatis renouant quantum ad concupiscen
ciam quantum ad uirgines que sunt inexperte opa
cionum venereorum et ignare concubitus Jste
cupido igne ignoto .s. nō experto accedit con
cupiscencia . et desiderio experiendi amplexus
sibi ignotos Natus alcmena heracles glo
filius alcmene in amore yoles filie regis
ecthalie in signum cuius amoris uolens sene
ca cum in eadem tragedia quod hoc fecerit iamo
rem simphil . idem fulgencius in micologia
Ouidius epistulis sentit de yole satisfacere eius
uoluntati deposuit habitum suum .s. expolium le
onis quo utebatur pro ueste et deposuit fa
retras . et clauam . et indutus ē habitu mu
liebre . permisit suis digitis aptari smarag
dos . i . anulos intextos lapide smaragdi . et
capillos suos qui erant duri et rudes per
misit accipe legem muliebrem formando
intricas . et in manibus accepit filos nendo
et filando inter mulieres per hoc datur intel
ligi quod amor lascius omnem uirilitatem exclu
dit et animos feroces uiciosos eneruat et
emolit . et ad uicia muliebria deducit tercium
In primum et super hoc conferentis cum mu
Non me quies nocti trice sua . Fedra
ina nō altus sopor soluere curis
alit et crescit maluz Et ardet intus qualis
ethneus uapor Exundat antro palladis
tella uacant Que inter ipas pensa la
bunt manus et infra Juuat excitatas con
sequi cursu feras et infra . fatale misere
matris agnosco maluz Fatum noster
nouit in silius amor et infra Aut quis +
innare dedalus flammas queat Glosa
Non me quies Jntroducit fedram infuria
tam amore ypoliti sui primum super hoc conferen
tem quem cum nutrice sua et dicentem quod
nō potuit quiescere de nocte nec dormire . et
illum ardorez crescere continue qualiter ethneus ua
por . ethna ē mons cicilie qui eructat ig
nes ita dicit se ardere sicut antrum illius
montis . et palladis tela uacant . i . are
testrina . que inuenta fuit a minerua que
lingua greca dicitur palas tella eius uo
cat radium in quo deducitur filla . et dicit quod

q̄ inter opa muliebria dificiebant ei manus
et q̄ desideriū suū nō erat ad talia opa sed
desiderabat venari et currere post feras sic
faciebat ypolitus · p̄ hoc innuens uelle se esse
cū eo et dicit q̄ in hoc imitat̄ matrem suam
que incidit in amorem tauri · p̄ hoc innuens
q̄ ypolitus erat ferox sicut taurus · et q̄ ī
siluis sicut mater sua intendebat pficere
desideriū suū · sed conquerit̄ q̄ nō est bene
fortunata sicut mater que huit dedalum
hoīē ingeniosissimū p̄imū reptorē serre
et sexte · et comitauit cū eo secretū amorē
suū · et ille docuit eam quō poss; ↄcubere cū
tauro · sed conqueritur qd̄ nō hr̄ ipā fedra
dedalum qui iuuet eā ad ↄcubitū ypoliti
Dissuasio nutricis ostendentis hoc magnū
Extingue flāmas ne ue nephas nutrix
te dire spei · prebe obseqūetē; quis q̄s
in p̄imo obstitit · pepulit q; amorē tu
tus ac uictor fuit et infra Quo misera
pergis quid domū infamem grauas Sup
perasq; matrem maius ē mōstro nephas
Extingue flāmas) Nutrix suadet ei q̄ glō
nō tradat se dire spei · eo q̄ ypolitus eēt durꝰ
et agrestis et nō poss; ad talia inflecti · et iō
dicit extingue flāmas · s. amoris qui inp̄imo
limite · i · in pn̄cipio si extinguatur · nō pdit
extinguens ē tutus · et uictor male concup
iscencie Vltimus ōndit impossibilitatē; dicēs
quo misera pergis · s. ad rem impossibilē; et ī
famem · et iō dicit quid domū infamem gra
uas · uocat domū infelicē; genus federe ra
cione infamie de luxuria · quasi dicat tu uis
istam infamiam augere et agrauare in hoc
enī tu superas infamiam matris · illa huit
monstruosū amorē tauri et amor tuus ē
magis monstruosus · quia ypolitus ē sicut
taurus hitans in siluis · et cū hoc filius ma
riti tui mariꝰ aut nephas excubere cū p̄re filio
Excusacio fedre q̄ cogitur adeo amore · fedra
Que memoras scio uera esse nutrix
Sed furor cogit sequi et infra · Potēs
q; tota mente dominatur deus · Se glosa
Que memoras · hec fedra uidens et certi
tudinalit̄ cognoscens ↄsiliū nutricis eē bō
et honestū inhiloniūꝰ amorē feruentē ypo
liti nolens deponē excusat se dicens · ego
scio q̄ illa que m̄ dicis sūt uera · et ego illā
deberem sequi · sed nō possū; quia deus amor
dn̄atur ī mente mea et cogit me furere ecc̄
Responsio nutricis docentis q̄ cupido nō
est deus · et q̄ nō decet reginam talia co
mittere · et q̄ timeat uirū SENECA
Deum eē amorem cupi ꝑuo faciens
finxit libido quoq; liberior foret Ti
tulum furori numinis falsi addidit et infra
Quid deceat alto p̄dictam solio uides
Me tue ac uerere sceptra remeantis uiri
nī · tragedia Deum esse) hic fedrā nu glō
trix reprehendit et rōnē eius enacuat
dicens q̄ nō ē uerū · q̄ amor sit deus · s; li
bido et luxuria ut libere turpia possent opāi
finxerūt amorem eē deū; exclusa rōne ne
fedre fundata sup̄ falso monet eam · q̄ ↄsideret
dignitatē suam quam nō decet tam turpia
uelle Itē monet ipām de piculo quia uir
suꝰ theseus rediens istam culpam inuesti
garet ī compatam acerrime puniret tex
Q̄ amor gn̄atur luxu et ocio et durat sēp
per propagacionē humani gn̄is et q̄ error
assignant ei alas et sagittas et ignes Senec̄
Uolucrem eē amorem fingit inmittere
deū Mortalis error armat et celis
manus Arcusq; sacros instruit seua face
Genitumq; credit uenere uulcano satum
Vis magna mentis blandus atq; animi calor
Amor est iuuenta gignitur luxu ocio Nu
tritur inter leta fortune bona · Quē si fo
uere atq; alere desistas cadit Breuiq; ui
res pdit extinctus suas · Hanc eē inte
maxiam causa reor · Per quā uoluptas
oritur interitu caret Cum procreetur sēp
huanū genus amore grato · qui truces
mulcet feras · tragedia · ij · Sequit̄ glosa
Uolucrem eē) Seneca dissuadebat neroni
inpatori · q̄ nō duceret pompeā in uxorem
suam · et q̄ nō repudiaret ocauiā · nero excu
sabat se q̄ nō potuit facē quia deus amor
qui etiam deus in flama uerat ad amorē
compellabat eū sicut coegerat deos · Contⁱ
hanc rōnē fundatam in figmentis poe
tarū arguit hic seneca dicens · q̄ mortalꝰ
amor aliꝰ error fingit eū eē amorē et as
signat ei archum et sagittas et faces · i · ig
nes · et fingit eū uolucrē · i · alatū sic st̄
aues · et fingit eū eē crudelem · i · furentē
et fingit eū eē filiū ueneris et uulcani
de quibꝰ nihil ē qn̄tū ad uitatē · s; qn̄tū ad
significacionē hēant ista figmenta uitā sua
Uis magna) Exclusa amore deo uiritate amo
ris hic ōndit quid realit̄ sit amor et dicit qd̄
ē uis magna mentis et blandus color · et q̄
ē ī iuuentute et q̄ generat̄ cultu delicato
quē uocat luxum · et qd̄ generat̄ ab ocio et
in copia diuciarꝰ hinc dicto ↄcor · ouidius
li · de remedio amoris Ocia si tollas perire
cupidinis arces et iucodē · paup̄ vnde suū
allat nō habet amorem Quem si fouere glō
ōndit quō deficit amor · s · subtrahendo alimē
tū alimenta sūt ocia copia rerū et delicie qbꝰ
subtractis deficit amor Hanc eē inte · glō
ōndit quare tanto tp̄e viuit amor qui incē
pit a p̄ncipio mūdi · et durante natura non
deficit · quia naᵃ pnidit q̄ huanū genus p
gn̄acionē duret · iō apposuit delectacionē ut
actus regn̄acionis frequētetur ad quā gn̄a
cionē et delectacionē posuit desideriū qui
hic dr̄ amor gratus qui mulcet feras · s · ad
actum gn̄acionis Q̄ amor gerit sagittas
et q̄ achilem iussit pulsare liram et euertit
troyam et grecos prostrauit in amorem
captiuorum Chorus SENECA in

Invicta gerit tela cupido. flammis ves-
tros obruet ignes. Qui extinxit fulmi-
na sepe. Captumque iovem celo traxit. Lesi tri-
stes dubitis penas sanguine vestro. Non
est patiens fervidus ire. Facilis que regi illi
ferocem. Jussit achilem pulsare liram. Fregit
danaos. Fregit atridem. Regna evertit priami
claras. Diruit urbes et nunc animus quid
ferat orret. Vis immitis violenta dei tragedia ix^a

Invicta) hic loquitur chorus scilicet multitudo hominum glo
de amore neronis in pompeiam et dicit quod cu-
pido scilicet amor habet tela invicta quibus vulne-
ravit neronem de pulcritudine pompee et sunt
tela invicta quia inflexibiliter dilexit eam
et loquitur ad populum romanum concitatum ira contra
neronem dicens ipse cupido scilicet amor neronis
obruet vestros ignes id est iras quibus contra eum fer-
venis vindicando se de nobis et ille amor
qui extinxit fulmina fingunt enim fabule quod
amor traxerit iovem de celo ad terras in
delectationem propter europam filiam agenoris quam rapuit
transfigurando se in taurum. et ledam oppressit
in specie cigni. et sic cessavit fulminare. Unde
alloquitur populum romanum quod si amor potuit ex-
tinguere fulmina bene poterit extinguere iras
vestras vindicando se de nobis et recipientis
penas sanguine vestro de hoc quod contumultuastis
contra amorem neronis in popeam ne repellere-
tur octavia. Unde indignatus non sevit in po-
pulum. de hoc vide infra de crudelitate eius per age

Non est patiens) ponit conditionem amoris glo
quia ubi est fervidus ira non est patiens nec pa-
reri et respicit hec sententia verba superiora dabitis
penas sanguine vestro scilicet quia nero inflamatus
amore fervebat ira quia populum impedire volen-
tem eius desiderium de nuptiis popee et ideo
vere sibi chorus credit quod ipse non erit paciens
nec permittet se compesci quin se ulciscatur sanguine

Jussit achielem vel achilem) Achiles fuit ppli glo
fortissimus omnium grecorum et cui non obstante fe-
rocitate animi sui ubi invasit eum amor dimisit
arma in et pulsavit liram in signum quod amor
omnem ferocitatem mollit. Iste amor achillis po-
test referri ad duas videlicet ad deidamiam cuius
amore latuit sub veste muliebri et muliebria
ut mulier tractavit ut refert stacius in ach-
illeidos. potest etiam referri ad amorem polixene
filie priami propter quam modulavit carmina a-
moris in lira. Maximus valerius liram achi-
lis refert ad ocium non quo evanescat virtus
sed recreatur ut patet in eius li. ti de ocio

Fregit danaos) scilicet propter amorem mulierum glo
troyanarum atridem etiam in agamenonem
filium atrei principem grecorum fregit amore
cassandree filie regis priami Iste etiam amor e-
vertit troyam erat regnum priami propter elenam
enim quam paris noluit reddere. Menelaus con-
citavit grecos super iniuria sibi facta de uxore
et sic eversa est troya. Alie etiam urbes ex hoc cor-
ruerunt. et ideo dicit chorus quod horret quid fe-
rat id est quanta mala afferat vis id est violencia dei

amoris concitantis iram imperatoris in populum

Nutrix deianira simul conqueruntur de in-
felicitate deianire perdentis statum propter yolem
noviter ductam. et eadem deianira conqueritur
de fortuna et de hercule et novo amore eius in

Regna cecidit perdidit miser amor trix
Multumque ab illo traxit infelix statu illi
cum amantur excidit quidquid licet deianira
Fortuna amorem peior inflammat magis
Amat vel ipsum quod caret patrio lare Qui
nudus auro cinis et gemma iacet Ipsas mi-
sericors forsan erumpnas amat Nutrix
Hoc usitatum est herculi captas amat
Dilecta primo neptis dardani soror Concessa
famula est addice quod nuptas prius et virgines
dilexit et infra. Herere amantes post magnos
ignes solent Tragedia decima cen(t) Glose

Regina cecidit) hystoria talis ut patet decima
et ultima tragedia hercules habebat deianiram
uxorem post dilexit yolem quod attendens nu-
trix deianire conqueritur de infelicitate alum-
ne sue. quia ex novo amore amor antiquus
in deianiram perdiderat vires et ipse status
sue dignitatis erat deiecta et hoc accidit quia
hercules amabat illicita. et amor uxoris
qui est licitus evanuit fortuna. amorem assi-
gnat deianira causam novi amoris in yolem
non propter pulcritudinem sed propter compassionem que
perdiderat dominium et patrem et non habebat in
crinibus suis aurum nec aliquod ornamentum
et ad tales sic destitutas homines magis in-
clinantur eo quod amor est misericors et com-
patitur isto modo introducit ovidius in metha
amorem febi in dapnem peneyam quod positos
sine ordine capillos aspiciens mirabatur
eorum pulcritudinem dicebat infra est Quid si
comantur qui multo essent pulcriores ornati hoc
deianira videns consolacione nutricis que ipsam
blande confortabat quod amor in yolem non du-
raret eo quod perdiderat patrem et regnum et di-
vicias. et ex hoc erat calamitosa et misera
videns deianira quod ex hoc magis durabit quia
amor virorum magis respicit miseras et ar-
dencius diligit infelices quia misericors
est et compassivus. et ideo captivas et infelices

Hoc usitatum est) hic videt Cmagis diligit
nutrix quod esto quod hercules diligat glo
captivas tamen non continuat amorem. ex hoc patet per
exemplum quia interfecit lamendatum regem tro-
ye et sororem eius captivam nomine exionam
dilexit. et post tempus non placuit sibi et conces-
sit eam famulam thelamonio socio suo vocat
hic lamendo tamen dardanum. eo quod dardanus
fuit primus fundator troye a quo omnes suc-
cessores dicti sunt dardani Unde primo eneydos
dardanum de duci vocavit dardanides eneam
et socios suos. et vi^o eneydos troye dardanus
auctor et concludit postea nutrix quod hercules
multas virgines interfectis patribus et multas nup-
tas interfectis maritis dilexit et in nulla conti-
nuavit amorem supple. ita erit de yole et hoc

est consuetum post vagos amores redire ad
primam et ita redibit ad te. Ponitur oracio
deianire ad deum amorem ut infingat in
medullas herculis amorem suum et extingat
amorem yoles. nouiter ad ducte deianira

Deprecor quem mundus et superi timent et
equor et qui fulmen ethneum quatit
timende matri teliger seue puer Intende
certa spiculum velox manu Non ex sagittis
leuibus eminero precor Grauiore prefer quod
tue non dum manus Misere in aliquem et
infra Intende et arcuum cornibus iunctis
para Nunc nunc sagittam prome qua +
quondam orridus Jouem petisti fulmine
abiecto deus cum fronte Subita tumuit
et rapidum mare Taurus puelle uec-
tor asine sedit Inmicte amorem vicat
ex omnia Amare discat non coniuges si
quas decor Extingue totus perbibat fla-
mas mei Tu fluuia aut sepe domuisti
ionem Tu furua nigri sceptra gestante
poli Turbe ducere maioris et dominum stigis
Tu qui nouerca grauior ira irata deus
Cape hunc triumphum solus euincere her-
culem Tragedia x Quomodo amor per
se omnium aliarum rerum negligens animos
in cupiditatem mutue caritatis accendat
vide titulo de amicia vel amico c i Item quo-
modo amor turpium non nisi turpi racione
consiliari pot vide titulo de malo c i Item
ille quomodo qui vult amari debet amare +
vide titulo de amicicia c i Item contra illos qui
non amat quemque nisi cum eum per mortem per-
diderunt et quomodo querendus est quem quis
amet vide eodem titulo ca v Item quomodo eque
facilitas amoris noceat ut difficultas quia
facilitate capiuntur cum difficultate certami-
nis vide titulo de affectu c i Item qualiter
amor animum concitatus et pene rapidus
sui salutis filius amissus extingunt vide titulo de la-
crimis c i Item quomodo nihil facilius quam
amor recrudescat vide titulo de loco c ii Item
vna cathena est que nos alligatos tenet
amor vite vide titulo de morte Item contra illum
qui indicat grauissimum aliquem in hiis quos
amabat amictere vide titulo de peregrinacione c
i Item non pot amor cum timore misceri
vide titulo de amore ca i Item quid eueniat
illis quos amor sub excecat vide titulo de sapi-
encia c viii Item admiror in quid demen-
ciam nostram quod tanto tempore amamus rem
fugatissimam corpus timemus quoque ne qui
moriamur cum omne momentum mors pri-
oris habitus sit vide titulo de tempore c ii Item
de amore neronis ad pompeam vide titulo de
vxore ca Impleuit aulam Item de amore
ionis ad iulias vide titulo de pulcritudine c si nei

Deprecor ponit quomodo deianira Sequitur glosa
ira monicione sue nutricis conuertit se ad +
oracionem rogando humiliter supplicando eidem
quod certa manu non errante spiculum i sagi-
ttam dirigat in herculem ad amatorem
suum alias amorem suum permittit honorem +
suum cupidinis quod eum mundus et celi timent
videlicet quia omnes inflamat amore et quod eciam
mare timet eum quia pisces et neptunus
deus maris inflamatus eciam ipse iupiter
rex deorum qui fulminat fulmina ethnea
et venus mater ipsius cupidinis timet
filium quia sagittauit martem de amore
suo de quo inflamata est et ideo dicit eum
crudelem et teligerum racione sagittarum glosa

Non ex sagittis leuibus quia hercules fortis
et durus erat adeo si amor parcissime eum telo
leui non penetrasset ad cor ideo rogat amorem
quod utatur in herculem toto conatu et quantum
ad sagittas eligat forciores et quantum ad ar-
cuum quod omnibus viribus sue inflectat ipsum quod
usque iungantur cornua manibus tuis rigidis
ita ut fortissimum ictum edas et percutes her-
culem pro me a ut me diligat et percias
eum fortiter ita sicut percussisti ionem in amo-
rem europe quam hic vocat asiriam pu-
ellam quia fuit filia regis tyri qui tyrus
est in syria qua iupiter amore captus deser-
uit celum et deposuit fulmina et transfor-
mauit se in taurum iuuenem qui tunc incre-
perat producere cornua et ideo dicit quia tunc
fuerat in taurum transmutatus tumuit ideo
dicit propter productionem cornuum Ista fabula
habetur in metha li ii ouidii quod cum puelle
tirie spacierentur ad litus maris simul cum
europa filia regis agenoris videns istum tau-
rum ita pulchrum ascendit super eum et ille
blande usque mare portauit eam et deinde
transuexit eam per mare usque ad cretam et vo-
luit quod tercia pars mundi eius nomine diceretur
et ita factum est Nam a flumino thanay usque
ad yspanias inclusiue dicitur europa Glosa

Inuicte amorem Item replicat preces ad cu-
pidinem quod tantum et ita feruentem amorem
immittat in herculem pro me deianira quod
superet omnes amores qui umquam fuerunt in mundo
et hoc est quod dicit vincat ex omnia et hoc
erit valde bonum et honestum quod discat amare
coniuges et non meretrices Si quas decor glosa
hic rogat quod amorem quem hercules habet ad yolem
ipse cupido extingat totaliter Ubi non quod officium
cupidinis est immittere amorem et fugare ipsum
et ideo utitur duplici sagitta ut dicit ouidius
in metha Nam qui vult immittere amorem iacit
sagittam que cuspide fulget acuta et est aur-
ea qui remouet amorem percutit cum sagitta a
rundinea et habet sub arundine plumbum per
hoc volens intelligere quod homines nobiles facili-
ter capiuntur amore et ideo per nobilissimum metal-
lum aurum videlicet dicit eos corde esse vulnera-
tos homines autem duros et agrestes exprimit
per vilissimum metallum scilicet plumbum longe esse ab eorum amore

Perbibat flamas mei rogat ut non solum glosa
extingat flamas amoris herculis in yolem et
accendat flamas eiusdem in se Sequitur alia

Fonte fulminantez) hic ondit quod cupido glo
pot eam exaudire in mittendo amorē et re
mouendo quia qui pot maiora pt minora sz
tu potes domare maiora s. iouem regē deoz
quia videz amoribz plurimaruz mulierū
ipm inflamauit ut pz in methā sequit glo
Fu furiua) fabula talis ē ut hētur in methā
rex infernum qui aliqn uocat pluto aliqn di
tis aliqn orcus dum ascenderet de inferno
et iret per italiam vidit proserpinā filiā dee
cereris pulchram et hac captus duz inferni
istū plutonem dicit hēre furiua i nigra scep
tra i infernum et dicit enim omnium stigis desti
nge v tt de abstinencia glo que incipit ac
pittigoras ergo dicat eundem ducē maioris
turbe quia plures vadunt ad infernū quaz
ad paradisum et plures sunt in mundo glosa
Fu qui nouerca) cupido ē filius veneris et
iouis iuno aut ē sibi nouerca quā frequent
facit irasci et est sibi grauis inflamādo io
uem in amorem alienarum sequit glosa
Cape hunc triumphuz) hercules de multis tri
umphauit et nullus de eo rogat cupidinem
ut herculem inuictuz superet ipm nolente
inflamande ad amorem de iannre et addoui yolis

Ambicio

Qz promittat ambicio sic et cetera missa sua queqz promittit · pmittit aut quō qui depone
uult desideria uiciosa sensus necesse hēt
ablus que relinquit auertere Seneca

Qui deponē uult desideria rerū omī
quorz cupiditate flagrant et oculos
et aures ablus que relinquit auer
tat cito rebellat affectus Quocūqz se uer
tent pcuz aliqd psens occupationis sue as
piciet Nullū sine auctoramento malū est
auaricia pecuniam promittit Luxuria mul
tas ac varias uoluptates Ambicio purpu
ram et plausuz et ex hoc potenciaz et qcqd
potencia pot mercede te uicia solicitant H
tibi gratis uiuenduz ē vix effici toto seclo
pot ut uiciatam longa licencia tumida sub
iugentur et iugum accipiant ne dum sitam
breue tempus intervallo discindim' vnaz
quālibet rem vix ad pfectum ducit assidua
vigilia et intencio li · ix · epistola lxvmj ·
Qui deponē uult) optima regula ponitur glo
Hic prolixis qui fuerūt uiciosi et uolunt uicia
deponere als deserere qd debent abstinē aui
sui et audito corrz et ab omibus alijs que ha
bilitate pnt ad pccā uicia et assignat causā
quia cito repellat affectus uolūtas que vnc
nouiter fuerat sub iudicio rōis reducta cito
rebellat racōi et relabitur ad preterita uicia
Quocūqz se uertent) ondit hic qd oīa uicia glo
habent pmiū in re ul in spe et sic nullū ma
luz ē sine auctoramento auctoramētuz hic
uocat incitamentuz pmiū cuius dignitate pro
uocantur et ponit exemplum de uicio auaricie que
auaro promittit copiam denariaruz de luxuria
que luxurioso pmittit habūdanciaz uoluptatuz

Ambicio promittit ambicioso honores et po
tenciaz et applausum eorz qui talibus assistunt
et sic ad uicia impellunt nō pp ipa sz pp pmia
que inde expectamus sequitur alia glosa
Hic tibi gratis) ostendit difficultatē pueni
endi ad uirtutem quia nullum hēt prouocamē
tū preter se et io dicit s. in uirtute gratis gra
tis i sine mercede uiuendum ē et cum oīs labor
optet pmiuz et uirtus nō heat pmiuz inde ē qd
hoīes nolunt laborare ad acquirenduz uirtutem
Secundam difficultatē uirtutis assignat quia post
uicia hō peruenit ad uirtutē ut com̄ sed uicia
inueterata difficilime vincuntur adinguz vocis sic
equs siluestris in siluis inueteratus nō bene
recipit frenū Tercio difficultatē uirtutis os
tendit p hoc qd nō continuamus studiū uirtu
tis sz ex interuallo in ipā exercemur et de ipā
conferim' tūc arguit sic Jn nulla arte homo
uenit ad pfectōez artis nisi hō continuet et tēps
continue et ingenium et intencionez et conatuz
adidem exerceat sz tū conatuz ingeniuz et
intencionez et continuam deductionez tpis nō
ad hibem' ad uirtutem io nō peruenim' ad ipam
Docet quicquid ambicione sequitur euitā
dum ubi V bi et si profectuz in bono comē
det yppocrisium dampnat Sene ca
Quod pertinaciter studes et omnibz obmissis
hoc vnū agis ut te cotidie meliorē
facias et probo et gaudeo Nec tm̄ ortor
ut perseueres sz etiam rogo Jllud aut te am
oneo ne eorz more qui nō pficere sz cōspici
cupiunt facias aliqua que in habitu tuo aut
genere uite notabilia sint asperum cultū et
intonsum caput et negligenciorem barbaz
et indictum argento odiuz et cubile humi
positum et quicqd aliud ambicionem peruersa
uia sequitur euita li · v · epla · v · Seqt glo
Omnibus obmissis) Jsta ē differencia inter alias
sciencias et sciam moralem quia alie sciencie
discuntur ut sciantur · sciā aut moralis disci
tur nō soluz ut sciat' sz ut scita in opacōe po
natur ut est sciā A y a · ethi' lucillus aut stu
debat omībz alijs exclusis ut semp se meliorē
facet' qd fit in sciencia morali et ideo studiuz
eius approbat seneca et nō soluz ortatur hēc ro
gat ut continuet · Drīa ē int' rogare et ortari
ortari enim dicit confortacionez soluz roboraci
onez ad opus uirtuosuz · rogacio sup hoc addit
qd hoc faciat ingratiam rogantis et sic plus
ē rogare qd ortari quia sup addit consideracōez
interponentis pcez qui dicit seneca bonū qd
facis rogo ut intueatur meaz pcez et i gra
ciam mei rogantis continues et perseueres
Jllud aut te amoneo) Quidam pficiunt glo
in uirtute pp uirtutez quidam pp apparēciaz
et uanitatez monet ergo seneca lucillum qd uirtu
tem nō ordinet ad apparenciaz et ad cōspecti
bonū et dissuadz ei asperitatez uestiuz et cu
put intonsuz et barbam intonsam et cubile
humi pstratuz et exclusionem uasoruz ar
genteorz et vnicaz rōem assignat de omibus

bus. quia fiunt ad apparenciam hominum et sic or
dinantur per ista intencione ad ambicionem et
ad finistrum et ad vanitatem Quod ambicio mala
faciat hec in tribus capitulis sequentibus videlicet
licet vanam gloriam instabilitatem et duplicem
Gloriari ocio in hiers ambi Invidiam Senec
cio est epistola lxviij Gloriari Ambicio glo
coit sunt soliti et inquieti ut consequantur
honores et status. sed quod homo glorietur
reliquisse spalia et dedisse se ocio literarum et reli
quisse vertiginem et strepitum causarum et super
hoc querat apparere et nominari pertinet ad invidiam
ambicionis. scilicet est ambicio alterius generis
Nam communis ambicio est inquieta ista est ambicio
iners et negligens. prima ambicio habet sollicitu
dinem propter difficultatem consequendi status. ista
alia ambicio est pigra. quia solum querit appa
rere. et talis apparencia non habet difficultatem
sed tamen finis ad idem iterum pertinet utriusque am
bicionis enim finis est vanitas. Omnis am
bicio instabilis est epistola lxxiij. Omnis glo
ambicio tote hinc et dimittatur et inter certa

Relinque ambitum tumida res vana ven
tosa nullum habet terminum tam sollicita est ne
quem ante se videant quam ne quem post se labo
rat invidia et quidem duplici. vide ante quam
miser sit si res cui invidetur et invidet epistola lxx
Relinque ambitum Crimen ambitus Cum glo
sedm vera causa puniunt. sed hic accipitur pro
ambicione. scilicet pro desiderio inordinato hono
ris qui se mediante pecunia paratur. Tunc
cadit in nomen ambitus si debite queratur
est virtus que vocatur in ethicis philotimia
dicit enim ambicionem tumidam in carne tu
mor super eminet reliqua carni conveniens est
similitudo tamen preeminencie et infirmitatis et
est vana et ventosa patens est nullum habet
terminum. quia terminus desiderii est gradus. sed ipse
semper tendit ascendere ad ulteriorem. et habet soli
citudinem de inferioribus alias de antecedentibus
enim quibus invidet et habet sollicitudinem de infe
rioribus que sunt post eum gradu dignitatis
qui eidem invidet. et sic habet invidiam dupli
cem activam et passivam ad post sequentes Quod
ambicio ducebat gayum marium ad bella que egit

Quid tu gayum marium semel consulem Senec
consulem Unum enim consulatum accepit cete
ros rapuit Cum theutonos cimbrosque con
cideret cum iugurtam per deserta libie seque
retur tot pericula putas appetisse instinctu in
stinctu marius exercitum marium ambicio
ducebat epistola xciiij Quod ambicio solum respicit an
Gantus est ambicionis furor tecedencia Senec
ut nemo tibi post te videatur si aliquis
ante te fuerit epistola. ciiij Quod minimum semper ad propositi
Gradimus animum ambicionem et fame Senec
ceterisque eque vanis et inanibus epistola. cx
Unum enim consulatum Marius valerius in de glo
mutacione morum et fortune dicit sic In Gaio
mario maxima fortune luctacio est omnes enim
eius impetus tam corpore quam animo fortissime sub

stinuit arpinatibus honoribus iudicatus in fe
rior Rome pretor preturam ansus est paciencia
deinde repulsarum irrupit magis in curiam
quam venit Ex illo mario tam innobili arpinate
tam fastidiendo candidando alias candidato Ille
marius evasit qui iugurta regem ante currum
egit. qui theutonorum et cimbrorum exercitus de
levit Cuius bina trophea in urbe expectantur
Cuius septem in fastis consulatus leguntur. primus
eius consulatus fuit ut patet per salustium in iugur
tino fuit per marium obtentus flius (?) cunctacione
bus contra metallum consulem Ultimus consula
tus fuit raptus violenter urbe incensa. et no
bilibus occisis ut patet per lucanum et paulum oro
sium Secundus consulatus ut patet per salustium per
contra gallos et theutonos et cimbros et decre
tus est. absenti et non procuranti omnes alios ha
buit procuratore ambicioso Quod fames non

Ambicio non est fames contenta quia tamen cibo et hono
ta desinere est quo desinatur habiles scilicet replete
non nimis curat epistola. cxix. Sequitur glo
Ambicio non est fames non querit nisi implecion
onem ventris. est enim vicinus nature de ne
cessitate cibacionis plerisque. et inqua facta
desinit fames. ulterius appetitus ad vicium gu
le non ad famem pertinet ut Sequitur Quod diffe
rentes promissa faciunt ut circa se hominum
habeant frequenciam quibus oviduit quietum

Plerisque hoc vicium est ambicionis Senec
prava differendi promissa ne minor sit
rogancium turba quales regie potencie mi
nistri sunt quos delectat potencie sue longum
spectaculum minimus videantur posse nondum et
multique singulis quod possunt ostenderint Nihil
confestim nihil semel faciunt In iure illorum
perpetes lenta beneficia sunt ij. de beneficiis
Ne minor sit Ambicio querit multitudinem glo
circumstanciam ut videantur potentes et magni
et ideo differunt promissa ut illi frequencius
veniant. et sic circa constipatum hominum fre
quencia. sicut domini cardinales plenam prelatis ca
pellam habent et sic longum spectaculum sue po
tencie exhibent Quod ambicio non habet terminum
sed demonstrata anelant ad alium Seneca

Eque ambicio non patitur quemquam mea men
sura honorum quiescere. quia quondam eius
fuit Impudens notum. Nemo agit de tribu
natu gracias sed queritur quod non est ad preturam
usque perductus. nec hec grata est si deest con
sulatus nec hic faciat si unus est ultra se
cupiditas porrigit et facultatem non intelli
git. quia non unde venerat respicit sed quo
Impudens notum est tendat. ij. de beneficiis glo
Quando homo iunerenunde querit quod sibi non
convenit ut clericus sine litteris prelaturam quia ad
apta querit ulterius et patium. et hoc est quod dicit
Nemo agit de tribunatu gracias tribunatus
erat duplex. scilicet plebis ad quem non assumebatur
nisi plebei et habebant compescere potestatem
consulum. et improbare senatus consulta Ideo
antiquitus senatus consultus ubi ponitur. S. C. pro

nebat̄ T qua lr̄a exp̄mebatur illa quoqꝫ
tribunos censuissent dicit valeri⁹ li. ii. T. de
institutis antiquis erant etiam tribuni mi
litu͡z et dicebatur tribun⁹ qui p̄erat legioi
ut pꝫ p suetoniu͡z li. ii. Vterqꝫ aut̄ tribunat⁹
erat infra officiu͡z consulatus Vult g° dic̄e
ꝙ qui recipit minora ambit maiora Sic g°
tribunus querit ascendere p̄turam. pretor
dicebatur qui p̄erat ꝓuincie Consul p̄erat
urbi Et sic ambicio impellit de inferiori de
officio ascendere ad superiorem gradum Q̃ꝫ
omēs ut com̄ sumus ambiciosi et viciosi Sen̄

Ambiciosi sunt oēs et impii omēs sꝫ nō est ꝙ
irascaris. ignosce illis omēs insaniunt v. de
Ignosce illis omēs) Tulius in Cbeneficiis glo
paradoxis ad impadorū ostendit omēs viciosos stul
tos et insanos Ille ē stultus et insanus qui
iudicat bona que sunt mala sꝫ viciosi sunt hmōi
Idem sentit ar vii° ethi⁰ et io multis in locis ē p̄dens
De intempestiua ambicione liuii drusii Sen̄

Ausus est liui⁹ drusius pupillus adhuc et
p̄textatus iudicib⁹ reos comēdare. et gra
ciam suam foro interponē tam efficaciter
quidem ut quedam iudicia constent ab illo
rapta Quo nō eriperet tam inmatura
ambicio scires in malu͡z ingens et p̄uatu͡z
et publicu͡z euasuram illam tam festinam
audaciam Sero itaqꝫ querebat nullas sibi
ferias contingisse a puero sediciosus in foro
grauis de breuitate vite. De ambicione drus
si r. tr̄ de uita. c. liuius drusius Q̃ꝫ ambi
cio nō procedit ex magno animo r. tr̄ de ira
ca° nō est Item quō nihil ambicionis in esse
debeat iusticie r. tr̄ de fortitudine. c. i. Itez
quō se hēat ambicio et cupiditas r tr̄ de aua
ricia. c. iii. Item quō ocio gl̄ari sit in hers
ambicio r. tr̄ de ocio. c. i. Item quid non
agendu͡z ambicionis cā r. tr̄ de doctrina do
cere vl̄ doctorē. c. eodē Item quō noīe comi
ni libertu͡z et serui sicud ex ambicione vel
iniuria r tr̄ de bono. c. ii. Item que ex am
bicione nascunt̄ r tr̄ de bono. c. ii. Item hu
mana ambicio quib⁹ officiis capiatur r tr̄
de bono. c. xii. Item com̄ illos qui vicio am
bicionis inslis que possident sunt contenti nulla
pecunia nulla potencia. et quid hac refferri
imprudencius. quid stulti⁹ pot̄ r tr̄ de morte
c. xvi°. Item quō retrudestat ambicio et ꝙ
modo nō est desessa sꝫ fatigata desiit r tr̄ de gete
Pretextatus p̄texta ē vestis puerorum) ut pꝫ C c. ii.
p suetoniu͡z li. i. et p valeriu͡z titu͡z de dole glo
hic autē accipitur pro etate puerili glo
Inmatura ambicio) Inmatura idem ꝙ acerba
impuberis g° ambicio ē acerba .i. ante tp̄us de
bitu͡z nō enim pueri debent promoueri ad dig
nitatem 2m ar i° ethi. et iste in etate puerili
seipm promouebat et efferebat ad publica
Sero itaqꝫ .i. qñqꝫ erat senex conquerebat glo
ꝙ nūquam habuerat quietem. feria enim est
dies festus in quo cessat̄ a laborib⁹ io dr̄ nūq
sibi ferias contigisse ꝙ semp fuerat i laborib⁹ et so

licitudinib⁹ forensibus a iudicialibus strepiti
bus in quibus a puero versatus est Sequit̄

AMICI Quomodo vera amicicia sit ubi a
micus diligitur ꝓpter se nō illa que
est utilitatis causa quam populus tempo
raneam vocat p̄mittit aut̄ veru͡z amatoriu͡z
qꝫ si vis amari ama et quid sit iocundius
amicu͡z facere vel habere Seneca hoc dic̄

Si vis amari hēs aut̄ nō tm̄ usu͡z ami
cicie veteris. et certe magna͡z volup
tatem sed etiam initiu͡z et compassionē noue
Quid inter est inter metentē agricolam
et serentem hoc inter eu͡z qui amicu͡z parauit
et parat Attalus ph̄us dic̄e solebat iocundi⁹
esse amicu͡z fac̄e quā hr̄e. quō artifici iocun
dius pingere quā pinxisse illa in ope suo oc
cupata solitudo ingens oblectamentū hēt
in ipā occupacione Non eque delectatur ꝙ
ab ope perfecto remouit manu͡z iam fructu
artis sue fruitur. qui ipā arte fruebatur
cu͡z pingeret fructuosior ē adolescencia li
berorum sed infancia dulcior est Nūc ad pro
positu͡z reu̇tamur Sapiens etiā si contentus
ē se tm̄ hr̄e amicu͡z vult. et si ob nihil aliud
nisi ut exerceat amiciciam. ne tam magna
v̇tus iaceat. nō ad hoc ꝙ dicebat epicur⁹
in hac ipā epl̄a. ut hēat qui sibi egro assi
deat succurrat in vincula coniecto vl̄ inopi
si hēat aliquem cui egro ipē assideat quid
ipm̄ circūuentu͡z hostili custodia liberet .
Qui se expectat et ꝓpter hoc ad amiciciam ve
nit male cogitat. et quēadmo⁹ cepit sic desinet
parauit amicu͡z ad usus vincula laturu͡z opē
Cum p̄mū cathena crepuerit discedet hec sꝫ
amicicie quas tp̄aneas ꝓplus appellat qui cū
utilitatis assūptus ē tamdiu placebit qua͡z
diu utilis fuerit. hac re florentes amicorum
turba circūcidet. circa aduersa solitudo est
Et inde tales amici fugiunt vnde ꝓbantur hac
in re tot nepharia exempla sunt aliorum metū
relinquenciu͡z aliorum metu͡z ꝓdencium Ne
cesse est inicia inter se et exitus congruant
Qui amicus ēē cepit. quia expedit placebit
aliud p̄ciu͡z emis com̄ amiciciam si ullum in
illa placet p̄ illam ut quid in quis amicu͡z
paras. ut habebam pro quo mori possim ꝙ
in exiliu͡z sequar. cui⁹ me morti et opponam
et impendam Ista quam quā tu describis ne
gociacio est. nō amicicia que ad comodu͡z ac
cedit que quid consecutura sit spectat Non du
bie aliquid hēt. simile amicicie affectus amā
ciu͡z possis dic̄e illam ēē insaniam amicicia͡z
Nūquid g° quis amat lucri causa nūquid
ambicionis aut glie Ipē p se amor omīu͡z ali
aru͡z rerum negligens aīos in cupiditatem
forme nō sine spe mutue caritatis accen
dit. Quid g° ex honestiori causa turpis co
hit affectus Non agitur in quis nūc ad hoc
an ꝓpter se an ꝓpter aliud sit amicicia expetē
da Nam si ꝓpter se ipām pot̄ ad illa͡z accedere
qui se ipō contentus est quō g° ad illā acced̄

quomodo ad rem pulcherrimam nō luceo cap
tus nec varietate fortune perterritus · Decu
bit amicicie maiestatem suam qui illam pa
rat ad bonos casus libro primo epla nona
Si vis amari ama / Nichil est adeo efficax glo
ad provocandum ad amorem sui sicut est sima
ovidius li. de arte amandi Idem sentit aug.o ex
ponens illud verbum Johannis diligimus deum
quia ipse prior dilexit nos quia durus animus qui
nō vult amare nō erit tamen rigidus quod amo
rem nolit rependere · est ergo efficacissima medi
cina · et medicamentum sine herba sine car
minibus et sine sortilegiis provenire amādo et cetera
Habes nō tantum usum / amare pertinet ad amicitiam glo
etiam veterem ubi est reamacio · et provocati
onem nove amicicie · et habet magnam voluptatem
quia sine amore nichil est delectabile · et delec
tacio nichil aliud est quam consecutio et adeptio rei
Fructuosior est adoles / hoc inducit Seneca glo
ad probacionem precedentis sine qua dixerat di
lectabilius esse facere amicicias quam fecisse · sicut
est dulcior infancia liberorum qui sunt in fieri quam
adolescenciam qui sunt in facto esse · et sicut adole
scencia est fructuosior ita fecisse amicicias et
fructuosius et utilius quam facere Glosa
Ne tam magna virtus / Nō quia secundum senecam ami
cicia est virtus sed secundum Ar. et secundum thomam exponē
tem ipsum principio octavi ethi. Amicicia non
est virtus sed consequens ad virtutem · est etiam preparā
tiva ad virtutem · de hoc P. tractatu de conversacione ca.o
decimo opa · visio trahit amicicia habilitat
ad virtutem · quia conversacio cum virtuosis efficit
virtuosos · et est consequens ad virtutem · quia ubi
reperimus virtuosos ad eorum amiciciam attendi
mur · Pōt etiam dici amicicia virtus inquantum
est regulata recto iudicio racionis · Omnis autem
operacio humana recto iudicio racionis regulata pōt
dici large accipiendo virtus · Sequitur Glosa
Qui se spectat / i. qui propter comodum suum sibi a
miciciam male cogitat postponendo amiciciam
et dignitatem eius inflectendo ad propriam uti
litatem solam et ad nichil aliud tales amicicie
nō durant nisi durante utilitate · et hoc probat
per illum qui assumpsit amicum ut succurreret sibi
in vinculis quia vinculis dissolutis cum cathena ces
saverit talis amicicia deficit quia nō indiget
sibi succurri in vinculis quae iam dissoluta sunt
Inde tales amici / probacio amicorum est in glo
adversitatibus nam in prosperitatibus nō discerni
tur · Unde maximus valerius li. de amicicia sincere
fieri amicicie in adversis rebus cognoscuntur
ubi quicquid impenditur totum a constanti benivolē
cia proficiscitur · proinde semper suspecta in prosperis
amicicia est · perinde et plus petit quam im
pendat Nemo de sardana poli amicus loquitur
horestes pilade amico pene quam agamenō
ne nocior est patre · et post tenacius eorum me
moriam posteritas apprehendit qui adversos a
micorum casus deservierunt quam qui prosperum
vite cursum comitati sunt · sic igitur patet quod in ad
versitatibus comprobantur amici · et inde sequitur quod

nō sunt veri amici · et qui in prosperitatibus as
sistebant / Omnibus eum fueris felix multos nu
merabis amicos · Tempora si fuerint nubila
solus eris et hoc est quod dicit cum adversa solidus est
Finita inter et exitus / In decretalibus dicitur glo
tale ut bona paginantur exitu quae malo ut libri
di. m. c. unum fuerit inchoata principio qui
susscepit amiciciam et alius propter amiciciam in
tendit sed lucrum vel honorem vel aliquid huius
mali amiciciam incepit et male terminabit
Simile amicicie est / Illi qui diligunt pul glo
chram dominam nō faciunt hoc propter lucrum nec propter
honorem nec propter aliquod comodum · quantum ad hoc
vere amicicie talis amor est similis quia nō
reflectit in suum comodum Qui se ipso contē glo
tus est) secundum senecam virtuosus se ipso contentus
est et in intrinseca instrumenta sue felicitatis
nō querit incipit enim fortune esse subiectus
si extra se querit summum boni Idem sentit
tulius ultimo li. de tusculanis quesitionibus quod sola vir
tus sufficit ad bene vivendum · et talis se ipso
contentus est · et amicicia nō eget sed amicicia illi
opus est · aliud est agere aliud opus habere Virtuosus
secundum crisippum nulla re eget · quia sine omnibus
rebus beatus est · et omnium rerum opus habet quae omnibus
bene utitur Illam parat ad bonos casus glo
maiestas amicicie est ut propter se queratur et
nō propter aliquod aliud qui ergo bonos casus ad prospe
ritatem aliquam in amicicia intendunt nō ipsam
colunt ut debent et eius maiestatem postponunt
Qui nō qui existimaverit amicum eum nō tamen
credit quantum sibi errat et qualis amicus o
omnia debet communicare amico Seneca
Si aliquem amicum existimas · cui nō tantum
credas quantum tibi vehementer erras et
non satis nosti vim vere amicicie Errat et
ille qui amicum in atriis querit in convivio pro
bat Nullum habet maius malum occupatus homo
et bonis suis obsessus quam quod amicos sibi pu
tat quibus ipse nō est Tu vero cum amico de
libera · sed de ipso prius post amiciciam creden
dum est ante amiciciam iudicandum isti vero e
que postere officia permiscent qui contra pre
cepta theophrasti cum amaverint iudicant
et nō amant cum iudicaverint · Diu delibera
an aliquis in amicicia recipiendus sit cum
placuerit fieri toto illum pectore admitte tam
audacter cum eo loquere ut tecum · Tu quidem
ita vive ut nihil tibi committas · nisi quod commit
tere inimico tuo possis · sed quia interveniunt
quedam que consuetudo fecit archana cum ami
co omnes cogitaciones omnes curas tuas mis
ce · fidelem si putaveris facies Nam multi
fallere docuerunt dum timent falli · et illi vim
peccandi suspicando fecerunt Quid ergo est
quare ulla verba cum amico meo retraham Quid
est Quare coram illo nō putem me solum
Quidam que tantum amicis committenda sunt obviis
narrant et in qualibet aures quicquid illos urit
exonerant Quidam etiam rursus curiosiorum
amicorum conscienciam reformidant · et si possent

nec sibi quidem creditum iterum punit oē
secretum Ne utrū faciendum ē utrūqz enim vi
cium ē et omnib; crede et nulli Sed alterz ho
nestius dixerim vicium alterz tucius li. eod epl. iij
Cum nō tm̄ credas q̄ntum tibi) hic trahit glo
plures regulas de amicicia. pma ē q non
tm̄ credas amico q̄ntum tibi. Sc̄a ē q amicicia
nō querat in atrium. Tercia q pbacio amici
cie nō fit in conuiuio. Qrta q nō dz reputare
aliquē sibi eē amicum cui ipē nō amicus est.
Quinta q amicus pmo dz pbari. et postea in
amicum sumi Nisi etiam quod committeres in glo
Maximus valerius li. de sapientum dictis dicit
sic magis prianensis cuius sapia diutinior
patria ē siquidem hec adhuc spirat illius p
mitantium nō uestigia existant in usu Ita a
micicie usari debere existimabat ut semper
ad grauissimas inimicicias posse conuti existi
maremus. et sic fm eum plus debere confide
q de inimico Tulius li. de amicicia dicit qd
istud dcm̄ nō fuit dcm̄ biantis nec pot crede
qd istud dcm̄ fuisse hois sapientis bias autē
fuit unus de septem pmis sapientib; Vn̄
ipē tulius tenz qd oīa sūt conicanda amico
sed nō mala. quia amicicia nō ē nisi inter
bonos. boī aūt nō comittit turpia que erubescant
committere amicus Fidelem si putaueris glo
Qn̄ homo uestrum confidit de amico et ondit
se cōfidere dat sibi cām et materiam fidelitatis
Ita eciam diffidendo et suspicando malum puoca
mus eos ad infidelitatem Alterz honestius glo
omibus narrare quidem secreta est uicium. sz
nō minus turpe. quia ondit supplicantem i re
uellanti nulli se apperire ondit diffidenciam
et maliciam incausultantie ita q in duob; vicijs
vnū ē honestius. nō accipit hic honestius in p
pria significatōe. qz nullum uicium est hones
tū nec p ons̄ honestius. sz sonat hoc ē minus
turpe. et tacere est tucius et magis securum
Qz conuersacio hois sine amico sit quasi
bestiarum uita. et q in atrio nō sit quere
dus nec in conuiuio pbandus amicus Sen̄
Ante circūspiciendum est. cum quib; edas
et bibas. quā quid edas et bibas Nam
sine amico uisceracio leonis ac luppi uita ē
hoc non contingat tibi. nisi se cesseris alio
quin hēbis conuiuas quos ex turba saluti
cium nomen culator digesserit Errat autē
qui amicum in atrio querit in conuiuio pbat
Nullum hī maius malum occupatus hō et bōis
suis obsessus quam q amicos suos sibi putat
quib; ipē nō est Quod beneficia efficacia
sua iudicat ad consiliandos animos cū qui
dam que plus deberet. magis oderint. leue
est alienū debitorem graue facit inimicum
Quid g̊o bñficia nō parant amicicias pa
rant. si exceptiuros licunt eligere si collocata
ta nō sparsa sūt Itaqz dū incipies eē mē
tis tue. interim hoc consilio sapientum utere
ut ad rem magis existimes ptinere quisquam
qd accepit libro secundo epistola xxix &c

Cum quib; edas et bibas) Reffert tulius glo
li. de officijs qd greci uocant conuiuacionem latini
autē de centiori uocabulo utūtur appellantur
conuiuium a conuiuendo sicut greci qui uocant
conuiuacionem a comedendo deriuatum Et ideo i
nr̄m uocabulum latinum actendamus cū quibus
conuiuamus nō qualem cibum comedamus. Si
quis autē ad cibum intencionem conuiuij di
rigit talis censetur de mō luppoz et leonū
qui solum ad uentrem adtendunt &c. glo
Nisi secesseris) vult dicē q homo dz intrare
uulgaria conuiuia. et nō quelibet admittē
passim sz honestiores et meliores. et hoc est
qd dicit quod nisi secesseris hēbis conuiuia et
turba salutancium quos nomē colator diges
serit Erat consuetudo Rome q in funeribus et
in salutacionib; quidam pcedebat ut pco q
noīa aduenencium ibidem recitabat et habe
bat honoribat aduenientes. et discedētes
sicut sibi uidebat nō uult autē seneca q e
lectio conuiuia sit in arbitrium nomen culato
ris quia tunc comune nō eligerent iudicio
de ista maīa vide tc̄ de conuiuio e. conuiuio quidā
Quidem quo plus debent) Isti sunt hoiēs glo
ingrati qui non solum nō diligunt bnfactores
sz odiūt. et tales nullo mō st̄ inuitandi ad conuiuium
Graue facit inimicum) Graue i. magna pe glo
cunia et magnum beneficium. et magna obse
quia faciunt inimicum. quia recipiens ubi co
gitet nunquam se posse paria rependere. et
cognoscens se obligatum non substinet eam
aspicē bnfactores. nec aspici ab eis. hoc sum
expertus in eo quem de morte eripui glo
Si excepturos licunt eligē) conferens bnficia
debet eligē hoīes uirtuosos quib; cōferat. et
nō indifferenter expargere Et hoc est excep
turos. i. recepturos eligere qui digni sunt glo
Quisquam quid accepit) ad lrālem ptinet considerarē
donū et illum cui donatur. sz magis debet at
tendere condicionem eius cui donatur quam cō
dicionem rei donate Qn̄ amici aconsorciū
Michi id expedit ul' comunicacionem om
qd tibi aut non nium rerum faciat Sen̄
sum amicus nisi quidqd agitur ad te ptines
meum est Consorcium rerum omnium inter nos
facit amicicia. nec secundi quidquam singulis
est nec aduersi in commune uertitur. Non pot
quisquam beate degere. qui se tm̄ intuetur
qui omīa ad utilitates suas conuertit alteri t
uiuas oportet si vis viuē tibi. Hec societas
diligenter. et sancte obseruata q nos hoīes
hominibus miscet. et iudicat eē aliquod cōe
ius generis humani plurimum ad illam quoqz
de qua loquebar interiorem societatem ami
cicie colendam pficit omnia enim cum amico
communia hēbit qui multa hoīe. Hec lucilli
uiroz optime michi abistis subtilib; preca
pi malo quid amico pstare debeam quid hoī
q tot modis amicus dicitur. et homo q
multa significet indiuisum erit sapiā et stul
ticia discedunt Cui actedam in utram ne ptē

iubes Ille homo pro amico e hunc amicus
no est pro homie Ille amicu3 sibi parat hic se
amico libro sexto epla xlviiij. Sequitur glo
Consorciu3 rerum omnium) Illa est vera et pfec
ta amicicia que amicos ita coniugit ut habe
ant omnia communia s3 inter tot retracta tpa
nix · quatuor vere amicicie paria repiuntur sicutle
hoc dicit tulius li. de amicicia damon et phi
cias quorum vnus apud dyonisiu3 tirannu3 c
alie vitam r[illegible]dit · pro alio quorum amiciciam
pura3 vera3 miratus tyrannus remisit se ut
interau3 amicu3 reciperent suppliciter rogavit
horestes et pilades de quibus valeri9 li. de a
micicia horestes pilade amico pene qua aga
menone nocior est patre Tercia amicicia i
inter theseum ut piritou Valerius e · li lo2
grecia theseum nephandis piritoi amo
ris sub scribentem dicas a · plutonis regis
in ferin sedum poeticas fictiones se regnis
commisisse Quarta amicicia est scipionis et lelij
de quorum amicicia et in li · de amicicia tulij z
in li · de senectute · et in valerio li. de amicicia
et in titolivio ij · de chadabelli punici · et repe
ries Virgilius sup addit quintam Curia li et
nisi ix · li · eneydos tam infelicem nimium diler
it amicum Cum sup examinu3 sese pcicit ami
cu3 Confessus placidaq3 sibi deniqu3 morte
quievit · fortunati ambo siquid mea carmia pnt
Nulla dies nunquam memori vos eximet evo etc
qz p[illegible] ûtitatem amicicie volunt qz hnt ppetua
memoriaz Q in nulla cu3 homine) Cum oi glo
homine debemus hre aliqua coia ignem
dare petenti manu · et fonte3 omde nescienti
saium osiliu3 tribue requirenti in ultia uetite
subvenire deficientis · et dilige oes z p omib9
orare Ille homo pro amico) est s · sapienti glo
qui omes hoies diligit z i casu qi amicis subueit
Hunc amicus no est p homine) s · stulto qui glo
etia3 amico no tam subvenit quantu3 cuilibet
hoi teneretur subvenire etia extraneo z amico
Ille amicu3 sibi parat) Ille amicu3 s stultus glo
et viciosus parat · amicos sibi ad ppria3 utilitate
Hic se amicos) s · sapiens et virtuosus parat glo
se amico ad amici utilitatem et non ad ppria3
Quod non nimium sit plorandum pro amico
amisso · et quod amicorum amissorum iocudi
debet esse recordacio · et qui senece amicorum
defunctorum cogitacio erat dulcis et quare
amicus sit fruendum SENECA

Nec sicci sint oculi amisso amico nec
fluant lacrimandu3 e no plorandu3 dura
tibi legem videor ponere · cu3 poetaru3 gre
corum maxi9 ius flendi dederit in vnu du
taxat diem cu3 dixerit etia3 · niobem de cibo
cogitasse Quare unde sint lamentacio
nes unde in modica fletus p lacrimas · Ar
gumenta desideriu3 querim9 et dolorem no
sequimur sed ostendim9 nemo tristis sibi e in
felicem stulticia3 e aliqua et doloris ambi
cio Quid g9 iniquus obliviscar amici Bre
vem illi apud te memoria3 pmittis sed cu

dolore mansura est Jam istam frontem ad
risum quelibet fortuita res transferret
no differo in longius tpus · quo desideriu3
ome mulcetur · quo etia3 acerrimi luctus
residunt Cum primu3 se observare desierit
ymago ista tristicie discedet Nunc ipe dis
cedis custodis dolorem tuu · sed custodienti
quoq3 elabitur coq3 cici9 quo est acrior de
sinit Id agamus ut iocunda nobis amisso
ru3 fiat recordacio Nemo libenter ad id
tendit · qd no sine tormento cogitaturus
est sic id fieri necesse est · ut cu3 aliquo
nobis morsu amicorum quos amavimus
nome occurret · sed id quoq3 morsus hab3
suam voluptatem Nam ut dicere solebat ac
talus nr sic est amicorum defunctorum meo
ria Jocunda quo poma quedam sunt sua i
ter aspera quo in vino nimis veteri ipa
nos amaritudo delectat · Cu3 vero interve
nit spaciu3 · ome quod angebat extingit
ut pura ad nos voluptas venit Si illi cre
dimus amicos incolumes cogitare melle
ac placencia frui est cu3 eorum qui fuerunt
retractio no sine acerbitate quada3 iuvat
Quis aut negaverit · Hec vina acria q3
et habencia aliquid austeritatis stochmacu3
excitare Ego non idem sencio Mihi amico
ru3 defunctorum cogitacio dulcis ac blanda
e hui eni illos tamqz amissur9 amissi tamqz
heam · fac g9 lucillum qd equitate3 docet
desine beneficiu3 fortune male interptari
abstulit sed dedit Ideo amicis avide fruami
quia qua diu otingere hoc possit incertu3
est Cogitemus qz spe illos relinquim9 i aliq
pegrinacione3 longinqua exituri quaz sepe
eodem morantes loco no videm9 Intelli
gam9 plus nos tpis in vivis pdidisse · feres
aut hos qui cu3 negligentissime amicos ha
beant miserrimi lugent · nec amant quem
qua nisi pdiderint Ideo tunc effusius mberet
qz verentur ne dubiu3 sit an amaverint
Sera indicia affectus sui querunt · si habem9
alios amicos male de his z merenur et ex
istimam9 quia paru3 valent · in vnius elati
solaciu3 Si non habem9 maiorem iniuria
ipi nobis fecim9 qua a fortuna accepim9
Illam vnu abstulit nos quemcumq3 nos fecim9
Deinde quidem ne vnu nimis amant qui
plusqz vnu3 amare no potuit Siquis despo
liatus amissa vna tunica complorare se ma
lit qua circuspicere · quo frig9 effugiat et ali
quid inveniat quo tegat scapulas none i
tibi videtur stultus Quem amabas extulis
ti · quere quem ames Sanctius est amicu3
recuperare quam flere li9 viij · epla · lxiij
Nec sicci sint) ea que dicit hic cu3 descende glo
do humane fragilitati dicit · et no loquitur sicut
stoycus · na3 in li9 · de consolacione ad polibiu
ome3 dolore3 · et omes maculas al lacrimas
ab animo virtuosi excludit et assinat causam
quia no pficiunt · nec defuncto nec flenti stul

tum est aut assumere rez dapnosaz z iritum
Poetarz grecoz maximus est omerus ut dic glo
augus i° de ciuitate dei Niobem de cibo cogi glo
Ouidius i metha dicit niobem huisse septe
filios masculos et septem feminas et pferre
bat se ipam latone matri apollinis et diane
pp quam supbiam omes filii et filie Vna die
fuerint inter fecti et omerus dicit eam post
pmu diem funeriz cogitasse de cibo g° ult
pmuz diem non debent ondi luctus et lacime
Argumenta) Querimus desideriz no cit glo
dolorem de morte defuncti istu modiz loque
di het seneca et suetonius libro de bello ciuili
Hic quoqz morsus ht) homo existens in do glo
lore nihil desiderat nisi plorare Consecucio at
desideri delectabilis e et sic lacime habent
mitigare dolorem Iteriz qn dolor e totaliter
recollectus intra nec aliquid stillat ab extra
affligit animu sz stillatus per lacimas minui
tur et sic lacime habent voluptatem suam
hec est sna sti thome pma sede ti de dolore
vl aliter morsus ht voluptatez suam reffe
rendo soluz ad dolorem scdm snam acthalis sic
poma sua inter aspera vl sicut vinu amaru
vl aliter in casu isto loquitur de morte amicoz
quoz recordacio est blanda et dulcis teneo
vlaz hic a seneca dictu et sna eius pz i textu
Desine beneficiz fortune male) Ille male glo
inter ptatur bnficiaz fortune qui considerat
soluz amissionez et no dolorem donacionem
Vtriuqz ad fortunaz ptinet donare et donata
eripe Isto mo lo° iob dns dedit dns abstulit
non aut hemus cuz querele cou illuz qui mutu
aut vl comodant si comodatiz et mutuatiz
repetit et sic fortuna nobis filios et amicos
quos comodauit p mortez eos a nobis repetit
Sera indicia affectus sui qrut) Serum et glo
tardum indiciz de amore amici est i mor
te eius debuit eniz in vita ondi amor ad a
micaz et no differri usqz ad mortem et hoc
e qd dicit supius nec amat queq n pdiderint
In vnius elati solaciuz) Sna sua talis est glo
ad consolanduz amicuz de morte amici elati i
defuncti dz valere multitudo amicoz si tuu dolo
rem non minuit male existimas de eis et pa
ruz eos apreciaris Si aut no heas plures am
icos magnaz tibi ipi facis iniuriaz quia multos
assupsisti Est n sna senece qd debemus hre multi
tudinez amicoz Vnde mli° de remedys for
tuitoz dicit sic amicuz pdidi rndz tollerandu
e si vnu erubescere duz si vnicuz et tu in tanta
tempestate ad vnaz anchoram stabas vult di
cere si ho pdidit vnu amicuz e tollerabile qr
remanet multi amici si aut dicis te no huisse
nisi vnicuz illuz defunctuz hoc est valde eru
bescenduz quia inculpabile videtur sibi in tan
ta tempestate mudi no huisse nisi vnicam
anchoram Anchora est ferruz vndentem li
gatuz quo naues inquiete firmant ne a uento
rapiantur et lz vna nauis multas et ultas
anchoras quibus cou tempestates possit stare et

esse secura Amici aut sut in loco anchorarz
ad firmamentuz et tutelam amici Ar oiriuz se
nt ix ethi° et dicit q homo no pt hre plures
et pfectos amicos et pbat ibidem satis suffi
cienter Rnsio snam Ar credo veram et hoc
no obstante debent assumi plures no tamq
perfecti amici sz tales qui officiuz ancho
rarz exhibeant ad tutelam et securitate nraz
Quo vera amicicia no spe no timore no
utilitatis cura dimellitur et quo quidam a
mico sed amicicia caruerunt et qualiter
amici heant oia comunia et magis aduersa

Quibusdam egris gratulacio fit cuz
ipi se ee egros senserint Cupire ita
qz teriz commutare tam subitam mei
mutacionez tuc amicicie nre certiorem
fiduciam hre cepisset Illius vere amicicie
qua non spes non timor no utilitatis sue
cura dimellit Illius cuz qua hoies moriut
et pro qua moriut Multos tibi dabo qui
no amico sed amicicia caruerit hoc no
pot accidere cuz animos in societatez ho
nesta cupiendo par voluntas trahit Qd
in non possit sciunt eniz ipos hre omia
comunia et quidez magis adusa li° pmo
Quibusdam egris) Corpus et Tepla vi Glo
egr videtur egruz qn in eo sut humores q
no regulantur utute digestiua que e guber
natiua corpis ita coformiter animus tunc
egrotatur qn sut in eo motus qui no regu
lant roe que e gubernatiua anime et sicut
corpus picculose egrot qn infirmuz e et qn
infirmitatez no recipit als percipit Ita ani
mus grauissime infirmatur qn se ee infirmu
no cognoscit Noticia g° infirmitatis in tali
bus e signu conualescencie hic seneca pmit
se conualescere quia ppendit de infirmitate i
Unde pmisit in pncipio hius eple q ppendit
se emendari no soluz emendari sz et transfi
gurari Ille transfiguratur qui pmaz figura
depomt et aliam formaz induit Ita pctor
qui pcta depomt et ad ututes accedit trans
figuratur Incipit eniz iaz ee qd no fuit le di
c feriz Amicicie nre certiorem fiduciaz glo
Vera et pfecta amicicia requirit in funda
mto sui virtutem et no pot ee nisi inter i
utuosos et ista est durabilis omes alie ami
cicie facilit dissoluntur et est sna Ar vii
ethi° Facta g° transfiguracione senece lu
cillus poterat hre certiorez spem de va a
micicia pp fundamentuz ututis de nouo facte in
seneca et ista vera amicicia no rumpitur vl
dimellitur timore quocuqz vl consideracione ppe utili
Qui non amico sz amicicia caruerunt glo
quo homo viciosus lz amicuz utuosuz iste no
caret amico sz caret amicicia Videlicet quia
caret utute et quauis sincere diligatur ipe
no diligit nisi ad ppriam utilitatez et sic non
caruz amico sz cuz amicicia hoc no accidit quo
utrqz amicus e utuosus et hoc est q dicit cum
animos in societate honesta cupiendi p voluntas

trahit parem voluntatem vocat honestum de
siderium duorum amicorum virtuosorum sed textus
Quomodo sit nobis innata dulcedo amici
cie premisit autem qualis sit vita sapientie
si fuerit sine amicis hoc dicit Seneca sed
Qualis futura est vita sapientis si sine
amicis relinquatur in custodia coniectus
vel in aliqua gente aliena destitutus
vel in navigacione longa retentus aut in de
sertum litus eiectus Qualis est iovis cum re
soluto mundo et dijs in unum confusis paulis
per cessante natura acquiescat sibi cogitacio
nibus suis traditus Tale quidam sapiens
facit in se recondit Seneca est quam diu et
quidem illi licet suo arbitrio suas res or
dinare Se contentus est sapiens et ducit
uxorem se contentus est et liberos tollit se
contentus est et tamen non vivet si fuerit victu
rus sine homine ad amiciciam fert illum nulla
utilitas sua sed naturalis intencio Nam ut ali
arum rerum innata nobis dulcedo est sic
et amicicie Quomodo similitudo morum est sic
et indulcedine appeticio societatis Quomodo
hominem homini natura conciliat sic in est hinc
quoque stimulus qui nos amiciciarum appeten
tes faciat nihilominus cum sit amicorum amantis
simus cum illos sibi comparet sepe preferat omne
intra se bonum et terminabit et dicet quod Stilbon
ipse dixit ipse dixit Stilbon quem epistula epicu
ri insequitur hic enim capta patria amissis
liberis amissa uxore cum ex incendio publico
solus et tamen beatus exiret interrogatus de
metrio an cognomen ab exicio urbium po
liorcetes fuit nunquid perdidisset omnia inquit
omnia mecum mea sunt Ecce vir fortis et stre
nuus ipsam hostis sui victoriam vicit Nihil
inquit perdidi Dubitare illum coegit an vi
cisset Omnia mea mecum sunt Iusticia virtus
temperancia prudencia hoc ipsum nihil boni
putare quod eripi possit Miramur animalia que
dam que per medios ignes sine noxa corporum
transeunt Quanto hic mirabilior qui per
ferrum et ruinas illesus et ignes et inde per
nis evasit Videns quanto facilius sit totam
gentem quam unum hominem vincere li. 1 epistula 9
Si amicis relinquatur homo perfecte virtuosus glo
qui hic intelligitur nomine sapientis non deficit
a virtute sive habeat amicos sive non propter hoc quo
circa amicis vacat bonis cogitacionibus solus
existens sive in litore maris sive in quacumque
solitudine existens sicut refert tullius li. de
officiis de scipione ubi introducit eum sic lo
quentem nunquam se minus ociosum quam cum ociosus
esset nec minus solum quam cum solus esset magni
fica vox et magno viro et sapiente digna glo
In unum confusis Ovidius in medio ante
mare et terras et quod tegit omnia celum
unus erat toto nature vultus in orbe quod
dicit chaos rudis indigestaque moles isti
dicto concordant scriptura ubi dicit terra autem
erat inanis et vacua et tenebre erant super
faciem abyssi quod scriptura dicit abyssum Ovidius
dicit chaos et hic in unum confusis et sicut
deus tunc mentem habebat tranquillam Ita ani
mus sapiens amicis substractis et tota for
tuna rapta mentem habet quietem et stabilem
Se contentus est Omnia reperit in se glo
virtutes que sunt summum bonum peripateticorum
secundum senecam sunt autem solum bonum ad uxorem
autem et adquisicionem filiorum et ad multitudinem
et ad amiciciam accedit sicut ad rem naturalem
nolens obedire auctori nature est enim homo
naturale civile et politicum ut probat aristoteles primo po
litice et est generalis generativus Videlicet de
anima generacio naturalissimum est generare est etiam
naturaliter amicabile ut patet 8 ethicorum De ami
cicia et sic sapiens cum se ipso contentus sit ad
omnia illa suscepta accedit propter obedienciam nature
Sibi comparet sepe Amicicia est duplex glo
ut patet 8 ethicorum quedam equalium qui sunt pares
etate virtute fortuna et quantum ad istam ami
ciciam dicit sibi comparet hoc sibi pares fa
ciat Et alia amicicia inequalium et superioris
ad inferiorem etate dignitate moribus et huiusmodi
et quantum ad istam dicit sepe preferat ad utrumque
amicum parem et superiorem sapiens se habet sicut
debet ita tamen quod totum bonum suum reputet in
virtutibus quas penes se habet et ideo substractis
amicis et quibuscumque alijs rebus nihil perdit de
bonis suis quia virtutes penes ipsum remanent
quas solas bonum reputat ut sequitur glo
Poliorcetes fuit polis in greco idem est quod
civitas in latino certes idem est quod destructor
hinc cognomen ab eventu Unde priscianus
dicit quedam nomina esse ab eventu ut affrica
nus quia subegit affricam Ita poliorcetes quia
destruxit civitates Omnia mea mecum sunt glo
sicut iam dictum est stoici non reputant sua
nisi virtutes non possunt ab eis auferri Cassianus
in collectionibus sanctorum patrum scribit sic has mundi
visibiles divicias relinquentes non nostras sed
alienas abicimus facultates quamvis eas glo
riemur vel nostro labore quesitas vel parentum ad
nos hereditate transmissas nihil enim nostrum
est nisi quod corde possessum est atque animo nostro co
herens est a nobis prorsus auferri non potest
Quod est amicicia inter deum et hominem propter simi[litudinem]
Inter bonos viros ac deos amicitudinem deum [?]
cicia est conciliante virtute amicicia dico
immo eciam necessitudo quoniam quidem bonus ho
tantum tempore adeo differt discipulus eius emula
torque et vera progenies primo de providencia
Et vera progenies recte sicut introducit glo
apostolus verbum Euripidis ipsius genus sumus
genus ergo cum simus dei non debemus existi
mare aurum vel argentum Sic ergo homo de
progenie et similitudine eius habet iuxta illud gen.
faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem
nostram et est amicicia racione dileccionis et
Quod in dignitatibus constituti indiget amicis
Dentium [?] tam alta fecerit posuerunt [?]
ut non illi magis amicus desit quo nihil

Magis amicus desit/ Cabsit v. de bñficiis
Monz ar viii ethi utrum indigentatibus glo
bus constituti indigeant amicis vñdz qstic
et inter alias raciones assignat quia mag
na fortuna ad sui conservacionem indiget ad
iutorio et ministerio et favore et consilio q
omnia nullus fidelius facit al' faciet quam
verus amicus et dicit ibidem quod omnibus et
rebus ad vitam existentibus necessariis nul
lus eligeret bonis moribus institutus vita
ducere sine amicis esto quod nihil sibi maliis
desit videlicet quia in rebus habundat ut
Augustus conquestus est de morte duorum
amicorum in quorum locum debuit alios subrogare
Exclamavit augustus horum mihi Senec
nihil accidisset si aut agrippa aut me
cenas vixissent adeo tot milia hominum ha
benti duos reparare difficile est Et infra et
tota vita agrippe et mecenatis vacavit
locus Quid putem defuisse similes qui
assumerentur an ipsius vicium fuisse qui
maluit queri quam querere Eodem libro glo
Horum mihi nihil) Augustus repperit filiam
suam adulteram et tulit suam cum eam
postea peniteret eum et tunc exclamavit quod non
accidisset sibi hoc nisi agrippa et mecenas
fuissent defuncti reprehendit g seneca augus
tum quod in locum istorum defunctorum dz alios a
micos subrogare et sic augustus maluit
conqueri defunctionem amicorum quam querere alios
Nescis quam sit preciosa Quod raro reperitur
amicicie si non intelli verus amicus
gis multum ei te daturum cui dederis Sene
te amicum rem non domibus tantum sed secul
raram que non alicubi magis deest quam
ubi habundare creditur libro eodem Glosa
Nescis quam sit) Multi sunt qui postquam rece
perunt obsequia a magnis viris dicunt et as
serunt se inquam posse compensare Contra hec
loquitur hic seneca dicens quod potest sibi retri
buere dando se amicum est .n. magnum donum
et rarum habere amicus et est tanta raritas
quod vix in seculis seculum est etas Canon reperit
viri verus amicus Si tu dicere ille dives do
minus non indiget me pro amico quia habet ma
gnam multitudinem amicorum circa se Ad hoc
rñdz seneca quod ubi creduntur habundare veri amici
Non sunt amici veri qui atrium po desunt
tentis et latera frequentant SENECA
Non sunt isti amici qui agmine magno
ianuam pulsant qui in primas et secun
das admissiones digeruntur et infra ad
quecumque itaque istorum veneris quorum saluta
cio urbem concutit scito etiam si adverte
ris obsessos ingenti frequencia vicos et
commeantium in utramque partem catervis iti
nera compressa cum venire in locum homini
plerumque amicis vacuum in pectore amicus
non in atrio queritur Illo recipiendus illic re
tinendus est et in sensibus recordendus libro eodem
In primas et secundas) Consuetudo erat rome glo
quod maiorem in crine concurrebat ad eum salu
tandum ut patet in epistula cxxii et ista multitudo
salutancium distinguebatur in primas et secundas
admissiones .i. honorabiliores primo admittebantur
tur ad salutandum dominum Secundario alii sic
hodie fit in domibus Cardinalium Glosa
In locum hominibus) Non omnes qui veniunt ad
salutandum et honorandum sunt amici ymo
vix reperietur unus amicus qui in graciam
domini veniat sed propter comodum proprium vel favorem con
sequendum Unde in li. de remediis fortuitorum
Ovidius misere sequuntur formenta formice cada
vera lupi predam sequitur turba ista non hominem
Quod quilibet potest ostendere amiciciam non
solum in adversitatibus sed eciam in prosperitatibus
Male de te existimas si non es Senec
utilis nisi afflictis sed rebus bonis sup
vacuus es quem admonendum te in dubiis
et in adversis et in letis sapientes geras ut
dubia prudenter tractes adversa fortiter
leta moderate ita in omnia utilem te amico
exhibere potes si adversa eius nec deserue
ris nec optineris libro eodem Seqt Glo
Si non es utilis) divitibus et potentibus possumus
esse utiles subveniendo eis in eo quod maxime
indigent scilicet veritate Unde in de beneficiis
seneca dicit sic Monstrabo tibi cuius rei in
opia laborant magna fastigia quid omnia pos
sidentibus desit scilicet ille qui verum dicat et ho
mines intervenientes stupentes ipsaque consuetudine
pro rectis blanda audientem ad ignoranciam veri
perductum vendicet a consensu concentu alias contextu
falsorum Ex quibus verbis habetur quod est maximum
obsequium dicere divitibus veritatem ergo possimus eis
servire in prosperitatibus Consolacio de amis
Amicum perdidi iam te sione amici ac quo
ante habuisse certum est potest reparari Senec
amicum perdidi alium quere et ibi eum queras
ubi invenias quere inter liberales artes
inter honesta et recta officia quere in la
boribus ad mensam res ista non querit quere
aliquem frugi de remediis fortuitorum glo
Quere in laboribus) Raro reperies qui velint
amicari in laboribus et erumpnis sed qui reperiuntur
sunt veri amici de hoc require eodem tractatu
et ca. in glo. que incipit inde fugiunt amici
Quod plures amici sunt habendi Cubi probantur
Perdidi amicum fortem animum habe Senec
si unum erubesce si unicum Quid tu in
tanta tempestate ad unum anchoram stabas
eodem libro Erubesce si unicum) Ar viii ethi glo
probat quod non potest haberi nisi unus verus amicus et
non talis Cum amico oportet coniare gaudium
et dolorem posset contingere talis casus quod amicus
tuus haberet causam magne iocunditatis et
leticie oportet te gaudere letari cum eo eodem tempore
alius amicus filium unicum quem habebat
perdidit oportet te dolere cum eo Quod non potest sil
cum amico gaudente gaudere et cum tristi do
lore rerum natura hoc non patitur ergo non potest
homo habere quos perfectos amicos Quod non g Senec

dicit erubesce si vincaz quasi dicat debuisti hre
uictos here et debes erubescere q vincaz solu
amicaz heas unsio ar. fuit pypateticus et posuit
gaudiuz et dolorem in animo virtuosi Illa aut
ro ar no concludit contra senecaz qui dicit nullu
dolorez nec gaudiuz ee ubi est virtus que tales
passiones radicitus euellit vel aliter senecca lo
quitur hic de amicis utilibus quorum adiutorio
tuitamur et deffendimur contra tepestatem sicut
nauis tutelam suam het in anchoris huiusmodi
aut amici put ee plures ut pz ibidez per ar
Magnum refrigeriuz est amicus uerus et io
Quid est dulcius diligentissime dz seruari seneca
quam hre amicaz cum quo omnia sicut
tecuz audeas loqui seruandus est oi dilige
cia raro iuuentus amicus e e aliter ego de moribus
Seruandus est oi Illa debent cu maiori glo
diligencia seruari ex quibus maiora nobis bona
puenuint sz ex amicis nobis maiora veniunt
bona g cu maiori diligencia debent suari et
Triplex est boni sedm ar. honestuz delectabi
le et utile. honestuz acquirit ex cuersacione a
micorum virtuosorum. de hoc rubrica tr. de cuersacio
ne. c. demus operam. Delectabile consequitur ad ho
nestuz ut pz ii et x ethicorum Utile ee quia fauo
re amicorum manu tenemus prospera et mitiguntur
aduersa ut pz viii. ethicorum hic aut inspeciali t
tangit dulcedinez amici in re ualendo secreta
est aut utile hoi ea que hz in corde pandere p
loquelam Unde iob conceptuz sermonez tene
quis poterit periculuz aut maxime e passi reuela
re secreta. et io ualde e dulce hre amicaz fide
lem cui sine periculo possit secreta reuelari Qz
in psperitatibus faciliter acquiritur amicus
sz in aduersitatibus probatur uerus Seneca
Amicos sedere res optime parant aduer
se certissime probant ibidem Glosa
Amicos sedere res scilicet optime accipit p facili
tate nam facilimum est hoi in prosperitatibus
constituto amicos parare sz isti no sunt ui
amici sz ueri sunt quos v. tr. eo. ii. c. i. in
glo. que incipit inde fugiunt. et ibidem inue
nies quod aduerse res certissime pbant amici
ciam ueram Bona regula de amico et de inimico
Inimicicias tarde suscipe amicicias Seneca
moderate exerce ibidem Tarde suscipe glo
in oi opacione oz pmitte deliberacionez que de
liberacio semp dz ee tarda Unde vi. ethicorum
oz consiliari tarde. velociter aut opari consiliata
sz cuz in oi deliberacione oz tarde pcedere
quare magis in inimicicia et hostilitate assu
menda Unsio inimicicia e pp iniuriaz inimi
citus aut irascitur Ira enim sedm ar. in ii re
thorice pcedit ex iniuria illata vel extimata
Ira aut celerrima e. et io maxime repugnat
deliberacioi ut pz vi. ethi. et ista est ca r
quare maxie inimicus debemus tarde pce
dere illuz dixisti amicaz videlicz in epla
quaz dixerat se tradixerat amico. et negasti
ti videlz subscribendo q no oia sibi comunicare
Qz laus amici dz ppalari uituperiuz occul

tari amico secreto mone palam lauda ibidem
qd cuz amico sunt omnia communicanda seneca
Epistolas ad me perferendas tradidisti ut
ut scribis amico tuo. deinde amones
me ne omnia cuz eo communicez ad te
ptinencia qua no soleas ne ipe quidem id
facere ita eadem epla illuz et dixisti amicu
et negasti epla. iii Secreto mone ar. iii glo
rethorice amicorum suorum inculpabilia no extol
lere et ampliare. et hoc dicit amico secreto
mone. s. sup turpibus gestis. et cauendis que
no debent diuulgari sz secreto corrigi. pa
lam lauda. quia laudabilia amici debent
in conspectu hominuz ppalari et dilatari Seqr
Qz no est locus pbacionis amici cotinu
uuz nec atriuz. hoc dicit valens vir seneca
Errat ille qui amicaz in atrio quærit in
conuiuio probat Quo diuites repu
tant sibi paupes amicos cuz ipi no sint eis
dem Ipmo Item delibera de amico assumendo
Nullus maximus et cu ipo post oia tracta
luz ht occupatus homo et bonus seneca
sius obcesus quaz q amicos sibi putat
quibus ipe non e omnia cu amico delibera sz
Nulluz maximaluz Ista uba sunt Epicuri pius
posita supius. c. iii. et ibidem expositis glo
set no sunt in eadem epla Istud enim q hic
scribit est in epla. iii. et illud ius ibi subscribi
bit alias subsequitur alia sentencia hic aut q oia
sint deliberanda cuz amico. sz maior delibera
cio et diligencior et prior dz hre de ipo assu
mendo vel no assumendo in amicaz quia ma
ius periculuz et maius comoduz inde deriuat
et hoc e qd insequenti. c. dr diu cogita i e ee
Qz cum amico sunt omnia tractanda seneca
Diu cogita an tibi in amiciciaz aliquis
sit recipiendus cuz placuerit fieri toto
illuz pectore admitte Item quales debemus
elige amicos. et quam dulce est hre bonos
v. tr. de electione. c. nihil Item quo ami
cis sinis indigeat v. tr. de sapiente. c. iii
Item quo naturale sit amicos complecti et
amicorum actu suo ppio qz letari v. tr. eode
et. c. Item quis cogitare dz ex inimico fa
cere amicaz. et in amico amorem incitare
et inimico odiuz moderari v. tr. de certo
c. i. Item quo pegrinantes habeant hospi
cia multa amicicias nullas v. tr. de elec. c. i.
Item qui amicus est amat qui amat. qui
amat utiqz amicus est v. tr. de amore. c. i.
Item quo amicicia semp prodest amor aliqn
nocet v. tr. et. c. eodez Item quo collectio
amicorum no facit sapienciorem nec eorum de
tractio stulciorez v. tr. de bono. c. vii. Itez
q amicicia in hominibus est li in rebus appe
ticio v. tr. de gaudio. c. iii. Item quali
cuersari cuz amicis absentibus liceat quoci
ens uelis et qi diu velis v. tr. de loco. c.
iii. Item amicus animo possidendus est hic
aut nuq abest quecuqz uult cotidie uidet
v. eodez tr. et ca. Item michi multuz cotulerit

ad bonam ualitudinem animi quorum adortacio
nibus uigilijs et sermonibus alleuabar Vt patet
de morbo . c . ij . Item nihil eque lucilli iurorum
optime egrum reficit atque adiuuat quam amicorum
affectus Vt . eodem tractatu et ca . Item declaris
et nobilibus amicis Vt tractatu de ocio ca primo

Amissio

Quomodo aduersus amissiones plurium rerum quas fortuna respiciat animus hominis sit parandus
ad uersus quae nihil auxilij inuenimus quod
tamen non sit negligencia probanda seneca

Calamitosus est animus futuri anxius
et ante miserias miser qui sollicitus
ut ea quibus delectatur ad extremum usque
permaneant nullo enim tempore conquiescet . et ex
pectacione futuri perdet presencia quibus poterat frui
amittet In equo autem est amisse rei dolor et
timor amittende . Nec ideo principio tibi ne
gligenciam quin uero . metuenda declina . et
quidquid consilio prospici pot prospice Quodcum
que lesurum est multo antequam accedat specula
re et aduerte In hoc ipsum tibi plurimum con
fert fiducia et ad tollerandum omne affirma
ta mens pot fortunam cauere qui pot ferre
Certe in tranquillo non tumultuatur Nichil
est nec miserius nec stulcius quam preuenire
Que ista demencia est malum ante cedere
Denique ut breuiter includam quod sencio . et is
tos satagios ac sibi molestos describam ti
bi tam intemperantes in ipsis miserijs quam
sunt ante illas plus dolet quam necesse est
Eadem enim infirmitate dolor eum non exti
mat qua non expectat eadem intemperancia
fingit sibi perpetuam felicitatem suam fingit
sibi crescere debere quecumque contingerunt non
tantum durare et oblitus huius petauri quo hu
mana iactancia sibi uiri fortuitorum constanciam
spondet uidetur mihi metrodorus dixisse
in ea epistola qua sororem amisso optime in
dolis filio alloquitur . Mortale est omne morta
lium bonum de hijs loquitur bonis . ad que con
curritur . Nam illud uerum bonum non moritur
certum est sempiternum sapiencia et virtus hoc
unum contingit in mortale mortalibus Ce
terum tam improbi sunt tamque obliti quo eant
quo illos singuli dies turbent ut mirentur
aliquid ipsos amittere amissuri uno die omnia
Quidquid enim cui dominus inscriberis apud te est
Nichil firmum infirmo nihil fragili eternum
et inuictum est . Tantum necesse est perire
quam perdere . et hoc ipsum si intelligimus solacium
est equo animo perdere quod perimendum est Quid
ergo aduersus has amissiones auxilij Inuenimus
hoc ut memoria teneamus amissa . nec cum ipsis
fructum excedere paciamur quem ex illis percepi
mus habere eripitur . habuisse numquam . Peringra
tus est quicumque amissi pro accepto nihil debet
rem nobis eripit casus usum fructumque apud
nos relinquit quem nos iniquitate desiderij
perdidimus libro xviij epistola xcviij Glosa
Futuri anxius) ad hoc ut animus sit tranquillus

non debet dependere ex futuro Qui enim ex futuro de
pendet . aut non uenient illa que cupiebat . aut
uenient mala que trepidabat aut non continua
bunt prospera sicut sperabat in quibus omnibus ex fu
turo dependens tribulabitur Et ideo boecius libro
de consolacione duas passiones que futurum re
spiciunt excludit ab animo sapientis Qui enim
futura sint mala de eis est timor . et quantum ad
hoc dicit pelle timorem Qui autem futura sint
bona de eis est spes . et quantum ad hoc dicit spem
In equo autem est) dolor et timor Cum fugato glo
or in hoc conueniunt quod utrumque est de malo presenti . et
ideo dicit amisse rei dolor . quia dampnum rei perdite
presens est . timor autem est de malo futuro et ideo
dicit timor amittende . scilicet in futurum quod uero
dicit quod est in equo dolor et timor intelligendum
Vno modo quia utrumque respicit malum Alio modo quia
utraque quia passionis et doloris est in animo uicioso
dependente ex rebus extrinsecis Omnis
autem animus ex rebus exterioribus dependens ca
lamitosus est Nec ideo principio tibi negligenciam
vult seneca quod eciam futura pericula homo deponat
omnem timorem . sed de eis euitandis habeat diligen
ciam et consilio . et prudencia futuras aduersita
tes caute declinet Et sic seneca timorem prohi
bet caucionem non persuadet excludendo timo
rem non precipit negligenciam Vnde prima epistola ad
lucillum dicit turpissima iactura est que per negligenciam fit
Metuenda declina) secundum senecam nihil est glo
metuendum ut dicit epistola xv . et xvi . et epistola
xxiiij . ubi dicit scias nihil esse in aduersitatibus
nihil esse terribile nisi ipsum timorem Quomodo ergo
hic dicit metuenda cum secundum ipsum nihil sit meti
endum Responsio uult dicere quod illa que ab alijs ti
mentur . scilicet aduersa debemus consilio euitare . et
hoc est quod dicit quidquid consilio prospici pot prospice
Aristoteles autem in ij rethoricorum ponit inquisicionem consilij
signum esse timoris . et sic non euadit seneca ti
morem ex quo concedit consilium Responsio secundum stoy
cos aliter est quam secundum peripateticos . Augustinus
de ciuitate dei ponit iiijor passiones quas greci
pathe uocant Concupiscencia gaudium timor
et dolor . nihil horum stoyci ponunt in animo sapi
entis . sed loco concupiscencie siue cupiditatis
ponunt uoluntatem loco gaudij . ponunt leticiam
siue alacritatem loco timoris ponunt caucionem lo
co doloris nihil omnino ponunt . eo quod non existimant
animum sapientis umquam debere tristari . nec ali
quod conforme dolori et tristicie recipere ex hijs
apparet quod seneca sicut stoycus excludit timorem
loco cuius ponit . consilium stoyci autem ponunt cau
cionem . est autem caucio in periculis vitandis . que
condicio conuenit hominibus timidis . qui non timet de
periculo non cogitat Et ideo ad ipsum uitandum mi
nus cautus redditur . ut dicit sanctus thomas secunda
secunde tractatu de prudencia Augustinus autem ubi supra posicionem
Stoycorum impugnat
Quodcumque lesurum) multo ante glo
quam accedat speculare et aduerte premedita
cio futurarum aduersitatum firmat animum ad bene
ferendum et pacienter tollerandum Vnde sene
ca de consolacione ad helbiam qui futuro se bello

ante bellum paruerunt compositi et parati primi
qui tumultuosissimus est ictum facile excepimus et
in hoc de quatuor virtutibus que possunt contingere
animo tuo cuncta propone nihil tibi subitum sit
Istos satagios vocamus) Est totum ante perspicias
Hic satagios qui sibi met prophetant infor glo
tunia ut ante tempus sibi timent et preveniunt
calamitatem suam tales seneca dicit hic et
in ipsis miseriis et ante miserias esse miseros
quia ante miserias miseri sunt eas preveniendo
in ipsis autem miseri sunt eas impaciencer ferendo
Eadem enim infirmitate) ad idem mentem glo
dicit seneca quod non providet futurum dolorem et
credere prosperitatem suam debere cotidie augeri
utrumque enim pertinet ad providenciam alia glo
Atque concurrunt scilicet bona temporalia sed que sunt magis
Habuisse umquam) quia mortalia et manifesta glo
les sumus et mortalia et peritura que perdici
onem ponit optimum remedium videlicet reme
moracionem eius quod amisimus ex rememora
cione reperdita et amissa usum fructum in men
te retinemus rememorando quod illam rem habu
imus et sic esto quod habere eripiatur habuisse non
potest eripi et si permanet in memoria semper
rei amisse usum fructum tenemus Glosa
Per ingratus est) id est valde ingratus est qui rem
aliquam recepit et illa pereunte nihil se cre
dit debere et obligari donanti quia esto quod
res perierit donata gratia tamen donacionis ipsum do
nasse non periit Iniquitate desiderii) perdidi glo
Iniquitatem desiderii vocat hic iniquitatem
cupiditatem recipiendorum ex hoc enim quod solum
de capiendis cogitamus de receptis obliviscimur
et sic nimia cupiditas facit nos perdere usum
fructum extinguendo memoriam receptorum
Ad casus boni amissionem debet esse ani
mus preparatus et cuius rei facilior est amissio
Nullum bonum adiuvat habentem Seneca
nisi ad cuius amissionem animus est prepara
tus Nullius autem rei facilior amissio est quam
que desiderari amissa non potest Ergo adversus
omnia que accidere possunt eciam potentissime ad
ortare te et indura De pompeii capite pu
pillus et spado tulerunt sinam De crasso
crudelis et insolens parthus Gayus cesar
iussit lepidum dextro tribuno prebere cer
vicem ipse cesar certe prestitit Neminem
eo fortuna provexit ut non tantum illi minaretur
quantum permiserat noli huic tranquillitati con
fidere momento mare evertitur Eodem die
ubi luserunt navigia sorbentur Cogita la
tronem inhonestem tuo iugulo posse admovere
gladium Nemo non fuit habet vite necis
que arbitrium ista dico Qui vitam suam
contempsit tue dominus est libro primo epistola iiij
Que desiderari amissa) filius uxor et amglo
ici mortui desiderari non possunt nisi astulta
spe et omnia que intervenerunt ut equus mor
tuus et navis fracta et flores iuventutis
transactus omnia huiusmodi facile amittuntur et amissa non
sperantur De pompeyo capite) pompeyus glo

iste dictus est magnus pompeyus a magnitu
dine operum nam mitridatem qui xl annis ges
sit bellum cum populo romano et qui xxii et duas
linguas habebat divisas sub imperio suo superavit
et tigranem regem armenie in bello cepit
et ad genua procumbere conatum dexteram ele
vavit et coronam in capite eius reposuit si
rio regno adepto in provinciam vertit et iudeam
ibidem proposuit Ierusalem occupavit et ibidem in
templo stabulavit et hircanum al' hebream
caput petiti regni recepit et xxii et duo
regna in oriente occupavit Arabes sine bello
se ipsos sibi subdiderunt hec omnia reperies
in trogo pompeyo iustino et paulo orosio et
in valerio sub diversis titulis post hec habuit
bellum civile cum cesare primo quidem apud
dirasium victor In campis autem emathie victus
de thesalia fugit in egyptum quia rex tholome
us erat in clientela pompeii et rex de consi
lio fotini romani romanum fecit decapitari
pompeyum et ut luchanus qui hanc hystoriam
diffuse narrat primum caput abscisum fuit
pompeii et nondum fuerat ars abscidendi ca
pita reperta sed vigilius contra dicit qui re
fert ante per mille annos fuisse abscisum caput priami
Pupillus et spado) pupillum hic vocat glo
regem tholomeum racione etatis spadonem vocat
fotinum non quia esset castratus sed quia regi famulabatur
De crasso crassus ut dicit orosius in consu
latu collega pompeii homo inexplebilis cupi
ditatis provinciam sortitus imperator omnibus
gentibus per quas iter habuit auxilia indixit
pecunia exegit et tandem a parthis interfectus est
Gayus cesar) fecit decapitari lepidum per glo
se decapitatus fuit a cherea tribuno qui uno
ictu caput eius amputavit ut dicit suetonius
Nemo non fuit) id est quilibet servus potest Cli. iiij
te interficere quicumque enim vitam suam vult glo
exponere et periculo potest te et quemcumque regem
interficere si vitam propriam contempnit
Quale est remedium contra amissionem bonorum
fortuitorum quia omne tale adveniens fuit
et peritura premisit autem quod in talibus vel
aut nihil comodi aut plus incomodi Senec
Hec itaque in hiis que affectamus atque la
bore magno contendimus inspicere debe
mus aut nihil in illis comodi esse aut plus
incomodi Quedam supervacua sunt quedam
tanti non sunt sed hoc non providemus et gra
tuita nobis videntur que carissime constant
ex eo licet stupor noster appareat quod ea sola pu
tamus emi pro quibus solvimus pecuniam
et gratuita vocamus pro quibus nos ipsos im
pendimus que emere nollemus si domus nobis
nostra pro illis esset danda si amenum aliquid et
fructuosum ne perdimus ad ea paratissimi sumus
pervenire cum sollicitudine cum periculo cum iac
tura pudoris et libertatis et temporis adeo nihil
est cuique se vilius Idem itaque in omnibus con
siliis rebusque faciamus quod solemus facere quo
ciens ad institorem alicuius merces accessimus

Videamus hoc qd concupiuimus quanti de
feratur Sepe maximum precium est. Pro quo
nullum datur Multa possum tibi ostendere
que accepta acquisitaque libertatem nobis
extorserunt Nostri essemus si ista ista non
essent. hoc g[ra]o tecum ipsa uersa non solum
ubi de incremento agitur sed ubi de iactu
ra. hoc periturum est nempe aduenticium fuit
Tam facile sine isto uiues quam uixisti
Si diu istud habuisti perdis postquam sacia
tus es Si non diu perdis antequam assuescens
pecuniam minorem habebis. nempe et moles
tiam Graciam minorem nempe et inuidiam
Circumspice ista que nos agunt in insaniam
que cum plurimis lacrimis amittimus sciamus
non dampnum in hys molestum esse sed opinio
nem dampni Nemo illa perdisse sentit sed
cogitat. Qui se habet nihil perdidit scilicet opto
cui se habere contingat li. v. epla xlii Quo
modo quidam stilbon dum capta patria
amissis liberis amissa uxore et omnibus alys
interrogaretur si perdidisset omnia uidet omnia
mea mecum sunt parum apparans bona fortune
ut tu de amico uel amicicia capitulo septimo
Aut plus in comodi) Superflue diuicie glo
habent plus de incomodo quam de comodo plus
enim homo laborat ordinando ne perdantur et
multitudinem seruorum quod de necessarys prudeat
quam sit suauitas que inde percipitur Et ideo
superuacua appellat et quod non sunt tanti ponde
ris et precij quanti extimantur Sequitur glo
Pro quibus nos ipsos) Qui homo recipit dap
num tacite intelligitur personaliter obligatus
donanti in hoc agitur sumus facti qd rem
donatam recepimus quam magno precio emere
voluissemus. et tamen non recipiendo domum nos
ipsos obligamus tacite uel expresse Et sic secundum
istam considerationem nihil se putat uilius re
putando videlicet domum in qua receptione est
iactura libertatis. quia obligatus est donanti
et est iactura pudoris quia uerecundum est reca
pere. et est iactura temporis quia multum temporis con
sumpsimus uel consumpturi sumus propter illud donum
Pro quo nullum datur) pro bono consilio glo
pro salutaribus monicionibus. pro bonis persuasionibus
et huiusmodi non soluitur precium. et tamen multum ualent
Que accepta acquisitaque) hoc dicit propter bonis glo
receptis quia recipiens obligatur donanti obli
gatus autem non videtur esse sui iuris Vnde ar
istoteles ethicorum. oportet refamulari ei qui gratiam facit hoc
dicit propter donantem qui gratis graciam facit an
te refamulari. s. recipiente domum. et sic reca
piens domum non sit obligatus ad refamulan
dum libertatem amisit et ideo bene subiungit nostri
essemus. et ista nostra. s. donata non essent quia
libertatem non perdidissemus donata recipiente
Qui se habet nihil) scilicet opto uel Talis recipiendo
quoto cui se habere contingat. habere se ipsum glo
in potestate. et subiungo racionis plus est quam habere
regna secundum sententiam salomonis et seneca viii tr
agedia dicit regnorum magnus fallax fortuna

bonis in precipiti dubio quia nimis excelsa loco nun
quam placidam sceptra quietem certum ue sim
timere diem Alia ex alys cura fatigat. qui
autem se ipsum habet in potestate hoc malo caret. sed hoc
bonum paucis contingit. et ideo dicit quoto se habere
contingit. i. ualde paucis hoc contingit quod se ipsos
habeant in potestate hoc ipsum bonum secundum aliam litteram
seneca optat lucillo dicens opto. i. desidero quod
sis talis cui se habere contingat. s. in potestate et in
dicio tuis Alia littera habet scilicet quoto se habere contingat

AMONICIO Quod amoniciones sunt uti
les qd declarat per epla exemplum Seneca

Stultum est inquit precipere egro quid facere
tamquam sanus debeat cum restituenda sa
nitas sit sine qua irrita sunt precepta Quid
inhabent egri quedam sanique omnia de quibus
amonendi sunt Tantum ne auide cibos appe
tant ut lassitudine uitent habent quedam
precepta communia pauper et diues. Sana inquit
auariciam et nihil habebis qd amoneas aut
pauperem aut diuitem sic cupiditas utriusque
consideret Quid quod aliud est nisi concupiscere
pecuniam aliud uti pecunia scire cuius aura ate
Non est extrinsecus malum nostrum intra nos est
nos est in uisceribus ipsis sedet. et ideo diffi
cilius ad sanitatem peruenimus quia nos egro
tare nescimus Si curam ceperimus. quando tot
morbos tantas uires discuciemus Nunc uero
nec querimus quidem medicum qui minus ne
gocij haberet. si ad liberetur ad recens uicium
sequeretur teneri et rudes animi rectam demons
trantem Nemo difficulter ad naturam reducitur
nisi qui ab illa defficit Erubescimus discere bonam
mentem at me hercle Turpe est magistrum querere
Illud desperandum est posse nobis casu tantum bo
num influere laborandum est Et ut uerum dicam
nec labor quidem magnus si modo ut ante
dixi animum nostrum formare incepimus et cor
rigere quam peruersitas indurescat eius. Sed nec
indurata despero Nihil est qd expugnet per
tinax opera et intenta ac diligens cura Ro
bora in rectum quamuis flexa reuocabis Cur
uatas trabes calor explicat Et aliud natura in
id fingimus quod usus noster exigit Quanto
facilius animus formam accepit flexibilis
et omni humore obsequencior Quid enim est aliud
animus quam quodammodo se habens spiritus uides autem
tanto spiritum esse faciliorem omni alia materia quanto
tenuior est libro sexto. epistola. l. Glosa
Stultum est inquit) Aliud sunt precepta aliud
sunt moniciones aliud directa. precepta sunt
apta mandata moniciones seneca epla xciiii
distinguit in consolaciones suasiones et dissua
siones adortaciones obiurgaciones et lauda
ciones. proprie tamen est amonicio quando non patenter
sed latenter monitor uoluntatem suam innuit
sicut fecit socrates quando indignum duxit emisse
pallium. si habuissem pecuniam a nullo petiuit omnes
amonuit ut dicit seneca vii li. de beneficys. De
creta sunt qui eorum qui precipiunt uel ad monet
rationes morales assignant ut dicit epla xciiii

et xcv. ubi magis istas distinctiones prosequitur
Quid in habent egri] Argueret quod inutiles glo
sent precepta que dantur egris quid facere debe
ant. quo comedere quo excercere debeant cum sint sani
Respondetur quod talia precepta non sunt inutilia quia egri
et sani in hoc conveniunt ut non plus sumerent
de cibo debeant quam possint digerere ne ultra
lassitudinem excitentur. et sicut in corporalibus
sanis et egris dantur quedam precepta communia i
sta divitibus et pauperibus Sequitur glo
Sana inquit avariciam] obicit quod precepta et amo
niciones non sunt necessaria Respondetur quod esto quod non
sint necessaria in homine viccioso quantum ad extinguen
dam cupiditatem pecunie acquirende sunt tamen ne
cessaria quantum ad usum pecunie acquisite cuius
pecunie avari modum ignorant. et illi qui vero
sunt avari. tamen non dum sunt liberales. quia non
acquisierunt virtutem liberalitatis usu et con
suetudine operum tribuendi et donandi ignorant
Non est extrinsecus malum] Cinici pecunie
Stoyci non reputant malum nisi vicia. et
talia sunt vicia nostra que nos originaliter et causa
liter procedunt a malis persuasionibus et opini
onibus ipsius ut in mediate dicit Sequitur glo
Nos egrotare nescimus] In firmitates mentales
animi nostri sunt vicia sunt maiores et occultiores
quam infirmitates corporis. et ideo difficilius curantur
Qui tot morbos tantis] suple si puntiam glo
infirmitatem mentis invalescere difficile erit in
invis curari secus quam infirmitates sunt recentes
Erubescimus discere] Bona mens melior glo
quam bona memoria et tamen pro bona meliora me
moria laboramus discendo et magnam curam
impendendo. ut dicit Augustinus de civitate dei
pro bona autem mente non bona mens. non est
venalis nec emitur. et puto si venalis esset
non haberet emptorem Aut me herde turpe est
At me herde est adverbium iurandi. secundum donum glo
tum et frequentissime utitur seneca tali iuramento
accomodans se consuetudini illius temporis Turpe
est querere nigrum hoc dicit respective contra illos
qui nolunt habere magistros bone mentis Glosa
Sed nec indurata] Vicia indurata et inve
terata 2m Ar ix. ethi. sunt insanabilia. hic
autem dicit tales egritudines induratas non esse
desperandas. et ponit exemplum de trabibus duris
et validis que etiam flectuntur arte et igne. et
primo libro de clemencia dicit mali medici est
desperare ne curet. et paulopost cui credita
salus omnium est non cito spem proicere nec mortis
fera signa pronunciare luctetur cum malis re
sistat Responsio dicendum Ar. dz intelligi notare dif
ficultatem et non impossibilitatem. sic eciam
dicendum apostoli autem quod impossibile est iterum renovari
ad penitenciam qui gustaverunt bonum dei verbum quod
verbum nocatus et eius sequaces sic inde in
telligentes facti sunt heretici. ut patet per augustinum
libro de heresibus et cetera Item corpus
quomodo sit animi pondus et quomodo sit in eo velut
in tristi et obscuro domicilio clausus in

S E N E C A

Ego quidem peiora illa ago ac retracto
quibus pascitur animus et me prius
scrutor deinde hunc mundum Nec hoc
quidem tempore ut existimas perdo Ista enim
omnia si non concidantur nec in hanc subti
litatem inutilem distrahantur at tollunt et
levant animum Qui in gravi sarcina presso
explicari cupit et exiri ad illa quorum fuit
Nam corpus ac animi pondus ac pena
est premente illa urgetur In vinculis est
ubi accessit philosophia et illum respirare rerum
nature spectaculo iussit et a terrenis ad di
vina dimisit hec libertas eius est hec eva
gacio subducat interim se custodie in qua
tenetur et celo reficitur Quemadmodum
artifices et alicuius rei subtilioris inspecta
tores que intencione oculos defatigant si non
maginem habent preclarum lumen habent in
publicum prodeunt. et aliqua religione adpo
puli ocium dedicata oculos libera luce de
lectent Sic animus in hoc tristi et obscuro
domicilio clausus quociens potest apertum pe
tit. et in rerum nature contemplacione quies
cit Sapiens assectatorque sapiencie adhe
ret quidem in corpore sed optima sui parte
abest. et cogitaciones suas ad sublimia
intendit velut sacramento rogatus qui
hoc quod vivit. stipendium putat. et ita forma
tus est ut illi nec amor vite nec odium sit
patiturque mortalia. quamvis sciat amphora
super esse libro epistola lxv Sequitur glo
Ista enim omnia] contemplacio sui ipsius et
contemplacio mundi elevat animum sciencie et de
lectat et recreat ipsum. tamen dicit quod qui talia con
templamur non debemus ea concidere. i. in multas
et multas partes dividere. et distinguere multipliciter
more lectorum huius temporis qui multiplicant divi
siones et distinctiones in quibus memoria do
centium gravatur et utilitas discencium im
Ad illa quorum fuit] Seneca et tulius Cpeditur
vi de republica macrobius in comento glo
super sompnis scipionis senciunt animas fuisse in
celo. et idem labi in corpora qui error fuit ori
genis ut Jeronimus in epistolis Alia glosa
Animi pondus ac pondus] Anima consistit actus
corporis. corpus materia est anime materia i
autem adhibetur forme propter bonum forme ma
gis quam propter bonum materie Bonum autem quod anima
consequitur a corpore est noticia quam acquirit
per sensus ut Ar ponit primo posteriorum Non
igitur corpus est ad penam anime et ad pondus. sed
ad noticiam et ad usum. quam secundum sinam eorum qui
dicunt animas precipites de celo labi in corpora
De qua opinione immediate dicendum est in glo pro
cedit. quod corpus sit pondus et pena. potest eciam
istud dici tollerari propter retardacionem primi
et propter pugnam quam corpus concupiscit ad
usus animam secundum apostolum. qui vidit aliam legem
in membris suis repugnantem legi mentis
sue. et secundum istam consideracionem verificatur dictum
scripture Corpus quod corrumpit aggravat animam

In vinculis est) Vult q corpus sit vinculum
et ligamen anime quo impeditur et ligatur
q considerans affricanus p̄mus noluit istud
vinculum dirūpere ut refert tulius vi° de re
publica Vnde introducit ipm̄ sic loquētē
queso pr̄ sanctissime atq optime qui hec est
vita ut affricanum audio dicere qui maior
ē in terris quō huc ad nos pueniē potō nō
ē ita inquit ille · nisi enī cum dnō cuius hoc
templum ē omē qd aspicis istis te corporeis
vinculis liberavit · huc tibi aditus patere
nō pot tibi publi · et piis omibus retinēdus
est animus in custodia corpis nec iniussu eius
a quo ille est nobis datus ex hominum vita mi
grandum ē Certe qd hic corpus dicat ēē sig
natum anime p vinculo · et custodia · et totum
pcedit ex opinione supius posita in glo que
incipit ad illam quorum finit) Sequitur glo
Ubi accessit phia) phiā facit animum super
gredi limites corpis · et deducit enim ad con
templacionem rerum nālium et divinarum et ita
in hac ɔtemplacione delectatur · et reficitur
sicut pictores et sculptores fatigati more suo
delectant libera luce quo exeunt de tugurio suo
Sed optima sui partes ɔ · contemplacoē glo
qua sublia vel sublimia meditatur · et corpus
deserit recte sic dicit aplus nrā autē cōversacio
in celis est Corpus vero vi et corporalem vi
tam reputat stipendium q ad ulterior actum
ordinatur Item quō in deformi humilique
corpusculo possit formosus ac magnus

Quin scire possimus) animus esse Senec
nō deformitate corpis fedari animum
sed pulcritudine ai corpus ornari Im
que enī se natura gessit · et talem animum
male collocavit aut fortasse voluit hoc ipm
nobis ondere posse ingenium fortissimum sb
qualibet cute latere Vicit tn̄ omnia impe
dimenta et ad cetera contēpnenda contēp
tu sui corpis venit Errare m iussus qui t
dixit Gracior ē pulchro veniens a corpe
virtus Non enim honestamento ullo eget ipā
magnī sui decus est · et corpus suū cōsecrat
Certe claranum nrm cepi intuheri formo
sus mihi videtur et tam rectus corpe quā
ē animo · pot ex casa vir magnus exire · pt
ut ex deformi humilique corpusculo formosus
animus ac magnus Quosdam itaque m vi
detur in hoc tales natura generare ut approbet
virtutem omni loco nasci ꝯ si possz pse inuidere
edere animos fecisset nūc aut qd amplius
est fecit Quosdam enim edit corpibus
impeditos sz nihilominus pirūpentes obstacula
Glaranus m videtur in exemplum editus ut
scire possemus · nō deformitate corpis fe
dari animum sz pulcritudie ai corpus ornari Sen ep̄la
Linque enim se nā) pulchrum animum i Clarani
turpi corpe reputat male collocatum cl glo
aranus aut de quo hic dicit al loquitur tu
pissimus conquerens valerius q animus fortis lu
crecie fuerit male collocatus Vnde ti de for
titudine lucrecia cuius virilis animus maligno
al maligno errare fortune muliebre sortitus ē
Gracior est pulchro) Sunt vba virgilii ·|| corpus
v° eneydos · nō videtur errasse virgilius · nō glo
enī dicit q melior sit virtus vel honestior vel
maior · sz dicit q ē gracior · est enim pulcritudo
adiutorem virtus Idem sentit Ar° pmo ethi ·
Quosdam enim edit) Qui hent corpa im glo
pedita ·2m Ar · pmo ethi · nō sunt felices quāti
ad iutorem et splendorem felicitatis pnt tn̄
ēē felices quantum ad actum virtutis in quo feli
citas essencialiter consistit Sequitur alia glo
Non deformitate corpis) Apuleius in apu
logia ad clandum proconsulendum dicit hnē
deberi speculum ut si corpe deformis sit mo
rum venustate corpis feditatem suppleat Ide
dicit seneca pmo de naturalibus questionibus
ut deformis sciret redimendum ēē virtutibus
quicquid corpi defuisset et sic sm istorum dictorum
sniam deformis et turpis corpe si suppleat
decoris moribus in eo casu nō fedat animo
feditate corpis · sz si pulcritudo virtutis · non
supplet bene ondit animus fedus feditate +
corpis sicut dicit senecā · ii · de prudencia ti
ondit ex turpitudine corpis feditatem ai in
gayo cesare · ubi ex feditate palloris ai
ondit insaniam · et ex torvitate oculorum sub
fronte anili latencium · et ex deformitate ca
pitis vudati capillis · et ex enormitate pe
dum · et gracilitate crurum ex quorum omium de
formitate feditatem animi deprehendit ic
Infirmis corpibus langorem quedam sig
na precurrunt sic infirmis ai · Premisit
insuper quō eodem animo sapiens fert mo
rtem liberorum et amicorum quo suam exper
Non affligitur sapiens libe tat Senec
rorum amissione nō amicorum eodem aio
fert illorum mortem quo suam expectat Non
magis · hanc timet quā illam dolet virtus
enim ɔvenencia constat omnia eius opera
cū ipā ɔcordant perit · si animus quē excelsum
ēē oportet luctu ac desiderio submittitur
Inhonestus ē omnis trepidacio et sollicitu
do · et in ullo actu pigricia · honestum enim se
curum · et expeditum est interitum est impro
cinctu stat Quid g° nō aliquid ꝑturbacōi
sile paciet nō et color eius mutabitur · et
vultus agitabitur · et artus refrigescerent
· et quicqd aliud nō ex imperio ai sz inconsul
to quedam nature impetu geritur fateor
sed manebit illi persuasio · eadem nihil horum
malum ēē nec dignū ad quod mens sana de
ficiat · Omnia que facienda erunt audacter
faciat et pmpti · hoc enim stulticie pprium qs
dixerit inane et contumaciter facere que fa
ciat · et alio corpus impellere alio animum
distrahique inter diversissimos motus · nam ppt
illa ipā quibus extollit se miraturque ɔtempta
est Et nec illa quidem quibus gloriatur libē
ter faciat Si nō aliquid timetur malū eo
proinde dum expectat qī venisset urgetur

et quicquid ne paciatur timet Iam metu patitur. Quemadmodum corporibus infirmis languorem signa precurrunt. Quedam enim segnicia in neruis est et sine ullo labore lassitudo et oscitacio et orror membra percurrens sic infirmus animus multo antequam opprimatur malis quibus patitur presumit illa et ante tempus cadit. Quid enim dementius quam angi futuris nec se tormento reseruare sed accersere sibi miserias et ad morem quae optimum est differre si discutere non possit. Vis scire futuro neminem debere torqueri quicumque audierit post quinquagesimum annum sibi paciendam supplicia non perturbatur nisi si medium spacium transilierit et se in illam seculo post futuram solitudinem immiserit eodem modo fit ut animos libenter egros et captantes causas doloris uetera atque contristent et que preterierunt et que futura sunt absunt uentura sentimus Non est autem nisi ex eo quod senecas labor et dolor li. xi. epla lxxiiii.

Non affligitur sapiens) hic omnem dolorem et afflictionem excludit ab animo hominis sapientis In li. autem de consolacione ad marciam permittendo lacrimas et dolorem moderatum. Solucio secundum seneca iii. de clemencia Egritudo in sapientem uirum non cadit serena eius mens est nec quicquam incidere potest quod illam obducat et ibidem eandem semper faciem seruabit placidam in concussam quod facere non possit si tristiciam reciperet Unde uero sapiens secundum stoycos numquam perturbatur Idem sentit tullius li. de amicicia ubi introducit lelium sapientem imperturbatum de morte carissimi amici sui et sapionis et multis racionibus hanc doctrinam persuadet Ad argumentum de hys que scribit ad marciam Video quod mulieres raro perueniunt ad illum gradum sapiencie et ideo eis sufficiat quod minus doleant Unde seneca in li. de uita beata hoc primum attendit alius est adeptus sapienciam alius studiosus sapiencie apud primum gradum debet esse extinctus omnis dolor de morte amici et filii et cuiuslibet alterius set apud secundum gradum sufficiat quod sit mitigatus et sic scribit helbie et marcie mitigando dolorem de morte filiorum sequitur alia glo

Non aliquid perturbacionis) Monet quoniam quod esto quod sapiens in talibus aduersitatibus in mente non doleat utrum in corpore alteretur uidelicet in mutacione coloris et agitacione uultus et in frigore membrorum ad hoc respondet quod esto quod illa paciatur tamen non uoluntarie ad stulticiam enim pertinet ad aliud impellere animum ad aliud corpus Ista quod solent vi. de affectu c. ut

Iam metu patitur) Ille qui preuenit malicia sua apprehendendo et presagiando futuras glo aduersitates sicut in egrotis quedam signa futurae febris ante cedunt iam paciuntur dolorem de futuro aduersitate cum occurrere egrius prudencia est pro dolore stulticia est quod autem non debet preuenire dolorem ostendit per exemplum de eo qui passurus

erat in anno l. qui non timet nisi appropinquando tenninum uel quo ferueret super hoc cogitaret Tunc arguit futura horrendum tangere non prius cum ipsa non sint non sunt autem presencialiter nisi per cogitacionem cogitacionem diuersitas et omnis timor et dolor euanescat attendendum est tamen hic per hoc quod dicit de l. quod A. in rethorice dicit quod illa non timentur que multum distare creduntur et ponit exemplum de morte quam senium (?) inueniet non timent Item quod animus noster habebit

Hic animus noster habebit et quod sibi gratuletur

Habebit quod gratuletur sibi cum emissus ex hys tenebris in quibus uolutatur non tenui uisu clara prospexerit set totum diem admiserit et redditus celo suo fuerit cum receperit locum quem occupauit sorte nascendi sursum illum uocant inicia sua herent illic eciam antequam hac custodia exsoluatur animus noster deserit purusque acerimus in cogitacionem diuinam emicuerit hoc nos agere liualli (?) curissime in hoc ire impetu toto licet pauci sciant hunc nemo immet li. vi. epla lxxix.

Cum emissus hys) loquitur de duplici statu glo anime scilicet in corpore dum uiuit et extra corpus post mortem et comparat istos duos status in corpore est tenebrosus et obscurus et hoc est quod dicit cum emissus hys tenebris uocans tenebras statum anime in corpore Status autem anime post mortem est luminosus et clarus et hoc est quod dicit non tenui uisu clara prospexerit set totum diem admiserit Idem sentit tullius vi. de re publica ubi introducit posteriorem affricanum petentem et inquirentem primo affricano iam defuncto utrum uiueret ipse et paulus pater et alii defuncti quos nos extinctos indicamus et introducit eum respondentem hii nihilo immo uere uiquunt hii uiuunt qui a corporis uinculis quasi e carcere euolauerunt uita uero que dicitur uita mors est Idem sentit macrobius in comento super sompnio scipionis ubi et istum duplicem statum anime diffusissime prosequitur Seneca autem inferius de consolacione ad marciam statum anime post mortem feliciorem et inquietum et plenum luce asserit de hoc vide tractatum de consolacione c. ut ad solacia et c. non est quod ad sepulchrum Addit tamen quod illum felicem statum anime solute corpore non statim assequitur nisi facta purgacione maiorum et culparum suarum

Redditus celo suo fuerit) Vult Caniserius (?) quod anime eundem locum recipiant post mortem glo quem habebant antequam nascerentur alias enim nondum nate in hoc mundo credit fuisse in celo et hoc est quod dicit sursum illi uocant inicia sua de hoc vide tractatum de amonicione c. ii. in glo aduocatum ista non quiuit Item cum de anime c. vi. in glo que incipit quorum fuit Virgilius eciam vi. eneidos introducit eneam uidisse in campis elisys animas illorum qui post longo tempore debeant nasci Sequitur glo

Antequam hac custodia) Vult dicere quod animus existens in corpore defendo (?) inicia traducit cogitacio

omibus ad illuz statuz felicem aiar eruntur;
meclo existenciuz · et huioi otemplacionem
toto jre jmpetu ortant et cetera als ortatur·
Quo corroborandus est animus ut fortune

Cogito mecuz quã ictus inuictus recipiat
multi corpa exerceant ingenia. Senec
quam pauci quanto · ad spectaculũ nõ fidele
et luxuriosuz fiat concursus quanta sit circa
artes bonas solitudo quã inbecilles animo
sint quoz lacertos humerosqz miramur ·
Illud maxie reuollo mecuz · si corpus pdua
exercitacione ad hanc pot qua et pugnos pa
riter et calces nõ vnius hoĩs ferat qua solẽ
ardentissimũ in feruentissimo puluẽ susti
nens aliquis et sanguĩe suo madens diez du
cat qũto facilius animus corroborari possit
ut fortune ĩctus inuictus recipiat ut pro
iectus · et conculcatus resurgat Corpus ẽ
multis rebus eget ut ualet animus ex se cres
cat se ipẽ alit se exercet illi multo cibo multa
potacione opus est multo oleo · et longa de
niqz opa Tibi continget ĩctus sine apparatu
sine impensa quicqd te facẽ bonũ pot tecũ ẽ
Quid tibi opus est ut sis bonus velle ·
quam eripe te hinc seruituti que omẽs p̃
mit · quam seruitutez mancipia quoqz con
dicionis extreme et ex hijs sordibus nata
oĩ modo exuere conant li · xiij · epla lxxx
Ad spectaculuz nõ fidele) in theatris fiebant glo
ludi diuisoz generz · videlicet ludi seculares
et ludi deoz quos vocabant scenicos in quibus
adulteria · et turpitudines deoz rep̃sentabãt
et obscenitates eorũd ut p̃api · ut refert augꝰ
de ciuitate dei li · vi · Jn ludis ecaz dee flore ·
nudabant mime · et ioculatrices inde pcede
bant · ut reffert maximus ualerius · et augꝰ
de ciuitate dei · et io seneca phibet epla vij
ire ad talia spectacula ubi dicit sic · nihil dap
nosuz bonis moribus esse pot quã in aliquo
spectaculo residere Tunc enz p uoluptatẽ
facilius vicia subrepunt · quid me existiãs
dicẽ auarior redeo ambiciosior luxuriosior
ymo nõ crudelior et inhumanior Augꝰ de ci
dei dicit quod dijs put adulari displicẽ hoĩꝰ
que insemetipsis equanimiter ferũt rep̃sen
tabant · et in talibus theatris adulteria Jo
uis cuz pluribꝰ et adulteriuz martis cũ ue
nere · Ponit ecaz apuleyus ultĩo li · de asino
aureo theatruz ubi venus p̃cio adulterij
pactione videlicet helene pulcherrime mu
lieris corrupit paridem ad ferendaz iniquã
et ftam sniaz hec et huioi ĩ eoz spectaculis p̃puta
Si corpus pdua exercita) lacedemones ∥ batur
ab infancia erudiebant pueros et assue glo
faciebant eos verberibus frigoribus calori
bus · et oĩ molestie corporis · ut reffert tullius
ij de tusculanis qonibꝰ · Stacius aut in theba
ydes dicit lacedomonuz tire lecture cruorẽ
uult dicẽ · q tire · i · illud opiduz lacedemoniũ
hẽbat exercicĩz legendi cruorez · i · substinẽdi
flagella usqz ad effusionez cruoris Vult go
seneca dicẽ · q si corpus pot exercitari ad tol
lerandũ pugnos et calces et puluerem et
solem · et quascũqz molestias · que cuĩ in pãci
encer feruntur indiget homo cibo multo et
multo vino ad habilitandũ · et fortificandũ
neruos quanto pot animus facilius erudiri q̃
corpus ut ferat quecũqz grauia in quibus
nõ indiget quocũqz exteriori Sequit glo
Eripe te hinc seruituti que oẽs p̃munt) Viciorz
seruitus ẽ grauissima q̃ requirit singulis horis
obsequia grauia · et erũpnosa · sicut pz de aua
ricia · et simile ẽ de ceteris · ista seruitus oẽs
p̃munt · quia gñaliter hoĩes sũt viciosi Vide
epla xlvij alius ibidem seruit alius auari
cie alius ambicioni omẽs timori · ul' pot
refferri ad seruitutem corporis Seneca epla
epla xvi multis seruit qui corpi seruit · et epla
xcij · nemo liber est qui corpori seruit glo
Quam seruitutem mancipia) Reffert salus
tius tribunum plebis exprobando dixisse ple
bis romanis mancipia ere alieno parata
in iusta dñoz impia nõ p̃ferunt Est enz na
turalis hõ ad libertatez reffert enz Salustius
mallium fesullanũ scripsisse p̃tori romano
asũpsimus aiaz libertatem quã nũq̃ vir bo
nus nisi cuz anima simul amisit Quãcalla
mus li · de causis in natuz est omnibus hoĩbꝰ
libertatem amare et condiciones seruitutis o
disse Mancipia · i · scdm condiciones extreme
quia seruitus ẽ extrema odicio huiam · status
ul' odicionis qui uilissimis obsequijs manci
pantur ut sordibus purgandis Et nihilominꝰ
tales ad libertatem aspirãt esto q nati sint sui
uilissimi Jtem quomodo rerũ natura non
recipit ut aliquis magno animo accedat
ad id quod iudicat maluz et q nihil hon
este fiat nisi cuz totus animus adest · Senec

Non recipit reruz natura ut aliquis ma
gno animo accedat ad id male iudicat
pigro uenit et cunctanter Non ẽ aut glo
riosuz q ab inuicto · et tergiuersante fit ·
Nihil facit ĩctus quia necesse est adice ·
mẽ q nihil honeste fit nisi cui totus aĩmꝰ
incubuit atqz affuit · cui nulla pte sui re
pugnauit ubi aut ad maluz acceditʼ aut pei
oruz metu fit aut spe bonoz ad que pueni
re tanti sit deuorata vnius mali paciẽ
cia dissident inter se iudicia facientis hinc
est q iubeat pposita pficere illinc quo re
trahat et are suspecta ac piculosa fugiat
igit in diuisa distrahitur Si hoc est perit
gla Virtus enz concordi animo decreta
peragit libro xiij · epistola lxxxi · Glosa
Magno animo accedat) Vult seneca q̃ ma
luz sit maluz nisi maiz q deturpat animuz
adũsa aut nõ reputat mala Vide epla lx
xxix loquens de sapiente scit illa mala nõ
eẽ ut maiu tm̃ turpitudinez maluz iudicat
Et p̃mo de prouidencia ostendam quã non
sint que videtur mala Nunc illud dico · ista
que tu vocas aspera que tu adũsa que ab ho

minanda pro ipsis ita ee quibus accidunt Vult
g° dicere seneca quod ille qui reputat morte et
asperitatez maluz nunquam pot virtuose operari quia
quia rez naturalz qd cum magno et uolenti
animo libent accedat ad id qd iudicat ee ma
luz quia maluz de se et in noluntariuz et in
appetibile Nullus enim uult maluz nec pot
aliquis ad maluz accedere nisi propter aliquod
bonum qd inde sperant et sic accedentes
ad maluz propter bonum non accedit toto animo
quia ibi est Vnde retrahatur scilicet malum et
qd attrahat scilicet illud bonum propter qd se malo ex
ponit et sic sunt duo affectus in eo contrarii et
tale noluntariuz appellat Aristoteles in° ethicorum noluntariuz
mixtuz quia indiuisa distrahitur Et
sic condicionatus miles non pot gloriose bella
re quia mortez reputat eam intimidaz Sed
miles qui fortiter mori reputat bonum toto
animo et libentissimo ee bello exponit et glo
se pugnat Alius tergiuersatur qui in me
tus accessit Ad hoc aut ut homo virtuose o
peretur oz quod animo concordi procedat reputan
do totuz bonum ad qd accedit et non partiz
bonum et partiz maluz 2m opinionez senece
Sed aliter est 2m Aristotelem ut patet in ethicorum
Item quomodo talis debet esse animus eciam ut in
eo sint multe artes multa precepta et multarum
etatum exempla Quomodo rursus ad hoc possit

Talem animuz nostrum prouerze declarat Esse
esse uolo multe in illo artes necnon
multa precepta sint multaruz etatuz exempla
sed in vnum conspirata Quomodo inquis hoc
effici poterit assidua intencione si nil ege
rimus nisi racione suadente hanc si audire
nolueris dicet tibi Relinque ista iam du
duz ad que discurritur Relinque diuicias
aut periculuz possidenciuz aut omnis Relinque
corporis aut animi uoluptates mollunt et
eneruant Relinque ambituz tumida res
est vana uentosa nulluz habet terminum tam
sollicita est ne quem ante se videat quam ne se
post aliuz laborat inuidia et quidez dupliciter
uides aut quam miser sit si is cui inuide
tur et inuidet intuearis illas potenciuz do
mus illa tumultuosa rixa salutanciuz lim
ina Multuz habent contumeliaruz ut intres
plus quam intraueris Preteri istos gradus
diuituz et magno aggestu suspensa uesti
bula non in prerupto tantum illic stabis sed in lu
brico hic potius te ad sapienciam dirige
tranquillissimas quia res eius et simul am
plissimas pete Quecumque uidentur eminere
in rebus humanis quamuis pusilla sint et
comparacione humili moruz extent per diffi
ciles tamen et arduos tramites adeuntur
Confragosa in fastigiuz dignitatis est via
ac si conscendere hunc verticem libet cui
se fortuna submisit omnia quidez sub te
que pro excelsissimis aspicies habentur sed
tamen uenies ad summam per planum
libro quartodecimo epistola lxxxiiij

Talem animuz nostrum ee Vult seneca quod nos glo
debemus imitari apes que ex diuersis floribus
mel conficiunt et per fauos distinguunt Ita ex
multis artibus et ex multis preceptis et ex multis
preceptis historiis et multarum etatuz exemplis
conspiremus in vnum et formam nostri ingenii
imprimamus ut non sint illa in memoria solum
sed ingenio sicut ille qui multos cibos come
dit quamdiu sint in similitudinez ciborum neutre
oneri sunt Et postquam digesta sunt transeunt in
vires ac sanguinez Ita uult quod concoquimus
omnia que legimus et nostra faciamus nouuz co
lorem eis imprimendo et tunc conspirant multa
in vnum secundum vim ingenii qui illa assumpsit et
suam formam impressit sicut faciunt hodie ma
gistri parisius qui ex aliorum dictis hinc inde
collectis libros proprio nomine conficiunt Glosa
Quomodo inquis effici poterit ostendit quomodo hoc
possint fieri et dicit quod oz quod relinquantur omnia
nocua et cura diuiciarum et amor honoruz et
dignitatuz et quod homo sit assiduus quod racione in omnibus
procedat et tunc racio dicebit quomodo in hoc ope
procedenduz sit Periculuz possidenciuz Glosa
Veruz est quod dicat hic de diciis superfluis sed diui
cie moderate non sunt in omnibus bene utentis
sed pericula euadere non possunt Sequitur Glosa
Tumida res est hic est duplex littera tumida et ti
mida et utraque uerificatur de ambitu Nam
ambiciosi timidi sunt quomodo ardenter desiderant
aliquaz preeminenciaz suspicantur pauent dubi
tant ne ipsaz consequantur et sunt timidi quia
postquam assequti sunt inflantur uento et uani
tate illius dignitatis et non habent timuz quia
postquam adepti sunt Vnuz statuz querunt ascen
dere ad aliuz et non uult aliquem de sociis se
precedere ad dignitatem nec substinet aliuz
sequi indignatur et dolet et anxiatur si lem
Laborat inuidia et quidez dupliciter dat fun
actiue et passiue Nam ipse qui est promotus glo
ad dignitates habet inuidiam ambiciorum qui non
sunt promoti et uolunt promoueri et inuident
promoto Ipse aut promotus inuidet illis qui
sunt in altiori gradu quam ipse sit sequitur Glo
Tumultuosa rixa salutanciuz Consuetudo fuit
Romanorum et adhuc est quod ad maiorez mane
mani ad euz salutanduz concurrunt et salu
tantes habent contumeliam antequam intrent sicut
dicta quomodo uolunt loqui alicui Cardinali pa
ciuntur contumelias et repulsas a portariis
et camerariis et postquam intrauerunt habent
contumelias maiores quia non audiuntur et di
citur eis recedatis dominus fatigatus est reuerta
mini cras vel si audiantur dicta eorum contemp
nuntur et responsuz non datur Et ideo seneca
tales salutaciones prohibet quia multuz habent
de contumelia Oracius dicat beatuz ee qui sup
ba potenciorum ciuiuz limina uitat sequitur Glo
Non in prerupto tantum Illi qui frequentant
dominos et credunt se ee in gracia eorum et ascendunt
ad eos usque ad summa fastigia ubi domini ha
bitant id est ad intromittuntur ad interiorez camera

reputant se ee felices amicicia et fauore
aliorum dnoz · et seneca dicit tn sibi ys ap
eu in lubrico In lubrico eni ho no pot firm
are pedes · ita in gracia dnoz · qua illi q
hodie placent cras sut eis tediosi et fasti
diosi · et sic lubricatur ho ad grām dnī ali
quez eciaz pichitatur qua frequenter illi q
sūt maiores aput reges et pnpes postea
Tranquillissimas res facta ‖suspendūt
dnoz uidentur magna et nō sut sz respc glo
etu inferioz uidentur stare · cuz tn oia mū
dialia sunt pusilla · et cū hec sut lutosa lu
brica · et tumultuosa negocia aut sapiēcie
sut amplissima et ē tranquilla firma & stabilia
Confragosa in fastigium dignitas tpalis glo
acquiritur cuz magna difficultate cū mlt
tis pcibus et cuz mltis intercessoribus et fre
quenter mediante pecunia · et io dicit per
difficiles tn et arduos tramites adeuntur
Et qr via acquirendi dignitatez est cōfra
gosa · i · petrosa et dign difficilis et digni
tas et culmen sapiencie non hent istam
difficultatem Vnde dicit qr ad sūma · s · ad
sapiām puenitur per planū qua iter est
facile · et quo ho est in supmo gradu sapiē
est Intimo alto statu qd corpalia uidet sub
se tanquā uilia et pusilla · et io hortatur
nos qr ad hunc uerticem sapie · s · nos cō
feram et erim exempti afortuna que nō
habet dnīm nisi in rebus temporalibus
Quomodo auarus animus nullo saciatur
lucro · et quo animus reuerencia frenatur
ubi nihilominus comparat amonicionem
reuerencie · castigacionez et imperio Sene
Auarus animus nullo saciatur lucro et
ab alio expectes altera qd feceris hoc
cuz ictu quodam audimus · nec ulli lic
dubitare aut interrogare quare adeo ipa
ueritas sine roe dicit si reuerencia frenat
animos admicia compescit Cur amonicio
nō quidem possit si in pudorem castiga
cio Cur amonicio nō faciat eciaz si nudis
pceptis utitur illa uero efficacior est · et
alterius penetrat q adiuuat roe quod p
cipit que ad dicit Quare quidqd facien
duz · et quis facientem obedientemqz pre
ceptis fructus expectet si imperio et amo
nicione pficiatur impio go et amonicione
li · xviij · epla · xciij Hoc cuz ictu qdam glo
vult dicere qr qdam dicta sunt tm clara
et euidencia qr audiens statim assentit qr
requirit roe illaz sniaz sicut ē ista sna aua
rus non saciatur lucro · et ab alio expectes
· s · maiorem et grām quaz alteri feceris
Ista pma facie uera sunt · et nullus dubi
tat Item dicit qr reuerencia alicuius auten
tice psone refrenat Iuuenes qr in pñcia
eiusdem nō audent face turpia et compes
cunt uicia sua absqz qr ille autenticus re
phendat illos al eosdem qua putor in
ponit eis castigacionez absqz hoc qr aliqua

racio assignetur Sic igr nuda pcepta · i · sn
racione assignata · et monicioñes et obiur
gaciones ualent ad informacionez bonoz
moz et ad refrenacionez maloz · sz multiz plus
ualent quo traduntur pmodū doctrine cū roi
bus Et hec uocantur decreta et sic decreta
sūt efficaciora quaz pcepta et monicioñes
nihilominus hec utilia sunt Item quod equi
tate in pari animo debet ut queqz mortali
tatis onera sine querela pensemus et pa
Nihil miremur · eoz ad ‖ciamur Sene
que nati sum · que io nulli miranda
qua paria sut omnibus Ita dico paria sut
Nam eciaz qd effugit aliquis pati potuit
Equū aut ius est nō quo oms usi sut sed
qd omnibus latū est Imperetur equitate
animo et sine querela mortalitatis tributū
pendamus uemps frigora ad ducit algen
duz est estas calores refert estuanduz
est Intemperies celi ualitudinez temp
tat egrotanduz est Et fera nobis aliquo
loco occurret et homo pniciosior feris
omnibus aliud aqua aliud ignis eri locuz
laxa Multi sequntur incomoda hinc de
ditos aure pmi exercitaciones quaz labor
spm exaurit · et inhabilem intencionem
ac studiis acrioribus reddit · deinde copia
cibor subtilitas impeditur · accedunt note
perire mancipia in magistratū recepta
homies inter oleum et uinuz occupati quibo
ad notuz dies actus · et si bene desidera
uerūt si in locuz eius qd affluxit multuz
pocionis altius in ieiunio gutture i ecce
rint bibere · et subdare uita cardiaci est
Sunt exercitaciones et faciles et breues
qui corpus lassant et tpi parcūt quarū
pcipua roi habenda est Cursus et cū ali
quo pondere manus mote et saltus · uel
ille qui corpus in altuz leuat · uel ille ut
ita dicam et saltatius aut otumeholus
dicam fullonis Quelibet ex hiis elige usū
facilez uidez Quidqd facies cito reddi
a corpore ad animuz illuz diebz ac nocti
bus exercere labore modico aliter ille
hanc exercitacionez nō frigus nō estus im
pediet · nec senectus quidez id bonū cura
qd uetustate fit melius Neqz ego te iubeo
semp Imminere libro aut pugillaribus
danduz est aliquid interuallum animo
ita tamen ut nō resoluatur sed remittatur
Horuz ad que nati sumus Cli · ij epla · xv
In Job scribitur homo ad laborez nascitur glo
labor aut nō in una re soluz consistit sz
inpluribz videlz in frigore et calore · et hoc
ē qd dicit uemps frigora adducit algen
duz est estas calores refert estuanduz est
et eciaz labor infirmitatibz qui pocius de
beret dici dolor · dolor aut et labor nō dis
tinguntur sm grecos · ut tullius refert
ij · li · de tusculanis qonibus aput nglinz
aut conguntur labor et dolor Vnde vi e

eneydos terribiles visu forme dolorqz laborqz
et quantum ad hoc dicit intemperies celi val
litudinem temptat egrotandum est enim et
casus fortune in quibus eminentissimum gra
duum malorum tenent que ab hominibus hominibus
inferuntur. ut reffert tulius li. de officiis.
Imminent eciam hominibus pestes a feris s.
serpentibus leonibus ursis lupis et huiusmodi le
sivis animalibus. et hoc est quod dicit glo
Ita dico paria sunt] dicit quod omnes isti cala
mitates superius notate et que notari possunt
pertinent ad totum humanum genus pariter pa
rilitate videlicet possibilitatis existencie sic
sicut una cunilia ad omnes homines pertinent non
quantum ad usum sed quantum adminus intendi. et
hoc est quod dicit equum autem ius est non quo
omnes usi sunt. sed quod omnibus latum est
At fera nobis aliquos] propter causam iam glo
assignatam elementa eciam ut aqua et ignis
de quibus hic agit inter molestias nobis in
ferunt. et hoc est quod dicit aliud aqua aliud
ignis eripiet vel per mortem. Vult ergo dicere
seneca in omnibus istis tribulacionibus
non debemus nouari vel turbari quod ad istud nati sumus
Multa sequuntur incomoda] loquitur hic de glo
superflua cura corporis dilatandi augendi et
firmandi. de qua immediate fuerat locutus
et dicit quod ad hanc curam superfluam sequuntur
infra scripta incomoda. primum oportebit te
habere magnas exercitaciones consumentes spiritus
mentales et impedientes studia animi et
secundum oportebit habere copiam ciborum propter pre
dictas exercitaciones tollendas ad quam co
piam sequitur impedimentum subtilitatis
anime Tercium oportebit habere magros huius
modi artis et tunc temporis magistri harum exerci
tacionum erant fere scelerati. et hoc est quod dicit
Accedunt note pessime] Vituperabile autem glo
est habere servos infames pro magistris. et ul
terius prosequitur condiciones istorum quod erant
occupati in oleo et vino In oleo propter unctio
nes quas exercitaciones fortes requirunt Vi
truvius libro secunda de cadabelli punici narrat
anibalem oleum infusisse pugnaturis militibus
dicit enim quod oleum tale facit fortificat. et
habilitat nervos ad pugnam vel quod oleo
ungebantur ad lubricandum membra quo
modo pugnabant ne possent teneri ab adver
sario Vino vero utebantur ad restauracionem
sudoris emissi Tales autem vita assimulatur
per senecam vite cardiaci est autem cardiaca
egritudo cordis in qua homo sudat ad resta
urandum indiget potu isti continue sudant et ci
Sunt exercitaciones] Reprobatis Cum ne potuit
exercitacionibus gravibus quedam alia exercicia glo
permittit levia s. currere et saltare in longum
et in altum. et quando homo procedit teneat in mani
bus lapides. et pondera Ista exercicia dicit et
saltaciones et fillonis nihilominus permittit quia et
quoddam solacium. post quam homo fuerit exercita
tus in animo tunc leviter talia corporalia exercicia

ad animum allevandum assumat sequitur glo
Cito reddi a corpore] Vult dicere quod talia levia
exercicia corporis homo non debet longo tempore continuare
sed modicum ibidem immorari et referre se et
referri ad exercicia animi. que exercicia animi condici
ones sunt hic describit primo quod sunt parvi la
boris. et non hominem non multum fatigant. et hoc
est quod dicit labore modico alitur Secunda condicio
quod talia exercicia non impediuntur calore vel fri
gore vel etate senectutis. sicut impediuntur cor
poralia exercicia que senex facere non potest. nec est
iuvenis tempore nimium calido et multum frigido
Tercio quia exercicia mentis tempore iuventutis
convalescunt. exercicia autem corporis tempore senili de
ficiunt. et hoc est quod dicit bonum curam quietis
tate sit melius hoc sentit Jeronimus in epistola
quod in senibus omnibus aliis deficientibus sapiencia
iuvenescit et introducit figuram de david quod
cum senuisset et haberet etatis plurimos dies nec
calefieri posset ab ysaac sunamitis formosa
valde per quam sapiencia designatur dormiebat in
sinu eius et ipsum calefaciebat sequitur glo
Dandum est aliquod intervallum] Aristoteles iiii. ethicorum
ponit virtutem quam eutropelliam vocat
cui assignat solacia et ludos videlicet quod ubi
homo est fatigatus operacionibus viciosis in serio
cis recreetur in ludis et solaciis. ludi autem
tales secundum tulium in li. de offi. debent esse con
venientes et honesti. nam quidam ludi ut
ipse dicit sunt flagiciosi turpes petulantes
obscenii quibus animus nunquam est recreandus
sed sicut scipio et lelius ludebant ad conchas
et calculos ut refert valerius li. de ocio non
quo evanescat virtus sed quo recreatur ii
Item quomodo non est in rebus vicium sed in animo
Non est enim in rebus ut ponit exemplum Seneca
vicium sed in ipso animo illud quod paupertatem
tatem nobis gravem facit. et divicias gra
ves fecit Quemadmodum nihil refert utrum egrum
in ligneo lecto an in aureo collocetis quo
cumque illum transtuleris morbum suum secum trans
fert Sic nihil refert utrum eger animus in
diviciis aut in paupertate ponatur malum illum
suum sequitur li. ii. epistola xvii. Item de
animo excellente moderato magno ac sacro
et quomodo propinquus homini sit animus Seneca
Si hominem videris interritum periculis in
tactum cupiditatibus inter adversa felicem
in mediis tempestatibus placidum ex superiore
loco homines videntem ex equo deum non subi
bit te veneracio eius Non dices ista res
maior est altiorque quam ut credi similis huic
in quo est corpusculo possit in hunc divina des
cendit animum excellentem moderatum omnia
tamquam minora transeuntem quicquid timemus
optamus quia ridentem celestis potencia a
gitat. non potest res tanta sine adminiculo
numinis stare Itaque maiore sui parte il
lic est unde descendit Quemadmodum radii
solis contingunt quidem terram sed ibi sunt unde
mittuntur Sic animus magnus ac sacer et

in hoc dimissus ut quamprimus quidem diuina
nasceremus Conuisatur quidem nobiscum sed
adheret origine sue Illinc pendent illuc
spectat ac nititur inius tamquam melior int
est Quis ergo est hic animus qui nullo bono
nisi suo utitur Quid est stulcius quam in
homine aliena laudare Quid de eo demencius
qui ea miratur que in alios transferri protinus
possunt Non faciunt meliorem equum aurei fre
ni aliter leo aurata iuba demittitur dum
tractatur et ad pacienciam recipiendi or
namenti cogitur fatigatus aliter incul
tus integri spiritus hic scilicet ut impetu acer et
qualem illum natura voluit esse speciosum ex
orrido Cuius hic decor est non sine timore as
pici prefertur illi languido et bracteato Ne
mo gloriari nisi de suo debet Vitem lauda
mus si fructu palmites honestat si ipsa pon
dera ad terram eam eorum que tulit adminicu
lo deducat Numquis illam huic preferret
vitem cui auree vue aurea folia depen
dent propria virtus est in vite fertilitas In ho
mine quoque id laudandum est quod ipsius est Fa
miliam formosam habet et domum pulchram
multum serit multum fenerat Nichil horum
in ipso est sed circa ipsum lauda in illo quod nec
eripi potest nec dari Quod proprium est hominis
queris quid sit animus et racio in animo perfec
ta Racionale enim animal homo est Consumatur
itaque bonum eius si id impleuit cui nascitur
Quid est autem quod ab illo racio hec exigat
Rem facilem secundum naturam suam viuere Sed
hanc difficilem facit communis insania In vicia
alter alterum trudimus Quomodo autem ad
salutem reuocari possunt quos nemo retinet
populus impellit libro v epistola xli

Si hominem videris interritum] Aristoteles in libro ethicorum glo
introducit paruum commendantem hectore fi
lium suum quod non videretur habere virtutes hu
manas sed diuinas sicut enim sunt quedam vi
cia infra gradum humanorum viciorum que dici
tur vicia bestialia Ita sunt quedam virtu
tes ultra gradum humanorum virtutum que vo
cantur virtutes heroyce id est diuine 2m Aristotelem ibi
dem Sed autem macrobium super sompno sipi
onis vocantur virtutes animi purgati et ab omni
labe huius mortalitatis absterse ad quem defe
cti de homine infinito et tali virtutum gradu
constituto loquitur hic seneca Quia omnia
fortuita habent sub pedibus tam prospera quam
aduersa et dicit de eo loquens non subiat te
veneracio eius ex quo enim habet virtutes ultra
humanum modum debet venerari ultra huma
num modum et quasi deus coli non quidem cul
tu latrie sed veneracione dulie et deus qui
in ipso habitat et qui in ipso intelligitur talium
bonorum operum esse inspirator debet adorari

Maiore sui parte illic est] Seneca et tullius glo
animas credunt de celo labi et in fundi in corpo
qui error fuit origenis de hoc vide 3 titulus de
amonicione c ij in glo que incipit aduocatum

isti non querunt Vult autem hic dicere seneca
et homo heroyce virtutis quamuis in terra habitet
eius conuersacio est in celis Vnde ipsum ymaginatur descendisse

Quid est stulcius quam in homine] Ista doctrina glo
est conformis doctrine socratis quam refert a
puleyus libro de deo socratis Et que homines ex
pectari debere ut equos quos mercamur
In equis emendis neque falleras attendimus nec
baltei polimina inspicimus si sunt frena ce
lata epiphia de aurata Sed omnibus istis ex
uuijs amotis ipsum equum nudum et solum si
sit ad spem honestus ad vecturam vallidus
ad cursum vegetus Ita et tu in hominibus con
templandis noli aliena tendere aliena vo
co que parentes pepererunt que fortuna largita
est ut prosapiosa vniuersos diuicias Denee
non credo fortune nobilis est parentes laudis
iuuenis est Ibit in senectutem fortis est egritu
dine fatigabitur speciosus est specta paulisper
et non erit Sed si bonis artibus doctus et animo
eruditus et quantum licet homini sapiens cum tandem
hominem mihi comendat hoc enim neque casu
pendulum nec a corpore caducum nec a patre
hereditarium nec a fortuna mutabile et sic
ex hijs verbis laus omnis est ex propriis Et ideo
bene dicit lauda in illo quod nec eripi potest nec dari

Leo aurata iuba] ponit exemplum de duobus le glo
onibus quorum vni magistri sui quamuis ipso nolen
te auream iubam imponunt et induunt alter cum
iuba naturali ostenditur nec potest respici sine ti
more aspicientium et iste est decor eius quia
si valde orridus et timendus quis istorum duo
rum leonum est speciosior an ille qui habet iubam
propriam naturalem Responsio pulchrior est iuba naturalis
Aliud est exemplum de vite aurea et vuis aureis
depictis et vera vite habente veros racemos
ex quibus concludit quod laus est propriis et naturali
bus et non ex alijs Ita homo debet laudari non
ex agris non ex diuicijs non ex familia sed ex animo
bono et racione recta que sunt propria bona hominis

Rem facilem secundum naturam suam viuere Vi glo
uere virtuose est viuere secundum naturam Cum enim
homo sit natura racionalis et virtus est operacio secundum
racionem rectam ut habetur secundo ethicorum Sequitur
quod viuere virtuose est viuere secundum naturam In vi
ta beati anthonij habetur quod dixit dicit discipulis
pulis suis Nolite virtutis nomen tamquam
externum horrere huius rei natura nobis in
serta est Quod non dicat rem facilem est contra
Aristotelem ij ethicorum qui vult quod virtus sit circa difficile
et assignat racionem per similitudinem de sagittantibus
quibus est facile deuiare a medio difficile autem
est pertingere in medio virtus autem ut ipse dicit ibi
dem consistit in medio Responsio operari virtuose
ante habitum acquisitum est difficile sed post
habitum est facile Vnde signum habitus habitu
ati in virtute est facilitas bene operandi 2m Aristotelem

Hanc difficilem facit] Inter alias causas glo
difficultatis perueniendi ad virtutem est regulare
se ab opinionibus hominum que insane et stolide
sunt et non reputant bona nisi extrinseca et intri

seca despiciunt · et io tociens monet intuendum
ee turbam Vnde in li · de beata vita psuasi in
ne ad opiones uras actum uite mee flecterem
Quomodo amonitorie sit explicare eciam
ea que hoi sunt innata ne mis amonicioni
est com ea sed pro ipis Seneca Seneca
Si dubia sint inquis que probacionis probaci
ones adicere debebis Ergo ille non
precepta proficient Quidquid eciam sine
probacionibus ipa monentis auctoritas
prodest Si quo iurium consultorum valent re
sponsa · eciam si ro no redditur preterea ea que
precipiuntur per se multum habent ponderis utique
si antem carmini intexta sint aut prosaica
oracione in suma coartata sicut illa chatho
niana Emas no qd opus est sed quod necesse
Quod no opus est asse carum est Qua
lia sunt illa aut reddita oraculo aut similia
temperaui pree te nosse numquid ronem
exhiges · cum tibi aliquis hoc loquitur ala
dixeris versus iniuriarum remedium est ob
liuio Audentes fortuna iuuat piger sibi
ipe obstat Aduocatum ista no requirunt
Affectus ipos tangunt · et natura suam
vim exercente proficiunt Omnium honestarum
rerum semina animi gerunt que amoni
cione excitantur no aliter quam scintilla
flatu leui adiuta ignem suum explicat E
rigitur virtus · cum tacta est et impensa
Preter ea quidam sunt quidem in animo
sed parum prompta que incipiunt in expedito
esse cum dicta sunt queda diuisis locis ia
cent sparsa que conhere inexercitata mens
no pot Itaque in vnum conferenda sunt et iun
genda ut plus valeant animum quoque magis
allevent · aut si precepta nihil adiuuent omis
institucio tollenda est Ipa natura contenti
ee debemus hoc qui dicunt no vident aliud
ingenium ee hois mobilis et erecti · aliud
tardi et hebetis utique · alius alio ingeni
osior est In genus ius preceptis aliter et cres
cit Nouas quoque psuasiones innatis et depra
uata corrigit Si quis inquit no habet
recta decreta quid illum amoniciones in
iuabunt magis obligatum · Hoc · s · ut illis
liberet no enim extincta in illo indolis
naturalis est sed obscura et oppressa sic quoque
temptat resurgere et contra praua inniti
Si dubia sint) Argui Eodem li · et eadem epla
it quod precepta et moniciones nihil valeant
si precipiantur super rebus dubiis introducende
sunt probaciones · et in eo casu probaciones
sunt que psuadent no nuda precepta et
moniciones ubi e aduertendum quod decreta
a preceptis et monicionibus distinguuntur
quia decreta continent probaciones moni
ciones aut et precepta no ut patet epla xcv
Et ideo argumentum no procedit Glosa
Ipa monentis auctoritas) Soluit ad forma
cionem argumenti Rideo enim ubi argumentando
dicebatur qd probaciones proficiebant Ridet

quod sine probacionibus auctoritas precipientis et
monentis prodest sicut principis et senatus
qd mandatum esto qd no assignant rones
monentis sicut eciam qdam dicta auctentica
carmini intexta vel prosa sine quacumque
probacione ad obediendum monent audien
tes et legentes · de quibus ponit exemplum
Quod non est opus) vult dicere quod illa re glo
qua no indiges est eciam si uno denario e
matur cara est · assis enim e minutissima moneta
Te nosse) Ista sna dicit fuisse appollinis glo
Et io premittit reddita oraculo · oraculum e
e vox diuina hois enunciata Vnde scripture
propheticarum dicit oracula Scribuntur autem
in greco ista sna ethyniotis et thons · i · cog
noscere ipm qui quidem sna est efficacissima
ad bnu agendum no propterea dignitatem
humane condicionis · Quoniam ista sna fuerit ad
decipiendum pronunciata ut crederent anime
in celo primo fuisse et inde in terras precipita
tas qui error fuit origenis ut dicit Jeroni
mus in eplis ad amicum de celo ruinas impetrauis
tubit · qui eciam error est Tullii vi · de publica
ubi dicit quod ciuitatum rectores et gubernato
res de celo sunt profecti et illuc reuertuntur glo
Aduocatum ista no requirunt) vult dicere quod sine
superius posite videlicet emas no qd opus est
sed quod necesse e · et iniuriarum remedium est obliuio
et parce tepi Te nosse et similes omnes sine ita
intellectum tangunt ad assumendum · et ita co
monent affectum ad agendum · quod no oportet assig
nare ronem · hoc est qd dicit aduocatum ista
no quirunt qui iura et nodos legum ad hec alle
get declarando que agenda sint Glosa
Omnium honestarum rerum) vult dicere quod sciencie
et virtutes no insunt nobis a natura secundum perfec
tum sui esse · sed semina sciarum et virtutum insunt
nobis a natura que semina preceptis et moni
cionibus excitata consurgunt in opa virtuosa Et
ponit exemplum de flatu hominis qui attendit scin
tillam et educit inde ignem Ita precepta et
moniciones de aio hominis ignem bone operacionis
Ipa natura debemus ee contenti) Seducit
obicit quod moniciones et precepta no sunt glo
necessaria quia natura humana sufficit ad bene
agendum Soluit quod in quibusdam natura e
adeo ingeniosa quod per se sufficit · sed omnia inge
nia aluntur preceptis et monicionibus quibus
adiuta per se psuasiones inuenit et uicia
sua corrigit et enodat se ab illis · et sic ue
rificatur quod dicit contra praua idem inicia
Quomodo amoniciones salutares sint in
star medicamentorum composiciones primum
sit aut qualiter quod lucillio psuaserat ipse
Fvge inquis interim servabit Sene
turbam iubes se cedere et conscia
esse contentum ubi illa precepta nostra que
imperant in actu mori qd ego tibi vide
or interim suadere in hoc me recondidi
flores clausi ut prodesse pluribus possem
Nullus in p ocium exit dies partes noctis

studiis vendico nō vacco sompno sed suc
cubo et oclos vigilia fatigatos cadentes
q3 in ope detineo Secessi nō tm̄ ab hominib9
sed a rebus et in p̄mis a meis rebus pos
terorum negocium ago illis aliqua q̄ p̄nt
p desse conscribo salutares amoniciones
velud medicamentorum utilium composicio
nes litteris mando illas esse in meis ul
ceribus efficaces expertus q3 eciam si p sa
nata nō sint serpere desierunt · rectum iter
sero cognoui et lapsus errando alijs mo
stro · Clamo vitate que vulgo placent q̄
casus tribuit ad om̄e fortuitum bonū sus
piciosi et pauidi subsistite Et fera et pis
cis aliqui aspē ablectante decipitur mu
nera ista que fortune putatis insidie sūt
libro p̄mo epistola octaua Sequitur glo
Sūme iniquus videre) In ep̄la vii seneca
sc̄p serat lucillo q se credet a turba res̄psit
ei lucillus qd̄ istud videbatur simi prep
ter moralibus que induicit societatem inter
hoīes et mutuam utilitatem · et q in talib9
operacionib9 mutue subuencionis q3 debet r
continuare usq3 ad mortem Sequitur glo
Ut prodesse pluribus) Videt hic seneca obi
ciendo in lucilij q nō sūt illa s̄ria que vi
debantur sibi s̄ria eē videlz se cedē a turba
et exhibere se utilem hoībus · Et q ista nō
sūt s̄ria · exemplificat de se · quia turba se
cesserat et p dies et noctes studijs intende
bat et studia et vigilias conferebat ad scri
bendum libros in quib9 salutares et morales
moniciones componebat que p̄nt eē uti
les omnibus ibidem studijs al' studentibus
et si p tunc nō erat tm̄ utilis hominibus r
postea nascituris · et hoc est qd̄ dicit posteri
orum negocium ago idem illorum qui postea r
uenturi sūt qd̄ aūt ille moniciones sint r
utiles pbat quia expertus est eas in appellat
ulcera que licet nō sint sana tamen ad
huc pfuerūt ut nō augerentur · hoc ē
qd̄ dicit si p sanata nō sūt serpere desierunt
Rectum iter sero cognoui) Modo specifi glo
cat que sūt ille salutares moniciones et me
dicamentorum cōposiciones quas in suis lib's
sc̄bebat et dicit qd̄ ondit ibi uitutem q̄ est
rectum iter a qua diu deuiauerat · et quam
tarde cognouerat et in qua lapsus fuerat
ille labitur quia recto itinē in obliquum
reducitur · eodem mō docet Jeronimus Rus
ticum monachum sc̄bens eidem ut in quo ē
lapsus suz tu firmo perges gradu · et sic viā
virtutis monstrat Clamo vitate hic glo
In sp̄ali exp̄mit illa que in suis libris ⁊ q
uitentur queq3 vulgo placent · s · diuicie ho
nores et hmōi bona t̄palia que eciam a casu
aliqū acquiriūt et nō ē sufficiencia · et qd̄
ista bona fortuita nō debem9 desiderare · s3
si nobis obueniant cum timore debemus
recipe quia sepissime que extimantur bona
reflectuntur in malum et in periculum hn̄tis

hoc probat per exm piscis qui sic decipitur
in qua latet hamus Et sic que reputamus
munera fortune sūt insidie ad decipiendū
Conformem doctrinam refert valerius titulo
de sapienter dictis tradidisse socratem · hijs
uobis diuicias concupiscis que multis exicio
fuerūt honores appetis qui quam plures
pessūderūt speciosis coniugijs inanis in
cas · ac hec ut aliqū illustrant ita nō nūq̄
funditus domos euertūt Regna tecū ipe
uolutis quorum exitus sepe numero miser
abil cernitur · desine igi mens hominum
stulta malorum tuorum in comodis quasi feli
cissimis rebus inhabitare et te totam ce
lestium arbitrio committere quia qui bona
tribuere ex facili solent eligē aptissie p̄nt
Quod beneficium non est repetendum s3
qū cogit ultima necessitas est amonendus
Non exigo sed repe beneficiatus Senē
to beneficium et nō repeto quidem s3
amoneo · nam ultima quoq3 necessitas
in hoc cogit ut ad eum ueniam cū quo in
diu lucratum sit Quis tam ingratus
est ut illi nō sit satis aīm uerū vi · de bñficio
Et te nō repeto) Monet quoniam seneca glo
utrum aliqū debeamus petere beneficium
ab eo cui dedim9 · et dicit q nō ē bñficium
exigendum nec eciam repetendum · s3 bñficia
tus ē amonendus aliquo videlz signo leui
pro quod reducatur ad memoriam de be
neficio recepto · et cui nō sufficit talis a
monicio nullum est ingratus Quomodo
quedam sunt lenti ad referendum bene
ficium quos oportet monere et memoria
excitare et petere et ipi cognoscent quod
Multi sūt qui nec ne repetuntur Senē
gare uolunt qd̄ acceperūt nec re
ferre qui nec tam boni sūt quā grati ne
tam mali quam ingrati segnes et tardi
lenta nomina nō mala Hos ego nō ap
pellabo s3 monere faciam · et ad officium
aliud agentis educam qui statim mihi
sit respondebunt Ignosce Non me hercle
sciui hoc te desiderare alioquin ultro ob
tulissem Rogo ne me ingratum existimes
Memini quid m̄ prestiteris hos quare du
bitem et sibi meliores et me facē et infra
Nec dire illi exprobabo illa que p̄stiti sed
quam potero mollissime ut p̄titem reffe
rende gracie faciam Renouabo memoriam
eius et petam beneficium ipē me repetere
intelliget aliquāto utar verbis durior
bus si emēdari illum speramero posse eod li
Multi sūt qui nec) Abistis qui nec totū glo
liter sūt viciosi nec eciā uiciosi · mouit quē
utrum sint repetenda beneficia · et dicit q sic
amonicione tamen leui videlz signo reme
morando bñficium · et assignat rōem quia ex
hoc tales corriguntur et ad memoriam
bñficij reducuntur · et sic duob9 modis fiunt
meliores sibi · quam fiunt uiciosi · et in quia sub

neniūt cū nō p talem admonicionez ad
gratitudinez repetendi bñficiuz nō ↄsurg
gūt ubis durioribꝫ castigandi sūt· si sit ı
Si amonicionis sigil Spes de correctione
lacionez in gratis remittimꝰ segniores
ad reddenda bñficia faciemꝰ eodem libro
Si amonicionis sigillacionez uocat h glo
significacionez aliquo signo leui expssaz
qd uocat nomē monicionis q significa
cionez nō debemꝰ ptmitte quo nc̄itas ı
nos repete beneficiuz· quia ex tali pter ı
missione bñficiati reddūt ingrati qui
alr̄ fuissent grati Quo est animꝰ et de
ri modiz ignorant eciam nō cꝰ subtilita
uari usum· Tolle inquit errores sup
uacua pcepta sunt falsuz est puta eniz
auariciaz relaxataz puta astrictaz esse ı
luxuriam temeritati frenos inectos igna
ue subditiz calcar· eciaz remotis uicis
quid et queadꝰ debeāmꝰ face dicendiz
est Nichil inquit efficient monicionez
amote grauibꝫ uicis Hec medicina q̄
dem morbos insanabiles vincat Timen
adhibetur alis in remediuz alis in leua
mentiz· nec ipā quidem vniūse phiēmie
licet in hoc totas uires suas aduocet
duram iam et ueterez animꝰ extrahet ı
pestem ȝ non ideo nihil sanat quia
nō omnia Quid prodest inquit aperta
monstrare plurimiz interdiz eniz sciniꝰ
nec actendimꝰ Non docet amonicio sed
aduūtit sed excitat sed memoriaz ↄtinez
nec patit elabi· pleraqz ante oculos
posita transimꝰ admonere genus ador
tandi est ȝ sepe animus eciaz apta dissi
mulat ingerenda ē· itaqz illi noticia no
tissimaz rez illa hoc loco in naticiniz
calui sīnā repetenda est· Factiz eē ambi
tiz sciens· et hoc nos scire omes sciunt
ȝas amicicias stē colendas eē nō facas
ȝas in pbriz eē qui ab uxore pudiciaz
exhigit ipē alienaz corruptor uxoriz
ȝis ut illi nil cuz adultō sic tibi nil eē
debē cum pellice et nō facis itaqz sub
inde reducendus admemoriaz nō eniz
illa reposita eē oportet ȝ in pmptu Que
cūqz salutaria sūt sepe agitari oportet
sepe uersari nō ut tm̄ nota sint nobis
sed eciaz parata li· xviıȷ· epla xc iiıȷ glo
Tolle inquit errores Argūt ad hic q mo
niciones et pcepta sint inutilia· et ē argu
mentiz oībꝫ uicis cessantibꝫ nō sūt ne
cessaria pcepta nec moniciones· ȝ si auff
erantur errores cessant oīa uicia· g° nō
sūt necessaria pcepta et moniciones Ad
hoc rndz qd esto· q omnā uicia et erro
res cessarent nihilominꝰ nc̄ia sūt pcepta
et moniciones ut cognoscamꝰ quō in opa
cionibꝫ uirtuosis pcedere debemꝰ esto· p nō
sint nc̄ia quō uicia caueamus ȝquit glo
Hec medicina quidez Argueb̄at inmediate
q pcepta et moniciones cōū grauia et ī
ueterata uicia nō proficiūt Ad hoc rūdet
p similitudinez dicit uicia ī aīā et infirmita
tes in corpe· ȝ· in firmitatibus corpis ad
hibetur medicina· aliqū nō ut curantur
sed ut mitigentur· et hoc qd dicit alis
in remediuz· alis in leuamentiz· et time
supplendiz ē· sic moniciones et pcepta st
medicine que adhibentur uicis nō semp
ut curantur sed aliqū ut mitigentur glo
Quid prodest inquit Iteruz argūt q pcep
ta et moniciones sint inutiles· et est racio
talis de uicis occultis curam habent decre
ta manifesta ptinent ad pcepta et moni
ciones· sed aperta nō indigent manifesta
ri g° inutiliter adhibentur Ad hoc rndz
pmo ut attendamꝰ plerūqz eniz ea q sci
mꝰ habitualr̄ nō attendimꝰ actualr̄
pcepta aūt et moniciones nō docent
sed excitant· et ad cogitata animuz ↄtūt
Scdō quia nō paciūtur pcepta et moni
ciones elabi de memoria quo agenda sūt
Tercio quia noticia notissimaz rez re
nouanda et inculcanda ē et qūtiz ad hoc
allegat in laudem cuiusdam oratoris nomē
calui qui in senatu noticiam rei mani
feste renouauit dicens factiz esse ambi
tiz sciens et hoc nos scire oēs sciunt· pre
cepta aūt et moniciones noticiaz notissi
maz rez renouāt illis· qui sciunt mala eē
cauenda et nō cauent et nō cauent ut po
nit exm̄ de adultero tenente pellicez et de
sciente amicicias esse tollendas et nō colit
g° pcepta et moniciones sunt utiles glo
Factiz eē ambitiz crimen ambicionis nō
punitur pena capitis· et pz ultō instituti
cionuz et committit quō pcio publica of
ficia pcurant distinguitur tamen a simonia
quia ambitus in temporalibus symonia ī
spūalibus committitur Cum pellice pel glo
lices sunt concubine vxorati· et dicuntur
appellendo· quia maritus pp concubinā pel
lit vxorem Unde seneca pncipio tragedie
introducit iunonez conqrentez et dē con
cubinis et marito· his ubis· attempla
summ uidua deserui etheris locuz celo pul
sa pellicibꝫ dedi Tellus colenda est pellices
Quō sanantur aliqū innocenciz tenent
monicione siue conuicio siue amaritudine
non palam sed clam hoc patet in uxor
et uiro amico et filio qui ammoniciōe
Qui sūt sanabiles expartis sciitur Se
et qui fieri boni put si quod uecia
illos momordent perire paciemur
monicione sublata qua et pr filiuz aliū
correxit et uxor maritiz aberrantem ad
se reduxit et amicus amici fidem lang
uentez erexit Quidam ut expargiscāt
nō feriendi ȝ commonendi sūt· eodem mō
quoruūdam auēfferendaz grām fides non
cessat· sed languet hanc puellamus et ī fra

Vnde scio nolim an ignorem animus an fa-
cultas michi desit experire amonebo ergo
nō amare nō palam sine conuicio sicut
se redisse in memoriam nō reducta putet eodem li.
Qm sūt sanabiles] ostendit quantum mali sit glo
pretermittere amoniciones quia ex tali pre-
termissione qui poterat reduci ad gratitu-
dinem remanet in gratus et sic nō sanatur
qui poterat sanari quod aut sanentur patet
de filio uxore et amico qui frequenter moni-
cionibus correcti sūt Quidam ut experg-
iscantur ostendit quomodo diuisimode diuisi ad gra
titudinem sūt reducendi aliqui blande et
aliqui aspere blande de quibus dicit nō amore
nō palam sine conuicio aspere de quibus dicit
hanc pusillanimus admodum puerorum quibus
per uellunt aures Quomodo amoniciones
Non est repetere] sūt sicut frenum quibus
beneficium sed re ad prendum recte di
sumere bono loco posi rigantur et memo
tum et paratum ad quod riam et opacitatem excitat
tū ut sumantur ma moniciones sic patet in
ius porrigenda ē et in primis quam memoria
fra. Huc illuc frenis aliquā uno ubo reduca
leniter motis flectendum est Pauci] sene
animus sui rector optimus proximi sūt qui
amonitum in viam et infra debemus ut ma-
gistri pacienter ferre offensiones puerorum
discencium memorie labentis Quemque
ad modum sepe subiecto vno aut altero ubo
ad contextum reddende orōnis reducta
est sic ad refferendum graciam amonicio re
uocanda est eodem libro sequitur glo
Non ē repetere beneficium] Vituperabile valde
videtur repetere beneficia quia videtur
improperabile Sed ubi hō ē in necessitate
constitutus in eo casu debet requirere benefi
ciatum et aliquo signo leui amonere et
ad memoriam reducere beneficiatum alias
beneficium impensum et hoc est quod dicit
manus porrigenda est alludit consuetu
dini eorum qui recipiunt beneficia atque re
cipienda porrigunt manum et sic sine aliquo
ope suo beneficia nō recipiunt Eodem modo
beneficians a suo beneficiato obsequium
tempore indigencie resumat manus porrigenda
est .i. sua indigencia accipienda suo beneficiato
Pauci ai sui] Vult dicere quod pauci sūt qui glo
a se ipsis uirtuosi sint et grati secundum adiuto
rio aliorum multi fiunt boni de quibus hic dicit
proximi sūt qui amoniti in uiam redeuntur
Et ideo ut redeant et boni fiant amonen
di sunt et leui ubi admemoriam reducendi
super beneficiis receptis sicut pueri uno u
bo aliquā ad memoriam carminum oblitorum reducuntur
Item quomodo moniciones debent uerecunde
nō opprobriose nec conuiciose sed ubis mo
llibus et familiaribus debent exprimi Sene
Interueniat aliquā amonicio sed verecun
da que nō postulet nec in ius nocet
Socrates amicis amicis audientibus
Emissem inquit pallium si nummos haberem
neminem poposcit omnes amonuit et infra
nō illos castigare mollis potuit et infra
Nūquam ne querens quidem dicam Electum
litore egentem excepi et regni demens
in parte locaui nō est ista monicio com
cium est hoc ē modum beneficia producere
et infra Sermonibus habundeque ē submissis et
familiaribus ubis memoriam reuocare Si
bū quidem de te merui fuit aut tibi quicquam
quod dulce meum ille Iunctem dicat Quin
dum merueris electum litore egentem ex
cepisti eodem li. Item qui sūt amonicio
num genera quia consolaciones dissuasio
nes ad orciciones et laudaciones vide tractatum
de virtute c. vi. precepto c. iii. Item quomodo
nō sit superflua amonicio vide tractatum de virtute
c. vi. Item quomodo illa amonicio que adm
nat racione quod precipit efficacior est et qualiter
amonicione preficiatur vide tractatum de animo c. x
iii. Item si amones quod obscurum est et
ambiguum probacionibus adiuuandum erit
vide tractatum de precepto c. i. Item quomodo sit necessaria a
monicio quia si recta actio uirtutis necessaria
est vide tractatum de uirtutibus c. vi. Item de efficacia
amonicionis circa duo respectu animi vide
eodem tractatum et capitulum sequitur glo
Interueniat aliquā] exprimit particulariter
qualiter requiritur ē in necessitate beneficiati
a beneficiante sed cum quodam uerecundia ne im
deatur impensum beneficium improperare nec
in ius nocet ille nactat primus qui cum iusti
ciam repetit rem sibi debite obligatam nō
debet sic repetere beneficians quia ex debito sed gratis
licet beneficiatus enim ex debito boni moris
sit beneficiatori alias beneficiatori obligatus
talis obligacio ē moralis et nō ciuilis Ista
sūt uba uirgilii introducentis didonem et io
nō debet in ius uocare .i. exigere nō debet glo
Nūquam ne querens] Electum litore egente ex
cepi et regni demens in parte locaui Ista sunt
uba didonis regine cartaginensis et sciuntur
in .iiii. eneydos Vbi reginam dido exceperat e
neam egentem et profugum experat et dum
edificaret cartaginem rogauit enim ut staret
apud se et esset maritus suus et dominus ciuita
tis quam edificabat et dicit eidem quomodo erit
ut condas instar cartaginis urbem et pro
spicias populos altius ab arce tuos qui dicit nō
quaras alienis proximas regna cum possis hic
here et esset minus tibi difficile talem urbem
hedificare ubi altius ab arce populos tuos pro
spicere et eandem ciuitatem sibi offert dicens
urbem quam statuo vestra est Idem eneas
postquam potitus est amplexibus didonis ipsam
relinquit ipsa dolore accensa se ipsam com
bussit et uba querele in morte sua dixit de
quibus beatus augustinus li. confessionum accusat se
quod nunquam illa legebat nisi lacrimas funderet
ex conpassione inter alia uba sūt ista con
querentis didonis electum litore etc. dicit ergo

seneca quod beneficians numquam talibus uti debet
ut in quibus improperet patens beneficiato ob
sequia beneficiatus tamen patens debet narrare
beneficia recepta beneficians autem debet tacere
et in casu necessitatis aliquo leni signo be
neficiatum amonere et numquam patet improperare

Animus Quod non concitari ad honesta
sit animi generosi eiusdem
est magna contempnere et mediocria et
male quam nimia gracia cuius dampnat
inmoderatam felicitatem ineptam no
bilitatem et cupiditatem Seneca

Habet enim hoc optimum in se generosus
animus quod concitatur ad honesta ne
minem excelsi ingenii virum humilia delectant
et sordida magnarum rerum species ad se vocat
et extollit quemadmodum flama que surgit in
rectum iacere ac deprimi non potest non magis
quam quiescere ita noster animus in motu est
eo nobilior et actuosior quo vehementior
fuerit sed felix qui ad meliora hunc impetum
dedit ponet se extra iurisdictionem quam fortune
sua temptabit adversa comminuet et alijs
ad miranda despiciet Magni animi est magna
contempnere ac mediocria malle quam nimia
Illa enim bona utilia vitalia atque sunt at hec
eo quod superfluunt nocere Sic segetem nimi
a sternit ubertas Sic ramum honore fra
guntur Sic ad maturitatem non pervenit ni
mia fecunditas Idem animus quoque eve
nit quos inmoderata felicitas rumpit qua
non tamen in aliorum iniuriam sed etiam in suam
utuntur Quis hostis in quemquam tam contume
liosus fuit quam in quosdam voluptates
sue sunt Quorum inpotencie atque insanam
libidinem ob hoc unum possit ignoscere quod
quam fecere paciuntur Nec in merito hic illos
furor vexat necesse est enim ut in inmensum ex
eat cupiditas que naturalem modum transi
lit ille enim habet finem suum Ignavia et ex li
bidine orta sine termino sunt necessaria meti
tur utilitas supervacua quo redigis Volup
tatibus itaque se mergunt quibus in consuetudine
adductis carere non possunt et ob hoc miserri
mi sunt quod eo pervenerunt quod illis que super
vacua fuerant facta sunt necessaria Serviunt itaque
voluptatibus non fruuntur et mala sua quod
malorum ultimum est amant tunc autem consumma
ta est infelicitas ubi turpia non solum
delectant sed etiam placent et desinit esse re
medio locus ubi que fuerunt vicia mores
sunt libro quinto epistola xxxix Glosa
Concitatur ad honesta Virtus et hones
tum nomine differunt re vero idem sunt Tu
llius primo libro de officijs sic diffinit hones
tum honestum est quod sua vi nos trahit et
sua virtute nos allicit Exprimitur enim quod absque
quacumque consideracione proprie utilitatis di
ligimus illos et trahimur ad eorum amorem
quos virtuosos extimamus Inde est quod relicti et
hystorijs romanorum et grecorum qui aliqua in

signia virtuosa egerunt statim ad sui dilec
tionem et amorem provocant legentes et au
dientes maxime generosos et nobiles animos et
hoc est quod dicit quod habent optimum in se gene
rosos animus quod concitatur ad honesta Glosa
Ponet se extra iurisdictionem Ille est extra iurisdictionem
fortune qui de temporalibus nihil curat nec prospera
diligit nec adversa timet talis impetum
animi sui qui non potest quiescere ad meliora convertit
scilicet ad sciencias et virtutes post ponit fortuitis
in quibus nihil admirandum credit et prospera
temperat et adversa contempnit et hoc procedit
ex magnanimitate ad quam virtutem pertinent
fortuita que ab alijs magna extimantur
contempnere et ideo maius non querit superflua
quia nihil maius esse magnum vel excelsum credit
Ac mediocria malle Magna virtus consi glosa
derat quod in rebus temporalibus non consistit virtus vel
supernementer organice et ministerialiter et ideo
tamen vult de rebus exterioribus quantum pertinet ad
virtuose operandum Superfluitas autem diviciarum
impedit usum virtutis et trahit ad vicia me
diocritas autem deservit virtuti et ideo magis me
diocria quam superflua querit Huic dicto con
sonat salamon divicias ne paupertates ne
dederis mihi sed tamen victui meo necessaria contra
istam regulam superflua nocet quod probat similitu
dinem in segetibus et arboribus in quibus nimia
copia segetes sternit et arborum ramos fran
git Sic nimia rerum temporalium habundancia animos
ad terram flectit Gottfredus sentit quod perfec
cio religionis magis conservetur per medio
critatem diviciarum quam superhabundanciam vel
defectum Quidam moreses tenet quod defectus et pro
pricacio magis pertineat ad religionem Thomas
secunda secunde circa finem habundanciam diviciarum
pertinere dicit ad ordines militancium Medioc
ritatem ad ordines monachorum defectum et ex
tremitatem ad ordinem mendicancium glosa
Sed etiam in suum utuntur Nullus sibimet
potest facere iniuriam volenti enim et consencienti
non fit iniuria sed nullus patitur a se nisi volens
ergo etc. Preterea voluntate et proposito crimina co
mittuntur sed nullus proponit sibimet facere iniuriam
Unde hic abutitur vocabulo iniurie pro quoli
bet nocumento Nocet enim illis hec superflua
divicias quas in malum et viciosum usum con
vertuntur in nocumentum corporis et anime et in
iniuriam proximi et ista non est culpa diviciarum sed
est culpa prave utentis Sequitur Glosa alia
Quod fecere paciuntur Hic loquitur de insana
libidine que est contra naturam de qua apostolus paulus
ad romanos masculi et masculos turpitudi
nem operantes Jeronimus super ysayam dicit quod
hac peste laboraverunt gentes iudeorum phi
losophi grecie et principes romanorum Isti tales pa
ciuntur muliebriter succumbendo que fecere
ut viri superincumbendo sicut nero imperator et iu
lius cesar et octavianus de quibus suetonius
talia scribit et de cesare dicit quod curio pater
eum vocavit omnium mulierum virum et omnium

mulierum virum et qd' de tali vicio intelli
gat et in tendat patet p hoc q subdit cupi
ditas que naturalem modum transilit. apl'us
ad romanos in eum usum qui ē cont naturam
Supinacia quo redigis) o medioCritas glo
diminicaz ad utilitatem ē bn utentis supfui
tas q'nt flectit habentem in voluptates et
ubi homo ossuetudinem fecit mergendi se i
eis fit intemperatus ex incontinente et fit i
corrigibilis ut hētur vij^{mo} ethi alia glosa
Ubi turpia nō solum) Incontinens ppoint
abstinere a turpibus sed supueniente impe
tu passionis ad turpia deducit ita q turpia
sibi nō placent. sz pp passionem delectant
Intemperatus autem absq quacumq passio
ne ad volutatem tendit que et placent si
bi et delectant ista deducitur diffuse vij. ethi.
Et desinit eē rem) Incontinens ē corri glo
gibilis quia indicium rōnis in ipo viget pas
sione cessante. intēperatus aut est incorri
gibilis eo qd' indicium rōnis pactie sit i ipō
extinctum etiam passionibus cessantibus volup
tates sibi placent. et ppoint otinuare vitam
voluptuosam. que otinuacio a seneca dici
tur mores. mos enim et consuetudo q̄i idem
sunt ut dicit pmo ethi. De exercitacione
animi laudabili gracia cuius agit ut ex
ercitacio corporis que si nimia fuerit le
dit animum Seneca Sene ca

Mos antiquus fuit usq ad meam serua
tus etatem pmis eple verbis adicere
Si valles bn ē Ergo vale recte nos dicim9
si philosophamur unde ē Valere enim hoc de
mum est Sine hac eger est animus Cor
pus quoq etiam si magnas habet vires nō
alit quā furiosi aut frenetici valitudinem
est Ergo hanc valitudinem pcipue cura
deinde illam et secundam qui nō tibi con
stabit magno si volueris bene valere Stu
ulta ē im lucalli et minime oueniens
litterato viro occupacio exercere dilace
rtos et dilatandi cervicem ac latera fir
mandi Cum tibi feliciter sagina cesserit
et thori creverint nec vires unq opimi
bonis nec pondus equalis adice nunc q
maiore composicionis sarcina animus ledit
et minus agilis ē Itaq circumscribe qm̄
potes corpus tuum et animo pret hanc
rerum odicionem mutare nō possumus Ideo
possimus magnum sumere animum et bono
dignum quo fortit fortuita paciamur et
nature consenciamus Natura aut hoc qd'
vides regnum mutacionibus temperat nu
bilo serena succedunt turbantur maria cum
quieverint flant in vicem venti Noctem
dies sequitur pars celi mergitur Contra
riis rerum eternitas constat Ad hanc legē
animus nr optandus est hanc sequatur huic
pareat et quecumq fiunt debuisse fieri putet
nec velit obiurgare naturam li. xx. epl' cvij.
Sine hac eger est) Egritudo animorum dicit glo
ad modum et silitudinem infirmitatum cor
porum Corpa enim sunt infirma qn̄ humo
res in eis existentes nō religant uirtute di
gestiua que est gubernatiua corporis Ita cō
formiter animi tunc sunt infirmi qn̄ in eis
sunt motus et desideria nō regulata rōne
cui omnes vires anime debent obedire ph'ia
aut moralis est directa rōnis practice. et
docet concupiscibilem. et irascibilem qn̄
ad actus suos procedant sine qua nec racio
regulat nec inferiores vires regulantur
et sic egri sunt animi Sequitur alia Glosa
Hanc valitudinem pcipue) vult dicere q
quilibet hēre in curam maiorem de sanitate
corporis q̄uis de utraq sit habenda cura s3
secundario de corpe cuius curam dicit eē ram
s3 nō vult q hēatur cura de corpe ut sit
forte et vastum et pigue et vult q pter
mittatur cura dilatandi cervicem et exten
di lacertos et firmandi latera. quia talis
cura nō ē oueniens viro litterato Item q
ē inutilis quia ex hoc homo numq adeqt
vastitatem et fortitudinem cuius tauri Itē
q sarcina corporis agilitas aīt impeditur
et rō corpus non dz dilatari. et impingari
s3 cohercari. et hoc qd' dicit circumscribere
corpus tuum cui sufficiat eē sanum. sed aīa
ē agendus dilatandus extendus robora
dus firmandus et cura que pmittitur in
corpe dz suppleri in anima. et hoc ē qd' dic
animo locum laxa cui tunc locus dilatatur
Possimus magnum sumere) Qui ipē augetur
Natura hēt varietudines sive mutabili glo
tates diei et noctis tempestatis et tranq
litatis sanitatis et infirmitatis quas mu
tare nō possumus sed hoc possumus animum
firmare et magnanimitate omnia dura et
aspera tollerare nō ptinet hoiem ad magna
minimum torqueri de natura valde fortiā
querele enim ptinent ad mulieres et ad viros mulieres
Item quō rex nr est animus. et quoq rex
dicatur quoq vero tyrannus Seneca

Rex nr ē animus hoc incolumi cetera
manent in officio parent obtēperant
Cum ille paululum vacillavit simul dubitant
Cum vō cessit voluptati artes eius quoq
actusq marcent. et omnis ex languido t
fluidoq conatus est Quum hac silitudine
usus sum pseverabo animus nr mō tyrann9
Rex enim honesta intuetur salutem commissi
sibi corporis curat et illi nihil imperat tur
pe nihil sordidum Ubi vō impotens cupi
dus delicatus est transit in nomē detes
tabile ac dirum. et fit tyrannus Tunc illum
excipiunt affectus impotentes instant q
qui initio quidem gaudent ut solet pplus
largicione nociturum frustra plenus. et que
nō pot haurire otrectat Cum vō magis
ac magis vires morbus ascendit et in
medullas nervosq descende delicie con
spectum eorum quibus se nimia aviditate in

utilem reddidit letus prosimus voluptatib;
hent alienarum spectaculum subministratorum et
libidinum testis q; · quarum sibi usum ingerendo
abstulit Nec illi tam gratum est habundare
iocundis quam acerbum · q no omne illum ap
paratum p gulam ventremq; transmittit
q no cum omni exoletorum feminarumq; tur
ba convoluptatur meret q; q magna pars
sue felicitatis exclusa angustiis corpo
ris cessat li · xxi · epistola · cxij Glosa
Hoc in colum ceteras vult qd illud offi
cium heat animus in nobis q rex apium
in apibus · quia illo in colum omnia bn p
cedunt · et illo pficiente omnia bella invadunt
Vnde virgilius iiij georgice dicit sic · obser
vato regi incolumi mens omnibus una est
amisso rupere fidem constructaq; melle
diripuere ipe et crates solvere favorum
Ille apum custos illum admirantur et omnes
circumstant fremitu denso stipantq; freme
tes et sepe attollunt humeris et corpe bello
obiectant pulcramq; petunt pulvera t
mortem; hys quedam signis atq; hec ex
secuti esse apibus ptem divine mentis et haustus
Animum no cessit vult dice q animus glo
ni si resolvatur in voluptates continuo
tunc animum et omnes artes eius et opacio
nes erunt marcide et languide et fluide · i · contr
Ubi impotens cupidus vult dice animus glo
qui debet esse rex qui convititur ad vicia fit
tyrannus et tunc fit impotens et fit cupidus
et delicatus · et tunc affectus · i · passiones
qui sunt impotentes · i · valde potentes · et sic
contingit de pplis qui in pncipio regiminis
tyranni gaudent eo q tyrannus ut attrahat
ad se pplm largiuntur eis munera habun
danter · et hoc est q dicit initio quidem gaudet
ut solet pplus largicione nocitura videlic;
q postmodum illa munera nocent eis · et
Quare si usum ingerendo homines qui nimis glo
cuare lascivierit incurrunt debilitatem et
morbos · et sic verificatur q hic dicitur
q usum voluptatum sibi ingerendo supple nimis
et superflue abstulit videlicet · quia no pnt
amplius uti tunc loco suarum voluptatum q
bus uti no pnt fit subministrator libidinum
ut heat spectaculum alienarum voluptatum Nam
luxuriam illius tpis · qn erant fracti corpe p
nimium usum voluptatum habebant iuvencu
los iuvenculas · et faciebant eos coire ad
invicem · et ipi stabant ad videndum et
fruebantur spectaculo aliarum seu alienarum
voluptatum aliis libidinum quarum ipi erant
subministratores et paratores et testes Ref
fert Suetonius li · iii · q tyberius impator
suasione cuidam quem assumpsit in amicum ha
bebant iuvenculos et iuvenculas nudos et
nudas · quorum ministerio utebantur in mensa
et triplici ordine in conspectu suo faciebat
eos ad invicem incestare ut sic deficien
tes libidines suas excitarent Sequitur

Nec illi tam gratum est vult dice quod glo
huiusmodi homines de quibus i mediate dcm est qui
habundant istis iocunditatibus obscenis est
eis valde acerbum · et dolent multum q ipi
no pnt uti illis voluptatibus · et q non
pnt coire cum mulieribus nec cum masculis
quos masculos hic vocat exoletos Sunt
aut exoleti iuvenes imberbes tali obsce
nitati deputati et consueti servire in tali
bus · et hoc est qd dicit Quia no cum omni
exoletorum feminarumq; turba convoluptat
· s · concumbendo et tunc dolet qd eius felici
tas · s · voluptatis quam hic appellat felici
tatem cessat ppter impedimentum corporis
Item quomodo animus manet in corpe oc
cultatus et tamen corporis membra sibi obediunt
Animus in occulto manet tenui Senecami
us et inqua sede latitet incertus tamen
manus pedes oculi negocium illi gerunt
illum hec cunctis minimi illius visu iacens
aut inquieti discurrimus Cum ille impe
ravit sine avarus dns est mare lucri causa
scrutamur sine ambiciosus iam dudum
dexteram flammis iniecimus pmo de devina
In qua sede latitet Secundum diversos diversimode glo
de assignant sedes animi aliqui in corde sic
Jeronimus sup illo vbo ewangeliste ubi est thezau
rus tuus ubi est cor tuum · aliqui in cerebro
eo qd omnis sensacio inde derivatur ut plato
nis doctrina assignat sedem animo totum cor
pus ut sit totus in qualibet parte Sequitur glo
Manus pedes oculi vult dice q illum sta
tum tenet anima in corpe quem tenet rex in reg
no cui omnes subiecti obediunt Ita non obe
diunt manus pedes oculi et si animus avarus
est corpus obedit sibi navigando pp lucrum · et
hoc est qd dicit mare lucri causam scruta
mur · si animus est ambiciosus · et avidus ho
noris manus obediendo exponit se cuicumq;
periculo et flammis sicut fecit mucius · de hoc
2 · et tractatus de adversitate · c · infelix in tex · et in glo
Sicut aque saporem maris no mutant
ita adversa qualitatem virtuosi Seneca
Quemadmodum tot amnes tantum superne
deiectorum imbrium tanta medicatorum
ius foncium no mutant saporem maris
nec remittit quidem ita adversarum impe
tus virum viri fortis no vertit animum ma
net in statu et quicquid evenit in suum colo
rem trahit · est enim omnibus externis
potencior Nec hoc dico no sentit illa sed
vincit pmo de providencia dei Sequitur glo
Quicquid evenit in suum Sicud enim mare omnium
aquarum condiciones et diversitates convertit
in salsitudinem suam Ita vir fortis et virtuo
sus omnia fortunia quibus bene utitur convertit
ad virtutem · et sic omnia cooperantur in bonum
Nulla maxima nutrita Cuncta et supando
pnt reperiri que bn fundatum animum
agitent · ii · de providencia dei Sequitur glo
Que bn fundatum animus tunc bn fundatus qn

in virtute est stabilitus et firmatus et loquitur
sicut xpus de domo bene fundata sup firmam
petram quam nec flumina nec venti concuciunt
Vide animi quantum audeant quemadmodum
soli aut noverint deos aut querant
et mentem in altum data divina committentur
vi de beneficiis Divina committent s. con glo
templando et inquirendo Tullius de dicit in
li de natura deorum Sequitur nunc alius tex
Optimus animus et pulcherrimus dei cultor est
de moribus Dei cultor est deus co glo
litur ut dicit seneca dicit epla cxv non tau
rorum opimis corporibus contrucidatis nec auro
argentoque suspenso nec in thezauro stipe in
fusa sed pia et recta voluntate Hic ponit
multas questiones que possunt moveri de anima
Innumerabiles questiones sunt circa Seneca
animo tuum Unde sit qualis sit quando esse in
cipiat quamdiu sit An aliunde ab alio trans
feat et an a domicilio ad alias formas a
nimalium aliasque coniecturas an non am
plius quam semel serviat et emissus vage
tur in toto utrum corpus sit aut non sit
Quid sit facturus aliis facturus cum per nos
aliquid facere desierit Quomodo libertate
sua usurus sit cum ex hac effugerit cavea An
obliscatur priorum et illic nosse incipiat
An de corpore eductus in sublime se cessit
Innumerabiles questiones sunt Deliberalibus studiis
Nam apud sanctum thomam prima parte sue glo
theologie sunt multe questiones de anima et in questionibus
disputatis eiusdem et in 2o li. summe contra
gentiles et apud doctores antiquos et mo
dernos et apud grecos et latinos et apud gentiles
Unde fit causaliter vel localiter et xanos
liter apud senecam et tullium originem animus glo
de celo labitur in corpora de hoc vide tractatum de ammo
nicione c. ii in glo que incipit advocatum
ista non querit vel causaliter a deo creante
vel traducatur virtute seminis Communis doctrina
habet quod in fundendo creatur et creando infun
ditur Augustinus tamen sup hoc petit erudiri a beato Je
ronimo in quadam epistola ad ipsum missa glo
Qualis sit bonus vel malus magnus vel parvus
doctus vel indoctus Quando esse incipiat glo
videlicet quando infunditur corpori post vel ante glo
Quamdiu eternus vel temporalis An aliunde
et an a domicilio ad alias animalium formas
de hoc vide tractatum de abstinencia c. i in tex. et in
glo. que incipit pittagoras Quid sit factu
rus aliis facturus s. exutus a corpore An ob
liuiscatur priorum ut sentit plato et virgilius
vi eneydos An de corpore eductus Videlicet glo
quod animus exutus ascendat ad celum sicut sen
tit seneca in li. de consolacione ad marciam
vel descendat ad inferos Item quod omnia debent
iudicari secundum animum et non secundum rem
bona vel mala magna vel parva Seneca
Animus est qui parva extollit sordida
illustrat magna et in precio habita
honestat ipsaque appetuntur. neutram partem

habent nec boni nec mali refert quo illa
rector impellat a qua forma forma rebus
datur primo de beneficiis Nulli magis abi
ciunt animos quam qui improbe tollitaverint debitum
Neutram partem) ex tis se ceterum p. Circa glo
spera vel adversa non sunt bona vel mala moralis
sed animus virtuose vel viciose utendo convertit illa
ad bonum vel ad malum morale et sic animus
est qui dat formam scilicet moralem glo
Nulli magis abiciunt) Illi qui extolluntur
stolide de rebus caducis et transitoriis facili
me abiciunt animos i. reputant se deiectos
et adnichilatos si illa eis subtrahantur Quod
animus defuncti virtuosi vadit ad celum
et quod magnis ingeniis non est cara habitatio
in corpore et quod corpus est vinculum anime
Facillimi ad supos in terre animus Seneca
Fato ab humana conversacione dimissis
minimum enim fecis ponderisque traxe
runt antequam obdurescerent et alius terre
na conciperent liberati leviores ad originem
suam revolant et facilius quicquid est illud
obsoleti fluunt illitique nec unquam magnis
ingeniis cara in corpore mora est et infra
ymago filii tui dumtaxat periit et effigi
es non simillima Ipse quidem eternus me
liorisque nunc status est despoliatus oneribus
alienis et sibi relictus Hec que vides ossa
circa nos nervos obductam cutem et vultum
et ministras manus et cetera quibus in
volvimur vincula animorum tenebreque sunt ob
ruunt hiis effugatur inficitur arcetur adulis
simis in falsa congestus. Omne illi cum hac
carne grave certamen est ne abstrahatur
et si dat incitatur illo unde dimissus est illum
ibi eterna requies manet pro confusis cras
sisque pura et liquida visentem de consolacione
Facillimi ad supos) loquitur Seneca ad marciam
de filio marcie defuncto et dicit eum missum glo
ad celum et assignat causam quia brevi tempore
fuit in mundo isto et ideo contraxit parum de fe
culencia et pondere terrenorum et non induruit
et terrena vicia non profundaverunt in eo ra
dices et tales adolescentes leviter revolant
et revertuntur ad celum Unde originaliter secundum
opinionem Senece dicit quod magnis ingeniis
non placent habitare in corpore Utrum corpus sit sic
Facilius quicquid) vult dicere quod tales Censuit ypocri
les anime faciliter abstergunt culpas le glo
nes quas commiserunt de hoc vide tractatum c. de con
solacione c. non est in glo. que incipit dum expira
Hec vides ossa) Vult dicere quod animus Censetur
exutus corpore sit melioris condicionis quam glo
cum esset in corpore quia est allevatus oneribus
corporis et solutus vinculis eiusdem Vult enim
quod ossa et nervi et cutis et membra sint vin
cula animorum et carcer quibus anima obruitur
et affliguntur et infliguntur et in falsas
opiniones congeruntur Sequitur glosa
Omne illi cum hac carne) bonus animus habi
tans in corpore cum carne certat ne a curribus

desideriis abstrahatur et abstractus in eis
sedeat sed faciat eo natum redeundi ad celum
ubi est eterna requies et videt animus pure et
clare. hic autem videt confuse et crasse. et hoc
est quod dicit ibi illum eterna requies manet et
pro confusis crassis que pura et liquide inspectet.
Item quomodo magnum est investigare
fundamenta mundi ad quod venimus iam se-
nes post meridianas horas i. post iuven-
tutem accedimus. et ideo velocitate recom-
pensemus in qua consideratione animus crescat
Non preterit lucilli iuniorum optime Seneca
quam magna rerum fundamenta po-
nam senex qui mundum circuire constitui
et causas secreta que eius eruere atque aliis
noscenda prodere quando tam multa prosequar tam
sparsa colligam. tam occulta perspiciam preter-
mittebat. ergo senectus et obiciat annos
inter vana studia consumptos tanto ma-
gis urgeamus. et dampna etatis male
exempte labor exerceat sarciat nox addiem
accedat Occupaciones recidantur primon
longe a domino iacentis cura solvatur totus
animus vacet. et ad contemplacionem sui saltem
in porro fugere impetu respiciat faciet ac sibi
instabit. et cottidie brevitatem corporis me-
cietur Quidquid amissum est id diligenti
usu presentis vite colliget fidelissimus est ad
honesta ex penitencia transitus. libet igitur in excla-
mare illius poete inclitum versum Tollimus
ingentes animos. et maxima parvo tempore moli-
mur hoc dicerem si puer iuvenisque moli-
rer Nullum enim non tam magnis rebus
tempus angustum est Nunc enim ad rem se-
riam gravem in mensam. Post meridi-
anas horas accessimus faciamus quod in itinere
solet fieri qui tardius exierunt velocitate
pensant moram festinemus et opus nescio
an superabile magnum certe sine etatis ex-
cusacione tractemus Crescat animus quociens
eius concepti magnitudinem ostendit et
cogitat quantum proposito non quantum sibi superest
tercio de naturalibus questionibus Glosa
Magna rerum fundamenta] Seneca librum
de naturalibus questionibus scripsit senex et cudit
difficultatem eorum qui tractantur in libro illo que
indigerent prolixiori tempore et ideo oportuisset quod
librum illum ipse incepisset tempore iuventutis iste
enim liber agit de fundamentis omnium rerum
et mundum circuit. et omnia secreta mundi co-
natur inquirere et inquisita aliis tradere
Et ideo dicit quando tam multa prosequar in vesti-
gando. et terre motus coruscaciones come-
tas naturas aquarum et huiusmodi que in illo libro aguntur
Tam sparsa colligam] Ea que aguntur glo
in libro illo sunt sparsa quia quedam pertinet
ad celum quedam ad ignem. quedam ad aerem
quedam ad aquas. quedam ad terram. et queda
subtus terram. et ideo dicit quando tam sparsa col-
ligam. s. omnia ista redigere et vnum volumen instigare
Tam occulta prospiciam] Ea que sunt in glo
tra terram et ea que sunt apparencia quorum cause
sunt latentes ut de yride et de coloribus eius
diversis et figura semi circulari et terre mo huius-
modi tollimus ingentes animos etc. Glosa
Preter mittat ergo] Vult dicere quod senectus non
excusat se a labore huius operis si post considerat
annos preterite etatis in vanum consumptos. et
ideo recompensemus labore novo in senectute
negligenciam male exacte etatis. s. in iuventu-
te quam deduxit ociosam. et ideo assimilat eam
nocti propter quietem et tenebras. et senectutem
assimilavit diei racione laboris et operis quod as-
sumit et racione luminis secreta investigat et
ideo dicit nox addiem accedat i. preterita ne-
gligencia mutetur aliter mutet in presentem diligenciam
Occupaciones recidantur] Seneca habuit magnas glo
nas divicias et citra mare et ultra mare
ut patet in libro de beata vita. et in epistola que
incipit subite. et talia patrimonia indigent
multa occupacione temporis et bene gubernentur
sed ad complendam istum librum de naturali-
bus questionibus. oportet excludere omnes tales oc-
cupaciones. et ostendit quod cura cottidie brevitatem
temporis quod superest est. et brevitatem temporis attendit
quia ad nutriendum vivum corpus non indiget
homo possessionibus ultra maximis de quarum nimia
cura penitet Senecam et penitendo con-
vertit se ad honestum diligenciam studiorum naturalium
Nullum enim tam magnis] rebus tempus an glo
gustum est. i. si ego incepissem istud opus tempore
iuventutis. et deberem vivere usque ad ultimam
senectutem adhuc tempus esset breve. et angus-
tum considerata multitudine questionum et magni-
tudinem tractandorum. et tamen ad tantum opus acce-
do senex quod opus vocat hic rem seriam gravem in mensam
Post meridianas horas] i. post iuventutem glo
incepit hoc opus et ideo tarde incepit quod
autem incipiunt tarde hoc hoc opus aliter aliquod
opus convenerit velocitate supplere tardita-
tem principii quando enim homo habet facere magnam
dietam. et tarde incepit ambulare. oportet quod celer-
ius currat quam illi qui valde mane inchoa-
verunt iter et ideo in hoc opere dicit sibi esse
festinandum. et sine excusacione etatis quod propterea
magnum est. et nescit utrum possit perficere glo
Crescat animus] dicit quod istud opus grande iam
incepit et quando considerat magnitudinem operis
inchoati crescit sibi animus et cogitat quantum
ad hoc superest ad complendum et sibi propositum
et non considerat quantum sibi superest. s. de tempore
Item quomodo non debemus mirari si non
cognoscimus stellas et cometas quia nec
animum qui intra nos est cognoscimus Seneca
Multa sunt que esse concedimus qualia sint
ignoramus hunc animum cuius imperio
impellimur et revocamur omnes fatebuntur
Quid tamen sit ille rector dominusque noster tibi con-
quam impediet quam ubi sit. Alius illum di-
cet spiritum esse alius concentum. quedam alius
vim divinam et dei partem alius tenuissimum
aerem alius incorporalem potenciam Non de

erit qui sanguinem dicat qui colorem adeo animus
nō pōt liq̄re de ceteris rebus ut adhuc ipse
se q̄rat. Quid ergo miramur cometas tam
rarum mundi spectaculum nō dum teneri le-
gibus certis nec initia illorum finesque q̄rum
ex ingentibus intervallis recursus est.
Nondum sunt anni mille quingenti ex quo
grecia stellis numeros et nomina fecit uẽ.
Quid tu sit ille rector vult Seneca naturalibus
dicere quod animum nos hr̄e sentimus qui ē rec-
tor et dominus noster. Et tamen nō invenies aliquem
qui certitudinaliter et evidenter dicat tibi quid
sit animus quoniam ut dicit enim actum corporis
physici quod dicunt hz multas dubitationes. Et
sic nō invenitur qui dicat clare quid sit
animus ita nō invenitur qui dicat certitudi-
naliter ubi sit vz in qua parte corporis in cere-
bro vel in corde vel in toto corpore seq̄tur. Glosa
Alius illum dicet spiritum esse ponit diversas
opiniones de anima quarum nulla sufficienter as-
signant quid sit animus et dicit quod tanta
diversitas opinionum de animo ē quia nō pōt
nec evidens est quid sit. Et ideo oportet quamvis
seipsum inquirat et investiget et si ad seipsum
investigandum imbecillis quō poterit de ce-
teris rebus clarum hr̄e noticiam qui se-
ipsum ignorat. Per hoc dat Seneca intelligere
quod ea que determinat in li. de naturalibus quo-
modo nō sunt evidencia nec certa. Idem se-
tit [illegible] et clare dicit in principio libri de anima.
Quid ergo miramur. Comete videntur. Glosa
stelle et nō sunt et caudam hn̄t que coma
dicitur. Unde et nomen assumit quod ē der-
minatum a coma inde cometa. Dicit ergo quod
nō est mirandum si cometas certitudinaliter
nō cognoscimus quantum ad eorum inicia hoc est
ex quibus generentur et quantum ad eius finem
hoc est terminum duracionis vel finem i. significa-
tionem. Dicitur enim cometa significare muta-
tiones status et regnorum eversiones et mor-
tes principum que omnia si animus noster ignorat
nō est mirum ex quo ignorat seipsum etc. Glosa
Legibus certis vel ceteris. Nō procedit come-
sicut stelle que hn̄t leges sui cursus quas nō preter-
Non dum anni mille quingenti. Creduntur
Egipcii ante grecos in sapiencia floruerunt.
Unde dicit in methaurorum apud egiptum matemati-
ca primo reperit. Ibi enim gens sacerdotum nac-
ture dimissa ē et plato in timeo introducit
egipcios loquentes cum salamone rege ac tem-
ensium et dicentes se hr̄e observaciones as-
trorum decem milium annorum. Hic autem dicit
grecos nisi a mille quingentis annis imposuisse
nomina astris. Ratio id dicit de grecis nō de e-
gypciis. Nam et abraham ysaac et iacob dicuntur
esse periti in astrologia et post eos moyses
de quo refert historia scolastica quod figura-
vit anulos secundum observancias astrorum et im-
pressit in uno oblivionem et in alto amorem lon-
ge ante istos zoroastres dicitur in hac arte
fuisse peritissimus. Sequitur nunc textus.

Item quod animus non sit infirmus ut Seneca
[illegible]no nec ullis rebus blande trahentibus co-
mittendus. Vide tractatum de abstinencia c. ij. Item
quid de animo anima in virum possessio. Vide tractatum de
abstinencia c. iij. Item quod animus erit in
optimo. Vide tractatum de actione c. i. Item quod nihil
preter animum est mirabile cui etiam magno
nichil ē magnum. Vide tractatum eodem c. iij. Item quod
animus est calamitosus et ante miserias
miser. Vide tractatum de amissione c. i. Item quod sepe
animus eciam aperta dissimulat. Vide tractatum de amissi-
one c. i. Item qualiter animi magnitudo dat
securitatem tranquillitatem constanciam et
multa alia et ad quod nascitur animus a molestia
liber de divisione animi irracionalis in du-
as partes. Vide tractatum de vita c. vij. Item quod impe-
rium permittendum sit animo. Vide tractatum de fortuna
c. v. Item quod nequicia sit ex animo er-
radenda si vis hr̄e peregrinaciones iocundas.
Vide tractatum de loco c. v. Item quod valencior sit
animus omni fortuna et qualiter beate ac
misere vite sibi causa est. Vide tractatum de fortuna
c. vij. Item quod in animo nō in precio de
bonis putare ee divicias. Vide tractatum de avaricia
c. i. Item quod habens bonum animum tantum ca-
piet quantum volet et qualiter quo plus re-
cipit animus hoc se magis laxat. Vide tractatum et c.
de audire. Item qualiter animus sapientis
ubi paria maleficia merita sunt desinet
velle debere. Vide tractatum de beneficio c. ij. Item
qualiter nō ē animus nō in recto cuius acta discor-
dant. Vide tractatum de bono c. i. Item animus rectus bonus
et magnus ē quasi deus in corpore humano hospi-
tans. Vide eodem c. ij. Item de animo eminente
pulcherrimo et ordinatissimo. Vide eo. tractatum c. vi.
Item quod animum nostrum deprimunt labe faciunt
et inflant ac multa vanitate deludunt. Vide
eo. tractatum c. vi. Item de animo libero ac recto
alia subiciente sibi infra se nulli. eo. tractatum c.
xvij. Item de animo emundato puro emula-
tione dei et supra humana se extollente. Vide e.
tractatum et c. Item quod sit animus contra omnia pe-
ricula preparandus. Vide tractatum de conceptu c. iiij.
Item quod in ipsa securitate animus se debeat
ad difficilia preparare et contra iniurias for-
tune inter beneficia formari. Vide tractatum de die
c. ij. Item quod sit formandus animus tamquam
ad extrema sit venturus. Vide eo. tractatum c. iij. Item
quando equo animo sint audienda imperitorum
convicia. Vide tractatum de discere c. ij. Item quis
ingentis animi sit contempnere divicias. Vide tractatum de di-
vite vel divicijs c. iij. Item qualiter inge-
at animus et gaudeat nō multum sibi esse cum
corpore. Vide tractatum de etate c. i. Item sudet luctus
ut indicat magni viri animum et ab opi-
nionibus se cedat paulisper. Vide tractatum de for-
titudine c. iiij. Item quod paulatim animus effe-
minatur. Vide tractatum de fortuna c. iiij. Item
infra animum omne telum cadit. Vide e. tractatum z. c.
Item quod animus sit ad ea que possunt evenire
firmandus qualia i. exilia tormenta morbi

bella naufragia V. e. tr. c. v. Item qualiter
formetur animus ad intellectum pacientiamque
fortis sine et nihil sciat in ausum esse fortu
ne V. e. tr. c. vi. Item non est animus in sua po
testate ebrietate devictus V. tr. de ebrieta
te. c. ii. Item si inest nature animo aut
paupersis oz aut paupersilis V. tr. de fragi
litate. c. i. Item animus debet esse fidens et a
lacer a. sup omnia erectus V. tr. de gaudio
c. i. Item quo omnium animos mala aliena
ac repentina solicitant V. tr. de honesto
c. i. Item quo animo iniurie et beneficia
constant V. tr. de gratitudine. c. i. Item
ingentis animi est aliena cum admitam reuti
que magni viri sepe fecerunt V. tr. et c. de
indulgen. Item discurrere et locorum muta
cionibus inquietari egri animi est ista iacta
cio V. tr. de ingenio. c. i. Item non est emo
hendus animus si voluptati cessero V. tr. de
labore c. ii. Item quomodo effeminaverit
animos amenitas nimia V. e. tr. et c. Item
oblivisci suorum aut memoriam cum compo
sicionibus supple mortuorum efferre et effu
sissime flere meminisse parcissime inhuma
ni animi est V. tr. de lacrimis c. i. Item in
durandus est animus et blandimentis vo
luptatum procul abstrahendus V. tr. de loco
c. iiii. Item qualiter ex miserrima servitu
te in libertatem exhimendus animus asse
ratur V. e. tr. c. v. Item animum tot locis
fractum et extortum credis illorum mutacio
ne posse sanari V. e. tr. et c. Item quali
animus non sit in solitudinem illam mergendus
ex qua ebetatur et minus vigoris habet V.
tr. de morte. c. iiii. Item quo sit durandus
animus contra mortem V. e. tr. c. xii. Item
magnum argumentum animi ab altiore sede ve
nientis si ea in quibus versatur humilia in
dicat et angusta si exire non metuit. V.
de corpe V. eo. tr. c. xvi. Item magnus
animus dat operam ut in hac statione qua
positus est honeste se hac industrie gerat
V. tr. c. et c. Item qualiter idem animus ea
que circa ipsum sunt nihil indicat sed eis ut
comodatis utitur velud peregrinus et properans
V. e. tr. et c. Item qualiter nos animum habe
amus. quid autem sit animus ubi sit qualis sit
aut unde nescimus V. tr. de natura. c. i.
Item quo in animo sint que causarie partes
quibus est adhibenda curacio V. tr. de ocio
c. ii. Item quo si cui liceret inspicere animum
boni viri quam pulchram faciem quam sanctam
quam ex magnifico placidoque fulgentem vi
deret. et eminuat omnis virtutes quibus ornatus
est animus boni viri V. tr. de oracione. c. iii
Item quanta sit animi magnitudo V. tr. de
paupertate. c. vi. Item paciaris animum tuum
dilabi et refrigescere V. tr. de philosophia. c. i.
Item omnes mortales animo antecedas non
multo tedii antecedant V. e. tr. c. iii. Item sic
animam componamus ut quicquid res exhiget

id velimus et in primis finem nostrum sine tris
ticia cogitemus V. tr. de senectute. c. ii. Item
quo persuadet ut animum ad illa que sunt eter
na mittamus V. tr. de spe. c. ii. Item quali
assuescat animus delectare se pocius quam sa
nare V. eo. tr. c. iiii. Item quo pugnare
debemus animum sequentem naturam a qua ab
erranti timendum est V. tr. de timore. c.
ii. Item magnus animus deo pareat et quicquid
lex universi iubet sine cunctacione paciatur V.
tr. de virtute. c. iii. Item duplici parte animi scilicet
irascibili et concupiscibili parte animi scilicet irascibi
li et concupiscibili. et que sit condicio utriusque
V. eo. tr. c. iiii. Item quo animus noster sit ca
pax dei. et perfertur illos scilicet ad deum si vicia
non deprimant V. eo. tr. c. v. Item quemadmodum ad
modum corporum nostrorum habitus erigitur et ex
pectat ad celum ita animus cui in quantum vult
licet porrigi V. eo. tr. et c. Item in hac
natura rerum formatus est animus ut putat
dominus velit V. eo. tr. et c. Item quantus mag
nus labor sit ire in celum vadat tamen audac
ter animus contemptor omnium pecunie et auri
tia auri et argenti quod non ad hunc dignis
sima extimat V. eo. tr. et c. Item quo
animus non sit corporis amator sed procurator
nec illi se subiciat V. eo. tr. et c. Item de
animo egrediente ab homine nihil certum tra
dit V. eo. tr. et c. Item quo dulce res dat
animo plurimum roboris scilicet fidem veri et fidu
cia V. eo. tr. c. vi. Item eo perducat animum
interdum sapiencia ut moneri negat nisi in rec
tum V. eo. tr. et c. Item quo animus noster more
pueri diuum eruditur ad perceptum imitatur
V. eo. tr. et c. Item in animo sunt irraciona
bile et racionale. et quid illorum serviat al
teri V. tr. de vita. c. vii. Item talis animus
est sapientis viri debet qualis deum deceat
V. eo. tr. et c. Item quo in omnem novitate
et in omnia imprimisa que aggrediunt permitten
dus est animus V. tr. de novitate. c. i. Item quo
valencior sit animus omni fortuna. et quo be
ate ac misere vite sibi causa est V. tr. de
fortuna capitulo septimo Sequitur de

Ars vel artifex

Quomodo quibus
dam animalibus
quedam ars naturaliter sit innata que non
discatur sed nascatur ut in araneis facien
tibus telas primum sit aut de subtilitate
apium ad facienda domicilia Seneca

Sine ullo consilio fit quicquid natura pre
cipit Non vides quanta sit subtilitas
apibus ad fingenda domicilia quanta in
dividui laboris obeundi concordia Non
vides quam nulli mortalium sit imitabilis
illa aranee textura quanti operis sit filia
disponere alia in rectum in missa firma
menti loco. Alia in orbem currencia ex
de sorata. quam minora maiora in quorum per
tum illa tendunt velud retibus impli
cata teneantur nascitur ars ista non dis

ciatur Itaqz nulluz est aial altero doctius
in debis araneaz ptes pares tales telas
par in fune omnz angeloz foramen
incertuz est inequale e quicquid ars t
tradit ex quo uenit q natura distribuit
hec nihil magis quaz tutelam sui et
eius periciam tradidit Ideoqz eciaz sim
ul incipiunt et discere et uiuere Nec ee
nimiz cuz eo nasci illa sine quo frustra
nascerentur. Primz hoc instrumentuz
illa natura contulit ad pmanenduz in
consiliacionez et curitatez sui Non pote
rant salua ee nisi uellent Nec hoc ,p se ,p
futuruz erat sed sine hoc nulla res pro
fuisset sed i nullo dephendes utilitatez
sui nec negligenciaz quidez tacitis quo
qz et brutis qmus in ceteris torpeant ad
uiuenduz solercia est Videbis que alia in
utilia sint sibi ipa no dee li. xxij. epl. cxxj.
Sine ullo consilio fit) Ar' 2°. phi dicit glo
qd opus nature est opus intelligencie
et ,pbat ,p hoc q ad terminu suu nisi impedi
atur semp dirigit et hoc pz. quia ficus
no facit pira nec ficus als pirus facit i
uuas. qd no sagittus semp penciat et ua
dat ad signu suu. no e sine ,pudencia et
osilio dirigencie ipam sic opera nature st
opa consilij et intelligencie dirigentis
naturam ad finem suuz Et sic arcus non
osiliatur de sagitta mittenda sed tendens
ipam sagittam dirigit ad signu destinatu
et sic opa nature qmus no sint sine con
silio et prouidentia dirigentis natura st
tamen sine consilio ipius nature Glosa
Quanta sit subtilitas) domicilia apu ha
bent als debent ee in locis ubi no sint i
uenti Vide uirgilius in 4° georgice principio
sedes apibus statioqz petenda Quo neqz
sit uentus aditus nam papula uenti fer
re domu prohibent Si enz in locis uen
tosis fiant domicilia apiuz uentis ,phi
bentibus no pnt portare papula domuz
eaz Et io in silvestribus alueariis sit in au
dis hoc qd fnant apes ut heant loca q
eta et tuta uentis et qd heant fontes
ubi sit musicus Musicus enz ondit salu
britatez aquaruz et q aque graciles flu
ant p gramina et qd heant umbras arbo
ruz salubres Vide uirgilius ibidem at li
quidi fontes et stangna uirencia musco
ad sint et tenuis fugiens p gramina riu'
palmaqz uestibuluz aut ingens oleaster
inumbret. hoc ideo dicit quia pdicte ar
bores habent salubres aquas als umbas
faciunt eciaz apes in suis domiciliis stric
tos introitus pp ymem que cogelaret i
mella et pp estatem q liquefaceret eam Vide
uirgilius ibidem angustus hent aditus na
frigore cogit mella ymps eademqz calor
liquefacta remittit Quanta diuidui li glo
apes distribuunt officia inter se et aliquere

manet ad custodiam et excubias tenet in
portis alique exeunt ad pabula apportanda
alique obuiant eisdem et fessas exhonerat
et se ipas honerant et pabula domu portant
et prime que portabant et fesse erant exone
rate leues redeunt cuz eisdem Et ista offi
cia puntant et fruatur in eis equalitas
officioz et laboruz Quaz innora aialu glo
omnora aialia uocat hic musicus que cu
piuntur in telis araneaiuz Nascitur ars i[s]
ta no discitur) hic abutitur uocabulo glo
artis nam hic accipit artez propencia na
turali apium et araneaiuz et ceteroz aia
liuz que pericia e eius natura no ars sed
statim ,pbat quia ars inequalitatez ht et
uariebilitatez. natura aut ht uniformita
tem et equalitatez sic ista pericia natural'
no e ars sed eisdem nascitur illa seqt glo
Cum eo nasci sine quo) Illa pericia est na
turalis e ad telam aialiuz et ad co[n]siliacioez
ante eoruidez Aranea enz ,p telam capit mu
scas unde alitur et sic de ceteris et de hoc
est qd dicit in consiliacione et curitate sui
amor enz sui ipius et consiliacio i. pmane
cia ,pcuratur tali instro a natura prouiso
Utilitatez sui nec negli) hoc est dice glo
omnia aialia se ipa habent in precio magno
et ideo no hent extimacionez de utilitate sui
Et ideo no sunt negligencia sui sed habent
sollicitudinez de hiis que ptinet ad uitaz qua
uis in aliis rebus torpeant Quomodo
artifex sua instrumenta facile tractat
sicut aialia sua facilit mouet membra
Artifex instrumenta sua tractat Seneca
ex facili rector nauis scit guberna
culum flectere pictor colores qd ad redde
dam silitudinez multos uariosqz ante se po
suit celerrime denotat et inter ceram o
pus facile uultu ac manu comeat Sic
aialiuz omnz usuz sui mobile mirari sole
mus Sentiunt periti q in omnez signifi
cacionez reruz et affectuu parata est il
loz manus et uboz facilitatez gestus as
sequitur Quz illis ars pstat hiis natura
nemo molitur egre artus suos Nemo in
usu sui hesit. ad hunc editu ,pthinus faciunt
instituta nascuntur Ideo inquit ptes suas
aialia apte monebunt quia si aliter mo
uerunt dolorem senciunt ita ut nos dici
tis coguntur metus qz illa inrectu non
uoluntas monet qd est falsuz Tarda enz
sunt que necessitate impelluntur Agilitas
sponte motus est. adeo aut no addidit il
las ad hoc doloris timor ut in naturale
motuz eciaz dolore ,phibente nitantur
sic infans qui stare meditat et ferre
se assuescit simul ut tpa uires suas cepit
cadit et cuz fletu tociens resurgit donec
sep dolorem ad id qd natura passit exerant
libro eadem epla eadem. Secuntur glose
Artifex instrumta) Vult dice qd ars tribuit

artifici facultatem et facilitatem tractandi
omnia instrumenta pertinencia ad illam artem
Et ponit exemplum de rectore navis et pictore quia
uterque habet facilitatem in manu et vultu
conducendi se et sua instrumenta tractandi
Sic animalium omnem usum) vult dicere Ita glo
se habet natura sicut ars dat facilitatem arti
fici movendi et utendi omnibus instrumen
tis artificialibus Ita natura concedit animali quod
possit uti et movere omnia instrumenta natu
ralia cuius modi sunt membra Sequitur glo
Veniunt periti) qui sunt bene periti in arte
rethorica sunt prompti ad exprimendum verbis
quidque ad artem rethoricam pertinet et sunt
eciam prompti ad commovendum affectus et pas
siones animi et ad compescendum et mitigandum
easdem quam artem tradit aristoteles tradit Ar
iii rethorice Istam autem promptitudinem habent
rethores non solum in verbis exprimendis sed
eciam in manu ad rectorem enim pertinet ali
movere manum ut dicit tulius li de oratore
Et ulterius habet eciam istam periciam et prompti
tudinem in gestu faciei et talem insuper ex
hibeant gestum qualem verba requirunt secundum
dam orationem Tristicia mestum vultum verba de
cent iratum plena minarum ludentem lasciva
serenum seria hoc est dictum qualia verba et quales
sermones sunt tales debent esse facies perorantis
Si enim dicat verba tristicia et dolorosa fa
cie iocunda et leta nunquam persuadebit dolorem
quem non ostendit Et ideo dicit oracius in poetria
Si vis me flere dolendum est primum ipse tibi tunc
me tua infortunia ledent Sensus est igitur verborum
senece quod periti rectores habent promptitudi
nem verbis et motu manus et gesticulacio
ne faciei ad persuadendum sicut oz Ita animalia
ex naturali pericia habent promptitudinem
movendi membra ad usum suum sicut oz ad que
motum nullum animal dubitat sed celeriter et
expedite Et ideo est quod dicit nemo molitur egre artus suos
Si aliter moverunt dolorem) Arguit contra glo
hoc quod dictum est quod animalia movent prompte
et faciliter propter periciam nature sed propter evasionem
doloris si enim animalia moverent membra aliter
quam faciant in currerent dolorem maximam
do membra contra suam naturam Ad hoc respondet sene
ca quod falsum est quod animalia hoc faciat propter evitacionem
doloris quia infantes quod animalia non intuent
dolorem ut habeant usum membrorum sicut in
fans ambulando cadit et cadendo dolet
et tamen iterato resurgit et non obstante dolore
ad usum naturalem pedum conatur preterea
qui aliquid agit metu doloris cogitur me
tu coacta autem non sunt expedita sed tarda ergo
animalia expedite movent artus suos ergo non
faciunt metu doloris Item quod ars ad de
fectum suum casu non venit et quod sapiencia
sit ars large accepta sapiencia Senece

Sagitarius non aliquando ferire debet sed a
liquando errare non est ars que ad effec
tum casu venit Sapiencia ars est certum

petat eligat profecturos ab hiis quos despe
ravit recedat non tamen cito relinquat et in
ipsa desperacione extrema remedia temptet
Marcellinum nostrum nondum despero eciam
nunc servari potest si cito illi manus porrigitur
Est quidem periculum ne porrigentem trahat
magna in illo ingenii vis est sed iam ten
dentis in pravum Nichilominus adhibo hoc pe
riculum et audebo illi mala sua ostendere
facit quod solet li iiii epistola xxix Item
de artifice prudente cum magnus et iunctus
est animus Seneca tractatu de bono c ii Item de arte
per quam divina et humana nascuntur Seneca tractatu
et c eisdem Item quid in arte musice bo
num est id utique musicum faciet Seneca eo tractatu
c xi Item quod artes non extollant hominem
et quod non sint magnitudinem animi perfesse Seneca eod
tractatu et c Item de artifice huius mundi et
quis rerum formacio Seneca tractatu de corpore c ii
Item quod differencia sit inter artem et sapienciam
quoniam artes ministre sunt sapiencia dominatrix et
rectrix artes serviunt vite sapiencie imperat
Seneca tractatu et c de gubernatore Item malis ar
tibus popularis favor queritur Seneca tractatu de malo
c i Item quod tractacione bonarum arcium ex
cupandi sumus Seneca tractatu de quiete c ii Item
quod varia et diversa plurium artificia sunt in
venta Seneca tractatu de sapiencia c vi Item aliquas
artes sub dominio habet sapiencia Seneca tractatu eo c vii
Item que artes sint occupate circa instrumen
ta vite Seneca tractatu de vita c vi Item qualiter
artifices precepta confirment Seneca eo tractatu 3 c
Item qualiter artem vite nihil impediat
quominus se exerceat quia discutit impe
dimenta et tractat abstinencia Seneca tractatu eodem
et c Item quod artes occupatus circa in
strumenta vite nihil impediant spes cupidi
tas et timor Seneca eo tractatu et c Item in arte in
venendi turpior volencium culpa est quam igno
rancia Require eodem titulum 2 capitulum
Non est ars que ad effectum) Casus est in glo
processus ars est premeditata igitur non venit ad
finem suum casu sed premeditatione et pericia ar
tis ad quam pertinet ut plurimum deducere ad
suum finem et non aliquando sed semper vel quasi semper
et cum sapiencia sit ars suprema bene attendere quem
assumit ad corrigendum et erudiendum quia
in corrigibiles et indociles non debent assume
sed illos qui possunt proficere et incorrigibiles post
ponat sed non cito procedat ad iudicandum aliquos
incorrigibiles nisi extrema remedia tempta
verit i nisi fuerit bene expertus eos esse incor
rigibiles per remedia que eis nihil profuerunt
Marcellinum nostrum) Iste marcellinus fuit glo
homo literatus et ingeniosus et ingenio
et literatura utebatur ad truffas et ad risum
et volentes se corrigere provocabat verba
correctionis et loquebatur de pluribus et ma
xime contra dominum ponendo in timus aliquos viciosos
eiusdem temporis et idem commovebat risum et
correctionem evitabat eam convertendo in truffam

et corrigentem pnociundo ad risum quo nō obstante Seneca vult ei dare manum ad elevandum eum de vicijs in quibus iacebat nō obstante periculo quod porrigentem trahat sicut faciunt periclitantes in aquis liberatores suos intrahunt ad periculum submissionis Sequitur textus

Avaricia vel avarus

Quo avaricie desunt omnia et quomodo avarus in nullum est bonus mise vero pessimus et qualiter de contemptu pecunie plura dicantur Seneca

Desunt inopie multa avaricie omnia in nullum avarus bonus est mise pessimus Ad hos versus ille sordidissimus plaudit et vicijs suis fieri conuicium gaudet quanto magis hos iudicas evenire cum a philosopho ista dicuntur cum salutaribus preceptis versus inseruntur efficacius eadem illa dimissuri in animum imperitorum Nam ut dicebat Cleantes quemadmodum spiritus noster clariorem sonum reddit cum illum tuba per longi canalis angustias tractum patenti ore novissimo effudit exitu sic sensus nostros clariores carminis arta necessitas eadem negligencius audiuntur minusque percuciunt quamdiu soluta oracione dicuntur ubi accessere numeri et egregium sensum astringere certi pedes eadem illa sentencia velud lacerto excussa torquetur De contemptu pecunie multa dicuntur longissimis oracionibus hoc precipitur ut homines in animo nō in precio putent esse divicias eum esse locupletem qui paupertati sue aptus est et paruo se divitem fecit Magis tamen feriuntur animi cum carmina huiusmodi dicta sunt Is minimo eget mortalis qui minimum cupit quod vult habet qui velle quod satis est potest Cum hec atque eiusmodi audimus ad confessionem veritatis adducimur illi enim quibus nil satis est admirantur ac clamant odium pecunie inducunt Hunc illorum affectum videris urgere hoc preme hoc onera relictis ambiguitatibus et sillogismis et cauillacionibus et ceteris acuminis irriti ludicris Dic in avariciam dic in luxuriam cum profecisse te videris et animos audiencium affeceris in vehemencius verisimile nō est quantum proficiat talis oracio remedio intenta et tota in bonum audiencium versa libro xx epistola c viii glo

Desunt inopie multa] pauperibus multa desunt quorum usus esset eis utilis si haberent sed avaris omnia desunt quia ad nullum boni usum habita convertunt Illa enim dicuntur alicui deesse quorum usus deest si homo habet nec tamen quod uteretur eo ille equus sibi deesset

In nullum avarus bonus est mise pessimus] glo Ar. iiii ethi. comparat duo vicia adinvicem scilicet prodigalitatem et avariciam et dicit quod avaricia est maius malum quia prodigalitas aliquando curatur ut puta in inopia avaricia autem ex inopia augetur Secundo quia prodigalitas esto quod prodigus sit nociua alteri est utilis et beneficiua Sed avarus nulli prodest quia nulli tribuit et sibi est pessimus quia eciam sibi subtrahit usum bonorum suorum Si autem sit aliquis in tali gradu ita avarus quod alteri nō tribuit sed bene sibi iste nō videtur mise ipsum pessimus Racio est hec duplex primo quia iste quantum ad se nō est avarus sibi habundanter distribuendo et sic nō est mise ipsi pessimus Versus autem loquitur de illo qui est usquequaque avarus et mise et malus Secunda racio talis est quia eciam mise ipsi pessimus alendo scilicet se et in tantum conservando se ipsum usurarium vel raptorem et aliorum expoliatorem magis enim expediret sibi mori quam vivere et sic utroque modo avarus mise ipsi pessimus est sive perdendo sive retinendo

Ad hos versus ille] sordidissimum hic glo appellat avarissimum quia ad sui animi vitorum versum excitatur et gaudet quia avaricia sua vituperatur et hoc est quod dicit vicijs suis fieri conuicium gaudet Dicit tamen quod huiusmodi sentencie magis commovent animos audiencium quando dicuntur a philosopho per auctoritatem dicentis Dicit eciam quod tales sentencie sunt ligate lege carminum efficacius penetrant animos per altitudines sillabarum et temporum quas leges metrorum observant et sic clariorem sonum efficiunt sentencie carminum intexte quod probat per similitudinem in tubis in quibus longitudo canalis angusti quo sonitus deducitur in egressu graciorem sonum effundit quam quando ore patenti egreditur sic sentencia notabilis per legem carminum provocata quasi per strictum canalis angustias deducitur et efficaciorem sonum in animis auditorem efficit glo

Velut lacerto excussa] probat quod sentencie carminum intexte efficacius penetrant quam cum prosaica oracione dicuntur per similitudinem de lapidibus missis Idem enim lapides missi a manu languidius et lenius percuciunt quam missi a nervo retorto et vibrato per modum forte lacerto excusso Constat enim fundibulati quod longius proiciunt et forcius percuciunt quam qui nuda manu lapides iniciunt Sic eciam sentencie allegate carminum forcius et efficacius animos audiencium percuciunt quam nervus lapides emissi quam prosaica oracione expresse sentencie quasi lapides nulla arte sed nuda manu proiecti essent

In animo nō in precio] Tullius in paradoxis glo doris animus hominis divites dici consuevit nō archa quamvis illa plena sit Unde divicie pertinent ad animum secundum Tullium et hoc est quod dicit in animo putent esse divicias Marcum vero valerium illum divitem faciebat nō multa possidere sed pauca desiderare Ergo nō in possessionibus sunt divicie et hoc est quod dicit nō in precio esse divicias

Paruo se divitem fecit] Qui habet pauperculam possessionem et nil ultra cupit talis sue paupertati aptus est et paruo se divitem fecit nil magis desiderando Refert Tullius Marcum Crassum dixisse divitem nō esse eum nisi qui sine diviciis nō possit alere exercitum Tunc subiungit in ea autem opinione divites est

cui quantulum cumque est satis est. dicit tamen quod hec
huiusmodi sunt magis valent qui proferuntur lege
carminum propter causas iam assignatas glo
Hunc illorum affectum videns) i. quando videns
affectus avarorum commotos ad bonum propter huius-
modi sermones nobiles auditas. tamen qui vis eos con-
vertere et asinam avariciam avertere. Tunc in-
geras eos. Tunc primas. tunc onera detestan-
do avariciam. Tunc insistas contra luxuriam
et contra omnia alia vicia et non porriges subti-
lia et silogismos acutos Quia huiusmodi sub-
tilitates sunt ludi irriti acuminis Talia
enim videntur esse adiactanciam ingenii in-
anis et irriti quia non attingit ad finem
persuasionis. et postpositis istis subtilitatibus
nisi studiis moralibus et morum remediis aut-
damus Item quod nulla avaricia sit sine
pena et quante sibi sollicitudines sunt

Nulla enim avaricia sine [illegible] Seneca
pena est quamvis sit satis sit ipsa pena
rum O quantum lacrimarum quantum laborum exi-
git quam misera desiderat esse quam partus est
addisce cottidianas sollicitudines que pro
modo habendi quemcumque discruciant Ma-
iori tormento pecunia possidetur quam que-
ritur quantum dampnis ingemescunt que
et magna incidunt et maiora videntur
denique ut nihil illis fortuna detrahat quic-
quid non acquiritur dampnum est At feli-
cem illum homines et divitem vocant et
consequi optant quantum ille possidet fateor
Quid ergo tamen illos esse condicionis peioris
existimas quam qui habent et miseriam et invidiam
utinam qui divicias optant cum divitibus
deliberarent Utinam honores petituri
cum ambiciosis. et summum adeptis digni-
tatis statum profecto vota mutassent. cum
interim illi nova suscipiunt cum priora con-
dampnaverint libro xxi. epistola. c. xv. glo
Nulla enim avaricia sine) Euripides poe-
ta grecus cum multa in laude pecunie diceret
novissime adiunxit Merito mores celitum a.
deorum atque hominum movet Unde audientes
indignati ipsum voluerunt eicere. quod ille per-
pendens rogavit eos ut finem fabule at-
tenderent. qui cum tamen habet amator auri
debeat penas bello roffonti que invidia quis-
que dat Bello rofontes ut Tullius dicit in
libro de tusculanis questionibus invidia volens in-
trare et cognoscens omnes homines sed esse hominum
vestigia ut indicat intimus et cor edens
ille cor edit qui habet magna in tristiciam
ex quo cor suum consumit et sic de invidia a-
liorum bello roffontes portavit penam et qui-
libet dat penam belloroffonti. et dat de se
penas sibimet de suo vicio Tunc subiungit
Seneca ad declaracionem istorum dictorum po-
nit exemplum de avaricia que numquam est sine pena
consequente ipsam et ipsamet misera se ipsam
est pena Valerius tamen de avaricia pertrahat
in medium Avariciam latenciam indagatrix

lucrorum nec habendi fructu felix et cupidi-
tate querendi miserrima ergo ipsamet est
pena scilicet cupiditate querendi Omne enim de-
siderium non consecutum pena est alia glo
O quantum lacrimarum) ostendit in speciali pe-
nas avaricie. et primo quantum ad divicias
acquirendas pro quibus homines laborant et la-
crimas effundunt quando non consequuntur deside-
rata et sollicitudinibus anxiantur divicie
vero habite avarum torquent ne perdantur
et si dampna inciderint maiora reputantur
quam sunt et de hoc cruciantur et dampnum
reputant non solum in rebus amissis et perditis
sed etiam in non acquisitis que acquirere cupierunt
At felicem illum homines) arguit contra hanc glo
determinacionem quia communis opinio est in contrarium
nam avari divites reputant felices et
homines desiderant habere que illi possident quod
verum est quod homines ita desiderant. sed decipi-
untur quia illi habent miseriam in [illegible]
quia avaricia misere partus est et miseria
desiderant scilicet illa per que incurrunt miseriam
avaricie extremus habet invidiam. nullus
autem est infelicior habente miseriam et invidiam
Utinam qui divicias optant) secundum sententiam glo
boecii inexperti optant que experti horrent
experti enim divicias et honores cognoscunt
calamitates eorundem inexperti autem credunt
ibidem existere magnam felicitatem Et ideo
dicit Seneca quod utinam qui volunt divites
fieri cum divitibus deliberarent et qui volunt
promoveri ad honores cum honoratis confer-
rent. quia divitibus et honoratis vera referen-
tibus cognoscerent in eisdem esse calamitatem
et non felicitatem. et ideo vota mutarent quia
nunc divites et honorati post calamitatem
cognitam ad novas divicias et ad novos
se ipsos conferrent Item de stulta morta-
lium avaricia premisit autem de cupidi-
tate quod nullum penius malum habeat
quam quod est ingrata. et qualiter se ha-
beant cupiditas et ambicio Seneca

Quisquis autem de accipiendo cogitat
oblitus accepti est nec ullum ha-
bet malum cupiditas magis quam quod in-
grata est. adice nunc quod nemo eorum. qui
in re publica versantur quos vincit. sed
a quibus vincantur aspicit. et illi non
tam iocundum est multos post se videre
quam grave aliquem ante se habere hoc vicium omnis
ambicio non respicit. nec ambicio tantum in-
stabilis est verum cupiditas omnis quia inci-
pit semper a fine At ille vir sincerus et
purus qui reliquit et curiam et forum
et omnem administracionem rei publice ut
ad ampliora se cederet. diligit eos per quos
hoc ei facere tuto licet solusque illis gra-
tuitum testimonium reddit et magnam rem
nescientibus debet quemadmodum precepto-
res suos veneratur ac suscipit quorum
beneficio in vius exit sic. et is sub quorum

tutela positus exercet artes bonas. Uerum
quoque alios rex iuuribus sinus protegit
ius neget se quemadmodum neptuno plus
debere se indicat ex hiis qui eadem tam
quillitate usi sunt qui plura et preciosiora
illo mari uexit animosius a mercatore
quam a nectore soluitur uotum et expius
mercatoribus effusius gratius est qui odo
res ac purpuras et auro pensandi por
tabat quantum uilissima quoque et saburre
loco futura congesserat. Sic huius pacis be
neficium ad omnes pertinens altius ad eos
peruenit qui illa bene utuntur. Multi enim
sunt ex hiis togatis quibus pax operosior
est bello an idem existimas pro pace debere
eos qui illam aut ebrietati aut libidini
impendunt aut aliis uiciis quam pro bella rumpen
da sunt nisi forte tam iniquum esse putas
sapientem ut nil se debere pro ciuibus bonis
indicet. Soli lunaeque plurimum debeo et
non uni mihi oriuntur anno temperantique
anni deo priuate obligatus sum quamuis nil
ad meum honorem discriptum sit et stulta
auaricia mortalium possessionem proprietatemque
discernit nec quicquam sui credit esse quod
publicum est. At ille sapiens nil indicat su
um magis quam cuius illi cum humano genere
consortium est. Nec enim essent ita communia nisi
pars illorum pertineret ad singulos. Socium efficit
etiam quod ex minima porcione commune est adice
nunc quod magna et uere bona non sic diui
duntur ut exiguum in singulos cadat et
ad unumquemque tota perueniunt ex congiario
tantum ferunt homines quantum in capita promissum
est epulum et uisceracio et quicquid aliud
manu capitur discedit in partes ad hec
indiuidua bona pax et libertas et tam
omnium tota quam singulorum sunt. li. ii. epl. lxxiii

Quisquis autem de accipiendo cogitat. glo
Ostendit hic malam condicionem auari quia
semper ingratus est. Ille enim est ingratus qui
non cogitat de receptis sed solum de recipien
dis sed auarus est huiusmodi ergo etc. glo

Nemo eorum qui in republica. Ponit tria uicia
ambiciosorum. Primum est quod nolunt omnes esse
sub se in honoribus et dignitatibus in quibus
omnes nolunt antecedere. Secundum uicium est quod uo
lunt in eisdem aliquem antecedere et illos
solum respiciunt qui antecedunt et non multi
tudinem eorum qui subsequuntur. Tercium uicium
est quod ambiciosus non respicit scilicet retro unde
uenerit quia frequenter ex uilissimo statu
promouentur ad magnos honores quibus
debent esse contenti sed ipsi illos honores
ordinant ad ulteriores et sic semper inci
piunt a fine quia ille status qui fuerat
finis primi desiderii est inicium futuri. Et de
hoc uerificatur non solum in ambicioso sed
etiam in quolibet cupido quod incipit a fine
isto modo semper intelligendo. Sequitur glo

Ille uir sincerus ac purus. Ponit condicionem
illorum qui recedunt a re publica et a curia
et a foro et eligunt uitam quietam quam
hic uocat ampliorem scilicet perfectiorem quia uita
contemplatiua perfectior est actiua. Dicit quod tales
diligunt reges et illos per quos res publica re
gitur quia beneficia illorum ducunt uitam quie
tam et tutam et carent infestantibus et
molestantibus. Principes uero et rectores hoc
ipsum quod tantum diligunt ignorant. Et hoc est quod di
cit magnam rem nescientibus debet scilicet ille qui
postposuit alias curam magnam rem scilicet conte
platiuam recognoscere suam a principibus
quorum beneficio tute uiuunt quibus hoc nes
cientibus recognoscat se esse obligatum et deo
gratius est sicut disciplus qui magis proficit
diligit preceptores suos quorum beneficio inui
tus exit id est ad publicum procedit plus quam illi qui
adhuc retinentur in scolis. Sequitur glo

Uerum quoque alios rex. Monet questionem
utrum alii quam contemplatiui regi obligentur.
Cum ipsi beneficio regis sint securi ab in
iuriis respondet quod omnes generaliter regi obligantur
sed magis illi qui plus inde boni recipiunt
quia neptuno qui est deus maris plus obli
gantur qui maiora et preciosiora mercimo
nia transuexerit. Loquitur autem hic de nep
tuno more gentilium ipse autem credit uni
cum deum esse. Nomina autem plurium deorum refert ad
diuersas potestates eiusdem dei. Dicit autem quod
mercator est magis deo obligatus quam
uector scilicet ille qui ducit nauigium quia ma
gis inde lucratur. Et sic mercatores illi
qui portant purpuram et odores id est aro
mata magis deo obligantur quam illi qui
portant uilia mercimonia que sunt salubre
uel saburre. Saburra est arena mixta lapil
lis que ponitur in fundo nauis. Ita talia
mercimonia parum ualent. Uiri autem contem
platiui cum beneficio regis consequuntur tu
telam qua bene utuntur scilicet ad contempla
dum magis regi obligantur quam illi qui ean
dem tutelam recipiunt et ea utuntur ad
agendum uel lasciuiandum. Sequitur glo

Multi enim sunt ex hiis togatis. Ad idem est
ratio talis beneficio regis stat pax sed pace ali
qui bene utuntur alii ad uicia plus obli
gantur. Illi qui bene utuntur maius bonum in
de consequuntur quam autem aliqui male utuntur
pace dicit quod multi sunt togati quibus pax
est operosior bello. Togati dicuntur romani.
Unde seneca li. de ludo claudi dicit quod clau
dius optinuerat omnes gallos et yspanos et
grecos in decoro togatos id est uolebat eos facere
ciues romanos. Maxime autem tunc dicuntur to
gati qui sunt in pace sicut dicit ualerius de
scipione nasica quod tamen meruit togatus quan
tum superior affricanus armis. Uult ergo dicere
quod multi sunt ciues romani in pace existen
tes quibus pax est peior quam bellum. Ita male
ea utuntur ad gulam et ad libidinem. Et hoc
est quod dicit quibus pax est operosior bello id est

peior bello isto modo locutus ē metellus in
senatu ut reffert valerius li· de sapienter dic
tis Qui deuicta cartagine dixit nescire se
utrum plus boni an mali illa uictoria at
tulisset Nam anibalem submouendo non
nil nocuisse eius enim transitum ytaliam
dormientem pplm romanum aduirtutem excita
tum mecumque debere ne acri emulo libera
tus in eodem sompnum reuolueretur· et pos
tea subiungit valerius· Sano negarim nomine
occidium· i· bellum ciuitatis mores insuo sta
tu retinuit blande appellacionis quies a·
par multis malis respersit Sequitur glosa
Iniquum putas eē sapientem] Dicit quod sapiens
reputat se eē obligatum pro quibus bonis ut
soli et lune et deo temperanti tpa cum pp'
sapientem solum hoc nō faciant Isti repu
tat se eē obligatum regi pro omni pace comuni
enim sapiens magis diligit quam ppria quomnis
distingat inter ppietatem et possonem sa
piens aut hoc nō distingunt sed reputat
ppa que quōdam sunt omnia et eciā ea diligit
Non sic diuidunt] distingunt hic Sene glo
ca coīa et publica duarum condicionum· que
dam enim sunt puta que ita parciunt ut sin
guli suam porcionem inde portant sicut quōdo
imperatores dabant pplo romano congiarium
i· munum· et qui dabant frumenta· et qui
dabant epulum pplo tunc singuli de illo puta
et omni afferum exiguam porcionem suam
que eos contingebat Alia sunt bona puta
et omnia que nō paciuntur particularitatem sicut ē lu
men solis· salubritas aeris sicut ē liber
tas publica· et pax que beneficio principis
ad omnes subditos pueniunt Ista nō particular
ter ptinent sed tota ad singulos et maxime
sapientes qui eis bene utuntur Item quod
temporalia non sunt nostra sed sunt nre
custodie deposita et cito ad alium transi
Quid timidus tuo] but possessorem Sene
paras· procurator es omnia ista que
vos timidos et sup humana claves ob
linisa cogunt nre fragilitatis quam ferreis
claustris custoditis armati que exalieno
sanguine rapta uro diffenditis pp cruenta
turas classes maria deducitis pp quam cessa
tis urbes ignari quantum telorum in aduersos
fortuna copet pp que ruptis tociens af
finitatis amicicie collegii federibus inter
condentes duos terrarum orbis elisus est
nō sunt nra in deposita cū sunt iamque ad ali
um dominum spectancia aut hostis illa aut
successor in uadit libro de beneficiis glosa
Quid timidus tuo paras] Alloquitur auaros
qui parce utuntur rebus et ostendit quod illi
bona quibus ipsi parcunt nō sunt eorum Et ideo
nō deberent parce uti in quibus nō sunt dominī
sed procuratores Omnia ista que nos ti glo
ostendit condicionem auarorum qui de bonis ac
quisitis inflantur et per superbiam extollunt
et adeo tenaces sunt quod ferreis claustris

sua bona custodita conseruant et nō par
cunt sanguini ut possint rape aliena et suas
psonas exponunt periculo ut possint amplius
rappere et rapta conseruare Et pp istam ma
ledictam auariciam cessantur urbes et
bona sibi rapiantur et raptores ignorant
adque mala fortuna eos reseruet Et hoc
ē quod dicit ignari quantum telorum tela fortu
ne sunt calamitates et miserie quas for
tuna talibus reseruat etc Sequitur glo
Propter que ruptis] alloquitur hic pom
peium et cesarem pp quorum rapacitatem
orbis terrarum fuit elisus· vz ytalia yspania
macedonia· affrica· grecia· allexandria et e
giptus ut pz per paulum orosium et suetonium
de bello ciuili et luchanum per totum Isti rup
perunt federa affinitatis Nam pompeius
habuit filiam cesaris in vxorem· et sic erāt
affines Rupperunt eciā federa amicicie et
collegii ut pz per suetonium li· i· ubi refert
cesarem pompeium colligasse se cum crasso
ne quid fieret in re publica sine eorum con
sensu Et tamen ista federa fregerunt ut pz
per luchanum in principio Sequitur Glosa
Non sunt nra] Alloquitur omnes generaliter
raptores et bonorum temporalium possessores quod ra
pta et possessa sunt non eorum Cassianus
in collacionibus sanctorum patrum nihil nrum
ē nisi quod corde possessum atque aīe nre cohe
rens ē quod a nobis prorsus aufferri non
pot ergo ista pnt aufferri ergo nō sunt nra Et
quod nō sunt nra pz quia transferunt ad alium
per successionem ul' pcunque ales pcunque alium modum
Item quod omnia que nos preciosa extim
amus et pp que exponimur periculo
sunt nihil et ponit exemplum de auro con
dito in uisceribus terre Seneca etc
Uolo conspectu meo ponē que geniam
oculos regum quam perstringunt nolo i
tueri pcia sanguinis aīarum quam irarum prima
mihi luxuria spolia ppone sine illa vi
per ordinem expandere sine ut ē melius
in unum aceruum dare video elaboratam sc
rupulosa distinctione testudinem· et fe
dissimorum pigerrimorumque animalium testas
ingentibus preciis emptas in quibus illa t
ipa quam placet uarietas subditis medicami
tis in similitudinem ueri coloratur Video t
istic mensas et extimatum lignum senatorio
sensu eo preciosius quo illud in plures no
dos arboris infelicitas torsit Video istic
cristallum quorum excedit fragilitas precium
omnium enim rerum uoluptas apud imperitos
ipō quo fugare dz periculo crescat Video
murrea pocula· paruum· luxuria magno
fuerint nisi quod nomen aut capacibus gemme
inter se propinauerint Video uniones
nō singulos singulis auribus comparatos
et iam enim exercitate aures oneri fe
rendo sunt iungunt inter se insuper et alii
binis supponuntur nō satis muliebris insania

niros superererat nisi bina et trina patrimo
nia auribus singulis appendissent Et ista
Quid agis auaricia quam rex conditite
aurum tuum uictum est omnia ista enim que re
tuli in maiore honore precio que sunt Nunc
nolo tuas opes recognoscere laminas
utriusque materie ad quas cupiditas nostra
caligat At me hercle terra qui quicquid
utile futurum erat nobis protulit ista def
fodit et mersit et ut noxiosis rebus ac
malo gencium in medium profecturis to
to pondere incubuit vii de beneficiis
Uolo conspectui meo ponere) preponitur glo
adque auaricia inhiat et per que homines
exponunt animas suas periculo corpora et hoc
est quod dicit precia sanguine animam que nostram et
exponunt illa que sunt ad superfluitatem et ad
delicias quam hic uocat luxuriam sic enim
delicatum cultum et delicias Maximus va
lerius refert in titulo de luxuria Glosa
Scrupulosa distinctione) testudo est animal
inclusum infra testas unde dicit testudo ad
similitudinem animalis fiunt testudines et hedifi
cijs fiunt eciam in uestibus tempore pluuiano i
prout eciam dici conche marine que nascuntur
ultra indiam ut refert solinus nili qui di
pollisotor circa insulam cabronianam in
quibus nascuntur uniones ut dicit Jeronimus
in epistola quibus nobilium feminarum ardet am
bicio isti conchilia cum lapidibus istis de
ducta sunt tempore sille primo autem tempore senece e
rant in magna copia Rome et uendebantur
carissime et hoc est quod dicit testas in gentibus
preciis emptis in omnibus iste similitudines
uiui animalis arte imprimebantur Sequitur glo
Mensas et extimatum ligni) cernebat me
sas de masero uel simili ligno et hoc est quod dicit
in plures modos arboris infelicitas torsit
et uendebantur carissime et hoc est quod dicit sena
Quorum excedit fragilitas precium Cetoro sensu glo
Bibebant in uasis de cristallo lapide albis
simo qui est magni precij sed maioris fragilita
tis nam facilime frangitur sicut uitrum
et hoc est quod dicit fragilitas excedit precium
Periculo crescat) hic est dicitur litera lumina glo
temeritas crescat Cupiendo illa que sunt
magni precij uel magni periculi cum tamen periculum
et precium deberent temeritatem reprimere et
hoc est quod dicit quo fugare debet periculum uel precio crescat
Parum est luxuria) Vult dicere quod luxuria glo
sic accipiendo eam sicut in mediate iam
dictum est non ultum fuerat cito quod in uno ex
cedat modum nolendo habere poculum et lapide
precioso scilicet quod homo in omnibus uelit luxu
riari non solum in bibendo sed eciam in osten
tando sicut mulieres noluerunt habere lapides
in auribus et ideo dicit ex ceratite aures
onera ferendo sunt scilicet quia nolebant uel duos
lapides in qualibet aure et ista stulticia
mulierum superant uiros qui hoc substine
bant ut bina et trina patrimonia scilicet ualorem

trium hereditatum portabant in auribus
et non sufficiebant tempore senece habere lapides
tanti ualoris quia hic dicit uniones eo
quod singuli soli nascantur in illis conchis ultra
indiam sicut iam dictum est in glo que incipit
scrupulosa sed eciam uolebant habere uasa de
lapide precioso magna et lata in quibus uome
rent et sic habebant lapides et ostentandum
et bibendum et ad uomendum et hoc est quod dicit
nisi quod uomant capacibus gemmis Glosa
Aliis binis supponuntur) hoc dicit propter uniones
que colligabantur ad inuicem in uno an
nulo qui postea inserebatur Sequitur glo
Laminas utriusque materie) scilicet argenti et auri
ad quas caligamus aspiciendo et cupiendo
sed minus ualent quam illi lapides et natura
aurum et argentum abscondit in uisceribus
terre quia dampnosa erant nobis aut posuit
Item quod auaricia attendit illa in spiraculo
que non potest palpari ut raciones et sub
Quid sunt iste tibi) putaciones usurariorum
Obule quod computaciones et ue Senec
nale tempus et sanguinolente centesime
uoluntaria mala et ex institucione nostra pe
dencia in quibus nihil est quod subici oc
culis quod teneri manu possunt inanis aua
ricie sunt omnio libro eodem Sequitur Glo
Quid sunt iste tabule) Tabulas appellat instru
menta quibus debitores obligantur credi
toribus computaciones uocat numeracio
nes et calculaciones usurariorum uenale tempus
quia usurarij uendunt tempora quanto enim pluriori
tempore debitor pecuniam usurarij tenuerit tanto
grauius fenus usurarius exigit sanguino
lentas uero centesima appellat illam usuram
que in capite anni adequat capitale ut
qui prestiterit centum uelit alios centum pro
usura et talis usura est sanguinolenta quia que
uehementer eum urgit elicit sanguinem quia sub
trahuntur ei alimenta ex quibus fit caro et sang
uis Vel aliter quia debitor uidens se sic cr
uciatum uulnerat aliquem creditorem Omnia ista
sunt uoluntaria mala quia in malo utriusque i
fiunt tales contractus et sunt uoluntarij uoluntate
communicantium et omnia ista sunt ymaginaciones hominum
quia nec uidentur nec palpantur Item
quod auarus possessor non est dominus rerum
sed archa quod non habet illa bona si auarus
est et si prodigus paruo tempore possidebit Seneca
Magnam pecuniam habet hominem illum
indicas archa est Quis erario i
quis plenus in modum loculis et istum quem
dominum existimas pecunie loculus est consulta
habet utrum auarus an prodigus est nescis
si prodigus est non habebit si auarus non habet
De remedijs fortuitorum Sequitur Glosa
Hominem illum indicas) Archa nullum dominium habet
super pecuniam que in ipsa existit sed solum ipsam
habet conseruare Ita auarus pecunie est seruator
et non dominus et ad nullam sui utilitatem potest con
uertere Et ideo tales dicuntur uiri diuiciarum i

sedm et nō dicitur diuicie viroz Ipsē nihil
inuenerunt viri diuiciarum manibus suis · hoc
ē qd dicit si auarus est nō hēt ꝯ pecuniam
sed habent ab ea · Item consolatur pulchre

Pecuniam perdidisti qui perdidit pecuniam
perdidisti o te felicem si cū illa3 Seneca
auariciam pdidisti si manz illa apud te
tū ut cuiqz felicior qz tanto malo materia
subducta ē pecuniam pdidisti et illa quam
multos eius nūc in via expedicior domi tu
cior nō habis · sz nō timebis heredem ero
nauit te fortuna si intelligis · et tuciorem
possint loco dampnum putas remediū ē
defles gemis miserum te calamitas qz opi
bus exclusus ē tuo vicio ista tibi iactura
tam grauis ē nō tam moleste ferres si
timuisses pditurus habuisses pecuniam pdidi
sti nepe ut tu hēres alius ante te pdiderat
Pecuniam pdidisti pecunia Ex remedijs fortuitorum
ad animum nihil ptinet verum ē dicē sz indirecte
ptinet · quia inde emuntur libri et soluūtur ma
gistri quorum doctrina ptinet ad animum Glosa
Non hēbis sz nō timebis] paup qui nihil
hz nō hz heredem sz hoc bonum hz qd nō timet
qd de suo herede interficiant sicut pleriqz
Tuo vicio ista tibi] Viciū nō est factum est
est in paupertate Unde appoleius i ap glo
polegia ad claudium pconsulem paupertas
neminem unqz supbia inflauit · neminem po
tencia dampnauit · neminem tyrannide efferauit
mit delicias ventris et igniuit neqz vult
nullas neqz pot Ecce hec et alia flagi
cia diuiciarum ampliora vicia hēre solent ex
quibus concluditur qz vicium nō ē in paup
tate Seneca li° de remedijs fortuitorum in
paupertate non est vicium sz in paupere Item

Pecunia ad animum nihil qui pecunia nō p
ptinet nō magis qz tinet ad animum Deū
ad deos immortales omnia ista q imperita
ingenia et nimis corporibus suis addita
suspiciunt lapides aurum et argentum et
magni leuatiqz mensarum orbes terrena sunt
pondera q nō pot amare sincerus animus
nec nature sue memor libro eodem glo
Pecunia ad animum] Verum ē dicē aliqs directe ꝯ
indirecte ptinet · quia inde emuntur libri et
soluūtur magistri quorum doctrina ad animum ptinet
Imperita ingenia] Hoies rudes et grossi glo
qui parum aut nihil transcendunt limites
corporis suspiciunt · i · sursum aspiciunt re
putantes magnum et altum negocium habere
aurum lapides et argentum et magnos et e
leuatos mensarum orbes · hoc dicit ꝑ pecuniam
quam nummularij tenent coram se in mensa
que eleuatur in modum montis et expandi
tur in circuitu orbicularitur et hoc ē qd
dicit magni leuatiqz mensarum orbes que omia
animus purus et sincerus purum et sincerum
uocat animum hentem virtutem terciū gra
dus que sunt animi abstersi et ab omi asperitate t
humus terrestritatis depurati ut dicit macrobius
in commento sup sompnium Scipionis ē doct
na platonis phi talis inquit phus pecunia
nō amat pot etiam intelligi sincerus ani
mus hens virtutes primi gradus que sunt pol
licate et ciuiles · talis inquam animus nō hēt
diuicias sistendo amorem in eis sed bene
ordinando ad aliud Item quomodo auaricia

Monstro simul similis est monstro
ē auaricia se sa et qz omnes nascuntur
nihil Quid enim stultius ut diuidi Sene
ca solet quam via deficiente augere viaticum
Omnes infirmitates terra nudos suscipit · nō te
pudet sordidius viuere quam nasci li° de moribus
Que est maxima egestas auaricia pecu
nie oportet imperare nō seruire eodem libro
Pecunia nō saciat auariciam sz irritat li° eod
Monstro similis ē auaricia] Res dicit glo
monstruosa que ē pter ordinem nature · bona
autem tpalia de quibus est auaricia ordinantur
ad comoda vite presentis in qua senex diu est
nō pot Unde tullius libro de senectute Se
nex scit diu se viuere nō posse iuuenis aut
diu sperat diu se ee victurum sepe decipitur
Non depudet sordibus] Vinea quam nasci glo
hoies nascuntur valde sordidi quantum ad sor
des corporales sz valde mundi quantum ad culpas
actuales · et hoc vult dicē qz nascimur mundi
sine sordibus auaricie · et cum utriqz alterius
maius qz tu inmundiciam nō fuimus viuendo et
de hoc debemus erubescere Sequitur glo
Que est egestas maxima] Ondit tullius in libro
de paradoxis omnes auaros ee egenos et allo
quitur marchum crassum · ad cuius euidenciam
sciendum ē qz marchus crassus sicut dicit t
paulus orosius in consulatu fuit collega pō
pey · homo inexplebilis cupiditatis · pecuniam
sortitus imparatos omibus gentibus p quas it
hunt auxilia indixit pcia exegit · et sic con
gregauit infinitum thezaurum · Ostendit at
tullius qd quia auarus erat ipm ee pauperem
et egenum · et sic alloquitur eum Que ē ista
marche crasse in extollendo pecunia tua tam
insolens ostentacio Si enim ꝑ cupiditatem
pecunie cottidie postes · cottidie decipis ex
rarium publicum depilas socios spolias · sunt
ne hec signa habundantis aut egentis animus
hoies omnes dicti consueuit nō archa · primus
fructus diuiciarum est copia quam diu inanem
te videbo diuitem non reputabo Item t
quomodo auaricia ē cā omnium viciorum et exem

Circa pecuniam plurimum plificat de multis
mum vociferacionis ē hec fo Sene
ca defatigat pretores liberorum qz committit ue
nena miscet gladios tam percussoribus quam
legionibus tradit · hec est sanguine meo deli
buta ꝑ hanc uxorum maritorumqz noctes
strepunt litibus · et tribunalia magistra
tū primit turba reges seuiunt rapiuntqz
et ciuitates longo seculorum labore constructas
tas euertunt ut aurum argentumqz in cine
re urbium scrutentur libet intueri fiscos in

Auaricia

angulo iacentes. hii sunt pp quos uene cla
more timescunt fremitu iudicioz basilice
resonant euocati ex longinquis regionibus
iudices sedent iudicaturi cuius iusticior a-
narica sit Quid si non pp fiscum quidem sed
pugnum est aut imputatum a seruo denarium
senex sine herede moriturus stomaco di-
rumpitur Qui pp usuram aut millesimam
ualitudinarius fenerator distortis pedibus
manibusque ad comparandum nisi relictis
clamat ac per admonicionem asses suos in
ipsis morbi accessionibus uendicat et infra
Ista quod appetitus quam exigua sunt nec possunt
ad alterum nisi alteri erepta transferri Ea-
dem affectantibus pugnam et iurgia conci-
tant iii de Ira Secuntur secundum ordinem
Hec fora defatigant) pp pecuniam enim et iu glo
dices sedent et aduocati proponunt et notarii
scribunt et forum fatigatur audiendo criminia-
ciones litis contestaciones calumpnias et colli-
siones Partes liberosque committit ad pugnam glo
nam et ad lites Uenena miscet in medio glo
consistent aduenca nouerce in pugnis ut
filii eam sint dicciores Gladios tam percussoribus glo
idest raptoribus qui ut rapiant interficiunt
eodem modo legiones ut rapiant interficiunt uel
aliter quia pp pecuniam militant et sic pecunia est
causa pp quam recipiunt arma nomine milicie contra
hostes Hec est sanguine) pp enim appetitum pe-
cunie frequenter sanguis humanus effunditur glo
Strepunt litibus) uidelicet quomodo conferunt glo
de expensis et aliis aduttilitate domus pertinentibus
Et tribunalia) conuinunt enim omnes controuer glo
sia et lites que proponuntur magistratibus uidelicet
illis per quos regitur res publica sunt de pecunia et
pp pecuniam Ut aurum argentumque) propter pecuniam glo
cum reges fuerunt crudeles euertendo ciuitates
nobilissimas quarum diuicias exustis ciuitati-
bus reperiunt in cineribus earundem conflatis
metallis sicut Orosius et Iustinus qui cor-
into combusta fluxerunt metalla permixta ex
omnibus et inde facta sunt uasa chorincia de
permixcione omnium metallorum Et hoc est quod dicit
intuens fiscos in angulo iacentes id est publicas
diuicias conflatas in angulis quia metalla
conflata fluunt ad locum inferiorem quem hic
uocat angulum Uene clamore) propter pecuniam glo
homo irascitur et iratus clamat et ira et cla-
mor faciunt intumescere uenas et talis cla-
mor fremebat in basilicas ubi audiebantur
lites et reddebant iura propterea secundum morem illius
temporis quia hodie non licet audire lites causas
in templis ubi sedebant iudices uocati a longin-
quis partibus uidelicet ne amore uel odio ingra-
nament partes alterius deducerentur Isti habe-
bant congnoscere cuius auaricia esset iustior
quod ideo dicit Seneca quia litigantes cri-
minum habent pecuniam cuius desiderium inor-
dinatum nihil aliud est quam uicium auaricie
Quid si non pp fiscum) Inuehitur Seneca contra glo
senes auaros qui accenduntur maxima ira non

pp magnas diuicias et hoc est quod dicit non pp
fiscum quidem sed pp modicam pecuniam quam hic
uocat pugnum eris id est nummi sed est propter unum
denarium quem seruus non bene computando perdi-
dit Et hoc est quod dicit aut imputatum id est non
bene computatum a seruo denarium stomacho di-
rumpitur id est pp iram et tamen est moriturus sine he-
rede id est ex senato quia caret filio et nepotibus
Qui pp usuram aut millesimam) Inuehitur contra glo
auariciam infirmorum qui cum sint distorti pe-
dibus et manibus in toto corpore impediti nihil
ominus uadunt ad iudicia ad repetendum usuras
et in ipsis accessionibus sue egritudinis pecuniam
suam recuperant et hoc est quod dicit ac per admoni-
cionem id est tribunalia asses suos in ipsis mor-
bi accessionibus uendicant et ubique clamant
nisi relictis uidelicet que uoluntarie relinquit
ad ulteriores usuras Usuram aut millesi-
mam hic uocat que in decuplo excedit ca-
pitale Centesima enim est illa que adequat
uel aliter millesima que est millesima pars ca-
pitalis et ita tamen pro modica pecunia cla-
mant et irascitur et huic consonat ex-
posicioni textus superior de denario non bene com-
putato a seruo Pugnam et iurgia conci glo
Idem pitius et similitudo est cum dilectionis per se
paciens aut est cum odii et turbacionis quando in
assecucione rei desiderate unus impedit alium
Et ideo unum ethicorum dicit Aristoteles quod figuli corrixantur
ad inuicem et qui sunt eiusdem artis uidelicet
lucrum desideratum in quo unus impedit alium
ita est in proposito quod eandem pecuniam desideran-
tes impediunt se mutuo Et hoc est quod dicit eadem
affectantibus pugnam et iurgia concitant hoc
patet in competitoribus eiusdem dignitatis et in co
electis in eodem beneficio Item quomodo pec-
cunia plus mali nobis facit quam quecumque
alia erumpna et quod leuior est dolor non
habere quam habita perdere et quod diuitibus
et pauperibus par dolor est in rebus amissis
Transeamus ad patrimonia maxima Seneca
Ceterumpnarum humanarum materiam Nam si
omnia alia quibus cingimur compares mor-
tes egritaciones metus desideria dolorum
laborumque pacienciam cum hiis que nobis ma-
la pecunia ista exhibeant hec pars multum pre-
grabit Itaque cogitandum est quanto leuior do-
lor sit non habere quam perdere et intelligimus
paupertatem eo minorem aliis minorem tormen-
torum quo minorem dampnorum esse materiam
Erras enim si putas animosius detrimenta
diuites ferre maxima minimisque corporibus
par est dolor uulneris Bion eleganter
ait non minus molestum esse caluis quam coma-
tis pilos euelli Idem scias licet de pau-
peribus locupletibus quod par illis esse tormen-
tum Utrisque enim pecunia sua obesit nec
sine sensu reuelli potest de tranquillitate et
animi Item quomodo auaricia ex magno animo
non procedit ix ca de in c non est Item et
qualiter auaricia pecuniam permittit sic luxuria

uoluptates

voluptates R. tr. de ambicione c. i. Item de
illo qui dicit se incisse avariciam ambicio-
nem et metum mortis R. tr. de perfectu c. i.
Item qualiter addiscendam avariciam quem
R. tr. de contemptu c. v. Item quomodo vires et
optime positas irrumpit avaricia et dum
seducere aliquid cupit atque in suum vertere
et omnia fecit aliena et multa concupiscendo
omnia amisit Require titulum et c. de statu
Transeamus et infra desideria) desiderium glo
est rei non habite Vocat autem hic desideria a-
missiones propinquorum ut fratrum filiorum et
huiusmodi li. de bello civili Dolorem laborumque pa glo
Circa ut dicit tullius ii li. de tusculanis quibus
non distinguunt inter laborem et dolorem Et
ideo cum paciencia sit dolor sequitur quod sit la
borumque ideo etiam virgilius vi eneydos con
iungit Terribiles visu forme dolorque labo-
rque Ibidem tullius introducit de mario quod qui
excercatum ducebat laborat quomodo causa sibi secari
Curisque enim pecunia) id est ad quam dolebat
sit et in corporata fuit sicut est simile in glo
gustini super illo verbo divicie si affluant no
lite cor apponere quod qui apponitur cor transit
pecuniam in membra habentis ipsam Et ideo in
eius perdicione quasi membra perderent dolet
loquitur autem hic de divitibus et pauperibus qui cor ad
illa posuerunt Quod non aliqui ad philosophiam ve
niunt ut audiant non ut addiscant et qua
liter ad cupiditatem recti auditor faci
le concitatur premisit autem quomodo sit mode
randa discendi cupiditas et de efficacia

Id de quo queris ex hiis est philosophie rerum
que scire tantum eo ut scias pertinent sed
nihilominus quia pertinent properis nec ins
spectare libros quos cum maximo ordine
continentes totam moralem philosophiam statim ex
pediam Illud tamen prius scribam quemadmodum
tibi ista cupiditas discendi qua flagrare
te video dirigenda sit et ne ipsa se impe
diat nec passim carpenda sunt nec avide
invadenda Universa per partes pervenitur ad to
tum aptari oneri viribus debet nec plus
occupari quam cui sufficere possimus Non quantum
vis sed quantum capis hauriendum est Bonum
tamen habe animum capies quantum voles quo
plus recipit animus hoc se magis laxat Hoc
nobis preceptum acthalum memini cum sco
lam eius obsederemus et primi veniremus et
novissimi exiremus ambulantem quoque illum
ad aliquas disputaciones evocaremus non
tantum paratum discentibus sed obvium Item inquit
et docenti et discenti debet esse propositum ut ille
prodesse velit hic proficere Qui ad philosophum sco
las cottidie venit secum aliquid boni ferat
aut sanior domum redeat aut sanabilior
redibit Ita autem philosophie vis est ut non studen
tes sed etiam conversantes iuvet Qui in solem
venit licet non in hoc venit colorabitur et
Qui in unguentaria tabernacula reside
runt et paulo diucius commorati sunt odorem

secum loci ferunt Et qui ad philosophum fuerunt trax
erunt aliquid necesse est quod prodesset etiam ne
gligentibus attende quid dicam neglige
ntibus non repugnantibus Quid ergo nos novi
mus quosdam qui multis apud philosophiam an
nis persiderunt et ne colorem quidem dux
erunt Quid ni noverim pertinacissimos
quidem et assiduos quos ego non discipulos
philosophorum sed inquilinos voco Quidam
veniunt ut audiant non ut discant sicud in
theatrum voluptatis causa ad delectandas
aures oracione vel voce vel fabulis ducuntur
Magnam hanc auditorum partem videbis
cui philosophi scola diversorium ocii sit Non id agunt
ut aliqua illic vicia deponant ut aliquam
legem vite accipiant qua mores suos ex
igant sed ut oblectamento aurium perfruantur
Aliqui tamen et cum pugillaribus veniunt non
ut res excipiant sed ut verba que tam sine
perfectu alieno dicant quam sine suo audi
ant Quidam ad magnificas voces exci
tantur transeunt in affectum dicencium alacres
vultu et animo Nec aliter concitantur quam
solent frigii tibicinis sono semiviri et
ex imperio furientes rapit illos instigatque
rerum pulcritudo non verborum inanium sonitus
siquid acriter contra mortem dictum est siquid
contra fortunam contumaciter sima. pertinus que
audiunt facere afficiuntur illis et sunt quales iu
bentur si illa animo forma permaneat si
non impetum insignem posset protinus expellere
dissuasor excipiat pauci illam quam concepe
rant mentem domum perferre potuerunt
Facile est auditorem concitare ad cupidi
tatem recti Omnibus enim natura fundamen
ta dedit semenque virtutum Omnes ad omnia
ista nati sumus Cum irritator accessit tunc
illa anima bona veluti sopita excitatur
Non vides quemadmodum theatra consonent
quociens aliqua dicta sunt que publice ag
noscimus et consensu vera esse testamur li
xx. epistola c. viii. Item quod audiendo ad con-
fessionem veritatis adducimur R. tr. de a-
varicia c. i. Item quomodo qui audiunt simpho
nia ferant secum in auribus modulacionem
Require tractatum et capitulum de aure
Que scire tantum) Quedam consi derat glo
deramus scire non propter scire sed ut scita in opera
ponamus sicut sunt moralia ut est sima autem i. ethi
cor. Quedam alia desideramus scire propter lu
crum vel honorem vel propter quoddam comodum
quod inde speratur Quedam desideramus et
scire propter scire tantum que sunt methamaticales
et speculative sciencie vel sime ut est sima autem primo
methaphysice ubi dicit cognicionem sapientis scire
propter se querens illud autem quod querebant scire
lucillius erat de tercio genere ut immediate
dictum est Et hoc est quod dicit tantum i. solum eo ut sci
ant pertinent Cupiditas discendi qua glo
vult seneca immoderate ne lucillius utatur
cupiditate discendi et ideo eam tempera. etc.

ē qd dicit digerenda sit homo nō bene di
gerat cibuz supfluuz et inmoderatuz supti
ꝫ cibuz ꝯuenientez et tēporatuz et ꝓporcio
natuz digerit et incorporat sibi Ita vult
Seneca qd lucillus discat paulatiz p ptes
assumendo et minimo auriendo successiue
et nō cuz auiditate nimia totuz absorben
do et ꝓbat p silitudinez in cibo corpali q
nō debemus tm̄ de cibo sumē qñtuz vires
ad dirigenduz sufficiant Ita suo mō debe
procedere in discendo videlz audire nō tm̄
quaz als qñtuz capimus ꝫ qñtuz facultas
et vires ingenij dirigē pūt et nō amplius
Per ptes puenitur ad totuz) Vult Senec glo
q particulatim et pedetentim procedat i stu
dio et sic ꝓcedendo totum libz papiet si
aut̄ simul totum noticiam libri vel et pci
pere totum pderet Vnde alidius de intellec
tu suo loquens totuz duz assequi nititur
totuz pariter asseruitz in rei subiectus ꝓ
iciat est sīus q qui vult portare ultra vi
res suas pondus sarcine subcumbitur et
pondus oz qd deponatur Qui aut̄ p ptes
ꝯm vires suas portat finalr̄ totuz deper
tinet Ita oz ꝓcedē in discendo Et hoc qd
dicit aptum in cibo omnis dz De ista ꝓpor
cione oneris ad vires ferentis loquitur
Oracius erudiens actores librorz et doc
tores sumite materiam vris qui scribitis e
quaz in cibo et visate diu quid ferre recu
sent quid valeant humeri cui lecta potent
erit res nec facundia deseret hunc nec
lucidus ordo Sic g° tam discentes q̄ docē
tes deūt ꝯm vires ingenij sui ꝓcedere
in discendo et docendo Et hoc ē qd dicē
nō qñtuz vis ꝫ qñtuz capis hoc ē mēsu
rare capacitatez sui ingenij et scdm illaz
procedere et non secunduz cupiditatez
Capies qñtuz voles) quia cupiditati glo
tem discendi Seneca cohartauerat et li
mitauerat ꝯm capacitatem et vires in
genij credens sup hoc dolere lucilliz co
solatur euz hic et dicit qd finalr̄ sic ꝓce
dendo ꝯm regulam datam ipe lucillus discet
qñtuz volet quia feruens voluntas cum
forma superius tradita dilatat animū
ad recipienduz noticiam et ad eam re
tinendam Et hoc ē qd dicit quo plus re
cipit animus hoc se magis laxat .i. dilatat
ad scienciam discendaz et ad scitam retinēda
Odorem secum loci ferunt) vult dicē glo
qd illi qui ꝯuersantur infra aromata
odorez aromatuz secuz ferūt et qui stant
ad solem colorantur ab eo Sic qui conuisāt
cuz phis odorem et colorez aliquez phīe
secuz refferūt ꝫ ꝯtra hoc obicit de quibus
dam qui multis frequentauerūt scolas
phorz nec aliquaz utilitatez reportaue
rūt Rūdet q tales nō venerūt ut di et
vicia emendarent et ut mores dirigerent
ꝫ venerunt ad delectandas aures Et hoc
est quod dicit oblectamento aurium pfru
antur Quidam tm̄ veniant cuz pugilla
ribus ut diligenter scībant q̄ dicitur De
istis rūdet q nullam utilitatem reportāt
quia soluz actendūt ad verba que verba v
et utilia sunt dicenti vl̄ audienti Glosa
Nec aliter conantur quaz solent) Agit de
illis qui infra scolas phorz et audiendo
phiam conantur ad deponenduz vicia et
adūtuose viuenduz ꝫ istuz impetū be
nefaciendi nō ꝯtinuant tales dicit eē
frigidos semi viros .i. muliebres et insta
biles Troyani enim quos hic vocat frigi
os fuerūt ut vigilius reffert dixisse hiar
bam regem affrice loquendo de enea qui
tūc venerat in cartiginem cuz suis troy
anis cū semi viro comitatu vocauis semi
viros troyanos ꝓꝑ delicias Vnde dicit i
oreoma mentuz mitra crinemqz madentē
et q habebant mitram usqz ad mētuz ad
decorem Vult g° dicē Seneca qd sic tro
yani erant semi viri .i. muliebres et nō
erant apti armis et in bello grecorum suc
cubuerūt et sono tibicinis ipi nō cōci
tabantur ad pugnam sed ad fugam Ita t
isti qui vadunt ad scolas phorz et subito
concipiūt affectuz bene viuendi et talem
affectuz cito deponūt sūt semi viri poiā
ꝫ dcā similes troyanis quorz condicioēz
de articulando dicit q qū sūt in scolis mi
rantur pulchritudinez rerz .i. sniāz que
ꝓferūtur a pho et non actendūt ad vba
composita et posita sed ad sniās graues qū
dr̄ aliqd ꝯtra mortem et qd fortuna sit t
superanda et placent eis talia et ꝓponūt
in aīo suo et sic ꝓcedere sed talem ꝓposi
tuz deponūt ad dissuasionez ꝓꝑli qui sēp
dissuadet honesta et usqz ad domuz ꝓꝑaz
nō reportāt affectuz q̄ in scolis conceperūt
Facile ē auditorez ꝯcitare) Omīa opa na glo
turalia sūt facilia Rectitudo aut̄ est dupx
ꝫ intellectus ad ꝯsiderandum et ista recti
tudo ē quaz appellamus veritatem Cuius cu
piditas nobis naturalr̄ inserta ē Vnde
tullius libro de officiis Inprimis hoīs ꝓꝑiuz
est veri inquisicio atqz investigacio et
Ar .i. metha Omēs hoīes naturalr̄ scire
desiderant Est alia rectitudo appetitus ad
bene opanduz et ista rectitudo nihil aliud
est quaz vītus cuius semen et desideriuz nār
nob insertuz ē Vnde boecius ij° de consolaci
one Est mentibus hominuz veri boniqz nār in
serta cupiditas Et beatus anthonius ut hēt
in legenda sua dicit dis. suis nolite nomē
vītutis tamq̄ extraneuz horrere huius rei
nā nobis inserta ē Ista ē g° cā quare au
ditores facilr̄ ꝯcitantur ad cupiditatez recti
Omnibus enim natura fundamenta dedit semē glo
Semen vītutuz moraliuz ē rō qua existente
recta opaciones recte humane ab ea ꝓcedūt
et nō sunt vītuose et sicut in seīe ꝯsistit vītus

actiua aqua arbores et aialia pcedunt. ita in rone ɔsistit et ab ea sicut a semine pcedit oes virtutes morales Ar. ii ethicorum dicit q virtus ɔsistit in medio et duplici existente medio dicit in medio 2m indicium rōnis fundamenta aut virtutum moralium sunt irascibilis et concupiscibilis ut Ar ponit iii ethicorum et dicit ea ee racionabilia .s. p ptcipacionem inquantum sunt apta obedire rōni ut Ar. dicit ibidem Et sic semen et fundamenta insunt nobis aute et ad opa virtutis nati sumus et ideo cum irritator .s. pvocator ad bonum accedit psidens nobis illa ad q nati sumus aia bona velud dormiens excitatur .s. ad opa virtutis glo

Non inde quēadmodum teatra probat q supius dcm est q facile e auditorem concitari ad recta p hoc qd dicit in theatris In theatris enim ɔueniebant ppli ad audiendum poetas et cum a poetis recitabant carmina coformia auditoribus tunc ɔsonabant et cōsensum ondebant q bene dcm esset Vnde Juuenalis refert de quodam poeta qui tunc erat coram pplo audienti q sepe frangebat sub sillaba versum videlicet quia pplus consonabat et cōcrepabat consenciendo et applaudendo que ille dicebat. et hoc e qd dicit consensu vera ee testamur Q. nō aures malis

vocibus sint claudende ubi aut premisit q sermo vicior multum nocet dcm

Sunt quidam qui vicia gestant hor. sermo multum nocet Nam eciam si non statim officit semina in animo relinquid Sequiturque nos eciam cum abalio dicessimus resurrecturum postea malum Quēadmodum qui audierunt simphoniam ferunt secum in auribus modulacionem illam ad dulcedinem cantuum q cogitaciones impedit nec ad seria patitur intendi sicut adulatorum et praua laudancium sermo diucius heret quam auditur nec facile e animo dulcem excitare sonum p sequitur et durat et ex interuallo recurrit Jdeo claudende sunt aures malis vocibus et quidem Nam cum inicium fecerunt admisse sunt plus audent Jnde ad hoc p ueniuntur verba Virtus est philosofia et iusticia viborum in animum crepitus sunt Vna felicitas bone vite facere est libere firmo patrimonio hoc est in vere hoc est se mortalem meminisse fluunt dies et irreparabilis vita decurrit li. xxii. epla cxxii. glo

Sunt quidam qui vicia gestant .s. in ppaculo et verbis ea manifestant de quibus salamon gloriantur cum male fecerint et ysaias petum suum qui i sodoma pdicauerunt nec absconderunt horum smones viciandos ee dicit quia nō solum ledunt qui audiuntur sed semina mala in animo relinquunt et pbat p silitudinem de simphonia que non solum animum allicit dum auditur sed eciam post illam modulacionem et suauitatem cantus animo secum portat nec pōt ad seriosas cogitaciones se deducere ppter illam dulcedinem relictam et cantu simphonie Simphonia marie hic appriat adulatoribus quorum voces blande sunt et dulces et non habent suauitatem simphonie quorum dulcedo plus durat q audiatur in aio superhoc cogitantis et eciam ex interuallis tales cogitaciones postea resumentis et hoc e qd dicit psequitur et durat et ex interuallo recurrit et cā e quia ille sonus adulancium suauis est et ideo nō e facile excutere et de animo excludere sequitur glo

Claudende sunt aures malis vocibus et quidem primis claudunt aures qui imponunt silencium talia dicenti vel recedendo vel sicut dicit Jeronimus in eplis faciem tristem et displicabilem exhibendo Vnde dicit si tristem viderit faciem audientis illico conticescet herent labia saliua siccata et istud debet fieri in principio Vnde ouidius principiis obstat et hoc e qd dicit malis vocibus et quidem primis et assignat cam dicens Nam cum inicium fecerunt admisseque sunt plus audent videlicet quia omnibus mala et mala loquentibus

Virtus et philosofia et ceteris crepitus cresscit glo deridebant isti volentes viuere viciose q virtus dicit in phia morali et dicebant q delicus nihil e nisi strepitus viborum vanorum et stultorum sed veram felicitatem dicebant et bonam vitam firmum patrimonio et delectacionibus et adiungebant quia vita pre labitur et nos sumus mortales Jdeo anteq laberetur et mors veniret pueniente volebant delectacionibus et fruicionibus

Aspera et aduersa

Q. nō stulti sunt multi qui nō credunt posse tollerare sapientem illa que ipi putant et modicum plus cum ipse omnia simul aduersa possit sua virtute ferre

Si ex inbecillitate nra cōiect. Seneca tiran capitis ingentis animi et cum cogitatis quantum putetis nos pati posse sapiencie paulo ulteriorem terminum assignatis At illum in aliis mundi finibus sua virtus collocauit nihil nobiscum cōmune habentem Quarum et aspera et queque tollerata grauia sunt auditu que et visu fugienda nō ebruetur eorum cetu et qualis singulis tales uniuersis obsistit qui dicit illud tollerabile sapienti illud intollerabile et animi magnitudinem infra certos fines tenet male agit vincit nos fortuna nisi tota vincatur ii. de prouidencia glo

Si ex inbecillitate ɔsultum e omne mensura sua extimare alios ppter qd et in causa salustius se dicit de terciam ascendo quia q quisque sibi facilia credit equo aio recipit a credulo supra ea veluti ficta p fatis ducit Debemus aut attendere qd natura nō fecit omnes pares corpe alios fortes alios debiles nam samsonem et herculem

achilem et hectorem et siles fecit adeo for
tes qd eorum gesta qn narrantur audientes
audientes vertunt in stuporem non tamen ideo
debemus crede illa fuisse falsa quia illa nec
adequare non possumus nec etiam approquinquare
et sicut natura fecit magnam inequalitatem
in magnitudine et viribus corporum non min
norem fecit disparitatem in vigore anim
nam quantum ad memoriam Seneca mille
nomina et ducentos versus datos statim red
deret nomina quo erant ordine dicta Versus
ab ultimo reincipiendo recitabat et latro in
eodem li declamacionum refert eius velocitatem
seberet · que semel audierat statim dicebat · nec o
portebat qd eadem causa ad discendi religeret
et cyneas qui missus a pirro legatus ad
romanos postero die nomine homo et se
natum et omnem urbanam circumfusam sena
tum plebem nominibus suis persalutavit quantum
vero ad ingenium socratem platonem aris
totilem augustinum tholomeum ypocratem
et siles · ita sup ceteros natura extollit et
limites humane condicionis extendisse videatur
quos omnes sup notatos et quantum ad corpa
les et quantum ad spirituales condiciones non de
bemus extimare mensura inbecillitatis
nre et ideo Seneca reprehendit hic illos
qui propria consideracione condicionis extimabant
sapientem non posse tollerare mala que ipi
possunt et aliqui modicum plus Seneca
autem dicit qd omnes singulariter adversitates
tollerare pot et omnes sil · et hoc est qd dicit
aspera et quecumque tollerari gravia sunt au
ditu que et visu fugienda non obruetur cor
cetu et dicit ulterius qd sicut est fortis ad tol
lerandam unam adversitatem singulariter
ita generaliter omnes simul et sic nihil est sibi into
llerabile · et ideo qui magnitudinem animi sapie
tis limitat mensura sua vel limitat assig
nando sibi qd quedam possit tollerare et
quedam non male agit · i · perverse iudicat · et
assignat causam perversi iudicii qd secundum
dicta istorum fortuna aliquando vinceret sapientem
sed sapiens est sup fortunam quam non vinceret
nisi totum vinceret et hoc est qd dicitur nos for
tuna nisi tota vincitur Qd morbi et in
debilitates et funera et huiusmodi sunt
humane condicionis Seneca dicit

Quam me hercle stulticia est et ig
norancia condicionis sue dolere ·
qd aliquid tibi incidit durius eque mirari
aut indigne ferre ea que tam bonis
quam malis accidunt morbos dico fune
ra debilitates et cetera ex transverso in
vitam humanam incurrencia de vita beata
Que tam bonis | Reprehendit stulticiam glo
illorum qui singulariter conqueruntur de propriis
infortuniis cum tamen non sint propria alicuius ad
versa et calamitates sed sunt condiciones huma
ne et ideo dicit istam esse stulticiam et ig
noranciam sue condicionis humane · quia
ad humanam condicionem ista pertinent probat
per hoc quia indifferenter bonis et malis acci
dunt Refert valerius ti · de sapienter dicit qd
salon rex athenensium cum videret quendam
ex amicis graviter merentem in arcem eum
ad se perduxit · et voluit qd per omnia tecta illius
urbis oculos circumferret ubi factum cum advertit
dicit eum qd sub omnibus illis tectis fuerant
multi luctus multe calamitates et orbitates
notans per hoc qd dolores et cruciatus non sunt
mala alicuius propria sed sunt humane generis communia
et ideo qui conqueritur de illis se hominem esse conqueritur
Consolacio naufragii qui evaserit Sene

Naufragium fecit cogitacio non qd perdi
deris sed qd evaserit nudus exisset
tum omnibus perire potuisti de remediis fortui
Qd in omni adversitate debet homo cogi
tare que sunt consolacionis Seneca

In latrones incidi · alius in accusatores
alius in fraudatores · alius in fures pl
ena insidiis vita est Noli queri qd incideris
sed gaude qd evaseris eodem libro glosa
Sed gaude qd evaseris | mala que nos p
sencialiter affligunt de preterito letificant ·
evasa sunt querit boecius prima · pro · in c · delec
tacione utrum malum sit cum delectacionis
ridet qd sic quia malum in evasum habet racionem
boni · bonum autem prius est cum delectacionis isto
modo introducit virgilius i · eneydos eneam
consolantem socios sup malis tollerati quibus
enumeratis concludit hec olim meminisse
iuvabit ibi accipitur olim in futuro Vult
dicere qd in futuro tempore omnibus adversitatibus
superatis evasis iuvabit eos evasisse · et de
lectabuntur talia referre Et hoc est qd dicit
gaude quod evaseris Qd nullus eximitur
a adversitatibus Seneca

Mors exilium luctus dolor non sunt supplicia · sed tributa
vivendi Neminem illesum facta transmit
Neminem illesum facta tran | sunt eodem li ·
In omnibus temporibus retroactis non reperiuntur glo
nisi duo quos illesos facta transmiserunt
videlicet apud grecos agalus sofirus · apud latinos
metellus ut dicit solinus in li · qui scribitur poli
histor · isti duo soli non habuerunt in cursum ali
cuius adversitatis idem dicit valerius ti · de fe
licitate Unde quod dicit hic neminem debet
intelligi qd quia pauci sunt qui aliquibus infortu
niis non tanguntur Item qd quilibet de
adversitatibus humanis oportet habere porci

Mille corporum et animorum omnem suam Senec
animorum pestes · et bella et latro
cinia et venena et naufragia · et intempe
ries celi corporis que et carissimorum acerba
desideria et mors incertus que finis per
penam cruciatique deliberatem · et per
pende quid velis de consolacione ad marciam
Acerba desideria | Vocat hic mortes per glo
quinquorum carissimorum · qui in iuventute mo
riuntur talia funera dicitur acerba · quia non per
venerit ad annorum maturitatem ad similitudinem

fructuū acerbor qui nō puenerūt ad ma-
turitatē Marcia aūt p̄diderat filiū adole-
scentem · de cui⁹ morte acerba acerbissime
dolebat · et iō eius desideriū · quod ē semp
rei non habite Seneca vocat acerbum
Perpende quid velis Vult dicē multe et glo
multe sunt calamitates hūano generi assi-
gnate · quedam intrinsece · quedam extrinse-
ce Intrinsece animi et corpis egritudi-
nes que sunt plusquam mille Extrinsece
q̄stiōz ad ppinquorum casus et amissiones
bonor et inhonorationes et contumelie
hmōi de quibus malis oportet qd' quilibet
habeat porcionem suam Et ideo dicit ppende
quid velis Simile habes in valerio ti· de
sapienter dcīs q solon atheniēz simulimō
consolatus · eo quod maiorem ptem calam-
itatum humanarum hn̄ent q ipsi ingerēt
Item quō nullum malum est tm̄ quantum ar-
In hijs q mala vocantur in ditur Senec
Nichil tam terribile ac durū In nemo q
in nemo oppinio vulgi minatur verbum
quidem ipsum persuasione quadam et cō-
sensu iam asperi⁹ ad aures venit et au-
dientes tamq̄ triste et execrabile ferit
ita enim populus iussit Et populiscita ex
magna pte sapientes abrogant · de con-
solacione ad helbiam Populiscita ex mag glo
Ius scriptum est lex plebiscita senatum consulta
principum placita ptorum · et edilium edicta et
responsa prudencium ut hētur li· instituciō
omnium · de iure naturali gencium et civili Sunt
aūt plebiscita iura que plebs romana con-
dit vel tribunus plebis que iura senatus re-
cedit ut duorū gregor legem aggrariam
et curionis legem de publicando iube ut
reffert suetoni⁹ li· de bello civili · et sic po-
puliscita · i · plebiscita sapientes · i · senatores
abrogant Vult dicē qd' pplus et vulgus in-
bent et decernit q magne adūsitates sūt
magna mala · et reputant illa calamitates
et vocant terribilia et dura et execrabilia
et tristia · et tamen nō ita sūt · sed frequēter
sūt ad exercitium virtutum et pbono illor qui-
bus accidunt Et ideo nō debem⁹ consentire
opiōni vulgi · sed debem⁹ imitari senato-
res · et ista plebiscita · i · opiniones istas fal-
sas de infortunijs abrogare et cetera Item
q aspera non sunt mala cū frequenter
sunt ad utilitatem ipsorum Seneca
Procedente orōne ostendam q nō sit
q̄ videntur mala nūc illud dico ista
que vocas aspera que adūsa et abhoī-
nanda primū · pro ipsis ēē quibus accidunt
deinde puniss quorum maior dijs circa
quam singulorum ē p de providencia glosa
Pro ipsis ēē quibus · i · ad bonū et ad utilita-
tem eorum quibus tales asperitates contingunt
Unde hr̄ eodem Seneca bonū virū in deli-
cijs nō hēt experitur indurat sibi illum pparat
et ibidem opus ē ad noticiam sui experimento

quisque possit nisi temptando nō docuit itaque
quidem ultro se cessantibus malis obtulerūt
et virtuti iture in obscurum occasionem p quam
enitesceret quesiuerūt · gaudent magni viri
aliquā rebus adūsis Salusti⁹ reffert de cesare
qd' optabat ferocem sibi decerni provinciam
ut eius virtus enitesceret Item quō fre-
quenter in bonī paciencium sunt adver-
sitates quibus vicia curantur Seneca
Pro ipsis est iniquus merilium pci in
egestatem deducta liberos ac conijugem
auferri ignominia effici et debilitari si
miraris hoc pro aliquo ēē mirabens · quos-
dam ferro et igne curari ... fame ac
Nichil michi videtur infelici⁹ Seneca
eo cui nihil umquā evenit adūsi eodem li
Quosdam ferro igne Quidius de reme glo
dio amoris Ut corpore valeas ferrū pa-
ciens et ignes · Nam fistula et cancer fer-
ro cadenti curantur Ita etiam egritudi-
nes mentis penis cohercentur Unde sic
iura civilia ad civitatis sanitatem refor-
mandam civiles penas adhibent Ita et
deus ad mores hominum corrigendos et ad
bonū dirigendos asperitates flagella cru-
ciatus inducit aliquā talia non ad malor
punicionem sed ad bonorum pbacionem induat
Item ponit magna exempla adūsitatum
in excellentissimis viris qui ex hijs no-
minati sunt · et sine ipsis nō fuissent tm̄
fuissent gloriosi in quinque capitulis
Ignem experitur mediante sequitur Senec
in mucio paupertatem in fabricio exiliū
in rutilio tormenta in regulo venenū
in socrate mortem in catone malum exem-
plum ubi mala fortuna nō invenit ubi sup
Ignem expertus in mucio Reffert titus glo
livius p̄a de cada qd' cum porsena rex
clausinus obsideret romam Muci⁹ intravit
castra volens eum interficere interfecit scri-
bam eius pp quam causam iussus ē mitte
manū in ignem · et psevravit eam tenere et
nullo doloris signo ostenso · qd' miratus et
iussit vulneribus inde illa amoveri illo nole-
te viri quia erraverat de psona Tandem
regi indicat Unde porsenus recessit et ma-
nitronica regem fugavit · et sic tormentum
ignis fuit experimentum virtutis Mucij glo
Paupertatem in fabricio Fabricius consul ro-
manor bellum cum regem pirrum egit
et missum aurum respuit · et cum posset eū
veneno necare medico eiusdem hoc ipsum
pparante noluit et ipsum regem cavitum
sup hoc reddidit Seneca epla· c· et xx fa-
bricius insuam paupertatem quā sibi decus
fecerat nō aliter fugit dimicia q venenū
Venenum in socrate Sicut hētur in lib glo
platonis qui intitulatur fedon Socrates
p xi· viros qui psidebant athenensibus
coactus ē bibere cicutā nulla trepidacio-
nis nec tristicie signo ostenso dum deprimer

talitate anime disputans alacer bibit et
ut refert valerius li. de fortitudine Ulti
mus eius potus fortiter illi sit tire et cla
riz edere sonu coegit et ministro ait Critie
pprimo infinez iocata est Mos e eniz grecis
ut p bibens exprimat quis post euz potare
debeat Critia aut in numero xx era seruillius

In felix est mucius qui dexteram ig- Senec
nes hostium premit et ipse a se exigit er
roris sui penas qui regem quem armata
manu no potuit exusta fugat Quanto
felicior eet si in sinu amice foveret manu
In felix e fabricius qui ius suu quatuz are pu
blica vacavit fodit qui bellum tam cum pirro
quam cum divicijs gerit qui ad focum cenat
illas radices et herbas quas in repugnando
agro triumphalis senex vulsit ubi supra
Quod ad focum cenat| Valerius quod hic scri- glo
bitur de fabricio attribuitur marco curio
et dicit ibidem qui legati samnitum pusillo foco
cenantem qualis epulas apparatus indicio
est et attulerunt ad eum magnum pondus
auri et argentos et reffert marcum curium di
xisse quod qui [sic] vivit ut ipse vivebat talibus
donis non indigebat et quod illa refferent
et renunciarent samnitibus marcum curium
velle divitibus imperare non ipsum locupletem fieri

In felix e rutilius qui qui illum da- Seneca
mpnavit causam dicet omnibus seculis
qui equiore animo passus est se patrie eri
pi quam sibi exilium qui sille dictatori solo
aliquid negavit et revocatus no tamen re
trocessit sed longius fugit ubi supra glo
Quod ille dictatori solo| Silla expulso ma
rio dictaturam occupavit quod erat maius of
ficium urbis quod officium etiam usurpavit ce
sar qui silla ut reffert valerius li. de crude
litate proscriptorum capita cruenta in mensa
poni faciebat ut quia dentibus no poterat
saltem oculis illa mandaret et in tanto errore
et timore fuit romanis quod nullus sibi aude
bat aliquid negare solus rutilius negavit

Remanens ad regulum| Sibi reuisionez sua
quid illi fortuna nocuit qui illum Senec
documentum fidei documentum paciencie
fecit figunt cutem clavi et quocunque fati
gatum corpus declinavit vulneri incumbit
in perpetuam vigiliam suspensa sunt lumina
quantum plus tormenti tantum plus glorie
Vis scire quam nos peniteat hoc precio
extimasse virtutem reffice illum et mitte
in senatum eandem sententiam dicet Ubi supra
solacium regulo pro honesto dura tollerare
et ad causam a paciencia respicit ubi supra

Remanens ad regulum| Reffert valerius glo
li. de religione quod actilius regulus impera
tor romanorum pluris ccc castella uno impe
tu cepit in affrica et postmodum ex iucto
re speciosissimo ad miserabilem captivit
fortunam deductus captus in insidijs xanti
pi principis lacedemoniorum missus fuit

romam ad comprendum de pace vire ma
do ad actius quod nisi proficeret cartaginem
reuerteretur Romam veniens pacem dissua
sit eo quod non erat conveniens pro romanis et
cartaginem reuersus e non ignorans ad
quam exquisita supplicia reuerteretur At illi
reciderunt ei palpebras ut nunquam possit
dormire et in maximam acutis clavis
prefixam eum posuerunt ut ubicunque se incli
naret novos dolores sentiret Ista tangit
ab augustino i. de civitate dei ab orosio li. hystoria
rum et a tullio li. de officijs et de tusculanis
questionibus Dicit ergo seneca quod ista tor
menta non sunt mala quia fuerunt sibi causa
glorie preterea malum non e appetibile sed re
gula voluit ista tollerare et quod voluerat
probat per hoc quia voluntarie reuersus est
et si resuscitaretur et mitteretur romam
idem persuaderet quod persuasit Et hoc e quod di
cit reffice illum et mitte in senatum eandem
sententiam dicet pro qua interfectus est
et pro tam honesta causa pro re publica
mori sibi refrigerium fuit Item quando
fortes viri gaudent adversitatibus quibus
eorum virtus enitescat Seneca Senec

Ultro viri fortes secessantibus mal
obtulerunt et virtute itiure inobs
curum occasionem per quam enitesceret
quesiverunt Gaudent magis viri aliquando rebus
adversis non aliter quam fortes milites
belli triumpho ubi supra Guberna
torem in tempestate in acie militem in
telligas Ubi supra Sequitur Glosa
Virtutem iturum inobscurum| Illa virtus vadit
in obscurum que non patefit per opera Unde
habentes fortitudinem que non patefit in
in periculo mortis ut non sit inobscuro eorum
virtus se voluntati et periculis exponunt Et
hoc e quod dicit occasionem et per quam enitesceret
Gubernatorem in tempestate| quesiverunt
Ars gubernandi navigia non cognoscitur glo
tur in serenitate in qualibet scivit regere
sed in magna tempestate apparet qualis sit
gubernator In lembis plus non cognoscitur
valor militis sed in periculosis bellis quando acie
bus ordinatis concurritur in prelium tunc
apparet qualis sit miles Ita virtus hominis in prospe
ritate occultatur in magnis adversitatibus ppalatur

Item quando fortioribus militibus pericu
losiora mandantur ita deus meliores
acrioribus exercet experimentis Senec

Quare deus optimum quemque aut mala
valitudine aut luctu aut alijs in
comodis afficit Quia in castris
quoque periculosa fortissimis imperantur
dux lectissimos mittit qui nocturnis
ostes aggrediantur insidijs aut explorent
iter aut presidium loco deiciant Nemo
eorum qui exeunt dicit deme imperator ma
le meruit sed bene iudicavit Item dicant
quicunque iubentur pati timidis ignavisque

flebilia. Digni nisi deo sumus in quibus
experiretur quantum natura humana posset
Quare deus optimus (pati ubi supra glo
Hic assignat causam quare deus acrius
assignat flagellat bonos viros quam ma
los quia fortioribus imperator asperiora et
periculosa demandat tamquam hijs qui periti
melius agere et fortius pati eadem racione
deus fortiores calamitates inducit sup
viros bonos quia scit eos pacientius esse tollerantiores
Aut presidium loco deiceant) consuetudo glo
erat loco propinqua castris edita in altum
occupare. et in talibus locis presidium impo
nere est presidium locare arte militari mu
nitus propugnaculis et fossis. ad ista pre
sidia diruenda et deicienda non mittuntur
nisi forciores et doctiores milites. et ta
les imperatori suo gracias refferunt quod non
sunt digni magnis periculis et non conque
runtur de hoc sed gaudent et honoratos
se reputant et hoc est quod dicit de me impa
tor bene indicavit. c. exponendo me in ma
gnis periculis Ita dicit Seneca quilibet bo
nus homo debet facere quando inducunt sup
eum flagella que timidis et magnis sunt
flebilia regraciari deo qui illum indicavit
dignum tollerare dura et aspera. et in eo vo
luit ostendere quantum mali natura humana po
test tollerare Item quomodo omnes passi
Extratis siquem indica pacientem mala exi
tus exceptum venit ad illum dum feli
cem sua porcio Quisquis videtur dimi
ssus esse dilatus est ubi supra Glosa
Veniet ad illum dum felicem(. c. adversita
tis et istud est regulariter verum quamvis a
liquando regula ista fallat refert titus livius
de cada belli macedanici quod pompeius ma
gnus a magnitudine operum dictus qui tamen
habuit prosperitatem et tamen successum fortune
finaliter tamen victus a cesare fugit et in e
gyptum et ibidem interfectus est exemptus
videbatur a fortuna et tamen non erat ex
emptus sed dilatus de hoc R. et tractatu de amis
sione. c. nullum bonum in glo que incipit
de pompeij capite Alcibiades eciam cum primo
natura alis fortuna risit ultimo infortunia
decidit ut refert valerius ti. de mutacione
morum et fortune Alcibiadem due fortu
ne partite sunt altera que ei nobilitatem ex
imiam favorem civium propensum habun
dantes divicias formam corporis prestantissi
mam. altera que ei egestatem inopiam
exilium vendicionem bonorum ad ultimum vio
lentam mortem infligeret et sic videntur ex
empti ab infortunijs finaliter incidunt in ea
et sic verificatur quod hic dicitur Quis
quis videtur dimissus esse dilatus est. fallit
tamen regula in metello et aglao sophido
de quibus Va. c. eo. ti. c. mors exilium
in glo que incipit Venit venit illesum et
Quid porro Item quando meliores quiescant

et meliores laboribus fatigantur Seneca
Quid porro non est iniquum nobilissimas
virgines ad sacra facienda noctibus
excitari altissimo sompno inquietus et
tamen labor optimos citat senatus per totum
diem sepe consolitur cum illo tempore vili
ssimus quisque aut in campo ocium suum ob
lectat aut in popina latet Ubi supra
Nobilissimas virgines ad sacra facienda glo
Nobilissimas virgines hic appellat virgines et
vestales que dee veste consecrate erant Est
autem dea vesta. ut augustinus dicit de civitate
dei ignis Nam sicut in igne nihil generatur
ita in virginitate nihil generat. et ideo virgines
ei consecrantur et perpetuus ignis in templo
eiusdem dee custodia virginum conservabatur In
cuius custodia que fuisset negligens fla
gro verberabatur. ut refert valerius ti.
de religione Ibidem eciam contingerunt que
dam prestigia ut refert valerius de. illa que
carbasum est autem carbasus vestis linea
subtilissima cineribus imposuit. et statim
flama elucit quod valerius miraculo impu
tat Refert eciam augustinus de civitate dei de illa
virgine vestali que in testimonium virgini
tatis observate aquam a flumino thyberis
usque ad templum cribro. c. vase perforato de
tulit Iste virgines hora matutinali surge
bant ad officia sua peragenda Vult dicere
ergo Seneca quod non est labor de genere ma
lorum ex quo assignatus est pro divino cultu
virginibus que bone reputabantur Nam si
labor est de genere malorum iniquus esset deus
qui laborem bonis assignaret et meretri
ces et prostitutus permittit ocio et quiete et
alto sompno concedit tamen probat eciam per
hoc quod labor non est de genere malorum. quia
senatores deus non concederet toto die fa
tigari in curia a consultando rei publice pro
periculis evitandis et securitate conseque
da in quo tempore ebriosi et gulosi obletantur et
latent in tabernis Consolacio super paup
Contempnite tate et dolore Seneca
paupertatem nemo tam pauper vivit
quam natus est Contempnite dolorem
aut solvetur aut solvet ubi supra Item quomodo
melius est esse in prosperitatibus quam in adver
sitate R. tractatu de auctore. c. de moritur et c.
atthalus Item quod boni viri asperius edu
cantur adeo qui ut filiorum maiorem
curam de eis habet quam de malis quos
ancillarum more permittit lascivire R. tractatu
de deo. c. deus ille. et. c. cum videris Item
quod boni viri se bene habent ut verum col
ligunt robur R. eo. tractatu. c. paternum Item
quod vir bonus cum adversa fortuna pugnans
est dignum spectaculum ad quod deus multum
sumum convertit R. eo. tractatu. c. non sunt ista Item
quod patres lacedemones in filios experi
untur bonam indolem in paciencia fla
gellorum Idem facit deus circa bonos vi

res intolleranda adu'sitatu; s. eo. tt. c.
hanc racionem Item q sicut aurum pbatur i
igne Ita virtus viri fortis pbatur in ca la
mitate aspere fortune et adu'se uiru bo
nu sursu; et deorsum deducentis s. eo.
tt. c. qr deus Item q omia mala deus
abomis viris excludit scelera et flagicia
et cogitaciones malas adu'sa no sunt t
mala s. eo. tt. c. quare Item no multa
remedia con tolleranda doloris s. tt. de
consolacione ca aneo nomie Item ad
tollerancia; malor valet virtuosus ab
dedere dolorem et dissile vultu; induere
s. tt. de dolore. ca in due. Item sciam' mor
tem malu; no ee ut iniuriam quidez
fortis paciam damppna flagella et igno
minias s. tt. de paciencia c. simaximi
Item q illustratur virtus pacientis per
eam ipa que patitur s. eo. tt. c. pbim
Item q non e mirandu; q deus con il
los quos diligit asperrimam fortunaz
in certamine opponit s. tt. de pugna. ca
inrarie Item q tene educati nihil va
lent ad bellu; sed experti in comoda s.
eodem tractatu ca per iubertam

AUDITAS Quomodo auidus as simulatur cani devoran ti festinanter datum et ad rapinam

Solebat actalus alteri' attento sen
hac ymagine uti vidisti aliqu' cane
missa dno frustra panis aut car
nis apto ore captantem q quid acce
pit ptinus integru; devorat et sep
ad spem venturi hyat idem evenit no
bis spectantibus. quidquid fortuna pciat
id sine ulla voluptate dimittim' sta
ti; ad rapinam alteri' erecti et attenti
Id sine ulla voluptate dimi Epla lxxij t
ad hoc ut de aliqua re assumatur voluptas
et delectacio. oz qd appetitur quiescat in bo
no desiderato et amato Ista e enim; dria
inter delectacionez et desideriu; dicit mo
tu; delectacio aut quietem Avaricia aut
que facit hoies avidos pecunie et lucri no
pmittit hoies in pecunia habita et lucro ca
ptato quiesce sed statim ulteriorez pecunia;
et maius lucru; querit. et inde est quod
no pot delectari in re hita qui no habita
querit. et hoc est qd dcm e de avaricia veri
ficatur de ambicione Nam ambiciosus i
honoris dignitate qua; desideraverat qu t
adeptus est nos quiescat in ea. et no pot
in ea delectari nec frui quia adultiorez gdu;
tendit Item q avidus recipiendorum
Non patitur avi no e gratus de receptis
ditas queq; esse gratu; nuqua Sene
enim; inpbe spei qd datur satis e. et maio
ra cupimus quo maiora venerint multoq;
concitatior est avaricia in magnaz opu
congestu collocant flame acrior est ing
quo ex maiori incendio emicant. i. debilitat

Non patitur auditas Racio istius dicti e glo
quia gratitudo e de beneficiis receptis avidi
tas aut postponit recepta et solu; attendit
ad recipienda et sic incurrit sim genus in
gratitudinis qd est oblivio bnficior receptor
Numqua; enim; improbe Illa enim; im p glo
ba et mala spes que desiderat et speret ha
bere plus quam deceat recipe Illa est eciam
improba spes que desiderat et sperat hre
plus quam deceat recipe Illa est em imp
ba spes que cu; adepta fuerit que deside
rat maiora cupit Et hoc e qd dicit et maio
ra cupimus quo maiora venerint tali spei
nuqua aliquid satis est. quia nuqua appe
titus eius terminatur Sequitur Glosa
Multoq; concitacior est Aliqui avari st
divites et aliqui paupes avaricia pauper
minus est viciosa attendit etiaz ad natura
cui plurima sunt necessaria Et ideo e magis
excusabilis. Avaricia aut locupletu; et ha
bundanciu; in diviciis nullam excusacione
habent. quia plus possident qua; indigeat
Et ideo eor avaricia a natura discedit Vi
cia aut quto maiora sut et quto a natura
sut magis discedut tanto magis discedut
tanto magis ferventiora sut Et ideo bene
dicit. q in magnaru; opum congestu ava
ricia e concitacior Videlicet quia innatur
alior et quia maior e culpa et quia ht
At flame acrior ius est Cumde excusetur
flama que ex lembus fomentis consur glo
git ut ex paleis et virib' et huioi lembus
no h; acrem vi s; invallidam et debilez
Unde virgilius in georgicis Iustipulis ma
gnus sine viribus ignis in cassu; furit Vult
dice q ignis qui consurgit ex palea et sili
bus esto q sit magn' est tamen debilis
et invallidus ad tale faciendu; et trans
mutandu; . et io dicit q e sine viribus
Ignis aut qui consurgit ex fortib' lignis
ut ex qrcu ilice. et castanea ht flamam
validam etiam ad transmutandu; metalla
et lique faciendu; ferru; . et hoc e qd dic
flame acrior ius est. quo ex maiore .i. for
ciore et intensiore incendio. no s. laciore
emicant Vult g' dice seneca. q sicut flama
forciorum lignor est validior Ita avaricia
magnaz diviciar e maior qua; avari
cia pauperu; qui paru; habent de rebus
Item quo in civitate capta armis quili
bet conatur rapere quod pot Ita i mu
do isto quilibet alteri subripit Seneca
Sibi ante ure vera ymago succur
reret indebens capte tibi ciu; maxie
civitatis faciem in qua obmisso pudoris
rectiq; respectu vires in consilio sut ne
llud signo ad pmiscenda omia dato no
igne no ferro abstinetur soluta legib'
scela sut. ne religio quidem que inter
arma hostilia supplices texit nullu; im
pedimentu; e ruenciu; in pdam hic ex

priuato hic ex publico hic ex prophano hic sacra rapit hic effringit hic transilit hic non contentus angusto itinere ipsi quibus arcetur euertit et inuiceruz ruyna uenit hic sine cede populatur hic cruenta manu gestat neque non fert aliquid exaltero in hac eruditate he generis hominum libro vij de beneficijs Aurum Quo modo aurum et argentum et quidquid aliud felices domos honerat relinquenda sunt R tractatu de fortuna c vij Item quam aliorum recta uel alia auro profundimus mendacia gaudemus ubi de uilitate auri et pecunie in quibus consistit felicitas bracteata require tractatum de pecunia capitulo primo Si tibi uite nostre ostendit condicionem glo rapine qui efficiat statum huius mundi scilicet statum ciuitatis que capitur bello que postquam capta est signum datum ab imperatore per quod exprimitur licencia concessam militibus faciendi quod uolunt Et hoc quod dicit signa ad permiscenda omnia dato id est libera licencia rapiendi et inficiendi et occidendi Et hoc est quod dicit obmisso pudoris recti respectu Tunc quilibet rapit quod potest et uires in consilio sunt id est quantum possibilitas uirium se extendit tantum quilibet desiderat rape et ferro et igne utuntur libere quia in tali statu miserie ciuitatis omnia scelera sunt licita et hoc est quod dicit non igni non ferro abstinetur soluta legibus scelera sunt Ita per omnia rapacitas efficit ymaginem uite nostre similem statum capte ciuitatis nam quilibet quantum sua possibilitas se extendit aliena rapit et iniurias infert Glosa

Ne religio quidem Virgilius ij eneydos nam porticibus uacuis iunonis asillo Custodes lecti fenix et durus ulixes predam acervabant huc undique troya gaza Incensis erepta aditis mensesque deorum crateresque auro solidi captiuaque uestis Congeruntur pueri et pauide longo ordine matres hec uba angustinus diffuse tractat primo libro de ciuitate dei ostendens quod illo in tempore non differebatur religioni Vnde in templo iunonis quod uocat asillum quod idem est quod templum refugii in quo uidelicet templo preda troyana abulixe et fenice consuebatur et angustinus dicit non reddenda uictis si dimideda uictoribus

Inter arma hostilis supplex uiro ac ungebat glo quod in captiuitate ciuitatum supplices protegerentur ut angustinus dicit i de ciuitate dei de solo marco marcello introducit quod capitis siracusis fecit editum neque corpus liberum uiolaret de expoliacione non templorum ut ipse dicit non pepercit solus fabius maximus capta tarento dicitur diuise ut angustinus refert ibidem relinquamus tarentinis deos suos iratos Cassius autem rodo capta solam id est statuam solis supplicibus concessit ut refert ualerius titulo de hominibus Hic ex priuato hic ex glo

Quid imperium diceret in contrarium hic singulariter dearticulat particulatim similitudinem capte ciuitatis et uite nostre presentis Videlicet quod in tali statu aliqui rapiunt bona priuatorum et aliqui diuicias publicas usurpant aliqui secularia rapiunt et aliqui ecclesiastica et deo dicata Et hoc est quod dicit hic ex prophano hic sacra rapit prophana dicuntur que non sunt deo dicata a pro quod est longe et fanum quod est templum qui non pertinencia ad iura templi Et fringere autem dicitur qui templa uiolenter expoliant unde lucanus introducit metellum dixisse cesari non nisi per nostrum pectus pausa templa patebunt uel effringere dicitur stacua et uasa templi transilire dicit qui saltant muros et alia impedimenta obsistencia prede alius euertit in ruina et conquassacione domorum et ceterorum quorum lucra alius rapit aliena sine homicidio Alter simul rapit et inficit et hoc est quod dicit spolia cruenta manu gestat et sic in isto auaricia et rapacitate auida quilibet rapit aliena etc.

Quo non est beatus qui se beatum esse non putat Vbi premisit quod miser est qui beatissimum non iudicat eciam si imperet mundo Seneca Seneca dicit hoc

Si cui sua bona non uidentur amplissima licet totius mundi dominus sit tamen miser est uel si hoc modo tibi melius enunciari uidentur id enim agendum est ut non seruiamus uerbis sed sensibus Miser est qui se beatissimum non iudicat licet imperet mundo Vt scias autem hos sensus esse omnes natura dictante apud poetam comicum inuenies Non est beatus qui se beatum non putat Quid enim refert qualis status tuus sit si tibi uidetur malus Quid igitur in quem sibi tamen se diceret ille turpiter diues ille multorum dominus sed plurium seruus beatus sua sua fiet Non quid dicit quid senciat refert Nec quid una die senciat sed quid semper non est autem quod uereamur ne ad indignum res tanta perueniat nisi sapienti sua non placent omnis stulticia laborat sui libro primo epistola nona etc.

Si cui sua bona non uidentur Id beatitudinem requiritur quod homo habeat uirtutes intellectuales quantum ad beatitudinem speculatiuam et uirtutes morales et exteriorum bonorum sufficienciam quantum ad beatitudinem practicam et requiritur ulterius quod ista cognoscat habere et per istos habitus operetur et se operari recte cognoscat hic autem agit de beatitudine extimatiuam diuicijs et potencia ad quam beatitudinem eciam requiritur quod cognoscat se illa habere et in illis se beatum esse et quia habenti et non cognoscenti de est iudicium et noticia sue beatitudinis Ideo non est beatus ad beatitudinem enim requiritur quod cognoscat se esse beatum tamen mirum est de hoc quod subiungit quod talis sit miser miseria enim nocat extremam sortem

Ille enim uere ē miser qui in animo ē viciosus
corpe egrotus rebus exterioribus destitutus
talis autem qui se btm nō putat nec sua
sibi uidentur amplissima pot eē sic odicio
natus qd nec uicia hēbit in aīo nec egritu
dinem in corpe nec rebus extrinsecis tota
liter carebit Unsio seneca notat hic mi
serum non sicut comuniter accipitur sed omnem
hominem qui non est beatus secūdum glo
Non sermanus uerbis sed sensibus) In omni pces
su rōnis oz psupponere signatum uocis qd
signatum nulla sciencia pot inuestigari et
est sniā sti thome in pricipio 2 posteriorum
ubi aristoteles enuntiacionem quomodo ptermisit qd
nomē cuius causa stus thomas assignat ibi
dem quia illud psupponitur in oi pcessu ra
cionis et isto signato et nō uerbis signantibus
debemus insistere qui aliquā qōnem discutimus
Et hoc ē qd dicat Sinamus sensibus et nō uerbis
Licet imperet mūdo) Ad btitudinem non glo
requirit qd hō sit dnūs terre et maris ut
est sniā ar. i. et iii. ethicorum et iō nō loquitur
hic de uera beatitudine sed de btitudine quā
uulgus existimat ut in ar illud btm dixerit
pplm cui hec sūt et ad talem btitudinem re
quirit nō solum hre sed i tali poßone ēdat se eē btm
Et scias aut hos sensus) Quedam ppositio glo
nes dicitur paradoxe que sūt ultra omnes
sensus sic ista ppositio quilibet malus ē fur
et quilibet malus ē paup et quilibet uiciosus
ē diues et quilibet bonus ē liber Sensus ista
rum ppositionum ē transcendens quia comunem
uidetur hoibus omnē quia reputat istas ppo
siciones falsas et uere sūt ut pz p tulium in
libro de paradoxis Vult ergo dicē Seneca quod
ista ppositio nō ē btus qui se btm nō repu
tat non habet sensum transcendentem et ideo
nō ē paradoxa in qua aliter sentit sapiens
et aliter uulgus ut pz in ppositionibus supius
nominatis quas uulgus extimat falsas et sapi
ens ueras sed ista ppositio concedit ab
omnibus sapientibus et insipientibus scilicet quod nō
ē btus qui se btm nō reputat et iō hz sen
sum comunem natura hoc dictante Et hoc pro
bat quia repitur scripta in poeta comico
Sunt aut poete comici dicti a comos grece
qd latine dicitur uilla qui facta rusticorum
lenonum meretricum et huiusmodi uilium p
sonarum cantabant et extremum tenet gradum
in poetis Sic igitur hec sniā scripta ē a comi
co nō hz sensum transcendentem sed ualde co
munem hoc ē qd dicat hos sensus esse omnes
natura scilicet dictante Item quod non ē bea
tus quem uulgus beatum appellat et
quis pprie sit beatus et que dnā ut
bonum et necessarium et qualiter necessariā
Si aut me uerborum beatum nō faciat serui
ambiguitatem deducē hoc nos de
cet beatum non enim eē quē uulgus
appellat ad quem pecunia magna confluxit
it sed illum cui bonum omē in aīo ē erectum

et excelsum et mirabilia calcantem Qui
neminem uidet cum quo se comutatum
uelit Qui hoiem ea sola pte extimat qua
homo est Cui natura magistra utitur
ad illius leges componitur sicut uiuit
quō illa pscribit cui bona sua nulla uis
excutit Qui mala in bonum uertit Certo
iudicio inconcussus intrepidus quē ali
qua uis monet nulla pturbat In quem
fortuna cum habuit telum nocentissimum
ui maxima intorsit pungit nō uulnerat
et hoc raro Nam cetera eius tela quibus
genus humanum debellatur grandinis mo
re dissiliunt que incussa tectis sine ul
lo habitatoris incomodo trepidat ac dis
soluitur Quid me detines in eo quem
tu eudemonem amplas a quo tuū liberorum
compositum est Certe tota uobis uita uiti
tur Hanc coargue hac ad usum si actitus
es dirige Necessaria indicunt quorum ma
gna pars sup uacua ē etiam q necessaria ē Vidi
mise momenti hz in hoc ut possit forti
natum btumque pstare Non enim statim bo
num ē siquid necessarium ē aut pciamus
bonum si hoc nomē panem et polentam damus
et ceteris sine quibus uita ducitur qd est
bonum utique necessarium est nō utique bo
num est quoniam quedam uicia quedam uilis
sima Nemo usque eo dignitatem boni igno
rat ut illud ad hec indies utilia dimne
tat Quid ergo nō eo potius curam trans
feres ut ostendas omnibus magno tporis im
pendio queri supuacua et multos transisse
uitam dum uite instrumenta conquirunt
Recognosce singulos considera uniuersos
nullius nō uita spectat in crastinum Quid
in hoc si mali queris infinitum Non enim
uixerunt sed uicturi sunt Omnia differunt
etiam si attenderimus tamen nos uita pcur
reret Nunc uero cunctantes quasi aliena tran
sit uita et ultimo die finitur sed omni pe
rit Sed ne epistole modum excedam que nō
debet sinistram manum legentis implere
in alium diem hanc litem cum dyaleticis
differam nimium subtilibus et hoc solum
curantibus libro libro sexto epistola xlv.
Beatum nō eē eum quem) primo excludit glo
btitudinem ab opinione uulgi qui extimauit
eam consistere in pecunia Secundo ostendit in quo
sit quia maxime quē btm faciat bonum in
isto existens et illud bonum sic erectum et ex
celsum quod bonum nihil aliud est quam
uirtus Et uult qd btus nullum aliud bo
num existimet quā bonum aī qd est opionem
ar qui ponit triplicem gradum bonorum scilicet
animi et corporis et bona extrinseca 1 glo
Et mirabilia calcantem) Ille calcat mirabi
lia qui hēt ea sub pedibus Vult qd beatus
despiciat illa que ab alio reputantur mira
bilia ut pecuniam dignitates et honores glo
Qui hoiem ea sola pte extimat) Socrates dicit

ut refert apuleyus li. de deo socratis In
hominibus contemplandis noli aliena ac-
tendere aliena voco que parentes pepererunt
aliena voco que fortuna largita est et pro
sapiencia invidiosas divicias dives est
non credo fortis juvenis est abit in senec-
tutem fortis egritudine fatigabitur t
speciosus est expecta paulisper et non erit no
bilis est parentes laudas sed si bonus artibus
doctus et ad plenum eruditus et quantum licet ho
mines sapiens cum tandem hominem vidi
commendas hoc enim neque a patre heredita
rium nec a corpore caducum neque a casu
pendulum nec a fortuna mutabile Glosa
Cum natura magna] Seneca li. de beata vita
natura duce utendum est hanc racionem
sequitur hanc consulit Idem est ergo beate vivere
et secundum naturam et ibidem solennis summum
bonum dicere secundum naturam vivere alia glosa
Cum bona sua nulla vis] Bona hominis beati sunt
virtutes quas nulla vis fortune excludit t
nec celum eius nocentissimum i. magne
calamitates non vulnerant animum
virtuosi quamvis aliqualiter pugnant alias ad
versitates minores quibus fortuna deiecit
homines reputat sicut grandines que so
nant super tecta et non ledunt habitatorem
Et ulterius dicit quod eius iudicium est certum
non vacillans et ideo est inconcussum et in
trepidum qui sit intrepidum P. tractatu de ab
stinencia c. ii Jnglo quod incipit nimis ma
gna promittis Quid me detines magister glo
Exposicionem istius P. tractatu de auctore c. quod
me detines in glo. Non enim statim glo
Vult dicere quod esto quod sciencia librorum eudemo
nis esset necessaria sicut ipse asserit eu
demones non sequitur propter hoc quod esset bona
quia panis et polenta sunt necessaria vite
presentis et tamen non sunt bona secundum senecam
qui sentit quod sola virtus est bonum contra aristotelem
viii ethicorum qui ponit triplex bonum Glo
Etate tota in vita] Hanc coarguere propter
desideria que in longum extendimus sex
speramus que cupimus et credimus illa con-
sequi quod numquam consequimur sine diuturn
nitate vivendi sine in copia divici
arum sive in culmine dignitatum in quibus
omnibus consequendis vita nostra nobis t
Valerius ti. de morbis non vulgaribus per
ut fortuna gubernaculum rexit modo
aspero modo tranquillo motu peragitur
spes semper immoderatum cupide nostre ex-
tendit et ferre sine racione consumitur
hanc ergo vitam et eius mendacium de
bemus coarguere et ad usum recte vive
ndi redire et non querere nec investigare
sciam supervacuam de qua eudemones quam
septies scripsit infinitos libros iudicans
necessarium est illa scire que supervacuum
est cognoscere Nam sciencie illorum nichil proficit
ficit ad beatitudinem consequendam

Non eo potius curam transfert] Vult dicere glo
cere quod illi libri debent negligi et postponi
et cura debet transferri ad considerandum quod
nos perdimus tempus vite presentis investigando
supervacua et querendo ultra necessitatem
instrumenta vite scilicet divicias et possessi
ones pro quibus acquirendis consumimus
vitam nostram et super attendimus ad futura et
proponimus in futurum recte vivere et vitam
virtuosam semper differimus et istud est infi
nitum malum semper tendere ad futurum
et presentialiter nichil boni agere alia glosa
Nunc vero cunctantes] Cunctantes i. diffe
rentes bene agere transserunt tempus vite
sue quasi alienum et sic perdunt vitam que in
ta ultimo die finitur et qualibet die perit
scilicet quia nihil boni agitur in illa quod autem
cunctari idem sit quod differre probatur per vir
gilium vi eneydos alloquens enim de fabio m
aximo dicit Tu maximus ille es qui nobis
cunctando restituis rem i. differendo et tempus
deducendo vires hanibalis et eius impe
tum eludebat ut patet per titum livium ii de cada
belli punici et valerius dicit de eodem ti
de certa gematibus quod eius non dimicare vicere fuit
Item quod quicumque est beatus putat bo
num esse quod est honestum et quod in solo
bono virtutis felicitas et beatitudo con
sistat non in bonis corporalibus alias
bono felicior dea esset et bruta animalia
Omnisque beatus felicior homine seneca
est unum bonum esse putet quod hones
tum est Nam si nullum aliud ex-
timat primum male de providencia iudi
cat quia multa incomoda iustis viris
accedunt et quia quicquid nobis dedit breve
est exiguum si compares tocius mundi e
vo ex hac deploracione nascitur ut in
grati divinorum interpretes simus Querimur
quod non semper quod et pauca nobis et
incerta et habitura contingant Inde
est quod nec vivere nec mori volumus t
vite nos odium tenet timor mortis in
vitat omne consilium Nec implere nos
ulla felicitas potest Causa autem est quod non
pervenimus ad illud immensum bonum et in
superabile ubi necesse est resistat voluntas
nostra quia ultra summum non est locus
Quare Queris quare virtus nullo e
geat presentibus gaudet non concupiscit ab
sencia nichil non illi magnum est quia t
satis Ab hoc discede iudicio pietas non
constabit nec fides Multa utrumque per
stare cupienti patienda sunt ex hiis que
mala vocant multa impendencia ex hiis
quibus indulgemus tamquam bonis perit for
titudo que periculum sui facere debet perit
magnanimitas que non potest eminere
nisi omnia velut minuta contempsit quod
per eximie optat vulgus perit gratia et re
lacio gratie extimemus labi si quicquam preciosius

fide nominus si non optima expectamus
sed ut illa pretream aut ista bona non sunt
que vocantur aut homo felicior deo est
quoniam quidem que preparata nobis sunt
non habet in usu deus nec enim libido ad
illum nec epularum leticia nec opes nec
quicquam ex hiis hominem inescantibus et vili
voluptate ducentibus pertinet Ergo aut
incredibile est bona deo deesse aut hoc
ipsum argumentum est bona non esse que
deo desunt Adice quod multa que bona videri
volunt animalibus quidem quam homini plenius
ora contingunt Illa cibo avidius utuntur
venere non eque fatigantur virium illis
maior est et equabilior firmitas sequitur
ut multo feliciora sint homine nam
sine nequicia sine fraudibus degunt fru
untur voluptatibus quas et magis capi
unt et ex facile sine ullo pudoris ac pe
nitencie metu Considera itaque tu an
id bonum vocandum sit quo deus ab ho
mine vincitur et homo ab animalibus
Summum bonum in animo contineamus obsolescat
si ab optima nostri parte ad pessimam tran
sit et transfertur ad sensus qui agilio
res sunt animalibus mutis Non est summa fe
licitatis nostre in carne ponenda Bona
illa sunt vera que racio dat solida ac sem
piterna que cadere non possunt nec decrescere
quidem nec minui Cetera opinione bona
sunt et nomen quidem habent commune cum ve
ris proprietas quidem in illis boni non est Ita
itaque comoda vocentur et ut nostra lingua
loquar producta li xi epistola lxxiiij
Unum bonum esse putet quod honestum Sequitur glo
tum est ista opinio est stoycorum quod unum sit
bonum scilicet virtus que hic dicitur honestum ho
nestum autem et virtus sunt synonima contra peripateticos honestum est maius bonum sed sunt
alia bona ut patet per Aristotelem viij ethicorum glo
Si nullum aliud existimat Quicumque ope
ratur virtuose debet propter ipsum alius bonum vir
tutis illud operari non propter divicias et honores
alias postponeret dignitatem virtutis querendo
premium extra ipsam et talis male sentit de pro
videncia dei qui virtutibus permittit homines vir
tuose operantes cruciari et dampna incur
rere Non esset autem iusta dei providencia que
virtutibus non redderet premia Nota hic quod
secundum Senecam virtus numquam caret premio eciam
instanti vite presentis sed premium est infra se
ipsam Unde premium virtuosarum operacionum ubi
est recte virtuose fecisse et isto premio numquam
caret virtus Quicquid nobis dedit glo
conqueruntur homines de deo quod deus assignavit
sibi vitam brevem et exiguas res et pau
cas et illas non permansuras et istam querela
la quam hic vocat deploracionem sequitur quod
sumus ingrati de beneficiis receptis et quod
sumus donorum suorum male interpretes Videlicet
quod dicimus illa brevia exigua pauca et la
bitura et recessura et non permansura no
biscum et sic depravat divina beneficia et
attenuat eam quod pertinet ad ingratos De
brevitate vite dicit Salustius falso queritur
de natura sua humanum genus quod brevis ex
sit ostendit autem ibidem quod tempus nostrum non est
breve si illo bene uti vellimus sed ipsum perdimus
partim propter negligenciam partim male operando
et ad sola corporalia attendendo de aliis non
muneribus dei tam corporalibus quam spiritualibus
bus diffuse narrat alanus in libro qui inti
tulatur Anticlaudianus ostendens quod omnes
dignitas superiorum et omne comodum infe
riorum occurrunt in hominem loquens contra claudi
anum qui dicebat hominem esse miserrimam
omnium creaturarum ex ignorancia mentis et
infinitis defectibus et infirmitatibus cor
poris et ex multis exteriorum indigenciis et
incertitudine corporis quantum ad brevita
tem temporis consonat dictum theofastri qui
moriens conquestus est quod cornicibus et
cervis multa secula assignavit quorum
nichil interest hominibus non quorum multum in
terest paucos annos assignavit quantum
ad alios defectus humanos cum claudiano
videtur assentire Innocentius papa in libro de miseria
condicionis humane Inde est quod nec vivere glo
homines querulli et impacientes nec mori nec
vivere sciunt tedium habent vite et vivere
nollent sed ubi contingit periculum mortis iunc
tant consilio de tedio vite sequitur glo
Nec implere nos illa hic non loquitur proprie
de felicitate sed appellat hic felicitatem prospe
ritatem et affluenciam rerum corporalium que
desiderium hominis implere non possunt quia deside
rium hominis solum bonum immensum replet quod secundum
fidem est deus secundum Senecam est virtus ultra quod
bonum non est appetitus et desistit ultra desi
derare Et hoc est quod dicit resistat id est desistat
voluntas nostra et assignat causam quia illud
bonum est summum et ultra summum non est locus
scilicet alicuius melioris quod possit desiderari et quia
virtus imponit finem stultis desideriis que
pendunt ex futuro et contentatur de rebus quas
habet eciam si modice sint quia homini bene
instituto videntur magna illa que suffi
ciunt Et hoc est quod dicit nihil non illi magnum
est quia satis est id est quod sufficit Unde tullius
in ea opinione dives cuicumque satis est
Ab hoc discede iudicio pietas Quod glo
hic dicit ab hoc discede iudicio refertur ad
illud quod supra dixerat quicumque beatus est
unum bonum esse putet quod honestum est Vult
dicere quod quicumque discedit ab hoc iudicio quo
ponitur honestum solum et summum bonum talis
qui hanc opinionem non sequitur ponit multa bo
na scilicet corporis et rerum pertinencium et cor
poris et talem sic opinantem pietas et fides
ortabitur scilicet ut postponat bona corporis
et possessiones propter fidem servandam et pro
bono patrie de cuius amore est virtus quando

catur pietas pro istas duas virtutes obseruan-
das ille qui credit esse alia bona preter virtutes
non deseret illa bona pro istas virtutes Sed ille
qui credit solas virtutes esse bona alia bonum
omnia que non sunt bona scilicet corpus et corpa-
lia contempnet et postponet pro virtutes ob-
seruandas Et hoc est quod dicit uilia utrique
prestare cupienti pacienda sunt qui uult u-
tramque virtutem scilicet fidem et pietatem o-
portebit quod in casu pro hiis seruandis patia-
tur multa scilicet cruciatus et dapna que secundum
alios sunt mala Et hoc est quod dicit Quemad-
modum vocantur secundum Senecam autem nullum est
malum nisi vicium Et probus virtutibus ob-
seruandis oportebit impendere corpus et
corpalia que vocantur bona et secundum Sene-
cam non sunt bona nisi virtutes Et quod dicit
de fide et pietate idem dicit de fortitudine
et magna inimitate et gratitudine pro quas
virtutes obseruandas in casu oportet corpus po-
nere in periculo et possessiones dampno deli-
sunt ergo ti. de aduersis c. ignem in textu et
in glosa et omnia verba ista Senece vadunt
ad hoc quod non est bonum nisi honestum et qui
credit esse alia bona non potest seruare virtutes
supradictas que non possunt seruari in casu nisi
cum cruciatu corporis et amissione rerum
que si bona sunt postponenda non sunt salua
reuerencia Senece Ille qui sentit plura bo-
na esse quam honestum potest tollerare virtutes
Nam pro maiora bona minora postponenda
sunt Virtutes autem in numero bonorum sunt po-
tissima et summa bona Corpus autem et tem-
poralia bona quidem sunt et inferioris virtutis
gradus et ideo pro virtutes obseruandas preciales
exponuntur Summum bonum in animo continet glosa
Vult dicere quod solum honestum est bonum et
summum bonum et quod pertinet ad animam et non
ad corpus nec ad uires anime que sunt in cor-
pore ut sunt sensus et ideo dicit quod contineamus
nobis illud in animo id est non permittamus quod
nomen boni dicatur nisi de pertinentibus ad
animum et illam partem anime que transcendit limi-
tes corporis Obsolescit si ab optima nostri glosa
Consuetudo est altera natura obsolesco com-
ponitur ex ob et solesco cis quod idem est quod
ex consuetudinem et naturam facere Vult di-
cere quod nomen boni pertinet ad illam partem in qua
non communicat corpus scilicet ad intellectum et ad uo-
luntatem que due potencie communi vocabulo
dicuntur mens que est optima nostri pars et
quicumque nomen boni transferre ad sensus
facit ipsum bonum obsolescere id est transfert
ipsum a natura et consuetudine sua et quod non
pertineat ad sensus probat quia sensus sunt
efficaciores in animalibus brutis quam in nobis
Unde si bonum esset in sensibus nostris pari mo-
do esset in animalibus brutis quod est inconueniens
et ideo felicitas que nichil aliud est quam summum
bonum potest poni in carne in qua communicamus
cum animalibus brutis Bona illa sunt vera glosa

ostendit que sunt vera bona et est intencio
sua quod virtutes sunt vera bona que racio dat
Ratio enim facit quod operaciones humane sunt virtuo-
se et quod habitus morales sunt recti secundum
Aristotilem quidem in posicione medii secundum rectam ra-
cionem secundum stoycos non secundum hugucionem et
abstractorem omnium passionum que abstractio
fit a racione et secundum rorem de hoc vide extra de ab-
stinencia c. ii in glosa que incipit minus ma-
gna punitur et sic secundum utrosque virtus est bo-
num datum a racione et est solidum et permanens
quia habitus est difficile ut patet in predicamen-
tis et sic virtutes sunt sempiterne et cadere
non possunt secundum doctrinam omnem per dissuetudinem
operum et per actus contrarios deficiunt et decrescunt
et minuuntur Sed cum Seneca consentit Sa-
lustius corporis formam fluxa et fragilis est
virtus clara et eternaque habetur Glosa
Quam comparare veneranda est sua inten-
cio quod nomen boni est in omnibus venerandis
omnes autem virtutes venerande sunt Contempta
autem et vilia sunt pertinencia ad corpus ut
sanitas pulchritudo et fortitudo que siquis
bona appellat comparet veneranda contemptis
et spiritualia corporalibus que comparacio secundum Se-
necam est feda et indigna Item ista corpa-
lia non possunt dici bona quia viri fedissimi et
mali habent meliora quam boni et solidiora
crura et forciores lacertos et firmiores
dentes ergo bonitas non pertinet ad ista et sub-
iungit terciam racionem quia si bonum esset in corpore
illa bonitate carere esset malum Contingit
autem sapientem et virtuosum carere sanitate et
viribus corporis et sic vita eius non esset appe-
tenda cum sit mala ex parte corporis nec fugi-
enda cum sit bona ex parte anime Reputat autem
Seneca magnum inconueniens quod aliqua vi-
ta non sit appetenda nec fugienda ergo est incon-
ueniens ex quo sequitur inde quod bonitas
ponatur in rebus corporalibus Item quando i-
ter molestias dampna et cruciatus cor-
poris possit quis esse beatus quod probat
racione multiplici et exemplo Seneca
Quid autem fedius quid indignius
quam compare veneranda contemp-
tis Veneranda enim sunt fides iusticia
pietas fortitudo prudencia et contrario vi-
lia sunt que sepe contingunt pleniora vilis-
simis crus solidum et lacertus et dentes
et horum sanitas firmitasque Deinde si sa-
piens cum corpore molestum est nec miser
habebitur nec beatus sed in medio delinquetur
Vita quoque eius nec appetenda erit nec
fugienda Quid autem tam absurdum quam
sapientis vitam appetendam non esse aut quod
tam extra fidem quam esse aliquam vitam nec
appetendam nec fugiendam Deinde si
dampna corporis miserum non faciunt beatum
esse paciuntur Nam quibus potencia non est
in peiorem transigendi statum nec inter-
pellendi quidem optimum Frigidum inquit

aliquid et calidum nominus nisi utriusque
tepidum est Sic aliquis beatus est aliquis
miser Volo hanc contra nos positam excutere
si tepido illi plus frigidi ingessero fiet
fiet frigidum si plus calidi affudero fiet
novissime calidum at hunc nec misero
nec beato quantascumque ad miserias adiecero
miser erit quemadmodum dicitis Ergo
ymago ista dissimilis est Deinde trado
hominem tibi nec miserum nec beatum hunc adi
cio dolores continuos et graves miser non
fit Quare tamen multa mala in vitam
miseram non transferunt nec abtam qui
dem deducit si non potest ut dicitis cupiens
ex beato in miserum decidere non potest in non
beatum Quare enim qui illam cepit alicubi
subsistat Que res non patitur illum ad
ymum devolui retinet in summo Quid in
non possit beata vita rescindi nec remittitur
quidem potest et ideo virtus ad illam per se
ipsam satis est Quid ergo inquit sapiens
non est beatior qui diucius vixit quem
nullus avocavit dolor quam ille cum
mala fortuna semper luctatus est Videmus
in aliquid et melior est et honestior si hec
non sunt Nec beatior quidem est Rectius vi
vat oportet ut beatus quidam Non intenditur
virtus ergo nec beata vita quidem que ex virtu
te est virtus enim tam bonum est ut istas ac
cessiones minutas non senciat brevitatem
enim et dolorem et corporum varias offen
siones Nam voluptas non est digna ad
quam respiciat Quid enim in virtute precipuum
futurum non indigere nec dies suos
computare in quanto libet tempore bona eterna
consummat Incredibilia nobis hec videntur
et super humanam naturam excurrencia ma
iestatem enim eius ex nostra imbecillitate
mentimur et vicia nostra nomen virtutis
imponimus quid porro non eque incredibi
le videtur aliquem in summis cruciatibus
positum dicere beatus sum aut quem hec vox in
ipsa officina voluptatis audita est beatissimum
inquit hunc et ultimum diem ego epicurus
Cum illum hinc vrine difficultas torqueret
hinc insanabilis exulcerati dolor ven
tris Quare ergo incredibilia sunt ista a
pud eos qui virtutem colunt Cum apud
eos quoque reperiantur apud quos voluptas
imperavit Hii quoque degeneres hu
millime mentis aiunt in summis doloribus
in summis calamitatibus sapientem nec mi
serum nec beatum At qui hoc quoque incre
dibile est ymo incredibilius non video enim
quomodo in summum agatur e fastigio suo deiecta
virtus aut beatum prestare debet aut si ab
hoc depulsa est non prohibebit fieri miserum
Stans non potest remitti aut vincatur oportet
aut vincit libro sexto epistola xcij glo
Quam compare venerandi est sua intencio
quod novum bonum est in omnibus venerandis omnia

reperitur in 2a columpna in glo que incipit p
Quam compare veneranda et vide folium
Si dampna corporis miserum Senciet glo
necessario quod homo virtuosus quantiscumque dolori
bus cruciatur nihil sit decendum beatus contra
quem augustinus de civitate dei xix diffuse disputat
ubi inter alia dicit sapiens eorum hoc est
qualem mirabili vanitate describunt etiam
si cecetur sordescat obmutescat et mem
bris debilitetur cruciatur et si quid aliud
talium malorum dici aut cogitari potest incidat
in eum quo sibi mortem cogitur inferre
hanc in hiis malis vitam constitutam esse
non pudeat O vita beata que ut finiatur
mortis querit auxilium Si beata est ma
neas in ea Quid si meis supple malis
divino tenens iudicio nec previdens mo
ri neque unquam sine illis esse sim eveniens neque
tunc saltem miseram talem dicens vitam non
agit propterea miseria non est quia cito relin
quitur quamquidem si sempiterna sit etiam et
tempore misera iudicatur Verba sunt contra talium
et contra Senecam in epistolis hic alia glo
Nam quibus potencia non est Vult dicere quod
beatitudo de nimio permaneant et quod beatus
non transfertur in peiorem statum hoc est
in miseriam nec remittitur nec minuitur
propter quoscumque defectus corporis et dolores et
cruciatus quamvis tales in cruciatibus existens
non sit perfecte beatus Frigidum inquit glo
et calidum novimus Dicebat quod dampna cor
poris et cruciatus non impediunt quin homo in do
loribus corporis sit beatus Contra hec obicit de
calido frigido et tepido quod tepidum cum sit
medium si additur talis calor fit calidum
si infunditur frigus fit frigidum per hoc innu
ens quod mala corporis super infusa vite huma
ne faciunt eam miseram sicut tepido adiunc
tus calor facit calidum Solvit istam obiecti
onem quia exemplum assignatum de tepido non est
simile esto etiam quod daretur medium inter bea
tum et miserum quia tale medium quod nec esset
beatum nec miserum per adiunctionem omnium defectuum
corporis videlicet surditatis cecitatis et de
bilitatis omnium membrorum homo nunquam sit con
dicionatus non propter hoc fiet miser supponit
enim in isto processu quod sola mala animi faciunt
hominem miserum sed calor et frigus tepi
dum in extrema Cruciatus corporis in vitam
miseram hominem qui non sit miser nec beatus
non inducunt et sic obiectio nulla Cum exemplum
sit dissimile tunc ulterius procedit si crucia
tus in vitam miseram non transferunt nec
beatum a suo beatitudine deducunt nec enim
in aliquid iterum ducunt nec eius beatitudinem minuunt glo
Si non potest ut dicitis Ad idem pertinet quod
hic dicit videlicet quod cruciatus corporis
hominem beatum non faciunt miserum ergo non possunt
istum transmutare in non beatum Tunc ymagina
tur tres gradus summus gradus est beatitudo
medio gradu ponitur ille qui est miser vel beatus

In ultimo gradu miser. Dicit gº qd btus
oz qd in aliquo istoz graduuz existat
Et hoc est qd dicit qui illaz cepit ali
cubi subsistat hoc in aliquo illoz triuz
graduuz Et quia btitudo nõ pot descen
dere in ymum gradūz ideo oz qd rema
neat in summo Et hoc ē qd dicit q̄ res i
nõ patitur illuz .s. btm ad ymum d
uolui .s. ad miseriaz retruz in summo z
si btus a statu et gradu sue btitudinis
nunq̄ deicitur nec minoratur eius btitu
do per quascuq3 molestias supuenientes
Et attendenduz qd ista roe nõ ɔcludit
in scdo gradu q3 talē graduz 2m Senecā nõ
Quid in non possit btā uita Est dare
ostendit immediate qd btitudo in po glo
et in summo gradu stat nec inde deicit
sz qd nõ remictatur 2m senecam cā est
quia ɔsistit in uirtutibus Virtutes aut 2m
euz nõ recipiunt augmentuz nec detri
mentuz nec intencionez nec remissio
nem .s3 omēs uirtutes sūt pares 2m stoy
cos Seneca aut stoycus fuit. De hoc v.
tulliuz in paradoxis ubi diffusissime is
tam questionez tractat Uirtus ad illaz per
istam ɔposicionez .s. qd ad btē uiuen glo
duz sufficiat uirtus De dicit diffuse tullio
ultio li de tusculanis qōnibus Ostendes
regulum apud cartaginēnz chathenas
fuisse btm in summis ɔstitutuz De quo v.
tu de adusis .c. ignem in tertii et glo
Ar aut sentit ɔuiz in j ethi ubi ad btitu
dinez dicit requiri in unitatez accna
cutibus et doloribus Idem sentit augº de ci
dei xix v in eo tit et c i glo .q. incipit
si dampna corporis Sapiens nõ ē beati
or qui diucius Ondit qd beatitudo nõ glo
recipit intencionez nec remissionez 2m eū
quia fundatur in uirtute que nec intendi
tur ut dicit coñ qd dictuz obit de plu
rali uita et de puniunitate et de cru
atibus que uidentur facē btitudinez ma
iorez soluit qd taluz btitudo nõ ē maior
quia nõ ē honestior nec rectior Sentit
aut Seneca qd honesto nõ sit aliquid ho
nestius nec recto rectius et qd ista nõ recipi
unt intencionez nec remissionez Et ideo
concludit qd btitudo que in hijs ɔsistit
nõ recipit plus et minus et qd plixitas
uite et doloris carenciaz et omīa ad cor
pinencia sūt adeo minuta et exigua
et nõ pnt augere btitudinez et minuere
et quod btus nõ computat dies suos q3
breuitas bona eterna que possidz .s. uirtu
tes nõ impedit .s3 ista uident in credibi
lia quia mensuramus maiestatez btitudi
nis exiguitate nrē ɔdicionis et quia
sumus macosi et magis uiris nomā uirtutiz
imponimus. uiciuz aut nõ h3 rectuz iudi
ciuz de uirtute Et ideo decipimur tū iudi
ciuz beatitudinis Atque incredibile uidet

dixerat qd quedam nobis incredibilia erat
de beatitudine per incia incia nrā et qualit
ē incredibile nobis qd in summis cruciatibus
hō dicat se eē btm et tm epicuro hoc dixit
in dolore uriandi et incinantis uēris ulcersi
Hij quoq3 degeneres ut humilime in glo
De uirtuoso De sapiente et uirtuoso qui 2m
corpus cruciatur et debilitatur Seneca
sentit qd sit btus ut immediate dcm est
eundem sic ɔdicionatuz hoiēs nisi me et
extreme ɔdicionis quos hic uocat dege
neres et humiles mētis dicit talez nõ
eē btm cuz torqueatur nec eē miseruz cū
sit sapiens et uirtuosus et sic excludit illū
nõ esse btm nec miseruz Con eos loquit
Seneca dicens qd ipē magis ponit in
credibilia dicendo nec miseruz nec btm
qd Seneca qui dicit euz btm. btus enī
et nõ btus in infinituz distant .si igitur
cruciatus corporis pnt hoiez btm facē nõ
btm deiciant uirtutem et btitudinez de
fastigio et altitudine sue dignitatis et i
finituz .i. in nõ btm pati. inō pnt debto
facē miseruz Supponit hic qd miseria +
nos magis distet a btitudine q̄ nõ bti
tudo. nulla enī distancia maior ē infi
nita Infinitam aut distanciam psuppoit
eē inter btm et nõ btm et io dicit qd si
btitudo ɔsternitur de gradu suo pari mō
pot ɔsterni in miseriaz Si aut nõ dei
citur de gradu suo talis erit btus Et ideo
opinionez istoz reicit tamq̄ falsam et i
credibilez et dicit qd oportet qd btitudo
qd uincat aut uincatur a doloribus corporis
Oz homines non ppendunt in quibus
consistat btā uita ideo quāto magis
procedunt in suis desiderijs tanto ma
gis se a beata uita se longant Seneca
Uiuere gallio frater omēs beate uo
lunt sed ad uidenduz quid sit qd
btām efficiat calligant Adeoq3
nõ ē facile consequi btām uitaz ut ab
ea quisq3 eo longius recedat quo ad il
lam concitacius fertur Sic ma lapsa
est .q. ubi maximuz ducit ipaq3 uelocitas
maris internalli causa fit li de btā uita
Uiuere gallio frater Item dicit augº glo
pricipio octaui de ciu. dei omiz hominz
eoz qui roe quomōlibz usi sūt Una cer
tissima sniā est omēs hoiēs btōs eē uelle
sz qui sint ul unde fiant duz mortaliuz
querit infirmitas multe uarieq3 sine cō
citate sūt inquibus philosofi seculi sua
studia et ocia ɔtinuerūt Ostendit aute
in xvij li c xviij et viij opiōnes de
beatitudine et iō bene dicit hic qd sit
qd btām uitaz efficiant caligat. Videlz
qui eam ponūt consistere in diuicijs ul
in honoribus ul' in potencia ul' in uoluptatib
Non ē facile consequi btaz Videlz qui de
pendz ex opacionibus elicitis ab hominibus

ũtuosis Virtus aũt circa ardum et diffi-
cile ē ad difficultatem ũtutis ondit ii ethi
et per turbaz que male sentit de btĩtudiē
quam nō sequi ē difficile. parũus aũt er
ror in principio maximus est in fine pria
priuz aũt hũanam pcessus ē uelle fieri feli-
cem cũius sit ultimũ in recreacione. et de
isto errore btĩtudine ɔtingit. sic de er
rore in principio viaz. et cũ assignacĩe ē rex
Ad beatitudinez nos natura est clarus
his cupiditatis impellit Item q btĩtudo
ɔsistit in optimis non usitatis nec
nec in opiniatis cuiulgo Seneca
Querimus qd optimuz factũ sit nō
usitatissimuz. et q nos in possessoez
felicitatis eterne constituat non q
uulgo ueritatis pessimo ĩtp̃ti pbatũ sit
Ad btĩtudinez nos) deducat Ar in glo
principio primi ethi. q btĩtudo ē bũ uiuē
bonam aũt uitaz quilibz desiderat quis
in quo consistat bũ viuē diuisi diuisa sen-
ciunt. Idem ponit Ar expte intellectus +
artem et doctrinaz expte affectus elec
cionez et actuz boni appetere. sũmũ aũt
bonũ ē btĩtudo quaz homo nãr deside-
rat. natura enĩz hoĩs ut homo ē p in
tellectuz et uoluntatem pcedit Volun-
tas aũt et intellectus hoc desiderat ut dicĩ ē
Querimus q optimũ) Vult qd felicitas glo
non consistat in rebus usitatis. nec in hijs
que uulgus approbat sed in optimo. sz qd
sit illud optimuz nō exprimit Ar aũt in
ethi. optimuz hoĩs dicit eē operacoẽz 2m p
fectam ũtutez. quaz dicit sapienciaz maius
actu dicit beatitudinez Item q beatitudo
consistit in puris rebus intrinsecis et
Querimus aliqd) si queratur inuenietur
non in specie bonuz sed solidius Senec
et equale et asecrecioz pte formo
sius hoc eruamus non longe posituz
est inuenietur ubi supra Querimus aliqd
Bona in specie sũt pulcritudo uastitas glo
corporis et reliqua que apparent in hm̃oi
nō ɔsistit felicitas. et iõ oz requirere alia
bona que habeant formitatez sua intrin
sus. hm̃oi aũt sũt ũtutes que sũt bona
latencia. et istam oz eruere sicut eruit
et effoditur thezaurus latens ita ũtutes
si diligenter quiruntur inuenientur Item
q btĩtudo non est ɔueniens nature et
et q requiratur ad beatiz mentez Senē
Beata uita ɔueniens nature sue ē
que non aliter ɔtingere pot q
si primuz sana mens est. et in per
petua possessione sanitatis sue. Deinde
fortis et uehemens tunc pulcherrima
et paciens. et apta temporibus corporis
sui ptinenciuz qz curiosa nō anxietũ
et ad aliaz rez q uitam instruunt di-
ligens sine admiracione cuiusqz fortune
usura muneribus nō seruitura intelligis

eciam si non addiciaz sequi ppetuã tran
quillitatez depulsis hijs q aut irritãt
nos aut irritant naturaz uoluptatibus
et pro illis que parua et fragilia sũt. et
hijsdem fragicijs noxia ingens gaudiũ
subit inconcussuz. et equale tũ pax aĩ
concordia. et animi magnitudo cum
mansuetudine ubi supra Sequit glo
Beata uita est ɔueniens) Natura hoĩs ē
rõnalis et nihil aliud ē bñ uiuere quã
rõnabilit pcedere Vita aũt quecz opinio
hũana in tm̃ est ũtuosa inqũtuz ē rõe
regulata. in ũtutibus aũt consistit btĩtudo
2m Senecaz et 2m Ar in opibus ũtuosis
Sana mentis ē) Tunc corpus ē sanũ glo
quãdo humores totalit subiciuntur ũtuti
digestiue. que ē regulatiua corporis. mẽs
aũt tunc ē sana qũ omẽs motus et de
sideria subdunt rõi que in aĩa tenet prin
cipatuz. hm̃oi aũt subiectõnez. et regula
cionez faciunt ũtutes. que ubi pfecte ha
bituata sũt ē hõ et ppetuo possessionis talis
sanitas Deinde fortis) describit hoĩez glo
beatuz et ũtuosuz qd dz eē fortis in sub
stinendo insultus uehemens in aggredi
endo qui duo actus. sz. substinē et aggre
di ptinet ad ũtutez fortitudinis sicut pz
p tercium ethi. et dz eē pulcherrimã pulchri
tudo corporis consistit in correspondẽcia
membrorum. pulchritudo aĩe in correspon
dencia bonaz opacõnũ quaz correspon
denciaz exprimit in sequentibus videlicet
qd sit in tollerandis aduersitatibus paciens
et coaptet se difficultati tpis. et heat cu
ram de corpe suo et de hijs que ɔtinent
corpus Videlicet uestibus habitacione et
alijs ad usum corporis ptinentibus. et ista
cura nō sit cũ anxietate et solicitudine
nimia et nō admiretur fortunã diuiti
et potenciaz. et ipẽ utatur diuicijs et
nō seruiat eis. et hoc ē qd dicit usurã
muneribus nō seruitura. qui sic raciona
bilit usus opibus al opacionibus pcedit
hz tranquillitatez aĩ et libertatez. que
libertas ɔsistit in duobus Bona enĩz sen
sibilia irritant. i. puocant ad uolupta
tibus uoluptates mala sensibilia irritãt
nos si igr de aĩo nrõ excludamus que p
uocant. et que terruitant sũt parua et fra
gilia Videlicet quia sensibilia aquorz ser
uitute exclusus uere dicit liber non
solũ a uoluptatibus et terroribus sed eciã
ab alijs que ad eadem flagicia ptinet
quibus omnibus admotis sequit gaudiũ
sz. de opacõibus ũtuosis fugatis inicijs
qd gaudiũ ē maximuz. ut pz p primũ li
ethi. et ē inconcussuz et equale uidelicet
quia nō dependz ex rebus extrinsecis. et iõ
est inconcussuz Equalitatez aũt hz a rõe
qua regulantur uirtutes. et sequit pax
inicijs pfecte subiugatis. et tunc ē cõcordia

sensualitate obediente iudicio rationis et
tunc est vera magnanimitas que non de re-
bus extrinsecis sed de virtutibus et viribus
habitus consurgit. et talis magnanimitas est
mansuetudo. quia non habet unde irascatur. Sed
secus est de illo qui reputat se superiorem
in diviciis honoribus et genere et potencia
quorum magnitudo maxima est ut dicit iiij ethicorum
Item alia diffinicio beatitudinis idem

Idem utique erit si dixero omnes Seneca
summum bonum est animus fortuita de-
spiciens virtute letus aut invictus
animi perita rerum placida in actu cum hu-
manitate multa et conversantium cura. ubi supra
Summum bonum est animus Quid sit summum glo
bonum vide supra eodem tractatu in cum quererem
quid optimum factum sit in glo et talis qui
habet perfectum habitum et estimat actum sapientis et
fortuita despiciat tamquam nihil et sua virtute
letus est leticia que est infra virtutem non ex-
trinseca ut patet i. ethicorum et talis est invictus
per virtutem fortitudinis et habet periciam rerum
scilicet humanarum per virtutem prudencie placida
in actu cum humanitate multa et conversantium
cura per virtutem scilicet affabilitas quam Aristoteles iiij
ethicorum vocat amiciciam non ab actu amandi
sed amicabiliter conversandi in rebus seriosis et
per virtutem eutrapelie in rebus iocosis
Item quod beatitudo consistat in intrinsecis solum

Libet itaque diffinire ut beatum Seneca
dicamus hominem eum cui nullum bonum
malumque sit nisi bonus malusque animus
honesti cultor virtute contentus. quid ex-
tollant fortuita nec frangunt qui nul-
lum magis bonum. eo quod ipse sibi dare potest
noverit cui vera voluptas erit volup-
tatum contemptus Ubi supra Glosa ii
Cui nullum bonum malumque Contra stoycos pro-
cedit quod dicit secundum peripateticos qui po-
nunt triplicem gradum bonorum non procedit
Honesti cultor Tullius i. de officiis glo
diffinit honestum quod sua vi nos trahit et
sua virtute nos alliciat. huiusmodi autem est virtus et
que omni alio excluso ad sui dilectionem tra-
hit sit et honestum. et virtus idem sunt quia
virtutem huius et maxime fortitudinis non
extollitur prosperis nec deicitur adversis et est
titudinalis cognoscat quod nullum bonum est
maius virtute. et hoc eciam verum est per
ypateticos Virtutem quilibet autem potest ac-
quirere consuetudine operum virtuosorum ut
patet ii. ethicorum Item quod beatitudo consistit
in bonis animi et quod extrinseca non per-
tinent ad beatitudinem et quod ad ipsam se-
quitur leticia Seneca hoc dicit ecce

Quid prohibet nos beatum vitam dicere
liberum animum et erectum et in-
trepidum ac stabilem extra metum extra cupi-
ditatem positum cui unum bonum est ho-
nestas unum malum turpitudo Cetera
vilis turba rerum nec detrahens quicquam

beate vite nec adiciens sine auctu et de-
trimento summi boni veniens. et recedens
hoc itaque fundamentum necesse est velit no-
lit sequatur hilaritas continua et alta le-
ticia. atque ex alto veniens ut quia suis
gaudeat. nec maiora domesticis cupiat
Ubi supra Liberum animum et rectum libertas
tem facit exclusio viciorum et rectum facit
contemplacio divinorum intrepidum facit virtus
fortitudinis stabilem virtus constancie
Extra metum Aristoteles iii ethicorum vocat gallicos glo
solidos et insanos quia nil timent stoyci
autem omnem terrorem excludunt. loco timoris
ponunt caucionem maximo virtuosi cupidi
tatem excludunt cuius loco voluntatem
rerum honestarum conce[illegible] et solam virtu-
tem quem vocant honestum bonum esse dicit
et turpitudinem solum esse in malis omnia
temporalia prospera et adversa ita reputat
nihil quod non possit beatitudinem dare nec eri-
pere nec augere nec minuere et hoc est quod
dicit sine augere et detrimento summi boni
veniens et recedens Sequatur hilaritas
Aristoteles x. ethicorum dicit quod in diffinicione bea glo
titudinis non oportet ponere voluptatem quia habet
eam in se ipsam Idem dicit de virtute quibus
voluptatem id est delectacionem in se ipso et talis
delectacio habet continuitatem maiorem quam posset
sit habere corpus. cuius delectacio interrupi-
tur organis transmutatis et delectacio
fertur in fastidium quod non contingit de ani-
mo virtuoso. cuius leticia ex alto est. nihil autem
in rebus humanis altius est virtute. tenet enim
supremum gradum bonorum humanorum. leticia
autem que est ex diviciis. et ex potencia et ex
favore et dignitate et honore. et huiusmodi
rebus extrinsecis non procedit ex alto eo quod
huiusmodi bona tenent bona extrema et infima grad[u]
Ut quod suis gaudeat extrinseca bona non glo
nostra. unde in collacionibus stoycorum patrum nihil
nostrum est nisi quod corde possessum atque me nostre
coherens est. quia a nobis prorsus auferri
non potest. virtutes autem et scientia auferri non
possunt et ideo nostre sunt. et de hiis gaudere est
gaudere de suis. quia ipsum non deserunt
Unde boecius hanc saltem nullus potuit
proimere terror ne nostrum comites per-
sequerentur iter Nec maiora domesticis glo
domestica vocantur virtutes quibus nihil est
maius nisi apud falsam opinionem concinentem
et cupientem maiora tamquam maiora qui
numquam stanti tali opinione bene esse possunt
vel aliter domestica vocat possessiones quas
lesumque eciam modicas quibus virtuosis debet
esse contentus et maiores non debet cupere Va-
lerius ii. de paupertate loquens de a[illegible] ho
divitem illum faciebat non multa possidere
sed pauca desiderare Et tullius ii. de officiis
divicies est cui quantumcumque est satis est. et hoc est
quod dicit inferius beatus est presentibus qualiacumque
que sint contentus amicusque rebus suis et

Item quod beatitudo excludit timorem et
Potest beatus dici qui cupiditate carens
nec cupit nec timet beneficio racionis
qui saxa timore et tristicia carent nec
minus pecudes non ideo tamen quisquam
felicia dixerit quibus non est felicitatis
intellectus ubi supra Beatus nemo
dici potest extra veritatem proiectus
Beata vita est in recto certo iudicio
que iudicio stabilita et inmutabi
lis beatus est presentibus qualiacumque
sint contentus amicusque rebus suis ubi
supra Item quod beatitudo nullo modo con
Et si omnes alia || sistit in fortunis
ciò cesset propter sollicitudinem cui con
tratur felicitas michi crede is be
acior est cui fortuna supplicacia est quam
is cui parata est omnia ista bona que
nos speciosa sed fallaci voluptate de
lectant pecunia dignitates potencia alia
que quam plura ad que generis humani
ceca cupiditas obstupescit cum labore po
ssidentur cum invidia conspiciuntur eosdem
que ipsos quos exornant et premunt plus
minantur quam prosunt lubrica et in
certa sunt Nunquam bene tenentur Nam
ut nihil de tempore futuro timeatur ipsa
tamen magne felicitatis tutela sollicita
est libro de consolacione ad polibium glo
Propter sollicitudinem cui contratur| Sollici
tudo dicit inquietitudinem animi felicitas di
cit quietem Item sollicitudo est permixta ti
mori felicitas autem dicit summam securitatem
sollicitus vero timet admittere quod habet
ut non consequi quod cupit Sequitur glo
Cui fortuna supplicacia est| Illi supplicia est
fortuna qui de rebus temporalibus habitis nihil cu
rat et si perdantur non tristatur Illi para
ta est fortuna quibus copiam et habundan
ciam rerum temporalium Vult ergo dicere quod melioris
condicionis est qui de talibus non curat quam qui
talia possidet que autem sint illa specificat
inter Videlicet pecunia dignitates potencia
et cetera huiusmodi extrinseca Sequitur glo
Quos exornant et premunt| Copia diviciarum
bonorum et dignitatum videntur esse ador
namentum habentis ista et possidentis sed
revera premunt et honorant sollicitudinibus
et anxietatibus et ideo plus minantur mali
de perdicione quam prosunt de habitacione et
possessione et ideo plus habent incomodo
quam de comodo Lubrica et incerta sunt glo
De huiusmodi bonis extrinsecis loquitur valerius ti
de mutacione morum et fortune huius ubi
caduca nimium et fragilia puerilibus consen
tanea crepundia sunt ista que vires atque
opes humane vocantur affluunt subito repente
dilabuntur nullo in loco nulla in persona
stabilibus nixe radicibus consistunt sed varro ve
to fortune huc atque illuc acta quos sub
lime erigunt cito profundo claudum miserabi
liter mergunt et ideo convenienter dicit textus
quod lubrica incerta sunt nunquam bene tenentur
Item quod quilibet potest se ipsum facere beatum
et quod quilibet sapiens est beatus Se
Unusquisque beatum se facere potest Nec ca
lene momentum in adventiciis re
bus est quod in neutram partem magnas vi
res habeat nec secunda sapientem evehunt nec
adversa demittunt Quid ergo sapientem
me esse dico minime Nam id quidem si
profiteri possem non tantum negarem miserum
me esse sed omnium fortunatissimum et in
maximum deo perductum predicarem ad helbiam
Item quomodo qui sine tristicia est beatus et
quomodo prudens beatus est et qualiter prudencia
deducat ad beatam vitam Require titulo de prude
te vel prudencia capitulo i de beatitudine alte
inte Require titulo de consolacione capitulo viij Non
est quod ad sepulchrum Et Require titulo de animo
c. Fucalinum ad supra Item beatum se facere
potest quilibet miserias ante prospicere quam
veniant Require titulo de miseria capitulo ad omnes Item
titulo de futuro capitulo qui futuro Item de omni
bus pertinentibus ad beatitudinem Require titulo de fe
licitate per omnia capitula nam felicitas
et beatitudo synonima sunt Sequitur glo
Unusquisque beatum facere| facere se divitem ho
noratum et potentem non est in arbitrio hominis
et frequenter illi qui magis conantur ad
divicias honores et status suis desideriis
frustrantur sed nullus frustratur desiderio virtu
tis quia in potestate hominis est facere se ipsum virtuo
sum videlicet exercendo bona opera ut est sentencia
aristotelis ij ethicorum sicut enim citharizando citharista
sumus Ita iusta operando iusti sumus et ex simili
bus operacionibus similes habitus acquiruntur ut
est sentencia aristotelis ibidem nec contingit oblivio in
habitibus virtuosis sicut in scienciis cuius racionem as
signavit aristoteles i ethicorum quia sunt in continuo usu
Cum igitur operari bene sit in arbitrio hominis que
operacio est principium virtutis acquirende et secundum
aristotelem i ethicorum plus quam dimidium tocius est prin
cipium In operacionibus autem acquisitum virtuti
existit felicitas ut est sentencia aristotelis iiij ethicorum Et
sic esse felicem concluditur esse in potestate hominis et
secus est esse divitem vel potentem et huiusmodi que
dependunt a fortuna Leve momentum in glo
adventicias res vocat bona fortune et esse
adversa in quibus essencialiter non consistit feli
citas vel infelicitas Dicit autem aristoteles i ethicorum quod
felix indiget bona fortuna antecedenter
nec cogatur mendicacione vel operacione
manuum victum querere Dicit enim bonam
fortunam esse adornamentum felicis sine qua
dicit tamen se esse posse felicem equanimiter
ferendo infortunia concludit finaliter quod non
ex fortuna sed virtute fit felix Glosa
Nec secunda sapientem evehunt| Sapientem
hic appellat magnanimum racione autem magno
nihil est magnum videlicet in rebus temporalibus
et ideo magnanimus et prospera et adversa equam

despiciat et contempnit. nec propter habundanciam
rerum reputat se meliorem nec maiorem nec
propter carenciam reputat se deteriorem et hoc
est quod nec secunda sapientem euehunt aut ad-
uersa dimittit i. deiciunt Vnde in de clemencia
seneca non potest magnus animus esse sine
tristicia et merore contendit si mentem obducit
et contrahit et in 2° de clemencia dicit magni
animi proprium est esse placidum et tranquillum
Omnino gradus sapientem me esse Tullius libro glo
de amicicia sentit quod nullus umquam
fuerit sapiens. et si aliquis fuit lelius
fuit quem dicit sapientem fuisse appellatum
secundum aristotelem non in metha° sapiens est qui scit
omnia s. nullus homo scit omnia g° nullus est sapiens
Et in uicinum producitur supremus habi glo
tus hominis est sapiencia ut est sciencia Ar. in x
ethicorum Iucundus actu dicit consistere felicitatem
speculatiuam quam extollit super felicitatem
practicam multis racionibus et sic sapiencia ponit
hominem in altissimo gradu. quo nihil est alius
in rebus humanis et ideo dicit sapientem in ui-
cinum deo perductum Sequitur bene

Beneficium Quod comperacio-
ne beneficiorum et iniu-
rie vir bonus iudicat. et quod qui be-
neficium libencius accipit quam reddat
errat et quod ingratus est qui beneficium
Sepe quod datur ex reddit sine usura Se-
cundum est quod sequitur ereo...
magnum Quantum aut extimas in-
terest. utrum aliquis quod dederat vel pre-
starat sumpserit aut beneficium acceperit
ut daret s. in eadem quam satis seruitati
sumus reuoluamur In hac comperacione
beneficiorum et iniurie Vir bonus iudicabit
quidem quod erit equissimum sed bene-
ficio fauebit In hac erit partem pronior
Plurimum autem momenti persona solet af-
ferre in rebus huiusmodi dedisti mihi bene-
ficium in seruo in iniuriam fecisti in patre
seruasti mihi filium sed patrem abstulisti
alia deinceps per que procedit omnis
consolacio. prosequitur. et si pusillum erit
quod interfuit dissimulabit eciam si ultum
fuerit set si id donari salua pietate ac
fide poterit remittet. i. si adprimum totaliter
pertinebit iniuria summa rei hec est facilis
erit in conuertando pacietur plus im-
putari sibi in uictus beneficium pro compe-
racione iniurie soluet in hanc partem in-
clinabit hic urget et cupiat debere quam
cupiat referre Errat enim si quis liben-
cius quam reddit Quanto hilarior est q
soluit quam qui mutuat tanto debent
lecior esse qui se maximo ere alieno ac-
cepti beneficii exonerat quam qui acci-
piens cum maxime obligatus Nam in hoc
quoque fallitur ingratus qui creditori qui-
dem preter sortem extra ordinem non
numerat beneficiorum aut usum esse gratuitam

non putant et illa crescit mora tanto
quod plus soluendum est quam tardius Ingra-
tus est qui beneficium reddit sine usura Ita
quod huius quoque rei habebitur racio cum
conferentur accepta et expensa li vii
Sepe enim quod datur ex ly Epistola lxxxi
Beneficium reputatur magnum non glo
solum racione magnitudinis dom. si racione mag.
indigencie Vnde exiguum munus in ma-
gna indigencia collatum reputatur mag-
num beneficium ut est seneca Ar. in ii ethicorum et assig-
nat racionem quia indigencia irritat
et attendit desideria Vnde ea que dantur
in magna tribulacione constitutis vel in fuga
de bello vel in magna molestia corporis vel
in vehementi necessitati reputantur mag.
beneficia et hoc est quod dicit sepe quod datur ex-
iguum est quod sequitur ex eo magnum est i.
subuencio magne indigencie et feruenti
desiderio et ideo illud paruum fit magnum raci-
one comodi inde consequuti que tamen consecu-
cio non sit casualis quia beneficia non obli-
gamur sicut est seneca in de benefi-
ciis et causam assignat dicens extra sen-
sum beneficii casus est Quantum aut exis-
times interest maiora que ex maiori di glo
ligencia aut dileccione donantur procedunt
signum est aut magne dileccionis recipe mu-
tuo vel dono aliquid quod indigenti amico
in necessitate prouideat In hac compara-
cione beneficii casus talis est ab eodem re-
cepi iniuriam et beneficium Queritur utrum
propter beneficium debeant relaxare iniuriam an
propter iniuriam sim de obligatus ad benefici-
antem vel utrum debeam iudicare iniuriam
et recompensare beneficio ad hoc videtur
quod vir bonus ponderabit quantitatem iniu-
rie et beneficii et semper magis fauetur be-
neficio. et in iniuriam attenuabit. et si in oppi-
nione sua preponderabit beneficium exting-
uetur iniuria et beneficio obligatus re-
manebit et beneficianti si preponderabit et
iniuria extinguitur beneficium et libertas
vlciscendi penes iniuriatum remanet Si autem
pares sunt iniurie beneficio. utrumque exti-
guitur nec debeo me vindicare nec bene-
ficio recompensare de hoc patet in de iniuria
capitulo aliquis Plurimum aut momenti glo
Nos obligamur et in iniurias recipimus non
solum in persona nostra set eciam in persona aliorum
ad nos pertinencium quorum intuitu persone nostre
beneficia conferuntur vel iniurie inferuntur
dicit gradus quod in iniuriis et beneficiis non solum
debet attendi quantitas et grauitas iniuriarum
et beneficiorum s. magis debet attendi persona
in qua ista recipiuntur Vnde maior est iniuria
illata patri quam seruo et ideo iniuria patri
illata extinguit beneficium magnum
collatum seruo et paruum beneficium colla-
tum patri extinguit magnam iniuriam
receptam a seruo Seruasti in filium sed glo

Questio e quem plus debeamus dilige glo
filium vel prem . de hoc sctus thomas ... 2e
qd plus diligimus filium s3 prem magis ho
noramus Unde eadem beneficia honorifica
plus obligant nos in pre recepta q in fi
lio Utilia aut beneficia magis obligant
nos in filio quam in pre Iniurie no que p
tinent ad confusionem magis pvocant nos
recepte in pre q in filio s3 homicidium
pris e minor iniuria quam homicidium
filij quia vita brevior in pre interimit
et in filio vita plurior extinguitur s3 si
attendatur vituperium maiorem iniuria
recipimus in pre interfecto quam in filio p
hempto Vult dice qd esto q iniuria aliqu
tulum sit maior quam beneficium q recipi
ans adequabit utrumq Et hoc e qd dicit
summa rei hec e facilis erat in communi
do . i . in opponendo . et coequando beneficium
iniurie eciam . si iniuria sit aliquantulum
maior et si decepit in ppa psona . esto qd
sit multum maior iniuria quam beneficium
tamen gratus remittit iniuriam Et hoc
faciet quia gratus e et gratum cupit re
ferre s3 re n a debito et obligacoe ref
ferendi de obligatus est de hac ... de
iniuria ca . aliquis s3 loco relacionis
gre et recompensacionis beneficij succe
dit remissio iniurie Erat enim siquis be
Agit cont duos errores recipiencium glo
beneficia . quorum primum e qd libencius
accipiunt q reddunt beneficia Sunt enim q
edunt se de obligatos si tantundem restituit
quantum receperint Contra primum dicit qd si
cut ille qui recepit pecuniam mutuo le
cior est qui se exonerat solvendo . et deob
ligando de instrumento quam obtinendo i
mutuum . et se ipsum obligando instrumentis
Ita lecior est debet esse qui restituit be
neficium et compensat gratiam quam qui reci
pit eam . quia restituendo de obligatur
et recipiendo obligatur Contra 2m errorem
dicit qd pter sortem ex ordinem no nume
rant Vult dice qd reputant se deobliga
tos si tantum restituant quantum recepint et is
tud e ex ordinem no iniare . sed debet ina
re no solum qualitatem beneficij recepti
s3 gratiam et intencionem donantis pquam
pvenerit nos beneficiando . et debemus
eciam iniare usum et comoditatem quam
recepimus de beneficio nobis impenso Et
qui solum tantundem restituit quantum recepit
esto qd quantitatem beneficij recepti ade
quet . no adequat tamen gratiam donantis qua
nos pvenit beneficiando . Et io ... et
lucror oz refamulari ei qui gratiam fecit et
rursus incipere Et hoc e qd dicit hic in
gratus e qui beneficium reddit sine usura
Talis enim no facit ad quod obligatur Ob
ligatur enim ad usus incipiendum postq
quantitatem beneficij recompensavit videlicet

quia tenetur recompensare gratiam benefici
antis et usum beneficij . et quantum et ad usum
dicit Seneca qd crescit mora Moram no
cat hic plivitatem tpis . et utendo benefi
cio et tarditatem recompensando . pp que
duo tenetur restituendum ultra sortem
Item quo nil inferius eo a quo benefi
cia excidunt iniurie no herent et qua
liter sapiencia omne beneficium exorna
nt ac quo voluptas brevis i malis
dum accipiunt beneficia non sit ... in
bonis et sapientibus . et quid debemus ...
et iniuria primum sit an de ppietate igitur
Torquet ingratus se et ma Seneca
terat odit q accipit quia redditu
rus est et extenuat iniurias no dila
tat atque auget Quid aut eo inferius
qui beneficia excidunt hret iniurie ac
contra sapienciam exornat omne beneficium
ac sibi ipsa comendat . et se assidua eius
comemoracione delectat . Malis una vo
luptas e . et hec brevis dum accipiunt be
neficia ex quibus sapienti longum gaudi
um manet . hac phempne no enim ac
cepisse sed accepisse delectat q immortale
est et assiduum Illa contempnit quibus lesus
e nec obliviscitur p negligenciam s3 vo
lens et scienter Non vertit omnia in peius
nec querit cui imputet casum Et pecca
hominum pocius ad fortunam refert No
calumpniatur vba nec vultus Quidquid
accidit benigne interptando levat Non of
fense pocius quam officij meminit Quantum
pot in priore ac meliore se memoria de
tinet nec mutat animum adversus benemeri
tos nisi multum male facta pcedunt . et
manifeste eciam coniventi discrimen
est Tunc quoque in hoc dimittit ut talis
sic post maiorem iniuriam qualis ante
beneficium nam cum beneficio par e iniuria
aliquid in animo benivolencie remanet Quem
admodum reus sentencijs paribus absolvitur et
quidquid dubium est humanitas inclinat i
melius . sic animus sapientis ubi paria ma
leficijs merita sunt desinet quidem debe
re . sed no desinet velle debere Et hoc fuit
q qui accepto qd pstituat usura vel ho
mi remittunt vel post tabulas novas
solvit libro eodem epistola eadem Glosa
Torquet 7 infra Extenuat 9 diciones i
grati . ponit hic et inter alia que beneficia
recepta attenuat attenuacio beneficij fit
multis modis . ut pz p ... rethor Uno
mo dicendo q beneficiens fecit beneficium
ut p de isset beneficiato s3 intencione ppri
comodi et intencione retribucionis
alio mo attenuatur beneficium quia reci
piens no erat i indigencia . alio mo qa
cunctanter et tarde pcessit ad conferendum
beneficium Ulterius quo no in loco vel in ho
ra oportuna Item quia pfuit a casu et no

intencione Item qn̄ diminuit et minuit quā oz impensū est Item qn̄ illud benefici- um indifferent datur cū omnibꝫ Item quō datur ē idem inimicis Item qn̄ libere sed coacte Item qn̄ requisiuit ꝓmissionez uł obligacionez donatoris Omnibus istis uel aliquo istorum modorum ingrati attenuat bn̄ᵈ Iniurias nō dilatant atqꝫ dilatantur glo iniurie in ꝯtis modis ut pꝫ p aḃ inj red. in ꝯ̄ de ira Videlicet qn̄ iniuriās est nobis coniunctus parentela affinitate uł amicicia Item qn̄ receperit a nobis be neficia Graviores sūt iniurie que infe runtur ab illis qui deberent nos iuvare Item qn̄ nocuerit intencione nocendi et nō a casu Item qn̄ uilipenderūt et ob ꝓbauerūt et contempserūt · aqꝫ eni qḋ nullius momenti reputauerunt nos Itē qn̄ mala nrā extollit et amplat laudi bilia nō ubis attenuatis Item qn̄ coram nobis nō erubescit turpia dicē et tur pia agere signū ē qḋ ꝯtempnit nos glo Ac cum sapienciaz exornat ꝯ commendādo et dilatando magnitudinez beneficij et in tencionez donantis et eius adicionez lau dando et extollendo et rememorando re cepta Et sic memoria eius semp durat recepisse et delectacio eius sup hoc ē ꝯ tinua Et hoc ē qḋ dicit recepisse delectat quod i mortale ē et assiduū Immortale dicit quia esto qḋ recipe transeat recepisse semp durat i memoria recipientis Ingra tus non hꝫ in beneficijs breuem ꝯ solū qn̄ recipit quia satisfit cupiditati sue ꝯ recepisse non gaudet quia iam illa cu piditas transiuit in pteritū et quia re manet obligatus benefactori sequit glosa Illa contempnit quibꝫ probat Seneca ꝯ li de prouidencia qḋ nulla iniuria pt̄ fieri sapienti Vbi dicit sic securū te eē iussū nulluz sapientez nec iniuriaz acci pere nec ꝯtumeliam posse Et ibidem neō iniuriam in mota mente accipit sꝫ ad fi eius pturbatur Caret autē pturbacione inrectus De hoc ꝯ ē de abstinencia ca ꝯ in glo que incipit Animus magna ꝓ Non uertit omnia i peius li de ꝓ glo uidencia dicit Seneca posse venire ut aliquis faciat m̄ iniuriam et ego non accipiam Et ꝯ intencionez eius ibidem sapiens nūꝫ recipit iniuriaz ꝯ ius in iuria possit dici ad intencionez facientis Et quia iniuria nō puenit ad sapietez iō semp ipam semp interptatur i meli Et hoc ē qḋ dicit nō uertit omā impeius supple sed in meli uba et ꝯ facientis in iuriam Que duo insipientes iter pretantur sed intencionez puersam i ferē tis iniuriaz Que sapiens nō appreciat nec inuestigat malam intencionez sed iniuriaz imputat casui uł fortune uel

erori Et hoc ē qḋ dicit quicquid accidit benigne intptando leuiat allevat ꝫ annul lat Videlicet quia leues iniurias reputat sibi factas Non offense pocius quaz offi glo Vult dicē qḋ sapiens cui illata ē iniuria pro beneficio magis occupat memoriaz suam recogitando beneficiuz qꝫ memorā do iniurias nisi iniurie ubi multuz pre ponderāt In quo casu maior iniuria ex tinguit beneficiuz quātuz ad hoc qḋ non debeatur beneficio recompensacio Et hoc ē qḋ dicit Talis sit post maiorez iniuriā qualis ante beneficiuz ꝯ nō obligatus ad restituendū Quemadmoduz re sen glo Quando iudices ordinariꝫ procedūt ad sniām discordes ita qḋ medietas dapnet reuz reus beneficio iuris dicitur abso luto quia maior sniā in tali casu dꝫ obti nere locuz Vult dicē qḋ qn̄ iniuria ē par beneficio et pares sniē de utroqꝫ ferūt Videlicet de grauitate iniurie et grā beneficij qḋ in eo casu benignior sniā ꝯ ꝓ beneficio dꝫ tenē locuz et ꝯ ius in mi natur recompensare beneficiuz ꝯ iniu riam debet cum uelle eē obligatus Et hoc ē qḋ dicit desinet quidez debere sed non desinet uelle debere Glosa Et hoc facit qḋ quis accepto qḋ ꝯstituit usuram uł huiōi remittit uł post tabu las nouas soluit Vsurarij ꝯ instrumēta nō tenentur remictē usuras Et iō ubi re mictit facit illa atqꝫ nō obligatur Idē facit ille qui post tabulas nouas soluit Vbi oꝫ scire qḋ tabule ueteres sūt instr umenta obligacionis Tabule noue sūt instrūa solucionis et obligacionis et a debito si post tales tabulas nouas ali quis soluat facit illa ad que nō ē obliga tus Vult g dicē Seneca qḋ ille qui recipit iniuriaz parem bn̄ficio nō tenet recon pensare bn̄ficiuz ꝯ sed si hoc facit facit sicut ille qui post tabulas nouas soluit et sicut usurari qui remictit usuras ꝯ Quilibet horuz facit qḋ nō tenetur Et ideo gracia ē et nō debituz Ita graciose ꝓcedit ille qui recompēsat bn̄ficiuz po st parem iniuriam receptam Item qn̄ nichil carius quam beneficiuz cuz pe timus sed cuz accepimus nichil uilius extimamus et quid faciat oblimonē beneficiorum et quid est iniurias ꝓ beneficijs reddimus Seneca hoc d

Nemo autem gratus esse pot nisi contempserit ista ꝓpt que uulg in saniunt Si referre uis grām et in exilium eundum est ꝫ effundendo sang uis et suscipienda est egestas et ipsa ignorancia sepe maculanda indignus qꝫ obiciendā rumoribus Non paruo sibi constat homo ingratus nichil ca rius extimamus qꝫ beneficiuz qꝫ dum petimus

nichil nihil cum accepimus Queris quid
sit quod oblivionem nobis acceptorum facit
at Cupiditas accipiendorum Cogitamus non
quod impetratum sed quod impetrandum sit. abstra
hunt a recto divicie honores potencie
et cetera que opinione nostra cara sunt precio
suo vilia Nescimus extimare res de quibus
non cum fama sed cum rerum natura de
liberandum est Nichil ista magnificum
quo mentes in se trahunt preter hoc mi
rari illa consuevimus Non enim quia con
cupiscenda sunt laudantur sed concupiscun
tur quia laudata sunt Et cum singulorum er
ror publicum fecit singulorum error facit
publicus. sed quemadmodum illa credimus. sic
et hic fidem populo credamus Nil est grato
animo honestius Et omnes hoc urbes omnes
eciam ex barbaris regionibus gentes con
clamabunt In hoc boni malique convenient
et erunt qui voluptates laudent erunt
qui labores malint erunt qui dolorem et
maximum malum dicunt erunt qui ne
malum quidem appellant divicias ali
quis ad summum admittet. alius illas di
cet malo vite humane repertas nichil
esse locupletius eo cui quid tollit fortu
na non invenit in tanta iudiciorum
diversitate refferendam bene merentium
graciam. omnes tibi uno quod aiunt ore aut
firmabunt In hoc tam discors consen
ciat Cum interim iniurias pro benefi
ciis reddimus. et prima causa est cur quis
ingratus sit. si gratus satis esse potuit
eo productus est furor ut periculosa res
sit beneficia in aliquem magna confer
re Nam qui putat turpe non reddere non
vult. et cui credat habe tibi cum accepis
ti non repeto non exigno. profuisse tutum
sit Nullum est odium perniciosius quam me
beneficii violati pudere l. eodem. epistola eadem
Nemo aut gratus esse Illa propter que vul glo
gus insanit sunt illa que ardentissime de
siderantur aut pecunia honores dignita
tes fama vita. que omnia nisi homo con
temptat. non potest esse gratus. quia contingit
casus quod pro defensione amici. et benefac
toris oportet gratum exponere se periculo
vite. et sic effundendus erit sanguis
ut dicit in textu. Et oportebit eciam ex
ponere omnes res suas periculo predicionis
Et hoc est quod dicit suscipienda est egestas
et oportebit deserere patriam Et hoc est
quod dicit in exilium eundum est postponenda
eciam fama. et hoc est quod dicit Innocencia
sepe maculari da non quidem vicio sed in
fama falsa Et hoc est quod dicit indignusque obi
cienda prioribus Non precio sibi constat
Qui recipit beneficia tenetur eadem glo
et maiora recompensare sed ingratus do
na recepta non vult compensare nedum
maiora Illa aut reputabant magna aute

quod recipit ut pecuniam equum domum ornamen
ta vasa argentea et cum huiusmodi precio et
sic vicium ingratitudinis non precio. mag
no precio secundum extimacionem suam sibi constat
quia hec et huiusmodi que magnus existimat
redonare non vult Oblivionem nobis acceptorum
Seneca vii. de beneficiis aspice quemadmodum glo
modum in mense hominum cupiditas fervent
semper. et postquam non mirabers ibi neminem
reddere ubi nemo satis accepit Glosa
Abstrahunt a recto scilicet iudicio divicie ho
honores etc. que magna extimamus id est et
pro quibus acquirendis mentem sollicitu
dinibus et corpus periculis exponimus
et tamen secundum rei veritatem ista sunt parva
et a nobis extrinseca. et habens ista propter
illa non est melior. et carens non est deteri
or Et causa huius erroris est. quia audimus
illa laudari. et ex hoc consuevimus illa
tamquam magna mirari. et sic fama deci
pit nos. sed deberemus illa extimare secundum
naturam rerum. et non secundum falsam famam
Et cum singulorum In extimandis glo
honoribus et diviciis. et ceteris huiusmodi sumus
decepti erroribus singulorum extimancium et
illa esse maiora in rebus humanis Que re
vera secundum stoycos non sunt bona. et secundum perypa
teticos minimum gradum tenet in numero
bonorum Et est publicus error. et publicus error
errare facit singulos et extimacione falsa
bonorum et diviciarum Hic fidem populo credimus
Sicut sequimur populum errantem sic se glo
quamur populum vera dicentem. et vera senci
entem Et cum sint diverse varietates in populis
varia et difformia sencientibus de rebus
humanis viciis Videlicet et virtutibus et diver
so genere vivendi tamen in hoc omnes popli
conveniunt et uno ore predicant. quod benefi
cia debent compensari. et quod gratitudo
est pulcherrima virtutum. et grata omnibus
Et ideo debemus consequi populum in hoc unifor
miter consencientem Cum interim iniurias
Maioribus beneficiis maiores grates et maglo
iora obsequia sunt repetenda Quam dicit Se
neca quod periculosum est magna beneficia
in aliquem conferre quia ubi ille videt
se in tantum obligatum. et reputans se numquam
posse solvere debitum incipit odire bene
factorem suum. et non vult quod ille vivat cui
non potest reddere gratitudinem. et magnis be
neficiis Quia non reddere reputavit et
turpe viciosum. et verecundosum sibi. Et ideo
desiderat a tali verecundia excludi per mor
tem benefactoris. quia aliter se non pu
tat posse evadere vituperium ingratitudinis
Tunc convertit Seneca stilum suum ad istum gra
tum et loquitur eidem in personam sui benefac
toris. et dicit sic. habe tibi quod accepisti. scilicet
sine quacumque obligacione recompensacionis
. et ideo dicit non repeto non exigo Ulterius est
solam securitatem presentis et hoc est profuisse. tutum est

Nullum est odium) Modo loquitur Seneca glo
in persona ingrati dicentis quod nullum est per
niciosius et maius odium quam meum ingra
tum pudere et necesse dari de beneficio mo
lato refert tulius li. de officiis quod silla qui
erubescebat attendebat statim ira et seme
bat in siluas. Ita iste ingratus dum vere
cundatur non retulisse graciam benefactori
mult senire in ipsum. Quod non debet homo
requirere beneficium impensum nisi co
gente necessitate Seneca. Seneca li.
Beneficium collocetur) quemadmodum the
zaurus alte obrutus quem non eruas
nisi forte necesse fuerit quid domus ipsa
diuitis viri quanta habet beneficiendi mate
riam et infra Ubicumque homo est beneficij
locus est libro de vita beata li. Glosa
Beneficium collocetur) Illi qui infodiunt
thezaurum in profunde quod profundum hic se
neca vocat in alto et ubique in omnibus sing
libus profunditatem vocat altitudinem the
zaurum suum non eruunt nisi in magna neces
sitate Vult dicere quod beneficium collatum
amico est sicut thezaurus profunde ob
rutus quod beneficium non debemus inducere
repetendo uel exigendo nisi quando ultima ne
cessitas nos compellit Ubicumque homo est loc.
Vult dicere quod quilibet homo est capax benefi glo
cij et ubicumque inuenimus hominem debemus ei sub
uenire siue sit seruus siue peregrinus siue
masculus siue femina siue diues siue pau
per dummodo homo sit capax est Quare de
est querela beneficij male collati et
quod beneficia nescimus dare nec recipere
Inter multos ac varios errores Seneca
temere in consulteque uiuentium nihil pro
pe modum [illegible] optime liberalis dixe
rim quam quod beneficia nec dare scimus nec
accipere sequitur enim ut male collata et
male debeantur. De quibus non redditis
sero querimur. Ista enim periit cum daret
libro de beneficijs Seneca Eodem animo
beneficium debetur quo datur et ideo non
est negligenter dandum libro eodem glo
Inter multos et infra) Vir optime liberal
liberalis est proprium nomen cuiusdam ciuis
romani qui origine fuit de lugduno cui
seneca scripsit librum de beneficijs glosa li.
Nec dare scimus nec) Beneficia dandi sunt
prompte et facile et non expectare rogamina
sed preuenire preces et fronte benigna et
hylari Nos autem torquemus dilacione rogantem
et fronte rogamus dum damus et beneficium
verbis amplificamus et recipientem exaspera
mus sicut patet li. ij de beneficijs recipe autem
debemus verbis amplificantibus in quibus aut
amplicetur beneficium uel attenuetur verum
verbo nos autem attenuamus dicendo quod
alijs plus dedit quod intencione proprij co
modi et quando non erat indigencia et in
tencione retribuendi alias retribucionis

et cum alijs clausulis beneficium attenuan
tibus et sic non recipimus beneficia sicut
debemus nec damus sicut danda sunt glo
Ut male collata male) Male debeantur
collata que indignis dantur sunt et male
debentur que non sunt data iudicio racio
nec data sunt fronte hylari sed cum facie
tristi et verbis contumeliosis et cum monicio
nibus asperis que ita beneficium distribuit
ut recipiens ad reddendum parum uel nihil
tenetur ut patet ij de beneficijs Libro
animo debemus donare et esto quod inue
nerimus ingratos nichilominus in bono ope
Querimus beneficia non fore perseuerandum Seneca
Querem dignus est decipi qui de recipien
do cogitauit cum daret At male licet cesse
rit et liberi et coniuges spem fefellerint tamen
et educamus et ducimus adeoque aduersus ex
perimenta pertinaces sumus victi et naufragi
maria repetamus quanto magis permane
in dandis beneficijs decet quod siquis non
dat quia non recepit dedit ut reciperet
Bonamque ingratorum fecit causam quibus
turpe est non reddere quam multi indigni lu
ce sunt et tamen dies oritur quam multi
quia nati sunt queruntur tamen natura no
uam sobolem gignit ipsosque qui non fuisse
mallent esse patitur libro eodem glosa
Dignus est decipi qui de recipiendo cogitauit) Qui dat intencione
recipiendi non est liberalis sed est mercator
et fenerator Ex intencione enim censetur
opus virtuosum virtutis autem premium non est
extra virtutem Unde Seneca i. de beneficia
Recte factorum uerus fructus est fecisse nec
ullum virtute et premium dignum illius extra
ipsam est. Vult dicere quod qui facit opera vir
tutis non debet expectare aliquod premium extra
virtutem Satis est enim magnum premium
cognoscere se fecisse opus virtuosum glo
At male licet cesserit) Vult dicere quod non de
bemus cessare a beneficijs dandis esto quod
beneficia data male cesserint propter spem di
uitis et probat per hoc quia ille qui ducit uxo
rem et propter spem habuit malam uitam cum eo
nihilominus illa mortua ducit aliam uxorem
et qui habet malum filium nichilominus dat operam
ad generacionem alterius filij et qui infeliciter
nauigauit iterato nauigat et qui victus
est in bello iterato pugnat Omnes isti spe
rant habere successus prosperos post primos et
malos euentus Idem debet facere qui prima
beneficia male collocauit debet enim spe
rare quod secunda habebunt feliciorem successum
Bonamque ingratorum fecit) Tunc bona causa glo
est ingratorum quando racionabiliter possunt ostendere
quod non tenentur restituere beneficia racionabiliter
autem hoc ostendunt quando verbis uel verbis beneficia
antis possunt ostendere eius intencionem non fuisse
virtuosam scilicet recipiendi intencione proprij como
di et illud est quod dicit siquis non dat quia non recepit dedit ut
reciperet

Qz beneficia non debent dari in vulgi
us quia sine discrecione erogantur nō
sunt beneficia et q' beneficia vnum
bene collatum dampna multorum male
Beneficia in | collatorum recōpensa
Bin vulgus cuz largiri instituens Seneca
tuerus pdenda sunt multa ut semel
bene ponas In pori usu ut'qz rephendas
Nam nec in vulgus effundenda sūt et nul
lius rei minime beneficiorum honestia lar
gicio est quibus si dextraxeris iudicium
desinūt ēē beneficia et in aliud quodlibz
incidunt nomen sequens sensus mirifi
cus est qui vno beneficio bene posito et
multorum ad missorum dāpna solat aliqs li eodē
Beneficia et in pori usu utrumqz re glo
phendas | prior usus continet tria quorum
primuz ē beneficia in vulgus cū largiri
instituens scdm ē pdenda sūt multa s
beneficia Terciuz ē ut semel bene ponas
primaz et scdaz simaz rephendit primaz quia
dicit beneficia danda ēē in vulgus cuz
in vulgus nō sit spgenda beneficia scdm
Senecaz Cuius cōtrarium fecit cesar et multi im
peratores qui tesseres et cogearium de
derūt pplo romano Cesar eciaz ut refferat
Suetonius et lucianus dicit qd' nescit
plebs Ieiuna timere s pericula et io dicit
cesarem ingraciam ppli frumenta misisse
quam simam vocat rephensione et ē hec
pdenda sūt multa beneficia beneficia enim
sūt honeste largiciones Non sūt autez
honeste largiciones que carent iudicio
dantis et ideo nūquaz pdunitur data si
ne iudicio rōis et hoc est qd' dicit si de
traxeris iudiciuz desinūt ēē beneficia Ter
ciuz simam approbat vz semel bene ponas
et coniungit simaz ultimuz ad hoc quod inmedi
ate premiserat perdenda sūt multa et quibus
duobus sil' iunctis infert ultimuz ppositionem
Vno beneficio bene posito multorum amissorum
dampna solatur frequenter enim cum hō
gratus in quo intelligitur beneficiuz bene et
collatuz restituit pro omnibus ingratis in quibus
beneficia erant pdita et hoc ē qd' dic ul' reddit ali
Qz beneficia debemus dare et nihil quis
Beneficiorum sim de recipiēdo cogitū senē
Bplex racio ē tm̄ erogat si reddit ali
quid lucrum ē si nō reddit dāpnū nō
est Ego illud dedi ut darem Nemo bene
ficia kalendario scribit nec ut avarus
exactor ad horam ad diem appellat nūq̄
illa vir bonus cogitat nisi ad monitus
a reddente alioqn informaz crediti trans
seūt libro eodem Seneca Qualiscūqz
priorum eventus est psevera in aliis offerre
Qz omnibus debemus conferre beneglo
neficia et diversimode hoc dicit senē
Necessarius erit opus tm̄ p age et pter
bonum viri exsequere aliū re aliuz gra
aliuz cōsilio aliuz pceptis salutaribus ad iu
na li eodem

Beneficiorum simplex rō ē | Qui tribuit glo
beneficia sicut debet vnū soluz considerat
s donare digno et tūc ē simplex rō Com
posita vero ē qñ considerat nō soluz donare
sz ex dono comoduz et lucruz recipe et dominus
hoīs sic considerantis nō hz rōez beneficii
quia nō ht simplicez rōez sz cōpositā recipeīz
Nemo beneficia in kal | kalendarium hic glo
appellat libruz usurariorum in quo scribūt
credita et tempus crediti et tempus in quo de
bitor se obligavit restituere creditori Be
neficia g' nō pnt scribi in tali libro quia et
non competit actio donanti contra recipientē
ut possit eum convenire ad mensem et ad et
diez et horam que scribitur in kalendario
sicut competit mutuanti contra debitorez et hoc
ē qd' dicit nec ut avarus exactor ad horaz
et ad diem appellat Et ideo cuz nō compe
tat sibi actio requirendi Vir bonus glo
recipe nō cogitat de suo beneficio aliqd' et
comoduz et refertur ad id qd' supius dixeit
qd' beneficiorum simplex ē exponēda sicut supra
Qualiscūqz priorum eventus est | Vult di glo
cere qd' esto qd' prima beneficia habeant
maluz eventuz videlz quia data sūt ingratis
nō ppter hoc debemus cessare a beneficiis et do
nis et si nolumus dare illis donemus aliis
Et hoc est quod dicit psevera in aliis conferre
Qz ingratis debemus dare beneficia
Is pdit beneficia q cuiusqz fiant grati seu i
Iato se pdidisse credit at qui instat et
onerat priora sequentibus eciaz ex duro et
in memori pectore graciaz extundit nō
audebit adversus multa oculos attollere quo
cūqz se cōverterit memoriaz tm̄ fugiens
ibi te videat beneficiis tuis illū cinge li eod
Is pdit et infra | Eciaz ex duro animo glo
mori pectore gratiam extendit durū et i
memor pectus vocat pectus hoīs ingrati
qd' ē duruz ad beneficia restituendum et i
memor de receptis Vult dicē Ille qui be
neficiat ingratuz et pluribus donis eum
in circuitu cingit de ingrato facit gratuz
hoc videlicet mō arma ppter bella et vice
tenus huius Ingratus sup' illo undiqz cir
cumspiciens videns ubiqz amorem sui benefac
toris et sic nō pōt oblivisci Tunc ex duro
mollificatur ad amorem illius qui tot do
na sibi tribuit et in tot signa sue dilectō
nis ostendit Et sic pluribus donorum et benefi
ciorum gratiam id est gratitudinem educit de hoīe
ingrato cuius pectus erat inmemor et durum
De beneficiis non debemus de esse nec
superfluere nec minus temperare Itez
Ebeneficiis di qd' gratius tenet sup cedē
Ocenduz est et ordinanda res Seneca
q maxime humanaz societatez allegat dan
da lex iuste ne sub specie benignitatis i
consulta facilitas placeat ne liberalita
tem quam nec de ēē oportet nec super
fluere ipā observatio restringat dum

temperat

temperat beneficia sunt libenter danda et
libenter recipienda. et qui recepit numquam
se credat de obligatum nisi multo plus red
diderit. et qui dedit non imputet recipienti
plus debere quam receperit docendi sunt li
benter reddere et magnum ipsis certamen
apponere eos quibus obligati sunt re animoque
non tantum equare sed uincere quia qui ref
ferre gratiam debet numquam consequetur nisi
precessit. hy docendi sunt nichil imputare
illi plus debere ad hanc honestissimam
contemptionem beneficiis beneficia sunt
uincenda libro eodem De beneficiis et infra
Que maxime humanitatem) Naturale est glo
animal sociale ciuile et politicum ut Aristoteles probat
1 politicorum. videlicet propter multa pertinencia ad ci
bum et ad uestitum et ad medicinas et ad e
ruditionem; a quibus humana natura indiget
ad que prouidenda unus homo sufficit sed
oportet quod homines sibi mutuo subueniant
que mutua subuencio consistit in uerbis et
factis. facta consistunt in donacione emp
cione uendicione locacione et conductione
mutuo comodato deposito et ceteris huiusmodi
per que homines facto sibi adinuicem commu
nicant quorum omnium donacio maxime humanam
societatem allegat. et racione liberalitatis a
qua procedit et racione subuencionis que maior
est donacione quam in contractibus in quibus
recipiens subuencionem cum[?] ad restitutionem
dum obligatur ut patet in mutuo et comoda
to Item quia donacio fit gratia donatoris so
lum In empcione autem et uendicione loca
to et conducto fit contractus gratia utriusque
ementis scilicet et uendentis locantis et conducentis
Nisi multo plus reddiderit) Ille qui re glo
cipit beneficium esto quod tantundem restituit
non est de obligatus quia gratiam preuenientem
sui videlicet benefactoris non recompensauit Et di
citur. 1111 ethicorum oportet refamulari. et qui gratiam
fecit et rursus incipere Et hoc est quod dicit
nisi multo plus reddiderit videlicet equale pro
beneficio et plus pro gratia qua preuentus
est Et ideo bacchus rex alias rex maurorum
dicit sille quo receperit obsequium numquam
putes tibi parem gratiam redditum glo
Eos quibus obligati sunt) Exposicio depen
det ab hiis que uniuntur immediate dicuntur sunt
in exposicione nisi multo plus Quod homo
tenetur recompensare beneficium re
ceptum beneficium autem est non quod
recipit ad secundum intencionem tribuentis

Necesse est hoc primum nobis esse Senece
dicendum quod accepto beneficio debe
amus debere enim putat alius pecuniam
quam accepit. alius consulatum. Alius sa
cerdocium. alius prouinciam Ista autem
sunt meritorum signa non merita non potest
beneficium manu tangi sed animo geri
tur multum interest inter materiam benefi
cii et beneficium Itaque nec aurum nec argen
tum. nec quicquid eorum que a proximis accipiuntur
beneficium est sed ipsa tribuentis uoluntas
infra Imperiti autem quod oculis occurrit et
quod traditur possidenturque solum notant
Cum contra illud quod in re carum atque preciosum
est negligunt libro eodem Sequitur glo
Ista autem sunt beneficiorum) In beneficio formale
est dilectio et uoluntas donantis materia
le est illud quod donatur aurum uel argentum
dignitas uel officium qui igitur talia recipit et
ad talia recompensanda non tenetur quia illa
non sunt beneficia sed beneficiorum signa et materia
sed tenetur recompensare dilectionem et uoluntatem
tem liberam sui benefactoris in hiis que sunt
benefactori ad comoda et grata sed regulam
supponis immediate datum in glo nisi multo plus red
perinde re donata beneficium ma diderit
Beneficium amisso uel factum tribuentis
eo per quod datum est durat Est Senece
enim recte factum quod irritum nulla
mus efficit et infra Naufragio alicui rap
tos uel incendio liberos reddidi hos uel
morbus uel aliqua fortuita iniuria eripuit
Manet etiam sine illis quod in illos datum est
Omnia itaque que falso beneficii nomen usurpant
ministeria sunt per que se uoluntas amica
explicat hoc quoque in rebus aliis euenit
libro eodem Beneficium et infra Est enim
recte factum quod irritum nulla) preteritum est sta
natiue quod nulla uiolencia nulla potencia
tanta est quod possit facere ipsum non fuisse Et
ideo quum beneficium datum est cito. quod res pa
data pereat de dulse non perit Et hoc est quod
dicit est enim recte factum quod irritum nulla me
efficit Omnia itaque que flo) Illa que sunt glo
donata secundum senecam non sunt beneficia sed sunt
signa et ministeria beneficiorum scilicet bone uo
luntatis in qua formaliter consistit racio bene
ficii Et ideo si dicuntur beneficia ea que dona
ta sunt dicitur abusiue. Et hoc est quod dicit flo
beneficii nomen usurpant Sequitur glo
Hoc quoque in rebus) Seneca vi de bene
ficiis voluntas est que apud nos ponitur bene
ficium Vult dicere quod bonitas operacionis est
a bona intencione ita malicia operacionis
est a mala intencione voluntatis. hoc ipsum
sanctus thomas 1 secunde quod actus exterior non
addit aliquid bonitati uel malicie morali
super actum interiorem uoluntatis nisi in
quantum intendit uel remittit actum interi
orem Et secundum hoc actus exterioris boni uel
mali sunt signa interiorum actus uolunta
tis ita in bonis sicut in malis in malefi
ciis sicut in beneficiis quod maleficia hic uo
cat res alienas Diffinit quid est bene
ficium et quod in beneficio attenditur non
non datum sed intencione qua dat Sene

Quid est beneficium beniuola ac
cio tribuens gaudium capiensque
tribuendo. et in id quod facit prona
et sponte sua parata itaque non quid fiat

aut detur refert sed qua mente quia
beneficium non in eo quod fit aut datur
consistit sed in ipso dantis aut facientis
animo et infra Beneficium utique est bonum
id autem quod fit aut datur nec malum nec
bonum est et infra Homo numquam magis ad
nos obligat qui dedit pura magnifice
qui regnum equavit opes animo qui exi-
guum tribuit sed libenter paupertatis sue
obligatus est dum mea respicit · qui non
voluntatem tam iuvandi habuit sed cupi-
ditatem · qui accipere se putant beneficium
cum darent qui dedit tamquam non recepturus
recepit tamquam non dedisset qui occasionem
qua prodesset et occupavit et que sunt
et infra Non quanta queque sunt beneficia
sed equali voluntate perspiciendum li eodem
Quid est et infra benivolencia actio glo
tribuens gaudium capiens que tribuendo
secundum Aristotelem signum generati habitus est delectabili
operari ii° ethicorum Unde ille qui facit opus vir-
tutis sine dilectione signum est quod non habet
virtutem habituatam et ideo ille qui tribuit
cum tristicia non est liberalis sed ad hoc quod
sit liberalis oportet quod tribuendo et donan-
do gaudeat et hoc est quod dicit sapiens
que tribuendo capit gaudium Ubi non quod libe-
ralis habet duplex gaudium primum gaudium est
annexum virtuti sicut sicut patet primo ethicorum
secundum gaudium est quod gaudio illius cuius in-
digencie subvenit et hoc est quod dicit tribu-
ens gaudium scilicet illi cui subvenit Capiens
que in tribuendo duplici de causa sic dans est
Beneficium utique est bonum id autem quod fit glo
aut datur nec malum nec bonum est secundum
Senecam nihil est bonum nisi honestum ut
patet epistola vi· alias lxxvii · et secundum stricte scrip-
turam omnia que sunt bona sunt iusta Illud
gen. vidit deus cuncta que fecerat et e-
rant valde bona Dictum autem Senece potest
tolerari quantum ad hoc quia donata non
habent bonitatem moralem Bonitas autem
moralis consistit in virtute liberalitatis
donantis et in ipso actu donandi glosa
Qui dedit pura magnifice Dare aliquid
magnifice est dare sine intencione re-
cipiendi ad magnum enim hoc pertinet ut
patet iiii · ethicorum Et hoc est quod dicit inferius qui
dedit tamquam non recepturus sequitur glo
Qui non voluntatem tam iu Cupiditas aliquando
accipitur pro operacione eius partis anime que
dicitur concupiscibilis · et isto modo loquitur
evangelium Qui viderit mulierem ad concupis-
cendum eam iam mechatus est eam in corde
suo Aliquando accipitur pro intenso volunta-
tis actu ut in psalmo Concupivit anima mea
considerare iustificaciones suas Et apostolus
paulus Cupio dissolvi esse cum christo Secundo ad-
dit autem beatus augustinus de civitate dei dictum tullii
in quadam concione pro katherina Cupio
patres conscripti me esse clementem Ecce in his

omnibus nomen cupiditatis sonat in bo-
num pro intenso actu voluntatis Et ita
accipitur hic · et est sensus non solum volunt
iuvare sed ardentissime iuvare desiderant

Que beneficia danda sunt primo neces-
saria secundo utilia tercio iocunda quarto
mansura · et que sunt beneficia primi gradus

Sequitur ut dicamus que beneficia Seneca
a danda sint · et quemadmodum primo
demus necessaria deinde utilia dein-
de iocunda atque mansura incipiendum est
a necessariis · aliter ad animum pervenit quod
vitam continet aliter quod exornat aut in-
struit · Potest in eo aliquis fastidiosus esse
extimator quo facile cariturus est de
quo dicere libet recipe non desidero in con-
tentus sum interim non reddere tamen libet
quod accipi sed abicere et infra Prima bene-
ficia huius note sunt hostium manibus eri-
pi et tirannice ire et proscripcioni et aliis
periculis que varia et incerta humanam
vitam obsident quidquid horum discusse-
rimus quo maius et terribilius erit Hoc
maiorem inhibimus graciam subit enim cogi-
tacio quanti si ut liberati malis et lenocini-
um est muneris antecedens libro eodem
Potest in eo aliquis fastidiosus esse glo
Circa pertinencia defensionis vite et libera-
cionis vite a morte nullus est fastidiosus
extimator · quia quilibet diligit vitam et
ideo beneficium magnum reputat liberari de
manibus inimicorum · et de aliis periculis vite
et quanto fuerint maiora tanto beneficium et
iuvamentum in hoc collatum extimatur gran-
dius · Et quanto metus antecedens fuerit
maior tanto cupiet liberari est acceptus
et gratus Sed in aliis beneficiis preter ista
enumerata vice contingit recipientem esse fastidi-
osum extimatorem Ut si recepit honorem
et statim post dicere non curabam vel non
dicam affectior · Et hoc est quod dicit facile cari-
turus est Vel quia non desiderabat nec ap-
peciabat honorem illum et statim Idem po-
terit dicere de diviciis collatis quas non
recipiebat · et quantum ad hoc dicit Recipe
non non desidero · et in talibus rependendis
recompensandis reputat se deobligatum
Et hoc est quod dicit non reddere tamen libet Et cum
subiungit sed abicere videlicet quia illam non
desiderabat nec appeciabat Ideo paratus est abicere

Que beneficia secundi gradus ut pudi-
cicia et libertas et mens bona sine
quibus possumus vivere sed non debemus

Proxima ab hiis et que hiis coniungit sen-
tentie sine quibus possumus quidem
vivere sed non debemus ut mors
pocior sit quam libertas et pudicicia et
mens bona absit · Post hec habebimus
coniunccione ac sanguine usuque et consue-
tudine longa cara ut liberos coniuges
penates ceteraque que usque animus eo

sibi applicent ut ab illis quam amita di
uelli grauius extimet libro eodem glo
Proxima et infra Mors pocior sit q̄ liber-
tas et pudicicia et mens bona absit) Be
neficia 2ᵘˢ gradus ē ꝯseruare hoī libertatē
ul' eripere de seruitute et uīdicare in liber
tatē nō pmictere matronam stuprari et
conseruare pudiciciā eius Item nō pmic
tere amicū labim uicia Ista et hmōi bene
ficia q̄uis nō sint circa liberacionē mortis
que ptinet ad p̄mū gradū bn̄ficiorū tn̄
adequat beneficia p̄mi gradus quia hoīes
bn̄ instituti morbus pocius debent uelle
nō quā pati dampnū in istis Et hoc est
qd' dicit mors pocior .s. magis sit eligen
da mors quam carere libertate pudicicia
et mente bona Liberos cōiuges penates
Penates ꝓprie sūt dij qui colunt̄ ifra glo
domū et dicūt̄ penates q̄i penetrales de
istis penatibꝰ reffert v̄gilius rethorem
dixisse enee qd' ipos̄ ferret secū et illis
auxiliantibꝰ nouam urbem conderet
Sacra inquit suos q; tibi cōmendat troī
penates hos cape factorū comites t
hijs menia quere magna perrato sta
tuesq; quidem q; ponto Reffert eciā v̄gili
in nonem in festa troyanis colo regi
nentorū dixisse Gens inimica m tirrenū
nauigat equor yliū in ytaliam portās
uictosq; penates Vocauīs deos cōn troy
anos uictos penates eo qd' agrecis fue
runt supati Que ūba bīus aug' .i. de
ciuitate dei diffuse tractat cōn romaōs
qd' in quenienter urbem uictricē dijs
uictis custodiendam locauerūt hic aūt
accipiūtur penates pro domo et ē sensus
q' siquis prestet alicui beneficiū ī domo
conseruanda ne eripiatur et coniux et
filij nō interficiantur pariū ē ac si pstu
retur sibi beneficiū de uita quia hoī is
ta adeo cara sūt ut pocius uelit mori q̄
istis carere Possūt eciā intelligi penates
2ᵐ p̄mā significacionē Nam 2ᵐ abusū
illius tp̄is ꝓpria ydola erant hoī carissima
et eciā filios suos eis ymolaret sicut pꝫ
in biblia pluribus locis Ostendit quas
condiciones habere debeant munera

Opportunitati ad hoc ut sin grata
grata sint beneficia ut nō Senec
uulgaria queq; ul' quiq; habueris
sed pauca intra hanc etatem que eciā si
natura p̄ciosa nō sūt tp̄e aut loco fiant
Videamus quid oblatū maxime uolupta
ti futurū sit quid frequenter occursurū ha
benti ut tociens nobiscū quociens cū
illo sit libro eodem Ut tociens nobiscū
Vult dicē q' dona debent eē ad comodū glo
donatarij et ideo uiliter mittenda sūt ar-
ma clerico literato libri mulieri iuuēnī
ornamēta Milites enim tractant ar
ma literati libros Juuenes mulieres or

namenta que tractando occurrunt me
morie donator Et hoc ē qd' dicit ut to
ciens nobiscū .s. qui talia donauimus
quociens cū illos .s. munus quācūq; cō̄ti
git oculos ad nimus reducat memoriā illius q̄
donauit Quod dona debent eē confor
mia ei cui mittuntur Seneca dicit

Cauebimus ne munera supuacua m
ittamus ut femine aut seni arma
uenatoria aut rustico libros aut stu
dijs aut literis dedito recia li. eodem

Circūspiciemus ne donū grata micte
uolumus suū cuiq; morbū exprobatu
ra mittamus sicut ebrioso vina et ualitu
dinario medicamenta libro eodem

Si arbitriū dandi penes nos ē p̄a
pue mansura querimus ut quam
minime munus mortale sit et infra
Eo magis duratura querimus ut quia
nūq̄ admonere debemus ipās res enia
nescentem memoriā excitet libencius
dabo argentū factū quā signatū t
libencius statuas quam uestem et infra
Ego si fieri pot cōsumi munus meum
nolo extet hereat amico meo cōuiuat glo
Si arbitriū 7 infra Quia nūq̄ ad glo
nisi necessitas ē donator nō dꝫ monere
donatariū ꝯmonere .i. admemoriā redu
cere donū Talis enim monicio recipitur
q̄i improperiū Vult dicē qd' debemus donare
donā mansura que diu apud donatariū
ut nō possit obliuisci doni nec donantis
Et sic nō erit necia monicio ad reducēdū
ī memoriā Cū ipm donū ꝯtinue memorie
renouet Et hoc est qd' dicit subueniet ipā
res .s. donata euanescentē meōriā excitet
Libencius donabo argētū Argentū factū glo
tū uocat uasa ciphos et scutellas argē
teas et hmōi utensilia Argentū signa
tū uocat monetas argenteas Vult di
cere qd' melius ē donare uasa argentea
et alia utensilia que sint ī ꝯtinuo usu et
ꝓspectu donatarij quā donare sibi mone
tas que expenduntur et de ꝓspectu donatarij
euanescunt Libencius statuas quam glo
Vestes cōsumuntur infra annū et uesti
bus ꝯsumptis uelociter elabitur memoria et
uestiū et donantis Statue aūt si sint de
marmore ul' metallo sūt ppetue et nō pa
ciūtur meōriā donatarij obliuisci donantis

Sit in beneficio sensus ouis locū tp̄s
psonarū obseruet quia momentis que
dam grata et ingrata sūt quito acceptio
ē si id damus qd' quis nō hꝫ quā cuius copia

habundat q dm queat nec in nemit q
q ubiqz insruis e Munera quam preciosa
quaz rara et exquisita sint que eciam ap
dumtem locum sui faciant sicut gregulia
quoqz poma · eciaz post paucos dies itura
in fastidiuz delectant si provenere ma
turis · et infra quod noles gratum esse
rarum effice libro eodem Sequitur glo
Sit in beneficio et infra Tempus locum psona
considerando circumstanciaz e necessaria pho
morali inquantum in eis attendit mediu uirtu
tis in humanis actibus Circumstancie sunt iste
quas enumerat in sua rethorica quis quid quibus
auxilijs cur quomodo qn · Et ar addit circa
quid que aristoteles comprehendit sub quid Di
cuntur aut circumstancie ex sbam sz qd cum
stent eam · s · sbam actus quid e condicio p
sone et ptinz ad causam efficientez actus
et hoc oportet attende philosophum mora
lem · s · condicionez moralez psone Si emz
religiosus ul clericus coreizat e magis tur
pe quam si miles ul stipifer Si epus ul
cardinalis in theatro ludat magis dede
cet quaz si secularis Et io mediuz uirtutis
acte 2m condicionez psone Quid e expte
effectus ut interficere sacerdotez ul la
tronez Vbi quia quedaz decet i uno loco
que no decent in alio · alia decent i ecclia
alia in foro alia in curia · alia in camera
Si emz saltet in domo eciam in camisia no
uiciuz dedecet Sz in curia accessiui adeo
saltandum · et si hoc faciat Iudex sedens
pro tribunali in foro saltet est magna tur
pitudo · et sic decetis ut homo uirtuose
agat · oportet q in operacionibus suis at
tendat circumstancias · et 2m eas constituat
sibi mediuz uirtutis · Hec eciam oportet attende in
donacionibus sicut in alijs actibus moralibus
Quod dm queat q quod · Ea que ubi glo
que uidentur sicut uue ficus tpibus suis
no sunt grata munera si mictant illo tpe
quo sed qn queruntur et in nenint est gratissima

Beneficium quod quibuslibet datur nul
li gratum est Nemo se stabularij aut
cauponis hospitez iudicat nec conuiua
dantis epulum ubi dici pot quid emz i me
contulit libro eodem Nec conuiuaz datis
Ille dicat dare epuluz qui omes cives glo
inuitat · et in eo casu nullus ptcularitersse
se reputat honoratuz Idem de eo qui omes
hospites recipit cui nullus ptcularit se re
putat obligatuz Et hoc e qd dic Quid e i me contulit

Nemo id itaqz interpretetur tamq
reductam libertatem et frenis arc
oribus reprimam illa no in quantumlibet exeat
non erret licet ita largiri ut unusqsqz

etiam si cum multis acceperit in populo se
esse no putet Nemo no habeat aliquam fami
liarem notam per quam speret se propius
admissum dicat accepi idem qd ille ultro
accepi quod ille sed alit · ego infra breue
tpus cum ille diu meruisset sunt qui idem
habeant sed non eisdem uerbis datum sed
no eadem comitate tribuentis Ille accept
cum rogasset · ego cum no rogarem Ille
accepit sed facile redditurus · sed cuius se
nectus et libera orbitas magna promitte
bat michi plus dedit qm ius idem dederet
quia sine spe recipiendi dedit et infra In
beneficia sua amabilia esse uult cogitet
qm multi obligentur · et inde singuli habeant
aliquid quo se ceteris pferant libro eodem
Tanquaz reductaz libertatem suprime glo
dixerit qm beneficium qd quibuslibet datur
nulli gratum est Et hoc uidebat restringere
liberalitatez · et frenis arcionibus reprimere
Videlz prohibendo qd beneficia no deberet inlatus
dehoc se excusat quia no dicat qd no daretur
sed qd talia no sunt grata q passim omnibus
dantur Et io ut sint grata · dat regulam
et modum quo omnia beneficia sint ptcu
lariter cuilibet grata · et sic no restringit
liberalitatem quin procedat sz dirigit ne erret
Cuius senectus et libera orbus dicat glo
ille qui no hz filios Qui igr donant mu
nera senibus orbis uidetur donans expectare
hereditatez ul magnum legatum Vult dicere
Seneca qd · qui iuuenis et senex idez munus
eiusdem ualoris recepit qd iuuenis dz se
cognoscere magis obligatum donanti · quia
esto qd idem domi receperunt · alia tn et
alia intencione Nam iuueni datum e sine
intencione retribucionis senem cum intencione
succedendi in hereditate ul cum expectacione
magni legati

Hinc iuuat accepisse beneficium et sup
primis quidem manibus cum illud racio
ad dignos perducit no ad quoslibet casu
et consilijs indigens impetus differt
q obstentare et inscribere sibi libro eodem
Hinc iuuat et · i · q obstentare libet et glo
Qm aliquis e stultus et indignus donat no
ex consilio · sed sicut casus occurrit et non
discernit inter dignos et indignos talis
hoie recipe · no est honor recipientis Sz
tunc e honor recipientis · qm sapiens do
nat qui no consueuit dare nisi dignis Inco
casu recipiens e honoratus · quia dignus
e reputatus · et pot ostentare donum ad
gloriam suaz et inscribere sibi ad similitudinem singula
riter e honoratus Honorem enim a sapien
te aliis a sapientibus delati maxime appetimus
et maxime desideramus ut patet pmo ethi

Beneficia tn nocua quorum auctorem

fateri putet at illam q̄uto sūt gracio
ra etiam quotoqȝ in ptem interiorem aīi
nūquā exitura descendūt cū delectant
cogitantem magis a quo quā quid acce
pererit libro eodem Beneficia et infra
Quorum auctorem fateri putet Verecū glo
dū ē ab hoīe scelerato et infimi recipere
dona quia tales consueuerunt donare nisi
suis similibus Vnde dona taliū nō sūt ad
infamiam recipientis Et iō nō debēt dici be
neficia quibȝ recipiens sordidatur infamia
Beneficium enim a beneficiando dicit̄ et ē d
donū talis hoīs nō benefacit recipienti
sȝ male ipm̄ maculando infamia quō ē būfi
In ptem interiorem Quia homo ardētis glo
sime se diligit ideo honore ppior illi
attendit et nūqm̄ de eis obliuiscit̄ amor
enim ē cū rememoracionis Vt dicit tulli̇ li
de senectute Reputat aūt homo sibi ad
magnum honorem ab hoīe sapiente et i dig
nitate ɔstituto recipere munera nō rōe
valoris muneris sȝ consideracione excellē
cie psone donantis Et hoc ē qd̄ dicit de
lectat cogitantem magis a quo qm̄ accepit

Non est beneficium eius de est po opti
ma datum esse iudicio alioqui pecunia in
genis sed nō racione sed recta voluntate
donata nō tm̄ beneficium est quam thezau
rus multa sunt q̄ oportet accipe n̄ debere
libro eodem Non est et infra Datū ē iudi
Quantum ad subuencionem indigencie glo
pocior ps beneficij ē valor rei donate qm̄
tum vero ad consideracionem actus moralis
pocior ps beneficij ē indiciū donantis qd̄
vero sentiat Seneca de iudicio et bn̄ficio
v. ti. de beneficio cū Cuspus passienus
Multa sūt que ex Illa quibȝ indigēs glo
sunt illa que oz accipe Recipiens aūt ē de
bitor donanti ad retribuendū gratitudinem
et recompensacionem Turpe aūt et vere
cundū ē obligari hoī scelerato et ifimi
Et ideo melius ē donū carere qm̄ scelerati
obligari

Inspiciamus liberalis vnor optime id qd̄
exporre pte adhuc sup est quemadmodū
sit beneficium Cuius rei expeditissimam in
deor monstraturus viam Si sic demus quō
velimus accipe ante omia libenter cito
sine ulla dubitacione ē beneficium qd̄ diu
initer manus dantis hesit q̄ quis egre
dimittere visus est et sic dare tamquam
sibi eriperetur libro ii̇ de beneficijs glo
Inspiciamus et ꝯ liberalis vnor optime Iste
hō noīe liberalis fuit ciuis romanus origi
ne aūt fuit de lugduno gallie ut patet i
eplis ad p̄ces huius seneca scripsit li̇ d̄ būfi
Quod exporre pte porrem ptem hic vocat glo
pmum librum de beneficijs in quo ondit qd̄

beneficia omnino nō sūt danda et qualia bene
ficia oz dare sed ibi nō determinat modum quē
debet tenere donans Et iō dicit qd̄ sup est qd̄
ad modum oz pcedere donans et d̄ ls̄ iii̇ li̇
Et sic dare tamqm̄ si eriperet Ille cui a glo
liquid eripitur tristatur et dolet Ille do
nat tamquā sibi eripet qui cū dolore et tris
ticia donat

Siquid more interuenit cuitemus omni
modo ne deliberasse videamur proxim̄
est ei negante qui dubitauit nullamqȝ
meretur graciam nam cum in beneficio
iocundissima sit tribuentis voluntas qui
volentem se tribuisse ipā cunctacione tes
tatus ē nō dedit sed male ad usus duce
tem retinuit et infra Gratissima sūt be
neficia parata facilia occurrencia ubi
nulla mora fuit n̄ iā accipientis verecundia li̇ eod
Auitemus oīno deliberasse videamus glo
Omis actus moralis oz ēē deliberatus ut
pz ii̇ ethi Quō go dicit Seneca qd̄ in do
nando debem̄ cauere ne videamur delibe
rasse Dicendū Cithareda anqm̄ heat artem cithe
rizandi in pulsacione cuiuslibet corde delibe
rant qm̄ debeant pulsare et iō tarde pro
cedunt et cunctanter Sȝ postqm̄ acquisiuerit
artem citharizandi procedunt prompte
et celeriter Conformiter dicit ar̄ ii̇ ethi
pcedunt qui hent habitum virtutis sicut qui ha
bent habitum artis qui caret v̄tute libera
litatis in donando pcedit tarde et dubita
ter Qui aūt hēt v̄tutem liberalitatis cele
riter et expedite quia habitus facit prompti
tudinem et facilitatem ad opus Nec tn̄ opa
hoīs v̄tuosi carent deliberacione qz primo
fuerant deliberata nec oz qd̄ in quolibet
actu singulari deliberet sicut qui hȝ arte
citharizandi Et iō melior lectura eēt si dele
beretur nec deliberare videamur quia qui
tunc deliberat qm̄ donat ondit se carere v̄
tute deliberalitatis Item qui deliberat vi
det̄ dubius utrum debeat donare vl̄ nō et
videt̄ hr̄e rōes pro et contra Vbi aūt sūt
rōes ōr̄e fiunt voluntarum mixtum sicut
ponit Ar̄ ex̄m de eo qui proicit merces
in mari qui simpliciter nollet pcere et
carere rebus suis sȝ pocius mult eis ca
rere qm̄ vitam periculo expone Ita ille qui
deliberat an sit donandum videt hr̄e rōes
utriusqȝ ptis et sic simpliciter non ē tota
liter voluntarius Opa aūt v̄tutis debet esse
voluntaria

Optimum ē antecedere desiderium cu
iusqȝ proximum sequi illud melius oc
cupare anteqm̄ rogemur quia cū omni pbo
ad rogandum os concurrat et suffundat
rubor qui hoc tormentum remittit mul
tiplicat munus suum nō tulit gratis que
cum rogasset accepit et infra Ille bene

ficium iocundum victurumque in animo sciat quod obviam venit et infra Lucilius ad egregius oportunitas cibi salutaris est et aqua tempestiue data remedii locum optinuit ita quamuis leue et uulgare beneficium sit si presto fuit si proximam horam non perdidit multum sibi adicit gratiamque preciosi sed lenti et diu cogitati muneris vincit qui tam parata uel prompte fecit non est dubium quin libenter faciat Itaque letus facit et induit sibi animum suum multum libro eodem Optimum est antecedere Ille antecedit glo desiderium qui antequam rogetur donat Ille sequitur desiderium qui exspectat preces et primus est melioris condicionis quam secundus Onus proborum ad rogandum Verecundum est glo petere et indigenciam suam detegere et ideo dicit suffunditur rubor Communiter enim rogantes verecundantur et maxime nobiles Vnde ambrosius li. de officiis verecundia petenda nobiles prodit natales Et impetendo occurrit a. non potest explicare verba impediente verecundia Non tulit gratis qui Apuleius non paruo precio emit qui precatur nec modicum accipit qui rogatur glo Quam donat petenti non dat gratis quia iam recepit precium scilicet rogamina et ille qui soluit qui rogauit Et hoc est quod dicit non tulit gratis scilicet quia precium soluit Et quod sit istud precium exprimit cum dicit Cum rogasset preces enim successerunt loco precii glo Quod obviam venit Illud beneficium venit obviam quod ante datur quam rogetur glo Gratiaque preciosi sed Vult dicere quod modicum beneficium prompte et celeriter datum est magis graciosum et magis acceptum quam unum beneficium magnum magni valoris de quo donans diu cogitauit an donaret et lente et cum mora dedit Induit sibi animum Quando animus iocundus et letus est resplendet glo illa leticia in facie Et illud unum est

Pest multum acceptum quod donans lete et iocunde donauit et leticiam quam donauit habuit in animo dominanda ostendit in vultu

Plerique sunt qui beneficia asperitate uiborum et supercilio in odium adducunt eo sermone usi ea superbia ut impetrasse peniteat Alie deinde post repromissam sequitur in ore et infra Verissimum existima quod ille comicus dixit Quid tu non intelligis tantum te gracie demere quantum more adicis inde ille voces quas in gemitus dolor exprimit Fac siquid facis et nichil est tanti malo mihi iam neges Vbi in tedium adductus animus incipit odisse beneficium dum expectat potest ob id gratus esse libro eodem sequitur glo Plerique et infra ille comicus dixit Lucius fuit iste poeta comicus nescio fuit forte publius qui fuit comicus et multas graciosissimas dixit quod sonet nomen comica Require in titulo de actore capitulo potest fieri glosa Fac siquid facis et non Dolor qui concipitur in animo expectantis beneficium est dolor nobilis de dignitatis rusticitatem et uilitatem illius morosi tediosi donantis et prorumpit in has voces scilicet siquid cito facis hoc est siquid facturus es expedias te et me quia non est tanti ponderis illud quod ego expecto quod velim substinere tantum tedium expectando uel aliter non est tanti scilicet iuuaminis et subvencionis quanti tedii et expectacionis

Proprium est libenter facientis cito facere Qui tarde facit diu noluit et qui diem de die extrahens profuit non ex animo fecit Itaque duas res maximas perdidit et tempus et argumentum amice voluntatis Tarde velle nolentis est et infra Multum celeritas fecit multum abstulit mora sicut in telis eadem vis est ferri sed infinitum interest utrum excusso lacerto torqueantur an remissa manu effluant libro eodem Proprium et infra Et tempus et argumentum amice voluntatis Qui expectacione torquet donatarium perdit tempus illud quod deducit in moram et perdit argumentum amice voluntatis Voluntas amica cognoscitur ex amore celeriter subueniente in indigentie amici Tarde velle nolentis est scilicet signum videlicet quia toto illo tempore quo fuit in mora videtur voluisse vel dubius inter velle et nolle vel aliter est figura yperbole que plus exprimit quam sit vere et sic tarde velle non est nolentis sed quasi nolentis Multum celeritas fecit scilicet quantum ad acceptionem recipientis Celeritas enim facit beneficium graciosum recipienti Tarditas et mora facit beneficium tediosum et displicabile et hoc est quod dicit multum abstulit mora scilicet de gracia beneficii Sicut in telis eadem vis pulchra similitudo et propria et bene pertinens ad propositum Eadem enim lancea et idem ensis fortiter vibratus dat magnum ictum et vulnus bene imprimit et lente motus prebet paruum ictum et leue vulnus facit Et tamen est idem ensis Ita idem beneficium datum celeriter et animo prompto et cum leta facie multum imprimitur in animo recipientis et datum lente cum facie tristi paruum tangit quantum ad graciam animum recipientis Redditur beneficium graciosum quando remictuntur gracie redditur odiosum quando contumeliosa committuntur

Quam dulce quam tantum beneficium generaliter preciosum est si gratias sibi agi non est passus qui dedit si se dedisse dum dat oblitus est et infra Fabius verrucosus beneficium ab homine duro aspere datum panem lapidosum vocabat quem esurienti ac

cipe necessarium sit et si acerbum Tiberius cesar rogatus a nepote melio pretore ut eri alieno sibi succurreret edere illum sibi nomina creditorum iussit hoc non fuit donare sed creditores convocare Cum edita essent scripsit nepoti iussisse se pecuniam solui adiecta contumeliosa admonicione effecit ut nepos nec es alienum haberet nec beneficium liberavit illum a creditoribus sibi non obligavit aliquid et consecutus est puto noluit plures esse qui idem rogaturi concurrerent et infra Omni genere quod des quo sit acceptabilius adornandum est et infra Principi non est satis decorum donare ignominie causa li. eodem Que beneficia danda sint palam et que occulte Seneca

Precipiunt omnes auctores sapientie quedam beneficia palam danda quedam secreto palam danda sunt que consequi gloriosum est ut militaria dona ut honores et quicquid aliud noticia pulchrius fit Rursus que non producunt nec honestiorem faciunt sed succurrunt infirmitati egestati ignominie tacite danda sunt ut nota solis quibus prosunt libro eodem Quando beneficia aliqui occultum danda

Interdum etiam ipse fallendus est et de his exemplum archesilai qui imitatur fallendus est ut habeat nec a quo receperit sciat archesilaus Seneca amico pauperi et paupertatem suam dissimulanti egro autem et ne hoc quidem confitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios usus cum clam succurrendum iudicasset pulvino eius ignorantis sacculum subiecit ut homo inutiliter verecundus quod desiderabat inveniret pocius quam acciperet libro eodem In casu dandum est taliter quod recipiens ignoret a quo

Deinque ille nesciet receperit Seneca se accepisse ego autem sciam me dedisse parum est inquis parum si fenerarem cogitas sed si dare quo genere non accipienti ne maxime profuturum erit contentus eris te teste aliquin non benefacere delectat sed videri bene fecisse de bitorem queris Volo utique sciat quid si illi utilius est nescire si honestius si gratius li. eodem Quando aliqui indicandum est recipienti et ignoranti a quo

Quid ergo illi sumat receperit Seneca indicaturus michi dedisse Cum inter prima precepta ac necessaria sit ne umquam exprobrem immo ne admoneam quidem et infra Multi tribuunt per que intelligit illius auctorem li. eo. Quomodo ergo et infra immo ne admoneam glo. Communium iuvenes tractatus de ammonicione qui sunt canabiles et c. ut veniat aliqua ammonicio ex usu si non est necessitas non debet fieri monicio ut hic dicit Si autem sit necessitas tunc debet fieri monicio et sic intelligitur exempla allegata Pulcra vituperacio illius qui minime memorabat beneficium

Habebat animum et post collatum Seneca nunt frequens mentorium commemoracio libet exclamare quod ille timui iuuili proscriptione servatus a quodam cesaris amico exclamavit cum superbiam eius ferre non posset Redde me cesari quousque dicturus es ego te servavi ego eripui morti Istud si meo arbitrio memini vita est si tuo mors est Nichil tibi debeo si me servasti ut haberes quem ostenderes Quousque me circumduces quousque oblivisci fortune mee non sinis semel in triumpho ductus essem li. eodem Habebat et cetera timui glo. li. proscriptione servatus Suethonius li. ii. quod lepidus reconciliavit antonium cesari octaviano apud mutinam et tres isti rei romani occupaverunt totum dominium et proscripserunt quos voluerunt inter quos fuit proscriptus iste de quo agitur hic Quod vero dicit redde me cesari non intelligitur de iulio cesare sed octaviano qui postea dictus est cesar augustus qui illum proscripserat Nam illi tres sic ordinaverunt ad invicem ut quilibet ipsorum interficeret quos vellet et proscriberet quos vellet Quousque me circumduces et cetera in lingua glo. omnibus narrando quod me servasti et ideo reprobat servato ad magnum obprobrium sic circumduca pro lingua servantis ad noticiam omnium hominum Semel in triumpho ductus glo. Hostes servati in bello ducebantur captivi romani ante currum victoris triumphantis et sic iugurta rex ante currum mari consulis ducto est ut refert valerius ti. de mutacione morum et virtutum fortune sunt glo. ista verba servati adversus servatorem conquerentis quod plurimum eius tociens circumduceretur quod si fuisset in bello bello captus semel solum fuisset circumductus ante currum triumphantis et non tociens quociens ipse circumducebatur eum omnibus narrando quod ipse eum servasset Quomodo memoranda sit beneficia novo modo

Qui amonet de his beneficio Seneca repetit non est instandum non est memoria renovanda nisi ut aliud dando priorum admoneas li. eodem Quomodo admonet repetitis admonere glo. hic accipitur est aliquod levi signo beneficiatum in memoriam beneficium reducere Qui autem reducit in memoriam beneficium est collocatum videtur petere recompensacionem tacite ti. Aliud donando ponit pulcram regulam reducendi glo. ad memoriam beneficiatum de beneficio sibi collato videlicet aliud beneficiatum conferre tunc priorum beneficium reducitur in memoriam antiquum beneficium Vituperat

gayum cesarem qui permisit sibi oscula
ri pedem ab illo cui vitam donauit etc.
Gayus cesar dedit vitam pompeyo
peno si dat qui non aufert. Deinde
absoluto et agenti gracias porrexit oscu-
landum sinistrum pedem qui excusant et
negant id insolencie causa factum dicunt
socculum auratum ymo aureum margari-
tis distinctum ostendere eum voluisse etc. infra
homo natus in hoc ut mores libere ciui
tatis persica seruitute mutaret. Parum
iudicauit si senator senex summis ho-
noribus in conuentu principum supplex
sibi eo more iacuisset quo hostes victi
hostibus iacuere Inuenit aliquid infra ge
nua quo libertatem detruderet libro eodem.
Gayus et infra mores libere ciuitatis glo
liberam ciuitatem vocat ciuitatem romanam
in qua non erat consuetudo quod ciues suis recto
ribus genu flecterent nec pedem nec gen
ua oscularentur per se istam consuetudinem ha
bent Vult dicere quod gayus cesar mutabat
romanorum consuetudinem et seruitutem persicam
permittendo sibi osculari pedem sequitur glo
Inuenit aliquid infra) Consuetudo erat quod
hostes victi ad genua imperatoris victoris
procumberent hoc signo se victos esse ipsius
imperatoris protestantes Quod tamen sibi fieri
pompeyus magnus non permisit a tigrano re
ge armenie sed coronam capiti eius repo
suit et ad genua procumbere conatum dex
tera eleuauit et versu greco ad meliorem
spem exoratus est ut reffert valerius titulo de
humanitate Sed gayus cesar etc. caliculam i
uenit et infra genua etc. pedes quo libertatem
romanam detruderet in seruitutem persicam
Beneficia sunt grata que benigne do
nantur et a donatore minora dicit quod sit
Iocunda sunt beneficia que lenia Senec
ina fronte certe lenia placidaque tribuuntur
que cum daret mihi superior non exultauit
super me sed quantum potuit benignissimus
fuit descendit ad equum et detraxit mu
neri suo pompam sed obseruauit tempus ydo
neum ut in occasione pocius quam in neces
sitate succurreret et infra beneficium demus
quod in usu magis ac magis placeat quod
nunquam in malum vertatur libro eodem
Iocunda etc. infra descenditque in equum id est in paritatem glo
tatem et equalitatem non preferendo se mihi
sed tamquam sodalis et socius amicabiliter et
socialiter dedit mihi donum sumptum tamquam superior
inferiori sed tamquam par pari et equalis equali
Quod non danda sunt beneficia respectu fa
cultatis nostre et nos metipsos exponere Sene
Summa amicicie est amicum sibi equare
utrique simul consulendum est Dabo
egenti sed ut ipse non egeam succurram peri
ro sed ut ipse non peream nisi futurus ero
magni hominis aut magne rei merces libro eodem
Summa amicicie etc. infra nisi futurus ero magni glo

homo non debet se passim exponere periculis
mortis nisi pro maiori bono quam sit vita hominis
ut pro defensione patrie pro salute rei et
pro iusticia conseruanda et huiusmodi Et hoc dicit
in iij ethicorum de consuetudinibus magnanimus
enim vitam illius sic se exponentis et mortem
magne rei etc. patrie et saluti rei publice
et iusticie et similium Et erit merces magis
hominis quando etc. exponit se periculo pro salute prin
cipis vel viri illustris et virtuosi Quod be
neficia talia debemus dare que non cor
respondeant facultati donantis et condici
oni donatarii et ponit similitudinem de ludo pile
Respiciende sunt cuique facultates Sene
tates sue vires que ne aut amplius pre
stemus quam possimus aut minus extimanda
est enim persona cui damus quedam enim mino
ra sunt quam ut recipi a magnis viris debe
ant quedam accipiente maiora sunt Utriusque
itaque personam conferret ipsum inter illas
quod donabis examina ne quid danti
aut graue sit aut paruum ne quid rursus
qui accepturus est aut fastidiat aut non
capiat infra aspicienda igitur non minus sua
cuique persona est quam eius de quo iuuando
cogitat Volo crispi mei similitudinem de
pila uti quam cadere non est dubium aut mitten
tis vicio aut excipientis tamen cursum ser
uat cum inter manus apte ab utroque iac
tata et expectata versatur Necesse est autem
ut lusor bonus aliter illam collusori
longo aliter breui mittat eadem beneficii
racio est libro eodem Respiciende sunt cui
que sentencia conformis est dicto apostoli pauli glo
ij ad corinthios viij ut illis sit remissio nobis autem tribu
latio tribulacio Tunc illis est remissio quando
eorum indigencie subuenitur Tunc nobis
est tribulacio quando etc. ex tali subuencione ita
attenuatur aliis attenuantur quod cauemus ne
cessarius et hoc est quod dicit Seneca re
spiciende sunt proprie facultates et secundum conside
racionem facultatis donare et non amplius
Et ipsum inter illas) Vult quod in donis glo
habeatur triplex respectus Primus ad condici
onem et facultatem persone donantis Secundus ad
condicionem donatarii Tercius ad qualitatem
doni Et de isto tercio respectu dixit hic
Et ipsum donum quod donabit inter illas ex
amina etc. inter personam donantem et dona
tarium quod sit donum fortune et decens utri
que persone donanti et donatario Qui
beneficium verbis amplificat graciam be
neficii destruit sed non si dicatur veritas
Exiguum benefi et utilitas amplius
cium non dilatabo nec in a Seneca
gna pro paruis accipi pacior Nam
ut qui quod dat imputat graciam destruit
ita qui quantum dat ostendit minus sibi co
mendat nec exprobat libro eodem etc.
Exiguum beneficium non) Dilatare et glo
amplificare beneficium est in causa meum etc.

mendacij et in iusticie mendacij quidem
quia falsum dicit scienter Iniusticie quia
donatarium suum vult sibi obligare plus quam
debeat et est hic ille qui vendit rem ma
iori precio quam valeat Incipit tractare t
qualiter recipiens beneficium et qui se
Iam transeamus ad alteram debet hic Sene
ptem tractaturi qui se gerere homines in
accipiendis beneficiis debeant quod cum ex
duobus constat officium tantumdem ambuo
quam exit qualis pater esse debeat cum insper
eris scies non minus opus sup esse ut de
spiciat qualem esse oporteat filium et infra
Non videtur dedisse beneficium qui malo
animo profuit Casus enim beneficium ho
minis iniuria et infra Non est beneficium
debere an nobis libro eodem Disputacio
de marcho bruto utrum debuerit accipe
vitam a cesare et satis dubie deducit

Disputari de marco istam questionem Sene
bruto solet an debuerit accipe a divo
iulio vitam cum eum occidendum iudicarit
Quam racionem in occidendo secutus sit ali
as tractabimus Michi enim cum vir magnus
fuerit in aliis in hoc videtur vehementer
errasse nec institucione stoycam se egisse
et infra Quanta non illum aut rex nature
aut urbis sine tenuit oblivio qui uno
interempto diffinitum credidit alium qui
idem vellet cum tarquinius esset inventus
post tot reges ferro aut fulmine occisos
sed vitam accipe debuit ob hoc tamen hre
illum parentis loco quia dandi beneficium
iniuria venerat Non enim servavit is
qui non interficeat nec bene dedit sed missionem
libro eodem Disputari de marco bruto glo
Marcus brutus fuit gener magni catho
nis et in dissencione civili fuit in bello ex
parte pompey contra cesarem et postquam cesar
habuit plenam victoriam de omnibus rediens
romam donavit vitam marco bruto cum
posset ipsum interficere Queritur seneca hic
utrum debuerit recipe vitam a cesare cum
ipse brutus deliberaret cesarem interficere
et ipsum finaliter interficeat Sequitur glo
Quam racionem in occidendo Tullius libro fili
picarum comendat brutum quod interfecerit
cesarem tamquam obpressorem romane deliber
tatis et adequat eum glorie primi bruti ex
pulsoris regis tarquinii qui regiam potestatem
in consularem transtulit et primus roma
norum consul fuit et dicit tullius quod sicut
primus brutus expulso tarquinio primam
libertatem romanam populo peperit Ita ul
timus brutus in annum primum quingentesimum
cesarem interfecit et libertatem extinctam
in pristinum gradum revocavit Sequitur glosa
Nec institucio stoyca de re publica se
non intromittit de hoc vide tamen de re publi
ca cesarem interfecit exercitum collegit
rodum occupavit simul cum cassio socio suo

ut patet in valerio titulo de hominibus glo non egit
se de institucione stoyca cum stoyci de re publi
ca nulla tenus se intromittunt Sequitur glosa
Quanta non illum aut rex Natura rerum humanarum
hic habet ut si aliud imperium et dominium Vnde
salustius dicit loquens de micisa rege numidie
qui habebat nepotem iugurtam terrebat enim
natura mortalium avida imperij et preceps
ad explendam cum cupiditatem Vult ergo dicere
seneca quod brutus non debebat esse obliviosus
rerum humanarum quia uno interfecto tiranno
debebat scire eandem tyrannidem erat de
sideratum et ad hoc facit quod subiungit aut
urbis sine videlicet romane civitatis in qua
romulus primus rex romanorum a senatu in
terfectus ut dicit valerius titulo de ingratis
Tullius hostilius tercius rex romanorum fuit
fulminatus Et tullius servius rex sextus roma
norum fuit interfectus ut titus livius ab urbe con
dita Et tamen post omnes istos reges interfectos
inventus est tarquinius superbus qui etiam de
sideravit regnum et usurpavit Ita debuit
esse de re brutus quod interfecto cesare non
propter hoc extinguebatur tyrannides cum t
Ob hoc habere illum tamen parentes dant filij glo
is esse et utrum cesar autem dedit vitam bruto
ergo brutus debuit ipsum habere loco parentis et
sic non debuit ipsum interficere Ad hoc respondet
dupliciter primo quod ex iniuria procedebat istud
beneficium quod brutus necesse habebat petere
vitam a cesare Secundo solvit quia brutus non
recepit vitam sed missionem videlicet quia fuit
dimissus et non interfectus Vnde proprie lo
quendo non dat vitam ille qui interfecit t
disputatur utrum incausa sit recipiendum
beneficium animo malo et utrum ex hoc co

Illud magis venire in disputacione pot aliquid faciendum
sit captivo an redempcionis precium homo
prostituti corporis et infamis homine ore promittit pacarme ab impuro servari ser
vatus deinde quam illi gratiam feram vi
vam cum obsceno non vivam cum redemp
tore Quod ergo placeam dicam etiam
ab aliquo accipiam pecuniam quam pro capi
te dependam Accipiam autem tamquam cre
ditum non tamquam beneficium Solvam illi
pecuniam et si occasio fuerit periclitan
tem servabo In amiciciam que similes
iungit non descendam libro eodem glo
Illud magis venire homo prostituti Mulier prostitu
ta quando ponitur in lupanari et tunc temporis in
veniebantur etiam masculi prostituti sic refert
valerius titulo de luxuria et libidine quod gemel
las ingenui sanguinis quasdam matronas
et nobilem puerum fannium prostituit lu
panari in domo sua instituto Vult ergo dicere
Seneca utrum homo in extrema necessitate con
stitutus debeat petere vel recipe auxilium vel
subvencionem ab homine infami erat enim
maxima infamia viris prostitutus Ita quod est

argu^t qd no debet recipe · quia obprobri
osuz s'uari ab impuro · i · ab hoie infami
et pstituto Item qui recipit beneficiuz te-
netur reconpensare · i · hre benefactorez su-
um pamico et conservari secuz Turpe est
aut 9u'sari cu hoiubg sceleratis · et turpe
e ecciaz cuz redemptore et bene factore suo
9iungere Videtur eciaz magna ingratitu-
do Solvit istum qonez qd in necessitate aliq
niqz eciaz scelerato recipienda e subvencio
no tamq beneficiuz sz tamq creditum et
mutuuz qd tpe oportuno credendum al's
reddendum e et restituendum · et subveniēti
e obsequendum sz 9iusandum nullo mo nec
amicicia copulanda Q̄ no no debemus
recipe beneficia in quibus donans nititur

Est aliquis dignus a quo leditur · seu
beneficium accipiam sed danti noci-
turum e ido no accipiam quia ille paratus
e mihi cuz incomodo aut eciaz periculo
suo · Defensurus est me reum sed illo pa-
trocinio regem sibi facturus inimicuz
Inimicus si cuz pme periclitari velit
Ego quod facilius est no facio ut sine
illo pericliter h · eodem Q̄ no debemus
recipe muneri ab infimibus ex 9tuz 9ene

Si exemplo magni cui opus e ut timui-
gratum iulij viri egregij que g'ymi'
cesar occidit · ob hoc unuz q melior
vir erat quam ee quemquaz tyranno ex-
pedit Is cuz ab amicis conferentibus · ad
impensa ludorz pecunias accipet magnaz
pecuniaz a fabio psico nullam no accept^t
Et obiurgantibus hijs qui no extima-
bant mittentes · sz missa q repudiasset +
ego inquit ab eo beneficium accipiaz a q
ppiciacionez acceptrurus no sum Cum illi
rebilius consularis homo eiusdem in fa-
me maiorez summaz misisset instaret qz ut
accipet rogo inquit ignosceris et apsico +
nam accipi · utrum hec munera accipere
e an senatum legere libro eodem glo
Si ex magnanimi est Inter alias odicioes
magnanimi ut dicit Ar^s · iiij^o ethi · e q multa
donare et recipe · et quia gratum deq uo
fit hic mencio non recipit munera nulla
intitulat seneca no recipe viritute magnanimitatis
Melior vir erat q ee Tyrannus et regi glo
bus habentibus animuz tyrannicuz no expedit
hre pbos viros · eo qd facilir possent tyra-
nos opprimere · et ido semp eis sut suspecti
Et ista e causa quare civitas romana no
hnit pbos viros sub regibus nec pferat cun-
ctis ut dicat salustius · quia regibus hntibus
animuz tyrannicuz boni quaz mali suspe-
ciores Et ido a tyrannis ut interficiunt ul
expelluntur · Tarquinius rex maxima et al-
tissima papaviuz capita baculo decussit ut
refferit valerius ti^o de strate gemitibus · qd
filius attendens no ignoravit sibi p api
ut excellentissimuz qqz gabine civitatis

an psidebat aut exilio submoveret aut
morte consumeret eadem rone · G · cesaris
tum gratumum interemit sequitur glo
Ad impensam ludorz ludi fiebant diversorz
generuz Erant enim ludi circenses quos
romulus instituit raptis virginibus sabinis
Et istos ludos iussit celebrari noie consua-
liuz Succedente tpe simpricio et licinio co-
sulibus inventi sunt scenici · Inde inven-
sut ludi seculares qui habuerunt ortuz a
valerio rustico locuplete · quos publicola
consul ampliavit Catulus aut velorz um-
braculis texit theatra ad refrigerandum ca-
lorem · pompeius aut magnus incursu aq^e
estivum fervorem temperavit Isti fiebant ad
solacium ppli expectantis interius graz fre-
quenter cives faciebat istos ludos · sicut
pz p valerium ti · de institutis antiquis ut in
ludi erant magnarum expensarum · et ideo
ab amicis et consanguineis iuvabantur i
expensis missis muneribus que munera
gracius no recepit nulla ab hominibus
improbis · quia intendebant · et considera-
bant infamiaz mittencium et no ampli-
tudinez munerum Ab eo beneficium accipi
fabius psicus cuz esset moribus improbus glo
et turpis ppter pbitatez tm suorz factus est
sacerdos repugnantibus moribus ppriis sed
suffragante sibi respectu antique et illus-
tris familie fabiorz iste misit munera
gratuit que gratius no recepit · quia no
extimabat dignum approbare illius munera
cuius ppiciacionez detestabat sacerdotes +
cuz precibus et sacrificiis ppiciabant deos si-
os · et gratius preces · et sacrificia scele-
rati sacerdotis no credebat pficere ad pro-
piciacionez Utrum hec munera accipe glo
Senatores eligebant cuz magna exami-
nacione moruz talem examinandi seve-
ritatem · et discernendi mores mittencium
munera servat gratius in muneribus re-
spiciendis qualez servabant romani in hoibus
ad ordinez senatorum admittendis · Et h^c
e qd dicit utrum hec munera e · s · eligere
an senatum legere Videlz qui eand severi-
tatem servat in muneribus que servatur i mu-
neribus que servatur in senatoribus legendis

Quin accipiendum Q̄ yllares debemus
indicantius hylari munera recipe 9ene
res accipiamus profitentes gaudium et id
danti manifestum · si ut fructum putez ca-
piat iusta enim causa leticie letum amicuz
videre iustior fecisse et infra Q̄ ingra-
te beneficium accipit ppriam alias pinaz
eius pensionez solvit libro eodem · glosa
Quin accipiendum r · s · ut fructum putez ca-
fructus e finis qui expectatur de corpe Ul-
timuz qd donans expectat ul expectare
dz de dono a se donato al's dato est accep-
tacio et gaudiuz recipientis · et ido qui videt
donatarium letanter suscipe munus fructu

sui beneficij donando recipit Sequitur glo
Proprium als pmaz emis) Conducens do
muz ad habitandū tenetur restituere dom"
et solue pensionē Jta recipiens beneficiū
tenetur nō solū restituere quātitatē bene-
ficij in se collati sz multo plus vt sniaz ar-
m' ethi. Jlla aūt suphabūdancia vocat'
hic pensio recipiendo aūt ylariter iocunde
letificat benefactorē suū que leticia succe
dit loco pnē pensionis Restituit enī bene
factori suo iocunditatem Qz palam de
Sunt quidam qui nisi benīuis recipere
lunt nisi secreto acci dona Seneca
pere testem beneficij et consciuum
vitant quos sciaz licet male cogitare
et infra accipienti ad lubenti conscio ē li. eo
Sunt quidā r.i. quos sciaz lz) Donatarius glo
tunc male cogitat qū cogitare de restitue
do beneficio non cogitat Non videtur aūt
cogitare de restituendo qui secrete uult recipe
Adhibenda odicio ē) Jmpatores pugna glo
turi milites ad concionē vocabāt ad ani
mandū eos ad bellū Concio idem ē q̄ ser
mo et derivatur a confero ofers Sz hic
accipitur concio p multitudine Vult dicē
q̄ recipiens beneficiū dz narrare in lucē
ad laudem et gloriam sui benefactoris
Alius iux labia de Qz oportet reci
duxit et ingracio pientē dilatare
quaz si tacuisset loq̄ laudē munerū et
dū ē pro magnitudi ampliare graz com-
ne rei impensū et illa v̄ba adicim Senec
ciendā sunt plurīs quā putas obligasti
Nemo enī non gaudz beneficiū suum
lacius patere Nescis quid michi pstite
ris sz scire te oportet quāto plus sit q̄
extimas libro eodem Sequitur Glosa
Alius iux labia) loquit' hic de ingrato
beneficiato qui recepit beneficiū nō red
dit amplas grās sz in regraciando vix
apperit os et in tali casu dicit seneca
q̄ melius fuisst siluisse q̄ sic grās graciles
inter dentes referre Pluris q̄ putas
Vult dicē q̄ recipiens donū debet glo
amplis v̄bis donū receptū extollere et
comendare et dicē donanti p istud donū
obligasse me et mos ultra quaz credas
Qualibus vocibus debeamus uti in rece
pcione donoꝝ exemplo sumi Seneca
Nullo magis cesarem augustū de
meruit et ad alia impetranda faci
lem sibi reddidit furius quam qd' cū
pr̄i antonianas partes secuto veniaz
impetrassz dixit hanc unaz cesar ha
beo iniuriam tuam effecisti ut vivere
et mori vex ingratus Qui ē tam grā
animi q̄ nullo mō sibi satisfacē posse
quaz ne ad spem quidem exequandi
unq̄ beneficij accedere huis atqz huiōi
vocib' id agamus ut voluntas nr̄a nō
lateat sz apperiat ut liceat libro eodem

Nullo magis cesarē r.i. qd' cū pr̄ an glo
pater furij fuit secuto anthonius in dis
sensione sua cōtra cesarem augustū au
gustus aūt interfecto anthonio romam
rediens cū triumpho Cremonienses qui
anthonianas ptes secuti fuerāt puniuit
eos omnib' bonis pnando sicut pz in p'a
egloga bucolicoꝝ virgilij patri aūt furij
pepcit ad p̄ces filij Qui filius reddens
gracias augusto dicit v̄ba scripta in textu
effecisti ut vivere et morirer ingratus
Verba ista ondūt magnā ingratitudinē
quia furius reputabat tantā grām acce
pisse a cesare augusto quā nunq̄ possz nec
speraret posse recompensare Et ideo dicit
se recepisse iniuriam ut vivet et mori
retur ingratus Et nō hic qd' ipe furius ondit
se gratissimū eē quātū ad animū qui ita
cognouit beneficiū collatū extollendo
et amplando ipm et quātū ad opus ex
trinsecū reputauit se insufficientē ad re
compensandū Qz redditur beneficiū ani
mo animo soluz si alia desunt Senec
accepi beneficium quo dabatur reddi
Alioqui pessima optima rei condicio
ē ut gratus sim ad fortunam michi si illa
vetat respondere nō possiz sufficiat an
imus animo libro eodem Ao nō accepi be
Restitucio beneficij magis ptinz ad a glo
mum quaz ad manū et ideo ubi facultas
restituendi deest sufficit bona voluntas
quam bonam voluntatē ondit lete reci
piendo sicut lete donabatur et si sola vo
luntas nō sufficeret eo cum optime rei essz
pessima condicio Optimā rem vocat be
neficiū pessimā condicionē vero fortune
qua fortuna subministrante facultatem
essem ingratus si bona voluntas nō suf
ficeret ad gratitudinē Cū enī gratitudo
sit virtus virtus aūt maiō consistit nō in
rebus exterioribus De triplici fructu q
est in beneficio quoꝝ duos recipit qui
Artifici triplex ē fruct' digne dedit Se
opis sui Vn' consciencie hūc absolu
to ope pcipit alter fame Tercius utili
tatis quā allatura ē aut gra aut ven
dicio aut aliqua comoditas Sic beneficij
fructus pmus ille consciencie hunc pcipit
qui quo voluit uenit suū ptulit Scūs ē
fame et eoꝝ q̄ pstari invicem puit Jtaqz
cū benigne acceptū ē beneficium qui de
dit grām quidem iam recepit mercedē
nōdū debeo itaqz q̄ ex beneficiū et ip'
quidem bene accipiendo psolui libro eod
Artifici triplex r.i. qui dedit grāz qui glo
donator tunc recipit grām et gratitudinē
qn̄ a donatario lete donū suscipit et cū
v̄bis amplificantib' et ostendentib' esse
acceptū Mercedem aūt beneficij tunc reci
pit qn̄ a donatario sibi munera transmittū
tur et obsequia exhibentur Sequitur nunc

Debeo itaqz q̄ eī̄ beneficiuz ē rem que glo
donatur dicit esse beneficiuz Nam benefi
ciuz hoc uocat nō rem donataz sed ipām
bonaz uoluntatem donantis et cetera ii̅
Qz beneficiuz consistit in uoluntate
donantis et in re donata uoluntati t
uoluntate satisfacīq rei re compensamus
Beneficiuz est et actio benef Senec
ficii et ipm̄ qd̄ datur p illam actio
nez ut pecunia dn̄s p̄terea Vnū
utriqz nomē est ius quidez ac ptās lō
ge alia Jtaqz attende et infra illi benefi
cio qd̄ actio pficit relata gracia ē si illd̄
beniuole accipim⁹ illud alterū qd̄ recon
tinetur nōduz reddim⁹ sed reddē uolum⁹
uoluntati uoluntate satisfacim⁹ rei re
debē⁹ Jtaqz cōmus retulisse illuz graciaz
dicam⁹ qui beneficiuz libenter accipit t
reddere li eodem Beneficiuz est t ī presta
ta ē uestis qua utebant̄ nobiles pueri glo
Vnde senatus posuit statuā emilio lepido
in ciuitā p̄texta in signū etatis puerilis in
qua hostem interfecerat et ciuez s̄uaue
rat ut reffert ualeri⁹ ti de indole sc̄e glo
Unū utriqz nomī Vult dicē q̄ res donata
dicatur beneficiuz et bona uolūtas donā
tis etiaz dicatur beneficiuz et sic utriqz t
nomē est unū s beneficiuz sz significatū
nō ē idem qz ē ualde diuisuz Et hoc ē qd̄ di
cat ius quidem et ptās longe alia videlz
quia bona uoluntas donantis ptinz ad
ūtutem liberalitatis res aut̄ donata pti
net ad facultatez Qui beneficiū hyr
recipit grām retulit quāqz hoc sit inte
Dicimus enz qui beneficiū lligendū se
bono aīo accepit grām retulisse Ni
chilominꝰ illuz in ere alieno relinq
uimus grām relaturuz etiā cū retulit Ex
ortacio est illa nō īficiacio beneficij li eod
Dicimus enz t ī Jn ere alieno reliquimus glo
Vult dicē q̄ ille qui ylarit̄ recipit benefici
uz bene recipiendo restituit tamē nō deobli
gatus sz remanz in ere alieno Jlle qui hab;
es alienū obligatur ad ipm̄ restituendum
Jta ē qui lete recepit cōmus dicat̄ soluisse
et retulisse grām suo benefactori tenetur
tū ualeri⁹ de ere alieno s restituere rem
donataz et postpositz quaz reddidit 2ᵐ sciaz
dr̄ in ethi oportet resimulari ei qui
grām fecit et rursus incipere quia nō
sufficit tantūdem restituisse et hoc ē qd̄ di
cat grām relaturuz etiaz cuz retulit glo
Exortacio ē illa nō ī Vult dicē q̄ illa t
sciā que sup⁹ dcā ē al's scpta ē vz qd̄
qui lete recipit beneficiuz graciaz retulit
qd̄ ista sciā ē exortacio que confortat
recipientez ad debite recipienduz et nō
est inficiacio Jlle inficiatur beneficiū qui
dicit se ul' nō recepisse ul' iam restituisse
et ualeri⁹ ad restituenduz obligatū senō ee
Qua consideracione debemus gaudere in

Accipe beneficiuz beneficio recepto Senē
amplexare gaude nō q̄ accipias sed
quod reddas debiturus qz sic libro eodem
Qui sperat difficultem in seruiendo ma
gis obligat recipientez q̄ ille q̄ ex facili lar
Hic pecunia pro addito depē gitur Senē
dit sz cuz illam domo ptulisz ille
dedit eandem sz mutuam sumpsit aut
rogauit et se obligari ingenti merito
passus ē Eodem extimas loco eē illū q̄
beneficiuz ex facili largitus est et huc
qui accepit ut daret li iiij de beneficijs
Hic pecuniaz t ī eodez extīas Ceterus pa glo
rib⁹ ubi ē maior ūtus ubi maior difficul
tas Duo fecerunt eandez subuencionez acto
suo quoꝝ unus erat diues et habebat pe
cuniaz paratuz et sine oī sue difficultate po
tuit subuenire Alter erat pauper et non
hēbat pecuniaz sed eam sumpsit mutuo sub
usuris istoꝝ duoꝝ cōmus in subueniendo sit
paritas considerata tū unꝰ facultate
et alteri⁹ difficultate ē inter eos magna
disparitas Et hoc ē qd̄ dicat eodem extimas
loco esse Videlz nō debes extimare qd̄ sint
eiusdem gradus longe enz ūtuosior est
pecuniaz mutuo sumpsit Beneficia sunt
magna aliquā pp̄ summam aliquā pp̄ op
Tempore qdām magū portunitatez tpis
sunt nō summa beneficiuz est Senec
donata possessio cuiꝰ fertilitas laxare pos
sit anonam beneficiuz est unus infime
panis li eodem Tempe qdaz t ī Cuiꝰ ferti
litas laxare bene oz qd̄ sit magna ul' maxiā
possio qd̄ eius fertilitate caristia bladi
minuatur et deducatur ad uilitatez et p
miz p̄cuz qd̄ hic uocat laxare anonaz s bladū
Quedam beneficia ponit distictoēs
nocantur quia in Beneficioꝝ Senē
ius concupiscuntur Quedaz nō sūt ex
hac uulgari nota sed maiora etiā si mi
nus appareant noctis dedisse potentis
ppli ciuitatez inquatuor decim deduxisse
et defendisse capitis reum Quid utilia
suasisse Quid retulisse retinuisse ne
in celus ineret et infra Dies beneficio
reddendo non dicat̄ sicut pecunie credite
et infra Maxima beneficia pbacionem
nō hēnt sepe intra duoꝝ tacitam consci
enciam latent libro eodem sequit̄ glo
Quedam beneficia t ī dedisse potentis ppli
Magnū beneficiuz reputabatur quō aliqs
impetrabat ut eēt ciuis romanus quam
hic appellat potentis ppli ciuitatis Titus
aut̄ liuiꝰ in pi° opis sui pplm romanuz
uocat nō soluz potentez sed etiā ppotētez
eo qd̄ sibi orbem subegerat Reges etiam
impetrabant p munere qd̄ eēnt ciues ro
mani sic pz in julio cesare de rege ario
uisto Ciuitas aut̄ romana erat distincta
in xiiij° tribus sicut reffert ualeri⁹ ti de
institutis antiquis Vult g° dicē seneca qd̄

magnum beneficium ē facē cinez romanum
et assignare sibi tribum ad q̄ᵃ teneat glo
Dies beneficio reddendo / Usurarii debito
res suos obligant ad restituendum pecuniam
creditam in certum tpus et taxant et limi
tant diem in quo restitui debeat Talis t
aūt obligacio nō fit in beneficijs qd̄ recipi
ens tenetur restituere in certum tpus sed
ē in libertate sua restituere qū placuerit
Maxīa aūt beneficia / sunt illa in quib' glo
homo eruditur et fl'a opīone ad veram
deducat' frequenter enim domini falsam
extimacionem de se habent et reputant
gloriosum qd̄ ē vituprabile et ignominio
sum ut rapere aliena opprimere liberos ergo qui se
go secrete fl'am opīonem extricat verum
laudem et veram gl'am in quo resistat t
ondat maximum beneficium p̄stat Quod
tu beneficium et infra ɔsciam dantis et
recipientis quia ignorantibꝰ alijs secre
to datum est Idem est de eo qui releva
uit amico periculum mortis qd̄ eo sciente
ille ignorabat et sic a morte eum eripuit
et liberauit Talis secreti revelacio per
quam ille a morte eripitur ē maximum
beneficium et infra ɔsciam dantis et re
cipientis quia omēs alij ignorauerūt p
ter reuelantem et illum cui reuelauit et
infra ɔsciam dnōr latet Q̄ beneficium
p̄cedens corrūpitur in iniuria sequēti
et de obligat aliquū totalr' būficiatū ex

Aliquis michi dedit beneficiū sed
idem postea fecit michi iniuriam u
trum ymo immo ad pacienciam iniuriarum
oīum abstringor an pro inde erit ac si
grām retuleri quia beneficium sim ipē
insequenti iniuria recidit Q nō de
inde extimabis utrum plus sit acceperit
an in quo lesus est Dies me deficiet
oēs difficultates ꝓsequi tēp̄tantem et ̄ȷ.
Nemo libenter dat inuitis et infra Reddi
maxīa quequam nō pūt ac prohijs iniquis
aliquid quod tanti sit libro codem glosa
Aliquis michi et ̄ȷ Utrum ymo immo Quest
cio ē talis Recepi donum q̄ugentoꝝ flo
renoꝝ a donante postea recipio multas in
iurias ab eo illatas et debeant pacienter
ferre ɔsideracione doni qd̄ p̄mo recepi
Et hoc est qd̄ dicit utrum ymo immo ad
pacienciam iniuriarum oīum abstringor so
lucionem istꝰ qōnis recipe ē tr debit c. i.
Redde maxīa quequam nōs / si liberaui glo
aliquem a morte si inidum et egenum di
caui si ydiotam usqꝫ ad magisterium mea
erudicione meisqꝫ sumptibꝰ p̄duxi si in
carceratum meo fauore inde eduxi et
ad culmen regie dignitatis mea pcura
cione exultaui talia inquam maxīa be
neficia p equalenciam nequaquam reddi
pūt recompensatur aūt animꝰ grato et
parato semper ad reddendum quod potest

Q̄ beneficia nō debemꝰ q̄ūtere in me
Interitura ē tante rei dignitas conn
untus si beneficium mercem facimus
Non ē vitando animꝰ ad avariciam ad
q̄relas ad discordiam et infra Dat Qui
dat beneficia deos imitatur qui ecciam
repetit feneratores libro eodem glosa
Interitura ē tante / Merchatores qui per
totum mūdum discurrūt et de alijs ptibꝰ
ad aliās ptes emendo et vendendo t
matimonia sua transportant frequēter
dūis aliqua iocalia donant ut meorum ē
ris liberius emere et vendē pūt quoꝝ
intencio ē reflexiua ad ꝓpām utilitatē q̄
solam intendūt et non comodum illius
cui donant Si igr̄ in nos beneficijs e
rogandis animum mchatorum hūerimꝰ li
berales nō sumꝰ quia virtus liberalita
tis intendit comodum illius cui donat
et nō donantis Si ergo merchator et
merchatori similis faciūt visūis opibꝰ
mori liberalitatem qūā virtutem hic vo
cat dignitatem maxīe rei Et hoc ē qd̄
dicit interitura ē tante rei dignitas s.
ūtus liberalitatis que tūc pit si dant̄
beneficia si matimonia in mercimonijs
sola intenditur utilitas merchantis glo
Non est vitando animꝰ / qui in beneficia
erigunt nō animo liberali sꝫ ɔsideracione
ꝓpriē utilitatis s. illam utilitatem nō cō
secuntur irritantur cōū suos būficiatos
et conq̄runtur de eis et cum eisdem hēnt
discordiam et radix istius discordie et
querele ē avaricia quam hūit ꝓpa consi
deracione utilitatis Et iō si velit animū
vrm̄ nō eē irritatum ad avariciam ad
discordias et querelas erogemꝰ beneficia
intencione illius utilitatis cui confert
nō reflectendo itencionem ad comodū nrm̄
Qui dat beneficia deos / deus dando glo
beneficia hūāno generi nullam utilitatē
inde sequit' sed solum intendit utilitatē
eoꝝ quibꝰ donat sic liberalis beneficiū ero
gando et nullam ꝓpīam utilitatem indeside
rando sꝫ solum comodum illius cui donat de
um in hoc imitat' et deo similis est glosa
Qui repetit fenatores / fenatores in pec
cuniā mutuata non intendunt comodum
illiꝰ cui mutuant sꝫ ꝓpīum lucrum ita qui
beneficium contulit ut inde lucrū et co
modum sequeretur in hoc imitatur fe
natores quibꝰ simili consideracione ꝓpīe
utilitatis quam repetit ꝑ intencionem q̄
inde hꝫ quam intencionem eciā vbo expri
mit Et hoc est qd̄ dicit cui repetit seqt'
Ponit distinctionem inter beneficia et

Sunt qui ita di officia et ministeria dis
stinguāt q̄dam beneficia eē queda
officia et quedam ministeria beneficiū eē
qd̄ alienꝰ p̄stat et qui potuit sine re
p̄hensione cessare Officium eē filij uxoris

cariusq̄ personarum quas necessitudo suscitat
et ferre opem iubet ministerium esse filii eo.
Sunt qui ita distinguunt) Distinctionem glo
istorum seneca approbat ut patet in sequentibus ca
pitulis. est autem talis quod beneficia sunt extraneo
rum qui nobis in nullo coniuncti sunt nec
in nobis in aliquo obligantur Officia dicit
uxoris et filiorum et consanguineorum et amico
rum qui nobis coniuncti sunt. Ministeria
autem dicit esse servorum. et sic persone con
iuncte et servi non possunt dare beneficia quod
falsum est Quod servi possunt dare beneficia
Servos qui negat domino et in quo casu sit
dare aliquid domino beneficium ignarus
est iuris humani Refert enim cuius
animi sit qui prestat non cuius status et
infra. quod dum prestatur quod a servo exigi so
let ministerium est ubi plus quam a servo
necesse est beneficium est Ubi in affectum
amici transit desinit vocari ministerium
est aliquid quod dominus servo prestare debeat
ut cibarium vestiarium Nemo hoc dixit
beneficium. ac si indulsit liberalius edu
cavit artes quibus erudiuntur ingenui
tradidit beneficium est Idem econtrario sit
in persona servuli libro eodem sequitur glo
Servos qui negat etc. ac si indulsit libe
Non quod quicquid quis facit alteri illi ad quod
tenetur non est beneficium ut si dominus vestiat
et cibet servum si servus ministerium sibi man
datum a domino exequatur non dicitur dare be
neficium domino. quia ad hoc obligatur bene
ficium importat voluntarium et spontane
um obsequium ultra obligationem et debitum
Et ideo dominus si ponat servum ad addiscendum
artes liberales. ad quas ponuntur filii et
ipsum finaliter educat in eo casu dicitur sibi da
re beneficium Eodem modo si servus ultra debi
tum et obligationem curam habeat de domino et
utilitatibus eius et honore ipsius in eo ca
su servus dicitur dare beneficium domino et de servo
transit in vocabulum amici Et quod dicit de
servo et domino Idem intelligas de marito circa
uxorem et de uxore circa maritum et de
patre circa filium et de filio circa patrem quod tunc
sibi mutuo dicuntur dare beneficia quandocumque
ultra debitum obligationem et consuetudinem se precedunt
Enumerat beneficia que deus humano
Parum dedit na genere contulit sequitur
tura cum se dedit Non dat deus be
neficia Unde ergo ista possides quod das que
negas quod servas quod rapis Unde hec innume
rabilia oculos aures animum demulcen
cia Unde quoque illa luxuriam instruens
copia Neque enim necessitatibus nostris tantummodo
provisum est usque in delicias amamur Et ar
busta non uno modo frugifera Tot herbe
salutares tot varietates ciborum per totum
annum digeste sunt ut inhertis quoque for
tuita terre alimenta preberent Iam animalia
omnis generis alia in sicco solidoque alia
in humido nascentia. alia in per sublime
dimissa ut omnis rerum nature pars tributum
nobis aliquod conferret li. iiii. de beneficiis
Parum dedit natura etc. usque ergo ista que glo
possides) Consequenter benignus dei beneficium est enu
merat autem beneficia que consistunt in rebus
exterioribus et in bonis temporalibus et hoc quod di
cit Que possides. quibus beneficiis libera
les bene utuntur Et hoc est quod dicit que das
avari autem mali. et hoc est quod dicit que ne
gas que servas que rapis sequitur glo
Usque in delicias amamur) Deus in rebus
temporalibus humano generi contulit. non solum ad ne
cessitatem sed ad delicias et etiam ad delecta
cionem ultra necessitatem sicut patet in multitu
dine fructuum arborum et in varietate her
barum florum et odorum et in copia animalium
terrestrium de quibus dicit hic in sicco solido
que sicut sunt arietes edes boves et fere silves
tres Alia in humido) hoc dicit propter pisc glo
es qui nascuntur in aqua Alia per sublime
hic vocat copiam avium quas omnes glo
deus humano generi contulit ad necessitatem
et ultra delectationem Quod est magnum gaudium
At mehercule tamen dare beneficium sequitur
Amagna voluptas subit cogitantem
hunc ego locupletiorem faciam et huius dig
nitati adiectis opibus aliquid splendoris
affundam li. eodem At mehercule est ad
verbium iurandi ut patet in donato et utitur glo
frequenter seneca. Tullius valerius et omnes
alii auctores gentiles Magna voluptas
Aristoteles ponit regulam iio. ethicorum. ad cognoscen glo
dum si homo habet habitum virtutis acquisite et
dicit quod signum generati habitus et delec
tabiliter operari Cuius ratio talis est operaciones
naturales sunt delectabiles ut est videre
audire comedere bibere etc. Operari autem virtuose
est secundum naturam hominis que est rationalis. et nihil est
operacio virtuosa delectacionem ante operacionem
et in ipsa operacione et post operacionem Ante
quidem operacionem per cogitacionem previen
entem Et hoc est quod dicit cogitantem hunc lo
cupletiorem faciam. facere enim aliquem locu
pletem pertinet ad virtutem liberalitatis aspicit
beneficiatum ut facturam et creaturam suam
et sic in eo delectatur. sicut pater in filio
et poete in poematibus suis. sic est exemplum Aristoteles.
iiii. ethicorum Et non quod tales delectaciones sunt
minores delectacionibus corporalibus et vere
subiecti. quia sunt permanentes Ille autem in carne
et vere continuaciones Corporales enim non po
ssunt continuare vere transmutaciones or
ganorum sicut patet in delectacione cibi et potus
Quod non qui donat ut recipiat non est liberalis
Qui beneficium ut reciperet de sequitur
dit et infra Ad beneficium dandum
non adveniat cogitacio sordida nec ava
ra sed humana liberalis cupiens dare etiam
cum dederit et augere novis ac recenti
bus vetera non habens propositum quanto ei

quam an pstat bono futuro sint alio
qui humile est sine laude sine gloria
prodesse quia expedit libro eodem glo
Om beneficium et c sine laude sine gloria
Quod aliquis donat quia expedit sibi dona
re pro comodum proprium et intencione proprie
utilitatis Illud donum totaliter datum caret
laude et gloria quia non procedit a virtute li
beralitatis sed ab intencione cupiditatis
Quod beneficiantes diligunt beneficia et
Non meretur si dixero beneficiatos gene
ro neminem non amare beneficia sua
neminem non ita compositum animo ut libe
cius videat eum in quem multa congessit
cui non causa sit iterum beneficium semel
dedisse quod non accidet nisi ipa nos delec
tarent beneficia Quam sepe dicentem
audias non sustineo illum deserere cui
dedi vitam quem expericulo eripui li eo
Non mereatur et c liberius videat eum in glo
ar in ethi dicit beneficiantem magis di
ligere beneficiatum quam econverso Tribuisse enim be
neficiasse est glorie et honoris recepisse
aut est indigencie et confusionis Nemo
aut libenter cogitat que sunt sui dedeco
ris sed cum leticia occurrunt memorie que
sunt honoris et preminencie et dicit mag
nanimus magis habere in memoria bene
ficia collata quam recepta non quod ingratus
beneficiis sit receptis Vt dicit sanctus
thomas ibidem Et quia delectabiliter me
moratur ea que sunt consona magnitudi
animi Cuiusmodi sunt magna beneficia
contulisse Et beneficiatum a se respicit ut
filium et creaturam suam Et sicut picto
res diligunt figuras et picturas suas
Ita beneficiantes suos beneficiatos et c
Quod beneficiato iterum a nobis pro
vocamur ad iterum donandum quod donavi
mus et quia factus est nobis filius
Nomine videtur in esse isti rei proprie benef
imam quandam que nos dare be
neficia cogit primum quia oportet deinde
quia dedimus cui initio racio non fuis
set prestandi aliquid ei prestamus ob hoc
quia prestitimus et infra Cum infeliciter da
to indulgere tam naturale est quam libe
rius prius libro eodem Nomine videtur et c
primum quod oportet oportet hominem liberalem et glo
virtuosum cupimus aut dicit sine gloria est
dare beneficia quia expedit Ibi expedit
accipitur pro consideracione proprie utilita
tis hic autem oportet accipitur consideracione
virtutis Cum feliciter dato indulgentiam nam
Quod donum confertur ingrato infeliciter
datur et est sentencia senece quod non debet homo sub
trahere beneficia ei qui semel ingratus
fuit sicut non subtrahunt beneficia pue
ris prius qui beneficia non recognoscunt
Quod dii non subtrahunt beneficia malis
non respectu malorum sed bonorum quibus proficui
sunt seu

Dii in gratis multa tribuunt sed illa bo
nis parauit Contingunt etiam malis
quia separari non possunt satis est autem
prodesse et malis propter bonos quam bonis deesse
propter malos libro eodem Quod ad hoc quod
sit beneficium requiritur in dato et in
tencio in dante illius gratia cui donat et c
Quedam tamen exiguia sunt ut be
neficii nomen non occupent Quare
res colere debent quod beneficium effici
ant Primum rei magnitudo Quedam
enim sunt infra hanc nominis mensuram
Quis beneficium dixit quadram panis
aut stipem eris abiecti aut ignis ac
cendendi potestatem et infra Deinde hoc quod
potissimum est oportet accedat ut eius
causam faciam ad quem nolebat prevé
nire beneficium digniusque eum iudicem
et libens tribuam percipere usque ex mu
nere meo gaudium libro eodem glo
Quedam tamen et c stipem eris abiecti
denarius vilitatis pro elemosina lar
gito dicitur stipes abiecti eris denarii enim
minuti fiunt de ere Est sentencia senece quod
qui res minuta datur non potest dici bene
ficium sed modicum est xpistus in ewangelio qui
viduam conferentem duo era minuta
commendavit et pretulit donis divitum glo
Percipiens ex munere meo gaudium Quia
non gaudet de operacione virtuosa quam
exeunt signum est quod habitum virtutis non perfecit
Et ideo dicit seneca quod ostendit liberalem
de munere a se collato gaudere eadem est
sentencia aristotelis secundo et decimo ethicorum
Cum ignoro utrum sit gratus vel ingra
tus dabo ne expectabo certitudinem re
spondet quod ex verisimili et non ex certo
procedet et dabit illi quid reprobabiliter
Nescias utrum sit credit esse gratum seu
vitus sit an ingratus expectabis do
nec scias an dandi beneficii tempus aut ne
tes expectare longum est nam ut ait
plato difficilis humani animi coniec
tura est non expectare temerarium hinc
videbimus nunquam expectare nos certis
simam rerum comprehensionem quoniam arduo est
veri exploracio sed ea qua ducit veri si
militudo Omne hac via procedit officium
sic serimus sic navigamus sic militamus
sic uxorem ducimus sic liberos tollimus
Cum verisimilia me in hunc aut in illum
impleant aut impellant non ei benefi
cium dabo quem verisimile erit ingratum esse li eo
Nescias utrum gratus et c Quia in arduo est veri glo
Quoddam sunt de quibus non potest haberi certi
tudo sicut homo non potest scire an eius filius sit
et non potest scire quem eventum prosperum vel
adversum navigacio mercacio peregrinacio sit
habitura Et ut aliter omnia opera humana in
certa sunt Et iustum magis animi humani incer
ti et dubii sunt Et ideo non oportet inquirere infactu

nris certitudinem sed sufficit cum eis sibi et probabili et coniecturis procedere sicut est sententia Aristotelis in primo Ethicorum. Scientie autem methaphisice habent certas demonstraciones et non habent persuasiones. Scientia autem mo ralis habet persuasiones et non demonstraciones. Et ideo dicit ibidem Aristoteles par delictum est circa thaphisicam persuasiones et a rectore demonstraciones exquirere. Et dicit ac eruditi animi querere probaciones quantum natura patitur et non amplius. Est igitur sententia Senece quod quando confero beneficia debere attendere hominem dignum et virtuosum et quantum ad hoc investigare per certitudinem et non possumus sed debemus attendere ex coniecturis cuius condicionis sit ille cui volumus dare

Omne hac via perdit officium. Vult dicere glosa quod omnes operaciones humane procedunt per coniecturas condicionis et verisimilitudinis sicut patet in navigando militando matrimonium contrahendo et ceteris contractibus in quibus pendencia hominis non potest investigare certitudinem eventus et ideo attendit verisimilitudinem et dicit quod propter istam viam scilicet verisimilitudinis procedit omne officium. Officium hic vocat omnes operaciones humanas regulatas recto iudicio rationis. Vide Tullius qui fecit libros de officiis egit ibidem de omnibus operacionibus ad virtutes pertinentibus. Nam cuilibet virtuti assignavit officia sua ut patet diligenter attendenti processum eiusdem libri. Questio est a

Alia condicio est in Alia condicio in credito credito alia in bene alia in beneficio Senec ficio pecunie male credite exactio est et appellare debitorem ad diem possum et si foro cesserit porcionem feram beneficium et totum parit et statim libro eodem glosa

Alia est condicio etc. Qui foro cesserit hic est dicere littera id est pactionem vel porcionem et utraque littera est bona. Nam quando debitor non solvit creditori pecuniam mutuatam in termino taxato per convencionem creditoris et debitoris incurrit penam impositam in contractu quo pena convencionalis potest licite peti in foro conscientie ut dicit Raymundus in summa sua. Si autem attendamus litteram aliam que dicit porcionem intellige quantum ad statuta civitatum que condempnat debitorem non respondentem in termino creditori in viii vel in x parte crediti et sic secundum intencionem Senece creditum non totaliter perditur sed beneficium male collatum et homini ingrato totaliter perditur

Queritur utrum qui primum beneficium non restituit debeat ab eodem recipe

Non ideo bene secundum videt quis sic Senec Non ideo bene ficium novum reicere debeo quia non dum prius reddidi accipiam tam libenter quam dabitur et prebebo me amico meo exercendo bonitatis sue capacem materiam. Qui in nova accipe non vult acceptus offenditur libro eodem. Questio beneficia non de

Quidam cum eis bene statim restitui aliquod munusculum missum Senec est sub inde aliud intempestive et iniectum et nihil se debere testantur et Reiciendi genus est protinus aliud invicem mittere expugnare libro eodem. In quo casu non debet restitui beneficium Senec

Aliquando non reddam beneficium cum possim quando si plus michi detracturus ero quam illi collaturus si ille non erit sensurus ullam accessionem recepto eo quo reddito michi multum erit abscessurum libro eodem

Aliquando non reddam etc. Quo reddito in glosa In reddendo beneficia debet homo attendere principaliter comodum illius cui reddit secundario autem debet cavere sibimet de periculo et dampno et ideo si ille cui reddendo aliquid reddo est talis condicionis quod de beneficio reddito parum aut nihil sibi accessit videlicet quia est multum dives et potens et ego in reddendo multum dampnificarer quia sum mendicus et pauper in eo casu beneficium reddere non debeo. Questio in

Ferre sequitur benefi nem restitucionem cia non reposcentem beneficiorum quinto libro quinto de beneficiis exsequitur Senec

Ferre non est novum sed ad verbum quia contingit glosa contingit quamvis regula aliquando fallat quod homines qui non repetunt beneficia eorum secuntur secus est de illis qui repetunt. Questio bona voluntas sine facultate sufficiat et ade

Secum stat fortuna quat opus in virtutis Omnem bona nobilitas. Tandem Senec causa par tibi sum quia multis armatissimis inde aut leviter armati libro eodem glosa

Secum stat etc. Quia multis armatis Si aliquis miles strenuus et in re militari bene peritus sit nudus et nulla arma super se habeat defensiva vel offensiva Nichilominus talem militem dicimus valentem et probum quia sic veraciter est quamvis materia exercendi sue probitatis desit. Sic de bono scriptore cui deest calamus et carta Sic eciam de bono equitatore cui deest equus nichilominus artem equitandi habet perfecte sicut alius qui habet equum. Vult ergo dicere Seneca quod sicut artifex vel artifices qui non habent materiam exercendi sue artis sunt ita perfecti in illa arte sicut illi qui habent et aliquando plus. Ita contingit de moralibus quia ita sunt grati illi qui habent animum boni et non restituunt beneficia quia non possunt sicut illi qui restituunt. Sic ergo perfectio moralis actus consistit in interiori et actus exterior non adicit aliquid bonitati vel malicie super actum interiorem nisi per accidens ut dicit Thomas in prima secunde. Questio ingrati reputantur ingrati aliquando excellentes si possunt temeritate Seneca

Beneficia in scelus versa sunt Et sanguis in eorum non patitur pro quibus sanguis fundendus est Gladio ac venenis beneficia sequimur et ipi patrie manus

afferre et facilius sine illam pervenire potencia aut dignitas est libro eodem glo Beneficia in scelus xij facilius sine illam

Quilibet consul romanus hebat xij fasces Unde maximus valerius li j ti de religione comendans obedienciam unius asilie dicat sic laudabile xij fascium religiosum obsequium Et comendans consules dicat laudabilior xij et iiij in consimili ?obediencia notatur qd duo consules hebant xiiij faces quas faces brutus primus consul romanorum a dignitate regali translit in ptatem in consularem ut dicit titus livius i de cada unde virgilius vi eneydos Vis et tarquinos reges animam que superbam ultoris bruti fasces que videre receptos Notat hic seneca cesar qui oppressit libertatem romanam et fascibus suis i e consulari primo Deinde sub noie dictatoris tyrannidem exercuit que tyrannides a sub dictis vocatur potencia et dignitas Unde tulius in li philippicarum quod ipm cesarem invehitur qd eam patriam oppressisti patrem patrie se appellare voluit Vult g dicere seneca qd hoies debent ee grati patrie ipam defendendo libertatem eius fovendo et illi qui eam opprimunt et subiciunt eam sunt ingratissimi patrie tn vocabula susceptum dignitatis honorantur tamquam excellenter in ?eos

Querit utrum solus ille meus gracia cuius beneficium donatum est sit obligatus seneca benefactori an eciam patet et filius beneficiati et alij consanguinei et affines et amica respondet quod solus ille e obligatus

Illud michi determinari volo et seneca pro beneficium datur nunquid et patrino nunquid et avo nunquid uxori et socero et dic michi ubi debeam desinere Quousque personam seriem sequar et infra qui agrum meum colit non illum sed me demeretur vel demereri vult Idem de bono dicam Non mancipij res e in fructum ideo ego pro illo debeo filius ipse beneficij ?ei pax est Itaque ille accipit ego beneficio letor et contingor non obligor Quid ergo ore te non dicis filium donasti michi et si hic perisset non fuit victurus Pereris vitam beneficium non debes eius vitam tuam preferens et nunc eam filium tuum suam ad gemina pro ?acibus Dus nota solius tamquam ?privatus ipse et infra Si filius meus pecuniam mutuam sumpserit creditori numerabo non tn ego debitor quia si filius meus in adulterio deprensus fuerit erubescam non ideo ego ero adulter Dico me tibi obligatum pro filio non quia sum sed quia et me volo offerre voluntarium debitorem et infra Ut dyalogum tamquam iuris consultus altercatione deposita respondeam meus expectanda e dantis beneficium ei dedit an datum voluit Si in patris honore

dedit vel fecit pater accepit beneficium si ?pr in beneficio collato in filium non obligatur eciam si fruitur libro eodem sequitur glo

Non mancipij res est Servus nichil habet nec sibi acquirit si totum dno Et io iniuria et beneficium collatum servo ptinet ad dnm Secus e de filio mancipato Ideo dns obligatur in beneficio collato servo et graciam tenetur referre et compensare benefactori suo sin

Quid ergo ore te Casus talis e Sandi glo eripuit filium meum de morte Queritur utrum pater liberati filij recepit beneficium a liberacione et obligetur sibi obicit qd pr teneatur et obligetur liberari filium pr quia quia pr liberati filij dicat liberatori filium michi donasti Sco quia liberasti pacem pr esset obligatus Et pr plus diligit vitam filij quam suam g e obligatus Et hoc e qd dicit eius vitam tuam Et pr dicat liberatori si filius meus perisset ego non vivere Tercio quia pr pcibit ad gemina liberatus et sibi ad gras et sibi gras refert Scito pro liberacione filij deo solvit votum et refert gras tamquam principali liberanti Ex quibus obiciendo concludit qd pr recepit beneficium in liberacione filij et liberator obligatur Que questionem in fero solvit distinguendo et distinctio satis patet Ut dyalogum Dyalagus e locucio duorum hic aut accipit pro locucione et altercacione obicientis quam altercacionem solvit hic littera patet Querit de illo qui invictus recepit beneficium

Non est dubium utrum obligetur videt qd sit qui beneficium sit e in invito Seneca pro esse sicut non dedit beneficium iniquitur que ille offenditur quo torquetur et multa beneficia tristem fortem et asperam habent quemadmodum secare et urere insanes et vinculis cohercere Non est spectandum an doleat libro eodem sequitur glo

Non e dubium et infra Et vinculis cohercere Quia et insolentes iuvenes ut castiget et corrigant vinculis ponunt in carcere et ligantur vinculis qd e maximum beneficium corrige et castigare delinquentes Tamen ipi in iuncti hoc beneficium susceperunt et vinculis in carcere et verberibus carere vellent Nichilominus obligantur de isto beneficio correctoribus suis sicut infirmus qui urit et secatur ut sanetur quam eam ustionem et secacionem invictus recepit Nichilominus secanti et urenti obligatur Ponit qd beneficia non sunt repetenda sed in casu necessitatis debemus illa repetere Seneca

Peterat poene beneficium quam reppetam et si de salute liberorum agitur si in periculum uxor deducitur si patrie salus ac libertas amicitibus ibo eciam quo ire nollem imperabo pudori meo et testabor omia me fecisse ne opus esset michi auxilio hoies ingrati Novissime

beneficij recipiendi necessitas repetendi ve
recundiam vincat et infra Quia ex beneficio
inquit creditum facis · Minime Non exhi
go s; repeto libro eodem Pereant potius
et c̄. Creditum facis) pecuniã credita et mutu
ata non solum pot̃ repeti · sed in iudicio ex
higi · et compellitur restituere · qui recepit
in beneficio aut nõ competit benefactori
actio exhigendi in iudicio · pot̃ tñ in eo cas;
in quo loquitur · Seneca repete͂ et beneficia
tum a se rogare qd' in casu tante necessitatis
sibi subveniat Ponit casum de eo qui bene
ficiavit et in iniuriam intulit et querit
utrũ iniuria diluatur beneficio r̃ndet
et beneficiatus in hoc debet ẽẽ iudex ·

Quin idem homo mihi beneficiũ de
dit et post fecit iniuriam utrum et
illi beneficium redde͂ debeam · et me ab illo
nihilominus vindicare ac veluti duobus
hominibus separatim respondere an alterum
alteri contribuere · et michil negocij habere
ut beneficium iniuria tollatur beneficio i
iniuria et infra In beneficio tota mea po
testas est ego iudicem Itaq; nõ separo
illa nec ducor sed in iniurias et beneficia
ad eundem iudicem mitto aliogn iubes me
eundem et amare et odisse et queri et gr̃as
agere qd' natura non recipit libro vi glo
Quin idem homo et c̄. nõ separo illa nec du
Qñ aliquis ab eodem recepit iniuriam
et beneficium nõ d; illa separare · i · nõ ptic
ulariter considerare iniuriam p quam detestan
dus est in iniurias et beneficium p quo amã
dus est benefactor · quia sic considerata i iniuria
et beneficium Idem amaretur et odio habere
tur sed d; conferre bñficiũ cũ iniuria et si
beneficium est maius d; benefactorem dilige͂
et iniuriam remitte͂ Si aut pares sunt senten
cio excludunt et benefactori nihil debeat
pp iniuriam · et iniuriam nõ d; vindicare pp
beneficium · sed eandem relaxare Idem d; etiã
fieri qñ iniuria modicam p̃ponderat De hoc
r eod. ti. c. i. et c. si aliquis Qz nõ obli
gamur illi qui nobis tñ sua causa p
sunt sed bene illi qui sua et nr̃a considera

Siquis causa sua p̃ racione p̃sint benẽ
fuit ei ei nequis debetur inquit
et infra Prius istum contumeliam diuidam
et rem eq̃ ab iniquam separabo Multum
enim interest · utrũ aliquis nobis benefi
cium dat sua causa an sua nr̃a Ille qui to
tus ad se expectat et nobis prodest quia
aliter sibi p̃desse nõ pot̃ eo loco ẽ quo
qui mihi captivos suos Ut comodius
veneant pascit et opimos boves saginat
et defricat et infra · Multum ut dicat de
auter a beneficio distat negociacio et i
fra Si mõ me in consorcium admisit si
duos cogitavit nõ solum ingratus sum s;
etiã iniustus nisi gaudio hoc illi p̃fuisse
quod p̃derat in Summe malignitatis est

nõ vocare beneficiũ nisi quod dantem
aliquo incomodo afficit et infra illos
ex toto p̃teribo · quorum est mercenarium
beneficium q qui non cõputat cum sed t
quãtum daturus q undiq; in se conversum ẽ et
infra beneficiũ conũe vinculũ est · et inter
se duos ligat li · eodem Siquis sua causa
et c̄. rem equam ab iniqua) rem equam glo
vocat hic intencionem benefactoris ut t
quã beneficiendo considerat utilitatem
suam et nr̃am Ita q eius intencio duo
simul respicit rem aut iniquam vocat
intencionem qui solam suam utilitatem re
spicit · et nobis p̃dest · quia sibi aliter pro
desse nõ pot̃ benefactori p̃me condicionis
sumus obligati · s; benefactori sc̃de condicio
nis in nullo tenemur · quia solam utilita
tem suam consideravit et non nostram
Ut comodius veneat) Iure gencium qui glo
capiuntur in bello servi sũt capientium al's
capiencium Siquis g° tales captivos spl
endide pascit et deliciose educet ut impi
guentur · et fiant pulchri · et sic eos carius
possit vende͂ sic educati nõ obligantur
educanti · quia nõ in gr̃am eorum · sed ad
cam utilitatem suam eos sic educavit glo
Quorum ẽ mercenarium) Illorum s · qui in bene
ficijs erogatis solam mercedem et utilitatem
quam inde consecuntur attendunt glosa
Non cõputat cum s; quãtum) Tales sũt qui soli
suam utilitatem respiciunt · et nõ compu
tãt in sua intencione · quibus p̃sint s; solũ
quãtum inde utilitatis consequant Et sic tota
eorum intencio est reflexiva et conversiva in se Et
hoc ẽ qd' dicit qd' undiq; in se conversum est glo
Inter se duos ligat) beneficium ligat et ob
ligat beneficiatum benefactori suo et ligat
benefactorem suo beneficiato p amorem quia
benefactores plus diligũt beneficiatos
suos diliguntur qui ab eis quia ipsos ut
p̃pam facturam respiciant ut ẽ sũa ix · iiij ethi
Querit de illo qui hẽt bonã volun
tatem et nõ facultatem utrũ restituit
beneficiũ r̃ndet q sic et solvit argu
menta in contrarium ultimo concludi qd' talis
benefactori dicat debeo · benefactori t

Queritur an qui aut dicat hẽo reddiĩ
omnia fecit ut beneficium redderet
reddiderit et infra · App; nõ esse id facti
cuius faciendi occasionem nõ hẽt et infra
Quedam enim condiciones sũt ut effectum
p̃stare debeant Quibusdam p effectu
est omnia temptasse ut efficerent Si omnia
fecit ut sanarent peregit medicus partes
suas Etiam dampnato reo oratori con
stat eloquencie officiũ Si omni iure usus
ẽ et infra · locupleti donare nõ potuit
donare sano assidere felici succurrere et
infra · debitores ex^m dissimile ẽ cum parare
ẽ pecuniam quesisse nisi solverit Ille enim
stetit acerbus creditor sup caput qui t

nullum diem gratus ociose patitur· hic benignissimus qui cum te videret concursantem et sollicitum atque anxium dicit Mitte hanc de pectore curam Desine tibi molestus instare omnia a te habeo Iniuriam michi facis· si me quicquam amplius desiderare indicas· plenissime ad me peruenit animus tuus et infra Si tu quid senciam queris et me signare responsum hic beneficium recepisse indicet Ille faciat se non reddidisse hic illum dimictat Ille se teneat hic dicat habeo Ille respondeat debeo et infra Omnia fecisti ut redderes hoc illi satis sit tibi parum li· vij· de bene. Quaeritur z· i· dampnato reo oratori glo constat eloquencie officium Oratorem hic vocat aduocatum Nam tullius in primo rethorice artem eloquencie dicit necessari esse demonstratiuam et deliberatiuam et iudicialem· Orator autem qui circa iudicialem partem versatur et reum conatur defendere et pro eius defensione adducit quidquid adduci potuit si euentum sinistrum reus habuerit non est imputandum oratori qui nichil pretermisit ad defensionem glo Locupleti donare non potuit loquitur de beneficiato qui animum habet gratum sed deest oportunitas recompensandi beneficium· nam benefactor suus qui eum liberauit de periculo nec potest visitare et in felici statu non potest sibi succurrere cum ille benefactor non sit in periculo nec potest visitare eum assidendo lectulo infirmi decumbentis cum ille sit sanus nec debet sibi pecuniam donare cum ille sit diues et potens et pecunia non indigeat Vult ergo dicere Seneca quod est oportunitas vel facultas restituendi beneficium beneficiato habere animum gratum sine omni ope exteriori Mitte hanc de pectore curam Versus glo virgilij qui de alia materia loquitur Sed hic Seneca introducit quasi sint verba benefactoris· qui videns beneficiatum suum sollicitum et anxium Ut benefactori suo recompenset beneficia in se collata nec habentem facultatem restituendi· dicit verba ista mitte hanc de pectore curam i· non sollicitaueris nec anxieris nec molestes te ipsum ad restituendum michi beneficia· quia sufficit michi quod video bonam voluntatem tuam· et animum gratum et nichil plus requiro a te Mouet questionem utrum sint reddenda beneficia malis qui cum essent boni impenderunt An quod beneficium videt quod sic Seneca Aliquis a sapiente accepit reddere debeat si ille desierit esse sapiens et in malum versus est et infra Quid si quid a sano accepisses egro non plus redderes cum plus semper in becillo amico debeamus Et hic eger est animo adiuuetur feratur et infra Bono reddam hunc quia debeo Illi ne debeam libro eodem Sequitur glo An quod beneficium et infra et in malum versus est Querit ar· ix· li· ethi· Utrum debeamus rescindere amiciciam cum illo qui de virtuoso factus est viciosus et malus Videtur quod non Et dicit quod si amicus perdidisset pecuniam perditum esset magis dampnum est de virtute amissa Et ideo toto conatu debemus insistere ut ad virtutem reparetur Sed si non incorrigibilis sit in eo casu secundum tullium in li de amicicia Non debet rescindi amicicia sed dissui i· paulatim a beniuolencia subtrahere textus Quod non inserta beneficia in quibus velut inserunt falsum sunt vitanda V· tr· de actione· ca· iij Item si beneficia amiciciam parant et quilibet V· tr· de amicicia· c· iij· Item quod beneficium fortune non sit malem interpretandum V· eo· tr· c· v· Item quod inter beneficium et iniuria iudicabit V· tr· de beneficio· ca· i· Item quod qui beneficium libencius accipit quam reddit dat errat· eod tr· et ca Item nil miserius eo cui beneficia excidunt· et herent iniurie qualiter omne beneficium exornet sapiencia· eod· tr· et· c· ij· Item communiter malos beneficia recipientes quibus dum acceperunt beneficia in est una voluptas et breuis ex quibus tamen beneficiis sapienti longum manet atque perempne eod tr· et ca Item qui beneficio par est iniuria quia aliquid beniuolencie remanet in animo sapientis· eo· tr· et ca· Item quod nichil carius extimamus quam beneficium quamdiu petimus et nichil vilius cum accepimus eo· tr· et· ca iij· Item quod obliuionem acceptorum beneficiorum nobis faciat cupiditas accipiendorum· eo· tr· ca· ij· Item nemo habet tam certum in beneficiis manum ut non sepe fallatur V· tr· de gratitudine ca· i· Item quod non quantum sit beneficium sed a quali perfectum voluit a te perpenditur eo· tr· ca· ij· Item plus in quid Seneca extimo beneficium quam iniuriam· eo· tr· ca· ij· Item potest imprudens et rudis et vnus de turba alij reddere beneficium ignorat autem quantum pro hoc debeat eo· tr· et· c· Item qui predictus imprudens quem Seneca appellat stultum etiam si bone voluntatis est aut minus quam debet aut tempore aut quo non debet loco reddit Sed beneficium eo· tr· et ca Quod quando ea beneficia non debent miscere verba aspera· V· tr· de stulticia ca· corripe Quod beneficia nulli alteri concessa vel personis excellentissimis solum sunt grata· esto quod pura V· tr· de gloria ca· alexandro Sed superbia maxime euitanda est in beneficio dato cum verbo et gestu V· tr· de gratitudine ca· significatiue Quod donum debet

conformari condicioni donatiui et nō
soluz cōformari magnitudinē donantis
V' tē. de stulticia eā urbem Qz debet
inter beneficia et in iniurias racio oferri
et uiden quid plus pondezat V' tē. ex de
bito capitulo colonium finum Sequit'

Bestia Qz solus homo irascitur be
stie aut' nō irascunt' sz ali
quid sile ire ptendunt 7 qz eaz impe
tus cito mutatur et de uoce eaz dis

Dicendū est illi uoci hūane seū
feras nacare ira et omīa pter
hoīem Nam sit inimica rōni
nusquam tamen ira nascitur
nisi ubi racioni locus est Impetus ha
bent ferarabilem ueritatez in cursuz
iram quidez nō magis quaz luxuriaz
et in quasdam uoluptates intempera
ciores homīes sūt Non est qd' credas illi
qui dicit nō aper irasci meminit non
fidere cursu ceruā nec armentis i cur
rere fortibo ursi Irasci dicit in catiui
inpingi irasci quidem nō magis sciūt
quaz ignoscere Muta animalia hūa
nis affectibo carent habent autē siles
illis quosdam impulsus et infra Nulli
nisi hoī concessa prudencia est prudentia
cia diligencia cogitacio Nec tm̄ uir
tutibo hūanis aīalia sed eciaz uicijs p
hibita sunt Tota illoruz ut extra ita
forma hūane dissilis est Reguz ē illud
et pncipale alte ductuz Et uox ē quidez
sed nō explanabis 7 pturbata et uboz
in efficax ut lingua sed deuincta nec i
motis uarios soluta 7 infra Metus
aut' et ira solicitudines qz et tristicia i
nō sūt sed hijs quedam silia ideo cito
cadunt et mutantur In cōtrariuz et caz
acerrime seruierūt expauerūt pascūt
7 ex fremitu discursuqz uesano quies t
statim soporqz sequitur libro pmo de Ira

Dicendū 7 f' feras nacare ira et omīa glo
Ira pot' considerare dupl' vno mō ut ē passio
sensualitatis alio mō ut ē uiciū uniū de
vij capitalibo pmo mō dicta ira ē i bes
tijs sicut in hoīibo alr' frustra heret sen
sualitatem si carerent opibo sensualita
tis sicut arguit ar'. ij. ethi. Inter aut'
alias opaciones sensualitatis est irasci et
de magis manifestis Vnde ab ea denoīat'
supior ps sensualitatis nam ar' sensu
alitatem distingunt in duas ptes s. i
concupiscibilez et irascibilem Et irasci
bilem ptez dicit ardnioriez et isto modo
ita ē in bestijs quaz ar' diffinit ij retho
q' ira ē molestacio seu pturbacio anime
caz desiderio pene sine uindicte Videm'
aut' ad oculuz q' bestie molestate iniu
rijs appetūt uindictaz de iniuriantibo
Ira uero ut ē uiciuz nō ē in bestijs in
quibo uicia hūana eē nō pūt Et hoc est

qd' dicit Seneca in sequītibo hūanis aīa
lia sz eciaz uicijs phibita sunt glosa
Non aper irasci meminit ut nō sensus
istoz uboz talis est aper irascitur nec
ceruā confidit in cursu ursi inuadunt
forcia psepia cuiusmōi sūt tauroruz et e
quoruz sed tūc tpis qū loquit' ouidius
nec apri irascebant' nec ceruā confidebat
in cursu quia canes nō psequebantur
eam et ursi nō inuabant psepia equoz
uel tauroruz Reguū ē illud et pncipale glo
Sicut reges supiores sūt dignitate subie
ctis ut in alciori loco sedent ut forma hūa
na eminencior et dignior est figuris aīa
lium Vnde ouidius pnaqz cum spectent alia
cetera terram os hoī sublime dedit celū
qz uidere iussit et erectos ad sidera tollere
uultus hinc loquens de hoīe ps dicit
Glā et honore coronasti eū dñe et con
e. sup. opa manū tuaruz omīa subiecis
ti sub pedibo eius oues et boues uniuer
ni sup et pecora campi Volucres celi et
pisces maris Vult g° dicē Seneca qd'
forma hūana illuz graduz tenet super
cetera aīalia quem graduz tenet reges
de hominibus Tristicia Tristicia ē dupx glo
in hoīe Videlicet illa que ē actus sensua
litatis per apphensionez et extimacionez
nocumenti et displicencie Vult qū mat'
amictit filiuz et ista tristicia ē diuturn
nior in hoīnibo q̄ in bestijs Nam uacca
amisso uitulo et yrundines pullis par
uis lugent et cōquerūt' sz eoz luctus
paruo tpe durat ut dicit Seneca li de
cōsolacione ad marciam omulieres nō a
missis filijs uix umq̄ pūt consolari et cessa
re a tristicia ut refert Seneca de octauia
sorore augusti que amisso marco marce
llo filio suo tristiciaz nō finiuit nisi cū
uita ut p; li. eodem Tristicia nō que ē
in sensu tactus ut qū uritur et secat'
aīal adhuc maior ē in hoīe quā i besti
is ea rōe quia hō ē delicacioris oplexi
onis Vnde in hoībo magis paciūtur qui

Qz ira est sicut uenenū qd' nocet spinis occurrentibo et quod frequens morsus uenenū excutit Seū

Serpenciuz uenena ad cubile repen
ciuz nocent in noxij dentes sunt
caz illos frequens morsus exausit Ergo
nō paria paciuntur qui paria comiserūt
et sepe qui mini' comisit plus patitur
quia recencioris ire obiectus est libro eo
Serpenciuz uenena 7 f' nō paria paci glo
Iudex iratus efficacius punit quā qū ē
mitigatus ab ira sic ē sniā ar' iij retho
Ira aut' in suo pncipio ē feruencior quaz
in fine ut dicit ualerius li. de sapienter
factis Rō aut' huius dcīe ē quia ira sur
git ex extimata iniuria Iratus aut' cogi
tat uindictaz et pu modū consumantis i sur

gunt ymagines penarum quas desiderat i
ratus infligere et in tali ymaginacione de
lectatur. ut dicit effiffines Illud quod ebu
lit de ira in pectore iram dulcius est melle
Q dulcedo extingwit vel mitigat iram et
ideo index a cuius punit idem delictum impu
num in fine ire Et hoc est quod dicit seneca
quia recensiori ire obiectus est et cetera
Q leones timent rotas et elefantes
timent vocem porcinam et infantes
timent umbram et fere spinam rubeam

Curriculi motus rotarum quia Seneca
uersata facies leones redegit in
caueam Elephantes porcina vox
terret sed utraque ira metuntur quo umbra
ab infantibus a feris rubens spina non
ipsa inse quicquam habet firmum aut forte et
ceterum vanos animos monent li. ij de Ira
Curriculi motus rotarum quia ij scilicet varios glo
id est stultos et fatuos qui timent ea que
non sunt timenda Nam porcina vox nullum
periculum potest inferre elefanti nec rota le
oni nec umbra potest ledere infantem nisi per
extimacionem Isto modo eciam homines adulti
et alias eciam fortes timent tenebras que
in tenebra nichil est nihil mali inferre potest
nisi per apprehensionem Q leonum pavi
da sunt pectora et quare acerrime bestie
terrentur ab umbra et a voce et ab
odore insolito et quare dominum qui alios terret

Ita natura constituit ipsi trepidant Seneca
ut quicquid alieno metu magnum est a suo
non vacet leonum quam pavida sunt ad le
vissimos tactus pectora acerrimas feras
umbra et vox et odor insolitus exagi
tat quicquid terret trepidat libro eodem
Q homines rudes et viciosi debent nu
merari in numero bestiarum et non hominum Seneca

Eodem loco pone homines quos in nume
rum pecorum et animalium redegit haber
natura et ignorancia sui Nichil interest
est inter hos et illa quia illis nulla racio
est hiis prava et malo suo atque impervn
sum solers libro de beata vita sequitur glo
Eodem loco pones Q in bestialiter vivunt in
numero bestiarum huiusmodi sunt de quibus Ar. i. ethi
corum sunt multi pecudum eligentes silia se
quentes sardanapalo Q in sardanapalo
ut refert iustinus fuit ultimus rex assiri
orum qui postpositis regni curis et regiam
cum multitudine mulierum se inclusit et in
femineo habitu voluptuose cum eis vixit de
talibus et similibus dicit boecius sic ut quem
deformatum viciis videas hominem extimare
non possis Bestie enim facies habent ad
terram in curvatas cuius sunt isti qui soli
carnalia et corpora cogitant Contra quos
exprobando loquitur parisius O curve in ter
ris anime et celestium inanes Q bestie
cognoscunt beneficia et benefacto
res suos Seneca Seneca Seneca

Officia eciam fere senciunt nec ullum
tam immansuetum animal est quod non
cura mitiget et in amorem sui vertat
leonum ora a magistris impune tractan
tur Elefantorum feritatem usque in servi
le officium demeretur cibus adeo eciam que
extra intellectum atque extimacionem et
beneficii posita sunt assiduitas tamen
meriti pertinacis evincit li. i. de beneficiis
Officia eciam feres) officia hic vocat glo
educacionem et ciborum administracionem vel
ministracionem Demeretur cibus) animalia glo
domesticantur et seducuntur per cibum Unde
persius persicato quis expedivit suum chere cer
vos qui docuit nostra verba conari magister
artis ingeniique largitor venter Vult di
cere quod per cibum domesticantur psitaci id est
papagalli et corvi et docent loqui Q
magistri bestiarum mansuefaciunt fe
rocitatem earundem ita vir virtuosus
victoria facit adversa et mitigat ea

Leonibus magister manum lambentes Seneca
inter ora inserit suos osculantur
tigres custodes elephantes minimus e
thiopes iubet sub sub sidere in genua et
ambulare per funem Sic sapiens et arti
fex domandi mala dolor egestas igno
minia carcer exilium ubique orrenda si
ad hunc pervenire mansueta sunt epistola xx
Leonibus magister et cetera elephantes minimus ethiopes
Elephantes nascuntur in india ethiopia glo
et in mauritania sed hodie in mauritania
non reperiuntur hec provincie nigros habent et
populos et nigri sunt qui elephantem nutri
unt Et dicit hic quod elephantes pro proprio
obediunt Sed valde mirum est quod subiungit quod
puer ille iubet elephanto subsidere in ge
nua non habent enim in cruribus suis nullam
curvaturam nec aliquam coniecturam habent
Credo quod debent intelligi quod ad mandatum
magistri sui incurvat se quantum potest Quod
vero dicit ambulat per funem suspensum
iter peragendo sicut faciunt mures et gatte
cum virginibus et homines et anime et digi
tis et virginibus caret vel subsidere in ge
nua scilicet magistri sui infra cuius genua ponit
promuscidem scilicet manum cum comedit et cum
qua se defendit et offendit Dolor egestas
Vult dicere quod feroces bestie domesticantur glo
tur et ad obediendum magistris suis indu
cuntur mansuete fiunt Ita dolor et egestas
et hiis similia sub iudicio racionis reprimuntur
et ille sapiens homo virtuose nititur fere
do paciendo sicut oportet Q leo quem
dam qui fuerat magister suus defendit
de qua defensione seneca discutit uerum

Leonem in amphiteatro fuerit beneficium Seneca
tro expectatum qui unum ex bestiariis
agnitum cum quondam eius fuisset magister pro
texit ab impetu bestiarum Numquid ergo est benefi
cium fere auxilium Minime quia nec vo

lint facere nec faciendi animo fecit li. ij de
Leonem in amphiteatro & c. viij || beneficijs
ex bestiarijs agnitum | Bestiarios no- glo
cat hic illos qui pro delicta bestijs admit
tiendum et devorandum obiciebatur leo
inter alios bestiarios vidit illum qui t.
fuerat suus magister et defendit eum ab ali
is leonibus. hoc seneca testatur vidisse
et querit utrum leo dederit ei beneficium
quem defendit a morte respondet quod
non videlicet quia caruit iudicio rationis
et voluntate sequente racionem & cetera
Q7 fere mansuete si in libertatem
suam se recipiant tenent medium int
feras non mansuefactas & mansuetas
Fere inter nos educate si in silvas e
rumperint aliquid pristine mansue
tudinis retinent tamen et placidissimis ab
sunt quantum a veris feris et nunquam
humanam manum passis li. vij. de beneficijs
Q7 sicut contra bestias sic contra hostes
auxilia sunt requirenda Seneca
Inimicos graves habeo Quomodo
adversus feras munimenta conquires
quo adversus serpentes sic adversus
inimicos auxilia circumspice quibus aut
illos arceas ut compescas aut quod
est places libro de remedio fortuitorum
Q7 equi militares sunt meliores al's t
sceleriores quam equi qui deputantur
portandis sarcinis. et quod nullus no
biles equos gravat sarcina Seneca
Aptiora portandis oneribus tarda iu
menta sunt quam nobiles equi quorum
generosam pernicitatem quis unquam
gravi sarcina pressit libro de brevitate
Q7 omnes bestie et aves modico tem
porum plorant filios. sed homo plurimum
At naturale desiderium suo luget Sene
rium est quis negat quamdiu modi
cum est Nam discessu non solum amissio
ne carissimorum necessarius morsus est
et firmissimorum quoque animorum contrac
tio Sed plus est quam oportuno addiat quam
quod natura imperavit Aspice mutorum
animalium quam concitata sint desi
deria. et tamen quam brevia Vaccarum
una die altera ve mugitus auditur ne
diutius equarum magnus ille amensque
discursus fere cum vestigia catulorum
consectate sunt et silvas pervagate cum
spe ad cubilia expilata redierunt rabiem
intra exiguum tempus extinguunt aves
cum stridore magno inanes nidos circum
fremunt intra momentum tamen quiete
volatus suos repetunt Nec ulli anima
li longum fetus sui desiderium est nisi ho
mini qui adest dolori suo Nec tamen
quantum sentit. sed quantum constituit affici
tur li. de consolacione ad marciam glo
At naturale desiderium suorum est desiderium

hic notat dolorem qui est de morte defunc
torum fratrum vel filiorum vel aliorum carissimo
rum Et dicit quod dolere de eorum morte est na
turale. et dicit quod nullus negat quin debea
mus dolere sed talis dolor debet esse modi
cus et ad paucos dies se extendere Et dicit
quod fere hoc faciunt vacce. et eque non amplius
quam duobus diebus vel tribus deplorant filios
et aves que revertuntur ad nidos et filijs
subtractis vacuos reperiunt pro tempore eiu
lant et conqueruntur Bestie autem feroces
que filios perdunt silvas circueunt cum rabie
sed rabiem et dolorem cito deponunt Solus
homo extendit luctus suos non quantum sen
tit dolorem sed quantum tempus lugubre taxant
extendere sicut mulieres. et in ytalia tempus
luctus de morte maritorum suorum extendit
per annum Q7 animalia ferocia quando
irascuntur sunt ferociora. et quod omnes
effectus animum manifestantur per
signa corporis et maxime ira Seneca
Non vides ut omnium animalium simul ad
nocendum insurrexerunt ire pre
currant note ac tota corpora solitum
quietique egrediantur habitum. et ferita
tem suam exasperent Spumant apris
ora dentes acuuntur attritu Taurorum
cornua iactantur in vacuum et arena
pulsu pedum spargitur leones fremunt in
flantur irritatis colla serpentibus rabi
dorum canum tristis aspectus est nullum
est animal tam orrendum tam perniciosum
natura ut non appareat in illo si id ira
invasit nove feritatis accessio Nec ig
noro ceteros quoque affectus vix occul
tari libidinem metumque et audaciam &
pare sui signa et posse prenosci Neque
enim ulla vehemencior intra cogitati
o est que nichil moveat in vultu sed quid
ergo interest quod alij affectus apparent hec
eminet li. i. de Ira Qualiter cupidi sunt
siles cani V. tt. de auiditate. c. i. Item
quod bestie non faciunt iniuriam V. tt. de ira
c. irascimur Item quod leones timori et as
pis frivolis citantur V. eo tt. c. quidam
non Item de ira leonum timore cervorum
fuga columbarum paciencia boum et fe
ro equorum V. tt. de nobilitate c. animalia
Item quod beneficio hominis seva mansuescunt
et ibi de vipis natricibus et draconibus
V. tt. de pena c. illud ante omnia. Glosa
Non vides & c. precurrant note .i. signa
Vult dicere quod omnia animalia que animalia
incipiunt irasci habent signa sue ire In apris
signa ire est os spumare et dentes acuere
Item in tauris signa ire est iactare cornua
in ventum et pedibus expergere arenam
Signum ire leonis est fremitus Solinus autem
inli. qui dicitur polistor dicit quod motus
animi in homine apparet in vultu in leone
apparet in cauda in equo apparet in auribus

De leone concordat lucanus qui dicit sic Ceu siccis libie viso leo cominus hoste succedit dubius totam dum colligit iram At ubi se seve iubravit verbere cauda Erexitque iubbam et vasto murmure fremuit Tum torta levis si lancea mauri heserit Et latum subeant venabula pectus per ferri tanti securus vulnera exit Vult dicere quod qui leo videt hostem suum verbera se verbere cauda et fortiter et crudeliter dat sibi ictus ut fortiter irascatur et iratus fremit et iubam erigit et tunc quando sic est perfecte iratus irruit in lanceas et venabula et nihil curat de vulneribus et penetrat lanceas suo suo vulnere quousque veniat ad hostem De signo autem equorum quod ira eius pateat in auribus Virgilius in iii. li. georgicorum ubi dicit sic loquens de equis Et si qua sonum procul arma dedere stare loco nescit micat auribus et tremit artus Collectumque fremens volvit sub naribus ignem Vult quod quando audit clamorem bucine et intonare clasicam quod est signum belli tunc volvit sub naribus ignem idest ardoris et ire et tunc micat auribus quia aures sunt

Bibere

De bibere vide signum ut inequinat sacientem Vide tractatum de abstinencia c. iiii. Item

Qualiter ante circumspiciendum est cum quibus edas et bibas quam quid edas et bibas Vide tractatum de amicicia c. iiii et Item quando bibere et subdare sit vita cardiaci ubi invehitur contra indebitas excitaciones Vide tractatum de amico c. ii. Item de illis qui ieiuni bibunt et qui vinum recipiunt manibus venis et ad cibum ebrii transiunt Vide tractatum de vicio ca. v. Item et post prandium aut cenam bibere vulgare est hoc pretermittas faciunt et nature voluptatis ignari co. tractatum et c. Quod

Bonitas vel bonus

magna pars bonitatis est velle fieri bonum et quis sit perfectus et absolutus

Itaque magna pars bonitatis est velle fieri bonum Seneca quod bonus bonum dicam perfectum absolutum quem in seneca malum facere nulla vis nulla necessitas possit huic inte prospicio si perseveraveris et incubueris et id egeris ut facta omnia dictaque tua inter se congruant ac respondeant sibi et una forma percussa sint Non est huiusmodi animus in recto cuius acta discordant libro iii. epistola xxxiiii glo Itaque magna et idest perfectum absolutum Virtutes animi purgati que sunt virtutes in tercii gradus secundum relacionem macrobii li. de sompno scipionis animum in quo sunt faciunt perfectum et absolutum ab omni aspergine passionum et purgatum et defecatum ab omni labe corporee contagionis glo

Nulla necessitas possit homo virtuosus difficulter mobilis patet virtutem esse de rebus permanentibus sed non ita est permanens et quin possit labi in vicia Quod vero dicit Seneca quod nulla vis nec necessitas possit immutare animum bonum Oportet exponere quod notat magnam difficultatem non impossibilitatem Et una forma percussa sit glo Monete que habent eandem ymaginem et et subscripcionem sibi sunt conformes et similes et ad invicem non discordant nisi designat Vz quia ab eadem forma percussa sunt sicut ab instrumento ferreo imprimente suam figuram in argento vel auro forma autem qua debent imprimi operacionibus humanis est recta racio quam imprimit intellectus in concupiscibilem sui funditus et radicitus evolvendo secundum senecam sive ad medium reducendo secundum aristotelem Que recta racio si in omnibus operacionibus nostris intersit omnes operaciones nostre erunt virtuose et eadem et ad formam percusse et sibi invicem conformes et similes recta enim racio recte rei inniquam contratur Seneca autem de illis qui in parte sunt virtuosi et in parte viciosi sicut refert titus livius de anibale de quo permissis multis virtutibus subiungit has tantas viri virtutes ingencia vicia equabat De nerone narrat suethonius enim in primo fuisse virtuosum hoc idem sentit seneca i. de clemencia sed hic fuit viciosus et dicit idem suethonius li. vi. Et seneca hoc idem sentit in tragedia istorum et similium facta inter se non congruunt nec sibi invicem correspondent quia non sunt una forma percussa operaciones enim male sunt percusse racione errante bone vero racione recta

Secundum capitulum quod ille se facit felicem qui intelligit bona esse quibus est virtus admixta turpia vero quibus sit iuncta malicia et quod summum bonum est ars per quam humana ac divina noscuntur et quod deus potentissimus vehat omnia et

Hac te ipsum felicem facias multa de animo Seneca Facies autem si intellexeris bona esse quibus admixta virtus est Turpia quibus malicia iuncta est Quemadmodum sine mixtura lucis nichil splendidum est nichil atrum nisi quod tenebras aut aliquid in se obscuri traxerit quemadmodum sine adiutorio ignis nichil calidum est Nichil sine aere frigidum ita honesta et turpia virtutis ac malicie societas efficit Quid ergo bonum est rerum sciencia Quid est malum rerum imperiicia Prudens artifex quod repellit non timet nec miratur quod eligit si modo magnus illi et invictus est animus Ille prudens utique atque artifex pro tempore queque repellet aut eliget Sed quod repellit nec timet nec miratur quod eligit Si modo magnus illi et invictus est animus Submitti te ac deprimi veto laborem si non recuses parum

est posse Quid ergo inquis labor frivolus
et supvacuus est quez humiles cause vocanerunt Non est malus non magis quam
ille qui pulcris rebus impeditur Quarta
est tollerancia que se ad dura et aspera
ortatur et dicit ꝙ celsas Non est inutili
meze sudorem hinc etiam illud accedat et
ut pfecta virtus sit equalitas ac tenor
vite per omnia consonantis sibi Quod nō pōt
esse nisi rerum consciencia contingat et
ars per quaz humana ac divina noscantur
hoc est summuz bonum Quod si occupas in
cipis deorum socius esse nō supplex Quo
inquis isto pervenitur Non per appenninuz grayinuqz montez nec per deserta
candanie nec sirtes tibi nec silla nec
caribdis adeunde sunt Que tamē oīa
transisti precianti iudem pro Titiz
iter ē iocunduz ē ad quod natura te instituit dedit tibi illa que si nō deserueris par deo surges Parem autem de deo
pecunia nō faciet Deus nichil habet et
ista potestas nō faciet deus nudus est
Non faciet fama nec ostentacio tui et
in pplos nois dimissa noticia Nemo novit deum multi de illo male extimat
et impune Non turba servorum lecticaz
tuam per itinera urbana ac peregrina portancium Deus ille maximus potentissimus qz ille vehit omnia Nec forma quidem et vires te facere beatum prīt Nichil horum nō patitur vetustatez Querendū
ē quid nam fiat melius cui nō possit obstari Quid est hoc animus sed hic rectus
bonus magnus Quid aliud voces hunc
quam deum in corpe humano hospitantez
hic animus tam in equitem romanum quam
in libertinuz quam in servum pot cadere
Quid est eques romanus aut libertinus
aut servus Nomina ex ambicione aut
iniuria nata Subsilire in celuz ex angulo licet Exsurge modo audi hospes contempnere opes et te quoqz dignum finge
deo finges aut nō auro nec argento
Non pōt ex hac materia ymago deo et
exprimi silis Cogita illos cum propicii essent
fictiles fuisse libro iiij epistola xxxi
Fac te ipm felicem Felicitas duplex glo
ē s. contemplativa et activa ut dicit Ar
x rethorice activa felicitas consistit in operacione virtutum moralium que virtutes sunt in
nostra ptāte p actum liberi arbitrii possumus
nos ipos assuefacere opacionibus virtuosis
et assuefacti facile ē habitu virtuoso acquisito
exercere in eisdem Et sic homo facit seipz
felicez Alia felicitas contemplativa que
consistit in actu sapiencie et ista eciaz in nostra potestate in quantum possumus nos ipos transferre ad contemplacionez divinorum et illa et
sola meditari et humanas possessiones relinquere et occupaciones post ponere Alia

sunt que sunt ad decorem felicitatis ut
divicie honores potencia pulchritudo bona
amplexus et cetera huiusmodi Extrinseca que in potestate nostra non sunt sed in illis nō consistit essencialiter felicitas ut probat Ar· i· ethicorum
Turpia quibus malicia incubuit Pulchrum et turpe dicit ordinez ad noticiaz glo
et in rebus corporalibus quidem ad noticiam visus qui solus discernit inter pulchrum
et turpe corporale In opacionibus autem humanis pulcritudo earumdez et turpitudo cognoscuntur intellectu qui iudicat quam sibi
mutuo bene correspondent sicut enim facies
corporis tunc est pulcra quando ē boni coloris
et membra omnia sibi mutuo bene correspondent et mensurata sunt secundum decenciam et
Ita suo modo ē in opacionibus humanis de hoc
vide eo· tē· c· i· in glo· que incipit et una
forma p causa sunt Nichil sine aere frigidum glo
Aqua et terra sine aere frigida sunt sed hoc
ponit gracia exempli nō quia sit ita glo
Prudens artifex quarum rerum ad eligendum et repellendum nō debet moveri amore vel timore
sed iudicio racionis Submitti te hac de
Ille submittitur et deprimitur qui timet glo
Timor enim ē passio animi pusilli et periti
Unde virgilius degeneres animos timor arguit i· manifestat pravitatez animi pandi
vult ergo dicere seneca et ipse lucillius ad eligendum que oportet facere et repellendum illa que oportet
vitare nō debet inducere timoris passionem quia
si eis induceret haberet animum depressum
et submissum et pusillum Seneca autem vult
quod habeat animum magnum et altum glosa
Laborez si nō recuses Vult dicere quod esto
quod nullus imperet laborare nichilominus ex
nobis ipsis debemus laborez assumere et assuefacere nos laboribus et asperitatibus hoc idem
dicit maximus valerius ti· de institutis antiquis et romani Iuvenes assuefaciebant
se laboribus pro re publica tollerandis Dicit
eciaz idem valerius ti· de sapienter dictis
ꝙ civitas romana que labore delectata ē
imperium occupavit Et civitas athenensis
que ocio se dedit imperium perdidit Et seneca ubi li· debitum virtuti nō est quod existimes
ullam sine labore virtutez Ergo laborandum
et fatigandum est De hoc in tē· de labore
p totum Iuvamur tū rebus mente et corpe
fatigari probatur Seneca li· de tranquillitate a· de hoc vide tē de vanitate cu ultimo
Hoc ē summum bonum s· noscere divina et glo
humana et habere opaciones sibi conformes
et mutuo sibi correspondentes s· virtuosas
de hoc vide tē· eo· supra c· i· in glo· que incipit
et una forma p causa sunt et in glo· i· inmediate que incipit turpia Est autem sciendum
secundum Ar· ē triplex gradus bonorum Infimum
gradum tenent sciencie et virtutes que sunt
bona anime secundum gradum tenent bona corporis
ut fortitudo et huiusmodi Tercium gradum tenent

bona extrinseca

bona exquisita cum aut(em) senecam unum est
bonum s(cilicet) bonum animi et illud est bonum et summum
et solum bonum s(ecundu)m aristotelem aut(em) est summum bonum
sed etiam alia sunt bona Incipis deorum socius
Deus viget sciencia et virtute et ideo homo glo
virtuosus et sciens est deo similis Unde macro
bius li(bro) de sompno scipionis introducit patrem
loquentem filio suo hijs verbis . Deum igitur
te esse scito . siquidem est deus qui viget
qui sentit qui meminit . qui providet . qui
mitum regit . et moderatur . et monet id
corpus cui prepositus est . quemadmodum hunc mo
dum ille princeps deus . et ut ipsum mundum
ex quadam parte mortalem ipse deus eternus
et quibus verbis patet similitudo inter deum . et
hominem virtuosum et literatum qui sicut deus
viget sentit meminit providet . et corpus
sibi assignatum mortale ipso eterno existens
monet regit et moderatur recte sicut deus
mundum quam similitudinem et societatem secundum
Senecam non oportet supplicacionibus impetra
re cum quilibet per libertatem arbitrij possit
ad felicitatem devenire . Et hoc est quod dicit deorum
socius esse non simplex Quo non in genus isto
Convenit quam ad felicitatem et pervenit glo
videt quod via non est difficilis . et magis
difficile est pervenire ad aliquam dignitatem
secularem quam pervenire ad summam felici
tatem Unde introducit exemplum de ipso lucil
lo qui ad hoc quod esset preses in cecilia sub
stinuit multos labores . quia transiuit per
montem appenninum . qui dividit ytaliam
a gallia . et transiuit montem grauium . id est mon
tem grecum forte olimpum . qui est preciosus
et altissimus in montibus grecie Transiuit
aut(em) syrtes que sunt in affrica Unde solinus
in li(bro) qui polistor dicitur ponit quod in mari
affricano sevitur terre est enim periculosi
ssimus navigare ubi terra parum cooperta est
aquis et tales terre vocantur syrtes Tr
ansiuit etiam lucillus deserta candame
que sunt in grecia Transiuit etiam sillam
et caripdim qui sunt duo scopuli periculo
sissimi inter ciciliam . et caripdim . de quibus
virgilius in eneydos . dextrum silla latu
levum implicata caribdis . obsidet has
omnes difficultates substinuit lucillus ut
consequeretur honores . et factus est pre
fectus cicilie quam prefecturam vocat hic
procuracionem ciliam . quia provincia procurata erat
Dicebantur aut(em) prefecti . et presides provincia
rum procuratores ut in ewangelio dicitur procurante
poncio pilato iudeam Constat quod pyla
tus erat preses iudee Ita enim appellat
eum ewangelista Vult g(ener)o dicere seneca quod facilius
pervenitur ad felicitatem . nec oportet tantos et
tales labores tollerare quia iter perveniendi
ad felicitatem est tutum et iocundum . et est
naturale homini . homo enim est animal rationale . et pro
cedendo rationabiliter procedit naturaliter et sic per
venitur ad felicitatem que consistit in opera

cionibus virtuosis que omnia sunt regulata recto
iudicio racionis Parem aut(em) deo pecunia glo
Quia felicitas facit hominem deo parem os
tendit quod felicitas non consistit in pecunia . quia
si in ea consisteret felicitas deus haberet pecu
niam ad usum . nec facit pulcra vestis quam
hic vocat pretextam Est aut(em) pretexta divitum
puerilis sicut patet per valerium ti(tulo) de indole et
per suetonium li(bro) i in principio Est alia pretexta qua
induebantur in dignitatibus constituti Et
aut(em) hec vestis faceret beatum deus haberet eam
sed ea caret . ergo non facit beatum . nec etiam forma
et pulcritudo corporalis . quia incurrit vetu
statem . et quod primo erat pulcrum postea
fit turpe Unde apuleius li(bro) de societate de
socratis . dicit formosus est expecta pau
lisper . et non erit . nec etiam fama et dif
fusa noticia facit deo similem parem . quod pauci
cognoscunt . et multi existimant de eo quod non
est sibi conveniens et non puniuntur de hoc nec
etiam hominem facit beatum turba servorum portan
cium lecticam Erat consuetudo quod magni viri
portabantur in lectica a servis de hoc vide sue
thonium li(bro) ij deus aut(em) non portatur ab aliquo
sed portat omnia Sed hic rectus bonus
Reprobatis multis opinionibus in quibus glo
non consistit felicitas felicitas deorum societas
quia in animo excelso et recto . celsitudinem
aut(em) et rectitudinem animi facit virtus . ad quam
omnes homines cuiuscumque condicionis et status
possunt pervenire Nomina ex iniuria et
Equites romani dicebantur nobiles et tale
vocabulum est vocabulum ambicionis et sup
bie Servi aut(em) erant qui capiebantur in bello
et subiciebantur capientibus Libertini aut(em)
qui libertini eximebantur a servitute et in di
cionibus remanebant obligati patronis . et sic
nomen servi et libertini procedit ab iniuria
Tales aut(em) esto quod sint in vilis condicionis pote
runt pervenire ad felicitatem . et deorum societatem
Et est quod dicit subsilere in celum ex angulo
licet i(d est) de vili loco Quam proprios esse fictiles
les finxisse Romani in principio quando inceperunt glo
runt subicere gentes circumstantes erant
pauperes et non habebant deos de auro vel argento
sed habebant de terra cocta . et vocabantur fictiles
et tunc erat eis proprios servi opinionem eorum quia
propiciebantur eis stellis subiciendo eis na
ciones et provincias Tercium capitulum de
triplici manerie bonorum et quod summum
bonum decrescere non possit . quia incremen
tum maximum non est sic honestum nul
lam accessionem recipit et crescere posse
Hoc primum questionem imperfecte rei signum sit
est quod possunt tria bona esse trium Seneca
plex eorum condicio est Quedam ut viris in
detur . prima bona sunt tamquam gaudium
pax salus patrie Quedam secunda materia
in felici expressa tamquam tormentorum pa
ciencia et in morbo gravi temperancia illa
bona directa optabimus hec si necesse erit sunt

ad hec tercia tamq̄ modestus incessus
in̄positus ac p̄bus multus decenciens
prudenti inrogestus Quō isti inter
se tua esse pūt cū alia optanda sint alia
adūsanda si nolum⁹ isti distinguere ad
bonū p̄mū reuītamur et consideremᵒ
id quale sit anim⁹ intuhens vera pcinc⁹
fugiendorum ac petendorum nō opinione
sed ex natura precia rebus imponens ꝛ
toto se inserens mūdo et in om̄s eius ꝛ
actus contemplacionem suam mictens co
gitacionibꝫ actionibus qꝫ intentus ex e
quo magnus et vehemens asperis blan
disqꝫ parit inuictus neutri se fortune ꝛ
submictens sup̄ omnia que ↄtingunt accidunt
qꝫ eminens pulcherrim⁹ ordinatissimus
cū decore cū viribus sanus ꝛ sictus in
p̄turbatus intrepidus quem nulla vis
frangit quē nulla attollant fortuita n̄
dep̄mant Talis anim⁹ ūtus ē hec eius
ē facies si subinū veniat aspectum et se
mel toti se ostendat Ceterū multe eius
spēs sūt p̄uite varietate et pro actioi
bus explicantur nec minor fit et maior
ipa Decrescere enim sūmū bonū nō pōt
nec ūtuti ire recto licet ꝫ in alias at
qꝫ alias qualitates conuitur ad rerum
actura ē habitum figurata Quicquid
attingit in silitudinem sui adducit ꝛ tingit
Actiones amicicias interdum domos to
tas quas intrauit dispositque condecorat
Quicquid tractauit id amabile cōspi
cuū et mirabile facit Itaqꝫ vis eius et
magnitudo ultra nō pōt surgere quia
incrementum maximo non est Nichil
inuenies rectius recto Non magis quā
verius vero quam temperato temperati⁹
Omnis in modo virtus Modus certa
mensura est Constancia nō h̄t quo pro
cedat non magis quam fiducia aut veri
tas aut fides Quid accidere p̄fecto
pōt Nichil p̄fectum nō erat cū accessit
Ergo nec virtuti quidem Cui si quid ad
dici pōt deffuit honestum quoqꝫ nullam
accessionem recipit honestum enim ē p̄p̄
ista que retuli Quid porro decorū et
iustum et legiptimum nō eiusdem forme
esse putas certis terminis conp̄hensum
Crescere posse imp̄fecte rei signū est bo
ni omē in easdem cadit leges li ix eph̄ri
Hoc p̄mum i. ꝓ. Illa bona directe opta glo
directe consideranda sūt gaudium pax
salus patrie et hmōi bona que nichil ꝛ
displicencie in se hēnt set fortiter fer
re tormenta et pacienter egritudines
nō est desiderabile per se ꝫ si nēe est
hoc ē si casus sit talis qd̄ oporteat nos tor
queri In eo casu desiderabim⁹ fortiter
ferre tormenta et nō languide nec muli
ebriter nec desiderabim⁹ in firmitatem
sed ubi sim⁹ infirmi desiderabim⁹ infir

mitatem pacienter ferre Et hoc ē qd̄
dicit in morbo grauiᵉ temperancia Tem
perancia aut p̄p̄ie regit delectaciones
tactus et gustus quas hēt refrenare sic
pꝫ p̄ ar. infi. terci ethi. Vnde abutit
hoc vocabulo temperancie ubi ē sciēdū
q̄ ūtus temperancie ut ē vna de quatu
or ūtutibꝫ cardinalibꝫ distincta ab al
ijs hēt efficē qd̄ dictum est ꝫ late sum
pto vocabulo temperancie extendit ꝛ
se ad omēz ūtutem quia inqualibꝫ ūtu
te oꝫ hoīez esse temperatum et sic tempe
rancia ē gn̄alis condicio omīū ūtutum
Non opinione sꝫ ex natura Diuicie glo
potencie dignitates et hmōi ex tu secu
opiōne hoī sūt maxiā bona Vir aut vir
tuosus illa nō extimat 2ᵐ opinionem sed
2ᵐ naturam hēr minimum gradum boni
tatis ut pꝫ p̄ ar̄lez 4ᵒ li. ethi. Seneca
aut et om̄s stoyci nō putant in illis
aliquid bonitatis existere ūtutem tam
ar. quam stoyci reputant sūmum boni
Talis anim⁹ ūtutis ē ordinus sene glo
ce loquēdi ē Virtus ē ꝫ animo tali
qualem describit ↄsiderantem omnia ꝛ in
omnibus suis opacionibꝫ recte et debite
p̄cedentem et nulli fortune se submicte
tes et talis anim⁹ si totus simul videret
talis appareret qualis dictus ē sꝫ qꝛ nō
pōt videri totus simul hꝫ multas appa
rencias Et hoc ē qd̄ dicit ceterum multe
ei⁹ spēs sūt vꝫ 2ᵐ qd̄ ↄtingunt oportu
nitates operandi quia in rebꝫ asperis
se hēbit fortiter in rebꝫ blandis tem
perare in rebꝫ terribilibꝫ intrepide et
sic apparebit vari⁹ et multiplex 2ᵐ vari
etates oportunitatum et opacionū et ca
suum qui contingunt Nec minor sit at
Vult dicē qd̄ anim⁹ ūtuosus et ipa glo
virtus nō pōt augeri nec minui Ar. se
tit qd̄ ūtutes ūtutes ex actibꝫ ꝛ opacio
nibus virtuosis et qd̄ ūtutes augēt
p̄ frequētacionem bonā opacionū et de
crescunt et minunt per cessionem ab opa
cionibꝫ bonis et finalr̄ eciam cessando
totalr̄ deficiunt maxiē qū frequētant
opacoēs ↄrie et sic de ūtuoso fit viciosꝫ
et econuerso Talia exᵃ multa reperies
in maximō valerio ti. de mutacione mo
rum et fortune de generacione aut ūtu
tum et augmento ꝛ decremento eorundem
querās ij ethicorum Decrescē enī sūmū
Ista p̄posicio vera ē de deo qui ē vere glo
et simpliciter et absolute sūmum bonū sꝫ
de ūtute hūāna quam hic appellat sūmū
bonū falsa ē ut patet p̄ glo. imediate
antecedentem que incipit nec minor a̅t
Quicquid actingit in silitudinem sui glo
Varia et multa forma sūt q̄ incidunt
in casibus hūanis modo aspera mō tran
quilla mō mixta et blando tristi ī quibꝫ

omnibus animus virtuosus debite et ra
cionabiliter procedit aspera fortiter blanda
temperate ferens et sic de formitate
et varietate rerum ad similitudinem sui ad
ducit formam virtutis meam usui inpmens
Considerat] Decor et virtutis et pulc **glo**
tudo non cognoscitur sensu sicut patz
cm sequenti sed racione intellectus considerat
Et est tanta pulcritudo quod si oculis cor
poreis discerni possit maximos excitaret
aspicientium amores ut dicit plato et
quicquid tangit decorat ut patz per vale
rium li° de repulsis ubi dicit quod catho
multum splendoris et decoris dedisset
preture quam ipse inde habuisset notum
quod viri virtuosi illustrat et decorat offi
cia atque ponentur Illustrant eciam domos
quibus habitant sicut patz per tulium li° de offi
ciis Illustrant eciam homines quos in amici
ciam sui assumunt sicut dicit seneca de
lucillio quod clare et nobiles amicicie enim
latere non sinunt **Quid accedere perfecto**
Vult dicere quod cum virtus sit res perfec
ta non recipit incrementum falsa est propositio
de virtute humana que consummata potest augeri
per operaciones frequentatas ex quibus virtus
acquiritur ut patet ij° ethi° **Glosa**
Honestum enim est propter] Tullius in primo
li° de officiis diffinit honestum sic ho
nestum est quod sua vi nos trahit et sua
virtute nos allicit alia enim bona
propter aliquam utilitatem quam inde consequi
mur diligibilia sunt sed virtus se ipsa ama
bilis est in tantum quod eciam illos quos in hy
storiis vel per famam cognoscimus esse vel
fuisse virtuosos diligamus et ad eorundem
amorem alliciamur propter virtutem quam credimus
esse vel fuisse in eisdem a quibus tamen nichil
boni speramus nec aliquam remuneracionem
Ergo virtus se ipsa diligibilis est absque
quacumque alia consideracione et reflecto
ne ad nos Et est notandum quod virtus et hones
tum vocabulo quidem diversa sunt sed realiter
idem significant et idem sunt Sequitur **glo**
Crescere non imperfecte] Vult ex hoc quod
cum virtus sit res perfecta non possit augeri
et verum est de perfectione divina secus autem
de humana **Quartum capitulum quomodo de
bonis et malis sensus indicat sed
eorum arbiter racio est et quod bonorum qui
dam sunt prima quedam sunt secunda quedam
vero media et quedam nichil contra na
turam et quid summum bonum hominis Et
quod bonum possit esse inter prospera adversa**

De bonis et malis sensus **Senec**
non iudicat quid utile sit quid
inutile ignorat Non potest ferre
sentenciam nisi in rem presentem perductus est
Nec futuri providus est nec preteriti memor
Quid sit consequens nescit Ex hoc autem
rerum ordo seriesque contexitur et unitas

vite ad perfectum itura **Racio ergo arbiter est
bonorum ac malorum aliena et externa** pro
vilibus habet Et ea que neque bona sunt nec
mala accessione minimas ac levissimas in
dicat Omne enim illi bonum in animo Ce
terum bona quedam prima existimat ad que
ex proposito venit tamquam victoria bonos
liberos salutem patrie **Quedam secunda**
que non apparent nisi in rebus adversis tamquam
quod equo animo pati morbum magnum ex
ilium **Quedam media** que nichilo magis
secundum naturam sunt quam contra naturam tam
quam prudenter ambulare composite
sedere Non enim minus secundum naturam
est sedere quam stare aut ambulare Duo
illa bona superiora diversa sunt prima enim
secundum naturam sunt gaudere liberorum pietate
patrie incolumitate Secunda contra natu
ram sunt fortiter obstant tormentis
et sitim perpeti morbo urente precordia Quid
ergo aliquid contra naturam minime Sed
id aliquando contra naturam est in quo bonum illud
consistit Vulnerari enim et subito igne
tabescere et adversa valitudine affligi contra
naturam est Sed inter ista servare animum in
fatigabilem secundum naturam est Et ut quod volo
exprimam breviter materia boni aliquando contra
naturam est bonum numquam quoniam **bonum nul
lum sine racione est Sequitur autem** racio na
turam **Quid ergo est racio nature imitacio**
Quod est summum bonum hominis Ex nature vo
luntate se gerere **Non est inquit dubium**
quin felicior pax inquam sit lacessita quam
multo reparata sanguine Non est inquit du
bium quin felicior sit inconcussa valitudo
quam ex gravibus morbis et extrema vi
mentibus in tutum Vi quadam et paciencia educ
ta Eodem modo non erit dubium quin maius bo
num sit gaudium quam obnoxius animus ad perpe
trandos cruciatus vulnerum aut ignium immine
Illa enim que fortuita sunt plurimum discriminis re
cipiunt Extimant enim utilitate sumentium
bonorum enim unum propositum est consentire na
ture hoc contingere in omnibus par est Si
alicuius in senatu sentenciam sequimur non potest di
ci ille magis assentit quam ille a bonis
bus in eandem sentenciam Idem de virtutibus di
co Idem de bonis dico Omnes nature as
senciunt Alter adolescens decessit Alter se
nex aliquis preter hos infans cui nil aliud
contingit quam conspicere vitam Omnes hij eque
fuere mortales eciam si mors aliorum longius
vitam passa est procedere aliorum flore precidit
aliorum interrupit principia Alius inter ce
nam solutus est Alterius continuata mors sop
no est aliquem concubitus extinxit His
oppono ferro transfossos aut exanimatos
serpentum morsu aut fractos ruina aut per
longam nervorum contractionem extortos in
vitati aliquorum melior dici aliquorum
peior exitus potest Mors quidem omnium

ps ē p quem venit diu'sa sunt inid qđ
desinit unū est Mors nulla maior at
minor ē hēt enī eundem modū moribꝰ
finisse vitam Idem tibi de bonis dico hec
bonū inter meras voluptates ē hoc in
ter tristia et acerba Illud fortune indul
genciam rexit hoc violenciā domuit V
triūq; eque bonū ē quāuis illud plana
emolliant hoc aspera Idem finis omnī
est bona sūt laudanda sunt u'tutes racio
nes q; coniectantur Virtus equat inter
se quicqd agnoscit Nec ē quare hoc int'
nra placita inueris apud epicurū duo
bona sūt ex quibꝰ summū bonū ɔponit'
illud ut corpus sine dolore sit et ani
mꝰ sine ꝑturbacione hec bona nō cres
cunt sed plena sunt · quō enī cresceret
quod plenū ē dolore corpus caret · q'd
ad hanc accedē in dolenciam pot animꝰ
constat sibi · et placidꝰ ē · quid ad hanc
accedere tranquillitatem pot Quēad
modū serenitas celi nō recipit maio
rē ad huc claritatē in serenissimū ni
torē repurgata Sic hoīs corpus cor
pus animūq; curantis · et bonū suum
ex utroq; · nec tentis ꝑfectus ē status
ad summā voti sui inuenit Sic nec est
animo est nec dolor corpi Si qua extra
blandimenta ɔtingunt nō augent su
mmū bonū · s; ut ita dicam condiunt ⁊
oblectant absolutū enī illud hūane
nature bonū corpis et aī pace ɔtentū
est libro · ix · epistola · lxvi · Sequitur glo
De bonis et malis · ⁊ ī nec futuri ꝓuida
ē nec ꝑtiti memor Verū ē qđ dicit de
sensu exteriori · s; de interiori nō ē verū
nam et canes memoriā · hent ꝑtitorū
u'borū · alis frustra castigarent a venacio
nibus qui verberibꝰ docent que vitare de
beant futura eciā ꝓuida sūt aīalia · alis nō
timent · qui timor solū ē de futuro malo
et mala futura ꝑcauet sicut vulpis vitat
morsus canum suū cursū reflentendo
et cuniculus ad suū latibulū reuertendo
s; ue' ē qđ racio melius et clarius ista cog
noscit Racio ergo arbiter ē Mala et bona
sensibilia sensus discernit bona aut et ma
la moralia · de quibꝰ hic loquitur sola ra
cio cognoscit Aliena et extra ꝓui lib; hz
Videl; diuicias honorē potenciā que 2m
stoycos nichil boni ɔtinent 8m Ar nō sunt
in t'cio gradu bonorū · et sic habent extre
mū gradum bonitatis Quedam secūda glo
Virtuose se hrē in rebꝰ ad u'sis Vt mortē
fortiter · vulnera pacient' · famem et sitī
temperate ferre Vocat hic secūda bona u'
ē dux ɔsideracio · nam mat'a mala et dis
plicabilis est prudent' in illis se gerere lau
dabilē · et u'tuosum ē · de hoc require sup'
cius immediate ꝑcedente in glo qui capit illa
bona Bonū nullū sine racione est · Nul glo

ta carent racione ut elementa herbe
et arbores · et bruta que tū bona sunt
iux' illud genes · vidit deus cuncta q
fecerat · et erant valde bona · Et ideo dic
tū ē qđ quedam ē bonitas naturalis Et
ista bonitate omēs creature sūt bone
Est alia bonitas moralis · et ista ɔsistit
in recta roē 2m iudiciū sapientis ut p;
ij · li · ethi · et de ista bonitate lo' li' senec'
Sequitur aut racio natā In hoīe ē dux glo
natura · s · sensitiua et intellectiua 2m
naā sensitiuā · est ins naturale maris
et femine ɔiugacio filiorū ꝓcreacio ac
q; educacio sui ipius cura · et defensio
ut habetur in principio li · institucionū · et
hanc naturam rō hz naturale · et repmē
et omēs opaciōes eius regulare · et sic rō
nō sequitur naā · et na dz subici rōni q;
apta nata ē obedire roi sicut p; p ar
iiij · ethi · ubi ar · ponit u'tutes morales
et concupiscibili et irascibili quia pūt
et debent obedire roi Est in hoīe alia
natura intellectiua ex qua orit' ius na
ture qđ ē u'tuose viuē ut sentit sanctus
thomas · i · ij in t'c · de legibꝰ Et istā natu
ram racio sequitur et fouet et imitat'
Et de ista lo' tullius · i · de officijs nos aut
naā tamq optimū ducem sequamur
Non ē inquit dubiū qn felicior pax glo
Vult ꝓbare qđ omēs u'tutes sūt pares ⁊
q'uis sunt disparia illa circa que u'santur
virtutes Ostendit aut disparitatē pacis
que post bellū · et sanguinē vultū extin
sum · et pacis quā nullū ꝑcessit bellū
Ostendit aut differenciā sanitatis quā
nō ꝑcessit eg'tudo et sanitatis quā lo
ga eg'tudo ꝑcessit Magna ē dispari
tas est fortune ꝓspere et adu'se s; in
omnibꝰ istis bene et laudabili se hrē ⁊
paris u'tutis ē · Et ista paritas ē ꝑ
rectū iudiciū rōnis quia in omnibꝰ istis
disparitatibꝰ paritatē mensure debite
s'uant Et ostendit p ex'm mili de moribꝰ
iuuenū ⁊ senū · quorū etates sūt diu'se
tū effectus mortis in istis ē in omnibus
s · finē vitā Idem ostendit in diu'sitate
causarū mortis · quia in quibꝰdā cause
mortis sunt vulnera In quibusdam ve
nena In quibꝰdā ruyna In quibꝰdam te
pestas maris In quibusdam dolores In
quibusdam ɔcubitus · et delectaciones
superflue in quibꝰ omū varietatibꝰ uni
cus et uniformis ē effectus mortis fini
re vitam Vult g° dicē seneca qđ omnū
mortes sūt pares q'uis cause mortis sit
dispares Ita ē de u'tutibꝰ que omēs secūd;
eum sūt pares q'uis mat'e sunt valde
dispares Torqri in eculeo ⁊ hrē copiā
delectacionū valde disparia sunt s; pa
cienter ferre tormenta et moderate
uti delectacionibꝰ nō sūt disparia · quia

utraqz sinat debitum mensurā · s̄m r̄tiz iudiciū rōnis · que rectitudo par ē in paciencia doloris et moderacione delectacionūz Ista doctrina de paritate v̄tutūz nō tenetur hodie Nam assignantur diu̇se cause disparitatis Una ē ex subiecto · quia prudencia et iusticia que sunt in pte intellectiua sūt maiores q̄m̄ fortitudo et temperancia sunt in pte sensitiua Item ex pte difficultatis · quia fortitudo que respicit magis difficile et arduū · s · mortem ē maior q̄m̄ temperancia que respicit delectaciones tactus et gustus Item rōne maioris bonitatis · nam iusticia maior ē quam fortitudo · sicut ad finez ordinatur · ad iusticiam · al̄s nō esset fortitudo expone se morti sine iusta causa Hoc bonū inter meras) hoc inter t̄r glo ticia et acerba Inter meras voluptates ↄstituitur virtus q̄ uocatur temperācia ad quam ptinet distinguē inter volupta tes et licitas quidez recipe Illicitas aūt et turpes cauē · et vitare · et ponē mē suram · qd̓ nō vtatur eisdez nisi q̄ntū ↄ uenit iudicio rōis Inter tristicia aūte et acerba ↄstituitur virtus paciencie que firmat animuz in tolleranciа dolo ruz et utraqz v̄tus respicit rōez · que rō fortune indulgenciam rexit · s · in rebȝ blandis · et delectabilib̄ȝ p̄ tinet temperā cie et violenciam domuit · s · in rebȝ asperis et adu̇sis p̄ tinet paciencie et utramqz v̄tutez · dicit eque · i · equale bonū esse p̄ racionez eandem meis existentem Et dicit qd̓ v̄tus equat int̓ se quicquid agnoscit · s · blanda et adu̇sa quam in utrisqz se gerit scdm̄ debitaz racionis Hec ē quare hoc int̓ nr̄a pl dicit qd̓ lucillius non dȝ mirari de glo ista doctrina que senece placet · que doctrina ponit paritatez in dispari sicut ostensuz ē eod̄ cā̓ · in glo · que incipit nō ē dubiū · quia hanc equitatē epicurus ponit inter res inequales Anima enīz et corpus disparia sūt tn̄ summū bonū ponit in istis duobȝ inequalibȝ · et disparibȝ · et corpȝ sit sine dolore et aīa sine ꝑturbacione In quibȝ duobȝ posuit suū summuz bonū Si qua ex blandimenta posset aliquis dicē qd̓ epicurus posuit glo summuz bonū cōsistere in voluptate huic tacite obiectioni r̄ndȝ seneca dicens qd̓ oblectacio supuenat hoī beati animā sine ꝑturbacione et corpus sine dolore nō auget summuz bonū sed summū bonūz delectat et condit Capl̓m q̄ntuz querit an bonuz sit optabile ōndit autem q̄ nō pōt fieri ut aliqua res bona sit et optabilis nō sit et q̄m nulluz sit v̄tute bonū et qualr̓ omē bonū optabile · et q̄m̄ tormenta et mala pene nō sint optabilia pati · tn̄ fortiter talia optabile est Seneca Seneca ꝯ

Queris an omē bonū optabile sit Si bonū est inquis fortiter torqueri · et magno aīō uri · et pacienter egrotare · sequitur ut ist optabilia sint Nichil aūt video ex istis voto dignū t Neminem certe adhuc scio eo nomine voti soluisse quia flagellis cessus est aut distortus podagra aut aculeo longior factus · distingue lucillii ista et intelliges eē in his quid optandūz Tormenta ab eē aīme velim Sed si substinenda fuerint ut me in illis fortit̓ aīō seqȝ geram optabo · Quidni ego malim nō incidē bellum Sȝ si inciderit ut vulnera ut famē ꝛ omē qd̓ belloruū necitas affert generose feram optabo Non sū tam demens ut egrotare cupiam Sȝ si egrotandūz fuerit ut nichil intemperāt nichil effeminate faciaz optabo Ita nō incomoda optabilia sunt sed v̄tus qua ꝑferūtur incomoda Quidam ex n̄ris existimant omīz istorū fortez tolleranciam nō eē optabilem · sed ne abhominandam quidem · q̄ꝛ voto purū bonum peti dȝ et tranquillūz et ex molestiam positum Ego dissencio Quare p̄imū quia fieri nō pōt ut aliqua res bona quidez sit optabilis ē · nulluz aūt sine v̄tute bonū est optabile · Deinde si et tormentorum tam fortis paciā Etiaz nūc interrogo necne fortitudo optabilis ē atqȝ pericula cōtēpnit et ꝑuocat pulcherrima ps eius maxiē qȝ mirabilis illa ē · nō cedere ignibȝ obuiam ire vulneribȝ interdum tela nec uitare quidez sed pectore excipe Si fortitudo optabilis est et tormenta paciē ter ferre optabile ē · hoc enīz fortitudinis ps ē Sȝ separa ista ut dixi nichil erit qd̓ faciat tibi errorem Non enī pati tormē ta optabile ē · sed pati fortit̓ illud peto fortiter qd̓ ē virtus Quis tamē umq̄ hoc sibi optabit quidam vota apta · et ꝓfessa sūt cuz p̓ticulatiz fiunt Quedam latēt cū vno voto multa rephensa sūt tamq̄ opto michi vitam honestam Vita aūt honesta actionibȝ varijs constat In hac ē reguli ac cathonis sanctissimi manu sua vulnus retulij exilium calix venenatus qui socrates transtulit e carcere in celū Ita cum optaui michi honestam vitam t et hoc optaui sine quibȝ interdūz honesta nō pōt esse libro · ix · epistola lxvij · glosa Queris an omē ꝛ · ꝯ · Nichil aūt video ex istis voto dignū) hoīes nō vouent nisi ꝑ illis rebȝ ↄsequendis que desiderant sed nullus vouet nec eo noīe voti soluit q̄ fuerit podagra affectus uel igne adustus uel eculeo extensus · Illi enī qui ponūt̄ eculeo · et pondera ad eorum pedes ponuntur

extenduntur cū magno dolore desinunt lon
giores solito Et hoc ē qd̓ dicit seneca q nō
inuenit aliquē qui pro tali extensione lō
gior fieri vellet votū soluit Non enī ē votū
nisi de eo qd̓ ē desideriū · s; desideriū non
ē malorū g° nec votum ē; in istis ma
lis uirtuose se gerere bonū et laudabile ē
Vnde torqri et affligi p se nō ē desiderabi
le · quia malū ē s; ubi homo torqatur et
affligitur desiderabile afflictionē et tor
mentū pacienter ferre Et nō bene istā
distinctionē senece · quid in istis malis
debeat desiderari ⁊ quid non ꝯsequitur glo
Ego disencio) Illi de quibus facit hic me
cionē dicebant q nō erat desiderabile
nec voto dignū nisi bonū purū et posiū
ab omī malo · sed pacienter ferre tormē
ta nō ē bonū purū sed pmixtū cū malo
nam paciencia bona ē ferre tormenta est
malū Et iō dicebant talia pmixta non
eē desiderabilia ꝑ malū qd̓ ibi ē · nec eē
abhominanda ꝑ uirtutē que ibi ē Cont̄
quos arguit seneca · quia si uirtus desidera
bilis est et paciencia ē uirtus g° desiderabi
lis · sed paciencia nō ē sine aduersis g° ad
usa cadunt sub desiderio Ridꝫ q uirtus est
que desideratur · ad usa aūt nō sunt uirtus et
iō nō cadunt sub desiderio · s; in aduersis uirtuo
se se gerere bone cadit sub desiderio · et de
illis pot eē votum Nec vero fortitudo opta
fortitudo ꝑpe respicit pricula mortis glo
que sunt in bello ut pꝫ · p ar̄ · iii° · ethi · et
iō nullus pot hr̄e fortitudinē · nisi se ipm̄
priculis belli exponat · De cesare refert sa
lustius q desiderabat ferocem sibi de servi i
pucium et magnū exercitū ut eius virtus
enitesceret Quicūqz g° optat fortitudi
nē necesse ē eum desiderare pricula belli
sine quibus fortitudo eē nō pōt Et hoc ē qd̓
dicit seneca atqꝫ pricula ꝯtempnit · et pro
vocat inpauide se priculis exponendo glo
Hoc enī fortitudinis par ē) frequenter
seneca pacienciam pro fortitudine et for
titudo paciencia ponit ferre enī tormēta
ꝑpe ptinꝫ ad uirtutē paciencie que heūt am
muꝫ firmare in doloribus Vult g° dicē sene
ca qd̓ ferre tormenta inde accipiendo nō
est desiderabile · quia de se ferre tormēta
nō ē uirtuosū · s; est p fortitudinē ꝯ pacē
cie ꝯ materia eius ē; uirtuose ferre hic p
ficitur iō paciencie et sic desiderabilis et
optabilis est Cont̄ quos obicit seneca · qd̓ ⁊
nullo modo hoc videtur desiderare Ridet
q tacite ꝯ implicite desiderat ferre tor
menta quicūqꝫ desiderat uirtutē paciencie
In hac est regula cathonis) Exempla ista
que ponit ar̄ · tr̄ de aduersis · caplo igitur

Caplm̄ vii° Item de bonitate honeste vite
honeste mortis · et qm̄ bona sunt paria
et qualiter sūmū bonū sup̄ se non habet
gradū et qd̓ bonū honestū nec remitti
nec intendi possint · et qd̓ de malo et bo
no circa prospera et ad uersa senec̄

Non ē g° ꝯ cathonis maius bonū
honesta vita quā mors honesta q
nō intenduntur uirtus Idem eē dicebat
socrates ueritatem et uirtutem quomodo
illa nō crescit sic quidē nec uirtus hꝫ
numeros suos plena ē Non ē itaqꝫ qd̓ t
miveris paria esse bona et que exposi
to sumenda sunt · et que subita res tulit
Nam si hanc inequalitatem receperis et
fortiter torqri in minoribus bonis nume
res numerabis · etiā in malis · et in fe
licem socratem dices in carcere infelicē
cathonē uulnera sua animosius quam
fecerat retractantē · calamitosissimū
oīum regulū fidei penas etiā hostibus
suate prudentē · At qui nemo hoc dicere
ne exmollissimus quidem ausus est Ne
gant enī illū esse beatū sed tm̄ miserū
Archademici veteres btm̄ quidem eē etiā
inter hos cruciatus fatentur s; nō iam
ad pfectū · nec ad plenū qd̓ nullo modo
pōt recipi Nisi btūs ē in sūmo bono nō
est Quod sūmū bonū est sup̄ se gradū
nō habet · ꝯ i mō illi uirtus in est si illa
ad usa nō minuūt sed manū etiā commito
corpe incolumis ꝯ manet aūt Virtutem
enī intelligo animosam et excelsam · qua
incitat quicquid infestat · hunc animū
quē sepe induunt generose indolis iuue
nes quos alicuius honeste rei pulchritudo
pcussit ut omnia fortuita contēpnant · p
fecto sapiā nō in fundit · et tradet psuade
bit unū bonū eē qd̓ honestū ē hoc nō
remitti nec intendi posse nō magisqꝫ si
regulā sedm̄ quam rectū pbari solet t
flectes Quicquid ex illa mutaueris
in iuria est recti Idem g° de uirtute dice
mus Et hoc est recta flexuram nō recipit
rigidari quidem amplius · nec intendi pōt
hec de omnibus rebus iudicat de hac nulla
si rectior ista nō pōt fieri nec que ab illa
quidem fiunt alia aliis rectiora sunt hic
enī necesse est respondeant Itaqꝫ paria
sunt Quid g° inquis iacere in cōuiuio
et torqri paria sunt hoc mirum videt
tibi Illud licet magis ad miveris iacere
in cōuiuio malū est · torqri in eculeo bo
nū est · sed illud turpiter honeste fit · boā
ista aūt mala nō efficit materia sed uirtus
hec ubicūqꝫ apparet omnia eiusdem men
sure ac pcij sunt In oculos michi nūc
manus intendat ille qui oīum animū
exitauit ex suo Quid dicam paria bo
na esse aduersa fortiter portantis et
pspera honeste iudicantis Quid dicā
paria bona eē eius qui triumphat · et eius
qui ante currūt vehitur in victus animo
Non putant enī fieri quicquid fieri nō
puit ex in firmitate sua de uirtute ferunt

sinam Quid miraris si im vulnerari
ecciđi alligari iuuat alioqn etiā libet +
luxurioso frugalitas pena est · pigro sup
plicij loco labor ē delicatis miseria ↄtinē
cia et industria desidioso studere torqri ē
eodem mō hec quia omes inbecilli sumꝰ
dura atqȝ intollerāda credimꝰ obliti ꝙ̄
multis tormentū ē vino carere aut p̄ma
luce excitari Non ista difficilia sūt natu
sed nos flaudi et inertes Magno animo
de rebus magnis iudicandū est alioqn
videbitur illaꝝ vicium eē quod nrm ē
Sic quedam rectissima cum maqua imis
sa sunt speciem curui p̄fractiqȝ visentib9
reddunt nō tm̄ quid videas · sed quēad
modū reffert animꝰ nr̄ ad nā percipien
da Da michi adolescentē incorruptū
et ingenio ingentem · Dicit fortunati
orē sibi videri qui omīa rerū adūsaꝝ
onera rigida ceruice sub tollat que sup
fortunam extat Non mirū est intrāqui
llitate conciti Illud miraris ibi ex
tolli aliquē ubi omēs deprimūtur ibi sta
re ubi omes iacent Quid ē in torme
tis · qd ē in alijs que adūsa appellamꝰ +
mali hoc ut opinor subsidere mentē
et incuruari · et succumbere quoꝝ nihil
sapienti viro pōt euenire stat rectus
sub quolibȝ pondere Nulla illū res mi
norem facit Nichil illi eoꝝ que feren
da sunt displicet Nam quidquid cadere
in hoīeȝ pōt inse cecidisse nō queritur vi
res suas nouit Sciat hoī eē fereda libro
v° epistola lxxi° Sequuntur nūc glose
Non ē gᵒ ap cathonis manus bonū) poīt
duas ūtutes in cathone Vnam p quā
vitam honestam duxit et altam p quā
pauide + generose se interemit et dicit +
istas duas ūtutes in eo fuisse pares · quia
ūtutes nō recipiūt magis + minꝰ et p
bat per dictū socratis qui dicit ūtutem
esse veritatem que neutris nō recipit
magis et minꝰ · De ista matā v° · eod · tc̄
ca · iiij · in glo · que incipit nō est dubiū
At que ex posito sumenda sūt + q̄ subi glo
Aliqn ↄtingit qd hoīes p̄cedūt ad actū
ūtuosum p longam p̄meditacionē et
ruminatam deliberacionē · aliqū breui
tas tp̄is nō dat spaciū p̄meditandi · sed
subito oȝ p̄cedere ad actū ūtutis · Modo
q̄ritur q̄ opacio est magis ūtuosa p̄me
ditata ul subitanea cū utraqȝ fuerit re
gulata recto iudicio rōnis · dicit seneca
qd sunt pares Contrariū sentit ar° ij° · ethi
quia subitanee bone opaciones ostendūt
pfectionē habitus ūtutis · et ponit ex°m
de bono cithe redo qui in citharizando ū
oȝ qd deliberet p̄ periciam et habitū a
tis qui facit p̄mptitudinē recte cithari
zandi Sequs est de illo qui nō hȝ habitū
qui inqualib9 corda tangenda trepidat

et deliberat Exempla que hic ponit ar° d°
adūsis · ca · ignem Calamitosissimū omī
Conatur hic seneca regulū aput car glo
taginē sine cathenis recisis palpebris
in maxima undiqȝ acutis clauis cōfixū
consistentē ut ubicūqȝ se inclinaret no
uos dolores sentiret dicē beatissimū eo qd
hrēt ūtutē paciencie · et quia fidelitatē
fuauerat cartaginensib9 · de reuertendo
ad eos nō ignorans ad quam exquisita
supplicia reuerteretur · De hoc satis disputat
augᵘ de ciui · dei · c · i · Et tullius in li · de
officijs qui ambo comendant actū regu
li · ar° · iio · i · ethi · ondit qd felicitas non
cōsistit in habitu ūtutis et assignat pro
racione quia ↄtingit habentē ūtutem
tormenta · et dolores pati · p hoc inuenis
qd ad felicitatem · et ad beatitudinē p̄ti
net carere tormentis et dolorib9 Beatꝰ
aūt augᵘ cū ar° consenciens · et con̄
tullium et senecam arguens xix · de ci
dei · dicit sic Sapiens eoꝝ hoc est qualē
mirabili vanitate describūt etiaȝ si cece
tur surdesceret obmutescat et mēbris
debilitetur cruccietur · et si quod aliud ta
liū maloꝝ · dicit aut cogitari pōt inci
dat in eum qd sibi mortem cogitat infer
re in hac malis vitam constitutā eaȝ
nō pudȝ vitare btām Ouita beata quesi
uata mortis querit auxiliū · + · beata es
maneat in ea Et post quid si in eis sup
ple malis diuino tenerīs iudicio nec
punctetis mori · nec umq̄ sineretis nē pe
tiuie saltem miseram talem dicēs vitā
Non igi° · ppr° ea misera nō est · quia cito
relinquitur quāquidē · si sempit̄na sit etiā
ate ipō misera iudicatur · Nemo hoc dicē
ex mollissimis) Vult dicē qd nullus est
qui audeat negare regulū fuisse btūm n°
etiaȝ hoīes molles Molles hic notat ho
īes muliebres qui horrēt tormenta et
dolores Et forte tunc tp̄is verū erat · qd
dicit Seneca · Sȝ in tullio · li · de tusculanis
qōnib9 bene repio qui con̄ regulū multa
dicit ut reffert tullius ibidem Sequit glo
Quam incitat quicquid infestat) aspera
periculosa · et adūsa incitant ūtutē mag
nanimitatis paciencie · et fortitudinis ad
tollerandū et inuadendū et ad subeundū
Et in hoc apparet magnitudo ūtutis · quia
malis nō frangitur nec deicitur · sȝ magis
excitatur et accenditur Et iō dicit seneca
ūtutem eē excelsam et animosam glosa
Hunc animū qd sepe induit) generose
indolis Iuuenes Est rō sua talis · si ge
nerositas indolis et bonitas nature pōt
inducere Iuuenes ad tollerandū omīa
adūsa et ad subeundum omīa picula · et
ad despiciendū omīa fortuita · et inua
dendū ardua · q̄ ista multū magis poterit
facē sapiencia Quidqd ex illa mutamus glo

Vult dicē qd' ūtus ē regulata qua regu
lantur hūane opaciones · et sicut regla
nō recipit magis et min⁹ in rectitudie
nisi quis ipām regulam torqueat · et in
flectat que tortura fit cū iniuria recti
Ita ūtus nō recipit magis et min⁹ Ex quo
eciam sequitur qd' omēs ūtutes sīt pares
De ista matiā R · eo · tē · ca · iii · in glo · que
incipit nisi minor · et · ca · iiij · in glo · ūē du^m

Iacere in cōuiuio ɀ torq̄ri paria sunt glo

Obicit q̄ omēs ūtutes nō sunt pares · quia
nec ōria ūtutuz mata nō sūt paria Jacē
enīz in quiuio maluz et turpe est · ſz tor
queri mai⁹ malū ē Cuz igr̄ mala nō sint
paria nec bona erūt · Ad hoc rñdz seneca
et dicit · q̄ si tu de ista doctrina mireris dicā
tibi illud de quo magis admirabens · quia
iacere in quiuio est maluz · torqueri autē
nō ē maluz si tormentuz pacient' feratur
Et dicit qd' bonitas et malicia reruz non
debent suam amatiā · ſz a fortuna · forma
autē est ūtus · quia omīā que videntur
eē mala · ut dolores tormenta et hmōi
dura et aspera · facit eē bona et omīā
blanda que videnť esse bona si ūtus de
sit sūt mala In oculos ms · Dicit · q̄ qui glo
dam mensurauit opaciones maiorz et m
axime ūtuosorz et magnanimoruz scd'm
puitatem animi sui quorz iudiciū flm ē
et quē refferūtur hystorie de uiris illustr̄
bus · qui pro re · pu^{ca} · et p iusticia morti
se et tormentis et iniuris tradiderūt · nō
credūt · quia nō extiant fieri posse · q̄ ipsi
nō eēnt facturi Vnde salustius dicit qd'
in hystorijs · que quisq; sibi facto facilia
credit · equo animo recipit sup̄ ea · ueluti
ficta pro falsis ducit Et tales nō credunt
gesta extollentissima excellentissimorū
uirorz · ul' si credūt reputant eos fuisse fa
tuos Et sic ipi uiciosi de ūtute ferūt sinaz
Horuz sinā qui ūtuosoruz animuz exti
mant 2^m animuz suū uiciosuz · et pusillu;
tn̄ displicet senece qūtuz ipi manus suas
ponerent in oclos eius Et hoc ē qd' dicit
in oclos mchi nūc manu⁹ intendat ille
qui omniuz animuz extimant ex suo glo

Paria bona eē eius qui triumphat · et ei⁹
qui ante currus uehitur Multa dicit h'
de paritate ūtutuz · et quidez ɔcedenduz
est sibi · p̄mum exemplum qd' si sūt triuphās
et triūphatus ūtuosi p̄nt eē pares · et dis
paritas fortune nō facit eos inequales in
ūtute ſz qd' omēs ūtutes sūt pares · et equa
les non est veruz · De hoc R · eo · tē · ca · iiij ·
in glo · que incipit nō est dubiuz Dicit eciā
senec̄ hic qd' iudiciū illorz qui dicūt ūtu
tes eē impares decipitur sicut iudiciuz
illorz qui respiciūt bam in aqua et iudi
cant illuz tortosuz eē · cuz tn̄ sit rectus
Et istam falsitatem iudicij nō facit uisa
res · ſz mediuz p quod aspicit · mediū autē
per quod ipi respiciūt ē anim⁹ ipōrz mol
lis et pusillus · et delicat⁹ · et iō male iudi
cant · et credūt eē ualde difficile · et q̄i in
tollerabile surgē ante diem ɀ carere vino
et a baris delicatis q̄ tn̄ nō sūt difficilia
in se Et 2^m istud flm iudiciuz studere a
turpibus abstinere labore videnť eis in
tollerabilia · Et iō ad hoc ut verz iudiciū
sit oz q̄ anim⁹ magn⁹ sit qui de reb⁹ ma
gnis hēat iudicare · et qd' anim⁹ ūtuosus
sit qui de ūtutib⁹ iudicet Sequitur glo

Da mchi adolescentez postquaz reprbauit
iudiciuz uiciosorz qui flam sināz ferunt
de ūtutib⁹ · ponit mō veruz iudiciū · q · ado
lescentis nō uiciosi qui viderit hominem
dura et aspera fortit' tollerantez · et animo
rigido et grandi supantez fortunaz adūr
sam · et ɔtempnere omīā picula Talem
hoīez uenerabitur · et honorabit · et dig^{no}
laude reputabit · quia ubi omēs inclinā
tur et franguntur aduſitatib⁹ et tempe
statib⁹ ipē in nullo concutitur · ſz stat ī
uictus · et erectus corā impetuz fortune

V^m caplm Itern quō animi bonorz uis
et origo in uirtute consistat et quō
saluata ūtute summuz bonū hoīs sem
per durat eciaz alijs absedentib⁹ · que
bona videntur ubi p̄mittit an sit aliqd

Nichil agitis ī aliud bonū a bono hone
quid quod negustis ull sto Senec̄
um esse aliud ab honesto bonū Non fa
ciet hec iniuncio tutos a fortuna et in
imunes · Dicitis enī inter bona eē liberos
pios · et bene moratam patriaz et paren
tes bonos horuz et pericula nō potestis
expectare securi pturbabit nos obsidio
patrie liberorz mors parentuz seruitus
Quid aduſus hoc p nobis responderi
soleat ponam Deinde tūc adiciam quid
p̄ter ea respondenduz putem Alia condi
cio est in hijs q̄ ablata in locuz suū aliqd
incomodi substituunt tamq̄ bona valli
tudo uiciata in malam transfertur acies
oculorz extincta cecitate nos afficit ·
Non tn̄ velocitas perit poplicabus in
cisis sed debilitas p illa subit hoc nō ē
piculuz in hijs q̄ paulo ante retulim⁹
Quare si amicuz bonū amisi nō est
mchi pro illo pfidia facienda nec si bo
nos liberos extuli in locuz illorz impie
tas succedit Deinde nō amicorz illis at
liberorz interitus sed corporū est · bono
autē vno mō perit si in maluz transit ·
qd' natura nō patitur · quia omīs ūtus
et opus omē uirtutis incorruptū ma
net · Deinde eciā si amici perierint ·
eciam · si pbati respondentes qz noto pa
tris liberi est q̄ illorz expleat locuz ·
Qz si qris · quid illos quoq; beatos fece
rat ūtus hec nichil uacare loci totuz
animuz tenet desideriū omniuz tollit Eo

la satis est Omnium enim bonorum origo est Quid refert an aqua de currens int'
cipiatur atque habeat si fons ex quo fluxerat saluus est Non dices virum iustio
rem salutis liberis quam amisisti nec or
dinaciorem nec prudenciorem nec hones
tiorem · ergo nec meliorem quidem non facit
collectio amicorum sapienciorem non facit
stulciorem de trecto ergo nec beaciorem aut
miseriorem Quamdiu virtus salua fue
rit non senciet quid abscesserit Quid ergo
Non est beacior amicorum aut liberorum tur
ba succinctus in non sit Quomodo enim bo
num nec infringitur nec augetur · In t
mo permanet ut cumque fortuna se gesserit
Siue ille senectus longa contingit siue
citra senectutem finitur Eadem mensura
boni summi est quamvis etatis diuersa sit utrum
maiorem aut minorem circulum scribas ad
spacium pertinet · non ad formam licet alter diu
manserit alterum statim obduxerit · et in
eum in quo scriptus est puluerem soluens
meadem uterque forma fuit quod rectum est
nec magnitudine extimatur nec numero nec
tempore Non magis produci quam contrahi
potest honestum vitam extencium animo
imo iniquitatem noles corripe · et in vnam
diem coge honestum est eque Modo laciuus
vitur funditur Regna urbes provincias te
perat fert leges tollit amicicias int' proxi
quos liberosque dispensat officia · Modo i
arto fine circumdatur paupertatis exilij orbi
tatis Non tamen minor est · sed ex altiore
fastigio itur in priuatum ex regio in humi
le subducatur ex publico et spacioso iure
in angustias domus vel anguli colit Eque
magna est · eciam si in se recessit undique i'
clusa Nichilominus enim magni spiritus est et
recti exacte prudencie inclinabilis iusti
cie Ergo que beatum est Beatum enim illud
uno loco positum est in ipsa mente stabi
le grande tranquillum Quod sine sciencia di
uinorum humanorumque non potest effici li · xi ·
Epistola lxxiiij Nichil agitis et j · Non fuit
et nos hec monicio tutos | Opprimo se glo
necet est quod est unum soli bonum Opprimo aliorum
est · quod sint eciam alia bona Ut habere illustres pa
rentes obedientes filios fideles amicos contra
hos hic loquitur Seneca · et est sentencia talis Vos
si ista reputatis bona · quia sunt ad muni
cionem et defensionem ~~istam~~ uram · securos
enim nos reputatis · quia estis cincti et
circumdati presidio parentum amicorum et fili
orum Sed ista munitio non facit nos securos
a fortuna Quia nec omnia ista presidia aliqui
preripit · et per mortem submouet Et sic opinio
uestra de pluralitate bonorum faciet nos pauei
dos et periculo filiorum mestos in fruitute pa
rentum anxios in obsidione patrie gemen
tes In morte amicorum quorum omnium malorum
incursum intrant · qui solum vnum boni po
nunt virtutem que non amictitur glosa
Quid ad usus hos pro nobis | Isti in morte
parentum filiorum et amicorum et similium ca
lamitatum consolabantur dicitur · primo distin
guendo quod quedam comoda quando amictuntur
in eorum locum succedunt magna in comoda
Et quedam sunt alia bona que quando amictuntur
in eorum locum non succedunt mala Prima perdi
cio est grauior secunda est tollerabilior · et ponit
exemplum de utraque Quantum ad primum ponit de sa
nitate amissa que non solum perditur · sed in
eius locum egritudo succedit Et de acie
oculorum extincta in cuius locum succedit ce
citas · et de uolacitate amissa qui in eius
locum pro plicabus inclusis succedit debilitas
· i · totale impedimentum ambulandi Istorum
bonorum amissio est valde amara · quia non solum
bona amictuntur · sed eciam in eorum locum mala
habentur Sed morte parentum filiorum et ami
corum solum ista amictuntur · et in eorum locum
mali non succedunt Ut si amisisti pueros filios
non est necesse quod in eorum locum succedant impij
filij et sic similiter de parentibus et amicis Alia
consolacio est · quia istis amissis non per mortem
totaliter perduntur · quia mors inter enim cor
pus aliter corpora non animas Ita quod melior por
cio eorum permanet Deinde eciam si amici glo
Ponit hic Seneca consolacionem suam et est
talis Quare nobis graue est perdidisse paren
tes liberos et amicos Respondebitur quia
virtuosi erant Tunc subiungit Seneca virtus
salua est · nam si tu es virtuosus non habes unde
conqueraris · quia virtutem non amisisti · Et
ponit exemplum de fonte emittente riuum cuius ri
ui aqua intercipitur amissio talis aque
non debet nobis esse grauis · quia origo et fons
nobis permanet Origo autem omnium bonorum est
virtus que prospera et aduersa facit esse bona
Desiderium omnem tollit | Vocat hic Seneca glo
desiderium dolorem · qui accidit ex morte pro
pinquorum · nam desiderium nunquam est rei ha
bite sed solum rei absentis et rei amate Mor
tui autem propinqui · et dilecti fuerunt · et absentes
sunt Isto modo loquendi utitur Suethonius li
de bello ciuili appellando desiderium dolorem
de morte suorum Vult ergo dicere Seneca quod vir
tus extingit dolorem de morte suorum · De
ista materia multa reperies li · Tullij de amici
cia Et in Seneca · li · de remedijs fortuitorum
Et in li de consolacione ad marciam Et de
consolacione ad helbiam Et de consolacione
ad polibium De ista materia F · tractat de conso
lacione a · i · c · usque ad ultimum sequitur glo
Non dices virum iustiorem | Ponit aliam
consolacionem · quia multitudo propinquorum pa
rentum filiorum et amicorum non facit hominem me
liorem nec iustiorem nec virtuosiorem Et
ideo eorum subtractio non facit hominem peiorem
Et sic enim illorum mors nichil boni nobis
subtrahat paciencius ferenda est Sic eciam
infortunia ferenda sunt · quia non faciunt

nos nec peiores nec minus meliores glosa
Insuo modo pmanet ut cumq3 Vult dicere
q̄ q̄mus fortuna adu̇sa subtrahat hoi diui
cias et possones et potenciā et amicos et
filios et ppinquos nichil tn̄ amictit Vnde
ualeri9 refert de biante pienensi qd' mee
sa pria et reb9 omibus pditis dixit Oīa
bona mea mecū fero nam u̇tutes secū
hēbat quas solas bona sua eē extimabat
Quānis etas dniūsa sit Vult dicē glosa
q̄ in diuisis etatib9 moriuntur hoies decre
piti senes iuuenes adolescentes pueri q̄
isti eandem mortem habuerit diuisas eta-
tes Et hoc ē qd' dicit utrū maiorē aut mi-
norē circulū ascribas amorū ad spaciū
ptinz etatis nō ad formā ad mortē
que omibus ē tūma uite Et uult dicē q̄
sicut ē eadem mors int' diuisas tn̄ causas
et in diuisis etatib9 Ita ē eadem uirtus in
diuisis etatib9 hoiūz et in diuisis statibus
et in diuisis fortuūs inquib9 omib9 ē ead
forma recte operari Alterū statim ob
duxit et in eū quo sceptus ē Vult di glo
cē qd' ē eadem mors eius qui diu uixit et
qui paruū et statim sepultus postea ē et
in sepulchro scepto nomine defuncti in pul
uerem resolutus ē hoc dicit quia tunc te
poris comburebantur corpa et in cinere
statim redigebantur Regna urbes proni
ponit exm̄ de illo qui u̇tuose rexit rex glo
postmodū electus de regno et ad pauper
tatē ueniens in pua domo latet Modo
querit utrū fuerit melior ul' maior qū fu
erit in psp̄ero statu q̄ nūc qū ē in statu
paupertatis Rn̄dz q̄ uarietas fortune non
facit uarietatē in u̇tute Et sic eque nūc
bonus magn9 et beatus est quā tūc qū fuit
in statu prospero quē uirtus ē in mente q̄
eadem pmanet in statu puato et obiecto
que fuit in statu publico et eminenti rc̄
Vm̄ caplm̄ Item qū vnū sit bonū qd'
est honestū alia non sūt uere bona 7
quō diuisorū eciā diuisa sūt bona et
qd' sit ppiū et sūmū hominis bonū Senē
Vnum enī est bonū quod honestū
In illis nichil inuenies ueri nichil
certi quecūq3 fama placent Qua
re id vnū sit bonū qd' honestū dicam
quū paruū me exercitū pore epl'a indi
cas magisq3 hanc rem tibi laudatam q̄
pbatam putas et in artū que dicta st
contracta Oīa suo bono constant Vi
tem fertilitas comendat et sapor uinū
uelocitas ceruum quam fortia dorso
iumenta sint queris quorū hic unus
ē usus sarcinam ferre In cane sagaci
tas pri ē si i uestigare debet feras cur
sus si consequi audacia si mordē et in
uadere ad id quoq3 optimū esse debet
cui nascitur quo censetur in hoie quidē
optimū est racio hanc ante cedit aīalia

deos sequitur Racio g° pfecta ppiū bōm
est cetera illi cū animalibus satisq3 com
unia sūt ualet Et leones formosus ē Et
pauones uelox est et equi nō dico in
omnibus hijs uicit Non quero quod in se
optimū hēat sed quid suū Corpus ht
et arbores habet impetū ac motū uolū
tariū et bestie et uermes hz uocem sed
quāto clariorē canes acuciorē aquile
grauiorem tauri dulciorē mobiliorē q3
luscinie Quid in hoie ppiū Racio hec
recta et consumata felicitatem hois i
plevit Ergo si omis res cū bonū suū p
ficit laudabilis est et ad finē nature sue
puenit hoīs aūt sūmū bonū ē racio i
si hanc pficit laudabilis ē et finē nature
sue tetigit hec rō pfecta u̇tus uocatur
eademq3 honestū est Id itaq3 vnū bonū
ē in hoie qd' vnū hois est Nunc enī nō
querim9 qd' sit bonū hois Si nullū ali
ud est hois quā racio hoc erit vnū ei9
bonū s3 pensandū cū omib9 si sit ali
quis malus puto improbabit si bon9
puto pbabitur Id g° in hoie p̄mūq3 solū
q3 quo et pbatur et impbantur Non du
bitas an hoc sit bonū dubitas an bonū
sit solū Siquis omnā alia habeat ualli
tudinē diuicias ymagines multas frequ
ueres atrium s3 malus ex cōfesso sit im
probabilis illius Item siquis nichil qui
dem eorū que retuli hēat defficiat pecu
nia clientium turba nobilitate auorū
et proauorū serie s3 ex confesso bonus
sit pbabilis illum Ergo hoc vnū ē bōm
hois qd' qui hz eciā alijs si destituitur
laudandus ē Quod qui nō ht i omniū
aliorū copia dampnatur ac reicitur Que
condicio rerū eadem hominū est Nam
bona dicit' nō qui pciosis coloribus pic
ta ē nec cui argenteū aut aureū rostrū
est nec cui9 tutela ebore celata ē nec
que fiscis atq3 opib9 regijs pssa ē sed
stabilis ē firma et iuncturis aquā ex
cludentib9 spissa ad ferendū incursū
maris solida gubernaculo parens ue
lox et nō senciens uentum Gladiū bo
nū dices nō cui auratus est balteus nec
cui9 uagina gēmis distinguntur sed cui
ad secandū subtilis est acies mucro
munimentū omē rupturus regula
non q̄ formosa s3 q̄ recta sit queritur
Eo quidq3 laudat' cui compatur qd' illi
ppiū ē Ergo in hoie quoq3 nichil ad rē
ptinet quātū aret quātū feneret aquā
multis salutur quā precioso in cubet lecto
quā placido poculo bibat s3 quā bonus
sit Bonus est si racio explicata et recta
est et ad nature sue uoluntatem acomo
data hec uocatur uocatur u̇tus hec est
honestū et unum hois bonū Nam cū
sola rō pficiat hominē sola rō pfcm̄ beatū

facit. hoc aut unu bonu est quo uno
beatus efficitur. Dicimus et illa bona ee
que a uirtute pfecta contractaqz sunt .i.
opa eius oia Sz ideo unu ipa bonu e
quia nullu sine illa est Si ome i ao
bonu est quicquid illuz confirmat ex
tollit amplificat bonu est Validiorez
aut aiuz excellenciorez facit uirtus Na
cetera que cupiditates uras irritant
queqz aiuz et labe faciut et cu idet
tur attollere inflant ac multa uanita
te deludut Ergo unu id bonu e quo me
lior aius efficitur Omes actiones tocius
uite honesti ac turpis respectu tpera
tur ad hoc faciendi et no faciendi racio
dirigit Quid si hoc dictum uir bonus
qd honestuz se facturuz putaueit faci
et etiaz sine pecunia si laboriosuz erit faciet
faciet etiaz si periculosuz erit Rursus qd
turpe erit no faciet. etia si pecunia affe
rret. etiaz si uoluptatez. etiaz si potecia
Ab honesto re nulla deterrebitur ad
turpia nulla inuitabit Ergo si hones
tuz utiqz secuturus e turpe utiqz uitaturus
in oi actu uite spectaturus h duo Nich
bonu nisi honestuz Nec aliud malu quam
turpe si una indepuata uirtus e et sola
pmanz et tenoris sui Vnu est bonu uirtu
cui nam accide nec sit bonu no pot Mu
taciones periculi effugit Stulticia ad sa
pienciam erumpit Sapiencia in stulticiam
no reuoluitur Dixi si forte meministi
cu concupita uigo als uulgo et formi
data in consulto ut concurrerent impe
tu ppl'osqz calcasse iuuentus e qui fla
mis imponeret manu cui risuz no in
terrupet tortor qui in fune liberoruz
lacimaz no mitteret qui morti no tre
pidus occurret Amor et iniuria cu
piditas pericula depoposcerut Quod per
breuis obstinacio animi aliquo stimu
lo excitata quanto magis uirtus que no
ex impetu ne subito sed equalr ualet cui
ppetuuz robur est Sequitur ut qui t
ab in consultis sepe ytepnut a sapienti
bus ea nec bona sint nec mala Vnu g
bonu ipa uirtus e que inter hanc fortu
nam et illam supba incedit cu magno
utriusqz ytepti Si hanc oppinione re
cepis aliqd bonu esse pter honestuz
nulla no uirtus laborabit Nulla eniz t
obtineri potit siquid sit eoru extra se res
perit Qz si est racioni repugnat ex
qua uirtutes sunt et ueritati q sine ra
cione no est Quecuqz aut oppinio
ueritati repugnat falsa est Vnu bonu
yceda necesse est sume pietatis erga
deos esse Itaqz illi quicquid acciderit
equo animo sustinebit Sciet eni id
accidisse lege diuina qua uniusa pcedut
Qz si e unu bonu illi erit qd honestu

in hoc eniz positu et pere dijs scit nec
nec scandescere ad subita nec deplorare
sortem suam sed pacienter recipere fa
tum et facere imperata si ullum aliquod
bonu quaz honestuz est Sequitur nos
auditus inter auditus rerum uitaz ~~in
strumentu~~ instruenciuz quod e intol
lerabile infinituz uagum soluz ergo bo
nu est honestu cui modo e li. xi. epl. lxxvi
Vnuz eniz e ij. Quecuqz Sequitur glo
fama placent) amplitudo domus ul multi
tudo seruoz splendor uestiu copia agroz
magnitudo et multitudo equoz pfama
extimatur magna et pcipua bona Modo
dicit Seneca q in istis omibus et similibus
nichil est ueri boni nec certi boni Racio
utriusqz est bona uera faciut bonu habe
tem illa sed isti no faciut bonu heutez
ea Vnde frequenter tales sut supbi elati
et iniuriosi Quod aut isti no bona
certa pbatur quia dubia sut fluida et
incerta Vnde maxius ualerius ti de muta
cione moz et fortune dicit sic caduca
nimiuz et fragilia puerilibus crepidis
cosentanea sunt ista que uires atqz opes
huane uocantur affluut subito repen
te dilabuntur nullo in loco nulla in psona
stabilibus nixa radicibus ysistut. sz uario
uento fortune huc atqz illuc acta quos
sublime exigit in pfundo recursu desti
tutos cito pfundo claudiu miserabiliter
mergut Itaqz nec existimari nec dici de
bent bona Magisqz hanc rem tibi laudi
In pore epla multuz comendauit uirtu glo
tem et qd erat summuz bonu et honestu
uidebatur lucillio qd nimis breuit et suc
cinte transilisz Et hoc e qd dicit et mar
tum que dicta sut ytracta quia p qntu
possimus ppende ex istis uerbis ipe lucillius
rescpsit Senece qd naturaz boni honesti
sibi ostenderet quia in pore epla magis co
mendauit quaz ostenderat et ideo rogauit
ut sibi naturaz honesti boni et in quo co
sistet ondet Omnia suo bono constant glo
Summuz bonu cuiusqz rei ysistit in eo qd e
sibi ppriuz Et istam ppositionez declarat
in uite in equis in diuisitate canuz Sed
ppriuz boni hois e ro p quaz a ceteris disti
ngtur Ergo in eo consistit summuz bonu
eius hoc bonu uocat honestum glosa
Cum animalibus satisqz oia st l Vult dice
q pter racionez homo nichil hz ppriuz t
Nam cetiqne hz sut coia cu alijs ani
malibus quantuz ad ptem sensitiuaz et
cu satis .i. cu hijs que seruntur et plan
tantur et cu arboribus et cu herbis Et
hoc e qd dicit satisqz coia sunt et cet glo
Hec recta et consumata felicitate hoie
Consumatur et pficitur ro p habitu sa
piencie in cuius operacione ysistit felici
tas speculatiua ut pz .x. ethi. Consumatur

ciaz et pficitur rō per hītuz prudencie
qui est directiuꝰ voluntatis ad opa iusti
et irascibilis ad opa forcia · et concupisci
bilis ad opa temperata Jn quoꝝ opacio
nibꝰ ɔsistit felicitas pratica Et rō speculi
tiua p hītuz sapiēcie · et pratica p habitū
prudencie felicitatem hoīs implent glo
Hec rō pfecta uirtus vocatꝰ] Arꝭ vii ethi
uirtutes distinguit intellectuales · et u
tutes morales Virtus intellectualis pci
pua ē sapiencia et hec intellectu et rōe
Virtus aūt moralis ē in rōnali p ptici
pacionē ut dicit dicit arꝭ in fi · pmi ethi
Vocat aūt rōnalē p pticipacionē irasci
bilem et concupiscibilē · quia sūt apte na
te obedire rōi · et irascibilis quidē obe
dit rōi p hītuz fortitudīs Concupiscibilis
aūt p habituz tēpancie quibꝰ hītibꝰ pro
pte sūt et faciles parere rōi Sꝫ ante hoc
habituz obediūt quidē sꝫ cū difficultate
Imagines multas] Seneca li · de remediis
fortuitorū dicit sic uxorem bonam amisi
Juuenes si michil qris nisi uxorē bonā
tu mō ne ymagines · pauos qꝫ respexeris
ymagines vocat statuas progenitorum
suoꝝ ex quibꝰ nobilitatur totū genus
nō enī erigebantur statue nisi ꝑ insig
nia gesta et ꝑ magnas victorias · et ꝑ
singularitatē morū Et illud genus di
cebatur nobiliꝰ qd hēbat plures statuas
Vult gͦ dicē Seneca qd si quis sit multū
nobilis et suoꝝ pgenitoꝝ hēat multas sta
tuas · si ē moribꝰ viciosus dꝫ nupbari · et
si ē in nobilis · et caret statuis · et sit mo
ribꝰ bonus dꝫ approbari · Dicit eē q ī
uxore ducenda non debes attendere
ymagines i · nobilitatē · et statuas p
genitoꝝ suoꝝ · quia tales ɔtēpnūt vi
ros Vnde dicit nō multū abest a ɔtēp
tu uiri que se nimis suscipit i · sursū
aspicit · s · ad statuas · s · pauoꝝ suoꝝ
Frequens atrium] Est rome ɔsuetudo glo
q in inicio ubi ē aliquis nobilis ad eius
atriū uicini concurrūt oīs et qūto
maior ē dūs tanto maiori hoīm frequē
cia eius atriū impletur Vult dicē si ali
quis ē bonus homo · et ad atriū eius ↄ
nullus concurrat · nichilominꝰ bonitas
eius pbanda ē Et si ē malus et eius a
triū hominū frequēcia sit bonū alꝰ ple
nū nichilominꝰ eius malicia pbanda est
Clientum turba] Ad nocātī quoꝝ cās glo
agūt dicuntur illos hēre in clientella · et vo
cantur coꝝ clientuli Rome aūt maiores
hēbant ciuitates et puīcias in clientel
la ut marcus marcellus siracusas quas
cēpit et puīciam sicilie hūit in clien
tella ut patet in tito liuio ii · de cuida be
lli punici Et pompeꝰ magnꝰ in citeriori
et ulteriori hyspania multas ciuitates
hūit in clientella Vt dicit suethoniꝰ libro

debello ciuili Hūit eciā regem ptholo
meū alios qꝫ plures reges orientis et a
quilonis ut patet per lucanum glosa
Fiscus atqꝫ opibꝰ regnis pīsa ē] diuicie fis
ci dicuntur diuicie publice · fiscus enī
ɔtinet theloma pedagia ɔdempnacōes
et quicqd ex pūato in publicū veniūt
differtur Et tales diuicie sūt longe ma
iores q puate Vult gͦ dicē seneca qd ↄ
bonitas nauis nō attenditur penes pcio
sitatē oneris nec penes ornamenta et
picturas · quia ista extrinseca sūt · sed pe
nes intrinseca Gubernaculo paret velox
Gubnaculo paret illa nauis que faci glo
liter ad omēz ptē voluntur p temonē
Ibi enī ɔsistit gubnacio nauis Et velox
ē que facilitꝰ currit vento vꝰ remis ī
pingentibꝰ Jlla aūt nauis dr̄ nō senti
re ventū qui vento nō leditur Et iste
condiciones nauis sūt intrīsece · penes
quas leuitas nauis attenditur glosa
Munimentum omē rumpitꝰ] Jlle gladiꝰ
bonus est qui arma ptectiua ut clipeū
galeam coracem rumpit et penetrat ↄ
Quantum aret] Jd ē qūtū dextera a glo
ratoria possideat Refert oraciꝰ qd qui
dam romanus ordinauit in testō · qd in
sepultro eius scriberetur · qūtū in quali
bet puīcia dextera oratoria possideat
Extimabat enī stultus ipē qd hoīes legē
tes hoc epitafiū crederent eū eē felicē
ꝑ multitudinē et latitudinē terre ora
torie Cōn hoc loquitꝰ Seneca qd felicitas
hoīs nō consistit in rebus Sequitꝰ glo
Aquam multis salutet] Rome ē ɔsuetudo
usqꝫ hodie q ad maiorē uicine salutan
dū omēs concurrūt uicini · Dicit ergo
seneca qd hoīs felicitas nō ɔsistit in di
uicijs terre aratorie nec pecunie nume
rate q̄nus uiuitur sub usuris ad multipli
candū eas nec in multitudine salutanci
ciū sꝫ in bono intrinseco qd ē hoīs ppiū
in racione Quia multū alis nullum sine
illa est] Nullum bonū morale pōt eē glo
sine ūtute sꝫ bona nālia bñ pñt eē sīn ūtute
Confirmat extollit amplificat] Virglo
tus paciencie et fortitudīs animū fir
mant et laborant in aduīsis Et hoc ē qd
dicit in ferro uallidiorem vero extollit
uirtus magnanimitatis Et id dicit īferiꝰ
celsiorē Nam magnanimitas ut pꝫ · iiiiͦ
ethi · In opacione omīu ūtutū querit ex
cellsiora amplificat vero p libertatē et
magnificenciam Vnde de cōsolacione
dr̄ qd dedit ei deus latitudinē cordis
in copia suaꝝ diuiciaꝝ Et hoc ē qd dt
et ampliorem facit uirtus Vicia uō ani
mū deprimūt · et pui faciūt p pusilli
tatem et auariciā Et hoc ē qd dicit cu
piditates vrās irritant Irritare enī cu
piditates ptinet ad uiciū auaricie Quod

vero dicit labe facinus ptinet ad mentem
luxurie · p qd mentem statim ad turpia
labitur vicium aut supbie nō facit animum
celsum · sed inflatum et tumidum et stulta
varietate delusum Honesti aut ac turpis
Turpe ē illud corpus cui membra si glo
bi inuicem nō correspondent · pulchrum
aut ē ōtrio quō mēbra omnia hent mu
tuam correspondenciam In opacionibus aut
humanis dr p similitudinem qd dissonat a recto
iudicio rōnis Cuius modi sūt omnia vicia
honestum aut qd consonat et correspon
det rōni et ista est pulchritudo humanarum
opacionum regi et regulari 2m rōem cuiusmodi
aut sūt omēs virtutes sicut pz · ij · ethi · et
sic omēs opacōes humane aut sūt turpes
aut honeste vz quia virtuose vl viciose
honestum enim et virtus idem sūt solo no
mine differunt · homo aut bonus nunqm
faciet turpia · eciā si in deberet ɔsequi q̄
cumq; emolimenta honores et dignita
tes · et nunqm pp pericula vl dāpna vel
eciam pp mortem cessabit ab honesto glo
Indepravata virtus ē Virtus nō virt
inprava et si ad dāpna deducēt virtus nō eēt
Dixi si forte meministi cū concepi glo
ta virgo Ubi hoc dixit seneca nescio
sz titus liuius · j · decada ab urbe condi
ta · li · iij · narrat apium claudium iuris
consultum cū eēt decem vir et legibus
condendis p̄essz concupisse virgine quā
dam speciosam et clientem suū supposu
isse ut petēt illam tamqm in servam
sibi adiudicari qd ubi p̄r nōie virgini
sciuit querelam pposuit in exercitu 7 romā
rediit · et filiam interemit et maluit
virginis eē interemptor qm p̄r corrupte
ut dicit valerius Quo facto pplus ro
manus commotus apium ceperunt et eū
de magistratu depositum in carcerem
inserunt · qui ibidem se interemit glo
Concupita vulgo et formidata Vult
dicē 2m istum lrām qd ppli q vehemēt
concupiscunt formidāt pp picula que
secuntur ad habendas res concupitas
et intermenti · et spem ɔstituti i con
sulte irruunt in picula Si igr̄ i ordina
tus amor et malū desiderium ad picula
hoiēm impellit nō erit minoris efficacie
virtus · s · fortitudis · et iō facit hoiēm for
tem exponere se periculo uite 7c̄ glosa
Amus risum nō interrupet Titus liuius
ij · de cada belli punici narrat asdrua
lem generum amilcaris interfecisse ·
quemdam dnūm yn yspania cuius fmus
vindictam expetens asdrubalem intere
mit et comphensus · et tortus ē · et tor
tores nō potuerunt interrupere risum pp
gaudium qd hēbat de vindicta ppetrata
de morte dni sui · Et hoc ē qd dicit cuius
risum nō interrupezet tortor vl pot
referri ad mucium qui volens inter
ficē regem porsenam int'emit scībam eius
et iussus a rege manū foco imposuit nul
lo doloris signo ostenso sz qd riserit nō
recordor me legisse sz marius valerius
reffert eum pseuerasse et subiungit posius
dexteram suam quam in nece regis nō
potuisset Qui infime liberorū lacrimā glo
Sicut brutus qui filios pprios tarquinium
regem a se pulsum reducē volentes vir
gis cesos securi pcuti iussit Et dicit va
lerius exuit prem ut consulem agēt · i · oez
affectum et teneritudinem paternalem exuit
et deposuit ut exhibēt severitatem con
sularem Et hoc ē qd dicit ut consulē age
ret Unde virgilius · vj · eneydos de hoc loqtur
Consulis impium hic primus senasqz secures
accipiet natos qz patr nova bella monē
tes · ad penam pulchra p libertate voca
uit infelix ut cumq; ferent ea facta mino
res vincet amor patrie laudumqz inmēsa
cupido Et btūs augus de civitate dei sup
hoc loquens dicit Ita factum ē ut i tota
latitudine qua romanū pz imperium memo
ria bruti hētur cū laudibus Et sic i mor
te liberorum nō misit lacrimas · quia exuit pa
trem Mallius eciam torqtus · et postumius
eē filios interfecerūt Multi eciā fuerunt
tam greci · qm latini qui morte filiorum lacri
mam nō miserūt · ut refert marius vale
rius ti · de pribus filiorum q obitū filiorum
forti animo tulerunt Qui morti nō tre
pidus occurret Sicut catho qui int̄
fecit se ipsum Sicut brutus qui concurrit
in bello cū filio tarquinii regis ubi parit
illatus ictus utrqz mortiffero vulnē corruit
Pericula depoposcerit Est sua racio glo
talis Si amor et desideriū et impetus
animi ɔtempnūt picula et mortē multo
magis facit hec virtus quia maioris ro
boris est quam sit fervens desideriū et
impetus animi · quia ille impetus ē ad t
tēpus robur aut virtutis ɔtinuus ppetuus
Inter hanc fortunam et illam supbam glo
Vult dicē qd virtus excelsa ē et fortunā
psperam et adūsa ɔtempnit · et despicit Et
hoc ē qd dicit supba incedit abutitur vo
cabulo supbie sz pp similitudinem sic loquit̄
Supbi enim suos inferiores despiciunt
Ita virtus fortunam psperam et adver
sam tamquam inferiores se despicit · quia
adūsa nō timet nec prosperis se subicit
Nulla enim obtinere potuit Vult dicē glo
qd si aliquod bonū ē preter virtutem tunc
cessat omnis virtus vz quia semp debemus
respicē bonū in opacionibus nris Si aut
sūt aliqua bona pter virtutem ad que ope
rantes respiciamus opa nrā bona erūt et
nos erimus boni Et sic virtus vocat · quia
sic nō facit nos bonos · nec opa nrā bōa
Unde dicendum ē qd sola virtus ē bonum

morale 2m Senecaz · bona aūt fortune
et bona corpis ideo sunt bona · quia bene
utenti ordinatur ad ūtutez Sequitur glo
Pariter recipe et facē impata) factū hic
appellat fortunam adūsam ordinataz diuīa
pridencia quam adūsitatez hō ūtuosus
pacienter substinebit Considerans q diuīa
uoluntate hoc pcedit · et iō facit impata
adeo · 2 · qui uult pipāz adūsitatem ferat
Sequitur uos auditus uite · auditus glo
rerūz uitaz instrumentūz) Citam instrumt
cibus et potus et dom⁹ ⁊ uestimentū tc
que ad uitam cōsuandam ordinantur
dicit g° Seneca si alia eēnt bona quā uir
tus Omē aūt bonū ē desiderabile · et uit
alia bona maxime bonū dr̄ eē uita · et ea
que ad uitam faciūt Et sic ista p se deberet
ōsiderari · s3 hoc ē inqueniens et uiciosū
de ista desiderare nisi inordine ad uirtutez
Jtem probat p multa q bona extiora
ut pecunia et honores · et alia que st
hoī alijs q3 animalibus cōīa nō sūt
uera bona · et quali . p bono honesto
sunt mala omnia pacienda · et qui illud
bonū vnū est qd nō tm̄ pfectus ani
mus sed generosus sentit Seneca
Oximus futuram hominē feliciorē
uitam q deorz si ea bona sūt quorz
in usū eorz nullūz dijs ē tamquaz
pecunia honores adice nunc q si
mō solute corporib⁹ anime manet feli
cior istis status restat quaz ē dum ūsat
in corpe · atq3 si ista bona sunt quib⁹ p
corpa utimur emissis erit pei⁹ qd cōn
fidem ē feliciores eē liberis · et uniūsūz
datis clausas et obsessas Jllud quoq3
dixeram si bona sūt hec que tam hoī ōtin
gunt quaz mutis aīalib⁹ · et muta aīalia
beatam uitam actura qd fieri nullo pt
Omīa pro honesto pacienda sūt qd non
erat faciendūz · si ullūz eēt aliud bonū q
honestūz · hec q̄uis lacius executus essem
p ore epistola pstrixi · et breuit pcucurri
Nunq aūt uera opīo talis uidebitur
nisi anīūz alleues ⁊ te ipē interroges si
res exegerit · et p pria moriaris · et sa
lutem omnīūz ciuiūz tua redimas an por
recturus sis ceruicē nō tm̄ pacienter · s3
eciam libenter Si hoc aliud bonū ē ōīa
eiūz relinquis ut hoc habeas Vide quāta
ius honesti sit p re pu ca morieris · et si
statim facturus hoc eris tibi cū sciueris
eē faciendūz Jnterdūz ex re pulcherrīa
maximūz eciaz gaudiū exiguo tpe ac
breui capitur Et q uis fructus opis ⁊
pacti nullus et ad defunctū exemptūz
q3 rebus hūanis ptineat ipa tm̄ cōtep
lacio futuri opis iuuat · et uir fortis ⁊
iusto uosus · et iustus cū mortis sue p
cia ante se posuit libertatem patrie sa
lutem omnīūz p quib⁹ dependz aīa insū

ma uoluntate ē · et piculo suo fruitur
Sz ille quoq3 cui ex hoc gaudiūz eripit
q tractacio opis maxīe et ultime pstat
nichil cunctaturus desiliet in mortē facē
recte pieq3 ōtentus Oppone eciā nunc illi
multa q̄ deortentur · Dic factūz tuum
in matura sequitur obliuio et parum
grata extimacio ciuiūz Respondebit ti
bi ista omīa ex opus meūz sūt Ergo
hoc ipm̄ ōtemplor hoc eē honestū scio
Jtaq3 quocūq3 ad uocat ibo hoc g° vnūz
bonū est quod nō tm̄ pfectus animus
sed gn̄osus quoq3 et indolis bone sentit
Et cetā leuia sunt mutabilia · li · eo · epl · ea
Oximo ⁊ · hominē feliciorē uitaz glo
Si possessiones diuicie et dignitates eēnt
bona · tūc hn̄tes eēnt melioris condicōis
q nō habentes hoīes aūt ista hn̄t · dij aūt
ista nō habent Ergo hoīes sūt feliciores ⁊
dijs · hoc aūt ē inqueniens et falsūz · Ergo
falsūz ē qd diuicie et honores sint bona
Sc̄a rō sua talis ē fides tenet qd aīe exute
corpib⁹ quas hic uocat liberas · et ī uni
ūsum datis sūt melioris ōdicōis quā
aīe existentes in corpib⁹ · quas hic uocat
clausas et obsessas · hoc aūt nō eēt uerū
si ista corpalia eēnt bona · q2 talib⁹ bonis
aīe exute carent Tercia rō sua ē talis si
delectabilia corporea sūt bona tūc aīalia
bruta eēnt felicia · quia illis bonis eque
fruuntur · et melius quā hoīes Q̈rta aūt
rō sua talis ē p honesto uidel3 p uirtute
vir ūtuosus omīa sua eciā corpus pdic
ōm · hec autez nō faceret si illa bona exist
maret · quia bona nollet amictē s3 magis
acquirē · Sz ista q̈rta rō nō concludit · qd
alia nō sint bona · s3 bene ōcludit qd hones
tūz · et ūtus est maius bonū · quia ꝓpt ipm
alia bona postponuntur Sequitur glosa
Numq aūt) ostendit quid sit efficacissio
ad generandūz opīonez qd nō sit aliud bo
nū nisi honestūz · et q p honesto alia de
bent post poni Et dicit qd hō se ipm̄ debz
interrogare utrū pro salute prīe · et omīz
amicorz · et suorūz ciuium uellet suam
uitam exponē periculo Jta qd p anz mortis
sue essz salus et pax et tranquilitas tocius
patrie Tunc inueniet homo bene institu
tus · et ūtuosus qd nō solū pacienter se ex
ponet morti sed eciaz libenter Et ex hoc ō
cludit · q omīa que homo p mortem reli
quit nō sūt bona Et qd honestū pro quo
uult mori est solūz maximūz bonū glo
Vide quāta uix honesti sit) prosequitur
quod inceperat · et dicit qd tanti uis est
honesti ut hoīes post ponant uitaz · et oīa
que in uita possidentur · et uoluntarie et
auide accedant · ad mortez gloriosam et
ūtuosam · et in tali accessu sūmūz gaudiū
et leticiaz habent et fruuntur morte sua co
gitantes se ūtuose et gloriose mori Tales

autem fuere in romana re. pu. vz decius
filius qui existentes consules morti se
donauerunt p salute uictorie sui exercitus
ut narrat ualerius li. de amore patrie Cod
rus etiaz rex athenensiuz idem fecit ut
dicit idem ualerius . e . li. in quibus omnibus
responsuz habebat qd' ille exercitus obtineret
uictoriam cuius dux interfectus eet et
io obiecerunt se morti ut sunis exercitus ha
beat uictoriam In fide aut xpiana inue
niuntur laurencius vincencius et infiniti
martires qui nō soluz pacient' sz gaude
et libenter ad mortem uirtuosam accesserunt
et uitam et omnia corpalia postposuerunt
Multa que de oriente tur] Dicit quantum glo
est uis honeste mortis p re. pu. p salute
ciuiuz mori ut si dicatur eidem cito ibit
in obliuionez mors tua et ciues p quorum
salute moreris erunt tibi ingrati nichilo
minus iste uirtuosus uoluntarie accedet ad
mortez et respondebit Ista que in narras
et que uidentur deortari et reuocare me
a proposito meo nō preualebunt qn ad mortem
uirtuosam accedam Extra emz opus meum
sunt illa que proposite opus meuz honestuz
ē et ad illud libens accedo esto q' nichil
aliud me trahat Et qd' dicit q' ad uirtutem
als ad uirtuosam mortem nō soluz accedet
homo uirtuosus sed etiā adolescentes ge
nerose indolis sicut refert ualerius q leo
nidas rex spartanus sexcentos milites
secum ad mortez duxit contra sexcenta mi
lia persarum et dixit eis in prandio pri
ndete commilitones apud inferos cenaturi
Et subiungit ualerius mors erat denunci
ata p inde ac si uictoria eet p missa intre
pidi paruerunt et sic omnes mortui sunt
effuso primitus multo sanguine persaruz
Item quod vnum bonum est honestuz et
qd' debite viuenduz sufficit uirtus et
quā bonuz in se p fectuz habet beatam
vita . et quali beata uita sit summum bonum
quod super se nō habet graduz Sene
Perse emz colligitur vnum bonum eē qd'
honestuz p se rursus ad btam uitam
satis eē uirtutem Si emz vnum bo
nuz et qd' honestuz ē omnes concedunt
ad btē viuenduz suffice virtutez Et ego
rio nō remittetur si beatuz sola uirtus
facit vnum bonum eē qd' honestuz ē Xeno
crates et sensibus putant beatuz ul' so
la uirtute fieri posse nō tm vnum bonuz
eē qd' honestuz est Epicurus quoqz in
dicat eum qui uirtutez habeat beatum eē
Sz ipam uirtutem nō satis eē ad btam
uitam qm btam efficiat uoluptas q ex
uirtute ē nō ipa uirtus Inepta distinctio
idem emz negat unquam uirtutez eē sine
uoluptate . ita si ei semp iuncta ē atqz
inseparabilis et sola satis ē . habet emz
secum uoluptatez sine qua nō ē etiā cum

sola ē Illud aut absurduz ē qd' dr btam
quidez futuruz ul' sola uirtute Non futuruz
aut p fecte btam Quod quemadmodum fieri
possit nō reperio Beata emz uita bonum in
se p fectuz hz et inexsuperabile Q si per
fecta ē bta ē Si deoruz uita nichil hz
maius ul' melius . bta aut uita diuina
est . nichil hz in quo amplius possit at
tolli . p terea si bta uita nullius est indi
gens omnis bta uita p fecta ē eademqz
est bta et beatissima Nunquid dubitas
qn beata uita summum bonum sit Ergo si sum
muz bonum hz summe beata est . quemadmo
duz summum adiectionez nō recipit Quid
emz supra summuz erit Ita nec bta uita
quidem sine summo bono ē Quod si aliqd
magis btam induxis inducens induces
et multo magis Innumerabilia discri
mina summi boni faciens cū summum boni
intelligas qd' sup se graduz nō hz li . xiiij
epistola lxxxij . Perse emz colligitur . i .
ad btam uitaz satis eē uirtutez] Tullius glo
v' li . de tusculanis questionibus ?sentit cū se
neca qd' sola uirtus sufficiat ad btē uiuen
duz Sz 2m Ar' . i . ethi. requiritur etiā boni
fortune vbi dicit p fectuz emz bonum per
se sufficiens eē dicimus . nō ipi soli uiuenti
uita solitariā sed de parentibus filijs uxori
et omnibus amicis ciuibus quia natura ciui
lis homo aut horuz assumendus terminus
aliquis uidetur nilhz uiris intencio Ar'
eē qd' felix de bonis fortune ad sufficien
ciaz p se et pro hijs qui ad eum ptinet sed
nō ad infinituz ut omnibus ciuibus et ami
cis amicoruz possit prouide Sz 2m dece
cum sui status de bonis corporibus dicit ibi
dem Quibusdam emz de uidetur coniquit
beatitudinez ut puta nobilitate bona p
le pulcritudine non emz oio felix turpissimus
specie et sine prole Omnes concedunt ad btē
Beatus aug' de ciui . dei . refert ducen glo
centa et viij opiones de felicitate in quo
consistat Et sic nō omnes concedunt suffice
ad felicitatez solam uirtutez Vnde qd' dicit
hic debz referri quantuz ad illos qui dicunt
vnum soluz bonum eē qd' est honestuz et illi
dicunt suffice ad felicitatez esse uirtuosum
Quid emz supra summum erit] Racio sum glo
talis cū bta uita consistat in summo bono
et sup summuz bonum nō ē dare graduz supi
orem Et hoc ē qd' dicit Quid emz supra
summum erit Sequit qd' bta uita nō possit
augeri quia tūc sequeretur qd' btus beacior
uita consisteret in aliq bono qd' esset sup sum
muz bonuz Innumerabilia discrimina glo
Ille qui dicit qd' est dare beaciorez uitam
uita bta hz necē pone distinctionez summi
boni Si emz bta uita consistit in summo bo
no et beatissima consistet in aliquo bo
no qd' sit supra utrumqz summuz bonum Et sic
ē vnum graduz p'mum et scdm et tercium da

bitur et q̈rtuz Et sic in infinituz Et tūc
erūt in finiti gradꝰ sūm bom ul' infinita
sūma bona quoꝝ vnus sit pfectior altero
Et hoc ē qd' dicit in innumerabilia dūcimū
a distinctione sūmi bom sed hoc ē inqueri
ens quia sūmuz intelligit qꝛ nō hꝫ gd̄ꝫ se
Item querit an qd' bonū est bonos
faciat et an fortuita sint bona et
qd' bonū in artem duobus modis di
catur idem bonuz hoīs et vite et qua
liter nō in omēs bonū cadit ac quis
sit sūm bom locus et qꝙ bona ex ma
lis nasci nō pñt rursus qū mala de
Quod bonū generare non pñt ex ē
est bonos facit Nam et in arte i
musica qd' bonū ē bonos facit in
usicos fortuitos bonos nō faciunt ḡo nō
sūt bona ad ūsius hec sic rūdent peripa
tetici et qꝙ pinū ppoinus falm eē dicit
Ab eo inquit qꝙ est bonū nō utiqꝫ fiunt
bonū in musica ē aliquid bonū tam qꝛ
tibia aut corda aut organū aliquod
apptatuz ad usuz canendi nichil tamē
bonuz facit musicuz Hic respondebimꝰ
nō intelligitis quō posuerimꝰ qd' bonū
est in musica Non enim id dicimꝰ qd'
instruit musicuz sed quod facit tu
ad suppellectilez petis nō ad artez neius
Si quid aut in ipā arte musica bonuz
est id utiqꝫ musicuz faciet Etiaz mīe ih
facē hijs planū nolo bonū in arte mu
sica duobꝰ modis dr̄ Altero quo affectꝰ
musici adiuuatur Altero quo ars ad effe
ctuz ptinet instruā tibie et organa et
corde ad artem ipām nō ptinent Est
enī artifex sine istis uti forsitam non
pōt arte hoc nō ē duplex eque i homine
Idem ē enī bonū hoīs et vite qd' ɔtēp
tissimo cuiqꝫ contingere ac turpissimo pt
bonū nō est opus aūt et lenom et lan
iste ɔtingunt ḡo nō sūt bona Falsuz est
inquit qd' ppoinis Nam in arte grāma
tica et in arte medendi aut gubnandi
uidebimꝰ bona humilibꝰ quibꝰqꝫ ɔtingē
Sꝫ iste artes nō sūt magnitudine ai
pfesse Non consurgit in altuz nec for
tuita fastidiūt Virtus extollit hoīez ꝛ
sup elata mortalibus collocat nec ea
q̄ bona nec ea que mala nocant aut
cupit nimis aut expauescat Celidonius
ex cleo patre mollibus matrimonii gm
de possedit Nuper natalis tam im probe
lingue qꝛ impure in eius ore feminie p
cabantur et multoꝝ heres fuit et multos
hnit heredes Quid ḡo utruz illi pecu
nia in purū efficit aut ipē pecuniaz
impurgaunt Que sic in quosdam hoīes
quō denariꝰ in cloacam cadit Virtus
sup istum consistit suo ere censetur Ni
chil ex istis quomodolibꝫ in currentibus
bonū indicent Medicina et gubernatio
nō interdicit sibi ac sius admiratonē
talū rerū Qui nō ē vir bonus pōt
nichilominꝰ medicus eē pōt gubnator
pōt gramaticꝰ tam me hercules qꝛ coqu
Cui cōtingit hrē rem nō quelibꝫ et hꝫ
nam quelibꝫ dixeris Qualia quisqꝫ hꝫ
talis est ficus tanti ē quātuz habꝫ ymo
in acessionez eius uenit qui ht Quis
pleno saculo illuz pciuz ponit nisi qd'
pecunie in eo condite numerus efficit
Idem euenit magnoꝝ dnīs patrimo
niuz acessiones illoꝝ et appendices sꝫ
Quare ḡo sapiens magnꝰ quia ma
gnū ht animuz Veruz ē ḡo qd' cōteptis
simo cuiqꝫ contingit bonū nō eē Itaqꝫ
indolenciam nūqꝛ bonū dicam ht cica
da ht pulex quietem Quod ē et mole
stia vacare dicam bonū Qd' ē ociosius
uermie Queris que res sapientē faciat
q̄ deū Des oportet illi diuinū aliqd'
celeste magnificū Non in omēs bonū
cadit nec quelibꝫ possessorem patit Vide
et quid queqꝫ ferat regio et quid queqꝫ
recuset hic segetes illuc ueniunt felicius
vue arborei fetus alibi atqꝫ in iusa in
vescūt gramina Nonne vides croceos
ut thimolus colores India mictit ebur
molles sua thura sabei et calibes nudi
ferruz Ista in regiones descripta sūt ut
ne tū mortalibꝰ eēnt interipos comer
ciuz sed inuicem alius ab alio aliquid
peteret Summuz illud bonū ht i ipsuz
suū sedem Non nascit ubi ebur nec
ubi ferruz Quis sit sūm bom locus
q̄ris animꝰ hic nisi purꝰ et sanctus
deuz nō capit bonū aut ex malo non
fit diuicie fiūt fiūt aut ex auaricia Di
uicie ḡo nō sūt bonū Non ē inquit uerz
bonū ex malo nō nasci Ex sacilegio enī
et furto pecunia nascitur Itaqꝫ maluz
quidez sacrilegiuz ē et furtuz Sꝫ io quia
plura mala facit qꝛ bona Dat enī lucrū
sꝫ cū metu solicitudine tormentꝰ ꝛ ai
et corpis Qui hoc dicit nēce est utre
apiat sacilegiuz sic ut malū sit quia
multa mala facit Ita bonū quoqꝫ ex alia
pte eē quia aliquid bom facit quo quid
fieri portenciolius pōt qꝛ sacilegiū fur
tum adulteriū inter bona hri Prisus
psuasimꝰ quaz multi adulterio gloria
tur Nam sacilegia minuta puniuntur
magna in triumphis feruntur Adice nc
qd' sacilegiū si oīo ex aliqua pte bonū
est etiaz honestū erit et recte factū voca
bitur Nrā quoqꝫ actio ē qꝙ nullo mor
talium cogitacio recipit Ergo bona nasci
ex malo nō pñt Nam sicut dicitis ob
hoc unū sacrilegiū maluz ē quia multū
maluz affert si remiseris illi supplicia
si securitatez spoponderis ex toto bonū
erit at qui maximuz scelerū supplicium i

ipis est Ceras silla ad carnificez at
ad carcerem differs statim puniunt
cū facta sunt ymo dū fuerit Non nasci
tur itaqz ex bono malū nō magis quā
ficus ex olea ad semen nata respondet
Bona degenerare nō pnt Quemadmo^m
ex turpi honestū nō nascitur Ita nec
ex malo quidem bonū. nam idem ē ho
nestū et bonū libro xv^o. epl'a lxxxvij
Quod bonū ē bonos facit] Dicto seu glo
cete concludit valde bene. quia si fortui
ta eēnt bona bo facerent bonos hentes ea
s3 nō faciūt bonos g^o nō sūt bona Et cō
siderandū ē qd' nō sūt bona bonitate mo
rali. sed sunt bona bonitate naturali
s'm qd' scribit in genesi vidit deus cūc
ta que fecerat. et erant valde bona. bo
nitas aūt moralis consistit in recto usu
rois s' i g^o fortuitis homo bene utat' boā
sūt p bonū usū. ut si psperis bene uta
tur ptinebit ad ūtutem paciencie. si ma
le utitur psp'a ptinebit ad indiciū ui
olencie adūsa ad indiciū inptinēcie. et
sic fortuita nō sūt bona ul' mala morali
unde osiderata s3 sūt matie bonitatis ī
ul' malicie scd'm diūsū qd' hō inde sumit
Non eniz id dicim^s qd' instrumt musi glo
Seneca bene et pure pcessat pbando
qd' fortuita nō sunt bona per ex^m de mu
sica. quia illud ē bonū ī musica qd' facit
bonū musicū s' i igr' fortuita eēnt bona
facerent hoīez bonū Visio peripateticoz
ē cauillosa et calūpniosa. Dicit ē cordas
et tibias eē bonū in musica et tū nō faci
unt bonū musicū Et ex hoc ocludebant qd'
aliquid pot eē bonū. et nō facit bonū ha
bentem. et sic intermiebat porem pposi
cionez senece. et ex^m de musico cōuerte
bat ō ipm Modo rūdet seneca et decla
rat intencionez suam. q qū dicit q ē bo
nū ī musica facit bonū musicū. nō itel
lexit de supplectili artis. s'. de cordis et ti
beijs et huiōi instris s3 intellexit de ipā
arte qua fit homo musicus Et sic visio co
rum nulla est Hoc nō ē dux eque i hoīe glo
Cōn peripateticos istos calūpniantes se
necam arguit sic Musicū dr' dux. s'. qd'
ptinet ad supplectilem. et aliud qd' ptinz ad
artem canendi s3 bonū nō dr' dux. s3 sim
plicit' qd' ē bonū hoīs et bonū uite eius
et bonū suarū opacōnū. Et sic maior ppo
sicio senece. qui dicebat qd' bonū ē facit
hentez bonū nō pot solui p distinctionem
sicut soluebatur de musico Sequitur glo
Falsum ē inquit qd' pponitis] dixeat imme
diate seneca. q opes nō sūt bone. q3 le
nones et uiciosi eas hentes nō sūt boni
Cōn hoc arguit. quia in qualibet arte ut
puta in gramatica. et medicina. et ī arte
gubernatoria opus aduenit minus peritis
hoc ē medicis defectuosis et gubernatori

bus malis Et ita nō ē mirū ex quo in
alijs artibus et sciencijs sic otingit qd' idem
in maz morū qd' bona fortuita magis habe
ant defectuosi Ad hoc rūdet seneca qd' se
cus ē de alijs artibus et sciencijs. et secus ē
de sciā morali Sciencia eni moralis pci
pit otēpnere omīa fortuita. et stare erec
tū supra psp'a et adūsa. hoc alie sciē
et artes non faciūt Nam gramatica nō
pcipit gramaticis qd' fortuita otēpnāt sed
solū pcipit qd' re loquat' Et sic quelibz ars
et quelibz sciā hēt pcepta sua Moralis t
aūt sciā pcipit solam ūtutem extimare eē
bonū qūtū ad sniām stoycorū. qūtū nō
ad sniāz ar' ūtutem eē sūmū bonū. alia
nō eē bona in qūtū ordinantur ad ūtutem
Aelidonius] ponit ex^m qū fortuna pueī glo
unt ad hoīes uiciosos ut refert de isto qd'
ex matrimonio possedit grande matrimonii
s'. soceri sui et multorū fuit heres et tamē
hēbat linguam sordidam. et improbam. v3
quia loquebat' obscena et turpia Unde
refert q in festo natalis s'. sui effigiebat
mulieres ptinētes qūtū ad duo. s'. qūtū
ad ūba pcaminū. quibus diuinam mīam in
uocant in dolores existentes Et hoc ē qd' dicē
more eius femine pcabant v3 quia suo
ore exp'mebat mulierū pturiencium. expri
mebat eciā ptū et fetū exeuntez de genita
libus Et hoc ē qd' dicit q in natali tum ī
ple lingue q in pure p impuritatez fetu
pgredientis ex utero materno Queret de
de isto seneca utrū pecunia sordidaueit
eū ul' ipē sordidauerit pecuniā Dicit q ipē
sordidauit pecuniāz. nam ita uenit in euz
pecunia. et in [illegible] similes sicut qū cadit ī
cloacam quia fecibus cloace īficitur et fedat'
pecunia Cui contingit habere] ponit dr' glo
ferenciam inter hentes diuicias Nam qui
dam ita hentes diuicias qd' tota earū ma
gnitudo. et valor pecunie sicut otingit in
sacco pleno pecunia tū valz. qūtū in eo est
de pecunia. et valde modicū plus. valor
eniz sacci ē valde modicus. et qī nichil īo
siquis petet qūtū valet iste saccus Rūdet
tū valz qūtū in eo ē de pecunia. et nō cō
putet' saccus. quia uenit in accessiones pe
cunie. ponit eciaz ex^m de fisco. hic appellat
fiscū cassam ubi ponitur pecie pecunie
si quis peteret qūtū valz ista cista Rūde
bitur tū v3 qūtū in ea ē de pecunia. et cas
sa nō oputatur. quia ē res uilis Et hoc est
qd' dicit fiscus tanti ē qūtū hz ymo in ac
cessionez eius uenit qui hz. s'. ipē fiscus et
cassa nō oputatur in valore Ita ē de hoīē
improbo uicioso qui hz multas diuitias cui^s
valor ē s'm multitudinez diuiciaz. ipē p nich
ilo oputatur. et ē sicut cassa et saccus Et
hoc est qd' dicit Idem euenit maiorū do
minis prīo morū accessiones illorū appendi
ces sūt Et iō nō oputantur in valore sapiens

aut qui hz diuicias o putatur ipe et ual
or eius e magnus pp magnitudinez ai di
uicie aut no o putantur in eius ualore glo
Verum est ergo) Dicebant aduersarii sene
ce qd diuicie adueniebant cuiqz uilissimo
in qualibz scia et in qualibz arte Tunc con
cludit Seneca qd cu diuicie no sunt bona i
cuiqz uilissimo otingit no ee bonu vz que
diuicie bonu no faciunt **Indolentiam nunqm
bonu dicetis**) Indolencia hic uocat inmu glo
nitatem a cruciatu et requiem ab oi mo
lestia dicit go Seneca qd talem requiem
et exclusionez ab omi molestia nunqm dicet
ee bonu Contingit enim cicadam et pullicez
hre requiem Vermes ecia requiescunt vino
dicit qd nichil e ociosius vme videlz quia
parum mouetur In istis aut brutis no osis
tit bonu morale quia ueru bonu no recipit
nisi in hnte racionez racio enim e res diui
na celestis et magnifica et illa e q facit
hoiem sapientez q facit hoiez bonu q facit
hoiem diuiz **Vide et quid queqz ferat regio**
Verba ista sunt uirgilii ii li georgicoz glo
vbi uult ondere ytaliam ee meliorem regi
onez mundi pptera quia ibi nascuntur me
liora vina fecundiores segetes meliores et
maiores boues hundanciores greges om
nium et meliores hoies et quia cingitur i
mari apte supiori et inferiori et pp multi
tudinez urbium magnaz et nobiliu ppr
fortia castra et puincit uba ista usqz ibi
Ista in regiones dicitur qr qlibz regio het
ppetates suas quia in quibusdam puincijs
est copia segetum ut in Sardinia Cicilia et
apulia inde uenit feliciter i bona uina de
apulia ale de neapoli et de rippparia Jannen
si et ibi sunt meliores fructus arborum sm
Insulas in fortunatas inmissa i no semi
nata nascuntur gramina ut dicit Solinus i li
qui dicitur polistor Et dicit qd in thimolo na
scitur crocus qui facit colores croceos Inin
dia nascuntur elefantes maiores et melio
res mundi et dentes eoz sunt ebur quos per
vniuersum mundum transmictunt Sabei aut
hundant in thure quos ideo appellat molles
quia hundant delicijs aromatum et marie
Cinamom Ferrum nascitur ubi hoies na
dant nudi pp calores et ferru illius regio
nis optimum est Nascitur enim ferru in insu
la ilba de qua uirgilius in eneydos Insula
inexaustis calibus generosa metallis Et
dicit qd iste distinctiones puinciaru et bo
norum que ibi nascuntur facta sunt adeo
ut hoies sibi inuicem bona communicaret
et p comercium sciret qlibz puincia qd ab alia
peteret **Summum illud bonum het in ipsum** glo
Vult dicere sicut thura no nascuntur in
oi loco sz solum in terra Sabba et sicut ebora
nascuntur in india Ita bonu honestum qd e
summum bonu no nascitur passim in oi loco
sed solum recipitur in animo generoso et puro

Sacrilegia minuta puniuntur magna glo
Beatus augustinus i de ci dei ondit ex uerbis Sa
lustij et ex uerbis uirgilij qd qu ciuitates
capiebantur templa expoliebantur et uic
tores cum expolijs reuertentes recipiebant
cu honore triumphi sic sacrilegia in triumpho
portabantur Minuta aut sacrilegia mor
te puniebantur Valerius ti de sapientibus dic
tis reffert anacarsium leges compasse telis
aranearum nam sic ille grandia animalia
transmictere humilia no retinere Ita hue et
humiles et paupes constringi diuites et
potentes no alligari Vult dicere qr tale a
ranearum capiunt muscas sz si ueniat vnus
bos totam frangit Ita leges capiunt et pu
niunt fures si magni fures et magni sacri
legi no puniuntur ymo transmictuntur et
honorantur et iura et leges p eos frangunt
Nra quoqz actio e qd nullus moralium glo
Vult dicere qr nulla humana cogitacio consen
tit qr sacrilegium sit bonu Sacrilegiu autem
e nra actio i humana opacio b mala et puersa
Nam sicut dicitis) aduersarii Senece di glo
cebant sacrilegiu ee malu quia tormentu
et timorem incuciebant sacrilegis Modo ar
guit Seneca Si sacrilego puniciatur securi
tas et pena et tormentum sibi debita remi
ctantur tunc sacrilegium no eet malu quia i
isto casu cessat ro mali s tormentum et ti
mor et tunc sacrilegium erit bonum Seqr glo
Extras nunqm si illa ad carnificem aut adcar
Vult dicere qd sacrilegia et alia crimina statim
puniuntur qu committunt Et hoc e qd dicit
statim puniuntur cu facta sunt ymo du fiunt
Vnde augustinus in sisti dne et sic e ut pena sit
omnis ordinatus animus Et sic pene no dif
ferunt usqz ad carnificem qui malos suspe
dit nec usqz ad carcerem Et quicuqz credit
istum esse dilacionem errat Sequitur glo
Ad semen nata rudent) Vult dicere qr qui
seminat frumentum no recolligit ordeum
et qr mala no nascuntur ex bono nec bona
nascuntur ex malo nec ficus nascitur ex oli
ua nec oliua nascitur ex ficu sz vnu quodqz t
nascitur ex pprio semine Isto mo loquitur xpus
in ewangelio nunquid collegit de spinis uuas aut
de tribulis ficus **Item qu oportet ad finem
summi boni i qui e summum bonu respicere**

Proponamus finem summi recte agere Sed
oportet finem summi boni ad quem in
tuimur ad quem omne factum nrm dic
tumqz respiciat ueluti nauigantibus ad
aliquod sidus dirigendus e cursus Vita
sine proposito uaga est Quod si utiqz pponen
dum est incipiunt uerba ee decreta Illud
ut puto concedes nichil ee turpius dubio
et incerto ac timido pedem refferente hoc
in omnibus accidit nobis nisi eximantur
que rependuntur animos et detinent et prodonarumqz
totos uetant Quo sint dij colendi solet
precipi accendere aliquem lucernas sabbatis

phibebim⁹ Quī nec lumine dii egent
et nec hoīes quidem delectantur fuligi
ne Vetamus salutacionibꝰ matutinis et
fungi et foribꝰ assidere templorum humana
ambicio istis officiis capitl̄ li eo epl̄ lxxv
Proponamꝰ oportet finem sūmi boni glo
Sicut sagittans oportet qd' videat signū
ad qd' sagittas dirigit quē omēs sagitta
ciones et opaciones suas dirigit et or
dinet alioquī si hoīes nō pponant sibi finē
ad quē se totalī ordinent dicit vitam va
gam et incertam et nō otinuant aliqd
sed sepe pedem referūt Ille dr̄ referre
pedem qui viam quā inceperunt nō psequīt
sed retro se cōuertit Incipiūt vicia ēē decta
hic vocat doctinam que assignat rōes glo
de rebus agendis et vult dicē qd' qū hō
ppoint sibi finem sūmi boni ad quē omēs
suas actiones dirigit indigemꝰ erudito
re qui sibi viam morum et ordinem pcede
di in opacionibꝰ ondat et assignat sibi
rōnes quare sic et nō alit' oporteat pcedere
Attendere aliquē lucernas Mulieēs glo
olim erant sacerdotes et ministrabant i
templo et curam hēbant de igne ppetuo
Vnde pontifex virginē vestalem que
parum custos ignis eterni fuerat dig
nam iudicaunt q flagro admoneretur
i· fecit eam uberari Justum ignem accen
di ad luminaria phibuerūt eo q' dii
nō indigerent lumīe et de die talia lu
minaria nō faciūt lumē sed faciūt fu
liginem qua hoīes nō delectant phi
buerūt eciam qd' demane nō venīret
ad portas templorum ad salutandū deos
eo qd' dii nō sunt ambiciosi et tales sa
lutaciones nō desiderant sed hoīes
ambiciosi tales salutaciones querūt
et desiderant sicut fuit olim mos ro
manorum et usqz hodie durat maiorem
vicinie de mane salutare Quō bonꝰ
bono prodest sive malus malo nocet
premisit aūt et probat q' sapiens sa
pienti prodest et qū nali boni carum
An sapiens sapienti sit bono Zenec
posset scire desideras dicimꝰ plenū
omī bono ēē sapientem et sūma adep
tum Quō prodesse aliquis possit sū
mum bonū hēnti q̄ritur psunt int'
se boni exercent enim virtutem et sapiēciā
in suo statu cōtinent Desiderat utri
qz aliquem cum quo conferat cū quo
q̄rat peritos luctandi usus exercet
musicum qui paria didicit opus ē et
sapienti agitacione virtutum Ita quē ad
modum monet se sic monetur ab alio
sapiente Quid sapiens sapienti pderit
Impetum illi dabit occasiones ac
cionū honestarum cōmonstrabit p'ter
hoc aliquas cogitaciones suas exprimit
docebit q̄ invenit compenim a sapiēte

restabit eciam quod inveniat et qd' aīꝰ eiꝰ
exerciat Malus malo nocet facietqz
peiorem iram eciam incitando tris
ticie assenciendo voluptates laudādo
et tunc maxīe laborant mali ubi plu
rimum vicia miscuere et in unū colla
ta nequicia ē Ergo econtrario bonus bono
pderit Quā inquis Gaudium illi affert
fiduciam confirmabit Ex conspectu
mutue tranquillitatis crescet utriusqz
leticia Preterea quarundam illi rerum
scienciam tradet Non enim oīa sapiens
scit Eciam si sciret breviores vias rerum
aliquis excogitare possit et has indicare
p quas facilius totū opus circūfertur
pderit sapienti sapiens nō tm̄ suis vi
ribꝰ solum sz ipsius quē adiuvat pot q
dem ille eciam relictus explicare sibi
ptes suas utetur ppria velocitate sz in
chilominꝰ adiuvat et iam currentem
ortatur Non pdest sapienti sapiens sz
sibi ipsi hoc scias Detrahe illi vim ppriam
et ille nichil agit Vno mō dicas licet nō
ēē in melle dulcedinem Nam ille ipē qui
ēē debet nisi ita aptatus lingua pala
toqz est ad huiōi gustum ut ille talis sa
por capiat offenderetur Sunt enim quidam
quibꝰ morbi vicio mel amarū videat
Oportet utrūqz calere ut ille pdesse pos
sit et huic pfuturo ydonea matia sit Ju
sūmum inquit pductum calorem calefieri
supuacuū ē et in sūmū pducto bonū
supuacuū ē qd' psit Numquid instructo
omībꝰ rebꝰ agricola ab alio instrui
q̄rat Aliquid armatus miles quātum i acie
exituro satis est arma amplius deserat
Ergo nec sapiens Satis enim vite instruc
tus satis armatus ē Ad hoc rūdeo qui i
sūmum motus adiecto calore eget ut sūm
teneat sz ipe se inquit calor otinet pmū
multum interest inter ista q comparas
Calor enim unus est pdesse varium variū
est Deinde calor nō adiuvatur adiecti
one caloris ut caleat Sapiens nō pt
in habitu mentis sue stare nisi amicos ali
quos siles sui admiserit cū quibꝰ virtutes
suas communicet Adice nūc qd' omībus
inter se virtutibꝰ amicicia est Itaqz pdest
qui virtutes alicuiꝰ ptes sui amat amā
das qz invicem pstat Silia delectant
utiqz ubi honesta sunt et pbare atqz pro
bari sciunt Eciam nūc sapientis aīm impi
ti monere nemo alius pot quā sapiens
sicut hoīem monere racionabilr nō pot
nisi homo Quō g° ad racionem monē
dam rōe opus est sic ut moneat rō per
fecta opus ē rōe pfecta pdesse dicunt
et qui media nobis largiuntur pecuniam
grām incolumitatem alia in usu vite
cara aut necessaria in hiis dicet eciā stu
ltus sapienti pdesse prodesse aūt ē animū

scd'm naturaz moue' ūtute sua et eius
qui mouebitur hoc nō sine ipiūs quoqz
qui pdent bono fiet Necesse est eniz alie
nam ūtutez excendo exceat et suam sz
ut remoueas ista q̄ ut sūma bona sunt
aut sūmorz efficacia Nichilominus pdesse
inter se sapientes puto Jnuenire eniz i
sapientem sapienti plures excenda est
quia natura bonū omē carnz ē bono et
sic quisqz consiliatur bono quēadmodnz
sibi libro xx epl'a cviij Sequitur glose
An sapiens sapienti psit) ponit et assig
nat multiplicem profectuz inquo sapiēs
pdest sapienti primo in usu exciciō ūtutuz
sicut luctantes se mutuo excent et cantā
tes sibi Scd'o quia impetus ad bene agend
excitatur Tercio quia hēt cū quo fenat et
aquo queriat Q'rto quia ē delectabile co
gitaciones suas aperire cū amico Q'nto
quia docebūt se mutuo de hijs que inuenerūt
Faciet quoqz peiorem nam mecū ī ctiū glo
ponit in ūbis quatuor mala nocumenta
in quibus malus malo nocet Vid3 q̄tuor
cū passiones incitando quas mitigare oz
Circa enī p̄ns bonū ē passio voluptatis
quā maxīe oz vitare hoī volenti puei
re ad ūtutem ut dicit ar' ij ethi' Et dīc
qd' debemus sentire de volupte qd' senserūt
senes troyani de helenā videlz qd' abiciend
Circa futuruz bonū ē spes Jta aut ē semp
cum spe vindicte quam vindicta natus ut
sūmuz bonū desiderat Circa malū futurz
ē timor Circa p̄ns ē tristicia siue dolor Et
iste sūt quatuor principales passiones de qbus
ūgilius in vi eneydos hinc metuūt cupi
unt gaudentqz dolent qz nec auras despi
ciunt clause tenebris et carcere ceco Ecc
qd' iste passiones excecant animū ideo oz
eas abicere ul' mitigare Vnde boecius gau
dia pelle pelle timorez spemqz fugato nec
dolor assit Magnū ē g° nocumentū cū
malus hō mali hoī infert ut' passiones
ad generare ul' ad generatas augere glo
Crescet utriusqz leticia) Gaudiuz et leticia
qd' consequitur ūtutem nō oz tēperare nec
mitigare quia ē gaudiū racionis quia ē
signū hoīs habituati ī ūtute ut d' ar' i ethi
Non oīa enī sapiens scit) Cōtrariuz dīc glo
ar' i methā ubi dicit sic sapiens q̄ scit
oīa qui scit difficilia pcertitudinez et cās
scire ppt se querens et alios ordinans Sz pōt
rūdi qd' ar' ibidem describit sapientem
diuinuz Hic seneca loquitur de sapiente
hūano Nullus aut hō ē tm̄ sapiens q
scit oīa Et iō sapientes cōūsantes adinui
cem se mutuo docent et de rebus scitis i
vnū aliuz pōt erudire et breue compen
diuz obedire al's cōndere et hoc ē qd' dicit
facilius totū opus circūfertur dz qū de
libris exhibitur medula ūtutis resecatis sup
fluis Iam currentem ortatur) Quādo glo

canis ē velox et velocit' currit post le
porem hoīes ipm̄ ortando et sup eum
clamando nō dant sibi velocitatem quia
illam hz a se et eius velocitatem suis cla
moribus roborant Jta sapienti nō dāt bo
nitatez nec benefacienti velocitatē sed
ipām suis ortacionibus roborat et confortat
Et dicit qd' sapiens pdest illi qui habz
verū et sanū gustuz nam qui hz gustū
infectuz et iudicat mel eē amaruz nō
pōt erudiri et exerudicione pficē et sa
piens pdest illi q sapienti in quo ē
ydonea materia pficiendi q sanitas gus
tus nō depranacio In sūmū inquit p
Obicit q ea que dixerat dixerat eniz glo
q sapiens puenit ad finez sūmi boī et
ē pfecte beatus dixerat eciā qd' idem sa
piens ex cōūsacione alterius sapientis re
cipit pfectuz tūc arguit psilitudinē de
sūmo calore qd' nō pōt magis calefieri
et de sūmo bono qd' nichil ei pdest cū ad
sūmū graduz puenit bonitatis et de peri
tissimo agricola qui in arte agriculture
nō pōt amplius erudiri et de armatissi
mo milite qui exiturus ad belluz non
dz amplius armari Ex quibus omibus ar
guit qd' sapiens cū ad sūmuz gradū bea
titudinis peruenit nō pōt recipē pfectuz
ab alio sapiente Ad hoc respondeo) Sōglo
luit argumenta facta cōū se Et primo ar
gumentuz de calore sūmo qui nō pt alio
calore augeri Respondz esto qd' nō pōt au
geri p aliuz calorem cōsuatur in sua sūmi
tate Jta sapiens esto qd' nō pōt augeri
in bonitate p aliū sapientez tñ cōsuabit
in suo statu Cōū hanc responsionē stati
obicit qui calor sūmus se ipō conseruatur
in suo statu et nō indiget alio calore cō
seruante sic sapiens se ipm̄ cōsuabit ī sua
felicitate sine adiutorio alterius sapientis
Ad hoc rūdz et dicit qd' nō ē sile de calore
et sapiente quia calor vna res simpli
cissima ē profectus aut sapientis quo al
teri sapienti pdest nō ē vna res simplex
sed varie et multiplex scd'm multitudinem
reruz in quibus pōt sibi prodesse glo
Deinde calor) ponit aliam solucionez
et dicit qd' ꝭ calor pōt seipm̄ conseruare
cōsapiens aut nō pt in suo statu pma
nere nisi iuuetur conseruacione amicorz
cū quibus ūtutes suas sibi mutuo cōmunicet
Adice nūc) ponit aliam rūsionez et est
talis Amiciciam int' se habent ūtutes et
delectantur mutuo cōūsari Et iō hoīes
habentes ūtutez cū sint ibi inuicem siles
delectant' ad inuicem delectacio aut seq
tur omēz amiciciaz et maxīe illā que funda
super honesto Eciam nūc sapientis glo
habitus sciencie uirtus reducit' in actuz
p cōūsacionez scientificorūz Et sic sapiens
p cōūsacionez alterius sapientis excitatur

ad actum virtutis et sciencie Et non est que
mens quod reducatur ad actum et exercicium nisi
ab homine perito Et racio recta virtus sapientis
excitatur et ad exercicium deducitur per racionem
rectam alterius sapientis. Sequitur glo
Prodesse dicuntur] ponit aliam responsio
nem et dicit quod sapienti in paupertate con
stituto prodest ille qui dat sibi pecuniam et
constituto in periculo prodest qui dat sibi se
curitatem et in quacumque necessitate con
stituto sapienti prodest ille qui subuenit
sibi. sed hanc responsionem ipsemet exclu
dit quia quando dicebatur quod sapiens sapi
enti prodest intelligebatur de perfectu vir
tutis Et in isto genere etiam stulti possunt pro
desse etiam sapientibus subueniendo in
digenciis eorum Prodesse autem est] glo
Ostendit hic quomodo sapiens prosit sapien
ti virtute sua excitando et ad exercicium
monendo virtutem amici et confirmando
ipsum et gaudium et leticiam ei tribuendo
et ille qui prodest recipit profectum quia
excitando alterius virtutem excitatur su
am et eam exercet et tribuendo gau
dium et inde ipse recipit leticiam glo
Sed ut remoueas ista] Vult dicere quod
omnibus istis responsionibus exclusis in
quibus ostendit sapientem ad ceptum esse summi
boni et in quibus ostendit in quibus sapiens
sapienti prosit qui perfectus sunt aut su
mmi boni aut effectus summi boni Ad hoc
remanet illa visio quomodo sapienti sapiens
prosit Similitudo est causa dilectionis et sapi
ens in sapiente videt virtutem que de se di
ligibilis est et multo magis quia sine vir
tute sibi est Ideo diligit et fruitur bono
amici et honesto sicut suo Item premi
ttendo qualiter quidam sunt bona qui
dam sunt mala quedam indifferencia
ostendit quod si fortuna bona est et eius
usus sine actus ab ea illicitus bonus
est ut si sapiencia bona est et sape
bonum est et si mala etiam eius usus malo

Similitudo indifferens est est genere
bene vale indifferens est Sic indif
ferens est forma et formosum esse
indifferens est Sic iusticia bonum est et ius
tum esse bonum est Sic turpitudo malum est
et turpe esse malum est Tam me herci
les quam si lippitudo malum et lippire quoque
malum est hoc scias Neutrum esse sine altero
potest Qui sapit sapiens est Qui sapi
ens est sapit Adeo non potest dubitari in
equale illud sit tale hoc sit ut quibusdam
utrumque unum videatur atque idem Sed illud
libenter quesierim cum omnia an mala
sint aut bona aut indifferencia sapere in
quo numero sit Bonum negant esse et
malum utique non est sequitur medium sit Id
autem medium sit atque indifferens vocamus
quod tam malo contingere quam bono potest tamquam
pecunia forma nobilitas Ergo hoc ut sapiat
contingere nisi bono non potest Ergo indifferens
non est atque nec malum quidem est quod contin
gere malo non potest Quod nisi bonus non
habet bonum est Sapere non nisi bonus habet Ergo bo
num est Accidens est inquit sapiencie hoc ergo
bonum quod vocas sapere utrum faciat sapi
enciam an paciatur sine faciat illud sine pa
tiatur Utroque modo corpus est Nam et quod
fit et quod facit corpus est Si corpus
est bonum est Unum enim desiderat illi quomi
nus bonum esset quod incorporale erat Peripate
ticis placet nichil inter esse sapienciam
et sapere cum in utrolibet eorum et alterum sit
Numquid enim quemquam existimas sapere nisi
qui sapienciam habet Numquid enim quemquam
qui sapit non putas habere sapienciam Dialeti
ci veteres ista distinguunt ab illis divisio
usque ad Stoicos venit Qualis sit hec dicam
aliud est ager aliud est agrum habere Quid ni
cum habere agrum ad habentem non ad agrum
pertineat Sic aliud est sapienciam aliud est sapere pu
to concedas duo esse hec id quod habetur et eum
qui habet qui sapit Sapiencia est mens per
fecta vel ad summum boni optimumque perduc
ta Ars enim vite est sapere quid est Non pos
sum dicere mens perfecta sed id quod contingit
perfectam mentem habenti Ita alterum est mens
bona alterum quasi habere mentem bonam Sunt
inquit nature corporis tamquam sic homo
hic equus has deinde motus animorum se
quuntur enunciativi corporum hi habent propri
um quoddam et a corporibus seductum tamquam
video cathonem ambulantem hoc sensus
ostendit animus credit Corpus est quod video
cui et oculos intendit et animum Dico deinde
inde catho ambulat Non corpus quidem
est quod nunc loquor sed enunciatiuum quidem
de corpore Quid alii effatum vocant alii
edictum Sic cum dicimus sapienciam corpo
rale quoddam intelligimus Cum dicimus sa
pit de corpore loquimur plurimum autem
inter est utrum illud dicas an de illo Pu
temus in presenti ista duo esse Non dum enim
quid quod ni videatur pronuncio Quid pro
hibet quominus aliud quid esse sed nichilominus
bonum dicebas paulo ante aliud esse agrum
aliud habere agrum Quid in Iuasia enim na
tura est qui habet in alia quod habetur illa terra
est hic homo est at in hoc de quo agitur agi
tur eiusdem nature sunt utraque et qui habet
sapienciam et ipsa que habetur Preterea illic a
liud est quod habetur alius qui habet hic in eodem
est et quod habetur et qui habet Iure possidet ager
sapiencia natura Ille ab alienari potest et alteri
tradi hoc non discendit ad non Non est itaque
quod compares inter se dissimilia Ceperam
dicere posse ista duo esse et tamen utraque
bona et sapienciam et sapere duo sunt Et utrumque
bonum esse concedis Quo non nichil obstat quominus
et sapiencia bonum bonum sit et habens sapienciam sit

nichil obstat quominus et sapiā bonū sit
et hrē sapiām et sape Ergo in hoc nolo sapi-
ens eē ut sapiā Quid g° ē Non ē id bo-
nū sine quo nec illud bonū est Vos certe
dicitis sapiām si sine usu detur accipienda
nō eē Quis est usus sapiē Sape hoc ē i
illa pciosissimū quo detracto supuacua fit
Si tormenta mala sūt torqri malū est
adeo quidem ut illa nō sint mala si quod
sequitur detraxeris Sapiā hitus pfecte
mentis Quō pot usus eius bonū non
eē q sine usu bonū non est Interrogo te
an sapiencia sit expetanda Fateris Int-
rogo an usus sapiencie expetendus sit Fa-
teris Negas illam te recepturū si uti ꝓ-
hibearis Quod expetendū ē bonū ē Sa-
pere sapiencie ē quo eloquēcie eloqui Quō
odorē inde Ergo sapere sapiē usus ē Usus
aūt sapiencie expetendus ē Sapere g° ex-
petandū Si expetendū ē bonū est Olim
incipē dampno qui illos Uno codrū ac-
cuso et ūba a parte dei impendo Cui enī
dubiū pot eē qn si estus malū est estua-
re malū sit Si algor malū est malū sit
algere Si uita bonū est et uiuere bonū ē
libro xxi epistola cxv Sequitur glose
Si uallitudo indifferens est Quedam sūt
simplicit bona ut sciencia et uirtus quedā
sūt simpliciter mala ut peccata et uicia Que-
dam sunt indifferencia ut sanitas pulchri-
tudo diuicie honores in quibꝫ nō consistit
bonitas ul' malicia moralis nec homo ex il-
lis dicitur bonꝰ ul' malus et iō dicit' indif-
ferencia Modo sic arguit qd' si sanitas uel
uallitudo qd' idem ē in mō differenciū qr
sanitas et sanū eē ul' sunt idem ul' qsi idē
Et iō qd' de uno dicit' de altero affirmari pt
Et ex hoc concludit qd' si sapiā ē de mō bo-
norū nam sapiā nō pot eē de mō indiffe-
renciū quia indifferencia contingūt tam
bonis quā malis ut eē sanū diuitem ul' ho-
noratū nam cōtingit tam bonos q malos
eē sanos diuites pulchros et honoratos Sa-
piencia aūt nō aduenit nisi bonis g° ē de
mō bonorū et in toto isto casu nichil aliud
uult ꝓbare et multa ūba et multas ꝓbacōes
facit et in re dubia utitur ꝓbacionibꝫ non
necciis Et de hoc ipē se rephendit in fi epli
qd' in re apta clara et euidenti et nō indigē-
te ꝓbacione tot ūba inutilr impenderit glo
Accidens est inquit sapiē Quātū ad uocē
et modū loquendi pot tollerari qd' dicit q
sape ē accidens sapiencie sꝫ re uā sape est
affectus nō distinguitur a sua cā ut om̄r tenit
Utroqꝫ mō corpus ē apud grecos cor° glo
diuidi coīt ūbram Unde sanctus paulus d-
icit de xº in quo hitat oīs plenitudo diuinitatis
corpali nō inumbratiue nec fantastice sed uē
et reali Et sic pot intelligi qd' dicit hic q sa-
piencia est corpꝰ i res realis sine facit sape
sine fiat et sic effectus ē qd' ē sapere ul' alit'

Corpus hic appellat subiectū de quo alia
pdicantur Et hoc ē qd' dicit inferiꝰ Cato
ambulat nō corpus quidem ē qd' nunc lo-
quor sꝫ enūciatū quidem de corpe qd' alij
affectum uocant alij enūciatū alij editū
sic cū dicimꝰ sapiām corpalem intelligimꝰ
cū dicit sapit de corpe loquimur pꝫ in istis
ūbis clare qd' subiectū uocat corpus p-
dicatū uocat effectū ul' editū ul' enūciatū
Si corpus ē bonū est abutitur uo- glo
cabulo bonitatis nam in supioribꝫ dicebat
unū bonū esse honestum et solum glo
Unum enī de erat illi Sapiencia ē res
in corporea Sꝫ diceāt Seneca qd' corpus
bonū est sequebatur q sapiā nō eēt bona
cū eēt in corporea Et iō ē inuentiua als' i
nectiua in distinctōnē quā fecerat qi
derideret Seneca que peīū nūc fueīt illata
Sunt inquit nature corpor tamqꝫ glo
Ecce qd' hic appellat corpꝰ subiectū mo-
tus ut ambulare et hmōi uocat affec-
tum siue enūciatū qd' nos hodie pdi-
catū uocamꝰ Et isto mō loquendi stati
inferius dicit sapienciam corporalem
esse et sape dicit enūciatū quō dicit cū
dicimꝰ sapit de corpore loquimur glosa
Putemus in pūn ista duo esse q esto
qd' sapiencia et sape sint due res dis-
tincte nichilominꝰ utrūqꝫ erit bonū
et sape et sapiā tamen hoc qd' hic scri-
bit non dicit sm suam opiōnē q sape
et sapiā sint distincta Et hoc ē qd' dicit
nō enī qd' ui uidetur pronuncio glosa
Illa terra est hic hō est Dicebant pery-
patetici qd' ita se hꝫ sapiā et sape sicut
ager et agrum hēre Modo dicit Sene-
ca qd' non currit ista silitudo quia ager
terra ē hrē agrum ad hoiēz ptinet ager
possidetur iure S ciuili sapiā aūt non
possidetur iure ul' statuto ciuili sꝫ uā bo-
na et exercicio uirtuoso Preterea qui hꝫ
agrum aliū pdit ipm̄ sꝫ qui ht sapienciā
nūquā pdit eam Preterea homo et ager
sūt diuisa natura sꝫ sapiā et sape et hns
sapienciam sūt eiusdem nature S racio-
nalis et sic nō ē bona compacio inter
hn̄tem agrum et sapiencia et sapere
quia ager pot eē bonus et habens pt
esse malꝰ ceteꝛº Sꝫ sapere et sapiencia
ambo sunt bona esto qd' sint distincta
Uno codrum accuso rephendit sei glo
ipm̄ q in re manifesta dubia et opiōnes
mouerit et diuisas rūsiones et uarias
assignauerit et q perypateticos accusa-
uerit et rephenderit Sꝫ ipē Seneca se
ipm̄ accusat qd' fuerit imitatꝰ codrū
Iste codrus fuit garrulus et raucꝰ et
in re apta multa deducebat uerba in qbꝫ
uexabat auditores suos Unde iuuenal' in
pⁱᵐ li sui qritur de doctrina illiꝰ codri Un-
dicit sic uexatus tociens rauci theseydos

codri Vult dicē q̄ ille codrus refferebat
gesta thesey qui interfecit minothaurum
qui minotharus erat bifformis .s. medius
homo et medius taurus. De quo ouidius in
metha dicit Semi bouemq; virum semi
uirumq; bouem Et virgilius in vi. eneydos dicit
mixtumq; genus prolesq; bifformis Mino-
taurus inest veneris monimenta nephāde
Nephanda enim fuit luxuria matris noīe
pasifen. que concubuit cum tauro et genuit minotau
rum theseus interemit. et laberintum ex
iuit. quam ystoriam vulgatam et notitam
codrus refferebat prolixe. et inuolute. et
cum thedio audiencium Ita seneca in ista
epla sermonem clare obscure et ambiciose al'
ambigue dicit et prolixe Ita q̄ in hoc ac
cusauit codrum vexando auditores a legētes
Item quid sit bonū et que sit dria boni et

Queramus quid sit bonum honestū Senē
Varia fuit interpretacio eius. alius
illud aliter expressit Quidam ita finiūt
bonum ē qd' inuitat aīōs quos ad se tra
hit. hinc statim opponitur Quid si inui
tat quidem sed in perniciem Scis quā mul
ta mala blanda sunt verum et visile se dif
ferunt Itaq; qd' bonū ē nō iungitur Non
est bonum nisi verum est. At qd' inuitat ad
se et allicere facit visile est Subripit
sollicitat et attrahit Quidam ita illd'
diffinierūt Bonū ē qd' ad appeticionem
sui inducit. quod vel impetum aī tende
tis ad se mouet Et huic idē opponitur
Multi enim impetū aī mouent que pe
tuntur petenciū malo Melius enī illi
aiunt qui ita finierūt Bonū ē qd' ad
se impetum aī sm naturam mouet Et ita mo
uet alis alis demum petendū ē cum cepit
eē expetendum Iam et honestum ē hoc ei
perfecte ē petendum locus ipē me admo
net. ut quid intersit boni honesti
q; dicam. aliquid inter se mixtū habet
inseparabile Nec pot bonū eē cui aliqd
honesti inest Et honestū utiq; bonum
ē Quid ergo inter ista duo inter est
honestū ē perfectū bonū quo vita beata
completur. cuius contactu alia quoq; bo
na fiunt Quid dico tale ē Sunt qdam
neq; bona nec mala. tamq; miliciale
gacio iurisdictō. hec cum honeste ministra
ta sunt bona eē incipiūt. et ex dubio in
bonū transierūt Bonū societati honesti
fit honestum per se bonū est. Bonū ex ho
nesto fluit honestū ex se est Quod bonū
ē malum eē potuit Quod honestū ē nō
bonū esse nō potuit. hac quidam finicio
nem tradiderūt Bonū ē qd' sm naturam
ē attende quid dicam Quod bonū est
sm naturam ē nō pthinus. qd' secundum naturam
est Multa quidem nature consenciunt
sed tam pusilla sunt. ut nō conueniat illis
boni nomen. leuia enim sunt contepnenda.

Nullum enim minimum contepnendū bonum
Nam quā diu exiguum ē bonū nō ē Cum
bonū esse cepit. nō ē exiguum Vnde ali
quid cognoscat bonū si perfecte secundum naturam
est. libro. xxij. epistola Cxviij. **Se glose**
Queramus quid sit bonū et c. quidā ista fi
niunt] diffinicio facta rem diffinitam
ita comprehendit ut nichil de essencialibus
pretermittat. et sic finem facit oīa comprehē
dendo. et iō ubi nos dicimus diffinire se
neca dicit finire. Dicit ergo seneca qd' qui
dam finiūt q̄ quidam finiūt bonū ē q̄
inuitat aīōs quos ad se trahit Contra hanc
diffinicionem arguit inster primo quia trahē
pot in perniciem et malū attracti aī Vnde et
virgilius in bucolicis in ij. egloga Trahit
quemq; sua voluptas. Animus aut attr
actus a sua voluptate trahitur in malum
perniciem suam. huiusmōi aut attrahencia
sunt blanda. blanda aut multa sunt que sunt
mala et tamen attrahunt aīōs Scdo arguit
contra idem sic. ita se hēt bonū et apparens
bonū sicut verum et verisile Sed multa sunt
verisilia que nō sunt vera Ita multa sunt
apparencia que realiter nō sunt bona Sicut
ergo verisile mouet intellectum Ita appa
rens mouet appetitum. et ad se trahit Et
hoc ē qd' dicit subripit sollicitat. et attra
hit ergo nō ē bona diffinicio superius assi
gnata. quia dicit qd' bonū est. qd' inuitat
aīōs quos ad se trahit cum malū qd' appa
ret bonū attrahat se aīōs. Dicit aut hic
qd' bonū et verū idem sunt Vult dicē qd'
apparens bonū hēt rōnem verisilis. tamen aliū
dissonat a vero bono Verisile at nō sepe ē vm
Quidam ita illud diffinierūt. ponit **glo**
aliam diffinicionem que ē quasi eadem cum ista
Et dicit qd' eadem patitur obiecta contra sicut contra
superiorem diffinicionem **Bonū** ē qd' ad se
impetum aī secundum naturam mouet **glosa**
Natura hoīs racionalis est. et illud dicit
mouē secundum naturam qd' racionabiliter mouet
Istam diffinicionem comendat in hoc. quia
sic mouens expetendum est. i. dz appeti et
et si dz appeti hēt iam rōnem honesti. hone
stum enim debitum ē quod appetatur. propter se et
nullus al' nullius alterius consideracione
exclusa. vz oī utilitate et comoditate et
hoc ē qd' dicit tullius. i. de officijs honе
stum ē qd' sua vi nos trahit et ad se sua vir
tute nos alliciat. et istud bonū ē virtus. q̄
ē bona secundum naturam .s. racionalem. et ē ista
perfecte expectenda sine cuiuscumq; alterius co
sideracione **Honestū est perfectū bonum glo**
Ex verbis hic dictis patet q̄ alia sunt bona
quam honestum Contrarium dicit in sequenti ca. et in
multis ca. precedentibus qd' solū honestū est
bonū Tullio in isto ca. aliqualiter condescen
dit opinioni Aristotelis. et .x. ethicorum Sequitur **glosa**
Bonū ex honesto fluit] Vult dicē qd' mili
cia bone et probitatis exercitata et iurisdictio

landabiliter et iuste administrata h̄t racioēz
boni milicia enī de se et iurisdictio non
sūt bona nec mala · sed roē usus boni fiunt
bona Usus aūt bonus h̄z roēm honesti · qr p
enī bonitatis ē in rebꝫ ī differentibꝫ cuius
modi sūt milicia iurisdictio ē roē honesti ·
Cū g° dicit qd' bonū ex honesto fluit vu
lt dicē qd' nomen et rō bonitatis in eis e
discendit roē honesti cui ɔiūgunt' Sic g°
honesti h̄z roēz pfecti boni · et alia que or
dinatur ad honestū tanq̄ ad fiēz hēnt ra
cionem secūdarij boni roē finis ad quē
ordinatur Et sic bonū ex honesto fluit sic
secundariuz a pñcipali Honestū ex se est
Uult dicē qd' aliam hēnt racionez bonitatis glo
tis inq̄ntuz cōiūguntur vl' ordinant' ad
honestuz · honestuz aūt ē p se · et ex se bonū
nō ɔsideracione cuiusq; alteri' rei glo
Quod bonū ē malū eē potuit | loquitur
de milicia et iurisdictione que facta fu
erūt bona roē boni usus · et potuerunt
esse mala roē mali · et iniusti usus Sed
honestū cū sit bonū essencialr' ex se et p
se Et nō h̄t ɔsideracionez cui' cūqz alteri'
nō pot fieri malū Est enī uti' que nūquā
pot esse mala Bonū est qd' s'cdm nām ē
Exposicionē istius R · eo · ca · in glo · que glo
incipit bonū est qd' ad se impetum animi
Sz hic addit duo ad pfectam diffinicionez
qd' ubi dicit' s'm nām ē · addatur et dicatur
sic bonū ē qd' pfecte s'm nām ē Sm qd' ad
dit qd' illud illud nō sit modicū · quia multa
pnt eē s'm nām · que sunt levia et parui
ponderis rebꝫ aūt exhiguis nō ɔueniunt
rō bonitatis s'm senecam · s; s'm sciam scrip
turam secus ē · Dicit aūt qd' excludē levia
et exhigua a roē bonitatis Ideo addita est
pticula in diffinicione boni · qui dicit pfecte
s'm nām ē Exhigua enī et levia pfecta nō sūt

Quō ad nos pueniat boni honestiqz
noticia ostendit eciaz qū mala inter-
dum honesti speciem actulerūt Seneč

Epistola tua per pluēs qstiunculas eua
gata est · s; in una consistit · et hac
expediri desiderat quō ad nos boni
honestiqz noticia puenerit · hec duo apud
alios diuisa sūt apud nos tm̄ diuisa Quid
si hoc dicam bonū putant aliquid esse
quod utile est Itaqz hoc et diuicijs et eq°
et uino et calceo nomē imponūt Tanta fit
apud illos uilitas boni · et adeo usqz ī sor
dida · honestuz putant cui racio recti offi
cij constitit tanq̄ pie curatam pris̄ senec
tutem adiutam amici paupertatem forte
expedicionez prudentem moderatamqz sē
tenciaz Ista duo quidem facim' s; ex uno
Nichil est bonū nisi qd' honestū est Qd'
honestū ē utiqz bonū Superuacuū iudico
adicē · quid inter ista discrimīs sit Cū se
pe dixerim hoc unū dicam Nichil nobis
uideri bonū · quo q̄s quis bene et male uti
pot Vides aūt diuicijs nobilitate uiribꝫ
qz quā multi male utantur Nunc g° ad
id reuitor de quo desideras dici quō ad
nos pma boni honestiqz noticia pueniat
hoc nos natura docē nō potuit Semīat
nobis sciencie dedit · scienciam nō dedit
Quidam aiunt nos in noticiam inci
disse Quod ē incredibile uitus alicui spēz
casu occurrisse Nobis uidetur obsuacio
colligisse et rerū spe factaz inter se col
lacio p analogiam uideri intellectus et
honestuz et bonū iudicant Hoc ubū cuz
latinū gramatici ciuitate donauit · ego
dampnanduz nō puto in ciuitatem suam
redigenduz · utar g° illo nō tm̄ tanq̄
recepto s; tanq̄ usitato Que sit hec
anologia dicam Nouimus corpis sani
tatem ex hac cogitauimus eē aliqm et
aīi Nouimus uires corpis ex hijs colli
gim' eē et aīi robur aliqua benigna t
facta · aliqua hūana aliqua forcia nos
obstupefecerant · hec cepim' tanq̄ per
fecta mirari Suberant illis multa uicia
qui spēs conspecti alicui' facti fulgor
qz celabat · hec dissimulauim' natura
iubet augere laudanda Nemo nō glām
ultra uēz tulit Ex hijs g° spēm ingen
tis boni traxim' · Fabricius pirri regis
aurū repulsit mai' qz regno iudicauit
regias opes posse cōtempnē Idem me
dico pirri pmictente uenenū · sed regi
daturum monuerit pirrū cauē insidi
as Eiusdem aī fuit auro nō uinci · uene
no · nō uincere admirati sumus ingētē
uirū quē nō regis nō ɔtā regem pro
missa flexissent boni exempli tenacem
et qd' difficilimū ē · in bello innocentez
qui aliquid eē crederet · eciā in hostes t
nephas · qui in summa paupertate quā sibi
decus fecerat · nō aliter refugit diuici
as quā uenenū Viue inquit beneficio
meo pirre et gaude quod adhuc dole
bas fabriciū nō posse corrūpi Oracius
cocles impleuit solus pontis angustias
adimiqz a tergo sibi reditū dū mō inter
hosti auffertur iussit Ubi eciam diu re
sistit pmentibꝫ donec reuulsa ingenti
ruyna tigna sonuerūt · postq̄ respexit
et extra piculuz eē patria piculo suo
suo sensit ueniat si uult inquit sic
eūte sequi · dedit qz se in p̄ceps · et non
minus sollicitus in illo rapido alueo
fluminis ut armatus q° ut saluus ex
iret retento armorū uictricuz decore
tum tutus reddit · quam si sponte ue
nissz hec et hmōi facta ymaginez no
bis ostendē uirtutis · Adiciam qd' miruz
fortasse uideatur Mala interduz spē
honesti actuleze et optimuz ex ɔ̄rio in
tulit Sūt enī ut scis uirtutibꝫ uicia t
confinia et pditis quoqz ac turpibꝫ recti

Similitudo ē

similitudo ē que mentitur ꝓdigus libe
ralem cū plurimū inter sit vtrū quis
dare sciat an seruare nesciat Multi ī quā
sūt uicelli qui nō donāt sꝫ ꝓiciunt · nō uoco
ego liberalem pecunie sue iratum uincta
tur · nec legencia faciliter temeritur
fortitudinez · hec nos similitudo coegit at
tendē et distinguēe spē quidem uicina re
autem plurimū inter se dissidencia · li ·
Epla tua p pl'es qstiunl Cxxij · epla cxx
as · et · j · hec duo aput alios diuisa st glo
Tullius li de officijs dicit sic Jd q' quem
m' utile appellatur in quo lata consuetudo
deflexit ma sensimqꝫ eo deducta ē ut utili
tatez ab honestate se cernens constitueit
eē utile qd' nō eēt honestū · et honestū
qd nō eēt utile Qua quidē opiōne nulla
pnicies maior hominū ciuitati ul' ciui
litati afferri potuit Scdm istū alis istos
honestū · et utile bonū sūt diuisa · sꝫ scdꝫ
Senecam in pncipio · c · sūt diuisa · i · distic
ta · quia honestū est genli' bonū aliquat
in tm̄ sūt bona inquātū conjungunt' ul' or
dinantur ad honestum Bonū putant ali
qui esse qd' honestū ē alis qd' utile est glo
Jmꝓbat hic ar · qui viij · ethi · distinguit
bonū in utile delectabile et honestū glo
Honestū putat cui rō recti officij cōstitui
racio recti officij est opacio uirtuosa · et
ponit ex'm in tribꝰ uirtutibꝰ · Vꝫ pietatis
liberalitatis et fortitudinis Quātū ad
uirtutem pietatis · dicit pie curatum pris
senectutem Virtus eni pietatis respicit
deum patriam et parentes Quātū ad uirtu
tem liberalitatis adiutam amici pauper
tatem Amicis eni indigentibꝰ oportet
bn̄ facere · ut pꝫ p' pn̄m viij ethi Quātū
ad uirtutem fortitudinis · dicit fortem ex
pedicionez qū · indꝫ deducitur exercitus in
acies ad bellū · ad quā uirtutez oꝫ · si expo
nere morti repulso timore ut pꝫ iij ethi ·
Quod ulterius dicit prudentez moderā
qꝫ sniām pot' refferri ad senatus cōsulta
in quibꝰ pres rogati p consules qd' eis
uidebatur ꝓnūciabant ut pꝫ in salustio
in concione catonis et cesaris · Et talis
sniā ꝑtinebat aliqū ad uirtutem iusticie
sicut concio cathonis · aliqū ad uirtutē
moderacionis sicut fuit concio cesaris
aliqū ad uirtutem clemencie sicut fuit cō
cio tullij ꝓ q' ligario Isti duo quidem
fuimꝰ · sꝫ eximo posuerat supiꝰ ex'a glo
de utili in quo genē posuerat equū et
nimū · et intelligimitur cetera utilia quibꝰ
corpꝰ ul' aiā iuuatur Que oiā hent ra
cionez boni ut pꝫ viij ethi · Aliud bonū
ē pfecte bonū qd' dicitur honestū Modo
dicit Seneca qd' nos fecimꝰ duo bona · s ·
utile et honestū · Et isti duo ueniunt
ex uno · s · ex honesto · nam utilia nō hent
racionez boni nisi rōe honesti usus Nam

siquis male utatur vino cibo equo diuicijs
nobilitate desistūt cetā hmōi hrē racionem
bonitatis Et sic solū rōe honesti aliqua dicū
tur utilia eē bona · que tū hic negat eē bona
quia eis homo pōt bene et male uti · et in
telligitur seneca quātū ad istū passum · q'uin
de csideranda nō sunt · sꝫ fuit bōa rōe hōesti usꝰ
Hoc ūbuꝫ latini gramatici ciuit' donauerit glo
dixerit qd' uenimꝰ in noticiaz boni et honestū
al's honesti nō a casu neqꝫ a natura · que na
tura nō dat hitū sciē · sꝫ dat semina Et dicit
qd' uenimꝰ in noticiaz honesti p obseruacio
nem eoꝝ que sunt in corpe · et p anologiaz
ea que sūt corpis reducimꝰ ad csiderandū
in anima Et ponit ex'a satis maifesta · et
dicit qd' hoc ūbuꝫ anologia cū sit ūbū gre
cum latini gramatici ciuitate donauerit
ubi nō qd' multi ex diuisis ꝓuincijs fiebant ci
ues romani ꝑ aliqua insignia negocia sic
pꝫ de btō paulo Et tūc omēs auctores utit'
tali mō loqūdi ciuitate donauerit uel do
nati sunt Vꝫ qū romana ciuilitas et liber
tas eis dabatur Jsto mō loquit' Seneca de
anologia que cū sit uocabuluꝫ grecū factū
ē latinū et romanū Et seneca uult eo
uti non sicut de nouo sꝫ usitato uocablo ltīo
Suberant illis uicia multa glo frequenter glo
uicia sūt uirtutibꝰ mixta · et qū uirtutes sup
habundant fulgor uirtutis celat et occultat ui
cia Et hoc ē qd' dicit que spēs conspicui a
licuiꝰ facti fulgorqꝫ celabat · qū uero pauca
sunt uicia uirtutibꝰ nō celantur uicia nec
uicia ad uirtutes · sicut patet de hanibale de
quo titus liuiꝰ relatus ingētes uirtutibꝰ subiū
git has tantas uiri uirtutes ingencia uicia
equabant Hec dissimulauimꝰ Quādo glo
uirtutes ꝑponderant uicijs uicia occultantur
splendore uirtutū · ac si nō ꝑponderemꝰ dis
simulamꝰ uicia et hoiem comendamꝰ · et
extollimꝰ · et glām uirtutū eius ꝑdicamꝰ
et deuicijs eius tacemꝰ · et de uirtutibꝰ eiꝰ
loquimur ultra quā fuerint in facto · qꝫ qd' ui
detur eē hoi naturale augere laudanda vnū
ar · iiij · ethi · amicorū est amicorū suoꝝ
uitupabilia occultare laudabilia uō extol
lere et ampliare · Et hoc ē qd' dicit uemo ū
glām ultra uerū tulit Vꝫ extollendo · et
ampliando · quia eni uirtutes meis cogno
uimꝰ · et uirtutes eoꝝ nobis placuerūt ani
muꝫ in eoꝝ amorez fleximꝰ · et tanqꝫ uera
amici gesta eorūdem laudamꝰ · et ultra ue
ritatem Vnde Juuenalis retferunt qui de
magnis maiora loquūtur Sequitur glo
Exhijs gº spēm Vult dicē qd' in noticiaz
honesti puenimꝰ csideranda gesta uirtuosa
que ab oīubus laudant' · et ꝑ que auctores
taliū opm in ueneracione · et glia hentur
et tūc ꝑpendimꝰ talia opa hrē racionez ho
nesti quod honestū hic uocat ingens bonū
· i · maximum bonū Fabricius pirri · hec glo
ystoria hēt' in tito liuio · et mario ualerio et

paulo orosio Pirrus rex epirratarū voca
tus fuit a tharentinis cōn̄ romanos qui
p̄mo temptauit corrūpere fabriciū consu
lem romanorum auro misso · s; fabricius pau
ptatem diligebat · quam sibi fecerat decus
· i · quam sibi reputabat ad magnū honorē
in tot magistratibus nichil pp laudem ac
quisiuisse Et iō aurū regis repulit et
dicit portantibus · qd̄ refferent regi fabri
ciū nō posse nec acie supari · nec auro t
corrūpi Idem fabricius monuit regem
ut caueret insidias veneni · nam medicus
eiusdem regis · p̄mittebat fabricio vene
nū se ppinaturum regi · q; fabricius hoc ne
phas reputans · et armis nō veneno vi
ci volens · p litteras cautū regem reddidit
s; auctorem indicare noluit et scripsit pirro
Tu pirre dolebas fabriciū nō posse cor
rūpi auro Gaude nunc nō posse corrūpi
veneno Modo dicit seneca qd̄ considera
cio talium et similium gestorum que laudamus
et veneramur deducit nos in noticiam
honesti pp qd̄ honestum scruandum fabricius
nephas putauit hostem ppli romani t
pirrum regem perrimere veneno et in
dignū putauit ab hoste recipe aurum glō
Oracius cocles | Istam ystoriam narrat
titus liuius · i · de cada ab urbe condita tar
quinius superbus quondam rex romanorum a
romanis expulsus ad porsenam regem
tuscie se contulit · qui regem romanū ro
mam reducē querens · et regnū restituē
volens cū multitudine tuscorū romā re
digit · quod videns oracius in ponte resistit
ne tusci romam intrarent · et iussit roma
nis qd̄ post tergum suū pontem rescinderet
ne iter hosti pateret Et ipē solus substi
nuit impetum hostiū donec pons fuit fuit
pcisus · Et qū p sonitū ruyne sensit pon
tem eē p̄cisum · quia vz tingna · i · trabes
reuulse dederunt ei noticiam pontis p̄
cise Tunc armatus p̄iecit se in tyberim · et
dixit tuscis · qui cumq; vult venire ad me se
quatur sic eundem · q · in p̄cipicium de alto
ponte in flumine Et huit cauam nō solum
qd̄ saluus eēt natando · sed eciā qd̄ nichil
de armis nō relinqueret Et hoc ē qd̄ dicit re
tento armorum uiatico decore Istud fac
tum valde egregium · et qd̄ romani ad mira
ti sunt et comendauerūt Et dicit seneca
qd̄ hec et silia ondeunt nobis ymaginē hones
ti et virtutis Mala interdum spēz honesti glō
Ar ii · ethi · ponit v̄tutes morales consistere
in medio duarum extremitatum viciosarum
Ita tn̄ qd̄ una illarum extremitatū magis
distat a medio v̄tutis · et alia magis appin
quat Et illa que magis appinquat pp silitu
dinem videtur tenere mediū fortitudo me
diat inter timorē et audaciam Timor ma
gis distat a fortitudine cū audacia magis
appinquat Ita q audacia videtur fortitu
do · utraq; enim se periculis mortis exponit
Cum audacia temerarie se exponit · forti
tudo autem prudenter Ita liberalitas
tenet medium inter p̄digalitatem et aua
riciam · prodigalitas aut magis appinqt
liberalitati · utraq; enī donat · s; liberalitas
donat cui et quātum oportet · et in donando de
ducitur prudencia · p̄digalitas aut̄ donat
plus donat debito · et donat cui nō con
uenit · et effundit pecuniam fatue · qui pecunie
iratus proicit Et iō dicit seneca loquēs
de p̄digo nō voco ego libralem pecunie sue
Cum bonū non sensu sed intellectu ratione
comprehenditur · et qd̄ bonū pprie in nul
lo ē nisi in quo est rō · et quō omnis natura
consumata bonū suū proferat · et sic in ho
mine bonū suū non est nisi qū racio
Queritur ut nunc sensus perfecta fuerit Cum
non comphenditur in intellectu bonū
hinc adiunctum est est in mutis ani
alibus et infantibus nō eē Quicumq; t
voluptatem in summo ponūt sensibile in
dicunt bonū Nos con intelligibile qui
illud animo damus Si de bono sensus iu
dicarent nullam voluptatem reiceremus
Nulla enim nō inuitat nulla nō delectat
et econtrario nullum dolorem volentes su
biremus Nullus enim nō offendit sensū
Preterea nō eēnt digni rephensione q
nimium voluptas placet · quibus cumq; t
summus est doloris timor At qui imp
bamus gule ac libidini addictos · et cōtep
nimus illos qui nichil viriliter ausuri
sunt Quid aut peccant si sensibus · i · iu
dicibus boni ac mali parent · hiis enim tra
didistis appeticionis et fuge arbitrium
Cui inde licet rō istius rei pposita est illi
quem ad modū debeat de vita quemadmo
dum de v̄tute et honesto sic et de bono ma
loq; constituit Nam apud istos vilissime
parti datur de meliore sententia ut de bono pro
nunciet sensus obtusa res et hebes · et in
homine qm̄ in alijs animalibus tardior quid
Quid siquis vellet nō oculis sed tac
tu minuta discernere subtilior ad hoc nul
la acies quam oculorum et intensior deberet
bonū malumq; discernere Vides in quanta
ignorancia veritas versetur · et quā humi
sublimia ac diuina proiecerit apud quē
de summo bono maloq; iudicat tactus Quē
admodum inquit omnis sciencia atq; ars
aliquid debet hr̄e manifestū sensuq; con
p̄hensum ex quo oriatur et crescat sic
beata vita fundamentū et inicium mani
festis ducit · et eo qd̄ sub sensū cadat Nē
pe nos a manifestis btam vitam inici
um sui cape dicitis · Dicimus beata esse
que scd̄m naturam sunt · quid aut scd̄m naturam
sit palam et p̄tinus apparet sicut quid
sit integrum · qd̄ scd̄m naturam est qd̄ contingit

ꝓthinus nato Non dico boniī sʒ initiū
boni Tu sūmū boniī voluptatem infan
cie donas et inde incipiat nascens ad
qđ cōsumatus homo puenit Cacumen
radicis loco ponis Siquis dicēt illum
in materno utero latentem sexusqʒ incer
tuʒ tenerum et īpfectuʒ ꝛ informem
iam in aliquo bono eē apte videtur er
rare At qui quantulū interest int' eum
qui cū marie vitam accipit et illuʒ
qui maternoruʒ viscerum latens onus
est utqʒ quātuʒ ad intellectū boni et ꝛ
mali eq̄ immaturus est Et nō magis
infans ad huc boni capax ē q̄ arbor at
mutuʒ aliquod aliqđ aīal Quare aūt
boniī in arbore aīaliqʒ muto nō ē Quia
nec rō ob hoc infante quoqʒ nō ē Nam
et huic deest Tunc ad boniī pueniet cū
ad racioneʒ puenerit Est aliquod irra
cionale aīal est aliqđ nōdum racionale
ē racionale sʒ imperfectuʒ In nullo horū
boniī Racio secuʒ illud affert Quid g'
inter ista que retuli distat in eo qđ ra
cionale ē · in ūq̄ erit boniī in eo qđ nondū
rōnale ē · tūc eē pot nō boniī quia imperfec
tum iam pot eē boniī · sed nō est Ita ꝛ
dico hmōi boniī nō in quolibet corpe
nō in qualibet etate invenitur Et tm̄
abest ab infancia quātuʒ a pmo ultimū
quātuʒ ab inicio pfectuʒ Ergo nec in tenero
modo coalescente corpusculo est Quid ni
nō sit nō magis quaʒ in semine Si di
cas aliqđ arboris ac satis boniī novimus
hoc nō esse in pma fronde que emissa tm̄
marie solū rupit Est aliquod boniī tri
tici hoc nondum est in herba latente
nec dum folliculos exerit spica mollis
sed cū frumentuʒ estas et debita ma
turitas coxit Quemadmodū omnis na
boniī suū nisi cōsumata pfert ita hoīs
boniī nō ē in hoīe nisi illa racio pfec
ta ē Quid aūt hoc boniī dicas Liber
animus ē et rectus alia subiciens sibi
se nulli boniī adeo nō recipit infancia
ut puericia nō speret adolescencia in
pbe spet Bene agitur cū senectute si
ad illud longo studio intentoqʒ puenīt
si hoc et boniī ꝛ intelligibile est Dixis
ti inquit aliquod boniī eē arboris ali
quod herbe pot g° aliquod eē et infan
tis Verum boniī nec in arboribus nec ī
mutis aīalibus est hoc qđ in illis bo
num pdicacione boniī dicitur Quid est
inquis hoc qđ scđm naturaʒ ē cuiusqʒ
boniī quidem cadē in mutuʒ aīal nul
lo mō pot felicioris melioris qʒ nature
est Nisi ubi racioni locus ē boniī nō
est libro eodem Epistola ultima Seneca glo
Queret et ꝙ in mutis aīalibus et ī frutibus
nō eē · s · honestuʒ qđ dicimus sūmū boniī
In aīalibus brutis nō ē quia carent usu

racionis littera sequens ē clara alia glo
Si de bono sensus iudicarent] Assigt duas
raciones quare sensus nō hʒ iudicare de bo
no et honesto · pma talis ē Sensus iudi
cant voluntatem eē bonam · quia delectat
et ad sui desiderium alliciat et nutrit Sen
sus iudicant dolorē eē sūmū maluʒ · quia
sensibus displicet et dolore offenditur sen
sus Sic g° sensus eēnt veri iudices de
bono et honesto · tūc qui nullaʒ volup
tateʒ recusaret · et qui nichil audiret ꝯ
piculuʒ doloris eēt talis diceret bonus et
honestus · et nō eēt dignus repħensione
cū voluntas sit sūmū boniī · et dolor sū
muʒ maluʒ Sa rō ē q̄ declaracio pme
et ē talis ꝓsequentes omnem voluptate
et nichil audientes metu doloris viti
peramus et detestamur et contēpnimus eos
Sed si sensus eēnt iudices laudaremus
eosdem tamq̄ ꝓsequētes sūmū boniī et
evitantes sūmū malū · g° sensus nō st
iudices boni et mali · quibus sensibus illi
attribuebant arbitriuʒ reꝝ appetendaꝝ
et fugiendaruʒ Et iō subiungit qđ rō ı
tius rei sʒ boni et honesti ē iudex et hʒ
ferre iudiciū de tota mente vita hūana
Sʒ illi iuniori pti · s · sensitive tribuebat
auctem ferendi sniām · et de meliori et
supiori pte · s · intellectiva · que sola cog
noscat sūmū boniī et honestum glosa
In hoīe quaʒ alijs aīalibus tardior] Bri
tes pcedunt hoīes visu · aper auditu ꝛ
vultur odoratu · simia gustu · aranea
tactu · Vult dicē qđ si sensus eēnt iudi
ces · de bono et honesto · tunc illud iu
diciū magis ptinēt ad aīalia muta q̄
ad hoīeʒ in quo boī sensus sūt obtusio
res · et minoris efficacie sequit' glo
Quid siquis vellet] dictū suū ē tale si
deʒ tribui iudiciū de bono et malo sensi
bus debuissʒ attribui oculis · quia sensus
visus magis discernit · quā quicūqʒ alt'
sensus · sʒ illi attribuerunt iudiciū trac
tui que est magis matialis · quā quicūqʒ
alius sensus · voluptas aūt papitur tac
tu · et ista ē magna ignorancia · de re
sublimi et alta · sʒ de sūmo bono tribuisse
iudiciuʒ infimo sensui · s · tactui glosa
Quemadmodū inquit omnia sciencia] Rō
illoꝝ qui ponebant sensus eē iudices boī
et mali ē talis Omnis sciencia hʒ ortū a sē
su · Sʒ de beata vita et sūmo bono ē sciā
eꝝ qđ beat ortū a sensu Et sic sensus discer
nit beatam vitam et sūmū boniī Volup
tas autem a sensualitate acceptatur · quia
nutrit et alicit · et plus delectat et que
tat appetituʒ sensus fruentis voluptate ꝛ
Dicimus beatā eē que scđm naturā sūt] Vel glo
ponsio sen · talis est Illa dicit' pfecta q
hic appellat beata · et integra in quali
bet natura que hʒ complementuʒ sue bo

uirtutis naturalis ꝫ illa que sunt i pncio
sui eē nondum hent complementū sue
bonitatis · sicut infantes nōdū sunt pleni
hoīes aut completi arbuscule que iam
incipiunt de terra pullulare nōdū sunt pfec
te arbores ꝫ vm illos infantes pnt esse
beati · quia hent illos sensus delectabiles
actiones sensibiles Et tribuunt infancie
beatitudinē · ad quam uix homo comple
tus cū multo labore · et mlto studio · et
exercicio uirtutū pot puenire et iuuenit̄
cōn̄ illos qđ cacumen loco radicis radix
ē aqua inicium arbores suscipiunt Cacu
men ē ad qđ complete arbores ultimo
perueniunt Vult dicē qđ illi attribuunt ī
beatitudinem pueris que puericia ē ra
dix hūane uite Beatitudo aut̄ ē cacu
men · et sublimitas hūane pfectionis
Cōn̄ istos inuehitur inet qđ magis er
ror eet infanti existenti in utero mat
no de quo adhuc nescitur utrū sit mas
culus ul' femina assignare btitudinē ꝫ
infans parum distat · i · p pnam etatē
elongatur ab eo qui ē in utero mater
no · quia qūtū ad noticiaz sūmi boni
et sūmi mali utēqꝫ ē in maturis et
inhabilis · quia uix in matura et pfec
ta etate ad hanc noticiam peruenitur ·
At nō magis infans adhuc boi capax glō
Dicit qđ infans ita ē habilis ad sūmū bo
nū et beatitudinē sic arbores et aīalia
bruta · nam sūmū bonū et beatitudo ra
cionis ē pfecte · que rō pfecta cessat ī infan
tibus et bestijs et arboribꝰ Ponit tamen
distinctionē inter ista · nam arbores
et bruta nūquā erunt beata · nec nūquā
perueniunt ad noticiam sūmi boni Infan
tes aut̄ nondū peruenit ad noticiā sūmi
ꝫ in etate pfecta poterunt peruenire Et sic
concludit qđ beatitudo nō est in quolibꝫ
tpe · nec in qualibꝫ etate pfecta et ideo
tm̄ distat ab infancia qūtū ultimū a
pō · nam infancia est pma etas pfecta
etas ē ultima que ē pfecta Et ideo di
cit qūtū ab inicio pfectū inicium uocat
infanciam · et sic concludit qđ in tenero
corpusculo videlꝫ modo nati infantis · uel
adhuc in utero materno existentis non
pot eē hoc bonū bonū arboris nō pot eē
in semine Si dicis aliqđ arboris glō
Ondit quid beatitudo ē sūmū bonū hoīs
et ē ultime etatis p exm de arboribus
et de satis · i · de rebꝰ seminatis sicut tri
tico et alijs bladijs quorū bonū nō est
in pma etate · ꝫ in ultima qū scīis fru
menta ad debitum maturitatē pduc
erit Tale ē in arboribus · quia in prima
etate fructū nō faciunt Conformiter dicē
eē hic in hoībus quorū sūmū bonū differ
tur usqꝫ ad ultimā etatem Nam nō ē in
infancia nec in puericia nͤ in adolescēcia

Improbet temerarie speret se posse p
uenire et sic concludit qꝫ reseruat hoc
bonū ulteriori etati in quo ē rō pfecta
pr longū studiū et experienciā et ex
ercitiū uirtutum Liber animꝰ est glō
Ostendit quid sit illud sūmū bonū Et
uult dicē qđ ē uirtus pquā animꝰ sit
liber · et sit rectus · et omē fortunā sub
icit · et ipē nulli rei subicit Nō hic qđ
animꝰ ē liber p exclusionē maiorū
uicia enī animū subiciunt seruituti Vn̄
tullꝰ in paradoxis liberū dicimꝰ eum
quem nulla uiolencia compellit · uocat ueniendū ē · eicit
abeundū est Comminatur timendū est
Isti nedum seruū · ꝫ uilissimū manci
piū dixerim · sit aut̄ animꝰ rectus p
desideriū eternorū et conteptū ter
renorū Erecti enī nō illi animi deqꝫ
bus persius dixit O curue in terris anime
et celestiū inanes Tales enī celestia
post ponunt · et terrestria cupiunt · tales
subiciuntur utriqꝫ fortune aduersam timē
do et psperam cupiendo ꝫ animꝰ ū
tuosus ē utranqꝫ fortunā subiciat psp
eram nō cupiendo et aduersam nō ti
mendo · et sic utramqꝫ contempnendo
Dixisti inquit aliqđ bonū eē arboris glō
Mouet hic cū aliqđ bonū dicat eē arbo
ris et herbarū · quare nō aliquod bonū
et infancie Rndꝫ qꝫ qū dicimꝰ aliqđ
bonū eē arboris nō loquimur pprie de bo
no · sed intelligimꝰ pfectionē quā hēt
arbor ꝫ pprie bonū ē solū in roē pfecta
Et isto modo carent bruta et arbores
et herbe Infantes aut̄ ppter ī fancie rc̄
Quō bonū ad quadruplicem illā
naturam se habeat · s · arboris aīalis
hoīs et dei qualiter in nullo bonū
est in quo racio non est Seneca
Quatuor hee nature sunt arboris
aīalis hoīs et dei · hec duo quia ra
cionabilia sunt eadem naturā ha
bent Illa diuisa sunt et alterū immor
tale alterū mortale est Ex hijs ergo
unius bonū natura pficit dei · s · alte
rius · cetera · s · in sua natura pfecta sunt
nō uere pfecta aliquis abest rō · hoc ē
demū pfectū est · qđ scđm uniuersam na
turam pfectū est Vniuersa aut̄ natura
racionalis est · cetera pnt in suo ge
nere pfecta eē In quo nō pot beatum
ta eē · nec id pot quo btā uita pficitur
Beata aut̄ uita hoīs efficit̄ in mutu
aīali bonū nō ē Mutum aīal sensu cō
phendit pūcia pteritorū reminiscatur
cū id incidit quo sensus admonetur
tamqꝫ quos reminiscatur Reminiscat
ur cū ad iniciū eius admotū est In
stabulo quidē nulla illi uia ē qūis ī
sepe calcate memor iam est Tercium
uero tpus · i · futurū ad iunta nō ptiet

Quo nō g° pot eoꝝ videri pfecta natura
qnibꝰ pfecti tpūs eni tribꝰ ptibꝰ cōstat
ptito pnte et futuro aīalibus tn̄ qd̄
brevissimū ē intra cursum dati pn̄s
ptiti rara memoria ē Nec unq̄ revo
catur nisi in occursu pn̄ciuz Non pot
g° pfecte nature bonū et inpfecta eē na
tura aut si natura hē qd̄ habent et sa
ta Nec illud nego ad ea que videntur
sc̄dm naturaz magnos esse mutis aīa
libus impetus et concitatos sz inordi
natos ac turbidos Nunquaz aut aut in
ordinatuz ē bonū aut turbiduz Quid g°
inquis Omnia aīalia pturbate et indis
posite moventur Dicerē illa pturba
te et indisposite moveri si natura illoꝝ
ordinez caperet Nunc moventur sc̄dm na
turam suam pturbatur eniz id qd̄ esse
aliū et nō pturbatū pot sollicitū ē
qd̄ pot eē securuz Nulli viciuz ē nisi
cui virtus pot eē mutis aīalibus talis
ex sua natura motus ē Sz ne te diu
teneam erit aliquid bonū in muto aīa
li erit aliqua virtus erit aliqd̄ pfec
tuz sed nec g° bonū absolute nec virtus
nec pfectū Hec eni racionalibꝰ otin
gunt soliū qnibꝰ datū ē scire quare qua
thenus quemadmoduz Ita bonū in nullo
est nisi in quo rō ē Quā nunc ptinet
aut ista disputacio queris et quid
aīo tuo pfutura sit dico Et exercet illū
et acuit Et utiqz aliqd̄ actū occupacio
ne honesta tenet pdest aut etiā qd̄ mo
ratur ad pn̄a ppeanteꝰ Sz illud dico
nullo modo prodesse possunt magis si
tibi bonū tuū ostendo si te a mutis aī
alibus separo si cū deo pono Quid in
quam vires corporis alis et exces pe
cudibꝰ istis maiores feris natura con
cessit Quid extollis formam Cuz oīa
feceris a multis aīalibus de core vince
ris Quid capillum ingenti dilige
cia comis qū illuz ul' fideris more
partoruz ul' germanoꝝ more vire
ris ul' ut scire solent sparseris in quo
libet equo de pcior iactabitur iubba
orrebit in leonū cervice formosior
Cum te ad velocitatem paraveris par
lepusculo nō eris Vis tu relictis in
quibꝰ vincere necesse est duz in aliena
niteris ad bonū reuti tuū Quod est
hoc Animus sz emūdatus ac purus
emulator dei sup humana se extolles
nichil extra se suū ponens rōnalis aīa
lis Quod g° inte bonū ē pfecta rō
hac tu ad summū finez evoca inqūtuz
pot plurimū crescere Tunc beatuz te
eē iudica cum ex te tibi gaudiū omne
nascatur cum visis que hoīes eripi
unt optant custodiunt nichil veris nō
dico qd̄ malis sed qd̄ velis breve tibi
formulam dabo qua te meciaris qua
pfectum eē iam sencias Tunc habebis
tuū bonū Cum intelliges infelicissimos
eē felices li. eodem et epistola eadem glo
Quatuor i. ī bonū natura pficit dei sz al
terius cura hoīs Vult dicē qd̄ btitudo dei
inest sibi a natura sz acquirit eam cura
i. studio et exercicio virtuose sic ē sma ar. i. ethi
Cetera sz in sua natura pfecta sunt vult glo
dicē qd̄ aīalia et arbores nō pnt dici si
pliciter et absolute pfecta sz pnt bene
dici pfecta in genere nature sue Sz hō
pot dici p absolute pfectus quia ē nature
racionalis Natura eniz rōnalis universaz
naturam comphendit s'm senecaz Et con
cordat cum gg in omelia sup ūbo ewā
gelii predicate ewan'm omī creature hz
eni intelligere cū angelis sentire cum
aīalibus vivere cū herbis eē cū lapidibꝰ
Et sic hō ē universa creatura Et hoc ē qd̄ dic
seneca universa aut natura rōnalis est Et
iō dicit qd̄ pfectio hoīs pot dici simpliciter
et absolute pfectio respectu totius na
ture Sz alia nō pot dici pfecta nisi cuz
adicione et determinacione sz Et ex hoc cō
cludit qd̄ bonū simpliciter potest dici esse
in hoīe In brutis nō et herbis nō pot i
eē bonū simplr̄ bonū aut simplr̄ ē vita
btā que pot eē in hoīe et in brutis non
Mutiz aīal' ostendit qd̄ in aīalibus glo
mutis nō pot eē simpliciter pfectio nec
vita btā et ē rō sine talis Illa res nō ē
simpliciter pfecta que nō comphendit oīa
tpa Tempus aut distinguitur in ptitū pn̄s
et futuruz Bruta aīalia pn̄s tpūs appre
hendunt ptituz inpfecte Nam dicit aīalia
hent memoriam de via quā pambulave
runt qū venerunt ad pn̄ciam vel et hent me
moriam de cibo qū pvenerunt ad locū ubi
ceciderunt Sz qū sunt in stabulo de hijs nō
hent memoriam Et sic comphendunt p
sens et aliqualr̄ ptituz futuruz nō nullo
mō comphendunt Et tunc ocludit sic qd̄ nō
comphendit oīa tpa nō est simpliciter per
fectuz nec pot hrē vitam btām Sz bruta
nō comphendunt oīa tpa g° nō sunt pfecta
nec pnt hrē vitam btām Et hec summa p
fectio nō pot eē nisi in eo qd̄ simplr̄ pfec
tuz est Et hoc ē qd̄ dicit nō pot g° pfecte
nature bonū inpfecta esse natura &c glo
Magnos eē mutis animalibꝰ impetus
Vult dicē qd̄ illud nō pot eē pfectuz
simpliciter et beatuz qd̄ hz motus inordina
tos et turbidos Et aīalia muta hent mo
tus inordinatos et turbidos quia habe
ant magnos impetus et concitatos er
go nō possz dici simpliciter pfecta nec hrē
vitam btām Qd̄ nō dicit hic bruta hrē
motus inordinatos et turbidos corrigit
dcm̄ suū et dicit qd̄ natura ordinē illoꝝ
motuz comphendit et iō nō pnt dici

simpliciter inordinati s; moventur sm naturam. Preterea no pnt dici inordinati motus nisi qui pnt ee aliqn ordinati. Sz motus aialium sut naturales. go no possut aliter ee quam sut. go no sut inordinati. Preterea no pot ee viciu; ubi no e virtus. s; aialia bruta carent virtute. go vicio carent. go motus eoz no sut viciosi nec inordinati. Sollicitu; e qd pot ee securu;) Vult dicere qd motus brutoz aialiu; no pnt dici inordinati. quia no pnt dici inordinati. nisi qui pnt ee ordinati. et no pnt ee viciosi. nisi qui pnt ee virtuosi. et non pnt ee soliciti. nisi qui pnt ee securi. quia contraria hent fieri circa idem. Cum igr no possut ee motus aialium ordinati no pnt etiam dici inordinati. Sed ne te diu tenet) glo determinat istam qonez et dicit qd in bruto non pot ee pfectum et bonu et virtus no simpliciter et absolute. s; sm gradum nature sue. Sz simplr bonu e solum in hente usu racionis in homine cui datu e scire. quare qt et quemadmodu; Vult dicere qd solus homo operatur opa virtutis que virtus consistit in consideracione debitaz circustanciaz de quibus circustanciis agit tullius in rethorica. ar. ii. ethi. ubi ondit qd mediu virtutis e diversimodi sm diversas circustancias. de quibus circustanciis hic notat tres. s. quare qd ptineat ad cam. quemadmodu; agendi. et quare qd ptinet ad intencionez finis glo Qui uiae ptinet ista disputacio quis) respondet hic seneca qoni quia potat pponere lucillius videl; querendo ad quid essz utilis ista disputacio et assignat quatuor utilitates. Prima quia aniu; lucillij poterat subtilis vitaru; rez consideracio. Sca utilitas e. quia occupat mente eius. et exercitacione honesta considerando pro et contra q hic pposita sut. et determinacione finale iuste qois. Tercia utilitas. quia si commissurus erat turpia interim du ista legeret turpia no committeret. et sic lectio ista differret et differret opaciones turpes. Quarta utilitas e. quia nobilitatem ai humani ostendit ista epla quam ondit sup excedere ceta aialia. et ee nature divine. Et hoc e qd dicit animus aialibus separo et cu deo pono. Parthoru;) parthi sut illi qui hitant glo ultra eufraten. qui tuc tpis portabant capillos. Germani sut alimani. qui tuc tpis portabant capillos iunctos per ligamen vel per insulam. Scite sut illi qui hitant in litoribus ponti in regione aquilonis. qui tuc tpis portabant capillos sparsos. Vult dicere q quicunq; homo tollat et comat capillos imitatur ab equis et leonibus. Nam iuba equi in crinibus e decor. et iuba leonis cu; magno decore e horribilior vel horridior. Animus. s. emundatus ac purus) hic glo describit summu; bonu humanu; qd est beatitudo

que facit animu; emundatu; et puru. Ut que ponit que ptinent ad virtutes tercij gradus. quas virtutes seneca solas reputat Unde macrobius sup somp no scipionis cas sic describit Tercij sut purgati defecatique ai. et ab omni mundi huius aspgine pressi purique detersi. Illic prudencia est divina no q in electione pferre. s; sola nosse. et huius tamqua nichil sit. et aliud intueri. Temperancie terrenas cupiditates no reprimere s; penitus oblivisci. Fortitudinis passiones ignorancie no vincere ut nesciat irasci cupiat nichil Iusticie ita cu supa et divina mente sociari ut servet perpetuu cu ea fedus imitando. De ista materia p. tr. de abstinencia. c. ii. in glo q incipit minus magna sequitur glosa Tunc beatum te ee iudica) bona ai sut summa bona Gaudiu; aut nuq; e nisi de bono. et io oz summe gaudere de summo bono Et ideo dicit ar. x. ethi. ut gaudiu et voluptatez ee coniuncta convicta felicitati que felicitas consistit in aia. et e 2m seneca; summu et bonu solu; Sm aut ar. summu; bonu. sed sut alia bona organice 2m deservienciam felicitati ut divicie. et exteriora oia et bona corporis ut sanitas fortitudo et pulchritudo de quibus omnibus cu sint bona pot gaudere s; 2m senecam cu honestu; sit solu; bonu solu de eo e gaudiu; . et istud bonu honestu e intus in aia Et io verificatur qd dicit cu exte tibi gaudiu oriie nascetur. s. de intriseco summo bono Quin insis que hoies eripuit) glo ponit aliam odicionez ad cognoscendu se ee pfectu; v; qd nichil desideret. et nichil velit de bonis exterioribus que bona exteriora hoies rapiut et desiderat et custodiunt Quin intelliges infelicissimos ee feli) glo ponit terciam condicionez per qm homo cognoscere possit se ee pfectu; v; qu indicat illos qui sut in psperitatibus constituti divites et potentes et magna domina hentes ee infelices ymo infelicissimos Et ratio ista est Existimant eni sola extrinseca ee bona. Et io in eis acquirendis et augendis et custodiendis totu suu conatu; ponunt. que tn no sut bona scdm senecam et 2m ar sut infima bona. refert valerius ti. de sapient dictis ab anaxagora fuisse petitu; quis e felix. et respondisse nemo ex hiis quos tu felices existimas sed eni; in eo numero repies qui ate ex miseris ee nosantur. non erit ille divicijs aut honoribus habundans Item qm popularia bona no sut vera bona Sequere illu inuet qd est veru bonu) Petium ai quo ad optima qqz servi calcatis popularibus bonis ibas Non desidero te maiorem meliorezq; fieri quaz moliebaris fundamenta tua multu loci occu

paueriit Tantum effici quantum conatus e
et illa que tecum in animo tulisti tracta ad
summum sapiens eris · si clauseris aures
quibus ceram parum est addere spissamen
to firmiore opus est quam in sociis usum
ulixem ferunt Illa vox que timebatur
erat blanda non tamen publica · at hec que ti
menda est · non ex vno scopulo · sed ex omni
terrarum parte circumsonat pertinebere itaque
non vnum tamen locum insidiosa voluptate su
spectum · sed omnes urbes surdum te amati
ssimis tuis presta bono animo mala perueniunt
et si felix esse vis deos ora ne quid tibi ex
hiis que optant eueniat Non sunt ista
bona que in te isti volunt congeri Ve
rum bonum est quod beate vite causa
et firmamentum est sibi fidere hoc autem
contingere non potest nisi contemptus est at la
bor · et in eorum numero habitus · que ne
mala fieri enim non potest ut vna res modo
mala sit modo bona · modo leuis et perferenda
modo expauescenda · labor bonum non est
Quid ergo est bonum laboris contemptio
Itaque in vanum operosos culpauerim Rur
sus ad honesta intentes quanto magis in
cumbuerit minusque sibi inicia consurgere
permiserit admirabor · et clamabo Tanto
melior surge et respira et ex clium istum
vno si potes exupera spiritu Generosos animos
labor nutrit libro · iiii · epistola xiii · glo
Sequere 7 · i · popularibus bonis) popularia
bona hic vocat diuicias potencias et dig
nitates que communiter ab hominibus desiderantur
que seneca iubet contempni volens et im
petum cum aduersum beatitudinem peruenendi
ad quam lucillus peruenire mollie bat · a · co
nabatur · et ad hoc posuerat latissima fun
damenta et hoc est quod dicit fundamenta
tua multum loci occupauerunt ad similitudi
nem eius · illius qui vult facere amplam ha
bitationem · et quod fundamenta spaciosa fa
ciat Ita lucillus amplitudinem virtutum vo
lens eligere lata fundamenta future beati
dinis fodit ad opera · s · virtuosa se dispo
nendo et omnia alia contempnendo Vnde
ortatur ipsum quod tale edificium astruat
qualia fundamenta fodit Et hoc est quod dicit
Tantum effice quantum conatus es 7c glo
Si clauseris aures) Omerus reffert
ulixem audiuisse cantus syrenarum cum
dulcibus melodiis Sunt autem syrene mon
stra marina · que pro media parte sunt mulie
res pro media parte sunt pisces quorum propositum
erat dulcibus cantibus ulixem et so
cios sopire et sopitos deuorare · sed ulix
es aures suas et sociorum suorum cera clau
sit ne audiret illos suaues cantus
Conformiter dicit Seneca dulcia verba
amicorum et consanguineorum ne audiant
aures debent claudi · non solum cera sed etiam
firmiore spissamento ne s · aliquid au

diatur Et hoc est quod dicit surdum te amati
ssimis tuis presta · et causam surditatis
assignat · quia bono animo mala precantur
bonum animum vocat propter dilectionem quam ipsi
ad lucillum habebant cum desiderabant hono
res promotiones et dignitates · et diuici
as que hic appellat mala · quia in delectatione ca
usa istorum malorum sunt Et ideo dicit Seneca quod
ipse oret eos alios deos qui nichil habeat de
hiis que sui sibi desiderant · et dicit quod vo
ces · s · similium desiderium alios desideriorum
optancium talia audiuntur per totum orbem
sed illa vox syrenarum blanda et suauis
audiebatur tamen ex vno scopulo Et ideo vo
ces istorum sunt periculosiores · et ideo magis
cauende · que voces desiderant ea que non
sunt bona · nam solum illa bona sunt que ho
minem beatum faciunt · huiusmodi autem beatum hominem
non efficiunt Et ideo dicit ea esse nec bona nec
mala · ut diuicie honores et huiusmodi extrinseca
Sibi fidem) Salamon dicit Iustus glo
quasi leo confidens absque terrore erit · nam
homo virtuosus qui solum virtutes bona repu
tat · et illa bona reputat · et apud se habet
que perdere non potest est securus · et se ipso confidit
et ad habendam securitatem non indiget
laborare pro custodia sui Et ideo dicit dicit
omnem laborem et sollicitudinem contempnit
Neque bona sunt neque mala) Secundum Sene glo
cam diuicie et dignitates et cetera huiusmodi
sunt in medio differencium que non sunt bona et
neque mala · si enim essent ~~mala~~ bona bonos
facerent habentes · ut probauit supra epistola 7c
c · quod incipit quod bonum est bonos facit · ne
que enim sunt mala que habentes non semper fa
ciunt malos · sed sunt in medio indifferencia
um · et in eodem medio ponit laborem · quia
indifferenter contingit bonos et malos laborare
Laboris contemptio) dixerat supra quod glo
fides sibi pertinebat ad beatam vitam et ad
talem confidenciam · et securitatem non
oportebat laborare · ut patet in glo que incipit
sibi fidem Et sic contempnere laborem et so
licitudinem pertinent ad beatam vitam et est
in medio bonorum talis conceptus Et posset
aliquis dicere laborantes ergo culpandi sunt
Respondit Seneca quod non sunt culpandi · illi qui
laborant ad repplenda inicia et intelliguntur
ad virtutes non sunt vituperandi sed lau
dandi Sicut eneas · a · eneydos comen
dat socios laborantes per varios casus per
tot discrimina rerum Isto modo sibilla loquitur
enee Reuocare gradum super aquas euadere
ad auras · hoc opus hic labor est Et apostolus
paulus labora ut bonus miles christi Et sic
labor comendabilis est eorum qui nituntur
ad honesta Et talibus loquitur seneca
et introducit verba virgilii ortantis ad ascen
sum montis Quem montem hic vocat
diuinum qui ascensus erat difficilis · et non
poterat sine labore et conatu celeriter ascendere

di quam celeritatem exprimit qui dicit et tr
duum isti invosi potes ex supra spiri et sce
leriter te expedias · de ascensu virtutis mō
tis · et sic concludit quod labor laudabilis est
et spiritus nobiles generosos nutrit
Item quō summum bonum ex tuis sensibus instr
umenta nō querat · S · tē de sapiencia vel
ꝯ sapiente · ca · ij · Item qui nō statim
bonum est qd' ē necessarium · et qui si beatum bonum
et necessarium · S · tē · de beato · c · ij · Item
qui nullum bonum sine racione est · et qua
liter omne bonum divinum est · S · tē · de vir
tute · ca · ij · Item quō vera et magna
bona nō dimidantur · sed omnium et singulorum
sunt tota · S · tē · de avaricia · ca · iijo · Item
quō id bonum vocandum nō est quo deus
ab homine superatur · et qui bonum summum sit
in animo · et que sunt vera bona · et que
bona in opinione · S · tē · de beato · ca · iij · Item
quō bonum omnium mortalium sit mortale
et qualiter verum bonum nō moritur · S · tē · de
amissione · ca · primo · Item qui nullum bonum
adiuvat habentem nisi ad cuius amissionem
animus ē preparatus · S · tē · de amissione · c ·
ij · Item qualiter pot quicumque aliquem bonum
facere secum ē ad hoc aut ut sit bonus o
pus ē velle · S · tē · de animo · ca · iij · Item
qualiter quedam que videntur bona mali
bus quam hominibus plenior contingunt eo · tē · ca
iij · Item illa sunt vere bona que rō dat
solida ac sempiterna que cadere nō possunt
nec discrescere nec minui eo · tē · et cap
Item que opinione sunt bona habencia no
men commune cum veris · eod · tē · et ca · Item
magna bonitatis ē velle fieri bonum · S · tē
de bono · ca · i · Item quō tria bona sunt
prima gaudium pax salus patrie ꝯam
materia felicia ex pressa ut patria victor
mentis tē Tercia ut modestus in censis
probus multus et conveniens gestus · S · tē ·
de bono · ca · iij · Item summum bonum decrescere
nō pot · eod · tē · et ca · Item quō quedam
sunt bona prima quedam secunda quedam medi
a · et que sunt illa eod · tē · ca · iiij · Item quō
et si materia boni contra naturam sit bonum tamen
nunquam · et quid sit summum bonum hominis eod
tē · et · ca · Item quō bonorum propositum sit
consentire nature · et qualiter omnes nature
assenciunt eo · tē · et · ca · Item de bono quod ē
inter meras voluptates · et de eo qd' ē inter
tristicia et acerba · et que conveniencia · et
differencia utriusque eo · tē · et ca · Item quod licet
secundum epicurum duo sunt bona ex quibus summ
um bonum componitur eo · tē · et ca · Item omne
bonum optabile est eod · tē · et ca · v · Item quod
summum bonum super gradum nō habet eo · tē · c · vi
Item bonum honestum nec intendi nec remit
ti · pot sic · nec regula secundum quam rectum proba
ri solet flecti pot eod · tē · et ca · Item an
paria sint bona adversa fortiter portantis
et prospera honeste iudicantis · et eius qui

ante currum vehitur in vectus nō eodem
tē · et · ca · Item quō bonum uno modo perit
ꝯ · terra sit in malum qd' natura nō patitur
quia omnis virtutis opus et omne virtutis in
corruptum manet eo · tē · et ca · vij · Item
quō omnia suo bono constant ubi induat
exemplum de vite vino et cervo eo · tē · et cap
Item quō unum bonum qd' honestum eo · tē ·
ca · viij · Item quid bonum hominis · quia rō
et qd' hoc ē bonum hominis qd' qui habet eciam
si aliis destituitur laudandus ē qd' qui
nō habet in omnium aliorum copia dampnatur et
atque reicitur · eo · tē · et ca · Item qualiter
hoc unum bonum ē ꝯ · honestum qd' nō tamen
perfectus animus sed generosus quoque et
indolis bone sentit · eo · tē · ca · ix · Item
quō qd' bonum ē bonos facit qd' induat
de bono in arte musice · eo · tē · ca · x · Item
quō bonum in arte musica duobus mo
dis dicatur · ꝯ · in ordine ad effectum et
ad artem · eo · tē · et ca · Item summi boni
locus ē animus qui nisi purus et sanctus
fuerit deum nō capit · eo · tē · et · ca · Item
nō in omnes bonum cadit · nec quelibet pos
sessorem patitur · eo · tē · et · ca · Item querit
utrum ex malo bonum fiat et concludit quod
nō magis nascitur ex bono malum vel con
trario · quam ficus ex olea bona enim dege
nerare nō possunt · et sicut ex turpi honestum
nō nascitur · ita nec ex malo bonum · eod
tē · et · ca · Item quō bonum inter se possunt
et exercent virtutes et sapienciam in suo sta
tu continent · eo · tē · ca · xij · Item quod natura
omne bonum carum ē bono · et sic quisque con
siliatur bono quemadmodum sibi eodem tē
et · ca · Item qd' nō habet vir bonus bonum
est eo · tē · ca · xiiij · Item querit quid sit
bonum · et aliqui dixerunt quod bonum est
qd' invitat animos aliqui vero bonum esse
dixerunt qd' apeticione sui movet · alii qd'
ad se impetum animi secundum naturam movet eod
tē · ca · xv · Item nō pot esse bonum nisi cui
aliquid honesti inest · et quid inter sit in
ter bonum et honestum · eo · tē · et · ca · Item
bonum est qd' secundum naturam bonum ē · qd' maxime
intelligendum ē de bono honesto eo · tē
et · ca · Item nichil ē bonum nisi qd' honestum
ē eo · tē · et · ca · xvj · Item quō in irracio
nabili nunquam erit bonum in eo qd' dum est
racionale pot esse imperfectum bonum eo · tē · ca
xvij · Item sicut omnis natura bonum suum
nisi consummata nō profert ita bonum hominis
nō pot esse in homine nisi cum rō perfecta fue
rit eo · tē · et · ca · Item qualiter verum bonum
nec in arboribus nec in mutis animalibus ē · h
aut qd' in illis bonum ē predicacione bonum
dicatur eod · tē · et ca · Item bonum eidem
in mutum animal nullo modo feliciorum enim me
lioris que nature · quia nisi in rō locus
ē bonum nō ē eod · tē · et · ca · Item tunc ha
bebis bonum tuum cum intelliges infelicissi

mos ee felices eo ti. 3. ca. Item qd sit
verum bonum qd est beate vite sit causa et
firmamentum eo ti. et ca. xix. Item quod
bonum sincerum ee debet et ab omni sin parte
incorruptum et quale bonum sit non qd plus
prodest eo ti. et ca. de comodo Item omnia
alia bona preter honestum bonum sunt falsa
et adulterina eo ti. de consilio ca. ij Item
quod bonum agitat animum et quodam i
modo format et continet eo ti. de corpore ca.
iij. Item qui alia bona iudicat preter bo
num honestum in fortune venit potestatem
que in comoda consequatur eo ti. de bo
nesto. ca. i. Item quod preter iter bonum et
malum cogitacio ee eo ti. de lacrimis. c. i.
Item dari bonum qd potuit auferri pot
eo ti. de libertate. ca. i. Item quod in certi
malum bonum e sum fieri eod ti. ca. ij Item
quale qui didicit et intellexit constitucio
nem sine racionem suum bonum quod numquam
reficiendum sit sibi ipse percipiet et post
exemplum de cocillatore eo ti. de precepto ca. i.
Item bonitas non e peximus ee meliorem
eo ti. de sapientia ca. ix. Item querit an qd
futurum e eo qd futurum sit bonum et qd
non probat quia qd bonum e prodest nisi aut
presencia non potest prodesse Rursus quod oro
te qd nichil e adhuc iam bonum e eo ti.
de tempore. ca. iiij. Item quod quis possit si
mul ee in bono et malo nec ista bonum
et malum possunt simul ee eodem ti. et cap.
Item quod bonum sine honesto e et hones
tum omnibus par e eo ti. de virtute c. ij
Item quedam res bona non sunt sed propositum
utentis et servantis inquantum re racionem con
veniente modum eo ti. ca. iiij. Item quod
nemo e casu bonus. e. ti. ca. viij. Item
quale si omne bonum in animo e quicquid
illum confirmat extollit et amplificat bo
num e eo ti. de bono. ca. viij. Item quod bo
sit suo iure quam brevem vitam pot facere eo ti.
de vita. ca. v. Item id verum bonum e qd
numquam defungitur. eo ti. c. vij. et cetera

Casus Quando non sumus obli
gati illi qui casu nobis
profuit et voluntatem ad hoc non habuit

Quidam nobis profuerint Sene
dum voluit vicio quia voluit
non tamen illius ideo beneficium debe
mus quia periculosa eorum consilia
fortuna deflexit in melius An exti
mes me ei quicquam debere cuius manum cum
me peteret percussit hostem meum qui no
cuisset nisi errasset Saepe hostis cum
aperte perierat eciam meis testibus abrogavit
fidem et infra adversarius meus dum
dicit gravia et iudicem superbia offendit et
in unum testem temere demittit causam
meam erexit et infra Quam multos
vulnerae morbus eripuit quosdam ne ad
ruynam domus sue occurrerent invicem

vadimonio tenuit ne in piratarum manus
pervenirent quidam naufragio consecuti
sunt nec hiis tamen beneficium debemus quia i
extra sensus officii casus e li. vj de beneficiis
Quidam nobis profuerint) ponit questionem glo
qui aliquis non habet animum beneficiandi no
bis et preter propositum et contra aliquem prodest no
bis utrum si preter propositum benefacientibus no
bis obligemur Respondet qd non obligamur et
ponit casum de eo qui voluit percutere nos
et casu percussit hostem nostrum et sic profuit no
bis contra voluntatem suam Ponit eciam alium
casum in litigio ubi hostis noster coram iudice
aperte mentitus e et mendacium suum iuramento
firmavit ex quo periurio iudex male infor
matus contra eum verus testibus eiusdem hostis
non credidit et sic suo periurio causam no
stram defendit contra intencionem suam Po
nit eciam alium casum qui in litigio adversarius
meus iudici superbe respondit et contra testem meum
temerarie loquitur Iudex comotus causam
erigit propter superbas et temerarias adversarii
mei obiectiones in quibus michi multum pro
dest preter voluntatem et contra intencionem
suam Et in omnibus istis casibus benefactoribus
nostris non obligamur quia intencionem et
propositum benefaciendi nobis non habuerunt
Quam multos vulnerae) ponit talem glo
casum Quidam debebant ire ad bellum
in quo forsan fuissent interfecti supve
nit egritudo eis ne irent ad bellum et ex
empti sunt a milicia Modo queritur utrum
debeant agere gracias morbo qui eripuit
eos a morte in bello Ponit aliam questionem
de eo qui detemptus a dominus advocatum
ante tribunal iudicis et sic impeditus e ne
rediret ad domum que domus ruyna corru
it et si ille redisset ruyna oppressus fuisset ideo
queritur utrum teneatur gracias reddere hosti qui
detinuit eum in iudicio ex qua detencio
ne liberatus e a morte Ponit et alium casum
quod quidam passi sunt naufragium et ex hoc nau
fragio consecuti sunt istud bonum qd non vene
runt ad manus piratarum in quorum manus
pervenissent nisi naufragium eos liberasset ideo
querit utrum debeant agere graciam naufragio
qd eos liberavit a piratis In quibus casibus
omnibus respondet Seneca quod sic obligati non obli
gantur liberatoribus suis qui casu profuerunt
preter intencionem et assignat racionem quia casus
est extra sensum officii Officium hic notat acti
vitatis ad operacionem aut virtuosam requirit
intencio operantis que intencio cessavit in casibus
supradictis Multum prodest qui docent
causalia et fortuita cito deficere et in

Parum in felicem virum viri Seneca
contulerit si illi stultam fiduciam
non permansure semper potencie ex
cusseris docueris quam mobilia ee que dedit
casus et maiore cursu fugere quam vene
runt nec hiis propor cionibus quibus adsumma

pervenitur e retroiri sed sepe inter fortunam
mariam et ultimam nichil inter est h. eodem
Parum infelicem contuleris] Monet glo
sionem ut minimi pauperes et inopes possint pro
desse et dare beneficia divitibus et in magnis
prosperitatibus constitutis et ratio est quia
magnum beneficium est doctrina salubris oste
dere eis quod omnia fortuita sunt mutabilia et
caduca et quod frequenter de magno statu ruit
in infimum et ista doctrina e magnum donum
et hoc e quod dicit parum infelicem contulle
ris s. illi stultam fiduciam etc et debet legi
interrogative et est sensus non parum contu
leris i. donavis infelicem i. in hominem divitem
quem ostendens ei quod non habeat confidenciam
in fortuna et sic stultam fiduciam de per
mansiva prosperitate detrahit sibi et veram
noticiam tribuit de rebus transitoriis que
non permanet Unde boecius introducit for
tunam loquentem de rebus transitoriis et
eorum mutabilitate hunc continuum ludum
ludimus infima summis summaque ymis mutare
gaudemus
Quod sapiens non eximitur casibus et calamitatibus humanis
sed erroribus humanis eximit se cogi
tando casibus esse subiectum Seneca

Hoc e quare sapienti nichil contra opinionem
dicimus accidere Non illum casibus
hominum excerpimus sed erroribus nec illi ut
voluit omnia cedunt sed ut cogitavit In pri
mis autem cogitavit aliquid posse successibus
suis resistere Necesse e levius ad animum
pervenire destitute cupiditatis dolorem cui
successum non utique promiseris Faciles eum nos
facere debemus nec nimium destinatis rebus
indulgeamus transeamus quo nos inqua
casus nos deduxit libro de tranquillitate
Hoc e et c. Non illum casibus] Sapi glo
entes subsunt casibus fortune sicut insipi
entes sed hoc inter est quod sapiens scit quod bo
na fortune sunt transitoria et mutabilia
Insipiens autem credit prosperitatem semper du
rare et quando contra credulitatem suam de divi
tiis ruit in paupertatem impatientissime fert
talem mutationem quam ipse nullo modo pre
vidit Sapiens autem pacienter fert quia pro
visus e ad omnes casus subitos nichil enim
accidit quod accidere posse non credidit Ja
cula previsa minus feriunt ut dicit gregorius et sic
sapiens est exemptus ab humanis erroribus
eorum qui non credunt prosperitatem mutari sed
non est exemptus ab humanis casibus glo
In primis autem cogitavit] Dicit quod oportet e imme
diate supremus Sapiens cognoscat mutabi
litatem et ideo considerat quod prosperum successum suum
ut in divitiis honoribus et huiusmodi possit inter
dici et impediri et sic iam fortunam deduci
et ideo leviter fert talem mutationem quia
previdit eam et hoc e quod dicit necesse est
levius ad animum pervenire destitute cupidi
tatis dolorem cui successum utique promiseris

Nam sapiens non promittit sibi permanen
ciam illius status sed bene considerant
quod status ille poterat deficere et sic preme
ditatus dolorem pacienter tulit et ultimo
ortantur nos seneca quod simus faciles ad admis
sionem temporalium et feramus adversa que for
tuna et casus tribuit Quod non fortuna al
cior sublimiorum periculosiores habet
casus quam fortuna humilis pauperum cho
rus casus rerum deplorans mortem ypoliti

O quanti casus humana rotant Minor in parvis Fortu
na furit leviusque ferit
leviora deus Servat placidos obscura
quies prebetque senes casa securos Admota
ethereis culmina sedibus Euros excipi
unt notos Insane borei minas ymbri
ferumque chorum Raro patitur fulminis
ictus humida vallis quarta tragedia
O quanti casus humana rotant] Fedra autem glo
erat noverca ypoliti incidit in amorem
eius et requisivit eum stupro Ille exterritus or
ruit scelus et fugit de hoc ff. delyrua
cit unde fugit autem ypollitus et cum esset in
curru et iter per montem iuxta mare equi
viso monstro marino precipitaverunt se et qua
driga oppressit ypolitum et mortuus e
Multitudo quam hic appellat chorum lo
quitur super casu predicto et dicit quod illi qui
sunt in dignitatibus constituti maiores
ruinas paciuntur quam homines plebei Et
hoc e quod dicit minor in parvis fortuna
furit et assignat causam quia deus cui sit su
me sapiens leves conditionis homines leviter
ferit et magnos graviter punit Et dicit
quod homines obscure quietis i. qui non sunt
noti stant securi in domibus suis sed alta
palacia concuciuntur a ventis ut ab euro
qui e ventus ad partem australem i. a vento
qui e collateralis noto et dicit enim ym
briferum quia ut ad dicit plumas et
dicit etiam quod percuciuntur a borea qui est
ventus aquilonaris et alti montes et al
te turres frequenter percuciuntur a fluminibus
sed valles et parve case raro a fluminibus
invaduntur Per hoc denotatur quod in
alto statu et dignitate constituti paciuntur
maiores ictus fortune quam homines parve
condicionis Quod non clitemestra de re
ditu mariti s. agamenonis principis
grecorum turbatur quia thorum eius
violaverat concubendo cum egisto et ipse
agamenon cassandram filiam regis
priami duxerat in uxorem super quo in
dignata tractavit de morte viri et
constituta intra dolorem iram et spem
ac timorem deliberat se contra casum et nu
trix hoc dissuadet Clitemestra dicit

Quocumque me ira quo dolor quo
spes ferat huc ire fluctibus per
gam dederam ratem ubi animus
errat optimum est casum sequi Nutrix

Ceca est temeritas que petit casum ducem
viij tragedia Quociemque ire uelis Aga glo
menon fuit princeps grecorum super troyam
ubi stetit x annis et egisto consobrino suo
dimisit gubernacionem regni et uxoris sue
custodiam que vocabatur clitemestra Egi
stus autem concubuit cum ea et causa concu
bitus fuit ocium ut dicit ouidius de reme
dio amoris ubi scribit sic Queritur egistus quare
sit factus adulter Causa in promptu est
quia desidiosus erat Senece autem videtur
sentire quod hoc fecit in vindictam nam
atreus pater agamenonis occidit fratres
egisti et coxit eos et dedit eos comedere
patri suo thyesti De hoc vide titulo de crudelita
te ca fateor Clitemestra autem audiens
quod agamenon reddibat a troya timuit pu
niri de adulterio vel quod salti perderet egis
tum quem multum diligebat Irata eciam
erat quia agamenon super induxerat ali
am uxorem filiam regis priami Et ideo
deliberaverunt interficere regem fecit enim sibi
fieri tunicam triumphalem et dum indu
eret eam egistus securi percussit eum et ha
buit sibi reginam et regnum Vnde ingho
meneydos ipse in mens vocat agamenonem
michi meum et subiungit Magnorum duc
tor acium a grecorum coniugis infinite p
ma inter dextera operyt de urbi asia sub
sedit adulter qui isti habebat in animo con
tulit cum nutrice sua et maritum Et habe
bat spem vindicte Et quod ipsa erat parata
facere sicut casus occurreret sicut faciunt
illi qui in tempestate committunt navem flu
ctibus Et subiungit quod ubi animus vagabun
dus erat et nescit quid faciat deo sequi
casum et facere quod oportunitas casus subminis
trat nutrix dissuadet et dicit quod non commi
ttat de casibus quia animus temerarius
est cecus qui petit talem ducem scilicet casum

Quomodo eadem racione quis Calamitas
felicitatem bene et non calamitatem
fortiter ferat vide titulo de fortitudine c. ij
Item quomodo hoc possunt ad usus virtutem ca
lamitates dampna et iniurie quod adversus
sus solem post nebula vide titulo de misero vel
miseria c. ij Item quis sit animus ca
lamitosus et futuri anxius vide titulo de ani

Cauillacio

Quomodo cauillacione c. i
millaciones nocent
et qui constanciam prestare non possunt

Quid nocentur latine sophismata
ta questio ame Multa temptaue
runt illis nomen imponere Nullum
hesit videlicet quia res ipsa non recipieba
tur a nobis nec in usu erat Nomen quod
repugnatum est aptissimum tamen videtur in
quo cicero usus est Cauillaciones vo
cat quibus quisquis se tradidit questin
culas quidem vanas nectit ceterum ad
vitam nichil proficit neque forcior fit neque
temperancior neque clarior At ille qui philo
sophiam in remedium suum exercuit ingens
fit animo plenus fiducie inexsuperabilis
et maior adeunti Quod videlicet magis euene
rit montibus quorum proceritas minus apparet
longe intuentibus cum accesseris tunc
manifestum fit quod in arduo summa sint Ta
lis est enim uniuscuiusque verus et rebus
non artificiis philosophus Inedicto stat
admirabilis celsus magnitudinis vere non
exurgit in plantas nec summus ambulat
digitis eorum more qui staturam adiu
vat longiores quam quam sunt videri voluit
Contentus est magnitudine sua Quid in
contentus sit eo usque crevisse quo manum
fortuna non porrigit Ergo et super humana
est et par sibi in omni statu rerum sive secundo
cursu vita procedit sive fluctuatur et per
adversa et difficilia hanc constanciam ca
uillaciones iste de quibus paulo ante loque
bar prestare non possunt ludit istis animus non
proficit et philosophiam a fastigio deducit in pla
num nec te prohibuerim aliquando ista agere sed
tunc cum voles nichil agere hoc tamen habent
in se pessimum dulcedinem quamdam sibi
faciunt et animum subtilitatis specie induc
tum temptant et morantur cum tanta
rerum moles vocet cum vix tota vita suf
ficiat ut hoc unum discas vitam contempnere
quid regere inquis Secundum opus est Nam
nemo illam bene rexit nisi qui contempse
rat Valerius libro xx epistola c xi glo
Quid nocentur etc id est non quod repugnatum est
sophismata et fallacie quas tradit Aristoteles in
libro elencorum non recipiebantur a romanis
eo quod doctrina illa videbatur puerilis et vana
nam romani tunc nolebant recipere nisi doc
trinam verum et solidam Vnde superior catho
carmadem critolaum et dyogenem philosophos
et oratores grecos censor existens de roma
expulit eo quod romana iuventus totaliter
ad eos confluebat quorum doctrina mollis
erat et suavis et verba apta et exquisita
habebant Vnde catho reputavit iuventutem
fieri molliorem et plus ab esse populo bella
tori in moribus quam prodesse in ingeniis et
ideo eos expulit Eadem racione fallacie Aristotelis non
recipiebantur Et ideo nomen latinum non
habebant quia in usu non erant finaliter
cicero imposuit nomen Et que dicebantur
sofismata apud grecos dicta sunt cauilla
ciones apud latinos quarum exercicium et u
sum questiones vanas et inutiles vitit +
que moribus humanis nichil proficiunt Nam per
eas homo non fit iustior nec in adeundis peri
culis forcior nec in tollerandis adversitatibus
paciencior nec refrenandis cupiditatibus
temperancior Et ideo ista per philosophie post po
nenda est quia per eam homo non fit altior animi Et
hoc est quod dicit nec clarior nam tale exer
cicium animum facit infirmum et puerilem

et ideo dicit qd̄ phīa assimulatur in reme
diu3 bonor3 moru3 Quam siquis assimit
fit alti aī· et repletur fiducia sua· et nul
las timens adu̾sitates· a quibꝰ scit se non
supari Et hoc est qd̄ dicit Jnexsuperabilis
Maior adeuntiꝰ Magni montes ab asp glō
icientibꝰ longe nō uidentur altitudinis
cuiꝰ sūt ꝫ de ꝓpe aspicienti· et ascendē
ti· et mensuranti altitudinē3 suam· uidē
tur illiꝰ altitudinis· cuiꝰ sūt· Jta ē de ueo
phō morali et nō u̾bali· qd̄ altitudo sua
eminens ē quā nō ꝓpendūt longe aspi
cientes· ꝫ cū eo pēticiantes cognoscūt qꝛ hēt
animu3 altissimu3· et transcendentē oīa
tpalia· et fortuita q̄ sicē īferiora se despiciat et
contēpnit Non exsurgit in plantis glō
Jlle qui uult uideri maior q̄ sit erigit
in plantis· et corpus suū· quātu3 pōt· et +
ambulans suīmis digitis· et pedes eri
git in altu3· et mentitur staturam suam
longiorem eē q̄ sit Et hoc faciūt hoīes p
ui ꝫ illi qui sūt ueri magni nō sic se ex
tendūt qui magnitudinē3 ueram hēnt Vult
dicē Seneca qd̄ uerus phūs moralis hēt
ueram magnitudinē3 et iō nō oꝫ maiorē
ondere se quā sit ꝫ u̾bosi phi mendaciter
et uane se ondūt magnos Et dicit Seneca
q̄ bīi dꝫ eē gtentus· q̄ ita creuit in altū
q̄ fortuna nō pōt ibi porrigē manū Hec
ideo dicit· quia uerꝰ phūs gtempnit oīa
fortuita et despicit ꝓspera· et nō timet
adu̾sa quor3 imutabilitate uerꝰ phūs
nō mutatur· ꝫ idem ꝑmanꝫ sibi utrinq3 firmū3
Hanc constanciaz ostendit firmitatē glō
et constanciam ueri phī sup utraq3 for
tunam· et dicit· q̄ istam firmitatē3 facit
phīa moralis· ꝫ phīa u̾balis que gsistit ī
sophismatibꝰ· et cauillacionibꝰ nō facit fir
mitatem ꝫ uarietatē3· et ostentacionem
et animu3 deꝑmit Vide Seneca epl̄a cxvii
dicit sic· questiones subtiles minuūt anī3
nec ut putas exacuūt ꝫ ut extenuant +
Vult dicē qd̄ nō faciūt hoīē3 subtilē3 ꝫ gra
cilem ad modu3 illor3 qui uolunt fustem
acuere· eleuant inde de suba fustis· et exte
nuant ipām et reddūt debiliorē3 et magis
gracilem Jta aīꝰ istis questiunculis extenuat
et nō ꝓficit in aliqua re seriosa et uirtuosa
Ludit istis animꝰ nō ꝓficitꝰ ostendit glō
ad quid sint utilia illa sophismata· et dicit
qd̄ animꝰ inutilibꝰ delectatur sicut ī ludo ī
quo nullu3 ꝓfectu3 u̾tutis acquirit· ꝫ anīu3
fatigatu3 rebus seriosis recreant et oblec
tant· et recte sicut dicit Arꝰ· iiii· ethiꝰ de
u̾tute eutropelie· qd̄ debemꝰ ea uti raro ꝗ
quā sumꝰ fatigati ꝑ recreacionē3 et solaciū
recte eodem mō concedit hic Seneca usū
cauillacionu3 hoī fatigato· et uolenti qui
escere Et hoc ē qd̄ dicit nec te ꝓhibuerim ī
aliquā ista agere sed tūc qū uoleus nicha age
At filosofiam a fastigio dicit implaui glō

Inter alia mala que faciūt sophismata
et cauillaciones ē unū precipuum qd̄ phi
losophiam debꝫ tractare de rebꝰ diuīs et
moribꝰ hūanis deducit ab altitudine tā
te gsideracionis ad planū· i· ad ymu3· ꝫ·
consideracionis u̾bor3 sicut deducit Seneca
Epistola cxvii Dulcedine quadam sui glō
hoīes nam q̄runt apparere· et ista appa
rencia ē eis ualde dulcis qd̄ uideantur
litterati et acuti· et qd̄ sciant nectere falla
cias et soluere eas· hanc aūt apparenciam
faciūt sophismata· et cauillaciones et se
ducūt animu3 sub spē subtilitatis Que
re uera nō est subtilitas· ꝫ gracilitas ꝑ
qua3 animꝰ extenuatur· de hoc Vide· et
c· eodem in glō· que incipit hanc cons
tanciam Et sub illa spē subtilitatis anīu3
temptat de uarietate eius aīꝰ allectus
deducit tempus in eis Et hoc ē qd̄ dicit
temptant· et morantur Anim tantare
ru3 moles nocetꝰ doctrina moralis que glō
docet gtempnere uitu3· et nō timere mor
tem ē magna reru3 moles ꝑꝑ pōderositā
tem· et auctē3 grauiu3 sniar3· et ista doct
na dꝫ nos aduocare ad studendu3 in ea· et
ad dimittendū truffas· et u̾bosa sophisma
ta· quia talis doctrina ē ualde utilis· et doc
trina sophismatum est uana et inutilis

Cecus uel cecatus

Quo adoles
cens luxuriosus a sodalibus cecatus
ut reciperet mille denarios de pub
lico scd̄m legem sc̄ptu3 de quoru3 de
narior3 solucione agitur pro et cont
declaracio ꝑma li· iii· de luxurioso

Q ecatus de pu a sodalibꝰ excecatꝰ se ꝑ pu
blico mille denarios accipiat decē
adolescentes cū bona sua comedis
sent sortiti sunt· ut cuiꝰ nomen exisset
ex pacto excecaretur· et acciperet mille
denarios Exijt sors cuiꝰdam excecatus ē
petit mille denarios negantur par una
coū excecatum hij sūt ocli quos timuis
tis mariti ob legem obrogandam si exce
cat hoīes Nulli rex publica dat mille de
narios nisi qui inuictus accipit Dic mīe
miserere si cum excecaueris nō dixisti
Res publica debilitatem consotur nō emit
Consumptus patrimonijs membra cōfert
utilius ē rei publice uiui cecu3 compelli
quam uenenum fieri Non solus a nobis pe
tit alimenta ꝫ ꝑmus alamenum qui ꝑꝑr
alitur nō alam qui ꝑꝑr alimenta debili
tatur Sic fit ubi hoīes maiore3 ꝑtem
uite in tenebris agunt ut nouissime so
lem qū supuacuu3 fastidiant pars altā
pro excecato Jllis nouē nichil daturus ē
nō minus fauorabis erit si eos a quibꝰ
excecatus ē decipit Circumuentus adoles
cens ab illis nouem ueteranis consūp
toribus solus inquit nouem cogentibꝰ

resistere non potuit Omnia ex composito facta sunt Unius mencionem intulit oes approbauerunt electus e qui sortiretur sors eius que exiret prima subiectum e cui repugnaret excecatus est Si circumuentus inquit est iniuriam persequatur deinde agat talionem petat indebitum primum e ut habeat unde uiuat . de cecitate meam p. ... de diuite ul' diuicijs ca viij . Item excecant propter lumen et inse continet opes ea dem tractatum . et amplo Sequitur glose Ista glo prima prima ad . c . precedetes qd regere

Quid regere inquis] quia commendauerat doctrinam et contemptum uite . poterat dicere lucillius q magis debuit monere seneca de regendo uitam uirtuose . quam con temptuendo . ad hoc rndet et dicit q primum opus est regere eam . quia nullo pot bene regere uitam nisi qui contempserit eam.

Cecus de publico] hic primo ponit glo lex que talis est . cecus de publico mille denarios accipiat Ista lex indebitur lata intuitum pietatis ad subuenien dum illis qui non poterant se iuuare et ca dario ponit casum de decem adolescenti bus malis qui uiuendo luxuriose cum bo na sua consumpsissent . et amplius non ha berent unde uiuerent . ordinauerunt inter se qd unus eorum excecaretur cuius videlicet nomen primo exiret ponebantur forte omnia nomina in diuisis cedulis . et postea unus eorum acci piebat cedulam occurrentem et cuius nomen ibidem fuisset reptum Ille deberet decoca ri Et ita factum e unus eorum excecatus est et factus cecus petit mille denarios scdm legem septam Hij sunt oculi] Ista e obiectio contra cecum qd non dz hre mille denarios Et primo conatantur iudices ut illi non miserantur sed detestantur . et odiant Et e una de cautelis posita ab Ar . iij rethorice ubi dicit sic . de necessitate oz ut non specu lemur solum in probantibus . et facientibus fi dem . extra ipsum . et quali fiant Sed i hijs que inclinant iudicem . et inducunt ad passionem . aut ad iram aut ad alias passiones quas intendimus Et post dicit Cognicio iudicis quali se hi proficit plu rimum in iudicijs Ideoque ipsorum iudicia erga eos quos amant . et erga eos quos odiunt . non uniformiter se hent . nec erga eos quibus sunt irati . et quibus sunt tranquilli aut omnibus propterea uno penitus sunt di uersa Sic igitur iudices prouocant ad iram et odium contra excecatum . narrando mala ipsius excecati qui sollicitabat et prouoca bat uxores alienas ad ulterium . Et hoc e qd dicit hij sunt oculi quos tenuistis ma riti . quasi dicat non debetis ei misereri qd perdidit illos oculos per quos uiris ux ores deducebat ad turpia Ulterius ondit qd illa lex in nullo sibi suffragatur . quia

illa lex non fuit lata ad hoc ut hoies cupi ditate illius legis . et subuencionis exce carentur . sed ut uiolenter excecatos . et quanto lex ista dz ee causa excecacionis eet lex iniqua et iniqua . et ideo deberet abrogari Si aut intelligatur sine lex non dz dari pecunia nisi illi qui inuictus accipit . i . illi q contra voluntatem suam excecatus est et uinc tus uenit ad hanc neccitem ut capiat pecuniam

Dic nunc miserere] Excludit hic comp glo assionem qua possit hre rone tante miserie propter quam merito pot petere cecus ut sibi mise reantur ad hoc rndz qd tunc debuit petere miam . quando illi nolebant excecare et ideo si tunc non petiuit nec nunc debet petere glo

Res publica] ostendit qd cecus ille indi dz hre . quia lex illa lata est . ut res publica cecitatem consolaretur . sed in casu isto non e consolari cecitatem sed est emere eam propter hoc enim excecauerunt eum ut hrent mille denarios

Consumptis patrimonijs membra] Uult di glo cere qd illi qui uergunt ad inopiam patri monio consumpto si habeant corpus integrum membra conferunt eis ut possint laborare et sue necessitati prouidere Ulterius e responsum

ponitur alia ratio qd ceco dz subueniri non glo debeat . quia si isti ceco dantur mille de narij nouem adolescentes socij sui excecan bunt se ut pro quolibet mille denarios recipiat Si aut uideant istum nichil huisse de publico non excecabunt se et sic propter istum repulsam reseruabuntur a cecitate . Et hoc e qd dicit unum cecum repelli quam nouem fieri Nam si isti darentur alimenta . non darentur uni soli . sed daremus isti primo . et successiue alijs se excecantibus . et ideo uoluntarie excecant se unusquisque dabimus . Et hoc e qd dicit non alium qui propter alimenta debilitatur a excecat glo

Sic fit ubi hoies] Concludit causam uo luntarie excecacionis . et dicit qd illi qui ducunt uitam in malis ducit eam in teneb ris . nam mala tenebre sunt . et animam exce cant Et ideo solem et lucem que eis non necessariam fastidiunt et ideo se excecant glo

Illis nouem] Hic incipit actio pro adolescen te excecato . Et prima ro e qd debebat sibi subueniri . et lex in eo seruari . quia illis nouem excecantibus nichil datum e . et hoc sibi in fauorem ee dz qd illis nouem detesta tur qui enim excecauerunt . et maliciose i hoc processerunt . nam ex condicto unus proposuit . et alij acceptauerunt qd ille cuius nomen primo exiret excecaretur Et elege runt eum qui debebat sortiri Et posuerunt nomen eius et cedulam in primo loco Et ubi adolescens dependit maliciam et fraudem sociorum contra dicit Sed contra dicto nichil ei ualuit nam nomen eius primo extraxerunt et eum renitentem uiolenter excecauerunt glosa

Si circumuentus e inquit e] Possit rndem uni assignate pro adolescente qui dicebat se cir

cinentum et deceptum Si est deceptus et violentatus proponat hic in iudicio contra illos et prosequatur iniuriam suam et petat rebellionem Talio est quando eandem penam recipit qui intulit ut si aliquem excecavit excecantis oculi eruantur Istud genus pene ar. v. ethi. vocat contrapassum ut videlicet tale dampnum quisque paciatur quale intulit. Hinc obiectori respondet quod hoc intendit agere quia dum ista lis in iudicio ventilatur et tempus longum deducitur per obiectiones et responsiones et terminos assignandos interim ipse certissime moriretur Et ideo petit quod sibi servetur lex de subvencione mille denariorum ut habeat unde vivat quo facto videbitur quid debeat in iudicio proponere contra fraudem sociorum

Cena vel cenare

Contra illos qui turpe existimant cum servo cenare et contra illos eciam qui cenando aliqua indecencia faciunt

Libenter ex hiis qui a te venio Seneca sinit cognovi familiariter tecum servis tuis vivere. hoc prudenciam tuam hoc erudicionem decet Servi tui ymo humiles amici Servi tui sunt ymo conservi Si cogitaveris tantundem in utrosque licere fortune Itaque rideo istos qui turpe existimant cum servo suo cenare Quare nisi quia superbissima consuetudo cenanti domino stancium servorum turbam circumdedit Est ille plus quam capit et ingenti aviditate onerat distentum ventrem ac desuetum iam ventris officio ut maiore opera omnia egerat quam ingessit. at infelicibus servis movere labia. nec in hoc quidem ut loquantur. licet virga murmur omne conpescitur Et ne fortuita quidem verberibus excepta sunt tussis sternutamenta singultus Magno malo ulla voce interpellatum silencium luitur Nocte tota ieiuni mutique perstant Sic fit ut de domino loquantur quibus coram domino loqui quidem non licet At illi quibus non tantum coram dominis sed cum ipsis erat sermo quorum os non consuebatur parati erant pro domino porrigere cervicem periculum imminens in caput suum avertere In conviviis loquebantur sed in tormentis tacebant Deinde eiusdem arrogancie iactatur proverbium. totidem hostes esse quod servos non habemus illos hostes sed facimus Alia interim crudelia et inhumana pretereo quod nec tamquam hominibus quidem sed tamquam iumentis abutimur Quod cum ad cenandum discubuimus Alius sputa detergit. alius reliquias temulentorum subditus colligit Alius preciosas aves scindit et pectus et clunes certis ductibus circumferens erudita manum in frustra excutit Infelix qui huic uni rei vivit. ut altilia decenter secet. nisi quod miserior est qui hoc voluptatis causa docet quam qui necessitatis discit Alius vini minister in muliebrem modum ornatus

cum etate luctatur non potest effugere pueriam sed retrahitur Iamque militari habitu glaber retritis pilis aut penitus evulsis tota nocte pervigilat quam inter ebrietatem domini ac libidinem dividit et in cubiculo vir in convivio puer est Alius cui conviviarum censura permissa est perstat infelix et expectat quos adulacio et intemperancia aut gule et lingue revocet in crastinum Adice observatores quibus quibus dominici palati noticia subtilis qui sciunt cuius illum rei sapor excitet. cuius delectet aspectus cuius novitas nauseabundus erigi possit. quid iam ipsa societate fastidiat quid illo die esuriat Cum hiis cenare non sustinet et maiestatis sue diminucionem putat ad eandem mensam cum servo suo accedere li. vi. ep. lxvii Item quod non sit cenandum singulariter nec edificandum luxuriose V. ti. de concordia. ca. i. Item de cena gaii cesaris in qua multorum adhibito consilio devorarunt tributa trium provinciarum V. ti. de gula. c. i. Item quidam cenant tecum quia digni sunt quidam ut sint V. ti. de amore capitulo i. Item quod est cena sumptuosa flagicius V. ti. de virtute. c.

Libenter ex hiis etc. usque hoc prudenciam tuam: Cum Commendat hic seneca lucillum quod cenabat cum servis suis et assignat racionem commendacionis quia pertinet ad prudenciam et ad doctrinam moralem non fastidire aut contempnere servos. quia esto quod sint servi sunt tamen homines et sunt contubernales id est in eodem hospicio manentes et sunt humiles amici. et si eos fortuna fecit servos Ita potest quemcumque dominum et quantumcumque magnum facere servum Et sic fortuna tamen potest in servum quantum in dominum. Et ideo quilibet dominus debet reputare servum suum conservum Et deridet hic seneca illos qui turpe existimant cenare cum servis et istam malam existimacionem habent per malam consuetudinem quia volunt habere multitudinem servorum servientium et stancium qui cenant Sequitur glosa

Est ille plus quam capit Describit hic insolenciam dominorum cenancium Et primo quantum ad ipsum cibum quem quando avide sumunt et in maiori copia quam possint digerere et sic distendunt ventrem honeratum multitudine ferculorum quod est contra naturam ventris que est recipere cibum egerere cum maiori cura et humidancior cautela quam fuerunt cibus ingestus Secundo eorundem dominorum describit insolenciam quantum ad servos quos volunt assistere mense et tenere silencium et ille qui prius est servus cum virga facit signum quod nullus audeat mussitare. Et hoc est quod dicit virga murmur omne conpescitur etc. glosa

At ne fortuna quidem Vult dicere quod prohibeantur servi non solum loqui sed eciam tussire et singultare et ita verberabantur

tussientes et insingultantes ac si fuisset locuti. cum tamen singultus et tussis non sunt actus voluntarii. et quocumque modo silencium rumperet servi verberabantur stare muti et ieiuni ante dominum tota nocte cenantem glo

Sic fit ut de domino loquantur) ostendit condicionem dominorum malorum circa servos. et modo ostendit condicionem servorum contra dominos. et dicit quod sic servi mali tractati quibus non est licitum loqui cum dominis. in absencia eorum male loquntur de dominis. sed illi servi qui bene tractantur a dominis. et quibus non est eos cosnetum scilicet quia habent potestatem loqui cum dominis socialiter et domestice parati erant omne periculum dominorum transferre in personas suas scilicet pro dominorum defensione se ipsos exponere periculo et

In convivio loquebantur) ostendit condicionem bonorum servorum cum bonis dominis. et dicit quod illi servi qui dulciter tractabantur a dominis poterant loqui in omnibus sicut placebit eis. sed in tormentis tacebant quando torquentur ut aliquod secretum domini sui revelarent potius substinebant tormenta quam vellent denudare secreta et hoc est tormentis tacere huiusmodi exempla multa repperies in valerio titulo de fide servorum erga dominos Alius preciosas aves

precinssis turpibus obsequiis servorum glo erga malos dominos scilicet in portandis honeribus. et in obstergendis sputis. et recolligendis reliquiis. hic agit de ministerio minus indecenti. scilicet de scindendo aves coram domino quod ministerium cum arte et diligencia multa oportet circumducere manum eruditam in tali obsequio. et de quibusdam avibus ponere pectora ante dominum. et de quibusdam ponere clunes id est posteria. et sic oportet discernere altilia id est aves in quibus partibus meliores et sapidiores sint. et meliora ponere ante dominum. et artificiose scindere. et dicit seneca quod ille est miser qui huic officio deputatur sed est minus miser qui hoc ministerium discit cum necessitas quam dominus qui hoc ministerium docet causa voluptatis Alius vini minister

ponit turpem et sceleratam condicionem glo pincerne servienti luxurioso domino et prius condicio quod modo mulieris ornabatur scilicet per ornamentum lapidum et auri et per unguenta quibus erat deputatus ut esset pulchrioris coloris et hoc est quod dicit seneca in prologo declamacionum Mollitie certare cum feminis capillum refrangere gracilium simulare ad muliebres blandicias vocem extenuare et immundissimis ut ita dicam mundiciis extollere nostrorum adolescencium specimen est et hoc est quod dicit in muliebrem modum oportet natus etc. a condicio est quod conabatur talis minister apparere iunior quam esset. et istam apparenciam procurabat evellendo pilos barbe et hoc est quod dicit retritis pilis aut penitus evulsis. et sic retrahuntur id est retro trahitur id est ostendit se minoris etatis quam sit et

sed non potest ita simulare etatem quod appareat puer et hoc est quod dicit non potest effigere puerciam quia iam est in habitu militari hoc est dicere quod licet corpus magnum et potens ad gerendum arma etc. est glaber id est sine barba quamvis est vellet et dicit quod talis in animo est puer et imberbis sed in cubiculo est vir per virilia adulta et plena barba et talis minister tota nocte serviebat domino in duobus scilicet in dando sibi bibere et serviendo libidini cum nam sicut dicit paulus in prima epistola ad romanos et hoc est quod dicit hic seneca qui inter ebrietatem domini ac libidinem dividit glosa

Alius cui convivarum) ponit ministerium alterius servi quod dominus facit indicem super convivas ut attendant diligenter qui sit digni in crastinum revocari ad convivium et ille attendit diligenter qui ut bonus adulator cuius verba placent domino. et illos in crastinum invitat quorum linguam vel quorum gulam adulacionem et mores credit placere domino Adice observatores glo

ponit ministerium aliorum servorum qui habent observare palatum domini sui et discernere quibus saporibus stomacus sive plenus nausea per nimiam comestionem excitetur et qualis color cibi sibi placeat. et quis sapor vel color sibi displiceat. et quid fastidiat per sacietatem scilicet quia cibus placidus et alias placitus pluries et pluries sumptus per sacietatem vertitur in fastidium. et illa faciunt parari que illa die credunt ibi placere

Cibus

Qualiter cibo et potu et aliis ad vitam humanam necessariis sit utendum Vide titulo de eloquencia alias de actione capitulo iii. Item non prodest cibus qui statim sumptus emittitur Vide titulo de ingenio capitulo i. Item sic sumendus cibus ut famem sedet. et potus sitim extinguit Vide titulo de actione capitulo iii. Item quemadmodum petere delicatos cibos luxuriosi est ita usitatos et non magno paratos fingere demencie est Vide titulo de vita capitulo i. Item quod ad cibandum hominem non est necesse scrutari maria nec terras longinquas Vide titulo de gula capitulo i. Item de vicio illorum qui vomunt ut edant. et de cena gaii cesaris in qua multorum adhibito consilio devorant tributa trium provinciarum Vide titulo et capitulo eodem Item quod apicius rome artem parandi cibos delicatos invenit. et disciplina et arte sua mundum corrumpit Vide eodem titulo capitulo ii. et ibidem quod inventus et huiusmodi est habilis eciam sine magistro Item quod multitudo ciborum est causa egritudinum et mortis Vide titulo de auctore capitulo iiii sua rethor et titulo de gula capitulo iiii ubi eciam ponuntur alia mala Item de paratura piscis molli Vide titulo de gula capitulo in cubili nascunt pisces Item de multitudine et varietate ciborum et comessacione ac potacione nimis et malis ad hec

consequntibus · R · tt · de gula · c · ult' et penult'
Item quomodo sit comedendum R · tt · de conti
nencia · capitulo si continencia Sequitur et

Clamor

Qualiter intersit in
ter clamorem theatri et
scole require tractatum de eloquencia ca · 1 ·

Claritas

Quid de claritate post
mortem · et quod claritas est
sit opinio bonorum virorum · et in quo con
veniat cum fama · et an sit laudantis
vel laudati bonum · et quomodo claritas sit laus
bonorum · et quid de fama gloria laude
et claritate · et quid intersit inter lau
dem et laudacionem et quid eciam inter

Quomodo molestus claritatem et gloriam ese
tus est iocundum sompnium videnti
qui qui excitat aufert enim volup
tatem eciam si falsam affectum tamen vere ha
bentem sic epistola tua michi fecit in iniuriam
Reduxerunt me cogitacionem apte traditum
et iterum si licuisset ulterius Juvabat de
eternitate animarum querere · ymo me herci
le credere Credebam enim me facile opini
onibus magnorum virorum · rem gratissimam
promittencium magis quam probancium · Dabam me
me spei tante iam eciam fastidio michi
iam reliquias etatis in fracte contempnebam
in inmensum illud tempus · et in possessio
nem omnis evi transiturus cum subito experge
factus sum · epistola tua accepta · et tam bel
lum sompnium perdidi · Quod repetam si te
dimisero et redimam · negas me epistola
prima totam questionem explicuisse in qua
probare conabar quod nostris placet · clarita
tem que post mortem contingit bonum esse
Id enim me non soluisse quod opponitur no
bis nullum inquiunt bonum ex distantibus con
stat Quod interrogas mi lucilli eius
dem questionis et loci alterius Et ideo non hoc tamen
sed alia quoque eodem pertinencia distuleram
Quedam enim ut scis moralibus racionabilia
inmixta sunt Itaque illam rectam partem et ad
mores pertinentem tractavi Nunquid stulti
sit ac supervacuum ultra extremum diem cu
ras transmittere · an cadant nostra bona no
biscum nichilque sit eius qui nullus est an
ex eo · quod cum erit sensuri non sumus antequam
aliquis fructus percipiant peti possit hec
omnia ad mores spectant Itaque suo loco po
sita sunt · atque a dyaleticis contra hanc opinionem
dicuntur seggregranda fuerunt · et ideo seposi
ta sunt Nunc quia omnia que dicitur persequar
deinde singulis occurram nisi aliquid pre
dixero intelligi non poterunt que refellentur
Quid est quod predicere velim quedam conti
nua corpora esse ut hominem quedam esse compo
sita ut navem domum · Omnia denique quorum
diverse partes iunctura in unum coacte sunt
quedam ex distantibus quorum adhuc membra
separata sunt tamquam exercitus populus senatus
Illi enim per quos ista corpora efficiuntur iure
aut officio coherent natura deducti et
singuli sunt Quid est quod eciam nunc predicere
velim Nullum bonum putamus esse quod ex
distantibus constat Uno enim spiritu unum bo
num contineri debet ac regi unum esse unius bo
ni principale · hoc si quando desideravis per se
probatur Interim ponendum fuit quia in
nos nostra tela mictuntur Dicitis inquit
nullum bonum ex distantibus Claritas autem
ista bonorum virorum secunda opinio nam
quomodo fama unius mala existimacio sic
nec claritas uni bono placuisse Con
sentire in hoc plures insignes et spec
tabiles viri debent ut claritas sit hec
autem ex iudiciis plurium efficitur · i · distan
cium Ergo non est bonum Claritas inquit
laus est a bonis bona reddita Oracio
vox est aliquid significans Vox autem
licet virorum sit bonorum Nec enim quicquid
vir bonus facit bonum est Nam et plau
dit et sibilat · sed nec plausum quisquam nec
sibilum licet omnia eius admiretur · et
laudet bonum dicit non magis quam sternu
tamentum aut tussim · ergo claritas bonum
non est · ad summam dicite nobis utrum lau
dantis an laudati bonum sit Si laudantis
bonum esse dicitis tam ridiculam rem facitis
quam si affirmetis meum esse quod alius bene
valeat · sed laudare dignos honesta actio
est Ita laudantis bonum est · cuius actio est
non nostrum qui laudamur · at qui hoc quereba
tur Respondeo nunc singulis cursim pri
mum an aliquid ex distantibus bonum Etiam
nunc queritur et pars utraque sentencias habet
Deinde claritas requiritur multa suf
fragia · potest et unius boni viri iudicio esse
contenta Nos bonus bonos iudicat Quid
ergo inquit Et fama erit unius hominis ex
timacio · et in fama unius maligni et
sermo gloriam inquit quoque latius fusam
intelligo Consensum enim multorum exigit
diversa enim condicio est · et illius Quare Quia
si de me bonus vir sentit · eodem loco
sum quo si omnes boni idem sentirent
Omnes enim si me cognoverint idem senci
ent · par illis idemque iudicium est equenon
inficiantur desidere non possunt Ita pro eo est
ac si omnes idem senciant · quia aliud
sentire non possunt ad gloriam et famam non
satis unius opinio Illic idem potest una sentencia
quod omnium Quia omnium si percontetur una
erit hic diversa dissimilium iudicia sunt
difficiles affectus dubia omnia in vani
tes levia suspecta putes tu posse unam
omnium esse sentenciam Non est unius una sentencia
Illi placet verum veritatis una vis una
veritatis est fides est apud hos falsa sunt
quibus assenciuntur Nunquam de falsis sentencia est
variantur et dissident · sed laus inquit
nichil aliud quam vox est Vox autem bo
nis non est Cum dicat claritatem laudem esse

bonorum a bonis redditum iam nō aduo
cem refertur sed ad sniām licet eniʒ vir
bonus taceat sed aliq̄ iudicet dignū eē
laude laudatus est. Ptēā aliud ē laus
et aliud laudacio. hec vocem exhigit
Itaqʒ nemo dicit laudem funebrē sʒ lau
dacionē Cuius officiū oracōne constat cū
dicimus aliquē laude dignū nō uba illa
benigna hoīum sʒ iudicia ꝓmeritum Ergo
laus eciā taciti est bene sencientis ac bo
nū virū apud se laudantis. Deinde ut
dixi ad animū refertur. laus nō ad uba
que conceptam laudem egerūt et in
noticiā plurium emictūt laudat qui lau
dandum est iudicat Cum tragicus ille
apud nos ait magnificū esse laudari
a laudato viro laude digno Et cū eque
antiquus poeta ait laus alterius non
laudacionē dicit q̄ corrūpit artes.
Nichil enī eque. et eloquencia et omē a
liud studiū auribus deditum uiciauit
q̄ ꝑplaris assencio. fama vocē utiqʒ de
siderat claritas nō. pōt eniʒ citra vo
cem ɔtingere contenta iudicio plena
est nō tm̄ inter tacentes sʒ eciā inter
reclamantes Quid intersit inter clari
tatem et gl'am dicam Gl'a multorum iudi
ciis constat Claritas bonorum. cuius in
quid bonū ē claritas .i. laus bono abo
nis reddita utrum laudati an lauda
tis utriusqʒ in eū qui laudor. quia nā
a me amantē omnē genuit Et bene fe
cisse gaudio et gratos me invenisse v̄
tutum inter pces letor. hoc plium bonū
ē qd' grati sūt sed et meū Ita eniʒ aīo
compositus sum. ut aliorum bonū meuʒ
iudicem Utiqʒ eorum quibus istius sum boī
causa ē. istud laudamentū bonū v̄tute
eiʒ geritur Omnis eniʒ v̄tutis actio
bonuʒ ē hoc ɔtingere vl' nō potuisset
nisi ergo talis eēt Itaqʒ utriusqʒ bonū ē
merito laudari tam me hercules q̄m
bene iudicasse iudicantis bonū est. et eius
scd'm quem iudicatum ē Nūquid dubi
tas quin iusticia. et habentis bonū sit
et an bonū sit eius an debitū soluit ꝑ
nientem laudare iusticia ē. g° utriusqʒ bonū
est. libro. xix. ep'la. cij. Item quō parua
lumina claritas solis obscurat ꝑ. tr̄
de gaudio. c. iij. Item quō claritate so
lis. quidquid sine illo lucet absconditur
ꝑ. tr̄. de misero vl' miseria. c. ij. Itē q̄
pōt in hac claritate solis haben scintil
la momentiʒ ꝑ. tr̄. de vita ca. viij. glosa
Quo molestius ꝑ ij Iuuabat ꝑma ē ista
de eternitate animarum) Seneca hic appe
llat cogitacionē suam de immortalita
te anime somniuʒ. et assignat racioē
quia nō hʒ ꝓbaciones euidentes et cla
ras sʒ solum auctem magnorum virorū
quibus ipē credebat. et hoc ipm̄ credere de

lectabatur se eternalit' victurum Et ex ista
cogitacione cōtempnebat modicū tp̄s q̄ sibi
restabat in corpe Erat eniʒ tūc seneca val
de senex. sicut ipē testatur in alia ep'la ubi
dicit etas in ea nō descendit sʒ cadit Et iō
etatem suam hic vocat fractam ꝑ̄. glosa
Quid repetam si te dimisero) Vult dicē q̄
ꝑ ep'las lucilli obmisit cogitacionē suā
de eternitate animarum quam cogitacioē
hic appellat belluʒ somniuʒ a pulcram
visionem quā cogitacionē dicit se resūp
turum quō rūderit que oībus sibi missas ꝑ ep'las
lucilli Claritate que post mortē ɔtin glō
Vult dicē seneca qd' claritas que relinqui
tur. de bonis opacionibus defunctorum ē bo
nū quia laudant' et comendantur aīs
Et ē bonū viuenciū. quia defunctis red
dūt debitū sui .s. laudem et honorē que
opiō lucilli placet illis qui sūt eiusdem
opionis cū seneca Sʒ ɔquerebat' lucillius
cū seneca qd' nō soluat argumentū qd' fit
inꝯrium Et ait hoc argumentū nullū bo
num ē ex distantibus. sʒ claritas ē ex distanti
bus g° nō ē bonū. distantes. hic vocat
qui cōiunguntur in in vnū .s. multos hoī
es qui eandem opionē habent de vita de
functi. quorū quilibet ē ab alio distans. qʒ
videlicet vnus ē distans alius sed distincti
sunt realit' et diuisi q̄uis sint coniuncti ī
vna opione distinctorum. aut nō pōt eē vnicū
bonū. cū illi realit' nō sint vnum sed plures glō
Eiusdem qōnis ē loca alterius) Questiones
morales qd' homo debeat uti ad opa v̄tuo
sa. et qd' v̄tus ē summū bonū. et qd' ad v̄
tutem sequitur fama honor et gl'ia. et q̄ꝑ
post mortem v̄tuosorum remanet de eis cla
ritas in opione viuorum. omnā talia et si
milia ꝑtinent ad materiam moralem. sʒ
querere utrum claritas sit bonū. qō quidē mo
ralis ē. sʒ argumentum qd' fit ɔtrā. vʒ nullū
bonū est. ex distantibus ē argumentū logi
cale Et iō dicit senē qd' ē loca alterius locus
eniʒ ē sedes argumenti Vult dicē qd' q̄uis
qō sit moralis argumentū ē logicale et hoc
est qd' dicit moralibus rōnabilia iuncta sūt
racionabilia hic vocat logicalia argumenta
Seneca impcedente visione nō soluerat
quia nolebat tractare moralia. et ultrō
soluere argumenta logicalia. que segregauit
et se posuit. et ulterius ad hanc ep'laʒ soluē distulit
Quid est qd' ꝑdicē velim) Premictit glō
et ꝑsupponit quedam anteq̄ veniat ad so
lucionē qōnis Et ꝑmum qd' supponit ē. q̄
rerum quedam sūt ɔtinua ut homo qui est
vna res. quedam sūt ɔposita ex pluribus
distinctis que nō sūt ut nauis. ad cuius con
posicionē multa concurrūt. ex quibus tn̄ fit
vnū artificiuʒ. et ista vnitas ē minor quā
ꝑma Tercia vnitas ē realiter distinctorum
que nō sūt vnum natura sʒ vnū officio. sic
collegiuʒ canonicorum. sicut ɔuentus mona

chorum sicut exercitus et senatus et ista vni
tas e longe minor q̄ sup dicte alie duo i
vnitates quia realiter e ibi multitudo et of
ficio e vbi vnitas Quartum qd suppont est
qd vnū bonū nō pot ee distinctorum quos hic
appellat distantes quia vnitas debz bonū i
esse vnus rei et hoc e qd dicit nō enī spū
vnū bonū ptinen debet Vnū spū vocat
hic vnus hois nam vnus exercitus et vnum
collegium nō hz vnū spū sz singuli hent suū
spm ppm Hoc sigm desiderauis) Vult glo
dice qd pmissa ad pus supponantur sed
lucillius si voluerit hre de eis maiorem
euidenciam dabuntur alie pbaciones sed
hoc e qd dicit interim ponendum sunt i
supponenda sūt illa quatuor q supposita sūt
Quia in nos nrā tela mictimus) Senē glo
istius opiōnis est q claritas sit bonū sed
illi qui sunt cōrie opiōnis arguūt qd clari
tas nō e bonū ad hoc pbandum assumunt il
lud qd vltiō supposuerat seneca vz qd nul
lum bonū sit ex distantibus sed claritas
nichil aliud est quam virorum bonorum recta
et laudabilis extimacio de aliquo hoie v
tuoso boni aut viri sūt distantes i dis
tincti et sic nō pot illorum ee vnū bonum
Vnde pz qd vtitur telo senece cō ipm
telum hic appellat ppoicionem qua diceba
tur nullum bonum esse ex distantibus glo
Secūda opiō est) diffinit hic claritatem et di
cit qd claritas e opiō secūda i laudabilis et
bona quam hent boni viri de hoie vtuoso i
Nam hic accipitur secūda i bona Vnde vir
gilius in eneydos Et nos tua dext addi pe
de sacra secunda Est rō quia rex euander
fundabat herculi et rogabat eum qd pede
secūdo i bono et psp̄o veniret ad sacrificia eorum
Nam quō fama) Ostendit q adhuc q ali glo
quis dicatur clarus oz q sint multi boni
viri qui bonam extimacionem heant de
eo nam vnius bona extimacio nō sufficit
ad claritatem Et pbat p silitudinem de fa
ma et infamia et glia que oīa requirunt
multitudinem loquencium Et hoc e qd dicit
nō e vnius sermo simplex solum sz multorum glo
Plures insignes et expectantes) Vult di
cere q ad hoc vt homo dicat clarus oz
qd heat bonam extimacionem plurium nō
vulgarium sz insignium et spectabilium psonarum
Oracio est vox) arguit qd claritas nō glo
sit bonū sic Claritas e laus bonorum viro
rum reddita viro virtuoso sz laus e vox
vox aut nō e bonū quia e res naturalis
sic sternutacio et singultacio bonorum virorum
que singultacio et sternutacio nō est
bonū morale et p ōns nec vox nec claritas
Ad lunam dicite nobis) Iterum argue glo
bant cont senecam q claritas nō sit bonū
sic aut e bonū laudati aut e bonū lauda
tis si laudantis tūc idem e dicē qd ad me
ptinet qd laus bene valeat Vult dicē q

claritas e honor hois dicē aut q hic
honor hominum bene de eo extimancium est
res ridicula et tū pbat q sit bonū lau
dantium actio vnius cuiusqz est bonū agētis
sz laudare e actio laudantis g e bonū eius
hinc dicto occurrit seneca dicens qd
qrebat et istud erat in pposito vt clari
tas sit bonum illius qui laudatur glo
Potest et vnius boni viri iudicio ee ɡnta
dicebatur qd claritas nō erat bonū q
erat ex distantibus hoc e plurium distinc
torum bonorum virorum qui laudant hoiem
vtuosum ex quorum laude sufficitur clari
tas Isti argumento rūdz seneca q claritas
acquiritur hoi vtuoso per laudem vnius
boni viri solus ʒ' logs qd claritas e bonum
Quid g inquit) Obicit cōn istam so glo
lucionem sic Si claritas contracta iudi
cio vnius solum g i fama i infamia et
glia acquiruntur hoi ex iudicio hois vnius
quia de similibus idem e iudicium Ad hoc
rūdz q nō e sile de claritate fama i infa
mia i glia acquiruntur testiōnio tam bo
norum quam malorum Claritas nō solum
testiōnio bonorum Vnde si vnus bonus vir
laudat hoiem virtuosum pidem e ac si i
oms laudarent sed nō idem de fama et
infamia et glia quia acquiruntur tam
a bonis q a malis Bonorum aut et malorum
nō e vnicum iudicium sed varium et
frequenter filius ʒ malorum et vnus solus
hois mali nō e vni forme iudicium sed va
rium et multiplex sz omnium bonorum idem
e iudicium Et ideo claritas pot queri ex iu
dicio vnius boni viri sed nō fama nec in
famia i in glia requirit multitudo maior i
multitudo quia latius diffundit glia quam
fama et infamia et ista tria acquirunt
in iudicio bonorum et malorum et veritate et
falsitate et rō in eis oīa dubia et sus
pecta et vnius forma quia falsis nō e
aliqua firmitas sz claritas a iudicio solum
bonorum oritur quorum iudicium e idem qd i
vnius solum Et hoc e qd dicit quia de me
vir bonus sentiret eodem loco sum quo
si omnes boni idem sentirent Omēs enī si
ine cognouerunt idem sencient glo
Laus inquit nichil aliud e q vox) Iterum
obicit qd claritas nō est bonū sz claritas
e laus bonorum virorum sz laus e vox vox
nō e bonū morale g nec claritas Soluit
q nō refertur ad vocem sz ad sniam snia
aut bona e et esto q voce nō exprimatur
laus sz animo solo concipiatur laudatus
est de quo viri bene iudicant etc glo
Preterea aliud e laus) Ponit aliam solu
cionem que e declaracio pme solucionis
et dicit q aliud e laus aliud laudacio la
us nō requirit vocem sz laudacio sic et
pbat quia nemo dicit laudem funebrem
sz laudacionem rome fiunt et e csuetudo

usq3 hodie · q̄d in funeribꝰ adducuntur p
sone in hac arte erudite que voce luctuo
sa comendant uirtutes et gesta defunc
ti et dicat q̄d talis laudacio vocatur fune
bris · quia laus ptinet ad iudiciu3 animi
laudacio ptinet ad vocem et hoc e q̄d dicat
an⁹ officium oracione constat · ꝯ vocali glo
Cuius tragicus ille) Quid sit tragicus
v̄ in ii · de auctore · ca · v · in glo · que inci
pit quare ab epicuro · per dictu istius tra
gici pbat q laus nō requirit vocem · q̄
dicat magnifica ee laudari a laudato viro
laude digno Ergo dignū laude hic voc
cat laudatu3 Ex quo ꝯcludit q laus nō
requirit vocem Quia quicu3q3 est dign⁹
laude est laudatus Que corrūpit artes
Vult dicē laus semp e de bono opere glo
s3 laudacio uiciat artes hoc q laudant
indigni · quia frequenter comendantur
de eloquencia · et de gramatica · et de logica
illi qui sut insufficientes · et pplaris con
sensus erpūnt laudaciones de hoc nō cog
noscunt · vel alr pot intelligi iste textꝰ
q̄d hoīes eloqētes qui sunt dediti stu
dio mulcendi et placendi auribꝰ uiciat
et corrūpunt laudaciones comendando
illos qui placent popularibꝰ · et sic assen
sus popularium e causa corrupcionis i
omibꝰ artibꝰ ptinentibꝰ ad aures · v3
e gramatica logica rethorica poetria mu
sica · que oms artes uiciant laudacio
nes comendando indignos ut placeant
pplis · Ꝯ3 laus nō uiciatur que ptinet
ad iudiciū aī bonoꝝ viroꝝ et sic conclu
ditur q laus non est laudacio · t̄c glo
Nomen tn̄ intertacentes s3 i i͡t recla
Vult dicē q claritas acquiratur hoī vir
tuoso p interiorem laudem bonoꝝ · esto q
ipi non loquantur · s3 taceant ee uirtuo
ꝯdicerent et hoc e q̄d dicē iter reclamantes
ꝯdicentes Memini quia laudori glo
vit qōnes · ꝯ septimum cuiꝰ boni sit clari
tus laudantis aut laudati · et dicat q̄d est
utroq3 · et pmo assignat cām quare e lau
dati · pmo quia gaudet se benefecisse · ex
quo benefacto dignꝰ e laude · et quia gau
udet se in venisse suaꝝ uirtutu3 veros in
terptes · est etiā boni laudantiū · quia g̃
ti sunt et veru3 iudiciu3 · de hoīe uirtuo
so hūerūt · et cū isto gratitudis e lauda
tus pp bona opa que facit · et quia de
gratitudine eoꝝ letatur · et q̄d sit utri
q3 boni pbat psilitudine3 de iusticia que
est boni iudicās recte iudicantis et boni
est pro quo lata est sentencia · sequit̄

Clemencia

Liber senece de clemencia est quasi speculu3 ubi se quilibet dn̄s pt

Scribere de cle specular et q clemencia
menta vero fuit domin acceptu3
cesar institu oībus · Seneca

quodāmodo speculi vice fungerer · et te
tibi ostenderem pventuru3 ad volupta
tem maxia3 oīm3 libro de clemencia glo
Scribere de clemencia · z · s · speculi vice fungēr
Nō q libri morales sunt speculu3 in quo
pot homo se ipm̄ videre · et considerare p
fectus et defectus suos · et hoc e q̄d dicat
neroni impatori loquēs speculi vice fun
gerer · et te tibi ostenderem · ꝯ · quātu3 ad
pfectu3 · et defectū illi · ꝯ · quē ad neronē
impatorem scpsit qui intitulatur de cle
mencia Ista consideracione btūs aug⁹re
gulam suam vocat speculū ubi dicat sic i
libello hoc tanq̄ speculo positus inspicere
et ne p oblivionem aliquid negligatur semel
in septiāna nobis legatur Q3 pricipes
debent ab ultima sciā mortis abstinē
quātu3 pot · et causas clemencie investigare

Conditu apud me vmo constr̄ · Senec
ictum ferru3 est sūma patrocinia
eciam vilissimi sanguis est Nemo
nō cui alia desunt hominis nōe apud me
graciosus e senitatem abdeditum · ac cle
menciam in pricatu habeo et infra al
teriꝰ etate pma motus sum · alteriꝰ ultā
aliꝰ dignitate donavi · aliuu humiliati
Quociens nullam inveneram modic
causam michi peperci libro eodem glo
Conditu apud me vmo) Introducit sene
ca neronem impatorem loquentem et assi
gnantem causas sue clemencie Nam in
pricipio impii sui optimꝰ fuit ut p3 p sue
thoniu3 li · v · loquit g̃ impator q ferru3
ꝯ · animadūsionis · et punicionis · e obstruc
tu3 apud se quia i incius pcedebat ad effu
sionem sanguis et hoc e q̄d dicat sūma p
sciōna · eciā vilissimi sanguis est Vilem
sanguinem vocat paupu3 · et hominū ext
reme sortis · ad quoꝝ punicionem i nq̃s
pcedebat · quia clemenciam suam volebat
exhibere in hominū condicione · Aliqui p
cebat · quia erat multu3 iuvenis · alti · quia
erat vltu3 senex · alti · quia erat indignita
tibꝰ ꝯstitutus · alti · quia erat in extrema
paupertate et vilitate · et si nō inveniebat
cām clemencie p cebat · quia erat homo · et
quia decebat pricipem ee clementem · et iō
indulgendo sibimet pcebat refrenando se
ab effusione sanguinis · et sic mq̄ de erit
ca clemencie vel roe iuventutis vel roē se
nectutis · vel roē vilitatis quam hic humili
tate3 vocat vel roē humanitatis vel roē sive im
perialis maiestatis Q3 de clemencia pri

Cetera bona p cipis oms gaudent
porcione fortune sue quisq3 · Seneca
sentit aut expectat maiora minora
q3 Ex clemencia oms idem sperant nec est
quisq3 cui tam valde innocencia sua pla
ceat · ut nō stare in conspectu clemenciam
patam humanis erroribꝰ gaudeat li · eo · glo
Cetera z · s · pporcione fortune sue) liberali

pncipe hoies expectant pmoui 2m gdu
sue sufficiencie ul' sue fortune ul' singnis
Ita q ista spes no e vniformis s3 varia et
multiplicater s3 a clemencia pncipis omes
idem sperant s. indulgenciam cimibus et
sic omes gaudent pncipem ee clementez
eciaz innocentes quia frequter innocentibus
crimina imponuntur Arguit cont clem
ciaz quia substinet malos et cessat int

Desse aliquos scio qui de bonos Senu
clemenciaz perimit queqz putet absti
nezi que nisi post crimen supuacua est
et sola hec virtus inter innocentes cessat
li eo. Desse aliquos scio obicit q clem glo
ciam et pnt sic formari raciones Nulla v
tus substinet crimia v criminosos quia crima
et criminosus coriantur virtuti sed clemencia
substinet crimia et criminosos g no e virtu
ptea virtutes no cessant inter hoies inno
centes et viciosos s3 clemencia cessat inter
viciosos quia no comictunt crimia quibus
indulgeatur et hec e qd dicit inter inno
centes cessat Quo clemenciam mali in
notant innocentes honorant et indi
gent quo obicitur falsa culpa Senec

Sicut medicine aput egros usus e
apud sanos honor e ita clemenciam
qvis pena digni innocent eciam
innocentes colunt. Demum h3 quoqz hec
in psona innocenciaz locuz quia interiz
fortuna proculpa est libro eodem glosa
Sicut medicina r. i. interiz fortuna pau
hic accipitur fortuna pro infortunio sed
enim aliqui ita infortunati qd esto quod
sint innocentes creduntur nocentes et
obiciuntur eis falsa crimia et tales indi
gent clemenciaz no pp culpam qua no
commiserut s3 pp fortunaz adversaz qua i
fortunati sunt Q sanabiles debent p
clemenciam servari et incorrigibiles

Adhibenda moderacio e puniri Senec
Aq sanabilia ingenia distinguere
adeploratis sciat nec pmiscuam hre ac
vulgarem clemenciaz oportet nec absti
sam Nam tam omnibus ignoscere cru
delitas est quam nulli libro eodem glo
Adhibenda r. i. sanabilia ingenia distinge
humana actio in tm e viciosa inquantu3 est
regulata iudicio recto racionis s3 rectu3 iu
dicium racionis requirit qd aliter tractentur
hoies corrigibiles et aliter incorrigi
gibiles nam incorrigibiles debent pu
niri quia nulla causa e in eis pp qm debe
at eis indulgeri cum vita eorum sit infec
tiua alioz ad vicia trahens et io sicut
membrum putridum d3 descindi et ut dic
augs in regula ne contagione pestifere
plurimos perdat Corrigibiles aut de
bent servari sicut membrum languidum
et sanabile no descinditur s3 sanatur quo
putrum modum pceditur puniendo incorri
gibiles et pservando corrigibiles im
pletur qd hic dicit seneca inde3 qd disti
guimus sanabilia ingenia et hoies cor
rigibiles adeploratis i. ab incorrigibili
bus et sic no passim d3 exhiberi cleme
cia s3 cum discrecione et distinctione na
ignoscere et pcere omnibus e crudelitas
q reservantur incorrigibiles qui infi
ciunt alios nulli pcere e crudelitas qu
corrigibiles non servantur Sequit

Q maxime pncipem decet clemenciaz
Nullum clemencia ex omnibus Senec
magisqz regem aut pncipem dec3
Ita enim magni vires decori glorie
sunt si illis salutaris potencia est li eo.
Nemo ad dandam Q mali no sunt
Nemo ad dandam veniaz difficilior e clementes Senu
quam qui illam sepius petere meruit
Nemo r. i. difficilior est commune Cli eod
hoc accidit qd hoies innocentes sunt glo
pii et clementes hoies aut scelerati sunt
crudeles et difficiles ad parcendum pp hoc
aut quod dicit qui illa petere sepius me
ruit denotat hoiem peccatorem qui sepe
meruit petere clemenciaz pp delicta que
Q debemus ee clementes commisit
exemplo dei qui pcta no statim pu
nit et q clemencia filius e dici sereno

Quod si dii placabiles et e Seneca
qui delicta pctin no statim ful
minibus psequitur quanto equius est
hominem hominibus ppositum miti ao ex
ercere imperium et cogitare utrum status
mundi gracior oculis pulciorqz sit sere
no et puro die an cum fragoribus crebr
is omnia quaciuntur et ignes hinc atqz
illinc micant atqz no alia facies est
quieti moratiqz imperii quam sereni celi
et nitentis libro eodem Q clemencia
augusti eum reddidit graciosum et secu3

Hec clemencia ad salutem secu Senec
ritatemqz augustum pduxit hec gratum
ac favorabilem reddidit libro eode3 glo
Hec clemencia r. i. pduxit augustum multi
noluerut interficere augustum Nam le
pidus cum lx duobus legionibus veniens
de africa voluit interficere augustum q
augustus captum ppetuo exilio dapna
uit Anthonius eciaz voluit pimere ve
niens de egipto cum magna classe navium
q augustus in pmontorio acciatico supa
tum interfecit ut dicit conventomus li ii
alii eciam plures acceptaverunt ipm
pimere quos captos diversis mortibus
interfecit novissime dux eet in galliis
nepos magni pompey qui p augustum
fuerat pmotus ad summi pontificatum
conspicaunt ipm interficere qm sacrifi
caret Quo compto augustus eum accepit
et valde anxius cogitabat quid de eo facti
rus eet tot compariens conspiratores

Et quia ille nobilissimus erat et magne po
tencie tunc accessit ad eum uxor sua liuia
quam augustus dilexit vnice et plenaria
ter et consuluit augusto quod uteretur de
mencia quia olim fuerat usus iusticia
Et conspiratores repullulauerunt contra eum
Vsus fuit consilio femine et liberauit
eum et consulem fecit et cum nouerat
iusticia puniens seruauit et graciosum fe
cit clemencia remictens et reddidit ei
securum deinceps in tutum clemencia
Quod non proprie dicuntur clementes qui
post crudelitatem fiunt misericordes

Ego clemenciam non voco lassam crude-
litatem hec est cesar de
menciam non que tu prestas quod non senciet
primus cepit nullam habere maculam
nunquam ciuilem sanguinem fudisse li. eo.
Ego etc. non voco lassam crudelitatem glo
octauianus augustus factus est clemens
postquam lassatus fuit exhibere crudelitatem
alias seueritatem iusticie et puniendis
et interficiendis conspiratoribus Sed nero
cesar tempore quo seneca scripsit sibi librum de
clemencia nullam seueritatem exercerat
Et ideo hic seneca clemenciam neronis prefert
clemencie augusti Quod clemencia est
tutela principis et subditorum et orna

Clemencia non tantum mencium impiis seu
honestiores sed pociores uel potenciores
et tuciores prestat ornamentum imperitorum
est simul et certissima salus li. eo. Quod
clemencia distinguit regem a tyra-
no et quod arma regis sunt ad tutelam
pacis arma tyranni sunt ad terrorem sub

Clemencia efficit ut magna discrimen
sit inter regem tyrannumque distan-
men sit uterque licet non minus armis
ualet sed alter arma habet quibus in mu
nimentum pacis utitur alter in magno
timore magna odia compescat li. eod.
Clemencia efficit etc. ut magnum inter glo
ar. viii. ethi. dicit Inter tyrannum et regem
hoc inter sit quod tyrannus hoc quod sibi confe
rens Rex autem quod subditorum non enim est rex
nisi per se sufficiens moribus bonis super
excellens Ex quibus videtur principalis dis
tinctio inter regem et tyrannum vel penes
intencionem utriusque quia tyrannus in
publico regimine non intendit publicum
bonum nec comodum subditorum sed solam
propriam utilitatem et hoc est quod dicit ar. quod
sibi conferens i. quod sibi soli conferat Rex
autem in publico regimine intendit utilita
tem et comodum subditorum et quia rex
et tyrannus habent diuisas intenciones et
ideo diuise modo utuntur armis Rex autem
utitur armis ad custodiam pacis et ad
tutelam subditorum Tyrannus autem uidens
se odiosum subditis utitur armis ad com
pescendum et terrendum odia subditorum

ne audeant ipsum inuadere et sic soli ad
sui defensionem armis utitur Quod prin
ceps debet cogitare quemlibet hominem
esse partem humani generis et sic co
gitans ubicunque uenit facit omnia leta

Hec clemencia principem et mansuetum esse
decet ut quocunque uenerit mansuen
ciora cuncta faciat nemo regi tam uilis
sit ut illum perire non senciat Qualiscum-
que pars imperii est libro eodem etc. glo
Hec clemencia etc. Qualiscunque) Non est homo
tam uilis condicionis quin sit pars humani
generis et quin habeat animam racionalem
et ideo non debet eum perdi nisi necessitas
seruande iusticie urgeat Nichil est tam
decorum regenti quam clemencia que
formosior est et pulchrior in maiori

Excogitare nemo quicquam potestate seu
pot quod magis decorum regenti sit quam
clemencia quocunque modo hijs et quo
que iure prepositus ceteris erit eo ex formo
sius esse id magnificenciusque fatebimur
quo in maiore prestabit potestate quam
nemo oportet noxiam esse libro eodem glo
Excogitare nemo etc. In maiore prestabit) Vicia
et uirtutes non possunt occultari in principe quia
omnium oculi ipsum respiciunt et hoc est quod dicit
ar. v. ethi. principatus quidem uirum ostendit
quia principatus denudat uicia et uirtutes
et ideo quelibet uirtus clarius lucet in principe
quam in hominibus priuatis et de clemencia est
specialis racio quia inferiores iudices non
habent talem potestatem remictendi penas
sed princeps habet potestatem plenissimam et ideo
clemencia singularius sibi seruatur Cetere
autem uirtutes eque possunt esse in subditis quamuis
non eque resplendeant sicut in principe glo
Quam non oportet noxiam esse) publica potestas debet
esse ad tutelam et securitatem subditorum
si autem utatur in periculum et dampnum tunc
sit noxia et signum est quod rector habet animum
Quod princeps suas iniurias donet tyrannum
uel temperet non similiter subditorum seu

Principem ortamur ut manifeste le
sus animum in potestate habeat et penam
si tuto potest donet sin minus temperet lon-
geque sit iustius quam in alienis iniuriis
exorabilior et infra clementem uocibus non
in alieno dolore facilem sed enim qui ai sius
stimolis exagitetur non prosilit li. eodem glo
Principem etc. longeque sit iustius quam in alienis
princeps remictendo iniurias in personam
suam illatas utitur clemencia sed remic-
tendo iniurias subditorum sine ipsorum uolun
tate offendit iusticiam et ideo in propriis in-
iuriis debet esse exorabilis et facilis ad remic-
tendum sed non ad donandum iniurias subditorum
quibus obligatur requisitus facere iusticiam
Non prosilit) Ira inter ceteras passiones glo
in maxima sceleritas est Consurgit autem ira
ex iniuria facta uel estimata Et hoc est quod dicit

sine stimulis s. ad vindictam ꝓ ꝓpriam i
iuriam Clemencia aut iram refrenat et
non patitur eam prosilire s. ad exhiben-
dam vindictam Q̄z subditi erubescunt
peccare quō hent pricipem clementē seū
Verecundia peccandi facit ipā clemēcia
regentis libro eodem · Point duas
Clemencia ē temperācia diffinicoes
animi inptāte vlsciscendi clemēcia sēc
di vel lenitas superioris · ad vsus inferiorē
nō constituendis penis plura proponere
tacius est ne vna finicio parum rem cō
prehendat · et ut ita dicam formula ex
cidat Itaqz dici pōt · et inclinatio animi
ad lenitatem in pena exhigenda li ij dcle.
Clemencia i. temperancia ai) hic nō glo
accipitur tempancia in ꝓprio significato Nā
tempancia ut pz p ar · iij · ethi · hē temperare
delectaciones gustus et tactus s3 accipit
hic tempancia pro refrenacione impetus
ire · que refrenancia ꝓprie ptinz ad virtutē
mansuetudīs ut pz · iiij · ethi · ad remitten
dum aut ꝓpriam iniuriam requirit ante
cedens mansuetudo · et subsequēs rō q̄re
penaz debeat totalit tolli vl mitigari et
ultimo potestas et auctoritas remittendi
Ne vna finicio paruz) diffinicio pfcā glo
compⁱhendit omnā ptinencia ad diffinitū
s3 qñ inpfcte sūt diffiniciones tunc est
assignare plures · et hoc ē qd̄ dicit seneca ꝑ
ne vna finicio paruz rem comphendat · qz
qñ tota res nō comphenditur p diffinicio
nez formula excidit · i · ostenditur eē defi
ciens · et eadem nam idem est formulam
excidere · et diffinicionē diffiniti nō pfecte
comprehendere Point differenciam inter
clemenciam · et mediaz · et qd̄ vitare de
bemus ne spem clemencie ī mediaz m
Clemenciam mansueti cidam) seū
omnez · quia omnes boni viri pstabunt
· mediām aut vitabunt Est enim vicini
pusilli animi ad speciē alienoz maloz suc
cidentis et infra Media nō causam sed
fortunaz spectat clemencia rōi accedit · li · eo ·
Clemenciaz et · i · Mediāz aut vitabūt glo
s̄m setam septizam clemencia et miseri
cordia pro eodem accipitur s3 seneca me
diaz accipit p passione ai · quia antecedit
iudicio rōis et talis misericordia ē ī muli
eribus · et pueris · quia facilime compaciūt
afflictis · et considerāt penaz afflictoz · et
ex compassione succedūt ipī pene Et talem
compassionez hent animi pusilli mulieres
et vicioruz · Et hō sapiens nō ex passione
s3 rōe compatit afflictis · et nō osiderat solū
penaz afflictoz s3 cām s3 enim ꝓ culpam af
fligitur nūs compatitur q̄ si erit iniu vl
fortuna Et sic p cedit rōe · et nō passione Et
hoc ē qd̄ dicit seneca Est tū hic notandū q
passio pueniens iudicio rōis facit oracionez
bonam minus virtuosam · et malā minus viciosā

Et cū est obnubilat Iudicio rōnis passio
aut subsequens iudicio rōnis facit opus
bonū magis virtuosuz · quia intendit actū
virtutis sicut ē exm̄ ar ij · ethi · de iudice
puniente ēmiā qui rōe pueniente ante
dente passione ire efficacio procedit ꝛc
Point drām inter ignoscere · et veniaz
et clemenciam · et dicit qd̄ hec distinc
tio magis ptinet ad verba quā ad res
Clemencia liberum arbitrium seneca
hz nō sub formula sed ex equo et bono
iudicat et absoluere illi licz et quāti vult
taxare litem · nichil ex hijs facit tamq̄
iusto minus fecerit · s3 tamq̄ id qd̄ con
stituit iustissimū sit Ignoscere aut est
quez iudex puniendū nō punire venia
a pene debite remissio ē et infra cle
mencia hoc pmū pstat ut quos dimic
tit nichil aliud illos pati debuisse pro
nunciet plenior est g° qm̄ venia et ho
nestior de verbo ut mea fert opinio
controuersia ē de req3 conuenit li · eodez
Alteri semp ignoscito tibi ipi nunquā
li · de moribus Bonis nocet qui malis
parcit libro de moribus Sequitur glo
Clemencia liberuz ꝛc ·) alteri ignoscito
Iusticia ꝓprie est ad alterū ut pz · v · ethi ·
et nō ad se ipm quia ē distinctio iudican
tis et iudicati · nam rō iudicat sensualitas
iudicatur Est g° intencio senece qd̄ homo
sibi ipī faciat iusticiam · et adhibeat sibi
in penas et p culpis commissis · et testez
iudicat suam osciencaz vtē suā emisdē
senece a · li · de ira Isto mō loqͤ aplus si
nosmetipsos iudicaremus nō vtiqz iudica
remur Et sic homo nō debet eē clemens
sibi ipī · s3 p penas emendare commissas
culpas s3 alteri bn̄ dz eē clemens ubi
sit causa racionabilis Bonis nocet q glo
malis pcit) Quidam sunt adeo mali
et incorrigibiles qd̄ eoz vita ē ī nocu
mentuz pximoruz Tales debent exter
minari · et tolli de vita sicut dicit dn̄s
moysi Maleficos nō pacieris viuere Sig
g° princeps talibus ignoscat bonis nocet
Q̄ nō ad indulgenduz sufficiens cā
est quia peccans homo est · et qd̄ indul
gendum ubi multitudo peccat seū
Maior est et iustior excusacio hoīz
eē quā pueruz · hac odicione nati
sumus Animalia obnoxia nō paucioribus
ai quā corporis morbis quidez nō obtu
sa nec tarda s3 acumine nostro male v
tencia alter alteri viciorum exempla quisqz
sequitur priores male iter ingressos et
quid inhabeat excusacionez cum publica
via errauerit in singulos seuitas im
patoris distinguitur al' distringitur
At necessaria venia est ubi totus desciuit
exercitus li · ij · de ira Item quō debez
p cedere ad correctionez blande et aspere

ꝑ· tt̄· de medicī ca· medicus Item qd' de
bemus eē clementes sup hys qui ꝯfitent
delicta requirere titiz de sentencia ca hoc
Maior ꝗ hōiez eē quā puerū] Ci in glo
dulgeatur pueris rōnes minoris etatis
ꝓpter quam redduntur excusabiles multo
magis rōe male condicionis que male
utitur acumine suo· intellectus ad bn̄
operanduz Et quia hu̅ana ꝯdicio subiacitur
multis infirmitatis corporis· et nō pauci
oribus egritudinibus aī· Tercio quia omēs
hōiēs peccant· et sic rōe multitudis hoi
num peccanciuz indulgenduz est· sicut fi
at imperator in exercitu qū aliqui peccant
punit eos· s; qū totus exercitus errat· oportet
indulgere rōe multitudinis· Certe in hys
ubis superficialit' aspicienti videtur senec
qd' magis reddatur excusabilis homo qā
puer saluo meliori iudicio· puer reddit
magis excusabilis quā homo adultus ꝗ
minus h't de iudicio Vnde uidetur dicend
q in puero sunt duo excusancia· s· hu̅ani
tas et puerilitas In hōie uero adulto ē
sola hu̅anitas· cuius fragilitate excusatur
finalis aut' d; indulgen habenti duas
excusaciones quā unam· et ubi ē minor
culpa d; facilior uenia Quia ꝓpter uba sene
ce intelligende sunt sane nō comparan
do hōiez adultum ad pueruz s; comparando
s; comparando etatem Vnde considerata
hu̅anitate magis debemus indulgeri hu
manitati quam etati p se· et unde a cte
pte nō aut' etati ut includit hu̅anitatem
Quisquis sequitur priores male iter glo
maria causa peccandi est sequi errantes
s; maiores nri antecedunt nos cupidi
tate diuiciaruz ul' honor· et nos sequi
uestigia eorundem Et ꝯtingit in maiorz
imaiorum sicut ꝯtingit in una pecuz
qū aliquis antecedit· et reputatur pru
dens et peritus omēs eū sequentes er
rorem simul suiz sequuntur Et hoc est qd'
dicit gg' in pastorali fit ut dum p abrup
ta graditur ad p̄cipicium grex sequatur

Comodum

Que differencia sit inter comoda et

Alia est comodum ꝯdicio bona eē
alia bonoruz comodum est qd' plus
usus h; qā molestie bonū sincerū; esse
debet· et ab omī pte in nocuum qd plus
ꝓdest sed qd' tn̄ ꝓdest· p̄terea comodū
et ad animalia ptinz· et ad inꝑfectos hōi
nes et adstultos Itaq; pot eis eē in co
moduz uirtuz· s; comoduz dicit' amore
sui pte ad unū sapientez ptinet extima
tum bonū li· xv· epla lxxxvij Quo i
hys q̄ plurium affectacio͡ aut nichil co
modi ē aut plus in comodi ꝑ· tt̄· de am
issione Item q̄ ꝓprie nocentur comoda
ꝑ· tt̄· de beato· ca· iij· Item comoda sunt
et in comoda utriq; ex nos ꝑ tt̄· de misero

uel miseria· ca· ij· Item comodis omīz
leteris in ouearis in comodis· et memi
neris q̄ p̄stare que cauere ꝑ· tt̄ d' inicio· c· ij
Alia est ꝗ comoduz ē] Non est ali glo
quod comoduz qd' nō hēat aliquid de in co
modo· nec est aliqd utile qd' nō hēit ꝑmix
tum de inutili· nec est aliqua medicina
inuata que nō hēat aliquid de nocumēto
s; amari sui pte denoiantur· et sic dicitur
comoda et utilia q̄ plus ꝓsunt qā obsunt
Et hoc est qd' dicit plus usus hēt qā moles
tie· i· plus ꝓdest quā obsit· et tale dicitur
comoduz et utile· bonū aut' ut hic dicit ē
sola uirtus que semp ꝓdest· et nūqā obest
Et hoc ē qd' dicit boniz sincerū eē debet et
ab omni parte innoxium Extimatum
bonū] Nota qd' comoda et utilia desidē glo
ranti extimantur bona· sed bona nō sunt
scd'm senecam et tulliū nisi honesta cuius
modi sunt uirtutes De concordia ope

Concordia

ruz et uerboruz in sapiencia ꝗ doctrina se

Similes et te dignuz putas qui aliqu
s fias tunc gaudeo mea glia erit· si te
istinc ubi sine spe exeundi fluctuaris ex
traxero Illud aut' iam uelli te oro atq; or
tor ut philiam in p̄cordia uima demictus et
experimentuz ꝓfectus tui capias nō ore
nec scripto· sed animi firmitate et cupidi
tatuz diminucione Verba rebus ꝓba Ali
ud ꝓpositum est declamantibus· et ascensione
corone captantibus· aliud hys qui iuuenū
et ociosoruz aures disputacione uaria aut
uolubili detinet facē docet· phia nō dicere
et hoc exhigit ut ad legem suam quisq;
uiuat nec oroi uite discenciat ut ipā int'
se uita unius sine ocio omnū omiz dissen
cione coloris sit Maximuz hoc est et offi
ciuz sapiencie et iudiciuz ut uerbis opa ꝯ
cordent ut ipē ubiq; par sibi ideinq; sit
Quis hoc p̄stabit pauci aliqui tamen dif
ficile est hec· Nec hoc dico sapientem uno
semp iteruz gradu sed una uia obseruat ita
q; Nūquaz uestis tua domusq; discenciat
Nūqā uite liberalis sis Nūquaz uite libe
ralis sis in tuos sordidus Nūquaz cenas
frugaliter edifficēs luxuriose unaz semel
ad quam uiuas regulam prende· et adhāc
omnez uitam exequa Quidam se domi cō
trahunt dilatant foris et extendunt ui
cium est hec diuisitus signū uacillantis
aī ac nōduz hentis tenorē suū Etiam unc
dicam unde sit in constancia ista et simili
do reruz consilioruz q; Nemo ꝓponit sibi qd
uelit· nec si ꝓposuit perseuerat in eo· sed
transilit nec tn̄ mutat sed reddit· et in ea
que deserunt ac dapnant reuoluntur Ita
q; ut relinquaz diffiniciones sapiencie ue
teres· et totiz complectar hu̅ane uite mo
dum ac possum contentus esse Quid est
sapiā semper idem uelle atq; idem nolle

licet illam accepti uinculam nō adicias
ut rectū sit quod uelis Non pōt enī an
q̄ idem semp placere nisi rectū sit Nes
ciunt g° hōies quid uelint nisi illo mo
mento quo volunt Jn totū nulli uelle ac
nolle decretū est uariatur cotidie iu
dicium et in cōtrariū uertitur ac plerisq3 agit
vita pluxima li. iij. epla. xx. Jtem quo cō
cordia parue res crescūt et maxīe dilabū
tur Vt. tr. de virtute. ca. vi. Jtem q om̄s
ppli cū alijs sunt discordes Jn hoc cōcordat
videlz q beneficijs debent gracie reddi re
quire tractatū de beneficio. caplō iij° glo
Si uales ꝫ ꝯ aliquā fias tuus prima est
Jlle qui segregat se a uertigine ciuiliū
et a tumultu ppli et relinquit uitā actiuā
et recolligit seipm̄ et dat se studio ꝫ uite
conteplatiue ille fit su⁹ et nō alien⁹ quia
alienis negocijs se non implicat Et iste
est suppmus gradus uiuendi ut dicit ar⁹
.x. ethi. vbi ponit triplicem uitā s. volu
ptuosam ciuilem et terciā cōtempla
tiuam quā dicit esse diuinā et meliorē
ceteris et postmodū iij. ethi. pbat hoc
viij rōnibus Mea glia erit Gloria glo
est magrō qui facit bonū discipulum
lucillus aūt erat erudicione discipulus
senece et iō seneca reputabat sibi ad g
glām eum segregare et similem sibi eum
facē moralem et contemplatiuū glo
Sine spe exeundi fluctuaris lucillius
erat in cicilia prefectus ut p3 in plurib⁹
eplis et ibi fluctuabatur mersus ī undis
curarum ciuilium et publica regimīs a
quib⁹ tempestatib⁹ seneca conabatur
eum reuocare et totalit' a ciuilibus ꝫ
officijs eum extrahere q3 ille erat adeo
mersus qd eāt sine spe quasi nūquā
exeundi de pelago ciuiliū officiorum
Philosophiam ī precordia ȳma demitte glo
Qui in phiām moralem studet deb3 eā
discere nō solū ut sciatur s3 ut scita in
opacione ponantur 2m sentenciam ar⁹ ij. ethi.
Jlle igr̄ qui uult scire phiām moralem
non ad ostentacionem nec ad sciendum
solū sed ad ponendū in ope Jlle phiām
in p̄cordia mittit quia nō ad supficiē
apparencie s3 ad ymū et fundū mittitur
et scie et opis Et hoc est qd dicit non
oracione nec scripto s3 aīi firmitate et
cupiditatum diminucione. phiā enī
moralis solet minuere cupiditates Vnde
seneca refert in epla dixisse epicurum
Si uis pitoclem diuicē facē nō diffi
cultatib⁹ adiciendo s3 cupiditatib⁹ de
trahendū est Et valeri⁹ dicit de marco
curio diuitem illū faciebat nō multa
possidere s3 pauca desiderare Et ar⁹ .x.
ethi. ondit qd adueraz felicitatez nō
indiget homo magnis diuicijs Et in x°
ethi ondit qd uita contemplatiua in

dicijs indiget Et iiij ethi. detestatur
auariciā Ex quib⁹ omnib⁹ p3 moralem
phiām minuere cupiditates Sequitur glo
Aliud ꝓpositū est declamantib⁹ olim
cōsuetudo erat certare quis melius
faceret uersus et melius facienti aliquid
dabatur preciu̅s sicut in certamine trage
diarum Vnde oracius carmine qui tragico
vilem certauit ob precium Exposicioem
istius au⁹ ca. de auctore c. i. in glo. q in
cipit quare tam multa aliquid dabatur
corona ut refert aug⁹ li. confessionū
se obtinuisse a pside affrice in certamine
carminum Et hic uidetur innuere lictā
qd in certamine declamandi victori da
batur corona Et sic ꝓpositū declaman
cium erat obtinere coronam realit' ul'
q in iudicio audiencium reputet supalis so
Disputacione uaria ꝓpositum dialec
tuentum disputancium et maxīe ī glo
logica est ostentacio et apparencia et
uanitas dicare et detinere auditores
in admiracione eciā sui facē famam
de se q sint subtiles et acuti Et istam
famam ꝓcurant hrē ab auditoribus
suis qui sunt iuuenes ociosi .s. qui ī nullo
sūt occupati s3 ad solaciū uadūt ad audiēd
Facē docet phiā nō dicē scienciā glo
tractatū est finis phīe moralis ē cogni
ta in opacione ponere et iō dicit hic
qd phiā docet facē sicut pricipale in
tentum et nō dicē quia dicē nō ē prin
palis intencio cōmus exceptum ī morali
phiā sciunt bene et cōgrue et elegant'
dicē que fuerūt dicenda s3 loqui non
ē pricipale ꝓpositū s3 ē opa uirtuosa facē
que sint vnius coloris s. honesti et
regulati recto iudicio rōnis et nō uarii
qui color uarius ptinet ad maliciā ī con
stancie cui⁹ opaciones sibi met disse
ciunt ꝫ discordant Et ē ꝓpositū phie q
2m legem suam que lex est rectum iudi
cium 2m qd iudicium un⁹ quisq3 phūs ꝫ
uiuere debet et uita simul cum doctrina
concordet ne sit de numero illorum de qb⁹
gg⁹ in pastorali Quid uerbis p̄dicant
morib⁹ inpugnant Sed una uita glo
dixerat immediate qd sapiens ubiq3 par
sibi idem eēt Ex quib⁹ ubis poterat hō
credere qd tantū deberet esse uniformi
tas et equalitas opacionū sapientis
ut semp eod gradu ꝓcederet Et iō ad
hanc credulitatē excludendam specifi
cat in quo d3 eē ydemptitas et equalitas
opacionū eius Et p̄mo dicit qd eadē est
uia p quā ambulat s. uia uirtutū s3
in eis nō semp eodem gradu ꝓcedit s3
sicut oportunitas sub ministrat et magis
in speciali parilitatē et equalitatē
opoum eius et quantū ad uestem et q̄tū
ad domum videlz q sunt eiusd gradus

Si hij diuin

q3 hz dnm̄ mediocris stature nō hz ues
tem purpuream si sit cõformitas uestis
cu3 mediocritate dom⁹ Numq̄ȝ inte libe
ralis sis] ondit equalitatem opacio glo
nū sapientis uise et suis familiaribus
quia nō docet eum uiltaz expensaru
eē in psonam suam et in familiaribus
al' in familiares suos eē pcii et auaru
quē hic appellat sordidu3 s3 d3 suare
equalitatem porcionis ut sicut uise
suat decenciaz expensaru3 et uestiu
ita cõformiter suet cū familiaribus suis
Nuquā cenes frugaliter] Vult eē glo
qd' sapiens sit sibi equalis in comedē
do et in edificando Qd' ē cōtra Januenses
qui edificant ualde sumptuose et come
dunt uiliter singulr' et pce quā dispari
litatez phibet seneca hic Sequitur glo
Quidam se domi contrahunt] Vult qd' hō
uirtuosus uiuat regularit' et equaliter
in oī opacione sua ita qd' oiā opa eius
heant equalitatez porcionis et hoc est
qd' dicit et ad hanc .s. regulam uiuēdi
oīem uitam exequa . contr' quā equali
tatem ueniūt isti qui se domi cōtrahunt
.s. pce et arte uiuendo et dilatant se fo
ris .s. insplendidis uestibus et alijs sup
tibus uarijs et uanis ostendendo Quia
diuersitatem et inequalitatez hic ondit
eē uiciosam et eē signū aī inconstantis
et fluctuantis et qui nōdū3 deliberauit q'
tenorem uite tenere et quī debeat uiuere
et alitus ondit Vnde ista dissimilitudo
et inequalitas procedat v3 a defectu p
positi. pauci eni3 sunt qui pponant sibi
quō debeat uiuere et iō uiuūt sicut occur
rit et mutant freqt'er uoluntatez suā
mō modo in illo Et si aliq' inueniunt qui
pponāt sibi quō totam uitam suam debe
ant deducere nō pseuerant in pposito
et ultra pcedūt q' pposuerant dissilien
do et recedendo a primo pposito et uitam
do intencionez suam et reuertendo ad ui
cia que deseruerant Itaq3 ut relinquaz
i.] obmissis diffinicionibus antiquis glo
et cōsuetis . ponit breuē diffinicionez
de sapiencia dicens q' sapiencia ē semp
idem uelle atq3 idem nolle Et aliam
pticulam que cōsueuit addi nūq' v3 ut rec
tu3 sit qd' uelit obmittit quia intelligit'
nō eni3 pot homo semp idem uelle nisi
uolitu3 sit rectu3 Ex qua diffinicione cō
cluditur uniformitas expensaru ī per
sonam suam et suorum familiaru3 et cō
formitas bibendi comedendi et uestiēdi
et edificandi et equalitas uiuendi intus
ul' foris Intotu3 nulli uelle ac nolle glo
decorum est] ondit defectu3 huāne con
dicionis quia uix repitur aliquis qui
deliberet totaliter quid semp debeat uel
le ac nolle Et si deliberat raro repitur qui
in deliberacione firmus sua et constans
pseueret nisi sit homo pfecte habituatus in
uirtute Vnde ar' viij ethi' ponit uarieta
tem hoīs ingnuentis qui pponit abstinē
a turpibus s3 superueniente impetu passionis
relinquit pmu3 ppositum et ad turpia deducit'
Vita plurimum] huic dicto cōcordat ar' glo
i' ethi' Vbi pposita triplici uita subiungit
Multi sunt uitā pecudum eligentes. sibi
sencientes sardanapolo qui fuit ult' rex
asiriorum ut dicit iustus et cū ipo regnum
regnū uoluptuose uiuit cū mulieribus tota
liter nichil sit s3 muliebri habitu muliebria
exercent et se totalis luxurie deducunt

Consciencia

De bona et mala consciencia premisit aut quō comparacio magna facit pua et praue consciencie uita a publico sensu facit abscondi Sen'

Quis metuunt id te cogitare narra
uerat q' nulli tu narrauis is qui
sit plurimū rumor quis g° in
quis tantus sum aut possū3 excitare
rumorem Non est qd' te ad hūc locum
respiciens metiaris ad istū respice in
quo moraris Quicquid inter inania
eminet magnū ē illic ut eminet Nam
magnitudo modū certū comparacio illā
aut tollit aut deprimit Nauis q' magna
ē est in flumine in mari paruula est Gu
bernaculum qd' alteri nauī magnū ē alti
exiguum est Tu nūc in puīcia licet cō
tempnas ipe te magnus es Quid agis
q' ad modū cenes dormias querit' sicut
Eo tibi diligencius uiuendū est Tunc
aut felicem te eē indica cū poteris inpu
blico uiuere cū te parietes tegent non
abscondent quos plerūq3 circū datos
nobis credimus nō ut tucius uiuamus
s3 ut peccemus oculatius Rem dicam ex qua
mores nrōs extimes Vix quēquā inue
nies qui possit apto hostio uiuere Jani
tores consciā nrā nō supbia opposuit
Sic uiuimus ut deprehendi sit subito aspi
ci qd' aut prdest recondere se et hominum
oculos aures q3 uitare Bona cōsciā tur
bam aduocat mala eciā in solitudine
anxia atq3 sollicita est Si honesta sunt
que facis omes sciant si turpia quid ref
fert neminez scire cū tu sciās O te mise
rum si contēpnis hunc testē li. v. ep. xliij
Omis michi] Mirabatur lucillus q' glo
seneca potuerit scire cogitacionez suam
cū aīmme seneca eēt rome et lucillus ī
cicilia et ipe lucillus cogitacionez suam
nulli narrauerat ad hoc rūdet seneca q'
rumor qui uenit sibi qd' lucillus rūdebat
q' ipe nō erat tante cōdicionis q' posset
excitare rumorez Cui dicto rūd3 seneca
qd' q'uis ipe lucillus quātū ad psonā suaz
cōsideratus nō sit tante altitudinis q' posset

excitatur rumorem tamen considerato officio
perfecture quod habebat in provincia ille magnus
erat et cum magnitudo attenditur penes
illa ad que fit comparacio · dicit quod quicquid
in materia eminet magnum est respectu eorum
que superexcedit ipse lucillus si finis rome non
finis tante condicionis quod potuisset excitare
rumorem respectu siculorum quibus presidebat
et inter eos eminebat poterat · et excita
bat rumorem · quia querebant quid cena
ret · et quid dormiret · et quid alia quecumque fa
ceret quia vita eorum qui presunt occultari non potest
Eo tibi diligencius vivendum est] Quia glo
est in humili statu si peccat pauci vel nulli
attendunt · sed presidentis delictum patet omnibus
Et ideo maior diligencia et cauthela haben
da maior debet adhiberi unde sequitur infa
mia diffusior · et de bonis operibus presiden
tis laus et gloria maior Bona consciencia glo
Vult dicere quod faciens bona opera non timet
videri quia nichil erubescibile committit
Et ideo cum opera eius sint digna laude deside
rat quod cognoscantur Et hoc est turbam ad
vocare · Isto modo loquitur christus Nemo ac
cendit lucernam · et ponit eam sub modio
sed super candelabrum ut luceat omnibus qui
in domo sunt · Sic luceat lux vestra coram
hominibus ut videant opera nostra bona glo
Mala eciam in sollitudine anxia] Anxiatur
homo maleficiens sicut dicit augustinus iussi
sti · et sic est ut pena sibi sit omnis inordina
tus animus · vel eciam potest intelligi quod anxiatur
et sollicitatur ne sciantur ab aliis opera eius
mala · et sic numquam est securus sed sollicitus et anxi
us Unde seneca libro de beata vita Securitas
proprium boni viri est · nam mali semper sunt trepi
di Unde libro sapiencie cum sit timida nequi
cia dat testimonium condempnata · videlicet mali
testes sibimet sunt qui faciunt opera digna dampnacione
Item quod bona consciencia vult con
spici et prodire et quod arguat conscienciam esse
Ut scias sub esse animus eciam imperitus
adductus boni sensum nec ignorare
turpe sed negligi omnis peccata dis
simulant et quamvis feliciter cesserint fru
ctu illorum utuntur ipsa subducunt · At bona con
sciencia prodire vult et conspici ipsas ne
quicia tenebras timet Eleganter itaque
ab epicuro dictum puto potest nocenti con
tingere ut lateat latendi fides non potest
aut si hoc modo melius explicari posse iudi
cas sensum Ideo non potest latere peccantibus
quia latendi eciam facultatem habent fidu
ciam non habent Ita est tuta scelera esse non
possunt · hoc ergo repugnare secte nostre si sic ex
pediatur non iudico quare quia primo illa
et maxima peccancium est pena peccasse · nec
ullum scelus licet illud fortuna exornet et
muneribus suis licet tueatur ac vendicet
impunitum · quoniam sceleris in ipso scelere suppli
cium est · Sed nichilominus · et hee illum secunde

pene premunt ac secuntur timere semper · et ex
pavescere et securitati diffidere Quare
ego hoc supplicio nequiciam liberem · qua
re non semper in suspenso relinquam Illic
dissenciamus cum epicuro ubi dicit nichil
iusti esse natura et crimina vitanda esse
quia evitari metus non possit hic con
senciamus mala facinora consciencia fla
gellari · et plurimum illi tormentorum esse · eo
quod perpetuo illam sollicitudo urget ac verberat
quod sponsoribus securitatis sue non potest
credere · hoc enim ipsum argumentum epicu
rees natura nos a scelere abhorrere · quia
nulli non eciam inter tuta timor est
Multos fortuna liberat pena metu ne
minem Quare quia infixa nobis eius
rei adversacio est quam natura dampnavit
Ideo numquam fides latendi fit eciam latenti
bus · quia coarguit illos consciencia et
ipsos sibi ostendit · proprium est autem nocencium
trepidare Male de nobis actum erat · quod
multa scelera legem et iudicem effugi
unt · et scripta supplicia non illa naturalia
et gravia de presentibus solvent · et in locum
paciencie timor cederet libro xviii epistola xcvii
Ut scias sub esse animus] Vult dicere quod non glo
aliquis peccator ita mersus in peccatis
quod careat noticia boni et turpis · sed turpe
committunt non quod ignorant turpitudinem
sed negligunt eam vitare · vel propter delectationem
quam inde habent vel propter quam utilitatem quam
inde consequuntur · et hoc est quod dicit fruc
tu illorum hic vocat delectationem et utili
tatem quam inde consequuntur · sed turpitudi
nem criminum conantur occultare quamvis
feliciter id est prospere deservunt eis · peccata tamen
illa subducunt id est propter verecundiam occulta
re satagunt · sed ille qui bona gerit agit non
occultat sua opera · sed vult quod cognoscantur
Et hoc est quod dicit bona consciencia prodire vult
et conspici Nequicia tenebras timet glo
Vult dicere sicut bonus homo vult esse
in luce ita malus in tenebris · sed tene
bre quamvis sibi placeant · non reddunt eum
securum · quia eciam in ipsis tenebris ex
istens timet deprehendi Eciam sic nequicia
numquam est secura · et ad hoc probandum indu
cit dictum epicuri · quod esto quod malus lateat
non credit latere · et ista suspicio · et incre
dulitas latendi est sibi magna pena Et
sic concludit quod scelera · et quod dictum epicuri
in hoc est bene dictum · et non contrariatur sine
ipsius senece · quia secundum illam sentenciam prima
maxima pena peccancium est peccasse · et
sic nullum scelus transit impunitum quantum
ad penam interiorem · quamvis exterius non
puniantur · et prospere cedat eis fortuna et
esto quod sit eis propicia · et benigna · et tueatur
eos et prosperentur in bonis fortune inch
ilominus intrinsecus torquentur · et exterio
res penas timent · Et esto quod sint tuti vel

confidunt de tutela · et sua securitate diffidet
Et ista est magna pena Vnde Johannes
methamonica · timor facit homines esse insuspecto
Ille dissenciamus) hinc usque consenciamus glo
epicuro Nunc ostendit inquo indissenciat Et
sunt duo · primum est quia dicit quod nichil est
iustum per naturam Secundum quod racio quare debeamus
vitare crimina est quia crimina habent annexum
timorem inseparabilem Vtrumque dictum
displicet senece nam natura hominis racionalis
est · et iusticia procedit secundum racionem · et viuere
iuste virtuose est de lege nature ut dicit sanctus
tho · in · i · ii · Secundum dictum est eciam displicabile
quia debemus vitare crimina non solum · quia
habent timorem annexum sed quia habent tur
pitudinem · et repugnant recto iudicio racionis
Hic consenciamus) ostendit inquo glo
dissenciat ab epicuro · nunc resumit in quo
placet sibi epicurus · scilicet quod crimina nunquam
carent flagello consciencie · quod flagellum verbe
rat criminosos · et interius affligit · et crucia
at eos · et esto quod lateant non credunt
se latere · et semper suspicantur et timent in
currere penas · Et ex hoc argumento conclu
dit epicurus crimina esse contra naturam · quia natura
inficit nobis orrorem et timorem criminum
que natura dampnat · et condampnat · et nunquam
vult esse sine timore At ipsos sibi ostendit
Consciencia est speculum inquo criminosus glo
videt turpitudinem suam · quia ipsa timet
debita supplicia · que animus effigiat et ante
tribunal iudicis non veniat · et sua crimina in eo
non ferantur consciencia tamen supplet locum iudicis
et legis · et condempnacionis ipsum iugiter af
fligendo · et qualis sit ista afflictio ostendit · quia
in locum paciencie succedit timor Vult dicere
quod esto quod non paciatur scripta supplicia que in
lege ponuntur loco illius paciencie suppliciorum
rum que racionabiliter debuisset pati datur ei
timor qui criminosum iugiter cruciet et
Item quomodo et inquo consciencia errat
punit aut qualiter magna porcio securitatis
Securitatis magna porcio est Senece
nichil inique facere conscienciam vitiam et
perturbatam impotentes agunt Tim
ent quantum quantum nocent nec ullo
tempore vacant trepidacione cum fecerunt
· non errat consciencia · aliud agere non pati
tur · ac subinde respondere ad se cogit · dat
penas quas eciam expectat quisque autem
meruit expectat Tutum aliqua res in ma
la consciencia prestat nulla securum putat
enim se eciam si non deprehenditur posse depre
hendi · et inter sompnos mouetur Et
quociens alicuius scelus loquitur de suo
cogitat Non satis illi oblicteratum vi
detur non satis tectum nocens habuit
aliquando latendi fortunam nunquam fiduciam
Valerius libro · xix · epistola · cv · prima glo
Securitas magna porcio) ex quo est ita
magna pena timere ostendit quomodo bonus pos

sit vitare timorem · et stare securus · et de
terminat quod magna pars securitatis est · non commit
tere aliquid crimen · qui enim crimen non commit
tit penam taxatam aliis penas taxatas cri
minibus · et scriptas in iure non timet glo
Impotentes agunt) Impotentes hic appel
lat prepotentes · et isto modo valerius eciam facit
titulum de superbia · et impotencia · dicit ergo prepo
tentes criminosi agunt vitam perturbatam et
confusam · et esto quod sint indomino constituti nichi
lominus timent incurrere penas pro nocumen
tis et iniurias quas intulerunt · et istum ti
morem habent ab eo tempore quo mala consenciunt
et nunquam deserit eos pauor Sequitur glo
Non errat consciencia) ostendit quod criminosi iuste
puniuntur · et quod consciencia non errat eos pu
niendo et affligendo Et est racio talis Ille iu
dex non errat in iudicando qui tales penas
infligit · quales crimina commissa meruerunt
Sed consciencia dat penas quas meruerunt ergo
non errat Et que sint ille pene ostendit
per hoc quod dicit dat penas quas eciam expectat
quia videlicet facit eos expectare penas
que expectacio est dolorosa et penosa · et ple
na timore · et sic affliguntur a consciencia
non errante que cogit eos sibi · i · speculum
cogens respicere in eo turpitudines suas
et penas quas meruit · a quibus penis quam
uis fortuna faciat eos tutos consciencia tamen nun
quam permittit eos credere se esse securos
nec eciam sompnio · quia frequenter somp
niant penas quas timent · et quando audi
unt vel loquuntur de scelere alicuius cogitant de suo
Quomodo qui virtuose operantur nullum ali
Recte factorum ud premium debent attendere
Vere factorum verus fructus est fecisse nec ullum Senece
lum virtutum premium dignum illis extra ipsas
et iuuat inspicere · et circuire bonam con
scienciam libro de clemencia Sequitur glo
Recte factorum) ex verbis istis patet quod virtutes
nunquam carent premio · et premium ipsarum est
virtuose egisse Si quis autem aliud premium ex
pectat · preposterat dignitatem virtutum nullum
enim premium extra ipsas adequat eas · tale
autem premium semper habent virtuosi · qui in bona
consciencia speculantur et consciunt se virtuose egisse
Quomodo debemus linguas et oppiniones
hominum curare · et solum conscienciam nostram Senece
Quilibet aduersus vi[illegible] debet ad versus oppi
niones malignas satis fiducie habere in
bona consciencia li · eodem Quomodo theodorus
philosophus veniens ad mortem commendauit in
Theodorus philosophus beatam suam perditum
Gratus ac plenus bona consciencia Senece
reddidit tibi testimonium vita excedit lau
dauit quod etatem in portu · et ad anchoram
iuncte acte quietem · et dixit quod nos i me
ti audistis quam nobis idem quoque facien
dum sit Vixi et quem dederat cursum fortu
na peregi libro de beata vita Sequitur glo
Theodorus philosophus · et cetera laudauit quod etatem) · i · vadim

homo viuit nauigat et incertum est utrum feliciter ad portum deducatur uel infeliciter submergatur sed postquam per mortem venit ad portum tunc cognoscitur felicitas nauigacionis et tunc potest comendari et laudari quod feliciter vixerit ut refert Ar. i. ethi. solonem dixisse neminem quamdiu viuit posse dici felicem hoc ipsum refert valerius li. de sapienter dictis beatus eciam ambrosius super illo verbo ne laudaueris hominem in vita sua dicit sic lauda post vitam magnifica post consumpacionem dupplici enim causa est utilius hominum magis memorie dare laudem quam vite ut illum potissimum tempore vita stitutis extollat quo nec laudantem adulacio noceet nec laudantium temptat elacio lauda ergo post periculum perdicta securum lauda nauigantes felicitatem sed cum peruenit ad portum Sic iste theodorus vitam suam preteritam comendauit quando venit ad mortem et ad terminum vite quia tunc non amplius subiacebatur in cursibus et volubilitati fortune habebat amplius nauigare in pelago huius mundi et anchoram tranquillam vitacione composuit et terminauit cursum sue nauigacionis

Dixi et que de derat] ista sunt verba di glo doms certiginen veniens ad mortem defferentis cursum sue vite ut dicit virgilius iiij. eneydos alloquitur hic seneca ceteros qui in vitales audiunt laudes quas ipse venientes ad mortem de se non poterunt

Nichil opinionis Quod in opibus uris cum omnia conscie sua solam conscienciam debere cum populo expectanti fieri credere attendere secundum dam quicquid me faciam conscio libro eodem

Quod veniens ad mortem et consicienciam bonam habens quod neminem lesit vadit ad deum

Quonciamque aut natura spiritum repetet aut racio dimictet testatus exibo bonam meam conscienciam amasse bona studia nullius per me libertatem diminutam minime et meam Quod si hec facere proponit volet temptabit ad deos iter faciet ne ille eciam si non tenuerit magnis tamen excidit ausis li. eo

Quonciamque aut natura] Tangit duas mortes glo vnam naturalem quando natura repetit spiritum aliam violentam quando homo inductus aliqua racione mortem sibi infert sicut fecit catho et quod bonus homo et verus princeps possit veraciter dicere quod neminem iniuriam intulit nec alicuius libertatem minorauit nec eciam suam libertatem que non minoratur nisi per crimina et quod possit veraciter dicere quod amauerit bonam consicienciam et bona studia et concludit seneca quod talis exiens de vita vadit ad deum

Magnis tamen excidit ausis] Reffert ouidius glo in methamorpheseos quod feton filius solis petiuit a sole utrum esset filius suus quia adolescentes obiciebant eidem quod erat natus ex adulterio et mater mendaciter fixerat esse filium solis Vidit sol quod vera erat filius suus et in signum vere filiacionis promisit ei dare quicquid peteret Ille petiuit regere currus paternos tunc sol contristatus est dicens quod non poterat ei negare donum sed licebat ei de dissuadere quia nimis erat periculosum tales currus regere quia propter insolenciam equorum et propter pericula signorum quia oportebat eum ire per aduersa cornua tauri et per caudam scorpionis et contra sagittarium Sed iuuenis quanto maiora pericula audiebat tanto plus desiderio attendebatur sic concessit ei currus monens qualiter caute deberet ducere sed ille qui ignarus erat duxit currus prope terram et totaliter siccauit eam obiectum fulminatus fuit a ione et sorores sepelierunt eum et scripserunt sepelierunt scripserunt ista verba in sepulcro hic situs est feton currus auriga paterni quem si non tenuit magnis tamen excidit ausis Vult ergo dicere seneca quod princeps talem qualem immediate descripsit per mortem vadit ad deum et possit obici contra eum quod ipse seneca scripsit non esse probatam inmortalitatem anime que anima si non est mortalis esto quod vadat non perueniet ad deum Cui obiectioni respondet seneca quod talis esto quod non perueniret habuit tamen magnam audaciam perueniendi sicut feton habuit audaciam regendi currus quos tamen non potuit regere

Quod non delectat beneficiantem consciencia dati beneficii et sic de singulis virtutibus

Nos iuuat sceleris beneficii tribus secundum cuiusque consciencia et iusticia cum interrogaueris quid reddat beneficium bene collatum respondebo bonam conscienciam qui reddit iusticia quid innocencia quid magnitudo animi quid pudicicia quid temperanciam libro quarto de beneficiis glo

Nos iuuat sceleris] hominem virtuosum delectant opera virtuosa inter alias virtutes est liberalitas cuius operacio delectat hominem liberalem Et si non delectatur liberaliter tribuisse non est liberalis Et hoc est quod dicit nos iuuat id est nos delectat sceleris beneficii consciencia que videlicet in consciencia habet quod sceleriter beneficiauit Nam ad virtutem liberalitatis pertinet sceleriter tribuere et non expectare rogamina et scito quod expedire nam mora et tarditas corrumpit beneficium ut patet ij. de beneficiis de hoc require in tractatu de beneficiis cum si quid more videbo bonam conscienciam

Contingit reputari ingratum qui consciencia sua gratus qui fame et turbe preferet

Est aliquis gratus eciam qui dicitur est secundum ingratus videtur que mala interpres opinio in contrarium tradidit hic quid aliud sequatur quam ipsam conscienciam que eciam obruta delectatur que concioni et fame reclamat et in se omnia reponit

et cuꝫ in genteꝫ exaltā ꝑte turbam cō
tra ↄsciām asperit non innitatur suffra
gia sed una sentencia innitat libro eodeꝫ
Ast aliquis) opprimo falsa hominū et i glo
fama et detractio obruunt et lacerat
bonam ↄsciām hoīs ūtuosi cōū que omia
obstancia. Vir ūtuosus et gratus delecta
tus in ↄsciā sua que eū decipit que hꝫ
animuꝫ gratuꝫ. q̄uis detractio clamat ↄ̄
riuꝫ et sic vna ↄs̄c sua. ↄ bone ↄsciē i
vincit hominū falsas opiōnes et hoc ac
cidit ei qꝫ nō innitāt suffragia ml'titudīeꝫ
detrahenciuꝫ qui suffragant male opioi
et fle et qm̄ multitudineꝫ et eius suffr
agia ↄtēpnit et vincit sine sue ↄsciē ad
heret firmiter quam scit certitudinali
nitati testiōnuꝫ ꝓhibere et ꝓ illis sinaꝫ
reputat se victoriosuꝫ cōū ml'titudīe
falsa opinanciuꝫ Item q̄ homo gratus
nō debet sollicitari de apparencia gra
titudinis sed sufficiat ei bona ↄsciā se

Non decet gratuꝫ animuꝫ sollicitudo
cōū summam fiduciam sui et ex ↄsciā
ni amoris dimissa omnis anxietas li
vi de beneficijs Non decet &c. homo glo
qui in ↄsciā sua scit hꝫre animuꝫ gratuꝫ
nō dꝫ anxiari et torqre se ad ostenden
duꝫ suam gratitudineꝫ et reddendeū dū
sui beneficiū. sꝫ dꝫ expectare oportunita
tem recompensandi beneficiū et interī
debent sufficere sibi qd' hꝫ ↄsciam gratam
Qꝫ sapiens licet conscienciam cunctam
possideat nichilominus pōt recipe munera
et dare et emere et vendere et locare et

Cum regio more sapiēs conducere dēū
cuncta ↄsciā possideat singuloꝝ i
vniuꝫ queqꝫ ꝓprietas sit sparsa et accipere
munus et debere et emē ꝛ ↄducē pōt li
vij de beneficijs Cum regio) dixerat glo
supius q̄ sapiens oīa possidet ex quo ūbo
videbatur sequi q̄ sapiens nichil possꝫ
emere. omēs enī q̄ sua nō sūt emunt oīā
aūt sūt sapientis. Et iō exponit hic quō
sint sapientis quia nō ꝓprietas que sin
gulorū est. sed ē sapientis sicut regis
cui⁹ nō ē singulariuꝫ possessionū ꝓprietas
sꝫ auctoritas ita ē sapientis nō ꝓprie
tas. sed eminencia als' ꝑeminencia et
facultas ↄtempnendi. et isto mō loquit
aplus. etiā tamq̄ nichil habentes et
oīa possidentes Ex quibus ūbis aplūs nō
ↄcedebat singulariū possessionū ꝓprietatē
sꝫ poci⁹ ↄtempnendi aīmuꝫ et facultatē
Ille enī qui hꝫ rem nō desiderat eam i
et isto mō dꝫ intelligi ūbuꝫ a seneca et
ūbuꝫ apli vꝫ qd' virtuosus et sapiens i
oīa possident quia ille nō desiderat Et
sic sequitur q̄ sapiens possit emere et vē
dere et alios ↄtractus facere sicut alij ho
mines et donare et recipere Qꝫ homo
qui certitudinali' scit scelera se commis
se nūquam reputat se securū esto q̄ ei
nullum periculum immineat Seneca i

Mala conscientia sepe tuta est secura
nūquā li. de moribus Item qd' ↄsciā
fiduciam faciat ꝟ. tē de morte ca iiij Itē
de eo qui boni viri famā ꝑdidit ne ↄsciē
ciam perderet ꝟ. tē de gratitudine vel
grato ca ij Item quō male ↄsciē grauis
sit lux ꝟ. tē de luxuria ca iiij Itē de
inextimabili ↄsciencia grati q̄ nisi in
animuꝫ diuinū fortunatuꝫ qꝫ non per
uenit require tē de gratitudine ca ij glo
Mala ↄsciā) Tutela hic accipit ab exte
rioribus vꝫ a iudice et a punitore a quibus
scelera frequenter sūt tuta. sed nō sunt
secura s'm crudelitateꝫ scelerati qui semp
dubitant et anxiantur et timent de ꝓhen
di et puniri. de hoc ꝟ. eo tē c. ij in glo
que incipit nequicia. Et sic pꝫ q̄ securitas
dicit interiorem ↄfidēciā tutela exteriorē d'fensioēꝫ

Consilium

Qꝫ nō solus sapiens cō
siliatur incipienciuꝫ aut
non sunt ↄsilia et fraudes ꝛ doli Seneca

Sapiens de quo q̄ nō tm̄ bene iudicat
ut illuꝫ q̄ quam putet consilio fe
cisse qd' in vno sapiente ē alioꝝ omiuꝫ nō
consilia sed fraudes et insidie et motus i
nōꝝ inconditi sūt quos casibus annumerat
libro secundo de prouidencia Sequit glo
Sapiens et inf.) Ar' ponit vi ethi tres
virtutes ꝑtinentes ad prudenciā vꝫ eubu
liam sinesim ꝛ gnomam Eubulia hꝫūt
inuenire vias et modos ad utilia et hone
sta ꝓsequenda et ad dāpna et turpia eui
tanda Sinesis hꝫ de vijs et modis inuētis
iudicare que sunt meliores et illas eligē
Ita q̄ eubulia est inuentiua Sinesis ē iudi
catiua et ab ista dicuntur hoīes sensati qui
habent ūtutem sinesim qui bene iudicant
de agendis Gnomam aūt ē iudiciū singu
lare de rebus insolitis et casibus insuetis in
quibus ꝑter ↄmūes reglas oꝫ ꝓcedē et iudi
care sicut fuit h̄i qui fuerūt clause regiones
romani in furculis caudinis Vnde paulus
orosius dicit furculas caudinas satis cele
bres romanoꝝ fecit infamia herenni⁹ aūt
a filio suo qui ꝑerat samnitibus ↄsult⁹ ↄsuluit
ut easdem legiones interficeret vl' intac
tas dimitteret. vꝫ ut grandi beneficio grām
hostiū emeretur vl' graui iactura vires ↄfirm
gerentur ac in ꝑpetuū ūda temeritas victoꝝ
dum utramqꝫ ꝑtem utilitatis spernit sub
iugum missas in ꝑniciem sui accendit
Noluerūt enī eligere nec interficere n' oīō
intactas dimittere sed eas vituperauerūt
ponendo colla eoꝝ sub iugo boum Que
legiones postea reuerse posuerūt samnites
in seruitute Contingūt g° tales casus in q̄bus
nō oꝫ tenere mediū sꝫ preter reglas ↄmūes
agere de quibus multa reperies in valerio in
tribus titulis vꝫ de sapienter dictis et de strata

gematibꝰ que ptinent ad ṽtutem quā ātꝰ
nocat gnomni et de bassitdictis Vult gᵒ
dicē seneca qd sapiens ē bene iudicatiuus
ita qd hijs que agit sic prudenter pcedit
q nō recomdatur nec pudet fecisse quia ex
recto consilio et sano ꝛ iudicio nō erronee
qūtuz ad uirtutem sinesim et qūtuz ad ꝛ
gnomni oīa agit et dicit qd hoc est ꝓpriuz
ni sapientis recte consiliari Sꝫ hij qui nō
sūt sapientes nō ꝯsiliatur sꝫ insidiant et i
struunt fraudes et machinantur dolores et
ṽsucias Nam ꝯsiliuz ptinet ad ṽtutem ꝛ
semꝑ est de bono ꝓsequendo et malo uitādo
qd ad sapienteꝫ et ṽtuosum ptinet Insipi
entes aūt et uiciosi tendūt ad mala et intuīt
bonū ad consequenduz ꝓpositū suū inueni
unt vias accomodatas et ꝓporcionatas suo
fini et sue male intencioni Et sic eorꝫ non
pot dici ꝯsiliuz cū nō sit de bono ꝓsequendo
sꝫ de malo uitando Sꝫ dicitur dolus fraus
et ṽsucia et insidie que nomā sonant i ma
luz et in maluz et dicit q fraudes et doli ꝛ
ṽsucia sūt motus aī inconditi ꝛ inordinati
et incompositi et inordinati Et iō ponit ꝯue
nienter sociari et enumerari eiꝫ i casibus
in quibus regulariter nichil reperitur ꝛc̄

Q nō sapiens nō penitet nec mutat con

Numqᵃ̄ sapientem facti sui silia ꝯnīe
penitet nuqᵃ̄ emendat qd fecit nec mu
tat consiliū omnibus hijs manentibꝰ q
erant cū sumet iō illuz nūqᵃ̄ penitencia
subijt qꝫ nichil meliꝰ illo tpr̄e fieri potuit
q̄ q factuz est nichil melius ꝯstitui quaꝫ
quod constitutuz ē libro iiij de beneficijs

Numqᵃ̄ sapienteꝫ Ego ꝓ me inquā indi glo
talem sapientem qualem hic describit ne
credo q umquaꝫ fuerit nec deus nec angeli
bti et bta ṽgo Cum eniꝫ opus gnāl pctā
committāt et pctā nō purgentur nisi pniā
oms generaliter hent penitere sed pūt ue
rificari uerba senece qd nūqᵃ̄ penitet facti
sui vꝫ de facto qd agit ut sapiens delicta
aūt nō committuntur a sapiente ut sapiens
est sꝫ ut sapiencia deficit et sic nō oꝫ eme
dare eaꝫ illa que fecit ut sapiens glo

Non mutat sapiens Qūdo ꝯsiliū bene
et sapienter deliberatuꝫ nō immutare nisi a
liter se hentibꝰ quibꝰ rebꝰ mutatis oportꝫ
de alio consilio prouidere Q nō sapiens

Scit sapiens qūtuz li de rebus incertis
errat errori qūqᵃ̄ in hꝫ incerta consi
certa sint hūana qūlia Seneca seu
multa consilijs obstent ancipitem rerū
et lubricam sortem suspensus sequit consi
lijs certis incertos euentos li eodeꝫ glo

Scit sapiens Q nō possit de rebꝰ certa
esse consilia nō indeo aliter nisi deliberat
qualescūqꝫ sint euentus ꝓsperi ul aduersi semꝑ
uirtuose agē aduersa fortiter tollerare ꝓspera
moderare et nūqᵃ̄ insolescere ꝓpter copiam di
uiciaruꝫ nec intēperanter se hr̄e i hūiditate

laborꝫ et delectacionū nō horrere pericula sꝫ
ꝓ iusticiam et ꝓ re pub̄ca et ꝓ deffensione pa
trie morti se exponere et sic de quibꝰ cūqꝫ
euentibꝰ dubijs certa sūt ꝛ determinata ꝯ
silia vꝫ in omnibus virtuose procedere ꝛc̄

Q rebus rebus mutatis euanescat ꝛ
obligacio et licet mutare ꝯsilia Seneca

Omnequid mutatur libertateꝫ facit de
integro consulendi et me fide liberat
et infra Non est turpe cū re mutarē ꝯsiliū

Omne qd mutatur Qū obligaū Clr eodeꝫ
me sub certis ꝯdicionibꝰ cessantibꝰ glo
ꝯdicionibꝰ cessat obligacio vꝫ cū ꝯdiciones
nō existent Ego eniꝫ obligaui me sub cer
tis pactis et sub certis ꝯdicionibꝰ non
aliter nec plus et iō ampliꝰ nō obligor
et sicut cessat obligacio ꝯdicionibꝰ alit
se hentibꝰ ita eō cessant rebꝰ consilia sꝫ
quibꝰ fuerat ꝯsiliatiuꝫ ul uacillantis eiꝫ
rebus mutare consilia Ponit condicio
nes sapientum inuestigando obscura
et ponderando ṽba et eligendo quibꝰ
placeant et inquirendo et indiscendo
et desiderando et alciorēꝫ gdūꝫ uitando

Consilia ptorꝫ ex aptis obscꝰ Seneca
ura existimat ex puris magnis et
ꝓximis remota et ex ptibus tota

Non te moueat dicentis auctoritas nec
quis sed quid dicat intendito nec q̄ mul
tis sed quibꝰ placeas cogita Id quere qd
possis inuenire Id disce qd possis scire ꝛ
id opta qd optari coram bonis pot Nec
alcior ictu te ponat in qua tibi statim tre
mendiꝫ descendenti cadenduꝫ sit tūc ꝯ
silia tibi salutaria aduoca Cū ibi alludit
uite ꝓsperitas tunc te uel in lubrico re
tinebis ac sistes nec tibi dabis impe
tus liberos sꝫ circūspiciens quo eundē
sit et quousqꝫ li de iiijor ṽtutibus Itē
q sine ꝯsilio multorꝫ non est pcedendū
ad dampnacioneꝫ vᵃ tc̄ de sentenciare c
discant Item q consiliuꝫ ex multis consu
lentis ꝓpenditur vᵃ tc̄ de ꝯsari c ne
solitudineꝫ Item quō sic ꝯsilio fiat quic
quid natura natā pcipiat vᵃ tc̄ de arte
c i Item qualiter innumerabilia singuli
horis hominibꝰ accidunt q consiliū exi
gunt vᵃ tc̄ de phia c i Item quō ꝛ in
quo sit utendum ꝯsilio sapienti vᵃ tc̄
de amicicia ca iij Iteꝫ qualr omnē ꝯsiliū
mutat timor mortis vᵃ tc̄ de btō c iij
Item ꝯsiliuꝫ omniꝫ rerūꝫ sapiens nō exi
tum expectat vᵃ tc̄ et ca de modestia Itē
ꝯsiliū futuri ex pterito uemat vᵃ tc̄ de secto c i

Consilia ptorꝫ processus rōnis Sequit glo
cionis hūane est denotis ad cognita d
pncipijs ad ꝯclusiones pncipia eniꝫ sunt
notiora ꝯclusionibꝰ et istuꝫ moduꝫ pro
cedendi ondit arᵃ i posteriorꝫ et hoc est
qd dicit Seneca ex apertis i ex pncipijs
que sūt apta et clara Obscure aūt sūt con

clusiones que per principia investigant
que principia sunt parua et pauca respec
tu multarum et magnarum conclusionum et hoc
est quod dicit ex paruis magna et ex primis
remota principia et prima sunt quia in
eis non decipitur intellectus sicut nec visus
decipitur circa prima visibilia sed conclusio
nes sunt remote et ideo in eis frequenter in
tellectus noster decipitur sicut visio circa
remotum et distans visibile sequitur glo

At ex partibus totam] In loco a simili sic pro
ceditur quod illud quod invenitur in aliquibus
in omnibus similibus idem concludimus et talis
processus est de partibus ad totum glosa

Non te moueat] Jeronimus in epistolis Vnum
quodque non personarum sed rerum ponderem
dicendum est Vnde locus ab auctoritate inter alios
investigatiuus est minimus Et ideo parum
debemus curare de dicente et multum de
dictis Et hoc est quod dicit scribit hic ne
quis si quid dicatur istum autem scriptura loco
ab auctoritate est maximus quia maior est huius
scripture auctoritas quam cuiuscumque humani inge
nii perspicacitas Vnde augustinus de ci. di. li. xi.
Ciuitatem dei dicimus cuius scriptura testis
est etc. sancta que non fortuitis animorum
motibus sed summe prudencie disposicione sibi
omnis generum litteras omnia sibi humanorum
ingenia diuina auctoritate subiecit sequitur glo

Nec quam multis] Non debemus placere multitu
dini sed paucis bonis Vnde seneca de vita
beata non quod in illud dissencione more re
splendeas hec pars maior est ideo enim peior
est Non tam bene cum rebus humanis a
gitur ut meliora pluribus placeant argumentum
pessimum est turpa et ibidem sanabimur
si modo speraremur certi nunc non stat contra
defensor mali sui plus sequitur glo

Quod optam coram bonis] Turpia enim
coram bonis erubescamus Vult ergo dicere quod
debemus considerare honesta de quorum de
siderio bonorum hominum iudicium non expa
nescamus et non debemus desiderare turpia
de quibus coram eisdem erubesceremus glo

Nec altiora te reis] Contra ambiciosos qui de
siderant altum statum qui status periculosus
est Vnde augustinus in regula quanto in loco su
periori tanto in periculo maiori versatur et
seneca in iiij tragedia O quanti casus huma
na rotant minor in paruis fortuna furit
et ibidem ad monta et etherea culmina
duris sedibus excipiunt nochos insane borre
minas Nec tibi dabis] homo non debet glo
confidere de prosperitate quia res instabilis
est et caduca Et ideo non debet homo insoles
cere sed impetus suos debet regulare et roni
iudicio subicere et considerare quousque a tem
pore prosperitatis et ad aduersitatem succe
dentem et hoc est quod dicit quo eundum
sit etc. in aduersitatem vel in casus inopinatos

Quod dolens debet committere consideracionem

Consolacio

abhiis que affligunt
ad ea que delectant et
solacium est dolenti multitudo condolencium seneca

Abhiis que te torquent ad hec tot et tanta
que consolantur respice et conuerte et
respice optimos fratres respice vxorem filium
respice pro omnium horum salute ac tecum porci
one fortuna decidit multos habes in qui
bus acquiescas ab hac te infamia vindi
ca ne videatur omnibus plus apud te vale
re vnus dolor quam hec tam multa sola
cia et infra Est autem hoc ipsum solacium loco in
ter multos dolorem suum diuidere quod cum dis
pensatur in plures exigua debet apud te
parte subsidere li de consolacione ad polibium

Abhiis que te torquent] Mortuus erat glo
frater pollibii de cuius morte seneca consolabatur
ipsum et vult quod ipse polibius consideret quod ipse
habuit cum fortuna aduersa diuidere possessionem
suam Quia fortuna pro sua porcione abstulit
ei vnum fratrem et relinquit ei vxorem filium
et amicos in quibus potest quiescere et consolari
Vnde non videtur habere causam querele diuidere
cum potenciore se et habere maiorem porcionem et
potenciorem habere minorem fortuna enim aduersa
preualet viribus humanis que cum vnum abstu
lit et multos dimisit omnes fuerat alios quia
multos aufert et paucos dimittit glosa

Ab hac te infamia] Magna infamia est
in homine sapiente nescire mitigare dolorem
suum ad quam infamiam excusandam hor
tatur ipsum vel multorum inueniam solacia etc.
fratrum uxoris et filii et aliorum amicorum pro
pinquorum vnius defuncti dolorem extingunt

Inter multos dolorem] debet esse magna glo
consolacio dolenti videre multos condolen
tes Vnde in vj tragedia dulce dolenti populus
merencium dulce lamentis resonare gentes
lenius luctus lacrimeque que mordent Turba
quos flectit sibi frequentat dolor enim in
multos diuisus debet in modica porcione
remanere apud dolentem qui habet multitudi
nem condolencium quorum quilibet debet sibi ali
quid de dolore subtrahere et hoc patet per similem
in ponderibus etc. enim sit sarcina mille librarum
sub illa ego solus ruerem et multorum amicorum
adiutorio leuiter ferrem quia eorum quilibet
portat porcionem suam Ita quod de magna sar
cina modicum in ponderis remanet suffragio
aliorum comportancium simile debet esse de dolore etc.

Quod tempore doloris est maxime studendum
et ingenio eloquencia magna calami
tibi nichil ex tates acternare Seneca

Tibi nichil ex consuetudine tua mutandum est quia
quidem ea instituisti amare studia que optime
felicitatem tuam extollunt et facillime mi
nuit calamitatem eademque ornamenta
maxima sunt et solacio Nunc itaque de stu
diis immergas acrius nunc illa tibi velud
munimenta animi circuda ne ex ulla tui
parte inueniat introitum dolor et infra Noli

coni te uti ingenio tuo noli adeo dolori
tuo · pot quidem eloquencia tua q parua sint
approbare pro magnis rursus magna acterna
re et ad minima deducere Sz alio ista in
res seruet suas nunc tota se in solacium tuum
conferat li° eodem Tibi nichil studia glo
moralia dolores mitigant et aliqui radiatu
euellunt · secus e de studijs poetarum · que do
lorem augent et consolaciones minuunt
ut pz p boecium in li · de consolacione et ideo
ortatur pollibium · q talibus studijs mora
lib9 · · tpe tribulacionis feruencius sedeat ·
in eis acri9 · et feruencius studeat · quia et do
lores minuunt ul totaliter auferunt · et consola
cia conferunt · et armant animum sic et totali
q ictus doloris ad ipum penetrare no poss et
faciunt sic hominem felicem Noli coni te uti
Jlle q se utitur ingenio suo · quia e suo do glo
lori fouendo et ampliando ipm · et uoces
querulas emittendo et edendo · et componendo
lugubres et carmina luctuosa sicut incepit
usus qui dicuntur · eligi puocati uos lucty
et lacrimarum · et sicut faciunt romani infu
nerib9 declamando pithimos laudes et
dampna defuncti · et pot quidem eloquencia
tua ad artem rethorice · inter alia ptinz p
na extollere 1 magnificare · et magna de
primere et acterminare · q arte uult seneca q
pollibi9 in suo malo no utatur dolore suum
extollendo · et ampliando · sz ipa pte eloque
cie · qui parua extollit in aliud tpus differat
et ad pns utatur illa pte qui magna de
primit dolorem · · suum acterminando · et mi
nuendo · et solacium isiua adusitate capiendo
Quo liui uxori augusti in morte filij
plus profuit archus phus in consolan
do qu uir · et q pplus romanus q tiberi9 filius
Liuia te ad te consilium sium nocta seneca
illa in primo feruore cu maxime feroces
impacientes q iniurie sunt philosofico sin rei
se archo prebuit · et multa eam rem pfuisse
sibi confessa e plus q pplus romanum quem
nolebat tristem tristicia sua facere plusq
augustum qui subducto altero adminicu
lo titubat · nec luctu suorum inclinandum erat
plusq tiberium filium cuius pietatis effica
ebat ut in illo bonis acerbo gentibus fu
nere nichil sibi nisi numerum de ee senti
ret · hic ut opinor additus illi fuit · hoc
principium apud feminam opinionis sue custo
dem diligentissimam · et infra · de dixi ope
ram ne quid eet qd inte quisq reprehenderet
nec id i maioribus mo obseruasti sz i minori
bus ne quid faceres cui famam uberrimam
principum iudicem uelles ignoscere Nec
quicquam pulchrius extimo qui insummo
fastigio collocatus multarum rex ueniam
dare nullius petere Seruandus itaqz tibi
in hac quoqz rectius mors e ne quid conme
ttas qd minus aut ne factum uell · Deinum oro
te atqz obsecro ne te difficilem amicis
et intractabilem pstes Non enim qd
ignores hos hoies nescire quemadmodum
se gerant loquantur aliquid coram te
de druso an nichil ne aut obliuio cla
rissimi iuuenis illi faciat iniuriam aut
mencio tibi Cum secessimus et in unum con
uenimus facta eius dictaqz quo meme
rit suspectu celebramus coram te al
iud nobis de illo silencium est cares
itaqz maxima uoluptate filij tui lau
dibus quas no dubito · qun uel impe
dio uite si ptis detur in euum omne t
sas progatura qre pete primo acterh
sermones quibus ille narretur · et aper
tas aures pbe adnomen memoriamqz
filij tui Nec hoc graue dixeris · cetero
rum more qui in eiusmodi preter
mali putant audire solacia · et infra
Cogita no ee magni rebus psperis
se fortem gerere ubi secdo cursu uita
procedit nec gubernatores quidem arte
tranquillum mare et obsequens uentus
ostendit aduersi aliquid incurrat oz
q animum pbet · proinde nec submiseris
te primo conii fige stabilem gradum · et
quicquid onerum supcedidit sublime
primo dum tarat strepitu contrita
alis conterita Nulla re maior i in
dia fortune fit qui equo animo · post
hec ostendit illi filium incolumen os
tendit · ex amisso ne potes Tum illic t
marcia negocium actum e · archus tibi
assedit mutata psonam ne consolatus
libro de consolacione ad marciam glo
Liuia te Liuia fuit uxor augusti qui
pregnantem recepit in domo cesaris
augusti pepit filium nomine drusum · q
postea germanicus appellatus e · ut patz
per suetonium li · ij · hic ingerencia mo
tuus est · decuius morte romanus pplus
adeo turbatus e · et doluit ut templa
lapidaret ut pz ibidem inrez liuiam t
arcus philosophicus · augusti consolatus
e · et ipa eidem pbuit testimonium q plus
consolacionis ab eo recepisset qum ab aug
usto marito · et qum a tyberio filio · et q
a romano pplo quem pplum nolebat ad tris
ticiam inducere suis lacrimis Modo or
tatur seneca marciam in morte filij
sui · q ipe inuctetur liuiam recipientem
consolacionem de morte germanici 7 funerem
luctus · et audientem uba archi philo
sophici augusti cesaris Qui subducto
altero Augustus huit duos filios glo
crispum et gayum quib9 mortuis ger
manicum et tyberium adoptauit in filios
quorum quibz pater adoptiuo erat ad
miniculum et sustamentum uite · sz ger
manico mortuo alterum adminiculum
substractum erat · et unum solum remanserat
tyberi9 · · qui postea succesit eidem iste

augustus nō erat inclinando s morte
suor· quia nō decet pncipem flere ·et
quia morte filior multum fuerat grauatus
Nichil sibi nisi uniz) Tyberius Impa glo
tor adeo se pium filiuz exhibuit ma
tri q infunere germanica mater non
sensit aliquid de eē nisi numeruz ·quia
e· pmo hebat duos filios postea nō ha
buit nisi vnū Ita qsensit nuz dualem
Custodem diligentissimaz) liuia fuit glo
bone et optime fame ·quā famam dili
gentissime custodiuit ·et in magnis et
in puis rebs ~~custodiuit~~ irephensibilem
exhibuit Famam uberrimaz) Nich glo
est q ita pate fiat intam pncipum fic
fama ·quam liuia semp optimaz hnīt
et nō oportuit qd fama sibi ignosceret
nō ignoscitur nec pcitur· nec indulge
tur nisi ubi ē culpa ·sz liuia caruit cul
pa g° nō indiguit culpa al' uenia et
hoc est quod dicit, nellet ignoscere glo
Nec quicquā pulcrius) Vult dicē q pn
ceps debet eē ita adicionatus· ut nul
lus rei ueniaz petat Ille petit ueniaz
qui comisit qui nō comisit culpam
nō indiget ueniaz Est g° sensus qd
pnceps insua psona dz eē immunis a
culpa et culpam subditor dz demū ignoscē
Intractabilem pstes) Illa se reddidit glo
difficilem ·et intractabilem que infu
nere filij consolacionis uba non reci
pit· nō uult g° arcus q liuia sit talis
sz q libenter audiat loqui de filio suo
germanico cuius mores meruerūt ut
eius uita sit digna memoria ·et laudi
bus inuenian; sed mulieres ad ipām ue
nientes non audebant loqui de eo in
pncia matris timentes ostendē eam
hec erat conueniens silere de tanto uiro
quia erat in iniuria defuncti cuius lau
des debebant solepniter celebrari Et io
arcus consolatur liuiam ·et igitur ut
filij defuncti laudes & gesta libent audiat
Primo dū tarat strepitus) Mortes glo
ppincor sūt magna onera que terr
runt ·et affligunt unos Vult g° dicē
archus q mors germanica fuit liuie
matri magnū onus ·quō subito uene
runt noua de morte eius qd onus gtri
uit matrem multo dolore Vult g° dicē
q ipā liuia dz eē gtenta illo dolore ·q
tunc recepit in pmo strepitu qn uene
runt noua de morte eius ·et nō debet
plongare dolorem Nulla te maior
animus equius et paciens ·et aduisi glo
tatem fortiter tollerans ·vincat fortu
nam aduersam ·et iniuriaz eius cōn
se puocat Et hoc est magne glorie
Post hoc ondit) Completa ista p glo
dicacione archus gūtit liuiam ad cō
siderandū filū uiuū ·e· tyberium

Et hoc est qd dicit ondit illi filiū meo
lumen ·et examisso nepotes Idem filios
germanica qui erat defunctus Sext glo
Cum illic marcia) Seneca hic guertit
pdicacionez archi philosophi ad consola
cionez marcie Et uult dicē q tota ista p
dicacio et consolacio quā fecit marchus
liuie pōt eē consolacio marcie Ita q ipā
marcia putet archum sibi assedisse ·et
illa uba sibi sedens dixisse ·Et hoc est qd
dicit archus tibi assedit ·e· sedendo tecū
te gsolatus est Imitando psonam liuie
in tuam ·quia omnā uerba ibidem dicta
put trāsferre ad consolacionez tuaz ·et i
cuiuscumqz matris super morte filij sui
Consolatur marciam exemplo magnor
ducum ·et deor qui ista passi sunt sed
hoc genus nō approbat consolandi Senū
Nec illud quidem dicē pōt abiectam
te adijs cū fas nō liceret filio cir
ca ·i· circiquaqz respice pomez notor
et ignotor oclos frequēciam occurrent
tibi passim ubiqz maiora Senserunt
ista magni duces ·senserūt pncipes ·ne
deos quidem fabule immunes relinqrūt
puto ut nostrorū funeruz leuamen cū
eet eciam diuina gsidere circūspice in
quā omēs in illam miseriam nominabis
domū q nō inueniat in miseriore sola
ciuz Non me hercule tam male de mori
bus tuis sencio ut putem te posse leuius
pati casum tuuz si tibi ingentez lugencium
numerū produxō Maliuoli solacij genus
est turba miseror ·& infra Quod enim ·
qqz domus usqz ad exitū omnibus ptibus
sine gstitit inqua nichil turbatū est ·li· eo·
Nec illud quidez) Ille non est adeo glo
singulariter abiectus cū omnia infor
tunia acciderunt ·sed hoc ē omē qd matres
amictunt filios· nam liuia uxor augusti
amisit germanicū filiū ut in pcedenti
bus e· ti· dcm ē ·Octauia soror augusti
amisit filiū marcū marcellum In cuius mor
te tota ciuitas luxit· ut pz vi· eneydos
et tota die hoc gtingit ·et maiora eciā
infortunia ut de illis matribus que oēs
filios suos amictūt ut nyobe que vna die
pdidit septem mares ·et septem filias Et
dicit ouidius in methamorphoseos· et de
illa de qua refert Jeronimus in eplis q
plaranti vnū filiū nuncata est mors al
terius Et hoc ē qd dicit Seneca occurrēt tibi
passim ubiqz maiora Senserunt ista mag
duces) ut paulus emilius qui deuic glo
tis macedonibus duos filios pdidit ·et q
multi alij ·de hoc re· in ualerio ti· de pa
rentibus qui obitū filior forti aīo tulerūt
Senserūt pncipes) Octauianus augus glo
tus qui pdidit duos filios gaispium et
Garum de quor morte in suo testamēto
conquestus est ut dicit suethonius li· ij

Vet deos quidem) Sicut pz de sole q glo
filiuz noīe fetheōtē mortuū uidit Sm̄ in
aut̄ fabulas sol deus ē Et ynachus qui fle
uit filiam noīe yo ut patet in metha glo
In uxore solaciū) Quia solaciū ē mi
seris socios hr̄e penarū ideo quit̄ hoīes
ɔsolantur de suis infortunijs quī in suis
ciuib9 et suis uicinis uident similia et
maiora et isto genere ɔsolandi usus est
solon acthenenses ut refferet ualeri9 ti
de sapient̄ dictis qui cum quendam ex
amicis grauiter mentez actenderet per
ductum marcem q ciuitati acthenensi
eminēt ostatus ē ut p omnā edificia urbis
oclōs circūferret et narrant eidem qd
nulla erat dom9 sub cui9 tectis nō fuisset
luctus in p̄tito et in futuris seculis ēē
erant huidi luctus p hoc documenti os
tendit infortunia nulli pticulari ēē p
pria s3 toto hūano generi ēē ōia Illud
genus ɔsolacōne repbat tulli9 ii li de
tusculanis qōnib9 ostendens hanc medi
cinam peiorem ēē quā morbū Gaudē
eni de afflictione proximi ē niui9 maluz
quam dolore de pprio infortunio Non
pot̄ aut̄ mitigari dolor de pprio infortu
nio p afflictionem et infortunia pxi
mi si quia homo de pxi malo letatur q
leticia suū dolorem mitigat Et hoc est
qd dicit maliuoli solacij est genus turba
miroz ex quib9 ūbis pz hoc gen9 con
solaciōnis ēē senece displicere Sz in
hoc ipm̄ apprbat quia nullo pot̄ pticula
riter ɔqueri de hijs que sunt ɔtraria
generi hūano Et hoc est qd dicit quid eni
quoq3 dom9 usq3 ad exitum omnib9 ptib9
suis ɔstitit iq ii turbatū sit quasi domus
exempta est ab infortunijs Quō qui
pdit medietatem filioz nō debet conq
ri diuidere exequo cum fortuna q uti
q3 potencior nobis est et quid dolens
demortuis debet mittere ɔsideracionem
Iam cum fortuna mg ad supstites xiii
etiam marcia reuteris si tela q in sci
piones scipionumq3 matres ac filios ex
hegit quib9 cesares petijt ne ate quidē
continuit plena et inuestia uarijs casi
bus uita est aquib9 nulli longa par
uit inducie sunt Quatuor liberos sub
tuleras marcia nullū aut̄ frustra cadet
telum quod in confertum agmen inmissū
ē Mirū est tantam turbam nō potuisse
sine inuidia dapno ue preteruehi adhoc
iniquior fortuna fuit qd nō tm̄ eripuit
filios s3 elegit iniquū tamen in iniuriā
diceris exequo cū potenciore diuidere t
duas tibi reliquit filias et harū nepo
tes et ipm̄ que marie leges ponis ob
lita nō extoto abstulit habes exillo t
duas filias similes Fers magna onera
si bene magna solacia In hoc te p duxit

ut illas cum uideris admonearis fi
lij nō doloris Et infra unū dolorem ge
mino solacio leua Et infra scias te hr̄e
plus quam solacia respice tot nepotes
duas filias Et infra Graue ē tū quez
educaueris iuuenem iam pateraz matri
psidiuz et decus amictere Quis ne
gat graue ēē s3 humanū est adhoc ge
nita es ut pderes ut perires ut spera
res ut metueres alios teq3 inquieta
res mortez et timeres et optares et qd
est peximuz nunqsciures cui9 status ēēs li co
Iam cum fortuna) Vult dicē q mar glo
cia nō conqueratur de fortuna et hoc
in grauiam cū ea re uti s3 uidelz fortunā
nullam iniuriam sibi pticulariter intulit
s3 ea fecit que omnib9 omnib9 facit s3 hoc
pz in hijs aquib9 debuit se abstinere ut ī
scipionib9 qui fuerūt hoīes strenuissi
et tū huerūt magna infortunia naz
iiij or scipiones fuerūt exilio relegati et
quintus qui cartaginez et numanciam
euertit duas urbes inuinctos pplo rōno
in ppia domo interfectus et de eius mor
te nō fuit facta punicio aliqua de hijs
quoq3 hr̄ in ualerio ti de ingratis Et sic
fortuna afflixit scipiones et eoz mat
res que affligūtur de afflictione filioz
et filios et filias que affliguntur de malo
parentuz ul spāliter dicit filias p filiaz
scipionis affricani que duos filios ga
yum gracum et tyberiū graccū inter
fectos huit al's uidit Omnibus cesares pe
tijt) Nam pmū iulliū cesarem int glo
fecit augustus filios abstulit gayum
cesarem de capitaniit et neronez int
emit aquib9 similib9 ul dissimilibus
infortunijs nullus hz pacem ɔmus ali
qui habent inducias q eoz mala retardat
Quod in confertū agmen) Tela et sa glo
gitte que iniciuntur in unam psonam
singularit aliqū uadūt in uanū Sz qui
iniciuntur multitudinez ɔspissatum t
et ɔtēpsam nō pnt ire in uanū qui p
cuciant aliquem Marcia hēbat multi
tudinem filioz s quatuor Tela fortue
uenerūt sup eos et de iiij or intfecerūt duos
meliores Exequo cū potenciore fortu glo
na ē potencior quocūq3 hoīe que de iiij or
filijs abstulit duos Et sic marcia diui
sit exequo cum fortuna equalem ptem
sibi retinendo s duos et duos fortune
tribuendo et hoc nō dz sibi reputari
ad iniuriam diuisisse p equalez ptez cū
fortuna Fers magna oneras) Magnū glo
on9 ē puellas bonis morib9 inducere
Sz qū bn̄ erudiuntur magnū solaciū ē
erudiuisse et eas pudicas fecisse et marc
ane que uidens nepotes suas sue eru
dicione pudicas duplex solaciū deduab9
sumit et iō unū dolorem de morte filij

genuino solacio cz mitigare in ppis filiabꝰ
prem nō defunctū sed uiuentē i eius glo
Graue est) Multa sūt grauia que tamē
cz ferre quia cōiter hoibus accidūt · et
que sūt illa hic enūat textꝰ ē planꝰ ⁊ certū
Qz defuncti nullis malis efficiuntur
et excludit infernū · et oñdit statū altiꝰ
Ut ad solacia ueniam in nite genē
deas pmū qd curandū sit · deīn
de quēadmodū mouet lugentem · deside
riū eius quē dilexit id pse tollerabile
ee apparet ⁊ infra Quid g̃ de marcia
monet ut qd filius tuus decessit aut
qd diu nō uixit · si qd decessit semp debu
isti dolere semp enī scisti moriturū Co
gita nullis defunctū malis effici · illa q̄
nobis inferos faciūt terribiles fabula
es · et infra Mors dolorū oīm exsola
tio est · et finis ultra quā mala nrā nō
exeunt et infra Excepit illū magna ⁊
eterna pax non paupertatis metus nō
diuiciarū cura nō libidinis uoluptates
aīos carpentis stimulis incessitur nō
inuidia felicitatis aliene tangitur nō
sue pmitur · nō cōuiciis uerecunde aures
uerberantur · nulla publica pestis pspici
tur · nulla puata nō sollicitus futuri ⁊
pendet · et euentui semp incertior de
pendenti Tandem isti constituunt unde
nil eum depellat nil terreat li · eod glo
Ut ad solacia ueniam) Iuxto cū curat
et mitigat dolorem de morte filij Idē
facit in sequenti ca · In tercio nō ca mo
dū cure incipit exprimere quātū ad pmū
excludit dolorem quem cōsueuerūt hre
mulieres de penis quas ymaginabant
defunctos incurrisse Desideriū eius ⁊
Desideriū ē rei absentis · et qz de glo
functus p mortem abest Mortē appel
lat desideriū · et tali mō loquendi utū
tur Suetonius li · de bello ciuili sequit
Illa que nobis) Reputabant gentiles glo
fabulam et fictionē poeticam ee illa
que dicūtur de inferno Unde pictagoras
rephendit genus huānū timidū pena
rū infernalium · de hoc v̄ · te · de absti
nencia c · i · in glo q̄ incipit · ac pictago
ras Virgiliꝰ eciā vi · eneydos narratis
plibus penis inferni In fine dicit geminę
ne sūt sōpni porte · quarū alteram fert
cornua · qua ueris facilis datur exitus
umbris · altera candenti pfecta nitens
elephanto · sz falsa ad celū mittūtur in
sompnia manes Uult dicē qd infernꝰ
uel ptinet ad sompniū uel pciū ad um
bram quasi realiter nichil sit sequē glo
Excepit illū magna) ostendit scdm in
tencionē suam qualis sit status eorū
corpibꝰ exutorū vz qd sunt in ppetua
quiete · et pace · et qd nō tanguntur ma
lis uite pntis que mala hic enūat et tex

est planus et finalr concludit qd ille status
est ppetuus et ideo consolatur matrem af
serens filiū defunctū ee in statu felici quē
nunquam dimouebit · nec timorē habebit
inde posse repelli Consolatur matrem de
morte filij · quia semp eum secū hūerat
cū alie matres habeant absentes · et qz
fuit castus et qz ex pbitate moruū fuit
Compnta maca factus sacerdos ecciā
quam raro liberos uident qui indi
uersis domibus habitant cogita totos
illos pire annos amatribꝰ et psollicitu
dinē exhigi quibꝰ filios mercatu hūc
scies multū tibi placuisse tpus hoc exq
nichil pdidisti Nunquā ex conspectu rece
ssit sub oclis tuis studia formauit excelle
tis ingenij · equaturus aīo nisi obstitissz
uerecundia que multorū pfectus silencio
pressit Adolescens rarissime forme tū
magna feminarū turba uiros corrū
pencium nullius se spei pbuit · et q cū
quarundam usqz temptandū puenisset
importunitas alis improbitatis erubuit
qm peccasset Qz placuerat hac sanctitate
morū effecit ut puer admodū dignus
sacerdocio uideretur materna sine du
bio suffragacione · et ne mater quidē
nisi pbono candidato uoluisset harū
contemplacione uirtutum filiū geri et tā
fra Nunquā tibi sollicitudini nunquā me
rori erit qd uiuit et tam bono filio po
teras dolere doluisti · li · eodem Sequit glo
Compnta ⁊ i · que in diuisis domibꝰ) ca
rencia filij matribꝰ est grauis et hic
ostendit seneca qd alie matres que nō
habitant in eisdem domibꝰ cū filijs ra
ro uideret filios et matres qui in eisdē
domibꝰ hitant frequenter habent filios
absentes · et puta qui sūt exercitati
uel quocūqz se absentent · et toti tpis ⁊
absencie perijt matribꝰ quia nō fruunt
tur a conspectu filiorū · sz hoc nō ꝯtingit
marcie que semp hūit in eadem domo
et quō studio se dedit in ppa domo et
in conspectu matris sue studuit Unde
debet magis consolari qm alie matres
que habuerūt filios absentes glosa
Equaturus animo) pater marcie ⁊
fuit auꝰ filij marcie · qui auus fuit ⁊
homo ualde lrātus · et scripsit multos li
bros ut pz eo · li · senece · et in sequenti
ca · aliquid tangitur · filius aūt mar
cie fuit excellentis ingenij · et hūissz
ita magnā famam litterature sicut
auꝰ · sz famam impediuit uerecundia
ppter quā se nō ostentauit · sicut faciunt fre
quenter infirmi · uerecundia aūt inme
ris texit et occultauit excellēciā sui igenij
Adolescens rarissime forme) videlz glo
quia erat pulcherrimꝰ que pulchritu
do excellens in paucis hoibꝰ repitur

et io dicit rarissime forem pp quam pul
chritudinem cum ipse pudicus nullam im
heream requireret a pluribus impudicis r
quisitus fuit et cum deberent erubescere
ille ipse pudicus adolescens de eadem i
fortunitate erubuit pp quam pudiciciam
et morum ititatem cum eet iuuenis factus
e sacerdos et si obiceretur q paracio
ne matris obtinuit sacerdocium et sic sa
cerdocium no fuit sanctitatis premiene
Rndet seneca huic obiectom dicens qd
mater numquam porrexisset ptes nisi cog
nouisset eum dignum candidato Nam
tunc tpe promoti ad publicas dignita
tes paludamentum hebant candidum qd
paludamentum mater noluisset filium ge
rere nisi otemplacione suaz uirtutum
cognouisset eum dignum prohibet q ma
ter non uadat ad sepulchrum quia non
sunt ossa partes defuncti sz totus ipse re
cessit in celum ubi uidz clare q hic cer
nuntur et palpantur obscure et q aie
bone pmo purgantur et post ad celum
uadunt et finalr oia in chaos reuoluntur

Non e qd ad sepulchrum filii concur
tui curras pexima eius et ipi mo
lestissima illic iacent ossa cineresqz no
magis illius ptes quam uestes aliaqz
tegumenta corporum integer ille nichil
qz in terris relinquens animus fugit
et totus recessit paululum supra nos r
comoratus dum expurgatur et inhe
rencia uicia situqz omnez mortalis em
excutit Deinde ad excelsa sublatus i
ter felices currit anas excepit illum
cetus sacer sciplones catonesqz utri
qz conteptores uite ac beneficiis ac
liber parens tuus marcam illius nepo
tem sui quamquam illic omnibus omne
cognatum est applicat sibi noue lucet
gaudentem et uicioz siderum meatus
docet nec ex coniectura sed omnium ex
uo pitus in archana nature libens de
ducit et infra Puta itaqz ex illa arce
celesti patrem tuum marcia dicere et infra
Cur te filia tam longa tenet egritudo
cur in tanta uera ignorancie uersaris
ut ubiqz actum iudices cum filio tuo cum
se ipse ad maiores recepit suos et infra
respice prem tuum atqz auum Ille enim
alienum pavoris uenit arbitrium Ego t
nichil in me cumqz pmisi et abo prohibi
tus ostendi quam magnis iuuat me animo
scripsisse Cur in domo ura diutissime lu
getur qui felicissime moritur Coniun
omnes in unum uidemus qz no alta nocte
circumdari nichil apud nos ut putatis
optabile nichil excelsum nichil splendi
dum sed humilia cuncta et grauia et r
anxia et quotam ptem luminis uri r
cernencia quid dicam Nulla hic arma

mucus furere concursibus nec classes
classibus frangi nec parricidia aut fi
gi aut cogitari nec fori litibus stre
pere dies ppetuos nichil in obscuro
de tectis mentes et aperta pcordia
et in publico medioqz uitam et omis
eui pspectum euentuqz et infra Nos qz
felices anime et eterna sortite cum
deo uisum erit iterum ista moliri la
bentibus cunctis et ipse parua ruyne ac
cessio ingentis in antiqua elementa
uertemur Felicem filium tuum marcia
q ista iam nouit li eod Sequuntur glose

Non est qd Antiqua osuetudo erat
corpa comburere et carnes in cinera
re et ossa undata carnibus sil cum pulue
ribus in sepulchro recondere Et io us
qz hodie repitur in sepulchris scpti
ossarum neronis et ossarum tyberii et
sic de singulis impatoribus Dicit g sene
q ossa et cineres no sunt ptes defunc
ti sed fuerunt tegumenta sicut uestes
et sicut in uestibus nichil e realiter de
hoie ita in hossibus et cineribus Et io
prohibet marciam ire ad sepulchrum
filii Tacite aut prohibeat ne renouaretur
dolor Dum expurgatur ecce hic glo
seneca ponit purgatorium ubi anime
p penas lauant cimina et postmodum
lete vadunt ad celum Cetus sacer sci
pionis Istos seneca reputabat sacglo
tos Nam et duo sciplones et yspania
pro re pub interfecti sunt et scipio na
sica sua tpe sanctissimus reputatus fuit
Scipio affricanus de celo fuisse locutum
scdo affricano tullius se reffert vi de
re pub et alter scipio in affrica se
interemit Ibi etiam cato se interfecit
superior aut cato serenissimus sensu fuit
quos introducit seneca tamquam sanctos
in celo recepere filium marcie alia glo

Beneficiis ac liber pater marcie int
fecit se ipsum nolens uenire ad manus
sille et ideo uocat eum liberum Vnde in
ferius dicit ego nichil in me umquam
pmisi vz quia no expectauit milites
sille quia eum uolentuarent Dicit g qz
pater marcie filium ipsius marcie cum gau
dio suscepit in celum Et qmus omnes ce
lestes sunt ppinqui et cognati tamen
auus nepotem arcius sibi applicat et docz
eum cursus celestium et secreta nature
et alia que hic in terris coniectura discit
Tam longa tenet egritudinem no glo
cat dolorem de amissione pri filia
increpat qd no dz tamdiu dolere de fe
lici morte filii qui ad auum et patrem
sium se recepit quoz pro anus fuit int
fectus et auus interfecit se ipsum sz ipse
filius nec fuit interfectus nec ad uolun
tariam mortem coactus Sequitur t

Non alta nocte) ostendit statū alti⁹ glo
uite esse meliorē q̄ uite p̄n̄tis p hoc
uita p̄us nō h₃ ꝑpetuitatem luminis
s₃ h₃ tenebras .s. noctis .s₃ ibi ē ꝯtinua
lux quem tenebre nō intercetat . et postea
ꝯṫtit se ad miseriam hui⁹ uite p̄n̄tis i
qua dicit nichil esse desiderabile nichil
altum .s₃ omnā q̄ sūt hic sūt infima et
grauia . hoc ideo dicit quia sūt terresta
et eciā in heracam uidel₃ comparata ad
celitatem celestem . dicit eciā₃ hic nich̄
eē splendidum respectu .s. claritatis
celestis et hoc ē quod dicit quotiim p
tem luminis uiā carencia quidqd enī₃
luminis ē in terris ꝑcedit aliunde celes
ti qd lumen roē distancie et roē ne
bularū₃ nō tm̄ splendet q̄ttū₃ luc₃ i celis
Nulla hic arma) ostendit felicitati glo
tem alti⁹ uite p hoc qd carent omib₃
calamitatib₉ uite p̄n̄tis .s. armis q
b₉ hoīes seinuicem interficiunt uteria
et caret nauibus bellicis que ī mari
se inuicem conueniūt . et caret parricidijs
homicidijs . et q̄ttū₃ ad factū₃ . et q̄ttū₃
ad cogitatū₃ . et carent litigijs quib₉ fora
in p̄n̄ti uita plena sunt Sequitur glo
Dies ꝑpetuos) ostendit statum alteri⁹
uite q̄ttū₃ ad claritatem exteriorē₃ et
interiorem . q̄ttū₃ ad exteriorē₃ dicit
dicit dies ibi eē ꝑpetuos .s. sine nocte
et sine tenebris . et q̄ttū₃ ad interiorē
dicit detectas mentes quia ī mente
beatorū₃ nichil est secretū₃ q nō uideat
clare alij btī et hoc ē qd dicit apta pre
cordia . et q̄ttū₃ ad noticias rerū dicit
ibi eē claritatem oīe eni quia uidē₃ in
deum ea que fuerūt . et que sūt . et que
futura sunt et p hoc ꝯgsūt oēs euētū rez
Nos quoq₃ felices anime Ponit se glo
eandam oppionē₃ suam q̄ finalr̄ fiet et
de animalib₉ . et dicit q̄ qū deo place
bit oīa destruentur . et anime simul q̄
aīe erūt modica porcio tante tāte ruy
ne et hoc est qd dicit p̄ua ruyna acces
sio Ruyna dicit totius mūdi destructi
onē₃ . acced₃ aūr₃ destructio sicut ad p̄n̄
cipale secundariū₃ Nouum et inusitatū
genus consolandi matrem demorte
filij renouando oīa mala q̄ passa ē ut
uereamdetur nō posse pati unā miseri
am que tot olim pacienter tulit ꝯtrā

Omnia in feram et rescindam q̄
iam obducta sunt . dicet aliquis
qd hoc genus ē ꝯsolandi oblita
mala renocare . et animū₃ in omnium₃
erūpnarū₃ suarū₃ conspectū₃ collocare
uix unius pacientem ꝯg₃ is cogitet
quecūq₃ usq₃ eo ꝑniciosa sūt ut con
remediū₃ ꝯualuerūt plerūq₃ ꝯtria
curari . Omnes itaq₃ illi luctus suos i
omnā lugubria admonebo hoc erit

non molli uia mederi s₃ urere et secare
quid consequar vt pudeat animū tot t
miseriam uictorem egre ferre unū uul
nus in corpore tam cicatricolo libro eod̄
de consolacione ad helbiam Sequit̄ glo
Omnia in feram et rescinda₃) hic loquit̄
seneca matri sue sup morte filij sui ad
cui⁹ consolacionē₃ ūtitur nouo medica
mento . nouū ei genus medicamīti eēt
uulnera antiqua et sanata rescindere et
apperire Ita hic seneca omēs in firmita
tes . et dolores antiquitate tp̄is iam sana
tos renouat . et ad memoriā₃ reducit
et hoc est uulnera rescindere de cui⁹ no
uitate medicaminis con̄ se ip̄e arguit qd
hoc genus ē consolandi oblita mala reno
care . et animū in omni erūpnarū suarū
conspectu collocare vix uni⁹ pacientem
Vult dicē qd anim⁹ matris sue uix pote
rat et cū₃ difficultate ferre unū₃ dolorē
ad cui⁹ mitigacionē₃ . seneca renocat sibi
ad memoriā₃ oīs dolores antiquos que
uia mendicandi . et puncandi dolorem
uidetur eē ꝯtria . cū obiectoī Pudet sene
qd qn̄ egritudīes sūt ꝑniciose . et ꝯueien
tib₉ remedijs nō curantur . ꝯ₃ adhibere
alia remedia ꝯtria . ex quib₉ ūbis uidet̄
seneca ꝯsolaturus fuisse matrē₃ alijs reme
dijs quib₉ nō proficit ad mitigacionē do
loris . et iō utitur remedio aspero qd reme
diū ip̄e uocat urere . et secare . quia uidel₃
antiqua uulnera renouat . et rescindit . et
dic qd istud remediū eēt utile mat̄ quia
uerecundabitur nō posse ferre unū dolorē₃
q̄ olim tot dolores et calamitates ꝑtulit
et erubesceret nō ferre unū uulnus cū de
uulneribus antiquis tot heat cicatrices
Quo nō dolor contumax . et rebellis ē roī
et qū decipitur ludorū spectaculo . et ra
cionū diligencia . et ꝑegrinacione lon
ga et amena q̄ omnā impedimenta nō
remedia doloris sunt . et ideo melius ē
confugere ad liberalia studia . et conuer
tere mentem adefuncto ad sup̄stites eē

Meo noīe nichil habes mater ca
rissima q̄ te in infinitas lacri
mas agas sequitur ut cause tue testi
mollent . sunt aūt due Nam aūt illud
te mouet qd p̄sidiū₃ aliqd uideris a
misisse . aut illud quod desideriū ipiū
p̄te pati nō pot̄ por p̄s michi leniter
ꝑstringenda ē Nou enī₃ animum tuū₃
uisimus p̄ter ip̄os amantem Viderint
ille matres que potenciā₃ liberorū mu
liebri impotencia exercent . queq₃ feis
honores nō licet gerere gerere ꝑ illos
ambiciose sunt . quia patrimonia filiorū
exauriunt ꝯ captant que eloquenciā co
modando alios fatigant . Tu liberorū tu
orū₃ bonis plurimū₃ gauisa es minim
mū₃ usa et usura Nūquā₃ tua indulgē

cia ad utilitatem tuam respexit Non
pot itaq; ea in erepto filio desiderare q
in colomi nunq ad te ptinere dixisti Illo
omnis consolacio tibi uertenda ē Vnde
uera mis matrem doloris orit Ego com
plexu filij carissimi careo nō conspectu
eius nō sermone possum frui Vbi est ille
in quo tristem multum relaxaui in quo
omnes sollicitudines meas deposui ubi
colloquia quorum inexplebilis eram ubi
studia quibus libencius quam femina fa
miliarius q matrem interueram 7 infra
Quanto ista duriora sunt tanto maior
tibi uirtus aduocanda est et uelut cum
hoste noto et sepe iam uicto acrius ē co
grediendum nō ex intacto corpe tuo flu
xit hic sanguis sed per ipas cicatrices p
cussa est et infra Scio rem nō esse in tua
ptate Nec ullum affectum seruire mini
me nō eum qui ex dolore nascitur fe
rox enim et aduersus omne remediū co
tumax est Volumus interi illū ob
ruere et deuorare gemitus pipim tu
compositū fictuq; multum lacrime p
funduntur ludis interimus aut gladia
toribus aīum occupamus ac illum inter
ipa quibus aduocatur spectacula leuis
aliqua desiderij nota subrunt Ideo me
lius ē uincere illum quā fallere Nam q
delusus ē et uoluptatibus aut occupacio
nibus adductus est resurgit et ipa quie
te impetum ad seuiendum colligit at q
quis racioni cessit imppetuū coponitur
Non sum itaq; illa tibi monstraturus q
bus usus ee multos scio ut peregrinacione
te uel longa detineat uel amena dolen
tes ut racioni accipiendarum diligencia
patrimonij administracione ultum occupes
tpis ut semp te aliquo nouo negocio
implices Omnia ista ad exiguum mome
tum prosunt nec remedia doloris sed im
pedimenta sunt Ego aut male desinere
illum quā decipi Itaq; illo te duco quo
omnibus qui fortunam fugiunt confugiendū
ē ad liberalia studia et infra Sed quia diu
in illum portum que tibi studia pmittit
puentis adminiculis quibus in intuis
opus ē uolo interim solacia tua tibi os
tendere Respice fratres meos quibus saluis
nō ee fas tibi accusare fortunam In utro
q; habes q diuisa uirtute delectet te alter
honores industria consecutus ē alter
sapienter contempsit Acquiesce alterius
filius dignitate alterius quiete utrius
q; pietate et infra Bene liberos tuos
in auxilium et oblectamentum fortuna
deposuit potes alterius dignitate defen
di alterius ocio frui Certabunt inter offi
cia et unius desiderium duorum pieta
te supplebitur audacter possum tibi pro
mittere nichil tibi deerit preter numerum

ab hijs ad nepotes quoq; respice li co
Itē de ordine consolandi r tt de exemp
cu scio Item de luna r eodem tt et cu
Item de consolacione inhitu ppinquorum
r tt de dolore ca nulla dominus Item
re tt de uictoria ca diuus augustus
Itē r tt de uulnere c gayus cesar 7
ibidem m anthonius Item r tt de
lacrima ca cesar patruus Item r tt de
paciencia ca quid referam Item r tt
de moderacione c scias ee multos Itē
de morte r tt de animo c fiabimi ad
superos Sequuntur nunc glose
Meo nomine) Excludit dolorem matris
excludendo causam doloris quam una
potuit ee ppter senecam qui carebat illo
fratre et excludit dicens meo nomine
nichil habes carissima qd te in infini
tus lacrimas agat Alia cā poterat esse
quia ipa mater uidebatur carere pre
sidio filij et dicit qd ista cā leuius est
sibi p stringendi quia ipa nō fuit sic
alie matres q in filijs diligunt bona fi
liorum contendo ad ppriam utilitatem et
textus ē satis patens Relinquitur tercia
cā que ē bonus confectus matrum do
loris carere conspectu filij et nō posse
frui eius colloquio et circa ipam terciam
causam insistit seneca Desiderium ipm glo
desiderium hic uocat mortem filij cuius
carencia erat sibi dolorosa nō desideratur
qd hētur sed id quod non habetur glo
Viderunt ille matres) hic excludit se
cundam causam doloris que scda causa
erat amisisse presidium et subsidium uite
p mortem filij et dicit seneca qd ista 2a
causa nō tangit elbiam matrem sed tan
git illas matres que bona filiorum conuertit
ad se et ad suam ppriam utilitatem et ex
hoc exauriunt patrimonia filiorum illa co
suetudo consumendo et existit radice a
moris recipa desiderant promociones
filiorum honores et dignitates quas ipe con
sequi nō pnt quia mulieribus talia in
ter dicuntur uolunt q filij illa habeant
ut ex honore filiorum ipe matres dicant
honorabiliores et ex isto desiderio no
lunt filios hre potenciam dignitates
quas sine libris pcurare conantur mq
pro curacione adeo importune sunt ut fa
tigentur aures illorum quibus sup hoc lo
quuntur Sed ipa helbia diligebat filios
ppter bonum filiorum et nō ppter suum al suum ppriū
comodum et ideo ista scda causa doloris
non tangit eam Vnde uera mis ma glo
trem oritur doloris) Ista tercia causa
doloris est carere conspectu filij carere
eius colloquio que matres fruuntur et
pter uiam omnem tn doloris aliquid spe
ciale erat in helbia qui prius erat studijs
filij qd raro contingit matribus interesse stu

duos filiorum quorum studiorum helbia erat
auidissima · que auiditas raro reperitur
in feminis Istum terciam causam doloris co-
natur mitigare seneca Et primo ostendit
difficultatem recipiendi consolacionem in
causa tanti doloris · et ortatur matrem
quod quanto est maior difficultas · tanto ma-
gis virtus assumenda est · que semper re-
spicit arduum et difficile Mitigare autem
dolorem de morte filij de se difficilimum
est sed helbie non debet esse tam difficile
racione consuetudinis · quia frequenter siles
dolores habuerat · et racione eos mitigauerat
Et hoc est quod dicit cum hoste noto · et sepe
iam victo · cum dolore qui alias sepe iam
erat mitigando acrius est congrediendum
nouus enim dolor semper videtur maior · et
ideo dicit quod cum isto nouo dolore de mor-
te filij debeas pugnare ipsum subiciendo
racioni et mitigando Per ipsas cicatrices
Cicatrix est signum antiqui vulneris glo
et sanati per hoc intelligit quod mater mul-
tos tales ictus doloris receperit qui omnes
sanati erant · Et ideo nouum dolorem debe-
ret radicem antique consuetudinis leuius ferre
Scio rem non esse nimia Vult di- glo
cere quod dolor non est in potestate dolentis
quod possint ipsum eicere et recipere sicut vu-
lt et assignat causam · quia affectus non
seruiunt · affectus vocat passiones anime quando
seruiunt racioni ad nutum sed frequenter contra
voluntatem eius insurgit · Et hoc habent
omnes passiones anime · et maxime dolor qui
contra voluntatem dolentis insurgit · et
affligit contrarium sentit aristoteles ij · et iij · ethicorum
qui ponit virtutem moralem in regulacione
et modificacione passionum · Et ponit sub-
iectum virtutis irasabilem quas appel-
lat racionale per participacionem · eo quod sensiua-
litas est apta obedire racioni · sic dolor · et
alie passiones anime sunt irasabili · et con-
cupiscibili sunt in potestate nostra · ut eas sub
iugo racionis · et ad medium deducamus Seneca
eciam in epistolis tenet · quod non solum sunt in
potestate nostra · nec eas ad medium deducamus
sed eciam ut radicitus euellamus · De hoc vide
tractatum · de abstinencia in glo que incipit nimis
magna punctus Responsio passiones quantum
ad primum insultum non sunt in potestate nostra
sed in persecucione subiciuntur nobis cum
difficultate tamen et multo conatu racionis
sicut patet per aristotelem · vij · ethicorum · Seneca loquitur
hic tamquam mulieri paulatim mitigan-
do eius dolorem · et non prosequitur opinionem
stoycam de euulsione passionum glosa
Volumus interim illum pont duo re-
media inualida ad mitigandum dolorem
quorum primum est conari ad restingendum
lacrimas · et ad vultandum vultum · quem
vultum vocat hic fictum · quia fingit non
se habere dolorem · quem tamen in corde habet

sicut refert virgilius primo eneydos spem
vultu simulat premit altum corde dolorem
Isto modo utitur ouidius libro · de remedio amoris
simulare vultum · et subiungit sic facies vere
quod meditatus eris · sed istud remedium est qui-
dem secundum senecam · est inuallidum · Et hoc
est quod dicit ipsum in conspectu fictum quia lacrime
perfunduntur Responsio illud remedium est quidem
utile sed non est sufficiens totaliter ad ex-
tinguendum · et mitigandum dolorem Secundum
remedium est ire ad spectacula ubi rome
fiebant ludi diuersorum generum · et aliqui lu-
di erant gladiatorij ubi gladijs decerta-
bant ad inuicem · et mutuo se interficie-
bant Aliqui erant ludi secularez sicut patet
in valerio · tractatu · de institutis antiquis aliqui
erant ludi scenici · sicut patet per valerium tractatu
de neglecta religione · Aliqui erant ludi bes-
tiariorum quando aliqui dampnati ad solacium po-
puli obiciebantur bestijs : Dicit ergo seneca
quod illud remedium est inuallidum ad miti-
gandum dolorem qui dolor tali spectaculo
decipitur ad tempus · sed non minuatur causa sig-
num est · quia frequenter in tali aspectu ali-
quod signum defuncti · ad memoriam reducitur
et sic concludit quod ista remedia sunt insufficiencia
quia ad modicum tempus faciunt cessare dolorem
qui postea resumit vires et impetum · et
facit acerbiorem afflictionem Et ideo melius
est dolorem racione vincere quam fallere · et
decipere ad tempus · quia dolor racione superatus non
redigit in pristinum statum · alias in pristinis vi-
bus sicut et alie passiones ut patet per aristotelem
vij · ethicorum · Secundum autem senecam dolor racione supe-
ratus in impetum non redigit Et hoc est quod dicit
ac quisquis racione cessit impetum compescitur
Non sum tibi itaque pont remedium glo
valida quibus multi dolentes usi sunt ad mi-
tigacionem sui doloris · huiusmodi autem sunt assu-
mere longa itinera · et ire ad loca amena
et delectabilia · vel computare diligenter
introitus et expensas suas et de terris pa-
tremonijs vel quomodo licet acquisitis colendis et
serendis occupare tempus vel exercere se in aliqua
mercacione vendenda vel emenda · que omnia
et similia dicit seneca quod non sunt remedia do-
loris sed impedimenta dolenti · quia pro illo
tempore solum prosunt in quo homo sic se occupat
Et ideo ponit remedium efficacissimum · scilicet
studium liberale · liberale studium id est morale
quod habet omnes passiones anime refrenare Nam
studia liberalium arcium nichil faciunt ad se-
dacionem et mitigacionem passionum · De hoc
vide tractatum de studio · capitulo de liberalibus ubi diffu-
se tractat istam materiam Est ergo sententia sene-
ce quod studia moralia perducunt studenti
portum quietis ab omnibus perturbacionibus
tumultuaque doloris · et cuiusque passionis per
que studia · ubi homo peruenit ad talem portum
oportet prouidere quibus ancoris et retinaculis
in ipso portu retineat de quibus non agit ad presens

Omnibus quibus fortunaz fugiunt] Illi qui glo
molestantur a fortuna nō possunt habere effica-
cius remedium fugiandi et vitandi calam-
itates quam confugere ad consolacionē studij
moralis · sicut patet in boecio li · de consolacōe
per totum · que studia hic appellat liberalia
quia mentem liberant ab omni angustia
qd' nō faciunt artes liberales · de hoc vide tē
de studio capitulo quod incipit de liberalibus
Certabunt inte officijs] officia sunt glo
operacōes virtuose sicut patet per tullium li · de of
ficijs sine quibus nullus debet dici phūs · Et di
cit ibidem i li · principij · consolariant ma
trem dolentem pertinet ad virtutem pietatis
ut patet per tullium vi · de re publica ubi intro
ducit patrem loquentem filio scipioni · et
dicentem iusticiam colē · et pietatē que
cum magna sit in parentibus et propinquis
in patria maxima est Vult dicē qd' officium
qd' exhibetur parentibus · et propinquis pertinet
ad pietatem Est quod filii senece quod filij helbie
colabantur totis viribus consolari matrem
Et hoc est qd' dicit · certabunt inte officijs
que quilibet eorum conabitur superare alium in con-
solando Ille enim qui certat secum certamine
conatur superare et hoc totum conatu suum exhibet
Unius desiderium] desiderium vocatur glo
sicut iam dictum dictum est frequenter mor-
tem defuncti · quia non desideratur nisi quod
habetur vult dicē quod duo filij iam conso
labantur matrem de tercio filio defuncto i
sic et taliter qd' ipsa nō senciat se carere nisi
uno filiorum · quia erant tres et remanserunt
duo · et sic uno caret ternario ceterum
aut nullam incomodum nullum dampnum
ex hoc incurret · et nullius rei qd se pertine
tis carenciam habebit nisi unius ternarij
Hic nota quod seneca de se nō facit mencionem

Consuetudo

Consuetudo est refrigerium omnium
calamitatum et medicamentum · ut patet
in cathenatis · quibus cathena in principio ē
magna pena et hunc rei nō essem natus
libro · iij · de cla · ex pro · Quando eversa
troya ectuba uxor priami regis invitavit
troyanas mulieres ad fletum · et ille re
spondent quod parate sunt · quia istam i
artem continuis decem annis didicerunt
et docte sunt lugere · et parate sunt dominam
suam sequi et lugere secum Seneca
Non rude vulgus lacrimis quod nostris
lugere iubes hoc continuis egimus
annis ex quo tetigit · frigius graias hos
pes amicias · Secantque fretum pinus nostra
Sciacia sabile deciens nivibus Canuit
yde yde mis Nudatum rogis · et infra V
ulgus dominam vile sequemur Non i
dociles lugere sumus vi · tragedia Quo
consuetudo abstinendi a cibis fiat
abstinenciam facilem et delectabilem i ē
Sequitur tractatum de abstinencia cum primo

Non vulgus] Ista sunt verba mulierum glo
troyanorum respondencium invitacioni
regine Nam regina ectuba interfecto
viro rege priamo · et interfecto hectore fi
lio troya eversa invitavit eas ad fletum consi-
lium flerent · et viderunt quod parate sunt
quia istam artem flendi · ac et lacrimandi
optime didicerunt per decem annos quibus
troya fuit obsessa · et ideo dicit se nō esse
rudes ad istam artem flendi · quia istam
artem didicerunt ab eo tempore quo paris fi
lius priami ivit in greciam · et inde ad
duxit helenam que fuit causa destruc
cionis troyanorum · Et hoc est qd' dicit frigius
graias hospes amicias · frigium hospitem
vocat paridem filium priami regis qui ē
frigius · Nam troya in frigia est · et vocat
eum hospitem · quia existens in grecia
et in civitate · a civitate unde rapuit he
lenam erat hospes · et advena ad quam
civitatem in greciam ivit per mare et na
vigium erat de pino Et hoc est qd' dicit
secuitque fretum pinus nostra Sequitur glo
Sicia cibiles] Sicia ē frigidissima re
gio recte sub aquilone Unde luchanus
loquitur de illa regione · dicit sic quod bru
na tingens · et nescia vere remitti astri
git sithicum gracialis frigore pontum
Vult dicē quod sicia ē frigidissima · et hiemē
bruma et nives que nō dissolvuntur in
vere et mare illius regionis in yeme
glaciatur · ad similitudinem illius sicie erat
regio prope troyam ubi colebatur cibile
mater omnium deorum Unde maximus valerius
mater deum i · deorum sepe nimio imperato
res nostri compotes victoriarum suscepta
vota persolvi iniecte i · ad illum locum iuxta tro
yam ubi colebatur cibiles · et sequitur
in textu valerij perfecti solverunt · nam
multi romani usque illuc ibant ad sacri
ficandum · et reddendum vota sua pro victo
rias quas habuerant · et quia ille locus
multum distabat a roma · romani tempore secundi
belli punici oraculo appollinis moniti deam
illam inde romam transtulerunt · et postmodum
tempore domiciani imperatoris agrippa tercio
suo consulatu panteon templum qd' ho
die dicitur sancta maria rotunda ei edificavit
Vult dicē hic seneca · qd' iste locus ubi
colebatur mater deorum iuxta troyam erat
frigidus sicut sicia · et x · nivibus habi
erat Et hoc est qd' dicit canuit yda i ·
silva sic nominata · Et hoc vult dicē quod decē
annis fleverunt · alias fleverat mulieres troy
ane interfectos suos · Et hoc ē qd' dicit
yda nostris nudata rogis Erat consuetudo tunc
qd' funera comburebantur · Et tot funera ha
buerant troyam qd' illa silva que olim
sustinuerat animalium habe nives tunc erat
nudata rogis · i · erat spoliata arboribus
propter rogos · i · propter ignes que fuerunt facti ad com

buriendum corpa defunctorum Ex quibus
omnibus concludunt mulieres troyane qd'
bii debent scire artem lugendi Et hoc ē
qd' dicit nō indociles lugē sumus · Et io
offerunt se dnē regine · qr pate sūt eam
sequi ad lugendum · et plorandum carmi
na · s · lugubria · qui modus usqz hodie
seruatur rome · et roē humilitatis · et
consideracione antique dignitatis ipius
regine mlieres troyane nocāt semp̄ uulgariter

Contēptus ul' cōtēptui ex

Quō hec tria sunt uitanda · s · odiū
inuidia et contemptus · et quō con
tempui noceat ruinus · qualiter phīa cō
tempni non possit pmisit aut quedam
documenta ad simul cōueniendū utilia

Quo ai spiciendum nobis est Seneē
quō a uulgo tuti eē possumus pmū
nichil inde concupiscamus Rixa ē
inter competitores · Deinde nich habea
mus qd' cū magno emolumento · insidi
antes eripi possit quā minimum sit in
corpe tuo spoliorum nemo ad humanum
sanguinem ꝑr ipm̄ uenit aut ad modū
pauci plures conputant q̄ oderint in
dum latro transmictit etiam in obsessa
uia paupi pax est Tria deinde ex pcep
cione ueti pstanda sūt ut uitentur odiū
inuidia cōtemptus · Quō hoc fiat sa
piencia sola monstrabit · Difficile tēpe
ramentum est uerendumqz ne in cōtem
ptum nos inuidia et timor transfe
rat nedū calcari nolimus uideamur posse
calcari · Multis timendi attulit causas
timeri posse · Vndiqz nos reducamus
Non minus cōtempni quam suspici
nocet ad phiam · g° confugiendū ē q̄ fo
ris causas agunt · hec litere nō dico
apud bonos sz apud mediocriter malos
insularum loco sunt · nam forensis elo
quētia · et quecumqz alia pplin mouet adu
sarium hēt · hec quieta · i sin negocij con
tempni nō pot cui ab omnibus artibus
etiam apud pessimos honor ē nūqz i tm̄
conualescet nequicia unquam Sequitur glose

Quo ai spiciendū ·c·) Rixa ē inter compe
titores · qui aliqui eandem rem cōcupis
cunt · et quilibz uult eam hēr rixantur
et bellant ad inuicem Vnde uirgilius xij ·
li · eneydos · ubi ait ueluti ingenti silua
submonte taburno · Cum duo conuisi in
imica in prelia tauri · frontibus incurrūt
pandi cebe magri · stat pecus eē metu
muti mussatqz iuuente · quis pecorum
peret · et qr tantum armenta sequantur ·
Illi inter se multa in uulna miscent Cor
uraqz obnixi infigunt et sangne largo
Colla armosqz lauant gemitu ueō omē
remug · non aliter tres eneos · et daunus
heros · concurrūt clipeis ingens clamor

etherea complet Ecce hic uirgilius introdu
cit duos competitores · s · eneam et troyanū
et turrim regem rutilorum · quorum quilibet
uolebat in uxorem lauiniam filiam regis
latini · et pp hoc bellauerūt adinuicem quorum
pugnam introducit uirgilius subsimilitudie
pugne taurorum sub monte taburno ubi sūt
tauri ualde feroces et fortes et bellant
ad inuicem · et ꝓ principatu gregis ita qr
sunt cōpetitores · quia quilibet uult eē pri
ceps armenti · Et hoc ē qd' dicit quis pecto
ri impet aut quid tanta armenta sequantur
Deinde nichil) hic est scdm documē glo
tum seneca ad uidendum securitate qr in corpe
tuō nichil sit qr multum ualeat · quia qui hō
hz sup se pciosa faciliter inuenit · qui illa
concupiscat · et rapiat Et qd' hoc sit ad ma
gnam tutelam · et securitatem ꝓbat per
hoc · quia latrones et pirrate · et rapto
res permictūt ire liberos · et diuites expoli
ant · nam sanguinem nō cōcupiscūt sz spolia
Tria deinde) ad eundem · s · qr homo glo
riatur titus ponit tria alia documenta
vz qr ita viuamus qr nō cōtēpnamur · et qd' nō
habeamur odio · et qr nullus inuideat no
bis · et dicit qr seruare est ualde difficile
quia nō uolumus uitare unū istorū trium
incidimus in aliud · quia qui hō uult uitare
re inuidiam q̄ nō hētur nisi ad supiores
in nullo se ostendit supiorem sz inferiorē
et sic uitat inuidiam · et tūc cōtēpnitur 7
uilipenditur tamquā inferior · et pusille
condicionis si aūt uult uitare cōtemptū nō
permictendo se calcari et subpeditari · tūc in
eo casu ostendit quid possit · quia uidelz si
uellet posset ipē alios calcare Et sic se et suā
potenciam ostendendo effugit cōtemptum
sz tūc incipit timeri · et hēri odio · et sicut
qz nocet · s · eē inferioris cōdicionis · quia
tūc cōtēpnitur 7 supiores · quia tūc et odiū i
currit 7 inuidiam · Et hoc ē qd' dicit non
minus cōtēpni · quā suspici nocet · suspici idē
ē qr sursum aspici · nō aūt sursū aspicitur
nisi qui est uel creditur esse alte cōdicionis
Et pro ista inconueniencia uincenda · dicit
qd' nos reducamus · s · ad nosmet postposi
ta pompa · et ostentacione demus nos phīe
morali · s · qui semp fuit et erit in honore
et quē nō hz aliquem ad aliquē aduersariū
nam desideramus nos rethorice ul' legibus
semp haberemus aduersarios siue accusando ·
siue suadendo siue dissuadendo laudando
ul' uitupando qui omnes sūt actus eloquēcie
et artes rethorice Et hoc ē qd' dicit forensis
eloquencia et quecumqz alia pplin mouit ad
uersarium habet Consuetudine fit sibi familii
aris cathena · et qd' omnes sumus cathena
ti et ligati aliqui cathena aurea aliqui
ferrea Senē

Ad aliquod genus uite dif
ficile incidisti · et tibi ignoranti uel
publica fortuna ul' pnata laqueū impegit

quem nec soluere posses nec rūpere cogi
ti impeditos pmo egre ferre onera et t
impedimenta crurium deinde ubi non
indignari illa pati sed pposuerit necessi
tas fortiter ferre docet consuetudo faci
le inuenies in quolibz genere uite oble
tamenta et remissiones ac uoluptates
si uolueris mala putare illa pocius q̄ in
uidiosa facere Nullo melius nomīe de no
bis natura meruit q̄ cū sciret quibȝ erū
pnis nasceremur calamitatū molimentū
osuetudinez inuenit cito in familiari
tatem grauissima adducens Nemo du
raret si eandem uim rez aduersarz assi
duitas hrēt quam pmus ictus omēs
cū fortuna copulati sumus aliorz aurea t
cathena ē et laxa aliorz arta et sordida
sz qd refert eadem custodia uniuersos cir
cumdedit circūdedit alligati sūt eciā qui
alligauerūt nisi forte tu leuiorem in si
nistra cathena putes alium honores alium
opes uiciunt quosdam nobilitas quosdā
humilitas premit quibusdam aliena sup
caput imperia sūt quibusdam sua quosdā
exilia uno loco tenent quosdam sacerdocia
Omīs uita seruicium est assuescendū ē itaqz
condicioni sue et q̄ minimū de illa querē
dum et quicquid habet circa se comodi ap
prehendendum libro de tranquillitate glo
Ad aliqd genus etc. publica fortuna uel p
uata publica pma fortuna ē in publicis
administracionibȝ priuata ē in psonalibȝ et
ad se solum et ad suam familiam ptinētibȝ
Est gⁱ sniā senece qd hō existens in adu
sitate siue in publicis officijs siue in pso
nalibus occupacionibus q publica officia et
psonalia hoīes tenent opediti et nlaq
ati pot seipm̄ osolari quia aduersitas illa
nō tm̄ affligit eum in psecucione qñtū
cruciat in pncipio quia consuetudo cala
mitatem reddit leuiorem et subportabi
liorem et pbat hoc p exm̄ de cathenatis
quibȝ in pncipio ē magna pena hrē crura
impedita et ligata sz osuetudine leuiter
ferūt et paruz curant q paz adū affligit
Inuenies in quolibz genere Frenā uite glo
hic appellat duersitates calamitatū in quarz
omniz uarietate pōt inueniri delectacoēs
duplici uocabulo exprimit noians obleta
menta et uoluptates Et sic sūt duo reme
dia uite calamitose pma ē reflectio vn̄
refert cato in fetone ~~cruris ubi hēbat~~
q socrates qui tenebatur cathenatus ad lo
cum cruris ubi hēbat pruritum et cepit
fricare ex qua fricacione restitutus ē se max
imaz uoluptatez recepisse Sic eciā labori
tes et sitim ex graui labore incurrentes
delectabiliter bibunt et delectabiliter qui
escunt et pausant et dulciter dormiūt et
sic aduersa hēnt suam delectacionez hēnt eciā
remissionez quia nullus ē dolor adeo magnus

qui nō interrūpatur sicut patz de dolore
dencium et dolore ītebraz et dolore gut
taruz in quibȝ qñ maior ē fit stupor t
et sic cessat dolor quam cessacionem et
intrupcionez hic appellat remissionez glo
Si uolueris mala putare aduersitates
non sunt mala quia p eas nō fit homo
malior Vult dicē seneca qd in aduersi
tatibȝ homo hz dupx remedium sic i medi
ate dcm̄ ē si homo aduersitates extimat t
mala sz melius ē qd homo aduersitates ex
timet magnū bonū quia homo p eas fit
forcior et paciencior et magis circūsp
tus et signū ē qd illiz magis deus app
bat q̄ cum fortuna aduersa copulat ut
dicit seneca in pncipio li de pudencia
dei Qui gⁱ aduersitates magnū bonū
existimant facit fortunam aduersam in
uidiosam nō eni inuidetur nisi excellē
ti bono et sic bonū peminens debemus
reputare in quibȝ uirtus hoīs eluces
cit et pbatur Quosdam humilitas glo
humilitatem uocat hic uilitatem et ig
nobilitatem originis Et uult qd nō est
aliquis status nec aliqua condicio hominz
que nō hēat aliquid comodi et aliquid
incomodi nam qui sūt in dignitatibȝ
ostituti inter comoda que hēnt hoc hēnt
incomodi q paruz sūt liberi quia omniz
oculi in eis respiciunt Et sic oz qd eo ad ali
orum apparere et extimacionem se regu
lent q aūt sūt in humili statu ppter incomo
da et aduersa que paciuntur hoc hēnt in
comodi qd multiz sūt liberi agere que
uolunt qūis sup se dnōs habeant et
ortatur seneca qd homo sit otentus de
statu suo et nō conqueratur de eo sed
quicqd status et condicio hz comodi appre
hendat et suo comodo utatur et assuescat
Quosdam exilia Cum relegabantur glo
exilio cogebantur in loco eis assignato
pmanere Ita qui promouebantur ad sa
cerdocia cogebantur in loco sue dignita
tis moram trahere et sic dignitas sacer
docij cum pena exilij hz similitudinē pmane
di Qui illi qui eruditi sunt in scolas
declamare qui ueniūt ad forū et ad se
natum ppter dissuetudinem tremūt et
uix sciunt se esse ne dum ubi sunt et
accidit eis qd hominibȝ delicatis qui so
lem et puluerem ferre nō pnt ita isti
forum et senatum ubi ppenditur qualis
sit orator non in scolis sicut cognos
citur ubi sit rector in mari tempestuo

Primum uerba facio nō inpiscina sed
Pturnus in foro tyro dictus est age
dum isti p declamaturi pdūt in
senatum in forum Cum loco mutabuntur
uel ut assueta lasse i delicatose et dilec
ta umbra corpa sub dumo stare nō pnt
Non ymbrem ferre non solem pnt nix

solum se invenimt assueverit suo arbitrio diserti esse non est quod oratorem in hac pueri li exercitacione expectes. Quomodo si velis gubernatorem in piscina existimare. diligentissime me excusarem tamquam sic consi virtutes comparabitur ut non plus nomen venerabile et sanctum maneat li. ij. epl. xiiij.

Primum verba facturus) Alias lasse glo qui sunt consueti mari terrestria operari facere nesciunt sed maritima exercicia quibus consueverunt optime faciunt. licet ra alia dicat lasse et magis consonat textui sequenti qui false i. deliciose vivunt et instituere corpa sua sub umbra in refrigerio tenent cum admiliciam deputantur pulverem et solem et estum et alia incommoda castrensia qui milites sustinent mercatu ferre non possunt propter consuetudinem et dissuetudinem ornam acten servatam glo

In hac puerili etate) puerilem exercitacionem vocat cauciones et sermones qui fiebant in scolis non cognoscitur bonus concionator nec bonus advocatus cognoscitur in foro litigioso ubi dependitur qui sciat defendere causam suorum clientum et contrarias obiectiones excludere bonus ita concionator cognoscitur in senatu qui sciat portare et advoluntatem suam audiencium animos flectere ibi dependitur qui sciat suadere glo

Diligentissime me excusarem) ista excusacio generalis est qui homo allegat dissuetudinem. isto modo excusavit sed david coram saule rege qui volebat eum induere armis suis pugnaturum contra golyat quod non habebat consuetudinem armatus pugnare sed cum baculo et cum lapidibus sicut consueverat pugnare cum leonibus et ursis racione dissuetudinis excusavit se ysocrates orator in convivio dicens que hic locus desiderant ego non enim calleo non enim fuerat usus loqui iocunda qualia decent in convivio sed loqui severa et seriosa qualia decet in foro et in senatu isto modo assuetus in piscina et in fluvio si requireretur eius ministerium in mari posset legittime excusare et allegare dissuetudinem Item quo quis pot continere omnia. omnia tamen habere non pot et qualiter propter contemptum dumtaxat ad divicias sit via brevissima promisit autem

Menciuntur) de inepta occupacione qui sibi obstare ad studia li seneca berlia turbam negociorum volunt in deum simulant occupaciones et augent. et ipsi se occupant Vacu lucilli voco et ubicumque sum ibi meus sum Rebus enim me non trado sed commodo nec consector perdendi temporis causas et quocumque constiti loco ibi cogitaciones meas tracto et aliquid in animo salutare verso Cum me amicis dedi non tamen mihi abduco nec cum illis moror quibus me tempus aliquod congregavit aut causa ex officio nata civili sed cum optimo quoque sum et in illos in quo cumque loco et in quo cumque seculo fuerunt animum meum mitto Demetrium virorum optimum mecum circumfero et relictis consiliatis cum illo seminudo loquor illum admiror. Quod ad mirer videri in ei deesse contempnere aliquis omnia pot omnia habere non pot brevissima ad divicias per contemptum dumtaxat via est Demetrius autem noster sic vivit non tamquam contempserit omnia sed tamquam aliis habenda permiserit li. viij epl. lxij.

Menciuntur) et infra consultitudo occupacionum impedit hominem ab studio. sed dicit seneca quod ista non est sufficiens excusacio. quia ul hic sed multitudinem occupacionum que eum nolentem occupent sed ipsi voluntarie se occupant et simulant se habere expedire multitudinem negociorum Vaco lucilli seneca glo obmissis occupacionibus dabat se inter contemplatiue et bonis meditacionibus que abstrahunt hominem ab occupacionibus negociorum reddunt hominem introrsus ad consideracionem sui et ad consideracionem divinorum et ideo dicit ubicumque sum meus sum qui enim in rebus extrinsecis occupatur suus non est et talem vitam vocat vacacionem ab occupacionibus extrinsecis Rebus enim me non glo ille qui donat aliquam rem et tradat eam non habet ius repetendi ille autem qui commodat pot repetere quando cumque vult isto modo loquitur seneca quod si quando occupacionibus et amicis et negociis civilibus exhibebat se non tradebat nec donabat sed commodabat. et ideo commedatum sumit et se ipsum repetebat et se ad se ipsum reducebat inter contemplative et meditacionibus moralibus vacando et hoc est quod dicit cogitaciones meas tracto et aliquid in animo salutare verso Non tamen mihi abduco glo Quando seneca erat cum amicis vel cum civibus pro aliquo negocio civili statim quando conveniretur poterat ab illis consideracionibus recedens ad se ipsum se reducebat et cogitaciones suas transmittebat ad socratem et ad catonem et ad alios consiles cum quibus in meditacionibus vivebat et cum illis mente loquebatur Relictis consiliatis) Purpureus glo color fit ex consiliis ut refert ysidorus in ethis et dicit cum canis rabida comedit sed conchilia notaverunt homines in os eius rubeum rubeum et mirabile colorem et ex admiracione investigantes invenerunt quod ille color ex sanguine conchiliorum procedebat et inde tincturam purpure invenerunt et fecerunt qui tali vestimento utuntur conciliati dicuntur est ergo sensus quod seneca relicto consorcio purpuratorum et magnorum civium romanorum cum quibus ad tempus oportebat eum esse racione alicuius cause et officii civilis conferebat se in cogitacione sua ad demetrium iste demetrius fuit stoycus et dicebat solam virtutem sufficere ad bene vivendum et ideo

omnia posposuit et vestibus vilibus indutus est et paliastro cassilli servi vestitus fuit et ideo illum vocat servi vindictam exegit glo
Brevissima ad divicias contempne divicias quilibet potest et qui vere contempnunt dives est Unde maximus valerius ti. de abstinencia de fabricio loquens dicit sine pecunia habundare predives et locupletem illum faciebat non multa possidere sed pauca desiderare glo
Democritus de isto democrito refert maximus valerius ti. de studio et industria de democritus cum divicias censeri possit que tante fuerunt ut pater eius xersis exercitum et pullum dare ex facili potuerit quo magis vacaret animo studiis litterarum esset opera parva data admodum retenta summa patrimonii sui patrie donavit Item quomodo et si multa sint que plures in pernicem hominis instingent inter alia tamen quod levissimum est contemptus et quomodo quis contempnit transeundo calcat et qualiter hominum contempto nullus pertinaciter ac diligenter nocet et plura alia

Que observanda sint de contemptu exemplum tibi tucior vivas dicam Tu tamen sic audias senseo cum scribo ista precepta que si tibi preciperem qua racione bona valitudo in ardeat moti errores considera que sint que hominem in perniciem hominis instigent Invenies spem invidiam odium metum contemptum Ex omnibus istis adeo levissimum est contemptus ut multi in illo remedii causa delituerint Quem quis contempnit calcat sine dubio et transit Nemo homini contempto pertinaciter nemo diligenter nocet etiam in acie iacens preteritur cum stante pugnatur Spem improborum vitabis si nichil habueris quod cupiditatem alienam et improbam irritet si nichil insigne possederis concupiscuntur enim etiam si parum nota sunt sic non invidiam effugies si nec te non ingesseris oculis si bona tua non iactaveris si scieris in sinu gaudere Odium aut ex offensa sub audi nascitur hoc vitabis neminem lacessendo aut gratuitum a quo te sensus communis tuebitur fuit hoc multis periculosum Quidam odium habuerunt nec inimicum illud ne timearis prestabit tibi et fortune mediocritas et ingenii lenitas te eum esse hominem sciant quem offendere sine periculo possint Reconciliacio tua et facilis sit et certa Timeri aut tam domi molestum est quam foris tam a servis quam a liberis nulli non ad nocendum satis virium est adice nunc quod qui timetur timet Nemo potuit terribilis esse secure Contemptus superest cuius modum in sua potestate habet qui illum sibi adiunxit qui contempnitur quia voluit non quia debuit huius incommodum et artes bone discuciunt et amicicie eorum qui apud aliquem potentem potentes sunt Quibus applicari expediet non implicari ne pluris remedium quam periculum constet

Nichil tamen eque proderit quam quiescere et minimum cum aliis loqui plurimum secum est quedam dulcedo sermonis que irrepit et blanditur et non aliter quam ebrietas aut amor producit Nemo quod audierit tacebit Nemo quantum audierit tantum loquitur qui rem non tacuerit auctorem habet unius quisque aliquem cui tantum credit est ut garrulitatem suam custodiat et contentus sit unius auribus populum faciet sic quod modo secretum erat rumor est libro xix epistola cv glosa
Que observanda Quum taliter se habent quod ab omnibus contempnuntur et despiciuntur et consecuri sunt et ille contemptus facit eos latere et occultos esse Unde maximus valerius ti. de maledictis aut factis dicit sic Brutus cum a rege tarquinio avunculo suo omnem nobilitatem vel excerpisset atque ceteros etiam fratrem suum qui negectoris ingenii erat interfectum animadvertit obtusi se cordis esse simulavit eaque fallacia maximas virtutes suas texit et sic dictus est brutus quasi esset brutum animal Et iste despectus reddidit eum securum a rege tarquinio Sic etiam marius minturnis in fossa luto oblitus latuit et ex hoc securus fuit Unde seneca in declamacionibus quid non sperandum infelicibus quid non timendum felicibus putas quis crederet marium stantem super crepidine aut consulem fuisse aut futurum trepidinem vocat marginem fosse Unde amici eum eduxerunt et super crepidinem eum collocaverunt et lutum abstesserunt Et hoc est quod dicit seneca adeo levissimum est contemptus ut multi in illo remedii causa delituerint et sic patet quod despici est causa securitatis et remedium periculi Spem improborum de glo hoc remedio vide in ca. precedenti in glo que incipit deinde nichil habeamus et istud remedium est quantum ad manifesta bona cetera aut que non sunt manifesta raro concupiscuntur
In invidiam effugies vitatur invidia glo occultando preeminenciam et bona propria que habet invidia Et hoc est quod dicit si non te ingesseris oculis scilicet alienis et sequitur si bona tua non iactaveris scilicet extollendo et magnificando et quomodo hoc fiat concludit si sciens in sinu gaudere id est in occulto Odium aut ex offensa homo incurrit odium quomodo offendit etiam glo arte qui facit gratuito id est qui non habet causam ledendi Et hoc est valde periculosum sine causa ledere alium Set ad hoc odium vitandum est facile scilicet non offendere et ista non est doctrina subtilis et difficilis Et hoc est quod dicit sensus communis tuebitur quilibet enim cognoscit quod proximum non est ledendum sine causa glo
Quidam odium habuerunt Ille qui est moribus odiosus ut discolus litigiosus insolens malorum relator et invidus et huiusmodi vicia displicibilia habens habet odio esse ab hiis quos non lesit scilicet et sic sine inimicicia incurrit odium

Illud ne timearis. Qui aliquis est sic glo
condicionatus quod non habet culmen potencie
nec amplitudinem opum et non est versutus
et acutus ad nocendum sed habet ingenium
benignum et lene ad remittendum iniurias
et faciliter reconciliatur super iniuriis sibi
illatis talis non timetur quem homines sciunt
posse ledere sine periculo. has autem condicio
nes habebat autem lucillius et ut illas haberet
seneca ipsum hortatur. Timeri autem tamen dum
ortatur seneca lucillius quod ita se habeat glo
quod nullus eum timeat nec in demo nec
extra nec parvus nec magnus nec esse servus
et assignat causam quod quicumque timet aliquem
habet illum odio odiosum ac quilibet conatur
ledere et non est homo adeo vilis et ab
iecte condicionis qui non habeat vires ad
ledendum et sic quicumque vult timeri et
habet tales condiciones quod qui timet non potest
vivere securus. Aliud modum iniuria pietate
Ille qui habet bonos mores et honora bi glo
les et non curat contempni habet contemptum
iniuria pietate videlicet quia vult contempni
exhibet se contemptibilem et iste contemptus
est voluntarius. tamen contempnentes non sunt
excusabiles quia faciunt contra debitum boni
moris contempnere hominem bonum. glo
Huius incomodum. Magnum incomodum
est despici et contempni ad quod evitandum
dat duo remedia quorum primum est habere amicos
bonas id est bonos mores et virtuosos. Secundum
remedium est habere amicicias clarorum virorum
per quas amicicias homo redditur securus
et potens et non contempnitur. Dicit tamen
quod homo cum talibus excellentibus viris non
debeat se nimium implicare quia tunc multum
perderet de tempore et sic talis amicicia que as
sumitur pro remedio contra despectum et contra
periculosa esset periculosa videlicet per nimiam per
dicionem temporis et sic remedium esset maius
malum quam periculum Vide lucillius in alio
tamen casu loquens dicat excessit medicina mo
rbus. Nichil tamen eque proderit. Dat glo
optimum documentum ad inveniendum quietem
et securitatem scilicet parum loqui. nam qui multa
loquitur et multa audit paulatim procedente
dulcedine locucionis aperit secreta et dicat
socio et istud teneas secretum et ille habet
alium amicum et illud secretum sibi revelat
et ille alteri et sic fit publicum quod erat occultum
Et hoc est quod dicat quod non secretum erat ru
mor est. et sic non debet homo secretum suum commit
tere quia sic confidere est committere garru
litatem. Mulieres enim garrientes a tota
vicinia audiuntur et sic tale secretum ab
omnibus percipitur Et dicitur quod sicut ebrie
tas et amor faciunt revelare secreta Ita
multa loquucio et dulcedo sermonis facit
aperire et denudare abscondita. Sequitur
Item quod que patimur in hac vita
sint despicienda et contempnenda explicat

aut quod possumus ea contempnere Seneca
Ubi illa prudencia tua ubi in despicien
dis rebus subtilitas. ubi magnitudo iam
pusilla te tangunt. Servi occupaciones tuas
occasionem fuge putaverunt. Sic amici de
ceperunt. habeant enim sane nomen quod illis
noster epicurus imposuit et vocentur quo tur
pius non sint omnibus rebus tuis desunt illi
qui et operam tuam conterebant et te alius
molestum esse credebant. Nichil horum insoli
tum nichil inexpectatum est offendi rebus
istis tam ridiculum est quam queri quod spar
gaeris in publico aut inquineris in luto
Eadem vite condicio est quam balnei turbem iti
neris quidam inter iniciuntur quedam in
cidunt. Non est delicata res vivere longa
viam ingressus est et labaris oportet
et arietes et cadas et lasseris ac exclames
O mors idem mentiaris alio loco commite
relinquis alio efferes alio timebis alio
timeberis per eiusdem offensas emeciendum
est confragosum hoc iter mori vult pare
tur animus contra omnia sciat se venisse ubi luctus
et ultrices posuere cubilia cure pallentes
que habitant morbi tristisque senectus in
hoc contubernio vita degenda est effugere
ista non potest contempnere potes. Contempnes
aut si sepe cogitaveris et futura presump
seris. Nemo non fortius ad id cui se diu
composuerat accessit et duris quoque si pre
meditata erant obstitit ac contra imperitus
eciam levissima expavit. Id agendum ne
quid nobis inopinatum sit et quia omnia
novitate graviora sunt hec cogitatio assid
ua prestabit ut nulli sis malo tiro. Servi
me reliquerunt. alium compilaverunt alium
accusaverunt alium occiderunt alium prodiderunt
alium calcaverunt. alium veneno alium crimina
cione pecierunt quicquid dixis multis accidit.
Deinceps que multa et varia sunt in nos
diriguntur Quedam in nos fixa sunt que
dam vibrant et cum maxime veniunt quedam
in alios prevencura nos stringunt. h. xv. epistola
Ubi illa prudencia etc. Sic amici. Cvij.
deceperunt. Servi lucilli hinc oportuni glo
tate occupaciones eius fugerunt de qua
fuga lucillius valde fuit turbatus super
qua turbacione seneca ipsum deprehendit quod
talis perturbacio non pertinet ad prudenciam
nec ad subtilitatem nec ad magnitudinem
animi de re parva scilicet fuga servorum tamen curare quod
servos hic vocat amicos et dicat quod hoc
nomen suus epicurus imposuit tamen ipse seneca
servos vocat amicos. de hoc require in tractatu
de cena. Et vincto in principio de tali amicorum
deceptione. Dicat seneca quod non debet
perturbari quod desunt sibi illi qui inopiam sui
tamen consumebant et qui credebant lucillium
esse hominem molestum et rogat eum quod in rebus
propriis lucilly non accidat maius malum et
maior turpitudo quam sit fuga horum malorum

Quam querit] Ille qui ē in publico nō glo
pōt bene esse collectus ad seipm̄ · eo qd' vn9
rogat eū de vna re · et alt' de alia · vn9 sua
det alter dissuadet · et diuiditur sic ad multa
de hoc multus dz conqri · qd' existens ī pu
blico spargitur et diuidatur · ad multa · quia
hec ē condicio publica fori · et pu'e aule · et
pu'e curie · silr' cōdicio luti ē · q' in eo ex
istens fedatur · silr' cōdicio uite p̄ntis est
h'e multa in comoda · ex quibus ē conqri
et offendi q' existens in luto sit fedatus
et in pu'co sit diuisus · et sparsus · et in p̄nti
uita qd' h'eat incomoda · et maxīe de fuga
seruor · quia condicio p̄ntis uite ē con
dicio balnei in quo cōsistens sudat ⁊ anxiatur
Quedam interueniuntur] Comparat glo
uitam p̄ntem itineri longo turpi et cō
fragoso in tali itinere euināt in comodo
modz q' multa desiderata · et sperata inter
ueniuntur multa in p̄uisa accidūt · et quia
malū ē iter · et lubricū frequenter homo
labitur et cadit · et lassatur · et fatigatur
et cū capite p'cutit qd' est arietare · fit enī
qd'dam instrumentū ad fodiendos muros
ut dicit vegeci9 de re militari qd' uocatur
aries · quia ad modū arietis cū capite
concutit fodere mō · qū homo leditur · et
p'cutit cū capite dicitur arietare · et sic in
tinerans · et tot in comoda in currens uo
cat mortē · quia poci9 uellet mori · q' sic
uiuere · et p̄ter ista in comoda enūata ad
dit alia in sperata · quia in tali itinere
aliqū amittit sociū · et aliqū spellit eum
et aliqū nouū sociū inueniūt · et suam soc
tatem assumit · et aliqū timet p'icula la
tronū ul' marū ul' sociorū quib9 malis
afflictus itinerans mori pocius uellet q̄
in tot aduersitatib9 uitam deducere · que
adūsitates uitari nō p̄nt · s; p̄meditatē
facilius supportantur Et uult seneca q'
hō cōsideret · q' in p̄nti uita frequenter ue
niunt fulmina terrores · et p'icula · que p're
meditando paciencius tollerantur glosa
Ubi luctus · et ultrices] enumeratis adū
sitatib9 que cōtingunt in malo · et longo
itinere conformiter ostēdit mala · que con
tingūt in p̄nti uita · et ad hoc ostēdendū as
sumit u'ba u'gilij · vi° · eneydos · ubi u'gili9
describit ingressum inferni · et in ipo in
gressu dixit eneam descendentē in inferno
repisse mala hic enūata · Vnde dicit sic ues
tibulū ante ipm̄ · p̄mūsqz in faucib9 orci
luctus et ultrices posuerunt cubilia cure
orcus ē deus inferni et est receptor mor
tuor quem gentiles posuerūt inter deos
selectos · ponebant enī gradus in dijs sua
quor · xx · maiores uocabant deos selectos
ut dicit aug9 de · ci · di · in faucib9 p̄mus
regni infernalis q' regnū ē orci · qui al'9
dicit pluto · et ditis · et sequitur inter · q'
hic scribit seneca ex quo app; q' seneca intel
lexit u'gilium illa mala scribentē reffer
re ad statū p̄ntis uite · et nō ad statū
inferni quem inferni u'gilius poetice
et fabulose describit · intelligens infer
nū angustias uite p̄ntis · cui9 sūt que
hic enūat · qui est · et surgit de aliqua gra
ui calamitate et cure et sollicitudine · q̄s
hic dicit eē ultrices · quia uindictam et
ulcionē faciunt de eo qui assumit eas
affligendo ipm̄ · que afflictio · esto q' in
exteriori labore magna sit In mentali
tamen anxietate maior · ē · et dicit po
suerūt cubilia · quia in cubili et in lecto
inquietant et inter alia mala ponit
morbos · qui colorem bonū excludunt
et pallorem inducūt · Ponit eciā senec
tutem quam hic dicit tristem · v; quia
caret oblectacionibus corpis · et in cur
rit egritudinē · et inpaciente' ferūt eā
mali senes · s; senes uirtuosi eam cū le
ticia ferūt : ut dicit tullius li · de bono
senectutis · ubi dicit sic Audeo dicē si
aliquo pabulo studij nutriatur · nichil
est ociosa senectute iocundi9 De alijs
aūt malis que ibidem scbit u'gilius nō
p̄sequor · quia ista subiciūt · ad illa que se
neca de u'gilio sumit Sequitur glosa
At futura p̄supseris] ponit duo doci
menta que faciūt hoīez paciente' ferre
adūsa Et p̄mū ē p̄meditacio futuror
malor : nam p̄uisa multo mi9 affligūt
Et hoc ē qd' dicit nemo nō fortis ad id
cui se diu composuerat accessit de duris
quoqz si p̄meditata erat abstitit : et sic
p̄meditacio est qi' scutū ubi impetus
malor recipiūtur s; in scuto aūt eciā
leuius ictus ultū affligit · et sic paciūtur
in p̄meditati Serui me relinquerūt glo
hic ē 2m documentū ad paciente' ferrē
dū adūsitates considerando mala alior
Serui lucilli fugerant · de qua fuga con
solatur eū ostēdendo q' maiora mala fece
rūt alijs · Tercius est patens Sequit' glo
Deinceps] ponit qualis dz eē p̄meditacō
· s; · multor et malor diūsor Itaqz homo
ad mala cui9cūqz gnīs sit p̄meditacione
armatus q̄ tū omīa mala nō ueniunt ·
sup nos · s; quedam · et quedam erūt p̄ma
nencia mala · et qdam p̄transeuncia · et
modicū tp̄e nobiscū stancia · et quedam
super nos non ueniunt · sed aliquid ter
roris incuciūt · et finalr' sup alios ueniūt
Item quō cōtempnere supnacia uitus
est quodqd · de eo qui circa ista tempo
ralia p̄ciosa contēpnit · et de contemptu
rursus diuiciarū p̄misit · aut de cura
parentis ūri infra dicit circa nos cēn
Quidquid nobis de bono futurū erat
deus et parens nr̄ in p̄ximo posu
it nō expectauit inquisicionē nr̄am
sed et ultro dedit Nocitura altissime p̄s

sit nichil nisi de nobis q̄ri possim⁹ Ea
quibus perirem⁹ nolente rerum natura et
abscondente protulim⁹ · addiximus animum
uoluptati Cui indulgere initium omnium
ē tradidimus ambicioni · et fame cete
risque · eque uanis · et inanibus Quid
g° nunc te ortor ut facias nichil nouum
nec enim nouis malis remedia q̄runt
sed hoc primum ut tecum ipse despicias quod
sit necessarium · quid superuacua · necessaria tibi
ubique occurrent superuacua et semper
et toto animo querenda sunt non ē autem
quod te nimius laudes si contempseris au
reos lectos · et gemeam suppellectilem
Que ē enim uirtus superuacua contempnere
tunc te admirare cum contempseris neces
saria non magnam rem facis quod uiuere
sine regio apparatu potes quod non desi
deras milliarios apros nec linguas
penicoptorum · et alia portenta luxurius
iam tota animalia fastidientis · et certa
membra ex singulis eligentis · Tunc te ad
mirabor si non contempseris etiam sordi
dum panem si tibi persuaseris herbas
ubi necesse ē pectori tuo sed homini nasci si
sciueris · cacumina arborum explementum
esse uentris in quem sic preciosa conge
rimus sed tamquam percepta non seruantem
sine fastidio implendus est Quid enim
ad rem pertinet quid accipiat perditurus
quicquid acceperit delectant te disposita
que terra marique capiuntur · alia g° gratio
ra si recencia perferuntur ad mensam et
alia si diu pasta · et coacta pinguere fatiscente
fluunt · ac uix saginam continent suam de
lectet te nitor horum arte quesitus ac
me hercules ista sollicite scrutata ua
rieque condita cum subierint uentrem una
ac eadem feditas occupauit Vis tibi
uoluptatem contempnere exitum expecta Ac
thalum memini cum magna admiracione
omnium hoc dicere michi diu inquid imposuere
diuicie stupebam ubi aliquid ex illis
alio atque alio loco fulserat existimabam
silia esse que laterent hys que ostende
rentur sed in quodam apparatu uidi to
tas opes urbis celatas · et auro et ar
gento ex hys que precium auri argenti
que uicerunt exquisitos colores · et uestes
ultra non tantum nostrum sed ultra finem hosti
um aduectas hinc puerorum prospici
os cultu atque forma greges hinc femi
narum et alia que res suas recognoscens
summi imperii fortuna protulerat Quid
ē inquit hoc aliud quam irritare cupidi
tates hominum per se incitate Quid sibi
uult ista pecunie pompa addicendam
auariciam conuenimus ad me hercules mi
nus cupiditates istinc effero quam attu
leram contempsi diuicias · non quia superua
cue · sed quia pusille sunt Vidisti ne quam

intra paucas horas ille ordo quamuis len
tus dispositusque transierit hoc totum ui
tam nostram occupauit quod totum diem occu
pare non potuit accessit quoque tunc super
uacue sunt michi in se habentibus hoc ita
que ipse michi dico quociens tale aliquid
perstrinxerit oculos meos quociens occurrit
domus splendida cohors culta seruorum
lectica formosis imposita coloribus quid
miraris quid stupes pompa ē ostenduntur
iste res non possidentur et dum placent
transeunt ad ueras te potius conuerte di
uicias · Disce paruo esse contentus · et il
lam uocem magnus atque animosus ex da
ma habeamus aquam habeamus polentam
Ioui ipsi controuersiam de felicitate faciamus
faciamus oro te etiam si ista defuerint tur
pe ē beatam uitam in auro et argento re
ponere eque turpe ē in aqua · et polenta quid
g° faciam si ista non fuerint queris quod sit
remedium inopie fames sint Alioquin quid
interest magna sint an exigua que ser
uire te cogunt Quid refert quantum sit
quod tibi possit negare fortuna · hec ipsa a
qua et polenta in alienum arbitrium cadit
liber ē autem non in quem paruum licet fortune
sed in quem nichil ita ē nichil desideras · oportet
si uis iouem prouocare nichil desiderantem
hec nobis acthalus dixit natura dixit om
nibus Que si uoles frequenter cogitare ·
id agis ut sis felix non ut uidearis · et
ut tibi uidearis non alys uale li · xxi · ep · cx ·
Item quod contempnenda sint omnia superuacu
a labor ponit · vide · tractatu · de actione capitulo iii
Item quod contempnenda sint omnia que ad orna
mentum · et ad decus superuacua labor ponit
vide · eodem tractatu · et capitulo Item quod contempnende
sint opes vide · tractatu · de paupertate capitulo · v · Item
quod contemptus corporis proprii sit certa li
bertas vide · tractatu · de corpore capitulo · ii · Item quod sint
contempnendi magno animo vide · tractatu · et capitulo
de dignitate Item contempnamus omnia que
adeo preciosa non sunt et an sint omnino dubium
sint vide · tractatu · de tempore · capitulo · ii · Item quod nemo
alius est deo dignus quam qui opes contem
pserit vide · tractatu · de paupertate capitulo · v · Item contem
pnat uitam vide · tractatu · de morte · capitulo · iiii Item
quod magna contempnere sit magni animi
vide · tractatu · de animo · capitulo · i · Item que de contem
ptu pecunie dicuntur vide · tractatu · de auaricia capitulo · i ·
Quicquid · ii · deus et parens Sequitur glosa
nostri Deus qui ē pater et dominus noster illa que sunt
necessaria posuit in proparabilo ut cibum ac po
tum et uestitum adque inuenienda non oportet
homines laborare in inuestigando · et querendo
nam fructus arborum et herbe · et blade non
in abscondito fontes et uella omnium omnibus
patent Et hoc ē quod dixit in proximo posuit sed
nocitura abscondit ut aurum et argentum in
fra inferiora terre · et delicias non posuit in
apperto · sed artes humane multo studio et solerti

ingenii et subtili investigacione invenerunt delicias ciborum et alia superflua que non necessitati sed vanitati deserviunt ut vestimentorum et aliorum utensilium et domorum ornamenta
Nolente rerum natura | Natura aurum glo
et argentum abscondit infra viscera terre et exinde quod nolunt esse in usu humano sed hominum temeritatis fodit terram et aurum et argentum inde educit in malum et in supplicium suum Unde ovidius in metha Item est in viscere terre effodiuntur opes irritamenta malorum Et hoc est quod dicit seneca Ea quibus perierimus protulimus et ideo non possumus conqueri de natura sed de nobis Sequitur glo
Animi indulgere | Ille indulget voluptati qui se totaliter voluptati iniungit quod initium dicit esse inicium omnium malorum glo
Necessaria tibi occurrent | Ponit distinctionem inter necessaria et superflua et dicit quod necessaria sunt in promptu et faciliter occurrunt ut cibus et potus et vestitus Sed superflua non faciliter inveniuntur sed cum magno studio et cum magna sollicitudine querens et investigans vix tandem potest reperire ut ornamenta vestimenta et cibos multa arte preparatos et sapores exquisitos palatum eliciantes et cetera huiusmodi Sequitur alia glo
Gemmeam supellectilem | Gemmeam supellectilem est que habet gemmas et lapides preciosos intextos sicut gayus cesar habuit sotulares aureos lapidibus preciosis distinctos Et domicianus imperator caligas speculares in quibus erant lapides fulgentes ad modum speculi ut dicit suetonius li. xij et li. iiij. et idem intelligas de ciphis et vitreis et ceteris huiusmodi in quibus lapides preciosi inseruntur que omnia ad gemmeam supellectilem pertinent Sequitur glo
Sine regio apparatu | quo corpora celantur et teguntur figuris et picturis et celaturis auro et ostro fulgentibus et cortine lectorum et vestimenta tali arte et tam exquisito opere ornantur talis apparatus dicitur tectus sive celatus sive plumatus de cuiusmodi opere reperies aliqua in levitico in sacerdotalibus ornamentis Militarios apros | Militarii apri dicuntur qui ponderant mille libras cuius ponderis carissimo aliquis aper reperitur vel dicuntur militarii a milio quo blado saginabantur et impinguabantur Vult dicere quod luxuria et delicie illorum divitum requirebant illa que raro reperiuntur glo
Linguas penicopiorum | Vultra pectora divites aves que habent linguas rari et deliciosi saporis quas aves penicopes vocat glo
Potentia luxurie hic alias vocat intemperanciam et fastidium illorum divitum qui de quolibet animali eligunt illam partem que est magis delicata et reliquas partes fastidiunt ut de perdicibus pectora de gallinis clunes et pelles de leporibus et animalibus renes et alias partes recusant comedere Herbas Marius glo
tullius ut refert valerius li. de abstinencia de continencia quando legati samnitum aurum et exenia portaverunt herbas in stamno ligneo comedebat Seneca eciam refert fabricium quando pirrus rex epirotarum aurum sibi misit comedentem easdem illas radices quas triumphalis senex vulsit et sic herbe sunt ad usum hominum et non solum pecorum Cacumina arborum | cacumina glo
arborum hic vocat poma et fructus que pittagoras ut patet in metha ovidii vocat arbuteos fetus id est filiorum arborum qui non nascuntur in radicibus nec in trunco sed in superiori parte arboris et ideo vocat hic cacumina ramum eius ubi fructus nascitur in superiori parte est
Inquit sit preciosa | Seneca epistola xvij glo
et xviij dicit quod non debent preciosa congeri in ventrem qui non desiderat nisi impleri et dicit quod summa voluntas est capere locupletem dittatem ex aqua polenta Sed tamquam precepta | hic aliter habetur textus corruptus glo
quia reperitur precepta servantes Nam seneca epistola xxi dicit venter precepta non audire possit appellat Vult dicere quod quando venter est vacuus et desiderat cibum debet impleri cibo non delicato sed non debet impleri verbis et monicionibus quia talia precepta non satisfaciunt sibi et ideo poscit et appellat id est petit cibum et si quis pro cibo exhibeat precepta appellat id est petit cibum et si quis pro cibo exhibeat precepta appellat appellacio fit a gravamine iniuria ante sibi et gravamen infertur si pro cibo ei verba et precepta ministrantur et ideo cibo implendus est non usque ad fastidium talis tamen cibus non debet esse delicatus nec preciosus quia quia quicquid in ventre ponitur totum perditur et ut dicit evangelium in secessum emittitur Delectat te disposicio | disposicio est ordo distinctionis glo
distinguebant gulosi quod quidam debent sibi esse recentes ut pisces et carneria ostrea quidem alii debent servari in crastinum vel ad duos dies ut capones qui debent diu saginari et impinguari sicut fit in eugubio ita quod vix suam pinguedinem continet Et quod ista distinctio sit contempnenda ostendit ex duobus Primo quia ubi intrent ventrem non servatur ista distinctio sed indistincte feditas ventris totum fedat Secundo quia omnium ciborum quantumcumque preciosorum stercora sunt fetida et hoc est quod dicit exitum expecta hoc actende et diligenter considera Acthalum memini Actthalus fuit philosophus stoycus ut dicit seneca glo
epistola lxviij Iste cum admiracione audiencium referebat diu se fuisse ludificatum a delicijs quarum fulgor stupefaciebat eum videlicet nitor auri et argenti et lapidum preciosorum et credat talia esse interius qualia patent exterius sed contingit iste casus quod vna die fuit

facta ostentacio omnium deliciarum romanorum
processerunt greges adolescencium et de
inde feminarum cum exquisitis vestibus au
ro et lapidibus intextis qui lapides non solum
erant de hiis lapidibus qui repiebantur in
imperio romano sed etiam ultra fines parthorum
quos hic appellat hostes quia interfecerunt
crassum et romanas legiones deleuerunt
ut dicit marius ualerius titulo de prodigiis In isto
spectaculo considerauit acthalus breuitatem
pompe quia infra paucas horas istud spe
ctaculum transiuit et non potuit occupare
totum diem et tunc conuertit consideracionem
suam quod multi in desiderio talium totam
uitam suam occupant et ille habeant
et tale spectaculum contempsit quia uidebatur
tur ad promouendum esse cupiditatem et aua
riciam et considerauit quod superuacue et inuti
les sunt habentibus sicut infructuose respi
cientibus Acthalus autem dicit quod illo specta
culo facta consideracione supradicta sepulta desi
derium talium minoratum fuit scilicet quia plus
buit de cupiditate et desiderio talium in
principio quam in fine nam in fine considera
ta breuitate illius pompe et inutilitate
contempsit non solum quia erant inutiles
sed quia erant pusille Nam alibi dicit seneca
animo magno nichil est magnum Ita quod acthalus
halus sicut magnanimus omnes illas delici
as et diuicias reputauit paruum negocium

Hoc itaque] Et tamen ista uerba sunt uerba glosa
acthali conuertentem se ad alias delicias ro
manorum scilicet ad palacia splendida marmo
ribus et lapidibus ultra marinis et ad co
hortem seruorum cultam Cohors est numerus
sexcentorum Vult dicere quod romani tunc temporis
habebant multitudinem seruorum optime
in duitorum et paratorum et exquisite Vnde
appulegius libro de deo socratis familias ha
bent numerosissimas et calamistratas id est
in capillis distinctas et ornatas et quo
etiam uidebat lecticas uariis coloribus dist
inctas Erat enim consuetudo romanorum quod fa
ciebant se deferri a seruis in lectica que
multis colorum distinctionibus ornata erat
quibus omnibus uisis dicebat omnia ista
pertinere ad pompam et adulantitatem Nam
animus nullam inde habet utilitatem sed soli
oculi habent aliquam placibilitatem quanto tristit

Disce paruo esse contentus] Marchus glosa
crassus dicebat non esse diuitem eum
nisi suis diuiciis possit alere exercitum Sub
iungit autem tullius in ea autem diues est cui
quantulumcumque est satis est et dicit quod hoc perti
net ad magnanimitatem contempnere super
uacua et non desiderare nisi necessaria communi
sunt aqua et panis quem hic uocat polen
tam et dicit quod qui est contentus ex pane
et aqua est ita felix sicut deus et hoc est
quod Jouem ipsum controuisiam felicitate faciamus
Hanc autem sentenciam interius corrigit dicens

quod si nolumus deo assimulare in felicitate uel
desideremus nec etiam aquam nec panem nam
desiderium est rei non habite Deus autem nulla re
caret et ideo ponit eum seneca nichil deside
rantem et sic uult quod deum imitemur nichil
desiderando Et hoc consonat cum ewangelio dicente
Nolite soliciti esse anime uestre quid manducetis
et corpori uestro quid induamini Qui enim
desiderat ea que sunt in alieno arbitrio sine
sint magna sine parua felix non est Aqua
autem et panis non est aliud in uestro sed in alieno arbitrio

Remedium inopie] Pauper qui non habet glosa
unde faciat cibos delectabiles habet famem que
est optimum salsamentum et etiam facit sapida

Continencia

Continencia est in resecacione superflu
et moderacione desideriorum et cibi et po
tus et apparencie et amministracionis et fuga

Continenciam si diligis turpitudinis genere
gies circumcide superflua et marchum de
sideria tua constringere Considera
tecum quantum natura postulat non quantum
cupiditas expetit si continens fueris usque
eo peruenies ut te ipso contentus sis nam
qui sibi ipsi satis est cum diuiciis natus est
Impone concupiscencie tue frenum omnia
que sunt blandimenta tua que occulta uo
luptate animum trahunt reice Ede citra
crudelitatem bibe citra ebrietatem obserua
ne in conuiuio ne in qualibet uite co
mmunitate quos non imitaberis dampnare
uidearis nec presentibus deliciis inherebis
nec desiderabis absentes Victus tibi ex
facili sit nec ad uoluptatem sed ad cibum ac
cede palatum tuum fames excitet non sapores
desideria tua paruo redime quia hoc tantum cu
rare debes ut desinant ad quasi ad exem
plar compositus diuinum a corpore ad spiritum quantum
potes festinate reducere et infra Non ti
bi ascribas quod non eris nec maius quam es
uideri uelis hoc magis obserua neque pau
pertas tibi sit inmunda nec parcimonia sordi
da nec simplicitas neglecta nec lenitas
languida et si res tibi exigue sunt nec
sint tamen angustie nec tua defleas nec
aliena mireris si continenciam diligis
turpia fugito antequam ueniant nec quemquam
alium timeberis preter te omnia tollerabilia
preter turpitudinem crede libro de iiij uirtutibus

Continencia etc. Circumcide superflua etc. glosa
Qui superflua non desiderat recidit et cir
cumcidit ea et talis in arcum sua desideria
restringat quia ad inutilia et uana ea
que non extendit sed solum ad ea que na
tura requiritur que sunt necessaria uite hu
mane Et sic excludit cupiditatem superfluam

Ut te ipso contentus sis] homo uirtuosus glosa
propria bona habet in se ipso scilicet uirtutes alia
autem secundum senecam non sunt bona secundum aristotelem
sunt bona inferioris gradus habilitancia
ad illa bona superiora uel decorancia ut patet

.i. ethi. Storca aut qui soli virtutes dicit
bona. nichil pter virtutes diligit. et ea sunt
contenti cuius opinionis e. tullius .v. li. de tuscu-
lanis questionibus Sibi ipsi satis| scdm ar. .i. po glo
liticorum nullus ho sibi ipsi sufficit Et ideo
concludit quod homo naturaliter e animal sociale et
gregale. et ciuile. et ex concludit ciuitates
factas esse a natura requirente mutuo ob
sequia quibus homines sibi met subseruient
et ministrent sibi mutuo necessaria Et ideo soli
tarios dicit bestias uel deos. hic aut loquitur
seneca de viro contemplatiuo qui pter vir
tutes et scias nichil requirit Sequitur glo
Blandimenta tua| Ea que sunt superflua
ut delicata cibaria. et domus splendida
et vestes exquisite sunt blandimenta que
alliciunt humana desideria. que hic vocat
et dicit esse cidenda et recidenda glosa
Ede cibum Quo ho sumit de cibo ultra
quam de coquere cibus crudelat in stoma
cho. que crudelitas e parens libidinum ut
dicit ieronimus in eplis Vult ergo dicere quod nul
lus debet sumere de cibo ultra quam possit dige
rere Vult cibum hebetate| epla lxxglo
xiij. enumerat seneca multa mala que fa
cit ebrietas .s. vertiginem capitis reuela
cionem secretorum. et excludit verecundiam
quia de nullo erubescit ebrius. Et ulterius
concludit ebrietatem esse voluntariam insani
am. li. aut de tranquillitate ai. dicit sic et
no nunquam. et usque ad ebrietatem veniendum
non ut mergat nos. sed ut deprimat eluit ei
curas. et ab ymo animum mouet. et ut mo
rbis quibusdam ita tristicie medetur glo
Dampnare videaris| Iocurale. et inciuile
eciam habere linguam mordacem discolam et liti
giosam. et omnes qui non sunt sue secte uel sue
condicionis uel sue pfessionis dampnare. et
repphendere quod vicium ar. .iiij. ethi. dicit
marie contrari virtuti affabilitatis quam
ibidem appellat amiciciam Sequitur glo
Nec pritibus delicijs ar. in fine. ij. ethi.
dicit quod debemus sentire de delectacione et
quod senserunt antiqui troyani de elena qui
senserunt eam esse submouendam Vult di
cere quod delectaciones. et delicias debemus a
nobis abicere si velimus puenire ad virtutem
Ut desinant| Tunc desinunt tibi desi glo
deria et potus quando ho comedit. et bibit et
Vult dicere ad satisfaciendum desiderium na
ture simplex cibus et simplex potus sufficit
Paupertas tibi sit in munda. Esto quod ho glo
sit paup vult dicere seneca quod munde et non
sordide viuat. ita quod vestes et utensilia
et cibi non sint sordidi Sequitur glosa
Simplicitas neglecta| Vult quod cibi et ue
stes. et cetera huiusmodi sunt simplicia. et non
artificiose exquisita. ita tamen quod non pcedat
hoc ex negligencia. sed ex deliberacione
ai. et quod homo in conuersando sit dulcis letus
et benignus ita tamen quod talis mansuetudo et

benignitas non pcedat ex timore que est
languor et infirmitas animi Sequitur glo
Nec quicquam alium verebens plus quam te homo
maxime erubescat coram viris reuerendis
si committit turpia. ita debet erubescere
de se ipso. quia nunquam pot committere. quin sit ipius
et testis. et ut dicit seneca in eplis Infe
lix enim es si contempneris hunc testem contem
ptum Et ideo si nosmet habemus in reuerencia
nunquam committeremus turpia Extendit
continenciam ad omnes motus corporis
et anime patentes. et latentes. et ad os
tentacionem sciencie et consilacionem
superiorum et inferiorum. et addandum et reci
pienda beneficia. et quam ad omnes actus humanos
Si continens es et ai et corporis Senec
tui motus obserua ne indecori sint
ne illos contempnas. quia latent Nam nichil
differt si nemo videat Tamen tu ipse vi
deas mobilis est non leuis Constans non
ptinax. alius rei sciencia te habere neque ignotum
notum sit nec molestum omnes tibi pares
facias Inferiores non superbiendo contempnas
superiores recte viuendo non timeas In
reddenda officiositate neque negligens
nec exactor appareas cunctis esto beni
gnus blandus paucis familiaris omnibus
equus Seuerior esto in iudicio quam in ser
mone vita. quam vultu clemencie cultor
seuicie detestator bone fame. nec tue
seminator. neque aliene inuidus Rumo
ribus criminibus suspicionibus minime et
credulus sed malignus pocius qui psperam
simplicitatis ad nocendum aliquibus sub
repunt Oppositissimus ad iram tardus ad
misericordiam pronus in aduersis firmus in
prosperis cautus et humilis occultator
virtutum sicut alie viciorum vane glorie con
temptor et bonorum quibus es pdictus
non acerbus exactor Nullius impru
denciam despicias rari sermonis ipse
sed eloquenciam paciens seuerus et senius sed
illares non aspernans Sapiencie cupi
dus indocilis quam nosti sine arrogancia
impercies Que nescis sine occultacione
ignorancie postula impertiri libro eodem
Si continens es et ai et corporis| ar. glo
vij. ethi. continenciam restringit ad pa
ssiones concupiscibiles. s. cibi et potus et
venereorum actum Seneca aut extendit
nomen continencie ad omnes motus ad
corporis et ai Qui omnes debent sub fre
no racionis regulari. et sic accipiendo con
tinenciam non est particularis virtus
Indecori sint. s. turpes| Turpes aut glo
sunt qui dissonant recto iudicio racionis
pulchri aut motus sunt qui sunt bene re
gulati Decori aut sunt qui talis reguli e
conformius complectioni et condicioni
psone sicut dicit tullius li. de officijs sic
eciam ponit exemplum de grauitate catonis et pla

ritate belli · nam gravitas que erat confor
mitas ordinis cathonis et quem ipse co
tinuo studio · et usu roborarat fuit sibi ad
magnum decorem · et conclusit quod virtuosi
mores · esto quod in omnibus personis sint co
mendabiles · non possunt tamen esse decori nisi con
formes nature ipsius virtuosi · ar · glosa
Tamen tu ipse videas · Homo erubescat
turpia committens coram venerabiles
personis ita debet erubescere coram se ipso
sicut dicitur est modo in glo quod incipit nec quod quod
Mobilis esto non levis · Vult dicere quod glo
homo sit tractabilis · et non nimis rigi
dus et tractabilis · ista non sit tanta quod homo
efficiatur levis · Illud quod est leve ad omnem
partem facilitur circumducitur · talem unit ar
vocat vi · ethi · et molem eius contrarium ap
pellat durum quorum utrumque dicit viciosum
Constans non pertinax · Constancia est glo
firmitas in bono pertinacia est firmitas in malo
In reddenda officiositate Officiositatem
vocat hic dare et recipere · et vult quod in dan
do · et reddendo beneficia homo non sit negli
gens · et in exhigendo beneficia collata
non vult quod homo requirat sicut exactor vel
ut patet li · de officiis numquam debet repetere nisi ne
cessitate cogente · et tunc aliquo signo le
ni debet monere beneficiatum et pretendere aliqua
in digenciam suam Neque tui seminator
contultus est et vanum loqui de se et suam glo
famam dilatare Unde valerius et de sapient
dictis scribit sic ar · de semetipso in neutram
partem loqui debere predicabat quia laudare vanitatis
vituperare stulti esset : et cato dicit ne te coll
audes nec te culpaveris ipse · hoc faciunt stulti
quos gloria vexat inanis Minime ex
dus Unde salomon In ore stulti levis est glo
corde Oppositissimus · hoc debet esse contrarius · et oppo
situs omnibus viciis et viciosis · hic autem ex
primitur maxime lingue Sine arrogancia glo
impari ut hic accipitur idem est quod docere
docens autem illa que novit · hoc bonum inde
consequitur · quia illa sciencia in animo eius firmius
retinetur Unde dicitur quod sciencia est nobilis posses
sio nam quod aurum dedignatur possessorem
avarus enim possessor sciencie illam vult
communicare · et ipsa dedignata ex animo eius
elabitur propter dissuetudinem ut est sciencia ar · ii · ethi
Quomodo continens se debet habere in bene
ficiis et quomodo in racionibus · et quomodo in volup
Continencia huius ter tantibus seneca
animus te abstringunt Cave ne pavi
sis ne suspiciose et timide manum contra
has ne minimus speculum ponas · nam
tale et circumfusa utilis putabitur integri
tas hic per mediocritatis linea continenciam
observabis · ut nec voluptati deditus pro
digus et luxuriosus appareas nec avara
tenacitate sordidus aut obscurus existas li · eo
Continencia tamen manum cohibeas Ille contra glo
hic manum qui nichil donat exequitur vi[ce]

Ille in minimo speculum · Ille ponit spe glo
culum in minimis qui de omnibus rebus vult vi
dere raciones ut de piris et mostarda et ce
teris huiusmodi Unde ar · iiii · ethi · raciocinii di
ligencia pusillica est Sordidus · avari et te
naces reputantur · et obscuri · sicut econtrario glo
liberales reputantur clari qui eorum bene
ficia innotescunt · et noti fiunt et eorum fa
ma diffunditur · et divulgatur · quia diligu
tur ut est sciencia ar · iiii · ethi · et iiii · rethorice
quod inter virtuosos maxime diliguntur liberales
Continencia ire est utilis omnibus
et maxime regibus qui iram suam refre
nent conciliant multos contra se et finaliter
interficiuntur ab eis Seneca seneca se
Quam utilis sit sermentibus affectum
sermonem · et hoc precipue rabidi atque ef
frenis continencia utilis est regibus
perierunt omnia ubi quantum ira suadet fortu
na punctis nec potest que multorum malorum ex
cercetur potencia stare pichitatur enim ubi
eos qui separati gemunt communis metus um
it plerosque Itaque non singuli maturerunt
non vivusi cum illorum inferir cum unum iras pu
blicus dolor coegisset libro · iii · de ira glo
Quam utilis et infra rabidi atque effrenis sta
inter alios affectus cum est rabida et effrenis
et ideo oportet eam refrenare · que refrenacio vo
catur hic continencia · quod continencia ire et est util
[omn]ibus et subdictis sed magis est utilis regibus
quia ira eorum est periculosior prout enim quantum
volunt in subdictos suos · et iniquitatem expedit
eis eam refrenare · quia alias seviunt in ultos
et illi habent ultos consanguineos · et ultos
amicos · et ulsi eciam coniunguntur ex hoc a
micis et consanguineis eorundem · quia timet
sibi par periculum imminere ex ira regis et ita
convocatus animus ex animus in singulis contra
regem generaliter omnis sicut contingit neroni
imperatori · et aliquando non omnes sed singuli ut gar
calicillam imperatorem romanorum inter fe
cit cherias tribunus ut refert libro iii · et
secinus interfecit asdrubalem imperatorem
yspanie ut refert titus livius · i decada belli
punici Quo reputans sibi contumeliam

Contumelia

Factam est pusillanimis
et in quibus consistit contumelia seneca
Hunc effectum contumelie monet humili
tas cum cohibentis se obfactum dicitque
in honorificum ille me hodie non admisit cum
alios admitteret sermonem meum superbe adv
satus est aut palam risit · et non in medio me
lecto vel loco sed in vino collocavit · et alia t
huius note et infra Non vacat hec notare
cum peiora instent li · ii · de providencia
Hunc effectum et cum cohibentis se pusil glo
lanimis hic vocat qui se cohibet sicut enim
magnanimitas se dilatat et animum amp
liat · ita pusillanimitas animi cohibet · et ta
lis animus faciliter ymaginatur se contempni
et despici · et in parvis rebus · et quod non fuerit

receptus et infra cameram sicut alii Et q
sermo eius nō fuerit cum diligencia au
ditus· uł q ei et suo sermoni fuerit oppina
tuz· et contradictum uł q eloquente alius
riserit· uł qđ nupte lecti nō fuerit ad
mensus honorifica Ubi nō q olim come
debant in lecto ut refert ualerius tt̄· de in
stitutis antiquis· et uirgilius in pri°· ii· ene
dos Jnde thoro pater eneas sic sus ab alto
et constat pro ba antecedencia q ibi come
derant Vult g° dicē q iste pusillanimis
reperitant sibi factam iniuriam· et
contumeliam· quia nō fuit positus in loco
honorabili siue in mensa siue in lecto ad
comedenduz siue ad iacenduz Et dicit q ī
ceteris huiōi puis rebus reputant sibi fi
eri contumeliam pusillanimis Et dicit
q non debent attendere ad ista minima
cū maiora et periculosiora insteut semp
eniz grandia pericula contingere possunt
Cuius condicionis sūt qui contumeliis
cōmouentur· et qđ ī uicio interptantis
Nimio ocio natura in extimant Sen
firma et muliebria· et in opia uere
iniurie lasciuiencia contumeliis con
mouentur quarū pars maior constat
uicio interptantis Jtaq; nec prudencie
quicquaz in se eē nec fiducie ostendit q
contumelia afficitur nō dubie enī contēp
tu se iudicat· hic aūt morsus nō sine qui
dam animi humilitate aduenit supprimentis li· eo
Nimio ocios hoīes ociosi et muliebres glo
alr̄ muliebris condicionis· et qui nō sunt
consueti recipe iniurias faciliter existimāt
se contempni Nullus aūt existimat contemp
ni nisi qui se contempnibilem iudicat· et
tales sunt pue condicionis· et minima at
tendūt in quibus fieri contumeliam iudicāt
et interptantur frequenter contumeliaz ubi nō ē
Quod sapiens cōtempnit cōtumelias
et unde dicuntur· et qđ fatuitas est re
putare sibi factam contumeliam maxīe
Sapiens contumeliaz; annihilare Senē
aut nō ānotat aut dignam risu pu
tat· et infra contumelia a contēptu
dicta ē quia nemo nisi que contēpserit
tali iniuria notat Nemo aūt maiorem
melioremq; contempnit· etiam si faciat ali
quem alr̄ aliquid quod contempnentes
solent et ī· Tanta quosdam demencia
tenet ut sibi fieri contumeliam putent
annihilare li· eodem Quod stultuz esse re
putare contumeliam a uilibus psonis
et quid facere debemus ut patiamur et
q contumeliaha nō est ī manifestis Senē
Quidam se a ianuario impulsos mo
leste ferunt et contumeliam uocant
hostiarii difficultatem nomen cal
latoris superbiam cubicularii supercilium
et infra Sapiens collafis percussus Quid
faciet qđ cato Cum illi os percussum esset
nō excandiuit nō uindicauit iniuriaz
nec remisit quidem sed factam negauit
Maiori aīo nō agnouit quā agnouisset;
et infra Jncapitis mei leuitatem locutū
est· et in oculoruz inualitudinez et in
crurium gracilitate in statura q; que est
quod apparet audire libro eodem glo
Hostiarii difficultatem Quando hostiarius
non permittit aliquem intrare pallaciuz
uł cum difficultate· uł cū difficultati pro
mictit· et qui nomenculator adest nomi
nū datoriuz· et locorum assignator sicut
sūt bidelli in scolis Jta fuerunt rome in
domibus magnoꝝ ciuiuz· quia uenien
tes ad salutandiuz uł uisitanduz dnm̄
distinguebant scdm gradus suos· quosdā
eē iudebant expectare quosdam infra
atrium recipiebant· quosdam infra ca
meram· et ibidem iubebant magis ac
cedere· et quosdam magis distare a dnō
Quando igr̄ iste nomenculator aliquem ī
fra pmos gradus nō recipiebat nō re
ceptus existimabat sibi fieri contume
liam· et conquerebatur de supbia nomencu
latoris cuius officiū tenent hodie mcuā
camerarii cardinaliū et hostiarii pape
Maiori animo· Quando aliquis percutitur glo
tur manu apta dicitur recepisse ala
pam Sed manu clausa dicitur percuti ·
collafo Catom percusso collafo dicit se re
cepisse iniuriam Unde ii°· li· de puiden
cia dei dicit sic seneca Catom tu putas
iniuriam fieri potuisse a pplo· q aut p
tura illi detraxit aut togam· q saciuz
illud purgament oris aspersit Totiē
enī sapiens nec ulla afficī aut iniu
ria aut contumelia pot̄ assignat aūt
ibidem racionez quare in sapiente nō
cadit iniuria Et dicit sic iniuria ppo
situz hz; hoc aliquē malū afficere alr̄ ma
lo afficere· malo aūt sapiencia nō relin
quit locū Unū enī illi malū ē turpi
tudo q intrare eo ubi uirtus iam ho
nestūq; [est uel] pot Vult dicē q nullū ē ma
luz nisi uiciū· et hoc tenent stoyci· et nos
etiam tenemus: q nullum sit malū mo
rale nisi uicium Jniurians aut iniu
riando uult inferre malū sz uiciū in
ferre nō pot· g° uiciare nec iniuriā
facere pot viro uirtuoso qui uicium
nō recipit Unde cato bene fecit qui
collafo percussus dicit nō recepisse iniuri
am· et fuit melius nō cognoscere iniuriā
quam ignoscere Jlle eniz qui ignoscat
et induxit iniuriam remictit et se lesū
cognoscit et recepisse maluz Seneca ait
dicit ·i· de pudencia· nichil mali pot
bono viro accidere De contumelia gaii
Cherete tribuno cesar in tribunum
Gayus cesar sig siuiz Seneca ī
nium petenti modo ueneris modo papida

bat· aliter atqz alr̃ exp̃bans armato
mollitiem· hic ipe perlucidus crepi
datus auratus coegit itaqz iam illuz
uti ferro ne sepius signuz peteret glo
Ccheras erat tribunus armatorum militum
Juexercitu aut̃ ē consuetudo q ab imperatore
petitur signū ·i· nomen ·et hoc fit sin
gulis dieb; ·et singulis noctib; ·et honore
datus nomē sanctus martinus et huiõi sic̃
p̃cedenti placet Cuz igr̃ cheras singulis
dieb; et noctib; signū a gaio peteret cesa
re· q militib; daret sicut ↄsuetudo ē tunc
et nunc est Cesar dabat p̃ signo venerez
ul̃ p̃apium Venus ē dea luxurie p̃apius
aut̃ statua erat cū magno ueretro ·et p̃
nebatur in theatris in templis ·ut dicit
aug; de ciui· dei Jntellexit aut̃ tribunus
q̃ ista erat ↄtumelia ·quia p̃ signū daba
tur intelligi mollicies utriusqz sexus
Vz q eēt sodomita et fornicator Et hoc
ē qd̃ dicit aliter atqz alr̃ exp̃bans arma
to mollitiem Vnde cheras tribunus uno
ictu caput imperatoris amputauit· ut di
cit suetonius li· iiij· Et ut dicit seneca Ne
sepius signū peteret iq̃ ↄtumeliã senciebat
De hijs qui offenduntur quō aliq̃s eoꝝ
Quid offendimus siquis seminitaninr ē
mone nrm̃ imitatur siquis incessū
siquis incessū aliquod corporis aut lingue
exp̃mit quasi notiora illa fiant alio imi
tante quaz nobis facientibus libro eod
Quidam reputant sibi cōtumeliaz si no
Senectutem quidazerunt senes ul̃ cani r
Senectuti audiunt et canos et alia seneẽ
atqz voto p̃ueniuntur libro eodem seqtur glo
Atqz voto p̃ueniuntur homines optant et desi
derant diu uiuere longa aut̃ uita nō est
sine senectute et sine canicie desiderare
g° longam uitam est desiderare senectutē
et caniciē Et hoc ē qd̃ dicit atqz voto p̃
uenit Nullus aut̃ debet turbari qd̃ dicat
ei tu es senex ul̃ tu es canus· quia cani
es et senectus sūt desiderata desiderido lō
gam uitam Quidam defectus suos narrat
alijs narrandi materiaz subtraxit ē
Materia petulantibus ·et per contumeliam
etiam urbanis detrahitur si ultro illaz
et prior occupes Nemo risum prebuit q
ex se cepit libro eodem Ex se cepit hi
instriones imitantur et repplentat glo
ricia corporis aliorum p̃uitis stantes ridet
Et sic ille reputatus est derisus· ideo dat
seneca bonū documentuz aduitandū ta
lem derisionez Vz q ipē met suos defectus
dicat palam et aperte ·et tunc nullus ride
bit et subtrahetur mãtia deridendi instrio
nibus et petulantibus Quia sapiens nō
commouetur contumelia nec etiaz morte
contumeliosa et ponit exm̃ de socrate ·et
q nō fuit ignominia catoni repulsa p̃
ture ·et consulatus ·et nullus extimat se

contempni nisi contēptibilez se cognoscat ē
Ignominiam tu putas quemqz sapientem ꝑ
mouere posse qui omnia in se reposuit qui
ab oppinacionibus uulgi recessit plus ē qz
ignominia Mors ignominiosa Socrates
tamen eodem illo uultu quo triginta tirā
nos solus aliqū in ordinez redegerat carce
rem intrauit ignominiam ipi loco detrac
turus neqz enim poterat carcer uideri ubi
socrates erat Quis usqz adeo ad con
cupiscendam ueritatem excecatus ē ut ig
nominiam putet marci catonis fuisse du
plicem in peticione p̃ture ·et consulatus
repulsam in peticione ignominia ille pre
ture et consulatus fuit quib; ex carne ho
nor habebatur Nemo ab hijs contēpnitur
nisi a se antea conteptus est humilis et
p̃iectus animus fit istis contumelijs oppor
tunus et infra Scio quosdam dicē contēp
tu nichil eē grauius ipis mortē uideri
hijs g° respondebo ·et exilium sepe omni
contempcioni carere magnus vir cecidit
magnus iacuit Non magis ille contempni
tur quā sacrarum ediū ruine calcantur qs
religiose eque adstantes adorant li· de con
solacione ad helbiam Omnia in se reposuit
Sapiens nō reputat bona sua nisi ea glo
que hz in se ·i· in ani° suo uirtutes ·et scias Et
ideo nō curat quid de eo oppinetur ·et ꝑ hoc
nunquam reputat sibi fieri contumeliam
Mors ignominiosa Acteniensses primo glo
socratem posuerunt in carcerem inde simi;
tulerunt mortis ignominiose cum eū ꝑ q p̃i
meretur ueneno sicut pz in libro platonis
qui dicitur fedron Eodem illo uultu q̃n
do lassedemonij uicerunt acteniensses impo
suerunt xxx· annos ·qui ciuitatem regerēt
ut dicit salustius in cathelinario· q cū ma
le regerent socrates ad bene uiuenduz ·et
bn̄ regenduz animte sua ·et succedente tpe
cū acteniensses dampnassent euz et in car
cerem ire iuberent eodem uultu quo xxx
tyrannos correxerat et processit ad carce
rem ·si tamen carcer dicendus ē ubi socra
tes habitauit Nam carcer ē locus ignomi
nie et vituperij ·et socrates sua p̃ncia pre
sencia carcerez honestauit ·et omnez ↄfusione
obstersit Duplicem in peticione p̃ture glo
cato petiuit preturam ·et fuit ei applo ne
gata Erat aut̃ duplex p̃tura ·s· urbana et
p̃tor istius p̃ture habebat rome diuimere
milites Jn singulis aut̃ p̃uincijs erant ꝑ
singuli p̃tores ·et tot erant p̃ture quot ꝑ
p̃uincie Videtur aut̃ cato habuisse repul
sam in peticione p̃ture urbane quam tūc
p̃turam habuit uatinius homo morib; imp̃
bus quem tunc ꝑ plus lapidauit ·ut dicit
macrobius li· de saturnalib; Petiuit etiam
cato consulatum ·et repulsus fuit seneē
in hoc dicit q nō fuit uerecundia cathoni
sic fuisse repulsum ·et magna verecundia esset

indicare ex hoc catonē ɔtumeliam in curr-
isse · sȝ incipiȝ · et ɔfusio fuit ꝑpli negantis
et dedecus fuit consulatus et p̄ture · que
duo officia cato illustrassȝ Nam cato ex p̄-
tura · et consulatu nō suscepisset ipē honorem
eorȝ p̄tura et consulatus · ex eo fuissent ho-
norati Vnde maximꝰ valerꝰ tẽ · de repulsis
dicit sic marcus porcꝰ cato plus moribꝰ
suis p̄ture decoris adiecturꝰ quam p̄texti
eius splendoris ipē laturꝰ ɔsequi illa a ꝑplo
aliū nō potuit prima dementis suffragia
que quidem graves penas erroris sui ꝑpē
derūt quī quem honorem catoni negave-
runt vatinio dare conati sūt · Ergo si ve
existimare volumꝰ nō catoni tūc p̄tura et
preture p̄ture catho tunc negatus est glo
Humilis et preiectus / Pusillanimes vocat
hic humiles · et proiectos quo dicit eē opor-
tunos ɔtumelijs · quia faciliue reputant ꝯ
fieri ɔtumelias male interp̄tando dicta
et facta alioȝ Et hoc accidit eis quia indi-
cant se contemptibiles Sequitur alia glo
Exiliȝ sepe / frequenter mictuntur in
exilium qui timentur eē reputantur ⁊
hoīes magne ɔdicionis Et sic exiliū carȝ
contēptu Jtā eē sepe magni viri cadūt a
statu magni sue dignitatis · et iacent in
statu paupertatis · et q̄uis fortuna calcavit
eos nichilominꝰ viri prudentes eos nō ɔtē-
pnūt sȝ honorant et venerentur · et dicit
quod de talibus ɔtingit sicut de ruinis tēplo-
ruȝ · quia illi sacri a statu sue sublimitatis
ceciderūt in terram · et calcantur ab hoībꝰ
malis · sȝ boni viri et religiosi consacratos
lapides venerentur Quod nō dyogenis i
suspendit iram se contumeliozanti · sed
melius zenon qui urbane rūdit se cō
Contumeliam tibi fecit spuenti Senē
aliquis iniquid maiorem quā dyogeni
phō stoyco cui de ira maxiē disserenti a-
dolescens p̄tervus inspuit Tulit hoc ille
leniter · et sapienter non quidem inquit
irascor sȝ dubito an irasci oporteat Sito
cenon alś zenon nr̄ melius cui cū agē-
ti causam in frontem mediam quātū po-
terat attracta pinguj saliua inspuissȝ len-
tulus ille patrū nr̄oȝ memoria factio-
sus · et impotens abstersit faciem et af-
firmabo inquit omibus lentule falli eos
qui te negant os hrē li · iijº · de Jra · Jteȝ
ɔtumelia gayi cesaris in valeriū asiati-
cum de concubitu sue uxoris ꝟ · tẽ · de ad-
ulterio · caº · gayus cesar Jtem quod in sapi-
ente nō cadit contumelia ꝟ tẽ · de uiu
ira · c · i · Jtem quod cato nō recepit contume-
liam quā ꝑplus ipsū conspuit · et qui illi
preturam negavit ꝟ · eodem tẽ · et cetera glo
Contumelias et infra dyogenem phō stoy
Stoyca dicit ad virtutem p̄tinere omes pas-
siones animi radicitus evellere Jnter alias
aūt passiones ē ira · dyogenes aūt cū de

materiā loqueretur · Scȝ quod ira de aīō virtuosi
totaliter dȝ excludi adolescens qui ibi
plenus erat · forte desiderio experiendi
utrū dyogenes irasceretur qui docmatiza-
bat nō eē irascendū expuit in faciē eius
dyogenis · tūc dyogenes dixit nō irascor
sȝ bene dubiū est utrū in tali casu cōtra
adolescentem p̄tervū · et iniuriosū sit
irascendū Zenon noster / Jste zenon glo
fuit principiȝ stoycoruȝ Seneca aūt stoy-
cus fuit Et ideo dicit nr̄ · pi · ⁊ nr̄ magister
Lentulus ille patrum nroȝ Jlle len glo
tulus fuit factiosus · i · sediciosus Salustiꝰ
dicit quod que inter bonos amicicia ē inter
malos factio est Qui in grege colligunt se
et consociant arma et conatus ad prin-
cem ꝯ rem publicam dicuntur factiosi
et talis fuit lentulus qui inspuit ī faci-
em zenonis · et fuit forte ipsemet lentu-
lus de quo salustius scribit · quod qui erat
p̄tor urbanꝰ consensit cū cathelina · et
scripsit ei epl̄am que epl̄a intercepta pau-
lo
tunc ɔsulem ipse lentulus cū alijs secū
ɔiuratis positus ē in carcere · et iudicio
senatus · et p̄cepto ibidē ɔsilijs strangulatꝰ ē
CORPUS Quod nō sit multū corpori
serviendū · et qualiter ⁊
nos habere debemꝰ circa ipm subdit
aūt quod q̄uis tria in comoda corpi time-
antur maxime tamen timetur violētiā
Pateor insitam nobis eē potencia Seneca
corporis nr̄i caritatem fateor nos
huiꝰ gerere tutelam Non nego indul-
gendum illi Serviendū nego multis eīn
serviet qui corpi servit · qui pro illo ni-
miū timet qui ad illud oīa reffert
Sic gerere nos tamquā ꝑ corpus vive-
re debeamꝰ sed tamquā nō possumꝰ sine
corpe huiꝰ nos amor timoribꝰ nos in-
quietat iniuꝰ · sollicitudinibꝰ onerat cō-
tumelijs obicit · honestū ei maluȝ ē cui
corpus nimis carū est agatur eius di-
ligentissime cura ita tū ut cū exhigit
racio cū dignitas cū fides mictendū in
igne sit Nichilominꝰ inquātū possumus e-
victemꝰ incomoda queqȝ nō tū picula ⁊
in tū nos reducamꝰ excogitantes sub-
inde quibꝰ possit timenda develli · quoȝ
tria nisi fallor genera sūt Timetur in-
opia timetur morbus timetur que p vi
potencioris eveniūt Ex hijs quibꝰ alś ⁊
omībus nichil nos magis concutit quā
quod ex aliena potencia impeditur magno ⁊
enī strepitu et tumultu venit Naturalia
mala que retuli inopie atqȝ morbi si-
lencio subeunt · nec oculis nec auribus
quicq̄ terroris incuciunt Jngens alterꝰ
pompa mali ē ferrum circa se et ignem
habet cathenas ⁊ turbam ferarū quā
inviscera inmictat huana Cogita hoc
loco carcerem et cruces · et eculeos Jvnci

et ad actum pmediu͂ʒ hominem stipitem
qui p omnes emergere possit artus & dis
tracta indiuisum actis curribus mebra
tunicam illam alimentis ignium et il
latam et intextam et quicquid aliud pter
hec commenta seuicia est. Non est itaque mi
rum si maximus huius rei timor est cuius et
varietas magna et apparatus terribilis
est. Nam quemadmodum plus agit tortor
quo plura instrumenta doloris exposuit
specie enim vincuntur qui paciencie resti
tissent ita ex hijs que animos nostros sub
igunt et domant plus proficiunt que ha
bent quod ostendant Ille pestes non minus
graues g sunt famem dico et sitim et p
cordiorum suspiraciones et febrim vis
cera ipa terrentem sed plane nichil
habent quod intemptet quod pferam
hec ut magna bella aspectu paratuque vi
cerunt libro sedo epistola viij glosa
Seruiendum negocium homo debet habere curam
de corpore suo non sicut de dno sed sicut
de seruo curam habet dns nam corpus
debet anime et aia debet habere curam de corpe
et sibi debet imperare Vnde salustius aie impe
rio corporis obsequio magis utimur vn
le dici qd debemus uti aia ad dnandum
et regendum corpori non debemus uti ad
seruiendum et obediendum impio ipius
anime Qui ad illud omnia refert glo
omnia q facit refert ad comedendum corpis
et totum conatum et intencionem ponit ad
hoc ut corpus splendide cibetur et sua
uiter potetur et honorifice vestiatur et
in molli lecto quiescat et in pulcra domo
habitet etc huiusmodi talis est seruus sui corpis
et inquietatur timoribus ne s ista pro
spera succedant et sic sollicitatur et an
xiatur et pro corpe sustinet contumelias
et obprobria et labores ut corpus bene valeat
Honestum et utile est Qui corpi fauet glo
honestatem utilitati postponit tamquam rem
vilem ut corpi bene sit et cum corpus
desinat naturaliter res vilis et caduca ipe
eum tamquam rem honorificam et hones
tam tractat et obsequitur eius cupiditatibus
Mittendum in ignem Vult seneca q glo
homo habet curam de corpe suo preueniendo eius
pericula et defendendo contra incomoda sed
ubi exhigit ro vult qd corpus exponatur
cuicumque periculo de hoc V. ti. de ad
uersis ca. ignem in glo q incipit igne
et cum fides et pmissum exhigit debet corpus
exponere cuicumque periculo de hoc V. eodem
ti. ca. et glo. que incipit remanaudi ad regulum
Ex hijs omnibus enumeratis tribus glo
que pnt ledere corpus s. paupertate et
infirmitate et potencia hostis dicit
q maxime timetur hostis plus quam paup
tas et infirmitas et racionem assignat
quia maiorem apparatum terroris et cum
maiori strepitu terribilium venit et hic e
numerat illa terribilia in quibus homines ho
stibus nocere pnt s. arma quibus vulnerant
ignem ad comburendum et cathenas ad con
pediendum et ligandum et feras ad deuorandum
et carcerem ad detinendum & eculeos ad tor
quendum et cruce ad suspendendum et alia que
sequuntur Et uncum Vncus est ferrum glo
retortum quo submento ad actum intelligi
mus Imperator p romanum tractus est et po
modum minutissimis ictibus excarnifica
tus est Ad actum pmedium Iste stipes est glo
veru quo assantur carnes et ponit q inter
alia mala que hostis pot inferre est as
sare homines cum illo veru q ponatur pmedium
hois et q sic torqueatur ex ferro et igne q
usque moriatur vel pmittit stare in illo veru
sine igne Tunicam illam ponit aliud glo
tormentum s. tunicam intinctam in sul
fure vel pisce vel oleo q omnia sunt nutrime
ta ignium et ho cum tali tunica ponat
in igne ferocius ardebit et magis torquebitur
et in hijs intelligit quicquid pot excogita
re crudelitas ad penam et tormentum ig
nis aliis hois et post modum concludit q non
est mirum si potencia hostis magis timet
quam egritudo et paupertas quia iste appa
ratus et ymaginacio instrumentorum dolo
ris concutit hominem ex timore etc glo
Plus agit tortor Quam illi qui torquent
hoies ostendunt omnia instrumenta et mo
dos torquendi tunc terrorem incutiunt tor
quendis q animos eorum trahunt adque nolunt
et frequenter contingit q illi qui potuis
sent tollerare tormenta et pacienter ea fer
re pp varium apparatum instrumentorum do
loris deserunt animum pp timore et tunc pp
dolorem non deseruissent et hoc est qd dic
specie enim vincuntur qui paciencia restitisset
Ille aspectu alie pestes postquam diffuse e glo
numerat mala que pnt nobis pvenire
ex hoste nunc enumerat pestes et mala
paupertatis et infirmitatis ad paupertatem
ptinet qd dicit famem et sitim ad infirmi
tatem vero ptinet qd subiungit pcordiorum
suspiraciones que s. spiracio et respiracio
pp infirmitatem precordiorum libere non pt
procedere et ponit febrem que torquet
colore inordinato et adurit membra
uitalia et dicit qd ista sunt magna mala
sed veniunt plane sine apparatu terribili
cuiuscumque rei ista aut supius enumerata
habent strepitum et apparatum terribilem
et ideo plus timetur Item quod corpus
sit vinculum humane libertati circumda
tum et qualiter in eo sicut in domicilio
obnoxio animus liber habitet et multa
alia circa contemptum corporis primum
sit aut qualiter quisque maior sit et ma
iora se probat vel inquirat quam na
tura corporis exhigit Seneca stoycus

Ego uero queram que sint initia uni
uersorum quis rerum formator · quis om̄ia
in ymo mersa · et materia inerti conuo
luta discreuerit Non queram quis sit
artifex istius mūdi · quia rōe tanta ma
gnitudo in legem et ordinem uenerit · et
quis sparsa collegerit confusa distinxerit
in una difformitate iacentibus faciem
diuiserit Vnde lux tanta fundatur ig
nis sit an aliquid igne lucidius ego is
ta non q̄ram Ego nesciam unde descen
derim semel hoc uidenda sunt michi ·
an sepe noscendum Quo hinc iturus
sum Que sedes expectat an̄am solutam
legibus seruitutis hūane Vetas me celo
interesse · i · iubes me uiuere capite di
misso maior sum et ad maiora genitus
quā ut mancipium sim mei corporis Qd
equidem nō aliter aspicio quā uinculum
aliquod libertati mee circūdatum hoc itaq3
oppono fortune in quo resistat · nec p illud
ad me ullum transire uulnus sinō Quid
in me pot iniuria pati · hoc est in hoc ob
noxio domicilio animus liber habitat Nūq̄
me caro ista compellet ad metū nūquam
ad indignam bono simulacionem nūquā
in honorem huius corpusculi mentiar ·
Cum uisum fuerit distraham cū illo so
cietatem · et nūc tamen dum herebimus nō
erimus equis ptibus socij animus ad se om̄ia
eius ducet ptinere animus ad se ducet ·
om̄e ius Contēptus corporis sui certa li
bertas ē ut ad ppositum reuātatur hanc
libertati multum conferet · et illa de quo
mō loquebar inspectio Nempe uniūsa ex
materia · et ex deo constant deus ista tēp
erat Que circūfusa rectorem sequūtur
et ducē potencius aūt · et p̄ciosius ē q̄ fa
cit qui est deus quam materia paciens
dei quem in hoc mūdo deus locum obtinet
hunc in hoīe animus Qd ē illi materia
id in nobis corpus est · seruiant g° de
teriora melioribus · Fortes simus aduersus
fortuita · nō contremiscamus iniurias
nec uulnera nō uincula nō egestatem
nō mortem · mors quidem ē aut finis aut
transitus · nec desinere timeo idem eīm est
qd nō cepisse nec transire quia nūquam
tam anguste ero li · viij · epistola lxv glo
Ego uero queram Ista littera d3 legi in
terrogatiue · et ē sensus ymo queram ue
stigando mūdum · et oppificem deum · et pro
cedit recte · sicut ouidius in methā · inpriō
ante et terras et mare · et qd tegit om̄ia
celum Vnde erit totius nature uultus in
mūdo q̄ dixere chaos rudis indigestaq3
moles qd ouidius dicit chaos seneca dic̄
om̄ia in ymo mersa et materia inerti con
uoluta · et cōsonat sancta scriptura que dic̄
terrā aūt erat inanis et uacue · et tenebre
erant sup faciē abissi · abissum uocat im

mensitatem illius materie nō distincte
et post scām scripturam instituit al's intro
duxit deum successiue illam materiam dis
tinguentem · et ad modum et ad ordinem
qui nūc uīs est reducentem · et vi · die
mūdum cum hijs q̄ in eo sūt complentē
et hoc ē qd dicit hic seneca discreuerit
nō queram quis sit artifex istius mū
di · qua roē tanta magnitudo in legem
et ordinem uenerit · quis sparsa colle
gerit cōfusa distinxerit Et post hoc ou
dius appellat chaos · et scā scriptura app
ellat abissum · et ouidius appellat circūlo
quitur · quid sit illud chaos · cū dicat ru
dis et indigesta molles Seneca hic
dicit in una deformitate iacētibus faciem
diuisit Ignis sit Crisostomus i omeglō
lia dicit stellas · et corpa celestia esse
de igni sensibili Ar aūt in li · de celo
et mūdo dicit corpa celestia eē de quinta
eēncia inde dicit seneca se uelle inues
tigare naturam corporum celestiū utrū
sint nature ignee a quibus tanta lux pcedit
Vnde descenderim Dicitur fuisse o glō
raculum appollonis enoys ethoys · i · cog
nosce te ipsū unde ē · uenerís Tullius
aūt vi · de re pu̅ca introduxit scipionē
affricanū loquentem nepoti · q̄ ciuitatū
rectores et conseruatores de celo pfecti
ad celum reuertuntur Virgilius aūt vi ·
eneydos dicit q̄ aīe ueniūt deleto flu
mo Et sūt hec eius uba · has om̄s ubi
mille rotam uoluē p annos letum flu
uium deus euocat · anime magno · ē · i
memores supant conuexa reuisant rur
sus et incipiāt et in corpa uelle reuti
Ex quibus ūbis uidetur uirgilius innu
ere · q̄ post mille annos hoīes defuncti
redeant ad sua corpa Quid aūt sense
rit pictagoras p̄ · ff̄ · de abstinencia c̄
· i · p toti in glo · Vult g° seneca hic in
uestigare unde ueniant aīe · et p° mor
tem quo uadant · et hoc est qd dicit q̄
sedes expectat an̄am solutam legibus
seruitutis hūane tūc soluta est legibus
seruitutis quō recedit de corpore glo
Vetas me celo Ille qui seruit corpi
terrestria aspicit ad utilitatem corpis
et sic uetatur celū respicē · et ire capi
te demisso · et ad terrestria incuruato
cuius c̄trium dicit ouidius os hoī sublime
dedit celum · quia uidere Et iō seneca
nō uult eē mancipium corpis · et addit
duas rōnes · pima quia corpus ē uin
culum in quo aīa tenetur ligata · et ē
stultum in quo om̄es impetus fortūē
pcutiūt · nullus aūt d3 seruire nec uī
culis nec scuto · Scuto aūt uti d3 adic
tus recipiendos · et quicūq3 sic utitur · ut
scuto securus est ab impetu fortune ī
quo resistit · nec p illud ad me ullum trā

sit⁹ nullius signo Distraham cu3 illo
Usq3 nunc posuit corpo mancipiu et fmu glo
nunc loquitur de corpe tamq3 de socio et
dicit q qui sibi indebitur istam societatē
diffinet et distrahet .i. interficiet seipm
aliter eni nō dirimitur societas corpis
et aīe nisi p mortem Et ulteri⁹ dicit q i
ista societas nō ē inter equales Nam i
aīa dz imparē et corpus sūnx Et hoc ē
qd dicit nō erim⁹ equis ptib⁹ socij aīm⁹
ad se ducit omē illius et ꝑ hoc quia
corp⁹ ē seruus et mancipiū et ē res uilis
et caduca Ideo p̄misit qd in honorē cor
poris nūquā menciet̄ et nūquā fiua
et decepcionem ul' simulacionē et nūq
pro eo timebit aliquod periculū qd possit
cor in nnnere et sic despiciendo et ꝯ
temptendo corpus dicit se consequi
libertatem et securitate3 et excepcio
nem ab omnibus fortunis Et hoc est
qd dicit ꝯtempt⁹ corporis sui ēta libertas
Hunc libertati multu3 confert ꝑ Cest
ut qd ad consequendu3 libertatem glo
facit conteptus et despectus sui cor
poris. nunc dicit q talis libertas ai
juuatur p uitam contemplatiua3 desi
derare mundu3 et ptes eius et deū et
opaciones eius Et hoc ē qd dicit dequa
mō loquebatur inspectio. que inspectio
et consideracio īposita est in p̄ncipio hui⁹
capli et nunc hic aliqua replicat videlz
qd deus est factor et temperator et rec
tor et qd mundus ipm sequitur tanqm
ducem obediendo .s. eius impio et or
dinacioni Et dicit q illu3 gradu3 quē
deus tenet in mūdo dz tenere aīa in
corpe regendo .s. et gubernando ipm
corp⁹ et corpus dz obedire sicut mū
dus obedit deo Et iste est ordo debit⁹
q inferiora obediūt supiorib⁹ et deteri
ora melioribus Fortes sim⁹ Quia glo
dixerat q despiciendo corp⁹ et conside
rando diuīa et mūdialia homo ꝯsequi
tur libertatem et securitate3 Concludit
ex hoc qd debem⁹ eē fortes adusus oīa
fortuita et q nō debem⁹ uulnera n'
uincula nec egestatem: multo min⁹ de
bemus tenē in iurias alias timere in
nas. quia oīa ista mala nō ad aīam
sed ad corp⁹ ptinet corpus aūt despicē
debem⁹ ut dictu3 est Non mortem glo
ponit rōem quare mors nō dz timeri
et ē rō sua talis Mors scdm tenētes
aīam eē mortalem desinit v3 quia fa
cit eam desinere ne amplius sit et isto
mō mors dz timeri quia nichil mali
nec timoris hz qui nō est Et pbat p hoc
quia quō nō eram⁹ nichil mali senciē
bam⁹ Et hoc ē qd dicit Idem est eni. q
nō cepisse desinere eē scdm aūt aliam opi
nionem tenenciū aīam eē i mortale3
ad hunc mors nō dz timeri quia mors
ē transitus aīe de hac uita ad aliam nō
restringitur ad corp⁹ Et hoc ē qd dicit i
nūquā tam angusta ero. quia in ꝑpetua ui
ta aīa est angusta .i. ad unū corp⁹ restricta
Item que sint ꝑpa corpis et qualiter af
fectus se habent ad corpa et an corpus
sit bonū hoīs et quō tangere et tangi
sit corporis et quali' bonū corpis corpale
Hoc de quo queris bonū an sit Seneca
corpus sit bonū ꝑdest facile enī3 qd
facit corp⁹ est bonū agitat animū3 et qo
dāmō format et continet Que g° sūt
ꝑpa corpis que corporis bona sunt Corpa
g° sunt et que animus sūt Nam et hoc
corpus est bonū hoīs Necesse est corpus
sit cum ipē sit corporalis Mencior nisi et
que nallitudinem eius ul' custodiunt
ul' restituunt corpa sua sunt Ergo et cor⁹
ē bonū eius Non puto te dubitaturū an
affectus corpa sint ut aliud quoq3 de q°
nō queris in filciam tanquam ira a
mor tristicia si dubites an uultū dubi
tes nobis inuicent an frontem nobis
stringant an faciem diffundant an ru
borem reuocent an fugent sanguine3
Quid g° tam manifestas notas cor
pis credis imprimi nisi a corpe: si af
fectus corpa sunt et morbi animor3 et
auaricia crudelitas in durata uicia et
in statu3 inemendabilem adducta g°
et malicia et spes eius omis maligni
tas in uidia supbia g° et bonū p̄mu3
quia contraria istis sūt. deinde quia eadē
tibi indicia p̄stabunt an nō uides quātū
oclis det uigorem fortitudo quātam in
tencione3 prudencia quātu3 rigorem i
seueritas quātam modestiam et quietē
reuerencia quātam serenitatem leticia
quātam remissionem ueritas Corpora
g° sūt que colorem habitumq3 corpis
mutant que in illis regnū sunt exer
cent omēs aūt quas retuli uirtutes bone
sunt et quicqd ex illis est Numquid est
dubiū an id quo quid tangi pōt corpus
sit Tangere eni et tangi nisi corpus
pōt nulla res ut ait lucrecius omīa aūt
ista que dixi nō mutaret corpus nisi tan
gerent Ergo corpa sūt etiā nunc cui tan
ta uis est ut impellat et cogat et reti
neat et iubeat corpus est Quid g° Non
timor retinet nō audacia impellit nō for
titudo immictit et impetu3 dat. nō mode
racio refrenat ac reuocat nō gaudiū ex
tollit nō tristicia abducat Deinq3 quicqd
facim⁹ aut malicie aut uirtutis gerim⁹
impio qd impat corpi. corpus est qd i
um corpi affert corpus bonū corpis
corpale est Quū ut uoluisti oracorez gessi
tibi nunc ipē dicam michi Quod dictur
te eē uideo latrunculis ludim⁹ insipiencius

subtilitas erit Non faciunt bonos ista
sed doctos apcior res ē sape ymo simpli-
cior paucis opus ē ad mentē bonā in
literis Sz nos ut cetera in supuacuū
diffundimus ita phiam ipam quemadmodum
rerū omniū sic literaz quoq; in tempe-
rancia laboramus nō uite sed scole dici-
mus li. xix. epla cvi. Item quō sit tantū
corpi indulgendū quātū bone ualitu-
dini satis ē v. tc. de actione agente ul'
agere ca. iij. Item qū sic corpus mag-
nas uirtutes habeat nō ē tamen aliter q̄
furiosi ul' frenatici ualidum v. tc. de ro
ca. ij. Item quō sit corpus animi pondus
et pena v. eodem tc. ca. vi. Item qū non
tm̄ corpi sed etiam morbo salubrem lo-
cū eligere debemus v. tc. de loco. c. iiij. Itē
quātū sit corpi indulgendū v. tc. de acti-
one. ca. iij. Item qualr corpora multi ex-
ercent ingenia nō pauci v. tc. ca. x.
Item quō corpus multis rebus eget ut ua-
leat animus uero ex se crescat se alit et ex-
ercet v. eo. tc. et ca. Item corporū qd-
dam ē ornatū ut homo qddam et coniunctū
ut nauis v. tc. de claritate c. i. Item qi
membra simus corpis mag' v. tc. de laude
c. i. Item que incomoda et corpis reple-
cione contingant. ut pallor neruorū
tremor insabilis ex sinditatibus macies
et multa alia que enumerat v. tc. de lux-
uria. ca. ij. Item omnia corpis aut inco-
moda aut pericula p senectam transierūt
v. tc. de morte ca. viij. Item de incomo-
dis corpis hūani qz inde de uentre inde
de funibus querimur tc v. eo. tc. ca. xvi.
Item corpoz bona corporibus quedam
bona sūt. sz in totū nō sūt bona v. tc de
sapiā. ca. v. Item coū pigros corpe qz
sine ulla exercitacione iacentibus ti-
mor pigrū corpus inuadit et supba mē-
bra iners sagina succesit v. tc. de tene-
bra ca. i. Item illoz corpa qui se tene-
bris dedicauerūt feda uisūt ul' uident
fluminū more v. tc. de tpe. c. ij. Item
qū plato huit corpo forte ualidū unde
et nomen sibi latitudo pectoris fecerat
eo. tc. et ca. Item qū corpus sit quedā
uestis ai' 4 uelamentū eius v. tc. de uir-
tute. ca. iiij. Item qualr in corpe robusto
et solitudo aliqua sunt incomoda ut eru-
pciones qdam pustulaz nullū tū i alto
malū. Require tctatū de uita caplo vi
De hoc queris) Quesierat Sequit' glo
lucillus a seneca utrū bona corpis sit
corpus quam qōnem lacius psequitur q̄
finisz pposita quia psequitur de affectibus
et passionibus ai et de uicijs et uirtutibus
utrū sint corpa tc Boni prodest) p glo
desse ē aliquid facere Modo sic arguit
Illud qd' facit ē corpus sz corpa faciunt
utilitatem aie g' et aiam agitant et i
mouent agitacio aut aie et motus
bona sunt. g° boni ē corpus. preterea q
tinere boni est. sz corpus qtinet aiam
g° boni est corpus pterea appetitates cor-
porales sunt bona illius corpis cuius sunt
appetitates. corporales aut appetitates oz q
sint corpa. alis appetitates corpos ēent i
corpe et ulterius ēe ostendit qd' bonū aie
ē corpus Quod ē bonū hois ē bonū aie
sz corpus est bonū hois g° tc. q aut corpus
sit boni hois. pbat p hoc quia homo
ē res corporalis rei aut cor bonus oz
q sit corpus. Preterea alimenta hois et
medicine quibus sanitas qseruatur uel re-
cupatur sūt corpa. et sic qcludit omnibus
istis g°. et corpus est bonū eius. s. hois
ul' corpis. de quo qō pncipaliter querebat
Non puto te dubitaturū) De affec glo
tibus aie nō petiuat lucillus. sz ex sup-
habundanti seneca ostendit q affectus
sūt corpa et rō talis ē q corpus immu-
tatur corpus est Sz affectus immutat corpa
quia ira ascendit timor frigere facit et
restringit. et tremorem inducit uerecun-
dia rubedine faciem tingit. audacia im-
pellit. et sic de singulis. g° sūt corpa et
hoc est qd' dicit quod g° manifestis no-
tis credis corpis in curre nisi a corpe
Impimi Quidam aut libri hent i cri-
mine que litere uidetur michi uicio
scriptorum inducta. possz tū sic exponi
Crimen in immutat faciem criminosi vn
quidnus difficile ē crimen nō pderemul-
ti. quia deprehensus in adulterio erube-
scat. et repheusus i homicidio ul' furto pallescat
At morbi animorū) Concludit qsi glo
affectus et passiones ai sūt corpa q
pari rōe omnia uicia q̄ hic appellat mo-
rbos ai erunt corpa et sic uicia sūt cor-
pora. quia corpa immutant pari rōe et
uirtutes que sunt qtra uicijs erūt corpa
quia qtrioz ē eadem disciplina. et etiā
quia uirtutes immutant corpa. et ponit
exemplum q̄ satis patet in litera tc Seqt' glo
Quantam remissionē) Ille qui loquit'
mendacia sollicite actendit ad uerba
que dicit ne in mendacijs reprehendat'
Ista sollicitudine caret qui loquitur ueri-
tatem. et qui caret timore et sollicitudi-
ne Ideo habet faciem remissam tc glo
Quicquid facimus) Omnes opaciones hu-
mane deliberate aut ptinent ad uiciū
aut ad uirtutē. et hoc est qd' dicit mali-
cie aut uirtutis gerimus imperio glo
Morem gessi tibi) et rpserat senece lucil-
lus q istam qōnem uentilaret p argu-
menta et discutere p pcessum sillogis-
ticū et scolasticū. et ut lucillo petiuit sic
Quod dicturū te ēē. post) seneca pcessit
pcessū scolasticū et puerilem de p glo
bacione affectuū et uirtutū et uicioz p sint

corpa ymaginabatur seneca q lucillus
sup hoc deberet eum reprehendere Unde ipam
reprehensionem preuenit obiciendo sibimet
q credebat lucillum obiecturum glosa
Latrunculis ludimus] Tabula latrunculana
est illa quam faciunt deceptores et ioculi
tores q in vulgari dicimus corrigiolam
et faciunt ptitum quod dicis q est ex et ipi
ostendunt qd est intra ex celeritate manuum
ludifficant oculos aspicientium et decipiunt
simplices · et talis ars in nullo pficit
bonis moribus · sed est ad ostentacionem et
vanitatem et decepcionem Vult ergo dicere
seneca · q pcessus sillogisticus et pbacio
facta supra est sicut tabula latrunculana
ubi est subtilitas inutilis et vana · et su
pnacua que subtilitas non facit homines
bonos · quamuis faciat eos in apparencia
doctos · non autem debemus uti litteris ut fa
ciamus mentem nostram bonam et virtuosam
sicut est sentencia ar. i. ethi. · sed hodie discitur
littera ad disputandum non ad bene viuen
dum Et hoc est qd dicit ad modum rerum omnium
sic litterarum quoque intemperancia laboramus
· sed ad apparendum · et non ad existendum
et sic sequitur q addiscimus scole ut ipa
subtiles disputatores · et non vite ut virtuose

Credere] Quo remedium inuenimus
ire efficacissimum est non
credere sibi iniurias illatam et aures
non debemus pbere criminacionibus · et de
hoc ponit historiam torti ab yppia tyran
no qui amicos eiusdem detulit · et yppia
credens fatue ipos crudeliter peremit · et
comendat alexandrum qui etiam matri
accusanti non credidit suum medicum venenum

Contra primas itaque causas irrepu
gnare debemus Causa autem iracundie
opinio iniurie est · cui non facile
credendum est · nec apertis quidem manibus
festisque statim accedendum Quedam
enim falsa veri speciem ferunt dandum est
semper tempus veritatem · dies aperit nesint
aures criminantibus faciles hoc humane na
ture vicium suspectum notumque nobis sit q
que inuiti audimus libenter credimus et
antequam iudicemus irascimur quicquid non
criminacionibus tantum sed suspicionibus impel
limur · et ex vultu risuque alieno peiora
interpretati innocentibus irascimur itaque
contra se agenda est causa absentis et in
suspenso ira retinenda potest enim pena di
lata exigi non potest exacta reuocari · no
tus est ille tyrannicida · qui inpfecto
ope cophensus · et ab yppia tortus ut con
scios indicaret circumstantes amicos ty
ranni nominauit quibus maxime salutem scie
bat · et cum ille singulos ut nominauerat
occidi iussisset interrogauit iterum quis
et quis superesset · tu inquit solus neminem
enim alium cui carus esses reliqui Effecit

ira ut tyrannus tyrannicide manus accomo
daret · et presidia sua gladio cederet Quanto
animosius alexander qui cum legisset epistolam
matri qua admonebatur ut a veneno phi
lippi medici caueret acceptam pocionem non
deterritus bibit plus sibi de amico suo cre
didit dignus fuit qui ignoscente · dignus
qui faceret hoc ego magis in alexandro
laudo quia nemo tam obnoxius ire fuit quia
maior moderacio est in regibus eo laudanda
est magis fecit hoc et gayus cesar ille qui
victoria ciuili clementissime usus est
cum scrinia deprehendisset epistolarum ad pompe
ium missarum ab hiis qui videbantur aut
indiuisis aut neutrius fuisse partibus combussit
quamuis moderate soleret irasci Maluit tamen
non posse et gratissimum putauit genus ue
nie nescire quid quisque peccasset plurimum
mali credulitas facit Sepe ne audien
dum quidem est · quia in quibus rebus satius
est decipi quam deficere tollenda ex animo
suspicio et coniectura fallacissima irri
tamenta Ille me parum salutauit humane
ille osculo meo non adhesit Ille inchoatum
sermonem cito abrupit · ille ad cenam non
vocauit illius vultus auersior est nullus
non deerit suspicionum argumentacio sim
plicitatis opus est · et benigna rerum existima
cione nichil nisi q in oculos incurret et
manifestumque erit credamus Et quociens su
spicio nostra vana apparuit obiurgemus
credulitatem · hec enim castigacio con
suetudinem facit non facile credenti li. ii de ira

Contra primas] prima causa ut est credere glo
illatum iniuriam et ideo exclusa credu
litate cessat ira · et ideo dicit qd non debemus
esse faciles ad credendum q nobis fuit facta
iniuria vel offensa cum iniuria non sit ma
infesta adhuc in isto casu debemus suspen
dere iram quousque sup hoc clarius videamus
quia tempus et dilacio aperiet · et manifesta
bunt utrum veraciter ex animo fuerit nobis
illata iniuria Quodque inuiti credimus
communem istius dicti habetur eo. tit. ca. penultimo
et q nimis miseri nolunt hoc facile credunt
et hic contrarium est pro verbium tale Nemo facile
credit quo credito dolendum sit Solucio
homines experti infortunia pspera · et q sepe decep
ti sunt in hiis que sperauerunt · quando aliquid psp
ritatis audiunt non facile credunt sed homines
qui talem sapienciam non habent facile credunt
ea que desiderant · et difficiliter credunt ea que
contrariam voluntatem habent · et que sibi displi
cent · et sic voluntas est intellectum causa
credendi · et ad senciendum experienciam ducit
in contrarium Innocentibus irascimur] Qui est glo
facilis ad credendum detractoribus · et ille
qui omnia in peius interpretatur singna que
in utramque ptem inflecti possunt in peiorem
ptem declinat ut risum et gestum vultus
et cetera huiusmodi signa Homo iniquus talis con

dicionis frequent' irascitur innocentibus
quos extimauit nocētes et iniuriosos cum
non essent Contra se agenda] Qm̄ te glo
meraria crudelitas · et falsa interp̄tacio du
cit nos ad irascendum contra illos quos credi
mus uel interp̄tamur nobis intulisse iniuriam
debemus talem iram suspendere · et dicē m̄
nos Isti quos reputamus iniuriosos nō sūt
putes · si putes essent forte ostenderent +
fla ee que nobis subgesta sūt · et debemus
ymaginari quidq̄d ꝓ sua excusacione respō
dere pūt · et sic ꝓcedere in excusacione sua
ē causa absentis defendere · debz eciā yma
ginari q̄ pte abūti nō dz ferri sniā · et io
nō dz iudicare illos fuisse iniuriosos · qui
nō dum in sua excusacione auditi sūt · et tūc
ponitur in excusacione qd' hic dicit seneca i
suspensa ira retinenda In pfecto opere glo
Inperfectum opus hic uocat tyrannicido
mum quod uoluit ꝑpetrare · et nō fecit d'
phensus · et est antequam cato pficeret
Afficeat ira] Iste ypias tirannus fuit in glo
ims facilis ad credendum ille qui nolue
rat eum interficē ꝑ quam fatuam credu
litatem amicos ꝓp'os ab illo noiatos int'
fecit · et sic manus accomodauit tyrānici
de sibi stulte credenti · et presidia sua a
ꝓp'os amicos in quibus sua securitas et sui
presidium ↄsistebat interficiendo sequit' glo
Dignus fuit qui innocentē hēret] Tanta
fuit ↄfidencia quam alexander hūit in p
hilippo medico suo · ut contra monicionem ma
tris et contra eplām permenonis sui comi
tis ut pocionem demann sui medici sumēt
meruit ut eum innocentem inuenīret et
tanta ↄfidencia eciam meruit ut innocen
tem facēt eum · hanc aūt hystoriam narrat
diffuse maximus ualerius tractatu de constā
cia Alexander rex macedonū inclitu iam +
pugna excellentissimus opibus dary ↄcus
sa al's ↄcussis esti · et itineris feruore in
cicilia ꝑ calefactus tingno · qui aque liq̄re
ↄspicuus tarson interfluit corpus suū in
mersit ↄsubito deinde ex nimio haustu
rigoris stupefactus · neruis aut corpore
hebetatus arcubus maxiā cū exanacione to
cius excercitus in opidum castrie ꝓpinquis
defertur Iacebat eg' tarsi in qua ualitu
dine eius ad ūsa instantis uictorie spes
fluctuabat Itaqz conuocati medici acten
tissimo ↄsilio salutis remedia circūspici
ebant · quorum cum ad iniū pocionem sināz di
rexissent · atqz eam philippus medicus ut
iam dacione suam rex quas sine mani
bus temptatam Alexandro erat amicus
eius · et comes porrexissz a pmenone +
missē lrē supuenit admonentes ut rex
insidias philippi ꝓinde ac pecuniā corrup
ti adario caueret · quas cum legissz sine ulla
cunctacione medicamentū hausit · atqz phili
ꝑo legendas tradidit · per quorum tam ↄstanti

erga amicum iudicio dignissimam in
mortalibus mercedem recepit · qui colu
mitatis eius p'sidium falso interpellari
iudicio noluerunt Nemo tam obnoxius
de ira alexandri multa refert trocus glo
pompeius et iustinus qd' maxiē irascebat'
in mensa · et post mensam manibus ꝓp'os
amicos interficiebat Maximus aūt ua
lerius tt' · de ira refert ex interfecisse +
lictū qd' cum asta traiecit leom lisimacū
obiecit · calistenem phm̄ quē al' · sibi in
serat interfici iussit Tullius aut dicis
eū truncatis auribus et reciso naso i cauea
portatum quasi ferox animal · sequit' glo
Clementissime usus] Iulius cesar habi
ta dissencione cū pompeyo post hītam
uictoriam clementissimus fuit · Nam et
filius catonis hostis sui benignissime sus
cepit marchum marcellum · et tullius ro
me reuocauit quīto ligario indicati
cū tullius in orōne quā coram cesare
perorauit inter alia dixit Cum omū cesar
memor sis hos solū iniurias obliuisceris
Suspicio et ↄiectura] falsa ↄiectura glo
et extimacio temeraria irritant aīos
ad iram · ex leuibus · et friuolis causis · quas
leues cās hic exprimit · et lrā satis ē patēs
Qz non debemus ēē faciles ad creden
dum · quia homines sūt faciles ad inueni
endum assignat et ulterius dicit q' de obli
gatis pecunie nō creditur nisi probetur
et nos fatue credimus iniurias et con
tumelias nobis illatas sine teste et sine
De hijs que narrantur ꝓbacione ↄē
nō debemus cito credere multi menci
untur ut decipiant · multi quia decepti
sunt · Alius criminacione graciam cap
tat · et fingit iniuriam ut uideat' grām
factum est aliquis malignus · et qui a
micicias cohoerentes deducere uult est
suspiciciax · et qui expectare ludos cupi
at · et ex longinco tutoqz speculetur quos
collisit · de puula summa iudicaturo tibi
res sine teste ꝓbaretur testis sine iur'
iurando nō ualeret utriqz parti dares ac
ciones dares tpus nō semel audires
magis enim ueritas elucet · quo sepius
uenit ad manum amicum ↄdempnas de
presentibus antequam audias antequam interro
ges antequam illi aut actuatorem suū +
noscere liceat aut crimen irasceris · iam
enim utrūqz qd' dicētur · audisti hic ipse
qui ad te detulit desinet dicē si ꝓbare
debuerit Non ē inquit q' me ꝓtrahas
ego ductus negabo alioqn̄ inchil umq̄
tibi dicam eodem tpe et instigat' et ip̄e
certaminis et pugne subtrahit qui dicē
tibi nisi clam nō uult pene nō dicit
Quid ē iniquius quā secreto credē pali
irasci li · eodem Alius criminacione glo
assignat hic ulterius causas quare aliqui

mencîutur dnũs et amicus suus · quia qui
dam faciunt nõ et intencione decipiendi
quidam simplicitate falsa ^referunt^ que stulte credide
runt Quidam ut capient et consequantur
graciam illorum quibus narrant in iurias et con
tumelias · quas falso dicunt se audisse vel an
divisse · et dicunt sup hoc se multum dolere et
tristiciam ptendunt quam nõ heñt · alius
mentitur ut seminet discordiam inter a
micos quas gaudet seneca separe et ad
inuicem irritare ut ledant et collidant
se mutuo et de hoc gaudet respicere · et spe
cularissimam · et bellum qd seminatum · et
ẽ sibi quasi ludus et solacium hec respect · et
hoc actendere De puula sũma] ostendit glõ
dit hic temeritatem illorum qui detracto
ribus · et susurratoribus menciencibus et cla
narrantibus credunt · dicens qd de puula
sũma pecunie iudex nõ credit pti pponẽ
ti · nisi alia ps citetur · et citatam audiat
et tẽpus respondendum sibi assignetur · sup
hoc eciã vult utriusq3 ptis testes examiare
et antequam examinet facit eos dicenda
veritate iurare · et sic frequenter examinan
do · et utrique ptis dicta audiendo · deduca
tur finaliter in noticiam veritatis · ex quibus
concludit qd nõ debemus credere referenti
bus nobis mala de amicis nrĩs nisi di
ligenter investigaremus veritatem sicut fit in
iudicio · et in tali examinacione dilator
susurrator silebit · et tunc manifeste cognoscet
eum fuisse mendacem Non est inquit glõ
Ista sunt verba delatoris susurronis qui qui
referunt talia dicunt teneas secretum · et ne
mo sciat · qd ego dixerim tibi · si in publicum
mihi ptrahes · ego negarem me tibi hec
fecisse dixisse · uñ loquitur seneca contra
talem dicens · qd ipse instigat · et actendit
animum auditoris ad iram et ad pugna
tionem illum quem detulit · et ipse bellator
pugne et bello se subtrahit. Ponit me
gera qd hoies illud quod nolunt facile
credunt respondet amphitrion qd illud
qd timent · et nolunt illud credunt unde
megera credit dicto amphitrionis
qd credunt semp peiora · et que nollent
et sic de suo hercule incipit credere qd nõ
possit resurgere cum super se habeat totum
terram Megera Quod nimis miseri
volunt id facile credunt Amphitrion A
nimo quod metuunt nimis numquam admove
ri posse nec tolli putant Megera Proxi
ma est timori semp est in peius fides
de mersus ac deffessus · et toto in super
depressus orbe qua via ad superos habet
pma tragedia Quod nimis miseri glõ
fabula talis ẽ hercules descenderat
ad infernum · et dum moram faceret et
nõ rediret · anfitrion invasit regnum
herculis et uxorem eius volebat accipe
in coniugem Illa resistebat et dicebat se ex
pectare herculem redeuntem de inferno
amphitrion dicebat ei qd ipse numquam de in
ferno posset redire · cum ipse habet totam ter
ram sup se · et dicebat eidem magno tel
luris onere pmitur Illi respondit nullo
pmetur honere qui celum tulit · ferunt fa
bule qd acthalas gygas celum voluit · et fa
tigatus · volens aliquantulum requiescere et
rogavit herculem · qd aliquantulum dum
ipse quiesceret suum officium suppleret qd her
cules fecit Modo videt megera uxor et
herculis amphitrion qd esto qd esto qd her
cules habeat magnum pondus supra se tamen
tamen honore nõ pmitur · quia plus pon
derat celum quam terra · et si potuit ferre
celum non pmetur a terra · et postea dixit
amphitrion tu credis · qd hercules umquam
revertatur de inferno · et hoc credis · quia t
velles qd umquam rediret · quia istud est pprium
miserorum videt amphitrion qd nõ est ve
rum qd homines credant ea que volunt · sed
magis credant illa que timent · et q nollet
evenire · tunc megera incipit flecti et
dicit qd verum est qd homo timet illa cre
dit · et semp hoies credunt peiora · et inci
pit credere qd hercules numquam poterit re
dire considerando qd totam terram habet
sup se · et nõ habet aliquam viam perquam
possit redire ad supos Ex effro nõ est cre
dendum quia est istriografus Nam istr
iografi ut alliciant lectorem incredibilia
et magnalia narrant · et qd quidam men
ciuntur ex proposito quidam preter ppositum
ephorus aut et decipit · et decipitur · et
ideo non facile credendum est quidam dic
tum suum non credant placere nisi sit ali
Non magna molli quid de mendacio exc
acione detrahenda est auctoritatis effo
ro ystoricus est Quidam incredibilium
relatu cõmendacione parant et lectorẽ
ad acturum siper cothidiana duceretur
excitant miraculo Quidam credulitati · Qui
dam negligentes sunt quibus mendacium ob
repit · quibusdam placent Illi nõ evitant
hij appetunt hec in commune de tota naci
one que approbare opus suum · et fieri po
pulare non putat posse nisi illud mendacio
aspersit Ephorus vero est religiosissime
fidei sepe decipitur sepe decipit li · vij de nalibus
Non magna molliciones] ephorus fuit glõ
ystoriografus · et fuit phus naturalis cuius op
pinionem in phia nali reprobat Seneca et
dicit qd ad reprobandum eius veritatem nõ oportet
de ducere fortes rõnes nec ad hibere mag
num conatum sed sufficit obiecere contra eum qd
ystoriographus · quia ystoriographi ut
communiter sunt mendaces · et hoc accidit eis ex du
plici causa Una causa ẽ quia decipiuntur a refe
rentibus eis falsa que ipsi credentes esse
vera scribunt alia causa ẽ qd volunt decipe
legentes · et ex pposito scribunt falsa et ad tu

lem deceptionem mouentur ut placeant
lectoribus quibus placent in credibilia et mi
racula et de hoc scriptores eorundem talibus
lectoribus redduntur venerabiles sunt lec
tores alterius condicionis quibus mendacia
non placent sed sunt simplices et rudes
quia a mendaciis non cauent nec ubi men
dacia sint pependunt et tales vocat hic
credulos et vocat eos negligentes et
circumscribit eos quod mendacium eos corri
pit quia mendacium non euitant glosa
De tota natione Nationem hic vocat
totum collegium ystoriographorum contra
quos ystoriographos in omnium non descen
do contra aliquem in particulari notant eos
de mendacio quia non credunt aliquid esse
placere et placabile quod omnibus ab hominibus al
ab omnibus acceptetur nisi respargatur
aliquo mendacio Ephorus vero po glo
stquam generaliter describit condiciones
ystoriographorum et eorum distinctionem vi
delicet quod quidam ex proposito quod quidam de
cipiunt et quidam decipiunt quia decipiunt
ipsi artiferentibus Nunc in speciali descen
dit ad ephorum et dicit quod aliquando efforus
decipit et mentitur ex proposito et hoc est quod
dicit litera Non est religiosissime fidei et
Ille enim qui est fidelis et religiosus non
mentitur nec decipit ex proposito Iste autem
ex proposito mentitur et hoc est quod dicit sepe
decipit et ex proposito mentiendo Vlterius
dicit quod ephorus de numero ystoriographorum
secundum condiciones qui decipiuntur et hoc est quod
dicit sepe decipitur Quanta arte qui

Conuiuiis

exquisite conuiuia
para parabant zeni

Conuiuia me hercule horum non posue
rim inter uacatancia tempora inter cum
uideam quam sollicite argentum co
dimeret quam diligenter exoletorum suorum
tunicas succingunt quam suspensi sunt
quis aper aquoquo exeat qua celeritate signo
dato glabri ad ministeria discurrant qui
ta arte scindatur aues in frusta non enor
mia quam curiose infelices pueruli ebriorum
sputa detergant ex hys elegancie lau
tie fama captatur et usque eo in omnibus uite
recessus mala sua illos sequuntur ut nec
bibant sine ambicione et cedat li de breuita
Conuiuia me hercule est aduerbium glo
iurandi ut patet in donato et vocat Seneca
quod conuiuia non sunt internacatancia tempora
uacancia vocat inquibus homo non sollici
tatur nec amatur sed in conuiuiis homo de
pluribus sollicitatur et primo sollicitudinem
ponit quam habet ille qui parat conuiuium
de seruitoribus quod sint in habitu conuenienti
ad seruiendum et hoc est quod dicit quam diliget
exoletorum suorum tunicas cingunt exole
tos vocat hic seruitores mense set proprie sunt
adolescentes impudici Quam suspensi sunt

ponit alias sollicitudines quas habent glo
parentes conuiuia quod quod sunt suspensi
anxietate et sollicitudine quam allegant
cibi de coquina exeant videlicet urbane et
munde in mensa ponantur et hoc est quod di
cit quis aper aquoquo exeat aprum no
cat porcum siluestrem forte quia alius
modo erat et cum maiori pompa porta
bantur cibi siluestres quam domestici glo
Qua celeritate hoc est alia sollicitudo
de glabris Glabri sunt adolescentes sine
barba qui dato signo ab eo qui preerat
conuiuiis debebant cum decenti celeritate
discurrere ad ministeria sua et debebant scin
dere aues in partes conuenientes Ita quod boli
non essent minus magni nec nimis parui
et non de qualibet parte auis scinderent de
hoc vide extra de cena capitulo vnico glo
Quam curiose hic ondit ministeria aliorum
ebriorum in conuiuio seruiencium Isti erant
de numero glabrorum quos hic appellat
puerulos qui erant inberbes quorum offi
cium erat detergere sputa ne aula de fe
daretur et conuiuie et hoc dedignarentur
et offenderentur feditate sputorum ipsos
aut conuiuas vocat nomine ebriorum propter
magnam copiam ciborum et varietate
vinorum quibus faciliter inebriantur et ex
ista diligencia et distinctione seruien
cium propter copiam ferculorum et propter habunda
ciam vinorum credebant diffundi fama et
latam elegancias conuiuia celebrarent
cetere nationes et existo successu con
uiuiorum ancia sua conuiuias sequitur ita
quod de inceps non comedunt nec bibunt propter
necessitatem sed ad ostensionem et uanitatem
De rege cambise nimis vino dedito qui
sui correctoris filium interfecit Seneca
Thesanspes unus ex carissimis suis
cambisset regem nimis deditum
vino monebat ut parcius biberet turpius
esse dicens ebrietatem in rege quem om
nium oculi aures que sequentur ad hec ille
ut scias inquit quemadmodum nunquam ex
cidam mihi approbabo iam et oculos post
vinum in officio esse et manus bibit de
inde liberalius quam alias capacioribus
cyfis et iam grauis et temulentus obiur
gatoris sui filium procedere ultra limen
iubet alleuataque sup capud sinistra ma
nu stare tunc intendit archum et ipsum
cor adolescentis id enim petere dixerat fi
git recisoque pectore spiculum ostendit he
rens in ipso corde ac respiciens patrem
interrogauit satis ne certum haberet ma
num at ille negauit appollinem potuisse
se certius mittere dii illum male perdant
animo magis quam condicione mancipium
eius rei laudator fuit cuius nimis
erat spectatorem fuisse occasionem blan
diciarum putauit pectus suum alius filii duas

ptes deductuz et cor sub uulnere palpi
tans controu͂siam illi facere de gloria de
buerat et reuocare acti ut regi liberet
in ipo patre certiorez manu͂ ostendere
O regem euentu͂z ꝯdignu͂ in quem om
niuz suorz ardius u͂terentur Cuz esset an
ti frenium illu͂ communia subplitiis fi
nerbusqz solnentem tamen sceleratu͂
telum illud laudatuz est ꝗ inmissuz li.ii.ᵒ
Quem omnz oculi aures qz sequerent glo
Omnz oculi et aures et intencio ad regem
actendunt et ad illuz qui p̄est unde per
sone insignes et marie p̄ncipes nō put
aliquid facere qd' sit occultuz et hoc est
qd' dicit ar n' ethi. p̄ncipatus uirum
facit et ꝯndit quia ꝯ omnia uicia et uir
tutes p̄ncipis oz q sint publica Introdu
cit tullius supriorez affricanu͂ loquente͂
nepoti et narrantem statuz sibi sum post
duos triumphos uite uniu atqz intum
nom inuisa se comitat ciuitas te socij te
latini te omes boni intuebuntur et sic
pz qd' uirtutes et uicia magnoz dnoz nō
put eē occulta et iō oz qd' sibi magis
caueant quia ad pluriu͂ noticiam con fac
ta p uenerunt Ista consideracione thesau
pes amicus carissimus regis psarum
monuit regem nimis habundanter bi
bentem q caueret sibi a vino quia regnz
uicia omnibus sunt manifesta quia omnz
oculi et aures ad eos actendunt Rex de ista
rephensione turbatus dicit eidem q oste͂
deret sibi q a vino nō ledebatur et qd' o
culi et manus eius nō impediebantur
ab officijs suis ad qd' oñdendu͂z bibit libe
ralius a habundancius ꝗ consueuisset ma
ioribus cyphis quo facto surgens a
mensa iussit filiu͂ sui rectoris als corre
ctoris ire extra portam et in p̄ncia p̄ris
iussit eu͂ leuare in altuz manu͂ sinistraz
q̄ntuz plus posset et dirigens sagittaz
infixit in corde eius et tunc uocauit pa
trem et fecit aperire pectus adolescen
tis et uoluit uidere pater sagittam fixaz
in corde adhuc palpitante ut cognos
ceret qd' rex hu͂erat in sagittando offiu͂
oculoz ad uidenduz et offiu͂ manus ad sa
gittam dirigenduz p hoc uolens ostende͂
qd' nō ledebatur a vino et tunc interro
gauit p̄rem et petiuit utru͂ bene sagit
tasset et utruz manus sui offiu͂ exercui
isset pater timens offendere regem re
spondit qd' nō potuissz appollo qui ē deus
ingenij et subtilitatis recteus sagittare
Modo seneca detestatur factuz impiuz
regis qui tinxauit comuniz ad supplia
um p̄ris et ad funus filij Detestatur eē
sceleratam ru͂sionem p̄ris commendatis
factuz impiuz regis et qd' debuissz dicē
regi potius me inficias qui te repre
hendi ꝗ filuz innocentez et sic seneca

eiz utrosqz rephendent ꝯ regem et patrē
magis tamen rephendit patrem cui be
ne debebat sufficere qd' cor filij iussu regie
inspiciebat nō debebat factuz impium et
sceleratuz laudare et iō ꝯcludit seneca qd'
illa sagitta quam hic appellat telum scele
rate fuit inmissa et sceleracius laudata ꝯ
Q' rerum psonaru͂ sui correctoris filios
dedit patri in cibum et regi sup hoc loq
uenti pacienter ru͂dit et iram et dolore͂
Non dubito quar pallos suppressit e eue͂
quoqz tale aliquid regi suo persaz
qz suaserit Q' no offensus liberos illi e
pulandos apposuit et subinde ꝗsiuit an
placeret conditura deinde ut satis plenu͂
illuz malis suis uidit afferri capita illoz
iussit et quō acceptu͂ fuerit interrogauit
nō defuerunt misero u͂ba nō os concur
rit apud regem inquit oīs cena iocūdi
est Quid hac adulacione pfecit ne ad reli
quias inuitaretur nō ueto p̄rem dapna
te regis sui factuz nō ueto querere tam
truci portento dignam penam sed hoc
interim colligo posse eciam exigentibus
malis nascentem iram abscondi et ad
u͂ba ꝯria sibi cogi necessaria ē ista dolo
ris refrenacio u͂tiqz hoc sortitis uite ge
nus et ad regiam ad bibetur mensam
sic editur apud illos sic bibitur sic ru͂det' li eo
An placeret conditura Postquā rex glo
dederat carnes filioz comedere p̄ri ꝑ re
p̄hensione consilem supiori petiuit a pa
tre iam pleno malis suis i saturato car
nibus filioz cu͂ ipē hoc ignoraret utruz
ille cibus sit paratus quem hic uocat co͂
dituram si placeret et postea oñdit sibi
capita filioz quoz carnes comederat Et
dicit hic seneca q p̄r potuissz zelus regis
arguere et conspirare con͂ regem ut de
tanto scelere puniretur tu͂ ipē mansue
te ru͂dit q nō palupitauit in u͂bo ꝑ do
lorem et iram quem habebat Et dicit ap
regem oīs cena iocunda ē Et dicit sene͂
q ex ista molli ru͂sione consecutus ē ne
ad reliquias inuitaret i ne compelleretur
tur comedere capita et liquas carnes
q̄ remanserant de filijs ex quibus duabus
responsionibus concludit qd' homo pot re
frenare iraz suam et u͂ba ꝯria ꝯ u͂ba i
mansueta dicere Et dicit qd' ista refrena
cio marie necia in illis qui sunt sortiti
hoc uite genus i illis qui habitant et co
medunt cu͂ p̄ncipibus quia frequent eis
subministratur materia turbacionis et ire
Et post replicat q in mensa regum sic co
meditur et sic bibitur et sic comedetur
sicut in istis duobus capitulis sēptuz est
Q' uulgaria communia sunt uitanda
et q homo facilit irascitur i communio et
In communio quoru͂daz te sallustine causa sē
et in dolorem tuu͂ iactata u͂ba tetigerunt

uitare uulgares conuictus memento solu
tior e post vinu leticia quia ne solubus
quidem pudor est et infra minus hono
rato loco positus irasci cepisti conuiuato
ri ipi qui tibi pferebatur demens quid
intersit quam lecti pmas ptem honesti
orem te aut turpiorem pot facere pului
De sales Sales hic vocat Cuar li eod
uba salita et sentenciosa in quibus uel glo
e contumelia patens sz latens qu aut
patens e contumelia apud macrobiu
li de saturnalibus vocatur ledoria Seu
aut hic vocat contumeliam patentez
et dicit coni te iactatu uba Vnde in con
uiuijs uulgaribus ptingunt inuectiue du
plici generis scilicet patentes et latentes et
io monet q talia conuiuia debeamus con
uitare quia post cibu et potu no e aliqs
pudor nec aliqua uerecundia quia eciam so
brij tunc no ptinent a turpibus et specia
liter homo irascitur in conuiuio et exem
plu Si enim no sis positus in loco tibi debi
to tu irasceris conu inuitantez et irasceris
conu vocantem i conu illu qui hz loca as
signare et psonas locare qui ales dr nom
enclator Irasceris eciam conu illu qui ante
ponitur tibi Et tunc seneca insurgit conu
istum irascentem et arguit ipm qd de hoc
no debet irasci et dicit sic demens quid
inte est quam lecti pmas ptem ubi e in
telligendu qd tunc conuiuia fiebant sup lectos
Vnde marius ualerius tr de institutis an
tiquis Femine cum uiris cubantibus sede
tes se uitabant que psuetudo ex hominu
conuictu ad diuina penetrauit Nam iouis
epullo ille in lectulu uiro et minerua in
sellas ad cenam inuitabantur Et in hester
legitur qd illud grande conuiuiuz super
lectulos celebratum est Qz homo debet
eligere cum quibus comedat et q inuita
ti ad conuiuiuz non ire passim Sene

Hominu dilectus habendus e an dig
ni sint quibus ptem uite nre impenda
mus an ad illos tpis nri iactura pueniat
Quidam enim ultro officia nobis nra
imputant anthenodorus ait ne ad ce
nam quidez se iteruz ad eum qui sibi nich
p hoc debiturus sit puto intelligis multi
mus ad eos iteru qui cum amicoru offici
is paria mensas faciunt qui fercula pro
cogiarijs numerant qui in alienu honore
intemperantes sint deme illis testes spec
tatoresque no delectabit popina secreta li
Hominuz dilectus dilectus Idem qui habente
e idem q electus sicut pmo li uego glo
cij de re militari Vult dicere seneca qd
no debemus ire ad conuiuiuz cuiuscumque in
uitantis sz debes eligere et distinguere et
discernere pdiciones inuitanciuz et no ire
nisi ad conuiuia uirtuosoru quibus ptem
nri tpis impendamus In conuiuio enim multu

peritur de tpe Et si homo e cum uiciosis to
tuz illud tempus pditur Et hoc e qd dicit
tpis nri iactura perueniat Sequitur glo
Quidam enim ultro Ondit hic malaz con
dicionem inuitanciu ad conuiuia quia
uolunt qd recognoscamus ab eis p gra q
ipi no inuitant cum ipi tamen deberent
nobis regraciari qd ad eoz conuiuia di
gnamur accedere Et hoc est qd dicit qui
dam enim ultro officia nobis nra imputant
Et io introducit dnm athenodoru qui dice
bat se no iturus ad alicuius conuiuiuz nisi
ex hoc inuitans reputaret se obligatu sibi
uenienti ad suuz conuiuium Sequit glo
Paria mensas faciunt Quo aliqui re
putant sibi obligatos amicos pro obsequia
recepta uolentes recompensare beneficia
recepta et reddere quanta receperunt et fa
ciunt vnu conuiuiuz sumptuosum et repu
tant expensas mense paria beneficia
illis obsequijs que receperunt ab hijs quos
inuitant unde talia conuiuia reprobat Se
neca et dicit qd athenodorus nunquam ad
talia conuiuia iuisset Sequitur alia glo
Qui fercula pro congiarijs Suetonius
refert de pluribus imperatoribus romanoz
qd uolentes captare beniuolenciaz ppli
dabant eidem congiaria i alimenta que
p magnu tpus sufficerent Idem refert
luchanus de Iulio cesare Modo dicit Se
neca q isti qui intencioni tali celebrant
conuiuia sumptuosa numerant fercula co
giarijs i computant expensas ferculoz
et reputant inuitatos pro tantis expen
sis sibi ee obligatos quas expensas fa
ciunt magnas ut uideantur ualde effusi
et multuz liberales in graciam et honore
amicoz quos inuitant ad suu conuiuiuz
Conu quos arguit Seneca dicens qd illud
conuiuiuz faciunt ad ostentacionez et uani
tatem et pbat p hoc quia uolunt q multi
sciant et q multi sint testes et expectatores
i qui respiciant et sciant q talis dns
grande facit conuiuiuz Modo dicit Sene
deme i aufer ab eis testes et expecta
tores et dz ee secretu et nullus sciret in
eo casu qd tu expenderet in popina se
creta Popina e locus ubi hoies sil
conueniunt et faciunt gentuaila grande
Qz atreus dedit filios tyestis fris sui co

Facies dapis me nec medere pri Sen
Fuimus bachi tenet augere cu Tyestes
nullus hic uoluptatez pot si cum meis
felici gaudere datur Et infra Atreus Ex
pande amplexus pater venerator et qui
dem agnosce tuos Et infra Thiestes Ob
usa cerno capita et nullas manus et
rupta fractis cruribus uestigia Hoc est
qd auidus capere no potuit pater uol
uitur inter uiscera et clausuz nephas
sine exitu luctatur et querit uiam da fi

ensem sanguinis multum mei hz ille ferro
libens demus ma ij tragedia Quo gn
vius cesar in conuiuio adulterum narra
uit et fastidium v tt de luxuria ca vi
cesar Item de cena diui augusti apud po
llionem ubi piscinam murenarum imple
iussit et cristallina frangi v tt de cru
delitate ca diuus augustus Item de co
uiuio gay cesaris in quo tercium prouinci
arum tributum cenauit v tt de regula
ca no e necesse Item de conuiuio Gay
cesaris interfecit filium equitis romani
et de contumelia eidem facta in mensa v
tt de crudelitate capitulo gayus cesar
Fratres dapes) Atreus rex micenarum ex glo
pulerit fratrem suum tyestem et postmodum
cum dolo et fallacia reuocauit ipum et int
fecit filios eius et carnes filiorum suorum de
dit comedere patri Cum aut eent in co
uiuio et tyestes male comederet forte ppter
orrorem quem natura hebat dicebat u
ba que hic scribuntur videlz qd no de
lectabatur nec in cibo nec in potu sz dole
ctabatur ee cum suis cum atreo fratre suo et
cum alijs consanguineis Sequitur glo
Expande amplexus) postquam comme
derunt dicit atreus tyesti qd expanderet
brachia et deberet amplexari filios qui
ueniebant ad eum et fecit afferri capita fi
liorum que uidens tyestes et recognoscens dix
uba infrascripta Ego video abscisa capita
filiorum meorum et video manus amputatas
et video uestigia de m[...] et fractis cru
ribus et ista est quare no potui inde
comedere cum tamen famescerem et ec
ce carnes filiorum meorum uoluuntur i uen
tre meo et uellent inde exire et sine
exitu luctantur et me frangunt et cru
ciant quia uelunt exire et no heut uia
Et tunc ouertit sermonem suum ad fratrem
suum atreum et petit ab eo ensem ut fa
ciat uiam uentri inciso Et ista incisura
uentris mei erit eis uia exeundi cum
multa effusione mei sanguinis Sequitur

Contemplacio

Quia uita contemplatiua debet ee pximata cum actiua et econuerso ex

Secundum naturam uiuo si eo necci
tum me illi dedi si illius admira
tor cultorque sum Natura autem
utrumque me facere uoluit et agere et
contemplacioni uacare utrumque facio
quia ne contemplacioni quidem interee
possum sine actione Sz refert inquis
an ad illam uoluptatis causa accesse
rim aliud ex illa petens quam siduam
contemplacione sine exitu e enim dulcis
et ht ille cebras suas ad uisus hec tibi
rndeo eque reffert quo aio ciuilem a
gas uitam an semper inquietus sis nec
umquam sumas illum tempus quo ab humanis
ad diuina respicias et quo res appetere
sine ullo uirtutis amore et sine cultu inge
nij ac nudas edere operas minime pbabile
est Omisceri enim ista inter se et conseri de
bet libro de beata uita Sequitur nunc glo
Secundum naturam uiuo et ideo ille quantum
vale in inquirendo et inuestigando diuina et
naturalia et moralia uiuit secundum naturam
naturam et uita eius dr otemplatiua Rur
sus oz scire qd ho e anal politicum et ciuile
et mortale sociale ut pbat v i pollitice
Inter socios aut requirit qd unus seruiat
alteri et mutuo sibi obsequantur Et in hoc co
sensit ciuilitas ubi ciues sibi mutuo indi
uisis officiis seruiunt et talis vita dicit ac
tiua et eciam e secundum naturam humanam pquam
homo est anal ciuile Omodo dicit Seneca qd
ipe uiuit secundum naturam quia dicit uitam co
templatiuam et actiuam sp otinuari sed oz
qd aliquando uitandatur et desistit homo ab ac
tu contemplandi dz uacare uite actiue et
utilitate pximi Et hanc uitam ex utraque ?
mixtam dicit se tenere otemplando s
et agendo post modum ondit que sit uera
uita otemplatiua Et dicit qz illa est est
uera uita contemplatiua qua ho otempla
tur et otempletur et talis uita est sine
exitu quia no tinatur ad aliqd aliud p
ter contemplacionem et talis uita hz ille
cebras i delectaciones suas que sunt mire
et honorabiles Quando aut accedit ad con
templandum pposito et intencione psequendi
aliquid aliud ex hoc talis no deducit ui
tam contemplatiuam quia uite iste distig
uuntur penes intencione et ppositum elige
tis sic uel sic uiuere Ita qd finis e a quo
noiatur uita Isti sine sonat dictum ar ij
methace ubi dicit finis pratice e opus finis
theorice e ueritas ita qd uita contempla
tiua ordinatur ad noticiam ueritatis quam
uitam uocat ipe theoricam finis uite ac
tiue est opus Et sic distingunt istas uitas
penes fines sicut distinguit seneca post
modum declarat qz sit uita actiua est uita
ciuilis inquieta et nunquam uacans con
templacioni pquam homo ab humanis
ad diuina ascendit et p a labore ad requiem
tendit et uita actiua nunquam ab humanis ad
diuina nunquam de labore ad requiem se de
dicat cultum ingenij cum uita contemp
latiua de dicatur totaliter deserit et res ap
petit sine amore uirtutis s contemplatiue
hanc uitam no approbat et assigna causam
quia nudas edit operas quia solum atte
dit ad operandum et no ad contemplandum
et finaliter concludit qz iste due uite de
bent misceri ad inuicem hunc dicto co
sonat btus aug xviij de ciu dei Vbi ex
doctri uarronis distinguit triplex ge
nus uite s ociuz et ociosum qz seneca
als qd seneca hic dicit uitam otemplatiuam

Sm genus est negocium actiosum qd dicitur
vitam activam Tercium genus est e puncti
tum ex utroque quod narroni magis placet
alis placuit ut dicat aug' ibidem et senec'
idem sentit hic

Bonum est in ocium sine actu precta ui
rtutis in iniquam id qd dicebat ostendens
quis negat illam illam debere profectus
suos in ope temperare nec tm qd fieri
dum sit cogitare sz aliqm maui exercere
et ea que meditata sunt ad verum pcedere
Quod si p ipm sapientem no est mora
si no actor deest sed agenda desunt hec
quod illi secum ee p mictes li eodem glo
Bonum est in ocium] Ocium aliqui accipitur
in malum ut epla · 5 · ad lucillum nullus
mi per ocium dies exit ptes noctium stu
diis vendico no vacuo sompno sed succu
bendo et oculos vigilia fatigatos cade
tesqz in ope detineo secessi no tm ab ho
minibus sed eciam a rebus et inprimis a re
bus meis posterorum negocium ago et illa
que possint pdesse conscribo Ecce hic vocat
in malam cum suavemo vacabat seneca
qui illa scribebat in eodem significato acci
pit primo de prima dei ubi dicit Cui no in
dustrior ocium pena est ignavia interro
gative qui dicit oi hoi industrioso et vir
tuoso pena est ignavia Idem in li deq̄tior
virtutibus prudens in iniquam ocio marcet Ali
bi accipitur ocium pro vita contempla
tiva ut in li de btā vita pot ille cui oia
ad huc integro sunt antequam ullas ex
periatur tempestates in tuto subsistere et
protectus se nomis artibus comendare et se
in illud beatum ocium exurgere virtutum cul
torqz extea ecia quietissimus pit ut epla
xx Ocium tuum no eminiat sed appareat
et infra Cogita quam multa pro pecunia
qm multa laboriose p honore temptamus
aliquid pro ocio audiendum est epla xxij
hoc ocium hoiem vulgus seductum existi
mat securum et se contentum sibi viventem
quorum nichil illi otingere pot ubi sapienti
Ecce qd hic dicit clare qd tale ocium q t
quale e vita comtemplativa no pot con
stringere nisi sapienti est gr sensus q uito
precta in ocium i industria hominum dedita
ocio vite contemplative et sine oi actu
vite active que vita activa consistit in
docendo ea que dicit q talis vita bona est
Et ea que meditata] Ille qui scripsit glo
qualem vitam homo virtuosus dz ducere
et qm amicus dz tenere talia scribendo t
ducit vitam otemplativam Modo qritur
utrum talis debeat maui exercere a utrum
ubo et ope debeat illud qd scripsit et ad verum
pducere tunc enim scribens septimam suam
ad verum pducit qui ea ope compbat et
verbo ondit Huic qm videt qd enim doc

trinam dz ubo et ope ondere et qd nulli
negat hoc quin debeat ope · 3z ubi no est
oportunitas ista ondendi et docendi eum
cum ubi auditores no inveniuntur vo
luntarii ad audiendum tunc actor no de
est · 3 ille contemplativus qui paratus
est ubo et ope ostendere sed agenda de
sunt p defectum audiencium et in isto cum
dicit seneca qd debes pmictere illum utrum
contemplativum ee secum qui tunc secum est
qui alijs exclusis contemplatur Quomodo vi
ta contemplativa et activa voluptuo
sa sunt coniuncta et una no una no
est sine altera sz distinguntur penes in
Tria genera sunt tenciorem finis ge
Uite inter que quod sit optimum t
queri solet unum voluptati vacat alterum
complacioni et tercium actioni · primi de
posita contencione de positoqz odio
quod implacabile diuisa sequentibus in
diximus videamus an hec omnia ad idem
sub alio titulo pueniunt Nec ille qui
voluptatem probat sine otemplacione
est Nec ille cuius vita actionibus destina
ta est sine contemplacione est Nec ille
qui contemplacionem elegit sine volup
tate est Plurimum inquis discrimen e
utrum aliqua res ppositum an appositi
alterius accessio sit Sane grande discri
men alterum tamen sine altero no est
nec ille sine otemplacione ne cōtempla
tur nec ille tercius de quo male extima
re consensimus voluptatem inhertem
pbat sed eam quam roe efficit firmat sibi
ita et hec ipa voluptaria secta in actu
est Quod in actu est qm ipe dicit epicu
rus aliqn se recessurum a voluptate et
dolorem eciam appetitum si ad voluptatem
inminebit pnia aut dolor aut minor
pro grauio resumetur quo ptum hec di
cere ut appareat contemplacionem pla
cere omnibus alij petunt illam nobis hec
stacio non portus est libro eodem glo
Tria genera] Ar· 1· ethi' tria genera
vite distinguit quarum unam appellat
otemplativam sam activam terciam
voluptuosam In primis duobus ponit o
sistere felicitatem · terciam excludit ab
hoie et dicit eam ee vitam pecudum
qm tamen multi hoies illam eligunt glosa
De posita contencione] Ille qui vult de
re dubia certificari debet intencionem
et odium et omes passiones ai deponere
quia veritatem investigandam nichil
impedit Unde Jullius cesar dicit ut
refert salustius in cathelinario omes
hoies qui de rebus dubijs consultant ab
ira et odio atqz inia vacuos ee decet
Nec enim facile verum pspicit ubi illa
officiunt Uult gr seneca q deponat
odium qd odium est et placabile hoies diu

sarum sectarum Tres autem sunt secte s. con-
templativa activa et voluptuosa quo con-
dicio deposito terminat commentum et dicit quod
iste tres vite sunt adinvicem permixte
quia contemplativa vita non est sine volu-
ptate i. sine delectatione hoc idem dicit
Ar. x ethi. de vita contemplativa et
activa quod non habent annexam delecta-
cionem et postquam prosequitur quod vita
voluptuosa habet annexam contemplacionem
considerando in quibus s. delectatur et
eciam est permixta activa quia non fit delectatio
nisi mercicio alienis operis et activa est
permixta contemplacioni quia considerat
illa que vt contemplacio permixta activa
quia que agenda sunt contemplantur
Plurimum inquis] Respondet tacite questioni glosa
Posset aliquis obicere quod non est triplex genus
vite cum iste vite adinvicem sunt permix-
te quia non sunt distincte. ad hoc respondet quod
distincte sunt intencione et proposito ope-
rantis. ille enim qui contemplatur vt delec-
tacionem et voluptatem consequatur pertinet
ad vitam voluptuosam et ille qui agit
vt pactionem ad contemplacionem deve-
niat pertinet ad vitam contemplativam et hoc
est quod dicit vtrum aliqua res posita in
proposito alterius activa sit Sequitur glosa
Quidam in actu est] Ostendit quod vita volup-
tuosa non solum in actu delectandi sed eciam
in actu paciencie qui s. eligit fortiter
tollerare dolores que dilectio fit a volup-
tuoso in duobus casibus Unus casus est quod
homo recognoscit quod voluptate sequitur
penitencia per confessionem et vituperium
quod inde recipitur Nam tunc voluptuo-
sus voluntatem declinat Alius casus est
ad vitandum maiorem dolorem quia eligit minorem
Nobis hec statio] postquam in generali glosa
ostendit quod in omni vita est contemplacio
et tunc quod dicitur vita contemplativa proprie
et distincte videlicet vt distinguitur ab aliis
quia proposito et intencio contemplantis est ipsa
contemplacio et hoc est quod dicit alii petunt
illam s. vitam contemplativam ex proposito
Nunc hic ostendit quod ipse Seneca pertinet
ad vitam contemplativam quia non contemp-
latur vt contempletur sed vt plus mo-
ralis vt contemplata per ipsum et per alios in
operacione ponantur quod intencio dicere eius
libet moralis vt est similis Ar. i. ethi. et hoc
est quod dicit Seneca nobis hec statio non est
portus hoc est dicere non contemplor mo-
ralia vt in ipsa contemplacione quiescam
sicut navigantes quiescunt in portu sed
contemplata non ponam statim in execucione
illa aliis tradendo talis retardacio est sta-
cio sicut navigantis qui vlterius naviga-
re intendit aliquando stat et non vlterius procedit
pro tunc non animo standi sed animo vlterius procedendi
Quamdiu est homo iuvenis debet contemp-
lari omnia et humanos casus prospicere et c.
Ad hec sacra sublimium mundi attendere
i. attendas sit in vis que materia Senec-
dei sit que voluptas que condicio que for-
ma quos animum tuum casus expectet vbi
nos a corporibus dimissos natura componat
quid sit quod huius gravissima queque in me-
dio sustineat super levia suspendat in summum
ignem ferat sidera motibus suis excitet
Cetera deinceps ingentibus plena miraculis
hec Vis tu relicto solo mente ad ista re-
spicere nam dum calet sanguis vige-
ntibus ad meliora eundum est. in eodem glosa
Ad hec sacra] Exprimit quedam que solum ad
vitam contemplativam pertinent que
vitam vocat sacram sublimem et primo
exprimit que pertinent ad deum cuius nature
sit quam naturam vocat hic materiam
Quam delectationem habeat prosperam s. vel
ad visum et in quo loco ponatur et vlterius
quare gravissima stant in medio et levia
sursum s. et quare ignis sursum feratur et quare
sidera moveantur et vlterius dicit quod qui
ista vult cognoscere debet solum contemp-
nere i. terrena et quamdiu iuvenis est
vivit ad meliora quam sunt terrena comoda
Quid homo tractus de studio contemplativo
ad principatum deplorat et comendat statum
Quid me potes fortuna vite pote Senece
fallaci me blandita vultu sorte con-
tentum in ea alte extulisti gravius vt
ruerem edita receptus arce totque pro-
spicerem metus Melius latebam procul
ab invidie malis remotus inter Corsicas
rupes maris Vbi liber animus et sui iuris
mihi semper vacabat studio recolenti meo
O quam iuvabat quo nichil maius parens
natura genuit operis in mensi artifex ce-
lum intueri et solis cursus sacros mun-
dique motus s. alternas vices orbemque
Phebes astraque cingunt vagaque late fulgens
et heris magne decus qui sese nescit quid
iste cum chaos casurus iterum nunc
adest iterum mundo dies supremus ille qui
premat genus impium in tragedia glosa
Quid me potes fortuna] Seneca videns
Neronem imperatorem permutatum ex bono
in peiorem et cognoscens eum esse incor-
rigibilem cepit considerare pericula sua que
postmodum venerunt super eum et conqueritur
de fortuna potente que ipsum in altum ex-
tulit s. ad magisterium tanti principis cuius
favore factus est consul Romanorum et ob-
tinuit magnas et credebat verisimiliter quod ideo
elevatus esset in altum vt gravius rueret
et ideo conqueritur fallaci vultui fortune que
decipit homines in prosperis vt decipiat in
adversis ruat et papitetur et ad hoc posuit
eum in arce edita i. in altitudine status et
vt inde rueret in pericula quorum motus
et timores iam prospiciebat Sequitur

Melius latebant) Dicit q erat sua forte glo
contentus · qui latebat inter rupes mare
corsice trene dicit q mare corsicu e · et
qd abluit corsicam · et vicinam regionez
yspaniam videlz qd seneca erat de cordu
ba yspanie · hec expositio stare no pot
quia yspania no e regio vicina als vici
na corcice ymo multu distat et maxie
Corduba que e in fine yspanie Item cordu
ba no e in rupibus et ideo sciendu e qd
seneca hebat possessiones suas in diuisis pro
uincijs · sicut pz in li · de beata vita et ha
bebat eciam possessiones sitas in alexandria
egipcy ut pz epla lxxvij · et ita potuit hre
in corsica q erat suburbana prouincia
romanis ubi seneca habitabat · nam ibi
scripsit librum de consolacione ad helbiam
ubi loquens de corsica dicit sic Quid
tam nudum inueniri pot · quid tam ob
ruptum undiqz quam hoc als hoc saxum
qd ad copias respicienti ieiunius quid ad
homines mansuetius · quid ad ipm loci situ
orridius · quid ad celi naturam intempe
rancius plures tamen pegrini hic consis
tunt q ciues Et io videtur michi qd dz itelligi
sicut sonat litera · qd in corsica latebat
pcul abundancia · quia e regio qi deserta · et so
litaria · et hoc no otigisset sibi in corduba
quia potuisset latere · et qd eet pcul ab inun
dancia · nam ibidem ciues sui inuidisset ei
Ubi liber animus) ostendit quale tps glo
habebat in corsica · quia hebat animu
liberu ab omni exteriori tumultu et im
pedimento sollicitudis · et vacabat con
templacioni et memorie suor pteritor
studior · et mente otemplabatur celu qd
nichil melius natura pduxit que natura
e parens et artifex opis in mensi · s · mu
di · Natura aut hic vocat diuinam · et in
tuebatur currus sacros solis · i · cursum
solis quem poete dicit et fingunt solu
pagere in curru suo cu iiij equis more
magni dni · q ficto ht possessiones suas et
currus solis · dicuntur sacri · quia vehunt
solem que extimabant ee deu · qui curs
faciut alternas vices mudi · i · yemem
estatem noctem · et diem · quibus mudus
cottidie alternatur et variatur · et delecta
tur seneca contemplari febe · i · lune et
cursum eius et delectabatur cognoscere
astra vaga · i · planetas que videntur vagari
p celu · quia no seruant ordinez cursus
cu alijs stellis · et delectabatur osiderare
stellas fixas que sut decus celi et mudi.
Qui se nescit) Mundus qui e tantu glo
casurus est in cahos secu 2m opionez
eor · qui credunt mudu fuisse plures
destructu · et resolutu in cahos Vult
dice q mudus qui nuc e · ita pulcher et
tante magnitudinis ignorat se ee · i · fine
sui Et dicit q nuc · i · tpe suo pp maliciam
hominu · s · qui tunc erant loquitur se
neca iam senex Q2 mudu circuire et
naturas reru pandere et supplire in se
nectute quod obliuiscerat in iuuentute
Non pterit me lucilli iuuor Sene
optime quam magna reru funda
menta ponam Senex qui mudu cir
cuire constitui · et causa secretaqz eius
eruere · atqz hijs noscenda pdere Qu
tam multa psequar tam sparsa colliga
tam oculta prospiciam · Prematur gs
senectus · et obiciat annos inter vana
studia consumptos tanto magis urgeamus
et dampna etatis male exacte labor ex
erceat Nox ad diem accedat occupacio
nes recideretur patrimonij longe a dno
iacentis cura soluatur totus animus vi
cet · et ad contemplacionez sui saltem ipso
fuge impetu respiciat · iij · de naturalibus
qonibus De contemplacione mudi et
opificis · et destitu animaz V · ttc · de
corpore · ca egoncro · Item q tpe doloris
maxie vacandu est · et contemplaci
oni studior V · ttc · de consolacione ca ij
~~no est~~ Item de vita contemplatiua al
ternis vite · V · ttc · de consolacione ca no
est Item qd seneca conuisabatur cu ab
sentibus V · ttc · de contempti · ca · ij glo
Magna rex fundamenta) Ille qui vult con
stituere magnu et altu edificiu dz facere
magnu et firmu fundamentu Sene
aut tradere intendebat sciam de mudo
de eis quem eo ocidut ut de fulguru ge
neribus · et de fulminibus tronitruis · et terre
motibus · et ceteris huiusmodi quor omnium scia la
ta est · et est alta et difficilis · et ideo als
pmittit se iacere magna fundamenta glo
Et causas secretaqz eius) ostendit diffici
tatem libri de naturalibus qonibus · quia ibi in
uestigat causas · et origines fluuior fon
ciu · et quare alique aque ~~sit frigiditur~~
sunt calide · cum de natura aque sit frigi
ditas De causa pluuiaru grandinu et
niuium et ceteris huiusmodi que natura in
secreto abscondit Secreta aut nature eru
ere est valde difficile Qui tam multa
Ondit aliam difficultatem expte tpis glo
ad illa enim inuestiganda que inqua
numerata sut · et alia que in libro origi
nali ponuntur requiritur multu de tpe
quia ibidem sparsa in diuisis mudi ptibus
colliguntur in curtis multa in una co
sideracione stringuntur · et oculta in pu
blicu et in luce pferuntur Seneca at
tunc tpis erat senex · et paru sibi de tpe
restabat · et ad illa p agenda tpis pro
lixitas requiritur Ex quibus concludit
qd istud opus deducere ad compleme
tu senece erat valde difficile Sequitur glo
Prematur gs senectus) Cum ad pficiendu
librum de naturalibus qonibus requiratur

multum de tpe ut dcm̄ ē Et seneca ut
puta iam senex parum de tpe habet os
tendit hic quid opus sit ad supplendū
defectum tpis et dicit qd̄ oz q senectus
sua urgeatur et pmatur sic et taliter
qd̄ illud modicum tpus qd̄ sibi restat to
tum ponatur in studio earum rerum que in
illo libro traduntur et omīs defectus tpis
pditi iuuentute suppleatur senectute
nam in iuuentute multos annos cōsump
serat inter studia uana et inutilia et ī
ocio et iō ad compensandum dāpna tpis
amissi et in iuuentute oz supplere cū labo
re senectutis et cū eius sollicitudine pi
griciam pterite etatis supplere quod fa
ciendo nox iuuentutis accedit ad diem
senectutis Vanitas enī compatur cū ocio
nocti Celeritas opis studiosi et clari q̄lis
est liber eius de naturalibꝫ qōnibꝫ comp
atur diei Et ulterius dicit qd̄ ad illum librum
pficiendum oz qd̄ pterruntantur omīs
alie occupaciones cuius sūt cure et sollici
dines possionum sunt longe iacenciā nā
seneca hēbat possones in puincijs ult
marinis ut ipe met dicit li de btā uita
hēbat eciam possones in alexandria e
gipci ut ipe dicit in epl̄a ad lucilliū que
incipit subito Et hoc est qd̄ dicit priorum
longe adnō iacentis Cura soluatur pter
missis qº alijs sollicitudinibꝫ aiō recolli
git totum ad consideracione et contempla
cionem eorum qui in li illo inuestiguntur
sic in impetu fuge i in celeritate tpis la
bentis quo maxie sembꝫ elabitur aīmꝰ
in talium ɔtemplacione recollectus seipm
respiciat reflectando ɔsideracionem sup
animum illa contemplantē et iste modꝰ
est traditus ab aristotile libro de anima

Conuersacio

Oz michi tantū pficit moribꝫ qm̄ bonorum ɔuisacio et

Nulla res magis aīos honesta induit dubiosqꝫ inpra seneca uiuunt declinabiles reuocat in rectū quam bonorum conuisacio paulatim enim descen dit in pectora et uim pceptorum obti nent frequenter aspici frequenter audiri Ep istola xcuij

At cum pceptorum obtinet glo

Sicut pcepta et mandata supiorum sub ditos reuocant a malis ita ɔuisacio bo norum et eos frequenter audire accipibus reuocat et ad honesta reducat qui al's sūt declinabiles in malū cuius sūt adolocētes vnde in gen sensus et huiam cordis in malum prona sunt ab adolocencia sua

Oz possimus conuisari cum phis an tiquis que conuisacio ymaginaria ē et

Disputare cū socrate multū utiles ē licet dubitare cum carmeade cum epicuro quiescē hoīs naturam cū stoycis uincere cū cynicis excedere cum rerum natura in consorcium cum eis pariat

incedere Qd in ab hac exiguo et caduco tpis transitu in illa debemus nos toto animo admictere que eterna que im mensa sūt que cum melioribꝫ commu nia et infra Qui zenonem qui picta goram cottidie et democritum ceteros qꝫ antistites bonarum arciū qui ar'lem et theofastrum uolent hēr̄ quam familia rissimos Nemo horū non uacauit nemo nō uenientem ad se beaciorem amanci oremqꝫ sui dimictet nemo quem quā a se uacuis abire manibꝫ paciet nocte conueniri et interdiu ab hominibus mor talibus pūt horum te nemo mori coget omīs docebūt horum nemo annos tuos conterra suos tibi contribuit Nullꝰ ex hijs sermo pculi erit nullꝰ inimici capitalis sumptuosa obseruacio feres ex hijs quicquid uoles et infra Qui se in horū clientela contulit hēbit cum qbus de minimis maxiisqꝫ rebꝫ delibēt quos de se coctidie consulat a quibꝫ au diat uerum sine contumelia laudetur sine adulacione ad quorum silitudinem ef fingat libro de breuitate seqitur glo

Disputare cum socrate Socrates dispu tando ueritatem inquirebat ut pꝫ in li bris platonis timeo et phedone in quibꝫ socrates loquens et disputans inducit quos libros legendo homo cū socrate dis putat ul' ymaginarie pot hō cū socrate disputare sicut tullius lelium et sapi onem introducit diserentes et conferen tes cum cum catone de condicionibus senectis Ita quilibꝫ facē pot cū quocūqꝫ i uult disputare et ɔuisari et ut dicit seōꝰ in eplis eciā cū illis quorum etates non annis sed seculis sanus esse defunctas

Dubitare cum carmeade Deisto car glo meade dicit dicit ualeriꝰ tt̄ de studio et industria Carmeades laboriosus et diu turnus sapiencie miles siquidem xc ex pletis annis idem illi uiuendi ac philo sophandi finis fuit ita se mirificum doc trine opibꝫ addixerat ut cum cibum ca piendi ea recubaniss cogitacionibꝫ inhe rens manū ad mensam porrigere obli uisceretur sed cum mellisa quam uxoris loco hēbat temperato inter studia nō interpellandi et medie succurrendi of ficio dextera sua necessarijs usibus apta bat gº aiō tūmodo uita fruebatur corpe nō alieno et sup uacuo circūdatus erat Item cū crisipo disputaturus eleborose ante purgabat ad expmendum ingeniū suū actencius et illius reffellendum acrius quas pociones industria solide laudis cupidis appetendas efficit Iste carmeades de omībꝫ uidebatur dubitare cuius sūt ac ta de uita ut dicit augustinus de ciui di

Cum epicuro quiescere Epicurus posuit glo

felicitatem hoīs consistere in quiete ab
oī sollicitudine et perturbacione et in volū
tate ut reffert aug9 xvij de ciuitate dei
Qnim stoycus uicere] Stoyci ponūt ut glo
litem consistere in euulsione omnī pasio
nū cū ita qd' uirtuosus nunquā irascatur
nunquā concupiscat et sic de ceteris nunq̄
aūt irasci et nunquā concupiscere ē vocere
Qnim cynicus dyogenes dictus] naturaz
ideo dictus fuit quasi caninus quia glo
cuncta et naturalia dicebat eē honesta et
qd' hoīes nō h'ēnt deberent de illis vere
cundari et sic in spaculo volebat maritū
cum uxori misceri et ideo ipē et sui sequa
ces dicti sūt cynici i caninj ut dicit a
aug9 de ciu dei dictus ē ante naturaz
uincere quia verecundiaz volebat exclu
dere generacionis vl' quia naturam uicit
dum nō habendo nec utensilia al's uten
silia sed pro domo hēbat doliū et ubicū
qz sol se inclinabat ibi dyogenes pretor
utebatur et ciphum voluit dicens manū
sufficē pro cypho ut dicit laercius nich
enī desiderauit et plus potuit contēpnēē
q̄ alexandare ad quem ipē alexander ve
nit se ipē eius oblacione repudiauit ut
dicit maxi9 valeri9 t'ē de abstinencia et
continencia Et sic natura excedit vere
cundiam excludendo et nichil desiderando
cū omnib9 sup̄ dictis ꝯūsando eoꝝ inde
liꝫ libros legendo et ymaginarie cū eis
loquendo relinquim9 caducum et mēte
vadim9 ad diuina et eterna et idem ꝯtin
git nobis de zenone pictagora de mocri
to ar'le et theophasto discipulo eius q̄ꝝ
quilibꝫ in sc̄ptis suis et locucione et yma
ginaria erit nobis familiaris et qualibꝫ
hora poterim9 cū eis familiariter loqui
et nō respondebitur nob' nō potestis mō
ipē ē in studio reuertamū cras Et hoc ē qd'
dicit nemo horuꝫ nō vacuū videlꝫ quia
in oī tp̄e inuenies eos pator et nisi aliud
habentes facē et hoc est inuenire i nullo
occupatos Et dicit eos adeo benignos et
dulces q' quicūqꝫ ad eos vacuos accedit
amencior eoꝝ et melior q̄ accessit rece
dit Vꝫ quia in eoꝝ libris studendo vel
ymaginarie cū eis conferendo ꝓfectū inde
suscipit et in discendo ab eis valde fami
liariter manū porrigens al' porrigunt
recedenti et hoc est signū amicicie ⁊ pa
rilitatis nam magni dnī hoc nō faciūt
hoc iō dicit quia eoꝝ dicta pariūt confi
denciam et beniuolenciam pariūt studen
Horum te nemo mori p[ro]ecit] tib9 in eis glo
nit ulteri9 ꝯsideracionem doctine eoꝝ q̄
videlꝫ doctina docet mori hoc ē uirtuose
et sine trepidacione et sine aliquo errore
sicut pꝫ in fedone ubi socrates mente pla
cida et serena dum disputans de immor
talitate aīe accedit ad mortem et nulli9
istoꝝ auditorem et discipuluꝫ ad mor
tem impellit et sic doctina eoꝝ nō ē pict
losa et annos suos ex auditoribus sine
tribuit quia fructuꝫ studij sui inq'^o multis
annis sudauerūt largiuntur ~~in rebꝫ in~~
~~utilibꝫ~~ et annos suoꝝ auditoꝝ nō con
terunt in rebꝫ inutilibꝫ ꝯ occupanda
et doctina eoꝝ nō ē piculosa i ipi nō sūt
insidiosi obseruatores sed in eis repies
quicquid boni volueris Sequitur glo
Qui se in horuꝫ clientelam] Clientelaꝫ
hic appellat disciplulatuꝫ hoc ē dicē qui
voluerit eoꝝ eē discipulus poterit cuꝫ
eis de paruis et magnis rebꝫ et de se ipō
consulere quia videlꝫ quia p eoꝝ doctri
nam certificabitur qū in puis et magnis
rebꝫ debeat ꝓcedere et in illa doctina tam
q̄ in speculuꝫ potit inspicē defectus et
profectus suos ut de defectibꝫ suis au
diat veritatem correctionis sine con
tumelia et de ꝓfectibꝫ audiat veritatē
laudacionis sine adulacione et sic pro
cedendo discipli erūt siles magris eos i
mitando et hoc est qd' dicit aliquoruꝫ
similitudines effingit Qꝫ dampnosuꝫ
Tum equo animo malis est misceri cū alijs
lis miscetur malis est ⁊ infra Senecē
Si quid cogitaueris cito apparebit con
ūsantibus ⁊ infra A malis hominibus
utilissimuꝫ ē cito fugere libro de moribus
Qꝫ vicia et uirtutes transfunduntuꝫ
al's conūsancium transfunduntur in sin
gulos ūsantes et ꝓbat p feras que no
biscuꝫ ꝯūsando mansuescūt et ultimo
concludit quales debem9 eligere ad
Deinus operam ꝯūsandū nobiscū Secū
ne accipiam9 in iuriam quia ferre
nescim9 cū placidissimo et facilimo in
mineqꝫ anxio morosoqꝫ sumendum est
Sumuntur a conūsantibꝫ mores et ut
quidam ad contactus corporis vicia tran
siliunt ita animus mala sua proximis
tradit Ebriosus conuictores in amore
meri traxit Impudicoꝝ cetus fortē q̄qꝫ
et si liceat virum emollit auaricia in
proximos uir9 sui9 transtulit Eadem ex di
uso racio uirtutuꝫ est ut omē qd' secū hꝫ
mitigent nec tam valitudini ꝓfuit
utilis regio et salubrius celum quam
aīs parum firmis in turba meliore con
ūsari Que res quātum possit intelliges
si videris feras quoqꝫ ꝯuictu nrō man
suescere nulliqꝫ etiam immanem bestie viꝫ
suam p venire si hoīs contuberniū diu
passa est retunditur oīs asperitas pau
latimqꝫ inter placita dediscitur accedit
huc qd' non tm̄ ex'o melior fit quietꝫ
quietis homībꝫ uiuit sed quia causas
irascendi nō inuenit nec vicium suuꝫ
exercet fugere itaqꝫ debebit omēs
quos irritaturos iracundiaꝫ sciet

qui sunt iniquis isti multi eruarii et
usu idem facturi. Offendet te superbus
contemptu dicax contumelia petulans
iniuria lividus malignitate contencioso
ventosus et mendax vanitate Non
feres a suspicioso timeri a pertinace vinci
a delicato fastidiri Elige simplices faci
les et moderatos qui iram tuam non
evocent sed ferant magis adhuc proderit
submissi et humani et dulces non tamen
usque in adulacionem nam iracundos
nimia assentacio offendit li. iii. de ira
tantum malorum quam bonorum longa con
versacio amorem inducit li. de tranquillitate
Demus operam) Cum licet eligere quibus glo
bus conversetur hoc dz attendere ne
homines discolos et litigiosos et iniurio
sos eligat quia eorum conversacio gravis
et molesta est alia racio quare talia sunt
vitandi est quia sunt vicia corporis ut
scabies et lepra adherent et transfun
duntur in simul convalescentes ita eciam
vicia animi quia avarus facit avarum
ebriosus facit ebrium secum conversantem
et ideo eligamus placidos et dulces et fa
ciles i. ductibiles et flectibiles et non
auros nec viciosos Sic adem ex diverso
Ostendit quomodo vicia ledunt simul con glo
versantes hic ostendit quod virtutes proficiunt se
cum habitantibus et conversantibus per similitudinem
de regione que habet bonum aerem et celum
salubres que est sana quia corporibus infir
mis et de infirmitate convalescentibus
confert Ita animus eger eciam parum
firmus in virtute proderit virtuosorum conversacio
et quod virtutes transfundantur in simul
conversantes probat per feras que cum hominibus
conversando ferocitatem exuunt et mansues
cunt et ferocitas et asperitas paulatim deponit
Non tamen sollicitudine alius non tamen glo
exemplo) Assignat causam quare hominibus
virtuosis est conversandum quia videlicet eorum
exemplo proficiunt conversantes modo hic assignat
aliam causam quia ab hominibus virtuosis non
rapitur in ira et ideo conversantes non ha
bent irascendi causam sed multi fiunt qui causam
ire subministrant secum conversantibus nam sup
bus secum conversantem offendit ipsum contemp
nendo et despiciendo Dicax contumelia
dicaces dicuntur qui habent verba improp
ria et dicacitatem distinguit macrobius
li. de saturnalibus in duas partes scilicet in le
doriam et scomma ledoria est apta contume
lia oraciis hz rapaces pedes figentes
et ea que honeste fieri non possunt inhonesti
ssima habes hoc est apta contumelia et patens
latens contumelia est quam dixit augustus
quendam advocatum gilboso qui coram au
gusto loquens ex venerencia dicit Corri
ge me cesar si aut reprehendis respondit ei
dem Ego te reprehendere possum hic est

latens contumelia de gilbo qui non pote
rat corrigi ergo dicax in conversacione vi
tandus est quia secum conversantem ledit con
tumelia patente vel latente Ita eciam est
vitandus petulans quia infert iniuriam
et lividus offendit malignitate et pug
nax i. litigiosus et contenciosus offen
dit contempnendo et contradicendo et ventosi
et vani offendunt homines virtuosos vana
loquendo quorum omnium conversacio vitanda est
et ultra dicit quod vitandi sunt suspiciosi et
delicati et pertinaces et eligendi sunt simp
lices et flexibiles et homines moderati quia
tales non provocant ad iram sed iram alte
rius patienter ferunt Submissi et humani
Submissos vocat humiles qui non ex glo
tolluntur neque contempnunt ut superbi huma
nos vocat quorum conversacio est legittima et
se affabiles reddunt dulces quorum convictus
est delectabilis non potest autem continuare conver
sacionem cum illo qui non est delectabilis
Unde aristoteles viii ethicorum quod non possumus commo
rari cum indelectabili nec prodem et eciam quod
delectacio non sit adversacio nam adula
tores vitandi sunt ut patet iiii ethicorum de hoc vide
titulum de adulacione cum i. et sequentibus glo
Iracundos nimia assentacio Assentacionem
adulacionem vocat que cum nimia est omnibus
patet et tunc cognoscitur quod non ex veritate
sed ex blandimentis procedit locucio ad in
famandum et derridendum et ad decipiendum
procedit Unde Jeronimus in epistola Non cre
das laudatoribus tuis immo irrisoribus qui
cum te adulacionibus foverint et quasi animum im
potem enervitur aliquis enervis effecerint si
subito respexeris aut ciconiarum depre
hendas post te colla curvari aut manu
auriculas agitari asini aut extuantem
canis protendi linguam in quibus verbis
tangit triplex genus subsannacionum quas
faciunt adulatores et ideo aptius adulator
debet dici sicut subsannator et iracundos
offendit quia provocantur ad iram cog
noscentes aptum adulacionem esse derisionem
Hic conviuatur Seneca cum lucillo ex
istente in cicilia que conversacio in cicilia y
maginaria est et postmodum convertit se ad
ea que facta sunt de ea provincia Sene.

De sollicitudinem senecas hinc tecum
miscebo sermones eximus una qua
parte optimi sumus dabimus invicem consi
lia et exemplum audientis pendencia lon
ge te abstrahit provincia abducam ne forte
magnam in ystoriis fidem esse credas
et placere tibi incipias quociens cogita
veris hanc ego habeo sub iure provinciam
que maximarum urbium exercitus et substi
nuit et fregit cum inter cartaginem et
romam ingentis belli premium iacuit cum
quatuor romanorum principum i. totius im
perii vires contractus in unum locum vidit

aliūq₃ pompey fortuna cecīit cesar fūti
gānt· lepidi transtulit omnīq₃ cepit illi
q₃ in grenti spectaculo interfūt exquoli
quere talibus posset qm̄ uelox foret· ad
ymūz lapsus exsūmo· q̄p q̄ diuersa ma
magnam potenciam fortuna destrueret
Uno eiū tpe uidit pompeyum lepidumq₃
ex magno fastigio aliter ad extrema de
ductos cum pompey9 alienū exercatus ꝛ
fugaret lepidus simm li· ij· de naturali
bus ❡ Qz conuisari nō debem9 cū tristib9
et q̄rulis esto qd' sint beniuoli· et fideles
℣· ti· de electione· cū· inchil· Item qua
les debeant eligi ad conuisandū ℣· eo· ti·
et cū· Item debent eligi cum quibus ꝯ
sandum ℣· ti· de conuiuio cū· hominū
Item cū q̄b9 iracundi debet ꝯūsari Require
tractatū de ira capitulo eligam9 glo
De sollicitudinez senecae) Lucillus erat ī
cicilia anxius· quia forte nō hēbat cū quo
conferret· et cū quo delectabiliter conue-
saretur Et iō Seneca excludit ab eo anxie
tatem· et sollicitudinez cū eo absente de
lectabiliter conferendo· Et dicit q̄sūt pre
sentes aīno· ꝯ· et hoc est qd' dicit vna
·i· simul qua pte optimi sum9: summus
aūt optimi per aīmū nō p corp9 ut est
sn̄ia salusti in giurtano· et dicit q dabāt
sibi inuicem consilia· que consilia ex uultu
dependent· ubi oz scire q nō solū lingua
loquitur sed eciā uultus· et aspectus facie
exp̄mit conceptū loquentis· ut ē sn̄ia
tullij li· de oratore· et in tercij· ti· de p̄ui
cia ita q facies indicat aīmū loquētis
et aīmū audientis· nam in uultu hoīs
moto aī patefiunt· ut dicit solin9 li· qui
dicit polistor: ludit aūt hic Senē· et sic
cum p̄nte loquitur ymaginarie trans
fert eū de p̄uincia cicilie cui p̄sidebat glo
Sub meo iure p̄uinciam· Sicilia uocant
precium p̄mi belli punici Hoc ē dicere q
romani et cartaginenses pugnauerūt
adinuicem eo q Romani ciciliam abstu
lerūt cartaginensibus· et cartaginenses
uoluerūt eā recuparare· et sic adinuicem
pugnauerūt Causa belli p̄cium erat cicilia
quia pro isto p̄cio pugnabant Et ibi fue
runt exercitus utriusq₃ ptis ita q ipā insu
la utroꝝ q₃ exercitus uidit et fregit· quia
uaria forte bellatū est et siculi hinc inde
fuerūt· Et sic cicilia fregit utrosq₃ exercit9
cū romanis uincendo cartaginenses· et
cū cartaginensib9 uincendo romanos Ta
men finalr̄ romani cartaginenses uince
runt· et de prouincia expulerūt et siculos
sibi subiugauerunt Quatuor romanoꝝ
p̄ncipum) Cessat cū nouem aut duab' glo
legacionib9 pompey quas in corfino ce
perat in cicilia misit ad quā p̄uinciam ꝛ
tpe postmodū p̄sonalr̄ uenit Sextus at
pompeyus p̄re interfecto illam p̄uinciam

occupauit et romam fame adegit· lepid9
de affrica cū lx· duab9 legionib9 uenit
in ciciliam cui octauianus ad gratuland9
obuiam uenit· finalr̄ legiones obediuerūt
octauiano· et lepidū deseruerūt· ut pz
in Suetonio· li· ij· et sic cicilia infra se ex
ercitus q̄tuor p̄ncipū uidit· sz nō eod' tpe glo
Ad ymūz lapsus) Ostendit mutabilita
tem fortune de sūma dignitate ad extre
ma sortem Nam lepidus cū eēt socius
octauiani in imperio· et hēt lx· duas legi
ones mandauit interfici octauianū ut
reffert Suetoni9 li· ij· Sz legiones fina
liter transiuīt ad octauianū· et lepid9
uoluit fugere Et hoc ē qd' dicit lepidus
sui ꝯ· exercitum fugit· sed comp̄hensus
ad octauianū p̄ductus ꝑpetuo exilio dāp
natus ē· pompey9 aūt cū mitridatem
regem duodecim nacionū diuersarū ling
uarum suaꝝ superasset· et regem ar
menie cepisset· et syriam regem p̄uasset
et in p̄uinciam redigisset· et Jrlm cepisset
et arabes in dedicionem recepisset et eg
batanā caput p̄si regni incepisset
et cū duodecim regib9 pugnasset et ui
cisset tandem in thesalia· uicto a cesare
exercitum cesaris fugit et inegyptū fugā

Crudelitas

Qz cum cru duxerit delitates comitte

Uideant largū in rome tpe sille· Senē
foro sanguinem rome et sup̄ seruili
anū lacū hic eum p̄scripcionis silla
ne spoliariū est senatoꝝ capita et
passim uagantes p urbem p̄cussorū gre
ges· et multa milia ciuium romanoꝝ
in uno loco post fidem ymo p ipām fidē
trucidata li· de prouidencia Sequit' glo
Uideant largiz in foro) Postquam silla
factus consul romanoꝝ cōn mitridacē
mouente processit mari9 in affrica decē
milia fugitiuoꝝ ciuiū romanoꝝ quos
Silla p̄scripserat collegit et romam intra
uit· et septimū consulatū usurpauit· et
amicos sille interfecit· et infinitā mul
titudinez nobiliū interemit: quo p̄cepto
Silla de oriente p̄fectus romam uenit
et mortuo iam mario consule· ut dicit
Aug9· ij· de ci· dei· romam intrauit et in
finitam multitudinez peremit· quā hysto
riam diffuse tractat luchanus Vulg9
dicē Seneca qd' illi qui rome remanse
rūt· erant deterioris condicionis q̄ illi
qui fugerūt· quia tota die uidebant in
terfici hoīes· et greges satellitū sille dis
currebant p urbem· et quos uolebant ī
terficiebant· et p̄cipue sup̄ lacū seruili
um in quo loco erat spoliariū sille ubi
interficiendi expoliabantur· et interfi
ciebantur· et q̄tuor legiones quib9 pro
miserat sub fide sua eos nō interficere
cū arma deposuissent interfici iubet Unde

maximus ualerius qui de hac crudelitate di-
cit de eo egregie namque auctoritate nobi
litatis defensa crudeliter totam urbem atque
omnes ytalie partes ciuilis sanguinis flumi
nibus inundauit quatuor legiones con
trarie partis fidem suam secutus i
publica uilla que in marcio campo erat
nequicquam fallacis dextere manum im
plorantes obtruncari iussit quare lamen
tabiles ciuitatis uociferationes aures recepe
runt lacerata ferro corpora tyberis im
paciens tanti oneris cruentitatis aquis
uehere et coactus Quod differre penam

Quemadmodum est magna crudelitas
acerbissima est que trahit Seneca
penam et misere genus est cito occidere que
tormenti ultimum finem sui secum affert
quod ante cedit tempus maxima uentura pars
est supplicii ita maior est numerus gra
cia de quo numine diu pependit li. ii. de be
neficiis Acerbissima crudelitas ex glo
tendere penam et diu compellere mise
rum in cruciatu. alias cruciatu mori
est acerbissima et orrida crudelitas sicut
faciebat mezencius rex tuscie. de quo ref
fert virgilius viii. eneydos mortua quin
iungebat corpora uiuis componens manibusque ma
nus atque horribus hora tormenti genus
nomen et sanie taboque fluentes Complexu
in misero longa sicut morte necabat. et sic
pena tanto est maior quanto prolixiori tempore
durat inter quas michi uidetur maxima
ista de qua loquitur virgilius Nam dampna
tos ad mortem singulis membris ligabat
cum corporibus mortuis singula membra scilicet
viui singulis membris mortui corporis ap
tans ita quod uenter uiui uideret uentrem
mortui. et facies faciei. et sic de aliis. et ad
hoc ut diucius substinerent penam infe
licem spiritum prorogabant alimentis cibi et
potus quousque uiuus putre fieret et sanie
et tabo. i. corrupcione et putredine flueret
Et ideo dicit quod cito occidere est misere genus
quia ex celeri morte penam abreuiatur
et tale tormentum breue finem et terminum
sui secum affert cito extinguendo hominem
Quod antecedit tempus] est tempus antecede glo
ns supplicium pertinet ad tormenti circumstancie
quia toto illo tempore dilacionis torquetur
et sic diucius penam trahit. ita antece
dens tempus beneficii est penosum. quia et
spes que differtur affligit animum. et ideo
acceleracio auget graciam animi Sequitur
Quod premissa sunt bona malis in mundo
isto. et qui non possumus habere dulcia sine

Siquis siracusas petenti amaris Seneca
dicet omnia incomoda omnes volup
tates future omnis peregrinacionis tue ante
cognosce deinde nauiga ita et infra Vi
debis portum quietissimum omnium quos aut
natura posuit in tutelam classium aut ad

iuuit sic tutum ut ne maximarum quidem tem
pestatum furoris locus sit et infra Et hanc
ymaginem age de totius mundi introitum
reffer et infra Intraturus urbem es diis
hominibusque communem omnia complectentem
que certis legibus eternisque deuinctam li. de con
solacione ad marciam Sequitur uerum glo
Siquis siracusas] Siracusana ciuitas est
in insula sicilie opulentissima que de car
taginensibus et atheniensibus triumphos e
git ut patet in titulo ii. de causa belli puni
ci Et illa ciuitas habet portum tutissimum contra
omnem tempestatem. et contra omnem uentum
et non reperitur in mundo securior portus
nec de portibus quos natura fecit aut indus
tria humana adiuuit factos priuatam sicut
est portus ianuensis. et portus neapolita
nus Ista ciuitas fuit principium regni dyonisi
tyranni Vult ergo dicere Seneca quod tunc temporum
siquis iuisset siracusam. et sciuisset futuros
euentus habuisset comoda inclita portus
et incomoda de tyrannide dyonisi ita est de et
trantibus mundum quem mundum uocat hic
urbem diis hominibus que communem. oportet
quod habeat comoda. et incomoda que fert mun
dus. de hoc vide c. sequenti in glosa que incipit dyonisius

De crudelitate et luxuria dyonisii tyranni

Dyonisius ille tyrannus iusticie Seneca
legumque et libertatis eruum dominacionis
cupidus. eciam post platonem uite
eciam post exilium alios uret. alios obleuet
offensam de truncari iubebit accerset ad li
bidinem feminas maresque. et inter fedos re
gie intemperancie greges parum erit
simul binis coibere audisti. quid tormenta
re possit. quid abstergere pro inde aut nauig
namgra aut resiste libro eodem Sequitur glo
Dyonisius ille tyrannus] Ista uerba dirigunt
ad marciam super morte filii. et est sensus talis
tempore quo dyonisius tyrannus presidebat sicilie
plato in illam insulam venit et captiuus
uenit in conspectu dyonisi ut dicit Jeronimus
in prologo biblie. et ab eodem honoratus
est. post cuius discessum dyonisius dedit se
crudelitati et luxurie per crudelitatem mul
tos combussit multos uerberauit. et alios
decapitauit eciam ex leuibus offensis et fuit
oppressor et destructor legum et iusticie et li
bertatis. et fuit luxuriosus in feminas. et
masculos. et in presencia faciebat eos hic coire
ad inuicem. sicut faciebat tyberius imperator
ut deficientes. et in se libidines excitaret
Vt dicit Suetonius li. iii. Et hoc est quod dicit
parum est binis coibere Vel aliter potest intel
ligi iste textus. quia coibat cum binis. i. cum
bino sexu. i. cum femina et cum masculo Si
quis ergo sciens facta dyonisii nauigaret
in siciliam habet ibi ubertatem. et copiam
omnium rerum. et ita reperit ibi ea que terrent
scilicet crudelitatem et luxuriam dyonisii Siquis
enim uult intrare insulam. et scit quod dyonisius

alios verberauit et alios combureret et
alios decapitabit nō hʒ causam q̄rele ibi
dem p̄mans Ita nō hʒ causam q̄rele eciā
in mūdo isto si filius eius p̄moritur si in
firmatur si in paupertatem deducitur et qd̄
quid aliud calamitatis et miserie accidē
pot. quia dʒ qd̄ ista et similia et maiora t
fiunt in mundo isto Enumerat multa ge

Si deo iste cruces) nera penarum et nam
nō vnius quidē as mortes Seneca
generis. sed aliter ab alijs fabricatas
capite quidem conuisos in terram suspen
dere alij p obscena stipitem egerunt. alij
brachia patibulo explicauerunt Video fi
diculas video verbera et membris sin
gulis et articulis singula docuerunt mar
mamenta video et mortem Sunt istic t
hostes cruenti ciues superbi libro eodem
Si deo istic cruces) Enumerat mala q̄ glo
fuerunt in cicilia sub dyonisio tyranno. et
in mūdo isto reperiuntur silia. Et p̄mo e
numerat cruces nō vnius generis sʒ diu
sarū manerierum in quibus dampnati suspē
debantur. aliqui capite erecto. alij capite
ad terram conuiso alij cū stipite in culo et
hoc ē qd̄ dicit p obscena stipite egerunt alij
brachijs extensis. alij brachijs replicatis
Et vlterius enūat fidiculas cū quibus rei ex
tenduntur. et torquentur ut veritatem
maleficiorum pandant Et vlterius enūat vbera
et marmamenta i genuosa. s. ad singula
membra torquenda Et vlterius inter alia ma
la ponit mortem. et hostes sangwinolentos
et crudeles et sangwinem sicientes et ciues
superbos. et contempnentes Quo qui seuit
et crudelis est in seruos seuiret in liberos

Qui in seruos suos iras si posset seuiet
citur. et crudelis est satis ostendit ē
potestatem ad usus alienos defuisse li. de
moribus Pirrus filius achilis petit imo
lari filiam p̄am. agamenon negat et sup
hoc conferunt agamenon Qui dextera regi
spiritum eripuit tua mortem agamenon
Misericors sepe pro vita dabit Pirrus
Ac nunc misericors virgines busto petie
iam ne immolari Pirrus Virginem cedis
nephas Agamenon Preferre patria libe
ris regem decet Pirrus lex nulla capto
parcit aut penam impendit Agamenon
Qd̄ non vetuit lex hoc vetat fieri pudor
Pirrus Qd̄ cūqʒ libuit facere victori licet
Agamenon Minimum decet libere. cui multū
licet Sexta tragedia ‖ rat prefecto inter

Nero imperator impa facere duos. pre
fectus paratus est exequi mandatum
Seneca dissuaderet neroni crudelitatem
Nero rūdet qd̄ ferrum est securitas prīci
pis Seneca dicit q fideles et clementia
faciat prīcipem tutum. tandem nero dicit
eē faciendum quod seneca improbat glo
Qui dextera regi) Agamenon rex micenarum
fuit p̄nceps omnium grecorum obsidencium
troyam pirrus aūt filius achilis contra
voluntatem agamenonis volebat filiam
p̄am sacrificari sup tumulum p̄ris sui eo
qd̄ sepe habendi eam in uxorem. pater eius
fuerat deceptus. et ad locum deductus vbi
fuit interfectus. agamenoni aūt fuerat
al's videbatur nimis crudele virginem
innocentem pmictere interfici ex ista
causa incepit eū obiurgare. et obicē sibi
crudelitatem quam conmiserat interficiē
do regem p̄am senem. et decapitando
eum. de qua decapitacione dicit virgilio
ij. eneydos. hec finis p̄ami. hec exitus t
illum sorte tulit troyam incensam et p
lapsa videntem pergama tot quōdam
ppis terrisqʒ superbum Regnatorem asie
iacet ingens in littore truncus Auulsumqʒ
humeris caput. et sine nomine corpus
Corpus humanū p̄uato capite nō habʒ
ppium nomen Sʒ virgilius dedit sibi nomē
commune. et vocat eū truncum Sic aūt
tractasse senem venerendum. et d̄natorem
asye videtur magna crudelitas ē glosa
Mortem misericors) hic pirrus non
negat factum sʒ negat crudelitatem qr
interficere hoīem calamitosum et finire
eius miām. et iō ptinum ad misericordiam
sicut hoī in p̄speritate ostituto et donare
vitam Priamus aūt iam p̄diderat regnū
et viderat mortuos ethorem. et alios fi
lios. et incensam troyam. et iō terminare
se eius miām p mortem fuit magna mīa
Ac nunc) Resumit agamenon contra glo
pirrum dictum pirri viet qui dixit ptinē
ad miām homicidium et dicit eidem. utrum
p eandem miām venit comburere vir
ginem Iam me immolari) Rūdit pirrus et
dicit agamenoni. cedis tu qd̄ sit nephas
immolari virgines Lex nulla) hic re glo
spondit qd̄ immolando virginem nō facit
cōtra legem. quia nulla lex vīā dat qd̄ ca
ptis parcatur. nec etiā mandat qd̄ inter
ficiantur. sʒ libere pmictit eos voluntati
innocencium al's innocentum Sequitur glo
Quod nō vetuit) Arguitur pirri rūdʒ aga
menon Et dicit qd̄ esto qd̄ lex nō vetet
interficere victos. tū pudor et honestas
vetat et prohibet interficere captiuos
Quodcūqʒ) Rūdit pirrus qd̄ victori lʒ glo
agere in captiuos qd̄ quid placet sibi t
et habet libertatem sup eos sine aliq̄ impedito
Minimum) Rūdʒ agamenon qd̄ habēs glo
tantam libertatem nō dʒ actendere qd̄ ē
licet. Sʒ debet considerare illud quod decet
agere hoīem virtuosum Est enī valde inde
cens crudeliter uti victoria. et maxime
sup mulieres. et ad huc magis indecens
est esse crudelem in virginem Sequitur tex
Perage imperata vincte q planxi in Nero
prefectus Sille qʒ retulerat absciso cap

missa aut morabor castra ofesti petam
Seneca Nichil in propinquos temere constitui decet
Nero Iustum esse facile est cui vacat pe
ctus metu Seneca Magnum timoris reme
dium clemencia est Nero Extinguere hos
tem maxima est virtus ducis Seneca Ser
vare cives maior est patrie patri Nero
precipere mitem convenit pueris Seneca
Seneca Regenda magis est fervida adolo
scencia Nero Etate in hac satis est consi
lii reor Seneca Ut facta superi comprobent semp
tua Nero Stulte verebor esse cum faciam
deos Seneca Hoc plus verere quod licet tan
tum tibi Nero Fortuna nostra cuncta per
mittit michi Seneca Crede obsequenti par
cius levis est dea Seneca Inhertis est nesci
re quid liceat sibi Seneca Id facere laus est
quod decet non quod licet Nero calcat ia
centem vulgus Seneca invisum opprimit Seneca
ferrum tuhetur principem Nero Melius
fides Nero decet timeri Seneca Ad plus
diligi et infra etc rata haberi Nero Re
spectus ensis faciet Seneca Hoc absit ne
phas et infra Nero Tollantur hostes ense
suspecti in invisa coniux pereat et ca
rum sibi fratrem sequatur quicquid ex
celsum est cadat Seneca Tu pacis auctor
generis humani arbiter Electus orbem
spem sacra regis Patrie parens quod
quod nomen ut serves petit suosque ci
ves roma comendat tibi et infra Nero
Desiste tandem iam gravis nimium michi
instare liceat facere quod seneca improbat etc.

Peragere alias perages] Nero (tragedia
imperator octaviam uxorem suam re glo
pudiavit et duxit in uxorem pompeiam
super quo scelere indignatus fuit germanus
suus et ipse iussit eum interfici fuerunt
etiam indignati consanguinei ipsi neronis
planctus et silla et nero iussit prefecto
ut mitteret milites ad decapitandum eos
prefectus dicit quod est paratus et statim ibit
ad castra id est ad locum ubi morabantur mi
lites quod vulgaliter dicitur palacium magnum
et inde mitte milites ad eos interficiendos
et ad eorum capita portanda neronis man
datum preceptum sibi datum Nichil in propinquos] Seneca
hoc audito si mandato neronis et re glo
sponsionem prefecti dissuadet neroni illorum
homicidium propinquorum quia nichil temere
debet ordinari contra propinquos glo
Iustum esse] Respondet Nero quod est facile
esse iustum homini qui non habet curam timendi
sed iste nero timebat istos ad quem timo
rem excludendum volebat quod interficerentur
Magnum] Seneca cognoscens quod nero glo
interficere volebat propter timorem ostendit
ei viam honestiorem excludendi timorem
scilicet indulgere et parcere eis quia ex tali de
mencia habent curam diligendi imperatorem
Extinguere] Ridet nero excludendo glo

dictum Senece quod quamvis clemencia sit virtus
tamen maior virtus est in ducere extinguere
hostem quam sibi parcere Servare] Seneca glo
utitur alio argumento contra Neronem et dicit quod
ipse nero non solum est dux sed etiam pater pa
trie quem titulum Iullius cesar assumpsit et
deinceps multi Imperatores et ipse Nero non
ad patrem autem pertinet servare filios et interfi
cere eos et sic servare cives est propria virtus
patris patrie et maior virtus quam interficere eos
Precipere mitem] Arguit contra Senecam glo
Nero dicit quod ipse seneca est senex mitis
et talem doctrinam tradit et talem doctri
nam tradit mollem scilicet et remissam qualem
decet senem mitem Senem autem mitem
decet talem doctrinam tradere pueris qui
non audent exercere actum virilem qualis est
interficere ipse autem nero non erat puer
sed erat adolescens Que etas est fervida
Regenda magis est] Quia nero detra glo
xerat etati senectutis et dixit illam etatem
esse mitem et quod doctrina mitis debet tradi
pueris ideo Seneca resumit contra adolos
cenciam in qua etate erat Nero dicit quod
adolescencia est etas fervida Et ideo indi
get freno et rectore Etate in hac satis glo
Nero per adolescenciam assumit visionem dicens
quod in illa etate extimat se esse satis de pru
dencia Ita quod possit de agendis deliberare consilia
Ut facta] Quia dixit nero quod in etate glo
adolescencie erat consilii satis ad deliberandum
de agendis Ideo seneca dicit quod talia de
liberet agere ipse nero quod facta sua superi
id est dii approbent non autem approbant nisi facta virtu
osa Stulte Quia verba senece indebite glo
pretendere reverenciam ad eos Ideo ad exclu
dendum hoc dixit nero quod ipse non habet timere
nec revereri deos cum in sua potestate sit fa
cere eos Ubi est faciendum quod sicut dicit in
hystoria scolastica romani fecerunt edictum
quod nullus coleretur ut deus nisi auctoritate se
natus esset approbatus Tempore autem tyberii impera
toris non habebat potestatem faciendi deos
Et ideo non potuit referre christum in numero deorum
senatu prohibente sed tempore neronis videtur po
testas fuisse concessa imperatori Seneca glo
Hoc plus] Ex hoc ipso arguit Seneca contra
neronem dicens quod quamvis est maior dignitatis
et maioris potestatis propter quam licebat tamen imperatori
tanto magis debebat timere casum iuxta
illud augustini in regula quanto in loco supe
riori tanto in periculo maiori versatur glo
Fortuna] Quia dixerat seneca quod in alto
statu est timendum quod homo non deiciatur
ad infimum dixit nero quod fortuna prospera
permittit ei cuncta scilicet que desiderat et sta
bilitatem et firmitatem sue dignitatis glo
Crede Quia nero confidebat de fortuna
obicit seneca quod fortuna obedienti id est prospera
que ad votum succedit parum est credendum
Et hoc est quod dicit crede obsequenti parcius etc.

assignat · quare sibi nō debet credi · quia t
m deliceret leuis est dea · fortuna enī apd
romanos dea erat leuis · i · mutabilis · quia
illos quos exaltabat frequenter de pmebat
et econūo In herens est) selecta dispu glo
tacione Nero reuertitur ad qd sup̄ dixerat
et qd extinguere hostem sibi licebat · et qd
in hoc consistebat ūtus ducis · et dicit qd ho
mīs est pigri ignorare quātū possit · et quā
tum liceat sibi Id facere) Seneca resu- glo
mit coū eum · et dicit qd laus pricipis et
glā eius est facē qd decet et nō facē oīa
que pot Calcat) obicit Nero coū se glo
necam · quia si agerent sola ea que decet
pricipes nō timerentur · s; tamq̄ iacētēz
pplus calcaret eum tamq̄ inferiorem ·
nō timeret eum tamq̄ superiorem eē glo
In uisum) dixit nero qd pplus calcaret ·
pricipem qui nō timeretur · Replicat Se-
neca coū et dicit · qd ille qui timetur tamq̄
crudelis hētur odio · et odiosuz pricipem po
pulus nō solū calcat s; opprimit eū a sua di
gnitate deponendo · et ipm̄ interficiendo ta-
quam inuisum · i · odiosum Ferrum) glo
Nero coū Senecam replicat dicens quod nō
pot opprimi a pplo · quia ferrū · i · arma mi
litū tuhentur pricipem quoz ipē hēbat
multitudinez infinitam Melius) ostēg glo
dit Seneca in quo consistat tutela et secu
ritas pricipis · quia nō in ferro sed ī fide
· s · qd priceps sit fidelis seruanda ea que
dicit · fides enī ut dicit tullius li · de officiis
componitur ex fio fis · et dico dicas · et tunc
ē fidelis quī ea que dicit · et pmittit post
modū facit · tūc fides ptinet ad iusticiā
Et hoc ē dicē qd iusticia et uirtus faciunt
pricipem securum Decet timeri) Nero glo
nō reprobata sniā ipē exprimit conceptū
suū asserens qd pricipem decet timeri glo
Ad plus) concedit Seneca neroni qd de-
cet timeri sed addit · qd plus decet pricipē
diligi · pp enī bona opa diliguntur pricipes
et nō timentur · pp aut penas quas infli-
gunt · et pp crudelitatem timentur Se² glo
Respectus ensis) Vult dicē Nero qd pp ti
morem ensis facta sua erunt rata et ac
cepta · et ipē erit securus · quia nullus coū
eum audebit accepture mala timore ensis
eo quod infinita presidia haberet · &c glo
Hoc absit) uult dicē Seneca qd sniā Nero
nis est scelerata · videlz qd facta pricipis
comprobentur respectu ensis · et nō alia
rōne · et ideo optat qd hoc opus absit glo
Tollatur) Reuertitur hic nero ad pricipiū
istius capli · quia uult qd omnino inter
ficiantur plautus et silla quos dicit hos
tes suspectus sibi Et sup hoc uult qd octa
uia uxor sua · pquā silla et plautus et
multi alii assumebant ne repudiaretur interficiantur sicut interfectus fuerat a nero
ne frāter ipsius coniugis Et ulterius uult qd nō

solū illi pereant · sed oīs potentes de
quoz potencia pot timere interficiant
Et hoc est qd dicit quicqd excelsū ē cadat
Tu pacis auctor) ad pricipem per glo
tinet hēre curam publici status · et quie
tis Vnde Seneca · i · de clemencia pricipes
regesqz sunt curatores status publici et
ibidem principatus magnitudo stabilis
fundamentaqz eius quam oēs sup̄ se eē q̄
pro se sciunt · eius curam excubare pro
salute singuloz atqz vniusloz cotidie
experiuntur · inter pcipua aut bona hu
mana est pax cuius priceps debet esse
auctor et debet eē arbiter hūani gene
ris Vnde · i · de clemencia introducit Se
neca neronem sic loquentez Ego ne ex
omībus mortalibus placui · electus qz sum
qui in terris deorū uice fungerer
Ego uite necisqz arbiter gentibus glo
Electus orbem) Nullus debet se ipm̄ pri
cipem facē · sed qui ad hoc a pplo ul a deo
eligantur sicut moyses et dauid · &c glo
Opem sacra regis) Seneca · iii · de bene
ficiis parentium condicionem sacramus
et ista sacracio magis ptinet ad paren
tes publicos qui debent eē patres patrie
Vnde et imperatores dicuntur sacratissi
mi pricipes sicut pz in iure ciuili ī plu
ribus locis Patrie parens) Imperator glo
dicit parens patrie ul pat prie causaz
assignans al assignat Seneca · i · de cle
mencia · hoc qd parenti pricipi faciendū
ē quem appellamus patrem prie nō adu
lacione uana adducti Cetera enī cogno
mina honori data sunt magnos et feli
ces et diuos augustus diximus et ambi
ciosus maiestati quicqd potuimus titulorum
congessimus illis hoc tribuentes Patrē
quidem patrie appellauimus ut sciret
datam sibi ptātem prie que ē tempe
ratissima liberis consulens ex quibus
ubis pz qd officiū pricipis circa subie
ctos est sicut officiū parentis circa fi
lios Et ideo bene subiungit Seneca ne
roni loquens qd nomen ut serues pe
tit suosqz cines ronia comendat ibi
de quibus · &c · tamq̄ de filiis pricipi cura
incumbit Desiste tandem) Ex illis glo
blandis et dulcibus p senecam dictis de
buit nero flecti · sed ipē ut prius ma
gis accensus fuit · et dixit eidem · qd de
sisteret · et amplius nō psequeretur pro
eoz salute · quos nolebat interficē Et
qd ipē Seneca erat sibi grauis et onero
sus Et qd ipē nero uult facē qd displicet
Senece interficere illos quoz homici
dium Seneca Improbat Quod crudeli
tas regum multiplicat inimicos · et pro
bat p similitudinez in arboribus precisis Senē

Precise arbores repullulant plurimus ramus et multoz satoz genera

ut densiora surgunt recidimtur. Ita re
gia crudelitas auget inimicorum numerum
tollendo parentes enim liberique eorum qui
interfecti sunt et propinqui et amici lo
cum singulorum succedunt li. i. de clementia

De magna crudelitate sille dictatoris
interficientis simul quatuor milia civi
um et quod homines crudeles ut tuti sint mi
quam a crudelitate cessant Seneca i

Quis unquam tyrannus tam avide
humanum sanguinem bibit quam silla qui
septem milia roma romanorum civium
contrucidari iussit et cum in vicino ad
edem bellone sedens exaudisset exclam
acionem tot milium sub gladio gemencium
exterrito senatu hoc agimus patres conscripti se
diciosi pauculi meo iussu occiduntur
hoc non est mentitus pauca sille videbantur
et infra. Hoc inter cetera pessimum habet
crudelitas quod perseverandum est nec ad
meliora patet regressus scelera enim
sceleribus tuenda sunt Quid autem eo in
felicius cui iam esse malum necesse est
et infra non potest habere quisquam bone acti
de voluntatis ministros quibus in tor
mentis eculeo et ferramentis ad mor
tem paratis utitur quibus non aliter quam homi
nes obiectat omnibus rebus obnoxior
ac sollicitior ut qui homines sollicior ut
homines deosque testes ac vindices facinorum
timeat eo perductus ut non liceat illi
mutare mores libro eodem sequitur glo

Quis unquam et infra) Quam silla de
crudelitate istius sille vide co. tractatu c. i
glo que incipit Videant lectum hec est clara

Ad edem bellone) i. ad templum bello glo
na est dea bellorum et dicitur esse uxor martis
Nam silla habebat in devocionem istam
deam Nam quando rediit de oriente cum
esset in campania vivans ad eum venit qui
dicit se ad bellonam fuisse missum et ex
parte eiusdem dee nunciavit ei tua est vic
toria. silla in cuius signum predixit tercia
die arsurum capitolium de quo dicto dif
fuse disputat augustinus de civitate dei glo

Perseverandum) postquam crudelitatem
crudeles exercuerunt non vacant eis de
sistere Et racio est quia per crudelitates fece
runt sibi propinquos interfectorum et a
micos hostes Alii eciam cives de se ipsis
dubitantes fiunt sibi hostes Et ideo vita
tyrannorum crudelis non potest esse secura nisi
interfectis illis qui eum odio habent Et
ideo necessitas incumbit crudeli perseverare
in crudelitate et hoc est quod concludit. quid
autem eo infelicius cui iam esse malum necesse

Ministros) hic rusionem que pos glo
set dari contra id quod dictum est videlicet
quod incumbit necessitas crudelibus tyrannis
continuare crudelitatem. quia aliter
non sunt securi possit enim aliquis dicere
quod securitas tyrannorum est ex fidelitate mi
nistrorum ac satellitum armorum quam rusionem
dicens excludit quod tales ministri satellites n
unquam sunt fideles nec habent fidem nec bonam
voluntatem ad dominum suum et assignat causam
quia dominus eorum utitur sicut bestiis. tunc enim
temporis multi dampnati obiciebantur bestiis
ad mortem Ita tyrannus interficiendo obici
unt et exponunt suis ministris Et postmo
dum concludit cum tyranni nullam confide
nciam debeant habere in suis ministris relin
quitur quod semper sunt in solicitudine et metu
et causam timendi habent propter sua facinora
quorum deus creditur esse ultor et habent esse
timere homines tamquam testes suorum scelerum
et tamquam desiderantes vindictam de suis
iniuriis et tamquam avidos sue necis. et
sic finaliter concludit necessitatem perseverandi et
vicio crudelitatis cum aliter non possunt vivere securi

Quod subditi non possunt ferre dominum crude
lem et quod non licet parcere crudelibus Seneca

Misereri eius nephas est qui sedibus
et rapinis potenciam exercuit
qui suspecta sibi cuncta reddidit tam
externa quam domestica et infra inventa
ad contumelias et miserias nata vi

Iima seneca) cognoscitur magnum de tractatu li. eo

Misereri eius nephas est Cum vita glo
tyrannorum sit inimica multitudinis nullus
debet eius misereri nec parcere. quia talis
est una magna crudelitas. bonum enim multi
tudinis que est mors tyranni preferen
dum est cuicumque bono privato et ideo inter
ficiendo enim ut dicit augustinus in regula non
fit crudeliter. sed fit misericorditer ne con
tagione pestifera plurimos perdat quod tamen
dominus augustinus est in illo casu quo est salus
isti quantum ad contagionem et preiudicium multitudinis

Vima seneca) ostendit quod vita tyran glo
norum non est supportabilis multitudini Et
ideo tyranni crudeles non possunt diu tenere
dominium Et hic excludit quandam obie
cionem que posset fieri Posset aliquis cre
dere quod subiecti sunt facti adeo viles et
sordide condicionis quod parati sunt portare
iugum aspere servitutis Quam rusionem
excludit Seneca dicens quod eciam iumenta
que natura curvavit ad vilia ministeria
ut sunt muli et boves nati ad portandum
iugum et onera qui nimis aspere tractantur
et pungunt et iugum ferre recusant Eo
dem modo homines esto quod sint vilis condicio
nis iugum aspere servitutis tyrannorum
conantur deponere. Et ut dicit sanctus
augustinus alias thomas in li. de rege et regimine
Non facile carebit affectu quod cum favore
multitudinis attemptatur Sequitur glo

Quod vedius polio habebat piscinam mu
renarum ad devorandum homines et quod crude

Quis non vedium pollionem peius oderat quam vitam
ionem peius oderat quam inhumani Seneca

seruu sui qd murenas sangne huano
saginabat et eos qui se aliquid offende-
rat in uiuariu quid aliud qua serpenti
obici iubebat O hominem mille morti-
bus dignu sine deuorandos seruos obi-
ciebat murenis quas esurus erat siue
in hoc tm illas alabat ut sic aleret et in-
fra Crudelitas minime humanu malu e
indignuque tam miti animo ferina is-
ta rabies e sangne gaudere ac uulne-
ribus et abiecto hoie in siluestre aial
transire Quid enim interest orto te a-
lexander leoni lisima cu obiciat an ipe
laceres dentibus tuis tuu e os tua illa
illa feritas O qm cuperes tibi potius un-
gues esse rictum illum edendoru homi-
ca pacem libro eodem Quis no ne dum
pollione; Iste uedius pollio hebat in glo
uariu in quo ponebat murenas al' mure-
nas et sut aut murene pisces marini q
hent figuram et colorem serpenciu et
odiciones et qu aliquis suorum offendiss;
faciebat eum uiuum poni in uiuario et
ueniebat murene suggebant sanguinem et
sic impinguebantur et sic crudelit inter-
ficiebantur ob quu cum ab omnibus odio ha-
bebatur et maxie a seruis Istud uiuariu
dicit Seneca ee uiuariu serpenciu quia
murene hebant odiciones serpenciu ut dcm
e. dicit hoiem istum mille mortibus dignu q
talem crudelitatem cogitabatur exercebat
et ad que finem excebat al' exceret Ponit
duas opiniones Vna e qd uolebat illos pis-
ces ee pingues ut delectabilius illos ederet
Alia opio e qd no faciebat pp gulam sed
pp crudelitatem pp quam exercebat al' ex-
ercendam tenebat murenas ut eas sic ale-
ret s. sanguine huano Crudelitas mini-
me) Sicut sunt uirtutes quedam tran glo
scendentes limites huanitatis qui uo-
cantur heroyce Ita sunt quedam uicia s.
limites huanorum uiciorum ut dicit Ar. in
ethicis Ista uicia dicuntur bestialia de quorum
numero e crudelitas ad qua ptinet gaude
de effusione huani sanguinis et letari i
uulneribus et in hominum crudelitatibus
et qui he hoc uicium no e amplius homo
sed e bestia qui bestialit uiuit Et hoc e qd
dicit et abiecto hoie in siluestre aial tran-
sire crudelia enim excercere est huanitate
exuere Vnde boecius li. de consolacione
fit ut quem deformatu uiciis uideas ho-
minem existimare no possis Sequit glo
Quid enim inter e orto) Rex alexander lisi-
ma cum amicum sui leoni obiceat ut de-
uoraretur sup qua crudelitate Seneca ipm
obsequitur tamqm puitez et dicit eidem
tu potius uoluisses hre ungues ad hoc suf-
ficientes ut tuis unguibus amicu laniares
et uelles hre rictum deuorandorum hoiem
capacem ut tuo opere ipm deuorares qui

homine est os h' in bestiis dicit rictus r
Or crudelitas noua supplicia inuenit
et seuire hoiem in ferox aial quitere est

Crudelitas noua supplicia con Senec
quirit ingenium aduocat istru
excogitat per que uarietur atque extenda-
tur dolor et delectetur malis hominu
tunc ille dirus ai morbus ad ad insaniam
puenit ultimam cu crudelitas usa e in
cruditatem et infra Seuire delectare
sono cathenarum et ciuium capita decide-
quociique ueniat e multum sanguinis fun-
dere aspectu suo terrere ac fugare qz a-
lia uita eet si leones ursique regnarent
si serpentibus in nos ac noxiosissimo
cuique aiali daretur potestas libro eodem glo
Crudelitas noua) supplicia hoies crude-
les ira accenduntur et quicqd ira de-
siderat in penis infligendis hoc in ingeni-
um conatur inuenire et noua supplicia
excogitat qualit dolor magnus sit et in
longu tpus extendatur de hoc R. eo. li.
ca. ii. s. post qua homo talia frequenter
exercent nouissime absque quacunque ira
pcedit ad penas et tunc crudelitas est
in eo iniciu bestiale et tunc exuit hua-
nitatem et fit bestia Et sicut bestia in-
sanit et fit crudus et tunc e animus crudus
qu sine omni irritamento cuiuscumque in-
iurie et sine omni causa pene se pla-
cent sicut delectari sono cathenarum et
effusione huani sanguinis delectatur eciam
nec decisionibus membrorum uarietate tor-
mentorum Et hoc e qd dicit cum crudeli-
tas uersa e in cruditatem cibus tunc
est crudus qu calore stomachi no e di-
gestus pene qu digeritur considera-
cione miseriarum et aliarum Et io faciunt
animu sic digerentem crudum s. qui pe-
ne omnibus aliis exclusis de se placent
animu crudu efficiunt et crudu esse
ostendunt et qu tales ai crudi plurimi
uita subditorum talis e qualis esset si le-
ones et ursi regnarent si serpentes et
quecunque aialia uenenosa regnarent s. esse
uita subditorum paruula solliciat Tancia
Or qui parum sunt crudeles put esse
tuti sed multu crudeles interficiuntur

Serpentes puiu subditus et a seruis sin-
gle fallunt nec publice conseat Senec
tur ubi aliqua solitam mensura
transiit et in monstru excreuit ubi fo-
tes potu incessit et si afflauit deurit
obsteterit quecunque inficit balistis petitur
pront uba dare et euadere pusilla mali
ingentibus obuiam itur et infra Cru-
delitate quoque priuatorum seruiles manus
sub certo crucis periculo ulte sunt tyran-
norum gentes populique et quorum erat mali
et hii quibus imminebat excidere aggressi
sunt aliqu sua psidia in ipos conuerterunt

erunt perfidiam que et impietatem et ferita
tatem et quicquid ab illis didicerant
in ipsos exercuerunt libro eodem glosa
Serpentes paruulos Vult dicere quod qui iu
uenimus paruos serpentes non consequimur
eos quia paruum periculum videtur immi
nere et alii serpentes sunt ita parui quod
fallunt oculos nostros etc. quod non videmus eos
sed qui serpentes sunt multum magni et sunt
multum periculosi videlicet quod eorum flatus urit et
accendit aerem circumstantem et fontem
ubi bibit veneno inficit et incursu
suo ungulata conterit et ad terram pro
sternit tunc ad omne periculum euitandum
et ad commune malum extinguendum homi
nes coadunant se et cum balistis et cum la
pidibus et cum armis et cum igne persequun
tur Item quod in summa hec distinctio habet quod
minora mala supportant et maiora
mala conteruntur per subditos sic enim
serpentes paruuli pro dimittuntur et maio
res interficiuntur Item parua crudelitas
principis a subditis dissimulatur sed ma
gnanimiter non fertur sed in subditis
princeps cum sua magna crudelitate ex
terminatur Quia crudelitas est atroci
tas sed magna crudelitas est feritas

Crudelitas est atrocitas animi Seneca
in exigendis penis et infra Hanc
non esse crudelitatem sed feritatem cui vo
luptati seuicia est. Possumus insaniam
vocare et infra illos crudeles vocabo
qui puniendi habent causam modum non
habent sicut in fallari aiunt quem non quidem
in homines innocentes super humanum ac
probabilem modum seuisse libro ij de clemencia
Crudelitatem ponit exemplum qui domini glosa
crudeles a suis subditis interficiuntur et
primo quantum ad dominos privatos. privatos
dicit qui non habent iurisdictionem publicam
sed soli sunt domini servorum suorum a quibus sepius
domini crudeles interfecti sunt Non obstante
periculo certe crucis quia si fuissent capti
in cruce fuissent positi interfectores dominorum
Tyrannos autem populi et gentes eis subiecte
interfecerunt et specialiter illi qui in suis
propinquis erant lesi ab eis et etiam illi qui
sibi periculum imminere credebant Interfece
runt etiam tyrannos frequenter per
sidia sua a militibus et satellitibus et ministri
eorundem tyrannorum qui mala a crudeli
tates quas ab eis didicerunt in ipsos exerc
uerunt illos torquendo et interficiendo glosa
Sicut in fallari. Fallaris fuit tyrannus ci
cilie seuissimus Cuius seuicia non debet dici
crudelitas. crudeles enim dicuntur qui causam
habent sed modum excedunt in penis exi
gendis sicut silla et marius qui causam in
anes contra partes habebant ulciscendi sed modum
excesserunt etc. Fallaris sine omni causa
ad penas procedebat et [illegible] non dicitur crudelis

laris cum eo quod immediate antecedit sed cum
eo quod parum superscribitur hanc non esse crudeli
tatem sed feritatem Vult dicere quod ubi pene
explacent sine omni causa quod talis crude
litas animi dicitur feritas et insania et hoc est
quod dicit cui voluptati seuicia est Vult dicere
quod tunc proprie dicitur feritas et insania quando sine
ira et sine causa sanguis semper in homines est delectabi
le Cuius feritatis fuit fallaris quod quidam ar
gentarius accedens et ei placere volens mi
rabili arte taurum fabricauit eneum sic
et taliter quod si in eo inclusi duo simul loquere
tur non percipiebatur vox humana sed mugitus
bovis que ars multum fallari placuit et
artificem primo in eo inclusit et subiec
tis ignibus primus sui operis penas dedit
Unde maximus valerius tractatu de crudelitate
dicit Seuus etiam ille enei tauri inven
tor quo inclusi subditis ignibus longo
et abdito cruciatu mugitus
resonantem spiritum edere cogebantur ne eiu
latus eorum humano sono vocis expressi
fallaris tyranni misericordiam implorare pos
sent. quod quia calamitosis deesse voluit
deterrimum artis sue opus primus idem
sius merito aspicatus est Quia Gayus cesar
adolescentem interemit quia mundicie et
capillorum curam diligentem habebat et ea
dem die patrem interfecto filio convivio in
teresse voluit unguentatum et corona
tum et facie ylari et multis pocionibus ne
quod puniret ipsum interesse sepulture quemquam
patri ad voluntatem cesaris fecit Valerius

Gayus cesar pastoris sp filium perderet
lendidi equitis romani cum in Seneca
custodia habuisset filium mundicie eius et cul
terioribus capillis offensus rogante patre
ut salutem sibi filii concederet quasi de supplicio
admonitus duci protinus iussit ne tamen omnia
inhumane faceret adversus patrem ad cenam
illum eodem die invitavit Venit pastor vul
tu nichil exprobrante propinavit illi cesar emina
alias heminam et posuit illi custodem perdura
uit miser non aliter quam si sanguinem filii bi
beret et unguenta et coronas misit et ob
servare iussit an sumeret sumpsit eodem die
quo filium extulerat immo quo non extule
rat iacebat conviva centesimus et poci
ones vix honestas natalibus liberorum po
dagricus senex hauriebat Cum interim
non lacrimas emisit non dolorem aliquo
signo erumpere passus est cenavit tamquam
pro filio exorasset Queris quare habebat
alterum et infra Contempsisti romanum
imperatorem pater si sibi timuisset nec
iram compescunt pietas dignus fuit cui
permitteretur a convivio ad ossa filii legen
da discedere nec hoc quidem permisit be
nignus interim et comis adolescens pro
pinacionibus senem crebris aut cura le
niretur admonens lacessebat contra ille se

leti et obliquū quid eo actuz eet pstitit
periret alt' filius si carnificia communa
nō placuisset libro secundo de ira glosa
Mundicie eius et cultoribus Conqueritur
Seneca in prologo declamacionū qd' suis
tpibus defecerat sciencia et inter alias as
signat qd' adolescentes dabant se deliciis
et studebant corpi ut pulchri viderentur
Vnde dicit ꝯ inertiae certare cū feminis et
capillum refrangere gressum simulare et
ad muliebres blandicias vocem extenua
re et in mundissimus ut ita dicam mun
dissimus se extollere nror adolescenciū spe
cimē est de numero talium fuit iste et nō
Gaius cesar eū dampnavit de quo miror et
nam et ipē masculorum concubitor fuit ut
dicit suetonius li iiij et pmogenitū reg
britanie stuprauit duca britanie protinus
misit scilicet amortem At unguenta romā glo
uicta alia delicias asianorum romam dux
erūt inter quas erant unguenta ad re
frigerandum calorem ut dicit augus de ci
dei ꝙmus etiam in tempore fuerit usus un
guentorum quibus fuit effeminatus exerci
tus annabilis ut dicit max valerius ti
de luxuria Vno quo nō extulerat in glo
terfectus fuit filius istius et sepultus in
die mortis et sepulture filij coactus ē por
tare coronam et ungere corpus et bibe
habundanter et comedere ylariter obserua
torem hēbat an oīa ista pfecte faceret
Modo dicit seneca qd' ista coactus ē facere
illo die quo filiū extulerat i sepelierat
quia reuera pater sepulture filij phibete
cesare non interfuerat Sequitur glo
Iacebat communa Illa die videbatur cesar
in uitasse centum inter quos communas
iste erato centesimus vl' denotat loci et
ordinem communicū et tūc intelligitur
qd' centesimus erat in ordine recūbencium
dicit aut eū iacere roē consuetudis qz
in lectis celebrabantur communa et conuiue
iacebant ut pz p valeriū ti de institutis antique
Natalibus liberorum Erat tunc ꝯsuetudo glo
qd' qn nascebantur filij pater faciebat ma
gnū gaudium et conuiuium et tunc bibebat
habundant' Et istud festum singulis annis
faciebant pres pro filijs in anniuersario
natalis eorūdem ut pz in ouidio Vnde iste
miser pr coactus bibere ylariter et habun
danter in die mortis filij sicut fiebat i die
bus natalis liberorum et etiam amplius glo
Tamquā pro filio exorasset In morte filij pr
coactus ē cenare cū cesare ac si pro filio ex
orasset i si iocunde et ylariter ac si obtinu
isset vitā pro filio et hoc ē qd' dicit tamq
pro filio exorasset i q pres eius aput cesa
rem obtinuissent als valuissent etc glo
Contempsisset romanū impatorem Vult dicē
q pr nō cenasset nec ylariter bibisset nec co
ronam gestasset nisi quia timebat q alt'

filius interficeretur Et hoc ē qd' dicit
assignans cām quare hoc fecisset habebat
alterū scilicet filiū et hoc ē qd' dicit inferius
pariet al' periret alt' filius si carnifici i
imparatori qui delectabatur interficere
et occidere hoīes communa nō placuisset
glo pr contempsisset impatorem romanū nō
obediendo eidem si sibi i de psona sua ti
muisset qz timebat sibi de psona alterius
filij Et iō dolorem et iram compescuit
pietas i amor filij imitacione eius
obediuit impatori et obediens impatori
debebat sibi videri dignus qd' pmitteret
ire ad sepulcrū filij Et hec ē qd' dicit ad
ossa legenda nam combustis cineribus
ossa condebantur per patrem in sepulcrum
De crudelitate darij interficientis tres
filios q pr vincaz sibi relinqui domi
rogauerat et de crudelitate xersis qui
electū apire ad remanendum in duas
ptes diuisit exercitum lustrauit tali victa
Darius qui pmo post ablata senec
tum magis imperiū persas et
magnam ptem orientis obtinuit
Nam cum bellum sithis indixisset orie
tem cū gentibus rogatus ab orbasio al'
orbazzo nobili sene et ex tribus liberis
vnū in solaciū pri relinqret duorū ute
retur opa plusq rogabatur polliatus
oīs se ille dixit remissurū et occisos
in conspectu patris abiecit crudelis
futurus si oīs abduxisset ac quāto xer
ses facilior qui phisio quinq filiorum pat
uius vacacorum petenti quē vellet elige
pmisit deinde quē elegerat in duas p
tes distractum ab utroq vie latere posuit
et hac victima lustrauit exercitum Itaq
habuit quē debuit exitū et victus longe
lateq fusus ac stratam ubiq ruinā
suam cernens medius inter suorum ca
dauera incessit hec feritas barbaris
regibus in ira fuit quos nulla erudicio
nullus litterarum cultus li iij de ira glo
Darius qui Mortuo cambise filio cyri
in egipto magi occupauerūt regnū per
sarum quos da et alij socij interfecerūt
et condixerūt ad inuicem qd' de mane i
equis procederet et cuius equus pmum
hinnitū daret ille esset rex famulus aut
darij quem valerius appellat equisionem
i custodem equorum posuit manū suam
in vulua eque et ubi conuenerūt manū
in tibiteum posuit adnares equi dnī sui
et statim ille hinitū dedit et isto mō
factus ē rex psarum qz ut dicit iustinus
nocte pcedente equisio equum dnī sui
sup equam ascendere fecit et de mane
senciens odorem memorans equam quā
ascenderat hinitum dedit Hanc autem
hystoriam valerius sic narrat maxi
ti de nafris dictis aut factis Sordida

magnorum dñacione oppssa p fida darius
rex adiutoribus eiusdem dignitatibus
alijs dignitatis assūptis pactū cū p̄dan
opis consortibus fecat ut equis insidentes
solis ortū cursum inquēdam loci diri
gerent rex qz regno potiretur cuius equus
meo primus hinnissz Ceterū maxīe mer
cedis consortibus fortune beneficiū expecta
tibus solus acumine equisionis sui ebar
ris prosperi eroptare rei affectū assecu
tus ē. qui in eque genitalem partem
dimissam manū cū ad eum loci ue
nim essz naribus equi admouit. quo o
dore irritatus ante oīs edidit hinnitū
Crudelis futurus] Iste darius si tres glo
filios istius senis aprē adduxissz et se
cum ad bellū duxissz fuissz reputata
crudelitas nō dimictere uni patri sem
et sup hoc roganti. quāta gº crudelitas
fuit omnes tres interficere sequitur glo
Facilior .i. benignior] quia nō interfe
cit oīs filios. sicut fecit darius et solū
illū quē pr̄ elegerat ad remanendū
secū et illū diuisit in duas ptes ab
utraqz pte vie ptem ponens et exercitū
p illaz viam ducens. Erat aūt ↄsuetudo
qd̄ p exercitū ituro ad bellū ut psperitatē
obtinerent faciebant ꝑ sacrificia et vic
time. Interfectio aūt istius filij et distrac
cio in duas ptes fuit scelerata uictima
et impium sacrificiū. quo lustratus fuit
exercitus. lustratus aliquā accipitur pro
ūnō qui fiebat de quinquēnio in quin
quēnium. et ita lustratū ē etas quīqz
annorum. et isto mō cantat ecclīa ī passi
one xpi vmpnū. qui incipit lustra
sex .i. xxx. annis completis. Aliter ac
cipitur p aspersione que fiebat in sac
ficijs sic loquit̄ ūgilius ī vi. eneydos
de misseno collide mexius sepultura cor
rueus ter socios pura circūtulit unda
aspargens rore leui et ramo felicis o
liue. et post subiungitur lustrauitqz ui
ros dixit nouissima uerba. Ita accipit̄
hic in eodem significato qū dicit seneca
exercitus xersis fuit lustratus nō pro
sacrificio nec pura unda sz crudelita
te uictime scelerate s. cadauere innocen
tis De crudelitate alexandri interfici
entis amicū quia blandiebatur sibi et
lisimacum leoni obiecit qui elapsus
de ore leonis. et post modū rex factus
theleforum amicum suum ab cisis au
ribus et naso nudum in cauea quasi
monstruosum aīal defferri iussit seneca
Dabo tibi exersum regem alexan
drum qui clitum amicum caris
simum sibi et una educatum inter
epulas transfodit manu quidem sua
parum adulantem. et pigre ex macedo
ne et libero in psicam seruitutem trans
seuntem. nā lisimacū eque familiarē
sibi leoni obiecit Numquid gº hic lisimacus
felicitate quadam leonis dentibus elapsus
ob hoc cū ipē regnaret ī mitior fuit Naz
tale forum rodiū amicū suū undiqz decur
tatum cū aures illi nasumqz abscidissz in
cauea uelut nouū aliquod aīal et inusi
tatum diu pauit cū oris detruncaci muti
latiqz deformitas humana faciem pdidis
set. accedebat fames et squalor. et illuuies
corporis in stercore destituti collosi super
hoc genibus manibusqz quas in suum pe
dum loci cogebant angustie lateribus uero
acticiti exulceratis nō minus feda quam
terribilis erat forma eius uisentibus. et fac
tus per penam suam monstrū misericor
diam quoqz amiserat. tū cum dissimilimus
esset hoī qui illa paciebat̄ dissimilior erat
qui faciebat libro eodem sequitur glo
Hunt itaqz xerses] cum infinita multitudīe
et equitum et peditum. et cū mille ducen
tis nauibus bellicis. et cū tribus milibus na
uibus onerarijs uenit sup grecos. quam
hystoriam diffuse narrat Justinus quem
themistholes athenensis in mari debella
uit. et sicre in regressu multa de eius exer
citu perierit et sinistrum euentū ut nocat
hic seneca fuit ꝑ impietatem commissā
in filio innocente Maximus aūt ualerius
li. de prodigijs dixit sic in exercitu xersis qui
adūsum pminciam grecum contraxerat
eque ptū leporem editū constat quo gn̄e
monstri tanti apparatus significatus ē
euentus. nam in mare classis terram
pedestri itinere et fugit aīal pando in
gressu regnū suū repetere coactus est
et reuitendo medius ītsinorum cadaueribus cessit
Ex aristotilis sinu alexander fuit di glo
scipulus ar̄lis qd̄ uoluit secū hr̄e in psia qz
ar̄ loco sui dedit ei calistenem discipulum
suū ut pz p maleuū li. de sapienter dictis
Alexander aūt post mensem. qui maxīe
accendebatur ira dictū alijs clitum amicū
suū lancea transfodit. quia nō maxīe et
magnifice comendabat eum. s. alexandrum
quātum ipē uolebat laudari Alia cā fuit. qz
alexander mutauit mores grecos in psi
cos. quos psicos ipē clitus. quia ei non
placebat pigre in eos transibat. quia mo
res macedonici sunt magis ydonei seu libe
ri. et nō sternebant corpa sua regibus
sicut faciunt perse Cum ipē regnaret
Cum liberantur de magno periculo co glo
sueuerunt post modū esse mitiores sz li
simacus fuit ī magno periculo. quia p alex
andrū fuit datus leoni de cuius dentibus ela
psus et liberatus cum hunt ut postmodū
ipē essz mitis et misericors sz nō fuit
nam post hec rex factus telesforo amico
suo nares et aures decidit. et in brem ca
uea ipm̄ posuit ubi nō poterat se erigere

nec extendere Vnde angustia et arctitudo
cauee cogebant eum manibus et pedibus
uti et quia nō poterat se extendere uide
batur de curtatus .i. in factura sua decur
tatus et abreuiatus et quia nō erat qui
stercora de cauea eiceret cogebatur inter
sterc sua iacere et quasi nouū insolitum aīal
que diu parit et cibarit sz nō cibis huā
nis Et ideo dicit textus quod erat acerba fa
mes ex quibus omnibus malis thelesforus .i.
nō uidebatur homo sed siluestre aīal et m
onstruosum et ex hoc perdiderat misericordiam
Consueuerunt enim hoīes misericordes hoī
bus afflictis conpati sz ille nō uidebat
hō sed una bestia feda et terribilis et ideo
nullus sibi compaciebatur quia formā
huānam perdiderat · sz lisimacus hec faci
ens formam et nām huānam perdiderat
deformatus mco crudelitatis recte con
sideranti pocius bestia erat iudicandus q
suam humanitatem sic exuerat Sequitur
Crudelitas G cesaris non paciens mo
ram neqz dilacionem de collans cines
ad lucernam et quod optabat quod populus ul'hē
ret unam ceruicem et quod interficiend
is ponebat spongiam in os et partes occisorum
Quid antiqua persecutor interficiebat
Quō gayus cesar sexti papinij senec
torium cuius pater erat consularis bediemū
bassum questorem suū perpetratoris sui
filium aliosqz et senatores et egregios e
quites romanos una die flagellis ce
cidit torsit nō quōmus sed cum causa tum a
deo impaciens fuit differende uoluptatis
tum ingens crudelitas eius sine dilaci
one poscebat ut in uno maternorum ortorum
qui porticum aripa se petat de ambulans
quosdam ex illis cum matronis aliis sena
toribus ad lucernam decollaret et infra
Homo qui de toto senatu trucidando co
gitabat qui optabat ut populus romanus
una ceruice hēret ut scelera sua tot locis
et temporibus deducta in unum ictum et unū
diem cogeret et infra Nemo certe inue
nietur alius qui imperauit omnibus hus
iniquos aīaduerti uidebat os inserta spō
gia includi ne uocis emictende hēret facul
tatem cui unquam morituro nō ē relictū
here quod gemeret timuit neqz liberiorē uocē
extremus dolor mitteret · et infra patres oc
cisorum dimissis per domos eadem nocte t
centurionibus conficeret li. eodem glosa
Quid antiqua persecutor) Vult dicē ad
refferenda gesta crudelia nō oz ire per isto
rias antiquas cuius fuerint relata modo
per eum gesta regum persarum et regum gre
corum et ideo modo accedit ad refferendū
gesta de propinquo quātum ad locū quia ro
me gesta sunt et quātum ad tēpus quia suis
temporibus contigerunt · nam gayus cesar ita de
lectabatur in crudelitatibus quod nō differebat

nec expectare poterat crastinū diem et
ideo quū de nocte desiderium crudelitatis i
uadebat ipsum statim perficiebat et ad lumē
candele miseros decolabat · eciā existens
in orto materno int' quos filiū cuiusdam
consularis · Dicebantur autem consula
res fuerant et questorem suū qui erat fi
lius perpetratoris sui · Dicebantur aūt qsto
res qui qstum et publicos introytus re
cipiebant et cū istis equites romanos
et senatores et quasdam matronas de
colauit · quas personas primo torsit et fla
gellis uerberauit nō questionis sz aīi
cā .i. cruciabat eos nō ut ueritatem inues
tigaret sed ut quia in cruciatibus et dolo
ribus miserorum animus eius delectabat
Extremus dolor mitteret) In omnibus glō
crudelitatibus antiquorum nō reperitur quod
morituris spongia ponetur in ore et hic
assignat cām uidelz ne loqui poterat ē
quod multa dici poterant contra ipsū que nul
lus tamen audebat dicē alias exprimere propter
timorem · Dubitant aūt de hiis qui du
cebantur ad mortem · ne extremus do
lor uocem liberā de uicijs et sceleribus
eius emicterent in uituperium ipsius imp
atoris et ad conmacandum populū ipsum t
Quando rex persarum in syriam to
cius populi nares amputauit delectatus
nouo genere crudelitatis et uadens
in ethiopiam decimū quemqz come
dit : sed timens ad talem sortem uocari
Rex persarum to n retrocessit Seneca
Rex tocius populi naret recidit in syria cui
primo coluta nomen ē loco pepercisse il
lum indicans quod nō tot capita abscidit
nouo genere pene delectatus ē · tale a
liquid passi forent ethiores et infra C
ambisses fremebat et nō prouisus con
meatibus nō exploratis itineribus per inu
et parrencia trahebat omēm bellum alias
bello utilem turbam et infra · Postquā
inter arenas radices quoqz et herbe de
fecerant · apparuitqz etiam inopes aīali
um sollicitudo decimumqz sortiti alimē
tum hūerunt · fame seuius agebat ad huc
ira regem per capitez cum patrem exercitus
amisisset · partem comedisset donec ti
muit ne et ipē uocaretur ad sortem · cū
deinū signū receptui cecinit li. eodem glō
Rex persarum tocius) Iste cambises filius
ciri in primo ciliata que ē per sine tocius
populi nares recidit delectatus nouo genē
nam nisi fuissent ista delectacio uidē omēs
hoīes sine naso omēs ipē de capitasset glō
Tale aliquid passi forent) Iste misit ad e
thiopes ut subicerent se sibi illi rūde
runt quod nullo mō facerent et nūcios su
os sine honore remiserunt et de hoc ē ystoria
in iudit Vnde cambises iratus ethiopibus
nō exploratis uijs et cibarijs nō prouisis t

uersus ethiopiam iuit sed nō puenit
si puenisset nares omnī ethiopiā abcidisset
Postquam inter arenas | i. marenus non glo
nascūtur herbe neq radices et iō ibi ē
sollitudo animaliū nam aīalia nō habi
tant ubi cibū hr̄e nō pnt Et iō ostitu
tus cambises cū suo exercitu in arenis
ubi cibū hr̄e nō poterant fecit edic
tum ut decimū q̄q̄ militē nouem co
mederet et sic nō omēs fame pirent et
ita factū est Sz postmodū timuit
iterare edictū Videlz ne exercitus com
tus compelleret eum uenire ad simile
sortem i. si decimus ipē ueniret i uno
comederetur sic et ceti et ꝑ hunc mo
rem iter qd̄ assumpserat uersus ethiopē
nō processit sed retrocessit Et hoc ē qd̄
dicit signū receptui cecinit i. cū classi
co fecit signū qd̄ exercitus retrocederet

De crudelitate pollionis et eius piscina
murenarū et qd̄ diuus augustus pis
cinam destruxit et fuerū liberauit et cris

Diuus augustus tallina fregit etc̄
Cū cenaret apd̄ uedium pollionē
fregerat un̄ ex seruis eius cris
tallinū rapiū eū uedius iussit ne uul
gari quidem more periturū murenis
obici iubebatur quas ingentes i piscinā
continebat quis nō hoc illū putaret i
luxurie causa fecē Seuicia erat eualit
ex manibus puer et confugit ad cesaris
pedes nichil aliud petiturus q̄ ut alit
periret ne esca fieret Motus ē autem
crudelitatis nouitate cesar et illū qui
dem mitti cristallina aut̄ omnā corā
se frangi iussit compleriq piscinā fuit
cesari sic castigandus amicus biū usus
ē uiribus suis et commino rapi homies
impares nouī generis penis lacerari
Si calix tuus fractus est uiscera hoīs
distrahentur tuū tibi placebis ut ibi
aliquē duci iubeas ubi cesar ē Extun
tuū potencie ē ut iram ex supiori loco
aggredi possit male tractet et talem
diuū curat qualem modo retuli ferā
inmanem sanguinariam que uim i
sanabilis ē nisi maius aliqd extimuit li eo.
Murenis obici iubebatur | Demum glo
renis et iuuario et crudelitate pollionis
v. e. tē. c. quis nō in glo ḡ incipit Vediū
pollionem Ne esca fieret | hoc solū glo
petebat seruus qui cristallinū uas frege
rat ut nō fieret esca et cibus murenarz
sed cesar augustus seruū dimitti iussit
et cristallina omnia uasa frangi et vina
rium murenarū compleri Seu terra
iactata et sic uiuarium destrui et uer
bis aspere iram amici lectera patet.
Si autem tunc potencie ē | In iii. li. de glo
Ira Seneca tractat qualiter ira possit miti
gari uel radicitus euelli Et ponit unū

modum Sz qd̄ auctoritas supioris male
tractet subditū iratum sicut fecit au
gustus amicū suū pollionem. Dicit tñ
hic qd̄ ira et crudelitas pollionis erat i
sanabilis sz ore augusti mitigata fuit r̄c

De atreo uolente interficere filios ty
estis et dare epulum patri et sup hoc
conferentem cum dissuadente nephas

Nefas nocere uel ma. Seruus Seneca
lo fratri puta Atreus Fas est illo
quicquid in fratre est nefas Quid enī
reliquit crimine in tactum aut ubi Sce
leri pepcit coniugem strupro abstulit
Seruus ferro peremptus spū inimicū
exuat Atreus Define peti eloquens
ego penam uolo pereat tyrannus lenis
in regno meo mors impetratur Seruus
Nulla te pietas monet Atreus Excede
modo etiam domo nra Vn̄q̄ fuisti dira
furiarū cohors Discorsq erinis ueniat
et geminet faces Megera quaciens nō
satis magno meo ardet furore pectus
impleri iuuat maiore monstro Seruus
Quid noui rapidus struis Atreus Nil
qd̄ doloris capiat a se et modū nullum
relinquat facinus et nullū est satis Seruus
ferrū Atreus Parum est Seruus Quid
ignis Atreus Etiam nunc parū est Seruus
Quo nō ḡo telo tantus utetur dolor At
reus Ipso tyeste Seruus Maius ē ira hoc
malū iii tragedia Atreus filius tyestis
cōsobrini sui deliberat occidere et dare
eos epulū et sup hoc incipit se aperire
sue ulcius nuncius refert celus ppetratū
et solem horruisse scelus et ruptū diez
meruisse et chorus conqueritur sup hoc
et dicit ultimā etatē aduenisse i fine
mūdi et detestatur omēm hoīē uolen
tem uiuere Atreus Fateor tumultus pe
ctora at tonitus quatit et infra Seruus
Facē quid tandem paras Atreus Nescio
quid animus maius et solito amplius Su
praq fines moris humane tumet et
infra Impelle utrā liberos amdus pene
Gaudeq lateret et suos artus edat
bene est habunde est hic placet pene
modus et infra Quid ē in isto papiū
nephas in scelere hoc ipē faciet Seruus
Sz quibus captus dolis Nostros dabit p
ductus in laqos pedem inimica credit
cuncta Atreus Non poterat capi Nisi ca
pere uellet regna nunc primo sperat i ea
hac spe minanti fulmen occurret ioui
hac spe subibit gurgitis tumidi minas
Dubiumq libice sirtis intrabit fretū hac
spe qd̄ etiam maximū ret malū fratrē
uidebit Chorus Quis manū ferro ad
mouet Nuncius Ipē ē sacer ipē funasta
pce Letale carmē ore uiolente canit Et
stat ipē et aras ipē deuotos neca cōtrac
tat et compoint et ferro admouz et infra

Chorus Que cum ferro occupat Nunc
primus locus ne de ee pietatem putes quo
dicitur tantalus prima hostia esse Chorus
O scenum scelus et infra Nuncius Sceler
is hunc finem putas Gradus est et infra
Iam fratris epulis ipse dimisum licat In
membra corpus amputat trucotenus
et infra Tantum ora servat et datas fi
dei manus et infra O phebe patiens fu
geris retro licet Medioque ruptum mer
seris celo diem Sero occidisti lamanat
natos pater artusque in audit ore funes
suos et infra bonum est tyeste quod mala
ignoras tua Sed et hoc peribit uterit
currus licet sibi titanum obvium ducens
iter Tenebrisque facinus obruat tectum
nomis Nos nulla abortu tempore alieno
gravius Tunc indendum est totum patefiat
mala In nos etus ultima venit O nos
dura sorte creatos Seu perdidimus solem
miseri sive expulimus Abeant questus
discede timor Vite est avidus quisquis
non vult mundo secum pereunte mori Item
dicam De diversis et maximis generibus
crudelitatem V. tr. de ira c. effectus Item
de crudelitate medee interficientis filios
V. tr. de uxore cum egone Item de crude
litate anibalis V. tr. de affectu cum ut scias
Item de pro consule asie V. eo. tr. et c. Item
de origine crudelitatis primo ab ira et
finaliter non est ira sed feritas V. eo. tr. et
cum Item maiorem crudelitatem Vz de inter
fectione virginti legionum V. tr. de ullue
cum marchus anthonius Item de pompey
crudelitate V. tr. de i. cum primus lucius
silla Item de crudelitate cambises per
forantis cor adolescentis V. tr. de con
uiuio cum tesaupes Item de crudelitate
regis persarum pascentem patrem de ca
rnibus filiorum V. eo. tr. cum non dubito
Item crudelitas habet voluptatem sine ira
Require tr. de affectu ca ut scias glosa
Dephas] tyestes concubuerat cum uxore
fratris sui atrei Unde atreus volens servum
dicere de iniuria confert cum servo suo de
vindicta et non videtur suus dissuadet et
dicens quod est zelus nocere fratri certo quod frater
etiam sit malus Fas est] Videt atreus glosa
quod thyestes adeo est sceleratus et nequaquam
quod est licitum facere contra ipsum quicquid esset illi
citum contra alium fratrem et assignat causam
quia in omni loco et in omni tempore scelera sua
commisit nec aliam personam detulit quia
uxorem fratris sui stirpavit Sequitur glosa
Ferro] Vidit servus ex quo thyestes tum
facinus commisit perimatur ferro et sic spes
eius odiosius corpore dirimatur etc. glosa
De fine pene] Visio servi non placuit atreo
Et ideo dixit eidem quod punire fratrem ferro est
terminare penam. nam mors ut videbatur
ei terminavit omnem penam Idem sentit Iulius
cesar in concione quam habuit contra coniu
ratos in catilinarie et tunc subiungit a
treus Ergo nolo penam in thyestem et
non terminum pene cuius est mors Et dicit
quod tyranni leves qui nesciunt tyrannizare
interficiunt sed tyranni graves cuius erat
atreus non interficiunt sed penas extendunt
et sic dicit de se ipso quod vult quod in regno
suo impetretur mors etc. pro magna gra
cia videlicet ad terminandum penas Sequitur glosa
Nulla te pietas] Servus audita crude
litate atrei quod non vult occidere thyestem
sed extendere vitam eius in doloribus vo
lens eum revocare dicit Nulla te pietas
movet quasi dicat movere te deberet pie
tas et amor fratris Unde maximus valerius
tractat de amore fratrum per quem dulcis illa
recordatio est in eodem utero antequam
nasceretur habitum vitam eosdem appe
llam parentes eadem primo nota eva
buerunt cara est uxor dulces liberi acte
pati affines et nulla posterior esse dz que
priorem examinat etc. pietatem Pietas est
enim virtus que ad parentes et ad pa
triam et ad fratres et propinquos respicit
Ut dicit tullius li. vi. de re publica glosa
Age anime] Hic turbatur atreus contra
servum mandat eidem quod recedat de do
mo et invocat furias infernales que
omnes generali vocabulo dicuntur heri
nes indeclinabiliter et una vocatur in
speciali megaram Alia vocatur thesi
fone Tercia vocatur electo De thesifone
dicit virgilius vi. eneydos Continuo son
tes ultrix ultor accincta flagella thesi
fone quatit insultans torvosque sinistra In
tentans assidue vocat agmina seva so
rorum Vult dicere quod postquam radame
racus iudex infernalis pronunciavit sententiam
contra reos quod tunc thesifone flagella ver
beraverat eos quod flagellum habet in manum
dextra et in sinistra habet serpentes quibus
terret eos et sic dolore et terrore tor
quet eos et vocat sorores suas ad eorun
dem tormentum De alecto ponit virgilius
vi. eneydos Ubi introducit iunonem
loquentem sibi hiis verbis Tu potes una
nimes armare in prelia fratres atque odiis
versare domos Tu verbera tectis funereasque
inferre faces tibi nomina mille mille no
cendi artes fecundum occute pectus dis
sice compositam pacem semina belli ar
ma vellit Poscatque rapiatque iuventus
loquitur iuno in festa troyanis ut dicit
augustinus de ci. dei et non vult quod non perce
dat pax inter regem turnum et ene
am troyanum et ad hoc inducit allecto
hic autem atreus invocat megaram ex
presse et tacite invocat thesifone et alle
cto in hoc quod dicit furiarum cohors per
cohortem trium sororum super septarum In

nocat ut sui pectus impleant furia et
ira ad committendu omne facinus q sunt sua
Quid nom / Videns furens animi sui glo
furias acresium petit qua crudelitatem fac
turus contra fratrem Vid3 acreus qd no faciet
aliqua rem usitatum s3 oio insolitam
querit servus utrum ferro Vid3 qd parum
est ferro Querit ultius utrum usurus sit
igne Vidit qd parum e ignis querit ultius
quo tormento vel instrumento vel telo usurus
sit Vid3 acreus q ipo treste tamquam
instrumento sui doloris · Ex quibus oibus
concludit · alias concludit servus qd fu
ria dni sui · qui hic vocat monstru e
maior qua sit ira qua videlicet inimer
cedit et ultra qua ira desiderat querit
vindictam monstrosam insolitam glo
Fateor / hic acreus gradatim aperit
se servo · et dicit qd tumultus atonitus
i · horror committendi sceleris · qui facit
eum atonitu3 quatitet concutit pec
tus sui tremore horribilis sceleris · s
mus at petit qd sibi magis clare exp
imatur illud quod vult facere etc glo
Nescio quid / acreus alt ulterius aperit
et dicit qd animus suus extollit et tum3
et in altum elevatur sup odicione mo
ris huius Ex quibus verbis dat intelli
gere suo horribilitate sceleris ppetrandi
et ultius invocat furiam q manu sua
impellat ad parricidium nepotum quos
vult interficere · et parari epulo patri
sic et talr q pr gaudens comedat car
nes et mebra filiorum suorum Et ista pena
placet acreo · et ideo dicit bene e et habu
de est Nam qui prius dicebat sibi q pi
meret fratrem ferro videerat parum est
et digne sibi dixerat etia parum Et de ista
pma pena dicit bene e habunde e et cum
subiungit · quia illud qd e magis sce
leratum in pena ista faciet ipe thyestes
· s · comede carnes filiorum suorum · Et hoc est
qd dicit principium nephas mistere hoc ipe
faciet · s · thyestes Sed quibus / osten glo
dit hic servus q illa pena no pot poni
in execucione · quia ipe thyestes no con
fidit de fratre · et cuncta ad fratrem ptinencia
sibi credit ee inimica · et io no veniet ad
convivium fratris · et io petit ab acreo quibus
dolis · et quibus fallaciis ipe possit illaqueari
ita q pedem ponat in domo ipius acrey
Non poterit / aperit acreus servo glo
q ipe tyestes induceretur ad veniendum
spe capiendi regnum acrey natura
enim humana est avida dni ut dicit salu
stius in iugurtino · natura humana avida
e imperii · et pceps ad explendam cu cupi
ditatem Vult dice qd omni pericio
et periculose homo exponit ut regnum
occupet et consilit loqtur hic acre de
thyeste q spe et cupiditate obtinendi reg

num ipe no timebit fulmina iovis · et no
timebit mare irritatum · qd hic vocat mi
nas tumidi gurgitis · quando s · mare tepes
tate concutitur · et dicit ultius qd pp istas
penas no dubitabit intrare mare libice
sirtes · libia enim q alio vocabulo dicitur
affrica hz sirtes i · terras infra mare q
no pnt navigari · quia ibi mare caret
pfunditate · et naute vocant illas terras
sicuas in latino dicitur sirtes · ubi si na
vigia pcuciunt statim franguntur Et io
periculosissimu e ibi navigare · et dicit
acreus q thyestes tale periculu contempnet
ut regnu occuparet et dicit ultius q pp
istam spem q ipe veniet ad videndum
me qui sum fr suus quem visionem ipe re
putat maximu malum inter oia mala
Quis manus / hic corpus i · vult de glo
homi3 petit nuncio · quis fuit ille qui
fuit ausus filios thyestis ferro pimere
Vid3 ipe nuncius q acreus ipe rex ppria ma
nu interfecit eos · erat tunc consuetudo q
qn oves vel boves offerebatur in sacrifi
cio sacerdos ppria manu ingulabat eos et
ingulando carmina cantabat que oia
acreus fecit agendo sacerdotis officiu Et
hoc e qd dicit ipe sacerdos supple quitum
ad iugulandum · et io addit ulterius ipe de
notos neci consignat · et compont et fer
ro admovet de notos neci vocat filios ty
estis · quos ipe vota devoverat · fuit etiam
sacerdos quitum ad cantum · et hoc qd di
cit latale carmen violente ore canit glo
Quod cum / hic chorus petit a servo q
ex filiis thyestis ipe acreus pmo interfecerit
rndit nuncius q pmo tantalum interfe
cit Et ironice dicit ne de eet pietas · i · im
pietas · nam pr ipius acrey et thyestis
vocatus est tantalus · et ideo dicit pano
et in memoriam avi puer imolatum tanta
lus Choro rndit qd iste ~~chorus e~~ / scelus
e valde crudele · Dicit servus qd istud pa
rricidium no e finis sceleris sed gradus
Vult dice q scelus acrey no terminatur
ad homicidium tantali · quia post homicidiu
truncavit totum corpus et in ptes divisit · et
coxit excepto capite et manibus · et manus
dicit datas fidei · quia cu manibus datur
fides et pmissio et in hoc innuitur · qd ipe
acreus dederat fidem thyesti de no leden
do eum · caput aut · et manus servavit · ut
ostenderet pri · et fidem faceret de filio com
esto ex hiis dictis Et ulterius qrit nuncius
sermonem suum ad solem · et dicit qd fuit t
nimis paciens · i · tu · s · tollerando · tn bu
ondit sol qd istud scelus displiceret sibi t
quia in media die ipe occubuit · et ipe ra
dios suos retraxit · et lucem abscondit
et tenebras fecit · sed tarde occidit · quia
scelus iam perpetratu erat · thyestes suum fi
lium comederat ore funestro · i · scelerata

nisi ignorancia excusat eum · et ista igno
rancia ē valde utilis christi · quia occultat
sibi mala sua · ꝫ ista ignorancia nō diu
durabit · quia finalit̄ oīa ista deducentur
in paulam et erūt omnib9 manifesta sicā
de nocte quamuis sol currib9 suis retrouer
serit · et noui faciens nouis tenebris cla
userit · que clausura et tenebre nō pote
runt final̄r occultare faciens qđ nō hic di
cit qđ sol currus suos retrouerterit loqt̄
fabulose · sicut ouidius in metha · qui soli
assignat curr9 et equos qi nō decuit eū
ambulare peditando · solem aūt hic appel
lat tytan sicut lucan9 Vn̄ uenit tytan
Wirgilius aūt in georgicas appellat eū
tytonium Vnde dicit titoni9 grosenu li
quens aurora cubile fingit enī aurora
dormire cū sole · ꝛ de mane reliq̄ cubile solis
In nos etas ·| Chorus audita morte glō
tantali · et comestione eiusdem et audito
qđ sol retraxit radios · et diem mersit ī
tenebris · Dicit qđ uenit ultima etas · i ·
finis mūdi · quia nos miseri pdidimus
solem siue expulim9 ꝑ scelera que com
missa sunt · Et ideo qđ nullus amplius debꝫ
conqueri de quocūqꝫ malo · nec timere q̄
cūqꝫ piculū · quia finis ē mūdi · et termin9
uite oīum · Et iō oīa picula et oīa mala
terminata sunt · ꝑ qđ dicit nō ēē locum
querele ul̄ timoris · Et ulterius addit qđ
deficiente mūdo nos debem9 uelle defi
cere · et nullus dꝫ amplius desiderare vi
uere · quia tale desideriū esset frustrato
riū et inane · et iō dicit qđ minime est
auidus uite quecūqꝫ uult uiuere mori

Cupiditas ·| Qz omnia ex te mundo
mala nascitur · cxcupitē
Ex cupidine aliei omē malū liꝫ ꝯ clemēcia
Quō qui nichil cupit ditissim9 est et ꝓ
Sunt quidam extrabit ex° dyogenis
omnē subducti cupiditatem · Seneca
qui uix ullis humanis desiderijs contin
guntur quib9 nihil pot̄ p̄stare ipā fortu
na et infra · Dyogenes multo locuplecī
or fuit omīa tunc possidente allexandro
plus enī erat qđ hic nollet accipe · quāꝫ
quod ille posset dare · li° v° de beneficijs glō
Vix ullis humanis ·| Tales sunt qui habent
uirtutes purgati ab omni aspergine passi
onū absterti atqꝫ defecati de quib9 loqt̄
macrobius sup sompnio scipionis glō
Dyogenes ·| De isto dyogene dicit valeri9
tī · de abstinencia et ꝯtinencia · Alexander
nō cognomen in inuicti assecut9 ꝯtinēciā
dyogenis uincē nō potuit ad quē cū ī sole
sedentē accessisꝫ ortaretur · quia ut siqua
sibi p̄stari uellet indicaret · quē admodū
erat in crepidine collocatus sordide ap
pellacionis robuste uir p̄stancie mox in
quit de ceteris interim velim a sole mihi
nō obstes : quib9 uībis illi in mirū ī her

sit simā · alexander dyogenem gradu suo
pellere temptat celeri9 dariū armis ·
uocat aūt valeri9 dyogenem cinicum
· i · caninū ut dicit aug9 de · ci · di · Et hoc
est qđ dicit valeri9 sordide appellacionis
sordida enī appellacio ē hoiem dici cani
num Ideo aūt sic ē noiāt9 ut dicit aug9
de ciui · dei · quia dicebat omnā natura
lia pulchra · et licita · et nō debere hoīeꝫ
de naturalib9 erubescere · Et iō dicebat
uxorem cognoscendam ēē in publico
quia concubit9 uxoris ē licit9 · et gene
rare ē naturale Et iō dicebat stultū ēē
in talibus erubescere ob quam eum dic
tus ē canin9 · quia canes in talibus
nō erubescunt · nō potuit aūt eorꝫ secta
durare ut dicit aug9 de · ciui · dei ibidē
quia contrariatur nature Quō qui sex
Ipām cupiditatem p̄mo ornare debene
quoqꝫ tpe liberandi semꝫ recepto est in
eminnibus ingrati esse gratus Seneca
Nemo enī libenter reddit qđ ī inuitus
debꝫ · et qđ apud ēē semꝫ uult onus in
dicat nō min9 li° vi° · de beneficijs glō
Ipām cupiditatem et ī onus indicat ·| Ille
qui hꝫ onus graue sup se quā cici9 potest
conatur se alleuiare · onus deponendo · et
iō ille qui minime festinat reddē bene
ficiū tenetur indicare beneficiū ēē onus
talis aūt semp est ingrat9 benefactori
quia beneficiū recompēsat nō ut bene
factori ꝓsit au9 ipē ē inuitus debitor
sed ut se ipm̄ liberet a debito qꝫ grande
onus extimant Qz qui multa cupit
pauper est · et ꝓbat exemplo allexan
dri cui tm̄ de erat quātū desiderabat ·
Omnia sapientis sunt nō Seneca
sic quemadmodū alexandri fuerit
cui in litore rubri maris stanti plus
de erat quam inuenat illius ne ea qui
dem erat qui tenebant aūt inserunt cū
in occeano onerū cruentus p̄missi erra
ret · et bella in ignoto mari q̄reret · et
nō satis apparebit in opem esse qui ex
naturales terminos arma ꝓferret · qui
se in profundum inexploratū · et ī inē
sum auditum te ceca prisus īmitteret
Quid inter est qđ eripuit regna qđ
dederit quātū terrarꝫ tributo p̄mit
tui illi de est quātū cupit · li vij · de bñfi9 ·
Omnia sapientis ·| Maxim9 valeri9 glō
tī · de paupertate dicit sic oīa in minꝫ ꝛ
fortune habꝫ · quia nichil ꝯcupiscat eo
quidem certi9 · quo cuncta possidꝫ · quia
diuinū rerū collabi solet bn̄ mentis usur
pacio nullā tristioris fortune recipit
in cursum nisi · de btā uita · Seneca al
loquens stultos dicit Sapiens diuicias
nichil puncit nobis diuicie omnia nos
tamquam aliquis ub etiam possonem
eaꝝ ꝓmiserit assuecatis illis ꝛ herētis

sapiens tñc maxie paupertatem medita
tur cū ī medijs diuicijs consistit et ī eodem
li. dicit diuicie apud sapientē imruz ī
seruitute sūt apud stultū et impio ex hijs
dictis pz q sapiens hz diuicias in seruitu
te et hz eas n̄ desiderando. et hz eas nichil
pmictendo. et isto mō lo aplus Tamquam
nichil hentes et omnia possidentes. glo
Satis apparebat in opem. Tullius in pa
radoxis. si pp cupiditatez pecunie cotidie
posas cotidie decipis erarium pupillos
de pilas socios expolias. sunt ne hec sig
na habundantis et egentis quamdiu te in
opem uidebo diuitem nō te reputabo +
Vult dicē q signū egentis ai et inopis
ē querere et penure illa que homo nō hz
et sic cupiens hrē qd nō hz ondit sibi d
deeē et sic p osequens eē paupem. et io
dixit alexandrum eē paupem. quamuis multa
regna occupauit et multa donauit. et sub
tributo multas terras redigerit. qua
alia desiderabat. adhuc et desiderium eius
erat Inmensum. et cupiditas eius erat
infinita ex quibus cupiditatibus cessis et
infinitis Arguit seneca alexandrum fuisse
pauperem. Quomā sūt sapientis et sa
pientis ē sapiens. prius nichil desiderat Sen
eius omnia sūt. et infra derrideas
licet ingentis spūs res est cū oriente
qz lustrauis aiō quo ecā remota. et sol
licitudinibus inter dusa penetratur cū tot
aīalia tantum pciam rez quas natura be
atissime fudit asperexis ennctere hanc
dei uocem. hec oīa mea sūt. sic fit ut
nichil cupiat. quia nichil ē extra oīa hec
Illius est sapiens. meditacio talis glo
ē q homo mente circueat mundū. et oīa
que in eis sūt. et tunc sapiens ueraciter
dicē pot. omnā hec mea sūt 2m psideraci
onez capli pcedentis in glo q incipit oīa sa
Quo nō racio oīa ul maior prientis sūt
sunt noīa extra naturaz et q melius ī
fuisset auruz sic absondi q̄ inueniri po
Quid isti sūt quid fenus fuisset Sen
et kalendarium et usura sine humane
cupiditatis naturam extra ꝯsita
nomina possum de rerum natura querere q
aurum argentum ne interius nō abscon
derit qd nō illis manus quo detrahi nō
posset pondus in recerit libro eodem glo
kalendarium est. kalendarium ē liber ubi
scribitur tpus mutuate pecunie. et qui plus
tpis pecuniā numerata remanet apd
debitorem tanto plus exhigitur acredi
tore de usura i fenore. que usura et fe
nus sunt contra naturam ut hic dicit
eo q pecuniā nō facit fructū. Item quia
usurarius uendit debitori tpus in quo
nō plus iuris hz q ipē debitor. et ideo
usura et fenus sūt noīa humane cupidi
tatis et sunt contra naturam sequitur

Pondus in recerit ferrum et ē parū inf glo
terram inuenitur argentum nō et aurum
in pfundo terre latet. sz humana temeritas
cum magno pciculo fodendum penetrauit
usqz ad uiscera terre Vide ouidius Iterum est
in uiscere terre effodiuntur opes irritam
ta malorum. Modo dicit seneca qd uellet q
natura manus pondus inposuissz super
aurum et argentum tm̄ ?. et tale qd humana
industria non potuisset penetrare sequitur
Quomā sunt sapientis et nichil deside
O miserum si quem delectat rat Senec
patrimonij sui liber magnus et uas
ta spacia terrarum colenda pinctos ?
in mensi greges rector p prouincias et
regna pascendi. et familia bellicosis nacio
nibus maior. et hedificia puata puata
laxitatem urbium magnarum uicenta. cuz
bene ista q diuicias suas disposuit ac fu
dit cum inspexit supbiūqz fecerit quicqd
hz ei qd cupit comparet paupr ei. li. eo glo
O miserum. Nota hic quāte tunc tpis erant
diuicie romanorum. nam dicit qd familia
alicuius romani erat maior bellicosissimis
nacionibus. ex quo apparet. quod unus ha
bebat multa. et multa milia bouum Vide
de se ipō in li. de bta uita dicit se hrē ult
maxe possiones. et in quadam epistola dic
in alexandria egipti hrē res suas in tm̄
numerum bouum qd memoria nō sufficiebat
cū tm̄ hūerit memoriaz mirabilem ut
pz in plogo li. declamacionum. hēbant ecā
uillas campestres in quibus habitabant
eorum colloni ita magnas qd excedebāt ur
bes. et cū hoc hēbant aīalia p p̄uincias
et regna diffusa. Dicit g seneca de quocūqz
qz magis diuite. qui supra scripta possideat
et cū heat librū patrimonij magnum. q
prius liber nō sufficeret ad scribendum rōes
oium talium uel ideo dicit magnus liber pp
multitudinez usurarum. et pecunie mutuate
et dicit qd si talis ultra cupit quā heat ī
paup est Racionez hmoi dicti V. eo. tt. cū
oīa sūt sapiētis. et in glo q incipit satis appare
Quo nō racio oīa ul maiorum sunt noīa bat
extra naturam. et qd melius fuisset aurū
sic absondi quam inuenire potuisset ī
Aspice quemadmodum in mense hoi Senec
num cupiditates hrent semp et poscat
nō mirabens ibi neminez reddere ubi ne
mo satis accepit. et infra hec acidunt di
uitibus nō ad racionez reuocantibus cur
certi fines sunt. sed ad uiciolum consue
tudinez cuius ī mensium et incomphensi
bile arbitrum est. Cupiditati nichil satis
ē nature satis ē ecā parū li. de consolaci
one ad helbiam Cupiditates hrent glo
Quod tales cupidi semp sint cupidi in
grati V. tt. de audita. c. i. in tex. et glo. et
racionez ingratitudinis inuenies al inue
nies in glo. que incipit non patitur

Animus certi fines sunt) Naturalia desi glo[sa]
deria habent limites finitos et determinatos
quanto scilicet nature necessitas requirit sed desideria
cupiditatis non habent aliquid limitem nec
aliquem terminum et ideo cupidus quanto plus
habet tanto plus cupit De quatuor ge
neribus inquietorum que oriuntur a cupi
ditatibus timidis que non audent quanti
concupiscunt et quod tales sunt cupiditati
bus imperare nec obsequi possunt Senec[a]

Totum vicium in medium protrahendum
est ex quo cognoscet quisque partem suam
sed multum intelliges quanto minus ne
gocii habeas cum fastidio tui quam hii quos ad
professionem speciosam allegatos et sub in
genti titulo laborantes in sua simulacio
ne pudor magis quam voluntas tenet Omnes
in eadem causa sunt et hii qui levitate ve
xantur ac tedio assiduaque mutacione
propositi quibus semper magis placent que
reliquerunt qui marcent et occitantur adi
ce eos qui non aliter quam quibus difficilis sop
nus est versant se et hoc absque illo modo com
ponunt donec quietem lassitudine inveniant
statum vite sue formando sub inde in eo
novissime manent in quo illos non mutan
di odium sed senectus ad novandum pigra de
prehendit adice et illos qui non constancie
vicio parum leves sunt sed inhercie in
vivunt non quam volunt sed quam ceperunt Innu
merabiles deinceps proprietates sunt sed unus
effectus vicii sibi displicere hoc oritur ab
intemperie animi et cupiditatibus timidis aut
parum prosperis ubi aut non audent quanti
concupiscunt aut non concupiscunt aut non conse
cuntur et in spe toti prominent semper insta
biles mobiles que sunt Quod necesse est ac
cidere pendentibus ad vota sua omni vita pen
dent et inhonesta se difficilia docent co
gitant et ubi sine premio labor est torquet
illos irritum dedecus nec dolent prava
sed frustra voluisse Tunc illos et peniten
cia cepti tenet et incipiendi timor sub
repit et illa animi iactacio non invenientis
exitum quia nec imperare cupiditatibus suis
nec obsequi possunt li[bro] de tranquillitate

Cum fastidio tui) Paulinus super scripta glo
Seneca verba ista habebat fastidium sui quod
sui consolando dicit quod aliqui in magnis digni
tatibus constituti habent etiam fastidium sui
et vellent se mutare et alium modum viven
di assumere sed dimictunt propter verecundiam
ita quod pudor tenet eos ligatos ad modum
et condicionem vite prefate et preter istos quos
hic notavit ponit quatuor genera hominum
qui habent fastidium sui et ideo sunt inquieti
et vellent mutare modum vivendi Primi
sunt leves et mutabiles qui hodie non sunt
unum et cras aliud et in nullo sunt firmi et
postea revertuntur ad aliud quod reliquerant
Alii sunt ociosi qui marcent et occitantur
et in nullo se occupant et ocium suum
est eis tediosum et penosum Tercii sunt
qui non tenent unum modum vite postea
alium et sic mutando se de bono in aliud
novissime resident non in eo quod placet
eis sed in eo in quo pervenerunt ex lassitu
dine aliorum modorum vivendi et aliqui sunt
senes non mutant se quia senectus est
pigra ad mutandum modum vivendi non
tamen quod ille modus ei placeat et is
tos assimilat volentibus et non poten
tibus capere sompnum quia quiescunt in uno
latere ex lassitudine alterius lateris Quarti
sunt qui vivunt sicut vivere inceperunt
non quod ille modus vivendi eis placeat
sed nesciunt recedere et consuetudine prete
rite vite omnia ista concupiscunt pra
va de quarum concupiscencia non erubescunt
sed bonum verecundantur quod concupita non
consequuntur et omnes sibi met displicent
et habent fastidium sui et suis cupiditatibus
non audent imperare nec sciunt obedire

Quod cupiditates debemus reprimere ne
desiderant impossibilia nec difficillima
et tamen eis assignemus ultra que non ex

Non sunt cupiditates in arduum Senec[a]
longinquum mictende sed in vicinum il
lis egredi permictamus qui inclusi ex toto
non paciuntur relictis hiis que aut
difficulter prestantur prope posita spei nostre allu
dencia sequamur et infra Nichil eque
nos ab hiis cum fluctibus vendicavit quam
semper aliquem incrementis finem figere
nec fortune arbitrium desinendi dare sed
se ipsos multo quidem citra exempla con
tentur consistere Sic et aliquas cupidi
tates animi acuent et finite non in immen
sum incertumque producerent li[bro] eodem

In vicinum illis) Quod homo est in aliquo glo
statu dimisso non potest bonum contentari in eo
non debet propter ea cupere magna et excelsa sed
premictit Seneca quod cupiditates suas per
mictit aggredi in vicinum hoc est quod de
sideret aliquid medium ultra condicionem
in qua est et quod illud quod desiderat sit
facilis finalis assecucionis et firmiter
in animo suo proponat quod illo assecuto sistet et
cupiditates suas non patietur ultra pro
cedere et hoc faciendo est substrahere
se a fluctibus qui animum inquietant et
semper volunt novum incrementum sed
ad cepto uno statu volunt ascendere ad
alciorem sed restringendo se et finem
sue cupiditatis assignando est substrahere
se a dominio fortune ut non desinat ubi
fortuna vult sed ubi ordinatum deside
rium querit Quod in omni eo quod habere
cupimus sit cupiditatibus detrahendum

Si vis inquit Pitoclem epycuri
am divitem facere non pecunie a Senec[a]
diciendum sed cupiditatibus detrahendum est

Et apcior ista sniā ē quam ut interp̄tandi
sit et dilacior quā ut admiranda · hoc v
nuz te admoneo ne istud existimet tanti
de diuicijs dcī̄ Quocūqz transtuleris idē
potīt Si uis fitoclem honestū facē nō
honorib9 adiciendū est sed cupiditatib9
detrahendū · si uis fitoclem esse imp̄pe
tua voluptate nō voluptatibus adiciē
duz est sed cupiditatib9 detrahendū est
Si uis fitoclem senem facere et imple
re uita nō ānis adiciendū ē s3 cupidita
tib9 detrahendū ē · has uoces nō ē qd̄
epicuri eē iudices publice sunt Quod
fieri in senatu solet faciendū · ego quoqz
in philā existimo cū sensit aliquis quod
expte michi placeat iubeo illū diuidē
sniam · et sequor pro eo libencius epicuri
dcā egregia commemoro ut isti qui ad
illa confugiunt spe mala inducti · qui
uelamenta ipā maioz suoz vitiuros
se existimant · pbent quoqz 'erit hone
te eē uiuendū Cum audierint istū au
dient istic ortulos · et inscriptus ortulis
hospes · hic bene manebis hic summū
bonū uoluptas est paratus erit istius
domicilij custos hospitalis humanus teqz
polenta aquam ministrabit · et dicat hoc
Quid bene acceptus es nō irritat in
quit hij hortuli famē s3 extinguit nec
maiorem ipīs pociōnib9 sitim faci
ūt sed naturali et gratuito remedio se
dant in hac uoluptate consenui de
hijs tecū desiderijs loquor que conso
lacionē nō recipiunt quib9 dandū est
aliquid ut desinant · nam de illis extor
dinarijs que licet differre licet casti
gare et opprimere · hoc unū commone fa
ciam ista uoluptas nō naturalis ē nō
necessaria · huic nichil debes sicut im
pendis uoluptarū est Venter p̄cep
ta nō audit poposcit · appellat non est
tamē molestus creditur pro dimittitur
si mō das illi quod debes nō quod po
tes li · iij · epla xxi · Ad cupidius agē
di nō paciuntur studia nec ocium v̄ · tc̄ ·
de ocio · ca · odio Item qui aliquid de
bent cupiditates suas pbare ordinare v̄ ·
tc̄ · de loqui · ca · i · Item qn̄ immensum
exit cupiditas que naturalem modū
transilit v̄ · tc̄ · de animo ca · i · Item qm̄
nullū malū peius h3 cupiditas quā
quod ingrata est et qualiter cupiditas
est instabilis · quō eciam se habeant cu
piditas · et ambicio v̄ · tc̄ · de auaricia
ca · iij · Item quō quidā ut uincerent
hostem cupiditate sunt uicti v̄ · tc̄ · de
uicio ca · i · Item quō cupiditas discen
di sit dirigenda v̄ · tc̄ · et ca · de audire
Item qualiter sit cupiditatib9 detrahen
dum nō pecunie nō honorib9 nō uolu
ptatib9 adiciendū v̄ · tc̄ · de cupid' c · i ·

Item qualiter in cupido glīe iuuenilia in
genia fecerit contempnere ardua v̄ · tc̄ · de
felicitate ca · i · Item nō cupiditas nos
nō timor pellit in agitati terroribus in
corrupti uoluptatib9 nec mortē nec o
rrebimus nec v̄ · tc̄ · de libertate ca · ij ·
Item de cupiditate naturali et secta v̄ · tc̄ ·
de paupertate ca · iij · Item dulce ē cupidita
tes fatigasse ac reliquisse v̄ · tc̄ · de senec
tute ca · i · Item quid pdest impetus re
p̄ssisse · et habere cupiditates nisi ui ptate
s3 ignores circūstancias actionis v̄ · tc̄ ·
de philā ca · vi · Item qualiter nr̄a ceca cu
piditas in nocitura semp nūq̄ saciatura
p̄capitur requirere tc̄ · de noce ca · ij ·
Cupiditatib9 detrahendū) Istam sen glo
tenciam epycuri seneca dicat hic adeo
eē claram qd̄ nō indiget ~~eē~~ interp̄tacio
nem s3 qd̄ reprimendo cupiditates homo
sit diues · et non acquirendo · et multipli
cando pecunias Idem dicit maxi9 ualeri9
tc̄ · de abstinencia · et continencia loquens de
fabricio ubi dicit sic · sine pecunia habūde
prediues erat et locupletem illū faciebat
nō multa possidere sed moderata deside
re Idem sentit tullius qui loquens cont̄
crassum cuius snīa erat qd̄ nō erat diues +
cuius nisi suis diuicijs posset alere exercitū
Mea opiōne diues ē cui quātulūcūqz ē sa
tis est Exquib9 liberi p3 snīa epicurij qd̄ ad
faciendū diuitem fitoclem · qui erat regie
potencie minister nō erat facultatib9 adici
endum · s3 cupiditatib9 detrahendū · et
hanc sniam extendit clare Seneca ad
honores · et ad annos · et posset ad multa alia
extendi p̄ter uoluptates · de quib9 eciā lo
seneca · in quib9 quib9 ad consequendū
desiderata semp ē cupiditatib9 detrahēdū
Et dicit ulti9 qd̄ dicta bona epicurij nō
debent existimari ex auctoris eē ueacio
nis sed debent eē publica · i · ad publicā
utilitatem relata · quia a quocūqz dicta sit
bona debent referre ad publicū comodū
de hoc v̄ · tc̄ · de auctore · c · i · in glo · q̄ inci
pit quare ab epicuro ubi multa repies de pōio
Cum censuit aliquis) Consuetudo tal' glo
erat in senatu · q' qn̄ aliquis censuerat ul'
p̄posuerat aliqua eē qui post eum loqueba
tur · et aliqua ex dictis eius acceptaret · et a
liqua nō iubebat sedius p̄mo diuidē sniā
hoc ē dicē q' distingueret dicta sua in ptes
et tūc sedius subiugebat · de sentencijs p̄mo
loquentis · consencio secū in hoc · et in hoc
malijs autē dissencio Iste modo placet
senece · et uult qd̄ obseruetur in philā · et ipē
hoc obseruat in sentencijs epicurij sibi pla
centes acceptat · et ad publicam utilitatē
assumit · et reliqua in quib9 dissentit et re
probat **Sepe male inducti)** homines illi9 glo
etatis · qui nolebant inhoneste uiuere ad
uelamentū suaz turpitudinū assumebat

auctoritatem epicuri dicentis ipsum ponere
felicitatem in voluptatibus. Seneca autem
ad refrenandum eos ex dictis epicuri ostendit
honeste et sobrie et temperate esse vivendum
et ideo libenter dicta epicuri quam aliorum assumit.
Sunt etiam alie cause quare ex dictis eius
dem loquens allegat. De hoc vide titulo de auc
tore c. i. in glosa que incipit quare ab epicuro
Audient isti contulos. Doctrina epicuri glosa
ut beatus Jeronimus dicit libro contra Jovinianum
est plena olerubus et herbis. Qui enim homo
assumit cibaria multa arte preparata et pa
latum alliciencia recepit plus quam possit
digerere et postea impeditur armonia magis
tris et impeditur delectacio. Sed qui homo co
medit panem et herbas non assumit plus
quam possit digerere et conservatur armonia
magistris et sanitas continuatur postea
delectacio. Igitur doctrina epicuri habet polentam
et herbas pro cibo et pro potu habet aquam in
comedendo habet humanitatem et suavitatem
et in hoc dicit consistere summum bonum et su
mmam voluptatem quia tales cibi non ir
ritant famem sed eam cum delectacione se
dant et talis potus sitim cum delectacione
extinguit. Et ista sunt desideria naturalia
et necessaria scilicet fames et sitis quibus desideri
is satis faciendum est quia venter precep
ta non audit. Hoc est dicere quando homo famescit
cibandus est. Et dicit quod venter non est mo
lestus creditor quia cum modico et simplici
cibo potest homo sibi satis facere dato sibi quod
est sibi debitum non quod potest. Possum enim homo
sibi dare dare multa cibaria et delicata quod
non est faciendum sed solum suum debitum sol
vendum alias poscit appellat hoc non contentus
nisi habeat debitum suum. Desideria autem que non
sunt naturalia nec necessaria possunt differri
et castigari et finaliter non est satisfaciendum
et hoc est quod dicit hinc nichil debes quasi
dicat desideriis naturalibus ut fame et si
ti homo est debitor et ideo debet cito debi
tum solvere eis subveniendo cupiditatibus
autem nunquam debet subvenire quia eis non sunt debitores

Culcitra

Que culcitra moraliter
sit laudanda et qua Sene
ca utebatur et multa alia ad mores pertinentia

Laudare solebat culcitram tradit Seneca
Lcram athalus que resistere corpori
Tali utor etiam senex in qua vestigium ap
parere non possit. Hoc retuli ut probarem
tibi quam vehementes habent tirunculi
impetus suos ad optima queque si quis
exhortaretur illos si quis impediret. Sed a
liquid preceptorum nostro vicio peccatur qui nos do
cent disputare non vivere aliquid discen
tium qui propositum afferunt ad preceptores
suos non animum excolendi sed ingenium.
Itaque que philosophia fuit facta filologia. Mul
tum ad rem pertinet quo proposito ad quamque
rem accedas qui grammaticus futurus vigi

lium scrutator non hoc quod legit illud
egregium fugit irreparabile tempus vigi
landum est nisi properamus relinquimur agit
nos agiturque velox dies inscii rapi
mur omnia in futurum disponimus et inter
precipicia lenti sumus. Libro xx epistola c vii.
Quali culcitra Seneca utebatur quia
illa in qua vestigium apparere non posset.
Vide titulo et capitulo de culcitra. Sequitur glosa

Quam vehementes. Tyro dicitur qui primo
arma induit et qui de novo sermone
in senatu facit. Hic autem tirunculi dicun
tur qui de novo veniunt ad scolas qui
habent impetus et desideria vehemen
cia ad omnia bona et maxime ad precipua si
habent magistros qui illos ad optima hor
tarentur. Et quod non veniat ad illa optima
contingit ex duabus causis. Una causa
est ex parte magistrorum qui optima eis non
ostendunt scilicet moralia sed ostendunt eis que ad
verba pertinent et non ad vitam et docent
eos disputare et non docent eos bene vi
vere. Ex parte autem addiscencium peccatur
quia venerunt cum proposito exercitandi
ingenium et non animum id est habent propositum
addiscendi ut disputando appareant
docti et excellentes et non habent pro
positum ut discant honeste vivere. Et
ideo philosophia que olim erat amor sapiencie ad
bene vivendum facta est philologia id est amor ver
borum ad garrulandum disputandum. Et
probat per hoc quod grammatici attendentes
ad virgilium legunt ibidem irreparabile
tempus in quo verbo considerant sillabas
et pedes metri et vanitatem lectoris et ipsi deberent conside
rare utilitatem sine et conari quod tempus
non perderent quia velocitas diei et tempo
ris fugit et nos secum ducit continue
auferendo de vita nostra et non perpendimus
quasi sumus inscii et ignorantes quod tem
poris velocitas nos secum rapit et cum de
beremus conari non perdere tempora irrepa
rabilia occupando ipsum in bonis operacio
nibus et nos de perdicione temporis non curan
tes cogitaciones nostras in futurum ostendimus
dicentes beneficia temporis suo et iter
precipicia labentis temporis et velociter curren
tis sumus lenti nichil faciendo in presenti
sed omnia in futurum differendo et hoc ma
xime contingit addiscentibus propter propositum
quod habent apparendi et non bene vivendi.

Cura

Penitentum ac diligenti cura
circa vicia vide titulo de vicio capitulo i

Item quod habenda sit corporis nostri di
ligens cura prout tamen racio exhigit
vide titulo de corpore c. i. Item quod curam
nostri nobis natura mandavit vide titulo de
affectu capitulo i. Item cure deditos multa
sequantur incomoda vide titulo de animo capitulo ii.
Item qualiter si omnia preter curam mei facio

ante omnia est mei cura v. ti. de natā ca
i. Item quō manent cūcta nō q2 etna
sunt sed quia diffinduntur cura regen
tis v. ti. de tempore ca. ij Item quō sim
plex sit cura recti multiplex vero pravi
Require tractatū de isto capitulo vj

Debitor

Ponit casus in quibus homo non est debitor

Nemo libenter debet debitus q̄ recepit quod non accepit sed extorsit. Seneca et infra sibi quisquā debet quod anesciente accepit et infra Multa sunt que oportet accipe nec debere li. i. de beneficijs Sed extorsit] Quādo glo aliquis multis precibus et cum magna instancia impetravit beneficiū ab eo qui male libenter concessit nō tenetur tale beneficiū sic extortum. extortū enim magis debet dici quam impetratū recompensare beneficiānti. quia sibi non est debitor. primū quia animū nō habuit ad libere concedendū Secūdo quia instantes et frequētate preces succedūt loco preci. et qui sic rō recipit nō gratis sed precio interveniente emit Vnde apuleus dicit nō paruo precio emit. quia precatur nec modicū accipit qui rogat Alius casus est qd homo recipit beneficiū et nō tenet beneficianti quō. s. ipē beneficians ignorat qd fecerit ignorancia. i. excludit voluntatē ut pz ij. ethi. nulla enim res eadem est ignorata et volita Et iō que nescienter et ignoranter pferunt nobis nō obligatur. et dicit Seneca qd multi casus pūt contingere in quibus recipientes nō obligantur dantibus Quod cum maiori diligencia debet eligi beneficians quā creditor. et assignantur cause Seneca

Maiore delectu querendus ē cui debeamus quam cui prestemus. nā ut nō sequantur nulla incomoda sequuntur aut plurima. grave tormētū est debere cui nolis cōn iocūdissimū ab eo accepisse beneficiū quem amare eciam post iniuriam possis et infra Eligendus est a quo beneficiū accipiam et quidem diligencius querēdus beneficij quā pecunie creditor huic enim reddendū est quātū accepi et si reddidi solutus sum ac liber At illi plus solvēdum ē. et nichilominus relata gracia coheremus debeo enim cū reddidi rursus incipere libro scdo de beneficijs glosa Maiore delectu] Delectus idem ē qd delectio Vult dicē qd cū maiore electōe et cū diligenciori cura debet assumi beneficians quā creditor eē obligatū ex beneficio hoī infami et scelerato ē magna verecundia. sed nō sit eē obligatū creditori et ē magna iocunditas recepisse beneficiū ab hoīe magni status et excellentis virtutis. q̄ eciā homo tenetur diligere post iniuriam. eo qd virtutes in omni hoīe sunt diligibiles et maxīe in beneficiante. et quia qd beneficiū recompensat iniuriam Aliam racionē assignat. quia devanti nō sufficiat reddere. quātū homo accipit sed obligatur ad plus Vnde ar. iiij ethi. oz refamulari ei qui graciam fecit in rursus incipe Vidz quia esto qd homo adeqt quātitatem beneficij in se collati nō adequat cū graciam illius qui gratis beneficiū gratis contulit Et pp hoc dicit ar. rursus incipere Et hoc est qd dicit Seneca debeo cum reddidi rursus incipe creditori aut sufficiat tm̄ reddere quātū mutuavit qd reddendo obligatus sum ?

Quod vis et metus excludunt electionē et q̄ oz ad hoc ut beneficiū libertas voluntas. ex pte dantis et ex pte recipientis

Cum eligendū dico debeas vim Seneca maiorem et metū excipio quibus adhibitis electio perit Quoniam liberū ē tibi si arbitriū tuū ē utrū velis an non apud te ipē ppendis sic necitas tollit arbitriū Scies te nō accipere sz parere Nemo id accipiendo obligatur qd illi repudiare nō licuit Quoniam ut meus sciā an velim effice ut possim nolle Vitam tū tibi dedit. nemo refert quid sit qd datur nisi avolente volenti detur Servasti me nō ideo servator es libro eodem Seneca glo Vim maiorem et metū] Vis et metus excludunt voluntatem nō enī dicit eē voluntariū qd ē violentū et illud p quod ad metū sumus inducti. et oēs contractus p violenciam et metū facti dirimuntur Quoniam tn̄ sit metus cadens in virum constantem ut pz in decretalibus de hijs. qui in metū sua causa fiunt Et iō qū Seneca dicit in p̄cedenti ca. qd debemus cū magna diligencia eligere beneficiantē dz intelligi qd ista electio fiat libere sine metu et sine violencia. nam ubi ē metus et violencia nō est libertas arbitrij Et iō si casus talis accidat. qd violencia et metu maioris mali ī metus recipiā beneficiū et beneficio recepto nō obligor. quia repudiare me nō licuit sine periculo. Et iō concludit qd ad hoc qd sit beneficiū obligatoriū requiritur voluntas ex pte dantis et libertas ex pte recipientis. et hoc ē qd dicē nō refert quid sit qd datur nisi avolente volenti detur Servasti me] Ille qui glo cum iniuria induxit me ad talem condicionē et statū qd necē hēo petere vitā si ille michi donat et amore servat non ē servator nisi pprie dicitur dare vitam qui nō interficit de hoc v. ti. de beneficiō ca. disputanti de oc. bruto Ponit in quibus casibus recipiens nō tenet beneficianti ad compensare

Coloni sinz nō tenet q̄uis tabellis
manentibꝰ · qui segetem eius ꝑcalca
uit · qui succendit arbusta · nō quia
receperit qd' pepigerat · sꝫ quia ne recipe
ret effecit sic debitori suo · creditor sepe
dampnatur ubi plus ex alia causa abst
ulit quā ex credito petit Non tm̄ inter
debitorem et creditorem iudex sedet · et
infra Ex tractacione facta debitor discedes
qui creditor veneras · inter beneficia qꝫ
et iniurias racio confertur et infra de
disti beneficiū in iniuriam · postea fecisti
et beneficio g̃ debet · et iniurie ulcio Nō
ego illi debeo grām ne illi michi penā
alt' ab alto absoluitur et c̄ · sepe benefica
manet · nec debetur si secuta ē tandem
beneficia pnā si miserū se dixit qd' de
dixissꝫ · si cum daret suspiravit vultū ab
duxit p dere se credit nō donare · si sua
causa aut certe nō mea dedit si nō de
sijt insultare gloriari · et ubiqꝫ et iacta
re · et acerbū inimicꝰ sīui facit beneficiū
sīui manet · q̄uis nō debeatur et infra
plato cum flumen naue transissꝫ · nec
ab illo q̄ q̄ portitor exhegissꝫ honori
hoc suo datū credens dixit positū esse
illi apud platonē officiū deinde paulo
post cum aliū atqꝫ aliū gratis eadem
transueret sedulitate negavit iam illi
apud platonē positū officiū · nam ut
debeam tibi aliquid pro eo qd' p̄stas de
bes michi non tm̄ p̄stare sꝫ tamq̄ m
nō pot ob id quēquā appellare quod sp
argis in ꝑplm et infra Si pnceps ciui
tatem dederit omnibus gallis si immu
nitatē yspanis nichil hoc noīe debebūt
et infra · Debebūt nō tamq̄ ꝑprīū bene
ficiū · sꝫ tamq̄ publice partū et infra
Nolunt michi ꝑp̄e ciuitatē dare nec ī me
direxit animū Itaqꝫ quia ei debebam et
infra · pmū ei cogitavit gallis omībꝰ
ꝑdesse tam enī gallus · et me etiam
si nō mea publica tm̄ nota cōphendit
deinde quoqꝫ ego illi nō tamq̄ ꝑprīū de
beo sed commune unus ex ꝑplo nō tamq̄
pro me solvam sed tamq̄ patria con
feram li · vi · de beneficijs Cum idem hō
dedit beneficiū et postea facit iniuriā
utrū recipiens utrūqꝫ teneatur recon
pensare beneficiū ꝟ · tt̄ · de būficio c · qui id hō
Coloni sinū ponit casus in quibꝰ glo
debitor absqꝫ hoc qd' solverit de obligatur
a debito · pmꝰ casus ē qui colonꝰ a suo
patrono recipit maius dampnū vel equa
le quā fuerat p̄ciū locacionis in quo
suo patrono locanti obligatur Unde c
esto qd' p̄ciū convencionis nō solverit
ꝑp dampnū receptū de obligatus ē nec
solvere tenetur Scdm casū ponit qui debi
tor lesus ē a creditore tantidem vel plus
quā fuerat creditū · c · tantidem de obli
gatus est debitor · si plus lesus ē debi
tor in eo qd' plus lesit debitori obligat'
Et hoc est qd' dicit debitor addiscere qui
creditor veneras · creditor enī debebat
recipe · sed ꝑp maius dampnū illatum
tenetur suo debitori satisfacere · p̄dictos
casus adaptat ad beneficiantē et bene
ficiatū Et dicit qd' iudex nō sedet tm̄ i
ter debitorem et creditorē Vult dicere
qd' de ista recompensacione de qua dcm̄ ē
ꝑp dampnū illatū · c · nō dꝫ fieri solū
ꝑp inter creditorē et debitorem · sed
eciā dꝫ fieri int' beneficiantē et benefi
ciatū · et iō qui dedit beneficiū · et pos
tea maiorem vel equalem facit iniuriā
debitorē · et būficiatū suū liberavit a
debito repetendi būficiū Ponit etiam
alios casus in quibꝰ recipiens benefi'
ꝑp culpam dantis ē de obligatus a suo
beneficiante Vidꝫ qui in dando vultū
tristem facit Et hoc est qd' dicit vultū
abduxit si suspiravit · que signa nō
libenter dantis si qū donavit nō hūit
intencionē ut ei ꝑdessꝫ · sꝫ ut sibi et
intuitu sue ꝑp̄ie utilitatis vel saltem
nō ꝑp meram utilitatem · et iste sunt
culpe beneficiantis · et in actu ipo dona
di · post donacionē aut si convictat cul
pam dicendo · ego nō donavi · sed domi
ipiū ꝑdidi · vel post donū penitet eū
donasse · vel si insultavit · et hinc inde
narravit in verecundia recipientis
In hijs casibꝰ et similibꝰ beneficiatꝰ
nō obligatur beneficianti de hoc repe
ries tt̄ · de beneficijs ca · ij · et ca · alijs in
Plato cū flumen Casus ē talis Credit glo
Imperator romanoꝝ fecit omēs gal
los cives romanos et omibꝰ yspanis
dedit immunitatem · utrumqꝫ autem
maximū beneficiū erat tūc tpis · et fa
cere cives romanos et eximere et
reddere immunes a tributis Modo que
ritur utrū pro isto būficio · quilꝫ gallꝰ
et qlꝫ yspanus p̄ticulariter obligetur
Imperatori et arguit seneca qd' nō Nul
lus obligatur p̄ticulariter pro eo qd' im
pensū est generalr̄ omibus · sed bene
ficiū civilitatis et exempcionis inpen
sū ē gallis et yspanis gen̄alr̄ g' nullꝰ
gallus vel yspanus obligat' p̄ticulariter
Et hoc est quod dicit nō pot ob id quē
quā appellare qd' spargis in ꝑplm · et ad
confirmacionē istius dicti introdu
cit auctorem platonis qui cū naue flu
men transissꝫ · et vector nichil ab eo nō
luissꝫ ꝑ paulo reputassꝫ alis reputavit
si ex illo beneficio obligatū naute · et
ideo dicit apud platonē illud benefim
ē positū · sed postea ꝑpendens q' naute
omēs transferebat gratis · dixit būficiū
apud se positū nō reputavit se obligatū

de obsequio qd in omnibus generalr exhibebatur Soluc qd in talib9 beneficiis omnib9 si beneficiamus pticulariter in aliquē locuhū direxit· ille de cui beneficio ptcularit obligatur Cū autē soli generali nota q omnes cōprehendit illū nō magis q alios considerauit Et in eo casu qui nō ē ptcularit· sed in generali nē de gnali bñficio cū aliis cōprehensus nō tenetur beneficianti tanq de singulari bñficio· sz tanq de gnali generalit cū aliis ē obligatus Et hoc ē qd dicit tanq ppriū debeo sz amē nimus exemplo nō tanquā pro me solnam sed tanquam pro patria cōferami

Deliberare

Quō sit deliberādū ad recipiēdū aliqē i aicitiā

Quomodo omnia sunt deliberanda cū amico sed de amico patet R· tt· de amicicia vel amico c· ij· Item qd omnes peccamus idō quia de patribus inte deliberamus de tota aut uita nemo deliberat R· tt· de consilio ·c· iij· Item quō cū rex natura deliberandū ē R· tt· de actione · ca· ij· Item diu deliberandū an aliquis in amicicia sit tibi recipiendū Require tt· de amicicia · ca· ij

Delicie

Notat et multa mala que inducūt delicie· et ideo melius est durius et asperius educari Seneca

Fugite delicias fugite eneruatā felicitatem qua animi permadescūt· et nisi aliquid interuenit qui humane sortis admoneat· ul ut ppetua ebrietate sopiti sunt quē specularia semp aflatu uendicauerūt cuius pedes inter fomenta subinde mutata tepuerūt cuius cenaciones subditus et circūfusus parietib9 calor tēperauit huc leuis aura nō sine periculo stringent nō cum oīa q excesserūt modū nocēt periculosissima felicitate intemperancia ē morū celebriū i varias mentes ymagines euocat multū inter fl'm et uerū medie caliginis fundit et infra Maluit mecū tima in castris sine heat q in deliciis li· ij· de prouidencia Sequitur glosa

Aneruatā felicitatē] felicitatē eneruatam uocat hic psperitatem sine puncione cuiusciqz aduersitatis· quā idō uocat eneruatā· quia debilitat et eneruat uires corporis et aīe Et hoc ē qd dicat q cū permanescūt· i· humectant· resoluunt et debilescūt· talem animū eciā minima aduersitas psternit Et hoc ē hoc ē qd dic huc leuis aura nō sine periculo stringet leuem auram uocat modicū uentū· q corp9 deliciis educatū statim offendit quia tale corp9 oīa que modū excedūt hoc ē nimius calor ul nimiū frigus ledūt· et idō periculosissimā eē intēperanciā felicitatis· i· nimiā psperitatis et idō cōcludit qd melius ē q fortuna nos heat in castris quam in deliciis· et hoc dicē melius ē educari aspere qd fit in castris· nam tūc temporis milites cibo parco utebant· et rusticus et lectus erat huiūsi sicut refert titulimius de anibale q militari sagulo quo optimū dormiebat· delicie aut cōtinuate sopiūt animū ebrietate cōtinua· hoc ē extingūt in hoiē noticiā sue cōdicionis nisi aduersitas interuenit que hoiē deliciosū in noticiam sue fragilitatis et humane calamitatis inducant· et inquib9 sint iste delicie specificat quātū ad quedā ut in hyeme hrē fenestras uitreas· ita q nō senciat uentus nec intrat frigus· Et hoc ē qd dicit· quā specularia semp aflatu uendicauerūt· et delicie sunt hrē pannos calidos ad pedes in hyeme· et mutare eos quousqz pedes calefiant· ita q deficiente calore in pannis· alii panni magis calidi adhibeantur· quousqz pedes sint calefacti Et hoc ē qd dicit cuius pedes int fomenta subinde mutate tepuerūt· Aliud eē malū deliciarū ponit qd faciūt hoiē deliciosū in desideriis fluctuandū· ponēdo se i uariis statib9 et cōdicionib9· modo in statu matrimoniali· modo edificat palacia postea ordināt bella· inde conserit uiridaria Et hoc ē qd dicit· modo morū celebriū in uarias mentes ymagines euocat· et sic nō decernūt inter fl'm et uerū· quia caligo a deliciis i ducta impedit iudiciū in quo consistit uā felicitas· Nam alit extimat q sit· ut pz cuise· i fiē

Reprehendit et sollicitudines capillorū et modulaciones cantorū qui eciam digitis concrepant et ineptias illorū qui senescere simulant quid faciant· et quid doceri nolūt qū cenare quō dormire debeant Seneca

Quomodo irascuntur tonsori si paulo neglegencior fuit tanq virū tonderet quō excandescunt si quid ex iuba sua decisum est· si quid ex ordine iacuit nisi oīa suos in anulos reciderint et infra Quid illi in componendis audiendis audiendis discendis canticis opati sūt dū uocem cuius rectū cursū natura et optimū et simplicissimū fecit inflexi modulacionis inhertissime torquet quorū digiti aliqd inter se carmen metientes semp sonant· quorū cū ad res serias eciā sepe tristes adhibite sūt· exauditur tacita modulacio et infra Nec illos quidē int ambiciosos numerauit qui sella se et letica huc et illuc ferūt· et ad gestacione suarū qū deserē illas nō liceat· horas decurrūt quos qū lauari debeant· quō noctare qū cenare alius admoneat· et usqz eo in ymo delicati cū languore soluūtur· et pse scire nō pūt an exorierant audita quēadmo exdelicatis si mō delicie nocendi sūt uitaz et con

suetudinem humanam dediscere cum ex balneo
inter manus elatus et in sella positus esse
dixisse interrogando Jam sedeo hunc tu
ignorantem an sedeat putas scire an vi-
vat aut videat et infra Multarum quidem
rerum oblivionem senciunt sed multarum et i-
meneiuntur quedam vicia illas qui argumen-
ta felicitatis delectant nimis humilis et
contempti hominis esse videtur scire quod faciat li
Tamquam virum condecet. homines Crebrenitate
deliciosi nolunt vivere delicate sicut per glo
nelle. et sicut puelle totum conatum ponit
ad ordinandum. et comendum se ad capillos
manullos dirigendum. ita quod appareat in
eis crispitudo. et omnes pili et capilli sint
in suo ordine cum magna diligencia dispo-
siti ita deliciosi qui sunt mulieres irascuntur
tonsori si eos in tondendo non habeant mag-
nam diligenciam. que tamen diligencia non
habetur in tondendo viris. Viri enim et qui
animum virilem habent non multum curant
qui tondeantur. mulieres autem multum cu-
rant. eciam isti deliciosi Et ideo ira sequuntur
tonsori si tondeat eos sicut viros .i. negligen-
ter et sine cura. quia revera isti non sunt
viri qui habent animum muliebrem et cu-
rant de annulatura capillorum sequitur glo
Discendis canticis opera sunt) Cantus vi-
rilis debet esse simplex et rectus. sed delica-
osi blicantis et notas extenuant et gratuli-
zant et inflectunt modulaciones muli-
briter et sic cantando tangunt notas in
iuncturis digitorum qui ipsi digiti cantent
Et hoc est mentiri quia revera digiti non
cantant. et homines. et sic assuefacti qui sunt
in rebus seriosis non discedunt a pristina con-
suetudine tangendi notas in digitis cum
rebus seriosis non possunt esse sine tristicia glo
Alius admonet) delicie tantum ignoraci-
am inducunt ut faciant hominem dediscere con-
dicionem humanam Et ponit exemplum quod quidam fa-
ciunt se gestari in lectica vel in sella super
equum petunt. quantum processerit quasi ignorent
inierint. et petunt que hora sit. et petunt
si est hora cenandi. vel si est hora dormiendo
vel si est hora descendendi de equo vel de
lectica. in quibus omnibus et similibus oportet quod
doceantur Et de quodam refert exeunte
de balneo cum positus esset in sella petunt
petiit ut sederet cum istum in vehitur di-
dicens eum ignorabat utrum sederet hunc ig-
norabat utrum vivet. dicit tamen quod hic deli-
ciosi quos hic vocat ambiciosos frequenter
pretendunt se ignorare illa que sciunt. quasi
sit signum excellentis felicitatis ignorare
quid faciant. nam scire quid homo faci-
at credunt pertinere ad artifices et ad scrip-
tores et ad pauperes. ad dominos autem ignora-
re quid faciant. sed ministeriorum debet re-
monere quid faciant. et quid facere debeant
Quod homo deliciosis rebus minimus of-
fenditur et quod talis non potest conferre
convictum nec famem nec sitim Seneca
Sordidis minimus quia rebus non fa-
cile exacerbemur parum agilis
est puer aut tepidior aqua potui at
turbatur thorus aut mensa neglige-
cius posita ad ista concitari insania
est eger et infelicis sollicitudinis est que
levis aura contraxit Infecti sunt oculi
quos candida vestis perturbat dissolutus
est deliciis cuius latus alieno dolore con-
doluit Mindiridem ferunt fuisse et in
bari civitate qui cum vidisset fodientem
et alteri rastrum allevantem lassum
se fieri questus vetuit illud opus in con-
spectu suo facere bilem habere sepius questus
est quod folius rose duplicatis incubuisset
Vbi animum simul et corpus volupta-
tes corrupere nichil tollerabile videtur
non quia dura sed quia molles patimur
Quid enim cur tussis aut alicuius ster-
nutamentum aut musca parum curiose
fugata in rabiem agat aut adversatus
calix. aut clavis negligentis manibus
elapsa feret iste equo animo civile convici-
um. et ingesta concione curia ne ma-
le dicta cuius aures tracti subsellii stri-
dor offendit perpetietur hic famem et esti-
ne expedicionis sitim qui pro male di-
luenti vinum irascitur li. de ii. de Ira
de deliciis eborum v. ti. de gula. ca. non
est vere Item quod delicie querunt mutacio-
nem et tandem est vita eis fastidio
Require ti. de diuturnitate ca. primum
Non facile exacerbemur alias exacerbemur glo
Exacerbare est inpacienter ferre Nos autem
pacienter debemus ferre dura et aspera
et multo fortius levia et minima Que
autem sunt ista minima specificat videlicet si
servitor quem hic vocat puerum non sit ce-
ler et expeditus sed sit tardus. si aqua sit
non mensurate tepiditatis quali indiget
in frigiditate si lectus negligenter sit
paratus et mensa non decenter posita
in quibus omnibus inpacienter se habere est
hominis insani et non infirmi Nam sicut
est infirmum corpus quod leditur a parvo
nocumento Ita est infirmus animus qui leditur a
parva re Et hoc est quod dicit Eger et infelicis
sollicitudinis est qui levis aura contraxit
probat autem aliud exemplum infirmitatem animi
talium. quia oculi infirmi ostenduntur a
veste candida ita isti ad modicam re. De
Mindiride refert duo videlicet quod cum vidisset
fossorem fortiter fodientem illius labo-
ris fatigatus fuit et inhibuit quod amp-
lius in conspectu suo non laboraret Similiter
refert quod eius colera quam hic appellat
bilem fuit valde accensa. et fuit valde con-
questus quod super folia rosarum duplicata ia-
cuisset. fuit enim lesus in lateribus eo quod non

fiunt pullitas mistrato quia folia duplica
ta eminenciora erant nō duplicatis glo
Non q2 dura s3 q2 molles) hoīes molles
et delicati nullo mō pati pnt q2 eciā3
lenia uidentur eis dura et aspa de quibus
lemb9 ponit ex'a vid3 q9 multi3 ostendūt
si quis tussiat ul' sternutet ul' si uinū3
in mensa effunditur de cypho ul' si ser
uus nō decenter muscas eiciat · ul' si
clauis de ense corrigia cadat · et silibus
coīi quos loquitur si tales nō pnt ferre
cuilia conuicia Cuilia quia uocat
que cives romani in curia et in conuē
one sibi inuicem obiciebat ut tullius nono
senatori uenienti in curia et querenti
locū ad sedendū3 dixit Recepissem te nisi
anguste sederem · aug9 te sedē dixit pp
multitudine3 nouorum senatorum · qui dei
nono fuerint creati · quibus curie locus
erat angustus ille comicando urbane sibi
rūdit Miror te anguste sedere cū dua
bus sellis sedere soleas in hoc comicio no
tauit ipm̄ de pdicione · q2 pt̄ fuerat ex
pte pompey · et ultio fuit adulator ce
saris · Dicit g° seneca q9 hoīes delicati
nō pnt ferre tales contumelias · quia ec
tollerare nō pnt stridorem scāni · qd' hic
uocat subsellium Stridet enī quū de
loco suo inepte mouetur · nō pōt eciā3
ferre pueru3 male diluente niue Tūc
eni3 tpis i magno estu niuī refrigera
dum al's refrigerabant cū aqua niuis
quam aquam niuis fluens cōpmebat
et cōpmendo aquam expmebat · q̄ g' lenia
ferre nō pōt · non poss3 tollerare aspa
vide3 famem sitim · maxīe in statu ut
milites estiue expedicionis Nam in sta
te milites de ybernaculis ducebāt · ad capu3

Desiderium ul' desiderare ∴

Qualr' ut omnia naturalibus deside
ryis metiamur uicia desideryis minime
sunt miscenda et coīi inordinata desi
deria ac coīi delicata seu deliciose vinē

Et omnia naturalibus de tes ǝeū
Desideryis metiaris quibus at' gra
tis satis faciat aut pcio tūi mis
cere uicia desideryis noli · qris quali t
mensa quali argūto qūi paribus minis
tris et alcinibus afferatur cibus · michi
il pter cibu3 natura desiderat Num ti
bi cum fauces urit · sitis aurea qris
pocula Num esuriens fastidys omnia
pter pauonem rombūq3 ambiciosā3
non est fame contenta desinere ē Quo
desinat nō minus curat Infelicis lux
urie tormēta ista sunt Queris quēad
modū3 post saturitatem quā3 esuriet
quēadmodū nō impleat uentre3 sed
farciat quēadm° sitim i prima poracione
sedatam reuocet Egregie itaq3 oracius ne
gat ad sitim ptinere · quo poculo aqua aut
qūi allegaunti manu ministretur Nam si p
tinere ad te indicas q9 crinitus puer · et
qūi pluadum tibi poculu3 porrigat nō
sitis inter reliqua · hoc nobis natura pst
tit pcipuū qd' necitati fastidiū excussit
Recepit supuacua delicti · hoc paruū de
cens illud paulati oculos meos ledens
qd actum est ab illo mūdi conditore q
nobis uiuendi iura descripsit · ut saluī es
sem9 nō delicati ad salutē omnia parata
sūt · et in pmptu delicys omnia miscere
ac sollicite cōparant Vtamur g° hoc na
ture beneficia inter magna numerande
et cogitem9 nullo noīe melius illā me
ruisse de nobis q̄ q9 qcqd ex necitate desi
deratur fastidio sumitur li · xxj · epla cxix.

Naturalibus desideryis) desideria uocat glo
famem quibus satisfaciendū ē sitim qd' hic
uocat gratis · tunc eni gratis extinguit
fames et sitis qū cito ministrat cibus et po
tus nō d3 ministrari ultra necitate3 · et hoc
est quod dicit pario tantu3 sequit' glo

Miscere uicia desideryis) Vult dicē q9 de
sideria sūt nālia ut sitire et esurire · et io
desideryis talibus tenemi' satisfacē · uicia
aūt sūt coīi nām · et io appetitui uiciorū
nō est satis faciendū · et sic distinguit int'
desideria et uicia · q9 desideria nō sūt uicia
et eo9 · et io nō d3 miscere ad inuicem · et
ondit diuisitate3 in eis · quia desideria q
runt cibu3 et potu3 Vicia aūt intempan
cia · et ambicio qrūt cibos · et multa arte ppa
ratos qrit mensam bn̄ ornatam · uasa ca
borū et potuu3 argentea ministros leues
sceleres et expeditos · qui cibu3 afferant
et scindant · et pocula offerant · et tr̄ tpis
tante erat delicie · q9 reqrebat ministros q
idem officio erat deputati pares in statu
ra · et etate ita q9 omēs pincerne eēnt in
berbes · et omēs qui scinderent cibū eēnt
pme barbe · et reputabat ualde rusticale
q9 unus eēt magnus et alter puus · et qd' un9
eēt crinitus et anulatus · et alter hēet capil
los demissos · Et hoc ē qd' dicit q9 paribus
ministris · s · pares in etate in statura et in
capillatura · de quibus omnibus supuacuis
nālia desideria nichil qrūt et poit ex'a et
patent in lictera Rombūq3) Rombus glo
ē piscis marinus latus et delicatus · s3 q
bn̄ famescat nō fastidiret alios pisces co
medere · et si nō hēret pauone nō fastidi
ret arietem Recipuit supuacua) Vult glo
le dicē q9 fames et sitis que sūt desideria
naturalia nō faciunt destructione3 al's
distinctōne3 cibo2 · et potuū · quia solū q
runt comedē et bibē · s3 desideria supua
cua q sūt uiciosa faciūt delectū hoc este
lectione3 · quia qrūt cibos delicatos et po
tus splendidos · et seruitores strenuos ua
sa fulgencia · in quibus omnibus attendūt

nō solū q̄ delectent gustū sz q̄ eciā satis
ficiant et placeat oclis · et hoc ē q̄ dicit
oculos meos ledit · que sūt verba deliciosi
eꝫ desideria n̄alia ista nō requirūt · et sine
Item qualiter causas malo fastidio sumūt
cum sit q̄ inuam⁹ ad explenda desideria
et q̄ non racione componim⁹ sed ꝯsuetu
dine adducamur premisit aūt eius ꝟba
Non est ante edendum q̄n illa impe
rat expectabo g⁰ nec ante edam q̄
bonū panem cepero aut malū fastidire
desiero neccū est ꝑuo assuescere · multe
difficultates colorū multe tpm ecia; locu
pletis et instructis ad nobis optantem
ꝑhibent et occurrent Quicquid vult
hīe nemo pōt Illud pōt nolle qd nō hꝫ
rebus oblatis hilariter uti magna ꝑs li
bertatis est bene moratus venter · et ꝯtu
melie paciens est Extimari nō pōt i
q̄ntam voluptatem capiam ex eo q̄ las
situdo mea sibi ipī assuescat Non unctio
nes nō balneū · nō ullum aliud remediū
q̄ tpis q̄ro · nam qd labor ꝯtraxit quies
tollis hec qualiscunqꝫ cena actili iocū
dior erit · aliqū enī experimentū animi
sumpsi subito hic enī est simplicio⁹ et ue
rio⁹ nam ubi se prepararunt · et indixit s̄
pacienciam nō eque apparet q̄ntū hꝫ
firmitas illa sunt certissima argumēta
que ex tpe dedit si nō tm̄ eque modestia
sꝫ placide aspexit · si nō excandunt nō li
tigaunt · sꝫ qd dari deberet ipē sibi nō desi
derando · suppleuit · et cogitauit aliquod
consuetudine sua sibi nichil de esse Quā
multa q̄n supuacua eē nō intelligim⁹
nisi de esse ceperūt · utebamur enī illis
nō quia debebam⁹ · sꝫ quia habebam⁹ q̄
multa parabam⁹ · quia alij parauerunt i
quia apud plerosqꝫ sunt Inter causas i
maloꝝ nroꝝ est · qd uiuim⁹ ad explen
da desideria · nec rōe cōponim⁹ sꝫ ꝯsuetu
dine abducim⁹ · qd si pauci facerent nol
lem⁹ imitari cū plures facere ceperūt
q̄i honestio⁹ sit · quia frequencio⁹ sequim⁹
et recti apud nos locū tenet error ubi
publicus factus est Omēs iā sic pegri
nantur ut illos rotarum ꝑcurrat equita
tus · et agm cursorū antecedebat · tur
pe est nullos eē · qui occurrentes uia de
iciant · ut qui honestū hoīem venire ma
gno puluere ostendent · Omēs iam mu
los hēnt · qui cristallina et murrina
et scelerata magnoꝝ artifici magnū
portent turpe est uideri eas te hīe sar
cinas totas que tute concuti put omnē
pedagugi abolita facie vehuntur ne sol
nel ne frigus teneram cutem ledat · tur
pe ē neminem eē in comitatu pueroꝝ
cui⁹ sana facies medicamētū desiderat i
Horū omnū sermo uitandus est Hij sūt
qui uicia tradūt · et alio aliunde transferunt
peximnū horū genus hominū uidebi
tur qui ūba gestarent li · xxij · epl̄ cxuij
Quod necē est volenti deponere deside
ria uiciosa ꝟ · tt̄ · de ambicione c · i · Itē
nō sūt desiderijs uincenda uicia · ꝟ · tt̄ ·
de desiderio · c · i · Item quicqd ex necītate
desideratur sine fastidio sumit̄ eo · tt̄ · et
cā · Item inter causas maloꝝ nroꝝ est
qd viuim⁹ ad expellenda desideria nec
rōne componim⁹ · sed cōsuetudine ab
ducim⁹ eo · tt̄ · i ca · ij · Item quo deside
ria moriantur · et qualit̄ nō sit acer
bum carere eo qd cupieris desiderijs ꝟ ·
tt̄ · de morbo c · iij · Item qū n̄alia deside
ria sint finita · et falsa vero opiōne na
scencia nisi destinant nō hent nullū
enī terminus falso est ꝟ · tt̄ · de paupta
te cā · iij · Item nō desiderant manifes
ti monitores ꝟ · tt̄ · de ꝑcepto · ca · i · Itē
qualit̄ desiderij sit stulta questio ubi
minimū interest iter amissū et deside
rantem ꝟ · tt̄ · de tpe · cā · iij · Item quid
pōt desiderare id cui honesta oīa ꝯtin
gunt Require tt̄ · de vita cā · vij · glo
Quam illa impat Seneca erat fatiga
tus ex itinere · et deposuit se in lecto et
nichil erat paratū ibi ad comedendū · co
cus trahebat moram in parando cibū
et pistor in faciendo panem Cogitabat se
neca qd panis nō erat factus ꝑ suū pisto
rem · sꝫ erant ibi panes rusticoꝝ · et deli
berauit cū expectaret ad comedendū q̄
panis eēt ꝑ suū pistorē factus · ul q̄ fa
mes veniret que faceret sibi et redderet
panē rusticalem suauem et delectabilem
et ī ista mora cepit cogitare ea q̄ sequūt
hic videlꝫ qd nō dꝫ comedere homo ante
quam famescat Multe difficultates glo
Quādo homo desiderat cibos delicatos
frequēter occurrūt difficultates ꝯsistūt
in duobꝫ · s · in tpe · quia qū vult come
dere cibus nōdū ē coctus et torquetur
dilacione · alia difficultas ē colorū · ut
lrā hꝫ colorum · Calones ut hic accipi
tur sūt nigri ciboꝝ · a calore dicti · quia
in ꝑparando tales cibos igni assistunt
Colores vocat patinas · quia aliqui no
lunt cibos coctos · aliqui albos · aliqui i
ruffos · et distinguuntur ecia ista 2ᵐ uarie
tatem ferculoꝝ Vult g⁰ dicē seneca q̄ de
licati frequenter impediuntur a suo desi
derio ꝑ defectū cocorū · et patinarum
exquisitarū · et hoc ē qd dicit ad nobis
optantē ꝑhibet · et occurret Optantē
vocat deliciosum cui⁹ desideriū impe
dit alij tarditas tpis alij defectus pa
rature · et io melius ē ꝑua suescere par
uum vocat cibū simplicē simpli · paratū
Lassitudo mea sibi ipā assuescat Vult glo
dicere q̄ ipē erat valde letus q̄ cognos
cebat se nō eē deliciosum · nam deliciosi qū

sūt fatigati

sut fatigati nolunt recreari in balneis
et in unccionibus que balnea et uncciones
fiunt cum magno labore Sed seneca recipie-
bat remedium sue fatigacionis solum a pe-
des quiescendo Dyali iocundior erit glo
Dyales sunt sacerdotes iovis Vult dicere
quod cena cuiuscumque alii sit dum sit bene ha-
bitus in stomacho erit iocundior cena pon-
tificali qui tunc temporis erat cena sumptuosa et delicata
Experimentum animi Sicut in .4. ethicorum glo
ato manifestant habitum et verificatur ista
propositio in habitibus virtuosis et in habitibus
scientificis Nam si subito aliquis inter-
rogatur de aliqua proposicione phisicali
vel de aliqua questione legali quia non
habent tempus ad premeditandum apparet utrum
habeat habitum si detur spacium temporis potest per pre-
meditacionem et electionem cognoscere quod
primo habitualiter ignorabat Idem est de habitibus
virtuosis quod subita et repentina manifes-
tant habitum Et ideo hic gloriatur seneca
quod subito cognovit pacienciam in defectu
cibi de hoc habuit magnam delectacionem
quod absque premeditacione invenit se non solum
equanimiter sed eciam placide tolerasse de-
fectum quia non scandunt id est non fiunt irati
sed supplent sibi non desiderare quod non habebat
et dicit quod argumenta que sumuntur ex dilaci-
one temporis in qua dilacione animus ad pacien-
dum se preparat non sunt efficacia sed momen-
tanea et subita et repentina sunt certissima
argumenta virtutis acquisite Sequitur glo
Nichil deesse Quia pauca homini suffi-
ciunt si superflua desint homo virtuosus cuius-
modi erat seneca iudicavit sibi nichil
de esse quantum ad necessitatem nam superfluitatibus
utimur non quia eis indigeamus sed imitamur
alios eisdem utentes quorum errorem sequimur
regulam vivendi et sic publicus error
habet loci racionem cum tamen error semper sit obli-
quus et sic introducitur pessima consuetudo
Omnes iam sic peregrinantur ostendit glo
hic quam perversam ex(em)plum induxerat generalem con-
suetudinem que talis erat Quando romani
peregrinabantur id est ad loca peregrina eunt
preducebat multitudinem equitum et post
equites currus quos hic vocat rotas
et ex quibus rotis consurgebat pulvis ut ex
illo pulvere appareret magnitudo et status
eminens cuius advenientis et servi
portabant in manibus vasa et cristalli-
na et vasa murrina id est de ligno murre et
vasa celata que vulgariter dicuntur esmal-
tata et subtili opere et exquisito artificio
fabricata reputabant enim ad verecundiam
non habere nisi salvas salva enim conte-
runtur et talia vasa si contererentur frum
gerentur et destruerent Turpe est videri
eas et habere sarcinas totas quam toto conti-
nuerit Erat eciam consuetudo quod pedagogi pue-
rorum et multo magis pueri portarent

faciem velatam quam hic vocat abletam
vel ideo abletam dicitur talis facies quia ibi
erat medicamentum ad hoc ut cutis in yeme
non lederetur a frigore et in estate non lederetur
a calore Horum omnium sermo nitandus est glo
Sermo incior vitandus est sicut venenum
inficit enim animum et esto quod statim non le-
dat malum semper tamen relinquit malum quod suo
tempore postmodum pullulat et semina ista virtuti
extingunt Vide apostolus corrumpunt bonos mo-

DEUS Quam audacter de res prima colloquia
inn rogare debemus et de quibus et
cum illos qui deo vel diis nota turpissima in
Roga bonam mentem bonam susurrant Secun-
dam valitudinem deinde corporis quod ut ista
ista vota sepe facias audacter deum roga
nichil illum de alieno rogaturus es Sed ut
more meo epistolam cum aliquo munuscu-
lo meam mictam verum est quod apud eum mo-
dorum inveni tunc sciato te omnibus cupidita-
tibus te esse solutum cum eo perveneris ut
nichil deum roges nisi quod rogare possis
palam Nunc enim quanta est dementia hominum
turpissima vota diis insusurrant si quis
admoverit aurem conticescet et quod scire homines
nolunt deo narrant Vide ergo ne hoc salub-
riter possit preponi sic vive cum hominibus tamquam
deus videat sic loquere cum deo tamquam homines
audiant libro primo epistola decima glo
Cum aliquo munusculo Consuetudo se-
necce est cum omni epistola mictere aliquid notabile
quod hic appellat munusculum id est aliquam sententiam
nobilem et brevem alicuius doctoris et isti
epistola mictit sententiam tenodori que patet inter
Item quod cum illo qui est bone mentis deus
est et inter et infra illum est et quod bonus vir sine
Facis rem optimam et deo non sit Seu
tibi salutarem si ut scribis perseveras
ire ad bonam mentem Quam stul-
tum est optare cum possis a te impetrare
non sunt ad celum elevande manus nec exo-
rando edicuus ut nos ad aurem simula-
cri quasi magis exaudiri possimus admictat
prope est ad te deus tecum est intus est Ita
dico lucilli sacer intra nos spiritus sedet
malorum bonorumque nostrorum observator et cus-
tos hic prout a nobis tractatus est ita nos
ipse tractat nemo esse sine ipso habet bonus non
vir sine deo nemo est nemo esse sine ipso
habet an potest aliquis super fortunam nisi ad
intus exsurgere Ille dat consilia magnifi-
ca et erecta in uno quo in quorum bonorum quis
deus incertum est habitet Si tibi occurrit
vetustis arboribus et insolitam altitudi-
nem egressis frequens lucus et conspectum
celi densitate ramorum aliorum aliosque pro-
tegencium submovens quod illa proceritas
silve et secretum luci et admiracio um-
bre in aperto tandem se atque continue fide
tibi numinis faciat et si quis specus sax-
is penitus excisis suspenderit montem

non manu factus · sed naturalib9 causis
in tantam laxitatem excauatus animum
tuu quadam religionis suspicione percutiet
Magnorum fluminum capita ueneramur su
bita et ex abdito nasci aus erupcio ar-
as habet Coluntur aquarum calencium fon
tes et stagna que ul' opacitas ul' i mensa
altitudo sacrauit libro v · epistola xli glo

Si ut scribis Lucillus scripserat senece q
conabatur ire ad bonam mentem Seneca
rndit sibi · qd' ipe lucillus facit rem optimam
salutarem si psenet ad bonam mentem ad
quam optinendam no oz eleuare ma manus
ad celum · quia quilz pot se ipm facere uirtuo
sum · ut est hic snia senece · et ar' hic idem
sentit ij · ethicorum Edituus · i · edis sac' glo
custos hic aut accipitur p sacerdote Vult
dicere q siquis conatur ire ad bonam mentem
no oz q roget sacerdotem ut permittat eum
accedere ad aure simulacri · gentiles enim
qui porrigebant p carmina sua dijs accede
bant ad aure ydoli ut melius audirentur
et ppicius exaudirentur · sz quilz pot ex
se ipo impetrare qd' heat bona mente et
bona ascam · et qd' sit bonus et uirtuosus ho
hoibus aut uirtuosis et bonis deus appin
quat Et hoc est qd' dicit ppe est a te deus
tecum e intus est · et recte consonat ewan' istd
dictu ad eum ueniemus · et apud eum mansiones
faciemus · et in alio Vbicuqz sunt duo uel
tres congregati in noie meo ibi sum in
medio eorum Et hoc e qd' dicit sacer intra
nos spus sedet Pro nobis Snia tal' glo
est Deus e in nobis et obseruat bona et
mala nra · et sicut nos tractamus deu obe
diendo · s · mandatis eius et osilijs · nam
osilia dei dei sunt optima Et hoc e ille dic
magnifica consilia et recta Ita ipe tractat nos
consolando et dirigendo · et in nobis habita
do · et no dz uideri incredibile qd' nos possi
mus ire ad deu cu ipe deus uenerit ad nos
Satis uiderentur sonare senece uba incar
nacionem dei filij · sed insequitur c' · de hoc he
tur · aut pbat q deus habitat in hoie bono
p hoc qd' no possz stare contra fortuna nisi a
deo adiutus · sz quis sit ille deus · qui ha
bitat in hoie bono · dicit q e incertu Inuij
aut li' · de beneficijs · Ondit q e solus unus deus
et multitudinem deorum · et multa noia dicit
ptinere ad eundem deu uarie utente ptate
sua · qd' aut deus sit in hoie bono pbat ex iij
signis Primo q qui uidemus una silua bene o
densam · et eminentis altitudinis statim ibi
ymaginamur ee deu · loquitur 2m osuetudinem
gentilium colencium deum in siluis eminen
tib9 · et in magnis specubus qd' e signum 2m
et qui uidebant unum magnum specum in rup
pe excelsa · et decisa statim tangebantur
suspicio religionis credentes ibide deu co
li Idem dicit de capitib9 magnorum fluctuum
ubi ponebantur altaria Idem dicit de fontib9

aquarum calidarum et salubrium Est g' ex
omnibus istis iiij talis racio colligenda
ubicuqz e aliquis eminentis odicionis
siue in siluis siue in specubus siue in ca
pitib9 magnorum fluminum · siue in fonti
bus aquarum calencium creditur ee deus
sz nichil est eminencioris odicionis q
ho uirtuosus qui fortune resistit · omnia eius
dura et aspera tollerando · et blanda et
dulcia allicencia otepnendo g' i ipo e deus
Item qui dij non sunt fastidiosi nec in
uidi · et qu deus ad homines et in hoies
uenit Et ideo non miru si homo ad deu
uadat · et q sine deo nulla mens bona est

Credamus itaqz sextio mons Seneca
trantem pulcherrimum iter et clama
ti · hac igitur ad astra · hac scdm frugali
tatem · hac 2m temperanciam · hac 2m for
titudinem non sut dij fastidiosi no inui
di admictut · et ascendentib9 manu por
rigunt miraris hoiem ad deos ire deus
ad hoies uenit · nulla sine deo mens bo
na est Semina in corporib9 humanis di
uina dispersa sunt que si bonus cultor
excipit similia origini pdeunt et paria
hijs exquib9 orta sunt surgunt Si malus
no alit qua sterilis humus ac palustris
necat · ac deinde creat purgamenta
pro frugibus libro undecimo epl' lxxiij
Purgamenta p frugib9 Purgamita glo
hic uocat malas herbas que suffocant
et impediunt fruges quas colonus eradicant
quo ad se et agrum de eis purgant ·
Vult dicere q in hoie bono · et malo sunt
semina uirtutum · que hic uocat semina
diuina · que semina bonus homo deducit
ad effectum uirtutum · sz malus homo est
sicut terra mala et palustris in qua bo
na semina no conualescunt : sz herbe male
quas hic uocat purgamita Idem mala opa
Item quo deum quis colat et qui deus
ministrat humano generi · et quid sit de
orum cultus · et qualit qui uult deos pro

Deum colit qui pcare oz q sit bonus
Vetemus lintea et strigiles
ferre Iovi · et speculum tenere Iunoni no
querit ministros deus Quid in ipe huma
no generi ministrat ubiqz · et omnibus
psto est audiat licet que admodu ser
uire in sacrificijs debeat q' pcul resilire
a molestijs a supsticionib9 nuqz satis p
fectum erit nisi qualem debet deu mente
oceperit omnia habentem omnia tribue
tem beneficium gratis dantem Que cau
e dijs bnfaciendi natura errat siquis
illos putat nocere nolle no pnt nec in
iuriam accipe queunt nec facere lede · et eni
lediqz coniunctu est Summa illa ac p
ulcherrima omnium natura quos periculo
exemit ne periculosos quidem fecit · primus
e deorum cultus deos crede · deinde reddere

illis maiestatem suam redde bonitate
sine qua nulla maiestas est certe illos
ee qui p[re]sident mundo. qui uniuersa ut sua
temperant. qui humani generis tutelam ge
runt interdum curiosi singulorum hij. nec
habent ceterum castigant quosdam et
coherceant. et irrogant penas et aliquo
spem boni puniunt Vis deos propiciare bo
nus esto. satis illos colunt quisquis in
mitatus est libro xvij epistola xcv. glo
Strigiles ioui ferri) hic Seneca detesta
tur superstitiones gentilium que uasa fa
ciebant ubi portabantur sacrificia io
uis quem credebat ee regem deorum talia i
autem uasa uocabant strigiles Junonem
aut credebant ee reginam dearum Vnde
virgilius .i. eneydos. Musa mihi causas
memora quo numine leso. Quid ue do
lens regina deum .i. deorum tot uoluere
casus insignem pietate tot virum ad
esse labores impulerit. Ecce virgilius hic
petit a poetria causas. quare regina deorum
.i. dearum persequebatur hominem eneam
primum et pietate insignem. quia autem
erat Juno sexus feminei credebant eam
delectari in speculo sicut delectantur mu
lieres que omnia Seneca superstitiosa re
putans et uana et falsa uetat et prohibet
ista fieri. quia deum legittime nemo colit
nisi ille qui eum bene nouit Ille autem
qui eum bene cognoscat. conatur imi
tari eum in bonis operibus Et iste modo
colendi deum placet Senece. et reprobat
cultum per ministros sacrificiorum. quia deus
ministris non indiget. qui linteis utebantur
uestibus. [et] qui sacrificabat ioui. quia sa
crificia Seneca reputat molestias sitiones
Que causa e[st] dijs benefaciendi natura) Deus glo
displicent sacrificia que ad hoc uident
fieri ut deus benefaciat sacrificantibus sed
propter hoc non oportet sacrificare. quia deorum natura ad
hoc est ut faciat. et premittit quod nulla potest
perfecte sacrificare deo nisi ipsum perfecte cog
noscat Qui autem ipsum perfecte cognoscat sat
enim omnia habere et omnia dare. et gratis bene
ficia conferre non mendacibus sacrificiis Sed
dicet aliquis sacrificia offeruntur ad pro
piciandum deum. et ad ipsum colendum u
tramque causam excludit Primo si uult
homo propiciare sibi deum fiat bonus et uir
tuosus. et deus erit sibi propicius Et hoc e[st]
quod dicit Vis deos propiciare bonus esto. nec
etiam sunt offerenda sacrificia ut deus co
latur. quia deus colitur ipsum et bona
opera eius imitando et sequendo Et hoc e[st]
quod dicit satis illos colunt quisquis imi
tatus est Tercio posset aliquis credere
quod deo sit sacrificandum ad hoc ut mala
non faciat. Hanc causam excludit dicens
quod natura diuina sicut non potest ledi. ita non
potest ledere. quia ledere et ledi sunt coniuncta

Vult dicere quod quicumque potest ledere potest ledi et
sed natura diuina est exempta ab omni periculo
et ab omni lesione perexima. ergo non potest ledere
Contra hoc posset aliquis dicere quod deus multos
flagellat. ergo ledit. huic dicto respondet quod deus
habet tutelam humani generis. et flagellando casti
gat et corrigit et prohibet a malo Corrigere
autem non est ledere sed est prodesse. ceterum sequitur

Item quo possit quis non parere deo. sed assentire. et qualiter Seneca optat lucillo ut nec dij nec dee faciant quod eum fortuna inde

Non pareo deo sed assentior) habeat Seneca
ex animo illum. non quia necesse est sequor
nichil unquam michi incidet quod triste ex
cipiam quod malo uultu. quod nullum tribu
tum inuitus conferam omnia autem ad que ge
mimus que expauescimus tributa uite
sunt Horum mi lucilli nec sperauerís i
mmunitatem nec pacieris. Vesice te dolor
inquietauit epule non erunt parum dulces
detrimenta continua propius accipiam
de capite timuisti Quid tu nesciebas
hoc te optare cum optares senectutem omnia
ista in longa uita sunt Quo in longa
uia sunt et puluis et lutum. et pluuia
non uolebam uiuere carere tamen incomodis
omnibus tam effeminata uox uirum dedecet
et uideris quemadmodum hoc uotum meum
excipias Ego illud magno animo non tamen
bono facio nec dij neque dee faciant ut
te fortuna in delicijs habeat Ipse interro
ga si quis tibi potestatis tibi deus faciat u
trum uelis uiuere in macello an in castris
ac qui uiuere lucilli militare est Itaque que
iactantur. et per opposita atque ardua sursum
atque deorsum eunt. et expediciones per
iculosissimas obeunt fortes uiri sunt
primoresque castrorum. isti quos publica quies
alijs laborantibus mollit habet turturilla
sunt tuti contumelie causa libro xvij epistola xcvj
Non pareo deo) frequenter ille qui paglo
aret et obedit suo superiori habet animum in
contrarium si posset est ergo sensus Senece quod in tri
bulacionibus et angustijs ipse non solum obe
dit eas ferendo sed etiam consentit libenter tol
lerando Et hoc e[st] quod dicit ex animo illum
non quia necesse est sequor Ille sequitur quia
necesse est. quia obedit inuictus. sed Seneca
uoluntate colebat. et hoc ostendit quia sine
tristicia. et cum clara facie. et bono uultu
tributum uite soluebat deo. uocat autem
tributa uite infirmitates dolores et i
omnes alias aduersitates Sequitur glosa
Horum mi lucilli) Quia uita humana est
plena calamitatibus. loquitur Seneca lucillo
quod non speres se ee exemptum ab omnibus
miserijs humanis. Et ideo non uult quod conqueratur
de dolore uesice. nam paciebatur diffic
ultatem urine. et tales oportet quod comedat et
bibant dulcia. tamen non potest comedere ita du
lcia quod sufficiat qui habeat detrimenta continua

et consolatur eũ sup hoc · quia quĩ ipse
lucillius desiderabat diu viuere deserebat
scire q in longa vita sũt multa incomo
da sicut in longa via In longa enĩ via
aliquĩ homo inuenit luta aliũ pluuia aliũ
pluerem Ita in longa vita aliquĩ ẽ ĩfir
mitas aliũ debilitas aliũ timor aliũ dolor
Ipẽ aũt lucillius erat senex · et in senectu
te hũit istam infirmitatem Et ut seneẽ
notat enim hic eẽ timuit de hoc mori
ad hoc rñdet lucillius dicẽs q quĩ ipẽ desi
derauit senectutẽ desiderabat diu viuẽ
sine omi molestia Cz p istam rñsione cas
tigat eum seneẽ · dicens talem rñsionez
eẽ muliebrem · et qd nõ decet virũ vir
tuosũ vocem sic effeminatam emittere
videlz q vellz carere incomodis omĩby
Et iõ ad reprimend istam rñsionez · seneẽ
desiderat q ipẽ lucillius nõ sit in delicijs
sz potius in castris Et dicit q istud de
sideriũ suũ facit aiõ magno sz nõ bono
·i· nõ blando nec dulci · et videat ipẽ lucil
lius vtrũ acceptet votũ seneca · videlt vtrũ
velit eẽ in macello ad comedendũ carnes
et ad copiose bibendũ et reficiend cum
vilibus hominibus an vellz eẽ in castris cũ
militibus ad tollerandũ labores cũ eis
ubi qui plus laborat et in maioribus piculis
se exponit dignior · et honorabilior repu
tatur et castris pficit et ducatus aliorũ
militũ sibi comittitur Qui aũt senex et
delicati nõ exponũtur piculis nec mic
tuntur ad bella · et sũt tuti a vulneribus
et laboribus ↄtumelie cã ·i· q sunt exem
pti a piculis militaribus est eis ad mãg
naz verecundiam · quia nõ reputantur
viri ydonei ad honores militantes · et vo
cat eos turturillas · turtures enĩ sunt
aues molles · et delicati sine viribus · Et iõ
deliciosos assilat turturibus · hec dicta sũt
de militando · et ĩtelligũtur de viuendo
quia viuere militare est hinc dicto ↄcor
dat Job milicia ẽ vita hoĩs super terram
Item quõ seneca videbat bonã mentẽ
hoc est ppicius deos omĩs subit de gaudio
Ex momentaneo meo et timore generẽ
te saluto · te iubeo hrẽ bonã mẽtẽ
hoc est ppicios deos omĩs quos hz pla
catos · et fauentes quisquis sibi se ppi
ciauit Depone in pñcia que quibus
dam placent vnicuiqz virũ pedagogũ
dari deũ nõ quidem ordinariũ sed ĩ
ferioris note hinc · horũ ex numero
quos ouidius ait de plebe deos Ita tñ
hoc se ponas volo ut memineris ma
iores vros qui crediderũt stoycos fuisse
Singulis enĩ genium et iunonem
dederũt · postea videbimus an tñ dijs
vacat ut puatorũ negocia pcurarẽt
Interim illud scito siue assignati sumus
siue neglecti et fortune dati nulli te po
sse in precari quẽ quã grauius quaz
si in pcatus fueris ut heat iratũ Sz
nõ est quare cui quã quem putamus
pena dignũ optes ut infestos deos
heat Habet inquã eciã si videatur eorũ
fauore prodici adhibe diligenciam
tuam et intuere quid sint res vrẽ
nõ quid vocentur · et scies plura ma
la contingere nobis quam accidẽ quo
ciens enĩ ẽ felicitatis causa et inicium
qd calamitas vocabat Quociens ma
gna gratulacione · et excepta res gra
dum sibi struxit in precepis · et aliquẽ
iam imminentẽ allenauit eciã tunc
tamquam ibi adhuc staret unde tuto
cadunt · sz ipuũ illud cadere nõ ht in
se mali quid si exitũ expectes ultra q
natura neminem deiecit ppe ẽ rerũ
omniũ terminus ppe ẽ inquã et illud
unde felix eiciatur · et illud unde infe
lix emictitur nos vtrũqz extendimus et
longa spe et metu facimus · sz si sapis
oĩa hũana condicione metire simul
et q gaudes · et qd times Hoc · est aũt
tanti diu nichil gaudẽ ne quid diu ti
meas · sz quare istius malũ astringor
nõ est quidem quicqd timendũ ns
putes vana sũt ista que nos mouẽt
que actonitos hẽnt · nemo quidem
vrũ omẽ vim excussit · sz metũ alt
alti tradidit · nemo ausus est ad id q
pturbabatur accedẽ nec naturã et bo
nũ timoris sui noscẽ li · xxi epla cix
Hoc est ppicios deos eẽ Quũ ppicia glo
etur deo ·&c· eodem cũ pcedenti ĩ
glo que incipit Que causa est &c glo
Depone in pñcia Vult dicẽ qd vnicui
cuiqz virũ datur custos sm fidẽ xanaz
quidaz angelus 2m opiõnez gentiliũ
genius qui ẽ deus · et iõ dictus est genius
quia in pñio geniture curam hz de hoĩẽ
et dicit seneca qd maiora qui ista cre
diderũt fuerũt stoyci phy · et dicit qd ·
vult qd ad pñs supponatur qd ita sit
q geniturarum hz de hoibus · quia istã qõez
p modo nõ vult discutere · Et hoc ẽ qd
dicit Depone in pñcia · Dicit aũt ultius
qd isti genij nõ sũt dij siiores sz infe
riores note btus augus de ciui · dei · dic
gentiles posuisse xx · deos selectos ·i· p
electos · et p eminentes quaz xij · erãt
mares · et viij femine Reliqui nõ dij re
putabantur q plebei Et iõ gliat appol
lo ut refert ouidius in metha loques
penec · q nõ eẽt de plebe deorũ videlz
q eẽt de numero deorũ selectorũ Pone
bantur eciã in numero plebearũ deorũ
nĩphe · et fauni · et satiri · et siluani q
omĩs hitant in terris Unde ouidius
in meth Introducit Iouem sic loqntẽ
sũt semi dei sũt rustica numina nĩphe

faunique satirique et monticole silvani
quos qui nondum celi dignavimus hono
re · quas dedimus illis terras habitare sina
mus Ecce omnes isti sunt inferiores note
et habitant in terris · Genii etiam in terris
habitant sed unus regina deorum est · et est prin
cipalior inter deas electas · sed de ista
non debet intelligi · quod hic dicitur quia non inferi
oris condicionis alicuius note · sed debet dici Iuno
nem uxorem videlicet genium Ita quod genii sunt
masculi · et genones femine habent curam
de hominibus sed quidquid de hoc sive habeamus
custodes sive simus relicti in manibus
fortune · hoc tamen verum est quod non potest ha
bere aliquis maius malum quam habere se iratum
sibi met In festos deos) possit aliquis glo
credere quod peius est habere deos iratos quam
seipsum habere sibi iratum · ad hoc respondetur quod
quilibet malus homo habet deos iratos
etiam qui videtur habere prosperum cursum
Et ideo hoc non oportet desiderare · Desiderium
est enim rei non existentis · sed semper est quod deus
odit malos Istud videtur esse contra illud
quod dictum est in precedenti capitulo · quod dii non
ledunt Solucio deus affligendo ma
los non ledit eos sed castigat et emendat
et si sunt incorrigibiles punit · et illud
non est ledere sed iusticiam exercere glo
Plura mala contingere nobis) adversitates
reputantur mala et non sunt de hoc vide
tractatum de adversitate capitulo · per omnia · et ideo quando ad
versitates veniunt super nos contingunt nobis
mala · quia illa sic extimamus · sed non ac
cidunt mala · quia realiter mala non sunt
Et hoc ipsum probat per calamitates · que
quibusdam fuerunt cum promotionis · sicut
joseph cum promotionis sue fuit in carcere
nisi enim fuisset in carcere non fuisset dominus egi
pti · ut patet in genesi · Igitur carcer non fuit sibi
ad malum sed ad bonum Et hoc est quod dicit
quociens enim facultatis est causa · et inici
um fuit · quod calamitas vocabatur rita
eius · illa que videntur bona sunt aliquando ini
cium et causa magni mali · sicut promocio
aman fuit causa sibi et sine suspensionis
in cruce ut patet in hester Et hoc est quod di
cit accepta res gradum sibi struxit · et
precepis · et aliquem iminente · et propinquum
precipicio elevavit dum esset in deiectione
et in ruina que in yma vel ruyna · et
precipitacio fuit ad magnum statum · ymmo
non habet aliquid mali · sed habet securitatem · quia
inde non potest cadere magis in yma videlicet
quia non potest deteriorem condicionem suam
et etiam · quia terminus prosperitatis · et
adversitatis · cito advenit ultra quem
terminum scilicet mortem nullus deicitur
ita quod adversitas et prosperitas semper est brevis
Nos itaque extendimus) Dicit quod glo
tempus prosperitatis erit breve Modo di
quare videtur nobis longum utrumque et

assignat causam · quia prosperitates extendimus
spe adversitatem extendimus timore · et re
vera prosperitas et adversitas momentanea
sunt · sed spes et metus faciunt videri lon
ga que sunt brevia · Et ideo hortatur lu
cillum quod omnia humana contemplat et veraci
ter metiatur Vult dicere quod gaudium et me
tum mensuret veraciter et non secundum falsam
opinionem · et inveniet omnem gradum prosperitatis
vite est breve · et brevitas gaudiis faciet
eum cognoscere · quod etiam illa que timentur
sunt brevia · et ideo non sunt diu timenda
Et ulterius dicit quod vis et metus faciunt
nos attonitos et male extimare de re
bus ex quo accidit nullus cognoscat na
turam et bonum sui timoris Ubi est sciendum
quod hic in ultimo non accipitur timor in proprio
significato secundum senecam timor non est bonum
sed malum cum quod in principio capitulo conatur exclu
dere de animo lucilli Et ideo oportet considerare naturam
et bonum timoris · Hic vocat rem quam timet
idest adversitatem que est frequenter causa boni
moralis de hoc vide tractatum de adversitate capitulo
vel quasi per omnia capitula Assignatur
causa quare deus bonos viros aspere
et duriter educat · et malos deliciose Seneca

Deus ille parens magnificus virtu
tum non levis exactor sicut severi
patres durius educat et infra Cum vide
ris bonos viros acceptosque diis laborare
sudore per arduum ascendere malos autem
lascivire · et voluptatibus fluere · cogita
filiarum nos modestia delectari · verularum
licencia illas disciplinas tristiori con
tineri harum ali audaciam Item tibi de
deo liqueat bonum virum in delicijs non habet
experitur indurat illum sibi preparat et
infra · paternum deus habet ad versus bonos
animum · et illos fortiter amat · et ut opi
bus inquit et doloribus et dampnis ex
agitentur vult ut verum colligant ro
bur libro primo de providencia etc glo
Verularum licencia) pater filias qui
dem filias stricte et arte educat · et ex
domum eas ire non permittit nisi cum magna
custodia · in vernulas autem idest in ancillas permit
tit ire · et solaciari cum viris loqui · et vi
ros respicere sicut placet eis · a quibus omni
bus diligentissime custodit filias · et ita
facit deus homines virtuosos severe eos ni
cit · et ab omnibus lactamentis · et blandi
mentis eos custodit · malos autem permittit
lascivire et solaciari · et luxuriari sicut
volunt · ex quibus verbis patet quod deus
plus diligit qui sunt in adversitatibus et
quos custodit ut filias · quam illos qui sunt
in prosperitatibus quos permittit longa
licencia ut ancillas · quarum audacia ali
tur quia eis permittitur agere que volunt
Quod nichil est in terris dignum deo
spectaculum nisi vir bonus pugnans cum mala
fortuna etc

Non sunt ista que possunt deorū inse
nultuz ꝯūtere puerilia et hūane
obletamenta lenitatis Ecce specta
culum dignū ad qd respiciat intentus
opi suo deus. Ecce par deo dignū vir
fortis cū mala fortuna compositus utiq
ꝫ si et ꝓvocauit nō video inquā quid
hēat in terris iupit pulcri' si ꝯūertere
velit animuz li. eodem Ecce par deo ·
par duos vocat ad invicem pugnan glo
tes Consuetudo erat rome qd in teatris
fiebant ludi et fiebant pugne ubi ago
nizantes fortit' ad invicem ꝓbabant
Modo dicit seneca qd si deus esset in terris
nō respicēt ludos leves qui sunt oblec
tamenta levia et puerilia ad que hoies
leves ꝯdicionis respicientes pueril' de
lectantur sed bene respicēt duos fortes
viros viril' pugnātes pugna aūt q̄
ibi magis placēt et ad quā sui vultū
et animuz placēt et ꝯūteret eēt viri for
tis cū adūsa fortuna fortit' pugnātis
Et hoc ē qd dicit ecce deo par dignū vir
fortis cū mala fortuna ꝯpositꝫ dicit ad
pugnanduz ita qd ex una pte sit fortuā
adūsa fortiter ꝯcuciens et ex alia pte
vir fortis viril' resistens ac omnino
se tollerans omēs tribulaciones Et istud
ē pulcri' certamen qd possit eē maxīe
ū vir fortis ꝓvocauit .i. incitauit for
tunā ꝯ se omēs ei' ictus despiciendo Et
hoc est qd dicit nūq̄ q hēat in terris iu
pit' pulcri' si ꝯūtere animū velit ad
Quō magistri et pres filii respiciendū ꝯ
os et discipulos sufficienciores ꝯparacōibꝫ
Hanc racionez dij difficilioribꝫ depntāt
sequuntur in bonis viris q̄ Senec
in discipulis suis pceptores qui plus la
boris ab hijs exhigunt in quibꝫ cercior
spes est Nūquid invisos tu eē lacede
monijs liberos suos credis quorū expe
riuntur indolez publice ūberibꝫ ad mo
tis ipi pres illos ortantur ut ictus fl
agellorū fortiter perferant et laceros
et semianimes rogant preseuerant
vulnera prebere vulneribꝫ li. eodez glo
Nūquid invisos lacedemones fuerunt
pimi qui rem militarē redduxerūt ad re
gulas Et iō volentes filios suos strenuos
bellatores assuefaciebant eos laboribus
et ūberibꝫ ut p'ea in bello ictus et vu
lnera q̄ hijs assueti fortiter ferrent
Et eos qui seuere ūberabant nō faciebāt
hoc odio filiorū sꝫ amore ut eēnt stren
niores et meliores pūgnatores Et hoc
ē qd dicit Nūq̄ invisos .i. odiosꝫ ita deꝫ
qū seuere et aspere educat viros ūtuosos
nō facit hoc odio sꝫ ex magna dilectōne
ut sint magis in ūtutibꝫ excitati et ut
oīa aspera et adūsa ꝯtempnat Quō
viro boni viri durioribꝫ opibꝫ depntantᶻ
sicut meliores gubernatores maiori tē
pestati et quō aspera nō sunt mala q̄
deus a bonis viris removet Senec
Quid mirum si dure generosos spūs
deus temptat nūquid ūtutis mo
lle documentuz est ūberat nos et la
cerat fortuna patiamᶻ nō ē sevicia cer
tamen est et infra Quare deus tāq̄
iniquus distributor fati fuit ut bōis
viris paupertatez vulnera et acerba fu
nera ascriberet nō pōt artifex materiaz
mutare hoc passa est quedam separa
quibusdam nō pūt coherere indi vi
dua sūt langda ingenia et in sompnū
itura aut in vigilia sompno simillima
Jn tribus nectuntur elementis ut effi
ciatur vir cuz cura ducendus fortior
fato opus est Non erit illi iter pla
nuz sursum oportet ac deorsuz eat ·
fluctuetur ac navigiuz in turbido re
gat ꝯtrā fortunaz illi tenendꝫ cursus
multa accident dura et aspera · sꝫ que
molliat et complanet ipē igitur animū
ꝓbat miseria fortes viros et infra Qua
re in bonis viris patitur aliquid mali
deus ſi Jlle vō nō patitur oīa mala ab
illis removz scelera et flagicia et co
gitaciones inpbas et avida consilia
et libidine ceca et alie nō imminente
avariciaz ipōs tuhetur ac vēdicat li. eo.
Dure generosos spūs Generosos hic glo
vocat viros nobiles et magnanimos
quos ideo deus dure et aspere tēptat ut
ut eorū ūtus enitescat Et hoc ē qd dicit
nūquid ūtutis molle documētuz ē Vult
dicē q mollia et blanda et delicata nō
patefiūt magnanimitatez viri excellē
tis sed dura et aspa et piculosa Vnde sa
lustiꝫ dicit de cesare q desiderabat sibi
ferocem de certamine ꝓvinciam et magnū
exercituz ut eius ūtꝫ enitesceret al' eni
tesceret q' in adūsis et aspis et duris
ꝯpbatur ūtus Et iō deus viros bonos
ūberat et lacerat nō ꝓp crudelitatem
sꝫ ut in certamine difficili exerceat eos
et sic deus nō ē iniqꝫ distributor facti
factuz vocat porcionez quā unus bōis
assignat .s. paupertatez et ulcera et alia
difficilia cuiꝫ distribucionis causam
reddit quia talē oz eē formam qualē
requirit materia istarū calamitatum ꝓpi
uz ē animꝫ fortis et dic q sunt indivi
dua quia vi nō debent dividi ab invi
cem .s. vir fortis et difficilia et calami
tosa hominibꝫ aut viciosis deus assigt
sompnū et vitam silem sompno .i.
in utilem et languidam Quō mali vi
Puta deinn dicē quidni splendent
habetis quid de me extrinsecus bo
qri possitis vos q̄ in intrinsecus
bus recta placuerit aliis boni Senec

falsa credidi et aios manes veluti lo
go fallaciq3 sompno lusi auro illos et
argento et ebore adornaui Intus michi
e boni et infra. Puta deum dicere non
fulgentis extrinsecus bona nostra introrsus
obuersa sunt sicut mundus exterior con
tempsit spectaculo sui letus Intus omne
bonum posuit non egere felicitate feli
citas est ac multa incidunt tristia or
rienda dura tolleratu. quia non pote
ram vos istis subducere animos vestros
adversus omnia arma ui ferte fortiter hec
Vos quibus recta placuerit) assignat glo
ut deus bonis hominibus verbera fortune
et paupertatem et ulcera et cetera aspera et
modo hic ostendit quid sit assignandum hoi
bus viciosis. et ligat et pocius ligatos
ostendit in tribus elementis Primum eleme
tum est repleciouentris quod ptinet ad gulam
Secundum est luxuria Tercium est sompnus
et sic ostenditur quod deus contempnit eos sed
viros fortes diligit. quia fortia et diffi
cilia assignat et hoc est quod dicit ut effi
ciatur vir cum cura dicendus forciorem
facto opus est Quid aut sit istud forcius
statim explicat dicens quod oportet ire seorsum
enim et deorsum ubi sunt ardua et dif
ficilia in ascendendo et descendendo et
oportet enim esse in tempestate nequa sine na
uigium regat. nam in tranquillitate
non cognoscitur bonus gubernator Ista aut
difficilia et dura assignatur hoi virtuoso
ipse facit facilia et hoc est quod dicit sed qui
molliat et planum ipse Vbi est sciendum quod
virtus est circa arduum. et experte opus sed
experte operantis est facilitas: quia virtus
inclinat per modum nature. et facilit ad
opus bonum. et sic ab hoie virtuoso dura
fiunt mollia. et aspera fiunt plana in quibus
ostenditur virtus eius sicut valor auri os
tenditur in igne litera sequitur plana est
Vos quibus recta) boni viri sunt illi glo
quibus recta et honesta placent: et ad
istos loquitur deus. qui respondendo cogi
tacionibus eorundem poterant enim prima
facie cogitari de eo quod malis viris tot bona
contulerat. super hoc excusat se deus dicens
quod contulit eis fabula bona. s. aurum et
argentum et ebur. quibus delusit eos sicut
deluduntur homines in sompno. qui existi
mant quod non sunt ut comedere bibere et
cetera huiusmodi et postmodum euigilantes
inveniunt se deceptos Ita isti reputant
bona que non sunt. s. extrinseca. et sicut
sompniantes comedere nichil inueniunt
in stomacho Ita mali nichil boni inueni
unt in animo Et hoc est quod dicit intus boni
nichil est sed boni viri omnia bona sua ha
bent intus. s. scientias et virtutes Vnde re
fert maximus valerius tercio de sapienter
dictis quod bias unus de vii sapientibus dixit

omnia bona mea ego mecum fero. et sunt vera
et maxima bona. Bona aut extrinseca non
dantur bonis hominibus ut communiter Et ideo
dicit loquens hominibus virtuosis non fulgen
tis extrinsecus ac. et assimulat eos mun
do. qui mundus omnia bona sua habet infra
se. et de illis que sunt extra se nichil curat
Ita boni viri de suis bonis interioribus
gaudere debent. Non egere felicitate) glo
felicitas nostra est) alloquitur bonos viros
quorum omnia bona sunt intus in animo. et non
requirunt exteriorem prosperitatem rerum
temporalium hic appellat felicitatem est felicitas
bonorum. Vnde patet quod hic est equiuocacio
de felicitate. nam quando dicit non egere feli
citatem. non loquitur de vera felicitate sed
de prosperitate temporalium. Quando dicit felicitas
nostra est loquitur de vera felicitate que
consistit in operacionibus virtuosis sequitur glo
Non poteram vos) hic intelligitur non
potui. i. volebam Nam re vera deus po
terat bonos viros liberare ab omnibus
adversitatibus. sed non vult quod bonos viros
armare armis virtutum frustra aut eos
armarem nisi eos bella exponeret et ponit
aut eos bello tribulacionum. ad quas fe
rendas dicit ferte fortiter. s. pacienter.
Quod idem deus est. qui iupiter. qui
natura qui fatum. qui prudencia dicit
rector qui. s. vniuersi. et quare modo pcta
hominum diuersimode punit et destructe flu
Illos vero altissimos viros minime sene
Error al' error iste non terruit ut ex
istimarent iouem modo leuioribus fulmini
bus. et lusorijs telis uti quorum voluerunt
admonere eos quibus ad usus peta ho
minum fulminandum est non eodem modo
omnia esse percucienda quedam frangi de
bere. quedam elegi ac distingui quedam ad
moneri Ne hunc quidem crediderunt io
uem qualem in capitolio et in ceteris
edibus columnis inicientem manum fulmi
na. sed eundem quem nos iouem intelligit
rectorem custodemque vniuersi animum ac
spiritum mundi huius operis dominum et artificem
cui nomen omne conuenit Vis illum fa
tum reuocare non errabis hic ex quo sit
omnis causa cum uis illum prudenciam
dicere recte dicis est enim cuius consilio huic
mundo prouidetur. ut in offensus eat
et actus suos explicet Vis illum naturam
vocare non peccabis. i. ex quo nata sunt
omnia cuius spiritu viuimus Vis illum vocare
mundum non falleris ipse enim est hoc quod
vides totum totus partibus suis inditus et
se substinens et sua Idem etruscis quoque
visum est et ideo fulmina mitti dixerunt
a ioue quia sine illo non geritur li. ii. de na
turalibus questionibus sequitur glo
Altissimos viros) Omnis et ceteri similes
fingunt iouem fulminare diuersorum generum

fulmina que distinctio fulminum dz ref
ferri ad punicones petōr · quia qdaz
petā debent leuit castigari · et sola mo
nicione corrigi · qdam debent distingui
2m etates homi · et 2m intencionē pec
cancium · et 2m oportunitatez peccandum
Ex quibus ꝯsideracionibus culpa redditur
minor ul maior Quedaz aut petā a
deo sunt infectiua q debent fulminari
et exterminata petā · et peccantes Et sic
dz intelligi q dicit ouidius · qd iupiter
aliū utitur fulminibus ꝯsumantibus · aliū
fulminibus lusorijs que terrent · et nichil
mali faciunt De hunc quidem / &c. glo
atus augꝰ li · de uera religione dicit sic
Eoz sapientes quibus phos uocant sco
las dissenciens · et templa communia
racio nūc agitur quibus eoz uꝰ sensit
eiz quatuz uidetur ni satis appz aliud
eos in religione suscepisse cū pplo · aliud
eodez pplo non audiente defendisse p
uatim · imō quia oñdit vnū deū credi
custodem · et factorem vniūsi · et tū ionē
coli mittentez manu fulmina · et sic q
in tali actu colitur in capitolio roma
no · et in alijs templis que templa uo
cant edes Octauianus eū imperator ut re
ffert suetonꝰ li · ij · cū fulminata esset
lectica in qua portabat lectica Jouī to
nanti sedenouit · et templuz eidem in
capitolio edificauit pticularit at btūs
augꝰ vi · de ciui · dei rephendit seneca
q uitus religionis que affuit ei scribē
ti · defuit uiuenti · et q sic senator roā
nus dijs sacrificauit Am omē nō ꝯueit
Sentit seneca in li · de nālibus qōnibus glo
et in vi · de beneficijs ut pz eodē tū · cū
ex occulto · q idem deus sit deus · cui
omnia noīa deoz ad aptantur ibidem
Hic aut assignat causam quorūdam
nominum · & · quare uocat facti · factuz
enī ē connexio causaz uera Et hoc ꝯ
uenit · quia omnium cause ab eo dependēt
et assignant causam quare dicit pui
dencia · quia celis puidit ut sine impe
dimento currant · et circulaciones suas
expleant Idem deus ecīā dicit natura q
nature omīz rerūz ab eo sunt Idem deus
ecīā dicitur mundus · quia ꝯtinz oīa · et
quia regit mundūz quē fecit · ita eo cū
sup dicit mūdi dūm et artificez Tullius
aut in li · de nā · deoz mundū dicit dicit
deū eē · et ita uident sonare hec uba sen
tamen debent sane intelligi Sequit glo
Idem etruschs / Valerꝰ tū · de religione di
cit romanos uoluisse explicare etruschi
disciplina maiores status et solempnes
cerimonias · et dicit ibidem q miserūt
· x · filios pncipuz inthusciam ad pcipien
dam disciplinam sacroz Tusci aut dice
bant iouem micte fulmina magis ptinet

ad deū q̄ alia diuina opa · sz quia nec
fulmina nec alia sine deo geruntur
nec sine eius uoluntate mictitur
Quō deus bonis viris dat uirtutes
que sūt bona mansura et uera · et qui
cognoscuntur meliora uidentur ad quas
pertinet omnia uicia excludere Sen̄
Puta deum dicere nobis dedi bona
certa mansura quāto magis uersa
uerit aliquis · et undiqz inspexerit ·
meliora maioraqz pmisi nobis metuē
da ꝯtempnē cupiditates fastidire li · i
de prouidencia Bona certa mansura glo
Sunt uirtutes que quātuz magis ꝯside
rantur meliora · et maiora uidentur
de hoc vi · eo · tū · cū · pcedenti in glo q
incipit uos quibus Metuenda ꝯtempnē
Metuenda hic appellat aduersitates qs glo
coiter hoīes metuūt · et uiri fortes cō
tempnūt Cupiditates aut appellat ea q
coiter hoīes cupiūt ut bene comedē
bibē bn uestiri et hrē multaz pecuniam
et magnas possessiones que oīa uiri uirtu
osi fastidiunt Qū seneca sentit q
vnus sit deus quibus pluribus noibus
nomiētur aliqn̄ natura aliū iupiter
aliū, mercurius aliū hercules · aliū liber
pat · aliū iupiter sator aliū fortū aliū fatū
Ex occulto deus pducit ingenia na
tura iniquis hoc michi pstat nō
intelligis cū hoc dicis te mutare nomē
deo Quid enī aliud est natura quaz
deus et diuina racio toti mundo ptibus
qz eius inserta Quociens uoles li
cet aliter hunc auctorem rex nr̄az
cōpellare · et iouem illū optimuz · ac
maximuz rite dices et tonantez · et
statorez · qui nō ut ystorici tradiderūt
ex eo q post uotū susceptuz acies ro
manoz fugiencium stetit · sz qd stant
beneficio eius omnia stator stabilior
qz est hūc eundez et fatum si dixeris
nō mencieris Quid nam fatum a
liud ē q series implexa causarū Ille
ē pma omīz causa · ex qua cetere pē
dent Quocūqz uoles illi ppē noīa
aptabis uiz aliquaz effectiuqz celestiū
rerū ꝯtinencia tot appellaciones eius
eius eē pūt quot munera · hūc et li
berū patrez · quia omīz parens ē qd
pmū inuenta seminum uis ē ꝯsultura
p uoluptatez herculez quia uis inuic
ta sit eius et infra Mercuriū quia
rō penes illuz est numerusqz et or
do et sciā & infra Sic nunc naturam
uocat fatum fortunā omnia eiusdez
dei noīa sūt uarie utentis sua pote
state li · iiij · de beneficijs Seqtur glo
Natura iniquis / Seneca dicebat qd
deus pducit ingenia magna ul pua
subtilia ul rudia · sicut placet sibi po

terat dicere liberalis cum librum de beneficiis
scripsit quod natura ingenium prestat · modo
replicat seneca · quod natura deus · et iusto
cum dicat deum esse factum · et iovem tonantem
de quibus reddit rationem in capitulo precedenti in glo
que incipit altissimos viros et in glo
que incipit Cum nomen est conveniunt Quare
autem deus dicatur incipit stator Titus
livius in i de condita ad urbe condita narrat quod
cum sabini romani intrassent · et romulus
cum romanis contra eos pugnaret · considerans
romulus romanorum aciem iam inclina
tam · quia incipiebant succumbere roga
vit iovem ut staret · id est ut ultra roma
ni ne succumberent · et ita factum est : quia
uxores romanorum que erant sabine in
medium pugnancium romanorum et sabi
norum se obiecerunt et eis mediantibus
facta est pax et extunc iupiter accepit
nomen · aut cognomen stator · et sacer
eius dicitur statore Unde maximus valerius
in ii · de religione dicit maiores statue
id est sacra iovis · seneca autem hec non sentit
cum tito livio · et aliis ystoriagraphis · sed
dicit quod ideo dicitur stator quia beneficio
eius et gratia stant omnia · et ipse est omnium stabi
litor · et dicit quod tot potest deus habere nomina
quot quot sunt eius nomina munera ab omnibus
eius graciis et donis sive potest recipere
denominacionem Quare autem dicatur liber
pater · assignat causam · quia est parens
et pater omnium Ubi nota quod pater liber deus est
dionisius ille qui post simiramidem in
travit indiam et inde attulit vitem et
unde producitur vinum Et ideo dictus est liber
quia vinum liberat mentem ab omni sollici
tudine pater · quia vinum est causa coytus
unde fit generacio · et ideo eundem dicit
priapum · quia est deus generacionis · et
posuerunt ortis · quia in orto fiunt multe
generaciones herbarum est autem hic inten
cio senece · quod deus vere potest dici liber
pater · id est deus generacionis · quia ipse providet
et ordinat quod fiant generaciones et ideo in
actu generacionis ponit ibi delectacionem
quia sine actus ille non frequentaretur Et ideo
ut exerceatur et frequentetur posuit ibi
delectacionem Et hoc est quod dicit quod primum in
ventum seminum est consultura pro volupta
tem · assignat eciam quare dicitur deus et
hercules Ubi oportet scire quod hercules pug
navit in ytalia cum cacto qui habitavit ro
me sub monte aventino · et ille cacus
spirabat ignem per os Unde virgilius re
fert · quod quando eneas venit romam in
venit regem evandrum celebrantem sacrificium
herculis et civitatem hos versus Salve ve
ra Jovis proles decus addite divis
et nos et tua dextera adi pede sacro se
Talia carminibus celebrabat super omnia ca
cum · speluncam adicit spirantemque ignibus

ipsum consonat omne nemus colles que resul
tant Vult dicere quod voces cantancium
faciebant consonare nemora · et colles cir
cumstantes in yspania ac interfecit gerio
nem · qui habebat tria capita In mauritan
nia poma aurea carpens et puer draco
nis custode repperit In affrica interfecit
gigantem nomine anteum · et sic per totum
mundum discurrit ubique vincens a nullo
victus Vult ergo seneca quod deus dicatur
hercules · quia potencia eius est insupera
bilis · et hoc est quod dicit · quia invicta
sit eius Vult eciam quod dicatur mercurius
Ubi oportet scire quod apud gentiles mercurius erat
deus merchatorum · mercatores autem in mer
cacionibus eorum alias sive utuntur diligenti
raciocinacione · et computant per numeros · et ha
bent scienciam tempestatum · et serenitatum quando
debeant transportare mercimonia sua et
facta sua exquisitissime ordinet · et omnia
ista attribuuntur mercurio Racio numeris
et sciencia que omnia vero deo conveniunt Quare
autem vocetur deus natura et factum dictum
est in precedenti capitulo · Dicit autem hic quod deus
dicitur fortuna · et causam hic non assignat
sed potest assignari talis fortuna est domina hono
ris et diviciarum et regnorum · et dicitur esse ceca
deus autem omnium istorum dominium obtinet
et habet · et dicitur fortuna ceca · quia exce
quat homines preter intencionem et arduli
tatem et propositum humanum ista dantur et auf
feruntur adeo sicut placet sibi · et ultimo con
cludit · quod omnia ista sunt nomina dei varia et
diversa qui unus existens variavit potestate sua

Deos nemo sanus ti Quod deus non
met furor est enim debet timeri sed
metuere salutaria · nec diligi Seneca
quisquam amat quod timet libro eodem
Nec quisquam Generaliter suprascripta ista propositio glo
posicio falsa est · nam et filii amant paren
tes · et tamen timent eos · et sacra scriptura in
pluribus locis monet diligere deum · et time
re tamen per senecam facit · quod scribit Johannes in ca
nonica sua perfecta caritas foras mittit ti
morem et ibidem timor nemo est in carita
te Responsio · ubi est perfecta dileccio qualis
est in patria non est ibi timor · et perfecta cari
tas eicit timorem · sed contra hoc arguitur · quia
timor est donum spiritus sancti · dona autem spiritus
sancti semper sunt cum caritate · et caritas non
est sine eis Responsio in patria ubi est per
fecta caritas · et dileccio dei est quidem timor
non quantum actum timendi · sed quantum ad actum
reverendi · et reverenciam non excludit hic
seneca · sed timorem · qui est de malo futuro
et suspicato · et de tali timore qui est servilis
verificantur verba senece etc Concludit se
neca contra epicurum ex dictis eiusdem
met quod est aliquod bonum per se diligendum
Tu denique epicure deum dum omni alio
inhermem facis deum liniamenta senec

omnia illi tela · omnē detraxisti potētiam
et ne cuiqz metuendus eēt · pcisti eum
ex metum · hunc igit̄ inceptū ingenti ·
quidem · et inexplicabili muro diuisūqz
a contractu et a conspectu nō habes · quare
uereaɼis · nulla ibi nec tribuendi nec no
cendi matia est Jn medio interuallo lu
ius · et alterius celi desertus sine aīali ·
sine hoīe sine re ruynas mūdorꝫ sup̄ se
circa que se cadenciū euitat nō exaudi
endus nota · nec uri curiosus · atqz huc
ius uideri coli nō alit̄ quā parentē gra
to ut opinor aīo · aut si nō uis uideri
gratus · quia nullū illius habes benefi
ciū · sꝫ te actomi · et iste uice tue forte
nec temere conglobauerūt cur colis ꝑ
maiestatē eius inquis eximiaꝫ sin gula
remqz naturaꝫ ut ꝯcedam tibi neppe
hoc facis nullo p̄cio inductus · nulla spe
ē ergo aliquid per se expectendū cuius
te ipā dignitas ducit · i · honestūꝫ li · eod
Tu demqz epicure) Epicurꝰ erat illiꝰ glo
opiōnis cuiꝰ fuit oracꝰ vꝫ q deus nihil
curat de nobis nec facta nr̄a cognoscit
nec facit nobis bona nec mala · et illud
sonat ūba ṗntis cᵃ · Nam qūtū ad mala
dicit deum inhermem · facit omnia illa te
la omnē detraxisti potenciā · et nec cuiqz
metuendꝰ eēt · pcisti eū ex metu · qd̄ nō
bona nō facit genū hūano ptinꝫ ūbuꝫ
qd̄ hic sēbitur nullū illius habes bene
ficiū · de utroqz nō simul · qd̄ nec bona faciat
nec mala ptinet qd̄ dicit Nulla illi nec
tribuendi nec nocendi matia · Ponit aūt
deum securū et Jmmunē ab oī periculo · Et
hoc ē qd̄ dicit huc · i · deum inceptū in
genti quidē · et in explicabili muro diui
sūqz a cōtractu · et a ꝯceptu mortaliū se
ipō gaudentē · et nulla re indigentē Et
hoc ē qd̄ dicit desertus sine aīali sine
hoīe sine re Cum democrito aūt sentit
epicurꝰ qd̄ mūdus et oīa que ī mūdo
sūt sunt facta ex actomis · i · ex minutis
simis corporibꝰ · qualia uidemꝰ · et spe
ra solis Et hoc ē qd̄ dicit te actomi · et iste
uice tue forte ac temere ꝯglobauerūt
Sic enī sentit qd̄ corpa nr̄a sunt facta
ex illis actomis · quos actomos eciā uo
cat uicias · i · ptes minutas · ex quibꝰ te
mera casualit̄ sine aliqua ꝓuidencia di
cit bona eē ꝯglobata · et eciam ipm̄ mū
duꝫ quē dicit ex hijs ꝯpositū · et ista re
soluendū pluries et pluries sicut casꝰ
occurret Et hoc ē qd̄ dicit ruynas mū
dorꝫ sup̄ circaqz cadenciū euitat · i · deus
ex ruyna mūdi leditur · et ponit ut dcm̄
est · qd̄ de nobis nullā curā hꝫ Et hoc ē
qd̄ dicit nō exaudiens nota nec nr̄i
curiosus · Et hoc ꝯcludit sic ꝯtᵃ epicurū
tu tollis facis nec hoc aīo grato videlꝫ
ꝑ beneficia eius · quia nō p̄suppōit deū

nichil de nobis curare · quare gᵒ curare
colis nō refert assignare causam maies
tatem eius · qui natura eius eminens
digna ē coli · et honorari nō ꝑ aliqd̄
comodū ul̄ p̄ciū qd̄ adeo expectetur Et
tūc ꝯcludit seneca Sic tu epicure deum
colis nō aliquo p̄cio inductus nec aliq̄
ex spe sꝫ solū ꝑ breuitatē suam Jta ē
aliqd̄ bonū diligendū nō respectu co
modi cuiuiqꝫ delectacionis istius modi
aut ē bonū honestū qd̄ tulliꝰ · i · de of
ficijs sic diffinit honestū ē qd̄ sua ui
nos trahit et sua ūtute nos allicit · et
istud ē ꝯtᵃ epicurū · qui dicebat nō
eē aliquid diligendū ꝑ uoluptatē ꝯ · r ·
Quod nō de more boni patris beneficia nō
Mote optimorꝫ subtrahit ḡtis Seū
parentū qui maledictis suorꝫ
infanciū arrident nō cessant dij be
neficia congerē · de beneficiorꝫ auc
toribꝰ dubitantibꝰ · sed equali tenore
bona sua p gentes populosqꝫ distrib
uunt unam potenciaꝫ sortiti · p desse
li · vj · de beneficijs De beneficiorum glo
Jlle qui dubitat nō cognoscat Jnfantes
aut nō cognoscit būficia parentūꝫ
et multi hoīes dei beneficia cognoscūt
dubitando unde habeant ea que possi
dent · quorꝫ nō obstāt ingratitudine
deus beneficia eis tribuit sicut pare
tes tribuūt infantibus nō obstante
eorū ignorancia Sortiti p desse glo
eiusdem seneca deus nō ledit nᵉ pot
ledere Jta q eius potencia nō excedit
se nisi ad būfaciendū de hoc ꝟ · co · tt · ca
Quod nō habemꝰ causam deū colit
irascendi ꝯtᵃ deum qn̄ ex infirmita
te affligimᵘ ymo debemꝰ ꝯsiderare ·
corpus eē domiciliū putridū ex quo
Si nobis irasci debemꝰ ex ure Seneca
imur nimime dijs nō enim illorꝫ
sed lege mortalitatis patimur quicqd
incomodi accidit · ac morbi dolores qᵉ
incurrūt utiqꝫ aliquo fugiendū est
domiciliū putre sortitus · li · ij · de ira glo
Domiciliū putre) Quū patimᵘ infirm
itates · et dolores nō possimꝰ ꝯqri de
deo · quia natura corpis nr̄i talis est
et ita ꝯdicionata · qd̄ oꝫ pati egritu
dines et dolores · quia domiciliū hic uo
cat corpꝰ ū aīa quasi in domo hītat et
ista antiquat · et inuentat et iō debemꝰ
prouidere qd̄ uadamꝰ ad meliorē hītacōeꝫ
Contra ꝯtᵃ claudium q nō debeat
ad mitti ad numeruꝫ deorꝫ Seneca
Multa dixit de magnitudine de
orꝫ nō debere hunc honorē
uulgo dari olim inquit magna res
erat deum fieri Jam famam nimi
uiꝫ nimiu fecisti itaqꝫ ne uidear in
psonam nō in rem dicē suam sectone

quis post eum diem deus fiat et is
qui con͞ hoc senatū consultū deus
factus dicis pictus ne erit eum de
di ylarius s͡z pximo nunc inter no
nos auctoratos ferulis napulare r
placet li. de ludo claudij Item quod
nemo tā deo dignus quam qui opes
contempsit R. tē. de paupertate ca. ij
Item quod quis pot esse par deo par
tiz deo nō faciat et ulta ecā alia nō
faciunt hoīez parem deo et qualr deus
maximus et potentissimus nehit oīa
R. tē. de bonitate ul' bono ca. ij Itez
quod uita boniz eet felicior uita deo
rū si ea bona sūt ut pecunia et hono
res q in usu nō heīt R. eo. tē. ca. ix
Item quā bonū dei sua natura pficiat
bonū nō hoīs eius cura R. eo. tē. ca
xviij Item q quedam que ad hoīem
ptinent deus in usu nō hē quā nec
libido nec epularū leticia nec opes
nec quicquaz ex hijs hoīem in escan
tibus ad deū ptinent R. tē. de beato c
iij. Item quod opinio de dijs omnibus
insita est et qualr nulla gens adeo
sit ex leges moresqz pjecta q nō cre
dat deos eē R. tē. de uirtute ca. ij. Itē
quid te parem deo faciat quia non
pecunā et qualr nemo nouit deū et
multo de illo male existimant et im
pune R. tē. de bono c. ij Item quod ex
deo agente et ex materia paciente cō
stituit uniuersa potencius aūt ac preci
sius est q facit deus ipē q natura R.
tē. de corpe ca. ij Item quē locū deus
optinet in hoc mūdo hunc in hoīe r
animus R. tē. eo. et ca. Item quod deus
sit audacter rogandus R. tē. de deo c. i.
Item pe ē ad te deus tecū est intus
est R. eo. tē. ca. ij Item qualr deus
dat consilia magnifica et erecta eo.
tē. et ca. Itē quod dij nō sunt fastidi
osi nō inuidi ad uenientū manū porri
gunt. eo. tē. ca. iij. Item nō ē miran
duz hoīez ad deos ire quia deus ad
hoīes et in homines uenit eo. tē. et
c. Item deū colit qui nouit eo. tē. c. iij
Itez quā nō qrat ministros deus sz ipē r
hūano generi monstrat ubiqz et oī
bus presto ē. eo. tē. et ca. Item qualr
debeamus deū mente cōcipe oīa ha
bentez oīa tribuentez et beneficiaz
gratis dantē eo. tē. et ca. Itē primus
ē deoz cultus deos credere deinde re
ddere illis maiestatē suam reddere
bonitatē sine nulla maiestas est eo.
tē. et ca. Item nec dij nec dee faciat
ut te fortiā in delicijs heāt eo. tē. ca
v Itē si uis deos ppiciare bonus esto
eo. tē. et ca. Itē deos hēt placatos
et fauentes quisquā sibi ppiciant eo.
tē. ca. vi. Itē quod optimū sit deū quo
actore cuncta puenimit sine murmura
cione comitari R. tē. de fato. c. i Item
deus nō iuuat sapientē felicitate ecā
si uicat etate R. tē. de ocio. ca. iiij. Item
quā deus inter est aīs uiris et cogitaci
omnibus medius interuenit R. tē. de se
creto. ca. i. Itē quā dei socij simus et mē
bra R. tē. de uirtute ca. v. Itē q boni
viri asperius educantur adeo qui ut
filiorū maiorē curā de eis hz quā de uina
lis quos ancillarū more punctit lasa
uire R. tē. de deo. ca. deus ille et ca
cū uideris Item q boni viri sene habē
tur ut neruū colligunt robur R. eo. tē.
ca. deus ille Item q uir bonus cū aduersa
fortuna pugnans ē dignū spectaculū
ad qd' deus multū sinī ... R. eo. tē. ca
nō sunt ista Itē q pres lacedemones
in filijs experiuntur bonā indolē impa
ciencia flagellorū idem facit deus circa
bonos uiros intolleranciā aduersitatuz
R. eo. tē. ca. hanc rocez Itē q sicut aurū
pbatur igne ita uirtus uiri fortis pba
tur calamitate aspere fortune et aduersū
uirū bonū sursuz et de orsum deducē
tes R. eo. ca. quare deus Itē qd' deus oīa
mala auris bonis excludit scelera et
flagicia et cogitaciones malas ad uersa
nō mala R. eo. tē. c. qre Itē nota ulta
remedia con̄ tolleranciaz R. tē. de conso
lacione. ca. mō nomine Itē ad tolleran
ciā maloz ualet introrsus addere dolor
em et dissimulem multū in ducere R. tē.
de dolore. c. inducere Item sciamus mor
tem malū nō eē nec iniuriam quidē
forcius paciemur dampna flagella et igno
minias R. tē. de paciencia. ca. si maxi
mū Item q illustratur uirtus pacientis
p ea ipa que patitur R. e. tē. ca. prebui
Itē q ē mirandū qd' deus con̄ illos quos
diligit asperrimaz fortunaz incertinē
opponit R. tē. de pugna. ca. miraris Itē
q tene educati nichil ualent ad belluz
sz expti incomoda e. tē. ca. p uberciaz
Itē q deus nichil mali nobis faciat et
q pp nos mouetur celi et fiūt frigora
et calores et tempestates R. tē. de ira ca
irascimur Item q deus puidet nobis
de omnibus ad uitam ptinentibus R. tē. de
beneficio capitulo parum dedit ex glo

Multa dixit de magnitudine) Claudius
Imperator mortuus a senatu et pplo roma
no deificatus ē et in mūdo deoz relatus
senece aūt displicuit ista deificacio eo
q claudius fuit homo obliuiosus et uiciosus
et nullā uirtutē coluerat. Et io fecit ludū
de libro claudij. in quo li. metro et prosa
istam deificacionez lusit et derisit intro
ducens claudiū euntē ad celos et petē r
tez admitti ad numerez deoz et introduc

herculem nō intelligentē quid quereēt
eo q̄ mixtim loquebatur grece et latine
et decernentez centū decimū laborem
ei assignari debere Nam hercules duode
cim labores grauissimos tollerauit uole
bat q̄ claudius tolleraret terciū decimū
quis aūt eēt tercius decimus labor nō exp̄
mit Sz btūs Jeronimus in quadā eplā ui
detur sentire qd̄ tercius decimus labor sit de
cepcio mulier Vnde dicit duodecim hūa
nos labores ꝯsumauit alcides .i. hercules
a tercio decimo nō qui omēz hūanitatem
exsuperat superatus est Nam fabule fin
gunt ab uxore fuisse interfectū decami
sia nessice tauri . q̄ uolentē coyre cū ux
ore sua hercules interfecit Cesar aūt au
gustus qui nuper deificatus fuerat decer
nebat claudiū de duci ad inferos Jupit
uō ꝯgregato ꝯsilio deoꝝ petebat quid i
de claudio deberet fieri inter alios rūdz
ille cuius sniā hic hētur videlz q̄ dig
nitas eoꝝ et fama minuebatur ex hoc
q̄ passim hoīes deificabantur Et hoc ē
qd̄ dicit Jtem fama numinū .i. deorum
minimus fecisti .s. deificando hoīes indi
gnos Et iō decernebat tū honorē non
debere dare indignis Et hoc ē qd̄ dicit
nō debere hunc honorem uulgo dari
nam antiquitus magna res erat deuz
fieri . quia nullus refferebat in nūō de
orum nisi diuīa . et transcendencia limi
tes hūanitatis egisst Et iō ultius decer
nit . qd̄ post hoc ꝯsiliū qd̄ uocat senē se
natus ꝯsultum nullus denouo fiet deus
Et quicūqz deus factus fuerit uel depic
tus debeat liberari Vbi oꝫ scire q̄ rome
fiebant diuisi ludi sicut pꝫ p̄ ualeriuz tt̄ de
institutis antiquis Jn fine aūt ludorū
mictebant munera .i. pecuniā uel poma
et tunc hoīes pugnabant ad inuicem
q̄ unus rapiebat de manu alterius . et qui
dem tunc auctorabatur hoc ē auctus et ab
eis aufferebatur sicut exauctorantur mili
tes peccantes et sicut degradant̄ cleri p̄pter
culpas Jta isti culpabiles a suis offi
ciis degradabantur . et postea ultiō uer
berabantur Jta senset iste q̄ quicūqz deus
de nouo fuerit pictus uel factus debeat
degradari et inprimis ludia debeat li
berari Et hoc ē qd̄ dicit primo nunc
inter nouos auctoratos ferulis uapu
lare placz q̄ talis deus detur lauus larua
.i. falsus uultus quē ponunt sibi aliqui
Est hic intellectus duplex . videlz q̄ deus
talis debeat trahi ad liberandū laruus .i.
falsatus q̄ sicut multi falsum quē portant
non pn̄t cognosci . uel iō indicant eū tra
di laruis .i. ꝯ illuz uultuz sup faciē suaz
portet insignum q̄ ille deificatus fuit iniuste

DICS Quō unus dies sit gradus u
ite et qualiter nullus adeo senex
qui non speret viuere per unū diem
et anno et mense . et quō dies sit tpūs

Nemo tam senex ut xxiiij horaz ē
non inprobe speret unū diem unus
aūt dies gradus uite est Tota etas
ptibus constat et orbes hz circuductus
maiores minoribus ecciā aliquis qui
oīus ꝯplectā et cingat hic ptinet a
die natali ad extremuz . et alter qui
annos adolescencie excludit . et qui to
tam pueriam ambitu suo astringit
Est inde annus ple inse ꝯtinens oīa
tpa quoꝝ multiplicacione uita com
ponitur mensis arciore pstringitur
circulo angustissimū hz dies giru ez
et hic abinicio ad exitum uenit ab
ortu ad occasum Jdeo eradicius cui cog
nomē scotomon obscuritas oroīs
fecit unus inquit dies par omnium est
hoc alius aliter excepit . Dixit eīz
parem eē hoī nec menciretur Nam
si dies tpūs xxiiijor horarū necesse est
dies inter se pares . quia nox hz qd̄ di
es perdidit . alius aūt pez eē unū diez
oībus similitudine . nichil enīz hz long
issimi tpis spaciū qd̄ nō ecciā in una
die inuenias lucem et noctem . et al
ternas mūdi uices plura facit ista nō
alius contractior alius pductior dies Jta
sic ordinandus ē dies omnis tanquā
cogat altiū et ꝯsumat atqz expleat ui
tam pacuuius qui syriam usu suā
fecit cum uino . et illus funereis epu
lis sibi parentauit . sic in cubiculū fere
batur a cena ut inter plausus exole
toꝝ hoc ad symphoniaz caneretur be
biotē nullo se die nō extulit . hoc qd̄
ille ex mala consciā faciebat . nos ex
bona faciamus . et in sompnū ituri leti
ylares qz dicamus Vixi et quē dederat
cursum fortuna peregi Crastinū si a
dicierit deus leti recipiamus Jlle bea
tissimus ē . et securus sui possessor . qui
crastinū sine sollicitudine expectet .
Quisquis dixit uixi cothidie ad lu
crū surgit . Sz iam debeo eplam inclu
dere sic inquis sine ullo ad me pec
culio ueniet noli timere aliquid se
cū fert Quare aliquid dixi multū
Quid enīz hac uoce preclarius quaz
illi trado ad te pferendaz malū ē in
necessitate uiuere . Sz uiuere in necessitate
necessitas Quid in nulla sit patent
undiqz ad libertatez uie multe bre
ues faciles agamus deo grās qd̄ ne
mo in uita teneri pot Calcare ipās
necessitates licet epicurus inquā dixit
Quid tibi cū alieno Quod secum
est meum ē p senerabo epicurū tibi i
uingere ut isti qui in uba iurant ne
quid dicatur existimant se a quo sciat

qui optima sunt esse ?nima li·ii·ep·xii,
Improbe spet) Improba spes est que nō glo
nititur racioni·nulla aut racio pro
mictit·nec certificat senem de una die
Et io senex sperando unā diem se uiue
turū improbe sperat quāto magis supe
rat annos·et uix repitur aliquis adeo
senex qui nō speret se p annū uicturū
Tota etas ptibus cōstat) Totam eta glo
tem appellat a pmo die natiuitatis us
qz ad ulltimū diem mortis Et hoc est
qd dicit est aliquis orbis·s·sine circu
lis qui oms pleitur et cingit hoc p
tinet adie natali ad extremū·hoc hz
aut ptes suas·s·infanciam et pueri
ciam adolescenciaz iuuentutem Etas
pie inte omes istas distinctiones hz
et iste est circulus qui oms ?plectitur
ut dicit textus·quia uidelz ?tinet oēs
etates·pma etas ē septem annorū
et sa ?tinet alios septem·Et de ista dicit
est qui totam pueriam ambitu suo
abstringit videlz annis quatuordecim
Deinde sequitur adolescencia·que habz
duo septena·et tīnatur in xxviii āno
et de illa dicit et alter qui annos ado
lescencie excludit·s·pncipiū xxix an
ni Inde sequitur iuuentus·que ?tinet
tria septena·et tīnatur in quīquagesiō
anno exclusiue Senectus nō hz termi
natū tpus·sed durat usqz admortez Is
ta distinctio etatū hētur insolino in
libro qui dicitur polistor Sequitur glo
Est deinde annus) De anno mense·et
die clarum est·qd dicit de paruitate
aut diei pot intelligi dur uno mō qd
quilibz dies nālis habet xxiiii horas
Nam si dies artificialis sit pua nox ē
magna·et si dies sit magna nox ē par
ua Alio mō pot intelligi q unus dies
ē par omibus tpoibus et etatibus·quia i
una die nāli inuenies lucem et tene
bras pncipiū·et finē·sicut in quolibet
tpe·et in qualibz etate Et hoc ē qd dicit
lucem et tenebras al noctem·et altnas
mūdi uices·et dicit qd annus·et etas ha
bent plura·s·plures altnaciones lucis
et tenebrarū:sz nō alias altnaciones qn
uis annus et etas sit pductior·et dies
sit contractior·s·breuior·et dicit qd qui
libet dies sit ordinandus·sicut ultimus
qui tīnat uitaz·et ōndit hoc per exm bebu
pacium Iste hītauit insyria et usu hoc
est habitacione cam suam fecit qi pat
cum suum Ibidem hītando ?tinue iste de
cero cenabat·hunūdanter epulas funias
quas sibimz sacrificabat Vult dicē qd
2m ?suetudinez romanam·qui infune
ribus fiebat ?uiuia sicut in inpcijs
Ita q quilibet sero epulebatur ad lectū
clamabant 2m qi portaretur adsepulcrū

behote ē exclamacio et uociferacio sicut
fit infunerbus qi ipē eēt mortuus·dicebat
ei serui ?te et nobis demorte tua Isti aut
serui erant exoleti·s·adolescentes qui ser
uiuerant sibi inatribus uenereis·et re
ducebat uitaz suam·qi oi sero moriretur
Et hoc ē qd dicit nullo se diem nō extul
lit·quia nō pterimsit aliquē diē in quo
nō fecerit se portari ad lectū qi ad sepul
turam·et hoc est efferre et extulit·s·se
pelire se fecit·Et subiūgit seneca q nos
debemus idem facē qd faciebat ille·sed
ille faciebat exmala ?sciencia et nos de
bemus facē exbona·qd ituri ad lectū uada
mus sicut ad sepulchrū·et dicamus illaz
et rotundi Vixi ·et·Ista sunt ūba que
refert ūgilius·iiii·eneydos·dixisse regiā
cartaginensiū qū uenit ad mortē·et ē
talis sna Ego usqz nūc uixi mō morior
et ?pleui cursū inter pspa et ad ūsa sic
ut ?cessit fortuna Vult seneca q qualibz
die quō exponimus nos sompno dicamus
ūba sup scpta qi tuc deberemus mori·et
si deus ?cesserit nobis crastinam diem re
cipiamus cū leticia·et qi sit lucrū nō ex
pectatū·et dicit q talis est beatus qui
sine sollicitudine uenit ad diem crastinū
nō enī hz sollicitudinez de crastino·ille
qui sero pcedenti ?posuit se·et dixit ūba
morientis·que ūba claudūt et tīnant
uitaz·et si plus de uita ?ceditur ē lucrū
Et hoc ē qd dixit·quisquis uixit cotidie
ad lucrum surgit Sine ullo adme pecu
Consuetudo senece est semp in qualibz glo
epla inicē inimus alienus notabilis siue
lucillio·et mō introducat lucillū loquē
tem et dicentē ūba sup scpta qi dicat ista
epla nō dz uenire uacua Cui dicto rūdet
seneca eidem loquens noli timere·quia
portat secū aliquid·et post qi corrigens
dcū suū dic q uiltū uiltū affert·i·is
tud uiltu est sna notabilis et pclara ma
lum ē in necitate uiuē·et qd nullus co
gitur uiuē in nectitate·quia uite uie st
faciles et breues·s·interficiendi se·quia
nullus cogitur uiuē inuictus Et hoc ē qd
dicit agimus deo grās·qd nemo in uita i
supple inuictus teneri pot Sequitur glo
Quid tibi cū alieno) Smianus scptum se
neca refert fuisse epicurij·et tūc ?seqnz
obicit quid tibi cū alieno·epicurus enī erat
alienus aseneca·et ?rie secte Ad hoc rūdet
qd securū ē meū est hoc uult dicē Vbi
cūqz repio suām securitatis illam uolo
hēe meā Alia lrā hz sic qd uerū est meū
est·De hoc ꝟ·exposicionez·s·tē·de aucto
re·cā·i·in glo·que incipit quare tam mul
ab epicurio·et dicit hic seneca qd uult e
picurū iūgere ipī lucillio Vbi e sciendū
qd ?suetudo tūc tpis talis erat que etiā
nūc est·qd qū aliquod secretū debet dici

exhigatur iuramentum ab audiente qd no
revelabit aliam auctionem n aliba et hoc
e qd dicit ut isti qui in aliba iurant ne
quid dicatur sed aquo supple audierit
proprie tenes ut secretum Isti tales debet
scire et extimare qd omnia optima sunt
coia vult dicere qd no refert quicumqz di
xerit notabiles snias quia omnia benedic
ta debent esse coia ad eorum utilitate omnium
Item qualiter dies festus sine luxuria
agi debeat quo diebus festivis vestis
mutari solebat quibus diebus maxie im
perandum ut abstineatur a voluptatibus
December e mensis cum maxime
civitas sudat ad dies festos ius i
luxurie publice datum est Ingenti
apparatu sonant omnia tamqz quicquid
inter saturnalia intersit et dies rerum
agendarum Ideo nichil interest ut no vide
atur mi errasse qui dixit olim mensem
fuisse decembrem nunc aut annum Si te
hic haberet libenter tecum coferres quid
existimares ee faciendum utrum nichil
ex cotidiana ↄsuetudine movendum an
ne dissidere videremur cum publicis mori
bus et ylarius cenandum et exuendam
togam nam qd fieri nisi in tumultu et
in triste tpe civitatis solebat voluptatis
cum ac festorum dierum vestem mutamus
Si te bene novi arbitri ptibus functus
nec p omnia nos similes esse pille ac tur
be voluisses neqz p omnia dissimiles nisi
forte hijs maxie diebus animo impera
dum est ut tunc voluptatibus solus absti
neat ut cum in illis omnis turba pcubuit
Certissimum argumentum firmitatis sue
capit si ad blanda et in luxuriam trahen
cia no i nec abducitur Hoc multo forcius
est ebrio ac vomitante pplo siccum ac
sobrium ee Illud temperancius e no ex
cerpere sed nec insigniri nec misceri
omnibus et eadem sz non eode mo facere
licet enim sine luxuria agere festum die
Ceterum adeo nichil placet temperare
animum tui firmitatem ut ex pcepto ma
gnorum virorum tibi quoqz pcipiam inter
ponas aliqd dies quibus ↄtentus mini
mo aut vilissimo cibo dura atqz orrida
veste dicas tibi hoc e qd timebatur In
ipa securitate animus ad difficilia se pre
paret ut contra iniuriam fortune inter
beneficia firmetur Miles in media pa
ce decurrit sine ullo hoste vallum tran
silit telum iacit et supvacuo labore laxa
tur ut sufficere vectio possit quem in ipsa
trepidare nolunt ante rem exerceas
hoc secuti sunt omnibus mensibus paupertatem
imitari pe ad inopiam accesserit ne
umquam expavescerent qd sepe didicissent
Non e nunc qd existimes me dicere adimo
neas cenas et pauperum cellas et quid

quid aliud e per quod luxuria divi
ciarum tedio ludit grabatus ille verus
sit et sagum ac panis durus ac sordidus
ac triduo et quatriduo fer interdum
pluribus diebus ut no lusus sit sed expe
rimentum Tunc michi crede lucili ex
ultabis dispondio satur et intelliges
ad securitatem no opus ee fortuna hoc
enim qz necessitati satis e diebus irata no
ee quare tumultum videaris faceres enim
qz multa nulla hominum faciunt illo noie
te suscipe qd facias no coactus tam
facile erit tibi istud pati semp quam ali
quando experiri li ij epistola xviij glo
Cum maxie civitas In mense decem
bris erant festa saturnalium que pluri
bus diebus extendebant sicut pz p ma
crobium i li de saturnalibus in quibus die
bus pplus ad sacra discurrebat et yun
ijs et leticijs vocabant Ita qz tota ci
vitas romana erat tunc occupata epu
lis et itineribus et discussionibus et solacijs
ex quo sequebatur qz sudarent et pp dis
cursus et refectones epulenciores et pp
ignes que fiebant in ↄviviijs et pp tripu
dia que fiebant post mensam et cum i
diebus festis homines debeant cessare ab ope
et quiescere nec requiem sibi dabant et
ex hoc festa saturnalium no videbantur
differre ab alijs diebus quantum ad occupaci
ones et operaciones Et pp hoc dicit qz olim
december erat mensis quo festa satur
nalium sobrie celebrabant et pplus quie
scebat et ab opibus cessabat Sz tpe sene
ce pplus tunc discurrebat et in opibus et
comensacionibus vacabat Et io dicit dece
brem esse annum quia toto anno opibus
vacabant et comesacionibus et luxurie
qmvis in decembri ista fierent copiosius
et cum maiori apparatu et sollemnitate glo
Yllarius cenandum et exuendam Intera
lias que fiebant in festis saturnalium erant
cene sollemnes et iocunde et mutacio
nes vestimentorum q mutaciones anti
quitus fiebant tpe tristicie sic pz in tito
livio tpe debellaciones cannensis quam
tamen mutaciones ultra xxx dies no e
gerunt pp solempnitatem dee cereris Vn
maximus valerius tit de religione dicit sic
quo nre civitatis senatus venerabili
er in deos qui post cannensem cladem de
crevit et matrone ultra tricesimum e
diem luctus suos extenderent Ut ab
hijs sacra cereris pagi pnt ab eis possent
que maiore pene romanorum virum pte
excecabili ac duo solo iacente illius pe
nates mereris expertes erant ita matres
ac filie coniuges et sorores nup interfec
torum abstersis lacrimis depositisqz dolo
insignibus qz candidam induere vestem
et arisctra dare coacte sunt hic aut

seneca loquitur lucilio existenti in cicia
lia et dicit q si ipe eet pns rome oferrz
cu eo quid illis dieb faciere deberent ut
deberent sequi osnetudines alioz in ce
nis et mutacione nestimentoz · et dic
q iste lucilius sniam istam arbitrariaz
sic terminaret Inducit enz lucillu q
arbitriz electu ad sentenciandu super hoc
snam aut suam talem ee credit vidz
q no p omnia similes turbe pileate pile
ati dicebant · qui de seruitute erant
portabant pileu · hmoi aut erant mai
or ps plebis romane In hoc no q illi
in saturnalibus dieb vacabat eplis
et luxurie · erant maxie plebei · nam
nobiles non erant pileati & cetera glo
Nisi forte huius maxie / Posita una snia
lucilli · nuc ponit aliam vz q tnc max
e abstinendu a rebz intemperatis · qn
omnis turba intempancie incubit · et
qn totus ppls ebrius est · et p nimi
am comesscione vomitat · et tnc max
est comendabile sobriu ee et tpati · et
dicit · qd argumentu firmitatis iutis
e no ire p se ad turpia nec pnicte se ab
alijs duci ad talia · et osimilia · qualia ft
fiebant in festis saturnaliuz sequit glo
Illud temperancius / Positis duabz snijs lu
cilli dicit pinam temperanciore vz no oio
substrahere se ad osuetudine als agsue
tudine nec in onibz odescendere osuetu
dini · nam oio se substrahere e se insigni
re hoc e insignem et notabilez redde qd
senece no placet · et io osuetu e standu
in qua no sit turpitudo · nam a turpitu
dine oio e cessanduz et hoc e qd dicit lz
enu sine luxuria agere festu diem et
reuititur ad id qd sup dixerat · nec poia
nos siles · nec per omnia dissimiles glo
Interponas aliquos dies / Quia fecit
mencionez de opulentibz et iocundis
ceins Ideo tradit hic vnu documentu
grinz vz qd dicit fuisse documetu illoz
qui noluerut expanescere ictus fortune
ad quos eintundos · dicit qd eligat sibi a
liquos dies · iiij or · ul plures in quibz cibo
uili et aspero · et nestibz vtatur rudibz
et assuefaciat se pauptati · in qua siche
ctus dicit cu iocunditate et securitate
hoc e q timebatur vz quia experiretur
in tali osuetudine pauptate no e tm
malu quatuz creditur · et ex hoc hebit ai
mu3 exclusum a timore · et hebit eu se
curu3 c adusa fortune Et hoc e qd dic
c iniuriaz fortune inter beneficia firme
tur Iniuriam fortune vocat pauptu
tem beneficia vocat diuicias · lucilius
aut erat diues Vult dice qd homo ex
istens diues p talez osuetudine erit tut
& securus a pauptate · et comendat istud
documentu3 p exm militu qui discit i pace

curre et saltare iacere sagittas et lanceas
et fossas in vallum transilire · et alia mi
litaria · et excicia facie · que postea in bel
lo facilius et ylarius possint agere · et hoc
e qd dicit supuacuo labore lassatur · s · in
pace ut sufficere necio possit · s · tpe belli t
sic istud documentu asuefacit diuites
tpe diuiciaru · q postea tpe pauptatis pa
ciencia faciendu3 sit Et dicit q hoc fecerut
s · pauptatem illi qui omnibz mensibus
hoc faciebant · no solu assuefacientes se pau
ptati sed inopie Diuiciaruz tedio lu glo
Quando vna die istud documentu ponit
in execucione adiunctibz · qui tedio diuiciaz
hoc faciut documetuz illoz qui docent et
discunt pauptatez ferre Et io vult q sal
tem quatuor diebz quolibz mense homo as
suescat lecto vetere · sagum enu fit de lana
yspida et pane grosso et sordido · et q as
suescat saturari dispondio · Dispondiu
e qd valz duos denarios · et due denari
ate duri panis sufficiut ad replenduz
ventrez · et sic repletus exultabit · et gau
debit · quia per hoc intelligit se securum
ab omi impetu fortuna als fortune et og
noscat · et fortuna adusa quaz hic vocat ir
ratam seu iratam no negabit sibi dispo
diu · et talem panem Et hoc e qd dicit qd
neccitati satis e dz irata · i · fortuna adusa
et irata debet · quia no negat q satis est
a · necitatem · s · panem duoz denarioz
assuefaciendo aut se 2m istud documetuz
no dz existimare facie se rem sg singulare
et insuetum · quia hec multa milia suoz
faciut · et multa milia paupuz · s · come
dere panem duruz · et sordiduz · et vestibz
rudibz et dormire in grabato vetere Et
io no dz facie tumultuz hoc e clamare et
diffundere · et narrare pauptate · q faciat
rem singularez · s3 in hoc pot in animo
suo gloriari q faciat no coactus · s · a pau
ptate Quis aut sit fructus illius documi
ti · et expimenti ondit p hoc · quia si talis
accidit q oporteat pati semp pauptate
erit facile sicut facile fuit experiri &c
Item qd omis dies quam michilsimmus
dominu mirari rursus aliquo die factu
quod omni die non pot fieri stultum e
invehitur ante cou illos qui longiorez
vitam per quedam sdecencia parsasitur
Omnis dies omnis hora · quam michil
simmus ondit et aliquo argumento
recenti admonet fragilitatis oblitos · cu
expta mendicantes respicere cogit ad
mortem Quid sibi istud principiu ve
lit quis Cenacionem cornelium equi
tem romanu splendidum et officiosuz
no eras extenuit principio se ipe pmone
rat · et nam illi declinus erat cursus ad
cetera · facilius enz crescit dignitas q
incipit pecunia quoqz circa pauptatez t

plurimum amorem habet dum ex illa eripit
Hic etiam senecio diuicijs inminebat ad
quas illum due res ducebant efficacissime
et querendi et custodiendi sciencia quarum
vel altera locupletem facere potuisset hic
homo summe fragilitatis non minus patri
monij quam corporis diligens cum me ex
consuetudine mane vidisset cum per totum diem
amico grauiter affecto et sine spe iacen
ti usque in noctem assedisset genere valitu
dinis precipiti arreptus angina vix compressu
artatis faucibus spiritum traxit in lucem Intra
paucissimas ergo horas postquam omnibus
erat sani ac valentis officiis functus de
cessit Ille qui et mari et terra pecuniam
agitabat qui ad publica nullum quoque re
linquens inexpertum genus questus ac
cesserat in ipso actu bene cedencium rerum in
ipso procurrentis pecunie impetu raptus
est Insere nunc melibee piros pone
ordine vites Quam stultum est etatem
disponere nec crastini quidem dominum
O quanta demencia est spes longas in
choancium emam edificabo credam ex
higam honores geram tum demum lap
sam et plenam senectutem in ocium refe
ram Omnia michi crede felicibus eciam
dubia sunt Nichil sibi quisquam de futuro debet
mittere Id quoque quod tenetur per manus
exit et ipsam quam premimus horam cas
sus incidit Voluitur tempus rata quidem
lege sed per obscurum Quid autem ad
me an nature certum sit quod michi incer
tum est nauigaciones longas et perratis
litoribus alienis seros in patriam redi
tus proponimus miliciam et castrencium la
borum tardam manu precia procuraciones
officiorumque per officia processus cum interim
ad latus mors que quia numquam cogitatur
nisi aliena subinde nobis ingeruntur
mortalitatis exempla diucius quam dum
miramur hesitaria Quid autem stulcius
quam mirari id ullo die factum quod omni die
potest fieri Stat quidem terminus nobis
ubi illum inexorabilis fatorum necessitas
fixit Sed nemo scit nostrum quam prope ver
setur termino Sic itaque formemus
animum tanquam ad extremum ventum
sit nichil differamus cottidie cum vita pa
ria faciamus maximum vite vicium est
quod inperfecta semper est quod in aliquid ex illa
differtur qui cottidie vite sue summam
manum imposuit non indiget tempore Ex hac
autem indigencia timor nascitur et cupi
ditas futuri exedens animum nichil est
miserius dubitacione venientium quorsum
euadant Quantum sit illud quod restat
aut quale collecta mens inexplicabili for
midine agitatur quo effugiemus hanc
volutacionem vno si vita nostra non promi
nebit si in se colligitur Ille enim ex futuro
suspenditur cui irritum est presens ubi
vero quicquid michi debui redditum est Ubi
stabilita mens scit nichil interesse inter
diem et seculum Quicquid deinceps
dierum rerum venturum est ex alto prospi
cit et cum multo risu seriem temporis co
gitat quid enim varietas mobilitasque
casuum perturbabit si certus sis aduersus
incerta Ideo mi lucilli propera viuere et
singulos dies singulas vitas puta Qui
hoc modo se aptabit cui vita sua cotti
die fuit tota securus est Li ix epistola C
Quam inclitissimus ostendit] hoc dicit glo
propter subitam mortem senatoris qui de
mane usque ad noctem amico egroto as
sedit senece ut videtur vel alteri quia hic
non bene exprimit quis fuit ille amicus
cui assedit senece quia erat sine spe
euadendi decumbens ipse autem senecio
erat sanus et hylaris cenauit et de noc
te subitanea infirmitate arreptus quam
infirmitatem medici anginam vocant
que stringit fauces ubi apostema nas
citur et infra paucas horas mortuus
est iam facto die Et hoc est quod dicit con
pressum arcatis faucibus spiritum traxit in
lucem et cuius more senece qui eterna
meditabatur coactus est considerare de
morte et de stulticia vite querentis auge
ri in diuiciis et honoribus Iste enim ex
paruo et graciali principio seipsum promouerat
Et hoc est valde difficile quia facilius cres
cit dignitas que incipit et facilius crescit
diuicie quam incipiant due res para
bant enim ad magnas diuicias scilicet sciencia que
rendi et paratus custodiendi et una is
tarum sufficit ad faciendum hominem diuitem
querendi quedam sciencia erat in eo quia in
mari et in terra omne genus lucrandi
publice et priuate exercebat paratus
vero custodiendi quam habebat erat in eo propter
duas causas Una propter sanitatem corporis
conseruandam et propter bona patrimonij non
minuenda et sic in ipsa prosperitate bene
cedencium rerum suarum mortuus est glo
Insere nunc] Ista verba scribuntur in prima
egloga bucolicorum virgilij et sunt verba
melibei loquentis sibimet et deriden
tis laborem suum quem sudauerat in inse
rendis piris et plantandis vineis Ubi
oportet scire quod anthonius et octauianus ita
sibi orbem diuiserunt quod octauianus super
ytaliam greciam gallias et yspanias an
thonius vero super egyptum syriam pontum
et affricam presiderent Et propter repudium
octauie sororis octauiani et vxoris
anthonij facta est dissencio ciuilis in pug
nauerunt ad inuicem in grecia et inter
fecto anthonio et cleopatra octauianus
adduxit ut agri cremonencium assigna
rentur veteranis et militibus suis quibus ipsi

cremonenses eleuauerunt signum antho
nij assinius autem polio qui preerat agris
diuidendis et assignandis respexit octa
uiano quod agri non sufficiebant octaui
anus respexit et assignaretur etiam agri
mantuanorum racione vicinitatis et non racione a
licuius culpe Et ideo dicit virgilius in bocco
licis mantua ve miserae nimium vicina cre
mone et propter vicinitatem priuati sunt agris
suis Et de hoc est prima egloga in melibeus
quod est nomen fictum in personam man
tuanorum loquitur virgilio qui fuit exemp
tus ab illa sua propter eminenciam ingenij
et vocatur virgilius titirus Vnde meli
beus sibi loquitur nos patriam fugimus et
in alio loco nos patrie fines nos dulcia
linquimus arua ostendens quod decedebant
de possessionibus suis ad virgilium autem osten
dendo quod ipse virgilius non eicitur sicut di
cit fortunate senex ergo tua rura mane
bunt Postmodum ipsi mantuani sub per
sona melibei conuertunt sermonem ad cala
mitatem suam et dicit conquerendo de in
fortunio suo quod infortunium acci
dit eis propter discordiam ciuilem inter an
thonium et octauianum dicendo est versus at
sunt hij Impius hec tam culta noualia miles
habebit Barbarus has segetes en quo dis
cordia ciues Perduxit miseros en quis
consevimus agros Insere nunc melibee piros
pone ordine vites Inquibus verbis con
queruntur de perdicione laboris et de perdicione
possessionis Isto modo introduxit hic se
neca stulticiam senecionis perdentis labo
rem suum et stulticiam aliorum mortalium
qui rebus transitorijs et temporalibus sudant
et laborant qui tamen perditum sunt postquam acqui
sierunt et multi qui crediderunt acquirere
morte preuenti non acquisierunt Et ideo rep
rehendit hic stultos labores quos homo as
sumit ignoranciam crastini et ex eadem
ignorancia longa spes extendit glosa
Amam edificabo/ Que not sunt iste lon
ge de articulat in verbis propositis quia vi
det proponet emere et edificare et usuram
facere et lucra exhigere et dignitates pro
curare et finaliter postquam sic non vagati
fuerunt proponunt quod in senectute sua ad quam
tamen non peruenerunt dabunt se vite contempla
tiue Et hoc est quod dicit senectutem in ocium
referam vitam contemplatiuam appellat
ocium propter quietem quam habet a strepitu occupa
cionum voluntur tempus Sequitur glo
Voluntur tempus/ postquam ostendit de
bilitatem et incertitudinem rerum humanarum
vbi licet patens est modo ostendit infalli
bilitatem et incertitudinem eorum qui debent
accidere et dicit voluntur tempus rata quadam
lege id est determinata infallibili et per obscu
rum nobis scilicet qui casus futuros ignora
mus Et hoc est quod dicit quod autem ad meam

nature certum sit quid michi incertum
est naturam hic appellat deum cui omnia
futura sunt certa nobis autem incerta sunt
Et ideo stulticiam nostram reprehendit qui propo
nimus nauigaciones longas et futuros ho
nores cum tamen mortem habeamus prope sed de ea tamen
non cogitamus et ista memoria mortis tamen
durat in nobis quantum durat admiracio
et stupefactio mortis alterius tarda manum
porta ideo dicit quia quemadmodum stipendiarijs
tarde soluuntur eorum stipendia ut fiebant
venecijs qui tardissime stipendiarijs suis
soluuntur et hoc non bene considerant qui ho
nores castrenses sperant Sequitur glo
Inexorabilis fator/ diuina prudencia de
terminauit quemlibet terminum vite vlt
quem prorogari non potest Et istam pruden
ciam appellat senecam inexorabilem fatorem
eo quod facta precibus non mutantur Vnde
virgilius vi eneydos desine fatta deum
id est deorum flecti sperare precando quia vi
delicet diuina prudencia quod ordinauit
esse futurum nullis precibus mutat Et hoc
est quod dicit ecclesia Deus cuius prudencia
in sui disposicione non fallitur sed beatus
augustinus de ciuitate dei quod facta multa dicit sed
appellando facta sicut hic in ista expo
sicione facta auctenticat sed nomen non
placet ei quia gentiles hoc vocabulo
vtebantur ad exprimendum necessitatem conex
cionis causarum celestium Vnde dicit si quis
autem diuinam prudenciam fatum appellare vo
luerit mente teneat linguam corrigat
Vult dicere quod verum est quod diuina prudencia est
infallibilis sed non debet appellari fatum sicut
vocabant gentiles qui credebant conex
ionem causarum celestium dare omnibus
infallibilitatem prosperitatis vel aduersitatis
longitudinis vite vel breuitatis secundum pun
ctum natiuitatis Et ideo dicit quod linguam corrigat
Tanquam ad extremum vetium/ Vult quod glo
quilibet dies et quelibet hora sit ordinan
sicut si tunc deberemus mori et qui sic fa
cit non indiget tempore nec ab eo dependet
Et hoc est quod dicit qui cottidie sue vite sum
mam manum imposuit id est terminum aliorum
enim vita est quod semper facta semper est
illorum scilicet qui in futurum spes suas exten
dunt Sed possit hic aliquis obicere si que
libet dies et quelibet hora est ordinanda
sicut vltima ergo in tempore quod postea nobis
conceditur nichil debemus facere ex quo mo
racione nostra terminum vite iam posuimus Ad
hoc respondetur quod totum tempus quod nobis conce
ditur debemus occupare in bonis operacio
nibus Et hoc est quod dicit cottidie cum in
paria faciamus scilicet nichil demittat per negli
genciam obmittendo Sequitur glosa
Ex hac autem indigencia/ Ostendit mala que
sequuntur illos qui non cottidie terminum
sue vite ponunt que sunt duo scilicet timor et

cupiditas Iste enim due passiones respi
ciunt futurum timor mali et cupiditas
boni sensibile et animus qui istis duabus pas
sionibus agitatur et inquietatur sperando
scilicet bona et timendo mala et ignorando
quid illorum sibi obueniat est miser et hoc
est quod dicit nichil est miserius dubitaci
one uenientium quorsus euadat scilicet utrum
ad prospera uel aduersa Et hoc est quod dicit quan
tum scilicet magnum uel paruum aut quale scilicet pros
perum uel ad usum Istam autem agitacionem
mentis et fortitudinem alias formidinem
euadimus et terminum uite qualibet die
nobis imponimus et talis ex alto prospicit
et decipit temporis successiones et tamen
existimant unum diem quantum centum annos
et casuum varietas non perturbat eum et
qui sic uitam suam ordinat tamquam qualibet
dies sic eius terminus secure viuit et tran

Item quod vnus dies hominum e
ruditorum plus pateat quam etas longissi
ma imperitorum protulisit aut quod uitas in
quam in fastidium ueniat et de aliis qui
uitam uanis uoluptatibus meciuntur

Uerum natura peragranti nunquam bene
in fastidium ueritas ueniet falsa sa
ciabunt Rursus mors accedat et notat
in matura licet sit licet mediam perdat
etatem percepit longissime fructus est
Cognita est illi ex magna parte natura
scit tempore honesta non crescere hiis necesse
est uideri omnem breuem uitam qui illam
uoluptatibus uanis et ideo infinitis me
ciuntur Hiis te cogitacionibus recrea et
interim epistolis nostris uacando ueniet aliquod
tempus quod iterum nos iungat et misceat
Quantumlibet sit illud longum faciat
sciencia audiendi nam ut possidonius
ait unus dies hominum eruditorum plus
patet quam hominum imperitorum longissima
etas Interim hoc tene hoc morde aduer
sus non succumbere letis non credere omnem
fortune licenciam in oculis habere tamquam
quicquid potest facere factum sit quicquid expectatum
diu lenius accedit li. xij. Quod dies quem
tanquam extremum formidamus sic eterni
natalis Vide tractatu de infancia capitulo quemadmo
Item quod multa per noctem terrori habita
dies uertat ad risum Vide tractatu de spiritu capitulo i.
Item quod fluant dies et irreparabiles
uita decurrat Vide tractatu et capitulo de aure Item
qualiter unus dies gradus uite est Vide tractatu
de die capitulo i. Item unus dies par omnium est
ut dixit eraclitus nam si dies temporis xx
iiij horarum est necesse est dies inter se dies
inter se pares esse quia nos habent quod dies
perdidit Vide eo tractatu et capitulo Item alius dixit
parem esse unum diem omnibus similitudi
ne quia nichil habet longissimum temporis spacium
quod non inuenias in una die lucem et
noctem et capitulo eo tractatu et capitulo Item qualiter omnis

dies omnis hora quam inchilissimus ostendit
Vide eo tractatu et capitulo iiij. Item quod vnus dies
eruditorum plus quam imperitorum longissima
etas Vide eo tractatu capitulo iiij. Item qualiter sin
guli dies aliquid subtrahant uiribus Vide
tractatu capitulo i. de etate Item quod primus dies tu
quam optimus placeat et redigaturus
in unum eo tractatu capitulo ij. Item dies et nox
aeris in firmum inices sunt Vide tractatu de insufi
cia capitulo quemadmodum Item huc ipsum
agimus dicere cum morte dimdimus Vide tractatu
de morte capitulo iiij. Item rex qui non in
lucem reponat dies ubi bene uidetur
de resurrectione sentire quod persuadet ea
que sunt in orbe non pereunt sed muta
tur Vide eo tractatu capitulo vij. Item omnes dies et
omnis hora te mutat Vide tractatu de peregrinaci
one capitulo v. Item quod utilissimum dicebat
seneca diem suum recognoscere Vide tractatu de
secreto capitulo i. Item quod hoc quod inter
primum diem et ultimum iacet uarium
incertumque est Vide tractatu de tempore capitulo iij. glo.

Nunquam in fastidium ueritas ueniet] Quia
ut dicit 1. metha. omnes homines natura
scire desiderant et scire semper est cum veri
tate Inde est quod ueritas non uenit in fasti
dium quia est desiderata naturaliter nulla autem
res desiderata potest esse fastidita dum de
sideratur sed falsa decipiunt nullus autem
eligit decipi sed cuilibet displicet deci
pi quando hoc ipsum cognoscit pro tempore autem
aut ignorancie falsitas delectat sed
cognita displicet Et hoc est quod dicit fal
sa saciabunt scilicet usque ad fastidium et hoc est
uerum quando ipsa falsitas cognoscitur glo.

In matura licet sit] Mors dicit immatu
ra quando est in adolescencia et in iuuentu
te et hoc est quod dicit licet mediam perdat
etatem que est annorum xxxv. uel usque ad
xl. et magis immatura est si sit in xxx uel
xx. si tamen homo bene uixit et bene moritur
idem est ac si diu uixisset et assignat
causam quia honesta tempore non crescunt
secundum scilicet stoycos sed secundum pypateticos uirtu
tes que magis potuerunt in pluriori e
tate quam in breuiori sed illa propositio potest
habere ueritatem quantum ad laudem quia ita
laudabilis est qui breuem uitam uirtuose
deduxit sicut qui longam nam cum
breuis uita data est non potest magis in
longum uirtutes deducere quam fuerit sibi
de uita concessum et hoc est quod dicit percep
tus est longissime fructus aut longe
uite est bene uixisse quam fructum habet qui breuem
tamen uirtuose uixit Sequitur glo.

Uidere omnem uitam breuem] homines luxu
riose uolentes suas uoluptates infini
to tempore extimare iudicat uitam esse breuem
quia desideria eorum intendit Ille enim diu
uiuit qui quantum uult Ille breuiter uiuit
qui non uiuit quantum uult esto quod centum
annis uiuat

Hys te cogitacionibus) lucillius vexa glo
batur distillacionibus et febribus sup
quibus multis remedys consolatus est eum
seneca et ideo ortatur ipsum ut recreet se
cogitacionibus eorum que traduntur in
presenti epistola et eciam in alys epistolis quousque
veniat tempus quo possint esse simul et dicit
quod illud tempus erit longum esto quod spacium
sit breue et probat auctoritate possidonii cuius
dictum debet intelligi quantum ad valorem
et bonum usum et sic intelligenda vera est
sentencia possidonii quia dies una in operibus
virtuosis consumata est et expensa plus
valet quam etas longissima viciorum et secundum
istum sensum dicit illud tempus quo erunt
simul lucillius et seneca est longum quia
longitudinem faciet sciencia audiendi
se simul id est honeste locucionis et de virtu
tibus tractaturum et persuasiones et inte
rim dat sibi honesta documenta que
patent in littera et precipue quod meditetur
adversa quia adversa premeditata et preuisa
minus ledunt et hoc est quod dicit quicquid
expectatum est diu leuius accedit seneca

Difficultas

Quod non est maior dif
ficultas in temperan
do dolorem de propria iniuria quam de publica

Difficilius est moderari ubi dolorem
debetur ultio quam ubi exemplum habetur de cle
mencia Dolori debetur ultio) Ira de glo
siderat vindictam ut patet per aristotelem in 2 rethoricorum
Ira autem oritur ex dolore iniurie illate
deffrenate autem pertinet punire malefac
torem ad exemplum et terrorem aliorum sed velle
clementer ex causa racionabili procedere
in rem inuctendo vel parcendo penes non
habet illam difficultatem quam habet illi cui il
lata est iniuria Quod boni viri debent

Ecias faciem reputare pro meliori
dum bonis quicquid eis accidit seneca
viris ut dura ac difficilia non reformet
nec de facto querantur quicquid acci
dit id boni consulant in bonum vertant li
cet de prouidencia dei Nec de facto quera
tur) factum hic appellat aduersam for glo
tunam quam aliquis existimat fato veni
re accipiendo fatum pro conexione causarum
celestium vel pro diuina prouidencia qua cunc
tis et prospera et aduersa eueniunt de qua
aduersitate insultum non vult quod vir virtuo
sus conqueratur sed reputet quod pro suo meli
ori est habere aduersa quam prospera et hoc est quod
dicit bonum consultant id est viri virtuosi con
sultant et existimant pro bono et in bonum
vertant aduersitates vllius autem debet formi
dare bona aduersitates sunt bona et salub
ria paciens tollerantibus et hoc est quod di
cit non reformidant dura et difficilia seneca
Quod non aduersitates sunt in bonum illorum
qui paciuntur ad exercitium virtutis sine quibus
non apparet virtus Seneca Seneca

Quietus placidusque contra incurre
ncia attollatur omnia aduersa exercitati
onem putet Quis autem vir modo erectus
ad honesta non est laboris appetens iusti et
ad officia cum periculo promptus et infra
difficilimum est pro ipsis ostendere prospera et
aduersa quibus eueniunt ista que horremus
ac timemus et infra Descendisti ad olim
pia sed nemo preter te corona non habes
victoriam non habes non gratulor tamquam
viro forti sed tamquam consulatum preturam nec
adepto honore auctus es Idem dicere
et de bono viro possum si illi nullam
occasionem difficilior casus dedit in qua
unam vim animi sui ostenderet li eo glo
Non in currencia) In currencia vocat ca
sus aduersos qui occurrunt quos debet tollera
re placide et quiete non succumbens ma
lis sed extollendo se id est animo grandi et ra
cionem assignat quia tales casus aduer
si sunt ad exercitium virtutis et ideo quilibet
homo virtuosus debet esse promptus cum periculo
vite non solum ad tollerandum si occurrant
sed eciam debet desiderare quod occurrant pericu
losi labores in quibus se exerceat et tunc
aduersitates sunt in bonum eius quas ad
uersitates viciosi timent et horrent glo
Descendisti aliud olimpia) In grecia fiebant
certamina multorum generum et inter alia
certamina erant virium ubi athlete ad
inuicem pugnabant locus autem pugne
vel certaminis vocabatur olimpia si quis
autem athleta ad locum certaminis descenderet
et pugnare paratus non inueniret qui
vellet vel auderet cum eo luctari talem abell
qui presidebant corona coronabant Modo loquitur
seneca quod anima talis coronati poterant congaudere
gaudere de hoc tamquam viro forti quia for
titudinem suam exercuerat Idem dicit de bo
mine virtuoso cui tamen aduersitates non
superuenerunt in quibus se experiretur nam
tali possumus congaudere sicut congaudemus
cum illis amicis qui promoti sunt ad consula
tum vel preturam qui consulatus et pretu
ra frequenter obtinebantur fauore magis
quam experiencia virtutis Quod mons
altus alonge aspicienti apparet pre
ceps et de prope cernenti apparet al

Ille edictus vertex titudo et gradatim as
adeo ex omni telo iactum sit census eam
rexerit ut supra fortunam emineat ac
per que vocantur ardua et confragosa sunt
quid est plano edit excelsum sed ne tam
obruta sunt quam quidam putant pa
tum per saxa rupesque habet et inuium spe
ciem sicut pleraque ex longinquo specula
tibus abscisa et conexa videri solent
cum aciem longinquitas fallat deinde
propius accedentibus eadem illa que in unum
congesserat error oculorum paulatim adap
periuntur cum illis que precipicia ex intervallo

apparebant reddit bene fastidium .ii.º de pro
uidencia Errat siquis existimat facilem
rem esse donare plurimi res ista habet dif
ficultatis li. de bta uita Sunt alique p
tes mariti sed non minores uxoris minime
illa quantum exhigunt prestant et parem de
siderant regulam que ut ait cato in diffi
cilis est li. ii. de beneficiis Sequitur glo
Ille editus ueniter assimulat uirtutem
uertici excelsi montis qui eleuatur in al
tum super omnem fortunam eo quod uirtus non
leditur a fortuna nec fortunam potest attantam
altitudinem uenire uel pertingere ut patet in li
i. de prudencia et ideo si uolumus ad tantum
altitudinem peruenire oportet ascendere Et hoc est
quod dicit plano aditur excessum qui dicit non
Quia siquis uult ad altum peruenire per uiam
planam numquam perueniet Sed oportet quod uiam diffi
cilem et arduam et confragosam et saxo
sam peruenire et hoc est quod dicit prima tamen
per saxa rupes quod habet quia in deliciis primi
conatus ad uirtutem sunt magis difficiles
quam postea in prosecucione Sequitur glo
Et nunc spem altissimus qui a longe as
picitur uidetur esse iunius .s. quod homo non
possit inuenire uiam per quam homo possit as
cendere longinquitas enim decipit oculos
et uidetur precipicia esse connexa et abcisa
et omnibus hominibus nimia tamen siquis conetur
ascendere non inueniet precipicia ita
obcisa sicut uidebantur sed inueniunt gra
darium ascensum ita quod finaliter cum in dif
ficulter perueniet et ad fastium et sumitatem
illius uerticis Ita contingit de uirtute que
prima facie uidetur impossibilis tamen
conanti pertingere ad eam erit possibilis
in qua quamuis difficilis que difficultas
maior est principio quam progressu glo
Facilem rem esse donare donare pertinet
ad uirtutem liberalitatis Omnis enim uirtus
est circa arduum et difficile Et ideo donare
requirit rectum iudicium in donante et iu
stam causam in donatario et debitam men
suram in re donata consideracione et condi
cione et facultate donatis et statu dona
tarii et ylaritate et promptitudine dona
tis et ideo donare ut est actus liberalitatis
est de numero difficilium Sequitur glo
Non minores uxoris Donans et dona
tarius comparantur ad inuicem sicut uir
et uxor donans et conferens beneficium tenet
locum mariti donatarius et recipiens bene
ficium per modum uxoris et sicut est paritas
inter uirum et uxorem Ita liberalitas re
quirit liberalitatem proporcionis inter do
nantem et recipientem ita quod quilibet
procedat uirtuose et donans in donando et
donatarius in recipiendo de hac materia
W. tr. de beneficiis qui in omnibus capitulis te
nere aurum modum conuenientem et uirtuosum semper
est difficile Et hoc est quod dicit ut ait hac ca
ton

De distinctione beneficiorum re sunt diui
sa et quod eadem beneficia modo donandi
Beneficium est donare regiones Senec
per quas magna flumina et nauigabilia decurrant beneficium arentibus
siti et mirum spiritum prestitas fauces ducenti
bus monstrare fontem quis inter ista conparabit
Omnis expendet difficilis est sen
tencia que non rem sed uim rei querit
eadem licet sint alter datum non idem
pendent sed non libenter sed dedisse se questus est sed superbius me quam solebat
asperit sed tam tarde dedit ut plus prestaturus uenit si cito negasset horum quomodo
uidet ibit existimacionem cum sermo et
dubitacio et uultus meriti graciam de
struat libro .iii. de beneficiis Sequitur glo
Beneficium est donare ostendit dispari
tatem beneficiorum Nam donare prouincias est magnum donum monstrare fontem
est paruum sed in siti ultima quo sicientem desi
derium bibendi et ariditas faucium perdu
cit ad mortem monstrare fontem est
maximum beneficium quia ex hoc liberatur
a morte et dicit quod comparacio beneficiorum est
difficilis et difficiliter uidere potest ferre
sinam racio est quia in beneficio non solum
attenditur magnitudo et ualor rei col
late sed eciam promptitudo uoluntatis ex parte conferentis
Alter datum non idem pendent Do Creutius
na cum sint paria ex parte ualoris glo
rex disparitas cum ex parte donancium plus
et minus obligant recipientem et ponit
exemplum de eo qui donauit sed male libenter
et tarde et post datum beneficium conquestus
est de dedisse se et superbe aspexit recipien
tem et cum sermone male gracioso et
cum dubitacione et cum multu tristi destru
xit graciam sui beneficii tali donanti dona
tarius parum obligatur sed donanti ylari
ter et libenter et cito et cum sermone be
nigno et dulci recipiens idem donum multum
obligatur Quod non est ualde difficile red
Omnis existimabit dere equalem graciam
quis iubebit dissimilibus beneficiis beneficia pansari donauit tibi do
minum sed ego tibi tuam super te ruere prouinciam
dedit tibi prouinciam sed ego naufrago ta
bulam pugnauit aliter pugnauit pro me et
uulnera excepit at ego uitam tibi si
lencio dedi cum aliter beneficium detur
aliter reddatur paria facere difficile est
li. eo. Ait plato difficilis humani animus
coniectura est li. iiii. de beneficiis difficilius
est capere uel recipere quam fundere li. vi. de
de beneficiis Dissimilibus beneficiis glo
Valde est difficile conpensare beneficia re
cepta cuius difficultatis causam Aristoteles as
signat .iiii. ethicorum Quia esto quod homo re
stituat tantundem quantum recepit non ade
quauit graciam beneficii collati quia videlicet

non recompensauit hoc qd' ille gratis
et nō obligatus incepit dare beneficia
Vnde boccus rex mauroꝝ dixit sille ꝑ
quodam benēf in se collato nunqꝫ putes
tibi parem grām redditum imputamus
hoc qd' in isto plus impendet sille quaz
ab eo recepisset tamen grām antecedē
ꝑ ꝓueniente nō possit adequare et nar
rat hoc salustius in iugurtino hoc autē
a seneca assignatur alia rō videlꝫ qꝛ
alia beneficia ꝯpensantur et aliter quā
fuerūt data et rō in neutre equalitatē
ē difficile et ponit exempla de eo qui do
nauit domū et donatarius reuelauit do
nanti qd' domus eius erat ruitura in bre
ui ex qua releuacione ul' reuelacione
donatarius liberatus ē a morte et aliud
exm̄ de eo qui donauit ꝑsonuz et recepi
ens benefactori suo in naufragio porrex'
tabulam ꝑ quam ipm̄ liberauit a suffo
cacione Et exm̄ de eo qui pro suo ami
co se exposuit bello et uulnera recepit
et ille in recompensacione hita oportu
nitate eripuit eū a morte cla et silēt
et occulte et ille pugnauerat ꝑ eo aperte
et patenter in quibus omnibꝫ quia aliter
et aliter recipiūtur beneficia assignare
paritatem et equalitatem difficile est
Humanoꝝ aīoꝝ affectuum] Cognoscere glo
animū humanū ex signis exterioribꝫ est
difficile sꝫ nō impossibile Vnde gg'orius
nazanzen' ut refert ystoria eccli'ca cogno
uit iulianū apostatam in athenis ex
aspectu faciei et ex mobilitate crurū et di
xit O q̄ malum res publica nutrit ro
manoꝝ Et ibidem dixit egregius natere
qui bene ꝯsiderat et sic fuit sicut ꝓdixit
In quibusdam tn̄ est difficilis cōiectura ut
cognoscere verecundantē ꝑ ruborem et ti
midum ꝑ pallorem et similibus passioi
bus sicut refert hestacius in athyleidos
q ulixes cognouit achilē uestitū ueste
muliebri et sonitu tube et ꝯfusione multꝫ
ad picturas belloꝝ et sicut refert senec
in tragedia q achiles destruxit in uxore
hectoris distinctionem timoris a dolore
q̄ dicebat tristem de morte mariti et i
psē ꝯgnouit timidam de filio latente
Difficilius est accipere] Cum donare et glo
recipe sint actus liberalitatis utriqꝫ t
difficile est sꝫ fm̄ istud difficilius ē bene
recipe quam uirtuose dare ul' donare
Quod nō faciliter utilia et dampnosa di
ē malignitate difficulter inueniēt
Nature qui nō possumꝰ quaꝫ reni
ullius rei difficilis inuencio ē amꝰ
u hic inꝰ fructus est inuenisse L me
quid nos meliores beatosqꝫ facturū ma
pto aut inꝓximo posuit libro eodem glo
De malignitate nature] Natura non ē
maligna sed benigna Vnde omīa cibaria

salubria possint in aperto ita q faciliter
possint hīri Et aūt que sūt nociua possint
in obscuro sicut aurū et argentuz ita q
difficiliter possent se hīre quoꝝ in uencio
nō ē in bonū in uenienciū nec utentiū
utencium acquirere uirtutes quibꝫ hō
fit melior et beacior ē finale respectu dif
ficultatis qui ē in acquisicione diuiciaꝝ
et dignitatum Et ex hoc pot' ꝯcludi ꝓnci
piuz huiꝰ capli qd' nō possimꝰ ꝯqueri
de natura sꝫ de nobis qui postposita faci
litate reꝝ salutariuz sequimꝰ difficultates
reꝝ inutiliuz et nociuoꝝ Quod nō diffi
cilia et dura et aspera rōne temperantur
et feruntur et rōne domus ꝑua implureꝝ
Nichil tam acer habitaciones distinguit
buz est in quo nō equus aīus Seneca
solaciū inueniat Exigue sepe aree in
multos usus describentes arte patuerūt
Et q̄uis angustum edem disposicio facit
habitabile adhibere rōem difficultati
bus oportet et dura molliri et angustiar
ari et grauia scite ferentes minꝰ ꝓme
re libro de tranquillitate sequitur glo
Solaciuz inueniat] In duris et asperis
hīre delectacionē est ꝯtra arꝰ in ethi q
dicit q in aliis uirtutibꝫ signū generati
habitus ē delectabiliter operari sꝫ in uirtute
fortitudinis et similibus q̄ uersantur circa
mala sensibilia nō requiritur q fortis de
lectetur in ope suo sꝫ sufficiat nō tristari
hic aūt dicit nichil tam acerbuz ē in
quo nō equus aīus solaciuz inueniat ꝯ
quiz animuz vocat pacienciaz et mirū
ualde ē qd' in tolleranca aduersitatuz et
doloruz homo gaudeat et solacietur In
actibꝫ tn̄ aplōꝝ scribitur qd' ibant apli
gaudentes a ꝯspectu ꝯsilii quī digni ha
biti sūt ꝑ nōie ihū ꝯtumeliam pati et
hoc raro ꝯtingit tn̄ post factū post tol
leranciam maloꝝ ē bū solaciū pacient
tollerasse et isto mō loquitꝰ ꝓlo in fe
done ubi introducit socratem post carce
rem et ꝯpedes fricare crura sua et dicē
tem se magnam delectacionem inuenire
in tali fricacione in loco ꝯ ubi fuerāt
ꝯpedes et ꝯgaudentes sibi q ꝯpedes fue
rant sibi causa delectacionis Virgilius
eciam ꝑmo eneydos dicit sic O socii ne
qꝫ enī ignari sumꝰ aū maloꝝ O passi ma
iora dabit deus hiis quoqꝫ finem nos et
sileam rabiem penitusqꝫ sonantes accestis
scopulos nos ciclopea saxa expti reuo
cate an nos mestūqꝫ timorem Occidate
forsan et hoc olim meminisse iuuabit
Ecce hic virgilius tolleranciaz illoꝝ laboꝝ
et aduersitatuz dicit q iuuabit et delecta
bit eos tollerasse et meminisse se tot ad
uersa supasse et sic uerificatur sūia senece
qd' aīus paciens in rebꝫ acerbis inuenit
solaciuz ꝯ post tolleranciam quia est sibi

ad magnu gaudiu acerba pacient tolle
rasse et adversa superasse sequitur glo
Exige spem aree area e spaciu terre u
bi frumentu a terra palea excutit vult
dicere q modicu spaciu terre sufficiat geo
metris ad scribendu totu celu et omia sig
na eius et pua dom sufficit si e artifi
ciose edificata pro coqna et panla et
pcelario et pcamerez et p roez diffi
cilia faciliantur et dura et aspa mollit
et paciente feruntur et spaciu stricti
et artu dilatatur hoc e latu ee ostendi
tur qd sufficit ad descriptiones geometri
cas et astrologicas et gravia pondera
arte ferentis et portantis facilit ferunt
et minus gravat portante artificiose ex
quibus concluditur q racio et ars et usus
faciunt facilia que als eent difficilia u
Item quod possimus iram totalit de animo
excludere pbat p illa que hoies pua t
mercede induct faciunt que videntur
impossibilia et tamen assidua medita
cio et exerciciu ad possibilitatez deduxit

Non pot inquis omnis ira ex aio
animo tolli nec hois hec natura
patitur atqz nichil e tam difficile et ar
duu qd no humana mens vincat et
infamiliaritatem pducat assidua me
ditacio Nulliqz sunt tam feri et sui iu
ris affectus ut no disciplina pdoment
Quodcuqz sibi imperavit anim' opti
nuit Quidam ne unq riderent consecuti
sunt uno quidaz alij veneri quida oi
nino interdixere corporibus alius contentus
brevi sompno vigilia se i de fatigabilem
ondit et discreverunt aly tenuissimis et ad
versis funibus currere et ingencia gen
cia vixqz huanis tolleranda viribus
onera portare et immensam altitudinez
mergi ac sine ulla respirandi vice pe
maria nulle sunt alia in quibus ptina
cia impedimenta omnia transcendunt
ostendit qz nichil esse difficile cuius sibi
ipa mens in pacienciaz indicet Istis
quos paulo ante retuli aut nullatim
ptinacis study aut indigna merces
fuit Quid enim magnificu sequitur
ille qui meditatus est p intensos funes
ire qui sarcine ingenti cervicez sup
ponere qui sompno no sub iungere oc
culos qui penetrare y imum mare et
tamen ad finez opis no magno auctu
ramento labor pvenit Nos no aduo
cabimus pacienciam quos tam pmium
expectat felicitas animi in mota tran
quillitas quantu est fugere maximum ma
lum iram et cu illa rabiem seviciam
crudelitatem furorem alios qz comites
et affectus eius Non e quod patrocinium
nobis quaram' aut excusatam licenciam
dicentes aut utile id ee aut inevitabile

Cui enim tandem vicio advocatus de
fuit Non e qd dicas excidi no posse si
nabilibus egrotamus malis ipaqz nos
in rectu genitos natura si emendari
velimus iuvat libro secundo de ira glo
Omne ira ex aio tolli Nota q ethi non
vult q ira totalit de aio virtuosi excluda
tur ymo ponit virtutem mansuetudinis
ponere mediu inter iracundu et irasci
bilem Iracundu vocat q qui ultra de
bitu irascitur et irascibilem qui de nul
la re irascatur et utruqz dicit ee vicio
su Seneca aut vult q ad virtute man
suetudinis ptineat ira radicitus de aio
evellere Ita q homo nunq irascatur
pmo ppoint qdicens q no pot fieri
i q totalit excludatur de animo quia
natura hominis non hoc patitur glosa
Ad que nich e difficile Hic loquit contra
argumentu factu et ondit q hoies
qui volunt faciunt longe maiora et dif
ficilia als difficiliora et magis ardua
quam non sit irasci et ponit exempla de eo
qui nunq risit et de quibusdam qui ppe
tuo sibi subtrahunt vinum et de illis
qui nunquam utuntur actibus venereis
et de illis qui aquibusdaz cibis ppetuo
abstinent et de illis qui ambulant
p funem sicut faciunt marinarij et
de illis qui brevissimo sompno utunt
et de illis qui pciunt se in aquam ma
ris et penetrant usqz ad pfundu et
stant ibi p magnu spaciu sine oi respi
racione et de illis qui gravissimas car
cinas alias inportabiles ferunt que om
nia vel magna ps eorum que narrata sunt
sunt magis difficilia q nunq irasci pos
sunt Ex igitur ille homo cu conatu
pot pficere potit eciam ad hoc pvenire
ut nunq irascatur et hoc e qd dicit t
nichil est difficile et arduu q non
huana mens vincat et in familiari
tatem pducat assidua meditacio t
nulliqz sunt tam feri et sui iuris af
fectus i ai passiones cuius e ira ut n
disciplina i roe conatu et consuetu
dine pdomentur Sz hic vult seneca qd
qd omes passiones ai talit subsint ra
cioni qd racio libere eis utatur opando
vult et qui vult radicitus evellendo et
de aio totalit excludendo et hoc est t
qd cuiqz sibi impavit anim' obtinuit
Istis quod paulo an retuli Hic est glo
alia ro ad ostendendu qd possimus ira
totalit de aio excludere Ubicuqz e magis
pmiu ibidem dz ee facilior labor et co
natus maior Magnitudo enim pmij
minuit difficultatem laboris et cona
tum attendit ad pmiu obtinendum
et ad hoc efficacit laborandu et pre
mium extinguendi totalit iram e fe

licitas et beatitudo et ppetua animi
tranquillitas et est irritacio et fugi et
exclusio magnor viciorum q iram generat
Cuius modi sunt vicia rabies crudelitas
et sevicia et furor et alia mala que ad
istam sequuntur g° consideracio tanti pmi
dz attendere nros conatus ad exclu-
dendum iram totaliter de aio cu pma multum
incora excitaverit illos ad ambulandum
illos pfurientem et ad no respirandum et
ad parum dormiendum et ad gravissima
pondera portandum et alia que ibidem dicit
Non est qd pro animi | ar et sequaces glo
eius patrocinantur ire et assignat duas
raciones quare de aio no e totaliter exclu-
denda · pma ro e · quia ira e utilis i dua-
bus rebus al's virtutibus · s · in fortitudine
quia irati efficacius se exponunt periculis
belli est etia utilis in iusticia · quia inde
iratus constancius psequitur · et punit ma-
lefactores Alia racio e · quia natura nichil
fecit autem i aia ptes irascibilem · frustra at
eet irascibilis si homo nunquam deberet
irasci · et io dicit iram ee inevitabilem
Et hoc e qd dicit seneca noie · s · illorum qui
irr patrocinantur no e qd dicas eradi-
cari no posse · i · totaliter expelli · Contra hos loqt
q semp vicia in venerunt advocatum et
defensionem Ira aut e vicium · et isti sunt
advocati eius et pmam rnem illorum solvit
inca sequenti et scdam solvit hic · dicebat
enim iram no posse excludi Contra hoc senec
sanabilibus egrotamus malis omnia nocent
infirmitates ai inter quas e ira Infir-
mitates aut ai sunt curabiles · et tunc cu-
rantur quando eiciuntur · et contra hoc qd di-
cebant iram ee naturalem · dicit qd natura
iuvat nos ad eiciendum iram · s · et ge-
nuit nos rectos cu alia aialia genue-
runt incurvata Unde ovidius os homini
sublime dedit celumque videre Iussit et e-
rectos ad sydera tollere vultus · g° videt
na generando hoiem rectum genuisse eum
ad contemplacionem celestium no ad iram · Glo

Quo ira est nociua pugnantibus et ars
Non est difficile vincere est utilis se
animum cu achlete quoque vilissima
sui pte occupati tamen ictus doloresque pa-
ciuntur ut vires cedentis exauriant nec
eum ira suadet feriunt · sed eum occasio-
nem pirrum maximum pceptorem certa-
minis gymnici solitum aiunt · his quos
exercebat pcipere ne irascerentur Ira
enim pturbabat artem · et qua noceat
tantum aspicit libro eodem sequitur glo
Non e difficile | · hic accipitur animum
vincere · s · ne irascamur · quia hoc fa-
ciunt achelete qui pugnant et recipiunt ic-
tus et dolores no irascuntur · sed pacienter tol-
lerant · ad hoc ut fatigent compugnantes

secum · et sic eorum vires fatigando exauriat
Sic igr pnt abstinere ab ira qui sunt occu-
pati in vilissima sui pte · i · corpe que e vili-
or ps hois · ut ondit salustius in Jugurtino
no poterunt g° iram vincere · qui sunt occu-
pati animo · sequitur · qd multum magis glo
Nec cu ira suadent | · Pirrus qui erat magr
acheletarum · et pugnancium in agone athe-
letas docebat · qd qui ferirent no irasce-
rentur · quia ira in pugna solum attendit
qd possit nocere adusarium Et hoc e quod
dicit qua noceant tamen adipisciat · si pug-
nantem oz attendere no solum · q offendat
sz magis q ipe no possit offendi Et io doce-
bat eos ne irascerentur · et sic solvit argu-
mentum pcedentis ca qd ponit in glo · q
incipit no e qd patrocinium Ubi dicebat
iram ee utilem pugnantibus · quia effica-
cius exponunt se periculis · et hic ondit qd inuti-
lis e et damnosa qz no pmittit cavere picula

Quo tempore iram est difficile maxime
in dignitatibus constitutis medea adducentem

Difficile quam sit animum ab ira seme-
l flectere iam concitatum q̄ q̄ regi-
le hoc caput sceptris supbis quisquis
admovit manus Qua cepit ire regia i-
dicta mea vii · tragedia Q̄ ...vicia in ve-
terata mutare e difficile · et mores teneros
facile re tr · de ira · ca · attendamus Itē qd
facile est onera levia portare · et de uno
latere ad aliud transferre gravia depriment
Et ideo inclinamur vires in aggrediendis
Requirere certitum de tranquillitate capdent
Difficile q sit animum | ar · ii · ethi · al's glo
retho° · ponit q reges et supiores indigna-
tus hent comociones racione potencie
status nam cu ira desideret vindictam
et ipi sint potentes · et se vindicare · et ee
cu ira sit pp existimatam iniuriam · et ipi re-
putant valde indignum q inferiores eis
audeant iniuriam acceptare Inde e qd i
dignitatibus constituti sunt pmpti ad iram
et eam possunt facere qd ira suadet · pcedit
ad vindictam Et hoc est qd dicit medea
asserens q difficile e animum regum compescere
ab ira · et ista dicta difficultas · no solu e
in regibus · sz in omnibus dnantibus · et dominari
volentibus Et hoc e qd dicit sceptris sup-
bis quisque admovit manus · et sic irascunt
sic iram ponit in execucione Et hoc e qd
dicit Qua cepit ire · et dicit medea · q ista
sinam dicat in regno suo · nam fuit filia
de coleos · vl pot hoc referri ad regnum ia-
sonis cuius ipa fuit uxor Et hoc e qd dicit

Dignitas

Contra obiurgantes aliquem exeo q
Adriam tamen dignitatem destituerit ubi
ortare ut vi etiam vilta de fidelitatem
tos magno contempnat aio qui dicat genti
illum obiurgant quod umbra et occium

peciere qd dignitatem suam destitueit
et cu plus sequi posset ptulerit quietez
omnibus Quam utiliter negocium suum ge
sserit cottidie illis ostenteret hii quibus i
uidetur no desinent transire ali elident
alii cadent res e inquieta felicitas ipa se
agitat mouet cerebrum no uno genere
alio in aliud irritat hos no in potenciam
illos in luxuriam hos inflat illos mollit
et totos resoluit at bene aliquis illam fert
sic qm uinum Itaque no e qd tibi isti psua
deant eum esse felicem qui a multis obsi
detur Sic ad illum quemadmodum ad
lacum concurritur que qui exauriunt
et turbant nugatorium et inhertem et
nocuit li v epla xxxvi Qualis sit ma
in fastigium dignitatis v tr de animo
ca xii Item qui facilius dignitas cres
cat quam incipiat v tr de die ca iii Ite
con obiurgantes eum qui sua destitueit
dignitatem v tr et ca de dignitate Item
quantum mali iaceat sub tenui mebrana et
dignitas v tr de pecunia ca i Item aliud
e dignitates et precia rerum nosse aliud
impetus refrenare et ad agenda ire no
in mere v tr de phia ca vi Item impe
tus rei ex dignitate cuiusque concipit eo tr et ca

Quod umbram et ocium] Amicus lucilli glo
relinquit cursum suum pmocionum et dedit
se uite contemplatiue reprehendebatur a so
cius quod ipe deseruerat dignitates quas
habebat et maiores quas habiturus et elege
rat ocium et umbram uitam enim contempla
tiuam inderisum uocabat ocium et umbram
quia contemplatiui no orant neque laborant
in negocijs nec occupantur strepitu
litigancium nec sollicitudines honores pro
curancium mo loquitur seneca lucillo q orte
tur amicum suum q derrisores et obiurgato
res contempnat et derrideat quia in casu
illorum derridencium ipe uiet confundit ill eis
qui utilit et fructuose elegit uitam contepla
tiuam Et hoc e qd dicat quam utiliter ne
gocium suum gesserit debit cottidie ill ostetet

Hii quibus inuidetur] Ostendit miseram glo
esse condicionem illorum derridencium pmo cum
sint indignitatibus constituti eis inuident
secundo quia no heunt statum et firmitatis sin
statum et hic ondit qui alii elident et ster
nentur Et alii cadent leuit a suo dignitate
et assignat cam quia psperitas huius mundi
quam ipe appellat hic felicitatem e res
inquieta et mobilis et qd esto exterius no
fieret comocio nec a suo statu deiectio et
mouet tn interius appetitum hominis quem
hic uocat cerebrum multis mocionibus q
aliquorum appetitum mouet ad obtinendum
potenciam aliorum ad luxuriam et illos
qui uolunt ee potentes inflat et illos qui
uolunt luxuriari mollit i molles facit
et delicatos et eneruat et resoluit uires corporis
et anime

Fert sic quo uinum] pot aliquis dice glo
con senecam male sencientem de psperi
tate quia uidelicet dicat quia comouet
apetitum interius et exterius het pmuta
ciones uarias q aliqui sunt qui psperi
tatem bene ferunt neque ea utuntur
ad luxuriam uel ad superbiam et illud est
bene ferre ad hoc ridz seneca q contin
git sicut de uino q regulariter het inebri
are potentes ultra debitum tn aliqui
sunt pauci tn qui a uino no leduntur
Ita psperitas het comouere ad potenciam
et ad luxuriam et het inflamare et ener
uare quamuis aliqui ab ea no ledantur q
tamen pauci sunt Qui a multis obsidet
Indignitatibus constituti obsidentur a multis
quorum aliqui exaurire uolunt fauorem
alii defectionem alii promocionem et sic
illum secuntur sicut sequuntur mel musce
no pp bonum mellis Vnde seneca li de
remedijs Mel musce sequuntur cadauera
lupi frumenta in formice predam se
quitur turba Ista no hoiem sicut enim
no est beatum mel ad quod ueniunt lu
pi frumenta formice ad que ueniunt Ita
no e btus in dignitate constitutus ad quem
multi ueniunt et multi secuntur Seneca
autem talem assimilat lacui ad quem et
ueniunt p aqua aurienda quilibet enim
sequens in dignitatibus constitutum uult
aliquid aurire quo sua sitis desiderium
recreatur Ita istum amicum nunc deditum
uite contemplatiue tunc autem deditum hono
ribus et dignitatibus qui illum seque
bantur et auriebat nunc uocant enim
inertem pigrum nugatorium i inutile
uita enim contemplatiua i non ignoscen
tibus credit esse inhers pigra et ociosa et i

Discere De eo qui no pot Cuiulis
discere et quo homines
docent discunt interserit aut ibi de
efficacia mali exempla ac mala consa

Agite dijs immortalibus racione Senec
gracias qd eum docetis esse crude
lem qui no pot discere subducendus
est pplo tener animus et parum tenax
recti facile transitur ad plures Socrati
et catoni et lelio excutere mentem suam
dissimilis multitudo potuisset adeo nemo
nrm cum maxime concinnamus ingenium
ferre impetum maiorum tam magna comi
tatu uenientium pot unum exemplum aut
luxurie aut auaricie multum mali facit
Conuictor delicatus paulatim eneruat
et mollit uicinus diues cupiditatem
irritat Malignus comes quamuis candi
do et simplici rubiginem suam affricuit
que tn accidere hijs moribus putas in
quos publice factus est impetus ne
cesse est aut imiteris aut oderis utrum
que aut deuitandum e ne uel malis similis

fiat quia mlti

ciae. quia multi sunt ne vel inimicis vel
tis quia dissimiles sunt Recede in te ipsum
quantum potes cum hijs versare qui te me
liorem facturi sunt Illos admicte quod
tu potes facere meliores mutuo ista fiunt
et homines cum docent discunt. et multi per doctri
nam eorum proficiunt Non est quod te gloria
publicandi ingenij producat in medium
aut recitare istis velis aut disputare +
Quod facere te vellem si haberes isti populo y
doneam mentem. nemo est qui te in
telligere posset aliquis fortuitu aut vnus
aut alter incidet. et hic ipse formandus
tibi erit instituendus quod ad intellectum tuum
Cum igitur inquis ista didicisti non est
quod timeas ne operam perdideris si tibi di
dicisti. Sed ne hodie michi soli didicerim
communicabo te cum qui concurrunt
unde egregie dicta circa fere eundem
sensum tria ex quibus tribus hec vnum
epistola in debitum soluet duo in antecessum
accipe democritus Vnus est michi pro populo. et
populus pro uno bene. et ille dixit quis
quis fuit ambigitur enim de auctore cum
quereretur ab illo quo tanta diligentia
artis spectaret ad paucissimos peruen
turus sunt inquit michi pauci satis est
vnus satis est nullus egregie hoc terci
um epycurus cum vni ex consortibus +
studiorum suorum scriberet hoc inquit ego
non multis sed tibi satis enim magnum
alter alteri theatrum sumus Isti in lucil
li condensa sunt in animo ut contempnas vo
luptatem et plurium assencionem venien
tem multi laudant. Si quid habes ut
placeas tibi si is es quem multi intelli
gant bona tua introrsus spectent li. i. ep
Quum doceris esse crudelem Inspice Cur
machis et theatris fiebant ludi besti glo
ariorum de mane ubi dampnati obiciebantur
tur ursis et leonibus In meridie dampnati
ad inuicem pugnabant Modo seneca dicit
quod nichil tam dampnosum quam bonis mo
ribus quam in aliquo spectaculo residere Vnde quia
animo consuetudine ducens talia spectandi +
fit crudelis. et de se ipso dicit quod crudelior
et inhumanior redit. quia inter homines fuit
loquens de spectaculis theatrorum. et ideo
monet quod nullo modo qui vult esse virtuosus
ad talia spectacula vadat. Possit aliquis
dicere. quod ita est animus compositus et firmus
quod esto quod talia spectacula videat non per hoc
prouocatur ad crudelitatem Inquo casu di
cit referendas deo gratias. esse sic de re miris
sima. quia in illo spectaculo docentur cr
udelia committere. et mirum est quod aliquis re
spiciendo non discat. et ideo esto quod aliquis
talis possit reperiri. tamen tenet animus et
parum tenax recti. ille qui non dubita
turus est in virtute omnino subtrahendus est
a talibus spectaculis. et a tali conuersacione populi

Et hoc est quod dicit facile transitur ad plures
vel quia animo tenere committere conuersando cum
uiciosis induunt mores eorum. et non solum ado
lescentes. sed perfecti eciam in virtute conuersando
cum malis virtutes deponunt. et mores malorum
induunt. et ponit de socrate et catone de
quibus alias dictum est. de aduersis cum ignem in glosis
de lelio enim ponit exemplum Vbi oportet scire quod lelius
fuit amicus scipionis. et sub eo in affrica
et fuit homo virtuosissimus. et iocundissimus
ut patet per tullium li. de amicicia. et li. de senectute
Ferre impetum maiorum Ostendit quomodo et quia glo
tamen nocuit conuersari cum uiciosis. quia non
solum teneros sed eciam firmos in virtute de
iciunt et peruerterunt a suo statu. et sua uicia +
transfundunt in conuersantes secum. et ponit exemplum
de illis tribus de quibus in fine glose precedentis +
dictum est. et de semet. et suis similibus qui
uacauit in genio quorum nullus possit ferre +
impetum maiorum uiciorum + quae habens leduntur
Comunitor delicatus hic specificat glo
mala que malorum conuersacio infert Conmecto
rem intemperatum et delicatis deditum. quia +
nobis cum in uenda uicia sua transfundunt
alias transfundit. et facit secum conuersantes sile
sibi Molles et eneruatos mente et corpore
et cupidos et auaros conuersantes secum cupidita
te accendit et malignus socius rubiginem
maiorum suorum facit adherere socio suo. esto
quod ille sit simplex et purus et ab omni malign
itate alienus. et sic concludit quod impetus maiorum
turbe multitudinis et populi et bonis moribus +
multum obsunt. et nocent + sequitur glo
Necesse est aut imiteris Assignat racionem
quare conuersacio malorum est periculosa. quia con
uersando et communicando cum eis necesse est. quia
imitemur mores eorum. est autem quod eos
detestemur. et odiamus. et utrumque est periculosum
inde imitari eos. quia ex hoc fimus mali
et detestari. quia ex hoc sequitur ultorum
inimicicia que periculosa est. et ideo monet cum
conuersacionem illorum esse vitandam Et hoc est quod
dicit Recede in te ipsum quantum tu potes. + te ab
eorum conuersacione subtrahendo. et quia homo
est naturaliter animal sociale. ostendit cum quibus sit so
cietas et conuersacio habenda. et ponit duo genera
quorum primum genus est maiorum ex quorum conuersaci
one possumus proficere Secundum genus est eorum
qui desiderant esse virtuosi. qui in nobiscum con
uersando proficiunt in virtute. et iste profectus eorum
erit eciam profectus noster. sicut est profectus +
magistrorum docere discipulos. quia docendo di
scunt. doctrina eorum docendo in eorum animum
magis firmatur et radices altius figit glo
Gloria publicandi ingenij Quia dixe
rat seneca lucillio quod illos ad conuersandum
secum assumeret quos ipse posset facere meliores
ex hoc forsan lucillius potuisset intelligere quod
debuisset assumere multos vel totum populum quem
ipse excludit per duas causas. Prima cum est quia
populus non habet ydoneam mentem ad profectum virtutis

tuz· et io inutiliter erudiret c̄ra cā ē quia
quocunque multitudinem ptinet ad uanitatem
quā ipē glām publicandi ingenii uocat ·i·
pp apparenciam· et ostentacionem ingenii sui
notificandi multis· ut ex tali apparencia ce
lebris hēatur· et io ppl'us et multitudo ē
a uia q̄usacione separandus et est vnus solus
qui sit ydoneus ad pfectum ul' duo et hoc
est qd' dicit aliquis fortasse aut vnus aut
alter·i· vnus ul' duo assumendi sunt ydonei
et illi debent uirtutibus erudiri sequitur glo
Cui igitur inquis) Poterat obicē lucillius
qd' inutiliter didicisti· n̄ multos doceret
ad hoc r̄nd; seneca qd' nō inutiliter didi
cit Ille qui ad ppām sibi utilitatem didicit
esto qd' nullos alios doceret· nunq̄ tamē
melius est aliquos docere ul' vnū solum
et io seneca tria que didicerat sibi pmittit
Cum hec epl'a indebitum soluet) Innuitur
Consuetudo g̃nalis senece in qualibet glo
epl'a ad lucilli mittere sibi aliqd' munus sive
notabilis In ista aut̄ innuit tria genera
quorum vnum uult qd' sit p debito q̄suetudi
nario duo uō nemo uult q' sint ante
cessum· qui homo soluit ante tpus de
bitum soluit in antecessum· quia ante
cedit tpus taxatum Ita senē nūc soluit
duo genera munera· que soluenda sunt
in duabus mittendis· quas nō dum miserat
et io soluit in antecessū puenendo tps solucō
Unus ē ppl'o) Vult dicē q' sufficit glo
docenti hēre vnū ydoneum· auditorē· et ie
dz reputare p ppl'o qui nō i multitudine
dz gloriari pceptor et magr· s; in utili
tate et fructu quē nō q̄sequitur nisi ydo
neus auditor ut pz p ar' i· ethi· et ista est
Satis ē unus satis ē nullus) Sn̄ia democriti
Istius sine ignoratur auctor tū sn̄ia bo glo
na et laudabilis ē quia in qualibet arte
debet homo conari agere pfecte et ui
tare omēs defectus· esto qd' nullus per
pendat· quia si vnus solus ppenderet inde
est ac si omēs cognoscerent quia res de
se uiciosa et defectiosa ē Unde oracius
in poetria Non qui uis uidet i modula
ta poemata iudex· et data romanus ue
nia est indigna poetis Id circo ne uager
scribamq; licenter an omēs uisuros pcta t
putē uea tutus et intra spem uenie t
cautus· g° bonus artifex dz uitare culpam
in ope suo· esto qd' vnus solus debet cog
noscere periciam et defectum artis· eciā
si nullus debet unquam ppendere glo
Alter alteri theatrum sumus) Theatrum
est nomē q̄positum ex uocabulo greco et
latino· theos enī grece latine sonat deus
atrium ē uocabulum latinū· et ē platea e
dificata artificiose· ad hoc ut totus ppl'us
possit speculare que ibi fiunt· et talia loca
publica q̄secrabantur deo· et inde dcm̄
ē theatrum· qī dei atrium q̄sensus aute

epicuri uborum talis est· q' est publicum
et uenabile spectaculum duorum uirtuosorū
sociorum et eruditorum se mutuo uidere et
q̄siderare et inuicem q̄ferre et se mutuo
audire· et sic hō uirtuosus nō indiget po
pulo nec dz requirere multitudinem ut a
multis laudetur· quia laus et comenda
cio contemnenda est et hoc ē qd' dicit co
tempnas uoluptatem· et ex plurium assen
cione uenientē· hic ē duplex lrā vna
dicit assensione quō uidet omēs assen
cientes laudare magrm q' bn̄ponuntur
alia lrā hz assentacione ·i· adulacione q̄
adulacio despicienda ē et io ortatur lu
cillium qd' nō attendat ad laudem exterio
rem· sed ad bona interiora· et illa boā
ppl'us si intelligit attendat et respiciat
Item qd' in senectute sit discendū et i
INnuncias michi tardum qdm nūntius)
Idenuncias si q' quam ex hys q̄ facio senē
cottidie ignoramus inde quam simpliat
tecum uiuam hoc quoq; tibi committam
phm̄ audio· et quidem quintum iam die
hēo ex quo in scolam eo· et ab octaua
disputantem· audio bona inquis etate
qdm bona· Quid aut̄ stultius ē quam
q' diu nō didisceris nō discere Quid g°
id faciam qd' tyrosculi et iuuenes· bene
mecū agitur si hoc unū senectutē meā
docet Omēs etatis homines hec scola t
admictit In hoc senescamus ut iuuenes
sequamur In theatrum senex ibo· et mo
tum deferar· et nullū par sine depugna
bit ad phm̄ ire me erubescam tamdiu
discendum ē quamdiu nescias si pubio cre
dimus q̄ diu uiuas nec ulli hoc rei magis
cōuenit q' huic discendum ē tamdiu q'
ad modum uiuas quamdiu uiuas· ego tū
hic et aliq' doceo q̄ris quid doceam eq̄
sem esse discendum· pudet aut̄ me gñis
hūani quociens scolam intram pret
ipm̄ theatrum neappollitanorum ut sas
transeundum ē metronactis petentes
domū illud quidē farti est· et ingenti
studio quis sit phitaules bonus iudicatē
hēt tibicem quoq; grecus· et pco con
cursum at in illo loco in quo uir bonus
q̄ritur in quo uir bonus discitur pauculi
uni sedent et hy plerisq; uidentur nichil
boni negocio hēre quod agant Inepti
et inhertes uocantur michi q̄tingat
iste derrisus equo aīo audienda sunt
impitorum conuicia et ad honesta uadenti
q̄temptuendus est ipē q̄temptus Perge
lucilli et ppera ne tibi accidat qd' michi
ut senex discas ymo io magis ppera
id qui nunc aggressus est· qd' pdiscere
uix senex possis Quantum inquis pficiā
am Quantum q̄temptaueris Quid expe
ctes nulli sape casu obtigit Veniet pecu
nia ultro honor offertur tera gracia ac

dignitas fortasse ingerentur tibi in iu-
uentute nõ incidet · nec leuiter quidem opa-
tur pro labore cognoscatur eorum ē tanti
laborare omnia bona simul occupato li-
bro vndecimo epistola lxxvj · Sequitur glo
Audio bona magnus etate) Seneca erat
senex et philosophum iuuenem audiebat in sco-
lis disputantem hora octaua Modo po-
terat lucillius obicere quod etas senectutis nõ
ē conueniens · et hoc est quod dicit bona in
quis etate derisisne · quasi dicit nõ de-
cet senem ire ad scolas Contra hoc rñdet
quod etas ē bona et conueniens ad discendum
asserens eē magnam stulticiam et demen-
ciam nolle discere in senectute que hõ
nõ didicerat in iuuentute Et tunc subiun-
git nobilem sniam dicens Tamdiu di-
scendum ē quamdiu nescias Et si proverbio cre-
dimus quamdiu viuas et dicit quamdiu homo
viuit discendum ē viuere et quemadmodum
oporteat vitam ducere · et hoc ē discere
nulla etas ē magis conueniens quam etas
senectutis · que melius cognoscit fallaci-
am et defectus vite presentis · quibus iuuen-
tus decipitur cerciis et euidenciis instruc-
tur perfectum virtutum passionibus nõ im-
pedientibus quibus iuuenes incitantur
et inducuntur · et hoc ē quod dicit illi rei
hoc magis conuenit quam huic · scilicet etati
In theatrum senex ibo) Theatra vero glo
erant figure circularis · et hoc ē quod dicit
in circuitu differat Vbi fiebant spectacula
diuersorum generum · et inter alia fiebant duella
et pugne et agones et hoc ē quod dicit et
nullum par sine me depugnauit · seneca
enim erat homo magne auctoritatis · quia erat
magister neronis · et fuit consul romanorum · et
erat senator · vt patet per pantheon vn de eum di-
cit · ideo eo intrante theatrum pugna fiebat
in presencia eius · quia talia fiebant in presencia
eorum qui erant in dignitatibus constituti pu-
gnantes enim et ex pugna honorem et glo-
riam querentes · magis appetebant uideri
ab illis qui erant honorabiliores · quia
per nullus pugnancium duo bellantes
quia talia pugnancium paria adiunice
erat multa successiue simul · et omnes iste
agones fiebant in presencia eius est ergo sen-
sus talis · quod senex qui vadit ad theatra
ad videndum spectacula et ludos nõ debet
erubescere ire ad scolas · quia discere bonum
magis ad etatem senectutis pertinet
quam ire ad theatra et ad ludos · posset autem ob-
icere lucillius ad etatem senectutis ma-
gis pertinet docere quam discere · Huic obiec-
cioni rñdet seneca quod ipse docet in illa
scola in qua philosophum iuuenem audit et
doctrina sua ē de facto · et nõ de verbo · videlicet
quia facto ostendit senem esse discendum · et
ista doctrina est valde vtilis · Sequitur glo
Pudet autem me generis humani) Quando seneca

ibat ad scolas que erant in domo metro-
cenatis transibat per theatrum neappolitanorum
et inueniebat ipsum plenum de hominibus et con-
currebant modo ad tibicinam · modo ad grecum
grece loquentem · modo ad preconem qui precon-
zabat furta talia eē commissa · et premium do-
centi furta vel furem · et sic quodlibet exercicium
habebat concursum suum vbi homines in theatro
existentes oblectarent concursum suum Vbi autem
intrauit in scolas paucissimos inuenit au-
ditores · et tunc verecundatus ē de stulticia ge-
neris · quia ad nugatoria · et ad vanas spe-
cula homines concurrunt ad vtiles · et salubres
res doctrinas paucissimi vadunt et hoc ē quod
dicit pudet me generis humani quociens
scolas intraui videlicet quod inueniebat eam
quasi vacua · et theatrum inueniebat fartum
Philosophus) id est habitator hic Cum plenum
toris accipitur hic pro nauta · nam habitglo
bitatores littoris ut communiter sunt marinarii
et naute Vult dicere quod in theatro cum magna
diligencia queritur · quis sit bonus marinarius
et ad ambulandum per funem · et ad faciendum
alia leuitatis opera pro nocencia populi ad spe-
ctaculum · quia talia cum iocunditate et ad-
miracione spectantur Vel aliter potest exponi
quia nauigaturi cum diligencia et studio
querunt · et inuestigant · quis sit bonus nauta
cuius cure se et sua committunt · sed nõ cum tanta
Inepti et inhertes uoc) Diligencia querit
cauit · isti qui vadunt ad scolas et alii glo
mur contemplantur ydiotis · et maciosis uide-
tur nichil agere · et ideo ab eis vocabantur
inhertes · et pigri et inepti · quia rerum in
exercicio corporali nõ se occupabant Modo
dicit seneca quod inaciosorum et stultorum deri-
sione contempnendus est et desiderat ipse ab ta-
libus derridere Perge lucilli) Ortatur glo
lucillium ut accelerat et festinet ad perfec-
tum sciencie moralis et ludendo et solaci-
ando · dicit ne contingat ipsi lucillio quod
contingit ei · scilicet discere in senectute vult
dicere quod in iuuentute homo debet discere quam in senec-
tute debet didicisse · quamuis ipse lucillius non
multum distaret in etate a seneca vt dicit
in quadam epistola Per discere vix senex p
Bene et virtuose viuere est illa sciencia de glo
qua hic loquitur quod percipere · id est perfecte discere
vix senex potest · quia vindelicet toti vite ap-
nericia usque ad senectutem vltima discendum ē
viuere et istam scienciam lucillius iam inchoa-
uerat et aggressus fuerat Sequitur glosa
Quantum in quis proficiat) Introducit lucillium
querentem quantum ipse et siles in ista sciencia pro-
ficiant · cui questioni rñdet seneca · quod quantum homo
conatur tantum proficit · et hoc ē quod dicit quantum
temptaueris · id est quantum conaberis · et quantum temp-
tamus perfice continuando · scilicet conatum · et ex-
ercitando se tantum proficiet Sequitur glo
Nulli sape casu obtingit) dicit quod honores
et dignitates · et possessionibus alii nõ pro

rantibus a casu veniunt quia sciencia moralis
et nulla alia sciencia a casu acquiritur sed i
industria vigilia et continuo studio et magno
conatu virtutes et sciencie acquiruntur
Et hoc est quod dicit virtutis inte non incadet
id est a casu et intelligitur de virtute morali et
de virtute intellectuali Et post subiungit nec
lenem quidem opere aut parvo labore glo
Omnia bona simul labor quod assumit ma
gnus et maior secundum magnitudinem premii
premium autem proficientis in virtute morali est
maximum id est omnia bona nam secundum senecam
preter virtutes nichil est bonum quia extrinseca
non sunt bona Et ideo cum tantum premium sit debemus
efficaciter laborare Et hoc est quod dicit
sed est statim laborare Quod debemus obser
vare opportunitatem et reddendo beneficio
et quod liberalia studia non faciunt studia
alios homines virtuosum nec sapientem sed preparant
et quod maiores nostri in liberalibus studiis
non erudiebant filios et quod sapiencia sine
litteris potest haberi et de quibus sit Seneca
Ante omnia liberalis hoc discimus be
neficia secure debere et occasiones
reddendorum observare non manum facere
et infra an liberale studium istud esse in
veniunt inter credimus quod maiores nostri rec
tam exercuerunt hastile iacere sude
re torquere equum agitare dura tractare
Nichil liberos suos docebant quod discendum
esset iacentibus et infra Nam et hee vi
les et professo artes que manu constant
ad instrumenta vite plurimum conferunt
tamen ad virtutem non pertinent Quare ergo
liberalibus studiis filios erudimus non quia
virtutem dare possunt sed quia animum ad ac
cipiendam virtutem preparant et infra potest
illud dici sine liberalibus studiis veniri
ad sapienciam posse quamvis enim virtus dis
cenda sit tamen non per hec discitur Quid est
quare existimet non futurum sapientem
eum qui litteras nescit cum sapiencia non sit
in litteris res tradit virtus non verba et
nescio an certior memoria sit que nullum
extra se subsidium habet Magna et spaci
osa res est sapiencia vacuo illi loco opus est
de divinis humanis quod discendum de preteritis
de futuris de caducis de eternis li de liberalibus
Non manum facere Ille manum facit Cartibus glo
facit oportunitates qui accellerat reddere
beneficia cuius animus non substinet longo
tempore stare obligatus suo benefactori et
ideo festinat recompensare beneficium contra
quam scelleritatem loquitur hic Seneca quod de
bemus beneficia oportuno tempore restituere Et
interim quo contingat oportunitas resti
tuendi debemus pacienter expectare et ob
ligacionem istam cum securitate tollerare
Et hoc est quod dicit discimus beneficia secu
re debere Ideo dicit quod beneficiatum tenet
debitum boni amoris ut restituat sed ipse

est securus restituere per bonam volunta
tem quam certitudinaliter scit se habere quia si
aut oportuno tempore facultas sibi deesset
bona voluntas in eo casu sufficeret Et ideo
bene dicit secure Maiores nostri Sicut glo
dicit paulus orosius in ystoriis ad sanc
tum augustinum post numam pompilium usque ad
cesarem augustum per annos circiter sep
tingentos romani non vacaverunt abel
lis nisi uno anno Unde semper fuerunt in
exercicio armorum hoc idem dicit tullius
alias tullius li de officiis Et ideo pueros eru
diebat equitando iaculando sudes tor
quendo id est vibrando et quaciendo lance
am Unde virgilius in eneydos xi introdu
cit dyomedem loquentem de enea et ipsum
comendantem hiis verbis quantus in clipeum
assurgat quo turbine quassat hostem
et sic erudiebant romani filios astam ia
cere et dura et aspera tractare et sic ad fu
tura bella eos parabant que doctrina e
rat utilis bellaturis sed iacentibus non
iacentes vocat quiescentes in pace de
ditos sciencie contemplative et vite
morali exercicio virtutum quibus sciencia illa an
tiquorum in nullo erat utilis eis et sic
romani non erudiebant filios ad virtuo
se et beate vivendum sed ad bellandum glo
Ad instrumenta vite plurimum conferunt
ars sutoria et lanifica et ars pistorum
et coquorum et siles manu administrantur
et viles reputantur ad instrumenta vite
sunt multum utiles ad calceandum et adve
sciendum et ad comedendum plurimum
conferunt id est ars sutoria ad sotulares
lanifica ad vestes pistorum et coquorum
ad cibum ad virtutem hee artes mechani
ce non pertinent Non quia virtutem dare possunt glo
Gramatica logica rethorica et sciencia me
thaphisica ut dicit de eis de proprietatibus erudire sed
ad ingenia facilitatem producere non possunt
habilitant tamen et ingenium subtilitant
ut facilius conantes et se ad scienciam moralem
vel ad vitam contemplativam transferentes pos
sunt fieri virtuosi et felices Et hoc est quod dicit
ad accipiendum virtutem preparant et sic sine
liberalibus scienciis potest homo esse virtuosus
sed facilius cum eis Et siquis obiciat quod virtu
tes discuntur et liberalia studia faciunt
homines discere ergo sine liberalibus studiis non
potest haberi virtus que est de numero discibilium
Dicit seneca quod quamvis virtus discatur tamen
non tamen per hoc per liberalia studia sed per
scienciam moralem traditam li ethicorum et a
tullio in li de officiis et de tusculanis
questionibus et a seneca in omnibus suis li
et sic non sequitur si ex numero discibilium est
virtus ergo discitur per liberalia studia discitur
eciam virtus ut dicitur ii ethicorum assuefactione
Qui litteras nescit Cum Bonorum operum
erit de eo qui nescit litteras ut possit glo

esse sapiens et virtuosus. et dicit quod sic. quia
sapiencia et virtus consistit in literis sed melius
hoc est in noticia rerum. et non in noticia
literarum. Legitur de beato anthonio quod ad
eum veniebant philosophi et proponebant ei questiones
subtilissimas quas ipse clare solvebat tunc
dixerunt ei quod erat mirum quod sine literis
sic responderet. tunc beatus anthonius petiit
quod si fuissent prius hominis sensus an litere
Responderunt quod primo fuit sensus hominis deinde
litere ab homini sensu fuerunt reperte. tunc con
cludit beatus anthonius sic. igitur qui sensum
habent non indigent literis. et consimiliter hic sen
tit seneca. Siquis autem obiciat. quod ad sapi
enciam pertinet memoria per literas habetur
Respondetur quod memoria eciam potest haberi sine literis
et dicit quod memoria sine literis est magis
comendabilis. et racionem assignat. quia litere
sunt ad subsidium et adiutorium memo
rie. quo adiutorio memoria literarum innititur
non indigere aut subsidio nec alterius
adiutorio est magis laudabile quam indi
gere et ideo homo sine literis non habens subsi
dium nec suffragium literarum ad memoriam est
comendabilis et sapiens et virtuosus esse potest

Vacuo illi loco opus est. sapienciam glo
contemplativa sine moralis est res mag
na indiget magno loco. locus autem sa
piencie est anima. que si velit recipere
istam sapienciam et quia dicitur est. omnia quod
omnia studia liberalia. et omnia alia que inania
erant prius excludant alias capere ipsam
sapienciam anima non possit. et assignat
causam racione sue latitudinis. quia a
git de divinis et humanis et caducis et
transitoriis interim que sane intelligas quod
de istis agit quantum ad virtutem pertinentem
habendam et ideo cum habeat tantam latitu
dinem indiget tota anima et ideo omnia quod omnes
alie sciencie inde excludantur. et quantum
ad usum et certam tamen illa didicisse uti
le est. ut in eodem ca. Dicitur est in glo que
incipit Non quia virtutes dare possunt

Quomodo supervacua debent de animo exi

Quamcumque partem concludit ut sapienciam acquirat
tem rerum divinarum humanarumque senec
tem comprehendis ingenti copia queren
dorum ac discendorum fatigaberis. hec tam
multa tam magna ut habere possint virtutes et
liberum hospicium supervacua ex animo tollen
da sunt. Non dabit se in has angusti
as virtus laxum spacium res magna de
siderat. expellantur omnia totum pectus
illi vacet. at enim delectat artium no
ticia multorum. et infra Ita nec annales e
volvam omnium gencium. et quis primus
scripserit carmina queram et infra Com
putabo et aristarchi ineptias quibus
aliena carmina compunxit recognoscam
et etatem in sillabis conteram. Ita ne
in geometrie pulvere herebo adeo inde
preceptum illud salutare excidit tempori parce
hoc sciam. et quid signorem? appionem gram
maticus qui sub gayo cesare totam circu
latus est greciam et in nomen homeri ab
omnibus civitatibus adoptatus agebat ho
merum utramque materiam consummata in odis
sea. et iliada principium adiecisse operi suo
quo bellum troyanum complexus est huius rei
argumentum afferebat quod duas literas
in primo versu posuisset ex industria librorum
suorum numerum continentes. talia sciat oportet
qui multa vult scire non cogitare quantum
tempus tibi auferat mala valitudo quantum
occupacio cottidiana quantum publica quan
tum privata quantum sompnus. Metire eta
tem tuam tam multa non capit de liberali
bus studiis loquor libro eodem sequitur glo

Quamcumque partem rerum divinarum loquitur
de illis qui volunt scire multa pertinencia
ad divina et humana. de quibus dicit quod fatiga
tur multitudinem eorum que volunt discere sa
re. que tamen non sunt necessaria ad habendam sapi
enciam et virtutem. ymo omnia quod omnia ista
supervacua tamquam excludantur de animo ad
hoc ut sapiencia vera que est felicitas contem
plativa vel activa recipiatur qui requirit
animam totam tamquam suum hospicium liberum
et si daretur ei pars anime. et non tota non
dignaretur in loco angusto habitare. quia
ipsa sapiencia cum sit spaciosa magna et lata
vult hospicium magnum. et liberum et hoc est
dicere quod tota anima omnia illi vacare. et in nulla
lata sciencia se occupare exponendo ut in glo precedenti

Delectat artium noticia multarum possit glo
aliquis dicere contra senecam. quod non vult vaca
re solum illi sapiencie sed vult eciam habere noticiam
multorum librorum. et multarum rerum et hoc est quod di
cit in ii epistola Modo hunc librum evolvere
volo. modo illum hanc obiectionem respondit quod tempus
non sufficit. et allegat salutare preceptum
tempori parce ut dicit in i epistola quedam tempora e
ripiuntur nobis quedam obrepuntur que
dam effluunt. nam et sompnus et iuste oc
cupaciones corporis magnam partem temporis
occupant et illud quod relinquitur nobis
post sompnum. et post infirmitatem quam
hic vocat magnam valitudinem. et post
occupaciones necessarias publicas et privatas
est valde modicum. Stultum est autem in tanta
penuria temporis. quod non sufficit ad usum necessa
rium. et honestum velle vacare studiis super
vacuis et inutilibus. De hac materia vide et de
infra ca. iii. Et subiungit seneca quod siquis vel
let scire multa. omnia quod revolvat ystorias
quas vocat annales. eo quod singulis annis
gesta scribuntur. sicut facit titus livius
et paulus orosius qui gesta sub singulis
consulibus scribunt. Omnia eciam quod sciat quis
primus invenerit carmina talium aut talium
generum. sicut introducit oracius. Quis primus
invenerit elegos. id est versus lugubres

gramatici certant · et ad huc subiudice lis
est Vult dicē q usq3 hodie ignoratur q̄s
inuenit carmīa illa lugubria dequibus
boecius Et ueris eligi flectibus ora rigāt
hec aūt inuestigacio est inutilis et sup
uacua Et sic ē cura aristarci aliena car
mina fingentis et refferentis · et sic est
cura apionis gramatici · qui p totum ḡ
ciam discurrit · et faciebat se quasi nouū
homerum poetam et sic a singulis ciui
tibus fuit ad optatus inalupnū Iste cū
miratura et cū supflua diligencia inuesti
gabat opa et poemata poete homeri Vbi
oz scire q homerus fecit duo opa Vnū uo
catur yliada ubi sūt ystorie troyane · naz
troya dicitur ylium Vnde v̄gilius ylium
in ytaliam portans loquens de enea por
tante reliquias troyanorum in ytaliam Et
iō addit uictosq3 penates · Penates sūt dij
penetrales qui in ppis domibus colūtur
fecit enī aliud opus qd' uocatur odiosa
in greco in latino possumus dicē ulixe
ubi scēpsit gesta ulixis in signis pricipis
grecorum Iste aūt apion dicebat et assere
bat q omerus fecerat tercū opus Inuent⁹
signum refferebat carmīa illius libri ⁊tinē
cia numerū librorum eius Vbi oz scire qd'
apud grecos omnis lrā signat numerum
apud latinos aūt solū vi · q · i · et v · x · r · z
l · c · z · d · Iste aūt ex p̄mis lris duabus ostē
debat numerum librorum eius Talia aūt et silia
Inuestigare ē cura supflua et inutilis
Isto mō herere in puluere terre · i · studere
in geometria que in puluerē terre descbit
figuras geometricas · est supfluū studiū
et in tanta egestate tpis p̄termictendū
et studendum in rebus uirtuosis et necessarijs

Quō debeam⁹ exterioribus moribus
et inferioribus nos hēre et maxie circa

Discamus mēbris nonnortem ⁊enē
stris ī uicti cultum uictuq3 nō ad
noua exempla ⁊ponere sed ut ma
iorum mores suadent discam⁹ ⁊tinēciā
augē luxuriam cohercē gulam tem
perare Iracūdiam linire paupitatē rectis
oculis aspicere frugalitatem colere
et infra Spes effrenatas et animū infu
tura imminentem uelut subuinculo hēre id
agere ut diuicias anobis potius q̄ a
fortuna petam⁹ et infra Erit animus
extimitate dignus Quī fatum sum in
argumentum ueri uocat qui ī ultimo
illo gradu positus exeuntem aīam per
cunctantur nec usq3 ad mortem tm̄ sed
etiam aliquid in ipa morte discat nemo
diucius philosophatur si nō raptū re
linquitur magnus uir et cū dicendus
li · de tranquillitate Blandes eques ro
manus dictat rethoricam ante illum
inter libertinos p̄ceptores pulcherrime
discipline ⁊tinebantur et nimme p

babiles et more turpe erat docere qd' ho
nestū erat discē ex plogo libri · ij · de clam
Quō nunq3 nimis dicat qd' nunq satis
dicatur R · tē · de diuite ul' diuicijs ca · iiij
Item quō magna demencia supuacua
discē in tanta tpis egestate R · tē · de
uita uel uiuere ca · iiij Item demode
randa cupiditate discendi · et q discēti
docenti idem dz eē ppositū ac et quō
quidam ad scolam phorum ueniat ut
audiant nō ut discant R · tē · de audi
tore ul' audire · ca · jd de quo queris
Item quō quis pot eē alijs in ūtute
supior · quia qui fecit omē qd' discat
R · tē · de tpe ca · iiij Item quō quorū
dam cuilibz ars nascatur et nō discat
R · tē · de arte ul' artifice · ca · i · Item ⁊
qualiter nō est dicendū solū sibi sic
nec seneca faciebat R · tē · de discē ca · i ·
Item coū nō discentes · quia quid stul
cius qū quia diu nō disceris nō discē
R · eo · tē · ca · ij Item tamdiu discendum
qūdiu uiuas · et queadmodum uiuas et
qualit eciā senꝫ dicend' eo · tē · et ca Itē
quō discendum est de ūtute ut ipā dis
catur R · tē · de laude · ca · i · Item ut dis
cas oz et qd' didicisti agendo cōfirmes
R · tē · de v̄tute · ca · vj · Item qui didiscat
et facienda et uitanda p̄cepit R · eo
tē · et ca · Item q supuacua debent didici
et postponi et delaude talium R · tē · de
scire ul' sciencia · ca · tu existimas Item
q scire alis discē artes liberales nō fa
ciunt hominē ūtuosum sz pparant ad ū
tutem R · tē · de affectu · ca · quid pdest
Item q canius in ipā morte noluit dis
cedere an sensurus sit ai⁹ · qū erit cor
pus R · tē · de tranquillitate ca · Canius

Discamus mēbris uris loquitur glo
coū delicaciosos et delicatos qui qī non
puit se ipos ferre sup scapulas aliorum
astancium se reclinat et ideo dicat dis
cam⁹ mēbris uris inniti et coū intē
peratos · q nō dz nouū cultū ciborum que
rere sz simplicibus cibis uti · sicut utebā
tur antiqui romani sm̄ quorum morē
debem⁹ nos ⁊tinere a supfluis et exq
sitis cibis et luxuriam cohercere glo
Spes effrenatas Ille effrenate sperat
qui ultra ⁊dicionem suam et ultra de
bitū racionis nititur ad arduos hono
res quam spem oz nō solum refrenare
sz solū sub uinculo hrē Ille qui ē inuici
latus nō suo sz alieno arbitrio regitur
Ita uult qd' ista spes nō solū als suo ap
petitu sed iudicio racionis regat ⁊ subiciat
Gulam temperare Ille gulam temperat
qui natiuitatem cognoscat et ⁊temp
nit Ille uerecūdiam linit · qui se lesum nō
cognoscat Ille paupitatem rectis oculis
aspiciat · qui nō alienā apparenciā sz ad

naz existenciaz cognoscat naturam +
hu̅am modicis indigere Et hoc ē q̇d di
cit frugalitatem colere frugalitas est
enī virtus p quam ab ī supfluu et deli
cati respuitur Dimicas a nobis po glo
Ille dimicas petit a se qui paupertate gte
ptus ē Unde valleri9 de fabricio dicit
q sine pecunia h nude p̄dives erat et
p̄divitem illuz faciebat nō multa pos
sidere sed pauca desiderare Sequit glo
Qui factiz suii factum hic appellat +
mortez quam nō horret nec timet sed
scit mortem eē transmigracionez per
quā migrat deorpe ai9 et vadit ad
celum Iste qui sic mortē aspicit uiuē
argumentatur et nō decipitur et est
dignus eternitate quia temporalita
tem contempsit et qui aiā migrat sc
at actentus et diligentissime intuet
comodo exeat utruz cū dolore vl' sine
cōsensu talis sic actentus phofatur diu
quia usqz ad mortem et hoc ē q̇d dicit
nono diu philosofatur quia usqz +
ad punctuz mortis vl' dicas dicit non
diuturnitate tpis sz utilitate et cōple
mento phīe respiencius ultimū hu̅a
ne vite et dicit q talis ē vir mag
n9 et magnaī ad magnanimitatem
ptinet nō curare de vita nec timere
mortez addit tū vivam odicionez si nō
raptim relinquetur In mortib9 enī sbi
timens et i p̄piusis hic appellat raptiz
nō pōt homo actendē ad exituz anime
Glandus et istra nobilis existens glo
p̄rimo de gñe nobiliuz docuit artem
rethoicam rōne anteq̄ doctores illi9
artis erant ignobiles libertini qui
fuerāt servi et erubescebant nobiles
docere et tū nō erubescebant nobiles
docē et tū nō erubescebant discere q̄
morē et quā ḡsuetudinez seneca hic
detestatur Ego aūt credo q ideo nobi
les erubescebant docē quia p̄ceptorib9
assignantur salaria et p̄cia a discipli
Nobiles aūt erubescūt mercede ḡdua
al's ubi nō intervenirent p̄ciuz honora
bilius est docere quam discere Seq̄

Disputatio

Quo epicurus et sequaces p̄posuerint virtutem ancillantez volupta

Nobis pugna est cuz epi Senec
icuro vl' eius delicata et um
bratica turba in cōmuno suo
philosofantiū apud quos virtus volu
ptatis ministra est illi paret illi deser
uit illa sup̄ se videt nō est inquis vo
luptas sine virtute sz quare ante virtu
tem est de ordine disputas disputacō
est de re tota et de potestate eius ambi
gitur Non ē virtus si sequi pōt p̄ime p̄
tes eius sūt ducē debet imparare summo

loco stare tu illam iubes signū petere
libro quarto de beneficijs Sequitur glo
Ambratica turba Turba epicureoz dicit
umbratica eo q solem et laborem fugiūt
et vitāt et quicquid ē voluptati ḡriuz
cū ipi in voluptati ponant suam felicita
tem In virtute aūt ponūt scd'ario felicita
tem in q̄tuz virtus s'vit voluptati Et hoc
ē q̇d dicit virtus voluptatis ministra ē illi +
patet illi deseruit Btus aug9 xvij de ciui
dei recitat ducentas lxxxviij opiones
de felicitate et inter alia dicit ibidez q̇d
virtus pōt copulari tripliciter cū voluptate
coīcuiter ponendo felicitatez in vir
tute et voluptate pariter neqz p̄ferendo
virtutez voluptati nec voluptatem virtuti
Sc'o mō ponit al's pt copulari voluptati
ut dnāns ita q principalit ḡsistit felicitas
in virtute In voluptate aūt ut ḡsequit
virtutē et ei s'vit Tercio mō ut p̄ncipalit
ponatur felicitas in voluptate in virtu
te aūt in q̄tuz s'vit voluptati De isto
tercio mō loquitur aug9 q miser ē famu
latus virtutis s'vientis voluptati et dicit
q illa nō ē dicenda virtus que ad volupta
tem ordinatur et ei seruit Et huic dicto cō
cordat seneca dicens ē virtus si sequi potest
Non ē inquis voluptas Dicto senec glo
rūdet epicurei q̇d nō ponūt ipi in quali
bet voluptate felicitatem suam sz in illa
delectione que nō ē sine virtute q̄i suppo
nerent q in qualib3 virtute ḡsistit delecta
cio in qua ponūt suam felicitatez Huic di
cto possz rūderi p̄mo q in omi virtute
nō ḡsistit delectacio quia nec in fortitu
dine nec in iis collatalib9 ut pz in ethi
Sc'o pt rūderi q dicit hic senē quare an
virtutem ponūt voluptatez cū tamen
virtutem deberent p̄ferre Et hoc ē q dicit
p̄ime ptes eius sūt ducē dz imparare summo
loco stare Ex quib9 sequitur q voluptas
dz servire et subesse virtuti et sic nō solū
ē disputacio de ordine sz de tota re q
felicitas ḡsistit in actu virtutis ḡnalit
ad quam tū felicitatez sequitur delecta
cio magna et suavis et eminencior omi
delectacione sensibili Tu illam iubes petē
Qui impares sunt et atrius p̄positi glo
singulis dieb9 signū petunt hoc ē nomē
nam omi die mutatur nomen ad hoc ut
hostes nomen datuz nesciant et milites se
ipos ex noīe cognoscant ne sini commilito
nez ignoranter ut hostem offendant de
hoc v. tc. ti. de
Vult aūt dicē seneca q ipē epicurus et sui
sequaces situant et ponūt virtutē inferiori
gradu sicut sūt illi qui petūt signū ab im
peratore tamq̄ a dno suo Oz virtus est
summz bonuz nec dignatur habere vo
luptatem in suo comitatu nedum +
sibi subesse Seneca seneca seneca sen

De hoc uno disputat utrū uirtus sūmi
bonū cū sit an ipā summū bonū et ista
ista confusio ē et ceatas manifesta
primus postrema pferre nō indignor q po
st uoluptatez ponitur uirtus · sz qd' omīs cū
uoluptate conferatur ctemptrix eius
est hostis et longissime · et ab illa resilies
dolori ac labori familiarior et uirilibus
in comodis · quam isti ineffeminato bono
Quod omīs cū uoluptat Cuserenda li · eod
In dignatur senec cont ipm̄ epicuriū glo
qui ponit uirtutez finire uoluptati et dicit
q nō solūz · nō est ferendūz q uirtus finiat
uoluptati · sz nō ē abstinendūz q uoluptas
ei coniucet · nec ecā cseruat · quia dedig
natur uirtus uoluptatez hēre in sua socie
tate · nec ecā eam dignatur hēre pama
lla ita q totalr eam a se excludit sicut hos
tem et cōtrariam sibi · et hoc ē qd' dicit ctēp
ni eius et hostis · et longissime ab illa re
siliens et hoc dicit senecā uerūz de uolup
tatibus seu similibus · cz nō delectacionibus
que csequuntur ad uirtutez quia talem delec
tacionez uirtus nō csequitur cseqnt glo
Dolori ac labori homines uirtuosi puirtute
nō recusant labores et dolores referre de
hoc W · tē et exempla de adūsis cā · ignem
intex · et inglo · Virtus aut voluptates cor
poreas ctēpnit sicut sibi cōtrarias et eas uitat
et ideo ē familior dolori et labori Qz no
dosa insidiosa et calida excitat ingenia
Si te ad has tenebras p duro ex seneca
quibus cum euaseris nichil amplius
acqsieris quam ut eas difficultates eff
ugias inquas licuit nō descendere Quod
enīz bonū est nodos operoso soluere quos
ipē ut soluimus fecis sz quēadmodū · que
dam in obletamentūz · et iocum sic illigā
tur ut eorū solucio inpereto difficilis sit
que illi qui inplicant sine ullo negocio
patent ut quia cōmissuras eorū · et nodos
nouit nichilomīus hent illa aliquā uolup
tatem temptant enīz acumen animorū
et intencionez excitant Ita hec que uidē
tur calida et insidiosa securitatem ac seg
niciam ingeniis auferunt li v · de benificiis
Si te ad has tenebras loquitur hic de glo
sofismatibus qui nescientibus et simplicibus
induciūt tenebras · de pceptacionū · et post
quam ppendunt et sup hys erudiuntur e
uadunt difficultates in quibus pmo erant
inexpti ligabantur et decipiebant ita q
fructus illius noticie est euade difficul
tates · et illos nodos quos sophiste faciūt
Modo dicit seneca qd licuit in illas di
lippulas · et in illas difficultates nō des
cendere · cz · uitando tales locuciones so
phisticas inquibus dicit nichil boni csistere
et assimulat sophistica ioculatoribus · qui
faciūt nodos · quos alii nesciunt solūē · sed
ipi qui bū sciunt comissuras · et ligamina
sua sciūt soluē · dicit tū qd aliquā utilita
tem hent · quia excitant ingenia · quia
intencionez · et actionez acuūt et sub
tiliant · et segniciem excludunt et temita
tem aufferūt quā hic appellat ac sec
uritatem · quia ubi homo uidet se inpro
sofistice ligatum non teme cfidit de
ingenio suo De ista matīa loquit aug
li · de doctrina x'ana · Multa enī sunt que
appellantur sophistica false cclusiones
racionū plerūqz · ita uās imitantes ut
nō solūz tardos sed ingeniosos · et minus
actentos decipiat Proposuit enī quedā
ei cū quo loquatur alius loquebatur dicēs
qd ego sum tu non es · at ille cressit Ve
rum enī erat expte eo ipō pz iste insidio
sus ille simplex erat · at ille subiūgit ego
aut sum homo tu g° non es homo Qz
debemus disputaciones inutiles uitare
antequam incipiamus concedere sē
Quociens disputa longior et pugna
cior erit inprima resistamus ante
qd alat se ipam contencio · et dimissos
alteri tenet facilius est se acertamine
abstinere quā abducere li° · iii · de Ira glo
Inprima resistamus Contencione disputa
ciones que in longūz procedūt · quas
ipē hic appellat longiores et pugnaci
ores senece nō placent Et iō indicens
eas esse uitandas antequaz incipiat c
tendere · et sic disputare · et hoc est qd
dicit inprima resistamus nos · cz · intro
mictendo nec ctendendo · et racionez
assignat · quia postqm homo incipit c
tende · et altercare · esto qd recedat et di
mictat contencio cū assupta · et inicia
ta dimictente; et recedentē pfunde te
net occupatū · Et hoc ē qd dicit ctencio
dimissos alias tenet cz · mentes occu
patos in ctencione quā assūpserāt Et
iō cclūdit Qd antequā homo incipiat
altercari · et recertare recedit qui facilius
ē atali certamine altercatiō · cz · et dispu
tatiuo se subtrahere in pricipio quam
abicē · cz · postqm hō incepit disputare ac
Dissueta Quo consueta quamuis
sint maiora nō miramur
sz solū de rebus insolitis Seneca sen
Nemo usqz eo tardus et ebes et
dimissus interram est ut ad di
uina nō loquor erigatur acto
ta mente consurgat utiqz nouū aliqd
de celo miraculūz fulsit namqm diu so
llita decurrūt magnitudinē rerūz
csuetudo subducit Ita enī compositi
sumus ut nos cottidiana ecā si ad
miracione digna sūt transeant econū
Minimarūz quoqz rerū si insolite pro
dierūt spectaculūz dulce fiat · hic ita
qz cetus astrorū quibus in meui corpus
pulchritudo distinguitur pplin non

conuocat at cu aliquid more mutatu
e omnz uultus in celo est Sol expecta
to rem nisi cum deficit non habet ne
mo obseruat lunam nisi laborantem
tunc urbes conclamat tunc pro se quisqz +
supersticione uana trepidat quanto illa +
maiora sunt q sol totidem ut ita dicam
gradus q dies hz et annu cantu suo cla
udit qd a solsticio ad minuendos dies
uertitur qd a solsticio statim inclinat et
dat noctibus spaciu qd sidera abscondit
qd terras cum tanto maior sit illis
no urit sz calorem suu intencionibus
ac remissionibus temperando fouet qd
luna nisi q nisi implet ad usum sibi u
obscurat hoc tn no annotamus quam
diu ordo seruatur sed siquid turbatu e
aut preter (con)suetudinez eminant exp
tamus interrogamus ostendimus adeo na
turale e magis noua quam magna mi
rari Idem in cometis fit Si rari et in
solite figure ignis apparuit nemo no
scire quid sit cupit et oblitus aliorum
de aduenticio querit ignarus utruz
debeat mirari an timere no enim desunt
qui terreant qui significaciones eius
graues p(re)dicunt li vi de naturalibus

At ad diuina no erigatur] deum ee glo
omnes gentes credunt et e qui pre notu et
no est aliquis ita grossus si no sit omio
fatuus qui de rebus diuinis no cogitet et
de rebus celestibus idem sz celestia no mi
ratur que (con)suetudinaria sunt ut ortuz
solis et occasum et motus astrorum et
cursum celi et hoc est qd dicit cetus as
trorum quibus inmensi corporis pulchritu
do distinguitur p(o)p(u)lum no conuocat ad
admiracionem cu tamen magna stupen
da sint sz quia (con)suetudinaria sunt admi
racione carent sz defectus et eclipsis
solis et obscuracio lune et comete q
martam sequuntur quia raro accidunt
mirantur hoies et uana supersticione tre
pidant sole eclipsato ul luna deficiente
ul cometis apparentibus et tunc tpis p
ulsabant era q p(er)tinebat ad supersticione
et timorem timebant enim mundu de
ficere ul significaciones graues quas
astrologi in talibus p(re)dicunt et totu istud
capitulum nichil (con)tinet nisi q res magnas
no miramur sz insolitas Cui dicto con
cordat aug(ustinus) in omelia tibi dicat sic mi
racula dei quibus totu mundu regitur
alias regit Uniuersamqz creaturam administrat
assiduitate uiluerunt Ita ut nemo pe
ne dignetur attendere opa dei mira et
stupenda in quolibz seminis grano sibi si
cui miram seruauit sibi quedam que fa
ceret oportuno tpe p(re)ter usitatum cursu
ordinemqz nature ut no maiora sz insoli
cita uidendo stuperent quibus cottidiana

uiluerunt Mamus quippe miraculuz est
gubernacio totius mundi quam saturacio qu
qz milium hominz de quinqz panibus et tn hoc
miratur Illud mirantur hoies no quia
maius est sz quia rarum e Quis enim et +
nunc pascit uniuersuz mundum nisi ille qui de
paucis granis segetes creat Quo diui

Diues ul Diuicie

cie magna in paupertate (con)sistant et qualis ille diues est cui cu pau

Magne diuicie sunt lege paupertate bnu est se
nature (com)posita paupertas lex aut
illa nature scis quos nobis terminos sta
tuat Non esurire no sitire no algere ut
famem sitimqz depellas no est supbe neces
se assidere liminibus nec supcilium graue et
(con)tumeliosam humilitatem pati no est ne
cesse maria temptare nec sequi castra pa
rabile e qd natura desiderat et appositu
ad supfluum sudatur illa sunt q intuz to
tam (con)terunt que nos senescere sub ten
torio cogunt que in aliena litora nos
impingunt ad manum est quod satis est
Cui cu paupertate bene (con)uenit diues
est eodem libro primo epistola iiii sequitur

Composita paupertas] Ille qui possidet glo
qd tm pot hre ad comedendum quo esurit
et ad bibendum qui sitit ad uestigendum se sic
et talr q no frigescat et satis habet q(uam)uis
sit paup nam pua possessio ad hoc sufficit +
sz paupertas eius est (com)posita et correspondet
nature quia pot naturalibus desideriis sub
uenire sz famem et siti et frigori et iste sunt
diuicie naturales quibus ho uirtuosus (con)tentus
ee debz supfluae diuicie sunt que ad subue
niendum supfluis desideriis et inutili
bus et dampnosis ordinant ad quas ac
quirendas oz subire multos labores et multos
sudores ad (con)sequendas has diuicias mercha
tores temptant maria merimonia sua tra
sportando Milites sequuntur bella ut habe
ant stipendia Ciues uadunt ad curias diuorum
et diuitum alii in liminibus et portis musant et
hoc e qd dicit supbis assidere liminibus q
limina io dicit supba quia portarii et cu
todes supbe rident et sic supfluae diuicie
delicate faciunt nos mutare priuas et ire
ad alia litora et milites cogunt senere sub
tentorio hoc e faciunt eos stare in campis
sine domibus ut possint hre stipendia et is
ti cogunt conterere togam i uestem quia
hinc inde laborando et discurrendo uestes
destruuntur quorum malorum nullu hz qui est
(con)tentus diuiciis naturalibus Unde oracius
beatus ille qui p(ro)cul negociis ut prisca gens
mortalium paterna rura bobus exercet
solutus omni fenore ut oriet iratu mare
no exaudiet classico miles truci foruqz uitat
et supba ciuium potenciorum limina tangit
Infelicitatem illorum qui nauigant maria
et p(ro)p(ter) hoc dicit iratum mare sz p(ro)p(ter) tempestates

et infelicitati militum qui cura et crudeli
sompno excitantur ad bella et ad vigilias
et ad infelicitatē causidicorum i. advocatorum
notariorum et procuratorum · Et propter hoc dicit forū
quia intuitum eam infelicitatem illorum · qui visi
tant dominos · et propter hoc dicit superba atrium
potenciorum · scilicet dominorum cardinalium et similium li
mina · ubi paciuntur multa tedia Et hoc ē quod
dicit superalium grave · scilicet ipsorum dominorum · et contu
meliosam humilitatem · scilicet portariorum · a quibus
malis excluditur · qui proprium agrum suum ipse
met colit et sufficit sibi

Et quia facta est aurī mencio accipe
quemadmodum usus fructus que eius ti
bi gracior eē possit Is maxime divi
ciis fruitur · qui minime divicias indiget
· ede inquis auctorem ut sciās quam benig
nissimum propositum est aliena laudare epicu
ri est autem metrodori · aut alicuius ex illa
officina et quid interest quis dixit omnibus
dixit qui eget diviciis timet pro illis Nemo
aūt sollicito bono fruitur adicere illis ali
quis studet dum de incremento cogitat o
blitus est usus raciones accipit forum co
terit kalendarium usat fit ex domino procurator
Qui minime divicias indig Cli. 11 · epl. xiiij
Ille vivit virtuose qui cibo parco et gro glo
so contentus ē · et qui vult habere vestes non
ad apparenciam sed solum adversitatem incendi
frigoris Ille nō indiget diviciis · et si habet di
vicias eis fruitur secure utendo · quia nul
lum timorem habet quod ab eo auferantur
quia esto quod auferantur nichil curat · quia
nō indiget eis · ex quo sic virtuose et pace
vivit ista sentā est epicuri vel metrodori
quam scolam hic vocat officinam Et in hoc
ondit seneca benignissimum propositum suum com
mendanda epicurum et suos · et eorum dicta p
auctē inducendo · De hoc v. ti. de auctore q
re tum multa ab epicuro · Dicit tamen quod nō est
nis quicumque hanc sentam dixerit · quia ex q
bona et nālis et utilis ē omnibus publice de
intelligi eē dicta · Et hoc ē quod scribit quod interē
quis dixit omnibus · dixit · scilicet · ad comunem omnium
utilitatem : De hoc re · eodem ti · et capitulo glo
Nemo aūt sollicito bono fruitur importat de
lectacionem quietem sine omnī perturbacione
et sine omnī perturbacione · et sine omnī timore
quam fruicionem habere nō possumus de diviciis
quibus indigemus · quia indigencia facit
hominem sollicitum et pavidum de amissione
Ubi aūt animus ē sollicitus nō potest quiete delec
tari · et sic nō fruitur : sed illi qui nō curant
eas perdere eis fruuntur sine pavore et sine sollicitudine
Addicere illis aliquis studet pomit aliā glo
racionem quare amantes divicias nō possunt eis
frui · quia tales volunt eas augere · et cogita
tes augmentum obliviscuntur usus · hoc est
fruicione · nam usus et fruicio proprie loquendo

distinguuntur · sed hic pro eodem accipit
Ostendit aūt ulterius condicionem miseram
illius qui vult augere divicias · quare pl
est · quia vult videre raciones et computum
de omnibus introitibus · et de omnibus obven
cionibus et lucris et usuris super quibus
recolligendis forum litigiosum conterit
ibidem stando pro procuratores · et advoca
tos discurrendo · et tribunalia iudicum
frequentando et librum ubi scribitur annus
dies et mensis mutuare pecunie revo
lvendo · quem librum hic vocat kalendari
um · et sic seipsum conterendo et anxiendo
ondit quod nō ē dominus diviciarum sed est famu
lus procurator sui heredis et suarum divici
arum quas augere procurat sequitur glo
Q. ille maxime diviciis fruitur qui t
s minime diviciis indiget Seneca
Non licet divicias in sinu positas
contempnere quod divi liceat et ille
ingentis animi ē qui illas circumfusas
sibi multumque diu miratur quod ad se vene
rint ridet suasque magis eē audit quam
sentit Multum est nō corrumpi diviciarum
contubernio Magnus ille ē qui in divi
ciis pauper est Nescio inquis quomodo iste
paupertatem laturus sit si in illam inci
derit · nec ego inquit epicurus si iste p
aup contempturus sit · divicias si in illam
inciderit Itaque mens in utroque mens existi
manda ē Inspiciendumque an ille paupertati
indulgeat · an is in diviciis indulgeat
Alioquin levē argumentum bone volunta
tis grabatus aut pannus nō apparuit
aliquem illa nō necessitati pati sed ma
le. Ceterum magne indolis est adisti
nō properare tamquam meliora · sed properari
tamquam ad facilia Cum nō multum an
meditatus accesseris iocunda quoque
In est enim illis sine qua nichil ē io
cundum securitas Necessarium g. indico
id quod tibi scripsi magnos viros sepe fecisse
aliquos dies inter ponē quibus nos yma
ginari paupertate exerceamus ad natu
ram quod eo magis faciendum est quo de
liciis permadimus et omnia dura atque dif
ficilia iudicamus · potius a sompno excita
dus et vellicandus ē animus admonen
dus que naturam nobis minimum consti
tuisse nemo nascitur dives · quisquis
exit in lucem iussus ē lacte et panno
esse contentus ab his initiis regna nō
libro iij · epistola xx · Sequitur glosa
Divicias in sinu positas · Dixerat senē
divicias eē contempnendas obicitur contra
eum quod homo bene potest contempnere divi
cias quas nō habet · sed illas quas habet in sinu
et potestate sua nō potest contempnere Cui obv
iam rñdendo · seneca dicit quod divi liceat
a quare nō potest dici sine · quia homo tamen
bene compositus et magnanimus de eis nō

curat · nec timet eas amictere · quia
ita vivit q eis nō indiget · De hoc v̄ i
p̄cedenti ca̅ in tex · et in glo · et quō eas
videt circa se et infra se vivatur quare ad
se venerit et deridet Videl; quia vivit
ut paup · 2m legem nature De hoc v̄ i
p̄ia p̄m ca̅ Et hoc ē qd dicat in divicijs
paup est et talis qd raro ɔtingit nō cor
rūpitur diviciaꝝ ɔtubernio · i · societate
Nescio inquis] Ridet ꝯ dcm̄ senece glo
et ꝑponit · qd talis qualē seneca descꝑsit
si in paupꝑtate; incideret diviciis ꝑditis
nesciamus quō ferret eam quia cōiter ac
cidit · q qui p̄mo fuerūt divites p̄ea
facti paupes male ɔtentant de statu suo
impacienter ferūt paupꝑtate; Cont̄ quos
seneca replicat dcm̄ epicuri derriden
do dcā eoꝝ ipi dicebant quō vic̄iosus di
ves ferret paupꝑtatem · et epicurus dicat
qd ipē nesciat quō eoꝝ paup viciosus ·
ferret divicias si in illas incideret · ita q
vīsio ē vbalis · et tūc seneca q̄i arbiter
medius istius qōnis · et solvendo et deter
minando dicat · q nō ē respiciendū ad
facultates · s; ad virtutes · quia dives v̄
ciosus paupꝑtati indulget nō ꝑmitte
do se corrupi a diviciis · Sequitur glo
Alioquin leve argumētū] possz aliquis dicē
senece quō possum scire de voluntate et
de mente istius divitis Ridet qd hēre graba
tum vilem · et pannos grossos nō est suf
ficiens argumentū bone mentis · s; mallet ·
magis vellet vivē p̄e qm̄ deliciose que
patitur nō ē ex necc̄itate suppl · s · ex bona
voluntate · signū est bone et ordinate
mētis volentis v̄ciose vivere et divi
cias cōtempnere Preparare tuguriū ad fu
ture nō p̄fert paupꝑtatē diviciis s; glo
dicat paupꝑtatem ēē felicem et iocūdā
et securam facilem quidē ꝑ assuefaciō;
de hoc v̄ · ē · de dic ca̅ · december Iocun
da aūt ꝑ assuefactionē; et securitatē;
Nam sicut securitate nichil ē iocundiꝫ
paup aūt securus ē · quia nichil pōt ꝑdere
dives etiam v̄ciosus qui vivit ut pau
per nō timet ꝑdere divicias · de hoc v̄ eo
ē · ca̅ et quia facta ē in glo · q minime
Aliquos dies] de ista mat̄ia v̄ · ē · de glo
dic · ca̅ · december in fine Poculis a sōpno
somprium appellat vitā diviciꝫ vīn glo
eciaꝫ deliciose Isto mō lo david dor
mierūt sōpnū suū Et aplus paulo hora
ē iam nos de sompno surgē Vigiliam at
intelligimus vitā; viventiū sobrie qui
intelligunt naturā; nimio sompno in
digere De hoc v̄ · eo · ē · ca̅ · i · cetera istius
Qualiter divicie sunt capl'i clara sunt
ad legem nature cōposita paupꝑtas ubi
Bona mens nec ꝑmisit de mente bo
comodatur nec et mala nobile ubi
emitur et puto si venalis esset neue
non heret emptorem At mala cottidie
emitur · s; Accipe qd iam debeo et vale divi
cie sūt ad legem nature composita pau
ptas · hoc sepe dicat epicurus aliter atq;
aliter · s; discere nunquam nimis discitur
q nūquā satis discitur · Quibusdam re
media monstranda · quibusdam iocilanda
sunt libro eodem Epistola xxvij · Seqt glo
Ad mala cottidie emitur] · Mala mens e
mitur ī multo labore et sudore · et multa sol
licitudine sic eciam supflue divicie acq
runtur · De hoc v̄ · eo · ē · ca̅ · i · in tex · et i
glo · et ibidem in principio quō divicie sūt
a lege nature composita paupꝑtas glo
Accipe quod iam debeo] hoc dicat ꝑ cō
suetudinē; athenis observatam videl;
in qualibet ep̄la mittē sibi ꝑmittē aliquā
notabilem sniam · et idē dicat qd debeo re
putat se debitorē racione ɔsuetudinis
observate et solvit debitū; mittēdo sniā epi
Nunquā nimis dicat] eandem sniam q glo
hic pronunciare meruit lucilio in vene
in p̄ri p̄m ca̅ isto ē · et ī pluribus aliis
locis sup ista replicacione · et excusat epi
curum et se · quia eadem dicit et replicat
duas excusaciones p̄ma ē quia illud nō
dicitur nimis · qd nōdum auditores bene
didicerūt · sicut magri pueroꝝ docens
eadem replicant et reiterant quousq; cog
noscant illa pueros didicisse Illa aūt sniā
raro vl' nūquā bñ discitur · s · quātū ad me
dulam et ad execucionē; operis Sa excusa
cio ē · quia remedia quibusdam egris su
fficit notificare · quibusdam aūt oꝫ frequē
inculcare quousq; bene ꝑcipiant et quo
Quō ꝑ divicias et honores usq; viuit
nullus sit magnus · et quare apud q̄
Nemo istoꝝ quos diviciꝫ apparet magnus
divicie honoresq; in altiore fastigio
ponūt magnus est Quare g° magnus
videtur Cum basi illū sua mceris ora
gnus nō est pomilio licet in monte cō
stiterit Collosius magnitudinē suā serva
bit · eciā si steterit in puteo · hoc laboramus
errore sic nobis imponit qd neminem ex
istimamus eo qd ē sed adiciamus illi · et ea q
bus adornatus ē · at qui cū voles verā
hois existimacionē; in ire et scire qual
sit nudū aspice ponat patrimoniū po
nat honores · et alia fortune mendacia
corpus ipm exuat animū intuhere qlis
quantusq; sit alieno an suo magnus si e
rectis oculis gladios micantes videt et si
sciat nichil sua interesse · utrum aīa p os
an pugulum exeat beatū voca Si ei illi
denunciata sūt corporis tormenta et q casu
veniunt · et que potenciores iniuria si vin
cula et exilia · et varias humanaꝫ formidies
menciaꝫ securus audit & audit
Non nulla laboꝫ ovirgo nova
mi facies inopinata ne surgit oīa ꝑcipia

qz animo meo ipe peregi· tu hodie ista
denuncias semp ego denunciaui michi et ho
minem parani ad hu̅ana p̄ cogitati mali
mollis ictus venit· at stultis· et fortune
credentibus oi̅s uidetur noua rez et inopi
nata facies· Magna aut̄ pars ē apud impi
tos mali nouitas hoc ut scias ea q̄ potu
nerit aspera fortius cu̅ assuevere paciunt̄
Ideo sapiens assuescat futuris malis· et q̄
dm alij paciendo faciunt h̄ leuia diu fiat
cogitando audiuimus aliquando uoces impitor̄
dicencium nesciebamus h̄ michi restare sa
piens scit sibi omnia restare· quicqd factu̅
est dicat sciebam li· xi· epistola lxxvi· glo

Am basi illum sua metieris| hominez mag
nu̅ facit sola uirtus diuicie et honores po
tencie· et dignitas sunt basis· et nos circa me
surimus magnitudinez eorum ex altitudine
basis qd̄ fieri nō dz· et ponit exemplu̅ de
pomilio collector ul' cultor pomorum· qui
cu̅ sit puus· qui ē sup altum monte̅· et asce̅
dit altam arborem nō p̄p̄r hoc ē maior ii
stulti osiderant et indicant altitudine po
milis· et altitudinez montis et arboris Co
losus aut̄ qd̄ ē rome edificium amplu̅ et
altum· eciā si eet in puteo in loco dimisso
hedificium desenō est alias eet nimis· licet
nimis uideatur in loco dimisso et dat ta
lem regulam: q̄ siquis uult iudicare neu
ater de magnitudine alicuius osideret ipm
nudum et solum exclusis diuicijs· honoribus
fama potencia genere ipsu̅ eciā corpus in
tali osideracione dz excludi· et solus ani
mus osiderari· qui si mortem otempnat et
q̄cuiqz mortis genera· et oi̅a fortuiti de
spiciat· et omnia dura et aspa tolleranda
sit p̄meditacionez armatus et piusus ta
lis est· ppria et nō aliena magnitudine ma
gnus appulegius loquitur in quadam sua
li· de deo socratis dicens eque bonus expec
tari debere· ut equos quos mercamur Jne
quis enim emendis neqz faleras attendi
mus neqz baltei polimina inspicimus si fu̅
frena celata ephiade aurata· sz omnibus
hijs eximijs amotis ipsu̅ nudu̅ equum nu
dum et solum aspicimus si sit ad specu̅ hone
tus ad cursum negectus· ad nectura̅ ual
lidus· si ē breuis aluus obesaqz terga
si ē argutum caput densaqz iuba· et dexe
iactata recubet marino Jta et tu mori
bus otemplandis noli aliena attendere·
Aliena uoco que parentes pepereunt· et
que fortuna largita ē: ut psapia indio
sas diuicias· diues erit· nō credo fortune
nobilis ē parentes laudes iuuenis ē abijt
in senectutez· formosus ē expecta paulisp
et nō erit fortis ē egritudine fatigabitur
sz si bonis artibus doctus· et ad p̄me erudi
tus· et qūtum licet hoi sapiens· tunc tande̅
hominem michi comendas· hoc eni̅ a patre
hereditarium neqz a casu pendulum neqz a
corpe caducum neqz a fortuna mutabile

Non nulla laborum| Jsta sunt u̅ba enee glo
pru̅dens sibille· nam sibilla cumea terre
bat eneam uolentez descendere ad inferos
p̄p̄ penas et labores que ibi sunt Tunc ene
as ru̅dit oi̅a mala q̄ ibi essent· et que eē
possent fuerat p̄meditatus· que p̄medi
tacio armauerat ad omnia dura et aspa
tolleranda ē g̊ sensus o u̅go quia sibil
la erat u̅go nulla facies laborum ē michi
noua et in epta opinata Omnā que di
xisti in de periculis inferni p̄cepi· et in
aio p̄meditando omnes labores p̄ueni
Tunc subiungit seneca supplenda u̅ba e
nee ad sibillam· tu hodie michi denuncias
et p̄ cogitando semp denunciaui michi
omnia mala que pnt̄ accidere· et tunc
ob tantu̅ subiungit notabile u̅bum· p̄co
gitati mali mollis ictus ē· quia uidet
mollit et nō grauiter mala p̄cogita
ta feriunt mentez· et sic armataz et pro
uisam et hoc pbat quia hoies assueti
laboribus facilius eos tollerant p̄p̄ osueti
dinez· et sic osuetudo paciendi facit du
ra et aspa leuia Jta osuetudo p̄medita
di mala p̄meditata facit leuia· et sup
portabilia stulti aut̄ qui illa p̄medita̅
tur semp ē eis noua facies laborum que
nouitas auget eis pena̅· et q̄ ita sit p̄
bat p uoces impitorum· quia qn̄ uenit eis
tribulacio dicunt nesciebat michi restare·
sapiens aut̄ p̄meditando scit omnia mala
que pnt̄ accide Jdeo cu̅ accidunt leui' ipm feriunt

Jtem querit an diuicie et pecunia sint bo
bonu̅· et ostendit qua̅ta mala diuicie faci
ant dixerat eni̅ immediate sic bona de
generare nō pnt̄ queadmodum ex tur
pi honestum nō nascatur ita iter exima

Quidam ex nostris loquidez bonum ē
aduersus hec rudent· putemus et
pecuniaz bonu̅ esse Unicuiqz supta nō
tamen ideo ex sacrilegio pecunia est
eciā si de sacrilegio sumitur· hoc sic in
tellige Jn eadem urna et aurum et uipa
si aurum et urna subtileris· et quia et
illic uipa nō ideo in urna auru̅ uiip
dat· quia uipaz hz· sz auru̅ dat cu̅ et
uipas· eodem mō de sacrilegio lucrum fit
non quia turpe et sceleratu̅ sit al' est
sacrilegium· quia et lucrum hz Quemadmo
dum in illa urna uipa malum ē nō auru̅
qd̄ cu̅ uipa iacet sic in sacrilegio malum
est scelus nō lucru̅ Quibus opponitur
dissilia enim utriusqz rei odicio est Jllic au
rum possum sine uipa tolle Jllic lucrum
sine sacrilegio facere nō possum· lucrum
illud nō ē appositum sceleri sz i mixtum
qd̄ dum consequi nolumus in multa ma
la incidimus Ergo diuicie bonu̅ nō sunt
dicas inquit p p̄posicio nr̄a significacio
nes hz uiraz dum diuicias sequi uelimus

in multa nos mala incidim⁹ In multa
aūt incidim⁹ · et dum uirtutem cōsequi
nolum⁹ · aliquis dum nauigat stud⁹
causa naufragiū fecit aliquis captus
est altera significacio talis est p quod
in mala incidim⁹ bonū nō est ꝓposicioni
huic nō erit sequens p diuicias in multa
mala incidim⁹ nō tn̄ bonū diuicie nō
sūt · sed malū sunt Vos aūt illas dicatis
tn̄ bonū nō eē · Preterea inquit conce
dim⁹ diuicias hrē aliquid usus Inter
comoda illas numeratis atq3 eadem
rōne in comodū quidem erūt p illa ē
multa in comoda nobis eueniunt hys
quidem hec rūdent erratis qui incomo
da diuicijs inputatis Jlle neiē3 ledunt
aut sua nocet aut q3 stulticia aut aliena
nequicia · sic queadmodū gladius neiē3
ocidit · et ocidenter telū est nō iō diui
cie tibi nocent · s3 ꝑ diuicias tibi nocet
Possidoni⁹ ut ego existimo melius qui
ut diuicias eē causam maloꝝ nō q2
ipē faciūt aliquid · s3 quia facturos irri
tant · Alia ē enī3 cā efficiens q. ꝓtin⁹
necesse est noceat alia p̄cedens · hanc
p̄cedentē3 causam diuicie habent i
flant animos supbiam pariūt inui
diam ōtrahunt · et usq3 eo mentem alienat
ut fama pecunie eciā nos nocitura de
lectet Bona aūt omnia carere culpa de
cent pura sūt nō corrumpunt animos nō
solicitant extollunt quidem dilatant
s3 sine tiore que bona sūt fiduciam fa
ciūt diuicie audaciam Que bona sūt
magnitudinē3 animi dant diuicie in
solenciam nichil aūt aliud ē insolencia
q̄ spēs magnitudinis false Jsto mō inqē
eciam malum sunt diuicie · nec tn̄ bo
nū sunt s3 eciā malū essent malum si ipē
nocerent ꝯ3 ut dixi habent efficientē cā3
nec p̄cedentem causam nec p̄cedentē3
habēt · et quidē3 nō irritantē3 tn̄ aīos
s3 atrahentē3 ꝯpem enī3 boni ōdūt
verisimilem ac plerisq3 credibilem h3
uirtus quoq3 p̄cedentem cām ad inuidi
am multis enī3 ꝑ sapienciā3 multis ꝓpter
iusticiā3 i uidetur ꝯ3 nec ex se hanc cā3
h3 nec uerisimilem Coñ enī i similior
ille species hominū3 aīo obiecitur aūtu
te que illos in amorem et admiracōē3
uocat Possidoni⁹ sic interrogandū3
ait · que neq3 magnitudinē3 aīo dant
nec fiduciam nec securitatem nō sūt bo
na diuicie aūt · et bona ualitudo et si
milia hys nichil horū faciūt · g° nō sūt
bona hanc interrogacionē3 magis eē
nec hoc modo intendit · que neq3 ma
gnitudinē3 animo dant neq3 fiduciā3
neq3 securitatē3 Coñ hanc insolenciā3
timorem arroganciam creant · que t
mala sūt a fortunis aūt in hec impelli

mur g° nō sunt bona hac inquit racione
nec comoda quidē3 ista erūt li · xv · ep̄l · lxxxvij
Ad ūsus hec rūdet ꝓposuerat qd̄ diui *glo pa*
cie nō sunt bonū et ꝓbauerat qd̄ bonū nō
fit ex malo · Diuicie ut fiūt ex auaricia q̄
mala et iniquum ē · g° diuicie nō sūt bonū
Aliq negauerant maiorē3 ꝓposicionē3 aff
irmantes ōtrariū3 quia lucrū3 legitimū pt̄
fieri ex sacrilegio v3 quō de pecunia a templo
sub tracta emitur mercimonia · et trans
portantur sacrilegiū3 · quidē3 malū3 et lucrū
aūt bonū est · et ita ex malū3 fit bonū ad
que dicta rūdent quidam stoyci · nam se
neca stoycus fuit · et iō illos uocat eximios
quoꝝ solucio talis · lucrū nō fit de sacrile
gio · s3 de pecunia que erat in templo et d'
labore et industria utenciū illa pecunia
ad merchandū3 : pecunia aūt et labor et i
dustria nō sūt malū3 et lucrū3 ē bonū · et
sic nō sequitur qd̄ bonū fiat ex malo Et sic
obiciatur illa pecunia sacrilega ē ꝯsoluūt
quia ea q̄ ōiuncta sūt iō distinguūt et quolz
p se ōsiderat · et ponitur ex^m de uase in quo
sunt duo impa et aurū3 · aurū dat illud
uas nō ꝑ impas quia aurū h3 aurū dat
Jta illa pecunia pūt ōsiderari duo · ꝯ · iua
uī subtrahenciū3 eam · qd̄ ē sacrilegiū3
et ipā pecunia nuda de ipā fit lucrū3 · ꝯ · pe
cunia3 nō de uicio illoꝝ Et sic lucrū fit de
pecunia · et nō de sacrilegio · et sic bonū nō
fit ex malo Et hoc ē qd̄ dicit sic in sacrile
gio malū ē census nō lucrū censium uo
cat hic sub tractionē3 pecunie · que subtrac
cio sacrilega ē · lucrū aūt qd̄ inde fit bonū est
Quibus opponit Coñ istum solucionē *glo*
obiciatur qd̄ ex^m datū ex auro · et impa non
ē ad ꝓpositū3 · nam aurū3 et impa nullam
ꝑmixtionē3 hēnt ad inuicem · s3 solū hēnt
ōiunctionē3 localē3 quia sūt in eodem uase
et iō aurū sine impa · et impa sine auro
pōt intolli Jn ꝓposito aūt non ē sic · nam
sacrilegiū3 et pecunia ōsecrata sūt ad inuicē
ꝑmixta sic et talis · q pecunia nō pt̄ tolli
sine sacrilegio : sacrilegiū3 nō pōt cōmitti t
sine tractacione illius pecunie · et sic lucrū
de illa pecunia nō pt̄ fieri sine sacrilegio Et
hoc ē qd̄ dicit lucrū nō ē illud oppositū sce
leri sed ꝑmixtū3 Quod dum consequi uolu⁹
Vult dicē q uolendo ōsequi lucrū3 in *glo*
cidim⁹ in sacrilegiū · sicut p3 in ex^o posito
hita occasione ꝑ iō qd̄ dictū3 ē · assumit
talem ꝓposicionē3 ad ꝓbandū qd̄ diuicie n̄
sūt bonū Jllud nō est bonū qd̄ ē cā multoꝝ
maloꝝ · s3 diuicie sūt cā multoꝝ maloꝝ g°
diuicie nō sūt bonū Rūdet q maior ꝓposicio
pt̄ intelligi dupr̄ Vno mō q ē causa ē mul
toꝝ maloꝝ v3 qd̄ i multa mala incidim⁹
ut illud ōsequamur ut uolendo ōsequi di
uicias incidim⁹ in pericula in fraudes · in
mendacia in naufragia · et sic diuicie sūt
cāsa omiū3 maloꝝ istoꝝ Et sic sequit̄ qd̄ di

ncie nō sunt bonū ad hoc r̄ndet seneca q̄
accipiendo ꝓpoicoēȝ s̄m istuȝ intellectū nō
sequitur qđ diuicie nō sūt bonū · nam ali
quis ut ꝑficiat in uirtute morali uł intellec
tuali uadit ad studiuȝ · et incidit in pir
ratas uł in homicidas uł in p̄dones · et h9
moi studiuȝ et bona uoluntas ꝑficiendi
in uirtute ē sibi cā istoꝝ omniȝ maloꝝ · et
tamen non sequitur qđ studiū et bona uo
luntas sint malū eodem mō nō sequitur
qđ diuicie sint maluȝ Alius intellectus
ꝓposicionis que ꝓposicio talis erat Illud
nō ē bonū qđ est causa multoꝝ maloꝝ ē
talis qđ illud sit ꝑ multa mala incidim9
et iste intellectus differt a p̄mo intellectu
sicut cā efficiens a finali · nam in p̄mo
intellectu diuicie hēbant hītudineȝ cāe
finalis · quia ꝓꝑ eas ꝯsequendas incidi
m9 multa mala hic aūt diuicie hīte di
cuntur eē cā multoꝝ maloꝝ · et tunc ꝯclu
detur sic illud nō est bonū qđ est causa
multoꝝ maloꝝ intelligendo cām ꝑ quaȝ
incidim9 in ista mala · sȝ diuicie sūt cā
ꝑ que multa mala incidim9 g° diuicie nō
sūt bonū Con̄ hanc deductioneȝ senē obi
cit p̄mo quātuȝ ad minorem ꝓposicionem
quia nec ꝑ diuicias nec ꝑ delectabilia q̄
hic uocat uoluptates nos incidim9 in
mala supple · sȝ ꝓꝑ stulticiaȝ suam quilibȝ
nunciam incidit Et hoc est qđ dicit ꝓposicioi
huic · s · minori nō erit ꝯsequens ꝑ diui
cias aut uoluptates incidere in mala
quia uidelȝ diuicie in delectabilia nō
faciunt uicia et mala · sȝ mens in ordina
ta uicia et mala cōicit · et sic interemit
minorem ꝓposicioneȝ Eo argm̄t ꝯ maiorē
ꝓposicioneȝ · que erat Illud nō ē bonū
qđ ē causa multoꝝ maloꝝ · quia cā tota
lis et sufficiens maloꝝ · et uicioꝝ ē ma
la · et nō solum nō est bona Multa nō
sūt bona moraliter · et tn̄ nō sūt mala
ut sūt actus indifferentes · et operaciones
nāles q̄ nō sūt mala nec bona moralia
et sic rep̄hendit maioreȝ ꝓposicioneȝ · et
corrigit eam sic · q̄ debet dicē Illud est
maluȝ qđ ē causa multoꝝ maloꝝ Et hoc ē
qđ dicit si ꝑ diuicias in multa mala inci
dim9 nō tn̄ bonū diuicie nō sūt sȝ ma
luȝ sūt · et tūc rep̄hendit illos dicens Vos
aūt illas dicatis tn̄ bonū non esse glosa
Inter comoda comoda dicitur que plus
hent de usu et utilitate quam de molestia
Distinguitur a bono · quia bonū ē illud qđ
tm̄ ꝓdest Comoduȝ aūt est illud qđ pl9
ꝓdest · quā obest · Preterea bonū soluȝ ꝑ
tinet ad aīam · comoduȝ ad aīam et corp9
Preterea bonū solū ꝑtinet ad sapientes
comoduȝ ad sapientes · et stultos · et eciā
ad aīalia bruta · Dicit hic senē qđ diuicie
ꝓprie nō p̄nt dici bonū uł maluȝ morale
· s · sȝ ꝯcedit qđ sūt ad comoduȝ et usuȝ et

utilitateȝ habentis Et si obiciatur q̄ ꝓꝑ
diuicias homo incurrit incomoda ob
inuidiā uł p̄donib9 qui ꝓꝑ diuicias hoīeȝ
diuitem ledūt · et sic diuicie dūt poī
i numero incomodoꝝ R̄ndit q̄ diuicie
nō ledunt sȝ nequicia p̄donis uł inuidi
ē illa que ledit · Ledit eciā hoīem diui
tem stulticia sua quō male utitur di
uicijs Et sic ponit ex.m de gladio · qui
nō interficit sȝ ē instrm̄ interficientis
Eo ȝ magis ꝓbat seneca dcīi possido
nij qui dicit diuicias eē causas maloꝝ
in quātuȝ irritant ad malefaciendum
et taleȝ cām irritatiuā nō dicit esse
causam efficienteȝ sȝ cām p̄cedentem
Vȝ quia p̄cedūt culpam hoīs uiciosi
que culpa realit̄ ē causa efficiens q̄d
aūt et quare uocet causam p̄cedentē
exp̄mit ꝑ hoc diuicie inflant supbiaȝ
hn̄tem et nō habenteȝ accendunt i
uidia con̄ hn̄tem et cupidinum et aua
riciam diuicie · ita alienāt ut nō soluȝ
pecūia · sȝ eciā fama pecūie enim delec
tet · et nō solū pecūia utilis sȝ eciam di
inpuosa et sibi nociuiua sequitur glo
Bona autem omnia pōnit aliam raci
oneȝ ipsoꝝ ad ostendenduȝ q̄ diuicie nō
sūt bona · quia uera bona carent omī
culpa · et sunt bona pura sine ꝑmixtio
ne cui9cūqȝ mali · nec corrūpūt aīos
ad aliqđ tp̄e · s · nec sollicitāt anxietate
· s · et timore · Virtutes aūt bona sūt uirtutes
diuicie aūt et aīos corrūpūt et sollici
tant et ꝑmiscentur multis malis nec
carent culpa g° nō sunt bonū Seqt̄ glo
Extollunt quidem pōnit aliam racio
nem affirmatiuaȝ · de effectu ueroꝝ
bonoꝝ quo effectu carent diuicie · nam
uera bona aīos extollunt · i · in alto po
nūt ꝑ uirtutem · s · magnanimitatis · s · sȝ
diuicie supple nō ponūt in uera altitudie
sȝ in timore supbie quo timore magna
nimitas caret · et caret insolencia Inso
lencia enim ē in falsa magnitudo · sȝ ma
gnanimitas habet ueram magnanim
itatem et hȝ ueram fiduciam et ꝯfiden
ciam in periculis · s · in quib9 periculis diui
cie pariūt audaciam · s · exponendi se te
merarie periculis Isto modo obicit cōi glo
determinacioneȝ istoꝝ q̄ dicit ex racioi
bus et ubi ꝯcluditur q̄ diuicie sūt mali
Ipsi concludebant q̄ diuicie nō sūt bonū
sȝ roēs eoꝝ ꝯcludūt plus · et hoc ē qđ dicit
nec tantuȝ bonū non sūt sȝ eciā maluȝ
Assent malū Soluit obiectionē istā glo
ꝑ diffinicioneȝ datā a possidonio de caus
nam dixeāt q̄ quedaȝ sūt cause efficientes
et q̄dam sūt p̄cedentes · dixit causas ma
loꝝ p̄cedentes nō efficientes · quia diui
cie neminem ledunt · sȝ ꝓꝑ diuicias aliq̄s
leditur uł ꝓpria malicia abutendo eas

÷. ul' ab alti⁹ nequicia ÷. p̄ donis et rap
tores. et mundi qui ꝑ diuicias nocent
Vult g° dicē seneca. q eēnt diuicie cāe
efficientes maloꝝ. sequeretur q diuicie
eēnt maluz. s3 diuicie sūt solū cāe p̄cede
tes et hoc ē qd dicit eēnt mali si ipi no
cerent. s3 ut dixi hēnt efficientez causam
nisi p̄cedentez cām hent Vult dicē q
illud qd ē cā efficiens maloꝝ de se ma
lum est: s3 diuicie nō sūt causa efficiēs
s3 p̄cedens. efficiens aūt ē culpa ꝓpria
in abutendo et nequicia aliena inert
piendo culpa aūt ꝓpria et nequicia ali
ena maluz sūt. diuicie aūt nō sūt ma
luz q̈nus diuicie inclinent ad malū sub
Habet uitius quoqz) postquā (ipe boni
ostendit q diuicie sūt causa malo glo
ruz nō efficiens s3 p̄cedens Idem ostē
dit de uitute q ē causa p̄cedens maloꝝ
quia uidelz uitius ē causa q uitiosi in
uideatur et hoc ē qd dicit uiltis ꝑ in
iusticiam inuidetur 9; dicit q uirtu
nō h3 tm̄ de causalitate mali. sicut diui
cie. quia illi qui nocent uitioso nō hēnt
cām uerisilem nocendi ꝑ uitutez sicut
ꝑ diuicias. quia illi qui nolunt rapere
diuicias eis apparet rō boni utilis ꝑ sb
uencionez et uēitatibꝫ. et sic diuicie ꝑ
magis ꝓuocant ad malū. quā uitius ꝑ
nam uitius hēt de se inducē spēm et ap
parenciam boni diligibilis Ita q nō ꝓ
uocet ad nocenduz uirtuosis. s3 ad dili
gendum eos. et ad habenduz eos in reue
racione et honore et hoc ē qd dicit q
illos in amorez et admiracionez uocit
Possidonius) dicit q possidonius usus glo
est duplici silogismo ad ꝓbanduz q di
uicie nō sūt bonū Primus erat talis illa
que nō dant aīo magnitudinez nec fi
duciam nec securitatem nō sūt bona
s3 diuicie et sanitas que appellat hic bo
nam ualitudinez. et alia munera fortu
ne nō faciūt animū magnū nec fiduz
nec securū g° nō sūt bona 9o sillogis
mo magis artibat argumentacionē
suam sic introducendo que infima dix
erat et aliquid adiciendo Illa que nō
dant aīo magnitudinez nec fiduciam
nec securitatem. s3 dant 9ria istis. ÷. i
solen. timorē. et arrogranciam nō sūt
bona. s3 diuicie. et omnia fortune illa
que ꝑtinent ad uitutem nō dant. et q
ꝑtinent ad uicia dant ÷. insolenciam
timorez et arrogranciam g° nō sūt bona
Modo addit seneca qd ex ista rōe sequit
plus q nō sint bona. s3 eciā sequitur ꝑ
plus q nō sint comoda. Nam comoda
sunt que plus ꝓsūt q obsint. s3 ista ma
gis nocent dando insolenciaz timorem
et arrogranciam q ꝓsūt. ꝓdesse ꝑ cōparaci
q3 utilitatez. g° nō sūt comoda cius ōrm

dictuz ē Fūso fortuna nō dant supscripta
uicia ꝑ modum cause efficientis. s3 ꝑ modū
cause precedentis. de hoc v̄. eo. tc̄. et ca.
in glo. q incipit Inter comodo Item argu
mentatur ad idem uidelz q sit ex malis
bonū nō sit ex multis aut paupertatibus
fiunt diuicie. g° diuicie bonū nō sit ꝺeū
Boni ad animū sapientem ꝑtinet immo
latuz ēē oportet bonū animum hēre
un⁹ tibi nodus restat. s3 herculaneus ex
malis bonū nō fit. ex multis aut paupta
tibꝫ diuicie fiūt g° diuicie bonū nō sūt
Hanc interrogacionem nr̄i nō agnos
cunt pypatetici. et fingunt illam et sol
uūt. ait aūt possidonius hoc sofisma per
omnis dyaleticoꝝ scolis iactatuz sic ab an
tipatro refelli paupertas nō ꝑ possionez
dicitur. s3 p detractionez uelut antidixe
rūt p orbacionez greci dicūt tuch puanī
nō quid habeat dicit s3 qd nō hēat Itaqz
ex multis inanibꝫ nichil impleri pot diui
cias multe res faciunt nō multe in opie alit
inquit quam debes paupertatem intelli
gis paupertas est. nō q pauca possidet. s3
que nō possidet multa ita nō abeo dicit
q quis habz. s3 ab eo q ei de est. q facili⁹
nolo exp̄mere si latinum ibuz eēt q anni
ptiaph et a. q significatur hac paupertat
antipater signat. ego nō uideo quid alid
sit paupertas quā pui possio. de isto uidebi
mus si quō ualde uacabit que sit diuiciarz
q paupertatis substancia s3 tūc quoqz 9side
rabimus Nunquid sanius sit paupertate ꝑmul
cere diuicias demere super aliuz qui litigare
de ribis quā iam de rebꝫ iudicatuz sit. Pute
mus nos ad cōtencionez uocatos lex de
abolendis iudicijs fertur hijs interroga
cionibꝫ suasuri sumus aut desuasuri hijs ef
fecturi ut ꝑplus romanus paupertatez fun
damentum et cām imperij sui requirat
et laudet diuicias aūt suas timeat ut co
gitet has se apud se recepisse hunc ambi
tum et largiciones et tumultus in urbez
sanctissimam et temperatissimā irrupisse
nimius luxuriose ostentari gencium spolia
q unus ꝑplus eripuit omnibus facilius ab
omnibus uiure posse. hoc sanius ē suadere
et expugnare affectus nō circūscribere Si
possimus forcius loquamur si minus apertius
libro eodem epistola eadem 9sequitur glo
Inuiolatū esse) Bonū morale qd ē uirtus
nō uiolatur nec uiolenciam recipit sic
recipiunt diuicie a raptoribꝫ et sicut reci
pit corpus a molestantibꝫ. quia solum
ē in animo sapientis. sapiens aūt non
pot recipe aliquā iniuriam nec uiolenci
am nec 9tumeliam. ut ꝓbatur. de ꝓuidencia
de hoc v̄. tractatum de iniuria caplo 1. glo
Oportet bonū aī hēre) Istud uibuz pt hēre
duplicez intellectuz Vno mō differendo se
ad superiora. quia ex quo diuicie et sanitas

et cetera ad fortunā ptinencia nō sūt boni
si boni uolumus et boni morale nō est nisi
in aīo · oz hr̄e boni animuz alr̄ bonū ueruz
her̄e nō possumus Alius intellectus ē refere
rendo ad subsequēcia · et ortatur in alhi sic
ortantur milites intrantes belluz · q̄ heāt
bonū animuz ad pugnandū · ÷ · quia iam
pugna plurimi sillogismoz · expedita
ē in p̄cedenti cā · et restat soluz vinca
pugna in quodam nodo in quodam sillo
gismi qd̄ nodum ipē uocat heraclianeū
heraclianeus dicit ab heracle · hercules a
nullo fuit supatus Ita iste nodus ē inui
cibilis · et hoc uult vnus tibi restat nodus
sed heraclianeus · quid aūt sit iste nodus
explicat ɔsequēter Nam ꝓbauerat qd̄ di
uicie nō sunt boni multiplr̄ · mō ꝓbat tali
rōne Bonū nō fit ex malis · s; diuicie fiūt
ex paupertatibus · nam multe paupertates simul
collecte faciūt diuicias · g° diuicie nō sūt
bonū In ista deductione p̄supponit paup
tatem eē maluz ex quo pz qd̄ nō loquitur
hic s̄m ꝓpriam opīonez q̄ multū comendat
paupertatem · sicut pz tr̄ de paupertate p totū
s; loquit̄ s̄m comunem et uulgarez opīonem

Hanc interrogacionez Seneca tulia sophisinata detestatur · et iō dicit q̄ inter rogaciones · rūsiones et deductionez supra scēpt sofisinatis se nō intromictit · s; logica quos hic pypateticos uocat p̄dictas rūsiones et interrogaciones faciūt · possidonius aūt qui fuit auctor moralis ut pz ꝑ tulliū li · de officiis refert illud sophisma ēē uerum latiz · et disputatiz in omnibus scolis dyaleti coruz · et dicit antipatruz soluisse sic · q̄ paupertas dicit p̄uacionez · et orbacionez · et ca renciam rez · et sic accipiendo significatuz paupertatis ex multis paupertatibus nō fiūt diui cie · quia uidelicet · quia ex p̄uacionibus et ca renciis diuicie nō fiūt Et hoc ē qd̄ dicit pau pertas est · nō que pauca possidet · et quo nō possidet multa Ideo ita nō ab eo dicit̄ q̄ hz sed ab eo qd̄ ei dē est Ubi oz scire q̄ illud sofisma pot̄ clare solui sic · paupertas idem ē qd̄ inopia In opia aūt dicitur carēcia opū sicut dicit̄ Iniusticia a carencia ius ticie ex multis carenciis opuz diuicie et o pes nō fiūt s; qui ponitur nomē paupta tis nō clare pz ista solucio · quia paupertas importat paruz ex multis aūt puis possessio nibus fit una magna possessio · et hoc ē qd̄ dicit Ego nō uideo quid aliud sit paupertas qd̄ pua possessio In lingua aūt greca scribitur sic A · R · T · AI · CO · comm · licteris latinis exp̄mit uocabuluz grecū actimossinn · ab a · q̄ ē sine et tos · q̄ ē possessio · et sine possessione · et sic acci piendo ex multis paupertatibus nō fiūt diuicie · q̄ nō fiūt ex carenciis possessionū · et sic clarius sol uitur in greco quā in latino p̄dictuz sofisma

Nunquid sanctus sit ostendit inutilitatē glo supscēpte disputacionis ex duobus p̄mo quia cū agitur de diuiciis et paupertate hō oz p uiscē et solari paupes et diuites castiga re · et deuīc supbiaz · i · supbiā et elacionez quā coit̄ heāt diuites ut pz p alr̄ · iiij · retho s; istam · s · castigacionez diuituz et consola cionez paupuz · nō facit p̄dicta disputacō g° ē inutilis Sc̄o quia qn̄ ꝓplus romanus erat paup erat uirtuosus et laboriosus · tūc sub iecit sibi reges et ꝓuincias Tpe aūt senece ꝓplus romanus erat ditissimus et in con tinēssimus et deliciis et luxurie deditus · et iō castigandus erat · et monendus · q̄ recordare tur antiq tpis · quā paupertas cū honore apud romanos q̄ tūc diuicie tocius or bis supate sūt ab eis Et iō deberent fun dantiz impery sui · s · paupertatez amare et comendare · quia illa eis orbem sube git · Diuicias aūt deberent romani de testari tanq̄ nutrices · et alūpnas uicioz Nam ipās diuicias romani reppierūt et inuenerūt apud gente uictas cū igr̄ paupes subiecerunt diuites paupertatez debent amare · et diuicias timere tāq̄ causam fuituras s; p̄dicta disputacio nichil horuz decet g° ē inutilis rē glo

Putemus nos ad conuencione uocatos disputacio est silis ɔtencioni que fit i foro litigioso ubi litigantes qū fertur lex de abolendis iudiciis · i · q̄ sup sedeat a foro rōe armoz · Sic dicit btūs Jeronimus in eplā ad leuem inter arma leges t nl̄ rōne ferraz · ul̄ alr̄ quocūq; talis lex feratur · oz litigantes cessare a litibus Ita decētius est disputantes cessare a dis putacionibus inutilibus cuiusmoi est ista sup sophisinate super scripto sequitur ia

Hinc ambituz et largiciones ostē glo dit aliqua mala que diuicie fecerūt in urbe romana · quā uocant sanctissi mam et uiuificatur tpe paupertatis · quia tūc colebant uirtutes · sed post moduz sicut dicit augus de ciui · dei Asia uicta a romanis uicia sua romam transmisit et tpe diuiciaz inceperūt comictere crimen ambitus qū hō ambiciendo et desiderando dignitates et ꝓmocionē ex pecuniaz dat ꝓ sua ꝓmocione · que pe cunia si ꝓ dignitate ecclīca datur uocatur symonia si ꝓ dignitate seculari dicit̄ ē men ambitus · et tūc · quia largissime pecunias effundebant · iō dicit largicio nes nō aīo liberali sed ambicioso · et quia concurrebant ad idem officiū ambi endiz · et rixa ē semp inter ɔpetitores fiebat tumultus Tpe eciā diuiciaz ostē debant gl̄iam suam in lapidibus et aliis iocalibus quibus adornabantur et marīe mulieres et templa qui ipi degentibus supatis romani portauerant · sicut refert solinus li · qui dicitur polistor Ad cesar ueneri genitrici dedicauit uestē plena

gēmus britannias in signum qd britanniam
subegerat · q omnia mala mihi et rep
hendere et detestari divicias · et divitiam
meam quam sic de diviciis inutilit disputa
re Et hoc ē qd dicit sanas ē suadere · et ex
pectare affectus · s · cupiditatum diviciarum
nō circumscribere Circumspectionem vocat
disputationem sophismaticam de diviciis
Si possimus forcius loqui Circa superius habitam
sup scripta ē disputacio puerilis glo
et logicalis et vana · et io oritur qi
forcius et virilibus et virtuosis loquimur
de diviciis · et si nescimus loqui forcius sal
tem loquamur apcius nō tibus manibus
et capaciosis intuendo · s · puerilia et lo
quendo solida et clara Item docet quō
quis celerrime possit effici dives Inue
hitur eciam contra illum qui aliquē ideo
iudicat divitem · et divicie desinere nō
pnt · et quō eo mō loquendi quis habet
divicias nō habet febrem interserit qm
sint supervacua divicieda Seneca

Onocciens aliquē iuvenem nō expec
to donec dicam in comune Ipē in
dico quid sit qd invenim qris Summi
lassamentum lucrum ē docebo qm fieri
dives celerrime possis qd valde cupis
audire nec in merito ad maximas te di
vicias compendiario deducam Opus
erit tamen tibi creditore ut negociari
possis ex alieni sicias oz sz nolo p in
tercessorem mittens nolo p senece no
men tuum iacent paratum tibi credito
rem dabo Catonianum illud a te mutu
um sumes quantulumcumque ē satis erit
si quicqd deerit id a nobis pociemus ·
nichil enim mi lucili interest utrum nō
desideras an habeas summam res mutu
qz eadem ē · Non torqueberis nec illud
pcipio ut aliquid nature neges · stinu
ax est nō pōt vinci sui poscit · sz et qd
quid naturam excedit scias nō necessa
rium sz pcarium ee esurio edendum est
utrum hic panis sit pebeius an similag
ineus ad naturam nichil ptinet Illa non
ventrem nō delectari vult sz impleri sicio
utrum hec aqua sit quam ex lacu pxio +
excepero an ea quam multa nive clause
ro ut rigore refrigeretur aliena ad na
turam nichil ptinet illa hoc homo iubet +
num sitim extingui Utrum sit aureum
poculum an cristallinum an murren
an tyburtius calix an manus concava
nichil refert finem omnium rerum specta et
supervacua dimictes fames me appellat
ad pxima quecumque extendatur manus ipā
m comendamt quodcumque comprehendero
nichil contempnit, esuriens · quid sit g
qd me delectavit quis videtur michi
egregie dictum Sapiens divitiarum natu
ralium est · questor acerrimus Inanis in

quis lance minas Quid ē istud mane
ego pateram fiscos circumspiciebam in
qd me mare negociaturus immicterem qi
publica agitaret quas arcesserem merces
decipe est istud docere paupertatem cum
divicias promiseris Ita te paupem iudicas
cum nichil de est Suo inquis et pacie
ne suo beneficio nō fortune Ideo g illum
nō iudicas divitem · quia divicie eius
desinere nō pnt utrum magis hēre multum
an satis · qui multum hz plus cupit · quid
ē argumentum nō dum illum satis hēre q
satis ē consecutus ē qd numqm diviti contingit
finem ancas io nō putamus eē divicias
quia ppter illas nemo pscriptus est · quia ppter
illas nulli venenum filius nulli impegit
uxor quia in bello tute sunt · quia in pace
ociose · quia nec hēre illas periculosum est ne
operosum disponere an parum hēt qui tm
nō allegat nō esurit nō sitit plus Iupiter
nō hz numquam parum ē qd satis est numqm satis
nō est quod multum est post darium et in
dos paup est alexander macedo querit qd sui
faciat scrutatur maria ignota in oce
anum classes mictit novas et ipa ut dicam
mundi claustra perrumpit Quod nature sa
tis ē homi nō est Invenitur ē qui concupiscet
aliquid post omnia tanta est cecitas men
cium · et tanta initiorum suorum unicuique ob
pcessit oblivio ille mō ignobilis anguli
nō sine controversia dominus de tanto fine terrarum
p sinum nō redditurus orbem tristis ē Neminem
pecunia divitem fecit immo contra nulli non
maiorem sui cupiditatem incussit Queris
que sit huius rei ca plus incipit hēre posse
qui plus hz ad summam quem voles michi
ex hijs quorum nomina cum creso lucinoque +
numerantur in medium licet pt trahas +
afferat sensum · et quicqd hēt · quidquid
speret in simul computet Iste michi +
credat paup ē si tibi pot esse · at hic qui se
ad qd exigit natura composuit non +
tm ē extra sensum paupertatis sed extra +
metum sz ut scias quam difficile sit res +
suas ad naturalem modum cohartare +
hic ipē quem circa naturam dicimus quem tu
vocas paupem hz aliquid et supvacui at
excecant populum et in se convertit opes
si numerata multum ex aliqua domo effer
tur · si multum auri tecto · quoque eius cuidat
si familia aut corporibus electa aut spec
tabilis cultum ē omnium istorum felicitas impu
blicum spectat Ille quem nos et populo et for
tune subduximus beatus introrsus ē · nam
qd ad illos ptinet apud quos falso divi
ciarum nomen invasit occupata paupertas
sic divicias hent quō hēre dicimur febrem
cum illa nos habeat a quo dicere solemus fe
bris illum tenet eodem mō dicendum ē di
vicie illum tenent nichil g monuisse te ma
gis illum quam hoc qd nemo monet sans li. xxij
epla. ix.

Non expectabo) Cum seneca studendo inueniebat aliquam doctrinam salutarem statim conabatur eam ad suam utilitatem assumere et cupiens desideret omnia bona communicare et ad publicam utilitatem deducere. tamen quousque esset oportunitas predicta communicandi nolebat tamen tempus illud perdere. et ideo interim ipsemet sumebat glo

Primum lassamentum lucrari est) Cbat affectum glo lassamentum habere derivacionem a labor et labens. et sic significat lapsum et casum et isto significato non accipitur hic. sed deriuatur a lasso lassas quod idem est quod copiam et habundanciam facere Unde seneca loquens de benef. et donacione magne possessionis dicit Cuius felicitas lassare possit annonam felicitatis. et copia talis possessionis excludit pecuniam. et introducat habundanciam facit et iocunditatem Vult dicere ergo quod lucrum omnem pecuniam excludit et omnium rerum copiam. et habundanciam facit et iocunditatem creat in anima dilatat. et illud dicit lassamentum a latitudine. et omnia iocunda habent dilatare sicut tristicia restringere et ideo dicit lucillum multum desiderare lucrari et diuicias. et docet ipsum quomodo scelerius posset lucrari Ubi notandum quod mercatores ut habundancius lucrentur conducit pecunias alienas sub usuris a creditoribus. et mediatores uocantur prosonete quos gallici uocant correptarios ytalici sensales. et isti frequenter et laudant et uituperant conducentes et locantes uendentes et ementes sicut placet eis. et etiam uituperium est mercatori conducere pecunias alienas. quia signum est penurie et indigencie. et ideo non uult quod lucillus mediantibus talibus contrahat mutuum et hoc est uolo prosonete nomine tuum iaceret et ideo ipse seneca inuenit ei creditorem. et supplet defectum prosonete id est mediatoris et creditor iste erit cato qui mutuabit sibi non pecuniam sed egregiam et nobilem sentenciam que est talis. quantumlibetcumque est satis erit + si quidquid deerit id a nobis pecierimus. tunc enim a nobis petimus quando nosmet compellimus non desiderare illa que non habemus. et ideo sentenciam catonis alius ibi exprimit dicens nichil interest utrum non desideres an habeas illius enim desiderium qui habet ea que desiderauit desistit Ita ille qui illa non desiderat. desiderium eius desistit Et hoc est quod dicit summa res in utroque eadem est. eadem enim desistencia et quies et carencia desiderii est in illo qui habet. et in illo qui habere non desiderat et uterque istorum non torquetur. uidelicet ille qui habet. et ille qui habere non desiderat Et hoc est quod dicit non torquebeuis scilicet si non desideras

Nec illud) Quia in suprascripta sentencia prohibet desideria. posset aliquis credere quod naturalia desideria ipse seneca uellet compescere et refrenare quod ipse negat. nam dicit naturam quantum ad naturalia desideria finimus glo et sitis et similium esse contumaces et rebelles et ideo dat regulam quod talibus desideriis sine dilacione satisfiat uentrem esurientem cibando et potando sitientem. sed hic tradit regulam. quod uenter esuriens non desiderat nisi impleri. et ideo hoc sibi non debet negari. sed delicati cibi. et delectabiles non debent dari sed grossi. quia uenter esuriens nichil fastidit Ita est de siti. quia tamen nichil aliud desiderat nisi refrigerium quod potest fieri cum simplici aqua. et non oportet quod illa aqua sit expressa de niuibus sicut tunc temporis fiebant romani tempore caloris potus aut utrum misceretur uase in uitreo aureo uel cristal uel uase terreo quod fit in tybure prope romam non pertinet ad naturale desiderium. Desideria autem supervacua non sunt naturalia nimia sed dicit esse precaria precarium in iure dicitur quando alicui concedit aliqua possessio ad uoluntatem possidentis concedentis. tunc ille possessor dicitur precario possidere Vult ergo dicere seneca quod talia desideria supervacua non sunt naturalia sed sunt uoluntaria meo et cupiditate uoluntatis ultra Et dat regulam quod talia desideria possint compesci considerando scilicet mortem. Et hoc est quod dicit finem omnium rerum expecta et supervacua diminues

Est questor acerrimus) Vult dicere quod hec sentencia est notabilis glo et senece ualde delectabilis. quod homo sapiens habundat in naturalibus diuiciis scilicet a se omnia supervacua desideria excludendo Et in hoc consistit diuicie eius illas non desiderando. et sic est questor acerrimus diuiciarum. Acerrimi questores. et lucratores uult dicere diuicias quas omnis sapiens possidet non desiderando supervacuas. et naturalibus alias naturales diuicie que nulli desunt

Inania in quibus lance numinas) Inania glo ma uocat doctrinam salutarem positam in isto capitulo de non desiderando supervacua quam doctrinam introducit lucillum contemnentem et dicentem inanem et subtilem subtilem propter acumen deductionis quo ostendit desideria naturalia desistere et quiescere modico habito scilicet potu et cibo simplici. et supervacua non desiderando idem esse quod habere Et hoc est quod dicit lance numinas. illa que numinantur et ponderantur in lance statim appareat cuius numeri et ponderis sit. et omnes defectus et perfectus numeri et ponderis clarent. hanc autem doctrinam ideo dicit inanem. quia non facit quod promiserat Promiserat enim magnas diuicias celeriter exhibere Et ista doctrina diuicias non exhibet sed paupertatem docet paciencter ferre. et ideo introducit lucillum contemnentem de hoc et dicentem Ego parauera fiscos et cetera uult dicere quod propter promissionem factam in priori capitulo de diuiciis acquirendis ipse lucillus ita se disposuerat ac si deberet

tien excellent dives fiscus · e̾ hȝ ma
iores divicias quā sunt divicie p̄iatoꝝ
quia ɔtinet divicias publicas ad quas
divicias acquirendas ipē lucillus iam p̄
meditabatur qꝫ genua mercari deberet e̾
mere · et inquo mari deberet navigare
ut fieret dives · et in p̄secucione istiꝰ doc
trine ipē ꝑpenderet · qꝫ seneca decipet eū
quia realit̾ docebat euȝ eē paupem · et
supficialit̾ · ꝓ miserat eum facē divitē
Et hoc est qd̾ dicit decipe eum istud do
cere paupertatē cū divicias ꝓmiseris glo
Ita te paupem / Ridet querele lucilli q̄
existimabat illam doctrinam ɔferre
divicias · et idē rephendit euȝ sup errore
suo asserens qꝫ ille vere ē dives cui ii̾
de est predicta aut̄ doctrina rescindo
supflua desideria facit nichil · de esse
et ostensū ē supiꝰ circa pn̄apiū cū glo
Quo in quis / hic replicat lucillus ɔ̄ se
necam dicens qꝫ michi desit institutio
in tali doctrina ɔsequitur paciencia et
bene̾ suo · i · sue ūtutis bene tollerantis
in opiam · si nō sequitur aliquid ɔfortatiū
quia videluȝ ista doctrina nō exhibet
divicias quas ꝓmiserat quia nullaȝ
sufficientem facit Iam nō indicus di
uitem / hic castigat ɔ̄ stulticiam lu glo
cilli · qui hoīem institutū in tali doctrina
nō reputat divitem cū tamē ipē sit
veraciter dives · et divicie eius nō pnt
sibi auferri · et tangit plures rōnes
quibꝰ ondit illas divicias meliores eē
quā divicias fortune et pⁱma rō ē qꝛ
divicie fortune pnt deficere · iste aut̄ nō
Sa rō ē · quia p̄ divicias fortune nullꝰ
hȝ satis qd̾ sic ꝓbatur · quanto hō plus
hȝ plus cupit hrē · Cupere aut̄ plus hrē
ē signū euidens nō heūtis satis · uel
potiꝰ nō existimantis se satis hēre · per
divicias aut̄ istas quilz satis hȝ · quia
plus nō cupit et sic hȝ finē desiderij qꝫ
nūqꝫ ɔtingit diviti de diuicijs fortune
Tercio quia ꝑ divicias fortune multa
ꝑpetrantur · et varia pencula incidunt
et filius venenū aliquū dat patri ut a
to · et scelerit̾ succedat in divicijs pat
ris et uxor heūs hereditatem impatit
et dnatur marito · et maritꝰ nō audet
ɔtristare ipām ne hereditatē ad alios
transferat · a quibꝰ oībꝰ male divicie
hic tradite a senē excluse sūt Quarto qꝛ
divicie fortune in bello subtrahuntur
et rapiuntur iste aut̄ tpē belli sūt se
cure · et rō sūt ꝑprie divicie nrē Unde
in collacionibꝰ patrum nichil enī nrm
ē nisi corde possessum · atqꝫ ārē cohereš
ē qd̾ a nobis ꝑsus auferri nō potest
Quinto quia tpē pacis divicie fortune ha
bent sollicitudinē et anxietatē · iste
aut̄ sūt ociose · et quiete · que i nullo mo
lestant heūtem Sexto quia divicie fortune
ē difficile invenire et morienti eas dispo
nere · et de eis ordinare Istas aut̄ divicias
heūs nō hȝ aliquam difficultatē dispo
nere de eis nec vivens nec moriens qꝛ
aut̄ heūs istas divicias sit dives pro
bat ꝓ hoc · quia satisfaciunt desiderijs na
turalibꝰ famis et siti et frigori Et dicit qꝫ
deus istas divicias hȝ · quia nūc esurit
nec sitit nec alget M ille qui hȝ satis
nō heī parū supple · s · heūs divicias is
tas hȝ satis · gō nō hȝ paruȝ Et ostendit
de alexandro qꝫ nūquā hūit satis · quia
semp plus ɔcupiuit et rō semp fuit pau
per licet ra satis est patens Sequit glo
Tanta maior sunt / Inicia nri sūt pa
nis et lac · et rō cū heānius sic parvula
inicia nō deberemus ꝑ cessus nros tn̄ ex
tendere cupiendo de supflua · et siquis ve
llet obicē pro alexandro qui hūit mun
non puū · quia regnū grecie respectu
mūdi tocius ē vnꝰ puus angulus et re
gulus · si tamen angulum · s · greciā non
hēbat sine ɔtrouersia · quia videlicet athe
nenses et lacedemones resistebat ei Et rō
sine ɔtrouersia nō fuit dns̄ de orbe anteē
terrā qꝫ acquisiuit extrem exituē hūit t̄
quia ad suam pⁱam nō redijt · Et hoc ē
qd̾ dicit pⁱmū nō redditurus orbe̾ extra est
Neminē divitem pecunia facit / M qꝫ glo
pecunia nō facit divitem clare ꝓbat · qꝫ
pecunia quāto maior tanto hēntē maio
ri ardore accendit ad ulteriꝰ heūdē · et cām
assignat · quia fīalis ē dicitis augere qꝫ
facere Ista qꝫ fialitus desideria auget sig
nū aut̄ egentis est ulteriꝰ desiderare
ut pȝ p tullium in paradoxis Unde dicit
sunt ne signa hec habundantis an egen
tis · s · desiderium plus quam diu inopem
te iudebo divitem non te reputabo glo
Quos noīa cū crelo / Cresus fuit rex lydie
qd̾ regnū erat ditissimū Crassus autē
ut dicit paulus orosius homo fuit inexp
lebilis cupiditatis · et in consulatu fuit colle
ga pompei · et ꝓuincia sortitꝰ fuit in p
tes · et collegit multam pecuniā argentibꝰ
p quas hūit iter et domos magnificas
hūit rome · Britinus fuit pontifex roma
nꝰ · et fuit valde dives Vult dicē seneca
qꝫ oēs isti et eoꝝ siles quos dicit cū istis
numerari · s · ire multitudinis diuiciar
si recto oclō ɔsiderantur · fuerunt et sunt
paupes · eam · si hūent et habuissent q̄cqd
hrē desideraverunt · et loquitur lucillo q̄
tamqꝫ difficulter hoc credenti · et dicit in
credas paup est si tibi pōt eē · si ille dives
divicias veras quē seneca hic despicit nō
sentit paupertatem nō metuit suas pdere dīu
At excecant divicias / Ostendit quas glo
divicias vulgus veneratur · s · fortune quī
videt qꝫ multū monete de auro ꝓfertur

de aliqua domo · et q̄ aurū nō solū est
in florenis et monetis · quam hic vocat
aurum innumeratum · sed etiā in tecto dom⁹
ponit aurum et in lateribꝰ et in solariis
et in parietibꝰ ad decorem domꝰ · et q̄ fa̅m
sint bene vestiti et ornati · tūc talem t
diuī reputant btū et felicem cuiꝰ feli
citas nō ē vera sꝫ apparens · q̄ꝫ ille vere
ē felix qui ē ɔtentus satisfacē naturalibꝰ
desideriis et ultra nō querit · sꝫ btitudo
et felicitas eius nō est apparens · ꝓplo · q̄
solū respicit munera fortune quibꝰ ille t
caret · sed btitudo eius intꝰ in anima latet
Falso diuiciarum nomē inuasit / Hic re glo
ꝓbauit felicitatem Ita reprobat diuicias
dicens duplici rōne eos nō eē veracit
diues · pmo quia veraciter diues ultrꝰ
nō cupit · sꝫ isti ɔcupiscunt maiora · et
talis cupiditas hꝫ sollicitudinē et anx
ietatem · et ꝓ hoc vocat eos paupes et sol
licitos · et hoc ē qd̄ dicit Occupatū pauper
tas · scʒo quia vē diuites hent diuicias · sꝫ
isti nō hent diuicias · nec tenent · sꝫ diui
tie tenet eos occupatos tamq̄ suos di
uiciarum · et sic sūt sicut dicit ps · Viri di
uiciarum · ı · serui · Et sic obiciat · q̄ tales di
cuntur hrē diuicias rndet obiectōm qd̄
ꝓpriā locucio ē sicut illa qua dicitur hens
febrem · quia febris nō hetur sꝫ ꝓpriā hē fe
britatem · ita et in ꝓposito q̄ diuicie ata
libus nō hentur · sꝫ ipē hent et tenet illos
qui falso credunt esse diuites · īc glo
Nemo monetur satis / In isto cā · ondit il
lum eē vere diuitem qui supuacua de
sideria a se reiciat · et contentus est natu
ralibꝰ desideriis satisfacere · et sup hoc
nemo monetur · et ideo vult q̄ ipē lual
liꝰ papue sup oiā hanc regulam dictat
**Exprimit qualem animū debet hrē vir v̄
tuosus circa diuicias pñtes et absentes**

EGo diuicias ⁊ pñtes et absentes Senecē
entes eque ɔtēpnam · nec si ali
cubi iacebunt tristor nec si circa
me fulgebunt animo ducor et infra
Marcus cato cū laudaret aurū · et cor
inctarium et illud seculum in quo censo
rum cinnen erat pauce argenti lamelle
possidebat ipē quadragesimas sextertiū
nummꝰ sine dubio quā crassꝰ plusq̄ ex
censorius cato maiore spacio si comparē
tur ꝓavum vicerunt quam a crasso vi̅
ceretur etiā si maiores illi obuenissent
opes nō spreuissꝫ · nec enī se sapiens ī
dignū ullis muneribus fortunis putat
nō amat diuicias · sed mauult nō ī ani
mū illas · sꝫ in domū recipit nō respuit
possessas sꝫ ɔtinet · et maiorem v̄tuti sue t
materiam subministrari vult · quid aut du
biū est · quin hec maior materia sapienti
viro sit animum explicandi suum in di
uicis quā in paupertate cum in hac vnī

genus v̄tutis sic nō inclinari nō deꝓ
mi in diuiciis temperancia et libertas
et diligencia et disposicio et magnificē
cia heāt campum patentem li ď vita btā
Presentes et absentes eque ɔtēpnā glo
Non vult seneca q̄ diuicias homo a se
reiciat sꝫ q̄ aīō ɔtempnat nec tristet̄
si careat nec glorietur si heāt Et ponit
exm̄ de marcho cathone illo · ı · qui fuit
tpe cesaris de quo meminit salustius
in cathelinario · et augꝰ pmo de ciui di
Iste marchus cato laudabat curiola
nū · de quibꝰ duobꝰ meminit valeriꝰ
rt · de abstinencia et ɔtinencia Nam
curiolanꝰ ꝓ egregia opa honoratus
fuit a ɔsule donante sibi decem equos
militares ornatos et faleratos · et centū
iuga boum · et centū iuga agri · et · x ·
captiuos quos ipē met ī īnō captiuorꝫ
elegissꝫ · et argentū q̄ntum sustinere possꝫ
totū reiecit · et solum vnū equū militarē
ad salutem vnꝰ captiui quondam sui
hospitis recipe voluit Curiꝰ aut reiecit
dona samnitum que excellentissima tulerūt
asserens se de illis nō indigere · quia ita
pce et frugaliter vivēt samnites aūt eiꝰ
paupate vinciti sūt Idem cū de ytalia pi
rrum regem expulissꝫ · et senatꝰ honoris
gracia · q̄nquaginta iugera agri ei do
nassꝫ nō recepit nisi septem Isto gͦ la
udabat cato · laudabat etiā illud anti
quū tpūs in quo fabricius cornelium remo
uit · de ordine senatorio eo qd̄ hrēt decē
vasa argentea ɔtemptorem paupta
tis Et hoc ē qd̄ dicit censorium cinnen ī
erunt pauce argenti lamelle et vasa ut
dicit valeriꝰ de censoria nō · ipē tū ca
to quī ista laudabat erat diues · q̄uis
nō essꝫ diues sicut crassꝰ · sꝫ fuit longe
magis diues q̄ ꝓavus suꝰ · cato censo
riꝰ q̄ supauit plus in diuiciis q̄ supa
retur ipē a crasso Vult dicē q̄ sapiens
sicut fuit cato · q̄uis sit patiēs pati pau
ptatem et comendat eos qui paupta
tem bū tulerunt nichilominꝰ diuicias
quas habet nec ꝓiciat sꝫ eis bū vtitur
nec reputat eis indignū · et q̄uis in
eis nō ponat amorē · tū magis ɔtenta
tur hrē diuicias quā paupertatem et ꝓbat
utrumq; · pmo q̄ nō amat eas · quia nō
recipit eas ī aīō sꝫ in domo · scʒo ꝓbat q̄
dꝫ magis ɔtentari de diuiciis quā de
paupertate · quia in paupertate ē materia
vnꝰ v̄tutis · ı · paciencie et equanimi
ter ferat et nō deꝓmatur aīō In diuiciis
aūt ē materia multarum virtutum · alis vtu
tum explicandarum · pmo temperancie
que ē dux · ı · ꝓpie dcā · de qua ari · agit
iij · ethi · que ɔsistit in delectacionibus
gustus et tactus Ita q̄ diues v̄tuose t
utens diuiciis nō ꝓ illas incurrit in

cium intemperancie et alia temperan-
cia com̄uniter dicta que est idem quod moderacio
et talis moderatur insolenciam et finis
tum diuiciarum Sunt etiam diuicie mate
riam liberalitatis sicut patet per principium
viij ethi. Et sapiens eis utitur liberaliter
tribuendo si modica tribuat Si autem ma
gna donet vocatur magnificencia ut
patet per arestotilem iiij ethi. quibus sic utendo dili
genter eas disponit suas virtutes in ma
teria conueniente explicando et ista est causa
quare sapiens non reputat se indignum
diuicijs et quare elegit magis esse diui
tem quam pauperem non tamen in eis amo
rem ponendo nec sollicitudinem adauge[n]do
Quomodo diuicie sunt inter indifferencia
et in numero indifferenciarum sunt pocio
ra et quem locum habeant in animo viciosi Seneca

Quis sapienti virorum dico quibus
est unum bonum virtus negat eciam
hec que indifferencia vocamus habere ali
quid in se precij et alia esse pociora quibus
dam et hijs tribuitur aliquid honoris
quibusdam multum nec erres itaque inter
pociora diuicie sunt Quid ergo inquis
me derides cum eundem apud te lo
cum habeant quem apud me vis scire quod
non eundem locum habeant michi diui
cie si effluxerint nichil auferent ni
si semetipsas tu stupebis et videbis tibi
sine te relictus si ille a te recesserint
apud me diuicie aliquem locum habent a
pud te summum postremo diuicie mee sunt
tu diuiciarum es libro eodem Seneca glo
Quem indifferencia vocamus Dicit Se
neca quod sola virtus est bonum et solum
vicium est malum omnia alia que ad
corpus et que ad exteriora pertinent sunt in
differencia ut pulchritudo et fortitudo
et sanitas et turpitudo et debilitas et in
firmitas et diuicie et paupertas quia istis
homo non est moraliter bonus vel malus
nisi inquantum bene vel male utitur. Dicit
autem ista indifferencia se habere gradum inter
se inquantum sunt maior vel minor materia
virtutis. Et ista consideracione dicit diui
cias pociores esse paupertate inquantum scilicet
in eis est materia largior explicandi multas
virtutes sicut immediate in fine precedentis
capituli dictum est Quid ergo inquis me de[r]
[id]es Ista determinacione gallio cum glo
berum de beata vita scripsit habita oportu
nitate dicit Quare tu seneca derri
des me et alios similes qui cupimus et vo
lumus habere diuicias quas pociora esse di
cis et asseris et quod sapiens magis vult
diuicias quam paupertatem ut patet in supe
ori ca. Ex quibus verbis videtur gallioni
quod eundem locum habeant diuicie apud
senecam quam habent apud amatores diuiciarum
Vis scire Hic seneca obiectioni respondet glo

et ostendit tripliciter quod diuicie non habent e
undem locum apud senecam et viciosos quem
habent apud gallionem et similes. Primo quia
perditis diuicijs virtuosi non contristantur Vicio
si autem et insipientes perditis diuicijs stu
pent tristantur et alienantur quorum vero
accidit sapienti sicut refert valerius de
biante qui fuit unus de primis vij sapienti
bus Item quod diuicie perdite nichil secum auf
ferunt de animo sapientis Unde dicit dictum
biantis omnibus predictis ut patet titulo de sapien
ter dictis. Omnia bona mea ego mecum
fero de animo autem stulti totum rapuit et
hoc est quod dicit videberis tibi sine te relic
tus si ille a te recesserint Secunda racio est quia di
uicie apud sapientem non tenent summum
locum sed virtutes apud viciosos diuicie te
nent summum locum quia maxime diligunt
Tercio quia diuicie apud sapientes sunt
sue quia sapientes ut domini earum libere
eis ad suum finem utuntur Viciosi autem
sunt sui diuiciarum et sicut eam sibi pecu
rant eas angere et in suum comodum non
audent eis uti de hoc tamen titulo cupiditas et que sequitur est
Quomodo philosophos et sapientes decet
habere diuicias et quales et quo animo eas
possident et quando illis utuntur Seneca

Desine philosophis pecuniam interdicere
Nemo sapienciam paupertatem damp
nauit habebit philosophus amplas opes sed nulli
detractas nec alieno sanguine cruentas
sine cuiusquam iniuria portas sine sordi
dis comodis quarum tam honestus sit exitus
quam introitus quibus nemo ingemis
cat nisi malignus in quantum vis exaggerat
illas honeste sunt et infra Plus fortu
ne benignitatem a se non submonebit et pa
trimonio per honesta quesito nec gloriabitur
nec erubescet habebit tamen eciam quo g
lorietur si aperta domo et admissa ciui
tate poterit dicere quod quisque agnouerit tollat
O magnum virum optime diuitem si post
hanc vocem tantundem habuerit et in
fra Sapiens nullum denarium intra li
men suum admittet male intrantem Idem
magnas opes munus fortune fructum
que virtutis non repudiabit nec excludet. Quid
enim est quare illis bono loco inuidiat
Veniant hospitentur nec iactabit illas
nec abscondit. Alterum infirmum animi
est alterum timidi et pusilli velud magnum
bonum intra sinum suum continentis nec ut
dixi eiciet illas e domo libro eodem glo
Sine sordidis comodis Sordida lucra sunt
que fiunt ex meretricio ex histrionatu que
habent turpitudinem et tamen non tenetur re
stituere Sunt autem sordida lucra eciam ex sy
monia et ex lucris turpibus ac ludis et
obscenis et prohibitis Sunt eciam sordida lu
cra ex minutis mercimonijs Nam mag
na mercimonia et copiosa que mari terraque

agitantur nō reputantur sordida et rōez
assignat tulius de officiis quia sine menda
ciis et sine decepcione ɔsequuntur magna
lucra nō sicut aūt deminutis Vult g° di
cē q sapiens diuicias quas hz legittime
acquisiuit sine successione suaȝ sine acqsi
cione honesta sine oī turpitudine quibus
bene u̇tuose utit' sicut licite acquisiuit
Et hoc ē qd̓ dicit quaȝ tam honestus sit
exitus quam introitus · quia inde licz libe
ralit' utitur eis quas racionabilit' acq
siuit sine cuiusqz iniuria sequit' glo
Nec gloriabitur nec erubescet) Erubescen
cia nisi nō ē nisi turpi · vt pz p ar̄ · iiij
ethi · Sapiens aūt de suis diuiciis non
hz unde erubescat · quia nichil turpe ɔ
comisit in acquirendo nec turpitudineȝ
comictit in utendo · nec de eis gl'atur · quia
scit · et gl'a nō dz eē nisi in operacionibus
uirtuosis · diuicie aūt sūt inter indiffe
rencia ut pz · eo · tr̄ · ca · quis sapientiz
Stulti aūt gl'antur et supbūt de diui
ciis vt patet per ar'lem · iij rethō glo
Tantundem licebit) Sapiens qui recipit
in domo cunctos cuiuscūqz condicionis et di
cat eis quilibz de domo mea recipiat qd̓
ad se ptinē cognoscat Si nullus cognos
cat de rebus suis in domo sapientis sig
nū q bona sua legittime acquisiuit de
u̇tuosa acquisicione sua pot sapiens glo
riari · qū post hoc scrutiniuȝ tantundeȝ
repit se habere qūtum p̄mo habuerat ·
Alteruȝ infirmiti) Jacere se diuicias glo
ē commune miseȝ diuitiȝ ut patet per
ar̄ · ij · retho · que diuicie si sint turpit'
acquisite · debent possores suos inducē
ad erubescenciam Infirmitas aūt est
extremuȝ oppositum necessitudine ut pz · iiij ·
ethi · qū · s · homo nō erubescat de turpi
bus animo aūt timidus et pusillus ab
scondit timens eas pdere · sz sapiens n'
ē infirmitas · et ideo · de diuiciis se nō
extollit nec ē pusillus et timidus · et
ideo eas nō abscondit · sz benignitatē
fortune · i · diuicias recipit ut eis utat'
u̇tuose Et ideo qd̓ ultiō dicat de domo sua nō
Qz diuicie nō sint in numero Ceciat
bonoȝ · et q habens nō dz se suspicere
et carens nō dz ex hoc abicere · et q̄uis
non sint in numero bonoȝ sūt tamē in
Diuicias nego) mīo utiliū comodoȝ eē
bonū eē nam si eēnt bonos facerēt
Nunc qū apud malos dephenditur di
ci bonū nō pot · hoc illis nomen nego
Ceteruȝ et habundas et utiles · et mag
na comoda uite ferentes fateor · Aliud g°
Quare illas nō in bonis numeȝ · et i
quid p̄stem in illis aliud · qū nos · qū
inter utrosqz ɔueniat habendas audite
Pone in opulentissima me domo pone
aurū argentūqz in promiscuo usu sit nō

suscipiam me ab ista q̄ eciam si apud
me extra me tamen sunt In pontem
me sublicium transfer · et inter egētes
me abige nō ideo tamen me despiā
aūt qd̓ in illoȝ numero consedeo qui
manū ad stipem porrigunt libro eod
Diuicias nego bonū eē) bonū de quo glo
hic loquitur bonū honestuȝ qd̓ ipe solū
reputat bonū · et sole u̇tutes · et eaȝ opa
p̄ut dicta tale bonū · Diuicias aūt ponit
senec in mō indifferenciuȝ · De hoc r̄
sup eod tr̄ · ca · quis sapientiz · Assigt
aūt causam quare diuicie nō sūt bonū
quia bonū facerent hn̄tem Nos aūt
videm⁹ hn̄tes diuicias frequenter eē ma
los · sicut albedo facit habentem eam
albuȝ · et sicut ira facit hn̄teȝ iratū Ita
bonū facit hn̄tem bonū Ita rō clare
ɔcludit diuicias nō eē bonū · s · morale
quia hn̄tes nō facit moralit' bonos
Et rō seneca nomen bonitatis nō ɔcedit
diuiciis Concedit tn̄ diuicias eē utiles
et ɔcedit eas eē habendas Et rōneȝ assi
gnat Quare sūt utiles hn̄de · quia t
multa comoda ɔferunt · quia subueni
unt multis indigenciis corporis · et qz
sūt ad usum multaȝ u̇tutiȝ · s · libera
litatis et magnificencie · de hoc r̄ · eo · tr̄ · ca
Aliud quam nos) viciosi et uir Diuicias
tuosi in hoc ɔueniunt · q uterqz dicit glo
diuicias eē utiles et habendas Sz u̇tuo
si p illas nō extolluntur si habeant n'
deiciuntur si careant De hn̄te ponit ex'm
si hēat tm̄ de auro qd̓ sit in promiscuo usu
· i · hēat vasa omnis gnīs et cuiuslz usus
honorabilis et turpis de auro et argē
to homo u̇tuosus p illa reputabit se
supiorem nec meliorem Et hoc ē qd̓ di
cit nō suscipiam me ab ista · i · nō sur
sum aspiciam Quia p ista homo nō
est sublimior · et si istis careat nō · p'
istud ē al' hoc ē inferior · eciam si sit
in tanta paupertate qd̓ mendicet ad pon
tem sublicium qui est · p'e romam Vbi
tunc tpis mendicantes porrigebant
manus ad stipem · i · ad elemosinā Vn̄
dicit seneca q si eēt in mō tuliū · et p
hoc se nō despiceret · videlz · quia p taleȝ
et tantā paupertatem inferior nō esset
Quo magne diuicie sunt nō deside
Que sunt magne diuicie re eas ut capes eē
Diuicie Non desidera diuicias Aug
plurimū hz Qui minimū cupit et
infra Vtendum ē diuiciis nō abutend
li' · de moribus Qz diuites angustiant'
timoribus · et non pūt dormire r̄ · tr̄ · de
timore · ca · cerpes Item quō hoīes in
animo nō in patrimonio debent puta
re eē diuicias · et qualit' ille locuplex
qui paruo se diuiteȝ fecit r̄ · tr̄ · de aua
ricia ul' auaro · ca · i · Item si qui diui

cias optant cum diuitibus deliberaret
et honores petituri cum ambiciosis p
fecto nota imitarent S. eo. t. ca. ij
Item quod breuissima via sit ad diuici
as p contemptum diuiciarum S. t. de contep
tu vel contempne. ca. ij. Item de pusil
lis diuiciis. et qualiter quis sit ad veras
diuicias conitendus S. eo. t. ca. v
Item quod diuiciarum gradus sunt ptere
undi. et magno augusti suspensa vesti
bula S. t. de animo. ca. xij. Item quod
diuicie tam supnacue sibi ipse sunt ha
bentibus quam fuerint spectantibus. et
dum placent transeunt. via ad veras
pocius te conuerte te diuicias eo. t. ca. v
Item quod ad diuicias due res efficacis
sime ducunt .s. querendi. et custo di
endi sciencia S. t. de die ca. ij. Item
quod magne diuicie sunt lege nec con
posita paupertate S. t. de diuite vel di
uiciis. ca. i. Item qualiter qui cum pauptu
te bene conuenit diues est S. eo. t. et ca.
Item hijs maxime diuiciis fruitur qui
minime diuiciis indiget S. eo. t. ca.
ij. Item qualiter magnum sit non corrumpi
diuiciarum contubernio. et quod ille magnus
est qui in diuiciis pauper est. S. eo. t. c. iij
Item nemo nascitur diues quisquis
exit in lucem iussus lacte et pane esse
contentus S. eo. t. et ca. Item diuicie
sunt ad legem nature composita paupertas
S. eo. t. ca. iiij. Item an diuicie bone
sint querit. et arguit ad utramque ptem
S. eo. t. ca. vi. Item approbat sinam pos
sidonij dicentis diuicias esse causam ma
lorum non quod ipse faciant aliquid. sed quia
facturos irritant S. eo. t. et ca. Item
quod diuicie inflant animos superbiam
pariunt inuidiam contrahunt. et usque eo
mentem alienant ut fama pecunie eciam
nos nocitura delectet S. eo. t. et ca.
Item diuicie faciunt audaciam dant in
solenciam que est spes magnitudinis false
S. eo. t. et ca. Item docebat lucillum
qualiter possit fieri diues et ad maximas
diuicias pmittebat eum compendiario
ducere S. eo. t. ca. viij. Item qualiter
diuiciarum naturalium sapiens sit ques
tor acerrimus S. eo. t. et ca. Item quod
aliquem diuicie teneant non ipse diuici
as sicut et febris aliquem tenet non econuerso
S. eo. t. et ca. Item quis sit modus diui
ciarum conuenientis primus habere quod necesse est
proximus quod satis est S. t. de paupertate
ca. ij. Item quod diuiciarum qui felices
vocantur hilaritas ficta est aut grauis
aut subputrida tristicia S. t. eo. ca. vi
Item quod diuicie vel ut minimum vite
decus ornamentumque laudantur S. t. de
pecunia ca. i. Item nichil diuiciis melius
nec dare videntur dij inmortales posse

nec habere eo. t. et ca. Item an diues sit
omnes querimus nemo an bonus non quare
et unde quid habeas tantum rogant S. eo. t.
et ca. Item contra illos qui diuicias iudicant bo
num sunt diuicie inquit iudicibus boni
torquebit te paupertas. et quod est miserrimum
falsa S. t. de peregrinacione. ca. i. Item
qualiter occupaciones diuitum conuersacio
nes que ad diuicias eunctum securus letusque
sapiens rideat S. t. de rege vel regno
Item in lectus passe diuicias non finis mi
seriarum fuit sed mutacio. eo. t. et ca. Item
qui temptator est diuiciarum sciat alibi posi
tas esse diuicias quam quo congeruntur et
animum impleri debere non archam Require
tractatum de virtute capitulo quinto.

Diuturnitas

Non ignoro eciam quod in spem laborant
dignitatem dico et eloquenciam famam
et quidquid ad alienum suffragium venit
mora conualescere. et que veras vires parant
et que ad placendum fuco quodam subor
nantur expectant annos donec colorem pau
latim diuturnitas ducat. sed ego vereor ne
consuetudo que rebus affert constanciam mi
chi aliquando figat libro de tranquillitate
Fuco quodam subornantur. fucus est col glo
or adulterinus quem mulieres inducunt sup
faciem suam ut appareant pulcre. que re
aliter sunt turpes ad cuius fuci similitudinem
dicunt fucati. quia realiter non sunt eloquen
tes apparent. et qui non sunt litterati et stu
dent apparere que apparencia est adultera
na et falsa Vult ergo dicere seneca quod eloquen
que habent veras vires adornate pronunciandum et
sciam que habent veras vires ad concludendum. et e p
posito mora conualescunt. Ita eciam falsa appa
rencia diuturnitate augetur Sequitur glo
Vicium in aliquando figat Consuetudo et frequen
tacio bene operandi facit acquirere habitum vir
tuosum confortat et roborat et auget ut est
sententia ar. ij. ethi. et sic consuetudo auffert con
stanciam .s. in operacionibus virtuosis Consili
consuetudo male operandi habitum viciosum acqui
rit et acquisitum auget et firmat. que fir
mitas in malo dicitur vocatur ptinacia lo
quitur seneca de se sicut de homine vicioso ni
consuetudo vicium figit generando .s. habitum
et generatum aliquando firmat in animo Et ideo
dicit se timere ne hoc contingat Quomodo
mutare loca est signum egritudinis animi et quod
homo studiosus non habet tedium vite sicut hi
bens animo in firmi Seneca Seneca scri

Proprium igitur est nichil diu pati et mu
tacionibus ut remediis uti Inde pere
grinaciones suscipiuntur vage et litora per
rantur. et modo mari se modo terra experiri
semper presentibus infesta leuitas Nunc campa

ma petam⁹ Jam delicata fastidio sūt in
culta uidentur bruti ẜ et luchane salt⁹
ꝓsequamur et infra aliud ex alio iter sus
cipitur et spectacula spectaculis mutant
ut ait lucreci⁹ hoc sequisqȝ mō semp fu
git ſȝ quid ꝓdest si nō effugit sequitur
se ipē et urget grauissim⁹ comes Jtaqȝ sa
re debem⁹ nō locoꝝ uiciū esse quo labora
mus ſȝ nr̄m Jnfirmi sim⁹ ad omē tolle
randū nec laboris pacientes nec uolup
tatis nec ure nec ullius rei diucius hoc
quosdam egit ad mortē qd̓ ꝓposita sepe
mutando in eadem reuoluebantur et nō
relinqrat nouitati loci et cepit illis uita
eē fastidio et ipē mūdus et subit illud rabi
arū deliciaꝝ quousqȝ eadem et infra Site
ad studia reuocauis omē fastidiū uite effu
gies nec noctem fieri optabis tedio lucis
nec tibi grauis eris nec alijs supuacuus
multos in amiciciā attrahes fluetqȝ ad
te optimus quisqȝ libro eodem sequitur glo
Quousqȝ eadem/ frequenter seneca utitur
isto uocabulo in psonam hominū delica
toꝝ qui nellent semp noua · quia ꝯsueta
eis displicent et sūt eis fastidiosa et sicut
ꝯtingit eis in cibis et potib⁹ ꝯsuetis fas
tidiū Jta eciam in ūbis quia qui audiūt
que alijs audierūt dedignantur et fasti
diūt et dicunt quousqȝ eadem sequitur
Site ad custodias/ describit remedia i glo
utilia mō ponit remediū efficax ad ex
cludendū tediū et fastidiū uite s studi
dere in phia morali que omē tediū et
fastidiū excludit et inea ꝓficiens non
hȝ tediū diei nec optat fieri noctē Et hͨ
ē qd̓ dicit nec noctem fieri optabis tedio
lucis i diei et racio ē quia delectabili
et ūtuoso uiuit que ūtus excludit omē
grauedinē qi sibimet sūt graues impor
tabiles sūt eciā alijs inutiles ꝯ ista oīb
secū ꝯūsantib⁹ est utilis et delectabilis
Et iō multi boni ad talem ꝯfluūt ut in
eius amicicia reperiuntur Quō diuicie
et honores et dignitates instabiles et mu
tabiles et in suū ꝯtrariū ūtibiles sūt ēt po
Que sunt diuicie quas nit exͣ sene
nō egestas et fames et mendicitas
a tergo sequitur Que dignitas cuius
nō ptextam et angulari et lora pate
ua sordes conmectezetur et exporticio
nocte alijs note et mille macule et ex
trema contencio Qd̓ regnum est cui
nō parata sit ruyna et ꝓculcacio et deo
et carnifex nec magnis ista interua
llis diuisa ſȝ ore momentū inter est in
ter soliū et aliena genua Sencio gͣ ex
ꝯdicionē ūsabilē eē et quicquid dici
ores pompero cui tā gnˀ uetus cog
natus hospes nouus appuisȝ cesaris do
mū ut suam clauderet defuit panis et
aqua cū tot flumina possideret in suo

oriencia in suo cadencia meditauit
stillicidia fame ac siti perijt in palla
cio cognati dū illi heres publicū fu
nus esurienti locat honoribus sūmus
functus es Nūquid aut tam magnus
aut tam insperatus aut tam uniūsis
qͣ seiamus quo die illū senatus dedux
erat ꝓplus in frustra diuisit inquē quic
quid congeri poterat dij hoīes qȝ con
tulerant Ex eo nichil supfuit qd̓ carni
fex traheret Rex es non ad cresum te
tū mictam qui in regnum suū et des
cendit iussus et extingui uidit fuctus
nō regno tantū ſȝ eciā morti sue sup
stes Non adiugit tamquem ꝓplus ro
man⁹ intra annū qui timuerat spec
tauit Ptholomeum affrice regem ar
menie mitdatem inter garamas alt
in exilium missus est alter ut meli
ore fide mitteretur optabat Jn tanta
rerū sursū et deorsum euntiū ūsa
cione si nō quicquid fieri pot̄ profutu
ro heas das uite uires reb⁹ aduersis
quas infregit quisquis pōr uidit li eo
Proprium et ī Nichil diu pati/ Infir glo
mi nō puīt aliquid ꝯtinuare nam cib⁹
ē eis fastidiosus et si idem cibus sepius
offeratur dicit se nō posse comedere Jdē
accidit eis de lecto et camera et utunt
mutacionib⁹ qi remedijs que mutacōes
realit nō sūt remedia Qd̓ pȝ ꝑ hoc quia
talib⁹ mutacionib⁹ egtudo non minuīt
et iō infirmi sic decipiunt Et sic ꝯtin
git de infirmis corpe conformiter ac
cidit de infirmis anime qui libent lo
ca mutāt credentes ex talib⁹ mutacoi
bus exclude tediū uite qd̓ tediū accidit
eis ex suo uicio qd̓ uiciū semp secū ferūt
Et iō idem tediū semp eos sequitur siui
qȝ uadant siue ad loca amena siue ad
loca inculta et de utrisqȝ ponit exͣ Vbi
oȝ scire q tūc tpis romani multū freqͣ
tabant campaniam ut pȝ in pluribus
eplis senece Est aut campania que hodie
dicit terra laboris Vbi est capua caput
campanie ocli et neapulis et puteoli
et baya que hodie subūsa ē ad que loca
deliciosa uenientes romani ad uite
tediū pristinū eos inuadebat Jpi antē
ymaginabant eē ex delicijs loci Et ideo
inde se transferebat in apruciaȝ que est
patria aspa et montuosa Transferebant
se eciam in calabriam que olim dicebāt
lucania Et hoc ē qd̓ dicit lucanie saltus
i montes eo q terra illa hȝ altissimos
montes et eis talis mutacio siue p
maria siue p terras in nullo ꝓficiebat
ad tediū excludendū et rōē assignat
quia illud tediū nō erat uiciū loci sed
uicium aīm et introducit dicta lucrecij
q hodie repuīt et ꝯtinēt suam talem q

hoīes sic

hoies sic nauigantes et loca mutantes
conantur se ipos fugere . s3 nichil est . p
dem fugere . i . no pnt se totali carere q2
ipimet sunt socij sui indiuiduu et ideo
ubicuq3 uadunt sua uicia ea sequitur
et tediu3 . qd ' surgit ex uicijs Et inde e
qd ' in aosi nichil pnt continuare nec labo
rem pie solacia uocat hic uoluptatem
Et postquam mutauerut se de loco ad lo
cum et de cibo ad cibu3 . et de labore ad re
quiem . et omnia fueru t expti . et semper
inuenerut apud se idem tediu3 frequent
inuenerut qui se interficiebant et hoc
e qd ' dicit hoc quosdam egit ad morte3
quia omnia fuerant expti remedia mutati
onu . et nichil eis ualuerut . qui iute +
fastidiu3 herent et no habebant amplius
quo se mutaret Et hoc e qd ' dicit no re
linquant nouitati locu3 etc. sr tex . sequite
Que sunt et . i . a tergo sequantur] Agit glo
hic de mutacione fortune et pmo quatu
ad diuicias . quia illi qui fuerut pmo
diuites . et postea fuit mendici et egeni
qd ' e a tergo sequi et ex.º ponit ifert ' de multis
Animus non pretextum] Ponit insta glo
bilitatem fortune indignitatibus . nam
pmori utebantur pterta que erat ues
tis insignis in signu magratus quem
gerebat Et frequenter ex tali magratu dei
ciebantur . et captiuabantur . sicut Sci
pio nautica de consule factus e . captiuus
cartaginensiu3 . et marius de consulatu
eiectus . pstratus e . alis pscriptus . ut ref
fert ualerius ti . de mutacione moru et +
fortune . Et hoc e qd ' dicit Cuius no preter
tum . et augulare loca pucia . ubi o3 scire
qd ' apud antiquos nichil gerebatur nisi
auspicio pºus sumpto . ut dicit ualerius
maximus de institutis antiquis . Flaminius
aut in auspicato consul creatus e . ut +
dicit ualerius ti . de pdigijs . et cu3 anibale
congressus supatus et interfectus Vult
g.º dice q consules qui hebant pterta3
et augulare . quia videl3 cu augurio et
auspicio creabantur frequenter post consula
tum ponebantur in carcere sicut quauis
cepio pp amissum exercitu3 in gallia
in carcerem coniectus est Et sic inuincula +
cathene et sordes carceris . et exiliu . et
infamia . qua hic uocat uulle macular
quia infamia maculatur opio hois et
extrema contencio . quo . e . talis ponebat
in altercacione utru3 deberet mori Que
omnia mala et picula consequuntur indi
gnitate constitutos . et sic nichil est de tes
tabile in rebus humanis . Sequitur glo
Quod regnum] ponit mutacione3 fora
um regnis que frequenter in uno mo
mento euertuntur . et sic regnu sequitur
ruynam quatu3 ad regna . que totalit
euertuntur . et p cultacio quatu3 ad regna
que subiciunt

At deus et carnifex] Aliqu reges puniglo
ebantur p carnifices sic p3 . in iiiº . regu3 de
sedechias excecatus e . et cresus rex lidoru
ignibus traditus fuit ut dicit boecius li.º de
consolacione Et sic finis taliu regu e cur
inter puniens et deus q moritur consueue
runt innocere Et sic inter soliu regie dig
nitatis et aliena genua . i . finitus . quia
reges capti p cumbebant ad genua uicto
ris Vix est spaciu unius hore . sic subito for
tuna rotatur de sumo reges deiices i yuu
Omne3 condicione3] Monet q quilibet sit glo
pmsus ad impetus fortune pmeditando
omnia ad uisa que pot inferre . quia qui +
mala alijs intulit nobis quoq3 pot infer
re Et ponit exm de quodam pompeyo . qui
cu eet ditissimus et heret possessiones max
imas inquibus magna flumina scaturie
bant . et infra suas possessiones desinebant
mortuus est fame et siti . quia defuit ei
panis et aqua in domo cesaris . ad quam
domu fuerat deductus p gayum cogna
tum suu quem gayum hic uocat nouu
hospitem . eo qd ' noluit ipu recipe in domo
sua . s3 deducit eum ad domu aliena ibi
dem interficiendu3 fame et siti . et deside
rantem bibere de stillicidio . i . de aqua q
stillat de tectis Dum illi heres] Et ubis glo
i innuitur q Gayus cognatus pompey non
magni . quia ille mortuus est in egypto
ut p3 p lucanu . s3 alius pompey de quo hic
agitur fuit heres Et uult dice seneca q
reducere ipu interficiendu fame et siti
in palacio cesaris Nichil aliud fuit qua
sibi met locare seruu . funera enim ex sepe
lienda locabantur paupibus esurientibus
sicut eciam hodie fit . q illud sordidu3 mi
nisteriu3 egenis delegatur . et ipe pompeyus
egenus fuit fame et siti deficiens fun9
ipi corpis conductus locatus a suo herede
Gayo sup dicto Quam seyanus] Seya glo
nus fuit magister equitu3 tyberij cesa
ris cuius fauore ad omnes dignitates ciui
les et militares p motus . postmodu uo
ut dicit suethonius li . iiiº . tyberiu3 uoluit
interfice . et illa die qua senatus cu hono
re de curia deduxat illo de phensus sup
scelere p pplm romanu de cisus frustra
tu3 fuit Et cu tales consueuerut trahi ad
caudam equi ipe no fuit tractus . et cu
fuit . quia carnifex no inuenit corpus eius
quod traheret . quia videl3 corpus eius
minutatu3 p manus ppli fuerat hinc inde
spsum Vult g.º dice seneca . q honores
et dignitates instabiles sut ex.º seyanus
qui de tanto statu ad tam ignominiosa3
morte3 puenit . De isto reffert ualerius
ti . de dictis impbis . et factis sceleratis
Qui hic molitus amicicie federibus tep
tauit subuertere omne cu stirpe sua ppli
romanu uiribus obtritus eciam apud in

feros. si tu hic receptus e que meretur supplicia vendit Rex est | Agitur de in stabilitate et mutacione fortune circa re ges. ponens exempla de multis regibus primo de cresso rege lydorum quem cyrus rex persarum tunc in eo preca superatum in bello Cirus manda uit cressum regem comburi et accenso rogo carnifex mandauit crasso ut in ipsum des cenderet Qui in dum iussa impleret des cendendo in ignem tanta copia aquarum pluualium uenit quod ignis extinctus fuit de quo boecius li. de consolacione Nos scis cressum paulo ante cyro formidabilem salutaribus ymbribus fuisse offensum. Ergo concludit seneca quod ipse supfuit morti sue et rogo suo. quia ulterius non mandauit eum interfici. De iugurta autem est sciendum quod militauit et yspania sub scipione emi liano. ubi probissime se habuit. et post mo dum interfecit fratres suos et regnum numidie solus tenuit. et albinum consulem romanorum in affrica superauit et habuit ex milia equitum. quem marcum consulem Ret finaliter uictus fuit. et romam ductus cathenatus ante currum mari triumphantis Et hoc est quod dicit. quem populus romanus intra animum quem timebat expectauit in triumpho mari captiuum et cathena tum De alijs duobus licet patens est quorum unus regno adepto missus est in exi lium. sed desiderabat cum meliori fide uincti eo quod primo non fuit seruata fides derestitu endo eum in regno Inter gyrianas Gayus cesar fuit quintus imperator romanorum glo successit tyberio patruo suo. qui tyberio multos reges uocauit quos retinuit et regna eorum in prouincias uertit Inter quos forte fuerunt isti duo custoditi et carcerati Pro futuro habeas | Regula Super Gayum sua talis est quod quilibet debeat credere glo omnia mala que uenisse et uenerunt super alios futura esse super se que premeditacio faciat leuius ferre ad uersa. et hoc est quod dicit quas infregit. quisquis prior uidit. scilicet premeditando futuras aduersitates Quo amor turpis lubricus parum durat et amor castus diu eciam quod raro contin git quod qui diu uiuit sit felix Nutrix octa

Iuuenis ardor impetu primo furit, languescit idem facile nec durat diu In uenere turpi sen leuis flamme uapor. Amor perhennis coniugis caste manet. Violare prima que thoros ausa est tuos Animum domini famula possedit diu Iam metuet eadem nempe prelatam sibi Subiecta et humilis atque monumenta extruit Quibus timorem falsa testatur suum Et hanc leuis fallaxque destituet deus Volucer cupido licet forma eminens Opibus superba gaudium capiet breue Quos felices cincia uidit Uidit in

feros labitur a dies Rarum est felix idem que senex ix. tragedia Sequitur glo Iuuenis ardor | Nero imperator uxorem suam nomine octauiam filiam claudij imperatoris per quam habebat imperium re pudiauit. et uolebat ducere in uxorem pompeyam pulcherrimam mulierem de qua repulsa et insuper inductione pom pee. octauia angustiabatur et nutrix hic consolatur eam dicens eidem quod ar dor libidinis in iuuenibus furit in primo impetu et postea statim extinguitur Vult dicere quod nero est iuuenis et est in ardore amoris de pompeya sed postquam concubue rit cum ea cito ille ardor extinguetur et nec durabit diu. quia in turpi luxuria quam hic appellat uenerem amor est sicut uapor flamme que cito deficit Am or autem neronis in pompeyam est turpis et ideo non durabit sed amor coniugis caste durat perpetuo. h. alium ad tempus breue inte peratur. per hec uerba inducit eam ad spem re habendi uirum suum et dicit quod pompeya que est famula octauie. et fuit ausa pre ripe sibi maritum cito pacietur. eadem quia alia excludet eam a complexu ne ronis. et ipsa nunc iam cognoscit. et ideo stat subiecta et humilis in conspectu ne ronis. ut sit sibi graciosa et struit mo numenta. i. facit opera digna memoria exquibus uult timorem ad hoc ut alia non audeat sibi pre ripe neronem sed deus le uis. i. cupido. quem leuiter accedit. et disce dit. et est deus fallax. et est uolucer. i. ue lox alas. i. celer. qui ad modum auis pingitur alatus euolat cito deserit eam et ipsa pompeya quamuis sit ditissima et superba de nerone habebit gaudium breue Nam ut dicit suetonius li. vi. nero di lexit anthoniam filiam claudij pompeya pregnantem calcibus interfecit. et ultimo dilexit nutrix. quod fortuna est ideo fallax qui facit felices de nocte. postea in die facit infelices et ideo dicit quos fe lices cincia uidit nuncia uidit. i. luna uidit miseros labitura dies. et assignat causam. quia raro contingit quod eadem perso na sit felix et senex. quia uidelicet non durat felicitas nec prosperitas mundi

DOCERE Quod non inter alios eligen di sunt qui uitam docent qui probant faciendo quod docent alias dicunt. qui docent quod fugiendum sit premisit autem tria genera hominum ne niencium ad doctrinam sine scienciatis

Quid est hoc lucilli quod nos aliquo tendentes alio trahit. et in id unde recedere cupimus impellimur Quid colluctatur cum animo nostro nec permittit nobis quicquam semel ue lle fluctuamus aliis fluctuamus interna

ria consilia · nichil libere volum9 ni
hil absolute nichil semper Stulticia
iniquus est · cui nichil constat nichil
diu placet · sz qm aut qm ab illa reuel
lemur nemo pse satis valet ut emer
gas · oz manu aliquis porrigat aliqs
educat Quosdam epicurus ait ad
ueritatem sine ullius adiutorio exis
se fecisse sibi ipos uiaz hoc maxie lau
dat · quib9 ex se impetus fuit · qui se ipi
ptulerunt Quosdam indigere ope a
lior no ituros · si nemo pcesserit sed bn
secuturos Ex hijs metrodoru ee ait eg
regiuz hoc quoqz · sed sedere sortis inge
niuz Nos ex illa pma nota no sum9
bene nobiscum agitur si in scdam re
cipimur · Nec hunc quidem hoiez con
tempseris · qui alieno beneficio saluus
ee pot et hoc multuz e velle seruari +
preter hoc adhuc inuenies genus al
iud hominuz · nec ipm quidem fastidi
endum eor qui cogi compelliqz · adiec
tum put quib9 non tm duce opus
sit sed adiutore oz ut ita dicam coac
tore · hic tercius color est · si qris huj9
exemplar hermacu ait epicurus talez
fuisse Itaqz alteri magis gratulatur
alteruz magis suscipit Quamuis n
ad eundem finem · uterqz peruenerit
tamen maior est laus · item fecisse
in difficiliore materia Puta enim duo
edificia excitata ee ambo paria eque
excelsa atqz magnifica · alterum pu
ram aream accepit · et illuc pthinus
opus creuit · alterum fundamenta
laxa habet in mollem et fluidam hu
manuz in vasta Multu quidem la
boris exaustum e dum peruenitur ad so
lidum in uno quicqd alter fecit · alte
rius magna ps et difficilior latet Que
dam ingenia facilia et expedita · que
dam manu ut aiunt facienda sunt et
in fundamentis occupanda Itaqz illu
feliciorem dixerim qui nichil negoci
secum hucrit hunc quidem melius de se
meruisse · qui malignitatez nature
sue uicit et ad sapiam se no pduxit sz
abstraxit · hoc durum hoc laboriosum
ingeniuz nobis datum scias licet Im9
p obstancam itaqz pugnem9 aliquor
inuocemus auxiliuz Quem inquis
inuocabo · hunc aut illuz · tu quoqz ad pio
res reuertere qui vacant Adiuuare
nos put no tm qui sut · eligamus
nos eos qui magna vba celeritate
precipitant + omis locos voluit et impo
nato circulantur · sz eos qui vitaz do
cent Qui cum dixerint quid facien
duz sit pbant faciendo Qui docent
quid fugiendum sit · nec unq in eo q̄ +
fugiendum dixerint dephenduntur eum

adiutorem elige quem magis admire
ris cum uideris quam cum audieris Nec
ideo te phibuerim hos quoqz audire q
bus ad uincere ppliu ac disserere consue
tudo est Si uno hoc pposito in turbam
pdeunt ut meliores fiant faciantqz me
liores si no ambicionis hec causa exer
cent li · vij · epla lij · Q2 docenti et dis
centi idem debent ee ppositum + ut ille
pdesse velit hic pficere R · tt · et ca · de
audire Item de hijs qui docent · quid
fugiendum sit nec unqm in eo qd dixe
runt fugiendum dephenduntur R · tt
tt · et ca · de docere Item quo hoc doce
at phia ppue bnu debe beneficia bn
soluere interdum auget autē solucio
e ipa ofessio R · tt · de ocio · ca · iij · Itez
quo postquam docti prodire ceperunt boni
desunt · et quali docemur disputare
no uiuere R · tt · de uita · ca · viij Itē quo
seneca cupiebat docere ut disceret in
hoc aliquid gaudio disce ut doceam nec
me ulla res delectabit licet sit eximia
et salutaris quam in uni sciturus sum
Require tractatum de voce caplo p°

Quid est hoc et infra Ut emergas oz glo

Postqm ondit mala que faciat nobis stul
ticia que patent in lictera hic ondit quo
nos possim9 a stulticia reuellere · assimi
lat aut stulticiam submersioni · de qua si
homo vult liberari indiget adiutorio
alteri9 porrigentis sibi manu et extra
hentis ipm de periculo Quis aut sit iste
qui trahit hoiem de periculo · et stulticia
dicet in fine istius ca · sz quia no pot ee tal
nisi sapiens · pmittit triplicem distinctoz
eor · qui ueniunt ad sapiam pmi sut qui
p se ipos nullo duce · nec adiutore soli
bonitate nature sue · et subtilitate inge
nij ueniunt ad sapiam Scdi sut qui indi
gent duce · et monstrante via · sz opnē se
quūt ducem et magrm sz p se ipos ad
sapiam no puenirēt · Dicit aut seneca lu
cillo q ipi + seneca · et lucilli9 no sut de
pmo gradu sed de 2° qui grad9 scdus e
otempnendus Dicit aut epicur9 q de
isto scdo gradu fuit metrodorus discipl9
ipius epicuri Tercij sut qui no solu in
digent duce monstrante viam sapiēcie
sz ultra indigent adiutore et coactore +
Vz quia sut grossi ingenij · et io indiget
erudicione longa et frequenti reitacioe
eiusdem sine indigent uerberib9 et assi
duitate studij In quo genē tercij gradus
ponit se ipm et lucillum · quib9 dicit da
tum e a natura durum ingenium Epicu
rus aut in eodem gradu ponit hic mar
chum · Dicit autem senec ex aucte epicu
ri · qui scdi gradus sut magis felices
quia hent expedita et clara ingenia · sz
illi de tercio gradu sut magis comēdabi

les quia ab assiduitate studii et perseue
rancia vicerunt malignitatem nature
et ruditatem ingenii sui et probat per hoc
exemplum sensibile de duobus hedificiis paris al
titudinis quorum vnum fundamentum est in re
solida alterum fundamentum habet aream palus
trem et mollem et oportet profundissime
fodere fundamentum et ducere aquas inde
et ponere et fingere tingna Istud secundum he
dificium fuit maioris laboris et maiorum
expensarum et magna pars eius latet scilicet in
fundamento Ita omnes conformiter laborare
multum et multam sollicitudinem adhibere
circa fundamentum id est circa prima erudimenta
tercii gradus Luius pobstinaciam glo
Vix obstare dicuntur qui obstant et obsistunt
itinerantibus dicit propter asperitatem et dif
ficultatem Vult dicere quod ipse seneca et lu
cillus sunt de tercio gradu eorum qui habent
dura ingenia et cum difficultate discunt
et indigent non solum ducere sed eciam adiuto
re et ideo videndum est cuius adiutorium de
beant invocare ut possint peruenire ad
sapienciam Et primo quidem mictit illos de
tercio gradu ad illos qui vacant scilicet ad
platonem et theofrastum et tullium et si
miles dicendo al' legendo et libros eorum
Dicit autem doctores qui precesserunt vacare
ad diuinam doctorum iuuencium qui frequenter
interrogantibus dicunt non vacat michi modo
videre Precessores autem semper vacant in suis
libris videndo ad singula illis diligenter
perscrutantur eosdem Non eos qui magna
Inter doctores iuuentes docet eos vi glo
tandos illos qui sceleriter et logicaliter
loquuntur assignando locos scilicet qui dicunt
ploci amaiori ploci a minori et circula
riter id est faciunt sillogissimos circulares et
puniunt antecedens et arguunt ex falsita
te antecedentis falsitatem consequentis et
super talibus de ductionibus inuoluerunt se
a quibus vanitas et nichil aliud disscitur
Sed eos qui vitam docent Postquam glo
ostendit qui et quales magistri sunt vitandi
hic docet quales sunt eligendi scilicet illi qui
vitam moralem verbo et opere docent littera
patens est et dicit quod tales magistri redduntur
admirabiles et venerabiles quando audiuntur in
sua doctrina sed multo magis quando videntur
et considerantur eorum opera virtuosa etc. glo
Admictere populum ac disserere Concedit etiam
quod audiantur illi magistri qui docent in pu
blico dummodo non sint vani et ambiciosi
honoris sed ea intencione sed auditores
faciant meliores et virtuosiores et ipsimet
magistri ex sua doctrina inde proficiant et quantum
ad scienciam et quantum ad mores Quando

Dolor ul' dolore

nullus in quacumque
dignitate constitutus sic eximitur a
funeribus suorum et ponit exemplum de scipione

cum in exilio mors fratris nunciata est et
de sexto pompeyo et post mortem patris
et sororis et fratris bellauit Seneca
Nulla domus in toto orbe terrarum
aut est aut fuit sine aliqua compl
oracione transibo exempla vulgaria
que eciam sine minora tamen mira
sunt ad fastos te et annales pontificum
publicos Vides has omnes ymagines
que impleuere cesarum atrium nul
la non harum aliquo suo incomodo insig
nis est Nemo non existis in ornamentis
seculo refulgentibus viris aut desiderio
suorum tortus est aut a suis cum max
imo animi cruciatu desideratus est
Quid tibi referam scipionem aff
ricanum cui mors fratris in exilio nu
nciata est Is frater qui eripuit fratrem
carceri non potuit eripere fato et quam infa
to paciens iuris et equi pietas affri
cani fuerit cunctis apparuit Eodem enim
die scipio affricanus quo viatoribus ma
nibus fratrem abstulerat tribuno quoque
plebis priuatus intercessit Tam magno
fratrem desiderauit hic animo quam defende
rat Et infra Vixit sextus pompeyus
primi sorori superstes cuius morte optime
coherentis romane pacis vincula
soluta sunt Idem quoque hic vixit superstites
optimo fratri quem fortuna in hoc erexe
rat ne minus alte te eum deiceret et quod
patrem deiecerat et post hunc tamen casum
sexto pompeyo non tantum dolori sed eciam
bello suffecit li de consolacione ad pollibium
Nulla domus et cetera sine aliqua comploracione glo
Vult dicere quod in qualibet domo fuerunt luc
tus et lacrime et adoloribus nulla domus
eximitur Item dicit solon rex athenen
sium ut dicit maximus valerius ti. de sapi
enter dictis aut factis Cum ex amicis
grauiter quedam merentem videret perd
duxit in artem ortatur quia est ut per
omnes subiectorum edificiorum partes oculos cir
cumferret quod ut factum animaduertit Cogita
nunc inquit quam multa luctus super hiis rec
tis et olim fuerint hodieque versentur in se
quentibus seculis sint habituri glo
Ad fastos te libri fastorum dicuntur ubi
gesta consulum et principum et bella in
signia et egregia opera scribuntur Vnde
valerius loquens de marco ti. de mu
tacione morum et fortune dicit cuius septem
in fastis consulatus leguntur Ouidius
eciam fecit li. de fastis Vult dicere seneca
quod non solum humiles et plebee domus
habent dolores sed eciam palacia principum
habent luctus suos Omnes ymagines
In atrium neronis imperatoris erat glo
ymago claudii neronis qui fuit consul ro
manorum tempore belli punici et asdrubalem
germanum anibalis vicit et interfecit

et post victoriam exulatus fuit. ut p3
p titu liuiu3 .y. de cadabelli punici. et
p maximu3 valeriu3 ti. de censoria nota
Erat etiam ymago iulij cesaris qui t
post tantas victorias interfectus fuit. t
Erat etiã ymago augusti. qui oms filios
masculos mortuos vidit. et filias mere
trices Erat etiã ymago claudi cuius etiã
uxor adultera meretrix fuit Et sic veri
ficatur qd dicit seneca nulla .i. harum
aliquo suo incomodo insignis est Vz pt
calamitates hic relatas de eisdem qs retuli
In ornamentum seculorum) Omes isti glo
quos retuli in glo. in mediatu fuerunt
ornamenta seculorum pp magnitudine do
mini quorum nullus exemptus a dolore
ut dictum est. et etiã quia ipi inuentes
doluerunt de morte suorum ut iulius cesar
de morte amice sue ut dicit suetonius
li. q. Et hoc e qd dicit desiderio suorum .i.
morte suorum ppinquorum tortus e. s. tor
mento doloris Et ipi etiã quos retulit
qui mortui fuerunt reliquerunt suis
ppinquis materiam tristicie et luctus
et hoc e qd dicit asinus cũ mario animi
cruciatus alis cruciatu desideratus est
hoc est in morte ploratus est Sequitur glo
Scipionem affricanum) Scipio qui hani
balem in affrica vicit et cartaginem sub
iecit affricanus pmo dictus est ab aff
rica subacta Iste fratrem suum asiaticum
qui anthiocum vicerat et asiam in
romanorum ptãte subegerat liberauit de
carcere Et hoc est qd dicit quam impa
tiens iuris et equi pietas affricani fu
erit cunctis apparuit Vult dicere q pp pi
etatem .i. amore fris transgressus est
ius et equitatem. quia qd cum auctoritate fra
trem de manibus publica satellitis quem
hic vocat viatorem liberauit Refferet
hic senec tres calamitates de scipione
affricano Pima eius calamitas fuit
qd post tantam victoriam iuit in exili
um ubi mortuus fuit Sco q meruit ha
buit noua de morte fris sz nõ potuit eum
eripe morte sicut liberauerat de carce
Quam mortem hic vocat fatum Ter
tia quia tantus princeps neptis sue su
pplicare et intercede apud tribunos q
erant plebei Sorori supstes) Narr glo
rat hic duas calamitates sexti pom
pey. Pima fuit de morte sororis que fuit
uxor iulij cesaris p cuius mortem vincu
la amicicie inter magnum pompeium
et cesarem soluta sunt Unde luchanus
inter alias causas belli civilis assignat
mortem uxoris cesaris Et hoc e qd dicit
Cuius morte optime coherentis romane
pacis vincula soluta sunt Alia calamitas
fuit de morte qui ti pompey in yspania
que fortuna illum magnificauerat Et

ideo casus mortis fuit magis Concedit
seneca in morte fratris dolorem et la
Nunquam ego ate extimatas moderatus
ne ex toto vetas exhigum .i. Senec
scio in veniri quosdam durre magis qui
fortis prudencie viros qui negant do
liturum ee sapientem. hij nõ videntur
michi unquam in eiusdem casum in
cidisse alioquin excussissz illis fortuna
supbam sapienciam et ad confessione
eos veram etiam invictos compulissz
Satis pstitit rõ si id vnũ ex dolore qd
sup est et habundat excidet ut quidem
nullum ipm esse paciatur nec spe
randum ulli nec concupiscendum est
Huc pocius modum seruet qui nec impie
tate paciatur nec insania. et nos in eo
teneat habitu. qui et pie mentis est
nec mote fluant lacrime sed eodem. et
desinant trahantur ex imo gemitus pecto
re sz finiantur Sic rege animum tuum ut
et sapientibus te approbare possis et fribus
libro eodem. Nunquam ego ate) loquitur glo
tur pollibio in morte fris sui cui dicit
q multi sapientes phibent unquam de
bere dolere. et asserunt virum virtuosum
unquam in quocumque casu doliturum Con
quos dicit q ipi nõ sunt experti unquam hec
dixissent. quia impossibile e in casu cala
mitoso nõ dolere Et iõ q credit sibi q te
perate doleat. et sic et taliter q dolorem
et lacrimas finiat. et seruet decenciam in
pietate fris defuncti dolendo. et fuet mo
derationem ad aspectum sapientum tpãte doledo
Deprehendit cum q iam tribus annis
non cessat plorare filium mortuum Seni
Illud naturale remedium tpis q marie
quoque erumpnas componit inte maxi
mi suam pdidit Tercius iam pterijt
annus cum interim nichil ex illo pmo
impetu cecidit renouat se. et cothidie
corroborat luctus. et iam sibi ius mora
fecit eoque adductus e ut putet turpe
desinere Quemadmodum omia vicia peni
tus insistunt incidunt. surgunt opposita sunt
Ita quoque hec tristitia et misera. et mise
semenciam ipã nouissime acerbitate
pascuntur et fit infelicis animi praua
voluptas dolor li. de cõsolacõe ad marciam
Illud naturale) Summum et naturale glo
remedium doloris est tpus cuius edacitas i
omnem tristiciam absorbet qd remedium
nõ valuit marcie qui tribus annis flene
rat iam filium mortuum Ita q longinqui
tas et mora que in alijs extinguit dolo
rem in ea fecerat ius flendi et dolendi
Ita q iam verecundabat desinere lacrimis
Et assimulat dolorem eius malis morali
bus que mora et diuturnitate cessant cot
tidie magis placet Ita dolor marcie cottidie
magis sibi placebat Et hoc e qd dicit fit infelicis ai
praua voluptas dolor

Consolatur marciam de morte filii sui
utens diuisione videlicet utrum habuerat
de filio suo voluptates an non et in utra
que parte diuisionis ostendit eam non debere

Dolor tuus si modo re dolere debet
Michi ulla racio est utrum spectat in
comoda in eius qui decessit utrum de a
misso filio mouet quod nullas ex illo vol
uptates cepisses an quod maiores si diu
tius uixisset percipere potuisses si nullas
percepisse te dixeris tollerabilius effice
detrimentum tuum Omnius enim homines
desiderant ea ex quibus nichil gaudii le
ticieque perceperunt si confessa fueris per
cepisse magnas voluptates oportet te non
de eo quod detractum est queri sed de eo in
gracias agere quod cepisti magni fructus
laborum tuorum ex ipsa educacione nisi for
te qui catulos avesque et friuola animo
rum oblectamenta summa diligencia nu
triunt fruuntur aliqua voluptate ex vi
su tactuque et blanda adulacione liberorum
nutrientibus ipsa educacione fructus ac
quiritur licet itaque nichil tibi industria
eius contulerit nichil diligencia custodi
erit nichil prudencia sua ipsum quod habuisti
quod amasti fructus est at potuit longior
esse maiorque melius tamen actum est
tecum quam si omnino non contigisset quia si
ponatur electio utrum sanctius sit non
diu esse felicem an nunquam melius est
discessura nobis bona quam nulla contingere li. co

Dolor tuus] ostendit marciam debere uel glo
terius dolere nec luctus trahere desideracio
ne filii defuncti De hoc Repies te de con
solacione etc. nec eciam de sideracione de
lectacionis proprie Et hic distingwit utrum
doleat quia de filio non habuit delectacio
nes In primo casu non debet dolere de eius
morte cuius vita non erat sibi amabilis
nec delectabilis In 2o casu dicit eam debere
gracias agere de delectacionibus habitis et os
tendit matres habere magnas delectaciones
de nutricione filiorum esto quod de eis nullas
haberent delectaciones et probat hoc per
illos qui nutriunt aves et catulos in quorum
educacione et tactu et blandicione de
lectantur et multo magis matres in edu
cacione filiorum si non dicit marcia quod ex
pectabat maiores Videt seneca quod melius
est aliqua bona habere ad tempus quam semper
eis carere Et ita melius fuit marcie fi
lium ad tempus habere quam omnino caruisse

Quod aliqui perturbantur de prosperitate
et felicitate peccancium et de uirtutibus
non remuneratis et uix repperitur etc.

Occupat enim nos nunquam odium
generis humani et occurrit tot
scelerum felicium turba cum cogitaueris
quam sit rara simplicitas et quam igno
ta ignorancia innocencia et uix nunquam
nisi cum expedit fides et libidinis lucra
dampnaque pariter inuisa et ambicio
usque adeo iam se suis non continens ter
minis ut per turbacionem splendeat i
agitur animus in nocte et velut euersis
uirtutibus quas nec sperare licet nec ha
bere prodest tenebre oboriuntur li. de tranquillitate

Occupat enim etc. i. odium generis humani glo
considerare quod uicia non solum sunt impu
nita sed premiantur lucris et honoribus
Cum multis eum habendi odio toti generi
humani Et ideo Heraclitus fontes non solum
homines uitabat sed eciam hominum uestigia
ut dicit tulius in 2o de tusculanis quibus
considerare eciam quod uirtutes raro reperiuntur
in hominibus est eciam causa displicencie et
unde seneca lxxvi pudet me generis humani
quociens scolam intrarem et subiungit
causam quia in theatro ponit mag
nam multitudinem hominum ubi transfi
tica et ludicra exercebantur et in scolis
his moralibus repperi paucissimos et
ideo dicit in illo loco in quo vir bonus
queritur in quo vir bonus dicitur
paucissimi sedent Et postea subiungit
quod illi pauca inepti et inhertes vocantur
et de sceleribus in primis dicit Occur
rit tot scelerum felicium turba quia
videlicet impunita transeunt et equa et
premiantur alias et eciam premiantur de
raritate autem uirtutum dicit quod sit rara
simplicitas et quam ignota innocencia
Et ita sunt duo illa que odium humani generis
inducunt Uix nunquam nisi cum expe glo
dit fides] fides semper fuit rara in hominibus
unde uirgilius vi eneydos introducit e
neam excusantem se didoni de subito
recessu an fidem fregerat hiis verbis
per sidera iuro per superos et si qua fides et
tellure sub yma est Inuictus regina
tuo de litore cessi quasi dicat non possum
tibi iurare per fidem que sit super terram
Et ideo iurat per illam fidem que est sub et
terra si tamen infra terram est aliquid
de fide Vult dicere quod super terram nichil
est non reperitur de fide et infra terram
dubium est utrum sit fides ibi et ideo dicit
hic seneca quod fides non reperitur nisi cum
expedit supple illi qui seruat eam ad
utilitatem enim et comodum proprium ser
uat fidem et cessante utilitate fides
non est seruaturus Libidinis lucra dam
luxuria feminarum premiatur lucra et glo
dampna autem talis luxurie vocat hic
infamiam incurrunt et utrumque est detes
tabile et odiosum scilicet lucrum turpe et
infamia Et hoc est quod dicit lucra damp
naque pariter inuisa i. odiosa sequitur glo
Ambicio] ambiciosi enim pecunia cum men
daciis cum promissionibus illiciti ad ho
nores promouentur hoc est quod dicit ut per

turpitudinem splendida · tales enim postquam
promoti sunt reputantur clari et illus-
tres et hoc est splendere sequitur glo
Agitur animus in noctem] Vult dicere
quod de raritate virtutum considerans et deinde
felicitate earum · quia non solum carent premio
sed etiam virtuosi quasi malefactores puni-
untur inducit considerantibus noctem te-
nebrarum propter displicentiam et turbacionem
quam incurrunt considerantes Quia non con-
sideracio mortis socratis pompey et ci-
ceronis et catonis et exilii rutilii in-
ducit tristiciam quia bene merentibus
Solet merito cum male respondet aut
tristare et sollicitudinem ubi bonorum
exitus mali sunt ubi socrates cogitur
in carcere mori rutilius in exilio vivere
pompeyus et cicero clientibus suis prebe-
re cervicem cato ille virtutum viva y-
mago incumbens gladio simul de se ac
de re publica palam facere necesse est torqueri tam
iniqua perima fortunam persolvere quisque
spectat cum videat pessima optimos pati lreo.
Solet etc. Bonorum exitus mali sunt glo
ponit exempla de viris illustribus qui
post egregia opera habuerunt terminum in-
felicem asperum et crudelem et ponit
exemplum de multis · primo de socrate et
rutilio de quibus vide titulo de adversis etc. · Ignem
ponit etiam exemplum de pompeyo · de quo
vide titulo de amissione etc. nullum bonum
in glo. que incipit de pompey capite
dicit autem hic quod pompeyus iussus est cli-
enti suo prebere cervicem intelligit
de tholomeo rege egypti cuius iussu fuit
pompeyus decapitatus · et tamen ipse rex
erat cliens pompey ex testamento prius sui
At cicero] de morte ciceronis ill glo
ustrissimi viri et senatoris clarissimi
oratoris refert valerius titulo de ingratis li-
bris vbi ait cicero quem popilium levante
pisce regionis rogatu eius celi non mi-
nore cura quam eloquencie defendit cum-
que causa ad modum dubia fluctuante
salvum ad penates suos remisit · hic
pompilius postea · nec re nec verbo a cice-
rone lesus vltro marci anthonii roga-
vit ut ad illum proscriptum persequendum
et iugulandum mitteretur impetratisque
detestabilis ministerii partibus gaudio ex-
ultans cayetam accurrit · et virum
mitto quod amplissime dignitatis · certe
salubritatis studio prestantis officii pria-
tum sibi venerandum iugulum prebere ius-
sit ac protinus caput romane eloquencie
et pacis clarissimam dexteram percussam
et securum ocium amputavit eaque sar-
cina tamquam opimis spoliis alacer in ur-
bem reversus est non eam enim portanti bo-
nus celestium succurrit illud se caput
ferre pro capite eius quondam peroravit
in valide id hoc nostrum sigillandum litere
qui talem ciceronis casum satis dig-
ne deplorare possit · Alius cicero non stat
esse tantus vir qualem mortem habuit
quia iussu anthonii quondam magistri eq-
uitum iulii cesaris vivens aut triumvir
simul cum octaviano et lepido decapita-
tus fuit et manus dextera ab eo absciditur glo
Cato ille] postquam cesar vicit pompe-
yum et regem tholomeum interfecit
direxit iter in affricam · ubi cato habebat
exercitum · sed superato ibidem scipione et iul-
ba rege interfecto cato ortatus est uticen-
ses ut menia sua defenderent Quibus
nolentibus obedire desero vocavit filios
et iussit ut irent ad cesarem · et sperarent
omnia de misericordia cesaris Ipse autem
legit librum de immortalitate anime et
inde animatus et confortatus gladium se
iecit Quod ubi familia sensit alligavit
vulnera eius et ipse permisit · quibus post
non prependentibus ligaturas soluit manuque
in vulnus egit · et sic emisit spiritum et fe-
cit finem vite sue · et finem rei publice et
hoc est quod dicit incumbens gladio simul
de se ac de re publica finem facere · Nam res pu-
blica amplius non fuit ut dicit tullius
de officiis · nam cesar tyrannice totum occu-
pavit Ex quorum omnium casu potest quilibet
bonus desperare ubi tales viri tales ex-
Quia illi qui reputantur felicius habuerunt
tres frequenter dolent et animant ad
Dolor iminui si ex fortiter ferendum dolorem
higinus est ferimus non levius sed ne-
est gloria et infra · Durares dolor ymo tu
mollis pauca dolorem ferre potuerunt
simus ex paucis inbecilles natura sumus
Naturam infamare nolite illa nos for-
tes genuit et infra Iste quid tu felicem
ad iniuriantibus credis sepe dolorem sepe sus-
pirat li. de remediis Consolatur pollibium
super morte fratris sui cuius respectu non debet
dolere cum defunctus hoc non velit · et respe-
ctu turbe circumstantis ipsum et considerantis
virtutem suam et ideo inducit eum ad
non dolendum vel saltem ad dolorem sum-
Illud te non minimum ad abscondendum dolorem
iuvit si cogitamus nulli gratum nimis
esse dolorem tuum quia ei cui prestari videt
Torqueri te ille aut non vult aut non in-
telligit Nullius itaque eius officii racio
est quod ei cui prestatur si nichil sentit supervacua
cum est si sentit ingratum Et infra Ille
cum indulgendum aliquam indulgenciam tibi
tamquam fratri prestitit veneracionem tamquam
parenti cultum tamquam superiori Ille tibi desi-
derio esse vult tormento non vult Quid
itaque iuvat dolore intabescere · et quod dicere
rem torqueri quod sine te laciniis iniquam des-
ficientibus frater tuus caput indignum
hoc affectu tuo sine non vult utrique vivum

In herentem dolorem dimicte et · i · In
due dissilem aio tuo multu · et si potes
pitus dolorem · si minus introrsus adde et
contine ne appareat et da operam ne fres
tui te inveniantur qui honestum putabunt et
quodcumque te facientem viderint animum quem ex
vultu tuo sumuent et solacium debes esse
illorum et solator Non potes autem illorum
al' eorum merori obstare si tuo indulseris
Circumstat te ois ista consolancium frequen
cia · et animum tuum inquirit et perspiciat quan
roboris ille adversus dolorem hunc · et utrum
ne tu rebus secundis tan uti fortiter scias
an et ad versas viriliter ferre valeas · ob
servantur oculi tui liberiora sunt omnia et
hijs quorum affectus premunt regi tibi nullum
secretum liberum est In multa luce fortuna
te posuit Omnes sciens quomodo in isto tuo ge
sseris vulnere utrum ne statim percussus
arma submiseris an gradu steteris et
olim te in altiorem ordinem et amor
cesaris extulit et tua studia deduxerunt
Nichil te plebeium decet nichil humile
Quid autem te tam humile ac muliebre
est quam consumendum se dolori committere libro
de consolacione ad polibium sequitur glo
Illud te et infra aut vult aut non intellit
Si anima est in mortalis in eo casu pollibius
non debet flere mortem fratris · quia ipse frater
non vult Et hoc est quod dicit nulli gratum
minus esse dolorem tuum quam ei cui stare vi
detur Vult dicere quod fratri suo defuncto et
placet aliis displicet quod ipse se tantum affligit
Et hoc est quod dicit ille tibi desiderio esse
vult tormento non vult · Si autem polibius
obiceret · ymo vult frater defunctus quod dole
amus et lugeamus eius mortem Respondet
seneca huic obiectioni quod defunctus hoc
vult male · et viciose vult et ideo non vult
est indignus quod lugeat Et hoc est quod dicit
dicerem · si torqueri lacrimis non deficien
tibus frater tuus cupit indignum hoc af
fectu tuo Si autem anima est mortalis pollibius
non debet eum flere · quia ille non sentit · et
sic dolor eius est superfluus · et inutilis
et ingraciam eius aliquid facere qui non
percipit nec unquam est percepturus glo
Indue dissimulem Ex illa divisione sup
riori persuadet pollibio · quod omnino totum dolorem
quem conceperat de morte fratris de animo suo
expellat si potest Si pollibius diceret se non posse
Respondet seneca quod saltem · si minus ab extrin
sus abde et contine ne appareat Ubi notandum
est quod talis occultacio est valde utilis et in
amore et in dolore · quia occultitudo · et
occultacionem perseverando · dolor et amor
deficiat ut dicit ovidius li · de remedio a
moris sic facies ut · quod meditatus eris
Vult dicere quod illud quod fecit apparenter
solum de reductione temporis invenit hoc fieri naturale
Ne fres tui te invenientur Assignat glo
causam quare vult · quod pollibius suum do
lorem abscondat · quia fratres invenientes
ipsius pollibii conabantur Imitari eum quod
si videant dolentem ipsi dolebunt · et sic
non erit eorum consolator · si autem viderint
non dolentem in eo casu · ipsi conabuntur
suum dolorem mitigare · quia credunt ipsum
pollibium mitigasse · quia abscondit · et
clausum tenet Et hoc est quod dicit animum
ex vultu tuo sument · i · ymaginabunt
te habere illum animum interius · quem vul
tus et facies ostendet exterius · Pollibius
autem ostendit dolorem fratrum suorum nunquam
posset esse consolator nisi ostenderet se conso
latum ut est regula tullii li · de oratore et
Nunquam enim orator · et persuasor potest affec
tum aliquem inducere in animis audiencium
si illum non ostendat habere in se et multum
vulneratum · quod faciat conformem illi affec
tui Vide oracius in poetria ut riden
tibus arridat Ita flentibus assunt humani
vultus si vis me flere dolendum est primum
ipse tibi tunc mea in fortunia ledent Ex
quibus verbis apparet quod persuasor auditor
non potest inducere ad dolorem nisi ostendat
se dolere · et habeat faciem tristem Vide
idem oratius ibidem Tristicia mestum
vultum verba docent iratum plena minan
rum ludentem lasciva serium feria dictu
Circumstant te Assignat aliam ra glo
cionem quare pollibius debet dolorem ex
cludere vel abscondere quia ipse pollibius
promotus fuerat per sufficienciam suam
et per consanguinitatem imperatoris et vita
lem hominem excellentis condicionis omnium
oculi sunt intenti Et ideo talis se debet magis
custodire ab omni actu reprehensibili · quia
illi quorum gesta fortuna abscondit quia
sunt humilis et parve condicionis Consulti autem
veniebant ad consolandum pollibium · qui
omnes attendebant · utrum se virtuose gere
ret in calamitate fratris defuncti sicut
gesserat in prosperis Reprehensibile autem est
virum talem muliebriter flere · et finem
suo dolori nescire imponere Replicat
consolacionem quod nomine defuncti nec illius
respectu debet dolere cum ille si anima morta
lis est non doleat Si autem anima sit immor
talis in meliori condicione est quam erat in
Illud quoque erit tibi in carne existens seu
lagno tibi levamento si sepe te sic in
terrogaveris Utrum ne me nomine doleo an
eius qui decessit Si me perit indulgen
ce iactacio et incipit dolor · hoc uno
excusatus quod honesto est cum ad utilitatem
despicit a pietate desidere nichil autem
minus bono convenit viro quam in fratris le
tu calculos ponere Si illius nomine doleo
necesse est alterum ex hijs duobus esse in
dicem Nam si nullus defuncto sensus
superest evasit frater meus in comoditati omni

restitutus est locum in quo fuerā ante
quam nasceretur et expers omnis ma
li nichil timet nichil cupit nichil patit
Quis iste furor p̄ me nūq̄ dolere
desinere qui nūq̄ doliturus est circē
aliquis defuncti sensus nō animus
fr̄is mei velud ex carcerē emissus diu
tuo tandem sui iuris et arbitrij ges
sit et rerum nature spectaculo fruitur
et hūana omīa ex loco supiore despicit
diuīa nō quorum racionem tamdiu fru
stra quesierat ꝓpius intuetur Quid
itaq; eius desiderio maceror qui aut
beatus aut nullus Beatū deflere in
uidia est nullum demencia li. eodem glo
Illud quoq; et i̇ vicii ne meo nōīe do
Vult ꝙ pollibio admitigacionem sui
doloris vtatur tali distinctione examiā
do se ipsū utrum doleat ꝑ se an ꝑ frēm
defunctum Si ꝑ se videlz dampna que
illius morte incurrit · vl ꝑ comoda q̄
illius morte caret In isto casu talis do
lor nō ē honestus · quia solum ꝓpriam
utilitatem respicit · et rō extraneus est
a pietate · quia nō ē ꝑ amorē fr̄is · sz
ꝑ amorem ꝓprie utilitatis Et hoc ē qd̄ di
cit cum ad utilitatem respicit a pietate r
descendere Est enī valde in conueniens
in luctu fr̄is calculos ponere Merca
tores ponūt calculos de sinis mercamo
nijs ut cognoscant quātum lucri et quātū
dampni hūerint de sinis mercamonijs
qui aut̄ computat dampna vl carenciā
lucri de morte ꝓpria · qui ponit calculos
referendo se solum ad ꝓpriam utilitatē
qua caret ꝑ mortem defuncti Et de hijs
dolet · et talis dolor turpis ē · et incon
ueniens bono viro Et sic conclusū est
qd̄ nō dz dolere ꝑ se ipsū · nec eciā ꝓpter
frēm qd̄ erat 2m membrum distinctō
nis sup̄ scripte et ē rō talis Aut aīa ē
mortalis aut inmortalis · Si ē morta
lis tūc defunctus ē extra omnem sensum
mali nec unquā aliquid timebit · nec
unquam de aliquo dolebit Stultū est
aut̄ p eo dolere · qui nūq̄ doliturus ē
Si aut̄ aīa eēt inmortalis in eo casu
defunctus est melioris condicionis quā
eēt viuens · Primo quia ē extra carcerem
corporis · Secundo quia omīa hūana q̄ i al
ciori loco consistens videt · et deridet
stulta hominum desideria Diuīa aut̄ contē
platur et clare intuetur · que hic ex
istens frustra et p coniecturas conabat̄
inuestigare · et sic beatus est · Dolere aūt
de beatitudine fr̄is nō ē signū amoris
sz inuidie et odij · Dolere aūt de eo qui
totaliter eē desijt · si videlicet aīa ē mor
talis · quia tūc defunctus nullus et n
eēt · et insania et demencia Terret vli
xes uxorem hectorem minando torm

ta ad hoc ut reuelet filiū sui Prudet
uxor hectoris ad ꝓposita vlixes ad an
dromacham Seū
Verberibus ignem
forte cruciatu eloqui Quod cumq;
celas adiget in intimum dolor Et pectore
ymo condita archana eruet necessitas
plus posse q̄ pietas solet Ꝓpone flamas
vulnera et diras mali Doloris artes
et famē et seuā et sitim Varias q; pes
tes undiq; et ferrum inditū Visceribus
istius carceris ceca limen Et quidquid
audet victor iratus timens stulta
ē fides celare qd̄ pdas Stati vi · trage
Qualiter sum doloris intencio ni uena
finem R̄ . tr̄ . de morbo . ca . iij Item nemo
pōt dolere valde et diu sic nos amicas
sima nr̄i natura disposuit ut dolorem a
aut tollerabilem · aut breuem faceret
R̄ . eo . tr̄ . et ca . Item maxim dolores co
sistunt in macerrimus corporis ptibus vn
nerui articuliq; · et quicqd alud exile
ē acerrime seuit R̄ . eo . tr̄ . et ca . Item
q̄ ptes corporis in ipō dolore sensū dolo
ris amictunt ⁊ quō R̄ . eo . tr̄ . et ca . Itē
de podagra ciragra neruorum uterbrarum q;
dolore · quorum finis dolendi ē obtorpu
isse R̄ . eo . tr̄ . et . ca . Item qualiter dolor t
dencium oculorum · et aurium sit acutissimus
R̄ . eo . tr̄ . et ca Item leuis ē dolor sin
illi opinio adiecerit coū si ceperis dicē
nichil ē aut certe exiguum est durem
iam desinis leuē illum dum putas fa
cies R̄ . eo . tr̄ . ca . Item quid iuuat do
lores p̄teritos retractare . et miserum eē
q̄ fuens R̄ . eo . tr̄ . et ca . Item nō vince
tur dolor rōe qui victus ē risu q̄ dicit
sic R̄ . eo . tr̄ . et . ca . iiij Item dolor poda
grica stomachi et puelle in puerperio
existentis leuis est si enim ferre possum
breuis si ferre nō possum . R̄ . tr̄ . de mor
te . ca . iiij Item nota nullum dolorem lō
gum eē qui magnus est R̄ . eo . tr̄ . ca vi
Item scias optimū doloris eē naturam q
nō pōt nec qui extenditur magnus esse
nec qui est magnus extendi R̄ tr̄ . de p
cepto . ca . i . Item qualiter supuacuum sit
dolere si nichil dolendo pficias si nichil
dolendo pficias sicut in quinī cogri de eo
qd̄ uni accedit et omnibus restat R̄ . tr̄ .
de tempe ca . iij . Item qm̄ possimus dolores
quocumq; modo corpus inuaserit pfer
re et fortune dicē cum viro tibi negocia
um est · quare que vincas ⁊ c̄ . R̄ . tr̄ . de uo
re . ca . ij Item remedia multa contra dolorem
R̄ . tr̄ . de consolacione ca . meo nonne It
ꝙ dolor puus pōt regi sz magnus nō R̄ tr̄ .
de silencio ca . sic obsecro Item consolaciones
de dolore . R̄ . tr̄ . de uictoria . ca . diuus augu
stus R̄ . eciā tr̄ . de vulnere . ca . gayus ce
sar ⁊ . m . anthonius R̄ . eciā tr̄ . de lacrima ca
celar patrinus R̄ . eē . tr̄ . de paciencia ca qd

reffera; et P. tt. de moderacione ca. sciasne
eē Item q dolore iracia corriguntur P. tt.
de ira. ca. de ira al' an ira Item q dolor
pciat verecundiam P. tt. de magnitudine c.
illius Item de curacione antiqui doloris
P. tt. de vulnere ca. cupisse; Item de cura
cione oīs doloris P. tt. de consolacione
caº meo noīe P. ecia tt. de studio ca. li
beralia Item q dolor sequitur ubi non
successit desideriu; aut successisse pudet
P. tt. de natiuitate ca. ne insupnacius
Item de mitigacione doloris ex multitu
dine condolencium P. tt. de dulcedine. ca. dul
ce dolenti. et ca. dulce menti P. ecia tt.
de miseria ca. nemo se credi; Item de do
lore yppocritarum P. tt. de fictione ca. est + illa

Verberibus igne(s) postq troya fuit de glo
structa post morte; hectoris Vlixes uno
de pncipibus ducibus grecorum querebat as
tia natu filiu hectoris. dubitans ne filius
tanti pris postquam ad etatem puenisset
adolescencie inferret bella grecis et ideo
iuit ad andromacam matrem eius et vo
lebat q mater indicaret sibi fi. Mater
aut occultauit eum. et dicebat eu esse
mortuu Vlixes aut attendebat ad uba
et ad faciem matris. et considerabat utru
esset dolens an timens. et dum sic ppen
deret ppendit sollicitam et anxiam et ex
sollicitudine et anxitate ppendit eam ti
midam et pauidam de filio magis quā
dolorosam de marito et tunc firmiter cre
didit filiu viuere et incipit terroribus
et minis querere filiu et dicit q necessitas
plus pot quā pietas Vult dicere q amor
filii et pietas q hic p eodem accipitur nō
pot tm in occultando quātu; et tormēta
cogere in reuelando Que aut sit ista
tormenta specificat ut eam magis ter
reat et pmo comiatur ubera ulterius ig
nem et morte; et cruciatu; q oia dicit q
facient ipam et compellet reuelare oia se
creta que hic vocat archana dolor compellet

Pone flamas(s) Andromaca volens fi glo
liu; celare. dicit q cognoscat bn q tormē
ta cogunt reuelare secreta que postmo
du; tormenta compellunt reuelare qi di
cat Ego nō sum ita stulta q celarem fi
liu; sciens q tormenta compellent me ad
reuelandu; et ut sibi magis ardat vlix
es expmit tormenta. s. flamam et vul
neru; et artes tormendi. et famem et si
tim. et alias pestes. et adustiones; miseri
et tenebras carceris. et quecumq; aliam
ala tormenta pot inferre uictor qui ē
iratus Ad complementu hystorie est sci
re q ipa tm finalit reuelauit filiu abscō
ditu; in sepulcro hectoris pris sui et ulix
es ipm accepit et interfecit Sequitur

DOMUS Quō quecumq; domus p
na et ecia tuguriu pot re

In eam te regionē ape onis uirtutes
casus ere(x)it in qua lautissimi r(ecepta) seu
ceptaculu; cassa est et infra. Dic illud
potius istud humile tugurium nempe
uirtutes recapit Jam omnibus templis
formosius erit cu illic iusticia conspec
ta fuerit cu continencia cu prudencia
pietasq; et omniu; officiorum recte dispen
satorum racio humanarum diuinorumq; scia
Nullus angustus ē locus. qui hanc tam
magnarum uirtutu turba capit nullu; ex
iliu; graue ē in quod licet cu hoc ire +
comitatu li. de consolacione ad helbi
am Si continencie studes hita nō ame
ne sed salubriter. nec dum notu ne
lit eē a domo. s; domu a dnō li. de quatuor
uirtutibus Sic hita ut potius dns laude
tur q domus et infra Nulla pusilla do
mus q amicos multos capit li. de mo
ribus Qualis debeat eē domus P. tt. de
natiuitate capitulo primo Sequitur glo

In eam + i. casa ē(s) Casa dr a cadendo vn
domus bona et solida nō dr casa. s; solu;
illa que ē male edificata. et rō quam
in isto ca. appellat casam In eodem ca.
dicit humile tuguriu. Tuguriu g° dr
illa habitacio que hoies vix tegit. i. p
va et vilis hitacio sicut fit in ortis ad
custodiam olerum vnde in ysaye sicut
Tuguriu; in cucumerario Consolatur
g° istam de tam vili hitacione asseres
q hitacio illa satis ē lata q pot recipe
psonam cu multitudine omniu; uirtutu licet e
ra patens ē. et p hoc consolatur hoies
euntem in exiliu;. quia pot ire bn so
ciatus .s. cum omnibus uirtutibus glo

Si continencie .i. i. hita nō amene(s) homo
qui vult viuere uirtuose qd hic dicit
studentem continencie. nō enī accipit
hic continencia ut accipit Ar. vii ethi
s; dr continens qui se decent tenet. et
supflua nō querit talis vult hre domu
et salubritatem corpis ut sit munitus
contra frigus et calorem et defensus a
pluuia. et vento. et ad hoc inuenta
ē domus Et rō nō d; querere amenitatē
et noticiam a domo Multi enī nam
volunt hre domus magnificas et emi
nentes ut ex domo cognoscantur in
principium et in verecundia; suā. hō
enī; d; eē condicionatus ut domus sit nō
et nō p hitatorem. et nō hitator per
domu Vt ē sniā tullii in li. de officiis +
ubi monet talem domu eē habendam
que dignitate; hitatoris exornet sed
dicit nō eē dignitate; querenda; ex do
mo Et hoc est qd dicit in sequenti capl'o
potius dns laudetur q domus et dns sit
talis ad quē merito amicorum multitudo
confluat et sic domus erit lata nō spacio
s; receptaculo multorum amicorum venienciu

non ꝓpter domum sed ꝓpter habitatorē

DONARE Quod nostra non debeamus auare custodire nec prodige spargere sed liberaliter donare et

Omne quod habeo nec quibus ᵹ ẽe ẽ sordide custodiā nec ꝓdige spargam nichil magis possidere me credā quā bñ donata Non numero nec pondero bñficia nec ulla nisi accipientis extimacione pendam Nunquā id in multum erit quod digno accipiet et infra facilis exorabor anteq̄ roger honestis precibus occurram ᵹ i fra· Donabit aut bonis aut eis quos pōt facē bonos donabit cū summo consilio eligens dignissimos ut qui meminerit tam expensorum q̄ receptorum racionem esse reddendā donabit ex recta et ꝓbabili causa Nam inter turpes iacturas mali muneris ē habebit sinū facilem nō pforatum ex quo multa exeant et nichil decidat li de vita

Omne quod ᵹ i nec sordide custodiam libera sordide custodire ꝑtinet ad mani glo auaricie spargere ad man prodigalitatis· liberalitas aut tenet mediū inter ista duo mala extrema Vult dicē qd liberalit rebus suis utetur uitanda extrema mala Non numero nec pondero Arꝭ in glo ethi· dicit q racionum diligencia pusilli ē vult dicē q sic minute ponderare ē signū aī pusilli· liberalis aut et magnificus nō debent eē minute odiōs

Honestis ꝑcibus occurram Illa que glo homo precibus impetrat sūt quasi empta ·ꝭ· nec emendā rogantis Vnde apulegius nō paruo ꝑcio emit qui ꝑcat vnde ad liberalem ꝑtinet ꝑuenire ꝑces et antevenire et antedonare quam rogetur

Inter turpes iacturas Vult dicē q glo inter dampna debent ꝯputari munera ᵹ donū male collatū· quia nō ꝑditum est glo

Facilem nō pforatum Prodigi hent sinum pforatum ex quo omnia cadunt dicit ꝓdigi omnia ꝑdunt spargendo multis sinum facilem hent liberales· quia inde faciliter trahunt et educunt· q liberalis tribuāt sinum clausum hent auari· quia nichil inde ad donandum educerent sed

Quando est difficile donare uirtuose ubi oz esse sufficientes causas donacionis quas causas hic tangit Seneca

Errat siquis extimat facilem rem esse donare plurimum res ista hab difficultatis· si nō consilio tribuitur nō casu nec impetu spargitur· Hunc promereor illi reddo· huic succurro· huius misereor· illum instruo· dignū quem non deducat paupertas nec occupati teneat Quibusdam dabo q̄uis dabit dedit q etiam si dedero erit de futurum ꝛ Quibusdam eciā in culcabo nō possum

in hac re eē negligens nunquā magis noiā facio q̄ cū dono Quid tu inquis recepturus donas nimo nō ꝑditurus· eo loco sit donacio ubi repeti nō debeat reddi possit li· eodem In omnī officio magni extimatur dantis voluntas qui tarde fecit diu noluit qui nō dat beneficium in gratitudine antecedit li· i· de beneficijs Donant aliqui ex q magnam pecuniam sz dines sz nō sensurus impendunt Donant aliꝰ sz toto patrimonio cessuro Summa eadem beneficium idem nō est li· ij· de beneficijs

Errat ᵹ i facilem rem eē donare glo tinet ad uirtutem liberalitatis· Omnis aut uirtus ē difficilis ut pz ij ethi· Vnde si donat sicut liberalis cū ꝯsilio et ꝯsideratis circūstanciis difficile ē· secus si casu donat et spargit sua sine ꝑmeditacione· tunc donare non hz difficultatem sz nō ꝑtinet ad uirtutem Hunc ꝓmereor Tangit glo causas ꝑ quas liberalis inducitur ut li donet dz ad donandum et prima ē qu donatarius ē uirtuosus et digno recipe merent grām et amiciciam eius secunda cū ē gratitudo donare ·ꝭ· illi qui ꝑmo nobis beneficium ꝯtulit et hoc ē qd dicit reddo Tercia cū ē qū aliquis est i magno ꝑiculo nrō bono pōt periculum uitare tali donando occurrimus et eius periculum excludimus Quarta cū qū aliquis nō sua culpa incalamitate incidit tali debemus ꝯpati et ꝯpassione subuenire et hoc ē qd dicit huius misereor· quia illum reputamus indignum opprimi a paupertate Quibusdam nō dabo glo

In dignis recipe ꝓdigis nō ē donandū esto q indigeant quia· quia donū ꝓdigi aspergunt et io eis in utilit subueniet Quibusdam aut sufficit offerre bñ et dona· quia adeo sūt nobis coniuncti et familiares quos si indigeāt recipient Quidam aut adeo sūt necū qd nō sufficit eis offerre· et io talibus sūt in cit̄anda beneꝰ ·v· ergendi sunt ad bene recipienda glo Nunq̄ magis noiā facio q̄ cū dono largitas et liberalitas faciunt hoīes claros et notos et noiātos sicut ē sna boecij de consolacione· et auaricia odiosos· largitas uo claros facit et hoc ē qd dicit ꝛ nunquā magis noiā facio quā cū dono pōt alit intelligi· quia conferentes bona faciunt noiā ·ꝭ· obligacionū obligando ·ꝭ· sibi beneficiatos· et quātum ad istū intellectum uadit obiecto sequens Obicitur aut senece· q tali intencione donans ut donatarios sibi obliget donat ut recipiāt et hoc ē qd dicit quid tu inquis recepturus donas q̄i dicit· nō ē uirtutis liberalitatis donare ut recipiat· Huic obiectoi rūdet· q nō ista intencione donat ut recipiat· sz elegit talem donatarium i quo bñficium nō sit ꝑditum· et quia uelit

esse gratus reddendo si oportеat et nō oportеat donantē petere **Donant et ī beneficiū idem nō est** eadem res eius glosa dem valoris donata a diuite et a paupe nō ē idē beneficiū et rō ē quia pauper hoc multū grauatur et diues ex hoc nullū incomodū sentit Et iō ē mai⁹ beneficiū pauperis q̄ diuitis eadem res et ista gsideracione xpus dno era minute paupculе vidue pretulit opibus diuitū sequit' ra

Quando est possessio secura donasse et est beneficium q̄ pmo fiat possessio

Onerus quō bona tua facias sene dona dando gsule g'ᵃ rebus tuis et certū t earū atq; inexpugnabilem possionē para honestiores illas nō solū s; et tuciores facturus Istud q̄ suspicis q' te diuitem et potentē putas quī diu possides sub noīe sordido iacet domus ē fuus ē nūm sūt cum donasti beneficiū est libro vi de beneficiis sequit' glo

Onerus quō z ī dona donando gsule rebus

Cum aliqua bona possid; quā diu illa tenz sua nō sūt quia ab eo auferri pūt Vnde in collacionibus patrum scribitur nichil nrm ē qd' a nobis auferri potest Et talis possio ē bonorū erogatorū hz duplicem eminenciam sup alia bona nō dona pmo quia talis possio est tuta et secura ab inuadentibus ut dcm̄ ē 2° quia tal' possio ē honorabilior quia vtuosa et honesta res est bnficiū et liberalitas z suū possessorem reddit clarū et honorabilē Possio aut nō donata iacet sub noīe sordido quia nō ptinet ad aliquā vtutem et pot ptinē ad viciū auaricie Vnde frequent' talis possio acquirit' et esto q̄ nō sit p auariciā acquisita nichilomin⁹ nō hēt nomen honorabile quia est vinea ul' ager ul' dom⁹ ul' huj⁹ quō aut donata ē tunc est liberalitas donantis

Quo possimus donare sapienti q̄uis omnia sit

Dic michi ~~Monet queso~~ sapientis sen' ~~onem utrum possimus donare~~ quē ad modū pot aliquis donare aliqd donare sapienti si omnia sapientis sit Nā id quoq; quod illi donat ipsius est Itaq; nō pot dare beneficiū sapienti cui quicquid datur de suo datur atq; dicitur sapienti posse dona' Idem aut me scito et de amicis interrogare quā dicatis eē coīa Et ī Itaq; regi et domī et mancipiū et pecuniā possim⁹ nec donare illi de suo dicimur Ad regem enī potestas omnū ptinet ad singulos ppietates Et infra Donare agros nros R. p. possim⁹ q̄uis illi⁹ eē dicantur quia alit' illi⁹ sūt alit' mei et infra Omnā patris sūt que in liberorū manu sūt Quis tn̄ nesciat donare aliquid filiū pri Omnā deorū sūt tn̄ et diis domū dare al' donare possim⁹ et stipē iecimus et infra Sapiens vniūsa nō possidet iure ac dnīo sua li. vij. de bnfi

Dic m̄ Monet qōnem utrū possim⁹ glo donare aliquid sapienti et arguit q̄ nō Nullus dr̄ donare si de rebus donatarij tdat Sz oīa sūt sapientis g'ᵒ nō ei dari pōt nisi de suo Tale aut nō ē donū gᵉ rc Mouet eciā qōnem utrū amicus possit donare sup amico et videtur q̄ nō quia amicorū oīa sūt coīa dare aut sibi de suo nō est donū Rndet obiectoibus et dicit q̄ de suo possumus donare donatario Et ponit exᵐˡ quia omnā que st in regno sūt regis et tn̄ possim⁹ donare regi filij eciā donant pri et tn̄ omnā filiorū sūt pris Ita eciā possim⁹ donare rei publ' cui⁹ tn̄ oīa bona pⁱuatorū sūt Ita eciā possimus donare deo et in templis oblaciones facim⁹ et donaz⁹ quā hic ipē appellat stipem q̄ pciatur in gazofilacio Et hoc est qd' dicit stipem iecim⁹ ad formā aut argumenti soluit q̄ sapientis omnā sūt nō ppietate sz quia aīo oīa possidet gtēpnēdo Iure aut ac ppietate sua sūt sapientis non aliena et iō pūt donari eodem mō regi et rei publ' ad cui⁹ ptātē oīa ptinēt sz ppietatem nō sz singula bona sunt singulorū pⁱuatorū qui pūt de suis bonis regi et reipubl' donare p hoc ī veniens q̄ et filij pri et amic⁹ amico pot donare quia alit' sūt donantis et alit' donatarij

Quo nō sapiens nollz sed de rebus ppriis quecūq; ea condicione q̄ nō donaret

Demetrio siue istū viū al' sene Quis deorū possidendas relictura dēre sub lege certa nec liceat donare affirmauerim repudiaturū dicturū ne Ego me ad istud ī estricabile pondus non alligo nec in mala fere ire huc expeditū hoīnē demitto ī Quid ad me fers pplorū omnū mala li. co

Demetrios Demetri⁹ fuit plus mo glo ralis de eo r tē de auctore ca demetri⁹ de isto loquit' seneca hic q̄ nollet possidere magnas diuicias ea gdicione q̄ non donaret Et idem intelligas de omī bono hoīe Diuicie enī in nullū vtuosiorē usum pūt eē quā in usum liberalitatis vtutis Et iō stultū ē velle hrē diuicias et nō posse eis vtuose uti Et iō introducit ipm̄ demetriū in tali casu respuentem diuicias et dicentē Ego istum gdicionē nō recipio sc q̄ nō possim donare quā gdicionē dicit eē pondus hoī vtuoso importabile et inextimabile et diuicias sine usu liberalitatis dicit eē fecem ī quia homo vtuosus et expeditus nō debet poni ymo respuet et repudiabit diuicias cū turpi gdicōe donatis tamq̄ mala moralia quia mala

sunt multoz uicioz inque ppli ruunt et
se ipsos precipitant Quod nemo

Ebrietas ul ebrius ebrio se
cretum
sermonem committat et quod quidam di
cat ebrium duobus modis dici quomodo in
ultum intersit inter ebrium et ebriosum

Ebrio secretum sermonem Senece
nemo committit viro aut bono
committit Ergo vir bonus ebrius
non erit quia ad oppositam inter
rogacione sili deriuatur actende Satis
enim e unam ex multis ponere dormienti
nemo secretum sermonem committit viro
aut bono committit vir ergo bonus non dor
mit Quo uno modo pot possidonius
zenonis nostri causam agit Sed nec sic
quidem ut existimo agi pot ait enim ebri
um duobus modis dici altero cum aliquis
uino grauis est et impos sui altero si solz
ebrius fieri et huic obnoxius e uicio
huic acenone dici qui soleat fieri ebrius
non qui sit huic aut neminem commis
surum archana que per uinum eloqui
posset Quod e falsum prima aut inter
rogacio complectitur eum qui est ebrius
non eum qui post futurus est plurimum
enim interesse concedens inter ebrium
et ebriosum pot et qui ebrius e tunc
primum ee nec hre hoc uicium Et qui eb
riosus e sepe extra ebrietatem esse Ita
quod id intelligo quod significari uerbo isto so
let presertim cum ab homine diligenciam
professo ponatur et uba examinante
Adice nunc quod si hoc intellexerit zenon
et nos intelligere uoluit ambiguita
tem uerbi que sit loci fraudi Quod
faciendum non est ubi ueritas queritur Sed
si sane hoc senserit quod sequitur fal
sum est ei qui solet ebrius fieri non co
mitti sermonem secretum Cogita enim quam
multis militibus non semper sobrius et
imperator et tribunus et centurio ta
cenda mandauerint De illa gaii cesa
ris cede illius dico qui superato po
mpeyo rem publicam tenuit Tam
creditum e T cymbro quam C cassio cassius
tota uita aquam bibit Tullius cym
ber et nimius erat in uino et scordalus
in hanc rem locutus e ipe Ego inquit
quemquam feram qui uinum ferre non
possum Sibi quisque nouerit eos nunc qui
bus scit et uinum male credi et sermonem
Unum tamen exemplum quod occurrit michi re
feram ne intercidat Instruenda enim
est uita exemplis illustribus Non sem
per confugiamus ad uetera L piso urbis
custos ebrius ex quo semel factus
e fuit maiorem partem noctis in conui
uio exhibebat usque in horam sextam fere
dormiebat hoc eius erat matutinum

Officium tamen suum quo tutela urbis con
tinebatur diligentissime administrauit
hunc et diuus augustus dedit secreta man
data cum illum preponeret tracie quam per
domuit Et tyberius proficiscens in cam
paniam cum multa in urbe et suspecta
relinqueret et inuisa puto quia bene
cesserat illi pisonis ebrietas postea cos
sum fecit urbis prefectum uirum grauem
moderatum sed mersum et uino madentem
adeo ut ex senatu aliquando in quem et conui
uio uenerat oppressus inexcitabili sop
no tolleretur Hunc tamen tyberius multa sua
manu scripsit que committenda ne ministris
suis quidem iudicabat Nulli cosso
aut priuatum secretum aut publicum elapsum
est Itaque declamaciones istas e medio re
moueamus li xiiij epla lxxxiij Sequitur glo

Ebrio etc oppositam interrogacione sili Reffellit
racionem supra scriptam Racio aut supra scripta
ad detestacionem ebrietatis e talis hominum
sermo secretus e committendus Sed ebrio
homo secretus non committit ergo ebrius non
est bonus homo non uidetur Senece quod ista
ro sit sufficiens ad detestandum et detesta
bile ostendendum uicium ebrietatis Et ideo ar
guit contra racionem ostendendo quod non concludit
Et ideo oz silem interrogacionem et e talis ho
mini bono committitur secretum dormienti
non committitur secretum ergo dormiens non e
bonus homo uel homo bonus non dormit Sic
ergo in sili silogizacione non sequitur conclusio quod
vir bonus non dormiat Itam prima silogiza
cione non sequitur quod vir bonus sit ebrius glo

Possidonius zenonis nostri causam agit Racio pri
ma istius capli e zenonis quem seneca dicat nostrum
quia fuit uiciator et primus institutor sec
te stoycorum Seneca aut stoycus fuit possido
nius aut qui fuit panecius fuit stoycus et causam
zenonis uolens defendere dicat et disting
uit quod duobus modis aliquis dicatur ebrius
Uno modo ab actu quando actualiter e ebrius alio
modo ab habitu quando habuit consuetudinem fre
quentem se inebriandi quamuis tunc non sit actu
aliter ebrius Dicat aut possidonius quod zeno
intellexerit dictum suum non de eo qui actualiter
sit ebrius sed de eo qui habitualiter id est de eo qui
consueuit inebriari cui secretum non e comme
tendum quia uinum reuelare secreta facit

Quod est falsum Reprobat dictum possido glo
nij quod zeno non intellexit de eo qui habuit
consuetudinem inebriandi sed de eo qui actu
aliter e ebrius quia significatum uerbi debet in
telligi secundum consuetudinem loquencium Solet
aut aliter exprimi actus et aliter habitus autem
ebrietatis quo frequenter homo labitur et il
lud uicium ille a quo e dicitur ebriosus a quo
aut e actus dicitur ebrius Zeno aut in sua propo
sicione posuit nomen ebrij et non nomen
ebriosi ergo intellexit de eo qui actualiter e
ebrius Zeno aut fuit homo diligens et non

sophista q̄ ponet u̇ba fraudulenta et ca
pciosa et ambigua · ꝯ sicut homo qui
ueritatem querebat exposuit intencionem suā
ꝓ uocabulo ebrij et nō ebriosi · Dicit
aūt hic seneca q̄ ista ita distinguntur
pot eē actualr̄ ebri9 qui al's nō hn̄t ꝯ
suetudinem in ebriandi se Ebriosus at
dicit' ab hītu et mala ꝯsuetudine · qui fre
quenter est extra actum ebrietatis glo
Quod sequitur falsum est ꝯ zeno intel
lexerit sicut possidoni9 eum intellex
isse exponit · q̄ nō committitur secreta
illis ꝯsueuerūt inebriari · dicit q̄ fl'z
ē · quia imperatores intra ciuitatem frequenter co
mictūt secreta sua tribunis · et centori
onibus qui ꝯsueuerunt inebriari Et
ponit tria ex'a de commissione secretorum
facta hoībus laborantibus in isto uicio ꝑ
mum ex'm ē de ꝯspiracionibus in morte
iulij cesaris Vbi oꝫ scire q̄ duo fuerūt
quorum quilibet uocatus est gayus ce
sar · et quilz eorum fuit interfectus · hic t
aūt loquit' de morte ꝑmi · qui superauit
pompeyum in campis emacijs in pro
uincia · ꝯ · thesalie · p'9 cuius pompey mor
tem et bella gesta in toto orbe tenuit
rem ꝯ publicam · quia rome dn̄s fuit
qui deliberauerūt cum senatores inter
ficere secretū mortis ei9 ita crediderūt
t cimbrio · i · thetorico sicut cassio · i · ita
ꝯfisi sūt reuelare illi cymbro · qui erat
ebriosus sic cassio · qui nunq̄ bibit uinū
Jta bn̄ custodiunt secretum Scd'm ex'm est de
lucio pisone qui qn̄ inebriabat' dor
miebat usq ad horam sextam · i · tunc
surgebat · quia illa hora ꝯ media di
es · erat ei ꝑmane · et inicio diei · ꝓ in
delicet · tūc surgebat · et tn̄ custodiā ur
bis rome diligentissime exeruit Jn quo
officio tutela · et salus · urbis ꝯtinebatur
Hic ecīā prefuit tracie ꝓuincie cui aug9
tus · qui ipsū idem ꝓuincie imposuit de
dit secreta mandata nō obstante q̄ ebr
sus eēt et aūt mirum q̄ hic dicit senē
q̄ augustus perdomuit traciam · cum tn̄
suetonius dicit ab octauiano progeni
tore suo illam ꝓuincie obtīē fuisse certa
Et q̄ senatores pretoribus in eadem ꝓuinci
iturī formā octauij imponerent respō
sio q̄ dicit hic senē ꝑdomuit nō intelli
de ꝑma subiectione · sed quia forte traces
rebellauerūt · et ꝑ augustum iterum sub
acti sūt · Terciū est ex'm de chosso hoīe
ebrioso intm̄ q̄ de senatu aliū fuit rep
portatus dormiens et nō poterat exci
tari ꝓ ebrietatem in qua erat sopitus
Et tn̄ isti tyberi9 imperator commisit pre
fecturā urbis et multa secreta · et marie
periculosa · quia tyberi9 absentauit se a ro
ma · et iuit in campaniam iux' neapoli
in insula campusi al' capusi Vt dicit sue
tonius li · iij · Jn roma aūt reliquit mul
ta suspecta · et odiosa de quibus omnibus
de chosso ꝯfisus ē Et dicit qd' ista ex'a st'
noua · et recenter fuerat tpe · ꝯ · senece
Ex quibus omnibus apparet q̄ falsa ē snīā
zenonis intelligendo dicta eius scd'm
exposicionem possidonij Et io ꝯcludit q̄
tales ꝓbaciones quas hic appellat decla
maciones remoueamus Vult dicē q̄ uiti
um ebrietatis dꝫ reprehendi et detestari
qm̄ racionem zenonis sed aliter q̄ per expo
sicionem possidonij Jtem quid dicam
uno ebrietate deuicto · et q̄ multa ebrij
faciant quibus sobrij erubescent et q̄
liter ebrietas sit insania voluntaria
Non est animus in sua ptāte Senē
deuictus quemadmodum multo
dolia rumpuntur et omē qd' in ymo
iacet in summā ꝑtem ui9 caloris eiec
tat sic uino exestuante · quicqd' ī ymo
iacet abditum effertur et ꝑdit in me
dium Onerati mero quemadmodū nō
ꝯtinent cibū uino redundante ita
nec secretum quidem qd' suū alienūqꝫ ē
pariter effundunt ꝯ ꝯmune hoc soleat ac
cidere ita et illud solet ut cū hijs q's
sciamus libencius bibere de rebus necessa
rijs deliberemus falsum g° est hoc q̄
patrocinij loco ponitur ei qui soleat
ebri9 fieri nō comendare tacitum Quā
satius est aperte accusare ebrietatem et
uicia eius exponē · que etiā tollerabi
lis homo tolleret uitauit · nedum ꝑ
fectus ac sapiens cui satis ē sitim ex
tinguere que etiam si quā orta est ilari
tas aliena cā ꝓducta longius tn̄ citra
ebrietatem resistit Nam de illa uidebi
mus an sapientis animus nimio turbe
tur uino et faciat ebrius Jnterim si hoc
colligere uis bonum uirum nō debere e
brium fieri Cur sillogismus agis dic
quā turpe sit plus sibi ingerere q̄ t
capiat · et stomachi sui nō nosce men
suram · q̄ multa ebrij erubescant ni
hil aliud esse ebrietatem quā uolunta
riam insaniam extende in plures
illum ebrij hītum Nequid definire du
bitabit Nunc quoqꝫ nō ē minor · ꝯ
breuior refer alexandri macedonis
exemplum qui clitum clarissimū sibi
ac fidelissimum inter epulas transfodit
et intellecto facinore mori uoluit t
certe erat omē uicium ebrietas · et in
cendit et detegit obstantem malis co
natibus uerecundiam remouet h'eo · ꝯ ep'a
Non est et ꝯ falsum g° ē Cum nos glo
frequent' deliberemus secreta ꝯferamus ci
eis al's hijs qui ꝯsueuerūt inebriari
falsa ē snīā zenonis posita in ꝑncipio ꝑ
cedentis capli · si intelligat' sic expo
nit eam possidoni9 Et hoc est qd' dicit

q patrocinium cu ponit ei qui soleat ebrius
fieri · sic eni exposuit possidonius dani ze
nonis in precedenti cu volens patrocina
ri ipi zenoni · et defendere eius snian q
dicebat ebrius no committit secretu · expo
suit appellacoe ebrii debere intelligi q
hebat osuetudinem inhebriandi se · et s
zm istu intellectu reprobata e snia i p
cedenti cu p tota ex ibid R · et hoc e qd
dicit no comendare taciturnitatem · i · secretum
quia ut ibi ostensu est eciam secreta illius co
missa sunt Que eciam tollerabilis hom glo
Tollerabilem hoiem hic vocat qui no e
viciosus · si no e mersus in malis Vult
dice q no solu viciosi caueat sibi ab ebri
etate · s3 eciam hoies mediocres odiaci
p mala et turpia que mali ebrietatis
inducat Quid sillogismus agis Vult glo
dice q ad rephendendu maliciam ebrieta
tis d3 homo pone turpia inque ebrie
tas deducat · et no face sillogissimu · que
fecit zenon in pncio p cedentis cu · ponit
aut turpitudines ebrietatis · quarum vna
est nescire mensuram sui stomachi · quia
ponit ibi plus de vina qui capiat iam
ad digerendum · et mensuram sue men
tis quia plus sumit qui mentis ube
cillitas et fragilitas possit tollerare ·
2o quia hitus et aspectus ebrii app3
furiosus et rabidus Tercio quia ebrietas
est insania voluntaria · et ideo magis
turpis q insania nalis · q ius sit magis
breuis quia naturalis insania e pro
semp insania ebrietatis e ad duos dies
Quarto quia ebrii multa committit · de q
bus postea erubescit ut p3 in ex alex
andri interficientis amicum in uino
Quinto quia ebrietas detegit omnia ma
la et turpia que comisit Sexto quia
ebrii no vercundantur · et sic vereci
diam excludit · qui vecundia q uis no
sit virtus ut dicit ar · ij · ethi · tn e lau
dabilis passio que e freni refrenans
Iuuenes a turpibus conatibus Se ter
Que mala ebrietas fecerit p multa ex
Cogita quas clades ebr declarat se
tas publica edidit · Hec acer
rimas gentes bellicosas q3 hostibus
tradidit hec multorum annorum p tinaci
bello defensa menia patefecit · hec co
tumacissimos et iugum recusantes
in alienum egit arbitrium hec inuictas
acies mero domuit Alexandrum cuius
modo feci mencionem tot itinera tot
prelia tot yemes p quas victa tporum
locorumque difficultate transierat tot fl
umina ex ignoto cadencia tot maria
tutum dimiserunt intemperancia bibe
di et ille herculineus et fatalis cifus
condidit Que gla est capere multum cu
penes te palma fuerit et propinaciones

suas strati sompno ac vomitantes recu
sauerint cum superstes toto conuiuio fue
ris cum omnes viceris virtute magnifica
et nemo vinitum capax fuerit vince
ris ab dolio Marchum anthonium vi
rum magnum ingenii nobilis · que alia
res pdidit et in externos mores ac vicia
no romana traiecit qui ebrietas · nec
minor vino cleo patre amor hec illu
res · hec res hostem rei publice hec hos
tibus suis imparem reddidit hec crudelem
fecit cum capita principum ciuitatis cen
ati refferrentur · cum inter apparatissimas
epulas luxusque regales ora ac manus
p scriptorum recognosceret · cum vino grauis
sitiret tamen sanguinem intollerabile
erat q ebrius faceret Quinto intollerabi
lius q hec in ipa ebrietate faciebat ferre
uiolenciam sequitur crudelitas vellit
eni exasperaturque mentis sanitas que
admodum difficiles faciunt oculos diutina
et ad minima radii solis offensione ita
ebrietas continue efferant animos nam cum
sepe apud se no sint osuetudine insanie
durata vicia vino concepta · et sine illo
valent · Dic ergo quare sapiens no debeat
ebrius fieri de formitatem rei · et impor
tunitatem ostende rebus no verbis q facil
limum e proba istas que voluptates voca
tur ubi transcenderint modum penas e
nam si illud argumentaris sapientem
multo vino inebriari et tenere rectum te
norem eciam si temulentus sit licet colli
gas · nec veneno potato moriturum nec
sopore sumpto dormiturum · nec elleboro a
cepto quicquid in visceribus herebit eiec
turum deiecturumque sed si temptant pedes
lingua no constat Quid est quare illu
existimes in parte sobrium esse in parte ebri
um libro eodem · epistola eadem se glo
Cogita i · s · Quas clades Titus liuius nar
rat gallos marie uini dulcedine delectari
Vnde cum ipi galli breno duce romanorum
inuasissent romani intrassent · ex uino vino
madidi a camillo debellati fuerunt · et sic
verificatur · qd hic dicit acerrimas gentes
bellicosas q3 hostibus tradidit Galli enim
olim fuerunt bellicosissimi ut dicit salus
tius in fine Iugurtini Antiochum eciam
regem asie cum suo exercitu vino et epulis
deditum post victoriam quam habuit
de romanis pdia consul romanorum p tinatem
redegit Et numentum qui in yspania ma
cium consulem romanorum vicerant et ex
ercitum sub iugo posuerant a scipione roma
norum duce cum obsiderent et vinum no heret
ceruisia inhebriauerunt · et inde ad bellum p
cesserunt · s3 scipio potentem planidi eius
no fecit Vnde numentum si ipos · et eorum
uxores et filios obruerunt hec omnia et silia
male fecit ebrietas Herculeus al herculaneus

ac phatalis ciphus) Vult dicē q alex glo
xander et sui fuit tuti et securi in omnibus pi
culis terre et maris · q3 nō fuit securi apo
tu · quia potus ipsum interfecit · et hoc ē qd fa
talis ciphus condidit · i · sepeliuit Ciphus
aut ille erat herculaneus · a · herculis · quia
hercules in eo bibebat · vl' ad similitudinem
herculis dicit · quia sicut hercules omēs sup
auit Ita iste ciphus alios ciphos supa
bat magnitudine Vel quia allexander
cum illo cipho in bibendo omēs supabat
et hoc sonant vba sequencia · quia talis
certamine socii in bibendo deducebant
usq3 ad vomitum · et usq3 ad sompnū · et
tunc gl'ia tanti triumphi erat apud alexan
drum · quia omēs in bibendo socios supaue
rat Et tunc tamq̄ pitem alloquitur seū
dicens eidem Tu es magis capax vini
q̄ socii tui · et sic palmam uictorie hēs sr
eos sed dolium ē magis capax vini q̄ tu · g°
tua gl'ia diminuta ē supata adolio Et ut
detur innuere seneca q intemperancia alex
andrum interemit hystoria aut alexandri
dicit eum fuisse venenatum in bibendo Vl'
q3 aut mō ille cipho fuit sibi phatalis mortifie
ratus Marcum anthonium) Iste antho glo
nius fuit socius octauiani cesaris augus
ti · de hoc v · tū · de die ca · omnis dies in glo
q incipit miserere nūc Ebrietas et amor
cleo pātre regine egipti quā duxit in uxorē
fecit eū transire in mores externa · i · inmol
liciam · et delicias · et fecit eum hostem po
puli romani · et fecit eū uīci et supari ab
augusto · et fecit eum crudelissimum de cuius
crudelitate textus est satis apertus glo
Vino grauis sitiret cū) Iste anthonius fa
ciebat decapitari et truncari manus illorum
quos pscripserat · et adludum et solacium fa
ciebat illorum capita et manus sibi afferri
in conuiuio · et tunc bibebat letus et inebria
batur · et post modum existens ebrius tales cru
delitates delectabilius exercebat et utramq3
crudelitatem · et utramq3 ebrietatem seneca
detestatur · sed magis tamen qū ebrius existens
talia exercebat Nota hic q prima crudelit
as uidetur plus hēre de culpa · quia nondum
erat ebrius qū talia committebat · plus · n ·
peccat in eodem genere · et in eodem actu pec
cati qui committit sobrius q̄ qui committit
ebrius Et si obiciatur qd dicit ar° q ebrius
meretur duplices maledictiones Rūdeo qd
ille qui uoluntarie se inebriauit · et in
ebrietate homicidium commisit durius est pu
niendus · et de ebrietate et de homicidio
tū in ipō homicidio minus peccauit quā
si ebrius commisisset In sobrio enim ē maior
libertas uoluntatis Et io dcm̄ senece nō
est intelligendum de grauitate culpe · sed de
periculo · quia illa crudelitas est periculosi
or · et minus remediabilis que ebrietate
committit crudelitatem Et hoc ē qd subiungit

q uiolenciā · a · ebrietatem sequitur cr
udelitas · et cām assignat · quia sicut
ocli egritudine efficiuntur debiles et
impotentes ad uidendum solem Ita aīa
ebrietate continua a sua natura transm
utatur · et efferat · a · fit crudelis Et postq̄
hitum crudelitatis acquisierit etiā sine vi
no fuit al' erit crudelis Vult g° dicē seneca
hic · q siquis uult dissuadere ebrietatē
dz ostendere mala que facit ebrietas
s · crudelitatem · et alia mala que
posita sunt in glo pcedentis ca' que
incipit Cur sillogismus agis · et refert
qd dicit hic seneca ad principium pmi
cap' de ebrietate q nō debemus uerbis
et sillogismus agē contra eam sed rebus
euidentibus ostendere deformitatē et mala eius
Pro istis que uoluptates uocant glo
dat regulam talem · q quicunq3 uult i
dissuadere uoluptates ostendat q ipē
conuertuntur in penam uoluptuosi · quia
utendo eis ptr delectacionem excedit
mensura et modus corpus debilitatur
et egritudinem succedunt et morbi arti
culares affligunt et inficitur · qd hic t
dicit seneca penas eē · quia sine pena
nō pot ultius uti uoluptatibus glo
Si illud argumentamus) frequenter se
neca commendat sapientem · q ablatis di
uiciis nō doleat · et q obiectis contumeliis
nō tristatur · et illatis iniuriis dicit se
illas nō sensurum · nec illas de se pueni
turas ex qua regula obiciebant q qū sa
piens inebriatur illorum malorum incur
rit que posita sunt in glo pcedentis ca'
que incipit cur sillogismus agis Et que
ponuntur in ca' pnti et sic libere potest sa
piens inebriari ad hoc rndz seneca
q si uerum eēt q isti dicunt tunc sapiens
bibendo uenenum nō moriretur · nec sumpta
medicina soporifera dormiret nec sump
to elleboro · quis · s · radix puocat ad vo
mitum nō reiceret cibum et humores
hec aut falsa sunt Ita est falsum illud ex
quo sequitur · quia videlicet · si sapiens
acciperet venenum moriretur · et sic de aliis
a quibus nō ē exemptus magisq̄ alii hoīes
Ita et si nimis biberet pedes titubaret
et lingua balbuciret · et hoc ē qd dicit
temptatur pedes nō constiit · et si idem
iudicium est de quocunq3 nimis bibente
q fiet pfecte ebrius et nō erit impte sobrius
Q° nō hic seneca concedit modera
Non nunq̄ et ustam ebrietatem quare
q3 ad ebrietatem ueniendum seneca
non ut mergat nos · sed ut deprimat eluit
enim curas et ab ymo animum mouet
et ut morbis quibusdam ita tristicie
medetur liberq3 nō ob licenciā lingue
dictus est inuentor uini · sed quia libe
rat seruicio curarum animum · et asserit

urgetq; et audaciorem in omnes cona
tus facit ∻ ut libertatis ita uini sa
lubris moderacio est Solonem arche
silaumq; indulxisse vino credunt Catoni
ebrietas obiecta e facilius efficiet quis
quis obiciat · hoc carmen honestu qm
turpem cathonem · s; nec sepe facien
du; est · ne animus malam ↄsuetudinez
ducat aliqn tamen in exaltacionem li
bertatemq; extrahendus tristisq; sobri
etas remouenda paulisp Nam sine g
co poete credimus et aliqn insanire io
cundu; est sine platoni frustra poeticas
fores cōpos sui pepulit li · de tranquilli
tate Quod ebrietas nō faciat uicia
sed protrahit V · tc · de abstinencia ca
iij · Item quod ebrietas unius hore ylare
insaniam faciat V · tc · de sapia ca · iiij ·
Item quod deditos vino potacio delectat
extrema illa · s · q mergit · et q ebrie
tati summam magnam imponit V tc de
senectute ca · i · Item quod ebrietas nō
facit uicia · s; manifestat qd declarat i
libidinoso in impudico petulante insolē
te seuo et lniudo V · tc · de abstinencia
ca · iij · Item quod ebrio nemo secretu
simonem committat V · tc · de ebrietate
ca · i · Item ebrius duobus modis dicit
scdm possidoniu; et quibus V · eo · tc · et
ca · Item que drnā sit int ebriu; et e
briosum V · eo · tc · et · ca · Item nichil
aliud est ebrietas quaz quā uoluntaria
insania V · eo · tc · ca · ij · Itez ebrietas di
ruit omne uicium · et incendit et de
tegit obstantem malis conatibus uere
cundiam remouet V · eo · tc · et ca Itē
qm magna et multa mala ebrietas fe
cerit p multa exempla declarat V · eodē
tc · ca · iij · Item quemadmodu; diutini
morbi offendunt oculos ita ebrietas
continua animos Require · eo · tc · et ca

Edere Quod magis circūspiciendu
sit cum quibus edas et bibas
qm quid edas et bibas V · tc · de amicicia ul
amico capitulo tercio · Sequitur glo
Non numq; ꝗ · i · usq; ad ebrietatez ueniend
concedit hic seneca ad mitigacionez
tristicie habundantis potus usq; ad e
brietatez nō ad illam ebrietatez que
mergit et mentez alienat · s; ad illaz
que exhilerat et curas et solliciudines ex
cludit Liberq; dyonisius qui primo glo
intrauit indiam · et inde attulit uinu;
fictus e atheniensium deus uini · et i
numero deorum relatus mutato nomē
dictus e liber pater · pr ib quia uinu;
incitat ad generandu; · liber aut ut aq
busdam dicit io dictus est · quia plenus
uino libe loquitur quicqd eis occurrit
hanc opinionez includit senē hic di
cens nō ablicenciam lingue dictus ē

inuentor vini et ponit suam opinioz ∻ qd
io dictus e liber · qui liberat animu; ab oī
bus curis et solliciudinibus ∻ quia li
berat ab oī timore · et facit animu; liberū
et audacem in omnes suos conatus Et nō
bile ubium subiungit q uino attendamus
nō solu; liberalitatez s; moderacionez ∻ ut
non mergantur in ebrietate Sequitur glo
Hoc carmen honestu; qm turpez chatonez
Magna laus e hic cathonis et quod egit
credat uirtuose egisse · et io si inebrians
fuit aliquali ebrietas illius gradus credit
fuisse licita · quia catho nichil nisi recte commisit
Aliqn insanire iocundu; est Insanire glo
hic uocat ultra solitu; ylarescere se et re
nouare se in gaudiu; · et exultacionez · et
deponere curas et solliciudines qm depp
sicionem hic uocat libertatem Sequitur glo
Sine platonis Sententia supior fuit greci phi
∻ platonis cui credere debemus · et e talis
q omnis sobrius frustra conantur edere uss
quia carmina efficacius fiunt quod hoies bn
biberint et ebriu; aut hic appellat ↄpotem
sui qui frustra poeticas fores pulsat · quia
nō apperiuntur ei · quia oz eum esse aliq
liter ebriu; si uult intrare ad poetriam et

Egritudo Quando facere carmina
pulchre confortat infir
mu; ostendens qd ptinet ad uirtutez bene
Egroto neminī tollerare egritudiez Sene
tempus ut experimentu mei capiā
Non in mari tm aut in plio uir fortis
appet exhibetur eciam in lectulo uirtus e
groto Non pot istud toto seclo fieri aut
egro febrim relinquam aut ipa me Sep
uina esse non possimus Egroto cū inclu
res morbo est aut uicet aut uincetur li
de remediis fortuitorum Sequitur glo
Egroto hic introducit seneca eundem ho
mine; loquentem 2m sensu; et ↄquerentez
qd egrotat et loquentez et respondentez
sm racionez et ↄfortantem sup infirmita
tem Et prima ↄfortacio est · q ferre uirtuose
egritudinez ptinet ad uirtutem egritudis
que respiciat pericula mortis Et sicut in plio
appz utru uir sit fortis Ita appz in maris
tempestate · et in infirmitate · quia in oibus
istis sunt pericula mortis Et io rō ↄfortat e
grotum q fortiter se habeat · quia in hoc appa
bit qualis sit p experimentu; · ubi uō pat in
ethi · virtus fortitudinis nō e in omnibus
periculis mortis · s; solū in illis que sunt in
bello sed tū aut transiunt et extendunt for
titudinez ad oīa pericula mortis quocūq; cō
tingant Secundu remediu; ponit rō ostenden
do · q egtudo nō semp durabit · quia ul per
mortem febris relinquet egrotu; ul per
liberacionem egrotus relinquet febrem
Tercia ↄfortacio · e racionis ostendentis
q egroto h; pugnare ↄ infirmitatem sic
miles in prelio ↄ siuz adusariu; cuius cer

tamus finis est victoria huius partis et ideo
dicit aut vincet aut vincetur · s · egritudo
Quod infirmi timent mortem et bono
Egros videbis si mor rantur medicos secundum
tis periculum proprius ad motum est medi
dicorum genua tangentes si metuunt capi
tale supplicium omnia sua ut inveniuntur pa
ratos impendere li · de brevitate Item
assistere egris indicat egritudinem ita
moribus R · tr · de electione ca · ut eg Item
quod calamitatis exilium · et incomoda aliqui
adhibentur cum egritudine ait Require
tractatum de remedijs capitulo non pot

Eligere vel electio

Quod aliquis vir bonus eli
gendus sit cuius exemplo vivamus secundum
Aliquis vir bonus eligendus est ac semper
ante oculos habendus ut sic tamquam
illo suspectante vivamus · et omnia tamquam
illo vidente faciamus · Hoc iam lucilli epi
curus precepit custodem nobis et pedagogum
dedit · nec inmerito magna pars peccatorum
testis assistat · Aliquem habeat animus quem
vereatur Cuius auctoritate eciam secretum suum
sanctius faciat O felicem illum qui non tantum
actus sed eciam cogitatus emendat O feli
cem qui sic aliquem vereri potest ut sic adme
moriam quoque eius se componat atque or
dinet Qui sic aliquem vereri potest cito erit
verecundus Elige itaque cathonem · si h
videtur tibi nimius rigidus · elige remi
ssionis animi virum lelium Elige eum cuius ti
bi placet et vita et oracio et ipsius animo ante
ferens vultus tibi illum semper ostende
vel custodem vel exemplum Opus est inquam
aliquo adquem mores nostri se ipsos erig
ant nisi ad regulam prava non corriges
libro primo epistola xi · Sequitur glo
Aliquis vir · elige itaque catonem Duo fue
runt catones insignes Primus fuit
censorius ita vocatus · quia censuram
seve exercuit flaminium presidem gallia
de ordine senatorio removendo · quia
ad arbitrium mulieris cuius tenebatur
amore reum supplicio affecerat et dictus est
etiam censorius · eo quod vita eius fuit nor
ma · et regula bene vivendi Secundus cato
fuit tempore julij cesaris quem beatus augustinus
primo de civitate dei prefert cesari enim Iste fuit
tante veneracionis apud senatum ut quum
cesar precepit eum deduci in carcerem omnes
senatores eum secuti sunt Quod factum cesar
ut animadvertit preceptum revocavit Tante etiam
fuit veneracionis in populo ut totus populus
romanus confessus fuit plus se debere cato
nis maiestati quam sibi univers̃e Unde non
fuerunt ausi vinacris dee flore respicere
ioculatrices nudas presente catone ut di
cit valerius ti · de maiestate · et dicit ibidem
quod illius opibus nullis nupcijs nullis triump
his tanta veneracio data est et subiungit

exiguum viri patrimonium ac stricti con
tinencia mores modice clientelle domus
ambicioni clausa paterni generis una y
mago numere blanda frontis sed omnibus
numeris perfecta virtus · que quidem efficit
ut quisquis sanctum et egregium civem sig
nificare velit sub nomine cathonis glo
Eligere remissionem animi lelium · de lelio
refert tullius li · de officijs quod fuit virtuosus
et semper letus · et sermonis festivi et ioci
di · de quo refert valerius ti · de ocio quod cum
scipione amicissimo sibi frequenter lude
bat et solaciabatur Vult ergo dicere seneca
quod quilibet deberet aliquem virum insignem
moribus eligere et fingere eum sibi semper
presentem · eius exemplum et vitam sequatur
et tamquam illo presente · et vidente nichil tur
pe audeat committere Item quomodo inter
homines optimus adpresidendum eliga
tur ubi ponit exemplum taurorum et elep
Natura est enim pocioribus hantibus secundum
deteriora submittere Mutis quidem
gregibus aut maxima corpora presunt aut
vehementissima Non precedit armenta
degener taurus sed qui magnitudine ac
robore tauris ceteros mares vicit Elep
hantorum gregem excellentissimus ducit
Inter homines pro summo est optimum ani
tumque rector eligebatur Ideoque summa feli
citas erat gencium inquibus non poterat
potencior esse nisi melior Tantum enim
quantum vult potest qui se nisi quod debet non
putat posse libro quintodecimo epistola · xc ·
Natura enim · pocioribus deteriora subiungit glo
In armentis elephantum maior corpore
tenet principatum · et illum alij sequuntur
et sibi obediunt In gregibus taurorum forci
or preest Quis autem sit forcior experitur
bellando et victori omnes obediunt · et illum
sequuntur ut dicit virgilius ultimo eneydos
Cum gressis inimica in prelia tauri frontibus
incurrunt pavidi cessere magistri Stat
pectus esse metu mutum mussantque iuvence
Quis precepto imperet · et quod tanta
armenta sequantur Ex quibus verbis apparet
quod ingregibus taurorum non preest maior
sicut in elephantibus sed forcior Et hoc est
quod dicit non precedit armenta degener
taurus Et in hoc vult concludere quod in homi
nibus excellencior debet esse pro magnitudine
enim elephantorum · et pro fortitudine tau
rorum In homine est excellentissimum boni
tas moralis · hoc est dicere quod melior mo
raliter debet alijs preesse Et hoc est quod dicit
inter homines pro summo est optimum Idem pro
magnitudine taurorum esse optimum in homine
est cum presidenciae super alios alios et tal
excellencia requirebatur in animo hominis et
sic meliorem et iustiorem eligebant in
regem · et ista erat felicitas prime etatis
quam ferunt fuisse auream racione · s · eius

nentis bonitatis · ut dicit omdius in
metha · Vnde iustinus dicit dicit semp nº
gentium et nacionum imperium penes re
ges erat quos ad fastigium huius nō am
bicio · sed expectata inter bonos virtus pre
monebat · et sic verificabatur tunc temporis
quod hic dicit quod nō poterat potencior esse
nisi melior et talis rex nō putabat se
posse nisi debita et iusta Et io subiecti
libenter obediebant Quod nō debemus eli
gere dignos quibus nostra beneficia confe
ramus · quedam eciam tamen indignis
donantur · et que sunt illa Seneca
IN beneficio collocando eligam virum
interum simplicem memorem grati
alieni abstinentem sui nō avare tena
cem benivolum hunc ego cum eligero
licet illi fortuna nichil tribuat ex quo
referre graciam possit ex sma res
gesta erit et infra Rex honores dignis
dat congiarium et indignus frumentum
publicum tam fur quam periurus et adulter
accipiunt · et sine delectu morum · et infra
in hys exhige censuram et personarum
estimacionem que separatim tamquam
digno dantur nō in hys que promis
cue turbam admictunt Multum enim
refert utrum aliquem nō excludas an
eligas Ius et furi dicitur pace et homi
cide fruuntur sua repetit eciam qui
aliena rapuit · et infra Si quem ingra
tum sciam nō dabo Ergo iniquus nec
consilium de liberanti · nec aquam avi
te punctes · nec viam erranti mons
trabo ingrato et infra Non enim illa
tamquam dignus tribuimus · sed negliget
tamquam parva et nō homini damus sed huma
nitati libro iiii · de beneficiis · sequitur glo
Ex sma res gesta erit Vult dicere quod 2ᵐ
bonam deliberacionem processum est dando
beneficium virtuoso · et digno esto quod do
natarius sit impotens ad retribuendum
Rex honores dignis dat Quedam glo
sunt que passim · et indistincte omnibus
tribuuntur · sicut imperatores dabant populo
romano frumentum · sicut refert lucha
nus de cesare Sic eciam dabant munera
ut puta vinum et pecuniam · et talia do
na quibus cuicumque condicionis esset reci
piebat · nec excludebatur aliquis propter
ea cuiuscumque criminis furti vel adulterii
vel cuiuscumque alterius Sicut eciam iure et
lege quibus potest uti nec aliquis prohibe
tur Eodem modo romani alicui genti quando
donabant ius civitatis romane nullus
de illa gente excludebatur · et quando ali
qua civitas atributis eximebatur
omnes cives illius civitatis erant exe
mpti Vult ergo dicere seneca quod in talibus
donis que promiscue omnibus conceduntur
sine aliqua distinctione nō debet homo attende

ad mores singularum nec facere electionem
de digno et indigno sed de beneficiis que par
ticulariter tribuuntur debet attendere dignos
sicut rex quando promovet ad dignitates conside
rat quod promovendi sunt digni et sufficientes
Si quem ingratum sciam nō dabo Osten glo
dit supra quod in muneribus generalibus nullus
debet excludi sed in particularibus beneficiis debent
digni attendi · et indigni cuius modi sunt
ingrati · omnino debent excludi Et hoc est quod
dicit concludit dicens · Et quem ingratum sciam
nō dabo Et nō quod dicit sciam quia certe enim
importat certam noticiam sed nō debet esse homo
facilis ad iudicandum aliquem ingratum
Vnde in de beneficiis dat regulam quod vno be
neficio frequenter qui ingratus est secundo nō
erit ingratus Vnde dicit ingratus est ad
usus unius beneficium ad usus alterum non
erit duorum oblitus est Tercium eciam eorum que ac
ciderit memoriam reducet Qui nō appetet
in omnibus gratus bonitas nullo modo sibi sunt danda
Ergo iniquus nec consilium Obicit contra glo
predictam determinacionem · quia ubi beneficia sub
traherentur ingratis · tunc nō monstrare
mus viam erranti nec fontem sicienti
nec consilium daremus querenti ingrato Vnde
dicitur primo quod ista sunt adeo parva quod neglige
mus facere electionem utrum sit dignus vel
indignus · cum · ei · monstramus viam erranti
et damus aquam sicienti Secunda responsio quod nō
damus tamquam homini digno sed damus huma
nitati · ei · consilium querenti Nam quantum ad hoc
nō prima · prima responsio · qui dicit tamquam parva
Non enim parvum nec negligens beneficium
est consule dubitanti · et ista 2ª responsio comple
dit omnia que hic dicta sunt de aqua et
de via et consilio in quibus humanitatis est nō nega
re eciam indignus Quod nō debemus eligere
Nichil equi oblectat amicos virtuosos Seneca
etat animum quam amicicia fidelis et
dulcis Quantum bonum est ubi preparata sunt
pectora in que toto secretum omne descendit
quorum conscienciam minus quam tuam timeas
quorum sermo sollicitudinem leviat sententia con
silium expediat hilaritas tristiciam despi
cet conspectus ipse delectet quos si nacios
quantum fieri poterit a cupiditatibus eligemus
serpunt enim vicia et in proximum quemque
transiliunt et contactu nocent ita ut quos
pestilencia curandum est ne corruptus in
corporibus et morbo flagrantibus assideamus
quia pericula trahemus afflatuque ipso labo
rabimus ita in amicorum legendis ingeniis
dabimus operam ut quam minime inquinatos
assumamus Inicium morbi est egris sana
miscere Nec hoc precepirim tibi ut neminem
nisi sapientem sequaris aut attrahas Vbi
enim istud invenies quem tot seculis queri
mus pro optimo est minime malus Vix enim
esset facultas delectus felicioris si inter plo
nas et xenofontas · et illum socraticum fetus

bonum quaerentes, pervenitur, ausi tibi per sua ca
romane fieret etatis que populosque dignos
tulit qui catonis seculo nascerentur. Sic
multos peiores quam umquam alios maxim
orumque mollitores scelerum. Utraque enim tur
ba opus erat ut cato posset intelligo here
debuit et bonos quibus se approbaret et
malos in quibus vim suam experiretur.
Nunc non in tanta bonorum egestate mi
nus fastidiosa fiat electio precipue vi
tentur tristes et omnia deplorantes quibus
nulla non causa in querelas placet. Con
stet illi licet fides et benivolencia tran
quillitati tamen inimicus est comes per
turbatus et omnia gemens li. de tranqui
llitate. Quod non debet fieri electio cum quibus
homo conversetur et conivetur vide tr. de co
nvivio ca. hominum. Item quod eligendi
sunt non qui magna verba celeritate pre
cipitant et omnes locos volunt et in pu
nato circulantur sed hii vitam docent vide
tr. ca. quid est. Item quod vir aliquis bonus
sit eligendus ac semper ante oculos haben
dus ut illo spectante vivamus et tamquam
illo vidente omnia faciamus vide tr. de eligen
tia i. Item qualis rector eligebatur vide tr.
eodem et ca. Item in aliquo re non est bonum sed
in electione vide tr. de virtute capitulo quinto
Nichil eque etc. Quos si nacti nos prima glo
enumeratis utilitatibus quas consequimur ex fide
libus et dulcibus amicis hic ostendit cautela
quod homo incurrit ex amicis viciosis. Et ideo mo
net quod cupidos mali debemus vitare neque
eos quoscumque in nostram amiciciam recipere et causam
assignat talem quia sicut contingit in cor
poribus quod sana corpora inficiuntur ab egris
ex conatu et ex nimia conversacione et cohabi
tacione similiter non contingit in animis quod vicia
transfunduntur in similiter conversantes. Unde se
neca iii. de ira dicit: Sumuntur a conversa
tibus alias a conversantibus mores ut quedam a con
tactu corporis vicia transiliunt. Ita ani
mala sua proximis tradit. Ebriosus in amore
convictores mer traxit impudicorum cetus fo
rtem quoque et si liceat virum emollit aua
ricia in proximos virus suum transtulit glo
Quam minime inquinatos Nos debemus eli
gere et in amiciciam nostram assumere sapientes
et virtuosos quales fuerunt discipuli socratis
de quibus nominat duos scilicet platonem et euclide
tem. Vel ait nominibus multi et sic utitur
tullius et marcus valerius et non quod ubicumque
nomen singulare ponit multi intelligit
non solum de illo nominato sed de omnibus similibus.
Vult ergo dicere si possemus eligendi essent pla
to et sui similes et catho et similes. Et non quod etia
te cathonis fuerunt multi probi viri et tunc
temporis potuisset fieri electio de sapientibus et
virtuosis recipiendis in amiciciam. Sed quia
tempore senece non inveniebantur tales nec
eciam hodie inveniuntur sufficiat eligere illos

qui sunt minus maiori. Et hoc est quod dicit ut
quod minime inquinatos assumimus.
Dicit multos peiores. Tempore cathonis glo
fuerunt multi insignes viri sicut tullius
caput romane eloquencie quem seneca mu
ltum comendat in prologo declamacionum
fuit brutus quem tullius multum philippicarum a
decet glie primum bruti expulsoris regis
tarquinii qui primam libertatem romano
populo peperit. Fuit marcus marcellus quem tu
llius multum laudat in concione quam
habuit coram cesare. Et seneca eciam eundem
multum comendat et alii quam alii plures
viri virtuosi. Illo eodem tempore fuit cesar
infamis et livia utriusque sexus. Dicit sue
tonius libro i. qui postea expilsit rem
publicam et tirannidem exercuit quamvis
mius lene et clementer fuit Anthonius ma
gister equitum quem tullius li. i. philippi
carum de multis maius notat. Et seneca
de ebrietate arguit et de amare cleo
patre et dissensione avili et alii similes
Dicit ergo seneca quod decuit catonem illo in
tempore vivere ubi erant multi virtuosi
et multi viciosi ut posset cognoscere a nobis
et contra malos suos exercuit conatus. Unde
salustius in cathelinario dicit quod cathonem
mali horrebant. Minus fastidiosa fiat
electio. Illa dicitur fastidiosa electio glo
que cum digna deliberacione dignissi
mos solum elegit et minus sufficientes
exclusit et talis electio potuisset fieri quando
erat multitudo sapiencium et virtuosorum
sed tempore senece in tanta penuria bonorum
non poterat observari ista diligencia ut
supra dictum est in glo quod minime inquinatos
Dicit tamen quod tristes et querulosi omnino videntur
et ab amicicia nostra excludantur. Et causam
assignat quia perturbabant animos se
cum conversancium. Idem dicit Ar. viii. ethi.
quod cum talibus homo non potest continuare con
versacionem suam per totum unam diem

Eloquencia

De eloquencia ta
citurnitate et li
cita et vetita laudacione et clamare
theatri et scole etc.

Quid turpius philosophia captante clamores. Numquid
eger laudat medicum secantem. Tacete
favete et prebete vos curacioni. Etiam
si exclamaveritis non aliter audiam quam
si ad tactum viciorum vestrorum ingemiscatis.
Testari vultis attendere vos moverique
rerum magnitudine. Sane liceat ut
quidem iudicetis et feratis de meliore
suffragium. Quid mirum non permittant
apud pictagoram discipulis quinquennio
tacendum erat. Numquid ergo ex ultimas
statim illis et loqui et laudare licuisse.
Quanta autem dementia est eius quem
clamores imperitorum hilarem ex audito
rio dimictunt. Quid letaris quod ab omnibus

hijs laudatus es quos nō potes ipse
landare Differebat pplo fabianus sz au
diebatur modeste Erūpebat interdū
magnus clamor laudancium sz quē rez
magnitudo enatiuerint nō sano nosse
sa ac mollitur orōnis elapse Inter sit
aliquid inter clamorem et theatrum et
scole est aliqne et laudanda diligēcia
Omnia rez omnium si obseruentur indi
cia sūt et argumentum morū ex minimis
quoque licet capere Impudici et
incessus ostendit et manus mota et
unum interdum responsum relactus ad
caput digitus et flexus oclorum Impro
bum risus et insanum vultus habitus
qz demonstrat illa enim apertum pnotans
exeunt qualis quisqz sit scies si quēad m
laudetur asperexeris Hinc atqz illinc
plus auditor magnus intentat et
sup ipsum caput nimium turba cōsi
stit Non laudatur ille nūc si intelligis
sz cōclamatur relinquantur iste no
ces illis artibus que ppositum habent
pplo placere phia adoretur Permitte
dum erit aliqū iuuenibus sequi in
petum aī Tunc aut cū hoc ex impe
tu faciet cum sibi silencium imparare nō
poterit Talis laudacio aliquid exor
tacionis afferret ipsis audientibus et
anōs adolescencium extimulat ut rem
moneantur nisi adūba composita a
bo quin nocet illis eloquencia si non
rez cupiditatem facit sz sui: Differā
hoc in pñcia Desiderat enim ppriam et
longam excitacionem quēadmodū
pplo differendum quid sibi apud pplm
pmittendum sit quid pplo apud se da
mpnum quidem fecisse phiam nō erit
dubium postqz prostituta est sz pōt inpe
netralibus suis ostendi si nō nō i sti
torem sz antistitem natura est lr vii e
pistola lij Deforensi eloquencia cont
ab omnibus artibus honorem Vt tt deco
temptu uel contempnere ca i Item quō
eloquenciat nocat si nō rez cupidita
tem faciat sz sui Vt tt de eloquēcia ca i
Item quō a cicerone romana eloquēcia
processit Vt tt de sermone cap lxi glo
Quid turpius et i captatore clamores
apprehendit hic scolares et magistros sco
lares quia qui audiunt illa que pbant
et uidentur eis bene dicta extollūt uo
ces et faciunt magnos clamores comē
dando et laudando dicentem et dicūt
magistrum et doctrinam Et alloquitur
pmo scolares qz debent tacere et pbere
se sicut se exhibent infirmi medicis
ad curacionem qi dicat nos debetis ue
nire ad audiendum phiam qui vicia moz
uroz curant et nō debetis clamare
sz curabiles nos exhibere Et qui ura ui
cia tanguntur Non debetis ingemis
cere sicut frequenter faciunt illi qui in
firmi sūt corpibus qui pp dolorem quem
senciunt qū medicus tangit eorum vulnera
clamant pp quem clamorem pitus me
dicus nō resistit a curacione Ita magister
audiendo clamorem scolarium ipsum laud
ancium dz clamores contempnere et laudes
et ad scolarium morum curacionem attendē
Ex qua snīa pz qz clamor laudis in phia
morali ē turpis ex pte laudanciū et ex pte
eius qui laudatur sz tales clamores approbat
Gestari vultus Hic excludit respōn glo
sionem in scolarium acusancium talem
clamorem: Poterant enī dicē qz laudando
ingenii signum esse qd bñ attendebant ad
ea que ille loquebatur et qz magnitu
dine snīaz cognoscebant se monitos et
declaratos Et iō sic loquebantur laudan
do que digna erant laude Contra quos lo
quitur seneca qz placet sibi qz ista bñ
iudicent de hijs que sūt a magistro plata
sed istud iudicium tene aut in corde suo
exemplo discipulorum pictagore quibus
interdicebatur loquela p quinquennium Vii
multo magis cognoscebant sibi eē inter
dictam laudacionem ex quo simplex loqla
erat phibita Quantum autem demencia e
Hic repħendit laudantem dicens eum glo
eē dementem et insanum de cathedra au
ditorio descendit letus et hilaris pp lau
des auditorum et scolarium quia placent
ei laudes illorum qui nō sunt laudabiles
Et hoc ē qd dicit Quos nō pōt ipē lau
dare phoc innuens qz talis laus est inu
tilis ab hominibus imperitis laudare
Differebat pplo fabianus De isto fa glo
biano Vt tt de actore ca fabianus vir eg
regius iste ab auditoribus suis audiebat
cum magna modestia i cū reuerencia
et silencio et siqū erūpebat clamor la
udancium nō erat clamor ille excitatus
pp dulcedinem uocis nec pp suauitatem
eloquencie sz pp grauitatem ponderis snīaz
ab ipō platarum Et talem clamorem the
atri ubi indocta multitudo q ad theatrū
conuenit comendat et nō intelligit solā
s vocem et suauitatem eloquencie glo
Omnia rez Ostendit ex minimis signis
qualis interius hō lateat impudicus et
luxuriosum docet cognoscē p incessum
p motum manus et p digitum relatum ad
caput qui s adulteri faciunt signum adul
terii et aliqū unum uerbū pate facit uanitatem
cū Risus eciam immoderate effusus et
muliebriter fractus ostendit hoiem nō
eē uirtuosum Aspec eciā faciei mordinatū
qz uestimentum anagres mores eē mordi
natos Ita ēc eē laudatorem qualis sit os
tendit mania sup qua laudat et laudatur
sibi sup quibus gaudeat se laudatum et quibus

laudatoribus manifestat cum ū tutis ul' maj
Hinc atque illinc plausus] Quo plus [C]sit
moralis h3 pıcıam artis rethoice nobi- glo
bilitate lingue et dulce s'mone trahit +
multitudinem ad se audiencium et cum s'mone
9porito ares ppli audientis mulsit Jta
eos in admiracionem sui deducat cum ma
nus et ora in ipsum intendit et manibus
et lingua ipsum extollunt et laudant In
casu isto loquitur seneca q' re na iste +
nō laudatur s3 9clamatur Res venales
9clamantur qui venduntur sicut mos
et 9suetudo ē mancıpıorum Vult dicē se
neca q' iste qui sic p̄dicant qui se ad ue
dendum disponet alis exponet ostendit
cuius p̄cij est in loquēdo cum doctrina
nō fuit ad utilitatem s3 ad uanitatē et ad os
tentacionem Relinquantur iste voces glo
Vult dicē q' voces talium laudum ph's
moralis debet cōtempnē quia ptinet
ad rethoicam et ad poetriam que due
artes hunc 9positum placere pplo de re
thoica dicit Jeronimus in plogo de poeta
dicit terrencius et oracius in poetria phi
losophia autē moralis hoc nō querit sed
se ipa est veneranda addigna adorari
Permittendum est aliqū Juuenibus glo
Concedit hic seneca Juuenibus auditori
bus quod pnt tenere silencium pp impe
tum cum qui stimulat eos sup rebus au
ditis loqui q' loquuntur et laudent dū
ti iste impetus nō 9surgat ex loquē
cia 9ponentis s3 ex magnitudine et no
bilitate sniarum quia ubi talis impetus
9surgit solum ex loquencia nocet Juue
nibus qui autē ex rebus dictis ē bene
sperandum de eis et de eorum pfectu Quod
autē est iniquo 9anator velit placere
pplo Jta q' pplus sit sibi acceptus et gra
tus et ipe pplo p̄termictit ad puis glo
Dampnum quidem fecisse philosophum] Refert
macrobius sup sompno scipionis quē
dam philosophum p̄dicasse et uulgasse pplo
sacra eleusina et ipa nocte sompniasse
eleusinas ipas deas ante apertum lup
panar meretricali hitu pstratas Cumque
miraretur indignum habitum ēē deabus
Responderunt 9querendo se a sede pudicicie
per eum abstractas et passim omnibus mato
ribus et peginis pstitutas Jdo q' sacra se
creta nō debent passim omnibus publica
ri Et hoc est q' dicit quū pstrata est mu
lier tunc dicitur pstituta qū omnibus in
differenter exponitur sicut philosophus qui in
cepit pplo p̄dicari tunc incepit psti
tui cum dampno suo reuerencie quia ex
tunc nō fuit tante veneracionis quāte
p̄mo erat Et ideo subiungit q' ipa deberet
ostendi in penetralibus suis i. in secretis
scolis et ostendi pantistitem i. p'oriem
et sanū ūbo et ope s3 ipa ostenditur pstito

rem et p mercatorem mercator in
merchando intendit utilitatem ppriam i.
isti novelli doctores in docendo et philosophiam
ostendendo testantur se ēē merchatores
quia querunt lucrum pecunie ul' lucrum
uanitatis et fame et de pfectu audito
rum non curant Quoniam emens nō
tenetur venditori et qualiter tene
atur medico et mag'ro post solutū pre
[V]endit michi aliquis sum cium seu
[A]limentum viuere nō possum nisi eme
ro s3 nō debeo uitam quia emi et sua
Jnquo in vehendo mercator nō co
gitauit quantum auxilij ablaturus eet m
sed quantum lucri sibi qd' ei nō debeo iste
mō nec medico quicquam inquis debeo te
nisi mercedulam dign9 nec p̄ceptori
quia aliquid numeraui atque omnium bo
norum apud nos magna caritas mag
na reuerencia ē Aduersus hec respon
detur quedam pluris esse quā emun
tur Emis a me dico rem inextimabi
lem uitam ac ualitudinem bonam
a bonarum arcium p̄ceptore studia libera
lia et cum cultum Jtaque his nō rei pre
cium s3 opis soluitur qd' se deserunt q' a
rebus suis aduocati nobis vacaunt +
Mercedem nō meriti s3 occupacionis
sue ferunt et infra Quid interest
quanti sint cum de p̄cio inter ementem
vendentemque cōvenerint Deinde non
emit illud suo p̄cio sed tuo pluris ē
inquis quū vemt s3 pluris vendere
nō potuit p̄cium autē cuiusque rei p tem
pore est et infra Quanti estimas
in solitudine hospicium in ymbre tectum
in frigore balneum ac ignem Scio tū
quantum 9secuturus diuisorum subeā + infra
Jnfinitum est si lacius exempla 9quiram
quibus appareat magna p'io 9stare +
Quid ergo Quare non medico et p̄cep
tori plus quidam debeo nec aduersus
illos mercede defungor et infra Sime
dicus nichil amplius quā manum tan
git et me inter eos quos pambulat
ponit sic ullo affectu faciendā uitanda
ue p̄cipiens nichil amplius debeo et
infra Nec p̄ceptores quidem habeo quo
veneret si me in grege discipulorum
buerit si nō me putauit dignum ppria
et peculiari cura si numquam in me direxit
animum et infra Si in turbam inuoca
cium ego illi potissima curacio fui tum
alijs vacaunt quantum mea ualitudo
permisit hunc ego nō tamquam medi
co s3 tamquam amico obligatus sum al
ter rursus docendo et laborem et te
dium pcipit tulit p̄ter illa que a p̄cipi
entibus in omne dicuntur aliqua instil
lauit ac tradidit ortando bona in do
lem erexit et modo laudibus effecit +

amz mō admonicionibȝ discussit deside
ria · et infra ingratus sum nisi illi mt
gratissimas necessitudines diligo Sor
didissimor quoqȝ artificior institori
bus sup̄ constitutū aliquid adiciamus si
nobis illor cura curior insa ē · et gub
natori et expiscita vilissime mercis et
indie locanti correlariuz asperimus et
infra Addisce q talium studior tradicio
uniscet crōs · hoc tu fictuz est tum me
dico qui p̄ceptori p̄cii opis soluitur
animi debetur libro vi · de beneficijs
Isto modo hic arguit q medico glō
et magro egrotus et disciplus nō tene
tur nisi p̄ciuz conuencionis quo soluto i
nullus obligatur amplius Atqȝ omiz
heruz obicit in p̄mīz Aduersus hec hic
ponit responsionez dicens q egrotus
et discipuli ultra p̄ciuz conuencionis ob
ligantur · quia sanitatez quā consequitur
egrotus · et erudicionez quā consequitur
disciplus p̄cii conuencionis nō adequat
nec actingit p̄pe quia sanitas · et erudi
cio longe plus valent · et qui soluitur
p̄ciuz intelligitur illud p̄ciuz eē occu
pacionis medici et doctoris · et nō intel
ligit eē p̄ciuz sanitatis et doctrine · q
omē p̄ciuz excedunt Quid interest glō
Obicit con̄ responsionem dicens q in
rebȝ venditis nō dȝ actendi valor et
utilitas quā consequitur emens sȝ debet
actendi pactū et conuencio Quicuqȝ so
luit pacti et conuencionez ulterius nō ob
ligatur et declaratur p illuz qui emit
cibuz de quo consequitur vitaz et sine q
incurrissȝ mortez et de illo qui tpe p
luuie intrat hospiciuz et de illo qui tpe
frigoris emit ligna precio vnde si cale
faciat · et de illo qui vadit ad balneum
ibi medico p̄cio excluditur a frigore ɀ
ab infirmitate et a dolore In quibus oibȝ
et silibus homo emit rem longe minori
p̄cio quā valeat · et tunc quia soluit 2m
pactuz conuen · conuem ulterius nō obliga
tur et hoc vult concludere q egrotus et di
sciplus ultra p̄ciuz conuencionis i nullo
obligantur medico et magro · et max
quia p̄ciuz ipēmet magr̄ et medicus
taxant · et sic suo p̄cio ab eis taxato solu
tur eisdem Quid g̃ hic resumit questi
onem p̄positam Si medicus hic de glō
terminat eam · s · q nō tenetur egrotus
medico nec disciplus magro nisi mer
cedem conuencionalem qui medicus egro
tuz illuz · et magr̄ discipulū in numero
alior generalr̄ habuit nec aliquid spe
cialis cure impedit · secus aut qui medi
cus diligencius q alios visitavit · et
solicius curavit · et magr̄ magis pecialr̄
cura illuz disciplum quā alios erudivit
et iuus mō laudibȝ mō castigacionibȝ

ad studiū ciravit · talis egrotus et talis di
scipulus ult̃ p̄ciū obligantur et nisi plus
inpendant ingrati sunt Sordidissimor
quoqȝ dicit q nō soluz medico et maglō
gistro homo tenetur ultra p̄ciuz conuenci
onis · sȝ eciaz artificibȝ · et mercatoribȝ
et locantibȝ peras suas inquocūqȝ exercici
o · eciā vilissimo si ultra quam communiter di
ligencior cura · et maiori affectu p̄cesse
runt tenemur ultra conuencionez et pac
tum aliquid sup addere Que sup addi
cio vocatur hic correlariuz q boni p̄ia
in sueta solucione donant operatoribȝ suis
Animi debetur disciplus et infirmus glō
soluendo p̄ciuz medico et magro p̄ciū il
lud dicitur eē solutuz in thuitu occupaci
onis et operacionis quas inpenderunt medi
cus et magr̄ · sȝ adhuc disciplus et infirmus
remanent obligati medico et magro de
illa speciali cura et sollicitudine quā circa
eos hūerūt · que cura et sollicitudo pro
cessit ex speciali dilectione Quod sapiens
omnia possidet et quo possit emere et in
Nemo rem suam emit quantum cohere
ant sapientis sunt ergo sapiens Sen̄
michil emit Sic vetant et mutuum su
mere · quia nemo usuram pro pecunia
sua pendat In numerabilia sunt per que
cavillantur cum pulcherrime q a nobis
dicuntur intelligant · tamen sic omnia sa
pientis eē dico · ut nichilominus p̄priuz q̄s
q in rebȝ suis dominiuz habeat queād
moduz sub optimo rege omnia rex im
pio possidet singuli dominio li · vij · de bene
ficijs Ementes nō actendunt extrin
seca sȝ p̄pria re · tr̄ · de p̄prio ca · empturus
Nemo rem · ɀ · s · oīa autē sapientis sunt glō
Quod sunt omnia sapientis · et qui p̄dicta
cavillacio possit excludi p̄ · tr̄ · de donare
ca · dic michi in textu et in glosa Hic po
nit quasdam figuratas locuciones et
Stateram ne transilias enigmaticas
ɀ · ne p̄tergrediaris iust Sen̄ Sen̄
iciam ignem gladio ne con Enigmata
fodias iratum videlicet et timiduz animū
verbis maledictis ne lacessas Coronam mi
nime carpendam · ɀ · leges urbium conserva
das Cor nō comedendum · ɀ · merore de a
nimo deiciendū cum p̄fectus fueris ret
ne respicias · ɀ · in bonum p̄ficiens ne defi
cias p viam publicam ne ambules · ɀ ·
ne multor sequax sis ydriam in domo
suscipiendū · ɀ · garrulos verbosos hoīes
sub eodem tecto nō habendos Oneratis
supponendū onus deponentibȝ nō com
municandū · ɀ · ad virtutem incedentibus
augenda p̄cepta tradentes se ocio re
linquendos libro de moribus Sequitur glō
Stateram · ɀ · s · coronaz minime carpendā
Sicut rex coronatus hȝ regē et guberna
re subiectos Ita leges hēnt gubernare ci

nitates · et sicut honor et peminencia
et ueneracio et obseruacio debetur regi
eodem in legibus et io summa diligencia con
seruande sunt Oneratis supponendum glo
Qui tendit ad uirtutem hz onus difficile
eo q omis uirtus e circa difficile ut pz ij·
ethi· et tales quanto magis pficiunt in uir
tute tanto maiora onera suscipiunt Que
nera sunt pcepta de operacionibus uirtuosis
exercendis Que omnia negligentes volu
nt deponere Et cum talibus uirtuti onera
recusantibus no e habenda conuersacio Et hec
est qd dicit Tradentes se ocio relinquendos

Error

Quo erramus in uia morum
q unus alium trahit in uiciā

Quamdiu passim uagamur non ducem sequti sed fremitum et cla
morem dissonum in diuersa uocan
cium conteritur uita inter errores etcetera
In strage hominum magna euenit cum ipse
se pplius premunt nemo ita cadit et non
ut alium in se attrahat primique exicio
sequentibus sunt hoc in omni uita accide
re uideas licet Nemo sibi tantummodo errat · sed
alieni erroris et causa · et auctor est et
supra Non eadem hec q in ceteris peregrina
cionibus condicio e in illis comphensus aliquis
limes · et interrogati incole paciuntur
errare ad hic tritissima queque uia et ce
leberrima maxime decipit li· de brā uita
Non e leuitas a cognito et dampnato er
rore discedere · et ingenue fatendum est
aliud putaui deceptus sum li· iiij· de be
neficiis Item magnis erroribus sunt qui
ingentis animi credunt inferre donare
plurimum suum ac domum implere cum ista
interdum no magnitudo animi faciat sed
magna fortuna li· vi· de beneficiis Est in
quo errorem oculorum animus subsequi pos
sit Video istic duplionata et singraph
ias et cauciones et uacua habendi simu
lacra et uba auaricie laborantis per que
decipiat animum inanium opinione gaudentem li· eo
Quamdiu passim uagamur aliqui in tota glo
uita sua nichil aliud conantur nisi acqui
rere diuicias Isti habent multos sequaces Alij
attendunt ad potenciam et conantur usur
pare dominia Alij ad libidines et delectaci
ones · et ad solacia tendunt · et uitam volu
ptuosam omnibus alijs occupacionibus pref
ferunt · homines no qui adhuc uiciis carent
audiunt clamorem dissonum · a· discordem
et difformem · quia cupidi super omnia co
mendant diuicias tamquam omnibus neces
sitatibus humanis subuenientes super omnia
comendant potenciam per quam homines
subiciunt et a subiectis habentur honora
biles et reuerendi · et talibus diuicie deficiunt
et ad eos confluunt habundanter intemp
ati et luxuriosi voluptates super omnia di
ligunt et comendant quia magis delec
tant · quam diuicie · et dominia · au
dientes aut hinc inde comendaciones
et uidendo diuersitates conancium trahuntur
in diuersa nunc · s· ad diuicias nunc ad domi
nia nunc ad voluptates Et hoc e qd dicit
in diuersa uocancium · Et sic labuntur in
errores · quia omnis uita supra scripta erro
nea e ad quos errores sequitur homo seque
do errantem Sic et contingit in bellaci
onibus ubi antecedentes sunt causa mor
tis eos sequentibus Ita in uia morum quilibet
uiciosus est causa erroris ipsum sequentis
Ita uiciosi sunt dampnosi no solum sibi
sed omnibus sequacibus suis Et hoc e qd
dicit nemo sibi tantummodo errat sed alieni er
roris causa et auctor est Sequitur glo
Non eadem hic in uia publica homo
no errat quia psonas inuenit que in
uiam rectam docent · et ut communiter di
cunt teneatis uiam bene tritam p uias
bestiarum et curruum In uia aut morum est
causa erroris ambulare per uiam tritam Et
hoc e qd dicit tritissima queque uia et cele
berrima maxime decipit · quia · s· e uia
uiciosa quam maior pars hominum ambulat
et sicut in uia pedum inueniuntur multi
directores Ita in uia morum inueniuntur
multi decipientes · et in uiam trahentes et
paucissimos dirigentes Sequitur glo
Non magnus animus faciat ferre mag
na dona ptinet directe ad uirtutem mag
nificencie · ptinet eciam ad uirtutem magna
nimitatis ut pz iiij· ethi· Sed ubi talia
dona sunt magna respectu recipientis
considerata · tamen magnitudine donantis
no sunt magna sed sunt parua · ut rex qui pau
pi militi donat unum castrum · tale donum
no pot dici respectu donantis esse animi inge
ntis et magni Et hoc e qd dicit in magnis
erroribus sunt qui ingentis animi credunt
pferre donare plurimum suum ac domum im
plere ex donacione unius castri replet
copia domus pauperis militis uictualium
et sinus eius repletur pecunia · et tamen
respectu donantis no e magnanimitas nec
nec e magna fortuna · quia ex tali dono
nichil sibi minuitur Sequitur alia glo
Duplionata et singraphas Usurarij qui
mutuant pecunias obligant suos debi
tores per instrumenta et scripturas ad re
stituendum sibi in certo termino pecunias
mutuatas · et amplius ratione accrescentem u
suram Tales aut obligaciones uocat
hic singraphas · a graphia uocabulo
greco q in latino dicitur scriptura · aliqui
usurarii conueniunt pactum cum suis debito
ribus ut restituendo sibi duplum pecu
nie mutuate · et conficiunt de hoc instru
menta facta de duplo eius q mutuatum
fuit que instrumenta uocat duplionata
aliqui recipiunt fideiussores et ypothecas

in pignora · q̃ genus obligatum nocet hec
cauciones · quia talibus instrumentis cre
ditor redditur captus et securus Vult
g° dicere q̃ usurarii curiales pecunia
gaudent se habere talia instrumenta et delec
tabiliter legunt ibi Cum tamen talia instrumenta sint
nomina uacua · et uacua habendi · et possidendi
di non enim instrumentum habens habet pecuniam
uel possessionem et hoc est quod dicit de ipsis
instrumentis loquens uacua habendi sim
ulacra · et umbra avaricie laborantis umbra
nocet hec scripta et instrumenta · que
sicut aradice procedunt ex avaritia in
tuitantis · et a cupiditate instrumentum offici
entis et scribentis · que scriptura primo de
cipit animum gaudentem se habere talia i
strumenta que instrumenta sunt varietates et
non possessiones ut supra dictum est

Cogitabis non esse irri Quod non debemus
scendum erroribus irasci errantibus
Quid enim siquis irascatur eum
in tenebris parum uestigia certa po
nentibus siquis surdis imperia non au
dientibus Quid siquis pueris quod neglec
to despectu officiorum ad lusus et inep
tos equalium iocos exspectent Quid
si illis irasci uelis uel qui egrotant se
nescunt fatigantur Inter cetera morta
litatis incomoda et hoc est caligo men
cium nec tantum necessitas errandi sed erro
ris amor nec singulis irascaris uniuersis
ignoscendum est genus humano uenia tribu
enda est libro 2° de ira. Theseus Anus
nomen unquam sceleris error adidit · i
tragedia Quia diligit errorem sim
2° de ratione ca. quod stultus Item er
ror bonam causam habet cum prudentes
eciam peccent 2° de peccato · ca. p quoci
q̃ Item quamvis hoc laboramus errorem quod
neminem stimamus eo quod est · iradica
mus ea illi quibus adornatus est 2° de
de diuite uel diuicijs ca. v · Item errat
qui iudicant aliquid bonum uel mali no
bis tribuentem fortunam 2° de for
tuna · ca vij Item in hoc nisi fallor er
ramus q̃ mortem iudicamus sequi eum
et illa precesserit et secutura sit quicquid
ante nos fuit mors · 2 nota eam 2° de
de morte · ca · viij · Item si error mentis
discutitur amor apparebit quid cuique
debeatur officio alias non et ponit exem
plum de sano paupere et esuriente 2°
de precepto · ca · i · Item si error sit causa
peccandi 2° eo · ca · ij Item cum ceca du
cens querant nos sine duce erramus
loquor tamen uicio sos 2° de uicio · ca ·

Cogitabis non esse Aug. iiij. ethi · os glo
tendit q̃ ira sedatur · quamvis illi quibus ira
animi non ex proposito sed ex errore offen
derunt Et quando illi sunt ex paruitate i
malorum ut in egritudine gravi uel in ultima
senectute uel in extrema paupertate Osten
dit hic autem seneca quod nunquam debemus irasci
excludendo · 2 · causas ire · et si dicas tu
isse lesum et ex iniuria illata habere iustam
causam irascendi Ridet quia illi qui intulit i
iuriam fecit sicut cecus · et sicut homo
qui nescit in tenebris ubi ponat pedes
quibus tamen homo non irascitur Ita illi iu
iuriosi ad faciendum in iurias ex tenebre
ignorancie processerunt Omnis enim uiciosus
est ignorans et errans quos ignorantes
errantes assilit pueris · qui relictis re
bus seriosis et utilibus delectantur inter
pibus ludis ludentium equalibus · quia plus
non cognoscit · et tamen eis non irascimur quia
mente caligant Vult g° dicere seneca q̃
homo nunquam debet irasci hominibus · quia ho
mines errant · et errantibus est indulgen
dum non irascendum Ita non est quia hominibus
calumniosis homo non debet irasci · quia
satis habent de malo Magna autem calum
nitas est caligo et ignorancia Et ideo non est
irascendum eis laborantibus tali egritu
dine · que egritudo est error et errancium
amor et ista infirmitas est in hominibus
peccantibus · et iniurias facientibus Et ideo
concludit q̃ nunquam est irascendum offenden
tibus nos · nec particulariter aliquibus
nec generaliter uniuersis sed passim de om
nibus iniurijs · et peccatis est danda uenia propter
duas causas assignatas sequitur glo
Neminem unquam sceleris Scelus est peccatum
graue quod hominem excludit a celo · et pec
cantes tali peccato dicuntur celestes et scele
rati · grauitas autem peccati attenditur penes
uoluntatem · Voluntarium autem non potest
esse quod est ignorantum Error autem facit ig
norantiam et ignorancia facit uolunta
rium 2° Ar. ij ethi · Et ideo ubi ignorancia
non sit affecta · nec per negligenciam sciendi
et inquirendi que homo tenetur scire
error talis totaliter excludit peccatum · sicut
est per negligenciam sciendi In tali casu i
minus peccatur quam si cognoscens committe
ret · et ideo tale peccatum non debet habere nomen sceleris

Etas

Qualiter senectus lapse etatis
non fracte sit nomen · et qui senex
non senescebat in animo etatis iniuria

Modo dicebam quamvis senciret i corpo
tibi in conspectu esse meo senec
nectutis iam uereor ne senectute post
me reliquerim aliud iam hijs annis
certe huic corpori uocabulum conuenit
quoniam quidem senectus lasse etatis
non fracte nomen est Inter decrepitos me
numera et extrema tangentes gracias
tamen apud te ago non senecio in animo eta
tis iniuriam cum senciam in corpore tamen
uicia · et uiciorum ministeria se inhiberunt
Viget animus · et gaudet non multum sibi
cum corpore magnam partem oneris sui posuit

exultat · et nichil facit controuisiam de se
nectute hanc ait esse florem suum credi
mus illi bono suo utitur Ire in cogitaci
onem iuuat et despicere · quid ex hac
tranquillitate ac modestia morum debeam
quod etati · et diligenter excutere quod non possim
facere que nolim profecto deesset · ne hituro aliquid
si nolim quidquid non possim me gaudio
Que enim querela est quod incomodum si
quidquid debeat desinere deficiat Incomo
dum sum est inquis minui et deperire · et
ut proprie dicam liquescere · non enim subi
to impulsi ac prostrati sumus carpimur
singuli dies · aliquid subtrahunt viribus
Et quis exitus est melior quam infinem
suum natura soluente delabi non quia
aliquid mali ictus · et repentinus e uita
excessus · sed quia lenis est Hec uia sub
ducta ego uelut certe appropinquat experimentum
et ille laturus sententiam de omnibus annis
meis dies uenit Ita me obseruo · et alloquor
nichil est inquam adhuc quod aut uerbis aut
rebus exhibuerim leuia sunt ista et falla
cia pignora animi multisque inuoluta
lenocinius libro · iij · Epistola xxvj · glo

In conspectu mee senectutis Quia seneca
scripsit istam epistolam transiuerat senectu
tem suam que senectus incipit in quinqua
gesimo · et finit in lxxi · et exinde homo
dicitur decrepitus Et hoc est quod dicit inter
decrepitos me numera extrema tangen
tes · extrema vocat mortem quam decre
pitus iam tangit vel magne appropinquita
tis · quod autem seneca non sit senex · sed decre
pitus probat per hoc · quia senectus est uoca
bulum etatis lasse et fatigate Seneca
autem senciebat etatem suam ultra fatiga
cionem et lassitudinem esse fractam et conquassatam

Gracias Nullus agit de comodo et glo
de malo · sed de bono et utili Seneca autem
extimabat se magnam consequtum utilita
tem in etate decrepitudinis · quia mem
bra deseruiencia uicijs a suo robore defi
ciebant · et corpus non impellebat eum ad
uicia · et sic animus ab honore corporis se
subtrahebat et diuidebat · et dicit quod in illa
etatem animo nullum senciebat incomo
dum nec iniuriam · sed in corpore decrepito
senciebat in comoda · et dolores et infirmitates

Nichil facit controuisiam Controuisia glo
est uocabulum compositum ex con et verto
vertis Ille controuisiam facit qui contradicit
hijs que dicuntur consulta autem de etate sen
tutis mala dicuntur ut patet per tulium libro de se
nectute videlicet quod caret delectacionibus
et operacionibus · et sanitate · et quod appropinquat
morti · et quod non solum sibi sed et alijs est one
rosa et grauis · quibus omnibus contradicit tulius
libro eodem hic autem seneca introducit animum
suum loquentem senectuti et publice opinioni
videlicet quod sit marcida · ipse autem dicit quod est

flos · sed causam hic non assignat forte racione
iocunditatis et solacij Vnde tulius libro eo
si aliquo pabulo study nutriatur nichil
est odiosa senectute iocundius et ideo senem
credit ita esse · et uult quod animus suus il
la etate sicut flore utatur gaudendo
et solaciando Ire in cogitacionem iuuat glo

Seneca existens decrepitus · et uitam
virtuosam ducens et uicijs abstinens
querit quas gracias debet agere etati · et
quas gracias debet agere sapiencie · de
hoc quod non uiuit viciose · et dicit quod debet
sapiencie agere quod non uult viciose vi
uere Et hoc est magnum comodum etatis
non posse illa homo que non debet uelle
et dicit quod illa utilitas esset hec instr
umenta illorum maiorum quibus homo non
uult nec uelle debet uti Et hoc est quod di
cit profecto deesset ne hituro aliquid si nolim · quod quod
non posse me negando incomodum
suum · hic obicit contra senectutem et eta
tem decrepitudinis · quod ea appropinquat
ad mortem · et paulatim deficit uita
Et hoc est quod scribit proprie dicam liquescere
id est paulatim resolui et deficere et cetera glo

At quis exitus hic respondet obiec
cioni dicens quod mors in senectute est
optima · quia est secundum naturam · et quia
ex ista responsione possit homo crede
re quod mors iuuenum et uiolenta et subita
esset mala respondet quod eciam ille mortes ni
chil habent mali moralis · sed mors senum
est magis secundum naturam · Sequitur glo

Appropinquat experimentum Seneca multa
dixerat de virtutibus et multa scripserat
et de contemptu mortis · que scriptura
et que dicta non dant experimentum qualis
ipse fuerit et argumenta ex uerbis et scripti
ris non sunt efficacia ad concludendum et
ostendendum hominem esse virtuosum Et ideo
dicit talia argumenta esse plena de
cepcionibus quas decepciones hic ap
pellat lenocinia · sed uerum argumentum
virtutis existentis in homine est fortiter
et intrepide mori Et propter hoc dicit quod dies
mortis facit sentenciam uerum utrum homo
habeat virtutem Item quomodo inter omnes
etates viuentis ad multa bona sit apcior
et ponit exemplum de eo quod erit exam
phora · et qualiter senectus insanabilis
morbus sit premisit autem quedam usum ii

Optima queque dies miseris georgicis · seneca
ris mortalibus eui · prima fugit
subeunt morbi tristisque senectus et
labor et dure rapit inclemencia m
ortis Ille qui ad philosophiam spectet hec
eadem quo debet ad ducere numquam uigilia
numquam dies dicit ue sed fugere quod cur
rendi genus concitatissimum est et opti
mos quosque priores rapit · quid ergo
celerius nos ipsi concitare ut ueloci

titem rapidissime rei possimus eq̃re
meliora preter volãt deteriora suc
cedunt queadmodum ex amphora p̃
mum q est sincerissimũ effluit gra
uissimũ quoqz turbidũqz subsidit sic
in etate nr̃a q̃ ẽ optimum in p̃mo ẽ
id exaurire multimus patimur potius
ut nobis facẽ bnemus In heireat istud
aio et tamq̃ missum oraculo place
at optima queqz dies miseris morta
libus eui p̃ma fugit quare optima
quia q restat incertum est Quare
optima quia Juuenes possimus felicẽ
amz adhuc tractabilem ad meliora
ouertere quia hoc tp̃us ydoneũ ẽ labo
ribus ydoneum agitandis p studia
ingenijs ẽ exercendis p opa cor
poribus qd' sup est segnius et languidius
ẽ et ppĩus a fine Itaqz toto hoc agimus
aio et obmissis adque diuitius i rez
unam laboremus ne hanc tp̃is pernicis
simi scelerita tem quã retinere nõ pos
simus relicti demum intelligamus p̃
mus quisqz tamq̃ optimus dies place
at et redigatur in nrũ Qz fugit
occupandum ẽ hoc nõ cogitat ille
qui gramatica oclis carmen istud
legit ideo optimum queqz p̃mum esse
diem quia subeunt morbi qz senectus
p̃mit et adhuc adolescencia cogita
tibus sup̃ caput ẽ sz ait Virgiliũ semp
una ponere morbos et senectutem nõ
me hercules in merito senectus ei
insanabilis morbus ẽ pptereã inquit hoc
senectutis cognomen inposuit tristẽ
illam uocat subeunt morbi tristis
qz senectus libro xx̃ epistola c viij

Optima queqz) Ista uba Virgilius glo
grammaticus actendit in eis numerũ
sillabarũ et pedum et decorem eloq̃
ne ÷ z philius moralis actendit sceleri
tatem tp̃is que tanta ẽ ut nõ dicat
ire dies sed fugere que fugã uocat i
ter cunctatissimum et velocissimũ Et
iõ nõ disponendum in futurũ ut dif
ferendum bñ agere sz dies Juuentu
tis sũt apphendendi anteq̃ fugiant et
in nrũ usum redigendi vidz anteq̃ se
nectus veniat debemus ũtuose opari
et nõ pmictere illos dies ociose fu
gere Et hoc ẽ qd' dicat uelocitatem ra
pidissime rei possimus adequare glo

Meliora p̃ter uolant) hic compat
etatem Juuentutis ad etatẽ senectu
tis ÷ et ẽ sua intencio talis q etas
Juuentutis ẽ melior et etas senec
tutis deterior meliora p̃ter uolant
÷ etatem Juuentu al's dies iuuen
tutis deteriora succedũt ÷ dies se
nectutis et pbat q hoc sit ũm p simi
tudinem de vino qd' educat de dolio qz

p̃mũ sincerũ et purũ et boni odoris
et saporis et ultimũ ẽ fetulentum et ace
tosum et turbidum qñ dicat stultũ ẽ p
mictere fugere dies Juuentutis q sũt
floridi Jocundi et leti et reseruare sibi di
es senectutis turbidos et egrotos et in
iuuentute est ũtuose operandum ·rc· glo

Ut nobis facere bnemus) facere uocat
hic etatem senectutis quam facere sibi
reseruant Juuenes qui differunt bene
agere al's facẽ et disponunt i sua senectute
se corrigere Tamq̃ missum oraculo glo
oraculum ẽ bona uoluntas seu diuinã ore
hoĩs enunciata ut dicat seneca in decla
macionibus de hoc vẽ de luxuria ca i Vu
lt g° dicẽ seneca q uersus Virgilij in isto
exemplo positi debent recipi tamq̃ spũ sc̃o spirati

Quare optima) assignat hic tres glo
cãs quare Juuentus sit melior quã se
nectus p̃ma ẽ quia sumus incerti utrũ
debemus senescere et si senescimus sumus
incerti quales senex erimus Et hoc est
qd' dicat qd' restat incertũ est 2a vero ẽ
quia Juuentus ẽ aptior ingenijs ad ad
discendum et uiribus corporis ad opandũ
textus ẽ ibi satis patens Tercia vero quia
senectus est egra et infirma et tristis
et pbat p uersus Virgilij qui senectutẽ sep
appellat tristem et de ea loquens sep
coniungit sibi morbos qñ hoc i uenis q
senectus ẽ infirma et tristis et si non
eẽt alia infirmitas sibi ouncta ipã tamẽ
tamq̃ senectus ẽ egritudo incurabilis

Relicti demũ intelligamus) Senex glo
qui Juuentutem post se relinquit abea
relicti sũt cognoscit quãta scelerita te
Juuentus p̃terierit et ideo in Juuentu
te est bñ opandum antequã recedat glo

Gramatica oclis) Gramaticus nõ cogitat
sceleritatem et ueritatem ũborũ Virgilij
sz eloquenciam et venustatem et numerũ
pedum et longitudinem et breuitatem
sillabarum Supra caput est) Vult glo
dicẽ q senectus est et cicius uenit quã
homo credat quia ubi reputat se iu
uenem respectu sceleritatis annorũ tñs
cursorum qui fuerint uel' ca respectu sce
leritatis uidẽt pauci Juuenẽt se senẽ
respectu morborũ et aliorũ que senec
tutem pate faciunt et tũc cognitur ut
dicat tulius li de senectute q ei supuenit
senectus anteq̃ credet Et hoc ẽ eẽ sene
ctutem sup caput uel' eẽ pt intelligi ɫ
racione cancer que est in capite glo

Una ponere morbos) Vult dicẽ q ubi
cumqz Virgilius loquitur de senectute sp
ouingit morbos Unde vi eneydos loq
uens de introitu inferni ponit in por
ta ista mala et dicat sicut uestibulum
ante ipsũ p̃mis in finibus orci i in
ferni nam orcus idem ẽ q deus ifernalis

augustinus autem de ciuitate dei dicit enim receptorem mortuorum et postea sequitur in
virgilio luctus et ultrices posuerunt cu
bilia cure pallentesque habitant morbi
tristisque senectus. Ecce hic vocat etiam
senectutem tristem et coniungit ei morbos
et hoc est quod dicit semper vna .i. similiter ponere morbos

Quod non stultum est bonas actiones dif
ferre in senectutem et quomodo cicero suam
etatem deduxit et qualis est vita libi
dinosorum et quantum dementia occupamus
in diuicijs et honoribus et quanti terrim sine

Que tam stulta tenere vita transcurrit
mortalitatis oblivio inquam quinqua
gesimum et sexagesimum annum differre
sana consilia et inde velle vitam incho
are quo pauci perduxerunt et infra Mar
chus cicero inter cathelinas et colo
dios iactatus pompeyosque et crassos
partim manifestos in vnicos partim du
bios amicos dum fluctuatur cum re pu
blica et illam pessum euntem tenet no
uissime abductus nec secundis rebus qui
etus nec aduersarum paciens quociens
ipsum illum consulatum suum non sine causa
sed sine fine laudatum detestatur quam
flebiles voces exprimit in quadam ad
acticum epistola iam victo patre pompe
yo filio adhuc in yspania fracta arma
refouente Quid agam hoc inquit
queris Maneo in tusculano meo semi
liber alia deinceps addidit quibus
et priorem etatem complorat et de presenti
plorat queritur et de futura desperat et
infra Jn primis illos numero qui nulli
rei nisi vino ac libidini vacant nulli
enim turpius occupati sunt ceteri etiam
si vane glorie ymagine teneantur specio
se cum errant licet auaros mihi vel iracun
dos enumeres vel odia exercentes iniu
sta vel bella omnes isti virilius peccant in
venerem ac libidinem preceptorem inho
nesta tabes est omnium istorum etatem ex
cute aspice quamdiu computet quamdiu insidi
antur quamdiu timeant quamdiu colant quam
diu colantur quantum vadimonia sua atque
aliena occupent quantum conuiuia que iam
officia sunt in debitis quemadmodum illos respi
rare non sinant vel mala sua vel bona et
infra Jbit qua cepit etas nec cursum suum
aut reuocabit aut supprimet nichil tu
multuabitur nichil admonebit veloci
tatis sue tacita labetur non illa se regit
imperio non fauore populi longius pro
det sicut missa est a primo decurret nus
quam diuertetur nusquam morabitur li de breui

Quo pauci perduxerunt .s. ad an[nos e]tate vite
uirum .l. vel lx. annorum et stulti iuuenes glo
proponunt in animo quod qui peruenerit ad illam
etatem tunc incipiunt viuere virtuose glo
Inter cathelinas et clodios) Cicero fuit con

sul romanorum tempore quo cathelina vo
luit opprimere rem publicam Cicero autem
prudencia et sollicitudine sua patefecit insidias cathiline et vigilias fi
eri fecit et armorum presidia constituit ut
patet in salustio et multas conciones
contra eum fecit quas in scriptis redegit
et aliquas salustio refert in quibus
suum consulatum multum laudat et inter
alia dicit O fortunatam me consule rom
am et ultimo mexilium ipsum pepulsit et in
tuscaciam armatos colligentem ipsum
interemit per milites a roma missos
et socios sceleris rome reprehensos in
carcere necauit ut patet in salustio Clodius
autem concubuit cum uxore cesaris et
iudices datos a senatu corrumpit per
mittendo et dando eis mulieres nobi
les adulteras et sic penam adulterij
euasit iudices suos corrumpendo alijs
adulterijs ut refert tullius ad atticum in
epistola Pompeyus autem cesari negauit t
victori galliarum et de victoria rede
unti consulatum et triumphum ut patet in lu
chano et suetonio li. de bello ciuili t
Vnde cesar commotus legiones quas re
liquerat in gallijs vocauit et gallos et
germanos et britones suo exercitui
copulauit et marciliam obsedit et yspa
nias in sua potestatem redegit ubi pompe
yus multas habebat clientellas ut dicit
suetonius ubi supra inde in greciam cum
pompeyo pugnauit primo apud dirra
chium ubi pompeyus fuit superior et ultimo
in thesalia ubi pompeyus victus fuit in
egiptum Cicero autem fuit cum pompeyo
contra cesarem sed pompeyus non diligebat
ciceronem eo quod ipsum conuicijs lacerabat
et sic pompeyus erat dubius amicus
Crassus autem fuit amicus alius ciceronis
sed post modum in coniuracione cathelinae
Cicero epistolam crasso missam a cathelina
legit in senatu et ex tunc crassus fuit
eius inimicus vel saltem dubius am
icus et sic verificatur quod isti partim e
rant sibi inimici ut cathelina et so
cij sui Clodius autem et crassus sibi vel
inimici vel dubij amici propter ea que de eis
scribit et pompeyus eodem modo propter mor
dacitatem eius nam cum pompeyus re
prehendit eum de tarditate aduentus
respondit minime cito se venisse tamen
nichil paratum videret per hoc notans
desidiam et negligenciam pompei et
post subiungit quod fugiam habeo sed quid
sequar non habeo et sic lacessitus pom
peyus non eum diligebat sed omnia de parte
sua eum odiebat et sic verificatur t
quod erat dubius amicus Sequitur glo
Et illam pessum euntem) Tullius rem
publicam tenuit tempore cathelinae ut ve

nuet meus bratutem et tunc tullius
hunt res p[ro]speras et feliciter rem pu
blicam administrant consul existens et
tunc in tanta p[ro]speritate bene sucede
nau[m] rerum no[n] sunt quietus ut p[atet] p[er] sa
lustio et p[atet] in eius oracionibus con[tra] ca
thelinam quas in scriptis redegit tpe aut
adiusitatis [et] qu[an]do cesar obtinuit rem [et]
publicam no[n] fuit paciens ymo co[n]q[ue]re[ba]t
in libro de officiis huius ubi dicit p[ri]us
armis nunc uero plebis forensibus
q[ue] negociis occium conquerimur et ob
eam causam mira paguites sepe soli
sumus in epistolis dicit se esse semi liberum
quia uidel[icet] res res p[ubli]ca ueneat in
seruitutem cesaris conatus fuit liberare
rem publicam ut p[atet] in li. philippicarum
quo[modo] hic seneca dicit rem p[ublica]m pessum
euntem a. euntem in seruitutem glo[sa]
Fracta arma resso[n]ente Interfecto
pompeyo in egipto gen[er]e pompeyus fi
lius eius alius iuit in affricam ubi sci
pio socer pompey p[er]erat ubi sil[icet] cu[m] rege
iubba renouauerunt bellum con[tra] cesa
rem. s[ed] final[ite]r cesar uicit et interfec
tis scipione et rege iubba fugit in hys
paniam et ibi renouauit bellum sed
calcaneo p[er]forato fugit [et] mortuus est
Ut dicit suetonius li. de bello ciuili [et]
Sextus eciam pompeyus alter filius
magni pompey post mortem p[at]ris
et fratris bella renouauit sequ[itur] glo[sa]
Omnes isti uiribus peccent Jn tem
peratos in cibo et potu et uenere se
neca reputat turpiores et fediores
ceteris uiciosis ut p[atet] hic Vide esto
q[uod] alii grauius peccent et periculosius
tamen uilius peccant quia eorum pec
cata no[n] sunt ita uerecunda et obprobrio
Aspice quandum computent ostendit glo[sa]
dit hic qui homines p[er]dunt t[em]p[u]s suum et
p[ri]mo qu[an]tum ad auaros de quibus dicit
Quandum conputent [et] pecunias et usu
ras suas et t[em]pora s[ed] quorum de cursu usu
re agentur et quorum ad gerentes odia
dicit qu[an]dum insidiantur quia totum
illud t[em]p[u]s p[er]ditum est et qu[an]tum ad gere[n]
tes bella dicit qu[an]dum timeant et qu[an]
tum ad ambiciosos dicit q[uan]dum tollat
ambiciosi enim sequuntur et colunt il
los p[er] quos possent p[ro]moueri ad hono
res ut postea colantur ipsi ab aliis q[ui]d
t[em]p[u]s collendi actiue et passiue sene[ca]
reputat p[er]dictum et qu[an]tum ad causidi
cos et iudices dicit qu[an]tum ad uadimo
nia sua [et] qu[an]tum ad iudices qui in suis
tribunalibus et uadimoniis p[re]sident
et qu[an]tum ad aduocatos dicit Quantum
aliena occupent aligando [et] et cont[ra]
et p[re]sertim clientulis deducendo ca[usa]s et
inter alia ciuilia refert de conuiuiis

q[uod] illi qui solempnia conuiuia fecerit repu
tantur liberales et magnifici et hoc est
q[uo]d dicit qu[an]tum quia que officia iam
s[cilicet] p[ro] officiis et utilitatibus reputantur que
omnes occupaciones supra numerate non
sinunt nec p[er]mittunt suos occupatos se re
spirare in contemplacione utilitatum et sic
totum uitam et etatem suam deducit
que etas currit celerrime nec aliqua
re a sua scelleritate retardatur et hoc
e[st] q[uo]d dicit no[n] illa se regit impio nec fine
[et] quia uidel[icet] utilitatem regularit i[n]currit
Quo[modo] p[ri]mi homines non habuerunt ne
[cessitatem] diuidendi consuetudinem campos ypolitus
Hoc quidem reor mixisset ritu prima
quos mixtos deis p[ro]fudit etas nul
lis hiis animi fuit Cecus cupido nullus
in campo sacer Diuisit agros arbiter
p[o]p[u]lis lapis iiii tragedia Quo[modo] etas
sinis p[ro]bus constat V[ide] t[itulum]. de die ca. i. Jte[m]
q[uo]d stultum sit etate dispone[re] cum nec eras
tum quidem dominemur V[ide] t[itulum]. eo. ca. ii
Jtem omnis etatis ho[min]es admictit scola
ph[ilosoph]ie V[ide] t[itulum]. de discere ca. ii. Jtem quo[modo]
sene[ca] no[n] senciebat i[n] a[n]i[m]o etatis iniuriam
licet sentiret in corpore V[ide] t[itulum]. de etate
ca. i. Jtem in etate nostra q[uo]d e[st] in p[ri]mo
e[st] optimum sicut ex amphora q[uod] p[ri]mo ef
fluit e[st] sincerissimum quod ultimo turbidu[m]
V[ide] eo t[itulum] ca. ii. Jtem aptitudine etatis
iuuenilis V[ide] eo t[itulum]. et ca. Jtem de eta
tis diuersitate V[ide] t[itulum]. de bo[no] ca. vii Jtem de
longissima etate impiorum V[ide] t[itulum]. de die
ca. iiii. Jtem de etate dura et infran
gibili que reformari no[n] pot[est] V[ide] t[itulum]. de
temp[er]ancia ca. i. Jtem qual[ite]r ad nos mi
nus ex etate animi ueniat q[uia] q[uo]d minimum
e[ss]e quis dixerit quia minimum aliqua
p[ar]s est hoc aut q[uo]d minus p[ro]ximum nichilo
est V[ide] t[itulum]. de lacrimis ca. i. Jtem qual[ite]r
unicuique etati sua constitucio sit alia i[n]
fanti alia puero alia seni et ponit ex[emplu]m
de herba V[ide] t[itulum]. de natura ca. i. Jte[m] alia
e[st] etas infanti pueri adolescentis senis
ego tamen idem sum qui et infans fui et
puer et adolescens V[ide] eo t[itulum]. et ca. Jte[m]
licet aliqua etas sit imp[er]fecta eius tamen
uita pot[est] e[ss]e p[er]fecta V[ide] t[itulum]. de uita ca. iii
Jtem quo[modo] eadem sit summi boni mensura
q[uam]uis sit etas diuersa V[ide] t[itulum]. de bonitate
uel bono ca. vii. Jtem qu[od] unus dies ho
minum eruditorum plus p[atet] q[uam] longissima
etas imperitorum V[ide] t[itulum]. de die capitulo q[uin]to

Exemplum

Quo[modo] debemus et
clementes exemplo
Rex apium sine aculeo e[st] regis apium
Noluit illum natura nec seuum e[ss]e
e[ss]e nec ulcionem magno constaturam
ex pectore telumque detraxit et iram eius
in hermem reliquit exemplar hoc mag
nis regibus ingens e[st] est illius mos exe

sem pm͞us et ingenuū rerū documēta
minima agere pudeat ab exhigius aū
libus nō trahere mores cū tanto homiz
moderacior quo eē debeat quāto veheme
cius nocet libro p̄mo de clemencia glo
Rex apium) Est minor ceteris apibus
et hēt pulchriorem squamas et alas
hēt rutiles et claras ut dicit virgilius in
li. georgicorum et nō hēt aculeum in po
steriore pte corporis sicut hēnt alie apes
ex cuius similitudine vult seneca q̄ re
ges careant aculeo ulcionis et lesionis
textus clarus est Quod democritus et
similes sunt exemplar aliorum i vita mora
Democritus diuicias. precitongh Senē
illa mentis boē stimans Quid go
mirarris si id deus bono viro accidere pati
tur quod vir bonus aliquī vult sibi acci
dere filios amictit boni viri quid m cū
aliquī et occidant et in exilium mictant et
Quid m cū ipi aliquī patriam repetu
ri relinquant occiduntur. quid m cū
aliquo ipi sibi manus efferant Quare
quidam dura paciuntur ut alios pati do
ceant nati sunt in exemplar li. i. de p̄uidenᵃ
Democritus Quod hic seneca narrat glo
democrito btūs Jeronimus in eplis refert
de cratone dicens cratom quōdam thebanus
dum ad philosophandum athenas p̄geret
venditis omnibus magni auri pondus
obiecit abite male cupiditates ego vos
mergo ne ipē a vobis mergar. non pu
tavit se posse simul et v̄tutes et diuicias
possidere Maximus aūt valerius de mocrito
narrat tē. de studio et industria hijs v̄b
at democritus diuicijs senescere potuit qui
tante fuerūt ut pater eius xerxis exer
citui epulum dare ex facili potuit quo
magis vacuo aīo studijs literarum eēt op
atus p̄tia ad modum retenta sūma pa
monium suū patrie donavit Ubi nō
magnitudinem diuiciarum democriti qui de
dit epulum et omnium exercitui xersis
regis p̄sarum qui hūit in exercitu suo
ultra sex decies centū milia armatorum
ut pz p paulū orosiū et iustinum Cetera
que hic narrat seneca sūt patencia ex
cepto quin intelligas quare nō. quid i
pro quare. et m pro non Quod cato ma
gisquam ulixes et hercules sunt exem
plar vivendi et ferendi in iurias Senū
Catonem certius exemplar sapientis vi
ri nobis dij immortales dederunt
quā ulixem et herculem prioribus seculis
hos enī stoyci nri sapientes p̄nunciave
rūt inuictos laboribus et cōtemptores vo
luptatum et victores omnium terrarum et cē.
imp cum invadissz menc̄o M catonis
indigne ferebas sicut es iniquitatis
impaciens q̄ catonem etas sua parum
intellexissz qd̄ sup̄ pompeyos et cesares
surgentē infra vaciuos posuissz et ista
cō cato vēor ne sup̄ unū exemplari
sit libro secundo de p̄uidencia glosa
Quam ulixem) Ulixem hic dicit ome
rus in li. suo quem vocant odiosem
post troyam captam qui toti mūdū cir
cuivit Unde oracius in poetria refert
homerum sic incepisse librū de ulixe di
cit michi musa virū capte qui post
tpe troye mores multorum vid et urbes iste
sapiencia sua quesivit. Achiles et inter
mulieres muliebri hītu inductus cog
novit Cum tamen eēt imberbis et ab
alijs incognoscibilis. ut refert liber qui
dicit p̄mus omerus et cognitū duxit
ad bellum troyanum sine eo troya capi
nō poterat. et interfectio archile arma
eius grecorum p̄nceps dederūt ulixo sp
reto. et cōtente ayate fortissimo grecorum
qui se ipm̄ interemit ex indignacione
qd̄ ulixes sibi p̄ferebatur. hercules aūt
totū mūdū circuivit regem yspanie inter
remit et antheum regem affrice et
leonem interemit et captum rome sicut
refert virgilius in eneydos. De hoc aūt
qd̄ dicit senē q̄ ambo isti fuerūt cōtep
tores voluptatū minor valde cum ipē
in tragedia vlta ad ultiā herculis nar
ret ut pz hic tē de amore et tē de lux
uria Visio Credo q̄ hic accipiat volu
ptates p delicijs. quia veneni hercules
nō fuit deliciosus sz orridus et asper q̄
uis pluries in amore mulierum madue
rit hercules. g͞o et ulixes celebres fue
rūt apud antiquos. quia fuerūt spre
tores deliciarum et victores terrarum Cato
aūt fuit sp̄tor et cōtemptor viciorū
et diuiciarum et amator virtutum et io
fuit in exemplar vite et sapiencie et
magis q̄ hercules et q̄ ulixes Unde
marius valerius refert q̄ romanus po
pulus plus veneracionis et reveren
cie et plus exhibuit catoni q̄ omnibus
ambus romanis Unde tullius de maies
tate sic refert p̄plus romanus cōfesso
plus se maiestatis viri isti tribuere quā
sibi omnibus vindicare quibus opibus quibus
imperijs quibus triumphis hoc dictū ē
exhiguū viri patrimonium astricti cō
tinencia mores modice chentelle domus
ambicioni clausa paterni generis vna y
mago minime blanda floris. sed omnibus
numeris p̄fecta virtus que quidem effe
cit. ut quisquis sanctum et egregium
civem significare velit sub noīe cato
nis diffinat. lucillius aūt cū senece li
brum de p̄uidencia sc̄psit indignabat̄
et impacienter ferebat q̄ romanus p̄plus
nō p̄tulit cathonem pompeyo et cesari
quibus ipē erat v̄tuosior et melior et
magis indignabatur quā qui catho pe

tiunt p̃turam nõ potuit eam obtinere
ut dicit maxĩꝰ valeriꝰ ti. de repulsis
et vacinꝰ factus p̃tor homo inꝓbꝰ
et q̃ peste lapidant et hoc est qd̾ dic
infra vacinies potiussꝫ ·s· vacinium ad
p̃turam ꝓmonendo et cathonē remo
vendo Quo cõtempnende sint cõtumelie

Utraqꝫ exempla epicuri et stoꝛꝭ
ycorũ orientur cõtempnē in
iurias et quas iniuriaꝝ umbras at
qꝫ suspiciones dixerim cõtumelias ·
adquas despiciendas nõ sapiente ·
opus uiro est ·sꝫ tm̃ cõspiciente · et i
fra respiciamꝰ eoꝝ exempla quoꝝ la
udamꝰ paciencam ut socratis qui cõ
mediaꝝ publicatos iuse · et exp̃tatos
sales inpte bonã accepit risitqꝫ li· eodẽ

Iniuriaꝝ umbras Iniuria homo p̃ glo
tenter leditur · et cõtumelia aũt laten
tur ubi ē q̃i qdam despectus · et cõtume
liam vocat umbram iniurie · quia re
aliter nõ est iniuria ·sꝫ q̃i silitudo eiꝰ
ad quã cõtempnendã et despiciendam
nõ indiget homo magna sapiencia ·sꝫ
moderata prudencia quã hic vocat de
spicientẽ socrates aũt inpatenti iu
iuria quorundam versuũ qui eum ino
redebant et lacerabant risit et derisit
Quos versus hic vocat comodiaꝝ
qui sut usus rusticoꝝ de comedia v·
ti· de aneturbꝰ ca· i· vocat hic sales
·i· risus calidos rephensorios et inuen
tiuos qui ad modũ salis uitaꝫ rodũt

Quo nocet sequi antecedentes et
et maxime indicari ꝑpli et errorem

Nocet enĩ ꝑpli maloꝝ exemploꝝ sẽ
ctari antecedentibꝰ · et dum unꝰ
quisqꝫ mauult credere quã indicare
nũquã de uita indicatur semp credi
tur versat qꝫ nos et p̃cipitat traditꝰ
ꝑ manꝰ error alienisqꝫ perimꝰ exẽ
plis et infra Secedere ad optiōs ui
ros et aliqd̾ exemplũ eligẽ ad qd̾ uitã
dirigamꝰ licet quod in ocio nõ fit
tunc pot̃ obtinere qd̾ semel placuit
ubi neme interuenit qui iudiciũ ad
huc in becille ꝑplo auctore detorqueat
tunc pot̃ uita equali et una tenore ꝓ
cedere quã ꝓpositis dulcissimis seudimꝰ
libro de beata uita Nocet enĩ amplior
Quibꝰ uiciosus qui hꝫ ꝓsperos succe glo
ssus a multis laudatur et multi conãt
sequi uitã et actus eius · quia celebris
et honorabilis habentur Unde fit qd̾ ipẽ
uiciosus ē causa ruyne oĩbꝰ sequentibꝰ
Et hoc ē qd̾ dicit nocet enĩ ampliari ante
cedentibꝰ ·s· sequendo eos et eoꝝ uicia q̃
bꝰ credimꝰ Et ista crudelitas ē nobis cã
erroris et iõ uult seneca q̃ crudelitate
sequela eoꝝ exclusa nos ipĩ indicemꝰ
qd̾ sint summũ bonũ in quo uita btã cõsistit

Secedere sicut nocet inmuia moꝝ se glo
qui uiciosos qui sũt plurimi Ita ꝓdest se
qui paucos uiciosos · et hoc maxie in
uita cõtemplatiua qd̾ appellat ociũ i q̃
uita sequendo bonos paucos nõ fit va
rietas ꝓpositi sicut fit in uita actiua
in qua cotidie homo mutat ꝓpositũ
Et hoc est qd̾ dicit q̃ ꝓpositis dulcissimis
seudimꝰ videlꝫ ꝯm diuisitatem exemp
lorũ · quia qñ uidemꝰ aliquẽ bene suct
cessisse in armis · et ipũ de hoc comendari
statim attendimꝰ ad idem · et ita ē de
mercatoribꝰ · et de aduocatis · et silibus
in quibꝰ cottidie mutamꝰ ꝓposita sedꝫ
exempla nobis data · et hinc q̃ ista appe
llacio comendant cũꝰ autem sequĩꝰ
q̃ nõ cõtingit in uita cõtemplatiua nũq̃
homo cõseruãt ꝑpli mutat Et hoc ē qd̾ dicit
ubi nemo interuenit · qui iudiciũ adhuc i
becillo populo auctore detorqueat ac

Octauiã marciam exemplo liuie adde

Scio a p̃ceptis inci ponendum dolorẽ cẽ
pere omnes qui monẽ aliquẽ vo
lunt in exemplis desinere Mutari huc
interim morem expedit et infra · Duo
tibi ponam ante oculos maxĩa et sex
us et seculi tui exempla et infra · Octa
uia et liuia altera soror aug altera t
uxor amiserunt filios utraqꝫ spe futuri
p̃ncipis certa octauia marcellũ et i
fra nullũ finẽ ꝑ omnẽ uite sue tempꝰ
flendi gemendiqꝫ fecit nec ullas adm
isit voces salutare aliquid afferentes
et infra Liuia amiserat drusum filiũ
magnũ futurũ p̃ncipem iam magnũ
ducem et infra Ut p̃mũ intulit tumulo
simul et illum et dolorem simul depo
suit nec plus doluit quam aut hone
stũ erat cesare aut equo maiꝰ & infra
Non dubito quin liuie auguste quã
familiariter coluisti magis tibi place
at exemplũ libro de consolacōe ad marciã

A p̃ceptis consuetudo qñ homo in glo
lt aliquid inducẽ ad aliquã passionem
uel abducẽ q̃ dantur sibi regule et do
cumenta · et postea subiũgitur · coꝝ qui
tales regulas · et talia documenta sũa
uiut · q̃ documenta hic appellat p̃cepta
Ponit aũt hic duo exempla q̃ fuerũt
eiusdẽ tꝑoꝝ · et eiusdem sexus ·i· duaꝝ
insignium duaꝝ · quaꝝ una vocata ē
octauia · et fuit uxor cesaris augusti
et mater marci marcelli q̃ de morte fi
lii sui nũq̃ voluit cõsolari · et toto tꝑe
uite sue filiũ fleuit mortuũ · de cuiꝰ mo
rte meminit v̓gilius vi· eneydos · et defle
tu romanoꝝ in morte eius Alterum aũt
exemplũ ē de liuia que fuit uxor cesa
ris augusti qui filiũ suũ drusũ germa
nicũ in germania defunctũ fleuit · et
post cõsolacionẽ recepit ꝑꝰ sepulturam

filij · nec extendit luctus ultra q̄ deceret
uxorem cesaris augusti dn̄i · ·/· mundi
nec ultra qūā deceret equitate racionis
et tamen emisit filiū optimū magnum
ducem in reb9 militaribus · et futurū prīn
cipem hūani gn̄is · quia cesar augustus
cogitabat post se relinquere successorē
de cui9 morte tm̄ romani doluerunt et
tm̄ con̄ deos indignati sūt qd̄ templa
deorum lapidauerunt ut dicit suetoni9 li.
iij · q̄libet aut̄ istarum mulierū sperabat
filium suū debere esse successorem cesa
ris augusti · Modo alloquitur seneca ma
rciam cui9 uelit imitari exemplum octa
uie uel liuie · et dicit q̄ nō dubitat q̄
ipā magis uult imitari liuiam cū qua
ipā marcia familiariter uixerat et eā
mestice coluerunt · quō aut̄ ipā liuia
fuit consolata de morte filij · et p̄ q̄ ·/· cū
de consolacione cū liuia hic autē mutat
ordinem psuadendi · quia p̄mictit exem
pla hic p̄nouāta cū consuetū fuerit p̄mic
tere p̄cepta Quō illustres uiri fuerūt

Me quidem quociens pauperes erāt
antiqua exempla respexi pauꝑ
tatis solacia uti pudet et infra Vnum
fuisse homerū seruo platoni tres uni
illum zenoni a quo cepit stoycorum uiri
lis ac rigida sapiencia satis constat ·
Nū g° quisq̄ eos miseros uixisse dicet
ut tamen nō ipē miserrimus ob hoc oī
bus uideatur Menenius agrippa qui
inter patres et plebem pu^{ce} gracie se
quester fuit ere collato funeratus est
Atilius regulus cum penos in affrica
funderet · et senatui sc̄psit mercenariū
suū discessisse · et ab eo desertum esse rus
quod senatui publice curari dum ab
esset regulus placuit fuit ne tanti s̄uū
nō h̄re ut colonus eius romanus p̄pl9
ex ario dotem acceperunt · quia nichil
illis relinquerat pater Equum me erat
hercules p̄plm romanū tributū scipio
ni semel conferre cū a cartagine semp̄
exhigeret O felices uiros puellarum q̄b9
p̄plus romanus loco soceri fuit beacior
es ne istos putes p quorum pantomime
decies sex tercio nubunt q̄ scipionem
cui9 generi a senatu tutore suo in do
tem est graue acceperunt dedignatur
aliquis paupertatem · cui9 tam clare y
magines sunt Indignatur exul aliqd
tibi deesse cū defecerit scipioni dos
regulo mercenarius menenio funus cū
omnib9 illis qd̄ deerat · ideo honestius
suppletum sit · quia defuerat hijs g° ad
uocatus nō tm̄ tuta ē · s3 eciā graciosa
paupertas libro de consolacione adhelbiam
Uti pudet | Seneca h̄uit magnas glo
possessiones · et ultra marinas prouin
cias ut ipē dicit li · de beata uita · et h̄uit

alexandrie · ut ipē dicit in eplis ad
lucillum que incipit · subito · et h̄uit
rome in suburbano · et in momentu
neo iux̄ romam · et h̄uit in yspania ut
p3 in eplis et in declamacionibus · et iō
uerecundabat̄ considerando paupertatē
illustrium uirorum · de quib9 hic refert
Et hoc ē qd̄ dicit quociens antiqua ex
empla respexi paupertatis solacia uti pud3
Homero seruū | homerus fuit max glo
im9 poetarum apud grecos · ut dicit aug9
i · de ciui · dei · et tamen nō h̄uit nisi
unicum seruū · nec ullas diuicias re
liquit successori suo Vnde ouidius orce
nides ille p̄ius nullas reliquit opes
orcomdem uocat homīem qui fuit de meonia
Vnum zenoni | Zenon fuit actor glo
stoycorum qui unū solum posuit bonū homī
tum quos stoycos senē hic uocat sa
piencie rigide et uirilis · nam in epl̄
tm̄ asserit stoycos differre · et a cete
ris ph̄is quātum uiri a mulieribus · Isti
dicit uirtutem consistere in euulsione
oī passionū aīe Iste zenon fuit adeo
pauper · ut nullū seruū h̄ret · et tū b̄tē
uixit · quia uirtuose · et siquis auderet
eum dicē fuisse miserū p̄p̄ paupertatem
ipē sic dicens debet reputari ab oī
bus miser tanq̄ carens uirtute et nō
iudicio Menenius agrippa | Cū no glo
biles habuerunt discordiam cū plebe
is · et plebei uellent pugnare cū no
bilib9 agrippa interueniens medius · et
cū eēt pauꝑ p̄p̄ uirtutes tū sue tante
ueneracionis fuit apud nobiles et
ignobiles ut eius auctē nobiles obe
dirent · et ignobiles arma deponerēt
Vnde maxi9 ualeri9 t̄c̄ · de paupertate
dicit · sicut quāte amplitudinis ueni
in agyptum fuisse arbitramur q̄ sena
tus · et plebs pacis interesse faciende
auctorem legit quāte ·/· esse debuit
arbiter pu^{ce} salutis · h9 uir a p̄plo col
latis in capita sextantibus funeratus eēt
Ita pecunie in opes decessit ut sepul
ture honore careret Vnum id circo pru
ciosa sedicione diuidua ciuitas mani
b9 agrippe in unū contrahi uoluit · quia
eas pauꝑes qdem · s3 sanctas cū aduterat
cui9 usu p̄stit nullum fuit q̄ in censu
differretur in extincti hodieq3 amplis
simum est patrimonium roma concordia
Atilius regulus | De isto atilio + glo
multa dicit aug9 in laudem eius · i ·
de ciui · dei · Maxi9 aut̄ ualeri9 t̄c̄ · de
paupertate dicit sicut atilius regul9
p̄mi punica belli gl̄ia clades q3 maxiā
cū in affrica insolentissime cartagi
nis opes crebris uictorijs contunderet
ac p̄grinatus ob bene gestas res in p̄xi
mum annum cognosceret consulib9 sc̄psit

Villicum in agello q vii iugerum in
pupiam hebat mortuū ee occasionē
qz nactus mercenarius amoto inde
rustico instrumento discessisse et deoz
petere ut sibi successor mitteret ne de
serto agro nō eet inde uxor et liberi
sui alerent q postquā senatus consuli
bus accepit et agro villicū colendū
locari et alimenta cuiugi eius ac libe
ris pberi instrumentū q ꝑ amiserat
redimi publice iussit tantū erario
uro virtutis attiliane exēm q omis etas
romana gloriabat stetit Vult dicē vale
rius q de virtute attilii romani semper
gloriabantur primo ꝑ eius paupertatem
quia tm̄ princeps nō habuit nisi septē iuge
ra agri est aūt iuger quantū vnū iug
um boum pōt arare vna die Sedo ꝑ
crebras victorias quas habuit de car
taginensibus in affrica Tercio et prin
cipaliter ꝑ amorem prie quā dilexit
plus q se nam consulunt romanis q nō
facerent pacem cū cartaginens qui
qui petebant ut eoz captivi eis red
derentur et ipi redderent attiliū qd
captivū hēbant insidiis xantippi ar
cuienti ut dicit valerius ti. de religi
one et quia iurauerat cartaginensibus
q cartaginē reuerteretur si pax nō fie
ret ne fidem hosti frangeret cartagi
nem reuersus est nō ignorans ad quā
exquisita supplicia reuerteret q car
taginensis palpebris rescisis posuert
in dolio acutis clauis vndiqz pfixo
ut vbicuqz se inclinaret noua tor
menta sentiret in quo appet virtus a
tilii de qua roma ingloriatur quia
poenis voluit tanta tormēta tolle
rare qd ciuitati romane male consu
lere et quā fidem hosti frangere Sup
hoc satis disputat tulius li. de officiis
et augustinus pmo de ciuitate dei glo
Tributū scipionis) Scipio vicit ha
nibalem in affrica et cartaginē sup
posuit romano pplo tributariam et
iō fuit conueniens q romano pplus
semel daret scipioni eius filias mari
tando et dotes soluendo cuipi romani
pbitate et virtute scipionis singulis a
nis a cartaginensibus tributū recipe
rent Maximus aūt valerius ti. de pau
ptate fert nō duas sed vnā nō mor
tuo prie sz viuente et in yspania bella
gerente maritatam fuisse filiam glo
Quos pantonime) filie scipionis fu
erunt maritate p romanū pplm et
dotes fuerūt pue et hoc ē qd dicit i
dotem es graue accepit i. pecuniaz
minutam que fit de ere et multū pon
derat et parū valet Sz tpe senece da
bantur magne dotes de aurea moneta
que vocatur sextercia et sponse erant in
dute auro et gemmis et iō vocat eas pan
tominas i. ioculatrices quia nō hēbant
habitū honestū sz opulentū quibus filie
scipionis beaciores ee indicat cū pua dote
et nō cū superfluis indumentis vel ves
timentis et cum multa glia sui pris glo
Amus tum clare ymagines) Scipio et
actilibus ꝑ virtutes insignes suas hēbat
romo statuas quas hic vocat claras
ymagines quia index erat glose memo
rie gestoz illustriū et sunare paupta
tis et iō nullus dz verecundari nec in
dignari q aliquid sibi desit et maxie ex
istens exul quia exules multa incomo
da paciuntur sz recordari qd attilio
defuit mercenarius qui agrū coleret
Scipioni defuit dos unde filias mari
taret agrippe defuit fumus i. expense fu
neris quibus sepeliretur quoz indigē
cie romanus subuenit ut dcm ē quesb
uenerio fuit eis ad magnā glam et tes
timonium excellentis virtutis Seqt
Ponit exempla multaz dnaz quaz
Antiuum fine mortem more fuit violenta
A exempla tum iam multi dolen Chorus
Cum ira tulit quid semper ē. fortuna
tibi tu mihi primū Tot natorum me
moranda parens flata agrippe nurus
augusti Cesaris augusti uxor cuius nō
men clarū toto fulsit in orbe Vtero to
tiens cuixa grani pignora pacis mox
exiliū verbera seuas passa cathenas
funera luctus tandem letum Crucia
ta diu felix thalamis Liuia drusi na
tis qz ferum fuit in facino penaqz suaz
Juliaqz matris facta secuta ē Post lon
gam tū ipa ferro Cessa ē quis crime
nullo Quid nō potuit quondam ge
nitrix Tuaqz rexit principis aulam ca
ra marito ptuqz potens Eadem famu
lo subiecta suo Cecidit diri militis ense
Quid cui licuit regnū in celo sup
are parens tanta neronis Nec fine
sta violata manu remigis ante mox
et ferro lacerata diu seui iacuit ne
tima nati ix. tragedia Vz exempla
nobilia stimulant et attileos mo
uet Ps. ti. de placere eū plag Jtem q in
statu pessimo athene bene agere no
lentibus socrates magnū erat exemplar
Ps. ti. de re pu. et ti. de ingratitudine
eū mucture Jtem exempla animalium in
dolendo Ps. ti. de bestia eū ad naturale
desiderium Jtem exempla in arte loque
di sunt sumenda nō unius solum sed plu
rium Ps. ti. de loqui eū nō contenti Jtē
quo unū exemplum aut luxurie aut
auaricie multū mali faciat Ps ti. de
discere eū i. Jtem quo nullum nefas
sit sine exemplo et q pius peccatur

tt̃. de lib'tate. ca. ij. Item boni exem
plum cicantu ad facientez reuertit
sicut mala exempla recadūt in aucto
res Ṽ. tt̃. de gratitudine. ca. ij. Item
cogita quātuz nobis exempla bona p
sint sacs magnorz uirorz nō magis
ꝑuicam ee utilem q̃ memoriam Ṽ.
tt̃. de infamia ca. i. Item quō exem
pla nō uirorz. ſz eciam puerorz quoqz
seneca refferebat Ṽ. tt̃. de morte ca.
x. Item quō mala exempla redundat
in eos qui faciūt Ṽ. tt̃. de spectaculo
ca. i. Item de eo qui exemplar boni
viri posint. et qualis quātusqz eēt osten
dit Require tractatuz de uita ca. ij.

Animuz firmentˡ li chorus. i. uil'. glo
titudo ꝑpli romani ꝯfortat octauiā ux
orem neronis impatoris. et repudiatā
ab eo p exempla aliaz dn̄az. et dicit
dem q̃ exempla aliaz debent ꝯfirmare
animuz eius .s. ad pacienciā. quia for
tuna nō fuit semor nec crudelior oc
tauie. quam alijs duābus. de quibꝰ hic
ponit exempluz Et p̄mo ponit exemplū
de filia agrippe. quia agrippa fuit gener
cesaris augusti. et dedit filiā suā tybeio
uxorem. Et hoc ē qd' dicit uirꝰ augusti
quia uidelz tyberiꝰ fuit filiꝰ adoptiꝰ au
gusti. et fuit uxor cesaris .s. tyberij et
hūit multos filios et fuit nota toti orbi
et hūit pignora pacis. i. filios p quos ꝯ
sueuit fieri pax inter maritū et uxorez
Et tn̄ ista omnia nō ꝓfuerūt sibi. quia pa
ssa ē exiliuz et uerbera et cathenas. et
tandem fuit interfecta ꝑ suspicionē ad
ultij Et ponit aliud ꝯ exᵐ de liuia dru
si Vbi oꝫ scire q̃ liuia uxor drusi a cesare
augusto fuit assūpta uxor. et ꝑ ꝓbitatē
morz eius cesar augustus dilexit eam
vnice. et pseueranter ut dicit suetoniꝰ
li. ij. Et augustus nullū filiū hūit de ea
cū maxiē cupet istam liuiaz macrobiꝰ
li. de saturnalibꝰ et senē li. de cōsolaci
one ad marciam De hoc repies tt̃. de cō
solacione ca. liuiaz. et de ista liuia nō
intelligitur. ſz de alia que fuit uxor dr
usi germanici. et ista fuit felix tala
mis .s. sui mariti. quia maritus diler
it eam Vnde reffert ualeriꝰ tt̃. de ab
stinencia. et ꝯtinencia sic drusium eciā
germanicaz eximia melandie gl'am pa
triéqz rarū ornamentuz. et q̃ sup oīa
ē opm suorz ꝓhibituz etatis magnitudiē
intrico pariter ac fr̄i augusto duobꝰ
rei publice oculis mirifice rūdentem
ꝯstitit usum ueneris intra ꝯiugis clari
tatem clausuz tenuisse fuit. ergo felix. qz
hūit filiuz viruz p̄ncipem augusti et
frēm tyberij impatoris. et quia fuit or
namentuz patrie. et deciāꝰ morte tn̄
vii ut reffert suetoniꝰ li. iij. dolint ꝑplꝰ

romanꝰ q̃ lapidauerūt templa. ut re
fert suetoniꝰ li. iij. fuit eciā felix. quia
maritus tenuit sibi fidem ꝯiugalem
fuit eciā felix. quia hūit filiū imptorē
.s. gayum impatorem. et postmoduz
fuit infeliciꝰ. et in penam. quia uidelz
fuit ociosa. ſz ꝑ qd' fatiꝰ nō recordor
me legisse Tercia exᵐ ē de liuia al's iu
lia filia liuie. que fuit interfecta sicut
mater. et sine culpa Quartuz exᵐ ē de
matre octauie nomiē messalina. que
omnia potuit apud claudiuz impatorē
mariti sui. et rexit aulam impialē
et hūit filios ex quibꝰ uxores sūt poten
tes. et postea fuit interfecta ense fa
muli sui militis .s. impatoris de man
dato ipsius impatoris Quito exᵐ ē
de matre neronis impatoris. q̃ potuit
sperare magnū in celo. vz quia aucte
senatus refferebantur ꝓies et muli
eres in nūo deorz et deaz. et postmo
duz ferro lacerata. et uexata diu tam
dem interfecta ē. eciā illud diu reffer
re. quia iacuit diu crudelis uictima .s.
cadauer matris qd' fuit uictima. i. sac
ficiuz crudelis filij. aialia enīqz immo
labantur. et sacrificabantur. et tūc di
cebat uictime. i. sacrificia ad cuiꝰ sili
tudinem mater interfecta dr̄ uictima

Exercicium

Quō membra usu et exercicio ualeat

Solidissima pars corpis ē quit .se.
quā frequens usus exagitauit t
prebendi fortune sumꝰ ut cōtī ipāz
ab ipā induremur paulatim nos ipi
pares faciat ꝯtemptuz piculorz assi
duitas pichtandi dabit. sic sūt nau
tis corda offerendi mari dura agricu
lis manꝰ certe ad excuciendā tela mi
litares lacerti ualent et mfra agilia
sūt mēbra cursoribꝰ hic in quocūqz
solidissime ē qd' exercerant li. i. de ꝓuide.

Solidissima ps corpis Exerciciū et glo
usus facit membra solida et agilia
illi usui cui ꝯsueuit ut crura et pe
des cursoruz ꝑ usum sūt forcia et agi
lia ad cursuz agricule hent fortes
manꝰ et certas ad opa rusticalia mi
lites hent et lacertos agilia et forcia
ad mictendū et iacend tela. et ad faci
enduz lanceas si hunc usui assueuerīt
fabri hent forcia brachia ad pcuciend
rōne usus. et ꝯsuetudis Naute quia
frequēter sūt in piculis rōne tempes
tatis hent corda dura et forcia ad ꝯ
tempnenduz picula ꝑ ꝯsuetudinez
prelitandi ex quibꝰ exemplis ꝑz qd'
exerciciū et usus reddit membra et aī
mos fortes et uigorosos ad opand et
ꝯtempnēd. et sine usu et exercicio mē
bra sūt debilia et aī mulierbrꝰ ꝯ ibecilles

Et io ad hoc ut homo fiat fortis et u
tuosus oz q assuescat aspitatibus et ad
usitatibus tollerandis et picul[is] otepnē
dis Et hoc ē qd dicat pbende fortune +
sumus aspe .s. et aduse et post subiugit
ut cum ipam ab ipa in durem tolleran
do aspa et otempnendo picula et post
subiugit ut paulatim nos ipi pares fa
ciat tunc enim sumus pes fortune qui nō
forti et ignobili varietates fortunarū
et casuum et picul[orum] aīo tranquillo sub
stinemus ipa enim fortuna pingitur +
vultu tranquillo volvere rotam et sū
ma ymus mergere et infima in sūmo
extollere Unde boecius sic loquit hz otiu
ue ludum ludimus infima sūmus sū
ma qz ymus sociare gaudemus cum homo
utuosus se pacificat ad versa et psp[er]a
eodē modo alis animo tranquillo et vultu ferēdo
Q nō expedit bonis viris dura et
aspera pati et q tal[is] vita debet otin
Quid mirar[is] bo[nos] vi[ros] usqz ad mortē
nos viros ut ofirmentur oxen
cati nō est arbor solida nec forte
nisi inq frequens ventus incursit +
ipa enim vexacione constringitur et
radices certius figit fragiles sūt que
inapica valle creverunt : ppis g° viris
bonū ē ut eē interriti possint inter
formidolosa multum versari et equo
animo ferre que nō sūt mala nisi ma
le substinenti et infra Stoyci viri di
cunt usqz ad ultimū adultimū vite ter
minum in actu erimus nō desinem⁹ coi
bono opam dare adiuvare singulos o
pem ferre eciā inimicis emiti et manu
nos sumus qui nullis annis vacatio
nem damus et q ait ille vir disertissi
mus canitiem galea pmimus nos su
mus apud quos eo usqz nichil ante mor
tem ocios sum ociosum est ut si res
patitur nō sit ipa mors ociosa li. eodē
Ut ofirmentur) ppr raciones et ex glo
posita in pcedenti ca. expedit hominibus
utuosis contra asperitatibus et adusi
tatibus quia fiūt meis magis utuosi
et pbat exempla arboris que ē monte
exposita que quanto magis ocutitur tā
to forcius radices figit arbores aūt
in locis amenis et in vallibus apcis et
in viridariis sūt fragiles et tenere eo
dē modo otigit hoibus q osueti asperitati
bus fiūt duri fortes ad tollerand osue
ti deliciis sūt fragiles molles et mulie
bres et sic pz q pbono utuosorum ē dura
et aspera pati ita et pbono ipōrum est
eē impiculis Et hoc ē qd dicat inter
formidolosa multum usari formidolosa
vocat picula que formidinem incuci
unt quia ex osuetudine piclitandi ho
mines assuescit otempnere picula Et h'
ē qd dicat ut eē interriti possint .i. in
pavidi et sine dolore alis terrore picul[orum]
Que nō sūt mala) Vult dicē q adusi glo
tates nō sūt mala quia nō sūt inciosa
nō substinenti .i. impacienter ferenti st'
mala sz equanimiter tolleranti adusita
tes sūt bonū intestinum et exercitaū utut
Stoyci viri) secta stoycorum de qua fuit glo
senē comendat sūme vitam otemplati
vam et vult q nichilominus vacet homo
vite active Utilitati .s. pximorum et sic +
vita utuosorum vult eē pmixtam ex tem
placione et active ut li. de bta vita de
hoc repies ti de otemplativa et activa
ca. i hic aūt senē agit de vita activa i
qua stoyci precipiūt semp insistend esse
utilitati Nos sumus) sic dicat senē glo
eplis lex militem a quinquagesimo non
induit aliy cenatorem nō citat Vult di
cere q iura dant vacationem ab armis
militibus .a. l. anno et sup senatoribus
aūt a lx° et sup sz stoyci nuquā dant
vacationem ad bene opandi sz volunt
q in omnī etate usqz ad mortem homo
nō sit ociosus sz semp occupatus in bene
faciendo et etiam in ipa morte volunt
q homo sit ociosus sz utuose et exempla
riter moriatur Ita q primi nō solū de
vita sz eciā de eius morte reportet pfectum
Vult dicē q in senectute cum homo nō
dz cessare a bene faciendo sicut illi qui
in iuventute erat sub armis et illud ubi
dicat ugilius viii eneydos quē hic appel
lat virum disertissimum Q nō diusis eta
tibus distribuenda sūt officia diusa sen
Potest hoc aliquis emeritis iam sti
pendiis pmote etatis iure optio
facē et ad alios actus anos refferre +
uginū vestalium more q annis int
officia diusis discūt facē sacra et qui
didiscerit docent libro eodem sequit glo
Emeritis iam stipendiis) Miles qui
transivit iam quinquagesimum annum +
et pi iuventute stipendia meruit et
habuit et dz armis renunciare et ad ac
tus ouenientes sue etatis se transferre
Et hoc pbat per uginū dee veste ose
cratarum que in iuventute discebant of
ficia ferre sacrificia et postea in senectute
que didiscerant docebant ex qua sūia nō
q alia officia decent iuventutem et alia
senectutem ut dicat oracius in poetria
Et nō q dea vesta erat ignis et io in
templo veste ignis debebat eē ppetuus
et nuq extingui ut nōt valerius tē dere
ligione et sicut in igne nichil generatur
sz semp ē sterilis Et ita uginitas q nuq
ē fecunda sibi osecrabatur Et io sacerdotis
se alius dee debebant esse virgines tē
Q in locucionibus homo dz actendē
ad utilia et reliqua pretermictere sen

Non me hercule si me interroges
diuinus ad rem existimo ptinere ubi
dicta sunt q regunt mores psequi cetera
non in remedium ai sz in excitacionem
ingenii in uenta li. vi. de beneficiis glo
In excitacionez ingenii] logica valet ad
excitandum ingenium et ad subtiliandum et
ad subtilem arguendum et ad respondendum
omnia facienda que disputacio requirit et
sciencie methaphisice excitent ingenia ut augustinus
de ciui. dei dicit sz logica et sciencie me
thaphisice et logica in nullo moribus pficiunt
Et io uult seneca q studia talium scienciarum
no psequantur sz solum illa studia quibus
homo sit melior moribus q sit in remedium ai

Exercitus

Quando dz ordinari exercitus et q multitudo

Idem exercitus me minima no pot bn regi
o mo lacius pandi meo in an seneca
gustum coartatur aut in cornua sinua
ta media pte curuatur aut recta fron
te explicatur Vis illi utriusqz ordinatis
e eadem est et p eisdem ptibus volutas
standi et infra Vna salus e rebus occur
rere ad pmos impetus rex inclinatis o
pem ferre no poteris nec fulcire ac fir
mare labencia Multo ante uicerus
quam iuctum te ee sencias ceterum no est
qd exercitum tuum ob hoc abstineri putes
no posse quia numerus eius dici quo
qz ignotis est nichil tam magnum est qd
perire no possit et infra contrariusqz per
totam passim greciam xerses intellexit
quantum ab exercitu turba distaret li. vi. de
beneficiis Qz multitudo mercenarii e
dampnosa et sic hoc solus demoratus
grecus ueritatem dixit regi vii c. de ueritate
Idem exercitus] diuisus est Cca xerses glo
modus exponendi exercitum in acie nam
aliquando fit acies quadrata et tali modo or
dinandi et tali modo utebatur marius in af
frica qui bellum gerebat contra regem iugur
tam ut pz in salustio et in tali acie lo
quitur hic dicens recta fronte expli
catur nam talis acies omnis acies hz
rectos et aqualibz pte e eius frons et
undecumqz inuadatur parata e ad resiste
dum sz uegecius de re militari talem acie
no pbat quia requirit omnes milites
sufficientes et strennuos q raro pot contin
gere in exercitu sz magis comendat aciem
cornutam et in modum forcipis ordina
tam nam ubi cornua sunt de strennuis
militibus ordinata plebei et gregarii et
inexperti milites quos tyrones appellabant
possunt et debent situari in curuatura
forcipis ubi nullum est periculum eo q ibi
no pnt inuadi quia cornua illam pte
defendunt et securam reddunt et de tali a
cie dicit hic In cornua sinuata media
pte curuatur Iste aut acies aliquam multitudinem
occupatur al's occupant de spacio a
liquam mediam secundum q locorum qualitas
requirit nam in uallibus et montibus
et locis aspris lacius explicatur in pla
nicie Oportet aut aciem condempsari
ne ab hostibus dirumpatur et hoc e qd
dicit Modolacius panditur modo in angu
stum coartatur Vre illa utriusqz glo
Vult dice q exercitus quocumqz et in qua
cumqz forma detinetur in aciem debet
hre eandem viz ad resistendum hos
tibus et ad eos uincendum et dz hre ea
dem uoluntatem firmiter standi et
nunquam fugiendi quam uoluntatem dz hre
p bono rei publice pro qua pugnant ul
consideracione dominorum suorum ul in bellis
ciuilibus consideracione parcium pro quibus
pugnant Et hoc e qd dicit p eisdem
ptibus uoluntas standi s. firmiter
in acie et pugnandi Occurrere ad pmos
Xerses rex persarum cum infinita multi glo
tudine equitum et peditum et cum ma
gna multitudine nauium uenit sup gre
cos ut reffert trogus pompeyus et pau
lus orosius et omnes consiliarii eius regi
adulabantur et dicebant totam gre
ciam no posse ferre impetum tante
multitudinis Demoratus aut lasce
demonius Homo in armis peritus or
dinando no adulando sz ueritatem dice
do ondit tantam multitudinem ee inuti
lem ad bellandum et assignauit causam
quia ubicumqz in prelio acies inclinatur
et bellatores deficere incipiunt oz q sce
leriter occurratur ad pmos impetus
antequam deficiant sz in tanta multitudine
hoc fieri no pot quia pmo erunt uicti
antequam sciatur et dixit q multitudo tanta
regi no pot nec duci suo pot bene esse
nota et io dissuasit regi q tantum
multitudinem no duceret quia grauis
et honerosa eet ad alendum et impossibi
lis ad regendum Rex aut stultus salubri
tatem consilii non cognouit ii pz quia
in mari et in terra magnam ptem exercitus
pdidit Et hoc e qd dicit contrariusqz p totam
passim greciam al's greciam xerses inte
llexit quam cum exercitu turba distaret q
vz ut dicit uegecius multitudo indocta p
acta semp ad cedem ut interficiantur

Exilium

Describit quid sit exili
um et qui magna pars
hominum exulat seneca

Nemo tu mdi
Rcio plurium quos pma rex spes ut
cuiqz credita est aufert Videas qd sit ex
ilium no nisi loci mutacio et ne angus
tare uideor ui eius et quicquid inse peri
mum ht subtrahere hanc commutacionem
loci secuntur incomoda paupertatis igno
minia contemptus Aduersus ista postea co
fligam Interim pmum illud intueri uolo

quid acerbi afferat ipā loci cōmutacio
Carere patrie intollerabile est aspice
age dum hanc frequenciaz cui vix ur
bis immense tecta sufficiūt maxima
ps istius turbe patria caret ex colonis
suis ex toto demq; orbe terraz cōflux
erūt alios ab duxit ambicio · alios ne
cessitas officij pu^a · alios imposita lega
cio luxuria oportunum et oppulentū
ma^is locum qrens · alios liberaliū stu
dioz cupiditas alios spectacula quos
dam traxit amicicia · quosdam industā
laxam ostendende ūtutis nacta mate
riam Quidam uenale fortuna actu
lerūt Quidam uenalem eloquenciaz
nullius nō generis hoīm concurrit i
urbem · et uirtutibus · et ma^is magna
p̄cia ponentem Jube omēs istos adno
mon citari · et unde domo quis quis sit
qrere uidebis maiorem ptem ēē · que re
lictis sedibus suis uenat Jn maximā
et quidem et pulcherriāz urbem nō
tamen suam deinde ab hac ciuitate dis
cede que uluti communis pot dici omīz
urbiuz cui circu nulla nō maxiaz p
artem p egit ne multitudinis habet
et infra · Nec omnibus eadem cā relinq̄n
di querendi q; patriam fuit · Alios ex
cidia urbiuz suaz hostibus als hostili
bus armis elapsos in alienas expo
liatos suis expulerūt · alios domesti
ca sedicio subinouit alios nimia sup
fluentis pp̄li frequencia ad exoneran
das uires emisit alios pestilencia a^t
frequens terrarum hyatus an aliqua
tollezanda infelicias soli uicia eiecerit
quosdam fertilis hore et in ma^ius lau
dantem fama corrupit · alios alia cā
excitat domibus suis et infra Omēs
iste transportaciones pplor · quid ali
quam publica exilia sunt li de conso
lacione ad helbiam sequitur glose
Remoto indicio plurimz | Vult hic cōsi
derare quid sit ueraciter exiliuz et t
uult cōsulari exules ad qd faciendz
excludit opiniones multitudinis falsam
et ueram opiōnez · point dicens q exi
liuz nichil est aliud q̄ loci mutacio
Augustine uideor | Arguit hic seń glo
con̄ se et con̄ suam diffinicionem · quia
p̄termisit in diffinicione exilij paup
tatem ignominiam et cōtemptuz · naz
exules amictendo patriam incurrebāt
paupertatem p didtis possessionibus et e
rat eis ad magnū uituperiuz · et ex hoc
cōtempnebantur que mala p̄termictē
do in diffinicione exilij angustiabat ex
iliuz nō ponendo ea que ponē debuerat
Aduersus ista rūdit argumento con̄ glo
se et con̄ suam diffinicionem facto min
cius q bū diffinierat dicens qd exiliuz
est loci mutacio p̄ncipal̄r secūdario autē
ē paupertas ignominie et cōtemptus de qui
bus suis locis ponūtur remedia et cōso
laciones Jn p̄nti aūt cā · ponūtur cōsola
ciones sup exilio qūtuz ptinet ad loci mu
tacionez Maluz aūt qd hic ē p̄posituz
ē carere patria nō ē malū cōsideracione
multitudinis infinite hominz que priaz
relinquerant · et romam uenerant · et e
rat tanta multitudo · q uix eos possent
cape tanta immense urbis Jmmensam
urbem uocat romam roē maximi spacij
et latitudinis qui omēs uoluntarie ex
ulabant · et pp aliqd comoduz et suam u
tilitatem ueram ul extimataz romā ue
nerant g° exiliuz non est maluz glo
At colonis suis | ostendit vnde tanta mul
titudo venerat romam · quia ex suis colo
nis · sciēt aūt colonie nō ciuitatis in q̄s
noue coloni ciues de roma mictebantur
et in omī p̄uīcia romam instituerūt co
lonias aliq̄ū eciā antique urbes institue
bantur colonie deductis nouis hitato
ribus ut pz de ludimio in eplis senece Ju
solino li · qui dicit polistor de sua ciuitate
numidie de qua dicit q boccho fuit re
gia sed benignitate regis Jubbe mā est
colonia · et de toto orbe romā ueniebant
et sic uoluntarie exulabant sequitur glo
Alios adduxit ambicio | hic point diuisas
causas pp quas romam ueniebant que p
maiori pte patent uilictera sequitur glo
Oportunum et opulentuz | Jnter alias cās
quare multi ueniebant romam erat ad
luxuriandum et ad gaudendū pp copiam
taliū delectabiliuz q ibi erant · et pp socie
tatez multoruz Jtem querenciuz seᶻ glo
Liberaliuz studioz | Quia in delz tūc eāt
studiū gnale · et multi ueniebāt ad discen
dum Quidam ueniebant ad uidendum
ludos qui rome fiebant de quoz m̄ultis
et p cessu · et argutto agit marius ualerius
tī · de institutis antiquis · De ludo aūt qui
fiebat in festo dee flore hētur in ualerio
tī · de maiestate De ludis aūt in festis ali
quoz deoz inuenies i brō aug° de c · di i · c · ij
Quosdam industria | Qui erant emi glo
nentes in aliqua facultate ul arte libē
ter romam ueniebant · quia ibi erat o
portunitas ostendendi se et suam artem
pp p̄mia que inde portabant seqūt glo
Quidam uenalem fortunaz | Multi ueni
ebant romam cuz suis patrimonijs als me
rcimonijs pp oportunitatem que ibi erat
emendi et uendendi et lucrandi seᶻ glo
Quidam uenalez eloquenciaz | Sicut fuit
quintillianus et siles qui artem rethoricā
precio conducti romam docuerunt glo
Uirtutibus et ma^is | Virtuosi libenter ro
mam ueniebant sperantes de suis virtuti
bus ibi p̄mia cōsequi posse laudis et hono

ris et promocionis Viciosi aut ut incius
sius copiosiq uti romanorum consorcijs tuti
et honorabiles esse possent sequitur glo
Maximam et quidem hic vocat ciuitatē
romanam q̄ erat maxima et pulcherrimā
et qd dicit comuniem omnibus mortalibus ur
bem ediscendo ab ea in alijs urbibus pe
grine multitudines reperiuntur propter diuisas et
causas quas prosequimur sequitur glo
Alios excidia urbium Vt troyam euersa
troya sedibus incertis vagantes duce e
nea habitauerūt in ytaliam condiderūt urbem
lauinam ut dicit virgilius in eneydos glo
Alios domestica sedicio Vt soror dido so
ror pingmaleonis regis tyri hita sedicōe
cū frē propter mortem sichei mariti sui recessit
de tyro cū multitudine tyriorum et nauiga
uit in affricam et ibi edificauit cartagi
nem ut p3 in eneydos Alios nimia supflu
Sicut reffert paulus dyaconus de lon glo
gobardis qui cum eēt in insula scandinauia
refruit inde propter nimiam ppli multitudinem
quia in insula nō sufficiebat pbere alimē
ta et primo quidam venerūt in panoniā
et inde vocati a narte patricio romanorum
venerūt in ytaliam et possiderunt maio
rem ptem per successiones xxij regnum us
q3 ad tempora karoli magni sequitur glo
Alios pestilencia Quidam migrant de
patria sua aliī propter infirmitatem patrie
quā hic vocat pestilenciam aliī propter steril
tatem aliī propter terre motus quos hic vocat
hyatus uel propter quecumque incom̄ et defectū patrie
Quosdam fertilis Contingit quod propter glo
famam que frequenter laudat rem plus
quam sit laudanda diffunditur noticia alicu
provincie fertilis et diuitis qua fama au
dita sollicitantur habitātes in solo sili et
aspero et migrant ad pvinciam sic laudatā
ut fecerūt quidam ianuenses qui per me
ridianum occeanum maris nauigauerūt ad
provinciam sibi ignotam propter famam diuici
arum que de ea narrabantur et una qui
dem galea retrocessit antequam peruenirent et
alia fuit submersa Tercia nauigauit et sic
verificatur qd hic dicit senē quod fama corru
pit et gentes ad relinquendū suā patriam
et ad inuadendum alienam que fama fre
quenter extollit et comendat provinciam
plus quam sit comendabilis Ponit con
solaciones quibus pot retractari exules
Aduersus ipam comutacionem lo senē
corum detractis ceteris incomodis que
exilio adherent satis hoc remedij putat
Varro doctissimus romanorum qd quocumque
venimus eadem rerum natura utendum
est M. brutus satis hoc putat quod licet i
exilium euntibus secū virtutes suas ferre
hec etiam singula siquis parū indicat ef
ficacia ad consolandos exules utraque inui
collata fatebitur plurimum posse quantum eius

ē qd perdidimus duo quam pulcherrimā sūt quocū
q3 nos mouimus frequenter natura co
munis et ipā virtus est et infra Emeca
mur quascumque terras et nullam inueni
mus si et illa ultra modū est aliena
hoī eē vnicuique ex quo ad celum erigit
acies paribus internallis omnā diuinā ab
omnibus humanis distant et infra diuinum
animum ad cognatam rerum conspectum tenden
tem in sublimi semper habeam quantum
reffert in ea quid calcem li. eodem glo
Varro doctissimus Beatus augustinus vi de
ciuitate loquitur de isto sic quis marco var
rone curiosius ista que sunt quis in
uenit doctius quis considerauit acten
cius quis destruxit attencius quis diligen
cius plenius que hic scripsit qui et si in
suauius ē eloquia doctrina ac sentencijs ita
refectus ē ut in omni erudicione quam
nos secularem illi liberalem vocant
tam studiosum rerum doceat quantum mar
cus cicero studiosum verborum delectat
cum et ipē tullius tale testimonium phi
bet ut in libris academicis dicit eum
qui ibi versatum conuenim se habuisse cum
marco varrone homine inquit omnium et
hominum facile acutissimo absque ulla am
biguitate Vnde bene dicit hic seneca
appellari doctissimum romanorum Iste pro
remedio exilij assignabat quod ubicumque e
rant illa que homo indigebat scilicet cibus
et potus et vestimentum Et hoc est qd
scribit eadem rerum natura utendū scilicet in
patria et in exilium Comendat exili
um marci marcelli licite viuentis
Brutus in eo libro quo de exilio senē
quē de virtute composuit ait se ma
rcellum vidisse mulitenis exulan
tem et quantum modo natura hominis
pateretur beatissime uiuentem neque um
quam cupidiorem bonarum artium quam
illo tempore Itaque adiecit visum sibi se ma
gis in exilium ire quam sine illo reddi
turus eēt quantum illo in exilio relinqui
O fortunaciorem marcellum eo tempore quo
exilium suū bruto approbauit quam quo rei
publice consulatum et infra Quantus ille vir
fuit qui in admiracione sui adduxit
hominem etiā catonem suo miranudū idem
bruto ait G. cesarem mulitenas pertuci
tum quia nō substineret inde uirum de
formatum Illi quidem redditū impetra
uit senatus publicas precibus tam solli
citus ac mestus ut omnes illo die bruti
animū habere viderentur et nō pro marcello
sed pro se deprecarentur exules essent si sine illo
fuissent et plus multo consecutus est quo
die illum exulem brutus relinquere nō
potuit inde Contingit enim illi testimonium
utrumque brutus sine marcello reuti se
doluit cesar erubuit Nū dubitas quin se

ille marcellus tantus uir sic ad tolle
randuz exiliuz sepe ad oratus sit Qui
patria carens non e miseru Ista te
disciplinis inbuisti ut scires omez lo
co sapienti uiro patria ee Quid por
ro hic qui te expulit nonne ipe pan
nos decem continuos patria caruit p
pagandi sicut dubio imperij cuisdem
pe caruit mit eate trahit illuz ad se af
frica resurgentis belli minis plena e
hit yspania que fractas et afflictas
ptes refouet trahit egiptus infidato
ris demqz orbis qui ad occasionez co
cussi imperij intentus e cui primu occur
ret cui pti se opponet agit illu per
omes terras uictoria sua Illuz suscipiat
et colant gentes Tu nunc bruto mira
tore contentus Bene g° exiliuz tulit
marcellus nec quicqua in animo eius
mutauit loci mutacio li. eode exulare
nuq pot liber animus et dei cognatus
et oim mudo omiqz euo par Nam co
gitacio eius circa ome celuz et in hoie
futuruz p teritiqz tpus immictit li eo.
Quod exiliuz adhibetur aliqu reme
diuz v. ff. de remedio ca. no pot iste
q in oim puincia sut publica exiliuz
mutacione gentiuz ad alias regiones
v. ff. demutacione ca. in uenemo Iste consola
cionez de exilio v. ff. de hoie q eqd boni
Item consolacionez de exilio et de habita
cione pue domus et arte v. ff. de domo
ca. In eum te Item q vir bonus nuqu
exulat qz totus mudus e ei patria v. ff. de
Brutus satis hec putat (loco. ca. i. glo
ad consolendu exules brutus qui fuit
gener catonis et p uirtutes suas cato
ni fuit uenerabilis et mirandus ut dr
in sequiti ca. ponebat et assignabat pro
summo remedij exilij considerare q quilz
uirtutes suas secu fert uirtutes aut sut
summu bonu quia nichil est aliud bonu
humanu n uirtus et talis consideracio ultim
debet alienare exules cognoscendo qd
de suis bonis nichil pdunt p exilium
Modo in casu isto dicit sene q siquis
uellet obice q remediu bruti pticu
lariter et pticulariter con remediu
narronis tunc q utriqz remediu sil
coniuctu no potit pualere qu illa duo
remedia ubi sunt simul coniucta no consolen
tur exules quia videl in exilio no per
dut uirtutem que e solu bonu humani
sm stoicos et no pdunt naturaz eorz
q nuc quedam alia pdat que sut mini
mi ualoris respectu istoz duoz exem
bus ubis seneca concludit q nulla terra
hois est aliena et q qlibz terra
codez spacio distet a celo cu qlibz u
tuosus dz ee intentus quia celuz e co
natuz nature nre quia vz celuz e i cor
ruptibile et luminosuz et animus hois
simili et io debemus ipm intueri et
de omi terra possimus ipm uidere et ideo
no reffert utru istam uel illam terram
pedibus pmamus exquo de utraqz celu uide
At se marcellus consolatus (possimus glo
marcellus fuit homo uirtuosissimus
et eloquentissimus et ordini senatorio
gratus ut pz in oracione tullij qui in
titulatur p marcho marcello Iste dum
eet exul beatissime uiuebat in suo exilio
qui btissime uiuit nichil mali het g° ex
iliuz nichil mali facit exulanti erat ee
in suo exilio honoratissimus uerus eni ho
nor e ille qui exuletur ab hoie uirtuoso
sz brutus fuit uirtuosus quatu ipe enim hec
scribit huic honorez detulit marcello
in suo li. q redditus eius roma sine mar
cello uidebatur sibi ee exilium sine illo
redire q remanere cu marcello in exilio
Istam laudem bruti in marcu marcellu
ultuz ponderat sene. et dicit q e maiore
gliam marcelli sic a bruto comendari
q iuire consulatum Cesarez militenas
Marcellus militenis exulabat que glo
e in insula grecie Inter aut cesarez finis
p militenas sz erubuit tu uiruz se de
formatuz uidere quia ipe cesar marcel
luz exulauerat qd postea totus p abus se
natus romaz reuocauit de no et extima
cione q senatus huit de marcello pz in a° tertij
Om patria carens Ista sut uba in glo
arcelli stantis in exilio consolantis usqz ad
finem capli ubi dicitur bene ergo glo
Sapienti uero sene li. de tranquillitate
dicitur patriaz nobis mudu p fessi sumus
qui aliqz autem talem extimacionez het
nuq est extra priam et omez locuz cog
noscat suam patriam ee In libro autem
de remedijs fortuitoru dicit pria e ubicu
qz bene est g° ubiqz sua patria est ec glo
Per annos decem Ecce pz in iulio celso
cesar quinqz moram traxit in subiciendo
gallias post quas subiectas dum roma
vexaretur galli rebellauerut et ipe cesar
quiqz annos alios in eis resubiciendis
et sic decem annis a roma exulauit et q
uis ista sua absna a roma fuerit p roma
nuz imperiu dilatandu tamen quomo
docuiqz fuerit absens p x. annos fuit
tamen con consideracio consolabatur marcellu
p exemplo cesaris et exulantez q dicit ma
rcellus debeo pacienter ferre exiliuz qz
ille qui me exulauit ee iste p x. anos exulauit
Trahit illuz ad se affrica Bella ci glo
uilia no eo ordine quo in ca isto scribu
tur gesta sut ut pz in luchano et in sue
tonio li. de bello ciuili. Florus aut scribit
q cesar bellu ciuile primo egit in yspa
nia et ultimo nam cognomonis pompei
mi magnu uictus clientellas in citeriori

et ulteriori yspania iuit et uidit mar
ciliam q sibi clausit portam et dominium
successorem cesaris recepit obsedit et ob
cessa reliquit et iuit in yspaniam quam i sua
ptate redacta reuersus est marciliam et
cepit eam et ciues omnibus bonis priuauit
solam libertatem reliquit de quo tullius
li philippicarum ultimo ipsum reprehendit
Inde iuit in greciam et pugnauit cum
pompeyo in pugna thesalie et uincit et
fugientem in egiptum secutus e eum et i
egipto interfecit regem tholomeum et
regnum egipti donauit cleo pre cui quam t
buit comercium libidinis inde iuit in
affricam ubi scipio erat socer magni po
mpey et cato cum reliquiis exercitus uicti
in thesalia illuc se contulerat ut p3 in lu
cano Iubba etiam rex numidie erat cum
eisdem cum tota potencia sui regni cum
quibus cesar pluries pugnauit mari et
terraque et tandem eos uicit ubi scipio
seipsum interemit et cato Iubba autem cum
antronio et pre vo romane ambus sua
rum pcium se mutuo interemerunt quens
autem pompeyus fiut in yspaniam et ibi re
nouauit bella sed cesar superueniens ibi
dem eum extinxit et sic yspania fuit prin
cipium et ultimum belli ciuilis et in toto
isto tpe cesar exulauit a roma quam omnium
rerum consideratione marcellus seipsum consola
tur qui quamuis tales uictorias non habuerit
habuit tamen q magis est uerum iudicium bru
ti admirantis de uirtutibus ipsius marcelli
Nam cogitacio eius) Animus corpus glo
exul existens extra patriam natalis soli
tamen animus claudi non pot quin possit
mittere cogitaciones suas ubicumque uult
Et sic numquam exulat Q non mihi fallere

Fallere uel falli

docuerunt diuini ti
ment falli ff. tit.
de annuacia ca. ij. Item quando in beneficiis
uisitatis nos imbrium quoz fallam ff. tit.
de actione ca. iij. Item fallitur quis dum
pluris quedam q sicut putat adeo in
quit fallens ut q maxima inter nos ha
bentur diuicie gra sextio numero extim
anda sint Require titulum de uelle ca. i.

Fama uel infamia

De eo qui mortem ti
met quando fama et q magna detinencia
uereri aliquando ab infamibus infamari ge

Sic mortem times quando famam Ad
aut stultus homine uerba metiendo
Eleganter de metro iam solet di
cere eodem loco sibi esse uoces inpitorum quo
uentre redditos crepitus Quid enim in
quit mea refert sursum isti an deorsum
sonent Quanta demencia e uereri t
ne infameris ab infamibus Quemad
modum famam extimuisti sine causa sic
et illam q numquam timeres nisi infamia
missis3 Numquid detrimenti faceret uir
bonus iniquis rumoribus sparsus ne
morti quidem hoc apud nos noceat q
hec malam mollitiem het Nemo illorum
qui illam accusat expertus e Interim teme
ritatis e dampnare qd nescias Aut il
lud scis q multis utilis sit q multos
liberet tormentis egestate querelis sup
pliciis tedio Non sumus in ullius pote
state cum mors in nostra ptate sit li. xvi. e
Sic mortem et c. Quando fama Epistola xci
ma. fama et infamia acquiritur glo
ex uerbis sparsis et diffusis que uerba qui
sparguntur et diffunduntur ab omnibus
malis et ignorantibus ueritatem fama conte
mpnenda sunt sicut contemnitur strepitus
uentris qui non e aliquius auctus Ita uo
ces malignorum et inpitorum respiciende
sunt uoces autem eorum qui mortem infa
mant et dicunt eam dolorosam et malam
debent contempni quia inpitorum sunt
Nullus enim eorum mortem expertus est
Et magna stulticia e loqui de hiis q
homo ignorat Et sicut infamia igno
rancium ab ignorantibus diffusa realiter
viro bono non nocet quia ex hoc na
turaliter nichil de uirtutibus suis perdit
Ita uoces infamancium mortem non de
bent ei nocere quia omnes illi infamantes ignorant
Ne infameris ab infamantibus Cum glo
hic e dux lecta Vna dicit infamibus
alia dicit infamibus uoces infamancium
despiciende sunt quia infamantes sunt igno
rantes uoces infamium contempnende sunt
quia infames aut maliuoli sunt aut uerum
iudicium non habent Vult dicere q infamantes
infamantes mortem sunt mali quia
oderunt eam aut sunt ignorantes et teme
rarii loquentes male de morte q ignorant
quia nullus eorum est expertus Sequitur glo
Sic et illam idem mortem) Vult dicere
q nos timemus mortem propter mala q de
ea dicunt uidelicet q e dolorosa q nobis sub
trahit delectabilia q preuenit interim que
omnia pertinent ad eius infamiam nisi fa
nia autem non est timenda ut dictum est
Numquid detrimenti) Sicut uir bonus glo
de facto infamatus non incurrit detrimen
tum reale Ita nec mors infamata de facto
ab ignorantibus et maliuolis Sequitur glo
Quam multis utilis sit) Tullius i. li. de
tusculanis questionibus arguit q mortem di
cens q priuat nos multis bonis uidelicet
delectacionibus omnium sensuum Introdu
cit autem magistrum respondentem tali dicto
Immo ymmo i. melius diceres multis malis
Vult dicere q mors liberat nos ab omnibus
malis q hic patimur et hoc e qd dicit
q multis sit utilis uidelicet existentibus in extre
ma paupertate quia liberat eos ab eges
tate Item existentibus in doloribus quia

liberat eos a cruciatu et sic de oibus sibi
Non sumus nullius ptate Vult glo
dicere q mors liberat nos ab oi suitute
et ab omni calamitate Et io cu mors sit
in ptate nra vz quia possumus eam hre
quociensqz volumus no debemus aliantur
pitudini servire nec aliquid indecens
substinere s p mortem voluntaria nos
ab omni calamitate excludere Et ista est
opio senece in multis locis Tullius idem
sentit q sius vi de re pu et quartum dicit
fides aut roma et alii sentiunt q homo
nunquam debet sibi mortem inferre
Qm no reges magis de fama q alij q
eorum gesta no psunt latere et quo crude
Alia est odio eorum quales hent odio
An turba q non excedunt latent zene
quorum virtutes ut appeant diu luctantur
et vicia tenebras hent Vra facta dic
taqz rumor excipit Et ideo nulli magis
curandum est qualem fama heant qua
qui qualecunqz meruerint magnum ha
bituri sunt et infra Tibi no magis q
soli latere ptingat multa circa te lu
e omnia in istam qusi oculi sunt pdire de
putas ortus et infra Quibus virum
debet ad ipsius opiones malignas sa
tis fiducie hre in bona psciencia Pri
ceps multa debet eciam fame et infra r
Quemadmodum dni crudeles tota ci
uitate conmostrat invisi et detestabi
les sunt ita regum et iniuria latens pa
tet et in fama atqz odium seculis tradi
tur Quanto aut no nasci melius fuit
q numerari inter publica mala natos li
i de clemencia Non est multi crede f
mulis cui egregium factum fama sceleris
sensisse li iij de beneficiis Vt loca sor
dida repausu solis illustrant ita me
res maiorum suorum luce resplendent li x
Alia e ydicio Vulgares homines qui glo
turbant no excedunt hent vicia ignota
hominibus et si heant virtutes eciam ignote
sunt et oz exhibere magnum conatum ut v
veniat in noticiam s vicia et virtutes
pncipum et facta et dicta eorundem pa
tent omnibus et omnium oculi intenti sunt
in eos et omnium oculi alis lingue loquunt
et dictis et factis eorum et de virtutibus et
vicijs Et io maxime debent curare de
bona fama Bona aut fama no acqui
ritur nisi ex virtutibus et io deut virtuose vive
Tibi no magis q soli assimilat glo
pncipem soli nam sol no pot latere
s ostendit se omnibus pz ut ar v ethi
pncipatus virum ostendit Vult dice q
ostenditur omnibus in nullum latet vita
eius sive sit virtuosa sive viciosa glo
Ortus Qui pnceps ambulat p ciuitati
onem sicut sol Regum et iniuria In glo
iuria regum statim infamat reges ut

redduntur odiosi non solum dum viuunt
s eciam imposterum qui nascituri sunt trans
funditur infamia eorundem sicut dyonisij
et nallaridis et quorundam regum de quibus
multa in memes tr de crudelitate et tr de
omnino qui usqz hodie numerantur inter
publicas calamitates humani gnis et me
lius q fuisset eis non nasci sequitur glo
Non est et i fulius au Si aliquis suus no
lens servare fidem dno suo dampnato
ad mortem ad satellites prudentes suum
ee dnm q sna mortis lata e ipm inter
ficiant et ipe pmittit se interfici ut dns
suus liberetur et no pate facit se no esse
dnm talis suus no ht animum supple sui
le s liberum et virtuosum quia enim egre
gium factum i virtutis dni sui fama scelera
lis quia pmisit se tanq infimum et sce
leratum et dampnatum interfici esse glo
Ut loca homines inherentes et viciosi q
sunt nati ex pgenie nobili sunt sicut loca
fetida et sordida que pillum stracione
solis manifestantur Ita qd sol nichil eis
pdest s obest manifestando tales fedi
tates que alis latuissent Ita nobilitas ge
nere hominibus sup sceptris no pdest s ob
est quia talis nobilitas e lux manifes
tans omnes feditates eorum Qm no stul
tum est benefactori infamare beneficium
O veracio exacerbat eum in finem seii
quem magna contulerit ut ex aim
eo dubio fiat no dubius inimicus et pa
trocinium sibi nra infamia querat nec de
sit et infra Nemo no sup hominis dig
nitatem querendo eciam si no inquinant
aspsit nec quisq fingere contentus e le
nia cum magnitudine mendacis fidem
querat li vj de beneficijs O veracio et i ex
amico dubio Qui aliquis ptulit be glo
neficia homini parum grato se ipm mar
pat et exasperet fiet inimicus manife
stus et certus de quo erat indubium
utrum esset amicus Et ex tali exasperacioe
exasperatus infamabit benefactorem suum
ad patrocinandum sibi i ad excusacionem
suam et finget mendacia et no de erunt
q illa que mendacia cum no sint lenia
sed gravia respgunt dignitatem hominis
infamati esto q reali no inquinet neqz
fedent eum Qz non est honor dm vive
Crispes afsed famam eternam acquire
Eterna spm quantulum nocuisset sene
longissimum illi ingenium eum fama pmisit
Id egit ipe ut meliore sui pte duraret et
ppositus eloquie pclaris opibus a mortali
tate se vindicaret Quamdiu fuerit ullus
litteris honor quamdiu steterit aut latine
lingue potencia aut grece gracia inge
bit cum maximis viris quorum se ingenijs
vel ptulit vel sic hec enim necaudia recusat
applicant libro de consolacione ad pollibium

Expers fortune) Germanus pollibius glo
mortuus erat · et ipse consolatur eum de
morte eius · quia esto quod fortuna interfi
ciat homines licet tamen ipsi post corpus int
emptum durant · et viuunt in memoriam
hominum per ea que gerunt cum meliore parte sui
Melior pars hominis est anima qua egre
runt opera durabilia Germanus autem polli
bius edidit preclara opera pertinentes ad eloqu
enciam et ad rethoricam · per que opera dicit
seneca eum consecutum fuisse inmortalita
tem · scilicet · fame et dicit quod fama eius minu
abitur cum excellentissimis viris tam
diu quamdiu littere erunt in honore et quamdiu lin
gua latina habebit potenciam Tunc enim
quando lingua latina dominabitur mundo · nec
ferebatur aliqua sententia nisi verbis latinis
nec audiebantur aduocati nisi lingua
sicut patet per valerium · titulo · de institutis anti
quis Et dicit quod durabit quamdiu lingua gre
ca habebit graciam Nam lingua greca clari
or est ceteris ut dicit augustinus de ciuitate dei · Vnde
uidetur quod germanus pollibius eciam in lingua
greca edidit opera Et dicit ultimo quod ipse contu
lit se maxime viris · scilicet · in literatura et quam
do scit eis quod vecordia illius non audet se e
quare illis · sed per reuerenciam eorum dicet se
applicuisse illis · scilicet · illos imitando Secundum
Quando seneca multos audiuit in foro
bene declamantes et in domo notabiliter
defficientes · et quod multi habent famam elo
quencie et non sunt eloquentes Sexto
Quosdam desertissimos agnoui viros
non respondentes fame sue cum de
clamarent in foro maxima omnium admira
cione dicentes simul ad has domesticas
exercitaciones successerunt ab ingenio
suo que accidere plerisque eque in mirum
quam certum est ex prologo libri iii declama
Quia fama non consistit in vnius sermone
nec in famia in vnius mala existima
cione Valerius titulo de claritate · capitulo i · Item ad
famam et gloriam non satis est vnius opinio
Valerius · eo titulo · et c. Item magna demencia
vereri ab infamibus diffamari · et debere
qui famam timent sicut capitulo Valerius titulo de fama
capitulo · i · Item in hijs que ex fama placent
vulgarium nichil veri et nichil certi est
Valerius titulo · de bono · c · viii Item de eo qui fa
mam boni viri perdidit ne perderet conscie
nciam Valerius titulo de gratitudine · capitulo ii · Item
quomodo et que fama nobis illudat Valerius titulo de
iudicio · capitulo · i · Item de fama falsa celsi
Valerius titulo · de ludo · capitulo · caseus Item de fama canini
Valerius titulo · de tranquillitate capitulo canius iullius
Item de infamia falsa contra ypollitum
Require tractatum de falsario capitulo deprehensa
Quosdam et c. Non respondentes) Illi non glo
respondent fame sue qui minus de sufficien
cia · et multo plus habent de fama Sequitur glo
Cum declamarent) Miratur de quibus
dam qui excellenter in foro litigioso de
clamabant in domo propria ubi non erant
propria nisi quos nolebant eligere deserere
bantur ab ingenio suo Videlicet quod non ita suf
ficienter declamant in domo sicut in foro
vel totaliter euanescebant · quia non occurre
bat eis quid dicerent · et ingenium ministra
bat eis facundiam · sicut contingit aliquando in
sermone facientibus quod in medio sermonis
defficiunt Et seneca hoc constat pro certo videlicet
quia de facto hoc vidit in quibusdam

Falsarius

Dampnatus parri
cidii alligat fratres

Qui falsum testimonium vitiatur
apud eum inquem dixerit Eduo
bus filiis profectus est cum vno pater
adolescens rediit Accusatus est a fratre
parricidii · et dampnatus diebus festi
uis intercedentibus pena ex lege dila
ta est Rediit pater accusauit damp
natus fratrem falsi testimonii · et obtinu
it et vinxit Cogit pater ut vinctum soluat
Nolentem abdicat · Falsum inquit
frater testimonium dixit Sunt mei graue cri
men illius facere te exorabilem presta
Crudelis infra terre iniuriis si inter
parricidium creditum est Ergo duos fi
lios habere non possum · adolescens iam
potes et parricidium facere alligatus
est alter filius · quia non reuertebatur
pater alter quia iam rediit Numquid sol
ues fratrem · Talis es nichil testis me
titus est parricida es Non impio in
te · sed in patrem pio non dixit Suspectum
habuit quia relinqueras patrem Inter cathe
nas filii mei est iacto eodem clausus er
gastulo Ingrate testem tuum simul a
lligasti Meo periculo solutus sum meo
alligatus Vix solum poterat si testimonium
falsum pro fratre dixisset Parricidium
de fratre commisit Venisse patrem in
carnifex nunciauit Parricida sum t
sicut obiciatur · hoc leuius irascor Mira
ris si eum fratrem allegare possum qui
me putauit occidere Ingrata erat
ipsi pene me dilacio expectare grauius
videbatur quod patri ymaginabar inuchi
culeum serpentem profundum · libro · v · declama
Dampnatus parricidii) iiii · declama
Titulus et suprascripcio istius declama glo
cionis est dampnatus parricidii alligat
fratrem cuius exposicio dependet a casu qui
contingit · et antequam casus narretur po
nitur lex videlicet quod dicens falsum testimonium
cum hoc legittime constiterit debet ligari a
pud illum contra quem dicit · et debet esse vincu
culis quamdiu placuerit leso Casus talis
contingit quod quidam pater habens duos filios
cum vno illorum profectus est · et filius red
diit et pater non et alter filius peciit a fra
tre suo quid esset de patre · et cum ille non responderet

clare noc similr insu est sibi q interfe
cissz prem · et sup hoc accusaunt eu de c
rimine parricidy · et ille dampnatus e
forte illuz als eum expositus tormetis
gfessus e fecisse qd no fecerat Et io snia
lata fuit con eum · sz snia no fuit po
sita in execucione · tuc pp festa dilata
ta fuit usqz ps festa Interim redyt pr
et p euidenciam patuit accusacionez
fuisse falsam et sna fuit reuocata ·
Et tuc iste ignoscens accusauit frem
et 2m snam legis obtinuit ut fr alli
garetur et eet inuinculatus in potestate
sua · i · inuinculantis · et mic intelligi
titulus et supscripcio · q fr qui erat dap
natus de parricidio · alligauit frem
suu qui se de parricidio accusauerat
pater aut rogauit filiuz ut solueret
a uinculis frem suu ille aut noluit o
bedire · et pr pp gtumaciaz et rebellio
nem abdicauit eum Falsum inquit
loquitur pater et dicit filio si tu glo
uis te allenare · et frem tuu aggrauare
psta te exorabilem · i · obedies michi sol
uendo frem tuu · quia inhoc apparebit
impietas fris tui accusantis · et indul
gentis · et oms te diligut · et illuz odio
hebut · Si aut no solueris eum appare
bit ombus q tu sis crudelis Et io inito
creditum fuit · q tu interfecisses patrez
ex quo ita crudeliter agis con fratrez
Argo duos filios hre no putu Con glo
queritur pater de infortunio suo · q
cu ipe hebat duos filios no pot eos hre
libere · Nam pmu huit inuinculatu
ab eo · 2m uidet inuinculatuz prs pp cu
lpam et crudelitatem fily detinentis
eum in uinculis Et io obicit sibi par
ricidiuz Parricidiuz pp e qu interficia
tur pr uel mater ul fily · Large aut
accipiendo e ee interfectio fris Et io
pr filio uinculanti obicit parricidiuz
· i · interfectio fris · q longa morte ne
cat semp tenendo eum in uinculis Et
exprimit ulterius infortuniuz suu de fi
lys · quia unus inuinculatus fuit · quia pr
no reuertebatur et ex hoc fuit accusatus
parricidy · alter fuit uinculatus quia pr
redyt · de cuius reuisione patuit falsitas
accusacionis · et ex hoc tamqs falsarius ac
cusatus et inuinculatus fuit · Sequit glo
Nunquaz solues frem Alloquit filiuz
pr q sup in mqs absoluit a uinculis frez
suu in eo casu iusticat accusacionem
vz · quia est ne parricidia · sic tractado
frem suuz · et istum mo iusticat ac
cusacionez et iustificat accusantem
Non impio inter hic assignat ali glo
as duas causas quare debeat eum
absoluere · quaz pma e · quia fr no
accusauit eum aio impio nec pp odiu

sed pp pietatem et amorem prs que
credit interfectuz Pietas aut no debet
sibi ob esse Scda ca e · quia pr stat cu filio
in carcere quem hic uocat ergastulum
et uult stare inter cathenas fily sui et
no uult exire inde nisi filius inde libe
retur Vnde saltem amore prs deberet
filius frem suuz liberare Et si no curat
de pre saltem gsideracione testis deberet
ipm liberare · Nam pr rediens fuit tes
tis filio suo · qd no erat parricida · no li
berando aut frem est ingratus testi ig
noscencie sue quia eam in carcere se glo
Meo periculo hic ruidet filius pri pmo
ostendendo miseriam sue gdicionis · quia
utrobiqz e in periculo siue ligatus siue
solutus · Nam qu ligatus fuit in periculo
mortis · lata fuit sna gt eum parricidy
p iudicem · qu aut fuit absolutus · tuc
fuit gtra eum lata sna abdicacionis p pa
trem · et sic in omni statu est miser glo
Vix solum potuit hic ostendit q fr suus
no debet relaxari a uinculis · vz quia fal
sam accusacionez pposuit Nam si flam i
accusacionez pposuissz in obsequiuz fris
tuc eciaz no debuissz relaxari · vel inx
gcederetur relaxacio eius pp grauitate
culpe · nam grauis culpa e infamare igno
scentem · eciam in obsequium fris sui · et
multo maior e · qu e in malu fris · argu
atur ecu culpa sua · quia commisit duplex
parricidiuz · i · in prem fingendo eu int
fectuz · et in frem accusando eum de falso
Venisse prem possz aliquis credere glo
q pena parricidy · fuerat dilata ad ptes
fris · sz ipe dicit q no e ueruz · sz carnifex
distulit eum interficeret · quousqz redyt
pr · et ipe carnifex uiciauit aduentu pa
tris · et no fratri Et ultius dicit q si e par
ricida · sicut fr obicit hz cum ire lenius eis
qui gsiderat q fr intendebat morte suaz
tunc supple hz cum ire magne et grauis
et cum hz tenere illuz in uinculis qui t
ipm noluit interfice Dilacio aut execucia
onis sue mortis no placebat sibi · sz to
to illo tpe ymaginabatur cuellum · i · par
uuz sacuz ibi parricide inuitor et yma
ginabatur serpentem · qui cu parricide
ponitur · et ymaginabatur pfundu · i · a
quaz ubi parricida submigitur · et sic toti
tpus dylacionis erat plenuz pena · et af
flictionis als afflictione Quando nu
trix suadet fedre deprehense in scelere
ut ypollito innocenti inponant cul
pam et sic pcesserunt con ypolitum
innocentem nutrix et fedra theseus
aut credulus filiuz dampnauit exilio ut

Deprehensa culpa est animi quid trix
segnis stupes Regeramus ipi crimen
ultro impiam Venerem arguamus scele
uelanduz e scelus Tutissimuz e inferre

quid timeas gradu3 ause pores si mi9 im
passe nescis Secreta cū sit culpa quis
testis sciet Adeste athene fida famulorum
manus fer opem nefandi raptor yppo
liti stupri Instat premitque mortem intem
ptat metū ferro pudicā terret en pce
ps abit ensemque trepida liquit ac te
me fuga pignus tenemus sceleris hac +
mestam prius recrea te crines tractus et
lacē come Vt sunt remaneant facino
ris tanti notis Reffer te in urbem
recipe iam sensus era Quid te ipsam la
cerans omnium aspectū fugis Mens im
pudicam facere nō casus solet. finis tragedia

Deprehensa culpa est fedra ad ptem glo
requisiuit aliter ales yppollitum de concubitu
super quo yppolitus iratus eduxit ensem
ut interficeret eam Et illa procubuit ad
pedes et rogauit interfici manibus Et tunc
relicto ense yppollitus recessit Tunc nu
trix fedre dixit alumpne ne sine Culpa tua
nō deprehensa est supple per yppolitum. Quia nō
est aliud remedium nisi quod culpam tuam
regeramus in ipsum dicendo quod ipse voluit
committere impiam venerem .i. luxuriam
nolendo concubere cū nouerca sua Et ideo
ipsa nutrix excitat animum fedre dicendo
eidem. quod nō sit pigra nec stupeat. sed su
mat audaciam et occultat scelus suum
dicendo et asserendo quod fuerit scelus yppoli
ti Et ista est via tutissima .s. inferre gra
dum Et hoc est quod dicit. ause pores sim9 ad
accusandum. et dicendo quod tu es passa crim
em et culpa tua cū sit secreta caret teste
Et ideo nullus poterit contra te ferre testimonium
Adeste athene) hic nutrix postquam glo
deliberauit infamare ypolitum de falso
exequitur deliberacionem suam et clamat
et inuocat athenienses. nam tunc erant
athenis et inuocat famulos domus quod sic
currant. et ferant auxilium dñe sue. quia
ypolitus instat et premit violentare eam
vult et incutit sibi metum. et ense suo
terret eam. et vult esse raptor .i. concubitor
violentus stupri nefandi .i. voluit vio
lenter concubere cum nouerca sua seq3 glo
En princeps abit) Modo venerunt ciues et
famuli domus ad clamorem eius ipsa di
cit eisdem quod ypolitus scelerit et precipitanter
recessit et actonus fuga trepida reliquit
ensem supple quem euaginauerat ad ter
rend dñam. et istum ensem tenemus in
pignus et in testimonium sceleris ypoliti
Hanc mestam) hic alloquitur nutrix glo
ciues et familiam domus quod ante omnia con
fortent. et recreant fedram consolatam et
mestam si nō reforment crines et comā
suam sed permittant crines dñe laceratos
et comam dissipatam sicut ypolitus la
cerauit caput eius ut sint nota et sig
nando peccato ypoliti. et ista signa nar

rante omnibus in ciuitate ut omnes sciat
ignoscenciam dñe et scelus ypoliti glo
Recipe iam sensus era) hic nutrix
alloquitur fedram et dicit eidem era
.i. dña recipe iam sensus .i. confortetis
et quare laceras te et fugis aspectus
personarum cū nō habeas causam verecundie de
culpa aliena Nam casus iste qui con
tingit nō facit te impudicam cū mens

Fatum Quomodo fatum habuere pudica
ta ducant volentem
et nolentem trahant. et qualiter per
suadet seneca ut nos impigros et
paratos fatum inueniat et premit
tit plura documenta moralia Seneca

Optimum est pati quod emendari
nō possis. et deum quo auctore
cuncta proueniunt sine murmura
cione comitari Malus miles est qui
imperatorem gemens sequitur Quare
impigri et alacres excipiamus imperia
nec desinamus Hunc operis pulcher
rimi cursum cui quicquid patimur
intextum est. et sic alloquamur Iouem
cuius tabernaculo moles ista dirigit
Quemadmodum cleantes noster versibus
desertissimus alloquitur. quos michi in
nostrum sermonem mutare permittitur cicero
nis disertissimi viri exemplo Si pla
cuerint boni consules si displicuerint
scies me secutum in hoc ciceronis ex
emplum Duc o parens celsique domi
nator poli Quocumque placet nulla
parendi mora est Adsum impiger
fac nolle comitabor Gemens malus
que pacior facere quod licuit bono Ducunt
volentem. fata nolentem trahunt
Sic uiuimus sic loquamur paratos nos
inueniat atque impigros fatum Hic est
magnus animus qui se deo tradidit +
at contra ille pusillus et degener ille qui
obluctatur et de ordine mundi male
existimat et emendare magis vult de
os quam se libro xx. Epistola. cviij.
Optimum est pati) omnes tribulacio glo
nes et angustie que superueniunt homi
bus deo actore et ordinare proueniunt
Et ideo paciente ferende sunt et sine mur
muracione. Nam malus est miles qui
preceptum imperatoris sequitur nō vo
lens se coactus et gemens Nos autem
sicut boni milites debemus alacriter
imperia .i. tribulaciones adeo imperatas
et cogitemus quod est in celum et intestini
et firmum et ordinatum. quicquid accidit
nobis. et sic nō possumus impedire
cursum celi. ita nō possumus impedi
re ea que ex cursu celi proueniunt Celum
autem est tabernaculum dei et voluntatem
tem eius dirigitur et mouetur glo
Quemadmodum cleantes) Vult dicere seneca

q nos faciamus oronez ad deuz et ore
mus ipm sicut orauit cleantes cuius gre
cam oronez seneca vertit in linguaz lati
nam et dicit lucillio q si illa transla
cio placet sibi in eo casu consulat i pro
bono reputet Si autem displicet ei tunc
heat enim excusatuz quia sequitur ex
emplum ciceronis nam cicero transtu
lit libros grecos in linguam latinam
sicut ipsemet dicit in libro de officiis
Duc o parens) Incipit oro clea glo
tis et e sensus talis Tu deus qui es
pr ur et dominaris celso olimpo i ce
lo ducas me quocunqz placet tibi
quia sine aliqua dilacione paratus sum
obedire voluntati tue et ad eius obedi
enciam non sum piger et si ego nollem
obedire voluntati tue ero malus et
gemens et inuoluntarius et nichilo
minus cogar i violentabor et trahar
in inuitus ad facta i ad voluntatez
et disposicionez suam et si voluntarie
sequar ero bonus ex hiis verbis habemus q
necesse oz nos obedire facto et diuine
ordinacione et qui voluntarie facit
e bonus et qui e inuoluntarius trahi
tur violenter i e malus Et ad hoc i
ad obedienciam facto et diuine dispen
sacioni ortatur nos seneca q pati
simus et impigri ad facta quia tunc
erimus magnanimes Ille autem e degener
et pusillanimis qui vult emendare i
deum i qui non e contentus de hoc qd
deus ordinauit de se sz conqueritur et ob
luctatur i contradicit diuine disposicioni
et reputat ordinez mundi male ordinatum
Item quod fatum ex causis serie in
nascatur ii rursus nimiaz sollicitudinez
Quid expectas donec desinas de prauitat
here quod cupias Nunquaz erit
tempus qualem dicimus ee seriem cau
rum ex quibus nectitur fatum talem
ee cupiditatuz altera ex fine alterius
nascatur In ea diuinus e vitaz que
mi quam tibi timiuz miserarum ac si
intutus ipa factura sit Sub duc cer
uicez iugo tritam Semel illam in
cidi q semper primi sanctius e Si te ad
priuata retuleris minora erunt omnia
sz affatim implebunt At nunc plurima
et vndiqz ingesta non saciant Vtrum
aut malis ex inopia saturitatez an in
opia famem Et auida felicitas e et
alienis auiditati exposita Quamdiu ti
bi satis nichil fuerit ipse aliis non eris
Quo non inquis exibo vtrinqz Cogita q
multa temere pro pecunia q multa
laboriose pro honore temptaueris ali
quid et pro ocio audiendi est aut in
ista sollicitudine procuracionum et deni
urbanorum officiorum senescendum in tumul

tu ac semper nouis fructibus quos ef
fugere nulla modestia nulla vite quiete
contingit Quid enim ad rem pertinet
an tu quiescere velis fortuna tua non
vult Quid si illi eciam nunc permiseris cres
cere Quantum ad successum accesserit accedet
et metus Volo tibi hoc loco referre dic
tum me tenacis Vera in ipso eculeo de
cant Ipsa enim altitudo attonat Si quis
in quo libro hoc dixerit in quem pro mothe
inscribitur hoc voluit dicere actum
ta hz summa Est ergo tanti vlla potencia
ut sit tibi tam ebrius sermo Ingeniosa
vir ille magnum exemplum romane eloquen
cie daturus nisi illuz eneruassz felicitas
ymo castrassz Hoc te exitus manet nisi iam
contrahes vela nisi qd ille sero voluit terram
leges Poteram tecum et in hac mece
natis sententia pen facere verez sz monebis
michi controuersiam si noui te Nec no
les qd debeo iam exaspero et probo a cu
pe ut feres hz li ij epistola xix glo
Quid expectas) Seneca plures et
plures rogat lucillum ut se subtrahat
a publicis officiis administracionibus et
ab urbanis officiis et referat se adui
tam priuatam et ad ocium vite contempla
tiue Modo hic reprehendit eum de mora
et dilacione quia expectat ut desinat
habere hoc e dicere qd tunc vult designare
a publicis officiis qui prius officia daban
tur ei Videlz quia tunc cessabit ira illa
desiderare et cupere qui cessabit ea habere
Dicit autem seneca qd finis cupiditatuz nunquam
q e quia una cupiditas nascitur ex fine
alterius cupiditatis Ille enim qui cupit
habere canonicatuz qui hz canonicatum
qui fuit finis sue cupiditatis oritur cupi
ditas habendi preposituram et cum habeat preposi
turam cupit episcopatuz Et ideo assimilat cupi
ditates fato in quibus e coniunctio quarum
vna dependet ex altera sicut patuit in Jo
seph q eius vendicio fuit causa transferen
di euz in egyptuz et eius carceracio fuit
causa reuelacionum sompniorum et reuelacio
sompniorum et interpretacio eorum fuit qd esset dominus
egypti In ea diuinus est) Vult dicere glo
cere q lucillius ad vitaz quietam pu
blicorum officiorum quo vita nunquam timant
misericordiam suam nisi ipsemet termi
net subtrahendo se a publicis officiis et
assimilat eum boui consueto portare iu
gum in collo suo cum melius esset incidi
ceruicez quam semper eam tenere sub iugo
Et ideo vult q lucillius se a iugo publice
administracionis et referat se ad vitaz
priuatam in qua habebit minorez famili
am et ad minores sumptus sz habundant
et sufficienter sibi et familie sue ma
gis quam sufficiant magna salaria mag
ne familie et multitudini seruiencium

quibus nichil est satis Omnis enim prosperi
tas est auida et desiderat maiorem prosperi
tatem sectando officia publica numquam
habebit satis neque ipse erit satis et alia
non sufficient sibi nec ipse sufficiet alijs
Quo non inquis exibo Introducat seneca glo
lucillum querentem qui possit exire
et subtrahere se a publicis officijs et seneca
respondet eidem quod consideret utrumque et aliqualiter
saltem in professione reducat sibi ad me
moriam quod pro pecunia acquirenda et pro
honoribus habendis multum laboris impen
dit Et ideo potius iam quiete debet aliquid
impendere et nisi hoc faciat oportebit
eum senescere in tumulo causarum et ur
banorum officiorum et in fluctibus et tempes
tatibus publicorum officiorum quos fructus nullus
homo quiete iam potest intrare publicas ad
ministracionibus Quid enim adhuc potius glo
Esto quod lucillus vellet omnino quiescere
fortuna non permitteret eum quanto magis
ubi ipse non est voluntarius ad quiescendum
sed permittat se quiescere in publicis ad
ministracionibus et dicit eidem quod quanto ma
gis creverit et successum prosperum habebit
in eis tanto magis augebit timor eius
Volo tibi hoc loco Quod altitu glo
studinis habeat annexum timorem hic di
cit quod eciam faciat homines attentos et pro
bat per dictum mecenatis qui virtutem
dicit sicut dicunt rei qui torquentur in e
culeo Dictum eius est hoc altitudo atto
nat summa scilicet exponit sic attonita
habet summa quilibet vult dicere quod altitudo
facit homines attonitos Hanc sentenciam
dicit mecenas in illo qui dicitur prometheus
quia poetis fingitur primus formasse
homines Sentenciam autem mecenatis sed verba
detestatur quia sunt verba que homines ebrij
quia inebriavit eam conservavit et debi
litavit et vigorem abstulit et castra
vit eam in ima felicitatis Vel quia continue
fuit in prosperitatibus et de una dignita
te ad aliam translatus fuit et dicit quod
eidem accidet sibi sicut mecenati si con
tinuabit promociones et ideo vult quod tra
hat vela Illi contrahunt vela qui nolunt
amplius navigare sed volunt in portu
et in terra requiescere Vult quod lucillus
non naviget querendo promociones sed
vult quod in terra requiescat scilicet in ocio
vite contemplative quod tyrannum mecenas sero
et tarde noluit ducere scilicet vitam quietam
Monebis michi Consuetudo senece glo
erat in qualibet epistola inicere unum aliquam
notabilis sentencie Et ideo dicit quod lucillus mo
nebit consuetudinem et reputat consuetudinariam
rius unius Et de hoc dicit se cognoscere
eum quod debitum repetit et quod non vult
illam notabilem sentenciam recipere ab aliquo
stoyco qui sit probus et probus et asper sicut

stoyci sunt et ideo ut res ministrat scilicet fa
cultas et oportunitas inicit sibi dandum
epicuri quod dictum ponitur iam sibi debito
Nullus debet conqueri de morte suorum
cum mors sit communis omnibus et quod
fata non flectuntur principibus nec conti
nencia et quod primus dies scribit quantum
Eat aliquis facta debeamus vivere
tamen aliquam iniuriam sibi pepercisse
conqueratur Quis tam superbe et
impotentis quia arrogancie est ut in
hac nature necessitate omnia ad eundem
finem revocantis se unum ac suos se
poni velit ruineque eciam ipsi mundo in
minenti aliquam domum subtrahat
maximam ergo solacium est cogitare id
sibi accidisse quod omnes ante se passi sunt
omnes que passuri Et ideo michi videtur
rerum natura quod gravissimum fecerat
commune fecisse ut crudelitatem fac
ti consolaretur equalitas et infra O du
ra fata et nullis equa virtutibus an
quam bene nossemus felicitatem suam fortunis
ereptus est et infra Diucius accusare
fata possumus mutare non possumus
stant dura inexorabilia nemo illa
convicio neque fletu nemo causa movet
Nichil umquam ulli remictit libro de con
solacione ad pollibium Non est itaque quod
sic te oneres potuit diucius vivere non
est interrupta eius vita nec umquam se
annis causis intericiat Solvitur quod
cuique promissum est Eunt via sua fata nec
addicit quicquam nec ex promisso semel de
minuit frustra vota ac studia sunt ha
bebit quisque quantum illi dies primus ascrip
sit libro de consolacione ad marciam glo
Eat aliquis Derridet illos qui accu
sant fata et providenciam divinam que
tamen nephas audet comictere quando scilicet mo
riuntur filij vel alij propinqui probi et magne
spei Et dicit quod ista querela est arrogan
cium et superborum et impotentum et prepo
tentum constitutorum in dignitatibus qui
conqueruntur quod fideliter et sine quod natura
facit omnibus natura enim omnia generata
resolvit et de esse deducit ad non esse et
quod istud periculum eciam imminet mundo
scilicet quod deficiat Et ista communitas et quali
tas periculi et mortis debet consolari omnes
et nullus potest contra de hoc quod omnibus accidit
O dura fata Exprimit querelam glo
pollibij super mortem fratris sui adolescen
tis quia ipsum premerit antequam cogno
scerent felicitatem suam et dicit quod
fata non fuerunt correspondencia virtu
tibus eius nam virtutes eius merebantur
ut ipse diu vivet sed seneca dicit quod propo
nere tales querelas est omnino inutile quia
facta non invertantur querelis nec pre
cibus vel lacrimis nec conviciis et obpro

brus nec causa iusta nec quocumq̄ mō
mutant sz sūt dura et inexorabilia .i.
q orationibz nō flectūt Concordat huic
dcō virgilius vi enevdos Desine fata deū
.i. deorum flecte sperare pcando .i. q nō debe
mus sperare q pcando flectamus fata. etul
terius dicat seneca qd nullus iuste ptest qrere
de fato. quia nulli augent vitaz nec nul
li diminuūt sz cuilz firmant pacta quia
q̄ntitz ē statutū quilibz viuit et non
plus nec minus. et homiz studia et vota
et supplicationes nō pnt extendere vitā
sz oz q qlibz heat de vita q̄ntitz pmo di
es determinant. si pmuz appellat ordi
nacionē diuiaz tūc hec snīa vera ē. q
nullus ht de vita nisi q̄ntitz deus ordi
nauit Si aut̄ appellat pmuz diez con
ceptionis vl nativitatis tūc falsa est
snīa quia deus quo vult protegit in
tm vltra pphecam illius diei Repre
hendit herculem q acceleravit ire ad
infernuz quī cogitur venire sī illuc

Agenus homiz fertur rapi Chorus
dies Obvia fatis incerta sui Conti
giae vltro q̄mus vndas Nimiuz ala
de rectore forti pperas mestos uiseri
manes Certo veniūt ordine pce Nulli
iusso cessare lz Nulli sceptruz pferre dicat
Recipit populos urna citatos .i. tragedia
Agenus homiz Rephendit hercu glo
lem et oms hoies qui accelerat morte
et volunt ire obviam rapidis factis .i.
velocibus quia fata et dies homū scele
rit currūt. et iō nō oz magis accelera
re ire ad vndas stigiae q sunt vnde sti
gie vi. tī. de abstinencia c. i. in glo. q in
cipit at pictagoras. et vltus alloquitur
herculez. quia nimis pperaūt cū forti
pectore videre manes .i. demones mestos
et tristes Certo veniūt parce sūt glo
furie infernales sic dicte q neminj p
caūt et finguntur eē tres sorores quaz
vna vocatur thesifone. 2a megera. 3a
aletho Iste pce finguntur poetice pape
hominbus qui vadunt ad infernū et nul
lus pot vendicare se primū diem cū pca
pitur q vadat ad infernū et vrna .i. vas
ī sūt nomina citatoz recepit ppl's citā
tos. quia ibi scribuntur qui cparuit et re
putant se ibidem Modo edippus con
qritur de fato suo .s. qd occidit et con

Ego ipē vite spocubuerit cū matre .i.
Alia qui spingis tuli herebo Edippus
Fati tardus interpres mei Nouamqz pe
nam scelerib3 qrit parem Et esse par
qz poterit infanti quoqz Decreta mors
est Fata quis tam tristia Sortitus un
quam viderani nondū diem Vteriqz
nondū silueram clausi moras et ifr
eoz quē deus dampnauit abiecit pater
Mors quoqz refugit pstiti delfis fidez

Genitorem adortus impia stravi nece
Hoc alia pietas redimet occidi ptem
Sz matrem amavi ploqui hymeneum
pudet iij tragedia Ago ipē Quidā glo
serpens nomine spingis stabat iuxta thebas
et transeuntibus pponat obscurū pblema
videlz qd erat vnū aīal q in pncīo hē
bat iiijor pedes. et p grressū etatis hēbat so
luz duos. et in fine hēbat tres. et dicebat
sic transeuntibus q nō solvet pblema qn
aut̄ solveret paty erat interfici ab
eis et porrigere caput amputanduz
nullus sciebat veritatē istius pblematis
et iō serpens interficiebat thebanos
Edippus nō solvit pblema vz q istud .i.
aīal ē homo. qui primo ambulabat cū
manibus et pedibus tpe aut̄ infancie aīal
puericie 3 iuventutis ambulat cū duobus
pedibus. tpe aut̄ vltime senectutis vtitur
baculo ad ambulanduz. et sic hz tres pe
des Tunc serpens porrexit caput suuz
et edippus decapitauit euz. et sic huit spo
lia spingis. quia fuit interpres sui viet
quia vtebatur baculo quī dixit ista vba
et se fuisse tardum quia voluissz cicius mori
Nouamqz penam Iocasta mater e glo
dippi quī hēbat ipm in vtō ɔsulit appol
linez. et appollo rūdit q ipā pareret filiū
qui interficeret prem et impgnaret matrē
et sic factuz ē hystoriam vi. tī. de peto c.
et glo fto Videns aut̄ edippus q tanta
scelera comiserat excecauit se ipm et que
rebat eciā novaz penam ɔdignam suis
sceleribus. quia videlicet interfecerat pa
trem et matrem duxerat in vxorez. et ɔ
qritur de fto suo. quia anqz videret diez
quī .s. erat clausus in vtō fatatū fuit
q deberet interficē prem et impgnare ma
trem et postquam infans decreta fuit ei
mors. de hoc repies. co. tī. ca. et glo. vna
videlz prem fecit eum disponi ad mortē
duum. et excusat prem. quia iuste fecit de
ordinando de interfectione sua. ergo quē
deus appollo dampnauit ipm .s. pphetan
do de parricidio et de incestu et mors re
fugit ipm Nam volebat se interficere
et filia non pmisit Prestiti delfis fidem
Appollo colebatur in insula que ap glo
pellatur delos et inde dictus ē delphius
Edippus aut̄ dicit pstiti fidem delphis .i. ap
pollini delphico implendo q ille pphe
tizauerat. quia genitorem et prem stra
uit impia nece Et alia pietate vromex
loquitur .i. alia pietate redemit scelus
comissum in prem videlz. quia amauit
matrem et pudet q vēcundatur ploqui
ymeneum .i. deuz nupciarz que de talibus
nupcijs erubescat Modo sollicitudines
hominuz non possunt mutare fatū nec
prorogare vitam. et quī pmus nativita
tis assignat vltimum Chorus Chorus

Fatis agimur credite fatis Non solli
cite possunt cure Mutare rati stami
na fusi Quicquid patimur mortale ge
nus Quicquid facimus venit ex alto Ser
vatque sue dextere colus Lachesis dura
revoluta manu Omnia secto tramite
vadunt primusque dies dedit extremum
Que connexa suis currunt causis Jd
cuique pte non ulla Mobilis ordo mult
ipsum timuisse nocet multi ad fatum
Venere suum dum fata timent v tragē
Chorus Regitur fatis mortalis genus
Nec sibi quisquam pondere pot firmum et
stabile pquem casus Volunt varios sep
nobis Metuenda dies sexta tragē glo
Fatis et cetera credite fatis Chorus i multi
tudo ppli thebani pp edippi casum dicit
q omnia sunt fata et q dicamur a fatis
et q cure et sollicitudines non possunt mutari
re stamina rati fusi Ubi oz scire q apue
tis tres finguntur esse fate s cloto q bai
lat colum i instrumentum in quo mulie
res deducuntur filatum fuso lachesis aut
trahit supple quantum placet sibi atrapos
aut occat i frangit filum Vult dicere
chorus q lachesis cum sua dextera dura
et aspa deducit fila de telo sicut placet &
et quanto plus ducit quanto tanto facit ho
minis vitam plixiorem et quantum illud fi
lum est asperum vel blandum tanto fit
vita hominis prospera vel adusa Et sic quicquid
facimus et quicquid patimur venit ex al
to illius fili deducti p fusum a lachesi Et
omnia fata humana vadunt ordinato tra
mite et sicut prima dies nativitatis vel
conceptionis ordinavit Jta hētur extremus
dies s mortis Et dicit q cause sunt connexe
et colligate que faciunt fata qd fatum
nulla ptāte pot mutari Et q hoc sit ve
rum pbat quia multi volentes mutare
fatum in fatum suum inciderunt que sna
falsa est refferendo fatum ad cels celestes
Regitur fatis Octavia uxor neronis glo
erat repudiata et pompea in uxorem ha
bita als assupta que octavia fuerat filia
claudii imperatoris cuius osideracione clau
dius adoptavit neronem et sucessit ei im
perio Modo chorus i ppls romanus di
cit q omne genus mortalium regitur fatis
nec prudencia hominum valet ad acqren
dum statum firmum et stabile s dies
metuenda s nativitatis vel conceptionis
volunt varios casus s alternando prosperitates
et adversitates Quod non mul pveniunt a casu
Scio omnia sed lege eterna decurrunt
certa et inc omnia sicut ordinatum est
terum indicta lege decurrere fa Sene
ca non ducit et quanticumque tpis restat
prima nascencium hora disponit Causa
pendet ex causa pivata ac puta Longus
rerum ordo trahit Jdeo fortiter omne pa

ciendum est quia ut putamus incidi
mus in cuncta s venit li i de puide dei
Scio omnia certa hic videtur senti glo
re qd eterna lege s divine ordinacionis
decurrunt et ipse stellarum cursus sicut a
deo ordinatus est currit et pnosticat
hoi futura et primus dies conceptionis
vel nativitatis indicat totum decursum
hois quantum ad psperitates et adusitates
et brevitatem et longitudinem vite Et
vult q facta teneant divinam ordinaci
onem et stellarum interptacionum Et ista
sunt puta Vult eciam q ꝯtineant piua
tam causam s ꝯdicionem patris gene
rantis et matris ꝯcipientis et aliarum rerum
pticularium ꝯcurrencium ad generacio
nem eius Et iste sunt cause pivate cuilli
bet ex quibus verbis longus ordo rerum
et fatum ꝯstat et quicquid nobis eve
nit non casualiter ꝯtingit s divina or
dinacione et stellarum opacōe et ꝯcurren
te ministerio pivator causarum venit Et
io fortiter tollerandum est quia pcepto
divino est obediendum Quod non pcibus
et sacrificiis non mutantur fata et
Quid gl expiacio quid est fatum
Quo nes pcaciones que quo p Sene
tinent si immutabilia sint fata P
vincite in illam rigidam sectam tiberi
orum qui excepit ista et nichil aliud
esse existimant fata quam egre mentis
solacia Similiter ius suum pagunt nec ul
la commovetur pce non media flectit non
gra fuavit cursum irrevocablem Jnge
sta ex destinato fluunt quemadmodum ra
pidorum aqua torrencium in se non recur
rit nec moratur quoque priorem supveni
ens pcipitat sic ordinem fati rerum et
na series rotat vel regit Cuius hec
prima lex est stare decreto Quid enim
intelligis fatum Existimo enim rerum
actionum ꝯ necitatem q nulla uis rū
pat Hanc si sacrificiis aut capite ni
ne agne exorare iudicas divina non
nosci ꝯsapientes viri quoque sinunt ne
gatis posse mutari Quanto magis
dei cum sapiens quid sit optimum in
pucia sciat illius divinitati omne p
sens sit agere nunc causam eorum volo
qui p curanda existimant flumina
et expiaciones non dubitant pdesse
aliquo ad submovenda pricula alii
ad leuienda alii ad differenda li ii de na
Quid gl expiacioes Cirralibus quorum
Tunc tpis qui erant flumina vel ro
me punicabantur pdigia vel monstra
apperuisse in romanis puncis reputa
bant omnia illa esse minas deorum Et ideo
statim ordinabantur sacrificia ad ppi
ciandam maiestatem deorum et expiacioes
minarum videlicet q deorum iunne ex clud[er]et

De ista matia vlta repitur in titolim
ij de cadabelli punici et in maxio vale
rio ti de pdigiis Modo querit hic sene
si fata sint in mutabilia quid valeant
sacficia et expiaciones et pcuraciones
auertende divine indignacionis Isti qo
nem soluit in ca sequenti Sequitur glo
Per mucte vis hic arguit q fata sint
immutabilia et p ons sacrificia no
valeant et dicit se velle tuberi i de
fendere opinionez illor qui existimat
facta solacia ee mentis egre egra mes
est que hz tribulaciones et angustias
cui menti e solaciu q no pot fieri aliud
et q ab eterno sic sint ordinatu q est
impossibile aliter se here hanc opinio
nez psequitur q fata pagunt ius et
cursum sinu nec pcibus nec sacficijs nec
expiacionibus nec misericordia flectunt
sz cursuz suu irrevocabilem pgunt et
pficiunt et assimulat fata aquis curre
tibus in torrente que retro no revol
uitur nec moram aliqua ?linit q
aque supvenientes illas aquas eicunt
nec pcibus cuiuscuiqz nec sacficijs a suo
cursu pcipiti retardat Eodem mo dic
fata pagere cursuz suu et alterna se
rie q psperitatis et adusitatis rotat
et versant et dirigunt negocia humana
Quor fator eterna lex e stare decre
to supple divine ordinacionis Sequitur glo
Nivee agne Quo venebant fulmina
vel apparebant pdigia et monstra co
nabantur romani sacficijs et capite
agne albe pplacare maiestatem deor
ne seuirent in eos Agna enim mansue
ta e et benigna colorqz niveus et albus
videtur ptinere ad mansuetudinem
Et io in sacficijs talibus utebant Sene
ca aut hic repbat tales ppiciaciones
et arguit q sint inutiles pmo quia
fata no psut mutari g supplicacio of
fertur ad mutandu fata Scdo quia
fata alis sapiens no mutat ppositu
suu et multo magis deus qui est summa
sapia nam alij sapientes vident pnia
deo aut omnia futuro sit pnia Et io
eius ppositu e magis immutabile
q cuiuscuiqz alterius sapientis g frustra
sacficia et expiaciones et agna alba
sibi offeruntur ad mutandu ppositu suu
Agere nives hic incipit ostendere glo
et in sequenti ca pbat qm sacficia et vo
ta valeant ad excludenda picula vel
ad mitiganda vel saltem inducenda
q no ita cito veniant Quo ad fa
tum ptinet q aliquis sit dives et
modu acquirendi divicias puta
si merchatus fuerit ide e decretis q
no soluz res sed eciam modus mors futuri
et qm libertas arbitrescat cu fato Sequitur

Fatum est ut hic disertus sit sz si
litteras didicerit ab eodem fato conti
netur ut lras discat et io discet hic di
ves erit sz si navigavit at in illo fati
ordine quo patrimoniu illi grande pro
mictitur hoc quoqz pximus ad fati e
ut et naviget ideo navigabit Idem ti
bi de expiacionibus dico Effugiet picula
si expiaverit pdictus divinas minas at
hec quoqz in fato e ut expiet ideo expi
abit Ista nobis oppom solent ut pbet
nichil voluntati nre relictuz et omne ius
faciendi traditu Cum de ista re agetur
dicam quemadmodu manere te fato ali
quid sit in hominis arbitrio Nunc vo id
de quo agitur explicavi quo si fati certus
est ordo expiaciones ppiciacionesqz pro
digiorum picula advertunt quia cu fato
no pugnant sz ipa lege dati sint Quid
g inquit aruspex michi pdest Utiqz ei
expiare in eciam no suadent illa ne
cesse est hoc pdest qz fati minister est
Sicum sanitas videatur ee fato debet
et medico qz ad nos bnficiu fati p huius
manus pervenit libro eodem Sequitur glo
Fatum est hic soluit qones supsceptas
et similes dicens q fati no soliu est de
fine sz demo et via acquirendi Unde ille
qui fatatus est q debeat ee dives vl lic
teratus vl rex fatatus e ecia qm ad tale
statuz debeat pvenire sollicitudine
et labore et studio et industria sua et p
istuz modu valent sacficia qz fatatuz
est q mediantibus sacficijs et votis et oro
nibus sinistra auferantur vl mitigent
vl tranquillas acqratur et pistuz modu
solvatur libertas arbitrij quia fatatuz
e et ordinacione divina dispositu et me
diantibus opacionibus liberi arbitrij scia
acquiratur et pmociones heant et cetera
huiusmodi Tex istius ca est satis pater et utilis
Cum de ista re ageret In illo li mch glo
agit de libertate arbitrij ex posss dicit q
ista ordinacione divina pvidencia et fatum
ordinavit q talia pveniant mediantibus
opacionibus liberi arbitrij Ipa lege data
Videlz q ppiciacionibus et oronibus picul glo
excludantur Disscerit de avibus et stellis
Quomo aves no utruz pnosticentur
In hoc monte ut nobis occur Sene
rerent dextruz auspiciu sinistruqz fece
runt Et illas inquit deus movit Nimis
illuz ociosuz et pusille rei ministruz fa
tis si alijs somppnia alijs extra disposuit
Ista nichilominus divina ope geruntur si
adeo penne avis reguntur nec pecudu
viscera sub ipa securi formantur Alia ra
cione fator series explicatur indicia
venturi ubiqz pmictens ex quibus nobis
quedam familiaria quedam ignotata
sunt Quicquid sit alicuius rei future signu

est fortuita et sine racione vaga divina
racione non recipiunt Cuius rei ordo est eciam
predicto est Cur hic aquile honor datus est
ut magnarum rerum faceret auspicia aut cor
uo aut paucissimis ambus et ceterarum
sine presagio vox est Omnia quedam in
artem nondum redacta sunt quedam uo
nec redigi quidem possunt ob nimium re
motam conversacionem Ceterum nullum animal
est quod non motu et cursu suo predicat a
liquid Non omnia scilicet sed quedam notan
tur auspiciam observantis est adeunt
itaque pertinet qui in eo direxit animum
Ceterum et illa que perimit Quamquam stella
rum preteritem caldeorum observacio exce
pit Quid tu tot illa milia siderum in
dicas sine causa lucere Quid est quod ali
ud quam errorem maximum incuciat peritis
natalium qui quod paucas nos sideribus as
signant cum omnia que supra nos sunt partem
sibi viri vendicent Submissiora forsitan
propius in nos vim suam dirigunt et ea
que frequencius mota aliter nec aliter
animalia prospiciunt Ceterum aut illa que
aut inmota sunt aut propter velocitatem uni
verso mundo parent in motus similia non
extra ius dominiumque viri sunt Aliud aspice
et distributis rerum officiis tractans Non
magis autem finale esse credere qui possint quod
dubitari debet an possint hec eo Quod
inexorabili factorum necessitate nobis ter
minus sit prefixus Require titulum de die capitulo iii et
Item quod fata volentem trahunt et qua
liter pactos atque in pigros inveniat fa
tum Require titulum de fato capitulo i Item ex serie et
causarum nectitur fatum Require eodem titulo capitulo ii
Item tum bonum quam urbium fata vol
vuntur Require titulum de fortuna capitulo v Item e
numerare omnes fatorum vias longum est
Require eodem titulo capitulo vi Item de eo qui fatum seg
nis id est piger expectat Require titulum de tempore
capitulo ii Item quali obiurgamus cottidie
fatum quare in medio cursu raptus est
quare senectutem et sibi et aliis gravem ex
tendit Require titulum de vita capitulo iii Item quod de
bemus paciencter tollerare omnia que non ca
su contingunt sed fato et divina providencia ob
veniunt Require titulum de paciencia capitulo ideo fortiter
Item quod edippus cognovit quod fato
interfecerat patrem et quod maius scelus est
quod concubuerat cum matre Require titulum
de iudicio capitulo infinida timeo glo

Quando aves| Arguit quod occursus avium
non faciant nobis pronosticacionem prospe
ritatis vel adversitatis quia mote sunt
casualiter vel ab impetu vel ab instinctu suo
ad aliquid prosequendum Videlicet ad paran
dum cibum vel ut querent aquam pro potu vel
ad videndum pericula sagittarum quas viderit
nisi dirigi Et illas inquit| hic arguit glo
in contrarium videlicet quod occursus avium sit

pronosticacio eorum que debent venire si
nos quia aves a deo movent supple
ad annunciandum nobis futura etc glo
Divinus illum occiosum| Agit contra illud
quod immediate dictum est Dictum est enim quod
deus movet aves scilicet ad pronosticandum
futura Modo dicit Seneca quod si deus se
intromittit de volatu avium tunc est puerilis
rei minister scilicet volatus avium Et ostenditur
ditur quod deus est parvum occupatus ex quo
intendit istis minimis rebus et si per
volatum avium vult nunciare futura
hominibus eadem racione habet curam de
sompniis et habet curam de extis id est de in
terioribus animalium in quibus antiqui consi
derabant futuros adventus et usque ho
die non desinunt qui sompnia attendant
et in futura pronosticentur sed inconveniens
videtur quod deus de tam minimis se in
tromittit videlicet de volatu avium et sompniis
hominum et in visceribus animalium glo
Ista nichilominus| Contra illud quod immediate
diate dictum est hic loquitur de ista divi
na voluntate geruntur scilicet penne avium
in volando et viscera animalium in pronos
ticando que viscera non formantur sub
ipsa securi supple scilicet divina ordinacione
viscera taliter formantur quod aruspex
in eis possit futura providere sequitur glo
Alia racione fatorum series explicatur|
determinat istam questionem videlicet quod omnia superius
scripta non sunt causa futuri eventus sed series
et ordinacio fatorum disponitur aliter
scilicet divina ordinacione que ordinacio
divina permittit signa futuri eventus in
superius scriptis rebus et in aliis que signa
non sunt omnia nota humane nature sed
quedam sunt nota et quedam ignota sed
generaliter omnia significant sequitur glo
Fortuita| Arguit contra quia ea que sunt
casualia et que sunt fortuita et vaga
non possunt pronosticare Et hoc est quod dicit di
vinacionem non recipiunt sed ea que sunt or
dinata possunt predicere futura Et sic non est
verum quod dicebatur quod indicia et signa
futurarum promittuntur in omnibus rebus
Ideo obicit quod si in omnibus rebus promittentur
tunc omnes aves pariter pronosticarentur fu
tura etc hoc non est verum quia aquila sig
nificat eventum magnarum rerum et tamen a
lie aves non pronosticantur ista Tercio
quia voces corvorum et quarundam pau
carum avium pronosticantur futura Voces
autem aliarum avium nichil significant ce
terarum sine presagio vox est sequitur glo
Omnia quedam| Solvit terciam questionem
alias racionem et dicit quod omnia animalia
motu et occursu suo aliquid significat
et similiter omnes aves sua voce pronosticant
futura sed humana industria non omnia
redegit ad artem cognoscendi Et ideo non

omnia vocant sed solum quedam et auspi
cium est solum et solum animalium illorum ad
que auspex direxit animum Illa autem animalia
que subterfugiunt noticiam auruspicas
et perimit noticie et sciencie eius etiam
significant et de illis non est auspicium
quia auspex non direxit animum nec potu
it dirigere ad res ignotas et non quia ipse
auruspex dicitur qui maris divinat et
predicat futura et est nomen compositum ex ara
et aspicio et aspices qui in ara aspiciens
In aris autem aspiciebant escas animalium
immolatarum in quibus pronosticabantur fu
tura Auspex autem dicitur ille qui in manibus
aspicit et futura predicit secundum eorum volatum
vel secundum interiora viscera eorum Et tales di
cebantur pullarij quia in pullis animum divina
bant Quinque stellarum Caldei observaverunt glo
runt potentem quinque stellarum id est planetarum
videlicet saturnij Jovis Mercurij Veneris
et Martis Potentem autem solis et lune et
alienaciones observabant Modo dicit quod
ipsi decipiuntur in natalibus hominum qui
iudicant quia fecerunt iudicium secundum cur
sum planetarum solum cum etiam alie stel
le in celo fixe non sine causa luceant quia
videlicet imprimunt effectum suum secundum infinitem
naturam Submissiora Vult dicere glo
planete que sunt submissiores et infe
riores celo et per consequens nobis viciniores
magis influunt in nos quam celum quod est
a nobis magis remotum et inter pla
netas illi qui sunt nobis magis propinq
ores magis influunt in nos et illi sunt
qui frequencius sunt moti id est qui cursum
propinquum perficiunt sicut luna que perficit cursum
in xxx diebus Illi autem planete que sunt in
moti id est qui non habent motum propinquum supple
non modicum et tardum sicut saturnus
propter velocitatem primo mundo parent id est
obediunt celo quod trahit saturnum secum
raptum firmamenti et sue velocitatis
quia est sibi magis propinquus planeta et
ille potest perficere cursum suum nisi in multo
tempore et non quia 2m dictum Seneca omnes pla
nete habent etiam influenciam super homines
et animalia et inferiores planete magis
Et quia luna sit nobis propinquior ceteris
maiorem influenciam habet quam ceteri planete
Aliud aspice Alloquitur lucillum glo
qui propter ista dicta mic officiorum distribu
tis tractabat in mente sua officia et ef
fectus omnium planetarum quantum ad influ
enciam super nos convenit vult quod istam con si
deraciones pretermictat quia difficile est
scire quod quisque planeta possit super nos et
difficile est etiam utrum aliquid possint
et cum sit dubium utrum possint aliquid
imprimere in animam nostram post hoc est
investigandum quam in particulari investi
gare effectum cuiuslibet planete et officium eius

Felicitas vel felix

Quod ipsa felicitas non temperetur privat pervertit autem quod ad bona temporalia nos habere debemus et qualiter placere debet homini quicquid deo placuit et rursus quod amanda non sit.

Quid enim stulcius quam aliquem seni
eo sibi placere quod ipse non fecit Omnia
ista nobis accedant non exeant
ut si abducerentur sine ulla nostri lace
racione discedant utillis utamur non
gloriemur ut utamur parte quod depositis apud
nos et abiture Quisquis illa sine
racione possedit non diu tenuit Ipsa ei
felicitas nisi temperetur premit Si fuga
tissimis bonis credidit cito deseritur
et ut non deseratur affligit Paucis de
ponere felicitatem molliter licuit Ceteri
cum hijs inter que eminere labuntur
et illos degravant ipsa queque extulerat
Ideo adhibebitur prudencia que modum
illis ac parsimoniam imponat quia qui
dem licencia opes suas precipitat atque
urget nec umquam immodica duraverunt nisi
illa moderatrix racio compescuit Hoc
multarum tibi urbium ostendit eventus quarum
in ipso flore luxuriosa impia reciderit
et quicquid virtute partum erat intemperan
cia corruit ad usus hos casus munien
di sumus Nullus autem contra fortunam expug
nabilis Intus instruamur Si illa pe tu
ta est pulsari homo potest capi non potest Quere
si hoc instrumentum sciencie desideras
nichil indignetur sibi accidere sciatque
illa ipsa quibus ledi videtur ad conservacionem
universi pertinere et ex hijs esse que cursum mundi
officiumque consumant Placeat homini quicquid
deo placuit ob hoc ipsum se suaque miretur
quod non potest vinci quod mala ipsa sub se tenet
quod rone qua valencius nil est casum doloremque
et iniuriam subigit Ama racionem huius te
amor contra durissima armabit Catulorum
amor in venabulia impingit feras quas
feritas et inconsultus impetus prestat
indomitas Iuvenilia non umquam ingenia
cupido capiunt glorie in contemptum tum
ferri quam ignium misit Quosdam species quosdam
atque umbra virtutis in mortem volun
tariam tradidit Quanto hijs omnibus
racio forcior est quanto constancior tanto
vehemencius per metus ipsos et pericula ex
hibit libro xi epistola lxxiiij sequitur glo
Quidenim et cetera Quod ipse non fecit Si homo
sit pulcher fortis et sanus non debet de hoc
gloriari quia ipse se non talem fecit et
vult quod omnia pertinencia ad corpus de quibus
modo dictum est et omnia fortuita reputemus
accessoria et mente non premictamus illa
nobis inherere et semper cogitemus illa no
bis esse extrinseca et aliena Et si habuerimus
talem extimacionem quando contingit casus

q̄ illa a nobis discedant vz sanitas et
pulchritudo et fortitudo diuicie poten
cia et dignitas et c̄tera h̄moi recedant
sine laceracione nr̄a quia nullaz tris
ticiam de eaz discessu h̄ebim9 quia ea
semp a nobis ex̄nea et aliena esse cogi
tauim9 Qui aut̄ illa sibi in corporaue
rut et tamq̄ sua ee̅ extimauerut qñ
ab eis abducūtur et separantur q̄si me̅
bra ab eis decaderentur senciūt lacera
cionem mentis et afflictionez et ideo
ut nō senciam9 aliquā afflictionez de
eaz rez discessu Vult q̄ illa extimem9
nō ee̅ nr̄a et uult q̄ de eis non gliem̄r
pmictit aut̄ q̄ eis utamur pro quātuz
necessitas requirit sola et q̄ semp illa
esse discessura et habitura sequit̄ glō
Omnes illa sine rōne possedit Quod
regula posita sit bona pbat p hoc quia
quicūq; aliter possidet bona extrinseca
possidet ea sine racione et quicūq; sic
rōe possidz cito illud pdit et felicitas i
psperitas quātuz maior ē tanto magis
pimit diuitem s. nescientez racionabi
liter possidere et temperate uti suis di
uicijs et credit qd̄ res fugatissime sint
diuturne et ppetue et qn̄ deserit ab eis
tunc affligitur Et talis mutacio fortune
nūq̄ ē mollis quia videlz qn̄ diuites
et in dignitatib9 ↄstituti a suo statu p
mutantur nō molliter et blande depo
nūtur supple s; pīculose ruūt et p̄cipi
tantur et illa que ipos extulerant in
supbiam dum h̄ebantur degrauant et
depmūt et affligunt qn̄ discedūt Vult
dicē q̄ regula in pn̄cipio ca' posita ē util
quia docet rōnabili possidere et modera
te et pce uti Et quicūq; istam regulam
transgreditur cito diuicias suas p̄cipi
tat s. dispergendo eas et quātuz maio
res sūt tanto cici9 dilabuntur nisi rō et
moderatrix eas ↄseruet ergo ē utilis q̄z
excludit afflictionez de earuz discessu glō
Hoc multaz Qd̄ magne diuicie et ma
gna potencia cito deficiant nisi rōnabilr
gubernetur pbat p yllos qui in diuicijs
et potencia nō racionabilr usi s; luxu
riosi abusi sūt et diuicias et potenciaz
pdiderūt in ipō flore diuiciaz et i ipa
eminencia potencie De quib9 multa ex̄a
ponit maxim9 ualeri9 tr̄ de luxuria Na̅
hanibal postq̄ in campania dedit se lux
urie aīos suoz militū ita enumerauit
qd̄ qui pmo fuerant victores postea sēp
fuerūt victi Et ponit ex̄m de uolsena que
ciuitas caput erat etrurie et erat opu
lenta legibus ordinata s; postq̄ in lux
uriam plapsa ē in pfundūz miseriaz
et iniuriaz decidit Et ponit ex̄m de xerse
rege psie qui p luxuriam amplissimi
imperij Et de anthioco rege syrie cuius

luxiam ex̄cicus Juuitatis avaro ho
sti fuit p̄di optabilis s. romanis qui
fuerūt auari et uicerūt eos Vult se
neca q̄ sum9 muniti ↄ̄ hos casus
a ↄ̄ fortunaz que destruit et p̄cipitat
diuicias et impia s; dicit qd̄ nullus
murus s. lapideus pot defendere ↄ̄
fortunam Et ideo oz q̄ ista munacio
et murus fiat in animo qui anim9
ubi ē armatus u̇tute ē tutus et secu
rus et nūq̄ pot capi et uenire in ser
uituz alicui9 q̄uis exteri9 possit
pulsari s. aduersitatib9 Tunc autez
ē armatus qui nō curat nec indig
natur de omnib9 aduersis qui accidūt
quia cognoscit q̄ alternacio fortune
de psperitate in aduersitatem ptinet ad
gubnacionez vniusi Sicut eni ascens9
solis et descensus ptinet ad officiū
mundi et ad cursuz eius Ita ascen
sus qui in psperis et descensus in ad
uersis et alternacio fortune rotantis
res hūanas et alta deprimentis et in
fima eleuantis ptinz ad cursuz mūdi
homo autem u̇tuosus talem alterna
cionem pacientes tollerat et placet
sibi quia scit q̄ deo placet sine cui9
nutu mutacio nō fit in rebus hūanis
Nam p bona extrinseca u̇tuos9 nō glo
riatur et ideo qn̄ illa pdit nō tristat̄
Glatur aut̄ u̇tuos9 se hr̄e u̇tutem p
quam omes casus aduersos et omes
dolores et omes iniurias subicit rōi
illa videlicet pacienter tollerando et
Ama racionez Virtus nichil ali glō
ud ē nisi pcedere 2m rōnez ē u̇tuosus
et u̇tus est municio et ornamentuz
aī qui aut̄ amat rōez ē u̇tuosus et
u̇tus ē municio et ornamentuz ai
ↄ̄ omnia dura ↄ̄ omnia aspera et ↄtra
omes dolores que oīa anim9 armat9
rōe et u̇tute supat et qd̄ hoc sit uez
pbat quia fere qui hent catulos i. fili
os diligunt eos tenerrime p quoz a
matorem als amorem irruunt in ve
natores et in venabula i. in instra fer
rea que venatores portant et egregij
iuuenes qn̄ sūt in bellis p cupidita
tem glie irruunt ↄ̄ enses aduersarioz et
ↄtēpnunt ignes Et tn̄ illa cupiditas
glie nō ē uirtus et spes i. apparencie
u̇tutis Tunc arguit sic si apparencia
u̇tutis pot ↄpellere iuuenes ad ↄtem
pnenduz mortem et omes aduersitates
multo magis hoc pot facē u̇tus et si
in ↄsultus impetus amoris filioz fa
cit bestias ↄtempnere mortem et uena
bula uenatoz Racio q̄ ē multo nobili
or et maior q̄ amor filioz pot vehemē
ci9 et efficaci9 i pmere ↄteptuz mortis
et pīculoz et omīz maloz excludē timorē

Quo͂ quis no͂ pot alıena infelici
tate ee͂ felix ubi inducit qualiter vnꝰ
quisqꝫ aliter populo alr̃ sibi uiuat gl͂e

Nonne ẽ qđ credas q̃q̃ fieri alie
na infelicitate ee͂ felicem Omnia
ista exempla q̄ oculis atqꝫ auribus
ingeruntur retexenda sunt et plenu͂
malis ꝓmonibꝰ pectus exauriendu͂
Inducenda ẽ in occupatu͂ locu͂ virtꝰ
qꝫ mendacia ⁊ q̄ uerũ placencia ex
tirpet q̄ nos a ꝑplo cui nimis credi
muꝰ separet ac sinceris oppinionibus
reddat hoc est enim sapienciam in na
turam conuti et eo restitui Unde pubꝰ
error expulserit Magna pars sanita
tis est hortatores insanie relinquis
se et ex isto cetu inuicem noxio ꝓ
cul abisse. hoc ut ee͂ verum sciaꝫ as
pice quanto aliter unusquisqꝫ ꝑplo vi
uit aliter sibi Non ẽ per se magna soli
tudo innocencie ut frugalitatem
docet rura ⁊ ; ut ubi testis ac specta
tor abcessit uicia subsidunt quorum
monstrari et conspici fructus ẽ Eius
cum quam nulli ostenderet induit pur
puram Quis posuit secretam in auro
dapem Quis sub alicuiꝰ arboris r
rustice ꝓtectus umbra luxurie sue
pompam solus explicauit Nemo oculis
suis lautus est nec paucorum quidem
nec familiarum sed apparatum viciorum suo
rum ꝓ modo turbe expectantis expan
dit Itaqꝫ irritamentu͂ ẽ omnium in q̄ in
saniunt animiꝰ admirator ⁊ consciꝰ Nec ꝯ
cupiscamus efficies sine ostendamus
effecerens ambicio et luxuria et impo
tencia scena desiderant sanabis ista
si absconderis Itaqꝫ si in mediu͂ ur
bium fremitu collocati sumus stet
ad latus monitor. et ꝯ laudatores
ingenciam patrimoniorum laudet pro
dimitem ⁊ usu opes mecientem. contra
illos qui gram ac potenciam attollunt
ocium ipse suscipiat traditum litteris
et animum ab externis ad sua reuisum
ostendat ex constitucione vulgi beatos
in illo inuidioso fastigio suo tremen
tes et attonitos longeqꝫ aliam de se
opinionem habentes quam ab alijs habetur Nam
que ab alijs videntur excelsa ipsis preci
pita sunt. Itaqꝫ exanimantur et trepidant
quociens despexerunt in illud mag
nitudinis sue preceps Cogitant enim
varios casus et in sublimi maxime
lubricos tunc appetita formidant. et
que illos graues alijs reddit grauior
ipsis felicitas incubuit Tunc lau
dant hostium leue et sine viris ocium
est fulgor et fuga. adhuc arbus
stantibꝰ queritur Tunc demum uide
as philosophantes metꝰ et egre for

tune sana consilia. nam qui ista con
traria sunt inter se bona fortunã et meꝰ
bona Ita meliꝰ in malis sapiꝰ Seneca
tum aufferunt libro xvij epistola xciiij glo
Non ẽ qđ credas quemqꝫ Alexander ma
gnꝰ in felicitate multorum regnorum que
subegit magnificatus ẽ. et gloria eius
ꝑ mundum diffusa Pompeyꝰ magnus ex
victoria regis mitridatis. et xxij regu͂
orientis. et ex capcione regis Ierosso
lomitani et ex translacione regni sirie
in prouinciam. et ex victoria piratarum
magnus appellatus est Et cesar ex vic
toria et subactione gallicorum. et inter
fectio tholomei regis egipti. et ex vic
toria farnatis regis ponti. et ex vic
toria regis iuba in affrica. et ex multis
victorijs habitis in yspania. et ex capci
one ciuitatis marcilie magni fuit Omnes
isti et siles in felicitate victarum gencium
creditum ẽ quod ee͂nt felices ⁊ Senecã ꝯdi
cit. quia nemo ẽ felix in felicitate
et calamitate alteriꝰ ⁊ stultas opi
niones q̄ cottidie auribꝰ viris recipi
muꝰ et oculis videmus Vult Senecã quod de
nro pectore excludamus. qđ pectus ẽ
plenu͂ falsis ꝓmonibꝰ. et falsis opinioni
bus. et vult quod inducamus in pectus nos
trum. et in mentem nram virtutem que ex
cludit falsitatem popularium opinionum que
cum verum placent que virtus separa
bit a ꝑplo. cui credere ẽ stultum. quia t
comiter ꝑplus vicia laudat ꝓ virtutibꝰ
Et hoies ut sint celebres i memoria
et opinione ꝑpli operant illa que a ꝑplo
laudantur ⁊ virtus populares opinioes
excludit et sinceris et veris opinionibꝰ
inserit et sapiam conuertit i naturam
Nam publicus error expulit nos
de natura nra que ẽ racionalis et
virtus reponit nos in natura racionali
quia nos de omnibꝰ rebus humanis habe͂
veram et rõnabilem extimacionem.
hoc ipsum facit sapiã. et sic fauore v
tutis sapiã conuertitur in naturam et na
tura in sapienciam Magna pars t
principium sanitatis mentalis est glo
relinquere opiniones insanas ꝑpli qui
extimat malas magnas victorias
ad felicitatem ꝑtinere victoris. et mag
nas diuicias esse felicitatem diuitis
que opiniones insane et noxie qui ab
ierunt et recesserunt de cetu viro. tunc
incipimꝰ sanari i mente Et quod hoc
sit verum relinquere ꝑplm et popu
lares opiniones ꝑtineat ad exclusionem
viciorum. et ad acquirendam virtutem ꝓbat
ꝑ hoc quia magna pars viciorum nrorum ẽ
ut placeamus ꝑplo. Nam quo͂ sumus so
li non curamus viuere et comedere
in vasis aureis et curamus induere t

purpuram et uestes pulcras quas t
nullus uidet sz quilibet qui e in pplo
et qui sut nobiles et magni uiri conat
tur ostendere pompam et magnificen
ciam suam et plus et minus p modo t
turbe expectantis .i. facimus maiorem
ul minorem pompam zm condicione tur
be uidelicet · qui e turba notabilis et
magna facimus magna pompam et
magnu apparatu ostendimus sz qui e
turba pua et ~~filis~~ uilis no tn curamus
Et p istuz modum nemo e odiens sine lau
tus .i. nullus ondit pompaz lautam
et magnificam pp oclos suos · nec pp ocu
los familiarium suoz · sz pp oculos ex
neoz que uicia pompatica subsidunt
.i. deficiunt ubi spectator abscessit .i. qui
no sut qui respiciant · et sic pplus est
causa uire uanitatis Solitudo aut et
rura no sut causa uitutis qmus in sol
litudine et in rure aliter uiuamus · qz
no uiuimus tunc ad uanitatem nec ad
pompam · et causa est absencia ppli Ex
quibus ubis concludit q quilibet alit
uiuit · s · qui est solus · et qui familiari
bus sine et alit pplus · i qui regulat
se zm aspectum ppli quia tunc uiuit ad
uanitatem · ergo irritamentum uicioz
uroz est pplus · cum si efficiamus q no os
tendamus pompas uras no hebimus ea
concupiscendi illas · quia no concupiscant
nisi ad ostentacionem Et hoc e qd dicit
ambicio et luxuria scenaz desiderant
.i. appenciam et ostensionem q e scena
v · tt · de uicio · ca · interdum inglo Cor
ipum luxuriam no accipit hic ppe sz
intendit · q luxuria pompam diuici
arum et omnioz · et inpotenciam no
cat ppotenciam et magnificenciam t
Ista et silia concupiscuntur ad appenciam
ppli · qui antez no curat appere pplo sa
nabitur mente Et hoc e qd dicit sa
nabis ista si absconderis sequitur glo
Si in medio urbium fremitu Sma tal
est · q qui sumus inter homines · et in me
dio fremitu ciuitatis ubi dicit q illi
qui sut dictissimi sut felicissimi · tunc is
tud dcm excludamus ab aio nro et i aio
nro recipiamus monitorem secretum · i ra
cionem que secrete et tacite doceat nos
q ille e felix qui het quantum sufficiat s
Et hoc e qd dicit sibi laudet puo di
uitem et usu opes mecientem Iste eiz
qui metitur et mensurat opes et di
uicias usu et quantum sufficiunt ad usum
cognoscat q paru sufficit hoi ad hoc
ut sit diues Vnde tullius in paradox
is diues est in quantum sibi satis est glo
Aodi illos qui gram Qui sumus inter
homines ubi comendant illi qui tenet
magnam potenciam · et qui hent graz · s ·

in fauorem pncipum · et multitudi
nis tunc uult sen q monitor se
cretus · s · racio in mente nra nobis
loquatur · q tales no sut felices sed
illi sut uere felices · qui se cedunt a p
mocionibus et dignitatibus publicis
in ociu uite contemplatiue et uac
cant lectenis · et animu suu retrahut
ab omnibus rebus exterioribus et fa
ciunt eu considerare se et sua iteriora glo
Ostendat ex constitucione Vult ee
q iste monitor secretus · s · ro osten
dat q constituti in fastigio i inuidioso
.i. in dignitatibus et honoribus ubi eis
inuidetur no sut felices ymo sunt
tres mentes et attoniti · et ubi uul
gus extimat eos felices pp altitudi
nem status ipi reputant se quanto st
in loco supiori tanto se ee in picula
maiori Et pp ea examinant supple pp
timorem qui considerant piculum sue
magnitudinis · nam altitudo status
lubricat et feliciat eunt Vnde eoz no
e uera felicitas grauis ipis qui hent
eam · et e grauis illis qui eis inuidet
Vnde tales qui hent rectum iudicium
uolunt fulgere .i. fulgorem sue ma
gnitudinis et excellencie alijs osten
dere · sz querunt et desiderant quo posset
sine uerecundia talem statum deserere
et laudant hostium leue Ille hent hos
tium leue ubi no portarius qd hostium
e sin iurius · quia no e in arbitrio por
tarioz tenencium illud clausum · et ex
aminancium accedentes quare uelint
intrare Vult dicere q tales reputant
felices et beatos qui sut priuati status
et inhumili fortuna · et no hent multos
familiares nec hent portarios · et
sut philosofantes · et metuunt ascende
ad altitudinem status et dignitatis et
hent sana consilia fortune egre · i · humilis
quia paru hent de rebus tpalibus · nam
magna et pspera fortuna · quam hic
appllat bonam fortunam e qi contraria bo
ne menti · et pbat · quia pspeitas for
tune auffert rectum iudicium et i mala
.i. infortuna humili ul aduersa hemus
uerius iudicium et melius sapimus et cog
noscimus ueritatem Quo nulla fe
licitas p premo quisque sit semetipso
contentus et ex se nascentibus bonis gaudeat

P Reme qd cepisti · et fortasse per
duceris aut ad summum uodum
esse solus intelligas **Quid fiet in
quis hunc** turbe familiarium Turba
ista cu arte pasta deserit · ipa se pascit
at tu qd beneficio tuo no potes sci
re paupertate scies Illa nos certosque
amicos retinebit discedet quisque qui
non te sz aliud sequebatur Nunc e aut

nel ob hoc. hoc vnu amanda pauper
tas q aquibus amicus ostendent al's
ostendet O qui ueniet ille dies quo
nemo in honorez tuu menciat huc
g° cogitaciones tue tendant. hoc cura
hoc opta omnia alia uota deo remitti
rus ut contentus sis temetipo. et ex te
nascentibus bonis Q pot esse felicitas
ppior redige te ad pua ex quibus ca
dere no possis Ideo ut libencius facias
ad hoc ptinebit tributu huius eple qd
stati conferam Inuidias licet ee mic
libenter pme dependet epicurus Ma
gnificencior in crede smo tuus in
grabato uidebitur et in panno No
dicetur tum illa .s. pbabuntur Ego
certe aliter audio q dicet demetrius
nr cu illu uidi nudu q̄to minus qua
instrumentis incubantez Non pcep
tor ur sed testis est li iij epla xx glo
Preme qd cepisti Seneca nolebat re
nocare lucillum a p fectura sicilie. et
ab alys publicis officiys. et ipe in
cipiebat uelle consentire senece Vnde
rogat eum seneca q ipe pmat et sta
biliat mentem suam et firmet uolu
tatem ad illud qd cepit uelle. et dic
sibi q si ipe continuabit bona uolunta
tem pducetur ad summu statum uite
contemplatiue. aut pducet ad tale statu
in quo cognoscet defectus suos et in
telligz qd no puenit ad summu. q̄uis t
aly credant eum puenisse. ipe tu solus
considerando defectus ppos cognoscet
se no puenisse ad summuz statu glo
Quid fiet inquis Qd maxime re
trahebat lucillum a deserenda publica
officia erat dilectio et amor suorum t
familiarium Dicebat enim q ubi dese
ret officiu pfecture no haberet unde pa
sceret familiares tot quot habebat In
quo casu rndet sibi seneca q illi fa
miliares quos appellat turbam ppu
titudinez qui no pascunt a lucillo ipi
met procurabunt pascere se ipos. et mo
in isto statu no discernit. qui famili
ares diligant eu. et qui no et dese
rendo offiu pfecture ubi familiares
hebant spem lucri et redeundo ad sta
tu puatum ubi ipe lucillus eet paup
respectu .s. diuiciarum quas habebat in sta
tu pfecture. tunc penderet et discerneret
inter familiares suos qui eu dilige
rent. quia paupertas hoc bonu het q
ondit illos qui sunt ueri amici no de
serunt in paupertate Et io dicit lucillio
q tunc ipe ppendet de familiaribus suis
qui eum diligebat. et illud tempus erit
qu nullus menciet sibi .s. qui depo
suerit pfecturam. nam qu erat pfectus
multi menciebant ei quia diues multi semp
menciunt et adulant

Huc g° lucillus sicut et aly homines glo
multa desiderabat et q multos deprecabatur
Vult seneca q omnia alia uota deo remit
tat .i. q dicat deo q no faciat sibi illa que
rogauit .s. solum unu faciat sibi .s. q sit
contentus se ipo et bonis nascentibus infra
ipum Ita q de omnibus exterioribus diui
cys potencia honoribus nichil faciat et
ad istud uotuz solu uult q totu suum
conatu faciat. et omnes cogitaciones
conferat ut sit contentus se ipo. Et dicit t
q nulla felicitas pot ee maior nec ma
gis ppria q contentari se ipo Et ad hoc q
hoc sit contentus se ipo oportet q redigat
se ad pauca .i. q nolit here magnas diui
cias ad excludendu aut desideriuz diui
ciaru et ad redigendum se ad pauca in
ultum valet tributu istius eple. nam
in qualibus epla qu mittit tributu aliquod
notabilis sniē Modo incipit ludere cu
lucillo. et dicit q displicet lucillo q ipe
epicurus pseque pstabit tributu et tribu
tuz est talis sniā. q sermo cuiuslibet uir
tuosi. et magnificencior in grabato et i
pagno Vult dicē q qu homo laudat t
paupertatez sermo eius e autenticus
sic eligit eam dormiendo in p grabba
to .s. in paleis. et si uestitur panno .s. ui
li. et hoc ipum pbat senē de demetrio a
mico suo cuius uba fuerunt sibi nisa
magis autentica. qu uidit eum nudu
.a. male uestitum. et qu uidit eu cuban
tem ubi et peius qua instramentis
.a. dormientez in terra Tunc enim uisuz
est senece q demetrius eet pceptor pau
pertatis. et pdicator no solum ubo tantum
et facto et ope Et hoc est qd dicit no
est pceptor .s. testis supple facto et ope
Qz assequi desiderata desiderant ulte
riora. et tunc romani p tunc no desidera
bant nisi qd tempa essent ppetua Seneca
Faciat auidos nimia felicitas nec tam
tempate cupiditates sunt unquam ut in
eo qd contingit desinat Gradus a magnis
ad maiora fit et spes inpbissimas in
plectunt in sperata assecuti Omnibus
tamen nunc ciuibus tuis et hoc confessio
exprimitur ee felices. et illa nichil hys
iam accede bonis posse ii ut ppetua sit
li .i. de clemencia. Faciat auidos Vult glo
dicē senē q illi qui assecuti sunt desideria
sua. postquam habent desiderata desiderant
ulteriorez statu et maiores diuicias
Et illi qui desiderant ultra spem suam
et ultra credulitatem aliorum postquam
habent illa no terminat sua desideria
.s. q sunt finis sui prim desidery fit gra
dus adulterius desiderandum Seqt glo
Omnibus tamen Alloquit neronem im
patorem qui in principio sui pricipatus
fuit optimus ut pz p suetonium li .vi et

dicit sene q tunc omes romani dice-
bant se ee felices et no desiderabant
meliora tpa: s3 solu3 desiderabant q ta-
lia tpa in ppetuu durarent Q2 catho
fuit felix et tamen omia infortunia t
habuit et q no est felix qui no est ex-
ptus adusitates et q in psperitatibus
constituti habent felicitatem incertam
Nullu3 ictu fert ille et apparenciaz ce
sa felicitas et infra Q2 ad catone
ptinet satis dictu e summaq3 felicitate3
illi otigisse q'sus hoim fatebit que
sibi reru3 natura delegit cu quo me-
tuenda colliget Inimicicie potentu g
ues sut opponatur simul pompeyo ce
sari et crasso Grave est ad deteriorbus
antecire als in natiuo post feratur
Grave e adetionbus bellis inter ee toto
terrarum orbe p causa bona tam infe-
liciter q ptinaciter militet et infra semp
esse felicem et sine morsu ai transire
uitam ignorare e nature alteram pte
et infra Non e ista solida et sincera feli
citas Crusta e et quide3 tenuis Itaq3
du3 illis licet stare et ad arbitriu3 suu
ostendi nitent et imponut Cu3 aliquid
incidit qd disturbet ac detegat tunc ap
paret quantu3 alte ac uere felicitatis alie
nus splendor absconderit li i de prudencia
Nullu3 ictu3 Illesam felicitate3 uoc glo
cat psperitatem illor qui nuq sunt ex
pti adusa et qui p cucuntur ictu alicuius
tribulacionis no put ferre pacienter
quia sut expti adusitates Sequitur glo
Felicitatem omis hoies ofitebantur
et asserebant cathonem ee felicissimu3
et tn deus elegit eum ut cu ipo meti
endo colligerent o3etuenda dicit adusi
tates quas coiter hoies faciunt als me
tuut cu3 quibus cato pugnauit Et pbat
ter pugnam et collisione eius intri
bus infrascptis Pmo qui pugnauit cu
pompeyo cesare et crasso Nam illi tres
colligauerut se adinuice3 ut nichil fiet
in roma re pu nisi de eor o sensu ut p3
p suetoniu3 li i Cato aut illis tribus
adusabatur tamq tyrannis et uolenti
bus opprimere rem pucam Aliam adusita
tem habuit cato qui petiuit ptura t
et huit repulsam a pplo romano qui te
fecit ptoram uatinu hoiem in pbe
inte et infamem Grave aut e deterori
bus pcedi Terciam adusitatem huit Ter
ciam adusitatem huit qui p bona causa
i p libertate rei puce pugnauit toto
orbe contra cesarem constant et p seuerat
et infeliciter quia ubi cesar fuit uictor
et tn non obstante ista als no obstan
tibus istis ad usitatibus generalit homines
dicebat catonem fuisse felice3 quia uirtuo
sissimus fuerat Alteram pte3 Natura glo
b3 duas ptes s psperitatem et adusi
tatem qui aut semp fuit in psperitatibus
ignorat alteram ptem nature s adusi
tatem qua adusitatem uocat morsu ai
Non est ista sollida Illi qui sut in glo
cacumine dignitatum et dignitates hent
felicitate3 crustata3 i in apparencia ex-
teriori que crusta e tenuis gracilis
et exilis solu ad morte3 et apparencia3
et no ad existencia3 Et qn disturbant
astatu suo qd frequenter otingit et
facilit tunc appet eos no fuisse felices
s3 huisse splendore3 alienu et ex-uen3
aucea felicitate V3 q o sistit in opacio
nibus uiciosis ut p3 i et ultio ethicor
Q no in magno statu constitutis po
ssimus referre beneficia s veru dice
do s q humana felicitas e mutabilis
Fides quam facile sit grum re seue
ferre felicibus et in summo humanar
opu positis dic illis no qd uolunt
audire sed qd audisse semp uolunt ple
nas aures adulacionibus aliu ua uox
intret Da consiliu utile Queris qd
felici pstare possis Effice ne felicitati
sue credat ut sciat illa3 multis et fi
dis manibus otigendam li vi debenis
felix est no qui alijs uidetur s3 qui sibi
Vides aut q rara sit in aliqua domo
felicitas li de remedijs fortuitor Su
pnacium e eminiare p les alijs felicis
simi uidentur ipi uise ueru3 testimo
niu3 Dicentes se ee pocius infelices p
dentes als pero si ome3 actum anor
suor s3 hijs qrelis nec alios mutarunt
nec se ipos Nam cu uba erupuit effec
tus ad consuetudine3 relabitur li de breuitate uite
uitate uite Nulli fere magna bona et
diuturna otingut Non durat nec ad
ultimu3 exit nisi lenta felicitas li eo
Infelicitate3 erige felicitate subnecte
uera felicitatis innocencia est li demoribus
Fides quam faciles Querit utrum glo
possimus ee grati hijs qui sunt in psp
eritate ostituti qui no indigent suf
fragio ul' labore nec obsequijs nris t
Et dicit seneca q talibus possumus facilr
referre grain uidel3 dicendo eis et in
llus dicit eis ueritatem nec ipi nolut
audire sed post tamen factu3 gaudent
se audiuisse ueritatem hec aut ueritas
est huioi q no debeant credere psper
itatem huius mundi ee durabile3 et
qd ad manutenendu et ofirmandu3 pspe
ritate3 et statu3 indiget homo mul
tis amicis et fidelibus Concordat huic
sine pncipio viij ethi de terminas
qd in psperitatibus ostituti indigent a
micis quor fideliu3 opa eor psper
itas oseruetur Et io uult seneca q au
res plenas adulacionibus et mendacijs

veritatem quia multi adulantur et blandi-tur eis

ua nox intret · s · gratoꝝ amicoꝝ in ꝓ
spitatibꝰ et dignitatibꝰ ꝯstituti hēt au
res plenas mendacijs et adulacionibꝰ
Felix et c̄ · Quā rara sit) Maximꝰ va glo
lerius tc̄ · de felicitate in tot retroactis tē
poribꝰ nō refert nisi duos fuisse felices
s · apud romanos metellū quītū et
apud grecos agulaum sofidium Et cā
assignat tante raritatis · quia fortūa
res aduersas capiendo aīo infligit et li
benter secūdas aīt et ꝓsperas parco aīo
tribuit et quasi inita sequitur glosa
Nulli et c̄ · Nisi lenta felicitas) Quādo
hō sceleriter et festinanter abscendit
ad culmen honoꝝ et diuiciaꝝ scelerit
de tali statu ꝑcipitat · Vnde salamon
diuicie festinate minuentur · sꝫ qū hō
lente et pedetētim · et gradatim diuici
as acquirit · et gradatim ad honores
ascendit · tūc eius felicitas lenta · s · g
datim acquisita est durabilis glosa
Infelicitatem erige) Vult dicē q qū
homo est ꝓstratus in aduersis infelici
tatem suam debet erigē · s · ꝯfortando
se ipm̄ et forti aīo tollerando · et spem
de mutacione fortune hēndo et isto mō
erigit infelicitas Cū aūt homo erigit
in culmine diuiciaꝝ nō debꝫ extolli · et
supbire · sꝫ dꝫ magnitudinē suē ꝓspita
tis moderacione submittē et tēperare
Est gᵒ sensus istoꝝ uboꝝ q ꝑ aduersita
tes homo nō dꝫ aīo ꝓsterni · nec ꝑ ꝓsp
itates dꝫ extolli · et qui sic ꝓcedit infe
licitatem erigit et felicitatē submittit
Quod priamus fuit felix qui mō cū t
fuit regno suo districto et nō supuixᵗ
et nō est secutus currum triumphan
cium grecoꝝ nec fuerūt ei ligatē manꝰ
Alio lacrimas flectite uras hecula
Non est priami miseranda mei mors
yliades felix priamꝰ Vadit ad ymos
nec fert umq̄ Victa grauī ceruice
iugū Non ille duces uidet atreide
os Nec fallacem cernit ulixem Non
argolica preda triumphi Subiecta fe
ret colla trophei Non assuetus ad
septra manꝰ post terga dabit currꝰ
qꝫ sequens gestans agamenonios t
aurea dextera uincula latis fiet po
mpa micenis · felix priamꝰ dicimꝰ t
omēs secū excedens sua regna tu
lit Nunc elisij memoris tutus Errat
in umbris interqꝫ pias felix priamꝰ
felix quisquis · felix aiās hectora quit
Bello moriens omīa secū Consūpta
uidet vī trage · Qualr̄ nō sit sūma
felicitatis nrē in carne ponenda ꝶ
tc̄ · de beato ca · ij Item ille se facit fe
licem qui intelligit bona eē quibꝰ
ē ūtus ad mixta et turpia quibꝰ ma
licia mixta est ꝶ · tc̄ · de bono · ca · ij · Itē

si felix uelis eē deos ora ne quid tibi
ex hijs q̄ optāt eueniat ꝶ · eo · tc̄ · c · xiᵃ
Item tūc felicē te eē iudica cū potis i
publico uiuē ꝶ · tc̄ · de ꝯsciencia ca · i · Itē
quō agas ut sis felix nō ut uidearis
et ut tibi uidearis nō alijs ꝶ · tc̄ · de cō
temptu ca · v · Itē q̄ ecā felicibꝰ sunt du
bia iō nichil sibi quisq̄ de futuro dꝫ pro
mictere · qꝛ id quoqꝫ qd̄ tenet ꝑmanus
ex̄ sit ꝶ · tc̄ · de die · ca · iij · Itē qū multip
lici mala ꝯdicione mundane felicitatis
quō si sit inquieta · et qualr̄ moueat
cerebrū · et alias in aliud irritet Vꝫ
impotenciā in luxuriā et inflet et mo
lliat et resoluat ꝶ · tc̄ · de dignitate · ca
i · Itē felicē uocat qui nō tm̄ actus · sꝫ eē
cogitatus emendat ꝶ · tc̄ · de elige ca · i ·
Item qualr̄ sūma felicitas erat gen
cū in quibꝰ nō potāt potencior esse
a · qui uīꝫ coherrendi hꝫ n̄ melior ꝶ
eo · tc̄ · ca · ij · Item q̄ sit auida felicitas t
et aliene auiditati exposita ꝶ · tc̄ · de futo
ca · ij · Item ipa felicitas si nō tempet
ꝑmit ꝶ · tc̄ · de felicitate ca · i · Item nō
credas q̄q̄ fieri aliena infelicitate feli
cem ꝶ · eo · tc̄ · ca · ij · Item quō pt eē feli
citas ꝓprior ꝶ · eo · tc̄ · ca · iij · Item nō dꝫ
credi felix a felicitate suspensus ꝶ · tc̄
de fortuna ca · vij Item id quisq̄s debꝫ
agere ut sit felix n̄ ut uideatur felix ·
ꝶ · tc̄ · de ꝯtemptu ca · v · Itē eadē rōne
fit ut aliquis felicitatē bene et cala
mitatem fortiter ferat ꝶ · tc̄ · de fortitu
dine ca · iij · Item ꝯqrit q lucilliū tule
rat longe a conspectu uite salubris
felicitas rapida ꝶ · tc̄ · de ocio · ca · i ·
Item quoꝝ sit bracteata felicitas ꝶ · tc̄ ·
de pecunia ca · i · Item de illis supbis et
elatis quoꝝ ē ꝑsonata felicitas ꝶ · tc̄
de uicio · ca · iij Item q omnis felicitas
p̄ntis uite ē instabilis ꝶ · tc̄ · de muta
cione ca · omnis instabilis Item q nul
lus est felix diu · et q nullus ē felix n̄
se putet ꝶ · tc̄ · de magnanimitate ca magna
sunt Item qū liuiꝰ drusus hūit uitā
infelicē ꝶ · tc̄ · de uita · ca · liuiꝰ drusꝰ
Itē de uita i felici marci cicerōis Require
tractatū de etate · ca marchus cicero
Alio lacrimas) hecuba uxor regis glo
priami mortuo rege et destructa troya
vocat yliades · i · mulieres troyanas
nam dicta ē ylium ab ylo quondam
ibidem rege · et dicit eis q lacrimas su
as ꝯūtāt ad aliū locū · et nō ploret
mortē regis priami · quia mors illius
nō ē miseranda Et vult q omēs cantet
et dicant qd̄ priamꝰ fuit felix · et q modo
ē liber et libere uadit ad manes · i · ad
demones ymos · i · infimos · Nam gen
tiles uocabant manes deos infern
et mortuoꝝ Vnde luchanꝰ · hinc stiges

acta tenet manes qz pfundi terre uoc
cat manes qui manent in pfundū et
in stige quid sit in stiges v. tc. de absti
nencia ca. i. in glo. et pictagoras Vult
dicē hecuba q priam⁹ uadit ad deos mo
riorum et relinquit deos minorum et non
fert ingium gravium i. grecorum in sua r
termte que sunt incta a grecis et nō ui
det duces atrides i. agamenonem et me
nalauz qui fuerūt filij regis atridis i
nec uidet ulixem fallacem quia uidelz
in toto bello troyano nichil fecit dignū
marimis sz soluz dolis et fallacijs peres
sit et nō sunt priam⁹ pda triūphi argoli
ci Nam agros sunt ciuitas pncipalis
grecie Erat aut̄ ͻsuetudo q uicti reges
gestarent uincula aurea cū quib⁹ eis
ligabantur man⁹ post tergum et duce
bantur collo subiecto ad currum uel
post curruz triūphantis Vnde si priam⁹
uixissz omia ista passus fuissz et man⁹
eius assuete sceptris fuissent ligate et
fuissz ductus ad pompam et ad glām re
gis agamenonis triūphantis in mis
cenis que erat ciuitas regalis agame
nonis quas uocat latas qz ciuitas erat
lata et magna **Felix priamus** Cho glo
rie i. multitudo troyanarum mulierum au
ditis uerbis hecube obediūt ei et sui
mandatum eius cantant regem priamū
fuisse felicē quia nūc stat in nemore r
elisij campi in quib⁹ campis stant aīe
beate Vnde virgilius vi eneydos deuenim⁹
elisium et pauci arua leta tenem⁹ Vz
quia pauci sūt in padiso de quib⁹ locis
codez li. dic deuenere locos letos et
amena vi recta fortunatorum nemorum se
des qz beatas Jn istis locis beatis et ame
nis et uirentib⁹ dicit puenisse priamū
inter umbras et animas pias et sanc
tas inter quas querit filiū suuz hecto
rem qui eciam est ibidem Sequit̄ de fe

femina Qm̄ in mulieribus pot
esse uirtus et uigor sicut
uiris et probat p exempla lucrecie et c.

Vides ne quāta et do die nutisqz corne
copia uirorum mariorum qͥbus seneca
nō excepit hic omīa psternens casus
in quos tot animi bona tot ornamēta
publice priuatim ͻgesta erat et infra
Jube singulos ͻferre racionez nulli ͻ
tingit impune nasci Sc̄cio quid dicas
Oblitus es te feīaz ͻsolari uirorum ref
fers exempla Quis aut̄ dixit natu
ram maligne cū mulierum ingenijs e
gisse et uirtutes earum al's illarum in arcū
retraxisse par illis mi crede uigor par
ad honesta libeat facultas est dolore
laboremqz ex quo si ͻsuēre paciuntur
in qua istud urbe dij boni loquimur Jn qua
regem romanis capitib⁹ lucrecia et
brutus deiecerūt bruto libertatez
debem⁹ lucrecie brutaz Jn qua clodia
ͻtepto et hoste et flumine ob insige
al' insignez audaciaz tm̄ nō in uiros
trāscripsim⁹ Equestri insidens statue
in sacra uia celeberrimo loco clodia
exprobat iuuenibus uris puluinum
ascendentib⁹ in eam illos urbe sic i
gredi in qua eciā feminas equo dona
uim⁹ Quod tibi uis exempla referri
feiarum qz suos fortit' desideraverūt nō
hostiatim queraz Ex vna tibi familia
duas cornelias dabo pmaz sapionis
filiam graccorum matrem Duodeciz illa
ptus totidem funeribus recognouit
Et de ceteris facile est quos nec edi
tos nec amissos ciuitas sensit G et T
graccos quos eciā qui bonos uiros
negauit magnos fatebit' et occisos
uidit et insepultos Consolantib⁹ tn̄
miseramqz dicentib⁹ nunq̄ inquit nisi
felicem me dicam q graccos pepi r
Cornelia dum drusi clarissimū iuue
nem illustris ingenij uadentez per
gracchana uestigia in pfectis tot ro
gacionib⁹ intra penates suos inter
emptuz amiserat incerto cedis auc
tore tamen et acerbam filij mortez
et inmaturaz tam magno aīo tulit
quaz ipē leges tulerat li' de cōsolaci
one ad marciam Vides ne etc. virorum
maximorum Multi fuerūt fuerunt glo
maxi uiri sicut cesar et octauianus
et augustus et tyberi⁹ impator et an
thoni⁹ magr̄ equitum iulij cesaris
et sil'es qui hūerūt ornamenta pu
blice dignitatis et hūert ornamēta
animi priuata et scias et sufficiencias
miltas ciuiles et bellicas que omēs
si uoluerit ͻferre et reddē racionem
et dicē uirtutem omēs dicit q non
ͻtigit eis nasci impune Vz quia oēs
habuerūt amaritudines et tribula
ciones suas et dolores de morte pp
in quorum quos dolores pacienter et r
fortiter tulerūt sz marcia in hoc casū
dicit q seneca nō debet referre exem
pla uirorum sibi feminē lugenti filiū suū
ul' mortez filij sui quia iste nō ē mo⁹
ͻsolandi ͻueniens feminas Cōz seneca
rñdz eidē q natura nō egit inique
cū feminis q priuauerat eas uirtutibus
uirorum et c. fortitudine et paciencia y⁹
si feiē assuescant pūt habere par uigo
rem et equales uirtutes et equalez
uigorem cū uiris Et ponit exem̄ de lu
crecia q hūit animū uirilem De lucre
cia v. e. tc. de luxuria ca. virgo uestalis
in glo. lauda lucreciam pp cui⁹ uiola
cionem brutus expulit ex tarquinū
regem romanorum de bruto v. e. tc. ca.

maiestatis in glo me miseram et qui
brutus peperit populo romano rem publicam de
imitacione ea assequtus est et qui fasces
regales transtulit in consules et sic
intelligitur quod hic dicit quod lucrecia et bru
tus regem excluserunt a romanis ca
pitibus et a bruto populus romanus debet
cognoscere libertatem suam sed lucre
cia debet recognoscere populus romanus quod
habuit brutum liberatorem sui de luxur
ia vide ff de pena capitulo nam quondam
In qua clodia) Clodia ut dicit valerius glo
... de fortitudine fuit data porsene
regi clusino obses que nocturno tempore
egressa fuit custodiam et ascendit equum
et transnatavit flumen tyberim et me
tu patriam liberavit infundendo miris
vigorem virtutis et ideo in civitate ro
mana propter insignem virtutem eius non
solum transcripta est in numero virorum
sed eciam ulterius facta fuit ad honorem
sui statua insidens equo et posita fuit
hec statua in celeberrimo loco id est in
via sacra et ad iteratam [illegible] omnium in
venum quam quando equitavit noluit habere pul
vinum sub natibus id est ut mollius et de
licatius equitaret sed ipsa clodia sine
sella et sine pulvino equitavit ac
eciam puella et flumen non timuit sed se
cure natavit Quod tibi si mens) Refert glo
fert ad voluntatem eius exemplaria
feminarum et non hostiam id est non de pluribus
familiis sed sunt de una domo et de una
familia id est de familia scipionis et primo
ponit exemplum de cornelia filia primi
scipionis affricani que habuit duodecim
filios et omnes fuerunt mortui ante ipsam
quorum x fuerunt mortui sine fama et
sine magno strepitu sed duo fuerunt
interfecti a senatoribus quod voluntate
populi cum magno strepitu et divisione
civitatis et senatores voluerunt quod corpora
eorum non sepelirentur Mulieres autem
veniebant ad eam ad dolendum super
interfectione filiorum suorum et dicebant
eam infelicem et miseram et illa re
spondit quod non iudicabat se miseram
quia genuit duos gracos illustrissi
mos et fortissimos et constantissimos
viros quos isti dicunt eos non fuisse
bonos viros quia tulerunt legem a
grariam id est quod omnis ager romanorum
inicum divideret et quilibet cives
romanum haberet et quantum alius civis
ut essent omnes pares et equales De cu
ius legis iniquitate multa loquitur va
lerius vide de officiis sed omnes dicunt grac
cos magnos fuisse in favore populi et in
sufficiencia et mandata sequitur glo
Fortiter desideraverunt) desiderium est
rei habite vult dicere quod mortem filiorum fortiter tule
runt

Cornelia) Ista cornelia fuit de eadem glo
domo id est scipionis et fuit uxor drusi
et habuit filium magni ingenii qui secutus
est vestigia graccorum et tulit legem agri
am imperfectis rogacionibus nam consue
tudo erat rome et nunc est quod quando fit a
liquid nove petit a populo utrum pla
ceat sibi et si placet procedit in facto et
si displicet non perdit populus autem erat dis
tinctus per tribus et tribus distinguebantur
per centurias inveniuntur et nec cives semo
tum ut patet in tito livio ii de tada belli pu
nici a quibus omnibus erant formande
peticiones et antequam omnes petici o
nes et rogaciones fieret ille tulit leges
agrariam propter quam causam in domo sua
interfectus est non fuit scitum quis eum
interfecisset Domos autem suas vocat
pennates quia quilibet in domo cole
bat deos penetrales et domesticos et
in domibus dicte sunt et penates Mater
autem ista fortiter tulit acerbam mortem
filii sui sicut filius suus Dicitur autem
mors acerba que accidit inventute
Unde virgilius vi eneydos loquens de iu
matura morte iuvenum abstulit atra
dies et funere mersit acerbo Omnin
ia est duricies non flere filios et propinquos
et magna stulticia nimis flere et ideo
suadet temperanciam et medium inter ista
duo extrema et refert ei exemplum de
sorore sua matertera id est senece Seneca
Nonne quod utaris excusacione muli
ebris nominis cum pene contessum et im
moderatum in lacrimis eius tempus
non in mensem tamen et ideo maio
res decem mensium spacium lugentibus
viros dederunt et cum pertinaciam mu
liebris publica constitucione deciderunt non
prohibuerunt luctus sed finierunt nam et
infinito dolore cum aliquem ex carissi
mis Nam cum aliquem ex carissimis ami
seris affici stulta est indulgencia et
nullo inhumana duricia Optimum inter
pietatem et racionem temperamentum est
et sentire desiderium et opprimere et infra
Tantum debes a lacrimis feminarum abesse
quantum a vicijs Ne femine quidem sinent te
intabescere dolori tuo sed leviter neces
sario merore cito defuncta iubebunt
exurgere si modo illas voles intueri
feminas quas conspecta virtus inter mag
nos viros posuit Corneliam ex duode
cim liberis ad duos fortuna redegerat
et infra Rutilia cottam filium secuta est
in exilium et usque fuit indulgencia con
stricta ut mallet exilium pati quam deside
rium nec ante in patriam quam cum filio
rediit Eundem iam reductum et in re publica
florentem tam fortiter amisit quam secuta
est Nec quisquam lacrimas eius post elatum

filiu͞z notauit In expulso v͛tutem oste͞dit in amisso prudenciam Nam et ni-
chil illam aspretate deterruit et nich
in tristicia supinacia stultaq̃ detenuit
Cum hijs temerare feminis nolo quarum
in tua semp mutata est Earum in coherce͞
da comprimendaq̃ egritudine optime seque
ris exemplu͞ et infra Post hec nemo
miratur q sexdecim an̄is quib9 egipti͞
maritus sororis tue optinuit nu͞q in pu
blico conspecta est Neminem prouinciale͞ dom9
sua admisit nichil a uiro pecijt nichil
a se peti passa e͞ Itaq̃ loquax et in co͞tu
melias p̄fectorum ~~in prouincia~~ ingeniosa
prouincia in qua eciam qui intauerit cu
lpam no͞ intauerint infamiam alis effu
gerunt eam veluti vnu͞ sanctitatis ex-
emplu͞ suspexit et q illi difficilimu͞
est cui eciam periculo si sales placent +
omne v͛borum licenciam continuit et hodie +
silem illi q͞uis nu͞q speret semp optat
Multum erat p xvi annos prouincia͞
illam probasse plus e͞ q ignorauit hoc
no͞ ideo reffero ut laudes eius exequar
quas circumscribe͞ e͞ tam parte transcurre͞e͞ s͞z
ut intelligas magni animi feminam li°
de consolacione ad helbiam circa de fe-
minis in de in9 linqu͞it animo quociens
illa leuis periculi suspicio pericit li° de ira
Non est et infra Maiores decem mensi͞ glo
Maiores uocat antiquos romanos qui
taxauerunt qd uxores no͞ deberent plo-
rare maritos suos nisi decem mensib9
p hoc ostendere uolentes q planctus in
mulieris no͞ debet e͞e nimis longus nec ni-
mis magnus Et io͞ rogat seneca matrem
suam q in morte filij temperate se heat
et temperamentu͞ eius sit inter pieta
tem et racionem Nam pietas et amor
incitat ad lacrimas et racio dissuadet +
eas nimis aut͞ dolere est stulticia et nich͞
e͞ duricia Et io͞ uult q mater senciat do
lorem quem hic appellat desiderium desi
derium e͞ enim rei appe absentis filius
aut͞ erat absens i͞ p mortem et uult q
illum dolorem opp͞mat ro͞e ipm͞ regulando
Tantu͞ debes Mater senece fuit v͛tu glo
osa et aliena a uicijs mulieru͞ Et io͞ uult
seneca q ipa͞ sit aliena a lacrimis muli
erum et dicit q femine romane no͞ p
mittunt eam intabescere dolori continu
ando lacrimas si uelit imitari feminas q͞s
excellens uirtus inmeruit inter viros
illustres Quam desiderium Iulia glo
mater no͞ potuit pati desideriu͞ i absen
cia filij tocie nomine et io͞ sequuta e͞ eum
in exilium nec redijt romam nisi cu͞ fi-
lio q reducente i postqua͞ reduxerat et flo
rebat in republica mortuum pacienter
tulit nec plorauit eum postqua͞ sepeli-
uerat Et hoc e͞ qd dicit neq̃ quisq lacrimas

post elatum filiu͞ notauit i postqua͞
ad sepulturam elatus fuit a e͞x domu͞
portatus Corneliam destitu come glo
lia hes in p͛cedenti capitulo exequitur
Post hec Narrat v͛tutes sororis glo
sue que fuit uxor patrui senece qui
patru9 an̄is xvi p͛fuit egipto in quib9
xvi an̄is ipa͞ no͞ exiuit domu͞ nec a
liq egiptum ul͛ egipciam permisit in
trare domu͞ suam nec unq͞ aliqua͞
peticionem recepit a quocumq̃ egipcio
ul͛ egipcia nec de aliquo rogauit ma
ritum suu͞ i de ptinentib9 ad officiu͞
p͛fecture prouincia aut͞ egipti que e͞
loquax et prompta ad contumelias ut
eciam detraherent bonis qui intauerint
culpam et no͞ potuerunt eorum infamiam
uitare cum illam mulie͞re semp p͛dica͞t
tamq sanctam et nu͞q sperant se po
sse h͞re talem p͛torissam et cu͞ talem
semp desiderant here et cu͞ ipi egip
cij sint detractores et placent eis sales
a v͛ba mordacia tamen sibi nu͞q de
trahunt s͞z semp eam laudant hoc ref
fert sene͞ no͞ ut narret laudes eius
nam laudes ipius no͞ deberent breui
bus uerbis laudari s͞z ad notificandu͞
et admemorandam reducendam v͛tutem
tante femine Quod femine sint actores
q͞ omnium malorum Respondet nutrix fe
dre q no͞ est culpa omnium feminarum in cau͞
Cecidit maritus Iam paucarum yppolitus
gis i agamenon ferro iacet i
pimit fetus impie matres suos Tace
o nouercas nuncius nichil est feris e͞z
dux malorum femina et scelerum artifex
Obsedit animos cuius incestis strupris
fumant tot urbes bella tot gentes
gerunt Eversa ab ymo regna tot pplos
premunt Sileantur alie sorores coniux
Egei Medea reddit feminarum dirum
genus cur omnium sit culpa paucarum
scelus iiij tragedia Cecidit maritus
yppolitus hic narrat mala et ini glo
cia mulierum Nam clitemestra int͛
fecit maritu͞ suu͞ et multe uxores i
ueniuntur interfecisse viros suos et
inueniuntur eciam mulieres que int͛
fecerunt eciam filios suos i cum q pare
ant cum quis deprehendantur in scelare
suo et postqua͞ pariunt inueniuntur e͞e
mulieres que interficiunt filios suos
ut progne que interfecit filiu͞ suu͞ a
tym et dedit eum comedere patri suo
et medea interfecit eciam filios pro nouerce
nouerce eciam sunt crudeles in priuignos
suos i in filios mariti et nichil e͞ magis
ferre i fere sunt mites et benigne re
spectu nouercarum que nouerce sunt
crudelissime in filios mariti Et dicit
qd femina est dux malorum et omnium maiorum

et e artifex scelerum et capit animos hominum
et stirpis et adulteriis mulier incesta
rum et adulterarum multe urbes sunt combuste
et per adulteria earum multe gentes gerunt
bella. Nam per adulterium helene troya
fuit destructa et multe gentes ibidem
bellaverunt adinvicem et ut de aliis
mulieribus tractatur refert de medea que
post repudium iasonis nupsit egeo regi
athenensium avo ipsius ypoliti et dicit
quod infamiam illius reddit genus feminarum
durum et infamen et nutrix fedre re
spondet eidem quod paucarum mulierum culpa
non est scelus aliarum mulierum. Quomodo pre
fectus non vult uxorem neronis inter
ficere et de hoc altercatur cum imperatore et
imperator dicit esse eam dolosam prefecto
Horrore victum pectus trepidus as
tringit rigor. Nero parere dubitat
prefectus. Cur meam dampnas fidem. Nero
Quod parcis hosti. prefectus femina nomen
capit. Nero Si scelera cepit. prefectus et
est ne quis sontem arguat. Nero populi fu
ror. prefectus Quis rege dementes va
let. Nero Quis concitare potuit. prefectus
haut quod quis reor. Nero Mulier dedit na
tura cui pronum mali animum ad nocendum
pectus et instruxit dolis sed vim ne
gavit ut ne inexpugnabilis esset sed
egras frangeret vires timor. ix tragedia
Horrore. Nero imperator mandavit glo
prefecto urbis quod interficeret octaviam et
uxorem suam et prefectus rendet eidem
quod rigor trepidus abstringit cum quodam
horrore pectus suum et nero dicit eidem
utrum dubitet obedire sibi et prefectus
rendet quod felicitatem suam non debet rep
rehendere et nero dicit et reprehendit
ipsum quod parcebat hosti suo et octavie
quam non interfecerat. Sequitur glo
Femina hoc nomen. reprehendit prefectus
neronem quia dicit octaviam sibi ho
stem quia femina non meretur dici ho
stis imperatoris ex quo e scelerata re
prehendit imperator quod femina debet dici hos
tis imperatoris ex quo est scelerata rendet
prefectus quod non est aliquis qui probet cul
pam. Nero dicit quod ymo probatur culpa
per furorem populi et prefectus excusat eam
quod ipsa non fuit culpabilis in furia populi
surgentis contra neronem sed non potuit
regem compescere et fatuos a populos et ne
ro dicit quod nullus alius potuit concitare
populum romanum contra se nisi ipse et prefectus
rendet quod ipsa nec aliquis potuisset concitare
populum. Nero dicit quod natura mulieris tal
est quod habet animum et pectus instructum et e
ruditum dolis et fallaciis et fraudibus
ad nocendum et ledendum et propterea natura
quod ipse non habent vires quia si vires ha
berent nullum haberet remedium contra eas

et non ut possit obviare eam viribus natura fecerat
eas egras id est fragiles et debiles ut timo
re frangerentur et compescerentur. Sequitur
Chorus conqueritur quod femina ponit in
nocenti scelus et quod fraude et lacrimis pe
ctum obiectum conatur confirmare. Chorus
Quid sinat inausum femine preceps furor.
Nefanda iuveni crimina insonti ap
paret et sceleri querit crine lacerato fi
dem. Decus omne turpat capitis hu
mectat genas. instruitur omnis fraude
femina dolus. iiij tragedia. Sequitur glo
Quid sinat inausum ad intelligenciam
istius cum legas ti. de falsario cum depre
hensam inter et in glo. Decus ornetur
Quomodo ypolitus recessit a fedra. fedra glo
precat se in terra et decus capitis sui la
cerant ut videantur lacerata et violenta
ta ab ypolito. Decus autem capitis vocat cri
nes ornatos et comas et serta et mo
nilia et huiusmodi quibus fedra se ornaverat
ad alliciendum ypolitum ad concupiscenciam sim
plorarunt etiam et madefecit genas lacri
mis insigniti violentacionis et sic frau
de femine perficit dolum et infamavit ypoliti
Creon rogat medeam quod egrediatur de
regno et secum omnia venena auferat
et alibi faciat incantaciones suas.
Sed tu malorum machinatrix facinorum
Cui feminea nequicia ad audendum omnia
Virile robur nulla fame memoria
Egredere purga regna letales simul Tecum
aufer herbas libera cives metu alia
sedens tellure sollicita deos. vij tragedia
Sed tu malorum. Iason repudiavit me glo
deam uxorem suam que fuit. que fuit in
cantatrix et audax ad committendum omnia
scelera et in hoc habuit robur virile. De
ista medea ut ff. de luxuria audi in glo
Omnia ausa ipsa habuit herbas letales et
mortiferas quibus consobrinam iasonis de
cepit ut interficeret premium suum. Isti me
dee loquitur creon rex qui filiam suam
desponsaverat iasoni quod ipsa festinum rece
dere de regno cum omnibus nequiciis suarum in
cantacionum et herbas mortiferas secum
auferat cum sit mulier infamis et nunquam
habuerit curam de bona fama et cum cives
timeant eam et incantaciones suas et i
nvadat et recedat ad aliam terram ubi in
cantet deos quod ibi non vult quod amplius moretur
Quomodo cassandra vult esse prima nuncia
et clitemestra interfecit virum suum aga
menonis et hoc vult nunciare troyanis
quod fortuna fuit par et adversa grecis sic
Et ipa picta veste troyanis cassandra
sublimis iacet pavim suppbas cor
pore crinitas gerens et infra. Ne trahi
per uros ipsa precedam gradus. preferre p
rima nuncium frigibus meis. Asperso reple
tum ratibus mare eius captivis incendia

nulli ductorem ducam Ut pia fata tro
yanis tulerunt malis Perisse dono femine
stupro dolo viri tragedia sequitur glo
At ipa picta veste Quando agamen
on rediit de troyano excidio duxit secum
cassandram filiam regis priami et indu
tus est eximiis i. vestibus priami regis
que vestes erant depicte sed uxor sua cli
temestra mandavit ei quod exueret vestes
hostiles et indueret vestem triumphalem
quam ipa fecerat sibi propria manu et dum
indueret interfectus est ab egisto ama
sio clitemestra et ab ipa clitemestra
Tunc cassandra exivit foras et incepit
narrare mortem regis agamenonis in
cipiens quomodo rex agamenon erat indutus
vestibus regis priami Clitemestra autem
mandavit famulis quod interficerent cas
sandram Famuli autem parabant se ut
traherent eam ad mortem Tunc ipa cas
sandra dicit famulis quod non traherent
eam quia ipa erat parata antecedere gr
essus eorum et precedere ipos quia libenter
moriebatur ut posset ire ad troyanos
mortuos et preferre eis singulis i. troya
nis nuncium et nova de malis grecorum
Videlicet quomodo mare fuit repletum ratibus et
navibus grecorum quomodo greci redierunt de
troya in scopulo caffereo fuerunt collise
et fracte multe naves iporum et alie na
ves fuerunt fracte in cautibus et eubro
yas prope nigrum pontem et menelaus fuit
deductus usque ad columpnas herculis
tempestate Et ulixes fuit delatus in sici
lia ut patet in virgilio xi eneydos Unde dicit
cassandra quod omnia ista narrabit troy
anis mortuis et narrabit quod civitas t
micenarum est capta scilicet ab existo et nar
rabit quomodo agamenon qui duxit mille
duces super troyanos est interfectus et sic
troyam periit periit per feminam Ita aga
menon interfectus est per feminam scilicet do
lo et fraude uxoris sue et ipius domini
appellat vestem triumphalem quam fecit
eius uxor quam induendo interfectus
est et sic facta troyanorum et facta agame
nonis fuerunt paria Dyalogus inter
clitemestram matrem et electram filiam
agamenonis occultacione orestis fi
lius ipius clitemestre et agamenonis
Animos viriles geminam ipius clitemestre
corde tumet facto geris sed agere
domita feminas disces malo Electra
Si fallor feminas ferrum decet Clitemne
stra Et esse pene nobis demens te putas
Electra Nobis quis iste alter agamenon
tuus eadem tragedia Animos viriles glo
Clitemestra nolebat interficere filium su
um horestem et electra occultavit fra
trem suum et fecit eum inde asportari t
Tunc mater increpavit filiam quia viri
liter defenderat fratrem et dicit filie
quod ipa gerit animum virilem corde tumi
do et superbo sed ipa mater domabit eam
malo scilicet pena afflictionis et dicet agere
feminas i. habere animum femineum et ti
midum et obedientem Electra respondet ei
quod ferias decet habere ferrum et per quos animum
virilem in hoc insperat matri quod ferro
usa est in morte mariti Tunc clitemes
tra reprehendit filiam dicens eidem t
putas te ostulta parificare nobis t
Tunc electra quia mater dixerat no
bis in plurali et mater erat una et sin
gularis et non erat adhuc ista consue
tudo quod una persona dicerat nos vel vos
Ideo respondet matri petendo que sit alia
persona quia per se non dixisset nobis et t
petit utrum sit secum agamenon sine a
egistus concubinus suus nam egistus
fuerat sibi agamenon scilicet concubando cum ea
Quomodo hercules quando sit interfectus a femina
conqueritur quod reputat se vel sibi magnam verecundiam
Ego qui relicta morte cundiam secundum
contempta stige per media letes sta
dia cum spolio redii Cum pene crepidis
excidit titan equus Ego quem deorum reg
na senserunt tria et infra Diris ano
bis pudor o turpe fatum femine hercu
le necis auctor feretur auctor alchi
des quibus Iuncta sit me cadere ferum
manu Volve fata terque tum turpes
colos Mea more cucurrit potuisse
cadere inachi In novis odio femine ca
dem nunc sed celum habentis sed numinis
super fuit es atico sub arce genita
dominisset meas vires amazonum tra
gedia De quibus feminis in domo inpato
ris in fortuna require titulo de exemplo capitulo
animum firment Item qualis ira sit i fe
minis require titulo de pria cum clemencia Item quia
est incarum muliebre require titulo de magnanimita
te cum ne illud quidem Item de scelere
fedre et passife et medee require titulo de lux
uria cum aude Item quomodo fedra quando fuit
deprehensa in crimine suum crimen regit in
yppolitum innocentem require titulo de fallario
cum deprehensa Item de condicionibus mu
lierum Require tractatum de uxore per totum
Ego qui relicta hic loquitur hercules glo
et dicit quod ipse contempsit mortem scilicet qui
ivit ad infernum ubi non vadunt nisi mo
rtui et contempsit stigem i. aquam et
palludem infernalem et ivit per medium
fluminis letei qui est fluvius infernalis
et rediit de inferno cum spolio i. cum ce
rebro cane infernali quem cane inde
abstulit tamquam predam et spolium quem
quando sol vidit quem hic vocat tytan ti
muit ipse et equi sui et pre timore cum ce
cidit Et ulterius quod tria regna deorum t
senserunt virtutem suam scilicet celum qui colo

suo substantauit ipm. De hoc v. tt. de
labore cu. nuparem cum in regnum fuit te-
ra ubi fecit multas victorias et multa r
monstra interfecit De hoc v. e. tt. et c.
Teram regime fuit in are p qd felicat
navigauit et fluuius acellens quem
correxit et duxit. de hoc ibidem i glo.
Modo queritur hercules cum ipe fecit r
tot magnalia qd uilit moritur et cum
magna verecundia. quia dicet q femina
interfecit eum Et dicit ulterius q tribus
uicibus ipe turpes coles voluit. colos
vocat varietatem casuum suorum et casus
voluuntur 2m q tres sorores filia de
ducit in colo suo Nam doco colum ba
iulat lathesis trahit antropos curat
ut fingitur a poetis Vel pot intelligi
istud ubiuz tam turpes colos q loqt
de casibus suis notando eos colos. qz
tribus vicibus fuit in periclo cum feminis et
isti fuerunt turpes coli et turpia fata
q vir tanti nominis periclitaretur cum fe
minis Nam frequenter fuit in periculo r
mortis pp odium Junonis Rebellauit
cum regina amaconum quam vicit. sz
fuit in periculo et recepit sororem regine
postmodum reddit eam p armis regine
que arma reportauit in patriam insigni
victorie Tercium bellum huit cum deianira
ra uxore pp yolem de Jauira interfecit
missa sibi camisia veneta al's vene
nata Modo dicit hercules ex quo de
bebam interfici p Junonem. que quamuis
sit femina tn tenet celum et finisz sibi
minor verecundia. et voluissem interfi
ci p reginam amaconum. q fuit genita
sub scitico are. r in septentione Vnde ha
buerunt originem amacones sz supra a. ha
bitaurey colos indicauerunt q eet mi
nus gloriosa mors herculis si interfi
ceretur p Junonem vel reginam amaco
num Et ideo voluerunt q interficeretur p
deianiram Et no q dicuntur amacones
ab. a. q e sine et macon q e mamilla
quia dexteram mamillam abscindebat
ut essent expedite ad bellum

Fictio

Nemo pot psonam diu fer. re ficta in natura sua cito recidit
quibus veritas sub e Queqz ut ita di
cam ex solido nascitur tpe ipo i maius
melius qz procedunt li. i. de clemencia r

Nemo r. i. psona diu ferre) Quid sit glo
psona v. tt. de negligencia cu. i. in
glo illius. deinde sub psona vult dice
q histriones qui effigiant et repsen
tant aliquid no pnt continue illam rep
sentacionem exhibere. sz facies eorum re
uertitur ad ppam utilitatem Jta illi qui
sut mali et simulat se ee bonos illam
simulacionem no pnt semp continuare
sz illi qui sut verauit boni veritatem sua
pnt continue ostendere. et in tpe eorum oste
sio accipit incrementum sicut ypocrite
in tpe recipiunt decrementum et minora
cionem sue fame Quod p verisimilia nos
oportet procedere in rebus humanis

In arduo e veri q certitudie careamus
explanacio sed eo ire debemus quo seneca
ducit verisimilitudo et infra Expecta ut
nisi bene censura no facias et cuncta vita
te nichil moueaturis Sic recta mominacio
tu vita consistit Cum verisimilia me in hoc
aut in illud impulerit no ei beneficium
dabo quem verisile erit ingratum esse Mul
ta iniquius interuenient pp que et ma
lus p bono subrepat. et ~~malus~~ bonus
p malo displiceat. fallaces enim sut rerum
spes quibus credimus Quis negat Si
nichil aliud in venio p qd cogitacionem
regnum huius in vestigiis veritas sequenda
est Certiora no hes hec ut q diligen
tissime existimem opam dabo ne cito illis
assenciar libro iiij de beneficiis zeq glo

In arduo est) Vult dice q scire veritatem
de condicionibus hominum et multum difficile et
io oz nos in omnibus opacionibus nris pro
cedere ex verisili. quare qum damus beneficia
considerem donare illi quid verisili credimus
virtuosum et gratum. et no debemus donare
illis quos verisili ee viciosos et ingratos
quamuis p certitudinem ignoramus tales ee
et p istum modum procedimus in mercando
et nauigando et bellando q illa agimus
que verisimili credimus psperare esse cesura glo

Multa iniquius) obicit mercurium q p ce
dendo verisilia contingit q frequenter ex
timemus bonum illum qui e malus et econtra
Et hoc contingit quia spes rerum et apparencie
ex quibus verisimilitudo procedit sut fal
lacie atqz deceptorie Quis negat Se glo
spondet q verum e q dicit. q spes rerum
sunt deceptorie. et q appz bonus malus
et malus bonus eqz no hemus certitudinem
oz q sequi et investigare veritate p vesti
gias et apparencias exteriores. quia aliter
no possumus Inquo processu niminum e
remedium. s. no cito credere. nec cito
assentire apparencie et signis exterioribus
sz diligentissime actendere r considerare

Quos diu no invenit qui dicit eis

Omnia sane exclusent o veritatem Seneca
opulenta Mostrabo tibi quos rei
inopia laborant magna fastigia q ora
possidentibus desit. s. ille qui verum dicat
et homines intermencientes stupetem ipa
qz consuetudine p rectis blandi audiete
ad ignoranciam veri p ductum indicent
assensu contentiqz vel contestiqz florum et
infra Xerses tam pudore q magno r
dampno miserior demorato gras egit
q solis sibi verum dixisz. et p misit petere
q vellet r infra Cum q miserabilis gens

pnqua nemo fuit qui verū diceret regi
li° de beneficijs Quia nō acquiscit ve
ritati s. tt̄. de racione ca. Quid stulci⁹
Item q debem⁹ fingere irā et simulare
in multis casib⁹ sz nō here s. tt̄. de ira
ca° Item q debem⁹ pcedere ex in
simuli et nō investigare vīnz et q hac
via omē officiū pcedit s. tt̄. de benef^cio
ca nescis Item q debem⁹ dare testio^m
bm̄ vitatem et nō bm̄ amiciciam s. tt̄
de laude ca lauda Item q ille viuit ra
cionabiliter qui extiat res nō ex oppiō
ne hoīz sz ex vitute nature sue s. tt̄. de
prudencia ca. quisquis Item q in omi
processu nrō querendo investigando ꝛ
deliberando nō debem⁹ discedere a vitu
te s. tt̄. de opinione caplo oppinionez
Omnā et infra Magna fastigia) voc glo
cat indignitatib⁹ et vicijs ꝯstitutos
quoꝝ pspitas excludit omnā .i. omēz sub
vencionem et conpensacionem beneficio
orū. quia .s. nō indigent Modo dicat
seneca q tales maxīe indigent hoīe qui
dicat eis vitatem. quia circa se mltos
hent mencientes et blandientes qui in
ducūt eos ad ignoranciam vitatis et ad
amiracionez et stuporem mendacioꝝ
q eis narrant vitatez aut loquens li
berat eos a credulitate falsorū et men
dacioꝝ Et ponit ex^m de yse rege psarū
qui duxit maxīam mltitudinez peditū
et navigioꝝ sup grecos et omēs p adula
bantur ei comendantes excitū et multi
tudinez pmictentes ei victoriam Solꝰ
aūt demoratus qui erat lascedomonicꝰ
dixit ei vitatem q illa multitudo erat
dampnosa quia difficile erat eam pascē
et impossibile erat eam regere et pdixit
ei q si tantam multitudinez duceret pꝰ
eet victꝰ q̄ cognosceret. et ita fuit sicut
pz in paulo orosio et iustino. et tūc xerses
demorato grās egit quia solꝰ sibi vitate

Fides Q̄ obligaciones et dixerat
pacta instrumenta et testes
et cetera hec inventa sunt ne homo fa
llatur et omnā talia signa fallaciaꝝ hu

Utinam nulla stipulacio emmanaꝝ
ptorem venditori obligaret ne
pacta ꝯventaqz impssis signis custodi
rentur fides pocꝰ illa servaret et equz
colens animū Sz necīa ptulerunt
optimis et cogere fidem q̄ spectare ma
gis volunt et infra O turpem humani
gnis fraudem ac nequicie publice con
fessionem Anulis nrīs plus q̄ aīs cre
ditur In q isti viri ornati ad hibiti
sūt inquit impmūt signa Nempe ne
ille neget accepisse se qd accepit. Hos
incorruptos viros et vindices vitatis
existimes At hijs ipmis nō alit pecunē
ꝯmictentur Ita nō honestꝰ erat a quib⁹
dam vitū alīs fidem falli q̄ ab omib⁹
pfidiam timi li iij de beneficijs Demēs
est qui fidem pstat erroꝛ li iiij de be
neficijs Inter affectus inquietissimos
rem quietissimam fidem q̄rs li vij de benef^cis
Ut maz et .s. Impressis signis Sig glo
na appellat illa que tabelliones impmi
unt et depingunt instrumentis suis vl
appellat signa testiū que testes impri
munt in stipulacionib⁹ sicut ꝯsuetudo erat
rome tunc tpis que ꝯsuetudo adhuc
svatur in quib⁹dam locis et generalit
svatur ubiqz qn fiunt testamenta in
sciptis ubi testes impmūt sigilla sua
in cera et suscribunt se Anulis nrīs
In anulo erat sculptum signū qd in glo
pmebatur in cera sup instrumentū glo
Ab omnibus) quia timetur pfidia iō scib
untur stipulaciones et pacta adhibent
et testes Demens et .s. Qui in fidem glo
fides ꝯponitur ex duob⁹ ūbis ut dicat
tullius li de officijs .s. de dico dicis
et fio fis Unde ille ē fidelis qui faciat
et svat illa q dicit Si aūt p errorem
aliquid pmictat nō tenetur ius svare
quia si cognouissz nō pmisissz sz fatuꝰ est
si servat Inter affectus) affectus in glo
quietissimos appellat passiones aī .s. a
morem ꝯcupiscenciam et iram etc huiꝰ
modi ubi non reperitur aliqua quies
Q̄ fides non invenitur in domib⁹
regalibus et q fides pcio emitur pcio

Delicta novit nemo reendit clitemest
Sū fidus mea Egistus Non intrat
unq̄ regnū limen fides Clitemestra
Opibus mēbo: ut fidem pcio obligez
Egistus Pcio pcā vicāꝛ pcio fides vinj tra
Delicta novit) Clitemestra ꝯcube glo
bat cū egisto et loquitur cū eo q de
licta sua .s. adulteriū nullus de do
mo scit nisi qui erat sibi bene fideles
Egisteus aūt rūdit ei q fides nō intrat
limen regnum Vult dicē q in domib⁹
regum non sūt fideles Ipā aūt clite
mestra regina erat agamenonis Tūc
clitemestra dicit qd secretarijs dabit
multam pecuniam et ditabit eos et
tunc svabūt eos alīs fidem Egisteus r
phendit dictū regine quia illa fide
litas que emit pcio ab alijs dato per
ditur et corrumpitur Q̄ vō stropilius
rogat piladem q assimat horestem et

Et si timendus cessꝰ fugiat secū sto
agamenon docet aggrediar filius
et te horestū furabor libens fidem fe
cunda poscunt ad vīsa exigunt et infra
Condisce pilade pris exemplo fidem
Voces grecia nūc teste veloces equi
Infida cursu fugite pcipiti loca eadē tra
At si timendus) Electra filia aga glo
menonis videns q pr suus erat inte

fectus a mre · s · uxore agamenonis et
ipa qrebat interficere horestum fratrem suum
ipius nolens liberare · et rogauit stro
philum amicum agamenonis qui uene
rat ad congaudendum agamenoni de uic
toria habita et de reddittu suo in tribitu
amicicie quam habuit cum patre occultet ho
restem · et transferat eum de illo lo
co quia mater uult eum interficere Tunc
strophilus respondit quod agamenon inter
fectus est · docet esse timendum qui dicat
Sicut clitemestra et egistus interfe
cerunt regem agamenonem ita timen
dum est quod non interficiat eum nolentem
liberare horrestem Et tamen non obstante
timore ipse uult assumere audaciam
et alloquitur horrestem quod libenter fura
bitur eum et exhibebit eum securum
quia fides amicicie debet seruari in pro
speritate · sed multo magis exhigitur et
requiritur quod tempore aduersitatis seruetur
et tunc conuertit se ad filadem qui uene
rat secum Et dicit eidem quod exemplo pa
tris sui discat seruare fidem · Nam pater
ipius fuerat fidelissimus · et alloquitur
equos suos quos duxerat secum dicens
eisdem · quod ipsi erant uelocissimi teste
grecia · quia uidelicet in ludo olimpiaco
ubi tota grecia conueniebat habuerat ui
ctoriam de cursu precipiti fugiant locum
infida · s · regnum agamenonis et portet
horrestem deducendo ipsum ad locum securum
Quod deus infortunia dei amice et dicit
socios esse sibi fideles quod raro contingit
Sidas comites in aduersitate conuenit
Sa rape fatis Iura rara fides ubi iam
melior fortuna ruit Tu quicumque es
qui sceptra tenes Licet omnia tua in
ligne in aula Centum pater limina pulset
Cum tot populis unica fides · i · tragedie
Sidas comites · Chorus · i · multi de glo
mulierum compatitur deianire uxore her
culis · quia hercules super induxerat sibi
yolem · et dicit eis nos sumus tibi fide
les socie in tuis factis et in tua aduer
sitate · et hoc raro contingit · s · quod quando me
lior fortuna ruit · s · prospera et succedit
aduersa quod aliquis inueniat felicitatem
et tunc maxime perpenditur fidelitas ami
cicie Unde ualerius tractatu de amicicia since
re fidei amici maxime in aduersis rebus
cognoscitur ubi quod impendit continua
constanti beneuolencia · alias beniuolencia prosperis
asciscitur · prouide semper suspecta in prosperis
amicicia est Tu quicumque es alloquitur glo
tur chorus reges et reginas qui te
nent sceptra · i · baculum regiminis · quod
quamuis palacium ipsorum per centum portas in
trent populi cum in tanta multitudine
personarum uix reperitur una persona fidelis
hoc idem notat uirgilius · vi · eneydos ii
introducit eneam in inferno narrasse didoni
regine cartaginensium quod in uictus re
cesserat de litore suo · et inter alia narra
uit perfidem que erat subtus terram qui
dicat non possum tibi narrare perfidem que est
super terram nichil est de fide · et ideo in
rauit per fidem si inueneret super terram

Finis

Quod non finem summi boni oportet
Iat preponere ad quod omne factum nostrum
tuum dictumque respiciat Ut tractatu de bono ca
xij Item qualiter plerumque finem summi boni
ignoramus Ut tractatu de consilio ca · ij · Item
finem omnium rerum specta et supnacula diui
icte Ut tractatu de diuite ca · viij · Item quod
nullius rei finis est · sed in orbe nexa sunt
omnia loquitur de hiis qui transeunt et
iterato redeunt ut de die nocte state et
antipno yeme et uere Ut tractatu de fortitu
dine ca · ij · Item finem constitue quem tran
sire non possis Ut tractatu de fortitudine ca · ij
Item finem constitue quem transire non
possis Ut tractatu de fortuna ca · ij · Item qua
liter nullus finis precipitacionis sit in
peritis et rudibus require tractatu de uita ca · vi ·

Firmitas uel firmum

Quod nichil firmum in firmo et nichil fra
gili eternum et inuictum Ut tractatu de amissione
ca · i · Item certissimum argumentum firmitatis
animus quod est si ad blanda et in luxuriam tra
hencia non itur nec abducatur Ut tractatu de dic · ca · ij ·

Fluuius

Quam inscienciis proceditur gradatim · ita quod posterioribus
prioribus adiuuit · et exrudis principiis ue
niunt ad limitas conclusionis et bene
discussas et refferet alfor fluuius qui de
grecia sub mari statuerit in sicilia et re
fferunt Neronem imperatorem misisse cen
turiones ad inuestigandum ortum bili et
Oppiniones quod retulerat seneca prius tractatu de
Ueteres parum exactas esse et rudes
circa uerum adhuc errabatur Noua et
opinia erant post temptantibus per eadem
illa limata sunt · et si quid est inuentum
est illis nichilominus refferri debet acceptum
Magni cum res sunt rerum nature latebras
dimonere ut contentum exterior eius conspec
tu introspicere · et in deorum secreta descen
dere plurimum ad inueniendum contulit qui
sperauit posse reperiri cum excusacione ita
quod ueteres audiendi sunt Nulla res consuma
ta est dum incipit · nec in hac tamen re omni
ta est dum incipit · nec in hac tamen re omni
maxima atque inuolutissima in qua eciam
cum multum actum erit omnis tamen etas quid
inueniat habet sed in omni alio negocio
longe semper a perfecto fuere principia et in
fra Quid cum uides alfeum celebratum
poetis in achaya mergi et in sicilia rursus
transiecto mari effundere amenissimum
fontem arecusam Nescis autem inter oppini
ones quibus enarret nili estiua inundacio

et hanc ee a terra illiz erupe et augi Nō
supius aliquis sed ex intima redditus t
Ego quidem centuriones duos quos
nero cesar ut haz virtutum ita veritatis
in primis amantissimus ad investigandū
caput nili miserat audivi narrantes lō
gum iter pegisse cū a rege ethiopie inst
ructi auxilio commendati qz proximis re
gibus penetrassent ad ulteriora quidē
aiebant pvenimus ad immensas pallu
des quaz exitū nec incole noverunt
spare quisq̄ pot Ita implicate aquis her
be sunt et aque nec pediti eluctabi
les nec navigio qd̄ n̄ pvū et unius capax
limosa et obsita palus nō ferat Ibi
inquit vidimus duas petras ex quibus
ingens vis fluminis excidebat Sz sive
caput illa sive accessio ē nili sive tunc
nascat sive in terras ex priore recepta cur
su reddit Non tu credis illam q̄cq̄ est
ex magno terraz laci ascendere habe
ant enim oz plibus locis sparsuz hu
morez et in imo coactuz ut eructar
tanto impetu possit li. v. de nālibꝫ q̄onibꝫ
Oppiniones et infra debet accepti glo
Veteres q̄mis fuerint rudes cū inq̄ta
sciencias invenerint q̄ a posterioribꝫ
magis elucidata sūt nichilominꝯ debēꝯ
acceptare et revereri antiquos et eis
grās agē. pmo quia fuerint magni t
ai pmas tenebras ignorancie removē
do Scō quia nō fuerint ɔtēpti extiori cō
spectu rez. sꝫ conati sūt in vestigare
secreta nature et opa dei Tercio quia
fuerint nobis utiles dando nobis ɔfi
denciam et spem q̄ possimꝯ repire illa
q̄ sanctiꝯ inquirimꝯ et investigamꝯ Ipi
enim buerūt spem illa inveniendi et iō
inchoaverunt sciās. et si pfecte nō in ve
nerūt q̄ q̄rebant debemꝯ hēre eos ex
cusatos. quia nulla res pfecta ē i suo
pncipio Ipi aut pncipiaverūt sciās et
iō nō potuerūt deducē ad pfectū Et no
tat hic senē q̄ in sciencijs multa sūt in
voluta et multa sūt ardua et diffici
lia et nūq̄ ē tm̄ investigatū q̄n pate
at posterioribꝫ via ad alia investigan
da Et ɔtingit in omni scīa et iō non
ē mirū si sciencie a pncipꝯ fuerūt inp
fecte. cū eciā i omībꝫ rebꝫ observetur h̄
q̄ pncipia distent. et longe sint a pf
ectō. sicut pꝫ in homine cuiꝯ pncipiū
et pma etas multū distat a pfectione
hoīs Idem ɔtingit in omībꝫ animalibꝫ
a terra nascentibꝫ Idem ɔtingit eciaz
in artibꝫ sicut pꝫ in arte scribendi et
pingendi. ubi qui incipiūt ruditer
scribūt et ruditer pingūt paulatim
ad pfectionez pcedunt et eidē i alijs artibꝫ
Alpheum Iste fluviꝯ transit p ci glo
vitatem pisana que ē in grecia i regi

one elides et in git m a cava et inde
tn̄sit subtus mare et statuit in sicilia
et facit arecusam fontem pulcherrim
et amenissimū et q̄ ita sit pbatur
quia posita quedam in alpheo pea inuē
ta sunt in arecusa Nescias aut Iuxta glo
opiōnes ar li de inundacione nili flu
mis refert multas opiōnes q̄ sit cā in
undacionis illius finalr tenet qd̄ sub
alveo suo hēt fontes qui instante appru
tur et eructant aquas que eructacio
ē cā inundacionis et augmenti ipsi
nyli Nam in egipto supiori nūq̄ pluit
et iō ex aquis pluvialibꝫ nil pot au
geri. nec ex resolucione nivium. quia
in egipto et in ethiopia unde venit
nilus nō sūt nives Non supius aquis
sm̄ sniām ar in li methauroz glo
omā flumā et omēs fontes hēnt
fontem et origmē suam ex aquis pl
uvialibus Cōtra quā opiōnes multa ar
guit senē in de naturalibus q̄onibus
Ex magno terraz v magnatur glo
seneca. i. in visera terre esse lacus ex q̄
bus originantur flumā. et q̄ terre
hēant sparsum humorem. qui humor
spsus p terras q̄ in uno loco in
fluit facit lacuz. et exinde postea e
ructant aque et faciūt fontes et flu
mina. et pristinū modū credit nilū
hēre ortū sicut et alia flumina &c

Fortitudo ul' fortis

Quid sit fortitudo ubi indut de alexandro quō victor tot regnoz et pplōz ne tristicie

Ovid est forti qz succubuit senē
tudo munimētū humane imbe
cillitatis inexpugnabile q̄ qui cir
cuidedit sibi securꝯ in hac vite obsidi
one pdurat Utitur eni suis viribus
suis telis hoc loco tibi possidium nrī
sniāz referre nolo Non ē q̄ usq̄ for
tune armis putes te ee tutū Tue
pugna ɔ ipām fortuāz nō armatis
Itaq̄ cōn hostes instructi ɔ ipām in
hermes sumꝯ alexandꝯ psas quidez et
yrcanos et indos et quicqd gencium
usqz in oceanuz extendit oriens vas
tabat qz fugabat Sz ipē mō occiso a
mico mō amisso iacebat in tenebris
alias scelus alias desideriū sui merens
victor tot regnorū atqz pplōz ire tri
sticieqz succubuit Id em egerat ut oīā
potius hēe et in ptate quā affectus
O quam magnis hoīes erroribꝫ tenē
tur quibꝫ dn̄andi trāsmaria cupiunt
pncipe felicissimos qz se videntur si
multas p milite pvīcias obtinet et no
vas veteribꝫ adiungunt ignari qd̄ sit
illud ingens par Quez regni in
pare sibi maximū ē Doceat me quam

sacra res sit iusticia alieni boni ex
spectans nichil ex se petens in usum
suum Nichil sit illi cum ambicione fameque
sibique placeat hoc ante omnia sibi quis
que persuadeat Me iustum esse gratis oportet
rerum est ad huc illud persuadeat sibi me
in hanc pulcherrimam virtutem ultro
etiam impendere iuvet Tota cogitacio
a privatis comodis quam longissime aver
sa sit Non est quod expectes quod sit iuste
rei premium Magnus in ipsa est Illud adhoc
tibi affige quod paulo ante dicebam nichil
ad rem pertinere quam multi equitatem
tuam noverint Qui virtutem suam pu
blicari vult non virtuti laborat sed glorie
Non vis esse iustus sine gloria At me
hercules sepe iustus esse videbis cum in
famia et tunc si sapis mala opinio bene
parta delectat Val li xxi epistola cxiij
Quid est fortitudo) hic diffinit for glo
titudinem que est virtus animi et dicitur
esse immunimentum inexpugnabile vi
delicet quia non expugnatur nec vincatur
a morte nec a periculis nec a quibuscumque
adversitatibus sed adversus omnia mala et
humanam imbecillitatem roborat et
firmat et fortificat ita munit ani
mum et armat quod nullus impetus ali
cuius adversitatis ipsum penetret vel ledat
Fortuna armis) Arma fortune sunt glo
divicie potencia multitudo consanguine
orum potenciam et eorum amor et amicorum
fidelitas et huiusmodi quibus armati sumus
tuti contra hostes non prevalent nos separari
ab eis sed ista omnia contra fortunam non
valent nam fortuna quando adversa sup
venit omnia ista prosternit Item omnia
non faciunt hominem esse in sua potestate Vide
alexandrum qui omnia ista habundanti
ssime habuit et a grecia usque in occeanum
inditum omnes terras subegit se ipsum in
potestate non habuit Nam multos amicos
subita ira occidit accensus manu sua
et post ea iacebat in tenebris solus et
lamentabatur mortem illorum et scelus
suum et hoc est quod dicit alius scelus alius de
siderium suorum merens desiderium suorum
vocat mortem amicorum quos interfe
cit et pristinum modum arma fortune non
fecerunt enim inexpugnabilem quia
expugnatus fuit ab ira et tristicia glo
Affectus) vocat passiones animi affectus
ut iram tristiciam et huiusmodi quas ale
xander non habuit in potestate sua sed eis suc
cubuit Ignari) Illi qui reputant glo
se felices quando per milite et militari vir
tute provincias subiciunt sunt ignorantes
in quo consistat regni pax regno alex
andri ingens et maximum quia si que
ris regnum et maximum imperium est imperare se
Doceat me) Vult dicere quod nec plus glo

non docet questiones inutiles et varias sed
utiles et fructuosas videlicet quod iusticia est
res magna et sacra et respicit in utili
tatem alienam et non attendit ad como
da sua sed solum quantum ad se pertinet non querit
in potestatem et usum suum virtuosum Et vult esse
iustus solum propter iusticiam non propter famam vel
propter ambicionem qui enim ad famam et am
bicionem ordinant virtutem non sunt virtuo
si et vilificant dignitatem virtutis Maius
enim bonum est virtus quam sit fama vel honor
Sibi placet) Virtuosus debet sibi p glo
lacere quia virtuosus est ille est autem vere
virtuosus et iustus id est propter aliquod comodum
vel propter quodcumque premium Parum est adhuc
Non sufficit virtuoso non querere aliud glo
premium propter virtutem etiam oportet adhoc ut sit ve
raciter virtuosus quod etiam sit paratus cum
dampno suo esse virtuosus Et hoc est quod
dicit ultro etiam impendere iuvet et pro
nam periculo et res exponere dampno
Magnus in ipsa est) Illud ad huc tibi glo
affigere Maius premium quod possit esse homini virtuo
so non est honor vel gloria vel divicie sed est
esse virtuosum Et sic premium virtutis est in
ipsa virtute Mala opinio) Tunc est bona glo
parta mala opinio id est infamia quando propter vir
tutem homo diffamatur et tunc talis in
famia debet placere virtuoso quia videt se causam
in currisse virtuose operando Item quod vir
fortis non debet fugere et de vitandi libidi
Vir fortis et sapiens ne moriendi esse
non debet fugere emittasset exire Et ante
omnia ille quoque vitet affectus affectus
qui multos occupabit al occupavit libi
do moriendi Est enim in lucilli ut ad
alia etiam sic ad moriendum et consulta
animi inclinacio que sepe generosos atque
acerrime indolis viros corripit sepe
ignavos iacentes que Illi contempnunt vitam
hii gravantur Quosdam subit eadem fa
ciendi videndique sacietas et vite non odi
um sed fastidium In quod prolabimur ipsa im
pellente philosophia dum dicimus quousque ea
dem Nempe expergiscar dormiam esuri
am algebo estuabo Nullius rei finis est
sed in orbem nexa sunt omnia fugiunt ac se
cuntur diem nox premit dies noctem
estas in autumpnum desinit autumpno
yemps instat que vere compescitur ve omnia sic
transeunt ut revertantur Nichil novi
facio nichil novi video fit aliquando et huius
rei nausea multi sunt qui non acerbum vi
dicerent vivere sed superfluum li iij epistola xxiiij
Vir fortis id est libido moriendi) libidi glo
nem et voluntatem moriendi et inter
ficiendi se ipsum in pluribus locis comendat
Et hic dicit quod talis voluntas est vitanda
Conclusio dicit vitandum esse talem volun
tatem quando homo interficit se quia contemp
uitam ut multi homines gravosi vel qui gravant

de uita· sicut homines inhertes et ociosi· sed
qui sub est cum racionabilis tunc talem exitum
de uita comendat· Sicut fuit in catone
et lucrecia· qui ambo interfecerunt se ipsos
contra arestotilem iii ethicorum· et augustinus de ciuitate dei talem
mortem reprehenderunt Quosdam subit
agit de hiis qui grauatur uita presenti glo
et de hiis qui contempnunt eam Nunc a
git de hiis qui fastigunt· et isti uidentur
inducti a philosophia· Nam philosophi sunt amatores
nouitatis et detestantur consueta· et qui
dicitur quod alias dicta sunt statim fastidium
et dicunt quousque eadem que dicant· Dica
tis nobis noua· et non dicatis eadem
que dixistis· In decursu autem uite presentis
nichil fit nouum· sed semper more consueto suc
cedunt eadem· Nam dies succedit noc
ti et econuerso et post statem succedit autumpnus
nus· et autumpno succedit yemps· et ye
mi succedit uer· et iterum postea reuertitur
status· et seruatur idem ordo successionis· et
in uita presenti homo ~~uiuatur~~ uigilat et
comedit de mane et post cenam de sero et
postmodum dormit· et post dormicionem surgit
et uigilat et facit illa eadem que fece
rat· et sic nouum nichil faciendo· sed semper
ea resumendo uenit eius fastidium de ui
ta presenti Item quod bona fortia magis sint

Manus est enim difficilia laudandi exi
pstringere quam leta moderari Eadem
racione fieri scio ut aliquis felicitatem bene
et calamitatem fortiter ferat· et quod esse for
tis pot qui pro uallo securus excubuit
nullis hostibus castra temptantibus· et quod
succisis pollicibus in genua se excepit
nec arma dimisit Macte uirtutis esto
sanguinolentis et ex acie redeuntibus dicitur
Itaque hoc magis laudauerim bona exer
citata et fortia et cum fortuna rixata Er
go non dubitem quin magis laudem trun
cam illam et retorridam manum mucij
quam cuiuslibet fortissimi saluam Stetit hostium fla
marum que contemptor Manum suam in hostili
foco distillantem prospectauit donec porcena
cuius pene fauebat gloria inuidit· et ignem
inuito eripi iussit hoc bonum Quid in
ter prima non numerem tantoque maius putem
quam illa secura et intemptata fortune quanto
rarius est hostem amissa manum uicisse
quam armata Quid ergo inquis hoc bonum
tibi optabis Quid ni hoc enim non nisi qui potest
optare pot facere An pocius optem
ut laxandos articulos exoletis meis
porrigam aut quis in mulier digitu
los meos ducat Quid in feliciorem
ego putem mucium qui sic tractauit ig
nem quam si illam manum tractatori praesti
tisset In integrum restitutus quicquid er
rauerat confecit bellum inhermis ac man
cus et illa manu truncata reges duos ui
cit libro nono Epistola lxvi Sequitur

Manus est Quedam uirtutes sunt glo
circa leta· et quedam sunt circa aspera
et aduersa ut circa mortem et circa do
lorem Modo dicit seneca quod est manus
pstringere difficilia· id est bene se habere in rebus
difficilibus ut in periculis mortis et dolo
ribus quam moderari leta· id est moderate se
habere in prosperitatibus Racio autem quare maius
est est raritas et difficultas· Nam diffici
lium est in periculis mortis et in doloribus
bene se habere· et raro reperitur qui in tali
bus bene se habeat Unde arestotiles iii ethicorum dicit
uirtutem fortitudinis esse rarissimam
multi autem reperiuntur qui in prosperitatibus
sunt moderati et temperati· Dicit tamen quod
eadem racione fortiter utimur calamita
te pacienter ferendo eam Vult dicere quod
racio recta est illa eadem que regulat
nos in omnibus operacionibus uirtuosis
Et quod esse fortis Casus est talis quod quis glo
dem miles stat in campo uallato
et fassato secundum consuetudinem illius temporis
nam castra· id est locus ubi sedebat exer
citus cingebatur uallo et fossa· Hostes
autem non inuadebant castra alias non in
uaserunt castra· et ille miles patiens
erat eciam sine uallo excubare et castra
defendere· Aliter autem miles in bello
habuit succisos et uulneratos pollices
et non potuit stare rectus super pedes
sed erexit se super uulnerata genua· et
non dimisit arma et fortiter pugnauit
Super hoc loquitur seneca et dicit quod est in
possibile· quod isti duo milites sint pares
in uirtute fortitudinis quantum ad habitum
mentis· sed magis laudat illum qui suc
cisis pollicibus fortiter expugnauit +
Cuius forcia opera cum fortuna sunt rixata
et dicit quod redeuntibus deuictos non dicitur
omnibus macte uirtute estote· et hoc solum
dicitur illi qui est uulneratus et sanguino
lentus dicitur macte uirtutis esto Macte
id est magis aucte· et est interiectio congau
dentis Unde uirgilius ix· eneydos in
troducit appollinem congaudentem iulio fi
lio enee· et dicentem sibi Macte noua
uirtute puer sic itur ad astra: que uba
dixit ei propter probitatem primam armorum
quam tunc que exercuerat Ergo non dubitem
comendit hic seneca manum trun glo
cam et torridam mucij magis quam
manus cuiuscumque militis saluam et in
tegram· uocat autem manum mucij trun
cam et torridam· quia eam tenuit in
ignem· et nullum signum doloris ostendit
quousque rex porsena mandauit mili
tibus manum illam remouere· De hac
repies· titulo de aduersitatibus circa ignem
Assignat autem causam quare illa ma
nus est tam comendabilis· quia rari
ssime contingit quod miles manum truncata

fugierent hostes Ipe aut cu illa ma
nu trunca duos reges fugavit s. por
senam regem tuscie et tarquinium quo
dam regem romanor. hanc ystoriam
reperies in mario valerio ti. de paciencia
et in titolivio primo decada belli li. iii.
Quid inter) i. quare no factum num glo
q debet numerari inter prima bona nam
prima bona sunt opera virtuosa. Tunc obicit
contra senecam si factum mucii numera
tur inter prima bona. ergo est factum eius
optandum et desiderandum Et per istum mo
dum homo desiderabit habere manum
igne adustam Et rndet seneca qd nul
lus homo pot facere que facit mucius n
desideret habere manum adustam etc. glo
In poculo optem) loquitur seneca sodomi
tis et laborantibus vicio contra naturam
q melius est desiderare habere manum trun
cam sicut habuit mucius q porrigere t
manum fricandam exoleta i. adolescen
tibus quibus abutebatur et dicebantur
exoleti qui fetidi propter infamiam illius t
nimis. et talibus exoletis continentur i
muliercula m exinito Vult dicere q ipe
est vir per naturam. sed per vicium est mulieran
la. qz permittit se attendi quasi sit mulier
Tractatori) Vult dicere q mucius glo
prebendo manum suam igni consecutus est
maiorem felicitatem et gloriam quam
si prebuisset eam tractatori i. fricatori
adolescentulo ut suavitate fricationis delectaret
In integrum restituit) Vult dicere glo
q mucius errauit interficiendo scri
bam regis quem credidit esse regem
quia forma erat pulchrior. sed ipe er
rorem suum restituit dupliciter. Primo quia pu
nivit dextram suam que errauit no
interficiendo regem sed scribam. punivit
aut eam tenendo eam in igne. secundo quia
fugavit duos reges ut dictum est supius

Quod fortis in paciendo tormenta i
virtutibus utitur. et quod in eo maxime
apparet paciencia. et qualiter virtute fortitu
dinis nichil prestancius et nichil forcius

Quin aliquis tor et pulchrius tor
menta forti patitur omnibus
virtutibus utitur fortasse una in promptu
sit ut maxime appareat paciencia Cete t
illic est fortitudo cuius paciencia et perpes
sio. et tollerancia rami sunt Illic pru
dencia sine qua nullum initur consilium
et quae suadet qd effugere no possis quam
fortissime ferre Illic est constancia q deici
loco no pot. et propositum nulla vi extor
quere dimittit Illic est individuus illic
comitatus virtutum Quicquid hones
te fit virtus una facit. sed ex consilii t
sentencia Quod aut ab omnibus virtutibus conpro
batur et si ab una fieri videtur optabile est
Quid tu existimas tum ea optabilia esse
que per voluptatem et ocium veniunt que excipi
untur foribus ornatis sunt quedam tristis volu
ptatis bona Ceterum illius est fortitudo cuius
paciencia sunt quedam vota que no gratulan
cium cetu sed adorancium venerancium qz ce
lebrantur Ita tu no putas regulum op
tasse ut ad penas veniret Induc magni t
viri animum et ab opinionibus vulgi secede
paulisper Cape quam debes virtutis pulcher
rime ac magnificencie speciem que nobis t
no thure non sertis sed sudore et sanguine
collenda est Aspice marchum cathone
sacro illi pectori purissimas manus ad
movete. et vulnera parum dimissa lax
antem utrum tandem illi dicturus es
vellem que velles et molestie fera an feliciter
que agis hoc meo in demetrius nri occur
rit que vitam securam et sine ullis fortu
ne occursionibus mare mortuum vocat
nichil habere ad quod excitetis ad qd te con
cites cuius denunciacione et incursu fir
mitatem animi tui temptes sed in ocio
in concusso iacere no est tranquillitas
malacia est athalus stoycus dicere solebat
Malo me fortuna in castris suis q in de
liciis habeat Torqueor sed si fortiter bene est
Occidor sed si fortiter bene est Audi epi
curum dicet et dulce est Ego tum honeste
rei ac severe numquam molle nomen imponam
uror sed invictus Quid in hoc optabile
sit Non qd urit me ignis sed qd no vincat
Nichil est virtute prestancius nichil pulchrius
est et bonum est et optabile quicquid ex
huius gerit imperio libro eodem epistola lxvii t
Cum aliquis) Vult seneca qd in paciencia glo
cia tormentorum concurrunt omnes virtutes
Nam actus ille principaliter respicit virtutem
fortitudinis nam paciencia est ramus et collac
teralis virtus ipi fortitudini pertinet etiam
ad prudenciam que est directiva hominis
in omnibus operibus virtuosis. Pertinet etiam ad const
anciam et perseveranciam quia continuat o
pus virtuosum usque in finem Sed nullo
videtur pertinere ad castitatem neque ad lib
ertatem et ad ceteras huius virtutes in quo
casu dicit seneca q omnes virtutes consenciunt
et placet eis actus cuiuscumque virtutis et
omnes virtutes conprobant actum laudabilem
Optabile est) Reducit consideracionem glo
suam ad illud dixerat in precedenti cu
est q est optabile et desiderabile habere ma
num adustam sicut habuit mucius Et dist
inguit duplicem gradum desiderabilium
Quidam enim sunt desiderabilia q sunt bla
da et delectabilia que recipiunt foribus or
natis Ornantur aut fores et porte in ma
gnis festivitatibus et in nupciis et solle
pnis conviviis. alia sunt desiderabilia alte
rius condicionis Videlicet q no recipiuntur t
cetu gratulancium. sicut recipiebantur
redeuntes de victoria sed venerantur et

celebrantur in cordibus u̾tuosor ꝙ̄ mira
tur hoīes fortiter tormenta tollerantes
et ueñantur illos qui picul9 exposuert
uitaꝫ suam ꝑ amore patrie et ꝑ iusticia
ɔseruanda sicut ponit exempluꝫ de ma
rcho actilio reguli impatori romani ꝑꝑli
de quo ꝟ tc̄ de adu̾site ca̅ igneum in pa
ragrapho ueniamus ad reguluꝫ Modo h̾
dicit seneca qd reguluꝫ desiderauit ut ue
niret ad penos i ad cartaginenses vbi sci
ebat se passuruꝫ supplicia et dicit si ali
quis uult inducere animū magni viri
i si uult factuꝫ reguli ɔsiderare cū u̾tute
magnaitatis Ipe ꝑꝑendet qd reguluꝫ
hec q̄ desiderauit Et si homo uelit rece
dere ab opinione vulgi que summuꝫ ma
luꝫ reputat dolorem Ipi quos ~~et dolorē~~
~~omnia~~ nocet q̄ u̾tus ē colenda et ueue
randa cū sanguine et dolore omnia eniꝫ
ista nō faciunt u̾tutem minoris valoris
sꝫ faciunt eam maioris miracionis et maioris
laudis Aspice marchuꝫ cathonem de glo
morte cathonis ꝟ tc̄ de dolore cū solet
in glo catho ille ꝟ tc̄ de morte ca̅ michi
Uulnera paruꝫ demissa Nam quō glo
cato uulnerauit se amici senserūt et ca
meram intrauerunt Vulnera eius po
quoꝝ discessum cato dissoluit fascias et
et manus in uulnus egit q̄ sassauit i dila
tauit uulnera que fuerat paruꝫ demis
sa quia videlꝫ gladius nō penetrauerat
tm̄ intus quātuꝫ uolebat Vnde postea i
suppleuit manibus defectuꝫ gladij glo
Utrum Alloquitur seneca quelibꝫ hoīem
ɔsiderantem et an oculos suos ponentē
catonem interficientē se et petit quid
dicturus sit eidem catoni se interficienti
~~tem~~ Vtruꝫ dicet eidem ego uellem mori
u̾tuose et fortiter sicut tu an dicet ei
dem ego moleste fero et displicet ipi t
mors uel dicet an mirando catoni tu
feliciter et u̾tuose cū laude oīum more
ris et feliciter ꝑcedis in eo quod agis glo
Mare mortuuꝫ Cotinua ꝓsperitas for
tune io dicitur mare mortuū qui meo
nō sūt uenti nec tēpestates cuiuslꝫ adu̾si
tatis et deducere ad uitā in tali occio ū
ē deducere uitā tranquillā sꝫ malam
et inaosam quia nō hꝫ ubi expiatur
et exerceat actū fortitudinis et paciencie
In castris suis Inexercitati milites glo
aluit cibo ꝑuo rustico et dormiunt sine
lecto et hēnt multa in comoda Vult dicē
q̄ ē magis utile uolentibus hrē ꝑuenire
ad u̾tutem hrē adu̾sam fortunam quam
ꝓsperam quia si torqatur et paciente
tolleret bene ē videlꝫ quia u̾tuose ꝑce
dit et si interficiatur et fortiter uellꝫ
bene est quia fortitudo alis fortitudinis
here u̾tutem se ondit Epicurus magis
dicit videlꝫ qd nō soluꝫ soluꝫ bene est

sꝫ etiā duplex ē pacienter tollerare
tormenta et pacient mori ul̾ fortiter
sꝫ seneca nō placet locucio epicurii i
hac ꝑte videlꝫ q̄ dulce ē nomē mole
et delicatuꝫ opones aūt paciencie sūt
seuere et rigide et nō est ɔueniens
ponere ibi nomen dulcedinis ul̾ qd
cumqꝫ aliud nomen ꝓtendēs molliciē
Vir fortis p̄miuꝫ si fortis nō cedēs
plures si fuerint forti pari senē
iudicio ɔtendant pater et filius forti
ter fecerunt pater petit a filio ut sibi
cedet ille noluit iudicio ɔtēdūt vicit
p̄rem petit p̄mio statuas pater ab
dicat Cotū dicit filius Quē opte nescio
iudicij huius euentuꝫ Cuꝫ cineri meū
sit uicisse patre iudiciuꝫ heō patris
perdidi patrem in acie uidi pugnā
tiꝫ exemplo iudicantū uocat quo pater
et filius spolia ɔtulimus Vicit nō filius
p̄rem sed iuuenis senem Ego mi sꝫ oēs
gratulati sūt pri Cogitatum oraciū e
truscis acies corpe suo submouēte
Cogitatum decium qui nec ipi prī ces
sit Pugnabam nō tm̄ impatori sed
etiam prī Audis sim glie hoc si uicū
est patiuū est putat pr̄ si te ꝑuicit
filius abdicandus Ego p̄miuꝫ heō et
viruꝫ fortem virtutes u̾rē silencio ꝑ
terissent illustrate sūt dū ɔferuntur
Judicauerit nō qd erat sꝫ q̄ te male
credebam honor ad utrūqꝫ ꝑtinet alt̾
p̄miuꝫ hꝫ alt̾ papit Nolo habitare
cū adu̾sario meo Non capit idem om
biuꝫ uictū et uirū fortem statuas
inquit tibi posui ymo ne possem um
quam uictum me obliuisci ignomi
nā meā meis uicisti libo ix decla
macionuꝫ ij declamacione sequitur glo
Vir fortis p̄miuꝫ lex talis erat q̄ p̄
miuꝫ p̄miuꝫ daretur uiro forti videlꝫ
qui fortiter pugnauit in acie Cū aute
ɔtinget q̄ plres in acie fortiter pugnas
sent tūc deberent dare iudices cui ex
eis deberet p̄miuꝫ ex quo debet alis ha
betur qd vnicuꝫ p̄miuꝫ dabat ꝓ uiancie
toria Casus fuit talis q̄ pr̄ et filius for
titer egerūt et pr̄ rogauit filiuꝫ ut sibi
cedet i qd nō peteret p̄miuꝫ sꝫ ꝑmitteret
patrem p̄miuꝫ petere filius nō adqui
uit ꝑꝑ quā causam ꝑ litigauerūt ad i
uicem et filius optinuit pr̄ sub hoc ab
dicauit filiuꝫ filius abdicatus ɔdixit
filius aūt petiuit pro p̄mio q̄ ciuitas
rōna facet statuam prī eiecam erat aūt
ɔsuetudo q̄ insignibus gestis erigerent
statue ut daretur posteris exemplū u̾tutis uiuētis
Qd optem ꝓponit filius qd nesciat glo
q̄ euentuꝫ desidet debite ista utruꝫ de
beat desiderare uinci ul̾ uincere Nam
quia in ꝑcedenti lite ipē dicit qd uicto

ria fuit illi dampnosa. nam pr de illa
uictoria turbatus exheredauit eum glo
Carmen meum assignat causam quod
no debet abdicari. quia abdicatio no dz
fieri sine culpa ipe aut no comisit et hoc
e qd dicit carmen meum sic mali iudicio
non e carmen. et in hoc dicit se hre iudi
cium patrie quia statuit et premium pro
mie aut non datur premium. sed in hoc
perdidit iudicium pris. quia ubi patria
honorauit eu pr eu uituperauit abdicen
do ipm Patrem macie hic cona glo
tur filius placare prem comendando ipz
et narrando q uidit prem fortiter pug
nantem. et exo eius amatus fuit. et forti
ter exo pris pugnauit. et post ea q uidices
tulleruut simam pro eo fecerunt ardetes
sibi placere. quia pro uictoriam sanguinei
et arma coguntulati sut pri de uictoria
filij et dicit qd dederunt simam pro eo t
tamq pro iuuenem qui e fortior q pr senex
et dicit q pugnauit no solum pro hono
re patrie et imperatoris si etiam pro honore
patris et no pt sibi obici. nisi qd eam
dus honoris. qui auditus etia est apre
et dicit pri suo qd deberet erubescere ab
dicasse eum. quia uerecundia e pris q fuit
uictus in iudicio a filio abdicato et dicit
eidem ego hes premium. quia obtinui i iu
dicio. et tu hes premium. quia ad honorem
tuu facta est statua et hes aliud premium
quia hes filiu sine iudicium fortem. et
no hes turbari si litigauit tecu. quia ex
tali litigio sut illustrate uirtutes tue et
mee. et alis fuisset de eis silencium glo
Cogitaui oracium dicit qd qui pugnabit
direxit cogitaciones suas ad duos s
ad oracium et ad decium Treuet exponit
q oracius fuit ille qui uicit tres cura
tios. nam qn romanus exercitus exercitus
ex una pte. et albanorum exercitus ex alia
essent parati ad pugnam interuene
rut talia pacta q tres ex una pte s
tres oracij qui erant trigemini fres s
uno ptu editi pugnarent ad inuicem
et illi qui erent uicti eorum exercitus obedi
ret exercitui ptis uictricis et primo impe
tu curiaces interfecerunt duos oracios
et tercius oracius interfecit tres curiaces
et dicit titus liuius .i. decada ab urbe con
dita et per istum modum albani obedieuerut
romanis et iste oracius corpe suo acies
contrarias uicit et subiecit. Michi uidetur
saluo meliori iudicio. qd ista expositio
no correspondet textui. Nam textus
dicit etruscas acies corpe suo submo
uentem sz iste oracius de quo facit me
cionem s. ipe treuet etruscas acies no
submouit. sz albanos subiecit romanis
sz oracius ad cocles qui fuit tpe regis
tarquinij. Nam tunc acies tuscorum irru
perunt. et pontem sublicium intrare conati
sut romani. et oracius solus substinuit ictus
tuscorum. et fecit precidi pontem et armatus
precipitat se in flumen. nec altitudine fuit
cruciatus nec pondere armorum pressus sz tutus
natauit ad suos. ut dicit ualerius tt. de for
titudine et subiungit unus itaqz tot ciuium
tot hostium in se oculos conuertit stupentes
eos admiracione hos inter leticiam et
metum hesitantes unus quisqz duos acer
rima pugna consertos exercitus alterum re
pellendo alterum pro pugnando distraxit
Cogitaui decium Treuet exponit q glo
iste fuit decius sillanus filius malo tor
quati qui contra preceptum pris debellauit hos
tes. quid accusatum alegatis macedonium
pr ex conspectu suo recedere iussit tamq culpa
bilem et criminosum et ille de hoc reputans
se uituperatum suspendit seipm salua reue
rencia sua expositio no pt stare. nam mallius
torquatus filium suum uictorem statim fecit
interfici. ut pz in titto liuio .i. decada ab
urbe condita et marius ualerius tt. de dis
ciplina militari. de hoc ipe loquens dicit
qd mallius turquatus interficiendo filium
sacius ee iudicauit prem forti filio. qm
piriam militari disciplina carere. et iste
no fuit decius sillanus filius torquati sz
dixerit iste filius bellans consideracionem
suam in decium filium decij quorum uterqz pro
amore patrie morti se obiecit. ut pz per
ualerium tt. de amore patrie. ubi dicit q
primus decius fuisset solus uictorum mirabili t
exo nisi quia genuit filium silenus sibi pro
quorum mortem romani uicerunt et ppls
dicit ee dubium utrum romanus fuerit uti
lius tales consules huisse ul eos perdidisse
Nolo habitare hic assignat pr causam glo
qua abdicauit filium. quia uidelz no pt
in eadem domo stare cu ipo. et ponit una
inuentiuam dicens q no e conueniens q
uir fortis qualis erat filius suus habitet cu
uicto. uictum appellat se ipm. quia fuit
uictus et superatus a filio suo in iudicio ut
supius dictum est sz possz aliquis allegare
pro filio. quia filius petiuit pro filio statuam
pris cum obiectioni uidet pr qd hoc ide
facit q semp eet in conspectu eius me
moria sue confusionis et hoc e qd dicit ig
nominiam suam meam mea mediasti Na
statua que fuit erecta i honore ipius erat debere

Quid iuuat ominis mala Vocasti ad ipm
Grauare cessi regnu hoc ipm reor
diuisa carpe quoqz dubius magis sta
tus et cadentis imperij moles habz hoc
stare certo pressus fortem gradum aut e
uirile terga fortune dare. v. tragedia
Cum pulcherrima uenabilis qz pe for
titudinis sit non cedere ignibus obuia
ire uiminibus. et interdum tela no uitare
sz pectore excipe xo. tt. de bono. ca. v. Ite

qualiter fortitudo sit munimentum humane in
becillitatis inexpugnabile vide tractatum de fortitu
dine capitulo 2 alias 1. Item vir fortis et sapiens
non fugit de civitate sua exire vide eodem tractatu capitulo 2.
Item de duobus equis fortibus vide eodem tractatu capitulo 3
Item in eo qui fortiter tormenta patitur
apparet pacientia illic est fortitudo cui famuli sunt
paciencia perpessio et tollerancia illic est pro
dencia vide eodem tractatu capitulo 4. Item qualiter omnia
excipienda sunt que mundi necessitas imperat vide
tractatum de precepto capitulo primo etc. glo

Quid imitat edippus nesciens accepit ma
trem suam in uxorem et genuit ex ea duos
filios et unam filiam et ira dei venit super
regnum suum et moriebantur homines et iume
nta et edippus super hoc turbatus conquerebat
et plorabat et volebat se interficere Et uxor
eius iocasta reprehendit eum et dicit ei
O quid est quod imitat gravare mala questu Illi est
qui habent fortunam qui conqueruntur faciunt
ea graviora impacienter ferendo et ideo dicit
quod ad regiam dignitatem pertinet pacienter
ferre alias pati et substinere adversa Et hoc
est quod dicit adversa cape Et quanto magis
status regni est dubius Et quanto magis
status regni est dubius et quanto magis
videtur labi et deficere tanto magis rex
debet esse fortis et stare scilicet gradu et mentis
certo et firmo et pressius Idem fixo et perma
nente quia non pertinet ad animum grande
et virilem dare terga fortune sicut faci
unt illi qui succumbunt fortune adverse

Fortuna vel fortuita

De eo qui se multum fortuitis dedit et de hiis qui fortunam de

Quisquis se multum super iactat seu
fortuitis dedit ingentem sibi materi
am perturbacionibus et inexplicabilem
facit Una hec via est ad tuta vadenti exter
na despicere et honesto contentum esse Nam
qui ad virtutem melius putat aut ullum preter
illam bonum ad hec que a fortuna spargun
tur sinum expandit sollicitus quia missilia eius ex
spectat Hanc ymaginem animo appone ludos
facere fortunam et in hunc mortalium cetum
honores divicias gratiam excitare Quorum alia
inter diripiencium manus scissa sunt alia infi
da societate divisa alia magno detrimento
eorum in quos devenerant prensa Ex quibus quedam
aliud agentibus inciderunt quedam quia ni
mis captabantur amissa et dum avide ra
piuntur expulsa sunt Nulli vero etiam cui
cum rapina feliciter cessit gaudium rapti
duravit in posterum Itaque prudentissimus
~~itaque~~ quisque cum primum induci videt mu
nuscula a theatro fugit et scit magno pre
cio constare Nemo manum conserit cum rece
dente nemo exeuntem ferit Circa premium
rixa est idem in hiis evenit que fortuna
desuper iactat Estuamus miseri distringimur
multas habere manus cupimus modo in illam respi
cimus Nimis tarde nobis mitti videntur
que cupiditates nostras irritant ad paucos
perventura et expectata omnibus Ire
obviam cadentibus cupimus gaudemus
siquid invasimus Invadentique aliquos
spes vana delusit vilemque predam ma
gno aliquo incommodo diluimus aut inde
fallimur Secedamus itaque ab istis ludis
et demus raptoribus locum illi spectent
bona ista pendencia et ipsi magis
pendeant libro videlicet epistola lxxiiii
Quisquis se multum Rome fiebant glo
ludi diversorum generum sicut patet per valerium
tractatu de institutis antiquis in fine autem ludo
rum mittebantur munera scilicet pecunia vel
poma vel aliquid huiusmodi et tunc in recepci
one talium munerum multi expandebant
sinum suum ut plura reciperent et illi qui
non habebant rapiebant de sinu habencium
et rapiebant unus de manu alterius et
percuciebant se mutuo et rixabantur et
violentabant se mutuo Sed prudencio
res qui fuerunt presentes in ludis recede
bant de theatro et loco ludi antequam mit
terentur munera quia nolebant illas per
cussiones et violentaciones et litigia et
extremitates nullus percuciebat nec aliquis
obiurgabat nec ledebat Modo dicit seneca
quod istum ludum facit fortuna quia mit
tit munera sua scilicet divicias potenciam
honores dignitates et cetera huiusmodi Et spar
git ista munera in populos et quilibet cona
tur de istis muneribus habere quam plura
potest et unus concutit alium et unus rapit al
teri et fiunt contenciones et iurgia et vio
lentaciones propter munera fortune Dicit
ergo seneca quod quicunque desiderat fortuita
id est ista munera fortune que sunt extrinseca
videlicet quia non sunt nec in anima nec in
corpore sed in rebus extrinsecis ministrat sibi ipsi
causam turbacionis magnam et inexplica
bilem sed ille qui est contentus de rebus extrin
secis nichil curat et nichil repetit ~~quod~~
bonum nisi honestum et virtutem Iste assimi
latur istis qui fugiebant de loco ludi antequam
quod mitterentur munera nam sicut illos
nullus ledebat nec percuciebat nec vio
lentabat ita iste a nullo leditur nec obiurgatur
Scit magno precio constare precia vocat glo
munera que mittuntur in ludis que
constant magno id est pugnis verberibus cal
cibus et violentacione et ideo pruden
tes exibant theatrum antequam mitterentur munera
Circa premium rixa est premium vocat glo
munera que mittuntur in ludis de quibus
rixabantur rapientes et unus alteri rapi
ebat Et dicit quod idem evenit in hiis que
fortuna desuper iactavit Iactat autem fortuna
munera sua scilicet divicias potenciam hono
res et dignitates et cetera huiusmodi propter que ho
mines adinvicem rixantur et unus alteri

conat' eripe et here multas manus cu
pim9 ut illas possim9 rape · et uidetur
nobis q illa munera fortune tarde ueni
tuntur ꝑ nimiam cupiditatem nram glo
Bona ista pendencia) diuicie honores
· ec hmoi sunt bona pendencia et non
ꝑmanencia et illi qui ea rapiunt · et ea
diligunt pendent · ꝫ · eor dilaciones ex
illis et ideo qn subtrahuntur dolent
Quo magnificum sic no est fortuna
Non cogitam9 quam pendens seue
iocundu sit nichil poscere qua ma
gnificu sit plenu esse nec ex fortuna ꝑ
pende Subinde itaqz lucilli q multis
sis ꝯsecutus recordare cu asperis quot
te ante cedunt cogita quot sequuntur
Si vis gratus ee ad usus deos et adu
sus uitu tuaz cogita q multos antecesseris
Quid tibi cu ceteris te ipe antecessisti
finez tibi ꝯstitue que transire no
possis quidem si uelis Discedant aliu
ista insidiosa bona et sperantibus meliora
qu assecutis Siquid i illis eet solidi
aliu implerent Nunc aurienciu sitiz
ꝯcitant Iunctantur speciosi appara
tus et q futuri tpis incerta sors uolu
Quare potius a fortuna impetrez ut
det qui ante no petiz quare aut pe
tiz oblitus fragilitatis humane Congre
ram inquit laborem ecce hic ultim9
dies est ut no sit ꝑpe ab ultio e · li · ii ep · xv
Non cogitamus et si plenu esse) ar glo
cha tue e plena qui plus no cupit ho
tue e plenus rebus fortunis qui plura
no cupit q heat plen9 no est nec di
ues ut deduat tullius in padoxis vbi
ondit crassum no ee diuitem qmius in
finitas hret possiones et multas pecunias
Vnde alloquitur ipm hys ubis Que e
ista mater cause in extollenda pecunia
tua tam insolens ostentacio · si ꝑ cu
piditatem pecunie cottidie possis cotti
die decipis erariu publicu depilas et
socios expolias Ennit ne hec signa ha
bundantis an egentis · qui ꝑmanem te
uidebo diuitem no reputabo Ex quibus
ubis pz · qd ille qui plus cupit no est
plenus · sz inanis eet aut plenu e res
magnifica et rara ex magnitudine eiz
cu ꝑcedit extrare omia ex tiseca ee in
lia et digna ee ꝯtempni · et no ee dig
na desiderari Et si ille qui plenus est
non pendet ex fortuna sequitur glo
Subinde) Vult q lucillius sit plenus
et nichil ulterius ꝯcupiscat · qd isto mo
ꝯsequitur si magis attendat ad illos
qui sequitur eu qua ad illos qui antece
dut · nam multi cives romam antecede
bant eu honoribus et indignitatibus · sz
multo plures erant qui eu sequebantur · i ·
quos antecedebat ipe qui erant eo iferiores
in diuicijs et dignitatibus Vult eciam q ꝯsi
deret qd ipe se ipm antecessit quia de ꝑuo sta
tu magnificatus et ditatus fuit et factus
fuit ꝑfectus insule cicilie · et vult q ipe lu
cillius ultius no cupiat Sz finez faciat suoru
desideriorum · nam si uelit plus hre aliqd
animus eius no eit plenus Plenu aut
aniz no faciunt bona fortuita · qz no sunt
solida Sz in ania et uacua · nullus aut
impletur uacuo et inani et ide si uult
esse plenus no pot alit ꝯsequi q finez
cupiditatibus imponere et io uult q lu
cillius statuat sibi finez et timiz suorum de
sideriorum Caduca aut et hmoi sunt bona
fortune no implent desideria sz irritant
et incendunt sitim cupiditatis etc glo
Iunctantur) hic e duplex lectura ꝯ mutan
tur et imitantur · et utraqz reddet eidem
sine Ille eni qui studet apparere speciosus
et in appatu nunq ponit finez et timinu suo
appatu sz oi die mutat ut speciosior appe
at et illi qui ulteriora q heant ꝯcupiscunt
siles sunt et imitantur speciosos appatus qui
cottidie mutantur et terminus non ponit
Mutatur eciam incerta sors fortune qualis
lia erit in futuro q sit nunc impuni enim q
placebit fortune et io si nolumus ee plen
impetremus a nobis et ꝯpellamus nos ul
teriora no petere · quia esto q impetra
rem9 a fortuna et maiora nobis daret
illa maiora no implerent nos et no de
bem9 ꝑ illis acquirendis laborez ꝯgerere
quia fragilitatis humane ꝯdicionis e breui
tpe uiuere et hoc e qd dicat ecce hic ultim9
dies est supple forte Sz esto q no sit ultim9
non multu tn distat ab ultio ꝑ tam pruo
tpe multu laborem assumere stulticia est
Quando fortuna non het ius in mores
ubi delectatur qualit' anim9 ueniat ad
Oppus e negocianti naꝑfectiz seu
nauigacione ꝑspera agrum colenti
ubertate eius q colit terre celi fauore
Illa qd debz sola pot uoluntate ꝑsoluere
In mores fortuna ius no hz hos disponat
ut q tranquillissimus ille animus ad ꝑfectu
ueniat · qui nec ablatu sibi q q sentit
nec abiectu sz in quo hitu est qualiqz
res cedunt eni sine aggerantur uulgaria
bona sup res suas eminet sine aliquid
ex istis ul omnia casus excussent minor
no fit Si in pthianatis eet arcum in
fime statim extendet Si in germania
natus eet ꝑthinus puer tenerum astile
inbraret Si auorum tpibus fuissz equita
re hostemqz comminus ꝑcutere didicisset
Hec singulis disciplina gentis sue suadz
atqz imꝑat Quid ergo huic meditandu
est q ad usus oia tela · qd ad usus hostiu
omne genus beneficiat · ꝯ mortez ꝯtepnere
Que quin heat aliquid in se terribile
ut et animos nros quos i amorem sui natura

conatur erip

formamit offendat Nemo dubitat nec
enim opus eet in id opari et acui inquit
instictu quodā voluntario nemo sicut fe
riuntur omēs inobstinacionez sui Nemo
discit ut si necēe sint equo animo in rosa
iaceat · sz in hoc duratur ut tormentis
nō submictat fidem ut si necēe sint stans
eciā aliquā sauciatus pro vallo pervigilet · et
ne pilo quidem incumbat · quia solz ob
repere interim sompnus in aliquod admi
niculuz reclinatis libro v · epla xxxvi sa

Opus est · i · ille qd' dz · Alie arte non glo
pūt aseqni scilz simz sine rebus exterioribus
et sine favore fortune · Sz ille qui recepit
beneficia ut suo benefactori recompenset
et gratus existat et debitum solvat nō in
diget rebus extrinsecis · nec favore fortune
quia sola bona voluntas ad hoc sufficiat
de hoc plura capla in Senec · ti · de bene
ficiis · et tt · de fortitudine al' de gratitudine
Qz aut gratitudo nō indigeat favore
fortune probat sic Gratitudo ē virtus ai' et p
tinet ad mores virtuosos · Sz fortuna nō
hz ius · nec in morez nec in aiam ergo gratitudo
nō indiget favore fortune Sequitur glo

Hos disponat) Vult q' lucillius mores suos
sic disponat ut aius eius nō senciat ad
iectionez · i · augmentuz vz propter copiam di
uiciarum et honorum nō reputet se maiorez
nec propter perdicionez omniuz huiusmodi reputet se
minorez · tunc animus eius eet tranquillus
et perducetur ad perfectionem virtutis glo

Si in parchia natus eet) Germani et par
chi antiqui romani a puero discebant
quō hostes interficere Sz illi qui mortez
contempnunt ē armatus adversus oiā tela et
adversus omē genus armorum · et contra omēs ictus
et percussuras circumquaque ad utilitatis seqt glo

One quin heat) possz obiā contra dcm Senece Qz
contempnere mortem ē contra naturaz ad morē
nrm̄ et conservacionez vite Et ideo mortez
sicut terminum nature nre hēmus in honore
et timore ergo nō debemus eam contempnere

Nemo dubitat) Dicit q' nullus dubi glo
tat quī mors offendat nos vros · et nullus
dubitat quī mors heat in se aliquid ter
ribile unde terreat nos et unde displic
at nobis Et ideo opus est conari et acui
et illā nō timeamus Nam ad illa in quibus
naturalis complacencia ē nō oz facē cona
tum nec acui · et ponit exemplum de cubando sup
rosas · nō enim oz facē conatuz nec animz
indurare ad hoc ut tolleret et pacienter
ferat sup rosas Jacere enim sup rosas nō
ē displicabile nec grave nec molestum Vir
tus aut ē circa gravia et difficilia · et ad
illa inducendus ē animus · et illa dz discē
et in illis dz exercitari Videlz qd' nō deserat
felicitatez propter tormenta Et quō necēe est
vigilet in exercitu armatus et rectus · nec
innicatur lancee sue · quia aliquī reclinati

ad ymculo · i · appodiantes se sup scutum
vl' lanceam feliciter in vadunt a sompno
In exercitu aut durantur et excitantur
milites ut stent pro vallo Idem quī corpus
militaris ad hunc quī nō ē fallatus nec
fossatus 2um consuetudinez illius tempis pone
bantur milites forciores et duriores · i
ut loco valli sive per sonis protegeret exercituz
Item querit an fortuna possit aliquī
iniuriā facē · et quī inexpugnabilis
sit murus quem fortuna nō tīt · et quī
fortuna non hz ut putamus longas
manus · inter posuit eciaz quī ocium
sit quedam mors et sepultura gene

Potest fortuna tibi iniuriaz facē
qd' ad rem magis ptinet · non
timeo ne tu facias tibi iusticiā quam re
cepisti · et in isto te vicē hūi compone ·
placide nō molliter Malo tibi eēmal
le quā molliter Nunc sic excipe quē
ad modum a populo solet dici dure aspere
laboriose audire sic solemus quorūdaz
vitam laudari quibus invidetur mol
liter vivē hoc dicunt mollis est · pau
latim enim effeminatur animus atqz i
similitudine ocii sui et pigricie in qua
iacet solvitur Quid ergo viro non vl'
obrigescere sanctius est · Deinde idem
delicati timent mortem cui vitam suā
facere similem consultuz inter ē inter
ocium conditum Quid ergo nō sanctius
est in quiris vl' sic iacē q' et multis offi
ciorum virtutibus voluptari Utraqz res
detestabilis est · et contractō et torpor
punito eqe qui in odoribus iacet mortuus
est quam qui rapitur unco Ocium sine
litteris ē mors et vivi homis sepul
tura Quidēqz prodest secessisse tamqz
nos transmaria nos sollicitudinum cāe
persequuntur Que latebra est in quā
nō intrent metus mortis quam mo
nita · et in altum subducta vite quies
quam nō dolor terriret Quocūqz
te abdideris mala humana circumstre
pent Multa extra sunt que circuieunt
nos quo aut fallat aut falli urgeant
Multa intus que in medio solitudine
exestuant Phia circūdanda sūt In ex
pugnabilis murus quē fortuna multis
machinis lacessitum nō transit In insu
perabili loco stat animus qui externa de
seruit · et arte sua se vindicat Infra illū
omē teluz cadit Non hz ut putamus
fortuna longas manus Neminez occu
pat nisi herentem sibi Itaqz quātum
possumus ab illa resiliamus q' sola presta
bit sui naturez cognicio Sciat quo
iturus sit unde ortus sit q' illi bonum qd'
malum sit q' petat quid devitet q' sit
illa rō q' appetenda ac fugienda discer
nat qua cupiditatum mansuescat insania

tiere seneca ꝯpescat libro xiiij epla lxxxij

Potest fortuna] Crisostomus in quodam li. tenet q nulla res nec aliqua adu'sitas fortune pot hoi face iniuriaz nec aliqd nocumentuz inferre nisi hō faciat sibi met maluz et io seneca nō timz qd fortuna faciat iniuriam nullo qz nemini iniuriam face pot Nec etiam timet q nullo sibi met faciat iniuriam si ipe prosequatur et insistet in re sicut incepit ꝯ usus u'tutem ascendendo glo

Placide nō molliter] Qui noluit puenire ad u'tutez ꝯz q ꝑcedant aspere dure et laboriose et q aspitas et duricia et labor eis placeat et mollicies eis displiceat Homines aut aliqui comendantur quia uiuūt delicate et molliter quor animo effeminatur et resoluitur et fit debilis et languidus ad siltitudine uite ociose et mollis et inhertis quā ducunt et io melius e ducere uitā rigidam quam delicatam Delicati timet moi glo delicati nō deberent timere mortez qz ipi uiuunt in ocio Ociuz aut e sepulcruz qd hic appellat conditiuū Et hoc e q dicit multuz inter est inter ociū et ꝯditiuū dz legi interrogative qi dicat nō inter est et uita hoīs ociosi qui nichil opat e sic mors et sicut mortuus quiescit in sepulcro ita ipi quiescunt in ocio

Non sacius est] Quia de testatus fuit glo erat uitam hoīs ociosi Nunc querit que uita sit melior ul' hoīs inquieti qui cottidie est uertiginibus causaz et ꝑuracionibus negocior an uita hoīs ociosi et r'ndz q utraqz uita sibi displicet et utraqz e mala Nam uita homīs ociosi e sine lictis et p ꝯns est mors et sepultura hoīs uiui Vita uero hoīs inquieti est sicut cadauer dampnati qd trahitur uico 2m ꝯsuetudinez illius tpis ubi trahebant et inulpabili ad terrorem et adex'm ppli Ociuz aut assimilat mortuo qui iacet in odoribus 2m ꝯsuetudinez illius tpis quia ponebant rose lilia et herbe et odorifere et turra et cetā hmoi que ꝯsuetudo adhuc s'uatur in quibusdam regionibus vult dicē g' q utraqz uita est sicut mors e uita hominis inquieti sequit glo

Quid deniqz prodest] Romani ciues q nolebant viuere ociosi discedebat de roma et eligebant sibi loca apta suis desideriis Con' quos loquit' hic seneca q mutare loca nō est mutare incomoda humane calamitatis quia in oi loco intrat timor mortis et dolor et cetā homoi etiā si homo recederet ultra mare ꝯz posset aliquis dicē qd saltim hoc bonū ꝯsequebantur quia carebant strepitu et sollicitudine ꝯz seneca dicit q in quo ciqz sequitur hominez sollicitudine cause et nullus locus est exemptus glo

Multa ex' sunt] Extra nos sūt diuicie potencie et dignitates et cetā hmoi que fallūt et decipiunt nos qui faciunt crede q in eis ꝯsistat felicitas et beatitudo et in hoc i. in hac falsa opiōne decipiamur urget nos Timor aut mortis de dolore et cupiditas acquirendi tribulant nos intus etiā si sumus in solitudine con' que omnā mala intriseca et ex triseca remediū est iremediuz et mandare nos philie moralis in qua que docet omnā ꝯtempnere et solam u'tutem diligere et ipam soluz bonū reputare et huic inuituz i. intencionem talis doctrine q'uis fortuna inuadat sine machinis et tribulacionibus nūq' tn pot ꝯsternere nec ipm̄ p forare nec ipm̄ p transire et animo qui e sup istuz murum huius doctrine est in arce inuincabili et insupabili et tela fortune nō pūt ad eum attingere nec manus fortune pūt ad eum appinquare Manus enī fortune nō sūt longe si breues qz nō pūt attingere nisi adillū aiz qui diligit fortuita et ex triseca bona et hꝯ e q dicit neminez occupat nisi herente Ille herezet fortune qui in bonis fortuitis reputat ꝯsistē felicitatem suaz Vult aut a seneca q a fortuna et desideriis fortuitor et ex triseco bonor subtrahamo nos quātuz possumus et dat mam qū possumus nos subtrahere ꝯz q ꝯsideremus ꝯdicionez nature nrē unde sit orta quia uidelz adeo p creacionez exit et per mortez ad deum redit Sic tulius in de re pu.ca introducit supiorez affricanū loquitem nepoti Quz boni uiri de celo ꝑfecti sūt et in celuz reuertunt est etiā natura huāna racionalis Cuius bonū suuū e uirtus et eius mali est uiciuz et oūdit rō hoi quid debeat appetere s. u'tuose viue et qd debeat uitare s. uicia et sic rō sola docet que sint fugienda et que sint vitanda et oūdit q cupiditates hoium sūt stulte quia desiderant nociua et inutilia et ostendit q passio timoris et crudelis quam delz ꝯtinue hoiez torqt et docet excludere cupiditates et timores et alias anime passiones

Quod omnibus fortuna timorez infligat et qualit' ex florentissimo detrahat ex quibus declarari intendit qualit' qui ad omnia euenire pt animus

Omnibus fortuna q'd fit frd? Seneca publice afflixit q de passuri erat timere pmisit Nulla res magna nō aliquod habuit ruyne sue spaciū In hac uia uox inter sint inter urbem et mariaz et nullam Deinde diuicias illa tibi pusse q perysit narro Hec omnā liberalis nri affectu inclinaret aduersus sua

firmum et rectum nec sine causa cōcussus
est In expectata plus agravant novi
tas addidit calamitatibus pondo · nec+
quisquā mortalium nō magis sz etiā mi
ratus est doluit Ideo nichil nobis inpui
sum eē debz In omnia pruiciendus est ani
cogitandumqz nō quicquid solet sz quicqd
fieri pot Quid enim ē q nō fortuna cū
floruit ex florentissimo detrahat qd nō
eo magis aggrediat et quaciat quo spe
ciosius fulget Quid illi arduū quid ue
difficile ē Non una via semp nec tota
quidem incurrit modo vires in nos +
manus advocat mō suis contenta viribus
inveniunt pericula sine auctore · nullum tpe
exceptum est In ipsis voluptatibus causa
doloris oriūtur bellum in media pace
consurgit et auxilia securitatis in metū
trāseunt ex amico inimicus hostis ex socio
In subitas tempestates ybernisqz maio
res agitur estiua tranquillitas sine
hoste patimur hostilia et cladis causas
si alia deficiant nimia sibi felicitas in
venit Invaditqz ~~tempestat~~ temperatissimos
morbus validissimos tisis in nocentis
sima pena secretissimos tumultus Elicit
aliquid novi casus p qd velut oblitus vi
res suas ingerat Quidq longa series
multis laboribus multa deinde indulgēcia
struxit id unus spargit ac disipat · lō
gam moram dedit malis properantibus
qui dixit diem horam momētiqz tpis
evertendis imperijs sufficere Esset ad i
becillitatis nre solaciū neruiqz nrarum
si tanto tpe periret cuncta quanto fiunt
Nunc incrementa lente exeunt festinā
tur in dampnū nichil privati nichil pu
stabile est Tam homim q urbium fata +
volvuntur Inter placidissima terror existit
nichil qd ex est tumultuantibus causis +
mala unde minime expectabantur erū
punt Que domesticis bellis steterūt reg
na que extis expellente nullo ruunt +
quota quequz felicitatem civitas ptulit +
Cogitanda g sūt omnia et animus adūsus
ea que possūt evenire firmandus exilia
tormenta morbi bella naufragia me
ditare pot · te patrie pot tibi patriam casus
eripe pot te in solitudine obicere · pot
hoc ipsū inquo turba suffocatur fieri so
litudo libro xvj · epistola et xci · glo
Omnibus fortuna liberalis) Cum seneca
scpsit librum de beneficijs erat oriundus
de lugduno civitate gallie · que tūc tpis
erat opulentissima · et erat centesimus
annus qd facta fuat colonia romanorum
et venerūt nova romanis · qd una noc
te tota civitas fuit abusta et nichil re
mansit modo dicat seneca qd magna
mala et publicas afflictiones cōvenerūt
īpvenire timores et aliqua signa pre

nostica · et nulla res magna nūquā
ita subito ruit · et ad nichilum devēit
sicut lugdunū sine aliquo timore p
venente · et sine aliquo signo pnos
tico quo audito liberalis qui inde
erat oriūdus · et erat virtuosus et aīm
firmū adūsus omnes calamitates qui
possent ipm psonalr invadere conio
tus fuit · et inclinatus ꝓꝓ ruynam et ī
cendiū sue urbis · et causa comocionis
sue fuit nō vitas calamitatis nō ex
pectare Nam addicat et auget pondus
calamitatibus hūanis inpuiso Iste aūt
casus aliberali nō erat pvisus nec ex
pectatus · et iō fuit magis afflictus
et dicit q istud incendium ita subito
cōbussit totam civitatem q scelerius
q̄ ista narracio fiat cōsupsit totā ur
bem Et iō vult senē q ad omnia simus
pvisi et cogitemus omnia mala et adūsa
nō solū illa que solent evenire · sz etiā
omnia que possūt contingere Ita q nichil
sit nobis inexpectatū · expectate enī
et pvise calamitates minus affligūt
Quid enim ē qd nō fortuā) ondit hec glo
mala que fortuna infert magnis rebus
eas psternendo · et ad nichilum redigen
do · et qui multis vijs · et diūsis et vari
is modis vitit ad pcipitudinem alta et ī
alto cōstitutos · et q nullus locus nullū
imperium nulla civitas et nulla pso
na eximitur a ptāte eius qui omnia de
struant qū placet sibi · et q q mali for
tuna pot face totū pmeditemur Ita q
nichil inpuisum sit · et p istū modum
simus armati cōtra omnes impetus fortune
Invadit temperatissimos morbus) tep glo
ancia deberet eē causa sanitatis · et tū
hoc nō obstante videmus q egritudo ī
vadit tempatos et talis morbus · unde
licet acteminato · et desiccatus et debi
litatus invadit fortes et validos glo
Longum moram) Ille qui dicit q unus
dies sufficit ad eūtendum et destruendū
impia et regna minus longā mora
assignavit · quia nedum dies sufficit · sz
etiā una hora diei · et etiā unū momē
tum que ē ps minima hore sicut patu
it in destructione regni babilonie glo
O nota) Nulla fuit civitas que habue
rit longam felicitatem ut ipa civitas
romana que felicior fuit ceteris sepulsi
aut externis bellis aut sedicionibus civi
libus qū ad nichilum fuit redacta Aug
aut decivi · dei sentit qd nulla civitas
pot eē felix · quia quāto maior et opu
lencior · ē tanto forū eius litibus et cri
minacionibus plenius est Sequit glo
Fieri solitudo) Rome ꝓꝓ nimiam multitu
dinem suffocabatur ꝓplus nec poterat
libere ire p vias · et ibidem nūc est solitudo

Quando plene sit cogitanda fortuna
ubi inducit devastacionem a fortuna
plurium civitatum et qualiter adversus for-
tunam consurgere debeamus declarat quod
de factorum ins Senece Seneca sene

Tota animo oculos sortis humane con
dicio ponatur nec quantum frequen
ter evenit sed quantum plurimum potest eve
nire presumamus si nolumus opprimi
nec illis inusitatis velut novis stu
pefieri In plenum cogitanda fortuna est
Quociens autem quociens Archaie
urbes uno terre motu aliis tremore
ceciderunt quot oppida in Siria quot in mace
donia devorata sunt Cyprum quociens
vastavit hec clades quociens in se
paphus corruit frequenter nobis nun
ciati sunt totarum urbium interitus et nos
inter quos ista frequenter nunciantur
quota pars omnium sumus Consurgamus
itaque adversus fortunam et quicquid
inciderit sciamus non esse tam magnum
quam rumore iactatur Civitas arsit o
pulenta ornamentumque provinciarum quibus
et inserta erat et excepta uni tamen im
posita et huic non non altissimo monti
Omnium istarum civitatum quas nunc mag
nificas ac nobiles vides vel audis vesti
gia quoque tempus eradet Non vides quem
admodum in achaya clarissimarum urbium
iam fundamenta consumpta sunt nec quid
quod extet ex quo appareat illas saltem fuisse
Non tantum manu facta labuntur non tantum
humana arte atque industria posita ver
tit dies Iuga moncium defluunt tote de
sedere regiones operta sunt fluctibus que pro
cul a conspectu maris stabant Vastavit
ignis colles per quos elucebat erosit
et quondam altissimos vertices solacia na
vigancium ad speculas ad humile deduxit
Ipsius nature opera vexantur et ideo equo
animo ferre debemus urbium excidia
Casura omnia extant omnes hic exitus
manet sive interna vis flatusque vio
lenti per clausa pondus sub quo tenetur
excusserint sive torrencium in abdito va
stior obstancia effregerit sive flammarum
violencia compagem soli ruperit sive
vetustas in qua nichil tutum est ex
pugnavit minutatim sive gravitas ce
li egessit populos et situs deserta corru
pit Enumerare omnes fatorum vias lon
gum est hoc unum est scio omnia morta
lium opera mortalitate dampnata sunt
Inter peritura vivimus hec quoque atque e
iusmodi solacia admoneo liberali nostro mira
bili quondam patrie sue amore flagranti
que fortasse consumpta est ut in melius
excitaretur Sepe maiori fortune lo
cum fecit iniuria Multa ceciderunt ut
alcius resurgerent et in maius Timagi
nes felicitati urbis inimicus aiebat ro
me sibi incendia ob hoc unum dolori esse
quod sciret meliora resurrectura quam arsis
sent In hac quoque urbe verisimile est certa
turos omnes ut maiora certioraque quam
amisere restituant Sint utinam diuturna
aliis diurna et melioribus auspiciis in
longius condita Nam huic colonie ab
origine sua centesimo annus est etas ne
homini quidem extrema A planco deduc
ta in hac frequencia loci oportunitate
convaluit Que tamen gravissimos casus
in spacium humane senectutis passa est Ita
que formetur animus ad intellectum pacien
ciamque sortis et sciat nichil inausum esse
fortune libro eodem epistola eadem glo
Tota ante oculos In plenum cogitanda Ille co
gitat plenarie fortunam qui premedita
tur non solum que facere consuevit sed omnia
que facere potest et sic premeditatur non obs
tupescat ut opprimitur qui ad visa supervenit et
Hec clades id est terremotus vastavit glo
Cyprum et paphum plures terremotus fe
cit ruere qui in siria et achaya et asya et
in aliis civitates diruit sicut narrat euse
bius in ystoria ecclesiastica et gregorius super ewangelium
illud erunt signa Quota pars omnium glo
id est summo valde modica respectu tot urbium
sub universarum a terremotu Non esse tam magnum
pusillanimes parva negocia reputant glo
magna Tota autem terra est punctum negociorum
et ideo ea que ingeruntur non potest esse magna et
Civitas arsit loquitur de civitate lug glo
dunen que erat opulenta et ornamentum
omnium provinciarum galie inter quas inserta
et situata erat excepta et exempta sup
ple quia erat facta colonia romanorum quod
sit colonia vide tamen de auctore ca. i in glo
bene declaravit Iuga moncium defluunt glo
sanctus thomas in exposicione super Iob
ad literam super illum passum transfert montes
de loco suo refert montes quibusdam temporibus
aliis temporibus augeri et quibusdam minui re
giones eciam aliqui cooperiuntur aquarum et ubi
erant primo terre habitabiles fiunt lacus
aquarum sicut patet in genesi de quinque civita
tibus subversis Ubi nunc est lacus palestine
et narrat florus libro suo ystoriarum quod teuco
nes et tybri recesserunt de loco suo in numero
tres centum milia armatorum quia eam et
terras occeanus enundavit aliis inun
davit qui postea a mario consule roma
norum oppressi fuerunt in liguria sequitur glo
Vastavit ignis In aliis montibus ytu
lie fiunt ignis et nunc eciam ardet et aliquos
montes ignis erosit et consumpsit etc glo
Solacia navigancium altissimi montes
sunt solacia navigancium quia a longe re
spiciunt et succedente tempore minorantur et
ad humile reducuntur qui in montes primo e
rant specula quia homines inde speculabantur

nauigantes et eciam terras distinntes
Fatisqz molenti p̄clusa) hic dicit p̄ glo
terremotū cui⁹ causa ē flatus et vent⁹
preclusus in visceribus terre Sequit glo
In abdito uastior) Torrens qui transit p
loca stricta fit uastior et maior quia aq
sparse colligant in loco stricto et tunc
riut cū impetu et locus existencia al's ab
sistencia dicti diruit et sic narrat multos
modos quib⁹ montes ciuitates regiones
destruuntur et omnia humano ope fabrica
ta finaliter deficiunt que omnia uult q narr
rentur liberali amico suo qui propter arden
tem amorem quē h̄z ad patriam suam
lugdunū vehementer dolet de eius combus
cione et que hic narrata sūt debet sibi
eē ad solaciū ad mitigacionē doloris con
siderando q omnes ciuitates finaliter deficiunt
Spe maiori fortune) hic senec̄ dat li glo
berali aliam consolacionem videlz q ciuitas
lugdunensis reparabitur in melius quia
ciues faciunt conatū ut domos suas re
ficiant pulcriores q̄ eēnt anteq̄ comburerent
et ponit exemplum timagines erat hostis p̄pli
romani et multū dolebat quando erant in
cendia rome et causam sui doloris assig
nabat quia sciebat q domos reficerentur
pulcriores quam eēnt anteq̄ comburerentur p⁹
combustionem et sic desiderat seneca q i lug
duno resurgunt pulcriora edificia q̄
p̄mo et sint felicioribus inchoata auspicijs
hoc ē q diucius durent quia p̄ma edifi
cia nō durauerit nisi centū annis quia
numerus annorū nō ē extremus etatis hominis
videlz quia multi viuunt plus q̄ centum
annis et iō dicit q ciuitas lugdunen pas
sa est unū acerbū casum combustionis i
fra spacium humane senectutis videlz q
humana senectus se extendit ultra cente
simū annū aliquā assignat aut̄ causam qr
potuerit ciuitas illa crescere in tantum
frequenciā et in tantum multitudinē ge
ciū et p̄plorum infra modicū spaciū t̄pis
et r̄ndet q oportunitas loci fecit eam sic
crescere het enim situm gratissimū et ē sr̄
flumen rodanum et sup sagonā et ē i fine
burgundie et principio alamanie Ita q̄
p̄pli circūstantes libenter inigrauerūt
ad illū locū A planctu) plantus ex glo
istens consul deducit romanos ad habitā
dum in lugduno et tunc facta ē colonia
Quo nō errant qui nobis ad boni aut
mali indicant retribuere facturam et q̄
rectus et integer corrigit p̄ua fortuna
Nunq̄ credideris felicem quē q̄ Senē
N eē afelicitate suspensum qui fragili
inicitur qui aduenticio letus ē exibit
gaudium qd intrauit Ad illud ex se ortū
fidele firmū q est et crescit usqz ad ex
tremū usqz p̄sequit Cetera quorū ami
racio ē vulgo iudice alo inde bona s̄t

Quod q̄ nō usui ac uoluptati eē pūt
Quis negat Sed ita si illa ex nobis
pendet nō ex illis nos Omnia q̄ fortūa
intuetur ita fructiffera ad iocunda fiunt
Si quis ht illa se quoqz ht nec in
rerum suarum potestate ē Errant enim uiri lu
culli qui aut boni ad nobis aut mali
iudicant tribuere fortunā Materiā
dat bonorum ac malorum et initia rerum
apud nos in malū bonū ue exiturarum
Valencior enim omni fortuna aīus ē et
in utraqz ptem eē ipē res suas ducit
beateqz ac misere uite sibi cā est Malus
omnia in malum uertit eciā que cū specie
optimi uenerāt Rectus atqz integer cor
rigit p̄ua fortune et dura atqz aspa
ferendi ferendi sciat mollit Idemqz
et secūda grate excipit modesteqz et
aduersa constanter et fortiter Qui licet
prudens sit licet exacto faciat cuncta
iudicio lz nichil sup uires suas tep
tet nō contingit illi bonū illud integrum
et minas positum nisi certus aduersus ince
rta ē Siue alios obseruare uolueris libe
rius enim inter aliena iudicium ē sine
te ipsū fauore seposito et senciens hec
et confiteberis nichil ex hijs optabilibus
et caris utile esse Nisi te q̄ leuitate
casus rerumqz casū sequencium instrux
eris nisi illud frequenter et sine querela
inter singula dampna dixeris dijs aliter
aliter uisum uiuo me hercules et carmē
forcius ac iustius petam quo animum
tuū magis fulcias hoc dicito quociens
aliquid aliter q̄ cogitabas euenit
dijs melius Sic composito nichil acci
det Sic aut̄ componetur si quid huma
narum rerum uarietas possit cogitauit an
q̄ senserit si et liberos et coniugem et patrimonium
nō habuit tamq̄ nō utiqz semp habiturus
et tamq̄ nō futurus ob hoc miserior
si habere desierit libro xviij epl' xcviij
Nunq̄ credideris etc a felicitate susp glo
Suspensum afelicitate vocat qui bona
fortuita desiderat et qui het letatur
et gaudet et hoc ē qd dicit q aduen
ticio letus ē fortuita enim ex subito ad
ueniunt ex subito discedunt et gaudiū
de eis nō ē p̄manens et hoc ē qd dicit
Exiunt gaudium qd intrauit Gaudium
de rebus fragilibus et caducis cuiusmodi
sūt omnia fortuita et iō qui talibus ad
heret et talia desiderat et diligit semp
ē suspensus et pendens et iō uerac̄
nō est felix Sz uera felicitas consistit
in ueris bonis fortuita aut̄ nō sūt uera
bona sz sūt bona vulgo iudice i in
dicuntur eē bona a vulgo q iudiciū
ē falsum Sz uera bona sūt intra animū
Scilicet sciencia et uirtus et sūt bona p̄ma
nencia et gaudiū qd de eis sumitur

ē pmanens et crescat usqz pfectiā .i. c
usqz pducat hoīem ad statuz pfectuz
alia lrā hz · et ad extremuz usqz .i. gran
diuz de miserīs bonīs usqz ad extremū mute
Quid gl Quia de testatur fuerat glo
fortuna et tpalia · nō qrit hic utrū
talia possint esse ad usuz ūtutis · et ad
delectationez hoīs ūtuosi et rndet qd
ipē nō negat · qn possz eē ad usuz ūr
tuosum sz negat qd in eis nō ē uera
bonitas .s. moralis et qd fortuna con
cedendo nobis illa dat nobis inicia
bonoz Nam illis pot homo bene et
male uti sz si homo bene utatur · tūc
fuerit bona ꝑ bonū usum ai · et ita ē
ēūro Et ꝑ istū modū animo ē forcior
ꝙ sit fortuna · quia fortuna nō pot
ocedere matiaz bonoz · et tempalia q
sūt matia boni si homo eis bene utit
animus aūt bonus fortunā ūtit ī bonū
ūeruz · et est sibi causa sue felicitatis
et malus animus et ꝯº ūtit fortunā
in maluz usum · et est sibi cā sue miserie
quid aūt sit bonus · ūis notificat vi
delz ꝙ ille ē qui se ipm̄ hz ī sua potes
tate · et ipē nō ē in ptate rez tpaliuz ·
et talia fortuna sūt iocunda et sunt
fructifera et utilia · quia bene eis utit
et illa que uident ꝑua et dura et aspa
.s. adūsitates ūtit in bonū videlz paci
enter et fortiter ea tollerando · pspa at
et blanda recipit grē et utit eis tēperate
Nisi te cōn lenitatez Boni integr glo
et ex minas fortune poitiz atqz terro
res ē cū tranquillitas et securitas · quā
securitatem nō heūt illi qui reputant
prudentes videlz ꝙ cuncta que faciūt
iudicio et deliberatione aī et nō au
dent actemptare illa que sūt sup vi
res et facultates eoz · tales enīz comīt
credūtur eē sapientes Et hoc nō suf
ficit ad ꝯsequendam securitatez animi
tranquilli · sz exigit ultiꝰ ꝙ ipē sit ctꝯ
adūsus incerta Incerta uocat fortu
ta pspa et adūsa · quia nō hēbitur cer
titudo de eis quomodo aūt quī ꝯtingūt
Certitudo pot hīi hoc mō .s. ꝯtempnē
et despicē tam pspa quā adūsa · et tūc
de eis ē securus certus ꝙ tranquillita
tem eius nō excludant · Et ꝙ hoc sit ū
ueruz dicit lucillio ꝙ ꝯsideret in aliis
in quibꝰ homo hz liberum iudiciū sup
ple · qꝛ mse · de se homo nō bene iudi
cat ꝑ nimiū amorez sui et si bene ꝯ
siderabit in uenietcam ueram Ita tū
ꝙ qui seipm̄ ꝯsiderat se ponat timorē
et amorez ne iudiciū uerū impediat
et inueniet ꝙ pspa q hic appellat op
tabilia · et cara non sūt utilia supple
adūtutez nisi hō sit instructus cont
supple despiciendo · et ꝯtempnendo oīa

casualia siue sint pspera siue adūsa
et quō accidūt dampna · et supueniūt
adūsitates · tūc hō ūtuosus debet dicē
in aīō suo deo aliť uisuz fuit · et post
moduz istam sniam corrigit ꝙ nō di
catur deo aliter uisuz fuit sz dicatur
sic deo melius Vult dicē ꝙ cūt hoīes
uellent potiꝰ pspa quā adūsa · et qn
supueniūt adūsa insuspicata et inoppi
nata Vult senē qd hō dicat deo melius
supple uisuz ē · quia videlz ipē cognos
cat clariꝰ quid sit nobis meliꝰ · nam
frequenter magis expedit hoī hrē ad
ūsitates quā pspitates Illi aūt qui ha
bent animū sic ꝯpositiz ut dcm̄ ē nichil
sibi accidet supple insuspicatiz · nec in
oppinatiz · nec ꝙ sibi displiceat ad ꝯpo
sitionez aūt aī huiꝰmōi valet pmedi
tatio talis · videlz ꝙ uxorem et liberos ꝯ
diuicias et potenciam et honores · et ce
tera huiꝰmōi fortuna cogitet · qd nūc
hz pncialit · et nō ē habituꝰ semp et co
gitet qd ꝑ omīz istoz pdicionez non
erit miserior videlz · quia soluz uicia
faciūt hoīem miseruz ꝑ pdicionez isto
ruz aute nō erit uiciosꝰ nec minꝰ ūtuosꝰ
Quō cū catone infestius et ptinacius
fortuna egit ubi de magnitudine et ex
cellencia catonis inducit et ultimo qn
Hic cape hinc inicia sit fortuā petendū
tonem recenciorem cū quo et senē
infestiꝰ fortuna egit et ptinacius Cum
omnibus locis obstitisz nouissime et in
morte Ostēdit tamen uirū fortem posse
in uita fortuna inuere in uita mori
Tota illa etas aūt in armis ē exacta
ciuilibꝰ aūt in ciuitate ꝯcipiente iam
ciuile belluz Et huc licet dicas nō mi
nus quā socratem miseruisse dixisse r
nisi forte pompeyum et cesarem · et cra
ssum putas libertatis socios fuisse · nemo
mutatū catonez totiens mutata re pu
blica uidit · Eundem se in omī statu pꝰ
tit et in ptura et repulsa in accusacione
in puincia in concione in exercitu in
morte · Deinde in illa rei publice trepi
dacione tūc illic cesar eēt decem legio
nibꝰ pugnatissimis subnixus totiesqz ex
terrarum gencium psidiis hic pompeyꝰ
satis unꝰ adūsus omīa cū alii ad cesa
rem inclinarem · alii ad pompeyum solꝰ
catho fecit aliquas et rei publice ptes
Eri animo ꝯplecti nolint illuꝰ ymagi
nez tpis uidebis illic plebem · et omnez
erectaz ad res nouas uulguum · hic op
timates et equestrem ordinez · quicquid
erat in ciuitate sancti et electi duos ī
medio relictos rem publicam · et catho
nem ymmiabis inqꝰ cū adūtens attri
dem pammiqz et semi ambobus achillez
Vtrūqz enīz improbat · utrūqz exarmat

hanc fert de utroque sententiam ait se si cesar
vicerat moriturum si pompeius exula
turum Quid habebat quod timeret qui se
et victo et victori constituerat que constitu
ta esse ab hostibus iratissimus poterant
perijt itaque ex decreto suo Vides posse
contemptum homines labores pati per medias
affrice solitudines pedes duxit exercitum
Vides posse tollerare sitim et in colli
bus arentibus sine ullis impedimentis
victi exercitus reliquias trahens humo
rem in opiam loricatus tulit et quoci
ens aque fuit occasio novissimus bibit
Vides honorem et notam posse contempni
eodem quo repulsus est die in comicio pila
lusit Vides posse non timeri potenciam
superiorum et pompeium cesarem quorum
alterum nemo offendere audebat nisi ut al
terum demereretur simul provocavit Vides
tam mortem posse contempni quam exilium
et exilium sibi indixit et mortem et interim
bellum Possumus itaque adversus ista tantum habe
re animi libertatem modo sub ducere iugo collum
In primis autem restringende voluptate en
ervant et effeminant et multa petunt omul
tum autem fortuna est Deinde spernende opes
auctoramenta sunt servitutum aurum et ar
gentum et quicquid aliud felices domos onerat
relinquatur Non potest gratis constare liber
tas hanc si magni existimas omnia parvi
existimanda sunt li. xix. epistola. cv. glo
Accipe hunc Marchum catonem dicit esse
recenciorem videlicet quia exempla socratis virtuosa
ceterorum illi temporis erant antiqua sed gesta
catonis erant recenciora quia tempore senece
facta erant alias fuerant Cum catone autem
fortuna pugnavit infeste et pertinaciter
in tota vita sua et etiam in morte quia
quando voluit mori obstitit sibi per amicos
et familiares quia ligaverunt vulnera
eius De hoc vide tractatu de dolore capitulo solet in
glo. Cato ille. et tractatu de morte capitulo michi
Tamen cato ostendit quod fortuna contradicenti
potuit mori ut patet in capitulis preallegatis
et potuit fortuna in vita vincere suppli
plex qui fuit in bello et qui duxit exercitum
per libiam plena serpentibus ut patet in luchano
Tota illa etas dicit quod etas catho glo
nis fuit tempore belli civilis inter cesarem
et pompeium et fuit antequam essent bella civi
lia scilicet qui erant non concepta et illo tempore
scilicet belli civilis et ante bella civilia cathono
non habuit minus de adversitatibus in dictis
et factis quam habuerit socrates qui socra
tes adversitates lingue uxoris sue garrule
et inquiete et accusacionem eius quod erat
corruptor iuventutis inducendo eos contra
deum et contra patres et contra bonos mores t
et habuit in factis hostilitatem tyrannorum et
hostilitatem pacis Actemenses enim fuerunt
peyores in pace quam in bellis et novissime

in dampnacione mortis in quibus fuerunt
in conformitatem multis scilicet cathone tempore
libertatis contra tamen est dicenda libertas qui
pompeius et crassus et cesar consociaverunt
se adinvicem ut nichil fieret in re publica
nisi de eorum consensu ut patet in suetonio li.
i. Et tunc temporis diversimode mutata re publica
et statum civitatis romane ipse tamen in animo
non fuit mutatus et quamvis habuit repulsam
Videlicet quia vatinius homo infamis ad
eptus est preturam et ipse a pretura fuit
repulsus eandem faciem habuit quam
sequenti tempore ostendit quia postea preturam
adeptus est et eundem animum habuit
qui fuit accusatus rome et qui preside
bat in provincia supple eiusdem provincie
prefectus et eundem modum fuit in
concione scilicet qui concionabat et pora
bat in senatu vel qui concionabatur in
milites et in exercitu quem deduxit in
affricam et in morte In omnibus enim vi
te virtuose et forte et pacienter et perseve
ranter processit Deinque nulla In glo
illa trepidacione belli civilis cesar
habebat decem legiones militum roma
norum quorum opera fuerat usus in gallijs
et habebat totidem milites exercituum
gencium scilicet gallorum et germanorum et
britanorum ut dicit florus suetonius t
tamen li. de bello civili dicit cesarem solum
habuisse octo legiones nam senatus
receperat ei dum esset in gallijs quod mitteret
duos legiones ad bellum parthicum que
legiones retente fuerant rome contra ipsum ce
sarem quas tamen postea recuperavit et mi
sit eas in affricam cum curione ami
co suo contra scipionem et regem iubam
Ita quod verum est quod dicit hic seneca
quod habuerit decem legiones pugnatissimas
et cum illis legionibus quinquaginta dua
bus victoribus pugnavit Ex contraria parte erat
pompeius magnus qui imperatus arma
suscepit sed videbatur sibi quod ipse in versa
tus esset contra omnia scilicet contra cesarem et
omnes eius legiones quia habebat re
ges orientis et reges acquillonis sibi
favorabiles et subiectos ad quos mi
sit filium suum ut patet in luchano pro mili
tibus auxiliarijs In illa igitur divisione
cesaris et pompey cato medius fecit
rei publice partes Videlicet quia locutus fuit
contra utrosque et dixit eos ambos esse hos
tes rei publice et tunc temporis vulgus et
plebei erant erecti ad res novas scilicet
ad favorem cesaris volentes quod sibi
daretur triumphum alias triumphus pro
victoria gallica et quod fieret consul Se
natores autem equestres fuerant contra
cesarem et cato cum re publica stabat
in medio et detestabat utrosque et di
cebat publice quod si pompeius vinceret ipse

ex ulsaret a pompeyo .s. expulsus et
sicato uinceret ipe cato uinceret qr
no pateretur animus eius uiuere sub
cesare et io se interficeat Vnde assimi
lat eum achili qui fuit hostis regis
agamenonis principis grecor et fuit
hostis priami regis troyanor cuius filii
hectorem interfecit Ita cato fuit hostis
cesaris et pompey Atridem .i. aga glo
menonem filium regis priami eciis glo
Qui in hebat dicit qr cato nichil time
bat ex quo cesarem et pompeyum et
exilium et mortem no timebat nam si
incisset ordinauit exulare .s. i metus
finis ordinauit se ipm interficere Et
dicit qr hostes crudelissimi no poti
ussent sibi inferre peiora qua exilium
et morte no timebat nam si inaisset
Et uult qd exe cathonis possumus pa
ti omes labores nam ipe cato arma
tus et pedes duxit exercitum p solitudines
affrice que e terra arida et raro repie
batur aqua ad bibendum et qui aut re
piebant ipe ultimus bibebat et illam
uiam pfectam sine impedimentis .i. si
ne salmis et sine salmis et sine bmis
et sine iumentis nam oia hmo dice
bantur impedimenta militaria nam
ipe cu sius metus fuerat in grecia et
omnia hmo impedimenta ibidem relin
querat reliquias illus exercitus meti secu
ex traxit .i. illos qui euaserunt ut secu fuge ret
Uides honorem Vult qr exe catho glo
nis contempnamus honores et uitupia t
nam uitupium de repulsa ita contempsit
qr eodem die quo a ptura repulsus fuit
ludit pila in comicio comicia dicebat
electones consulum et alior officialium di
cebantur etia comicia ul comicii lo
cus ubi tales electiones fiebant Vult
dicere qr in eodem loco ubi habuit repul
sam eodem die lusit ad pilam .s. eq glo
Uides posse Nullus audebat offende
pompeyum nisi mereretur graciam cesa
ris nec aliquis audebat offendere
cesarem nisi in graciam pompey .s. ca
tho fuit ausus offendere utrosqz quia t
no timebat eos nec exilium nec mortem
Cuius exe uult seneca qd nichil timeamus
In quibus omnibus possumus tm hre de no
quitum luit cato si uolumus collu nrm
excludere iugo suitutis timoris et
cupiditatis et aliarum passionum Vnde t
si uolumus ee liberi oz pmo restringere
uoluptates quia effeminant omne ro
bur et omem uirtutem ai et ad eas pse
quendas homo indiget bonis fortune
.s. diuicijs quas homo uiciosus sperunt
quia sut cause suitutis nam pp eas ac
quirendas et conseruandas oz qd ho uiciis
suiat .s. pp libertatem ai obtinendam

oz qr diuicias aurum et argentum et oia
preciosa quibus sut plene domus diuitum con
tempnamus et animum relinquamus quia
no possumus minori pcio consequi libertate
Quicumqz autem libertatem magnum ne
gocium reputat oz qr oia alia puipendat
Vita etia seruorum eripit nu Sequitur tex
qr nisi inferiori datur suare , ppriu e
excellentis fortune qr nuqr magis sus
pici debz qr cu illi contingit idem posse qd
dijs quorum beneficio in lucem edimur tu
boni qr mali li .i. de clemencia Tibi in
tua pace armato uiuendum e aberrare
a fortuna tua no potes obsidet te et quo
cumqz discendis magno appatu sequitur li
eo Contempnite fortunam nulli ibi telum quo
feriret animum dedi li .i. de puidencia Nichil
eripit fortuna n qr dedit uirtutem aut no
dat ideo nec detrahit li .ij. de puidencia
Ego fortunam nec uenientem nec recede
tem sencio ego terras omes tamqr meas
uideo meas tamqr omm li de bta uita t
Totu fortune regnum despiciam sz ex illo
si dabit electio meliora sumam quicqd
ad me uenit bonum fiet sz malo iocundi
ora et faciliora ueniant ac minus uexatu
ra tractantem li eodem Qr raro fortuna
iudicat li .ij. de beneficijs Liberiora sut
hijs omnia quorum affectus tegi puit tibi t
nullum secretum liberum est In multa te lu
ce fortuna posuit li de consolacione ad
Vita etia .i. s. nuqr n i ferior Cpollibium glo
Vult qr nero imperator sit clemens et pius
in donando uitam illis qui meruerunt eam
pdere quia donare uita ptinet ad excelle
tem naturam .s. diuinam Cuius bu homo
uitam et imperator no pot in aliqua re sup
ioritatem sue fortune sic ondere sic pcen
do donando uitam qr in hoc e silis deo glo
Tibi in tua .i. s. armato uiuendum est Con
suetudo erat pncipium hre multos arma
tos circa se quia fortuna ponebat eos i
tanto statu qd no poterant pcedere nisi ho
minum maxima multitudo sequeretur a qbus
ut ceent tuti cingebantur multitudine ar
mator sicut salamon refert de se ipo in
suma pace constituto qd lx fortissimi ex
isrl custodiebant eum Contempnite et ifs
Quo ferret animum fortuna hz tela glo
q auferre pot omnia fortuita et quibus
pot corpus uulnerare et flagellare sed
animum no pot sauciare nec ledere Vnde
solus homo pot animo suo i ferre lesionem
Ego fortunam Ista sut uba hois uir glo
tuosi no curantis de aduentu fortune .s.
cu psperitate et diuicijs et honoribus et ce
teris hmo De quorum omm discessu et per
dicione nichil tangitur in ao et ppria p
dia hz tamqr communia ad publicam omm
utilitatem et ad omes terras alior tamqr
pprias 2m dan apli Nichil hentes et oia possidentes

Totu3 fortune regnu̅ Regnu̅ fortune glo
ē inquibꝫ in rebus extrinsecis tam ꝓspe
ris qm̅ aduersis Et ille contempnit regnu3
fortune qui contempnit omīa ꝓspera et ad
uersa Tamen si ē in ꝑtāte hoīs recipe ꝓspa
vl' aduersa sicut vellet magis ꝓspera quia
sunt iocundiora et faciliora et nunquam vexat
illu3 qui h3 ea Quia raros Tunc fortu glo
na indicat qn̅ honores et dignitates tri
buit sufficientibꝫ et dignis et hoc contigit raro
Liberiora sunt Germanus pollibus erat glo
mortuus de cuius morte pollibꝫ multu3
dolebat quem Seneca conat consolari et inter
alia dicit quod ille qui nō h3 affectu3 i dolo
rem in sua ꝑtāte s3 succumbit totalr̄ do
lori nullam libertatem h3 et ideo vult qd' do
lorem suu̅ rōe regat et compescat et aliam
racionem assignat ad hoc idem quia ipse
pollibius erat consanguineus imperatoris
et erat homo magne fame ita quod omnium
oculi attendebant ad eum considerantes
quō sciret ferre dolorem suu̅ et ideo ne fa
mam suam lederet vult qd' modeste et te
perate se habeat et hoc ē qd' dicit tibi nulli
secretu3 liberu3 ē i tu nō potest dolere
quia omēs faciem tuam et mores tuos at
tendunt Et hoc ē qd' dicit multa te lice
posuit fortuna et ꝑꝑ altitudinē status et
ꝑꝑ bonitatem fame et ꝑꝑ consanguinitatē imperator
Or omnibus in dignitate constitutis
nō licent illa que inferioribꝫ licent Sen
Non licet tibi sompnu̅ extendē i ꝑtē
dia aut a tumultu rer motu̅ qui
eti ruris confugere aut assidua laboriosi
officij stacione fatigatu3 corpus volup
taria peregrinacione recreare aut spectacu
loru3 varietate animu3 detinē aut ex
tuo arbitrio diem disponere Multa tibi
nō licent que humillimis quoque et in
angulo iacentibꝫ licent magna seruitus
est magna fortuna li· eodem Or fortuna
prolibito voluntatis sue diuersis tribula
cionibus affligit hoīes et eorum vita di
uersis modis terminat sicut placet sibi
et montes deprimit et maria absorbet et
flumina facit cessare et diluuijs et terre
motibus vastat regiones et finalr̄ oīa
In regnu̅ fortune et quingue armabit ee
dem dira atque inuictu3 puenimus il
lius arbitrio digna atque indigna p
assuri corporibꝫ nris impotenter con
tumeliose crudeliter abutetur alios ig
nibus puret vl' in penam admoti vl' in
remediu3 aliquando alios vincit Id michi
sit licebit nunc cum alios p incerta nu
dos maria iactabit et luctatos cu̅ flu
ctibus ne marenam quidem et litus
explodet s3 in alicuius inmense ventrem
belue decondet alios morborum varijs ge
neribꝫ maceratos diu inter vitam mor
temque medios detinebit ut varia et libi
dinosa mancipiorum que suorum negligens
dnā et penis muneribꝫ errabit et i fu
Nec hominibꝫ solu3 quota ē ista fortune
potencie porcio ē s3 locis et regionibꝫ
s3 ptibꝫ mundi ludet Tot supprimet mon
tes et alibi rupes in altu3 exprimet et
nouas consorbebit maria flumina auer
tet et commercio generali rupto societate
generis humani cetique dissoluet alibi
hyatibꝫ vastis sub ducet urbes tre
moribꝫ paciet et ex infimo pestilencie
alitus mictet et inundacionibꝫ quicquid
hitatur obducet necabitque omne animal
orbe sub merso Ignibꝫ vastis ardebit et cu̅
incendet mortalia li de consolacione ad mar
In regnu̅ fortune et i in penam admo glo
ti vl' in remediu3 aliqui vruntur ad
penam supple quō ꝑsonam iudicis dep
putantur penis vl' qui peruenīt in manus
hostiu̅ qui eos vrūt et affligunt aliqui
aut vruntur in remediu3 supple aliarum
egritudinis quos medici sanet vruntur
ut in infirmitate cancri et carbuncu
li et similiu3 Vnde ouidius li de remedio
amoris ut corpore valeas ferru̅ paciaris
et igne Id nunc hosti licebit fortu glo
na aliquos deputat inculis et facit eos
peruenire in manus hostiu̅ qui vincent
et ligent eos aliquos aut facit venire
in manus suorum ciuiu3 qui etiā ligent
eos et zelo correctionis vl' zelo iusticie
Inmense ventrē belue Fortuna aliquos glo
suffocatos i mari nō pmictit venire
ad litus s3 mictit eos ad ventrē ma
gni piscis quem hic vocat beluam
Negligens dnā assimulat fortunā glo
dnē negligenti et stulti heni multi
tudinem suorum quorum aliquos sine vtili
te muneribꝫ exaltat et sup alios ex
tollit et alios sine culpa penis et tri
bulacionibꝫ afficit et deprimit Omnes
aut hoīes subiciuntur dnō fortune que
velut dnā ceca et stulta aliquos extol
lit sine causa eos exaltando et alios sine
culpa punit deprimendo Quota enim ista
Vult dicē quod ē parua porcio potencie glo
fortune illud quod agit in hoīes quia
longe magis difficilia operatur de prime
do montes et absorbendo maria et de
ciando flumina et euertendo ciuitates
et terram plenam deprimendo in altu̅ et
mictendo ventos ructus vactus et fla
tus pestilentes et mortiferos et inunda
do terram diluuijs in quibꝫ suffocantur
aīalia et hoīes Quo deus qui celos
ordinatissime mouet facta humana in
illo ordine rotat et malos exaltat et bo
O Magna pa nos deprimit Seneca
O rens natura deum Tuque igniferi
rector Olimpi et infra Subque
vasti pondera mundi librata suos ducit

orbes hominum ades securus Non solli
citus prodesse bonis Nocuisse malis Res
humanas ordine nullo · fortuna regit
semper spargit manu Munera ceca peio
ra fouens Vincit sanctos dyra libido
fraus sublimi regnat in aula Tradere
turpi fasces populus Gaudet eosdem co
lit atque odit Tristis virtus peruersa tulit
premia recti castos sequitur Mala pau
pertas viciosque potens Regnat adulter
Magna parens) fedra refert in tragedia glo
quisiuit ypolitum de adulterio et ille non
consensit sed fugit et fedra et nutrix eius
accusauerunt ypolitum de violentacio
ne fedre et requisicione stupri et pater
ypoliti exulauit eum Vnde chorus · i ·
multitudo atheniensium alloquitur deum
comendando naturam diuinam quod est pa
rens omnium hominum quod ordinate et ordinati
ssime procedit in regimine celorum · sed in
regimine hominum est deus securus · i · neg
ligens homines enim securi consueuerunt esse
negligentes Et ita dicit quod deus est
negligens omnium sollicitudine exclusa
de regimine hominum quia non curat pro
desse bonis eos exaltando · nec curat
nocere malis eos puniendo sed dimittit
regimen hominum fortune que fortuna
nullo ordine procedit in suo regimine · sed
munera sua diuicias et honores et cetera
huiusmodi spargit manu ceca videlicet quia peio
ribus donat et virtuosis subtrahit · et li
bido · scilicet fedre volentis concumbere cum ypolito
priuigno suo vincit sanctos videlicet y
politum sanctum et ignoscentem et frau
us fedre et nutricis regnat in aula su
blimi · scilicet regis thesei · et sub isto domi
nio fortune theseus alias populus tradit
fasces · i · insignia dignitatum turpi · i · vi
cioso quid sunt fasces R. tr. de mutaci
one cum assecutus · et dicit ulterius quod populus
aliquos colit et eosdem odit et dicit quod
sub dominio fortune virtus est tristis et
causam tristicie assignat quia repor
tat peruersa premia sine rectitudinis · sicut y
pollitus reportauit premium sine castitatis
exilium · et exinde mortem et sub domi
nio fortune extrema paupertas sequitur
castos et viciosos et adulteri regnant
ut egistus · qui propter viciorum adulterii fuit
potens et regnauit in aula regis agame
nonis ipso interfecto Quod nullus in
fortunijs debet sperare nec in prosperita
tibus confidere quia fortuna alterant. ps.

N escit fortuna que prospera et aduersa ha
bescere gaudet letis tristicia subs
titue utraque miscere Itaque secundis ne
mo confidat aduersis · Nemo deficiat alt
erne sunt vices rerum Quid exultas Ista q
bus veheris in summum nescis ubi te re
lictura sint habebunt suum non tuum finem

Quid iaces · ad yimum delatus es locus est
nunc resurgendi Inmelius aduersa in dete
rius optata flunctur li. ij de malibus quibus
Quod non illi qui non confidunt de prosperitate for
tune non deiciuntur in aduersis Sene

N Vmquam ego fortune credidi eciam cum
videretur pacem agere omnia illa
que in me diligentissime conferebat pecu
niam honores gloriam eo loco posui unde
possit sine motu meo repetere Internallum
inter illam et me magnum habui Itaque ab
stulit illa non auulsit Neminem aduersa for
tuna comminuit nisi quem fedra decepit
Illi qui munera eius velut sua et perpetua
amauerunt · qui se suspici propter illa voluerunt
iacent et merent cum vanos · et pueriles
animos omnis solide voluptatis ignaros · fal
sa et mobilia oblectamenta destituunt
At ille qui se rebus letis non inflauit ne
mutatis contraxit aduersus utriusque status
inuictum animum tenet explorate iam firmi
tatis Nam in ipsa felicitate quid contra infe
licitatem valeret expertus Itaque ego in illis
que omnes optant existimaui semper nichil
boni esse cum inania et speciosa ac decep
tiuo fuco circumlita inuenio intus nichil
habencia fronti sue similis li de consolacione
Numquam et infra Sine motu meo (ad helbiam glo
o repetere) psalmus dicit diuicie si affluunt
nolite cor opponere Istud seruant non reci
piunt tristiciam · qui diuicie discedunt quod
hoc vult dicere quod eo loco posuit diuicias et
honores · scilicet extra cor · et extra desiderium · et extra de
lectacionem suam · et tunc quando discedunt · et for
tuna eas repetit · tunc est sine motu et sine
tristicie illius qui habebat extra se Et hoc est
quod dicit internallum inter illa et me ma
gnum habui videlicet quia posuerat eas extra cor
suum · et ideo non fuerunt euulsa ubi non erat
Et talem fortuna prospera non decepit alliciendo
do amorem sui · et per consequens fortuna sinistra
non comminuit nec perturbauit Qui autem
sunt illi qui aspera fortuna deceperunt exponit
dicens quod tales sunt qui fortunam crediderunt
apud se perpetuo permanere · et propter illa volue
runt suspici · i · in altum aspici · quia propter co
piam diuiciarum reputabant se feliciores
alijs et fuerunt animos vanos et pueriles
et fuerunt ignari vere voluptatis · falsa
enim voluptas est in rebus transitorijs · et
caducis · sed vera voluptas et delectacio est in virtu
tibus At ille qui se rebus letis) · i · v · glo
virtuosus rebus prosperis et letis non inflatur
· i · in superbiam non extollitur · nec rebus im
tatis de prosperitate · scilicet in aduersitatem non contrahit
· i · non tristatur tristicia enim stringit et contrahit
cor et talis habet firmitatem animi contra ut
ramque fortunam quia in prosperitate non inflam
do dicitur in aduersitatem non tristari glo
Que omnes optant) Communiter omnes desi
derant diuicias in quibus nichil est boni supple

meralis quia mens nō ōsistit u̾tutis et i
assimulat honores et diuicias mulieri q̄
realit̾ ē nigra et pallida et ipā sup indu
cit colorem fucatū a· adulterinū et arti
ficiatū· et uidetur ext̾ius alba et rubea ꝰ
et realit̾ ē nigra et pallida ita diuicie et
honores in fronti· et exteriori appenēcia hn̄t
uidentur felicitatez et iocunditatez et i
tus sunt totaliter dissimiles Q̄ illi sūt
magni viri qui nō succumbūt fortune
Menim asimus intra q̄tum seuē
diem quo filiū herēū amiserat de
clamare cū nobis sed tanto uehemēcius
quam unq̄m ut appareret hominē natū
ꝯtumacem cū fortuna sua rixari· nec
q̄ quam exordine remisit iute solito et
et infra O magnos uiros qui fortune
succūbere nesciūt et adūsas res u̾tutis
sue exp̄imenta faciūt ex plogo lr̾ini de de
Menim et· i· adūsas res] In adūsitatib̄ glō
anno mōi est mors filij cognoscat u̾tutis et
ualor ai et al's hominis Vnde aplūs u̾
tus in infirmitate p̄ficitur· et iō iste a
simus redditur comendabilis· quia non
succubuit dolori p̄p mortez filij ·sed irra
tus est a· fortiter bellauit cū fortuna si
instra et hoc ondit in declamando non
enī potuisset tūc melius declamare quaz
al's declamasset nisi suū dolorez uicisset
Q̄ nō est desperandū in adūsitatibus
Nemo ꝯfidat in nec ꝯfidendū i p̄spita
nimis sedis Nemo de tibus Chorus
sp̄et meliora lapsis Miscet hec illis p̄
hibet qz cloto ꝯstare fortuna rotat ōe
fatū Nemo tam diues hūit fauentes
Crastinū ut posset sibi polliceri Res deus
ui̾as celeri citatas ē biē u̾sat· ij· tragedi
Nemo ꝯfidat] Sarcas rex uiuenarum ex glō
ulauit fr̄em suū nome trestem ex regnū
et post modū reuocauit eū et fecit sol
lepne ꝯuiuiū dolose tū· ex ꝑplus miser
naz nesciebat dolum et fraudem regis
sz credebat q̄ sincere eum reuocasset ut p̄
ticipem regni regem faceret· et sup tanta
inuitacione loquit̾ hic· q̄d nullus dz de
sperare in rebus lapsis et p̄ditis· quia tr
estes p̄diderat regnū· et mō credebat i
eum recupasse Et ultius dicit q̄d nullus
dz ꝯfidere in rebus secundis· et p̄speris quia
trestes cū eet in magna p̄spitate expul
sus fuit in exiliū Miscet hoc illis/Cla glō
to ē vna de trib̄ fatis· et rotat omē fatū
ꝯ· suo fuso sicut eni filat et fila deducit
ita tribuit hoīb̄ nascentib̄ fata p̄spa
et adūsa ut poetice fingitur· et ipa uult
q̄d omā sint in ista p̄spera cū adūsis
et adūsa cū p̄spis et mandat fortune q̄
nō stet· i· q̄ non p̄maneat p̄spera ul' ad
ūsa supple sed mutet Nemo tā diues glō
dicit q̄ nullus hūit deū ita fauentez
sibi q̄d posset eē securus de crastino· et dic

q̄ deus res hūana turbine u̾sat sicut
uertit rota ubi p̄s supior uadit inferius
et eōu̾· Turbo autē est uentus inuol
uens et nō uadit in directū Ita res
hūane mutauit et nulli ordinez s̄uat
Propone dubias] De fortuna belli sep̄
martis incerti est dubius Io castu
inces licet omē teciū regie robur
trahas licet arma longe miles ac
late explicet· fortuna belli semp an
cipiti in loco est iij· tragedia sequitur glō
Propone dubias] Theocles et polinites
fuerūt filij edippi· et q̄n fuerūt adul
ti expulerūt p̄rem de regno· et di
uiserūt sibi regnū hoc mō q̄d unus re
gnaret uno regno āno et alter exu
laret· et sequēti anno exul rediret
et regnaret et alter exularet· et mise
runt sortez qui debet regnare p̄mo· et
cecidit sors sup theoclem et polinites
iuit in exiliū· et accepit filiaz regis
arastis in uxorem· et sequent anno
theocles voluit scd̄m pacta dimictere re
gnū fr̄i Vnde polinites indignatus ac
cepit milicaam soceri sui et uenit sup
theocle Istam hystoriaz diffuse narrat
stacius in li· thebaydos· et cū eent pati
ad pugnam mater eoꝝ sup uenit et
loquitur filio politi q̄d ꝯsideret dubias
inces incerti martis qui credebat deus
eē bellorū· quē iō dicit incertū· quia
qn̄ homo credit uincē frequenter
vincitur Et iō dicit ei q̄ q̄uis hēat
robur amorum et reb̄ heat milites
numerosos regis soceri suo et fecit
magnū campū et latū· tamen for
tuna belli semp est in dubio ancipiti
Q̄ nō dedalus temperauit uiam suam
p̄ mediū· sz filius uolauit in altū et ce
cidit· et sic quicquid modum excedit ad
Fata silicet in fingē ar picuū sexu
bito meo Tempe cephiro leui
Vela ne p̄sse graui ꝯ p̄n antempne i
cremat Leue sz modicū i fluens au
ra nec ūgens latus· Ducat in trepi
dam ratem Gnosiū regem timens
alta dum demens petit artibus fidēs
nouis Certat et ueras Vincitū
ac falsis nimis Impat p̄enis puer
et infra Calidus mediū senex· Dedalus
librans it et infra Quicq̄ excessit
modum Pendet instabili loco v̾ tra
gedia Compesce ūba parce iam de
mens nimis Dicoq̄ iam me tp̄i ap
tari decet Fortuna opes auferre
nō animū pot vij tragedia seq̄t glola
Fata silicet· Chorus· i· multitudo de
banorum cognoscens qualia facta fue
rant circa edippum regem suū de quo i
tē· de pc̄to cū s̄to comendant medio
crem fortunaz· et dicit q̄ arbitrio

suo possz hre fortunaz quã uellet eli
gẽt mediocrez · quia est melior et tuci
or · et pbat p maiiagnaciones · quia nam
gacio est tucior que hz mediocrẽ ~~uen~~
~~tum~~ uentuz · ut puta zeferũ qui ẽ ven
tus lenis et lentus quo flante antẽpne
nõ tremunt est antẽpna lignũ transa
le ubi ligatur uelum · qñ flat zephi
mediacz influit de aura in uelo et nõ
ɋ̃tit uelum malum ptez · et deducat
ratem a · nauigium sine timore glo
Gnasium regem | hec ẽ 2ª probacio q̃
fortuna mediocris sit melior qñ for
tuna regalis · et pbat p factum deda
li · nam qñ regina pasiphe fuit ĩ amore
tauri rogauit dedalum pitissimũ ar
tificem qd doceret eam quõ possz cũ
tauro cohabere et ille docuit eam et
post q̃ rex minoz sciuit uolebat deda
lum interficere et mandauit qd nullus
transportaret dedalum ex insulam +
arte Vnde dedalus timens regem
gnosiũ arten fabricauit alas ex pẽnis
magnaz auiuz · et compaginauit · et
fecit duas pse et duas pro filio suo
ycaro et mandauit filio suo qd non
volaret nimis in altum · et filius nõ
obedivit pri et cecidit · et in mari suf
focatus est p̃r autẽ tenuit mediã maz
et uolauit securus Ita illi qui gradiũ
tur p alta · et pcedunt p altas dignita
tes ruunt et pcipitantur · sz illi qui te
nent mediam uiam pcedunt securi sic
pcessit securus dedalus sequitur glo
Quicquid excessit | hic pbat tercio q̃
fortuna mediocris ẽ melior · et hoc
probat p omne p ũbiuz · nam dicitur
pbabilr q̃ q̃ excedit modũ ẽ in
extimabile Compescẽ ũbas | Jason glo
indicat repudium medee et creon
rex disponsauerat filiam suã iasoni
et deliberatuz erat qd medea rece
det deregno · et medea sup hoc turba
ta conferebat cũ nutrice sua et co
minabatur iasoni et creonti et reg
no mala Et nutrix compescit eã qd+
ipã ẽ fatua dicendo sibi q̃ consideret fo
rtunam adũsam et animositatẽ suã
et minuat et dimictit minas et co
aptet se tpi adũso et sinistra Medea
autem respondit qd fortuñã potuit
adũsa sibi auferre aũz nobileẽ et altũ
Conqueritur medea q̃ cũz ipã sit de st
irpe nobilissima nõ pmictitur ei q̃ possit
latere in modico angulo Senecar

Quaues enĩ sunclade infandi ob
ruta expulsa supplex sola desta
undiqz afflicta undiqz quondam
nobili fulsi patre auoqz clarũ sole
deduxi Mariqz placidis flexibus +
nasis rigat · penitusqz q̃q̃ sicchios

a tergo uidet et infra hoc omẽ nr̃ geni
tor imꝑio regit et infra Talem scebas
ẽẽ cũ gemma actingi · fidemqz supplex
p̃sidis dextre peti Terram ac infris
angulaz et sedem rogo latebras qz uiles
ca · tragedia · Qz fortuna nõ tantũ
euitit sz similat et alidit ꝟ · tr̃ · de amis
sione ca · i · Item qñ fortunã timere q
pot ferre · ꝟ · tr̃ · de amissione ca · i · Itẽ
qñ audentes fortuna iuuat de amoni
cione ca · ij · Item quõqz fortuita sint
plurimz discimus recipiunt extimatur et
utilitate sumentiũ ꝟ · tr̃ · de bono · ca · iiij
Item an fortuita sit bona et argunt q̃
nõ · qz nos bonos nõ faciũt ad q̃ rũdet
p̃mo · p̃ũ pipateticos al' ꝟ · tr̃ · ca · ix
Item nõ pot aliquis supra fortunaz nisi
ab illo · s · deo adiutus exurgere ꝟ · tr̃ · de
deo · ca · ij · Item qualit̃ hoc tenendũ sit · s ·
adũsis nõ succũbere letis nõ credẽ omẽz
fortune leticiam in oculis hre tanquaz
q̃ q̃ pot facẽ factũ sit ꝟ · tr̃ · de die ca · iiij ·
Item fortuna tua te quiescẽ nõ uult ymo
qũtuz ad successuz accessit accedet et me
tus ꝟ · tr̃ · de facẽ ul' fato ca · ij · Itẽ nul
lus q̃ fortunaz ẽ inexpugnabilis murus
materialis et extior ꝟ · tr̃ · de fiali̅te ca · i ·
Item quõ inter se sint q̃si q̃ria bona for
tuna et bona mens ꝟ · eo · tr̃ · ca · ij · Itez
nunquaz fortune armis te putes ẽẽ tu
tuz tuis pugna q̃ ipam fortunaz ꝟ · tr̃ ·
de fort'ne · ca · i · Item quos ludos faciat
fortuna ꝟ · tr̃ · de fortuñã ca · i · Item quid
eueniat in hys que fortuna de sup iactat
ꝟ · eo · tr̃ · et ca · Item q̃ magnificuz sit +
nõ ex fortuna pendere eo · tr̃ · ca · iij · Itẽ
q̃rit an fortuñã possit aliq̃ in iniuaz fa
cẽ · eo · tr̃ · ca · iiij Item qualit̃ nõ heat
longas manus fortuna et neiez occu
pat ñ hente sibi · et quõ ab ea possimus
resilere eo · tr̃ · et · c · Itẽ fortuñã ius nõ
hz in mores eo · tr̃ · ca · iij · Item omibus
fortuna quos affligit timere p̃misit ꝟ ·
eo · tr̃ · ca · v · Itẽ q̃ est q̃ fortuna nõ uol
nat nõ detrahat aggrediat · et quaciat
quid illi arduuz quid ue difficile eo · tr̃ ·
et ca · Item quõ sit in plenũ cogitanda
fortuna · et qualr̃ consurgẽ debemus adũ
sus eam ubi inducat de plibus urbibus
a fortuna uastis · ꝟ · eo · tr̃ · ca · vi · Itẽ q̃lr̃
que fortuna intuhetur sicut fructifera
et iocunda et quõ materiaz dat bonoz ac
maloz ꝟ · eo · tr̃ · ca · vij Item q̃lr̃ fortuna
infestius et ptinacius egerit cũ cathone
ꝟ · eo · tr̃ · ca · viij Item fortuna multos a
pena libẽt animetu neminez q̃re · quia in
fixa est nobis eius adũsacio qñ nã damp
nauit ꝟ · tr̃ · de consciencia ca · ij · Item quõ
mala fortuñã heat lenitatez qz qd tietur
fortasse erit fortasse non erit ꝟ · tr̃ · de in
dicio ca · i · Itẽ nõ ẽ tuũ q̃ fortuñã fecit tuũ

R. tr. de libertate c. i. Item quod mediocria
et in turba nascencia sepe fortuna produ
cat R. tr. de malo c. ii. Item fortunam in
dicit de aduentu tuo de seneca sententiam
non dabat R. tr. de modestia c. i. Item
non nunquam sepe in nos fortuna incurrit
quam nos in illam R. tr. de philosophia c. ii. Item
quod eadem virtute et mala fortuna vin
citur et bona ordinatur R. tr. de virtute
c. iii. Item quod expertantibus fortuna pro
icit id sine ulla voluptate dimictimus
et ponit exemplum de cane R. tr. de vita c.
vi. Item nulli fortuna ita arridet ut
multa temptanti videat R. tr. de magistro c. penultimo
Quamvis enim] loquitur medea cum rege creonte glo
novo socero iasonis qui eam compel
lebat ad exulandum et de regno recedendum
et dicit quod quamvis ipsa sit nunc in miserabili statu
et sit expulsa de domo mariti et sit
deserta et destituta ab omnibus tamen ipsa est
de nobili stirpe ex parte patris et avi sui et
dicit quod avus suus fuit sol. Olim enim tales
fabule fingebantur et credebant. Et dicit
quod pater suus dominabat in regione scitie .s.
in parte aquilonis ubi mare videt a tergo
aquas dulces quibus miscetur i. quod domina
batur super palludes meotides quod hodie dicitur
mare tanea flumine canali qui illas re
giones inundat et dicit quod pater suus in omnibus
illis regionibus imperat. Talem sciebas esse]
Rex creon obiciebat contra medeam multa glo
crimina que ipsa commiserat in patria sua
et ipsa respondet quod ipse creon qui erat cum
iasone in patria ipsius medee sciebat omnia
ista crimina que nunc contra eam obiciebantur
et tamen non obstantibus ipse creon et iason
receperunt eam libenter quando genu flexit
eis et ipse iason recepit eam libenter
in uxorem et nunc nichil aliud rogat nisi
ut concedatur sibi terra et locus vilis ubi
possit humiliter latere. presidem autem vocat
ipsum iasonem qui presidebat omnibus illis
naviugiis vel ipsum creontem qui erat in co
mitatu ipsius Jasonis. Quod si in foro

forum

licet quiete vivere vicina
tamen et conspectus fori
cauete et proinde fugiuntur et ubi eciam
consequuntur non laudat polluentes tumu
ltuosam vitam qualis est in foro Seneca

Nunquam tam turbidum fieri potest quam
forum. Ibi quoque licet quiete et bene
vivere si necesse sit. Sed si liceat se dispo
nere conspectum quoque et vicina fori procul
fugiam. Nam ut loca gravia eciam fir
missimam vallitudinem temptat ita bo
ne quoque menti nec dum perfecti et conva
lescenti sunt aliqua parum salubria. Dis
censio ab hiis qui in fluctus medios
eunt et tumultuosam probantes vitam cot
tidie cum difficultatibus rerum magno opere
colluctantur. Sapiens feret ista non
eliget et mallet in pace esse quam in pug
na. Non multum prodest vicia sua proie
cisse si cum alienis rixandum est. Trigin
ta iniquos tirannos socratem circumsteterunt
nec potuerunt animum eius infringere.
Quid interest quot domini sint. Servitus una
est. Hanc qui contempsit in quantalibet
turba dominancium liber est. Tempus est
desinere sed si prius portarium solvero. Inicium
salutis est noticia peccati. Egregie in hoc
dixisse videtur epicurus. Nam qui pec
care se nescit corrigi non vult. Depre
hendas te oportet ante quam emendes. Quidam
vicia gloriantur. Tu existimas aliquid
de remedio cogitare qui mala sua in
virtutum loco enumerant. Ideo quantum po
tes te ipse coarguendo inquire. Inter
accusatoris primum partibus funge. deinde
iudicis novissime deprecatoris aliquando
te offende libro iii. epistola xxviii glo
Nunquam et cetera Turbidum fieri potest] Nulla
res est magis tumultuosa quam forum litigan
cium et forum vendencium et emencium in
quibus forum est divisitas et multiplicatas vo
cum et arguencium et respondencium et
laudancium et vituperancium. Et tamen ibidem
potest homo cum difficultate vacare bonis
cogitacionibus et quiete mentis. Sed si
detur opcio i. libertas eligendi locum quem
homo voluit debet eligere locum et solitudinem
et fugere non solum forum sed eciam loca illa que
sunt propinqua foro. Et hoc ostendit per simili
tudinem in in corporibus. quia loca pal
lustria et infirma que hic vocat gravia
eciam homines sanissimos producunt ad infir
mitatem ne dum illos bene sanos. Vult
dicere quod forum et loca vicina sunt pestife
ra eciam perfectis viris ne dum illis qui
proficere incipiunt. Sequitur nunc glo
Dissensio ab hiis] Quidam tempore senece
volebant conversari in foro et in locis tu
multuosis ut in tanta difficultate ex
perirentur virtutem animi sui. Utrum
possent quiete vivere et contemplacioni
vacare in tanto tumultu quos seneca
hic reprehendit et dicit quod homo sapiens
ista fert i. qui non potest aliud pacienter
tollerat loca tumultuosa sed non eligit
illa quia vult magis esse in pace quam in pug
na i. magis vult esse in loco tranquillo
quam in loco tumultuoso. nam sapiens pro
iecit vicia sua ne pugnaret cum eis et
ideo non eligit pugnare cum vicijs alienis
supple oportet fieri viciosos in locis tumultuosis
Triginta iniquos tirannos] obicit contra glo
hoc quod exemplum socratis qui habuit animum
tranquillum et tranquillitatem eius xxx
tirannum qui tunc dominabantur athenis non
potuerunt molestare nec impedire cum
arguitur respondet quod esto quod essent multi tyran
ni et dominantes una tamen erat servitus et quod

contempnit fortitutez et tirannidez dña
cionez hr animi liberi · esto qd sint ul'
ti sibi dñantes · et oz addere hic addele
ctationez istius solucionis q socrates t
nō elegit uiuere inter tirānos · s3 tira
nidem uitiose tollerauit · sicut sapiens
loca tumultuosa sapiēt fert qui nō pt aliud
Tempus est / Vult dicē q ē tpus glo
terminandi et finiendi eplam · ez mult
anq termīet solue portarium · s · illud
uiuo notabilis sñe · et osuete q por
tat ista epla que sñā epicuri et est
hmōi inicium salutis est noticia peti
et declarat q ista sñā ē uera · quia ille
qui ignorat petm̄ suū nō curat emē
dare illud nec corrigē · et iō qui uult
corrigē petm̄ suū · oz qd' dephendat se
peccasse · nō pt aūt se dephendē nisi co
gnoscat · Illi aūt qui de uicijs suis gliā
tur nō querunt corrigē · quia non co
gnoscunt illa esse uicia sed uirtutes
Iuste accusatoris / Vult qd' qualib3 glo
nocte se examinet de omibus que fe
cit in die et accuset se ipm̄ sibimet de
omibus malefactis et p'ea sumat offi
cium iudicis · et dicat sibimet · pro istis de
lictis tales penas mereris et p'ea sum
at offm̄ de pccatoris rogando racioēz
q sibi indulgeat et mediter transeat
pro nunc · quia intendit se corrigere et
ultiō dicit q nō semp sumat offm̄ de
pccatoris rogando p indulgencia · s3 pro
cedit iuste et offendat se dādo sibi pniam

Fructus De fructu · Deculpis omissis
in mat'e mortis et que
media pdidit etatem · v · tr · de diec
ii Item de fructu usitu auri Require
tractatum de diuite ul' diuicijs ca pmo

Frugalitas Quo nō sine fruga
litatis cura nō pt
fieri studium salutare · Quid est fruga
litas p'usit aūt de quo sit ostēta paup
Paruo fames / ostat magnus Sene
no fastidium · paupertas ostenta est
desiderijs instantibus satis facē · Vnd
est gl · Quare hanc recuses ostubernale
anq mores sanus diuites imitatur t
enim ius uacare aio aūt paup sic · oz
aūt paupi silis · Non pōt studiū sa
lutare fieri sine frugalitatis cura · fru
galitas aūt ē paupertas uoluntaria li°
ij epla xvij · Quo frugalitatem exhi
gat phā · et quali pōt eē nō inopia
frugalitas · v · tr · de uita ca · i · Itē pt
frugalitas senectutem pducē v · tr · de
Paruo fames / hoi fame · Ctpre · c · i · glo
scenti parū suffiat ad satisfaciendū
desiderio suo instanti · i · petenti cibū
quia suffiat panis et cisera ad re
plendum uentrem et nō oz hrē cibaria
exquisite pparata · Quid ergo / Nullus glo
debet recusare societatem paupertatis et
eam assignat · quia illi qui sūt ditissimi
qui sūt uitiosi imitantur eam uidelicet
quia uiuit tempate nō deuitys artibus
sapores exquisitos · s3 comedūt simplicia
cibaria · sicut faciunt paupes nō mendicos
s3 illos qui nō hent supflua et dicat ultio
q quiuiq uult deducē uitam uitiosam
et uacare aio dando se inte cōtemplatiē
oz q sit paup ul' paupi silis · s · sumendo
cibum tempate et frugalit' · i · parce et
dicat q frugalitas · i · parcitas cibi et po
tus ē uoluntaria paupertas p' rōnez
iam dictam · oma est ar' x · ethi · qd' acci
dente ad uitam speculatiuam nō oz esse
diui maris et terre · s3 hrē eca necessitti

Frui Quo emenda · Cet relinquimus latu
to aio et oposito sit fruendum
et de cōtemplacione pceptantis ab
omi labore pur et ex plandide ubi in
uehitur cont senes puerules mores hu
Perseuera ut cepisti et bentes Sene
quantum potes qd' diuicias frui emē
dato aio et oposito possis fruēris qui
dem eā dum emendas eca dū cōpo
nis alia tm̄ illa uoluptas ē que pcipi
tur ex cōtemplacione metis ab oī labe
pure et splēdite Teneo itaq memo
riam quantum gaudium senseris cū ptexta
deposita sumpsisti uirile togam et in forū
deductus es Maius gaudium specta cum
puerilezam deposueris · et te in uirum
phia trāsumpseris ad huc enim nō pueria
in nobis sed qd' grauius est puerilitas re
manet et hoc quidem peius ē q auctori
tatem hemo senū uicia puerorum s3 i sim
cium Illi leuia hij falsa formidant nos
utraq3 li · i · epla · iiij · Qualit amicus a
mide sit fruendum v · tr · de amicicia ca · v ·
Item quali nemo sollicito bono fruitur
Require tractatum de diuite & exemplo Sene
Perseuera / Illi qui hent animū ē glo
mendatum ab oī uicio · et pueniūt ad p
fectionez uirtutis delectantur in se ipis t
et fruuntur aio suo uirtuoso et iō rogat
lucillium ut pseueret pficeat possz pue
nire ad pfectionez uirtutis · et quantoius
scelerius pueniret · tanto diuicias fruetur
aio suo · s · a tpe acquisite uirtutis usq3 ad
mortez et dicat ultiō q eca pficiendo
et animū suū emendando fruet' et delec
tabit' ez fruicio cū iam pfecti i uirtute
ē maior q sit fruicio cū pficientis ad uirtute
Teneo itaq3 memoriam / Erat osuetudo glo
rome q nobiles pueri nō induebant
uirilez togam nisi cū aliquo officio · et
p' hoc differebant aliqū usq3 ad decimo oc
to annos · et tūc faciebant magnā sol
lempnitatez · et ibant ad forū et ibi p
iciebant uices insigni q nō erat am
plius pueri · s3 pueriliaz deponebat · et

exuebant ptextā .s. vestem puerilem
ut pz p suetonium li. i. et p maximū vale
riuz ti. de indole qd̄ ē vestis puerilis pre
texta et de iuuēib9 pz in psio et tūc indu
ebant togam virilem cū magno gaudio
qd̄ gaudiuz reducit ad memoriaz lucill
io et vult qd̄ cognoscat qd̄ ē magnū de
posuisse pueriles et stultos mores q̄ de
posuisse ptextam et qd̄ mag9 gaudiuz
est qd̄ phiā transcripserit aliquē i nume
ro maioz vtuosoz .s. q̄ sumūt virilē togā
Illi lemia) Infantes formidant falsa glo
quia videz dicūt eis fabule et orcho et
de alijs et truffis et ipi vlt9 timent
illa q̄ nō sūt et timent si videant hoiez
cū pellicio cū pilis extius. Pueri aūt
timent lemia .s. vultū matris turbidū
et ferulam mgrī. hoiēs aūt timent t
vtrasqz .s. falsa qui timent illa q̄ nūq̄
eis supuenūt et timent lemia .s. pdi
cionez pecunie et cetez huiōi q̄ lemia st

Fulmen

Deridet illos qui time
nt fulmina Seneca

Quid interest) utruz ad mortē iussi
eam9 an ultro uei O dementez
et oblituz fragilitatis tue si tunc
mortez times tūc tonat Ita ne in hoc
salus tua ātit Viues si fulmē effugeris
petet te gladi9 petet lapis petet febris
Non maximū expicul tuis sz speciosissi
muz fulmen est Male .s. actuz erit te
cum si sensiz mortis tue scelerriter in
finita puenerit si mors tua pdicet
si tūc tu qui suspiras nō supuacue sz
alicui9 magne rei signū es Male .s.
tecuz agitur si cū fulmine cecideris sz
pauescas ad celi fragorem et ad inane
nubiuz trepidas et quociens ad effulsit
spiras Quid ergo honesti9 putas deiecti
one an perire qui fulmine Eo itaqz for
cior aduersus celi minas surge et cū un
dīqz undiqz mundus exarsit Cogita te
nichil h̄re detrimēti morte pditiz Quid
si tibi) pari credis illam celi confusio
nem illaz tempestatū discordiaz si pp
te ingeste illeseqz nubes strepuit si in
tuū exituz ingeniuz excutit. actu sola
cij loco numera tanti eē mortē tuaz ez
nō erit huic cogitacioni locus Iste casus
demet metuz Et iut certā quoqz hoc co
modiz eius q̄ expectacionez antece
dit tuā nemo vnq̄ timuit fulmē nisi q̄
effugit libro scdo de naturalib9 qōnib9
Quid interest) Illi vadunt ad mortē glo
iussi qui p sniam iudicis cōdēpnati sunt
et traditi ministris ducentib9 eos ad mor
tem. omēs autez hoiēs nati sūt ad mor
tem quia naturalr mortales sūt et ad mor
tem cottidie pgunt et sic nichil refert
quia dāpnati et nati ad mortē vadunt t
O dementem) Reprehendit illos tanq̄ glo

stultos qui timent fulmina quia esto q̄
euadant fulmina nō euadent alia fere
cia mortez quia oz eos oīo mori sine
gladio sine lapide sine febri sine alijs
inferentib9 mortem ergo nō deberet timere
fulmen Non maximuz) hic ē 2a rō glo
quare nō debem9 timere fulmen quia t
fulmen interficiat hoiez scelleriter et nō
faciat eam pati longam moram als pe
nam Item puincit sine sensu perempti
Item quia puenit in finita que possent
hoiem interficere Si mors tua) est glo
tercia rō quare non debem9 timere ful
mina quia mors illoz qui interficiunt
fulmine pdicatur et diffundit tanq̄
signū magne rei .i. fulmīs qd̄ fulmen
deus videtur misisse pp mortez illi9 glo
Sed pauescas) hic ē q̄rta rō quia puitas
et honesti9 et decenci9 ē interfici fulmi
ne q̄ deficere timore fulmīs. isti aūt
expirant quociens aliquid effulsit .i.
q̄ncūqz ignis fulmīs apparet et fulgor
eius splendet Et rō vult qd̄ nō solū qui
veniūt fulmina nō timeam9 mortē sz
eciā nō timeam9 si totus mūdus ardet
in quo casu nichil restaret nobis pdend9
ex quo oīa pdunt et cremantur glo
Quid si tibi) hic ē vera rō q̄ntuz ad illos
qui credūt q̄ ignes fulgorez sunt oūdat
et qd̄ nubes ad inuicem collidant et stre
pitū faciant et veniant tonitrua pp
mortem eoz et fulmina nō pp aliā cām
iaciant. quia in tali casu est eis ad ma
gnū honorem qd̄ deus tantuz curam
h̄eat de morte eorūdem .sz. dicit qd̄ ista
q̄nta rō nō hz locū q̄ntuz ad illos qui
interficiuntur fulminē. quia ante fuiūt
interfecti q̄ ista possint cogitare quia
fulmen antecedit expectacionez .s. timo
rem eos quia nō pūt timere ñ fulmē euaserit

Furtus

Fur accusator) pdicionis iniuriaz
Fit actio fur scione plubeatur Qui
dam cuz duntx pdicionis accusasset
nocte parietē eius pfodit et scriniuz
in quo ville erant tabule vl litere
ab hostibus substulit dāpnatus est di
ues Cū concionari vellt accusat a ma
gistratu plubitus ē agit in iniuriaz Quod
nod fur reliquissz id solū substuli Nich
magis timui inquaz ne dūs furtuz t
nollet agnoscere Fuenter i ciuitatis
statuz vnius pietis ruina suspendit
Profiteor indiciū furti mei Ciuitas
cōscia est furtū ē qd̄ timet dūs ag
noscē qd̄ qui pdidit suppliciū pmiū
qui subripit Cui magis pmisissz loq
si eodem et fur nemissz et dūs Mille
nauium duces furto troyam cepistis
si bū furto eūtuntur urbes q̄nto melius

liberant In forum; uenı narrarı noctur-
nam expedicionem meam Conuenerunt
omnes tamquam ad concionem meam Cur
me submoneas ante accusacionem cum
nec proditores inauditi pereant O furtum
in concione narrandum proditoris uigilan-
tissimi pectus et inexita semper uirı sol-
licitum publica furta sopierant Ita ec
ministratus eius alligauerat sompno ut ni-
chil liceret eligere quod tolleret Diuine iu-
uidebas muros furti noctis quo nichil
melius animo tuo factum est Nemo furem
publicum cogitat michil non licet pre-
pucii facere Quale istud spectaculum fuit
Conposuerunt inter se fortuna rem publicam
furem et proditorem Vt uidit inutile fur-
tum suum prodidit ut nobis uenderet
quod nulli poterat tam callidus fur ut
eciam proditori possit imponere Consilium
iudex noluit infelicitatem furti sint
lex que nocturnum furem occidi iubet q
communio iubet non de dampnato tum sed de fu-
re loquitur Odit hoc iuuenum nec miror
Non multum ab est a proditore substulit
non quod legit sed quod illi factum publice feli-
citatis obiecit Vno modo tempore et proditorem
nobis ostendit et furem et ciuitatem compila-
re quam dampnare mallet Effregit domum
suspensa manu Elixit illum non tunc pri-
mum fecisse substulit non quod uoluit sed
quod potuit Bono exemplo dampnatus
est proditor malo inuentus libro iiij°
Fur accusator Tullius Cultra clamacionum
istius de clamacionis est de fure qui glo
accusauit proditorem et prodicionem discoo-
periunt et patefecit et ponuntur due leges
quarum prima est passus iniuriam habet iniuriam
contra inferentem Secunda lex est quod fur non per-
mittatur loqui in concione quia senato-
res sunt congregati ad bonum publicum consul-
tandum in domo ad hoc instituta Casus
talis contingit quod quidam accusauit dominum
de prodicione et sequenti nocte perforauit
domum eius et repit litteras missas ab hos-
tibus ex quibus litteris dominus dampnatus
fuit Volunt concionari in senatu magi-
stratus autem illi qui gubernabant ci-
uitatem prohibuerunt eum tamquam furem
et non permiserunt eum loqui propter statutum le-
gis supius scripte Quod fur reliquissem glo
hic incipit agere accusator contra mag-
istratum ex iniuria sibi illata et dicit quod
ex textu illius legis non potest prohibere a con-
cione quia ipse non est fur Et quod ipse non
sit fur ostendit ex multis Primo quia fures
non substulissent litteras supple sed abstulissent
res sibi utiles Et hoc est quod dicit quod fur re-
liquissem id solum substuli Secundo quia fures
timent quod domini recognoscant res furti-
uas esse suas accusator autem timebat de
contrario scilicet quod dominus negaret illas litteras esse

suas Tercio quia furtum non prodest ciui-
tati sed hoc profuit ciuitati quia suspendit
et prexit periculum eius Quarto quia fures
non manifestant furta sua Iste autem ma-
nifestauit ciuitati et hoc est quod dicit ciui-
tas conscia est Quinto quia domini res suas fur-
to substractas cum auiditate recognoscunt
sed dominus timuit litteras istius recognosceret tam-
quam suas Sexto quia fures puniuntur
et domini res furtiuas restituunt Et hic do-
minus fuit punitus et ipse accusator premi-
atus ergo non est fur Septimo quia nemo sed
proditor et accusator ante magistratum
magistratus primo permisisset loqui accusatorem
et postea audiuisset excusacionem et ideo non
debuit prohibere a concione qui non fuisset
prohibitus ab accusacione Sequitur glo
Mille nauium ostendit hic seneca quod eciam
si fuisset furtum non debuit tamquam fur prohibe-
ri a concione Primo quia laudat greci
quod prodicione ceperunt troyam mediante
furto nam multis uaticinacionibus nar-
rabatur quod troya non posset capi nisi effigi-
es minerue vi raperent Et ulixes et
dyomedes cesis et interfectis custodibus
arcis manibus cruentis rapuerunt sacram
effigiem ut dicit uirgilius ij° eneydos et be-
atus augustinus allegat i de ciuitate dei tunc
est capta troya et ex hoc arguit sic Si du-
ces mille nauium scilicet greci qui mille na-
ues duxerunt ad troyam furto ceperunt
troyam quare non liceat furto liberare
patriam et ciuitatem suam Et potest formari
ista racio sic nullus fur intendit bonum pu-
blicum sed ego in substractione litterarum huius
intencionem ad bonum publicum et ad libera-
cionem ciuitatis ergo non sum fur et per consequens
non debui prohiberi a concione Secundo quia
quando substraxi litteras iui ad forum et congre-
gaui ciues et narraui eisdem que de
nocte egeram et ciues ibidem conuenerunt
tamquam ad concionem et tamquam concionantem
audiuerunt ergo nisi auctus permisit me con-
cionari in curia alias in foro magistratus
non debuit me prohibere concionari in cu-
ria Cur me submones lex dicit quod
fur concione prohibeatur ex cuius legis
textu dicit quod non potuit legittime a con-
cione prohiberi quia non erat per sinam
iudicatus fur nec super hoc auditus nec
examinatus cum ergo proditores nisi audian-
tur non dampnantur non debuit iste sine
audiencia tamquam fur iudicari et a conci-
one tamquam fur prohiberi Sequitur glo
O furtum dicit quod istud furtum rei publice
debuit publice narrari in concione et
incipit narrare quomodo commissum factum est
ut ille uigilantissimus cum alto sompno esset
sopitus et non sentiret offensiones et per-
foraciones muri domus sue et ministri
eius et serui domus fuerunt sompno eodem

sic sopiti ut haberet spacium discernendi do
nium et eligeret quod vellet et elegit lit
teras periculosas civitatis subtrahere et
alloquitur magistratum quod non potuit necesse
habere nocturni quod nichil illo anno melius vel
valentius factum est pro salute civitatis
et non quod dicit anno tuo ex quo videbo prout
quod officium illius magistratus erat annum id est
durabat per annum et non plus de hoc autem
est textus expressus salustii in cathelina
rio cum dicit id est quod ne per superbiam in so
lescerent magistratus omnia imperia bino
scilicet imperatores sibi fecerunt id est duos con
sules quorum officium duraret per annum glo

Quale istud] hic magistratus agit con
ipsum et dicit quod istud fuit mirabile spec
taculum et mirabilis ludus quem fortuna
fecit que composuit similiter rem publicam
et furem et proditorem nam providencia
factum est publica salvata et proditor
dampnatur et fur occasione prohibitus et
dicit quod fur subtrahit non illud quod volu
it sed illud quod fortuna bona civitatis ad
manum suam deduxit et quippendit quia
quod subtraxerat erat sibi utile tunc sicut
maliciosus cogitavit vendere civitati
quod nulli alii potuisset vendere non enim
invenisset emptorem illarum litterarum et ista
fuit causa quare manifestavit furtum
suum civibus et sic non solum fuit fur sed
eciam fuit varius et maliciosus fur quia
non solum decepit civitatem vendendi quod
alii vendere non potuisset sed decepit prodi
torem propriam culpam gerendo super ipsum glo

Lex que] Inter alia posuerunt quod non
debuit tamquam fur prohiberi accusacione cum
ipse de furto non fuisset auditus nec exami
natus nec sentenciatus Cui respondet magistra
tus quod lex que permictit nocturnum furem
interfici non loquitur de fure dampnato quia de
furto non erat examinatus nec auditus Sed
lex habet valde odio et maxime nocturnos
et merito quia fures sunt quasi proditores et
ideo absque audiencia permictit eos interfici
Vult dicere quod si absque audiencia fures inter
ficiuntur potuit iste fur absque audiencia pro
hiberi et quod ipse fuit fur ostendit per affectum
animi quia potius voluisset divitem illum con
pilare id est bonis suis expoliare quam dampna
re et quod ipse furto ostendit quia fregit domum
quam fractio fuit ad intencionem furandi sed non
habuisset intencionem narrandi prodicionem
manifestavisset hoc magistratibus ut palam
venit et litteras invenirent Item ostendit quod sit
fur et in furtis expertus quia suspensa
manu ita artificiose fregit domum quia
de domo non senserunt ex quo apparet quod illud
non fuit primum furtum sed quod fuit in furando
multum expertus Et primo arguitur fur quia e
rant quia abstulit litteras quas fur non ab
stulisset Respondet quod ipse abstulit non quod voluisset

sed quod potuit et quod ad manus eius pervenit
Ultimo dicit quod bono exemplo proditor
fuit dampnatus salva prius re volente furari

Futura vel providencia

Quod non omnia funera filiorum sunt acerba
patribus et quod premeditantes futura qui
fuerunt presencia fortiter tollerant

Tot preter dominum nostrum ducuntur Senece
exequie de morte non cogitamus tota
acerba funera Non togam infanciam minorum
nos iniciam et patrie hereditatis successores
sorem agitamus animo Tot divitum subita
paupertas in oculos incidit ut nobis umquam
in mentem venit nostras quoque opes in
lubrico positas necesse est itaque ut ma
gis corruamus quod qui ex inopinato feriuntur
Quos multo ante perculsa sunt languidius
incurrunt et infra Expecta vulnus et
ille superne volencia ~~et infra~~ cum sagittis
telisque saxa in tuum putari liberata cu
put et infra Quiscumque res suas qui
piturias aspexit Quisquis numquam de ex
ilio de egestate de luctu cogitare ausus
est et infra Non putavi futurum quemque
quod Tu putas non futurum quod multis scias
posse fieri quod multis videas evenisse et
infra Aufert vim presentibus malis qui
futura prospexit et infra Hic te para
tamquam in ignem positura vel puerum vel
iuvenem vel senem Nichil enim ad rem
pertinet annus quia nullum non acerbum
funus est quod parens sequitur et infra Omne
futurum incertum est et ad deteriora cer
tius li. de consolacione ad marciam Qui
futurum se bello ante bellum paraverunt com
positi et aptati primum quoque tumultus
sustinent inventum facile excipiunt li. de con

Tot preter etiam Tot Consolacione ad helbiam
acerba funera] proprie acerba funera sunt glo
puerorum et adolescencium sed pro suppremeti
cuiuslibet filii eciam senis est acerbum funus

Non togam] Togam accipit pro virili glo
li etate et pater cogitat quem possit producere
ad honorabilem miliciam et quem possit
eum dimictere successorem magne heredi
tatis et non cogitat quod ipse filius debe
at precedere patrem ad mortem et non
cogitat quam divicie sunt in lubrico id est in
periculo corruendi in paupertatem et ideo
quando contingunt isti casus scilicet de morte filii
et de perdicione diviciarum magis affligun
tur sed qui multo ante perceperunt scilicet premedita
cionem levius ferunt et ideo vult quod saxa et
super volancia et sagittis id est infortunia
volancia per res humanas que ideo dicit
volare desuper desuper quia superna pro
videncia aguntur putemus ordinata
ad caput et in vulnus nostrum et per tales
premeditaciones erimus armati contra infortunia

Res suas] quas picturas istud est causa quare glo

multum affliguntur in perdicione divicias
et morte filiorum quia non asperimus et non
cogitamus divicias et filios qui sunt re-
rum esse perituras sed credebamus illa nobis
cum esse perpetuo permansura et non premedi
tamus exilium et paupertatem et materiam
luctus et ideo quando talia supervenerunt ex inpre
meditato forcius affliguntur ut sequitur glosa
In ignem positum Vult dicere quod mater
et quecumque sit per meditacionem parata po
nere filium in ignem .i. ad sepulturam et lo
quitur secundum consuetudinem illius temporis alterum
porum in quo tempore ossa defunctorum crema
bantur et dicit quod nichil refert utrum
filius sit puer vel iuvenis vel senex quia
cuiuscumque etatis sit parentibus est dolorosus
et acerbus et semper funus est acerbum et
intentivus parentibus viventibus glo
Ad deteriora magis est credibile quod super
veniat adversa quia de adversitatibus est
magna copia et de prosperantibus est rari
tas et ideo est magis certum quod veniant
deteriora quam meliora Omnium futurum et cetera tu
multuosissimus est primus ictus et prima glo
percussura tribulacionis facit magnum
gaudium alias tumultum in mente recipi
entis sed qui premeditatus est faciliter et pa
cienter recipit Quando non est prudens
qui non premeditatur futura et talis in
cadit incautus in omnia que sibi supervenerunt

Si prudens esse cupis in futurum Senece
prospectum intende et que possunt contin
gere animo tuo cuncta pone nichil tibi
subitum sit sed totum ante prospicias Nam
qui prudens est non dicat non putavi
hoc fieri quia non dubitat sed expectat non
suspicatur sed cavet Cuiuscumque causam fati
require Cum iniciam invenies exitus cogi
tabis et infra Qui nichil de futuro pre
meditatur incautus in omnia incidit pro
pone in animo tuo et mala futura et bo
na ut illa sustinere possis ista moder
are li. de iiij virtutibus De prudencia
rei in mobilis v. tr. de studio ca. delib
alibus Item in punicionibus non preterita
debent attendi v. tr. de iudicio ca. non
numquam maxima Item quod preterita non debet
attendi sed solum futura v. tr. de pena
c. illud autem omnia Item quod ille qui est pre
meditatus futuros impetus fortune
faciliter tollat eos v. tr. de inmisericordia c. oes
Si prudens est et cetera Quoniam non dubitat glo
timor cum sit de futura mala et futura
sunt incerta et ideo semper ad dubitacio
nem et suspicionem est Stoyci autem exclu
dunt ab animis virtuosi timorem de hoc v.
tr. de abstinencia ca. i. in glo. Nimie
magna pro meritis et ideo cum excludant
timorem intelligunt simul excludere du
bitacionem et suspicionem mali futuri
et ideo vult Seneca quod ita simus preparati

in animo ac si malum illud dicit eventitudinaliter
evenire et hoc est quod dicit non dubitat sed
expectat et non quod sicut dicit angelus de cun-
dei stoyci loco timoris posuerunt caucionem
in animo virtuoso quod dicit quod virtuosi non timent
adversa si cavent et hoc est quod dicit non suspicatur

Gaudium

quod timendo sed cavet
De solido ac bono
gaudio quod quidem gaudium Seneca re-
est ac de inani et inventicio gaudio Senece

Ne gaudeas vanis fundamentum hoc
est dixi culmen est ad summam perve
nit qui scit quo gaudeat qui felicitatem
qui in aliena potestate non posuit sollici
tus est incertus sum quem spes aliqua pro
tat licet ad manum sit licet ex difficili
petatur licet numquam illum sperata decipiunt
hoc autem omnia fac mi lucilli disce gaudere
Existimas me nunc detrahere tibi multas
voluptates qui fortuita submoveo quod
spes dulcissima oblectamenta devitand
as existimo primo quam Nolo tibi numquam deesse
leticiam Volo tibi illam nasci domi Nas
citur si modo intra te ipsum sit Cetere ylari
tates non implent pectus sed frontem remi
ttunt leves sunt nisi forte tu iudicas eum
gaudere qui ridet Animus debet esse fidens
et alacer et super omnia erectus in corde
Verum gaudium res severa est An tu existi
mas quemquam soluto vultu et ut isti deli
cati locuntur ylari oculo mortem contempnere
paupertati domum aperire voluptates te
nere sub freno meditari dolorum pacie
ciam hec qui apud se versat in magno
gaudio est sed parum blando In huius gau
dii possessione esse te volo Numquam desines
cum semper unde petat invenies Levium me
tallorum fructus in summo est Illa opulen
tissima sunt quorum in alto latet vena as
sidue plenius responsura fodienti Hec qui
bus delectatur vulgus tenuem habent ac
superfusoria voluptatem et quodcumque in ve
niam gaudium est fundamento caret hoc
de quo loquor ad quod conor te perducere
solidum est et quod plus pateat introrsus
fac gero oro te lucilli karissime quod unum te
potest prestare felicem Dissice et conculca
necta que extrinsecus splendent que tibi pro
mittuntur ab alio ad verum bonum specta
de tuo gaude Quid autem est hoc De te ipso et
tui optima parte Corpusculum quoque etiam
si nil fieri sine ipso potest magis necessarium rem
crede quam magnam Varias suggerit volupta
tes breves penitendas ac nisi magna
moderacione tempentur in contrarium habitu
ras ita dico in precipiti voluptas ad do
lorem vergit nisi modum teneat Modum
enim tenere in eo difficile est quod bonum esse
credens Veri boni aviditas tuta est Quod
sit istud interrogas aut unde subeat di
cam ex honesta consciencia ex honestis consiliis

et rectis actionibus ex contemptu fortuitorum
et placito mite et continuo tenore vitam p
mentis mam Nam illi qui ex alijs ppositi
tis maliam transiliunt aut ne transiliunt
quidem sed casu quodam transmictunt quo
habere quicquam certum mansurum non possunt
suspensi et vagi li. iij. epla xxiij glo
De gaudeas vanis) Vana vocat diuici
as honores dignitates sanitatem et rob
ur corporis. lucillus aut pertineat ascen
que rudit eidem quod fundamentum bone men
tis est non gaudere vanis. et non solum fundamen
tum sed eciam est culmen. quia bona mens
est in culmine. tunc et altitudine perfectionis
quando non gaudet de rebus vanis temporalibus
et caducis. et que sunt in potestate aliena
omnia enim ista scripta non sunt in potestate hominis
sed sunt in potestate fortune Nullus aut est fe
lix pro id quod est in potestate alieno ut patet i. ethi
Et ideo homo virtuosus ex rebus fortuitis
non gaudet nec in eis ponit felicitatem suam
quia non sunt in potestate sua. sed ponit gaudium
et felicitatem suam in operacionibus virtuosis
quia ille sunt in sua potestate. et non sunt res for
tuite nec caduce nec vane sequitur glo
Sollicitus est) quicumque sperat et desiderat
vana. et fortuita est extra verum gaudium et
extra veram felicitatem et sollicitudinem i. an
xietatem propter desiderium rei non habite esto
quod certitudinem illa desiderata sit habitum
et tunc eciam qui non habet non est felix propter causas
dictas Et ideo vult quod lucillus cognoscat in
quibus debet gaudere et in quibus non. et propterea
modum seneca subtrahit lucillo multas
voluptates et delectaciones. scilicet omnium for
tuitorum et excusat se. quod non subtrahit se
neras delectaciones. scilicet omnium fortuitorum
quas vult semper lucillum habere. et dicit quod
ille sunt vere delectaciones qui nascuntur
domi i. in mente Et tales delectaciones
intra se ipsum et faciunt hominem letum et rec
tum omnia caduca et fortuita et confidente
de se ipso de suis bonis interioribus alie delec
taciones non implent pectus i. animam sed solum
remictunt i. exhilerant frontem i. exterius et ta
lem delectacionem habet ille qui ridet glo
Verum gaudium) ostendit quale sit verum
gaudium. videlicet tenere voluntates sub freno
et habere animum paratum ad recipiendum pau
pertatem si veniat et contempnere mortem et
esse premeditatum ad pacienciam omnium dolorum
et omnium aduersitatum. et qui habet animum sic dis
positum et formatum est in continuo gaudio
de se ipso et eius gaudium est seuerum et
rigidum. et non est blandum apparens i.
tale gaudium non habet ille qui habet ylarem
oculum et vultum blandum et dissolutum. hoc
habet gaudium seuerum vult quod lucillus habeat
et dicit quod illud gaudium continuum et numquam
quod deficiat. et causam assignat quare numquam def
ficiat. videlicet quia cause illius gaudij numquam def

ficiunt. et semper sunt presentes possunt. scilicet virtutes
et formacio mentis qualis dicta est vnde
gaudium illud potitur. et vnde originatur
Leuium metallorum) assimulat gaudium glo
vanum metallis leui habet i. vilibus scilicet ferro
et plumbo que metallo nascitur parum
infra terram quasi in superficie Verum autem
gaudium est sicut aurum et argentum que inue
niuntur in profundum et in visceribus
terre Et hoc est quod dicit opulentissima sunt
quorum in alto idem in profundo latet vena
et quanto magis in profundo itur tanto co
piosius aurum et argentum inuenitur sic
gaudium verum latet interius sicut aurum et
gaudium patet exterius vanum sicut plumbum
et ferrum et tale gaudium est superfluum. quod
non habet declaracionem aliquam delectacionem
nisi crustam et apparenciam gracilem
Et istud est gaudium inuenticium. quod pro
cedit de rebus fortuitis. et caret fundamento
scilicet solido et stabili Hoc de quo loquor glo
Vult perducere lucillum ad verum gaudium
ad quod peruenitur conculcando splendida
i. despiciendo et contempnendo diuicias
et honores qui explendent exterius in
extimacione stultorum. et sunt in potestate ali
enius scilicet fortune. et dominorum. qui illa nobis
concedunt. et vult quod se conuertat in gaudium
intrinsecum quod est hominis virtuosi de se ipso i. de
anima. et hijs que sunt in anima que anima est optima pars
Corpusculum) Vult dicere quod corpus hominis
pus nostrum reputemus rem necessariam sed glo
non rem magnam nec bonam. quia indu
cit nos ad voluptates viciosas. scilicet cibi et
potus et veneream in quibus delectacioni
bus difficilimum est se ipsum temperare et michi
homini credenti illas delectaciones esse bonas
que veraciter bone non sunt. sed sunt penitendum
tende. quia post factum inducunt tristi
ciam et displicenciam et sunt breues. quia
tamdiu durant quamdiu est illarum cupiditas
et vadunt in contrarium i. in dolorem quem ho
mines vicem paciuntur que superfluitas
vsus illarum ducit diuersas egritudines et dolores
Viri boni auiditas Auiditas et de glo
siderium et felicitas et gaudium viri boni
et virtuosi procedit ex bona consciencia
et ex virtutibus quas virtutes explicat de
articulando. nam ad virtutes pertinent ho
nesta consilia et recte operaciones et despec
tus fortuitorum et constancia et firmitas et
perseuerancia in omnibus istis similibus
Item de virtutis gaudio pertinet aut de no
Vnde inquis mo cumnecto voluntatis
Omnes iam enim te ipse monuisti iam
conuersisti ideo emendacioni aliorum vacas
Non sum tam improbus ut curaciones
eger obeam. sed tamen in eodem valitudi
nario iaceam. de communi tecum loquor malo
et remedia communico Sic itaque me au
di tamquam meum loquar Jn secretum meum

advncto et te ad habitu meum ex longo t
clamo in ipe Numa annos tuos et puti
bit eadem uelle q̄ uoluas puer eadem pa
re hoc denique tibi eciam mortis die presta
Moriantur ante uicia dimicte istas uo
luptates turbidas magna leuandas Non
uenture tm̄ sed preterite nocent Quemadm
scelera eciam si non sunt deprehensa fierent
sollicitudo non cum ipis habita improbarum
uoluptatum eciam post ipas penitencia
est Non sunt solide non sunt fideles Eciam
si non nocent fugiunt aliquod potius boni
mansurum circumspice Nullum autem est n
quod intus exse sibi inuenit Sola uirtus prestat
gaudium perpetuum et securum eciam siquid ob
stat Nubium modo interueniunt q̄ infra feruntur
nec alias unquam unquam diem uincunt Quo
ad hoc gaudium peruenire contingit non quidem
cessatur ad huc sed festinatur Multum restat
tut operis in quo ipe necesse est uigiles
ipe laborem tuum impendas Si effi
cipis delegacionem res isti non recipit
libro eodem Epistola xxvij sequitur glo
Tu me inquis mones loquitur lucillus
senece et dicit eidem quod ipe seneca iam
se ipe emendauit et ad uirtutem perdux
erat et ideo sicut uiciosus dabat curam
emendacionis lucilli et aliorum uiciorum quos
uolebat ad sanitatem uirtutum perducere Cum
seneca rndet quod non est uerum quod ipe senec
sit uiciosus et correctus sed sicut infirmus
et in eodem infirmitatis iacens cum aliis i
firmis et communis remediis et de eorum i fir
mitate loquitur cum lucillo non tamquam me
dicus si tamquam egrotus loquitur cum amico
infirmo sicut loqueretur secum met cuncta
do omnes bonas cogitaciones suas et i
ter alia narrauit ipe lucillus quem seipsum
reprehendit cum obiurgacione clamosa
dicendo sibimet et ipe est senex et ualde
senex et senectutem suam potest cognoscere
numerando annos suos quos numerauit Ju
uenem se ultimum antiquum et ideo deberet
erubescere hunc puerilia desideria et co
rrigendo seipsum dicit quod ante mortem
moriantur et excludantur uicia et uo
luptates non solum presentes et future sed
eciam preterite nocent Quemadmodum scelera
dicit quod contingit de uoluptatibus sic glo
de sceleribus scelera nocent homicidium
et furtum et regna eciam capitolia q
esto quod non reprehendantur quos committunt
cum affligunt committentem sollicitudine
et timore que timor est sollicitudo et
postquam commissa sunt scelera remanent i
committente ita postquam perpetrate sunt delec
taciones et penitencia et sic ipe uolup
tates non habent puritatem nec diuturni
tatem et sicut non sunt fideles quia non
seruant promissa committunt enim complacen
cia et dimictunt displicencia et penitenciam

et promictunt diuturnitatem et habent breui
tatem et promictunt soliditatem et habent in
anitatem et defectibilitatem et esto quod t
uoluptates non nocent cum spernende esset
racione breuitatis Et hoc est quod dicit eciam si non
nocent fugiunt et ideo ortatur nos quod ueras
et delectaciones et permansuras inuestige
mus quas non poterimus inuenire nisi i uir
tutibus que sunt delectaciones mentales et
eminenciores aliis et diuturniores W. tr.
de abstinencia ca. ultimo in glo illas uero
hic autem dicit quod tales delectaciones animus
sibi inuenit et facit in gaudium perpetuum effi
ciunt et securum Nubium glo Modo nub
es claritatem diei non obscurant in parte
superiori sed solum in parte inferiori ita tri
bulaciones et angustie non obnubilat
gaudium mentis que est superior pars sed dis
turbant sensualitatem que est pars inferior
Quo non ad hoc gaudium petit de se et glo
suis similibus quomodo perueniant ad gaudi
um et uidet quod ipe festinat peruenire et
non cessat a proposito perueniendi et ad perue
niendum oportet intendere uigiliam et laborem
et non committere alteri uices suas quia
iste perfectus non recipit delegacionem q
dam enim possunt committi aliis et per alios ex
pediri possunt et quin per alium fiat per se ipsum
facere uidet quod scilicet sciencia et uirtus non po
ssunt per alios nobis acquiri sicut acquirun
tur possessiones et alia innumera cumulata

Querit quid inter sit inter gaudium
et dolorem nisi eciam tractat pulcre de
natura honesti quomodo paria bona sunt in
gaudio posita existentis in tormentis
et quod iudicio hominis uirtuosi sensui gau
dium sit eligibile et dolor uero euitan
dus iudicio tamen hominis uirtuosi non sit quod

Nichil inter est illis triplicat probat
inter gaudium et dolorem et i contra
flexibilem pacienciam Nichil quantum ad
ipas uirtutes plurimum inter illa in quibus
uirtus utraque ostendit In altero enim natu
ralis est cum remissio ac laxitas in altero non
contra naturam dolor Itaque media sunt hec que
plurimum interualli recipiunt Virtus in u
troque par est Virtutem materia non mutat
nec peiorem facit dura ac difficilis nec
melior est hylaris et leta Necesse est ergo
ut equalia sint bona Quia nec hic
potest se melius in hoc gaudio gerere nec
iste melius i istis cruciatibus Duo autem
quibus nil fieri melius potest paria sunt Nam
si que extra uirtutem posita sunt aut mi
nuere illam aut augere possunt desinit unum
bonum esse quod honestum est Si hoc con
cesseris omne honestum perit quare dicam quod
nichil honestum est quod ab inuito quod coac
to fit Omne honestum uoluntarium est ad
misce illi pigriciam querelam tergiuersacio
nem metum quod habuit in se optimum perdidit

sibi placere Non potest honestum esse quod li
berum non est Nam timet seruit honestum
omne securum est tranquillum si recusat
aliquid si complorat si male iudicat pertur
bationem recipit et in magna discordia
uolutatur. hinc enim spes recti uocat hinc
suspicio illinc mali retrahit Itaque qui
honeste aliquid facturus est quidquid opponit
id etiam si incommodum putat malum non
putet uelit libens faciat Omne honestum
iniussum incoactumque est sincerum et nulli
malo mixtum Scio quid mihi respondere hoc
loco possit Hoc nobis persuadere conaris
nichil interesse: utrum aliquis in gaudio
sit an in eculeo iaceat ac tortorem suum
laxet Poteram respondere quod epicurus quoque
ait Sapientem si in falaridis tauro per
uratur exclamaturum est dulce et ad me
nichil pertinet Quid miraris si ego pa
ria bona dico alterius in gaudio in conui
uio iacentis alterius inter tormenta for
tissime stantis cum quod incredibilius est di
cat epicurus dulce esse torqueri Et hoc
respondeo plurimum interesse inter gaudium et
dolorem Si queratur electio alterum petam
alterum uitabo illud secundum naturam
est hoc contra Quamdiu sic extimantur mag
no inter se dissident spacio cum ad uirtutem
uentum est utraque par est et que per leta
procedit et que per tristia Nullum habet momen
tum uexatio et dolor et quicquid aliud
incommodi est uirtute enim obruuntur Quem
admodum minuta lumina claritas solis
obscurat sic dolores molestias iniurias
uirtus magnitudine sua elidit atque oppri
mit et quocumque effulsit ibi quicquid sine illa
apparet extinguitur Nec magis ullam por
cionem habent incommoda cum inciderint in
uirtutem quam in mari nimbus. hoc ut scias
ita esse. ad omne pulchrum uir bonus sine
ulla percunctacione procurret sed illic licet
carnifex tortor stet atque ignis perseuerabit
nec quid passurus sed quid facturus est aspi
ciet et se honeste rei tamquam bono uiro
credet utilem illam sibi iudicabit tutam
prosperam Eundem locum habebit apud illum
honesta res sed tristis atque aspera quem
uir bonus pauper aut exul aut pallidus et
eger nunc pone ex alia parte uirum diuicias
habundantem et ex altera nichil haben
tem sed in se omnia uterque eque uir bonus erit
et si fortuna dispari utetur Idem ut dixi
in rebus iudicium est quod in hominibus Eque
laudabilis uirtus est in corpore ualido ac li
bero posita quam in morbido ac uincto Er
go tuam quoque uirtutem non magis lauda
bilis si corpus illi sanum tibi et integrum
fortuna prestitit quam si ex alia aliqua parte
mutilatum alioquin hoc erit a seruorum habitu
dominum extimare Omnia enim ista in que do
minium casus exercet serua sunt pecunia et
corpus et honores imbecilla fluida mo
rtalia possessiones incerte Illa rursus
libera et inuicta opera uirtutis que non ideo
magis appetenda sunt si benignius a fortuna
tractentur nec minus si aliqua iniquitate
rerum premuntur Quam amicicia in hominibus
est hoc in rebus appeticio Non puto ma
gis amares uirum bonum locupletem quam
pauperem nec robustum et lacertosum quam
gracilem et languidi corporis Ergo ne
rem quidem magis appetes aut amabis
hylarem ac pacatam quam distractam et o
perosam Et si hoc non est magis appetes
ex duobus eque iustis nitidum et unctum
quam puluerulentum et horrentem et de
inde huc usque peruenies ut magis dili
gas integrum omnibus membris et il
lesum quam debilem aut luscum paulatim
fastidium tuum illo usque procedit uter
duobus eque iustis ac prudentibus comat
um aut crispulum malis Ubi par in
utroque uirtus non comparet aliarum rerum in
equalitas Omnia enim alia non partes sed
accessiones sunt Numquid tam iniquam
censuram inter suos agit ut filium magis
quam egrum diligat. puerum ne excelsum
quam breuem ac modicum Fetus suos non
distinguunt fere et se alimentum omnium pa
riter sternunt aues ex quo partiuntur
cibos Ulixes ad ythace sue saxa sic prope
rat quemadmodum agamenon ad micenarum
nobiles muros Nemo enim patriam
quia magna est amat sed quia sua Quorsum
hoc pertinet ut scias uirtutem omnia opera uelut
fetus suos hisdem oculis intueri eque
indulgere omnibus et quidem impensius
laborantibus Quoniam quidem parentum
amor magis in ea quorum miseretur in
clinatur Virtus quoque opera sua que uidet
affici et premi non magis amat sed paren
tum bonorum more magis complectitur ac fouet
Quare non est illum bonum alio maius quia
non est quam apto aptius et quia pla
no nichil est planius Non potes dicere hoc
magis par esse alicui quam illud Ergo
nec honesto honestius Quare si par omnium
uirtutum natura est tria genera bonorum
in equo sunt Ita dico in equo est mode
rate gaudere et moderate dolere Leti
cia illa non uincit hanc animi firmitatem
sub tortore gemitus deuorantem Illa bo
na optabilia hec mirabilia sunt utra
que nichilominus paria quia quicquid incommodi
est uelamento maioris boni tegitur Quis
quis hec imparia iudicat ab ipsis uirtutibus
auertit oculos et exteriora circumspicit
Bona uera idem pendunt idem patent
Illa falsa multum habent inanis Itaque speciosa
et magna contra uisentibus cum ad pondus
reuocata sunt fallunt Ita est mi lucilli
libro nono Epistola lxvi Sequitur glo

Nichil interest | Vult dicere quod gaudium glo
et dolor quantum ad naturam suam sunt valde
diversa sed in ordine ad virtutem sunt paria et
equalia quia pacienter ferre dolores est virtus
sicut temperate gaudere et vult dicere isto quod
paciencia in doloribus et moderacio in gau
diis sunt virtutes pares et equales et ita
sentit de omnibus virtutibus de istis materia p
tractatur de amore circa penitum in glo virtutis quare
Remissio et laxitas | gaudium cum remi glo
ttit et recreat et relaxat et dilatat do
lor autem contra naturam est quia naturam de
struit et animum cruciat sequitur glo
Media sunt | blandum per se sumptum et do
lor inde consideratus non sunt vicia et virtutes
quibus si homo bene utatur sunt vicia sed ex
usu bono et malo usu sunt media et in
differencia et quantum ad hoc habet magnum
intervallum et multum distant et differunt ad
invicem sed quando veniunt ad bonum usum sunt
equalia et probat dicens et primo sicut mater
ia non mutat nec facit disparilitatem in
virtute sed hoc non est dicendum nisi in virtute quia mo
deracio habet materiam latam et vilem et ga
udium pacientia autem habet materiam difficilem
et asperam ergo ista non mutant nec faciunt
disparitatem in virtute quia utrobique est
eadem forma et bonus et rectus usus
ergo sic illa duo sunt paria et equalia quibus
bus nichil est melius et in gaudio ni
hil potest fieri melius quam pacienter tolle
rare ergo paciencia et moderacio sunt virtutes e
quales **Nam sique ex virtute** | extra glo
virtutem paciencie est retrahi a dolore
propter cruciatum quia cruciari reputat ma
lum ad cruciatum autem impellit spes recti
et apparencia iusticie rectitudinis verum qui
patitur pro fide vel pro iusticia fruenda vel pro
patria deffendenda talis enim animo isto
adversantur hoc discordiam suorum affectuum
et tergiversatur et metuunt et sic caret
tranquillitate et omnium hoc subiectum
passionibus et per omnes non liberi et tunc for
matur ratio sic honestum est semper volunta
rium et liberum et tranquillum et caret
perturbacionibus et discordia in animo autem
illius quem descripsimo omnia supra dicta insunt
ergo non est ibi honestum preterea honestum pla
cet sibi et hoc securitatem sed talis sibi met
non placet et securus non est ymo dolores
metuit ergo honestum in eo non est preterea
honestum non habet mixturam sed talis habet mix
turam sue voluntatis quia habet rectitudi
nem et pulchritudinem honesti impelli
ad tollerandum adversa et propter displicenciam
cruciatus et doloris retrahitur ergo in eo
non est honestum quia cogitur a dolore qui
dolor iubet et mandat quod se retrahat
et ad dolorem non attendat Isti autem defec
tus qui hic positi ex virtute sunt et non
possunt illa augeri nec minuere quia verum pro

unt illum defectuosum omnino ex virtute et
ex honestum et sic vult concludere quod nulla
virtus recipit augmentum vel diminucio
nem quia quecumque diminuit ex naturam
virtutis ponitur ut patet in ex allato et per
consequens vult quod omnes virtutes sunt pares ex
quo non recipiunt augmentum nec diminu
cionem **Deo quid in videbat** | quod exul glo
eius sequebatur quod idem erat esse in gaudio
et torqueri in eculeo et tortores suos tol
lerando fatigare et istud videtur valde in
conveniens quod idem sit dolor et gaudere
poteram ridere epicurum dicat quod sapiens
et virtuosus non solum tolleat dolorem sed
eciam dulcet unde dicit dolorem esse dulce
et gaudium autem est dulce et sic secundum epicurum
idem est dolere et gaudere sequitur glo
Poteram videre | epicurum dicat quod sapiens
et virtuosus non solum tolleat dolorem sed
esse dulciter unde dicit dolorem esse dulcem
gaudium autem est dulce et sic secundum epicurum
idem est dolere et gaudere et dicit seneca
quod possum videre si nellet illo quod videt epicurus
In falland | de isto fallaride qui com glo
burebat homines tauro eneo ut tractatur de crude
litate circa crudelitas est atrocitas et dicit
hic quod sapiens constitutus in tauro eneo
clamabit ad me non pertinet verum quia do
lor illius adustionis non penetrat ad mentem
eius sed solum est in sensibus **At hoc video** | glo
non vult dicere cum epicuro quod dolor sit dul
cis ymo dicit quod dolor et gaudium diversi
extimantur secundum naturam suam magno spa
cio desideret quia videlicet sunt contraria et si
detur electio gaudium est eligendum et dolor
vitando sed si ista consideretur ut pertinet ad
virtutem verum pacienter ferre dolorem et temp
erato uti gaudio tunc sunt paria quia virtu
tes iste sunt pares et hoc est quod dicit mira
quia par est et qui procedit per loca ut mo
deracio et qui prestita ut pacientia nullum
habet momentum assimulat virtutem soli et
mari Nam sicut sol claritate sua exclu
dit claritatem priorum luminum et candelarum
et cereorum ita virtus efficacia sua exclu
dit omnia incomoda dolorum et cruciatum
verum quia virtuosus propter tormenta non pter
mictit actum virtutis Item sicut imbres et plura
non habent aliquam proporcionem ad mare quia
in ipsum pereunt ita incomoda et cruci
atus non habent aliquam efficaciam qui pereunt
ad virtutem verum quia virtus totaliter trahit ho
minem virtuosum ad secreta quod propter cruciatus
et dolores in nullo retrahuntur nec retar
datur et hoc est quod dicit ad omne pulcrum
vir bonus sine ulla percitacione procurret
pulcrum dicit esse virtutem Nam in rebus
humanis nichil est pulcrum nisi virtus et nichil
turpe nisi vicium et sine percitacione virtuo
sus properet ad virtutem ex primit quia verum
non pretermictent actum virtutis propter cruciati

cem nec propter ignem nec propter quecumque tormenta in quibus omnibus solum attendit et considerat pulcritudinem virtutis in operibus suis que facturus est et non considerabit magnitudinem tormentorum **glo**

At se honeste rei| In litigiis et in contentionibus homo sapiens sine omni dubitatione committit se in manibus et potestate boni viri non obstantibus quibuscumque periculis quia non dubitat a bono viro decipi per istum modum homo virtuosus ponit se in potestate virtutis et in operacione virtuosis sine aliqua dubitacione non obstantibus quibuscumque periculis quorumcumque tormentorum **glo**

Talem illam sibi| ponantur duo homines equalis virtutis et equalis liberalitatis et unus sit dives et sanus et in dignitatibus constitutus et alter sit pauper et infirmus et exul Iste propter exilium et egestatem et infirmitatem non est minus virtuosus nec liberalitatis quam alter ita paciencia habet asperitatem et dolorem et cruciatum et tamen non est minor virtus quam moderacio que habet prosperitatem solacia et iocunditatem unde vult quod sicut indicamus in hominibus esse paritatem non obstante inequalitate materie et ideo dicat quod homo virtuosus apparebit sibi leta et iocunda et tristia et aspera quia in utraque parte virtutem exercebit **glo**

Sed in se omnia| pauper nichil habet exterius sed in se omnia bona habet si est virtuosus nam secundum stoycos sola virtus est bonum secundum autem Aristotelem i. ethicorum est maximum bonum Seneca autem loquitur secundum stoycos secundum quos virtuosus habet in anima omnia sua bona sequitur **glo**

Servorum habitu| Vestes et habitus non faciunt dominum in vilibus vestibus vestitum ex vilitate vestium reputaret esse servum Vestes autem quibus homo virtuosus tegitur sunt illa que extra apparent ut paupertas et infirmitas et huiusmodi cetera propter quarum vestium vilitatem virtuosus non minus valet quam astultus minus extimetur et vestis quibus moderacio tegitur sunt solacia gaudia et iocunditates et vestes quibus paciencia tegitur sunt tormenta adversitates et tribulaciones unde paciencia propter honorem vestium est minus extimanda vel minus diligenda nam moderacio propter leticiam vestium est magis quam paciencia extimanda vel diligenda et sicut amicus corpore pulcher et sanus et fortis et lacertosus id est habens fortia et grossa brachia non est magis diligendus quam amicus debilis et infirmus Iste enim condiciones sunt quasi vestes que extra patent propter quas non debet minus extimari istud quod interius latet Et idem iudicium est de virtutibus sicut de hominibus quarum valor non debet pensari ex apparencia exteriori **At hoc non est**

Vult dicere quod ille qui non procedit debito **glo** modo in extimacione valoris hominis videlicet quia non solum virtutem aspicit sed eciam exteriora et ex duobus equaliter virtuosis magis extimat illum qui habet corpus forte et divicias quam illum qui habet corpus infirmum et paupertatem paulatim et fastidiosum et similiter iudicium suum procedet quod plus erit diligendus amicus unctus supple illo unguento quo unguntur mulieres ad pulcrificandum faciem quam amicus horridus et aliqualiter pulverulentus videlicet qui se non comit nec est deditus cure corporis et ulterius magis diliget amicum crispum cum magna coma capillorum quam amicum calvum **glo**

Omnia enim| Alia materia virtutum prospera vel adversa vel condiciones anime blande vel aspere sunt quedam accessiones et non sunt partes extrinsece et ideo propter eas non debet homo extimare maiorem virtutem vel minorem nec amicum propter illas accessiones extrinsecas magis vel minus diligendum **glo**

Numquid tamen magis| pater circa filios suos non habet unquam cerebra id est non unquam iudicat et ita diligit filium brevem sicut magnum et longum et ita diligit filium infirmum sicut sanum Vult dicere quod ita debemus procedere in amicis diligendum et virtutibus extimandum sicut procedit pater circa filios in quibus eadem filiacio est causa equalis dilectionis quam equalitatem non deserit propter inequalitatem corporis et fortune ita nos pares extimare debemus eas virtutes propter parem rectitudinem racionis existentem in eis et non debemus attendere inequalitatem materie et amicis habentibus equalem amiciciam ad nos et parem virtutem non debemus attendere inequalitatem corporis et disparitatem fortune Unde debemus equaliter diligere et equaliter extimare et hoc ostendit per tria alia exempla videlicet per feras et bestias que equaliter diligunt filios suos et in omnibus filiorum suorum alimentum exterminunt se ut possent omnes filii sugere lac de mammis Exemplum est de avibus que pullis suis equaliter ministrant cibum quod ibidem omnes natos diligunt et pari affectu ad eam revertitur Et hoc est Ulixem qui habuit patriam asperam et saxosam et ita libenter reversus fuit ad eam que notatur per textum sic agamenon reversus est micenas que erat civitas nobilis in muris et in edificiis Vult dicere quod sicut est par et equalis dilectio ad patriam asperam et parvam sicut ad patriam deliciosam et magnam ita debet esse par dilectio ad virtutes asperas videlicet ad fortitudinem et pacienciam sicut ad virtutes prosperas videlicet ad temperanciam et moderacionem et ita debemus diligere amicum infirmum et inopem sicut divitem et sanum Et sicut patres magis fovent filios infirmos quam sanos Ita nos debemus magis exhibere amicis existentibus in adversitatibus quam illis qui sunt in prosperitate propter equalitatem dilectionis sed propter disparitatem indigencie

quia exiites ma̅dūsitut magis indi
gent subuencione amicorum · et isto modo
debemus maiorem affectum et maiorem
conatum exhibere et fortitudinem et pa
ciencie que sut madūsie · sequitur glo
Quare nō est) resumit qd' dixit in p̄ino
capli · q omnes virtutes sut pares · et assig
nat duas rōnes · prima ē q omnes virtu
tes sut apte · s; apto nichil ē apcius · g°
in virtutibus nō ē gradus aptitudinis n'
bonitatis · Secunda quia plano nichil ē pla
nius · omnes aut virtutes sut plane et rec
te · et recto nichil ē rectius · g° in virtuti
bus nō ē dare gradus · nec permanencia
planiciei rectitudinis g° sut pares · et
p istum modum concludit · qd' honesto n'
est honestius · honestum eni et virtus idē
sut · de ista matia vide · tē · de amore cap
entium in glo · virtus quoq; sequit glo
Tria genera bonorum) Ar · i · ethi · ponit
triplicem gradum bonorum · vz bona ex
trinseca et honores et divicie etc̄ et bona
corporis ut sanitas et fortitudo et bona
mentis ut virtutes · mō dicit seneca q nō
sut tria genera bonorum · s; solūmō vnū
genus bonorum · quia in rebus extrinsecis nō
ē aliqua bonitas moralis nisi inquantum
homo bene utitur eis Vnde divicie nō
sut · et ē virtus liberalitatis · et sic divicie
ptinent ad bonum · et eodem secundum simili
sanitas nō est bonū molare s; tempa
te uti sanitatem fruendo ·ẽ· p̄ciomonia;
in cibo et potu et alijs delectacionibus ho
minis sani ptinet ad virtutem temperancie
q ē bonum extrinsecum · et p istum modum
nō sut tria gena bonorum · s; ē vnū solum
bonum intrinsecum · quia alia nō st bona
nisi p bonū usum racionis et tunc ptinent
ad bonū intrinsecum Ita dico) Vult glo
q moderate gaudere et pacienter do
lere sut equalia · et q moderacio in ps
peris nō excedit pacienciam in doloribus
quō totus decorat als devorat suos
gemitus pacient tollerando Et dicit q
moderacio hz p̄sua matia optabilia ·ẽ·
psperā et gaudia · et paciencia hz min
abilia ·ẽ· in censos dolores continent
magnam incomoditatem ·ẽ· nolamēto
a refrigerio maiorum boni ·ẽ· pace tegit
et confortatur · et asserit parem ee virtu
tem utramq; ·ẽ· moderacionem · et paci
enciam q̄uis heant materias aspeas
et inequales · et dic ultius q quicūq;
dicit eas impares considerat extrinseca ·i· ex
matias utrisq; virtutis que sut extrinsece
a virtute et inter se sut c̄rie et nō conside
rat illud qd' ē formale in virtutibus ·ẽ· glo
Bona nature) Virtutes sut extrinseca nā
bona et tamen pendunt ·i· ponderant qua
tum apparent · s; fortuita que appellat

ista bona aspicientibus mir̄ speciosa ut
divicie et honores · s; nichil ponderant
quia nō sut res solide · s; sut res vane · et
decipiunt hoīem aspicientem solam supficiem exteriorē
Quō maximum gaudium eciam exhibigio
tpe ac verum nitorem et res pulcherrima
capitur vide tē · de bono ca · ix Item maius
gaudium expectacionem puilem animum deposuit
et te in virum phia transcripsit vide · tē · de
fini · ca · i · Item nō ē natura gaudendum
et ad summam puenit scit qui quo gau
deat qui felicitatem suam in aliena po
testate nō posuit vide · tē · de gaudio c · i ·
Item seneca lucillo ante omnia facium
lucilli disce gaudē · ea · tē · et ca · Itē
quō uerum gaudium sit res seria · et qualr
nō est iudicandum gaudere qui ridet
et quis ē in magno gaudio s; parum
blando e · tē · et c · Item de gaudio inve
niam qd' fundamento · et ad verum bonū
specta et de tuo gaude · i · de te ipō et tui
optiā pte vide e · tē · et ca · Item verum gau
dium venit ex bona conscia et honestis cō
silijs ex rectis actionibus · et contemptu
fortuitorum eo · tē · et ca · Item gaudium
ppetuum et securum sola virtus pstat · e
tē · c · ij · Item quid intersit inter gau
dium et dolorem q2 quantum ad electionem
multum enim alterum petam alterum vitabo
illud secundum naturam est hoc contra · s; cum ad
virtutem neutrum ē paria sut vide eo · tē
ca · iij · Item moderate gaudere et mo
derate dolere in equo est eo · tē · et ca
Item quō nulli gaudium rapti durat t
cui rapina feliciter cessit vide · tē · de for
tuna · ca · iij · Item ei qui frugalibus inuctis
et aduenticio leto ē exibit gaudium qd' i
travit · eo · tē · ca · vij · Item contra illum qui gau
dium inter felicitudines querit vide · tē · de sa
piencia · ca · iiij · Item q gaudium nō nas
cit n' ex virtutum consciā vide · eo · tē · et ca

Gloria vel gloriari

Quod gloria regis consistit in summa clemēcia et nō scelera instigacione

Nulli regi gloria est ex seua animadu̇sione Quis enim dubitat posse ac contra maxima si inv; t suam contine t · si multos aliene ire eripu it neciem sue impedit li · i · de clemencia

Quod maxima gloria est principis innocere

Magni animi est iniuria accipias punirias
Mas maxima potencia pati nec sen
q q est gloriosus principe impune leso li · eo ·
Magni ai · et · i · principe impune) Nunc glo
princeps impune leditur quō de ledenti
bus nō sumunt vindictam et hoc ē ad ma
gnam glam principis · et hoc enim appret
q vir nō punctat sibi dn̄ari · s; eam sen
alias passiones tenet sub ptate sua et
apparet qd ē benignus mansuetus et cle
mens · et apparet eum ee magnanimum

qua nō reputat scelesum ṽ. tř. de iniuria
ta securum Q2 p'uirtutem clementie
seruatus a principe semp viuit i gliaz pncia
Omnes quis ex alto ad ima pces genu
pedes obiectus aliena de capite t
regiamq3 suam expectant insuatoris
sui glam uiuit plus q3 glam eius ofert
in columinis q ei ex oculis ablatus eciā
Assiduū enī spectaculum aliene uirtutis
est in triumphum cito transisse li. eodē glo
Omnes qs ex altos Q2 nō aliqnis de magno
statu ruit in piculuz dapnacionis et ex
pectat suam capli si clemencia pncipis
suetur ad uitaz uita eius suata ē spe
ctaculuz et testimonium alie uirtutis s. t
clemencie pncipis cui ē maior glia ser
uasse q' punisse et ē sibi maior glia q
sit triumphanti hostes suatos et uictos et
triūpho suo quia illi solum semel ducunt
ad honorem triumphantis si iste tota sua
uita exhibet spectaculum de glia sui suatoris
Q2 illi sūt multum laudabiles qui ex
regibus uict nichil noluerūt hre nisi lau
In genti incremento sur dem uictorie ē
git laus eius qui otentus fuit ex rege
uicto nichil pter gliaz sumere libro eod
Ingenti et c. nichil pt' glaz sicut sap glo
io affricanus de rege si fate vireo et eci
tino et de rege antiquo supato nichil re
tulit nisi glam et laudem uictorie ic
Q2 nō uir fortis reputat sibi aduere
cundiaz pugnare cuz debili et q glie t
IGnominia indicat militum sūt uulnera
gladiator cum inferiori opom et gen
sat eum sine glia uinci qui sine piculo ui
citur et infra militares uiri gloriantur
uulneribus et flecti fluentez meliorem
cusu sanguinez ostentant Idem licet fece
rint qui integri reuertūt exacie magis
spectatur qui saucius redijt li. i. de puidē
Ignominiaz et c. Cum inferiori opom Ju glo
feriorez uocat hoiez debilem qui ē uin
bus inferior Talem aūt vincere et sup
are nō ē gl'osum vz q2 nulla ē difficultas n'
aliqd piculum imminet forciori pugnātē cū
Q2 nō alexander acceptauit debiliori t
ciuilitatez corinthioz quia nō ocelebant
eam nisi herculi reputans sibi ad glam
Alexandro macedoni coequari herculi sē
cum uictor orientis aiōs sup hūana
tollēt corinthi p legatos gratulati sūt et
ciuitatem illi suam donauerūt Cum risis
set alexander hoc officij genus vnus exle
gatis nulli inquit ciuitatez dedimus ali
q' tibi et herculi. Libens accepit delatū
honore ei legatos inuitacione aliaq;
hūanitate psecutus cogitauit nō q sibi
ciuitatez darent sz cui dedissent Et hō
glie deditus cuius nec natura modū nouat
herculis liberiq3 uestigia sequens ac ne
ibi quidez resistens ubi illa defecerant

ad socium honoris sui respexit ad anti
bus tamq' celum ad mente uanissima o
plectebatur tenet quia herculi equaba
Sup hūana tollēt alex C li. i. de bñficijs
ander nō fuit otentus glia sua sz no glo
luit viuens scribi i nūo deoz et peti
uit acthemensibus honores diōs ut pz
p ualerium tř. de sapienter dcīs. acthe
menses aūt nolebant hoi scelerato di
uinos honores otempnere als ocedere
Tunc demales dixit eis uidote ne dū
celuz custoditis amictatis terraz i. t
custoditis nō celum nō pmictendo alex
andrum ipsū cū diuino honore intrare
et quia affertis sibi celum ipē auffert uo
bis terram vrām Hoc officij genus glo
i. decisit liberalitatez corinthioz do
nanciuz sibi ius sue ciuitatis faciendo
eum ciuem chorinthium sequit' glo
Si cui dedissent i. nō cogitauit odi
ciones corinthioz donanciuz sz osider
rauit eminenciaz et dignitatez et diui
tatez herculis cui suaz ciuilitatez do
nauerant ita qd' istud donū gaudebat
se equatum herculi qui tūc tempore ce
lebatur p deo et ipē sequebatur uesti
gia herculis et liberi qui ambo me
ruit ad indiam et ipē alexander non
finiuit iter suū ubi hercules et libi tra
nerāt sz p cessit ultius et reputauit
donū chorinthioz tamq' sibi dona
ret celuz vz quia equauerant eum
herculi Et nō q dyonisius thebanus
dictus est liber quia uīc actulit de in
dia Vnde fit vinū qd' liberat ment ab
omi sollicitudine Coñ pdicatores et
minores qui dicūt se contēpnē pecunias
Est rex in tollerabilis et petit eas ē
his posse uiuos et otempnere
Induxisti pecunie odium hoc professus
es. hanc psonaz induisti agenda est
Iniquissimum est te sub glia egestatis
acquirere li. ij. de beneficijs Ut glia
fugientes magis magis q3 sequitur
Ita fructus beneficioz gracius rūdet
p quos etiaz ingratos eē lz liv. de bñ
Est res i. hanc psonaz induisti glo
sit psona ṽ. tř. de negligencia cu. i
in glo. illi dem sub psona Vult dicē q
histriones qui assumunt aliquā psonā
uitandaz reputant et effigurat et ex
quo isti assumpserūt reputare paupta
tem debent eam ferre et nō uitare eaz
ipi autez uitant eam alieno querēdo
ut gla fugientis de catone refert sa
lustius in cathelinario q cito fugie
bat glam et quāto eam magis seqbat
et ita coīter accidit de hoibus uitiosis
Vult dicē seneca hic q illi qui non
curant asinis beneficiatis recipe retri
bucionez magis recipiunt a magis repen

ditur illis q eis qui iustum curant de re
tribucione et ponitur p ex illos qui non
curant de gloria. sed gloria sequitur eos p bona
sua opera Per quos sed eciam illos licet e glo
ingratos qui suos beneficiatos non re
quirunt nec de retribucione cogitant et
tamen eis beneficia gracias reddent et
beneficiati copiosius famulant et libe
ris reddent et rependunt obsequia. Te
Quod gloria alexandri competit socrati et
Alexander rex macedonum dyogeni seu
gloriari solebat a nullo beneficiis et
sua manu. Eadem re gloriari socrates potuit
eadem dyogenes a quo nunquam victus est Id
in victus illo die quo homo sup mensu
ram humane superbie tumens vidit ali
cui nec daret q q possit nec eripe li eo
Seneca hoiem non esse tumultuarium op
et in cogitatum Inter maria rex suave
natura nichil habet quo magis glietur
li. eo Non obsecro te cupieris pusilli
mam gloriam in felicissima indi li. de con
Alexander ... solacio ad marciam
potuit eadem dyogenes et socrates aut glo
illo beneficia recipe noluit et sic benefi
ciis non fuit victi nec supati alexandrum
aut noluit recipe beneficia sed longe ma
iora suis benefactoribus retribuit et sic
nullus istorum fuit victus beneficiis. aliter
tamen et aliter. Nam alexander venit
ad eum stantem in sole et dixit se ei do
naturum quicquid peteret et ille vidit q
non obstaret sibi nec impediret solem.
Vnde alexander nolebat expellere de gradu
paupertatis voluptarie eum ut dicit vale
rius ... de abstinencia q facilius potuit vin
cere darium regem persarum armis Vnde
dicit quod publicum erat tale alexander dy
ogenem gradu suo diviciis pellere temptat
celerius darium armis Seneca .1. tumultu
arium Deus et natura cum magna glo
diligencia fecerunt homines ita q non sunt
producti nec acum nec ... quia
exceptis aut non pot deus de opacionibus
magis factis gloriari quam de hoie glo
Non obsecro pusillam marcia pdidat
filium suum et dicebat se infelicissimam
p mortem optimi filii et de hoc gloria
bat et credebat se nouari q ceteris mu
lieribus esset infelicior cui seneca q talis
est pusillima gloria Quod gliatur ille cui
Nunquid fortis se lapsum est illud de
fortem se gliat quo gloriabatur seu
quem corporis egritudo efficit infirmum Nunquid
quod dives in opibus suis gliatur cum spe
fur vel tyrannus arripit Nunquid nobili
tas gliabit effecta Non nunquam indignus
et miserabilioribus seruies li. eodem glo
Nunquid fortis Nullus debet gliari de hoc quod
non habet. Et stultum est q homo infirmus et se
nex glietur fortitudine qua caret et q

homo paup gliet de diviciis quas fur et
raptor rapuit et ne possit recupare spem ab
scindit et stultum est q homo vivens miserabilibus
psonis et deductus ad extremam calami
tatem gliet de antiquitate gentis et de nobili
tate sua que est effecta et ad nichilum deducta
Quod pirrus filius achillis loquitur a
gamenonem et narrat et repetit ei mul
ta magnalia gesta p achillem patrem suum
Erunt yliris dolos falsas qz vestes fal
sus e armis virum In hospitalis
thelefus in regno impotens. Dim
misse frontis introitus negat Eadem cruo
re regio dextera rubuit. Fortemque eadem
sensit et inimicum manum Cecidit thebe vidit
ethion capi ... regna victus clade sub
versa e pari apposita celso pura lernesia iu
go Captaque tellus nobilis berside et cum li
tus regibus crise iacet et nota fama the
nedos et que pascua fecunda pinguis tra
cos nutrit girgeus et cura sacrat phebos[?]
lla quecunque alunt Hermus curvus gragice
attollens agris Nec tanta igitur clades
gencium ac tantus pavor sparse tot ur
bes turbine vasti non altius esset gloria et
summi decus Inter est achillis sic meis ue
nit ... Et tanta gessit bella dum bellum
parat Vt alia sileam meruta non ... satis
hector fuisset filium vicit pater Vos diru
istis meliteus laudes ... Et clara magis
facta genitoris sequi Iacent peremptus he
ctor ante oculos patris Patrumque menon
cum obluctum parens Pallete mesti p
tulit vultu diem Summique victor opis ex
emplum horruit Didicitque achiles et dea
natos mori Tunc iussa amazon ultima ce
cidit ... tragedia Quod nemo glia
ri ... de ... Item
quod non est gloriosum q ... et ...
fit ... Item q de gloria publi
candi ... Item q di
fferencia inter famam laudem claritatem et
gloriam ... de claritate ca .1. Item quod qui
virtutem suam publicare vult non virtuti
laborat sed glorie quia non vult esse iustus et v
tuosus sine gloria ... de fortitudine ca .1.
Item quod gloria vana et volatile quoddam est
et aura mobilis et nota de qua gloria loquitur
... de virtute ca viii. Item quod sola glo
rie cupiditate athlete quidem ne toto corpe
exspirit ferant omne tormentum Require
... de morbo ca ... Erunt matris dolor
Destructa troia cum greci vellent redire glo
et ad ppria reverti fuit vento contrario et achi
les mortuus apparuit in sompnis calabro
et mandavit q pollicena filia regis priami
immolaret ad sepulcrum suum. Agamenon
autem princeps grecorum reddebat se difficilem
p priam pollicenam nolebat ...
pirro autem filio achillis altercabat cum aga
menone et ideo nolebat q peticio patris

sin ad impleret ut inter alia narrat ma
gralia gesta p achilem Et quantum ad primum
oz scire qz achiles hunc matrem thetim que erat
dea aquarum et ipa legat in factis qz si filius
eius iret ad bellum troyanum interficeretur
ibidem pp quam racionem induxit eum vestibus
femineis et locauit eum apud quemdam
regem qui inuenit eum cum filiabus suis et ipe
concubuit cum filia eius noie dei dama pp
cuius amorem diu latuit sub vestibus femi
neis Et quando venit ulixes et dyomedes q
rentes achilem ad sonitum tube fuit cogni
tus aliqualiter quia puellis retrahentibus pp
timorem ipe se extulit et pectus dilatauit
et ad preclaria dona no respexit sz ad cli
peum ubi depicta erant bella militum Ex
quibus omnibus ulixes cognouit qz no erat t
mulier ut refert hestacius in achyleydos
Et tunc achiles exuit dolos matris i vestes
femineas quibus mater dolose induerat t
eum et illas vestes dicit fuisse falsas quia
vz mentiebatur eum esse hoiem a feminam
Et tunc induit arma et ostendit qz erat vir
Et qui veniebat ad bellum troyanum thelesi
rex misie quia noluit eum recipe in hospi
cio et negauit sibi introytum regem qd achi
les vulnerauit rudi dextra vz quia adhuc
no fuerat doctus in armis et fuit repsa cruo
re regio Et rex sensit manum achilis fortem
qz fortiter vulnerauit et vincere quia rex
rogauit eum qz iterato se in eodem loco p
cuteret sanare ut dicebat sibi vates et ipe
iterato percussit et rex fuit sanatus glosa
Occidere tebes postmodum achiles veniens
thebas cepit et euertit et ethyon rex the
barum no potuit eis resistere et pidade cursia
est lemesia ciuitas pua que fuit situata in
alto iugo et fuit terra nobilis vz quia t
fuit in insula lesbos dz qua insula fuit the
ofrastinus successor ari et fuit rapta ber
tides i cresseydes i filia breseydes sacerdot
qz menolaus accepit sibi in concubinam Et
statim facta e mortalitas et pestilencia
pplo pp quam causam achilem compulit regem
menelaum reddere eam patri suo et postmo
ipe achiles accepit eam sibi in concubinam
et fuit cum litis regibus s achili et menelao
Et post modum accepit achiles teneydos in
sulam s iuxta troyam Et postmodum cepit pung
nem priam traciam et cepit scillam cura
febo quia ibi colit febus et cepit illam regi
onem grecie que rigatur acaico flumio qui
inundauit illos agros que oia sceleriter
egit sicut turbo qui e ventus inuoluens
et ipe voluit illas regiones et destruendo
eas et cuilibz alii fuissent ad magnam gliam
et ad magnum decus sz achili fuit iter eti
nerando facit bella parando se ad bellum
troyanum Et silendo oia alia interfecit t
hectorem quem vincendo uicit troyam quam
hic vocat ylium et dardania et pgamum

eadem ciuitas et dicit qz greci no vince
troyam sz diruerent eam si achiles uicat
eam interficiendo hectorem quem nullus
alius potuisset interficere qui hector erat
terror grecorum et glia troyanorum qui pba
fuit portatus ante oculos pris et interfe
cit eciam achiles menonem qui erat ne
pos cyfren et erat filius aurore matris
q aurora cum pallido vultu ptulit dicetem
tristem pp amorem et ipe achiles doluit
et horruit interfecisse eum quia ex hoc
patuit qz filii deaz possunt interfici Vnde ex
hoc timuit mortem suam quia ipe achiles
fuit filius dee thetis et post modum interfe
cit pantasileam et ipe achiles recidit et
interfectus fuit q erat ultimatus timor et
tremor troyanorum Sequitur mne de

Gracia gratitudo ul ingratitudo

De inuenendo gratum et excipiendo i
gratum gracia cuius inducit et benefi
cio et iniuria quando no omnes grati fue
runt beneficio debere quid eciam sicut t
refferre et reddere gliam et qualiter red
dere graciam nescit insipiens Seneca

Queris incidisse te in hoiem ingratum
si hoc nunc primum agis aut fortune
aut diligencie tue gratias sz nichil
facere hoc loco diligencia pot nisi te
malignum Nam si hoc periculum uitare t
nolueris no dabis beneficia Ita ne apud
alium pereant aput te peribunt Non re
spondeant pocius qz no dentur Et post
malam segetem serendum est Sepe quidquid
perierat assidua infelicitas soli sterilitate
vnius anni restituit ubertas Est tanti go
ut gratum inuenias experiri et ingratos
nemo habet tam certam in beneficiis ma
num ut no sepe fallatur aberrent ut alii
hereant Post naufragium maria temp
tantur feneratorem no fugat a foro co
actor Lito inviti ocio inita torpebit
si relinquendum e quicquid offendit Te
no benigniorem hec ipa res faciat nam
cuius rei euentus incertus est id ut ali
quando procedat sepe temptandum e sz de isto sa
tis multa in hiis libris loquti sumus qui
de beneficiis inscribuntur Illud magis
querendum uidetur qd no satis ut existimo
explicatum est an is qui profuit nobis si
postea nocuit paria fecit et nos debito sol
uit adicies si uis et illud multo plus nocu
it postea qz antea profuerat Si rectum illa
regidi al' rigido iudicio sinam quasi al
terum ab altero absoluet et dicet Cum
iniuriam pondet tum beneficiis donetur
qd ex iniuria sup e plus nocuit si prius
profuit Itaqz beatur et temporis racio Iam t
manifestoria sunt qz ut animum debeas
querendum esse qz profuerit qz sinitus nocuerit
qui aio et beneficia et iniurie constant

uelim beneficium dare inuitus sum aut ne
audia aut instantis pertinacia aut spe
Eo animo quod cuique debetur que datur Nec quan
tum sit sed a quali perfectum uoluntate pendit
Nunc coniectura et illud beneficium sunt
et hoc quemadmodum beneficium prius excessit
iniuria est Vir bonus utrosque calculos
sic ponit ut se ipse circumscribat beneficio adi
ciat iniurie demit Alter ille remissior iu
dex quem esse malo Iniurie obliuisci debe
bit officium meminisse. Hoc certe in quan
iusticie conuenit suum cuique reddere bene
ficio gratiam iniurie talionem aut certe
malam gratiam Verum erit istud cum alius
iniuriam fecerit alius beneficium dederit
Nam si idem beneficium et iniuriam fecit
beneficio uis iniurie extinguitur Nam
cui etiam si iniuria antecessisset. oporteberet
ignosci post beneficia ledenti plus quam
uenia debetur Non pono utique par pa
rum pluris extimo beneficium quam iniuriam
Non omnes ingrati sciunt debere benefi
cium. pot etiam imprudens et rudis et
unus de turba utique dum prope est ab excep
to reddere beneficium Ignorat autem quantum pro hoc
debeat Viri sapienti notum est quanti res
quaeque taxanda sit Nam ille de quo loquebar
modo stultus etiam si bone uoluntatis est
aut minus quam debet aut tempore aut quo
non debet loco reddit id quod referendum
est effundit atque abicit. Mira in quibus
dam rebus uerborum proprietas est et consuetudo
sermonis antiqui Quedam efficacissi
mis et officia docentibus notis signat
sic certe solemus loqui Ille illi gratiam re
tulit Refferre est ultro quod debeas afferre
non dicimus gratiam reddidit. reddunt enim
et qui reposcuntur. et qui inuiti. et qui
ubilibet et qui per alium Non dicimus reposuit
beneficium aut soluit nullum nobis placuit
quod eri alieno conuenit uerbum Est referre
ad eum a quo receperis ferre. Hec uox
significat uoluntariam relacionem Qui
retulit ipse se appellauit Sapiens omnia
examinabit secum quantum acceperit a quo
quando ubi quemadmodum Itaque negamus quemquam
scire gratiam refferre nisi sapientem Non
magis quam beneficium dare quisquam scit nisi sapiens
Hic est qui magis dato gaudet quam
accepto alius Hoc aliquis inter alia in
merat que uidentur inopinata omnibus
dicere que greci uocant paradoxa et ait nemo
ergo scit preter sapientem refferre gratiam ergo
nec quod debet creditori suo reponere quis
quam scit alius nec cum emit aliquam rem pretium
uenditori persoluere ne nobis fiat inui
dia. scito idem dicere epicurum Metrodo
rus ait certe solum sapientem refferre
gratiam scire Deinde idem miratur cum
dicimus Solus sapiens scit amare solus
sapiens amicus est At qui amoris et a

micicie pars est refferre gratiam. ymo hec ma
gis uulgare est in plures cadit quam uera
amicicia Deinde idem miratur quod dicimus
fidem nisi in sapiente non esse tamquam non ipse
idem dicat An tibi fidem uidetur habere qui
refferre gratiam nescit. Desinant itaque in
famare nos incredibilia iactantes et sci
ant apud sapientem esse ipsa honesta qui
dem apud uulgum simulacra rerum hones
tarum et effigies Nemo refferre gratiam
scit nisi sapiens Stultus quoque utrum
que scit. et quid admodum pot refferat si
cui illi pocius quam uoluntas desit. uelle non
dicat sapiens inter se omnia comparabit magis
est opus aut minus fit. quamuis idem sit loco
tempore causa Sepe hoc potuit diuicie in bonum
effuse quod oportune dati mille denarij co
ultum enim interest donare ac succurre
re fuerunt illum tua liberalitas an instru
xerit libro xiij epistola lxxxi sequitur glo
Querit Multi conqueruntur credidisse beneficia
ingrata. modo dicat seneca quod illi cui solum
accidit semel inuenisse ingratum re gracia
et fortune sue. quia alias plures contingit
et graciatur sue diligencie quod ita circumspec
te contulit beneficia et ita actente considerauit
personarum ydoneitatem quod non nisi semel decep
tus est et postmodum corrigit deinde istud
et dicit quod diligencia non sufficiat ad uitandum
ingratos et dicit quod in hoc casu diligencia
homines non pot facere insipiencium malignum. ille
malignus est qui uult pretermittere actum libe
ralitatis. nec mandant beneficia eius in homines
ingratum. qui enim uult omnino precauere ne
beneficia eius peruenant ad ingratum oportet quod ces
set conferre beneficia quia nullus habet tam certam ma
num. et tam solertem diligenciam qui semper
fallatur. et cum uidetur senece quod ad hoc
ut aliquem inueniamus ingratum quod experia
mur etiam ingratos. ita quod pocius pereant
beneficia quam non dentur. nam ille qui deo dat
beneficium facit beneficium pure apud se. et non est sua
culpa quod propter ingratitudinem non debemus cessa
re a beneficijs. et hoc probat tripliciter. primo
per terram sterilem que est ingrata suo co
lono non reddendo ei fructum de labore suo
cum qui uno anno tantam fecunditatem
refferrent. quod restaurabit sterilitatem
preteritorum annorum. probat etiam quod nauigan
tes. quia naufragium iterum nauigant. et
felicitatem secunde nauigacionis restaurant
dampna naufragij. ita qui secundo donat alio
ex secundo dono reportat restauracionem primi
doni male collocati. uel pocius perditi ter
cio quia aliis processibus humanis homo non de
sistit propter unum casum sinistrum. sed etiam multos
Nam merchator esto quod aliquando uiciatur et
uulneretur. non propter hoc desistit amulitudo
sic nec benefactor propter perdicionem aliquorum
beneficiorum que tunc perducitur. quo ingratis
donantur debet cessare a uirtute liberalitatis.

qui sua beneficia distribuat · nam si omnes
processus humani cessarent propter sinistrum
euentum cum omnibus contingant infortunia
tunc uita humana omnino esset ociosa · et nichil
homines facerent · et ideo uult quod aliquod donum
sit bene collatum quod frequenter donemus et
ponit exemplum de feneratore qui quamuis in foro
litigioso molestetur · tamen non cessat ibi
dem propter hoc compellere debitores suos
ad soluendum · Et potest formari talis racio
si uiciosi non cessant a suis uiciis propter sinistrum
euentum · ita nec liberales debent cessare
a sua uirtute propter aliquos sinistros euentus
et propter aliqua beneficia male collata · et di
cit quod de ista materia satis dictum est in libro de beneficiis
Illud magis miror] hic quod dicit hic quod glo
iste casus non fuerit explicatus nisi de be
neficiis videlicet quomodo ab eo quo recepimus beneficium
postea recepimus iniuriam et utrum beneficium
procedere · nam in sexto libro de beneficiis istam
questionem mouit et soluit · De hoc vide · titulo · de be
neficiis capitulo · cum idem homo in glo non sep
ato illa · et titulo · de iniuria capitulo · aliquis tercium
De ista materia eciam vide · titulo · de beneficio capitulo i
deinde hic uult quod iniuria totaliter preponderet
id est quod maior sit iniuria quam beneficium fuerit · quod
propter beneficii gratitudinem debeamus relaxare
iniuria ibi aut aliter procedit ut patet intuhe
ti per supradictas promissiones · Sequitur glo
Plus nocuit] obicit contra predictam solu
cionem que solucio stat in hoc quod iniuria
debet relaxari propter beneficium · et ipse hoc obicit quod
iniuria est multum maior quam unum fuerit
Vult quod illa solucio habeat locum quando pares sunt
iniurie et beneficia · qui obiectioni respondet · quod
esto quod iniuria fuerit maior tamen beneficium
antecessit tempore Et hoc est quod dicit ita ha
beat et temporum racio · et debet considerare quo
animo fecit iniuriam et beneficium quia in
iurie · et beneficia dicuntur maiora et mi
nora · non solum secundum quantitatem sed secundum animum
facientis · et hoc est adeo clarum · quod nullus
debet querere ammonicionem · hoc est dicere quod quilibet
absque doctrine deberet perpendere quod beneficia
et iniurie debent extimari secundum bonitatem
uel maliciam animi operantis · et descendendo ad
particulare · dicit quod metus fecit iniuriam et uo
luntarie et libenter contulit beneficium
et sic duabus racionibus beneficium primum
adequat iniuriam magnam si racione temporis
et racione animi Nolui unum dare] glosa
Quo animus debet in beneficio attendi explicat
Ego non habebam animum dandi beneficium sed
propter preces et importunitatem petentes · et i
propter uerecundiam uictus est animus meus · et tamen
donando habui spem de retribucione Ille qui
recepit beneficium ante parum in obligatur
esto eciam quod fuerit magnum beneficium propter
defectum uoluntatis quem habui in donando glo
Nunc coniectura tollatur] Vult quod in solu
cione supradicte questionis tollatur coniectura de

animo qualis fuerat iniuriando · et solum
extimetur iniuria et beneficium · et in ista questione
ponit duos iudices · quorum unus fert talem
sentenciam · videlicet quod ille qui recepit utrumque debet
circumscribere se ipsum · id est excludere amorem sui
quia amor proprius semper facit apparere iniu
rias maiores quam sunt Et uult quod semper fi
neat beneficium magnificando ipsum et iniu
rias demat assignando · scilicet · causas quare
non debeat extimari quantum iniurie · et per
istum modum uult quod recipiens minus beneficium
et maiorem iniuriam per istas condiciones
preficiat beneficium · cum iniuriis alter autem iudex
qui est magis benignus · et quem Seneca ma
gis uult imitari fert talem sentenciam
videlicet quod recipiens obliuiscatur iniuriam eas
remittendo · et habeat in memoria beneficia
scilicet · ad retribucionem intendendo · etc glo
Hoc certe] obicitur contra sentenciam iudicis huius quod
non videtur esse iusta · quia ad iusticiam
pertinet ius suum unicuique retribuere si be
neficia secundum gratitudinem · et restitucionem
iniurie talionem idem equalitatem mali videlicet
quod iniuria tantumdem de nocumento reci
piat quantum intulit Verum erit] glosa
dicit quod ista obiectio procederet nisi essent
distincta iniurians et beneficians sed
quando est unus et idem · tunc beneficio iniuria
extinguitur · quia debet recia iniuria lede
ti post beneficium et eciam quod plus est debetur
memoria et gratitudo beneficio · quia
racionis supra scriptas quia recipiens debet in
tinuere beneficium · et demum iniurie de iniuria
Et hoc est quod dicit plus extimo uinci quam iniuria
Non omnes grati] Multi habent animum glo
gratum · et tamen nesciunt quid debeant
respondere et recompensare pro beneficio
recepto · quia non considerat animum dona
tis et locum et alias circumstancias debitas
secundum quas idem beneficium est maius et minus Et
tales reddunt beneficia secundum quantitatem dono
rum qui receperunt sapiens autem non solum
considerat accepti beneficii quantitatem secundum
animum donantis · et omnes debitas circumstan
cias · et refert graciam et tempore debitis Et
non quod secundum antiquam et propriam locucionem
debet dici quod gracias retulit graciam bene
factori suo · quando · scilicet · recompensat beneficia
beneficiis et non dicit reddidit · quia proprium
est quod ille qui reddit beneficium reddit palam
uel reddit inuictus · uel reddit in tempore · et
loco indebito · uel eciam expectat · quod be
neficia reposcerentur · et tunc post repe
ticionem reddidit · sed nomen relacio
nis quando dicimus retulit graciam · hic retulit
denotat reddicionem spontaneam uel uo
luntariam · et uirtuosam consideracione
omnium debitarum circumstanciarum · et dicit ulterius
quod non debemus dicere sapiens et gratus
soluit beneficium suo benefactori · et non debe
mus dicere quod ipsa beneficia reponit apud beneficiatum

quia nomen solucionis et nomē reposicionis ptinent ad es alienū · quia alieno debetur · s · mutuanti Unde non
mult seneca q vocabulis usitatis in foro litigioso et debito ciuili utamur i gtitudine que ē debitū morale et nō ciuile
et sic cōcludendo quocūq aliquis recōpensauit suo benefactori · i · aut recompensauit suo benefactori qd debemus dicere gram retulit suo benefactori · i · aut recompensauit · sed nō sicut debuit in eo casu debemus dicē gram reddidit
Qui retulit Vult dicē q qn dicimus glo retulit grām suo benefactori intelligi q voluntarie retulit sua sponte nō appellatus nec requisitus · s · si dicimus i reddidit grām possumus itelligi · q reddidit requisitus Sapiens Omīa solus sapiēs glo
scit referre grām quia examinat sciam quātitatem beneficij collocati · et animum oferentis · et necītatem recipientis · et
oportunitatem dantis · et tempus et locum et modū · et oīa alia adidem ptinencia Et sicut scit referre grām ita
scit oferrer eam · et donare sua beneficia dignis · et magis gaudet de eo qd donat q alt de eo q recipit · Et qn dicimus q solus sapiens scit oferre bena
et referre grām aliqui numerant int illas oposiciones quas greci vocant paradoxas · i · oposiciones innumerabiles que
sunt in opinate · et pima facie uir false et diligenter ōsideranti apparent eē vē de quibus tales oposiciones refert tulius li · de paradoxis Et tunc illi cōcludūt q solus sapiens scit oferre bene · et refferre
grās · g · solus scit soluere debitū creditori · et solus scit pciū rei empte in merare Vendenti in quibus omibus casibus epicurus ōcedit solū sapientem illa
scire facē metrodorus discipls eius de relacione grē ōsenciat · qd solus sapiēs scit amare mutat et eē quō dicimus solus sapiens ē amicus · et nō dz de hoc mirari · quia ipē ōcedit q solus sapiens scit
referre grām Refferre enim grām pcedit ex amore et amicicia Verum ē q amor et amicicia ad pia se extendūt q relao
grē Et sic relacio grē ē pes spēs amoris et amicicie Et multi sciunt refferre gracias et ignorant veram amiciciam
Et de eodem methodoro dicit q mirat qn dicimus q solus sapiens hz fidem · et tamen ipē in quodaz loco dicit
qi eand sniam · s · q ille nō hz fidem q nescit refferre graz Desinat itaq glo
ex pmissis ōcludit q ille oposicōs supius dicte nō sūt incredibiles · et io mult qui phant reprehendant stoycos dicendo eis
iactare et spgere oposiciones incredibiles quia re vera nullum actum virtuosum scit

facē pfecte nisi sapiens et virtuosus et apud omēs alios put eēnt apparencie virtutum et simulacra et effigies virtutis vā
nō recipit nisi in sapiente et virtuoso · etc glo
Stultus quoq et rudis nescit pfecte refferre grām sz utrūq · s · inpfecte cognoscit sz ad est ei bona voluptas que nō discitur et de eo dicit q grās agit sicut scit
sz sapiens scit pfecte · quia comparat et considerat ōdicionem · et animum refferentis bene · et ōsiderat ōdicionem suam recipientis · et tm et tpus et locum et alias oēs
debitas circūstancias ex quibus terminat idem bene magis vl minus et scdm debitam extimacionem reffert grām maiore vl
minorem et qd sit bene pp circūstancias oz quia mille denarij qui ascendūt ad quator libras · et modicum plus pp necītatem
recipientis · s · in casu succursu et liberatem uite donanti adequat bene magnam dimciam als donam Qz omīa sint facienda ut simus gratissimi et quō vis gratus eē debet ut rem iocundissimam et pulcherrimam faciat et gratum eē virtus est seneca
Omīa facienda sūt ut q gratissimi simus nrm enim hoc bonum ē quadmodum iusticia nō ē ut vulgo credit ad alios tm
ptinens magna pes eius in se reddit Neo nō cū alti pdē sibi profuit · nō eo nomē dico quo volet adiuuare ad iutus ptegē
defensus Omis boni exemplum circuitu ad faciem revitit sicut mala exempla recidūt in auctores nec ulla misacio ōtingit · hijs qui paciuntur i iurias quas posse fieri faciendo docuerit · sz qd virtutum
omnium pcium i ipsis ē Non enim extenditur ad pmium recti facti fecisse merces est
Gratus sum nō quia expedit · sz quia iuuat hoc ut sciā ita eē si gratum esse nō licebit nisi ut videar ingratus · si reddē
bene nō alit q p spem iniurie potero equissimo aīo ad honestum ōsilium pmediam infimam tendam Nemo enim michi
videtur pluris existimare virtutem Nemo illi magis eē devotus q qui boni viri famam pdidit ne ōsciam pderet Itaq ut
dixi maior tuo q alti bono gratus est illi enim vulgaris et cotidiana res ōtingit recipe dederat Tibi magna et ex beatissimi aī statu pfectu fuisse gratum Nam
si malicia miseros facit virtus beatos Gratum aut eē virtus est Rem usitatam reddidisti in extimabilem ōsecutus es ōsciam g
ti q nō in animum dūm fortunatumq non pvenit Contrarium aut hunc affectū summa infelicitas urget Nemo qui sibi ingratus
est miser erit Non differo illum illum statim miser est Itaq ingrati esse vitemus nō aliena causa · sz nrā Omnium ex nequicia levissimumq ad alios redundat q
pessimum ex illa ē · et ut ita dicam spissimū

donn remaneat et p̄imt heūte; q̄ admo"
actalus nr̄ dicē solebat malicia ipā mar
imaz ptem sui uenem bibit Illud uene
nuz qd̄ ꝑpentes ī alienam pnicem pro
ferūt sine sua ȝtinent Non ē huic sile
hoc heūtibꝫ ē peximuz li. eo. et ep̄la ead.
Omia et ī nrm .n.) Vult dicē q̄ gra glo
titudo ē bonuz et pfectio hoīs grati sit
iusticia et pfectio hoīs iusti ū eż scire q̄
ar. v. ethi. dicit iusticiaz nō eē ad se sed
ad alios et sic ar. ponitur ī mō uulgi
ȝsolucio actꝫ iustificatꝫ qui ex talibꝫ ac
tibꝫ acquiritur remanet in uolūntate
hoīs iusti et idem ē de gratitudine que
iuxᵗo actu respicit benefactorez cui ref
fert grām et recompensacionez et obse
quiū recepti que relacio pcedit ex gra
titudine aī et ipā gratitudo ē pfectio
hoīs grati Seneca aut̄ assignat aliaz
roēz quare gratitudo et iusticia sit bonū
hoīs iusti et grati quia nō exercentur
ad p̄imuz .i. nō opant̄ iusti et grati ꝑꝑ
ꝓ̄ciuqz ad p̄imuz eoꝝ ē ūtuose fecisse Et is
to nō intelligit qd̄ ē bonū sui .s. fecisse
Et excludit alias ȝsideraciones ꝑꝑ quas
gr̄titudo et iusticia ē bonū hoīs iusti et
gr̄ti possz enim alicui uidi q̄ iō iusticia est
bonuz hoīs iusti quia sic mala exempla
referūtur in auctores malos ita bona
exᵃ et iusta refferūtur in auctores ius
tos Et possz eē etiaz alia ȝsideracio q̄
iō gr̄titudo ē bonū hoīs grati quia qū
hō uidet hoīez eē ingratuz libenciꝰ et
frequencius ȝferuntur ei beneᶠ. et si de gr̄
titudine sua reptat bonū sz hanc ȝside
racionez excludit senē dicens q̄ hō ue
gratꝰ nō exhibet gratitudinez quia expe
dit supple ad suā utilitatez sz quia iuuat
.i. delectatur exercere opus uirtutis glo
Ulla miseracio ȝtingit) q̄ mala exem
pla remeādant in auctoꝝ pbat pillos
qui intulerant iniuriaz et postmoduz
qū ipi recepūt qd̄ egerūt et sūt ī mise
ria ȝstituti vnꝰ ȝpatit̄ eis et sic reptūt
de malo suo exᵉ penam Et pistuz moduz
pbatur q̄ sicut uiciuz ē maluz hoī ui
cioso ita ūtus ē bonuz hoīs ūtuosi et
gratitudo bonuz homīs grati Seqūt glo
Nisi ut uidear gratus) Tanta ē effica
cia gratitudinis ut ille qui ē uerac̄ter
gratus ꝑꝑ infamiaz nō dimictet opus
gratitudinis etiā si ex hoc debeat man
rere in famiam ingratitudinis Ex quibꝫ
ūbis appz q̄ homo gratus et ūtuosus
agunt et operant̄ opus gratitudinis et
ūtutis nō ꝑꝑ aliud p̄imuz sed etiā cum
dampno fame sue Et dicit q̄ nullꝰ uidet̄
magis sibi ūtuosus q̄ ille qui cū infamia
patitur ē opari grate et ūtuose Et hoc est
q̄ dicit qui boni viri famaz pdidit ne
ȝscienciam pderet Maiori tuo q̄ alteri
dixeat supiꝰ q̄ gratitudo ē bonū glo
hoīs grati et hic magis exp̄imit in
tencionez suam Gratitudo enim ē bonū
grati et benefactoꝝ benefactor enī ex
ingratitudine sui beneficiati recipit il
la que dederunt uł maiora bona tū
uulgaria et temporalia Gratus aut̄
ex suo ope recipit rem inextimabilem
.s. fuisse gratuz et ȝsciā hoīs grati qui
nō pot eē in aiō ūtuoso et diō et forma
to .s. in ūtute et pot formari talis rō
uilicia fiat miseros g° ūtus btōs gra
titudo aut̄ ē ūtus g° fiat hoīez gra
tum btūm eē et p istū moduz pbatuz
ē q̄ gratitudo ē bonū homīs grati glo
Inconttrīuz) affectuz miḡruz uocat
ingratitudinuz neget infelicitas vz
quia q̄lbz ingratus ē infelix et miser
Et nō uult dicē senē q̄ ingratus est
ē miser si infuturuz sz sine aliqua
dilacione statim ē miser et dicit q̄ q̄li
bet ingratus statim ē ingratus sua
causa .i. dampnū suū magis q̄ indap
nuz alienuz Nam indampnū benefac
toris aliquali redundat ingratitudo
quia nō recipit recompensacionez suoꝝ
beneficioꝝ sz ipē ingratus peximuz et
speciosimū sue neqcie .s. ueniret sui m
cꝰ bibit fm̄ suam actali hoc aut̄ vene
nuz est spissuz illud qd̄ de vino remanz
in fundo est spississimuz et uetulentuz
Vult dicē q̄ ingratus de vino suo re
cipit feculenciam vino et bibit uene
nuz .s. mortifferuz qd̄ mortifferat eū
q̄ūtuz ad opa ūtuosa Et istud uenenū
nō est sicut venenuz ꝑpentuz qd̄ alios
p̄imit et ꝑpentez nō ledit supple nisi
mediaz .s. benefactorez cui nō fit re
tribucio Quo nō impator in pncipio
sui imperii fuit graciosus romanis sup
Non pdis o oēs ancessores suos Seū
perum nec bonitas ista tua sin
gularis ingratos aut malignos exti
matores nacta est refertur tibi gracia
Nemo vnus homo vni hoī tam carꝰ
fuit uñq̄ q̄ tu pplo romano al' rei puᵗᵉ
libro p̄mo de clemencia Sequitur glo
Non pdis opaz) ue romanꝰ impator
bene faciendo in pncipio regiminis sui
nō pdebat opam quia ȝsequebat̄ glo
riam et famam et ex suis bonis opi
bꝫ reddebat se gratuz et graciosuz in tā
tuz q̄ graciosus al' romanꝰ ꝑꝑlus ȝti
tebatur qd̄ nullus de suis pdecessori
bꝫ fuerat eis tam graciosus Quo uici
um ingratitudinale frequēcius reperitur
Inter plurīa maxima q̄ aliā uicia
lꝫ uicia nullum est frequencius Senē
q̄ ingrati aī id eueuit ex causis plu
rimis uideo pma illa est q̄ nō eligi
mꝰ dignos quibꝫ tribuamꝰ Secz nonna

facturi diligent' patrimoniuz et uitaz
debitoris inquirimus Semina in soluz
effectuz et sterilem no spergimus bene
si ve ulle delectu magis proicim' qua
damus libro de beneficijs Sequitur glo
Inter plurima et in illuz eius frequens assig
nat cum unam inter alias quare in
cuiz ingratitudis ita frequent reperi
vz quia benefactores dignos pterime
tunt et indignis sua beneficia offerunt
Sed nomina facturi Illi qui volunt glo
cere nota i formare instru et obliga
ones de pecunia sua mutuanda inquirunt
diligenter patrimoniuz et uitaz debitorum ne
pdant pecunias suas mutuatas sic sim
ple dz facere benefactor investigare con
dictiones beneficiendi et sua dona offerri
Seminauit soluz colonus Dignus glo
no vult spargere semina sua in terra
sterili et infructuosa sic benefactor
sua dona no dz spargere in hoies indig
nos sz debet eligere ydoneos et uirtuosos
aug quiuz fit Quo pp' defectuz be
nefacientium beneficiati sunt ingrati sexta

Multos experimus ingratos plu
res facimus q graues exprobato
res exactoresq sumus al leves et q
paulo post munus sui peniteat al' qui
li et minima momenta calumpniatae
gratiam oez corrumpimus nec tantum post
q dedimus beneficia sz cum damus Quis
nimiu contentus fuit aut leviter rogari
aut semel quis cum a se aliquid peti sus
picatus est fronte obduxit vultu au
tit occupaciones simulavit longis ser
monibus et industria no invenientibus
exituz occasionez petendi abstulit et
varijs artibus necessitates properantes elu
sit In angusto no compehensus aut dis
tulit aut timide negavit aut pmisit
sz difficulter sz subductis supercilijs sed
malignus et vix exeuntibus verbis etc
Gratus ad usus eiuz ee quisq no pot
qui beneficium aut superbe adiecit aut
iratus impegit aut fatigatus ut moles
tia careret dedit errat siquis sperat re
spansuruz sibi quem dilacione lassavit expec
tacione torsit libro eodem Sequitur glo
Multos et infra plur facimus assignat
causa pp que benefactores reddunt suos
beneficiatos ingratos vz quia graues
eis exprobant bene que contulerint et re
quirunt ab eisdem que donaverint et re
petunt alij no graves sz leves exprobant
et improperant que donaverint et repe
tunt ita q penitet illos recepisse et ali
qui conqueruntur benefactores de suis be
neficiatis et conqueruntur de mora et di
lacione quia videtur eis q nimis tar
dent referre eis gratiaz et recompensaci
onez de suis beneficijs et sic benefactores
corrupunt et defendant gratiam suorum donorum
et faciunt suos beneficiatos ingratos glo
Nec tantuz post q hic defectus benefactorum
quos committit qui donat quia no sunt
contenti rogari semel nec leviter sz oz q ro
getur pluries et efficaciter et tunc preces
tociens ingeminate succedunt loco precij
in quo casu ille qui offert no gratis do
nat nec ille qui recipit gratis recipit
Quis no cum a se Ponit condicionem
defectuosam benefactor quo ante q do
net corrupit et fedat donum suum quia
qn suspicantur qd debeat requiri de aliq
bene corrugat frontem i ostendit se tur
batuz fronte rugata et qui homo inci
pit sibi loqui et ipe multuz adiutit aloq
uente et ad alia convertit faciem suam
et simulat et mentit' in ultis se ee oc
cupatuz et terit longos sermones et mul
ta narrat et no timat locucionez suaz
et pistuz moduz affert petenti audaciaz
petendi et eludit necessitates q urget petere
In angusto Vult dicere q qui necessitas glo
ultima urget petentem ita q no obsta
tibus artibus fraudulentis istis stringit et
rogat q ocio sibi subveniat' tunc ille in
tali articulo istis negat timide pretendens
impossibilitatez vel pmittit cum difficulta
te et pretendit in suplicijs suis turbacionez
et dicat verba aspera et magnalia et mur
murat inter dentes Gratus dicat glo
no e mirum si recipiens no e gratus
suo benefactori qui tam tot defectibus
suum bene contulit qui defectus patet in littera
Quo benefactores donando et contume
lias dicendo plus ledunt q psint et ideo
no merentur retribucionez et q illi qui
videntur ingrati si bene iterato offerat

Quin ita natura con eis fieret gti sexta
patiz sit ut altius iniurie q merita
descendant et illa cito defluant has
tenax memoria custodiat q exprobat q
offendit dum obligat gratias ad usus
illuz gratus e siquis beneficio eius igno
sat et infra Qui beneficium no reddit
no magis peccat q qui no dat cito et i
fra ocelg apud ingratos iacebunt bene
quos aut pudor aut occasio ut timidas
aliquo gratos potit effice et infra Ingra
tus e ad usus unius bene ad usus alteriuz
no erit Duorum obligatus e terciaz eciaz
coram qui excidit memoriaz reducet libro eod
Quum ita natura Defectus naturalis glo
et generalis e q bene cito elabuntur
de memoria et iniurie nunq tradunt obli
vioni benefactor aut defectuosi quales
describit in precedenti cu sil qui donant of
fendunt et ledunt suum beneficiatuz verbis as
peris et fronte rugata et excepcione lon
ga et sic in beneficio recepto plus e de i
iuria q de gracia et io satis e gratus q

pcat i iniurie pp bene^m Et hoc ē qd dicit sa
tis adūsus illuz gratus ē siquis benefi^o
enis ignoscat bene^m enī tale sunt iniuriosū
quia cū iniuria simul donatū est glosa
Qui bene^m nō reddit) Ille qui in fferen
do beneficiuz dilacione et expectacione +
suū beneficiatuz torquet et nō obligat be
neficiatuz ad refferendū graciaz nō ref
ferendo minus peccat q̄ beneficians dilaci
one et expectacione bene^m suū corrūpēdo
Quō poete finxerunt tres sorores virgi
nes implexis manibꝫ tripodiantes et re
dentes et vestitas veste lucida et trāsp
arenti et q̄ pretas significetur sequitur
Quare tres sīt et quare sorores sint
et quare manibꝫ implexis et q̄re
ridentes et quare iuuenes et vir
gines solutaqꝫ ac pluclda veste Alij qui
dem videri volūt unā eē q̄ debet bene^m
alteraz que excipiat terciaz que reddit
Alij beneficiorū tria genera ꝓmerencium
redemencium simul accipiencium redden
ciumqꝫ sꝫ ut^m libꝫ ex istis iudicauī Quid
ista nos iuuat sciencia Quid ille nis
tis manibꝫ inse redeuncium chorus ob
hoc q̄ ordo beneficij p manus transeuntis
nichilominus ad dantem reuertit^r et totius speciem
reuertit al' pdit si unq̄ interruptus ē pulc
herrimus si cohescerit et vices seruaverit ideo
ridentes quia promerenciuz vultus yla
res sūt et qui dant et qui accipiunt bene^a
Iuuenes quia nō debet beneficiorū memo
ria senescere Virgines quia incorrup
ta sunt et sincera et omnibꝫ sancta In
quibꝫ nichil alligati dꝫ esse nec astricti
Solutis itaqꝫ tunicas pluclidis autem
quia bene^a conspici volunt li' eodem glo
Quid ista nos iuuat) Scire quō benefici
debent conferri et qualiter dꝫ referri multum ꝓ
dest moribꝫ humanis sꝫ scire fictionez istā
poeticam nō multuz prodest sequitur glo
Et omnibus sancta) supple debent videri
beneficia sicut virgines sincere ēdūt eē sancte
Nichil obligati) Virgines ille tyndial' glo
distincte ad ostendendū q̄ benefactor nō
dꝫ eē cinctus i ligatus nec ligamento stri
ctus sed dꝫ eē sine aliquo arectitudine lar
gus in offerendo beneficia Quō illa be
neficia non sunt grata quō conferens
differt dare et donat supple cum dolore
et illa sūt grata q̄ q̄ruus sūt exigua +
Ingrata sūt ut di donat tū ylarit' et libent'
xi licet magna videant' re aut spē sequitur
q̄ danti aut extorquentur aut excidunt
Multoqꝫ gracius venit qd faciū q̄ q̄ ple
na et difficili manu datur exiguum est
quod nimie contuli sꝫ amplius nō potuit at
id qd dedit magnuz est sꝫ dubitauit sed
distulit sꝫ cum daret gemuit sꝫ supbe dedit
sꝫ circumtulit et placere cui pstabat noluit
ambicione dedit non michi libro eodem

Re aut spē) re sunt magna beneficia glo
quō sunt bene^a magni valoris illa autē
bene^a sūt magna in spē q̄ hent magnaz
apparenciaz Aut torquentur) aut exci glo
dunt illa bene^a extorquentur que cum
magna instancia pcium et cum multis
rogacionibus impetrantur illa aut bene^a
excidunt qui non nisi donari in gracia
et dilectionem beneficiati sequitur glo
Sed circumtulit) Ille beneficiator circumfert
bene^m suū q̄ multis psonis et multis locis illud
Quō debemus viciuz ingratitu^d narrat
dnus tamq̄ maximuz vitare et tamq̄
Idem semp de nobis minimum indulgē
pronunciare debemus malos nos esse
esse malos fuisse inuitus adiciam et fu
turos eē Erunt homicide tyrāni fures a
dulteri raptores sacrilegi proditores Inf^ra
omnia ingratus ē nisi q̄ omnia ista ab i
grato sunt sine quo nullum magnū ma
facinus adcreuit hoc tu caue tamq̄
maximū crimen ne admictas ignosce
tamq̄ leuissimo si admissuz ē hoc est ē
iniurie summa beneficium pdidisti Sal
uum est enim tibi ex illo q̄ est optimū dedis
ti libro eodem Idem semp) Ille qui co glo
gitat se eē viciosum et finaliter paciencius a
horum vicia et ingratitudinem fert glo
Infra omnia) Viciū ingratitudinis quātuꝫ
ad iniuriaz minus viciuz ē q̄ sit homicidiū
p quod psona proximi aufertur et minus
quā sit adulterium p quod proximus in per
sona cōiunctissima leditur et minus quam
sit pctm rapine p qd res proximi cum vio
lencia aufertur et sic de alijs sequitur glo
Nisi q̄ omnia ista ab ingrato) Vult q̄ in q̄
libet peccato sit pctm ingratitudinis
q̄ committens alia scelera saltim ē ingratus
deo qui dedit se notitiam sꝫ potenciam
ad bene operandum et ipē male utit' glo
Hec enim iniurie summa) Ingratus suo be
nefactori in hoc facit sibi iniuriaz facit
ipum pdere beneficium q̄ contulit et nul
lam aliam iniuriam recipit benefactor
a suo beneficiato sꝫ illud totum benefi^m
nō pdit quia illud qd ē principium in bene^o
nō pdit .s. virtutem liberalitatis et hoc
est qd dicit salium enim tibi ex illo qd est
optimuz dedisti ipē enim actus donandi
ad virtutem liberalitatis ptinet Quō de
bemus curare beneficia vīa donare dig
nis et quedam sūt que eciam conferre de
Quemadmodum curaui bemus indignis sē
dum est ut in eos potissimum bene^a
conferamus qui grē reddituri erūt ita eē
quedam si male de illis spabit' faciēs
tribuemus qꝫ nō solum si iudicabimus
ingratos fore sꝫ si sciemus fuisse Tamq̄
si filios alicui restitue poto magno pici
lo mederatos sine ullo meo nō dubita
bo dignum eciam inpendio sanguinis mei

tuhebor · et in ptem discimus ueniaz
in dignuz si eripe latronibus no potero
clamore sublato salutarem uocem ho
minum no pigebit admictere libro eodez
Tamq si filios Quedam sunt benefi glo
que no sunt subtrahenda hoibus malis
et ingratis · videl3 si eos furto ul rapina
sint filij oblati · et ego possim clamore
ul alia ope meo recupare eos debono ec
cu piculo meo facere conatuz ut filij pdi
ti eorum patribus restituantur Quo p
auci sunt grati et quo no sunt i memo
ria beneficia nisi quo sunt in usum se
Pauci sunt tam grati ut quid acce
pint etiaz si no uident cogitent In
gratos quoq memoria cu ipo munere
manet ubi ante oculos est et obli
uisci sui no sinit sz actorez suu ingere
rit et inculcat et infra · plures sunt
apud quos no diuicius sunt in ano do
nata quam in usu libro eodem seq glo
In gratos quoq debemus formare alia
donare talia que sint in gtinuo usu
quia tunc adonata utuntur · et no sinit
eum oblivisci beneficij in se oblati Quo
qui beneficium donabit · et donatis se
narrant recepit · et quo debemus vita
re narracioz et exprobacionez et supbiam
Qui dedit beneficium taceat ceta hmoi se
ceat qui accipit narret Dicetur
eniz illi ubiq3 iactanti beneficium suu
Non negabis te recepisse Et cui respo
dissz · quo sepe quidem inquit et multis
locis Idem quociens et ubicuq3 nar
rasti et infra Si gratos uis hre quos
obligas no des oportet beneficia
sz preripe aures ut dixi pcutimus au
ribus · admonicio tedium facit expro
bacio odiuz Nichil eque in beneficio
uitandum e q supbia Quid opus ar
rogancia uult Quid tumore uborum
ipa res te extollit · Detrahenda e in
anis iactacio res loquitur nobis tace
tibus no tm ingratuz · sz in uisuz e bene
ficium supbe datuz li ij de beneficijs glo
Quociens et ubi quoq narrasti Illi qui
narrant beneficia ase donata receperunt
mercedem suam · et qui receperunt dona
eorum no tenentur recompensare · quia ia
receperunt recompensacionez narrando
et diuulgando beneficia ase collata glo
Quos obligas Illos obligamus quibus
bene oferimus quos si uolumus hre gratos
et q pcamus auribus eorum no exprobando
eis · nec amonendo eos · aliquo leui sig
no rememorando bene collata · Nam ta
lis amonicio facit eis tediuz et displicen
ciam · et exprobacio mouet eum ad odiuz
sui benefactoris Sed aures pcuciunt be glo
ase collata qui no corrumpit ea corrump
untur aut bene arrogancia et supbia do
nantis et corrumpuntur in ani iactacione et
diuulgacione uentosa Reprehendit illos q
moleste ferunt q credantur beneficium
recepisse · et quo ille gratus sit qui sta
tim de recompensando cogitat et ille q
Quidam dant operam bene narrat se
ut beneficium in eos collatuz q igno
tissimuz sit uerentur palam ferre ut sua
pocius uirtute quam alieno adiutorio consecu
ti dicantur Rariores in eorum officijs sunt
quibus uitam aut dignitatez debent · et dum
oppinionez clienciuz timent grauior est
subeunt ingratorum et infra Statim gratus
est qui se honorat Nunq referre tibi graz
potero Illud certe no desinam ubiq3 confiteri
me referre no posse et infra Qui gratus
futurus e statim dum accipit de reddendo cogitz
Quidam et i rariores in eorum officijs glo
sunt qui acceperunt uitaz i · liberacionez amor
te coram liberatore suo raro apparent et i
nunq · et qui receperunt dignitatez et altitu
dinez status coram pmotore suo uerecundan
tur comparere · et ro quia unus eis qd sunt bin
et clientes liberacionum et pmocionum suorum
mo dicat sene · qd isti nolunt incurrere mu
maluz et incurrunt maius · nam magis
maius maluz e ingratitudo q clientela · ipi
ant no occupando se in officijs et obsequi
is suorum liberacionum · et pmocionum et non
comparando coram eis incurrunt uiciuz
et infamiam ingratitudinis sequit glo
Statim gratus est Ille qui se honerat et
obligatuz confitetur · et dicit ita tm se ee ob
ligatuz de bene recepto · q nunq sperat pa
rem gram posse referre sic dicendo et in
ano sic senciendo statim gratitudinez suaz
exhibuit · et sic ultius pcedit in ubis · et
dicit se ubiq3 narraturuz · et qui pmictit
ubis factis ondit · talis cepiosissimaz re
tulit suo benefactori Quo nimia repu
tacio sui fac hominez esse ingratuz secu
Videndum e nunc quid maxime faciat
ingratos aut nimiuz sui suspicio
et insituz mortalibus uicium se suaq3 mi
randi aut auiditas aut inuidia Incipia
mus a primo nemo no benignus est sui iudex
Inde est ut omnia meruisse se existimet
et in solutuz accipiat nec satis suo pcio
se extimatuz putet hoc michi dedit · sz
q sero · sz post quos labores · quanto consequi
plura potuissz si illuz aut illuz aut me co
lere maluissem Non hoc sperauz in turbaz
coniectus sum tam exiguo dignuz me in
dicauit honestius pteriri fuit libro eodez glo
Videndum et i nimiuz sui suspicio Ille qui se
nimis suspicit · i · rursuz aspicit · qui cre
dit se ee sufficienciorez et meliorem quam
sit · et miratur se et sua · i · qui se magnuz
considerat · et suas condiciones altas et istud
e uiciuz omne hoibus reputare plus q sunt et
inter alias causas ingratitudinis istud dic

ee pmam · qui e recipiens bene reputat
se maiorem et meliorem conditionis quam sit
Et hoc e qd dicit Nemo non e benignus
e iudex sui · vz nimis benigne iudicant
meliores quam se ee sententiando Et tales
qui recipiut bene non reputant sibi gra
tis impensum · sz recipiut eum sicut debi
tum Et hoc est quod dicit insoluti accipi
at bene reputat sibi impendi tamquam
solucionem sui meriti · et debiti non repu
tat quod tm sit sibi impensum quantum sit
debuit · et calumpniatur benefactorem suum
quod nimis tarde contulit bene quia ex
pectauit multis labores ipsius antequam sibi
prouideret Et dicit in corde suo si ego ser
uissem tali et tali dno maiorem nunc
racionem habuissem · et si me coluissem · i · sine
propriis utilitatibus inseruissem maiora co
moda reportassem Et per modum conquerit
quod benefactor suus congessit eum itur
bam · i · quod bene dedit sibi · et alijs seruito
ribus suis · quibus eum in nullo prtulit · et
quod noluisset potius non recepisse quam sit in
omnium plurimorum pnumari sequit glo
Auiditas Illi qui sunt auidi et cupidi ad re
cipiendum redduntur ingrati · quia semper
extimant nimis recepisse quam desideraverat
Et illi qui sunt inuidi inuident · isti qui re
ceperunt maiora bene · et reputant se inui
patos qui receperunt minora · et ex hoc red
duntur ingrati Quare non qui libenter be
neficium recepit ipso momento reddit si
Refferre finale bonam uolutatem habuit impetendi
Rest si auarus es sine impendio Gene
sine opa Eo quidem momento quo obliga
tus es · quia res tota ad animum refertur
· i · ius cum quolibet pia fecisse qui qui li
benter beneficium reddidit Hoc in parado
xis stoyce secte minime mirabile ut
mea fert opinio · aut incredibile e eum
qui libenter accipit bene reddidisse nam
cum omnia ad animum refferamus fecit quisque
quantum uoluit et infra Numquam eris gratus
non statim es Quid ergo facies Non arma
sumenda sunt et fortasse erunt Non ma
ria emmenda fortasse eciam uentis minan
tibus solues Vis reddere bene benigne
accipe Retulisti graciam non ut soluisse te
putes ut securior debeas libro eodem glo
Refferre · et · i · si auarus es Ludit hic Seneca
quia nec tradit regulam per quam possit ho
ee gratus benefactori suo · exquo hoc quod
restituat sibi aliquam compensacionem vel quod
cumque obsequium Et ista regula e grata hoibus
auaris qui nolunt redonare aliquid uel
rependere suis benefactoribus · et alloquitur
cum liberali istum librum scripsit de beneficia
is iudendo cum eo quod si e auarus · ista re
gula placebit sibi Regula aut e talis quod
ille qui recipit bene recipiat libenter
et gratanter cum animo grato et sic recipiendo gratus e

Hoc ex paradoxis propositio paradoxa glo
prima facie uidetur incredibilis et tm e
uera · et dicitur mirabilis quia in eius consi
deracione miratur · et hoc patet in · x · propo
sicionibus quas tullius scripsit in libro de pa
doxis · Dicit aut Seneca quod ista regula da
ta de gratitudine non e paradoxa · quia non e
incredibilis · quia in remorali tm vz propo
situm bone uoluntatis absque ope quam
ipsum opus Et hoc est qd dicit cum omnia
ad omnia refferamus fecit quisque quantum
uoluit in predicta regula · qui beneficium
libenter recipit animo grato et uoluntate
restituendi idem e ac si restituisset Et dicit
quod nunquam est gratus nisi statim beneficiatus
sit gratus · s · qui recipiat beneficium cum
proposito et uoluntate seruendi necessitudinem
suo benefactori Et ad hoc genus grati
tudinis non oz sumere arma in graciam sui
benefactoris · nec oz nauigare nec co
mictere uentis quia sufficit bona uo
luntas cum non sit perfecte bona uoluntas
nisi arma et nauigia sumant pro bene
factore suo si ipse indigeat et possibili
tas nobis assit Retulisti graciam glo
Ille qui reffert gras verbales retulit in
cessitudinem suo benefactori sz incipit
et pot secure procedere quam se recognoscit
obligatum De triplici gradu ingratitu
Multa sunt genera in dinis · se
gratorum ut furum homicidarum
Quorum vna e culpa · ceterum in partibus
uarietas magna Ingratus e qui bene
ficium accepisse se negat qd accepit In
gratus e qui dissimulat Ingratissimus
omnium qui oblitus e li · iij · de beneficijs
Potest qui nondum reddidit redde
die intra quod tempus dephendat ingratus
li · eodem Non expedit notum fieri om
nibus quam multi ingrati sint pudorem
enim rei tollat multitudo peccancium · et de
sinet ee probri loco commune delictum li · eod
Ingratos plures efficies et auctores
si nimiare se ceperit li · eo · Grati hoiem
semper beneficium delectat igitur semel li · eo ·
Multa sunt · e · i · quorum una e culpa sto glo
yci tenent quod omnes culpe sunt pares · et ideo
dicit vnam ee culpam omnium peccancium
· s · quantum ad equalitatem · sz in rebus ua
rietas e magna si castra uel incenium uel
uel caligam · nam magna dria e inter
ista · que furto subtrahuntur · tm e ibi equa
litas furti · quia in omnibus subtrahitur
res dno inuicto · Et idem e de homici
dijs · quia magna distinctio e inter i
terfectos cum e idem homicidium · quia in
omni homicidio perimitur psona proximi
Post et · i · dic intra quod tempus mult di glo
cere quod in debitis ciuilibus taxatur tempus
restituendi sz in debito morali · cuiusmodi
e gratitudo non e taxatum tempus · et ideo si

recipiens beneficium multum tardet reforma
re magnitudinem non potest dici ingratus
quia non est ei limitatum tempus. et qui non
reddidit infra annum potest reformare in secundo anno
Ingratus est) ponit hic tria genera glo
ingratitudinis que patent in littera. Secundum
secundum genus dicit esse ingratissimum scilicet ob
livionem videlicet quia stante oblivione nunquam
quis potest esse gratus qui beneficium et benefac
torem recognoscat. Item constat enim eum tunc
fuisse ingratum quia non habuit animum re
compensandi. si enim bonum animum habuisset
super refferendo gratiam cogitasset. et sic
non fuisset oblitus. Item seneca tenet omnes
virtutes. et omnia delicta esse paria. et equalia
et sicut in virtutibus non potest esse melior
nec in delictis non potest esse peius. cum utro
bique sit firma equalitas ratio. et seneca
aliquando in istis utitur comparatiuis et superlatiuis
penes extrinsecas considerationes. et isto
modo oblivionem vocat summum genus in
gratitudinis. scilicet pariens difficultatem
ingratitudinis. sed quantum ad intrinseca est una
equalitas omnium ingratorum. scilicet carentia vo
luntate et proposito restituendi magnitu
dinem sua benefactori. Quam multi ingrati
sunt. si ab omnibus scirentur et cognos glo
cerent dicit. ingrati nullus de vicio ingra
titudinis sue erubesceret. quia non repu
taret sibi aduituperium nisi haberet tantam
multitudinem sociorum in ingratitudine sicut
non erubescat claudus si omnes sint claudi
Ingratos. et cetera. si innumerare se ceperint glo
rome postquam matrone se inceperunt ser
ipsas cognoscere esse adulteras euanuit pu
dor et verecundia adulterij propter multitudinem
adulterium ita si ingratos incipiant se
ipsos innumerare non verecundabantur postea
de vicio ingratitudinis propter multitudinem in
gratorum. et ubi tantus numerus veniat adno
ticiam publicam augebunt ingrati ex
aliorum ingratorum Nota qualem faciem
habet gratus et qualem ingratus Seneca

Compari potest utriusque vita cum alter
tristis sit et sollicitus qualis esse in
ficiator aut fraudulentus solet apud quem
non penitus quidem honor est non educa
toris non preceptoris. alter letus plaris
occasionem refferende gratie expectens
et ex hoc ipso affectum gaudium grande per
cipiens nec querens quomodo decoquat. sed
quemadmodum plenius liberius que rideat et
non solum parentibus et amicis sed humilior
ibus quoque personis libro eodem Compari et cetera alter
tristis homo ingratus habet faciem cor glo
respondentem suo intus. scilicet tristem et anx
ium et fraudulentum et magatinam et tan
git ingratitudinem ad triplex genus perso
narum videlicet ad parentes et ad educatores et nu
tritores et ad preceptores id est ad magistros qui
erudiuerunt in litteris et sciencia quibus omnibus
ingrati non reffert magnitudinem debitam
Quomodo decoquat) ille decoquit beneficium qui glo
sibi aliud incorporat sicut cibum coctum
et de rudendo non cogitat sed homo gratus
beneficium non decoquit Quod bonus homo
Gratus si a suo suo beneficium est eciam gratus suo seneca
neficium accipiat ex tunc non equo sed quod
recepit libro eodem Gratus et cetera. non equo sed reci glo
piens) obsequium a suo cogitaret equo re
cepit non reputaret sed sibi obligatum. quia
fuimus est vos domini sui Et ideo qui gratus est
servo non considerat in eo vilitatem condicionis
sed sinceritatem dilectionis humane nature que
est equalis in omnibus hominibus Quod de
bemus esse grati deo cum beneficia hic co.
Cum ista que habes magis memorat Seneca
existimes quod est ingrati hominis nulli
debere te iudicas Unde tibi istum quem tra
his spiritum et infra Unde hec irritamenta
iam lasse voluptatis Unde quies ista in
qua putrescis et marces Nonne si gratus
es dices Deus nobis hec ocia fecit Nam
que erit ille michi semper deus illius aram
sepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus
Ille meas errare boves ut cernis. et ipsum
ludere que vellem calamo permisit agresti ille
deus est non qui paucas boves. sed qui per
totum mundum armenta dimisit qui gregi
bus ubique passim vagantibus pabulum pre
stat qui pascua et hiberna estiua substitu
it qui non calamo tantum cantare et agres
te. et absconditum carmen ad aliquam tamen
modulari observacionem docuit. sed tot ar
tes tot varietates vocum tot sonos
alios spiritu nostro. alios eterno cantu editu
ros commitus est libro iiij. de beneficijs Quod
est honestius quam gratum esse et infra cum in est
in quis huic bono utilitas aliqua cum
enim virtutum non est libro eodem. Prodest gratum esse
ero tamen gratus si nocet eciam gratum esse libro eodem.
Cum ista et cetera. nulli te debere iudicas glo
nos habemus adeo spiritum spirando. et habemus ir
ritamenta id est provocativa delectacionum. eciam
per quam fumus in delectacionibus fatigati. et
habemus requiem a laboribus et ruuria in qua
requie multi marcent ocio et erit. de quibus
omnibus sumus ingrati deo si non recogn
oscamus nos esse debitores suos Seneca glo
Deus nobis hec ocia fecit) postquam cesar
augustus vicit anthonium donavit agros
cremonensium et mantuanorum regionibus
suis de hoc vero tractat de die cum omnes dies in glo
riose nunc virgilio aut tunc fuit facta gratia
et agri sui non fuerunt donati cum alijs sed
remanserunt liberi et super hoc libro bucco
licorum introducit cives suos admirantes
super gratia sibi facta et introducit eos sub
nomine melibei id est pastoris boni eo quod mantua
Unde virgilius fuit etiam pascualis. ipse autem
virgilius ridet melibeo quod cesar augustus
fecit sibi illam gratiam concedendo sibi requiem

et exempcionez boues et uacce sine pot*m*t
uagari p p*r*ata et ipe uirgili*us* potuit sine mo
lestia cuiusq*ue* ludere et cantare calamo
aggresti i. cu*m* calamo al*ia*s fistula et infla
cione hor*um* sicut faciunt pastores hoc dic*it*
p*ro*p*ter* libr*os* bucolicor*um* qui co*m*posuit humili stilo
et ideo dicit calamo p*er*misit aggresti i. ru
stico quia rustico et bucolico carmine
illu*m* libru*m* fecit et dicit uirgili*us* q*uod* cesar
augu*stus* erit sibi semp*er* deus et sup*er* illi*us* alta
re referret semp*er* a*n*nulos teneres vult
dic*er*e seneca q*uod* uirgili*us* fuit gratus deo suo
de beneficiis receptis ab eo et ita nos ee
debemus grati deo nr*o* qui p*ro*p*ter* totu*m* mu*n*du*m*
boues et armenta et de pascuis mesta
te et yeme p*ro*uidit et concessit hu*m*ano ge
neri multas artes et multa instrumenta
ad cantandu*m* et solaciandu*m* et qu*an*tu*m* ad
hu*m*anas uoces et qu*an*tu*m* ad flatu*m* nr*u*m ut
in tibiis et calamis sicut narrat uirgili*us*
de se quia cantabat calamo aggresti et
rustico s*ed* ulteri*us* eci*am* co*n*cessit artes qui
bus fabricarentur organa et cithare q*ue*
instrumenta reddu*n*t sonos suaues flatu
alieno et no*n* nr*o* quia no*n* sufflamus ibi
sed eci*am* ibi flatus aeris Hinc bono uti
litas) Omnes uirtutes sunt utiles et aliq*ui* glo
sunt dampnose virtuos*us* aut colit uirtute*m*
p*ro*p*ter* honestatem et no*n* p*ro*p*ter* utilitatem et p*ro*p*ter* dap
nu*m* no*n* deserit honestatem uirtutis *etc.* glo
Prodest grati*um* ee gratitudo p*ro*dest hoi g*ra*to
du*pliciter* p*ri*mo qu*an*tu*m* ad bona*m* fama*m* qu*am* inde co*n*
sequitur s*ecun*do qu*an*tu*m* ad subuencione*m* quia
benefactores inueniunt ille qui creditur ee
gratus et plura ei beneficia co*n*feruntur ip*s*e
tamen no*n* p*ro*p*ter* utilitatem qua*m* inde co*n*sequit*ur*
grat*us* est s*ed* p*ro*p*ter* honestatem uirtutis qua*m* in
gratitudine*m* eci*am* coleret cu*m* suo dampno
Quo*d* no*n* est ingratus ille qui no*n* uult
conpensare beneficiu*m* nisi inqua*n*tu*m* conse
quatur inde aliquam utilitatem *etc.*

Ingratus qui in refferenda gr*ati*a*m* sec*un*du*m* da
tum uidet qui sperat cui reddit Ingratu*m*
uoco qui egro assidet quia testamentu*m*
factur*us* e*st* cui de hereditate aut de legato
uacat cogitare faciat licet omnia q*ue* facit
bon*us* amicus et memor beneficii officii d*ebe*t
si a*n*i*m*o ei*us* obuersatur spes si lucri captator
est et si hamu*m* iactet ut aues q*ue* laceraci
one corporu*m* aluntur lassa morbo pectora
et casura e p*ro*ximo speculantur Ita hic imi
net morti et circa cadauer uolat h*ic* eod*em*
Ingrat*us* i. i*n* bu*m* datu*m* uidet ille) qui se ei glo
hibet gratu*m* ut putet ad co*n*ferendu*m* sibi t*er*ciu*m*
datu*m* i. aliud beneficiu*m* talis ueraciter no*n*
est gratus nec uirtuosus quia g*ra*titudo et u*ir*
tus no*n* h*ab*ebant respic*er*e aliqua*m* utilitatem
s*ed* d*ebe*t ho*mo* ee gratus et uirtuosus solu*m* p*ro*p*ter* hone
statem uirtutis et no*n* p*ro*p*ter* aliquod comodu*m* ul*e*
p*re*miu*m* q*uo*d inde co*n*sequatur eode*m* mo*do* ille qui
assistit infirmo co*n*sideracione hereditatis
ul*e* legati q*uod* inde sperat se co*n*sequi no*n* e*st*
uirtuosus nec pot*est* dici uer*us* amic*us* qui o
pera amicicie exhibet spe lucri nec pot*est*
dici gratus homo quia respondet benef
actori suo obsequiu*m* in sua infirmitate
nam hoc no*n* facit ut grat*us* s*ed* ut captor
lucri et assimulat eum piscatori qui i*n*
hamo donat piscib*us* et eam non ut donat
s*ed* ut suam utilitatem inde sequat*ur* capi
endo eos et assimulat tales multuribus
et cornicibus qui aues recipiunt et acce
dunt et cadauera bestiarum et ad bestias
infirmas ut inde pascant*ur* s*ed* isti acce
dunt ad amicos infirmos et ad bene
factores suos morientes no*n* p*ro*p*ter* eos s*ed* p*ro*p*ter*
se et p*ro*p*ter* suam p*ro*priam utilitatem Quo*d* u*trum*
terq*ue* gratus est et ille qui rep*re*hendit
et ille qui h*ab*et uoluntatem repetendi

Duo genera sunt grati et no*n* pot*est* *etc.*
homines dicit gratus qui aliud p*ro*
eo q*uo*d accepit reddit hic fortasse pot*est* os
tendere se h*ab*et q*uo*d iacet q*uo*d p*ro*ferat Dicit
gratus qui bono a*n*i*m*o accepit beneficiu*m*
bono d*ebe*t Hic intra co*n*scienciam clausu*s* e*st*
Que illi co*n*tingere pot*est* utilitas ex af
fectu latente *et* infra Quo*d* no*n* est dubius
eciam tacet fortis eciam qui co*m*pressis
manibus ul*e* eciam alleg*a*tis Quo*d* gu
bernator eciam qui in sicco e*st* q*uia* co*n*summa
te sciencie nichil de est eciam siquid ob
stat quominus se utatur ita et gratus
est eciam qui uult tantu*m* nec h*ab*et hui*us* uolu*n*
tatis sue ullu*m* aliu*m* q*uam* se testem h*ic* eode*m*
Duo g*e*n*er*a s*un*t g*ra*ti hoi*s*) Ille patenter glo
e*st* gratus qui suo benefactori retulit
uices recompensacionis ipi beneficiu*m*
do iste h*ab*et q*uo*d p*ro*ferat s*cilicet* beneficiu*m* q*uod* re
tulit et h*ab*et q*uod* possit iactare et osten
dere ille aut*em* latenter e*st* gratus qui li
benter uellet rependere et no*n* h*ab*et unde
et de sua gratitudine no*n* h*ab*et testem nisi
se ip*s*um et co*n*scienciam suam p*ri*mus gratus
pot*est* ex sua gratitudine co*n*sequitur utilita
tem quia p*ro*uocant*ur* multi ad co*n*ferendu*m* do
na hoi grato s*ed* 2*us* ex sua gratitudine
no*n* pot*est* co*n*sequi aliqua*m* utilitatem quia no*n*
cognoscitur ab aliis Qu*od* aut*em* sit uerac*iter*
gratus esto q*uod* gratitudine*m* suam non
ostendat p*ro*bat p*er* tria ex*empla* quor*um* p*ri*mu*m* e*st*
de illo qui h*ab*et periciam artis rethorice
et e*st* facu*n*dus et disertus si sibi no*n* minis
tretur facultas loquendi esto q*uod* taceat
nichilominus facundiam et scienciam hab*et*
Aliud ex*emplu*m e*st* de milite forti qui e*st* fortis
a*n*i*m*o et corp*or*e et h*ab*et man*us* ligatas ita q*uod*
no*n* pot*est* fortitudinem suam extendere 3*m*
ex*emplu*m e*st* de perito gubernatore nauigii qui
qu*ando* e*st* in sicco i. in terra suam artem non
ostendit et t*ame*n h*ab*et eam in animo Ita gra
tus cui de est facultas et oportunitas re
fferendi uices suo benefactori debet dici

hrē ueram gratitudinez q̄uis eam exhi
bere non possit Q̄z non debemꝰ ꝯfer
Interrogant an re beneficia quez sciamꝰ
vir bonus daturus sit eē ingratuz Senē
beneficiuz ingrato scies ingratuz eē et in
fra Hinc ingrato qui beneficior fruanda
tor et in hanc ptem peribunt aio non
magis dabit beneficiuz quaz captatori
qui pecuniaz credit aut depositiz comic
tit ei qui iam pluribꝰ abnegauit et infra
Malus pessimus hebitur qui negociorz
gestorz dampnato primonii sui curam
mandauit Q̄ nō dementissime testabit̄
qui tutorem filio reliquerit pupillorz spo
liatorem sic pexime beneficia dare in
dicatur als diceret quicuq; ingratos eligit
libro eo Interrogant) qō talis est glo
utrū homo bonꝰ et uirtuosus debeat cō
ferre beneficia hoi quem scit certitudina
liter eē ingratuz et uidet q homo pru
dens nō mutuaret pecuniaz suam debi
tori q cognosceret negaturuz eē debitū
nec deponeret debituz suū apud illuz q
als negauit depositiz et stultus eet ille
qui curam primonii delegaret hoi ma
lo qui als fuit ꝯdempnatus q negocia
sibi commissa fraudulenter gesserat et stu
ltus eet testator qui assignaret filijs su
is tutorem illuz qui als spoliauit pup
pillus sic stultus eet qui beneficia indigno
et ingrato ꝯfert Q̄ nō nō est possibi
litas et est oportunitas referendi gra
ciam sufficit bona uoluntas ad gra
titudinez et q nō debemꝰ restituere
benefactoribꝰ nris quō ipi nolunt Senē
Animum ꝓstare gratuz debeo Ceterz
aliquid me refferre graciaz Non pa
titur mea infelicitas eius tn debeo glo
eni regi quid pricipi quid diuiti reddaz
Itaq; cū quidam recipe beneficiuz i uicū
indicerent et beneficia subinde alijs bene
ficijs onerent quid amplius in hoz ꝓsonaz
possū q uelle et infra Non reffero graz
quid agerem Non ꝑ me ē mora si michi
occasio ē aut facultas Ille ꝓstit michi
Nempe cū occasionez hret cū in facultā
tem Vtruz bonꝰ vir ē an malus apud
bonū viruz bonam causam heō apud
maluz nō ago nec illud quidez existimo
faciendū ut refferre graz et i uitis hijs
quibꝰ reffertur ꝑferemꝰ et ingeremꝰ etiā
recedentibꝰ Non ē refferre graam qō no
les acceperis nolenti reddere li eodez glo
Animuz et cetera quid enim regi) Ille qui ē obli
gatus ex beneficijs receptis regi uel mag
nis dnis uel uiltuz diuitibꝰ excusatus ē
si nō reddit nō enim occurrit oportunitas
qō aliquid gratuz talibꝰ possit refferri nec
etiam tales dignantur recipe aliquid
esto q multa ꝯtulerint in sequenti cū vi
cia qō incipit quid ꝓhibet ostendit quid

possimꝰ refferre talibus Probat q ille qui
Qui festinat utiqz re nimis festina be
Oddere non habz animū neficiuz redde est
grati hominis sz debito ingratus Senē
ris Et ut breuiter dicam qui nimis cupit
cito soluere inuitꝰ debet ingratus ē li eo
Qui festinat et cetera Inuitus debet) Ille q glo
statim uult exonerare et statim recompē
sare beneficiuz receptuz signū; ē qō inuim
cius debebet .i. q displicet sibi eē debitorē
et eē obligatuz suo benefactori et talis dis
plicencia facit eum esse ingratum Q
uando uirtuosi pacienter tollerant ingra
Propositiz optimum tos donec faciant glos
viri et ingenius ai est tum diu Senē
ingratum donec feceris gratuz Nec
te racio ista decipiet succūbunt inicia ū
tutibus si illa odisse ꝑperauis li v de beneficiis
Propositiz et infra succubunt inicia glo
uirtutibꝰ inicium ingratitudinis cū subit
uirtuti liberalitatis uult dicē q aliquis
ē ingra pimo et scdō beneficia q benefactor
dz ꝯferre et q̄tuz finaliter fiet gratus quia
iniciuz ingratitudinis sui succumbet et uin
cetur a libertate sui benefactoris Q̄ uerit
utrū aliquis possit dare sibi met benefi
Apud quosdam ciuz et determinat qō non
Stoycos de hoc ambigitur an Senē
possit aliquis sibi beneneficiuz dare an
debeat referre sibi graam Q̄ ut uideret
querendiz illa fecerunt Solemꝰ dicere
Gras mi ago Et de nullo queri possuz alio
q de me Ego mi irascor et cetera et infra Plato
ait socrati gras q ab illo didicit quare
socrates nō sibi agat q ipē se docuit ꝯ
cato ait Q̄ tibi deerit a te ipō mutuare
Quare donare mi nō possiz et infra Debi
tor non ē sine creditore nō magis q mari
tus sine uxore aut sine filio pr aliquis da
re debz ut alius recipiat Non ē dare necac
cipe in dexteram manuz de sinistra transfer
re et infra Q̄ nō si eger cura sua ꝯualuit
mercedem a se nō exigit sic in oī negocio et cetera
et infra Hoc uerbum debere nō hz nisi inter
duos locuz et infra Cecidit se muniaz
cuz quo agat nō hz alligauit et clusi de
ui nō tenetur et infra Demens indebit
qui a͛d sibi uendidisse se diceret quia uē
dicio alienacio est rei sue iurisq; maliuz
translacio At qui queadmoduz uendere
sit dare aliquid a se dimicte ē et infra Be
neficiuz dare socialis res ē aliquē obligat
Sibi dare nō ē socialis res et infra Bene
ficiuz ē q quisquis nō sua causa dat sz eiꝰ
cui dat Is aut qui beneficiuz sibi dat sua
causa dat Non est ergo beneficiuz li eodē glo
Apud quosdam stoycos) quid sint stoyci re
ꝑ de malo cū cum Iullius i glo si pudorem
Querenduz illa fecerunt) loquciones glo
consuetudinarie sūt quibz de se ipō loq
tur qi de duobꝰ ut puta qui dicat ego mihi

gras agō et idem qui dicit ego deme cō
queror et rōe talium locucionum querit hic
utrum aliquis sibimet possit dare benefm et u
trum debeat sibi refferre gracias Sequitur glo
Plato) hic obicit q̄ homo sibi met debeat re
ferre gras sic Quilibet tenetur reddere
gras suo datori sicut plato retulit gras
socrati quia docuit eum socrates aut docuit
se sibi tamquam pro doctori debeat referre g
cias et assignat aliam rōz ille pot recipere
beneficium qui pot recipe mutuum sz homo
a se ipō pot recipe mutuum et pz ex auctoritate
catonis go a se ipō pot accipe beneficium
go sibimet tenetur gras agere Et nō q̄ dic
tum catonis sic intelligitur homo dz mutuare
a se ipō qd sibi deest .i. nō desiderando illud
qui enim talis rei desiderium exclusit ille nō
indiget Debitor nō est) hic soluit qōnem glo
nez supscriptam vidz q̄ oz qd semp sit distinc
cio psonalis inter beneficiantem et benefici
atum et inter refferentem gras et illum cui
refferuntur Et ideo nullus pot sibimet dare
gras nec sibimet benefm refferre qd aute
inter benefactorem et beneficiatum et int
refferentem gras et illum cui refferuntur
sit distinctio psonalis pbat psimilem in
tribus vz q̄ distinctio psonalis ē inter de
bitorem et creditorem et inter patrem
et filium et inter maritum et uxorem quibus
relatis unum nō pot ee sine alio a se
distincto Ita beneficiatus nō pot ee sine
beneficiante et refferens gras nō pot ee
sine illo cui refferuntur et oms supscrip
tos oportet psonaliter ee distinctos etc
Proponit qōnem questionem utrum nullus
sit ingratus et arguit qd nullus ē ingra
tus et post determinat ille qui recepit be
neficia si nō restituit est ingratus Seqr
Dicitur nemo ingratus ē Id sic col
ligitur Beneficium ē qd pdest pro
desse aut hoi malo nemo et infra
Ad illum puenit quicquid id puo usu
corrumpitur quemadmodum stomachus morbo vi
ciatus et colligens bilem quoscumque accipit
cibos mutat et omne alimentum in causam do
loris trahit et infra Ergo nil pot puenire
ad malos q̄ psit ymo nichil q̄ nō noceat
Quecumque enim illis contingunt in natu
ram suam vertit et sup Quod si accipe
nō pot .s. beneficium nec reddere quidem
dz et ideo nō fit ingratus etiam nunc ut
dicitur bonus vir omnia racione facit nō
pot ee ingratus et infra Sunt animi bona
sunt corporis sunt fortune Illa animi bona a stu
lto et malo submouentur ad hoc admi
ttitur que accipe pot et debet reddere et
si nō reddit ingratus ē et infra Hec et
viro bono dare malo pot et accipe abo
no ut pecuniam vestes et honores et vi
tam q si nō reddidit ingrati nomen incidit li eo
Dicitur et .i. Si accipe nō potest glo

Hic pbat q̄ nullus hō ē ingratus ma
lus aut nō pot recipe benefm Benefm
enim ē qd pdest beneficiato sz malo nul
lum donum pdest go nunquam recipit benefm
Et assimilat hoiem malum stomacho et
corrupto qui omes cibos convertit in cole
ram et amaritudinem et in causam sui do
loris sic malus homo quicquid recipit
in malum et in viciam convertit et sic nunquam
benefm recipit cum sibi donum nō psit Ille
aut qui nō recipit benefm nō tenetur gras
refferre et nō refferendo gras nō in
currit viciam ingratitudinis homo at
bonus in pcessu suo utitur rōe recta utens
aut rōe recta nō pot ee ingratus ad ra
cionem enim rectam ptinet recompensare
benefa et sic nec bonus nec malus ē ing
tus et p consequens nullus Sunt animi bo
hic distinguit triplex gradus bonorum glo
orum recte sicut ar pmo ethicorum et nō loqr
hic in opinionem ppriam quia ipē sentit qd
vnum solum anime Vult dicere q̄ bona fortune
sicut sunt vestes et honores et possones
pot homo bonus donare malo qui malus
si nō refferat inquisitudinem est ingratus
bona aut ai malus nō recipit Et nō q̄
nō videtur solui argumentum in pmo cap
factum ibidem enim dicebatur q̄ malus
nunquam recipit benefm q̄ benefm ē qd pdest
malo aut nichil pdest go nō tenetur sol
uere qd nō recipit Solucio pdicta dona
fortune in malo nō hēant racionem benefi
pp culpam suam tn ex pte benefactoris
beneficia sunt Item quilibet tenetur de eo
qd recipit vestes dignitates etc go de eis
dz recompensare esto etiam qd illa nō put
dici beneficia Tempore suo debemus
restituere beneficia et nō pparare ante tpe
Eque deliquit qui ad ref debitum Seqr
ferendam gram ppeat tpe alieno
quam qui suo tpe cessat et infra Eque
nimis de reddendo beneficio cogitat
nimis cogitare aliud decipiendo putat
pstet se in utrumque facilem si vult re
cipe beneficium refferamus reddamusque
leti Illud apud nos custodiri maluit
qui thezaurum emus eruimus qui cus
todiam recusamus Digna ē cui ut
volet liceat li eodem Eque .i. pstat se
in utrumque facilem) Ille qui recipit be glo
neficium debet ee paciens et facilis ad re
fferendum inquisitudinem suo benefactori
et tpe suo et dz ee etiam facilis et paci
ens ad expectandum oportunitatem de
bitam vl pot hoc refferri ad illud qd
sequitur .s. q̄ simus faciles ad recipiendum
benefa iocunde et ad refferendum inquisitu
dinem voluntatis Quid thesaurum glo
Benefm donatum hoi virtuoso ē thesaurus
benefactoris quem thesaurum nō dz benefi
ciatus emere nisi volente benefactore

Vult dicere quod non debemus nostro benefacto
ri reddere invicissitudinem nisi quando placet ei
sed debemus beneficium in nos collatum cus
todire sicut thesaurum nostri benefactoris quia
benefactor dignus est quod ad voluntatem
eius obsequium sibi rependamus et ad vo
luntatem eius rependere differamus

Quod debeamus restituere benefactoribus
nostris quando facti sunt scelerati et crudeles

Si sapiens ingenuus non tamen maxime
lius factus est sed ferus sed immanis
qualis appollodorus aut fallaris hunc be
neficium quod acceperas reddas et infra Ser
nabo filium eius infante Quid hoc
beneficium obest cuique eorum quos eius
lacerat crudelitas · Pecuniam qua sa
tellites stipendio teneat non subim
instrabo et infra Si pro magno petet
munere artifices scene et scorta que fe
ritatem eius emolliat libens offeram
Cui tiremes et ceratas non mitterem luso
rias et cubiculatas et alia ludibria
regum in mari lasciviencium mittam li
vii de beneficiis Si sapiens etc. quod appo
llodorus aut fallaris | Fallaris fuit tyran glo
nus cicilie cuius crudelitatem cognoscens
quidam argentarius putantque sibi eneum
thaurum artificiose fabricatum sic et ta
liter quod inclusit dum comburerentur et clama
rent mugitum bovum emitterent · quod minime
placuit tyranno · et ipsum artificem pri
mum eum poni iussit ut refert valerius
ti · de crudelitate Servabo filium eius
ponit questionem utrum debeamus restitu glo
ere beneficia · que ab homine virtuoso et sa
piente recepimus eidem mutato in ho
minem sceleratum et crudelem tyrannum
et respondit quod tyranno potissime referre vi
cissitudinem in hiis rebus in quibus non leg
vidi servando filios eius infantis amo
re et mictendo sibi artifices cene · i · lo
ci ubi conveniebant ad ludos et ad sola
cium et mictendo ei meretrices et naves
luxuriosos et cubiculatas ubi erat cubi
cula ad quiescendum · omnia enim talia et
similia munera animos tyrannorum aferi
tate emoliunt et refrigant · Sed non sunt
mictende pecunie · quia de eis posset sti
pendiare milites ministros sue crudelita
tis · et non mictende tiremes · i · naves
bellice habentes ordinem remorum · et non
sunt mictende cerate · que sunt etiam naves
bellice · quia ex talibus bonis tyranni re
dduntur potenciores ad faciendum mala

Quod numquam benefactor debet dicere nol
lem tribuisse beneficium · et quomodo
diversis causis aliqua cessat restituere

Numquam in has voces in iuria Sene
impellat vellem non fecisse et infra
Alium labor alium impensa deteret · alium pe
riculum · alium turpis verecundia ne dum

reddit fateatur accepisse · alium ignorancia
officii · alium pigricia · alium occupacio li · eod

Quod non debemus indignari aliquos esse
ingratos · et quomodo illi qui conqueruntur
de aliorum ingratitudine ipsi sunt ingrati se

Si indignaris ingratos esse indignare
luxuriosos indignare avaros indig
nare inpudicos indignare egros deffor
mes senes pallidos Et istud grave vicium
est intollerabile · et quod dissociet homines quod
concordiam qua inbecillitas nostra fulcitur
scindat ac dissipet Sed usque eo vulgare est
ut illud nec qui queritur quidem effugerit
Cogita tecum an quibuscumque debuisti gratiam
retuleris an illum apud te numquam perierit
officium · an omnium te beneficiorum memoria
comitetur Videbis que puero data sunt
ante adolescentiam elapsa et infra · Fortas
se vicium de quo queris alius quereris si te
diligenter excussieris in sinu invenies li · eo ·

Si indignaveris etc. Indignare avaros glo
quod benefactores non debeant indignari be
neficiatis suis ingratis probat per hoc · quia
non indignantur avaris et aliis viciosis
et etiam habentibus defectus corporales ut in
firmis et senibus et pallidis At istud gra
ve vicium est respondet dicto superiori quod non est glo
sile de ingratitudine et aliis viciis · alia vi
cia non dissociant nec disturbat civili
tatem · et societatem humanam · per quam so
cietatem fragilitas humane condicionis fulcit
et defendit ab omnibus bestiis Sed vicium in
gratitudinis dat causam ut homines invicem
non consentiunt nec sibi mutuo subveniant
Et ideo quantum ad hoc est maius ceteris viciis
Sed usque eo respondet isti obiectioni dicens glo
quod quamvis vicium ingratitudinis sit maximum
tamen propter hoc non debemus indignari ingratis
quia est vicium commune omnium hominum · et illi etiam
qui conqueruntur de ingratitudine · si bene se
examinaverint invenient ingratitudinem
in sinu suo · i · invenissent se fuisse ingra
tos · quia beneficia eis collata in prima fue
runt obliti antequam pervenirent ad adolescenciam

Quod benefactor suo beneficiato causam

Quantum possumus debet saporabiliter excu
causam ingrati apud nos a faciemus se
gaminis · fortasse non potuit · fortasse ig
noravit · fortasse facturus est Quedam
nomina bona lentus et sapiens creditor
fecit · qui sustinuit ac mora fovit Item
nobis faciendum est li · eod Sequitur glo

Quantum et etc. fortasse non potuit | Benefac
tor beneficiatum non debet faciliter reputare
ingratum · esto quod non retulerit sibi vicissi
tudinem · sed debet dicere excusando eum forte
non potuit referre · et fortasse ignoravit ·
opportunitatem quam habebat in refferendo ob
sequia · et debet cogitare quod vicissitudinem quam
pretermisit in futurum rependet Sequitur glo
Quedam nomina | creditor quando est minus se

uenus exactor fugat debitores suos et de
pecunia mutuatis nichil pot rehrē· ſz quē
lentus in exhigendo· et paciens in expectan
do fec nouā bona .i. instrūa obligacionū
qui erūt mala ꝑ inopiaz debitorꝝ expec
tando facit bona et utilia sibi quia rehabz
postea pecūiaz suam Eodēmō oz ꝓ cedē be
nefactor ċtā suū beneficiatū· sicut ꝓcedit
prudens creditor ċtā suū debitorez Qz
ingratus nō facit suo benefactori iniu
riam ſz sibi· et qd' nō debemꝰ ꝑ hoc ce
Ingratus ē nō insistare a beneficiis cōferēdis
facit iniuriaz ſz sibi Ego beneficio Senē
meo cū darem usus sum· nec ideo pigriꝰ
dabo ſz diligenciꝰ Qz in hoc pdidi ab a
lijs recipiam Qz huic ipi beneficiū dabo
itū· et tamqͣ bonꝰ agricola cura cultu
qz sterilitatez soli vincam libro eodem glo
Ingratus et· ī· soli vincas homo ingratus
ē sicut sterelis· quia nō reddit fructū
cultori suo ita nec ingratꝰ reddit vicis
situdinez suo benefactori Et sicut bonꝰ agͥ
cola terraz sterilem curando· et diligentis
sime curando facit eam fecundaz· ita be
nefactor plures beneficiando et dona ei
dem frequenter cōferendo de ingrato facit
gratū· et istud ē vincē sterilitatem soli·
Quo socrates fuit securus a tyrānis et
Inuitum nolentibꝰ nō fuit securꝰ ꝑ libertatis
Inaginū socrates circūfrebat exem Senē
plar· cum inter triginta duos liber ince
deret· huīc tū acthene ipē in carcē occide
rūt· et qui tuto insultauat agmi tyrānorꝝ
idem cōgregacionj eius libertatez libertas
non tulit libro de tranquillitate· &c glo
Inuitum et· ī· exemplar Jugalustio hētur q
lacedemones deuictis acthemensibus xxx
tyrannos imposuerūt· qui rem publicam
acthemensiū regerent Jn quo tpe socrates
ostendit exemplar magne uirtutis puꝰ lo
quendo con̄ illos tyrannos· et cives ad liber
tatem exortando· et ad ꝑposicionez tyrā
norꝝ Et pꝰqͣ ciuitas liberata fuit tulerunt
suām mortis con̄ socratem qui tū erat
tpe tyrannorꝝ securus et cū talis inique
suē fuit· quia nō potuit ferre doctriaz
veram et liberam socratis· d· solem nō esse
dicunt· ſz tamqͣ lapidem ignitū· et ideo
tamqͣ in sacrilegū et blasphemū suām mo
rtis tulerunt Qz nō medea loquitur ia
soni qͣndam marito suo ꝑperans ei quō
ꝑ ipm̄ fugit de priā sua· et ipē tunc cō
pellebat eam recedere de regno suo et
inꝑperat ei tamqͣ ingrato omnia que ꝑ
Fugimus iason fugimꝰ h' ipm̄ egerat
non ē nouū Cōmutare sedes cū Senē
fugiendi noua ē ꝓ te solebam fuge
re discendo ex eo Penatibꝰ profugere
qͣ cogis tuis ad quos reuinctis phasim
et cultos petaz et infra Omū gratū
caput reuoluat animꝰ thaurū altus
Jntse nos gentis indomite metus
armigo in arno flamen orthe pecus
hostisqz subiti tela cum iussu meo Ter
rigena miles mutua cede occidit Adisce
expetita expolia frigei arietis Sōpno
qz iussiz lumina ignoto dare Jnsompne
monstrū traditum frem neci Et sce
lere ī vno nō semel factū scelus Jussaqz
natis fraude deceptis mea Secare
mēbra nō reuicturi senis et infra Per
celū et undas cōiugꝭ testes mei cō
serere reddi supplici felix iacez vīī trag
Fugimꝰ Jason pellens patrūꝰ iaso glo
nis prēm ipīus iasonis fr̄em suū remo
uit de regno· et videns iasonem mag
ne indolis ortatꝰ ē eum ut iret chaldꝭ
os· et rapperet inde aureū uelus Et ex
hoc acquireret ei magna fama credes
Juuenem audū exponere piculo mor
tis iason aūt puetauit herculez et ali
os nobiles de grecia· et pfectus ē illuc
Cū aūt puenisset medea filia regis illꝰ
regionis fuit capta amore eius· de ista
medea vꝰ· tē· de peto· cū sic tibi· et glō p
scela· et dicit iasoni O iason tu cōpellis
me fugere de regno tuo· et de penatibꝰ
tuis· i· de domo tua quid sunt penates
vꝰ· tē· de pncipatu in glō· regnorꝝ mag
nis Nam iason acceperat uxorem filiam
regis creontis· et medee induxerat repu
diū et exiliū· modo dicit medea qͣ nō
ē sibi nouū nec insolitū mutare sedes
regiones· quia ꝑ amorē ipiꝰ iasonis
reliqrat priā suaz ſz mutandi sedes cāt
sibi noua Nam p̄mo mutauerat sedes
ꝑ amorez iasonis· et hoc ē qd' dicit pro
te solebam fugere Nunc aūt discedo et
ex eo nō ꝓ amore tuo· ſz quia me expe
llis· et nescio ad quas terras me ire iu
bes· et debes cōsiderare qͣ ego nō pos
sū reddire ad priam meam cholcos
insi ē pus phasis ꝑ illa que ibidez cō
insi pro amore tuo O in gratū caput
Medea dicit iasonem ingratū cū glo
put· quia ipā medea sex obsequias fece
rat ei pro quibꝰ obsequijs reppendebat
sibi refugiū als repudiū et exilium
quorꝝ pmū obsequiū notat alitū t
tauri Vbi oz scire qͣ sicut narrat ouidiꝰ
in methamorfeos ibi erant tauri spi
rantis naribꝰ ignem quos medea in
cantauit· et deposuerūt ferocitatem
suaz· et iasonem iussit qͣ ponēt eos sub
iugo et araret cū eis· et seminaret cū
eis terram dentibꝰ uiperēis et ita fe
cit· ex illis dentibꝰ nati sūt hoīes ar
mati· et arant seges clipeata virorꝝ
et cōmitere arma sua con̄ iasonez· et
medeam incantauit eos· et vmaserūt
se ipōs· et interfecerūt semutuo Jllud ē
sedm obsequiū Et hoc ē qd' dicit armigō

marzo .i. in illo campo ubi armarunt
arma fieri iussu ipsius medee terrigè
na miles .i. milites de terrã tunc nati ꝯ
uterunt tela in se et occiderunt se mutuo
Flameum orthypectus/ orthe .i. coll(um) glo
pectus .i. thorax qui uomebant flamã
ul' uocat hoies regionis illius pectora
qua sunt barbari in iuncti armis quorum
rabiem igneam flãmã medea docuit
medea docuit iasonem intrare etc. glo
Adice/ hoc est tercium obsequium ipsius
medee quia furata fuit vellus arie
tis qd' erat aureum et substraxit pat'
et donauit iasoni Sompnos quoque glo
hoc ẽ q̃rtum obsequium quia sperauit
draconem qui draco erat monstrum Jn
sompne .i. aĩal monstruosum sine sop
no positum ad custodiam illius vellus
et ipã medea iussit q ipẽ draco daret
lumina .i. oclos suos ignoto sompno
q nunq̃ al's dormiuerat Traditum fra
trem uesti/ hic ẽ quĩtum obsequium glo
quia medea nolens retardare pena
psecucione iasonis interfecit frem suũ
et mẽbratim sparsit ut pr occupatus
in colligendo mẽbra filij nõ possz ꝯpre
hendere iasonem Vult dicẽ q medea q̃
in vno scelere etc. de amore iasonis ipã
comiserat nõ vnũ tm̃ scelus s; multa quia
frem interfecit et aureum vellus fu
rata fuit et prẽm deseruit et decepit
Insuae qz natus/ Medea prem iasoĩs glo
reduxit ad iuuentutem extracto sang
ne senili et infuso humore multarum rer
qd' uidentes filie pelley rogauerunt ut pa
trem eorum sibi ad iuuentutem reduce
ret et ipã decepit eas Et hoc ẽ sextum
obsequium quia dicit illis filiabus q ex
herent sanguinem eius senilem et seca
rent sibi uenas et iste fecerunt et sic pe
rimerunt patrem suũ qui erat patruus
iasonis et hostis quia exposuit eũ piclo mort
Per celum et undas/ ꝯmemoratis glo
omnibus istis obsequiis medea rogat
iasonem q sibi suppliciter roganti ref
ferat mansuetudinem debitam et nõ ex
pellat eam et obsecrat q habeat misericor
diam de se et de pcatur ipsum per celum
et undis Vult dicẽ q quũ iason ꝯcubuit
cũ ea et accepit eam in uxorem nõ fue
runt ibi testes hoies s; testes fuerunt ce
lum et aqua q̃ erat ibi ꝓpe ul' dicit undas
etc. mare p qd' iason transiuerit eam etc.

Quando chorus romanorum etc. in l'titudo
loquitur contra neronem qui uolebat exclu
dere uxorem suam octauiam et introducẽ
Hec nona coniux uo pompeyam in uxorem
stri talamos principis intret te seneca
neatque suos Nupta penates claudia
proles Edat partu pignora pacis Qua
tranquillus gaudeat orbis Seruetque

decus roma eternum fratris thalamos sortita
tenet maxima Juno soror augusti sociata
choris cur a patria pellitur aula sancta
quid illi pdest pietas diuique pr Quid
uirginitas castusque pudor Nos quoque nri
sumus i memores Post fata ducis cuius sti
rpem ꝯpdimus cuo suadedet metu ꝯ tragẽ
Duobus filijs quidam sup dixit nouercam t
alterum domi parricidij dampnatũ tradidit
frĩ puniendum Jlle enim exarmato nauigio
i posuit Delatus adolescens ad piratas
factus archipirata pegnante prem cepit
et remisit Reuersus pr abdicauit filiũ Cun
cta tempestate ꝯfusus despicẽ nec potui
nec satis memini si tale misterium manda
ist; michi pr an nouica an penam noluist;
eẽ uindictam an parricidium Jn suũ frem cuieo
iubes nõ possum Non ignoscas an non
credis Ego nõ attendo nec te equidem pos
se Nemo receptus ẽ naufragij comes oĩa
instrũa ꝯiũcta sunt animaliũ spei nulliũ
pri suum excusandus an frĩ Hoc pietas tue
iunius ad inferos p iunctum al's pferam +
lienusset in p frẽm altẽm parride mori Vi
uit inquit frĩ times nõ credo Seruauit in
quit me fecisti ut crederem in domo inqua
tam faciale parricidium creditum est Ego frem
occidere nõ potui frĩ prem Micabant dẽ
sis undique nubibus fulmina et tepestates
horride absconderat diem Jntumuerat mare
iustis quoque nauigijs horrendum Habes i q̃
frĩ si innocentes eos nauigium si noses culeũ
Non potui facẽ parricidium qui faciale e
ramus omẽs et factum putam Frater in
quit Tu primus in domo parricidium facies
Iacebat in litore nauigium qd' etiã integrum
infeliciter uexerat Credam parricidam si
tibi pficiscenti nauigium suum reddidit Su
bito mi cũ animo pater excidit ferrũ et ne
scio qua perturbacione tenebre stupentibus
offendunt oclis Jntellexi q̃ difficile p
ricidium facere etiam q impassz pr Jta mi
q̃ sola miseros in domo mẽa respicit fortũa
succurrat Profectus ẽ pr tranquillo mari
auspicato itine integra naui Quid hoc
ẽ felicius nauigauit dampnatus q̃ qui dap
nãt Vtrum uidet nobis innocenciam apud
pirratas didicisse an apud piratas quidẽ
pdidisse Pietas pat' nisi in parricidium ma
dusses etc. casa quoque uela fecerant sinus et
instructas classes naufragio pcessit na
uis etc. carens nauigare qui fratricidio eẽt
prẽm Erat nauigium ymo fuit Crudelis
et p tuas nouica nichilominus semus Maria
iam quieserunt pdones miserent nati par
cunt Venit ad nos ut pbet me parricidam
Multas rerum naturas mortis uias aperit
et multis itineribus facta decurrit Omnia
instrumenta indicans omniaorum pcelle pr no
putatis misericordem qui quẽ dapnauit pu
niendum frĩ dedit Centurio lucilli iutdatẽ

non potuit occidere Mitridantez dy boni
q non dubiuz parricidam Gaude pr Neut
ex filys parricidium fecit Narra pr quo
te dimisit sic dimissus Nocens est iste s
in fr e Nature iura sacra sunt eciã apud
piratas Dixisses inquit te no posse sta
tu nesciebas no licuit Non potui non
potui no debui Negui nunc parricidaz di
misit me in patrocinium suuz ut quia no
occiderat indereẽ nec ante uoluisse Eius
potuo me uno inferiore Vitaz priade re
beo Magna bonoz rethoz mang in hac
ptez transiit ut aliquid dici debuit i no
ueraz fuerit et illi qui no quidez palaz di
cent s psuspicionez et figns Cz passie
nus no probat asserens no nuq uegam
dum ee aut tollerabile infamare uoueraz
q accusare Principia quidem tuu fuerit
insina ptate pot ablati sunt impetu Exci
satus e quite in maluz colorem incide q
transire Hysparus duro colore usus h
se tamq gravi elegisse duri supplicij ge
nus Cz in color prudentissimo displice
bat Cuam enim spem hebat absolucionis
si nec parruit nec pepat li. vij. de clama
cioni declamacione. q. De moribus fit
actio Popiliuz priady reum cicero defe
dit absolutuz pscriptuz tulliuz ab antho
nio iussus occidit caput anthonio tulit
accusatur de moribus Occidit ciceronem
popilius Iam ne credis occisum ab isto
patrem Occisurus ciceronez debuit maxe
apre Anthonius inquit iussit Non te pu
det popilius Imperator tuus credidit te po
sse priadiu facere Abscidit caput ampu
tauit Omnis in illo crimen q ciceroné
occidit pro hoc dij Iam occisuz ciceronez
malos mores uoco hoc unu feliciat q
ante occidisti prem q ciceronez fuigio
p pricida cicero iudicem monuit q pse
clientez Ad duos hoc patrom spectat
exemplum Nullos magis odit popilius q
quibus plurimum debet Abscidit ceruit
es pter iam popili Nichil tibi n occiden
duz mandauit anthonius pudeat te popili
Accusator tuus uiuit Non credidissz po
piliuz factuz nisi parricidium fecissz me
minissz Dum manes pollicerus et inlte
pris umbre te cicero psequit ut q negas
ti senciás priadam Non hausit uini
cornelis paulus exulem manu Cymber
eciaz in capto indit imparatez bucq pom
peyus terrar marisq dnator libenter
se ostensy clientez pfessus e Et ortencio
bona pomper no pompeium defenderat
Item tu popili si anthonius iussissz et prez
occidisses Ozi illa tpa in omne noctis di
cis no de hois s de rei publice moribus
Miraris si eo tpe uetere fuit popiliuz occi
dere quo ciceronez mori Ciceronis pse
pto fuit occidi mea occidere iussit imperator

misit et metor Ego illi negare q q posse
cui nichil negare poterat res publica
Popiliuz pauci ex ystoricis crediderunt
interfectorem ciceronis. Et hy quoq no
priady reum actione defensum s in p
nato iudicio li. vij. de clamacionum ij decla
Cymon ingratus gallie Adultum cuz
adultera qui dephenderit duz utruq inter
ficiat sine fraude sit ingrati sit actio
Melchiades peculatus dampnatus in car
cere decessit Cymon filius eius ut eu se
peliri ineatur se p pris corpore dedit
Gallias sordide diues natus redimit
eum ac pr et pecuniaz soluit eo ul eiq
filiam collocauit ale dephensam mad
ultus de pcauite patr occidit uxorem in
grati reus e cymon Adulterum in carcer
e ferum in alege traditum admoducatz pu
dicie picaz p didisti pecuniaz galliaz siso
luisti manus tales Non pot generosus
animus continuiam pati Hoc inter e int
fortunaz parentis et filij q illius cala
mitatiz exitus fuit carcer meaz uitam
Vis melchiadis in neutrius census ei
cymon filio Redemptus cymon redem
ptionis infelicitas est Reddam benefi
cu iam honestum desideranis q dedisti
Ego adulteri dimictiz Quid aliud fice
rem si adhuc alligatus hrez manus Cz
tu penaz putas p melicia de alligari
Magnum utiq beneficium dum damo re
cipimus ego q melchiadem redemitu
q cymonez Turpissimum duci ab eodem
dimicti ultos et symonez Ego sum qui
referat graum ne mortuis quidez desino
Ita in nos here libros contingat Cz
quantiz sit melchiades exptus Digni
erat gulham talem genuisse qualez re
denit Dic mihi ego te a carcere exi
mi cuz respospondeaz ego in carceri tra
didi Nunquaz fiet ut mihi actuz q a
gallia redemptus sum q q p melchi
ade alligatus Ego ate redemptum puta
bam Emisisti me filie tue Gallie filia
duxi hanc tibi pr Dum in gratius
ee nolo in iniuriam feci Non possum
ob id dampnari q lege feci beneficium
e qd totiz eius causa pstatur inque
gferatur ubi aliquid ex eo quis sperat
aut spat no beneficium consiliuz est Sum
mo te de toze liberaui i inctus Redemisti
ti me et tue no rogantez Hinc ingui
os et quecuq incautas filias ul clause
runt ul occiderunt Duo beneficia dedi
et redemiet filiaz egenti collocaui Obi
cio tibi q uxorem passus es adulterani
fieri q no custodisti q moratz e dm
supuenerit pr spectator sue calamitatis
Ego no spectauj duz rogares moleste
ferebas socuz tuuz dici galliaz Mores
puelle no tu passus es i iuicia labi s

ipē in pulisti Natus octaṽonem nō obli
uisisti Color et galliom et latrom et
montano placuit ut nichil ingrallia
dicat a giunielhose i redemptorez in soc
uum infilicē h. uiz. de clam̄ i declama
Q nō nemo pōt ēē gratus nisi otēp
serit ista pp que uulgus insamit P. tē
de bene. ca. iii. Item de i ueniendo g̃
tum et expiendo in gratos P. tē de i
gratitudine ca. i. Item nō om̄s grati
sciūt debē bene. eo. tē. et ca. Item q̄
sit refferre gr̄am et quid refferre sig
nificat eo. tē. et ca. Item negamus
queq̄ scire referre gr̄am nisi sapiētes
nō magis q̄ beneficiū dare quisquā
scit nisi sapiens P. eo. tē. et ca. Item
gratus sum inquiebat seneca nō ut
alius uī libencius p̄stet p̄ou irritatus
exemplo. sz ut rem iocundissiā et
pulcherrimā faciam P. eo. tē. ca. ii.
Item gratus sum nō q̄ expedit sed
quia iuuat eo. tē. et ca. Item quo
nemo sibi gratus est nisi nō sic eo.
tē. et ca. Item q̄ gayus cesar grā
suā supbē ōtulit pompeyo p̄ eo P.
tē de beneficio ca. gayus cesar Item
de magnitudine ō lentuli ēta augus
tum qui traxerat eū de studio ubi
derridebatur P. tē. de q̄rela ca. gayus
lentulus Item q̄ hoīes auidi et cu
pidi nunq̄ grati sūt P. tē. de auidita
te. ca. nō patitur Item q̄ om̄s i indi
sūt ingrati P. tē. de i uidia ca. omnibus
hys Item q̄ ad gratitudinē sufficit
bona uoluntas P. tē. de bene. ca. eo
aīō Item quō si om̄s ingrati cogno
scerentur nullus de sua ingratitudīe
erubesceret. q̄ coē delictū nullus repu
tat sibi p̄ticulare ad uerecundiā P. tē
de uerecundia ca. desiēt Item q̄ debemus
dona ōferre i gratis exemplo dei P.
tē. de sequi ca. si deos Item quo igno
ramus utrū sit gratus uel ingratus de
bemus p̄ uerisimiles ōiecturas p̄cedē
et grato donare nō i grato P. tē. de be
neficio. ca. nescis Item de ingr̄titudine
interfectorū cesaris P. tē. de spe. ca. i
rascimur Item de ingr̄titudine eorū qui
multa receperūt et plura ōcupiscūtur
P. tē. de in uidia. ca. nunq̄ erit p̄ma glo
Hec noua coniux Nero imperator hūit
uxorem filiam claudi imperatoris p̄ quā
hūit imperiū et fuit adeptus a claudio
sz p̄s modū placuit sibi magis pompe
ya que erat pulchrior. pplus aūt roma
nus nolebat q̄ octauie uxor repelleret
et pompeya induceretur Et iō dicit q̄ no
uā coniux s. pompeya nō intret thala
mos p̄ncipis s. neronis sz uult q̄ oc
tauia que ē nupta et legitiā uxor et
ē filia claudi teneat penates i. romanē

at in domo neronis. et ibidem pariat pi
gnora pacis i. filios et filias que sūt cū
pacis ōhendo inter uxorem et uirū Et sz
cū pacis ōhendo noua matrimonia p̄ q̄ fiūt
paces inter hostes. de qua pace totus gau
debit et hēbit tranquillitatē. et roma
nō p̄mictendo nuptias incestuosas serua
bit decus eternū bonorū s. morū Et dicit
q̄ ipā octauia sortita ē thalamos a. ōiu
giū fr̄is sui Nam nero erat filius adopti
uus claudy. et ipā octauia filia natural
et in hoc assimilat octauia iunoni. q̄ iuno
erat regina deorū. et uxor fr̄is sui iouis
p̄ncipis deorū. et ipā octauia fuit so
ror ōiux augusti i. neronis. et iō nō dz
repelli ab aula p̄ria a. dignitate impali
patris sui claudy Quid illi p̄dest Co glo
quent pplus romanus q̄ octauie nō p̄dest
pietas i. ōsanguīeitas fr̄is sui neronis
nec p̄dest sibi p̄r diuus qz imperatores appel
labantur diui. uel quia ipē claudius inter
deos relatus ē auctē senatus et ōq̄ritur
q̄ nō p̄dest ei uirginitas. quia nero hūit
ipām uirginē. nec p̄dest ei castus pudor
p̄ caula s̄uatus. quia nero omnino uolebat
eam repellere. et repudiare sequit glo
Nos quoqz Rep̄hendūt se romani i me
mores sui. uidz quia nō s̄uant illā se
ueritatem qd̄ s̄uauerūt antiqui romani
in ōpescendo ingratus suos. et dicit q̄
nō sūt memores sui ducis s. claudy impa
torū post fata i. post mortē eius. q̄ per
mictūt stirpem i. filiam eius adieno i. in
tupare imp̄etuū. et hoc faciūt et p̄ter
mictūt suadēte metu i. pp timorē neronis
Quo nobus filys Casus talis ē quidam glo
hēbat duos filios. et mortua uxore sua
supduxit aliā uxorē q̄ fuit nouica filys
mariti sui. et unū eorū accusauit q̄ uolunt
interficere prem suū. et maritus credidit
et dampnauit filiū tanq̄ patricidā. et al
teri filio mandauit q̄ s̄mam suam cadēt
p̄ execucione et puniret eū uidz ponē
do eū in culeo cū simia gallo et impauit
ut mira nolunt sr̄. aūt frēm suū posint
dampnatū tp̄e tempestatis in nauigio
exarmato a. sine uelo et sine remis et
sine tremore qui sūt arma nauigy et a
doloscenes sit impositus incidit in piratas
a. in latrones marinos et ōuisatus al' ōfirma
tus apud eos factus ē archipirata Sub
sequente tp̄e prem nauigantē filius ar
chipirata accepit et nō lesit eū in eo
sz liberū hēre p̄misit reuisus p̄r aliū filiū
abdicauit. quia nō obedierat sibi i pu
niendo abdicatus autē supdictus glo
Tanta tempestate hic loquit̄ filius
abdicatus excusando se qd̄ nō potuit
frēm suū insuere culeo. quia qū fuit ō
mandatū quia interficeret frēm fuit i
maxīa tempestate mentis et ita fuit alie

natus · q no potuit de liberare quid faceret
et memoria eius fuit alienata · et no pen
debat utrum tale misterium interficiendi fratrem
p cepisset sibi pr aut non ca et no poterat
cognoscere utrum istud esset misterium vel pe
na videlicet qd hoc mandatum esset sibi ad vin
dictam · i · ad punicionem cuius comissi vel
patricidium · s · committendum interficere eum
patrem pricidium e et tunc dirigit sermonem
ad patrem · d · eidem · tu iussisti · qd ego fratrem
meum suerem culeo et suffocarem eum · et
ego tibi rndeo q no potui facere · s · pp a
morem fraternum qui me retrahebat nec
etiam pater tu potuisses · quia pr naturalis di
lectio pluribus sz sup hoc no contendo sup
ple pp reverenciam · et ideo debes mi credere
et parcere · quia no fuit contemptor tui man
dati · sz pp pietatem obmisi subingere fratrem meum

Nemo repertus est hic aut abdicatus glo
q ipse non potuit abdicari · cu ipse fuit o
bediens precepto pris · s · exponendo fratrem
suum morti et submissioni · quia vz exposuit
eum in navi ubi omnia instrumenta sunt cir
cia velum et temo et remi fuerunt ablati
ita q nullum suffragium cuiuscumque spei fuit
relictum · et nullus fuit amicus suus · qui
vellet eum sociare in navigio ubi nulla spes
redempcionis et io apud patrem dz haberi
excusatus tamquam executor patris mandati
sz apud fratrem no dz esse sic excusatus · nam
fr qui fuit positus in navigio exarmato
dixit fri suo Istud nimis obprobriosum
ego feram apud inferos · q · d · ego pote
ro narrare mortuis qd tu me interfecis
ti · et utinam me interfecisses · et sz hoc est
mi gravius · q tu me interficias tamquam pricidam glo

Vivit inquit frater meus hic reputat argu
mentum factum contra se · et reflectit ipum pse
ex hoc enim erat dampnatus et abdicatus
quia frater suus vivebat · qd pr mandi
uerat interfici dicenti go pri · qd frater
suus viveret Rndit q non credit · et tunc
pr ad probacionem huius rei introducit qd
fuit captus et admissus ab eo · et tunc frat
infert q nunc credit · q vivat ex quo patrem
servavit · et redarguit patrem q tam fra
lit filium esse pricidam · cu ipse etiam lesus a
patre patrem servavit et io dicit no esse mir
si no potuit interficere fratrem suum · quia
fr no potuit interficere patrem cu tamen
causam haberet **Micabat** hic narrat glo
qui fratrem suum exposuerat morti tpe temp
estatis · ubi etiam armata navigia time
bant · qui tpus erat pluviosum et tene
brosum et erant tonitrua et flumina
tunc exposuit fratrem suum in navigio exar
mato et dicit ei frater si tu es ignoscens
tu habes navigium · et deus servabit te · si
aut es culpabilis habes culeum · quia ita
submergeris sicut submissus fuisses in culeo
in quo submerguntur patricide · et no subsi

nuit cor suum ulterius procedere submer
gendo eum · et reputabat iam eum inter
fecisse exponendo eum tali tpe in tali
navigio · et dicit pri · cum reverencia · q
omnes oravimus · quia videlicet fatalis credide
rat filium illum esse pricidam · et ipse ex
aniat credendo eum se interfecisse glo

Frater inquit narrat quod expositus
dicit exponenti fri tu exponis me tamquam
pricidam cum ego sim ignoscens · sz tu
es pricida exponendo fratrem tuum morti
et es primus qui in domo nra commictis
pricidium · s · interficiendo me pessimo modo

Iacebat in litore ondit hic exulis glo
ignoscenciam fris et primo narrat qua
liter pris vexerat eum infeliciter · etiam
cum fuisset integrum armatum · et dicit q
ipum infeliciter vexat in manus pirra
tarum · et in hoc ondit ignoscenciam fris
quia si fuisset malum cum coni patrem re
misisset eum in navigio suo armato et
hoc e qd dicit Credam pricidam sibi
profuisse naviguum suum reddidit suppli
cio · sz naviguum exarmatum non reddit
ergo fuit patricida **Dubito** hic glo
assignat scam racionem de ignoscencia fris pp
difficultatem committendi patricidium · nam
quod apre fuit impatium sibi · q interfice
ret fratrem ferrum qd acceperat ad interficien
dum sibi cecidit et animus corruit · et tene
bre effuse sunt sup oculos · ex quibus omnibus
pz · q difficile e pricidium · etiam qui pat
mandat · et quanto magis fuisset difficile
sine mandato pris primo corpore eius
no vult dicere q no dz credi q frater
suus fuit patricida **Ita indicii** hic glo
ponit terciam ro ad ondendum ignoscen
ciam fris · et premictit q sicut verum dicat
ita succurrat tibi fortuna que semp
fuerat propicia miseris in domo eorum · vz
quia fratrem in miseria constitutum adiu
vit · et patrem captum liberavit et se ab
dicatum rogat ut benigne respiciat · et
tunc incipit ondere innocenciam fris
ex felici · et inoppinato navigacione et
culpa pri in navigacione infelici · et
tamen habebat navem integram et tpus
tranquillum · et fr habuit navem exarm
atam · et tpus tempestuosum · et tamen
dampnatus feliciter navigavit · deo sic no
lente pp ignoscenciam eius sequitur glo

Auspicato itinere apud stoycos nichil
gerebatur nisi auspicio pa supposito et
dicit q valerius li · i · in principio · dicit aut
auspicia divinaciones ferre in auribus
et navigaturi respiciebant manibus qualiter
navigacionem habituri essent sequitur glo

Utrum videtur nobis hic iam ondit
ignoscenciam fris · quia etiam apud pir
ratas ubi ponitur ignoscencia servabit
ignoscenciam ad patrem ergo fuit ignoscens

Peceras) Alloquit hic prem reducat glo
de sibi ad memoriam q ipe perissz inadissz
in piratam in filiu pricidam. hic dicit
yronice pricidaz vz quia no erat prici
da sz pr eum dampnauerat tamq pri
cidam et nisi fuisset filius alij pirate in
terfecissent vl incarcerassent eum Et tunc
assignat quitam roez dicens pri q sci
res i scire deberes q diuina prudencia
nauigauit filius qui futurus erat prez
et debuit in hoc cognoscere culpam pr
quia uela remigis eius uentis impel
lentibus fecerunt sinus quia tunc i modum
sinus curuantur et postea nimio uento im
pellente scisa fuerunt hic aut primo na
rat casserat et postmodum simulacionem
cum tn primo oportuerit ee simulacionem
Vnde hec e preposteracio Et post modum subiun
git q nauigium huius no potuit dici na
uigium quia carebat armamentis et ap
titudine nauigandi sz diuina prudencia
nauigauit sceleris ignoscenciam suaz
Crudelis) modo alloquitur nouercam glo
qua suadente fuerat condempnatus et i
ipe abdicatus et dicit eidem tu es ma
gis crudelis q sit mare tempestuosum
quia maria que erant tempestuosa fue
runt dampnato tranquilla et magis cr
udelis es q sint predones quia filius p
do pepercit pri et dicit q e magis cr
udelis q sint nati nam filius natus e
contra prem dampnantem ipum de pricidio
et tamen pepercit Venio ad vos) al glo
loquitur iudices et d eisdem q ipe pro
bat se obediuisse precepto pris et uolu
tati nouerce committendo pricidium
in frem suum et io no potuit abdicari
cum no fuerit inobediens Et ponit qua
tuor inuenit iniustas uias mortis et fac
ta hominum i iustis itineribus decurrunt
vz quia uarius modus e mortis hominum
Vult dice q ipe exposuit frem suum vim
morti et submissionis exponendo eum
in nam exarmata et tpe tempestatis et
diuino iudicio maria fuerunt iustiora
iudicibus vz quia maria fuerunt ig
noscentes et iudices pris fuerunt iniusti
sentenciando in culpabilem et sic procelle
maris fuerunt mitiores patre seqr glo
Non putatis) hic excusat q frem suum
no interfecit vz quia in hoc attendit
uolumtatem pris nam si pr uoluisset fi
lium interfici ipe interfecisset sz fuit mi
sericors et mandauit illum interfici illi
a quo credidit interficiendum et no fuit
Centurio rex ponti) Nutridates glo
x annis tenuit bellum cum romanis ut
dicit paulus orosius et lucullus obsedit
obsidentem ciuitatem cyrenam in asya et
natando misit militem acytenos conforti
do eos et tandem regem ibidem debellauit
et exercitum fugauit et ciuitatem liberauit
sz de isto centurione numq memini me le
gisse alibi sz hic uidetur q lucullus manda
uit centurione q interficeret regem nutri
datem qui rex erat certissimus parricida
Nam ipe rex inter duos filios suos et fernax
teras filius timens de se ipo collegit exercitum
et obsedit prem et nutridates uidens q
no poterat se defendere dedit uenenum p
uxoribus et omnibus suis et postmodum ipe su
mpsit uenenum no lesit eum ut dicit iustinus
quia tpe adolescencie consueuat remedium uene
ni ieiuno stomacho sumere ita armauat
intalia sua ut no erit diuina contra
uenenum et uolens mori erumpenti mi
liti gallo prebuit iugulum et fecit se ipum
interfici quod centurio luculli noluit re
gem interfice et no potuit no memini
me legisse Gaude pater) dirigit sermonem glo
nem ad prem d eidem q dz gaudere de utroque
filio quia neuter eorum fecit parricidium
nec dampnatus qui hebat causam irascendi
propter dampnacionem et tn prem no lesit et
io quantum ad hoc conatur mitigare iram
pris qui debet omnibus narrare quod filius su
us liberauit eum nec ipe fecerat sz posset
aliquis dice q melius esset q fuisset interfec
tus quia factus e nocens i archipira
ta Cum obiectum ridit q esto q alius noce
at tn sibi erat frater et io no poterat eum
interficere propter amorem fratrum et iura nae
inter consanguineos sunt sacra i secura et a
pud piratas ut patuit in pre in quo cum
dicit pr eidem q pr debebat narrare q no
poterat et ipe prodidisset fieri p alium et ipe
rndz q no oportebat narrare quia ipe t
pr bene sciebat q no poterat propter ualem ef
fectum et q no licebat interficere ignoscen
tem et q no debebat pimere fratrem suum
Nega nunc) hic loquitur pr contra filium ab glo
dicatum dicens eidem q no deberet excusare
frem suum a crimine pricidi cum ipe sit crimino
sus et archipirrata et de talibus omnia crimina
debent credi q no dimiserat prem hoc no
fecit in graciam pris et in fauorem suum met
ut uideret iniuste sentenciatus et apparet
q aut uoluerat prem interfecisse et ultimo
concludit q nullus e miserior se quia oz ut re
cognoscat uitam se habere a filio parricida glo
Magna) hic loquuntur seneca dicens q
magna pars aduocatorum consenciunt q filius
dz loqui coram nouerca ad excusacionem
sui et fris sui Quorum aduocatorum aliqui
dicunt q debuit excusare sz latenter tangere
culpam suam pasiens aut sic uocatus dice
bat q ira e verecundia clam infirmare no
uercam sicut palam accusare seqr glo
Principia quidem) ostendit condiciones quorum
dam uiciosa oratorum que principia suarum
condicionum in accusando et excusando hent
insua prte quia deliberauerunt quam talia p

ponerent in prosequendo sed sequitur impetum
animi sui et propter hoc incidunt in malas colores
et in defectivas actiones et excusationes
et dicit quod tales redduntur magis excusa
biles qui incidunt propter propositum in tales defec
tus quam si deliberante et ex proposito tales
defectus committerent Hyspani] iste ora glo
tor sic nominatus in ista declamatione supra
posita in defensionem filii abdicati propone
bat quod filius obedivit patri et elegit fratrem
suum ponere in navigio exarmato tamquam
in graviori genere supplicii et sic utebatur
duro colore durum enim erat et asperum quod eli
geret acerbius genus pene inferro puniendo
sed alia defensio prudentioribus advocatis 1
displicet quia super talem excusationem
proponens non poterat habere spem absolutio
nis a sua abdicatione per iudices videlicet
quod non obedivit ponendo fratrem in culeo neque
fratri pepercit et ideo excusatio supra posita est
melior quam quod fratri se pepercisse et aliqualiter
mandato patris obedivisse exponendo eum
et mortis periculo in navigio exarmato
Popilium parricidii] Casus talis fuit po glo
pilius interfecit patrem quem reum parricidii
pollibim marci cicero summus orator de
fendit et absolutionem iudicibus obtinuit
et quod ciceronem iussu anthonii popilius in
terfecit defensorem suum sed inde actor
popilius de malis moribus videlicet quia fuit ingra
tus suo benefactori et non quod valerius tractat
de ingratis. Nam dicit quod cycero defendit
eum reum parricidii et dicit quod rogatu celi
non minori cura quam eloquencia defendit quem
ea ad modum dubia fluctuantem salvum ad
penates suos misit id est ad domum suam Unde
sunt penates vide tractat de principatu et glo
pro regno et dicit ulterius valerius magnus
quod popilius postea vero fuit lesus sed quod ipse ro
gavit marchum anthonium ut ad cycero
nem proscriptum iugulando mitteretur glo
Occidit cyceronem] hic actor agit de
crudelitate popilii loquens iudicibus dicit
eisdem quod non possunt exercitio malicie credere
quod popilius interfecit fratrem supple de quo est
nunc absolverunt eum et quod interfecit patrem
probat per interfectionem cyceronis sui libera
toris Nullus enim interficeret liberatorem
vite sue nisi parricida et criminosus et hoc est
quod dicit occisum cyceronem debuit incipe
aptare patrem enim primo filio vitam dedit quia
iterum secundo cycero defendit et eodem ordine po
pilius fuit ingratus primo interimendo patrem
secundo defensorem Anthonius inquit] ponit glo
defensio popilii videlicet quod imperator anthonius
hoc sibi mandavit quam excusationem exclu
dit actor dicens eidem quod deberet erubescere hanc
excusationem allegare quia ex hoc patet quod im
perator anthonius reputabat eum scelera
tum et parricidam cum commisit ministerium cru
delem interficiendi defensorem vite sue et

ideo illam excusationem excludit quia an
thonius non mandavit ei nisi ut interficeret
ciceronem et ipse ulterius processit quia ca
put et manum amputavit et ideo dicit
prohdolor quod est interiectio indignantis quasi dicat quia
licet deberet dedignari quod interfecisset cycero
nem sit minus crimen quia videlicet alienaba
batur et precepto superioris sed abscidisse
caput et manum nullam habet alienationem
et ideo fuit maius crimen et magis voluntarium
Iam occisum cyceronem] Vult dicere glo
quod modeste agit contra eum et benigne
quia agit de malis moribus cum posset agere
de homicidio et parricidio videlicet de inter
fectione ciceronis et ideo dicit hoc nimium
feliciter id est tecum ago feliciter quia pos
sem agere ad graviorem penam quam pena
malorum morum et ita exponit trevet quod
videtur hoc verbum hoc nimium feliciter de
beat referri ad illud quod sequitur quod ante
occidisti patrem quam ciceronem quia si enim ante
interfecisses ciceronem postea patrem non
habuisses defensorem parricidii sed latum fuisset
sententia mortis quod est enim et ideo feliciter et prospe
fecit quod pompilius interfecisset patrem glo
Facilius] ostendit gravitatem culpe pom
pilii et inflexibilitate male voces que
fuit flexa et mitigata ad preces cycero
nis sui patroni et defensoris qui cum cicero
flexit in obsequium pompilii et tunc
sermones ad parentes advocatos ipsius
pompilii dicit eisdem quod non defendat eum et
quia ipse super omnes odit defensores suos
et magis sicut patet evidenter in homicidio
sui defensoris et tunc ipsum pompilium al
loquitur quod debent erubescere quia ex
cessit fines mandati Nam anthonius
mandaverat interficere cyceronem et ulterius
processit ut dictum est et popilium elegit
ministrum tanti sceleris quia cognoscebat
eum parricidam Accusator tuus vivit glo
alloquitur popilium dicit eidem accusator tuus
vivit et ille qui accusavit eum de parri
cidio quasi dicat tu es in periculo quia accusator
vivit et liberator non vivit tua culpa glo
Dum manes] Manes dicuntur demones
per contrarium quia sunt immanes et crudeles
quos gentiles credebant esse deos proprium
dii mundi id est inferni ut patet per lucanum et
credebant esse deos mortuorum qui de culpis
commissis in mortuos punirent vivos ut
patet per suetonium libro viii Et ideo nero impera
tor placavit manes grabe sui predecessoris
a quibus singulis noctibus molestabatur
ita dicit hic quod manes plures patris et po
pilii persecuti fuerunt cyceronem eo quod nole
bant facere vindictam de morte pessimam
et cicero impedivit eum liberando et
ideo punitus fuit in eo in quo deliquit
delinquid enim negando popilium parricidam
et ipse exceptus est eum fuisse parricidam

et dicit quod

et dicit q inbibit .i. animia ipius pollicem ulta
.i. nō vindictā psequebatur ciceronem sequitur glo
Non ausit) .i. nō abstulit mario dignitatē
suam exilio valerius ti. de exilio maiestate
narrat, mariū exulem psceptū pductum
fuisse minturnas ad quem interficiendū
missus fuit cymber .i. theotonicus q mariū
ut vidit osiderauit nō q erat .s; q fuerat
imperator Jta populus debuit osiderare in ci
cerone nō exiliū in quo erat .s; prōnem
et liberatorem suū qui fuerat Et ponit aliud
exm de pompeio qui cū eēt dūs terre et
mare v; quia acquisivit xxij. regna in ori
ente .et quia pyratas vagantes p omnā
maria debellavit tamen recognovit pa
tronū suū cognoscē. et ultiō ocludit q po
pulus erat adeo sceleratus .q ad pceptū
anthonii etiā patrem interfecisset glosa
Si illa tempora) hic excusat populus di
cens .q illa fuit culpe psone sue .s; fuit
culpa tēporis .quia tempore ille anthonius
imperabat et victor fuerat .et roma cū du
obus sociis tyrannide tenebat .et omēs
sibi obediebant Et tunc psceptio ciceronis
fuit interfici .quia isti tres ocordaverat
.s. anthonius et augustus .et lepidus q cice
ro interficeret. Et psceptio populi fuit .i. ne
cessitas ompulit populum adinterficiendū
ipm .s. p mandatū anthonii sequitur glo
Sed in privato iudicio) publica iudi
cia sunt lese maiestatis .et parricidii et aliorū
crīminū qui penam irrogant capitalem
vel aliā vult dicē q cicero defendit popu
lum nō huiōi crīmibus .s; qd ind alia lite p
iciditur Adulterium) lex tulis ē quia glo
ritus qui dephendit adulterium cū adul
tera si interfecit nullā penā meruit
Alia lex ē q benefactori datur actio cont
ingratum Casus tulius accipit melichiad fuit
dux atheniensis contra palas .et devicit cer
milia psarum in marachona .ut refert
valerius .ti. de ingratis Et hanc ystoriam
refert extense iustinus psq victoriā ac
thenienses obicerunt ei falso q pecunias r
publicas furatus fuit .et tamq furem pu
blice pecunie posuerunt in carcere qd cri
men in iure appellatur peculatus .et mor
tuus fuit incarcere .et nō pmiserunt sepe
liri corpus eius nisi pecunia solveretur
Et tymon filius eius .quia pecuniā nō
hēbat intravit carcerem .ut pr pmic
teretur sepeliri .et galias qui erat ut no
bilis solvit pecuniā et traxit cymonem
de carcē et dedit sibi filiam in uxorem Et
subsequenti tpe cymon invenit uxorē
suam cum adultero .et ostendit hic pri
et pr auit rogavit ut parceret sibi .sed
ille noluit acquiescere .s; interfecit am
bos adulteros p quā causā galias accu
sat tymon de eius gratitudine glosa
Adulterium in carcer ē) Intencio symonis
est ondē q nō sit ingratus .esto q filiā clan
destinam adulteram interfecit Tota enim rō ingra
titudinis sibi obiecte ē .qr recepit beneficium .i.
liberacionem acarcē agalia .et postea interfecit
eius filiā . pmo dicit q nō recepit beneficium
quia maluisset stare incarcere q tollerare
adulterā Et hoc ē qd dicit adulter in car
cer est . 2o dicit q nō potuit omni ingratus
ex eo q fecit legente osenciente Et hoc ē
q dicit ferrum in alege traditum adunum
dictum pudicicie pricam .i. procedere nō
debeo .s; debeo eo uti adinterfectionem ad
ultorū quia interficiendo .nō incurrio viciū
ingratitudinis faciendo .s. rem legi con
cessam .et tunc alloquitur socerum .d. eius q pdidit
pecuniā .s. liberando eum .si ea intencione
liberavit ut adulteros tollerazet .3o dicit q
nō solum p legem .s; etiā p nobilitatem
nō debuit tollerare uxorem adulterā .quia
erat sibi adinpium .et ad otumeliā Et
hoc ē qd dicit nō pot animus generosus otume
liam pati Magna enim otumelia ē pati al
terē uxorem adulteram Sequitur alia glo
Hoc interest) hic deplorat infortunium
suum opando adfortunium pris sui Et dicit
q ultimum infortunium pris sui fuit carcē
in quo mortuus fuit Et primum infortunium suū
fuit carcer de quo libatus fuit .et fuit sibi
cū accipiendo sibi adulteram uxorem .et sic
fuit invicem sue miserie Et dicit ultius suā
miseriā .quia ipē fuit sensius pris .et fu
it infelicatus socerii redeptor .cū eum iam pr
sentenciatus eēt q solvet certum pecunie r
qntitatem .et pecunia .de eēt ipē loco pecunie
fuit detentus incarcere .et sic fuit censius
pris .et fuit infelicatus socerii .quia accepit
filiam eius et interfecit eam Sequitur glo
Reddam beneficium) hic ponit aliā racionem
quare nō ē ingratus videlicet .quia patus ē ref
ferre incessitudinem honestiū sic beneficium re
ceptum recepit .s; dimicte uxorē adulterā
in gratiam sortiri noluit .quia tunc apparuis
set q huiusmodi manus ligatas .et nō fuisset ho
nesta recompensacio In penam putus
poterat dicē galias q liberavit symo glo
nem de carcere cui objectioni rūdet .quia car
cer nō fuit sibi ad glam et honorem et osci
enciā liberalis opacionis .et sic ipē cymon
recepit incessitudinem intrando carcerem
p pre suo .quia carcer fuit sibi ad honorē
vere ita et galias redimendo cymonem
osequutus est in liberalis opus Sequitur glo
Turpissimum duxi) Assignat causam quare nō
dimisit uxorē et adulterum .quia tunc appa
ruit q ab eodem galia eēt liberatus cymon
et adulteri .Et sic cymon sociatus eēt adul
terus inliberacione .et dicit q ipē ē veracit
gratus nō solum vivus .s; etiā mortuus sic
patuit circa prēm defunctum .et sic ē veracit
gratus Jta rogat q hēat vos filios .sic patuit
in melichiade .qui huit filium virum cymonem

qui tradidit semetipsum pro sepultura pris-
sui. Sed ipse galias fuit infortunatus in fili
a dicit tamen quod dignum erat habere uiciosam filiam
sicut habuit uiciosum generum. Sequitur glo
Dic nunc) hic excludit quandam obiectio-
nem possit enim dicere galias quod cum liberauit
de turpio carceris et iste respondit quod iste
uoluntarie intrauit carcerem et fuit sibi
maior honor carcerem intrare quam inde liberari
Ego ad te redemptum) Ostendit hic quod be- glo
ficium galie est minoris condicionis quia repu-
tetur quia galias propter ipsum beneficium alias
non propter ipsum cymonem redemit sed propter filiam
cum emit ipsum. Et istud magis specificat
inferius dicendo quod tunc est beneficium qui in
graciam beneficiati alias non debet dici beneficium
sed consilium proprie utilitatis et sic fuit in
proposito quia cymonem redemit ut ipsi no-
bilissimo filiam ignobilem coniungeret glo
Galie filiam duxi) Alloquitur patrem suum dicens quod
fecit sibi iniuriam scilicet ducendo filiam galie
ignobilis ex quo matrimonio tota eorum nobi-
litas erat humiliata. Et excusat se quod ideo
eam duxit ut non esset ingratus suo redem-
ptore galie Non possum) dicit quod non glo
potest agi contra eum de ingratitudine et inter-
fectione adulterorum quia illam interfectionem
lex concedit Summotus de decore) obicit contra glo
galliam dicendo sibi quod non fecit sibi iniuriam
interficiendo filiam sed fuit magnum beneficium
quia liberauit eum cum magno honore de
turpio filie adultere interficiendo eam
quam dicit se inuictus interfecisse. Videlicet quia
doluit quod sub erat eam. Sed contra istud dictum
possit obicere galias quod de isto beneficio non roga-
uerat eum. Ymmo rogauerat eum de quo et
sic non debet dici beneficium quia non fuit rogatum
sed huic obiectioni respondet quia ipse non ro-
gauit galliam quod ipse redimeret eum et sic non
fuit beneficium quia non fuit rogatum. Si autem
sint beneficia sint illa que non rogantur utro-
bique beneficium fuit non rogatum scilicet ex parte gal-
lie redimentis et ex parte cymonis interficientis
Hunc uirginum os) Sicut dicit uirginium glo
fuisse nobilem romanum qui interfecit fili-
am quia non potuit pudiciciam eius defendere
a tribuno Valerius autem in de pudicicia dicit
uirginium fuisse plebei id est ignobilis sanguinis
sed patricii spiritus id est nobilis cum Titus autem liuius
in de cada ab urbe condita narrat istam ysto-
riam et dicit appium qui erat decem uir
uoluisse uiciare filiam uirginii quam defendere
non ualens uirginius interficit et maluit uir-
ginis pudicicie esse interemptor quam pater cor-
rupte tunc precipiat ciuitati decem uiri V-
ult dicere quod si comparemus galiam uirginio et
eius similibus inueniemus eum defectiosum
et imparem illis quos omnes uocat uirgini-
os qui filiam suam pretulerunt pudiciciam
inuite et uocat quod hic est imperfecta oracio que
homines irati et talibus loquucionibus utuntur eciam

Ego ne illam qui illum contra me id est illam muli-
erem ego reciperem qui illum supple recc-
pit amore repulit Duo beneficia) hic glo
loquitur galias ostendens simonem esse ingra-
tum duobus beneficiis per eum sibi collatis
quorum primum liberacio de carcere secundum quia eius
inopi coniunxit filiam diuitem. Sequitur glo
Obicit tibi) obicit contra eum quod ipse uoluntarie
passus est filiam fieri adulteram non custo-
diendo eam sed impellendo eam ut inuicem
haberet causam interficiendo eam quia non
audabatur habere galiam hominem ignobi-
lem in socerum. Et 2° obicit contra eum quod quando
inuenit eam in adulterio non statim inter-
fecit eam sed expectauit aduentum patris
et in conspectu eius interfecit eam. Vnde ex-
pectauit rogari ut faceret contra rogata sed ipse
socer non expectauit rogari a tymone ut
liberaretur de carcere sed peruenit carcerem eius
sed tymon tardauit interficere uxorem
et expectauit precès patris ut maiorem do-
lorem haberet de morte filie in conspectu eius efficere
Galionem et latronem) Isti tres quos hic glo
nominat fuerunt excellentes oratores et re-
prehendunt declamaciones actam per symo-
nem quia ibi symon multum loquitur
contra galiam nichil debuit. Et assignat tres
raciones quarum prima est quia tur-
pe est loqui contra redemptorem et liberatorem
suum galias autem redemit et liberauit
cymonem de carcere. Secundo quia turpe est
genero loqui contra socerum cymon autem gener
erat galie. 3° quia inculpabile est inhu-
manum loqui contra hominem miserum et infeli-
cem cuius erat galias filia interfecta
quia non est addenda afflictis afflictio
ymmo pocius eorum miseris miserandum ut
extra de tali egro uel debi. capitulo penultimo etc.

Gubernator

An tempestas et procella gu-
bernatori noceant et ostendit quod talia
non impediunt artem gubernatoris nec
opus sed successum eius ubi ponit dif-
ferenciam inter artem et sapienciam
inducit eciam quando duas personas habeat
gubernator et tractat autem an quod nocet

Quod malum est deteriorem faciat.
nocet quod nocet deteriorem facit zenon
dolor et paupertas deteriorem non
faciunt ergo malum non sunt. Falsum est inquit
quod proponitur non enim siquid nocet eciam
deteriorem facit Tempestas et procella
nocent gubernatori non tamen illum de-
teriorem faciunt Quidam stoyci ita
aduersus hec respondent deteriorem fieri
gubernatorem tempestate ac procella in
opere quia non possit id quod proposuit efficere
nec tenere illum cursum suum. Deterio-
rem illum in arte sua non fieri in opere fi-
eri Quibus peripateticus ergo inquit et
sapientem deteriorem faciet paupertas

dolor et q̄ q̄ tale sint virtutem enim illi
nō eripiet · sed opa eius impediet · Hoc
recte dicetur nisi dissimilis ē gubnato
rum condicio et sapientis · Huic enim propo
situm est in ista agenda nō utique qd' conte
dat efficere · sed omnia recte facere Gubnator'
propositum ē utique navim in portum perducere
Artes ministre sunt prestare debent qd'
promittunt Sapiencia domina rectrix
que est artes sunt inte sapia impat
Ego aliter respondendum iudico · nec artem
gubernatoris deteriorem ulla tempesta
te fieri · nec ipam administracionem artis
Gubernator tibi nō felicitatem promisit
sed utilem opam et navis regende scie
ciam · Hoc eo magis appet quo illi ma
gis aliqua fortuita vis resistit qui et
hoc potuit dicere Neptune numquam hanc
navim nisi rectam indebis Arti satisfecit
Tempestas nō opus gubnacionis im
pedit · sed successum Quid ergo inquis
Non nocet gubnatori ea res que il
lum tenere portum vetat qui conatus
eius efficit irritos · que aut refert illum
aut detinet aut exarmat non tamquam
gubernatori · sed tamquam naviganti nocet
Aloquin gubernatoris gubernacionis
artem adeo nō impedit ut ostendat
Tranquillo enim ut aiunt quilibet guber
nator est Navigia ista obsunt nō rec
tori quia rector ē duas psonas habet
gubernator alteram comunem cum omnibus
qui eandem conscenderunt navem quaque ipse
uector ē Alteram propriam qua gubernator
ē Gubnatori tempestas tamquam vectori
nocet · nō tamquam gubnatori Deinde gu
bernatoris ars alienum bonum est · ad eos
quos vehit ptinet quo medica ad eos
quos curat comune bonum ē et eorum cum quibus
venit et proprium est eius Itaque gubnator
fortasse noceat aut ministerium alius p
missum tempestate impedit Sapienti
nō notatur a paupertate nō a dolore nō
ab alys tempestatibus vite Non enim p
hibent opa eius omnia · sed tantum ad alios pti
nencia Ipse semper in actu ē nō in effectu
tunc maximus cum illi fortuna se opposuit
Tunc ipsius sapiencie negocium agit qd
diximus et alienum bonum esse et suum · Pre
terea et alys quidem tunc prodesse prohibe
tur illum aliquae necessitates premunt
propter paupertatem prohibetur docere quem ad
modum tractanda sit res publica at illud
docet quemadmodum sit tractanda sit pau
tas Per totam eius vitam opus extenditur
Item nulla fortuna nulla res actus sa
pientis excludit Idem enim ipsum agit q
alia agere prohibetur ad utrosque casus vite
aptus ē bonorum rector ē malorum victor et
sic inquam se exercuit ut virtutem tam in secundis
quam in adversis exhiberet · nec materiam eius

sed ipam intuebatur Itaque nec paupertas illum
nec dolor nec quicquid aliud impitos avertit
cit et precipites agit prohibet Tu illum premi
putas malis utitur Non ex ebore tantum per
hidias sciebat facere simulacra faciebat
ex ere si marmor illi si adhuc viliorem
materiam obtulisses fecisse quale ex illa fi
eri optimum potuisset · Sic sapiens virtutem
si licebit in divitys explicabit si minus
in paupertate Si potest in patria si minus in ex
ilio si potest imperator si minus miles Si po
test integer si minus debilis Quamcumque for
tunam acceperit aliquid ex illa memorabile
efficiet Certi sunt domitores ferarum qui se
vissima animalia et ad occursum expavescen
cia hominum cogunt pati iugum · nec asperi
tatem excussisse contenti usque in contubernium
mitigant libro xiiij · epistola lxxxv · glo
Qd' malum · et non fulsum est magis) prius credit
qd' nocumentum facit deteriorem sed negat
et distinguit · dicit quod documenta faciunt homi
nem deteriorem in sciencia et arte sua · quia tem
pestas et venti contrarij nō sunt faciunt gubna
torem navis deteriorem in sciencia et arte sua
sed faciunt eius opus deteriorem impediendo cur
sum et terminum desideratum Sequitur glo
Quibus pypateticis) Quid sunt pipatetici
vide textum · de malo · circa vitium in glo · sed priorem
Iste aut pypateticus · et sequens aristotilem conclu
debat quod dolor et cetera huiusmodi sapientis opus
et virtuosi impediunt quamvis habitum mentis nō
auferat · et hanc conclusionem accepit ex dic
tis quorundam stoycorum · qui in circa · isto · 2o po
nuntur loco Et ē sententia similiter aristotilis · primo · ethicorum · ubi dicit
quod felicitas nō consistit in habitu virtutis · quia
contingit habentem habitum virtutis habere dolores
et fortunia que impediunt actum virtutis · et
dicit talem nō esse felicem hoc recte di
ceretur · hic obicit contra aristotilem · dicit quod infortu
nia et dolores nō impediunt opus sapientis
et virtuosi ē racionabiliter procedere · sapiens aut
et virtuosus in doloribus et infortunys racio
nabiliter procedit · scilicet · paciencter tollerando · ergo
nō impedit opus eius · nam opus sapien
tis et virtuosi nō ē efficere qd' intendit sed
solum recte procedere Opus aut navigantis
et gubnantis et omnium arcium mechanicarum
ē aliquid extrinsecum qd' felicitat impeditur per
fortunam adversam · et sic ministeria vite ad
quas ordinatur predicte artes possunt impediri
sed sapia et virtus nō sunt circa ministeria vite
sed supple circa vitam humanam que consistit in pro
cedendo racionabiliter et recte · que rectitudo nō
impeditur per infortunam Sequitur glo
Ego aliter) respondendum dictum senece in hoc
consistit quod infortunia nō solum in virtute et
sapia sed eciam nec in arte gubnatoria impe
diunt opus gubnatorum · magis ē artificiose na
vem deducere nō feliciter · quia felicitas na
vigacionis nō dependet ab eo Tempestas
aut gubnatorum artem nō impedit nec opus

eius · sed felicitatem navigacionis et dicit
ulterius quod gubernator qui dicit neptimo · i ·
deo maris · tu neptime numquam videbis hanc
navem nisi rectam · i · recte gubernatam talis
perficit opus suum · quamvis careat prosperitate
navigacionis Non noceat gubernatori glo
obicit contra istam determinacionem · quia si predic
ta determinacio non est · tunc non noceret gub
natori non posse intrare portum desideratum ·
et non noceret sibi qui vult ire movente
pergere in occidentem · et contra voluntatem suam
navigari per mare · et contra voluntatem perdere
arma maris · i · velum removere et remos
hec autem et huiusmodi sunt manifesta nocumenta
ergo illa non fuit bona determinacio sequitur glo
Non tamen gubernatori concedit predictam
obiectionem consenciendo quod illa sunt impedimenta
et impediunt gubernatorem · sed tamen navigan
tem · nam opus gubernatoris industrium · et ac
cessica sine tempestates non impediunt sed
ostendunt · et in mari tranquillo non potuisset
ostendi ubi qualis est sufficiens gubernator ·
et sic distinguunt in gubernatore duas condi
ciones · i · gubernantis navigantis · condiciones
impedit tempestas · que impedit navem etiam
sinum eius · et omnes in ea navigantes · sed gu
bernatoris condicionem non impedit navem et
cursum eius et omnes in ea navigantes · sed
opus eius industrium et artificiosum glo
Deinde gubernatori hic dat aliam solucionem
concedendo quod predicta infortunia nocent gub
natori ut gubernator alienum bonum agit · i ·
eorum quos portat · qui propter tempestates impe
diuntur a suis desideriis · sed sapienti et virtuo
so adversitates non possunt nocere quantum perti
net ad personam propriam · quia omnibus tempes
tatibus et adversitatibus virtuose utitur sed impe
diunt opera eius · quantum ad perfectum aliorum · et
hic est quod dicit ipse · i · sapiens · et virtuosus
semper in actu est · i · virtuosus · quia bene utitur
adversitatibus non in affectu supple quantum ad
perfectum aliorum · sed quantum ad personam suam tunc
est maximus · quando fortuna sinistra opponit
se sibi supple · quia tunc maxime ostendit virtutem
suam paciencer tollerando · et tamen agit post
sapiencie et virtutis quantum ad se ipsum glo
Preterea · Sapiencia et virtus est bonum et per
fectio virtuosi et sapientis · et est eciam aliorum
bonum · quia ab ipsis recipiunt perfectum · dicitur
quod tempestates et adversitates non impediunt opus
sapientis et virtuosi quantum ad se ipsum · hic e
ostendit quod non impedit · quantum ad perfectum aliorum
et ponit in tamen qui sapiens premitur dolo
re vel paupertate non potest esse utilis rei publice
dirigendo eam · sed tamen est utilis quia tunc
docet quod dolor et paupertas · et cetera huiusmodi sint
tolleranda · et sic in omni statu est utilis · quia
docet in prosperitatibus · quomodo divicie · et honores
utende sunt videlicet divicias liberalitatis donare
et honores non insolenter gerere · et delecta
cionibus temperate et moderate uti et tempore ad

versitatis paupertatem infirmitatem dolo
res ac huiusmodi fortiter et paciencer ferre
ita quod quando prohibetur eo in una condicione
docet ea que pertinent ad statum alterius condi
cionis · et sic numquam cessat vita hominis virtuosi
esse utilis volentibus imitari eam Et hoc est
quod dicit ad utrosque casus vite aptus est bo
norum rector · et malorum victor · i · regit
bonam · i · prosperam fortunam moderate u
tendo · et malam vincit paciencer tolleran
do · et sic non respicit materiam · i · princi
palem materiam nocet prospera vel adversa · sed
intuhet eam · i · virtutem · per quam in prospe
ris vel adversis racionabiliter procedit glo
Utraque adversitates hominum alios homines impi
tos et viciosos totaliter prosternunt · sed
animum virtuosi non deiciunt quia scit uti
adversitatibus virtuose et paciencer ferendo ·
Non ex ebore tantum · Phidias fuit arti glo
fex peritissimus in faciendo statuas ex omni
materia sive auro argento et ebore plumbo
sive ere · sciencia enim sua erat imprimere
figuram quam imprimebat secundum condicionem
materie · Et huic assimilat hominem sapientem et
virtuosum qui in qualibet materia prospera vel
adversa alta vel humili imprimit formam virtu
tis · si habebit divicias virtuose eis utetur
paupertate · et sic patria · et sic exilio · et
sic omni statu in qualibet condicione bene
utetur · et virtutem suam · ostendit si erit in statu
imperiali sive in officio militis · et sic corpore
integer bene utetur corpore suo · et si sit debilis
et membris truncatus eodem modo utetur corpore
defectuoso · et in omni condicione et in omni sta
tu · et in omni fortuna quam contingit eum hic fa
ciet opera virtuosa et digna memoria ·
Certi sunt domitores assimilat sapientem glo
et virtuosos illis qui domesticant feras et
leones et tygres · qui ad primum concursum
expavescunt · i · timorem incurrunt · et tamen
ipsi precia sua ab eis excuciunt ferocitate
et reducunt ad iugum · et ad dominacionem
hominis · ita homines virtuosi · et sapientes tri
bulaciones · et adversitates · qui primo suo oc
cursu terrent nos · reducunt sub iugum
racionis · et mansuefaciunt paciencer · et
virtuose tollerando · quod autem domitores ferarum
mitigent et domesticent ferocitatem ~~abipar~~
vide titulum · de bestia cum leonibus Ille est
malus gubernator qui tempore tempes
tatis deserit regimen · et ille est bonus
Turpis navigii qui vincit cum tempestate
rector est cui gubernacula fi · venie
nctus eripiunt · qui fluctuancia vela de
seruit · et permisit tempestati navem at
ille velut in naufragio laudandus quem
obruunt mare navem tenentem et obnix
us libro de consolacione ad marciam glo
Turpis · i · i · Quem obruunt mare · Si mare
haberet intellectum horreret et miraretur gubna
tore magno tempore tempestatis bene regentem
navigium suum et in preiectis debius · que per

nent ad gubernacionez nauis ob inxuz .i. incitentez cōtra tempestatem Quō corrector criminuz debet procedere sicut medicus circa egrotuz et sicut gubernator circa nauigiuz .s. nō irascendo sz debitis modis et remedijs subueniēdo

Flaccidus ē sapiens et equus erroi seni bus nō hostis sz correctoz peccaciū hic coctidie procedit aīō Multi illi occurrent vino dediti multi libidinosi multi ingrati multi auarj multi furijs ambicionis agitati Omēs istos tam placidus aspiciet quā egros medicus Nūquid ille cuius nauigiū multa vndiqz laxatis compaginibus aquā trahit nauitis ipsiqz nauigio irascatur Occurrit potius et aliaz excludit vndam aliaz egerit manifesta foramina precludit latentibus ex occulto sentina deducentibus labore continuo resistit nec ideo intermictit quia quātū exaustuz est subitus renascitur Non lento adiutorio opus ē contra mala continua et fecunda nō ut desinant sz ne vincant li. ij. de ira Qualiter fūi stoycos gubernator ex procella et tepestate efficitur deterior in ope quia nō potest id qd̾ proposuit efficere nō in arte sz inde quid ad hoc pypateticus rūdeat .s. tē de gubernatore ca.o .i. Item seneca aliter sentit videlicet q nec artem gubernatoris deteriorez illa tempestate fieri nec administracionez artis .s. eo. tē. et ca. Itē gubernator tibi felicitatez nō promisit sz utilez operam et nauis regende sciam .s. eo. tē et ca. Item tempestas nō opus gubernatoris impedit sz successuz eo. tē. et ca. Item aliquid potest nocere nauiganti q nō nocet gubernatori eo. tē. et ca. Itē duas personas het gubernator vnā cōez cū omnibus cōcedentibus eandem nauem alteraz propriaz qua gubernator est eo. tē. et ca. Item gubernatoris ars alienū bonū est ad eos quos vehit ptinet sicut ars medica ad eos quos curat cōe bonū est .s. eo. tē. et ca. Itē magnus gubernator sciso nauigat velo et si exarmat tamē reliquias nauigij aptat ad cursuz .s. tē. de morte; ca.o vj. Item q nō cognoscitur bonus gubernator in mari tranquillo et inuentis prosperis sz in tempestatibus et uentis contrarijs .s. tē de cōsolacione ca.o lxxi

Flaccidus et cetera hoc coctidie procedit aīō glo sapiens et vitiosus contra viciosos procedit aīō tranquillo et cū proposito corrigendi vicia et non procedit cū aīō irato glo

Latentibus In nauigio antiquo et defectuoso sūt foramina patencia et illa oz claudere et sūt foramina latencia vnde coctidie excurrit aqua et illa foramina nō possūt claudi .s. oz q coctidie inde aq̄ egrediatur Et hoc ē qd̾ dicit labore continuo resistit quia quātuz exaustuz ē subitus renascitur. Et nō q nō potest tamen auriri de tali sentina quā coctidie plus vel tantundem statuat et nō talis egestio aq̄ nō fiat desinēt statu vacaciōez sz fiat nauigiuz ne a tali statuacione vincatur seu submergatur sequitur

Gula

Reprehendit gulositatem illoz qui pisces et alia cibaria faciunt venire aliquoz eciam et de gayo cesare qui in vna cena cōsumpsit triuz pro

Non est necesse omē profundum inuitare seni nuptari profundiz nec strage animalū ventrem onerare nec consilia vltimi maris exiguito litore eruere Dij istos deeqz perdant quoz luxuria tam inuidiosi imperij fines transcendit Vltra phasim capi volunt q ambiciosam popinaz instruat nec piget a parthis aquibus nondiz penas repetimus aues repetē vndiqz conuehiunt Omnia nota fastidienti gule q dissolutus delicijs stomachus vix admittat ab vltimo potatur occeano Vomunt ut edant edunt ut vomant et epulas toto orbe quesitas nec cōcoquere dignantur et infra Gayus cesar quid in videtur rex natura edisse ut ostenderet quid summa vicia in summa fortuna possent sestercias sextacio cenauit uno die et in hoc omniuz adiutus ingenio vix tamen inuenit quomodo triū prouinciarū tributuz vna cena fieret O miserabiles quoz palatus nō ad preciosos cibos nō excitatur preciosos aut nō eximius sapor aut aliqua faucium dulcedo sz raritas et difficultas parandi facit Alioquin si ad sanam illi mentē placeat reuti quid opus ē tot artibus et infra Non multis cogitare q prima corpa nobis sint Nonne furor et vltimus mencium error ē cū tam exhiguuz capias cupire als cupe. multuz licet itaqz et augeatis censum proroneatis fines nūquā tamen corpa vestra laxabitis Cum bene censerit negociacio multuz militia retulerit cum indagati tibi vndiqz congerint nō habebitis vbi istos apparatus vestros collocetis li. de consolacione

Non est necesse loquitur contra Cone ad felbiaz glo gulosos .s. eisdem .s. ad replenduz ventrez huianū nō ē necesse scrutari .s. profund maris nec ē necesse facere stragē .i. interfectionez tot aīaliuz nec ē necesse hrē contra alia quid sint cōalia .s. tē. de adulterio ca.o i. in glo. ex omni in parte Et nō ē necesse transcendē fines romani imperij ad acquirendos cibos ignotos ultra fasin .i. ultra fluuiuz qui ē in aquilone ulterius alias in regione syrie vnde fuit medea et contra alia faciebant de ignoto mari et rogat deos de abstinentes gulosos male perdant Et nō q loquitur secundum consuetudinez illius temporis nam ipē sentit q ē vnus solus deus de hoc .s. tē. de deo ca.o il los vero et ca. ex occulto Et nō q hic appellat luxuriaz intemperanciaz cibi et potus et popinaz nō appellat coquinam sequitur glo

A parthis Tunc tempore nolebant hrē aues de regione parthoz a quibus parthis dicit q romani

nō dūz penas repetierant ubi nō q parchi
interfecerūt crassum consulem romanoꝝ de
cuius morte hic dicit seneca q romani nōdū
exhegerant penas de quo valde miror. quia
valerius refert q ventidius triumphū duxit
de pthis. et pthos de crassi manibus in hosti
li solo insepulti iacentibꝰ. vult dicē tr. de
mutacōe moꝝ. et fortune q ventidius qui
fuit rome captiuus militauit sub crasso q
interfecto collegit reliquias exercitus victi
et cū legionibꝰ qui remanserant in capado
cia vicit pthos. et fecit vindictā de manibꝰ
crassi .i. est de morte eius. cuius corpꝰ ia
cebat in hostili solo .a. in regione parcoꝝ
pompeyꝰ etiā cepit in ebaghtanā caput
pthia regni iullia etiā iuit con pthos. et
augustus. et reges pthoꝝ dederūt obsides
romanis et tamen seneca dicit hic q rōm
nōdū ptinuit penā a pthis. Solucio pot
intelligi de pena sufficienti et ultiꝰ dicit
de uicio gule romanoꝝ q faciebat sibi ve
nire cibaria ab ultimo litore maris occeani
et antequā digererent vomebat. et ita come
debant. et hoc ē qd dicit nec coquere dignant
quia nō expectabant. quia digererent s; ante
digestionem vomebant Summa uicia l. glo
hic loquit de gayo caligula q fuit iniquissima
fortuna vz imperator romanoꝝ. et fuit uicio
sissimꝰ. nam duplex luxuria laborauit .s. in
sexum masculinū. et femininū ut pꝫ in sueto
nio. et cū hoc fuit crudelissimꝰ. et triū pro
uinciaꝝ tributū ↄsūpsit. et adhibuit consi
liū amicoꝝ ut inuenirent exquisita cibo
ria et multa arte fabricata cogitaret et co
natū facerent ut q̄plurim pecunie ī illa cena
consumerentur Onuserabiles) illi q̄z glo
fames nō excitatur nisi ad p̄ciosos cibos ha
bent duplicem miseriā. pmam indigestio
nis. si enī degessissent eoꝝ fames ad aspici
pauis excitaretur 2a miseria ē eaꝝ uanitas
quia requirunt in cibis sine difficultatē. et
raritatē. ad uanitatē suam manifestan
dam ut diffundat fama. et diuulgētur ci
baria eoꝝ. et parature difficiles. et ideo
vult q tales ad sanitatē redeunt et cogno
scunt. q ventri hūano nō ē necessitas cibꝰ mul
tis artibꝰ cōditis. et nō sūt necia cibaria
multa et copiosa. quia corpꝰ hoīs ē puū.
et venit modicū. et q̄uis dilatentur posses
siones. corꝰ tamen hoīs nō pot extendi i
ultra magnitudinē suam. nec pot venter
augeri. et eius capacitas dilatari et ideo
esto q homo multū augeat indiuias acq
sitis eruiciacōibꝰ. vl exerciciis armoꝝ
nō pot augē stomachū suū ut recipiat plꝰ
Quō apicius fuit gulosissimus quaz cupiat
unus. et quō postea venenauit seipm q
uenenacio fuit salutaris romanis et eius
Apicius nrā memoria aīs fuit venenosa
inxit qui in ea urbe ex qua aliqn̄ gene
phy volūt corruptores iuuentutis abire i
nissi sūt sciam popine pfessus discipliā
sua seculū infecit Cuius exitū nosse ope
p̄ciū est Cum sextercium milies in culinā
ↄgessisset cū tot cōgiaria pincipū et ingēs
capitolij vectigal singulis comessacionibꝰ
exorbuisset ore alieno oppressus raciones
suas tūc pmū coactus inspicē sup futurū
sibi terciū senciēs ↄputauit. et velut in
ultima fame victurus. si in sexterciō sen
ciēs uixisset veneno uitā finiuit Quāta
luxuria erat cui centies sexterciū egestas
fuit in ymo. et puta pecunie modū ad rē
ptinere nō animi sexterciū senciēs ali
quis extimuit. et q alij voto petūt vene
no fugit Illi nō tam praue mentis hoi
ultimā pocio saluberrima fuit Tunc vene
na edebat bibebatq; cū in inensis epulis
nō delectaretur tm .s. glaretur cū uis
ticia sua ostentaret cum ciuitatē nulum
uriam suam ↄuerteret cū iuuentutē
solliataret ad imitacionē sui etiā sine
malis exemplis perse docilem. libro eod glo
Apicius) Iste in urbem romanā. et fīn illiꝰ
etatis tēpoꝝ infecit uicio gule ostendendo
de romanis ultras. et nouas insolitas cō
dituras ciboꝝ alicienciū palatum exqui
sitos. et delicatos sapores. modo dicit senē
q iste p̄misisset ē habitare rome unde phy
fuerūt expulsi. nam tpe pmi thom adie
menses miserunt legatos tres phos insig
nes .s. carneadē critolaum. et dyagenē
qui totā iuuentutē romanā in sua ne
neracione ↄuerterūt et conabat iuuenes
illos imitari in eloquencia. et sentēcijs
et dignitate moꝝ Cato aūt cū eet censor
indicauit romam iuuentem illoꝝ pūcia
fieri mollem. et militare robur effemina
ri Id circo illos legatos de roma expul
sit. et hoc ē qd dicit phy velut corrup
tores iuuentutis hīe iussi sūt .s. a catone
censore .s; postmodū ciuitate corrupta
ī moribꝰ nō expulerūt apiciū magis coquine
Cuius exitū nosse) dicit q ē opere glo
p̄ciū .i. utile cognoscere finē illiꝰ apicij
qui fuit ditatus in tm̄ q hūit mille ser
tercia. sexterciū ē libra auri. et tercia
ps libre. et tantā pecuniā acquisiuit p
dona sibi facta ab imperatoribꝰ que dona
appellat hic cōgiaria. et p vectigal cā
pitolij. quia illi qui habitabant in capito
lio consules dabant sibi vectigal .a. tribu
tū et solariū magnū. quas tm̄ diuicias
ↄsūpsit comedendo et bibendo et cū hēret
multa debita compulsus ē videre quātū
sibi sup est. solutis debitis et inuenit q
nō restabat sibi nisi sextercia centū. qui
summā uili voco petūt et reputauit se di
uites. si habeāt centū sextercia. et ille re
putauit se adeo papem quia voluit vi ne
s; uenino uitā finiuit. q pocio uenenosa
saluberrima fuit romanis exitit auctorē

inicij gule et tunc uenenabat romanos
qui dicebat exquisitos cibos et potus et co
inicebat eos in luxuriam .i. in gulositate
adq̃ uicia romani etiã sine doctore erunt
Quo debemus coher. pmpti et doales
cere gulam et q mala faciat gulositas
Et licenciosa mancipia cũ impe seneca
rio coherceas linguam uentrem libidi
nem et infra ciborum concupiscencie anime
detrimenta Quanto magis corporis uenter
impletur tanto magis aia minorat omnis
salubritas uiscerum intemperancia et cõti
nencia ciborum est Nulla enim patitur infir
mitatem Parcitas ciborum expulsio e petorum
Ebrietas corporis infamia mentis e Nichil
ht incolume qui pdidit mentem Multis
petorum uinculis captiuat qui uino plurimo
inebriatur Nullo peto pot resiste qui se
nõ pot gubernare homo ebriosus finis e
omnium uiciorum Nullum petm pot uincere qui
mente captiuus est libro de moribus glo
Et licenciosa mancipia sunt sui insolen
tes et difficili qui plus sumunt deliciencia
q eis concedatur quos restringere et co
hercere et similiter uentrem quia plura sum
unt deliciencia q io excedat io debent re
stringi et castigari Quo tpe senece gu
lositas nõ solum erat ad delectandum gus
tum s3 eciam ad pascendum oculos et mu
lta dicit de morte mulli ad quã uidendi
In cubili natant pisces gulosi currebant
et sub ipsa mensa capitur qui statim seneca
transferatur in mensam Parum uidetur
recens mullus nõ qui in conuiuio als o
iunie manu moritur Vitreis ollis inclusi
afferuntur et obseruatur morientium calor
q i multas mutaciones mors luctante
spiritu uertit alios necant in garo et condiunt
uiuos Hij sunt qui fabulas pu(t)ant pis
cem uiuere posse sub terra et effodi non
capi Quam incredibiles illis uidetur si audi
rent natare in garo piscem nec cene
causa occisum est als ee sup cenam cũ
multis in delicijs fuit et oculos antequam
gulam pauit Pmicte in qõnem se poita
castigare luxuriam Nichil e inquis mul
lo expirante formosius ipa colluctacione
anime afficientis rubor pmu deinde pa
lor subfundit q eq uariatur et inter
certas facies inter uitam et mortem colo
ris e uagacio longa sompni ualose inher
tisq3 luxurie quã sero expilero ac circu
scribi se et fraudari tanto bono sensit hi
ad huc tam pulcro spectaculo piscatores
fruebantur quo coctum piscem quo exani
me in ipo ferculo spiret mirabantur
tantum i illis ee fastidium ut attingere
noluit n eodem die captum piscem q
ut aiunt sapet ipm mare Ideo cursu adue
hebatur Ideo gerulis cũ anhelitu et cla
more ppurantibus dabatur uia Quo per

uenire delicie 3s putridus iam piscis affe
rtur qui nõ hodie eductus hodie occisus
e Nescio dere magna tibi credere ipe 03 a
cedas huc afferatur coram me aia3 agat
ad hoc festum puenimus uentres delicatorum
ut gustare non possint piscem nisi quẽ in
ipo conuiuio natantem palpitantemq3 uide
rent Quanti ad solerciam luxurie peruent
Hys accedit tantoq3 subtilius cotidie et
elegancius aliquid excogitat furor usitata
contempnens Illa audiebam Nichil e melius
salatili mullo At nunc audimus nichil e mo
riente formosius Da mi in manus uas in
tercu inquo exultet inquo trepidet Ubi
multum diuq3 laudatus e ex illo pluado in
uario exhibitur Tunc ut quisq3 picaorem mõs
trat Vide quõ exarsit rubor omni acrior mi
nio Vide quas plateza uenas agit Ecce
sanguineum putes uentrem q lucidum qui
dem ceruleumq3 sub ipo tpe effulsit Jam
porrigitur et pallet et in unum colorem cõ
ponitur Ex hys nemo morienti amico assi
det nemo uidere mortem prie sui substinet
q optant Quotus quisq3 finius dome
sticum ad rogum psequitur fratrum ppinquo
rum extrema hora deseritur ad mortem
mulli concurritur Nichil enim e illo formo
sius Non tpe in qui utur in terdum teme
rarie ubis et ppetatis modum excedam No
sunt ad poma dentibus et uentre et ore cõ
tenti oculis quoq3 gulosi sunt libro iij de
In cubili natant pis Naturalibus questionibus glo
ce cubile uocat ubi cenabant quia ibidẽ
ponebant cubile accubando dictum quia cenã
do cubabant de hoc v. tr. de laude ca. n. ing
tub. omis Cenabant aut sup uiuaria sua ubi
capiebat pisces et transferebant sup mensã
Parum uidetur quid sit mullus v. tr. de glo
morte ca. tullius marcellinus in glo uolup
tates suas istum piscem parum reputabant
recentem nisi uiuus portaretur ad mensam
et uolebant eum uidere mori et ponebant
eum in uase uitreo ut ibidem morientem uideret
et pmodum istum piscis ille pmo pascebat
oculos aspicientium q uentrem et uiuum po
nebant in pastillo aliquo et ibidẽ natabat
et alludit fabule que dicit posse de terra
erui pisces sic eruuntur portari Ita de pa
stillo cum materia e pasta collecta de terra
trahuntur pastes et hoc pot intelligi de
alijs generibus piscium nam mullum uolebat
uidere morientem nõ cũ cene i comesa
omis supple s3 aspectus et uisionis nam
in ipa cena eum morientem uidẽ uolebant
In multas mutaciones De istis mutacio glo
nibus colorum vt in glo imediate sequenti p
mutete nichil hic uult castigare et reprehen
dere luxuriam .i. intemperanciam gule dice
bant q isti gulosi q nichil e formosius mullo
moriente quia mutatur in pluribus colo
ribus nam pmo fit rubicundissimus plus quã

vini q̄ ē rubei coloris et p̄ea fit ferule⁹ et
ultimo pallidus et isti inbertes et ociisi . et
gulosi p̄ magnis debitis hēbant respicere mu-
lum morientez et colores mutantez et illi
quibꝰ illi ostendebant q̄rebant q̄ dm fuerat
fraudati tanto expectaculo sequitur glo
Asse fastidiuz gulosi romani t̄pe senece p̄
venerant ad tm̄ fastidiū q̄ nolebant come
dere nisi piscez in eodem die captuz q̄ dice
bant hr̄e sapores maris in sermis portanti
bus . tales pisces de mari dabatur in hoc
currentibus ut possent festinanter currere
et piscem vivū portare . et dominus dicebāt
se nolle crede eis q̄ piscis sit recens nisi ip̄z
vivū et morientem videant quoꝝ ventres
deliciosi nō patiuntur excipe in cōuiuio suo
illuz piscem quid nō viderent palpitātez
et eoꝝ fastidiuz p̄ magna elegancia et curi
litate ducebant contempnere usitata et re
pire inconsueta Illa audiebamꝰ olim glo
dicebant gulosi q̄ nullꝰ cibus ē ita sapidꝰ
sicut mulꝰ saltacalis .i. qui de novo ē saltꝰ
nunc aut̄ dicit nichil eē pulchriꝰ ad uiden
duz q̄ mullus moriens et recipiebant in
manibꝰ suis vas vitreuz ubi saltabat mu
lus deinde exhebant cū de lucido vinario
.i. de vase vitreo et ille q̄ erat magis p̄itꝰ
in illa arte ostendebat aliis gulosis assistenti
bus venas ipiꝰ piscis et successionē mutacio
nis coloris Ad rogumm Isti gulosi qui glo
inde nolebant tamen inde mortez amicoꝝ
quoꝝ tm̄ patrum sicut mali filii desidera
verunt mortez et nō p̄sequent̄ eos usqz
ad rogum . Sed in eiuz cōsuetudinez illiꝰ
t̄pis corpōr defunctoꝝ cōburebantur et ex
trema hora sepulture suoꝝ domesticoꝝ cōu
debebant et ad mortē moli currebat . d . nic
hil est pulchriꝰ Oculus quoqz gulosi sunt glo
Ista loquit̄ ē in p̄pria p̄sona et ideo bene glo
p̄unctit q̄ utitur verbis temerariis sima
tm̄ ē ista q̄ gulosi volūt hr̄e delectacionez
suaz in dentibꝰ cū quibꝰ comedūt et more
in quo cibū gustant et senciūt et ventrez
in quo ip̄m recipiūt et q̄ ista nō sufficiat
volunt eciaz delectare oculos quia tales
cibos querūt quoꝝ figura et color place
bat oculos et hoc obseruant eciaz i pennis
Quō stomachus gulosoꝝ corrumpit
calore inordinato unde desiderant in
uem et glaciem bibere q̄ rome care ven
debantur et quō comedebant ardentes
boletos quoꝝ calorem nive extinguerēt
et quō fauces ipoꝝ sunt mortue et nō
senciūt nisi calidissima et frigidissima glo

Non estate tm̄ sz media hyeme nive
hac cū bibunt Que hinꝰ rei cā ē
nisi intestinū malū et ex luxu corruptū
p̄cordia Quibꝰ nullūz intervallūz unq̄
quo inter se quiescerent datū ē sz pran
dia cenis qz usqz in lucem p̄ducti sunt in
gesta et dicentos copia ferculoꝝ ac vari

etate comensacio altiꝰ mersit . Deinde
nunq̄ intermissa intemp̄ancia quicquid i
ante decoxāt efferant et in desideriuz
semp̄ novi saporis accendit Itaqz q̄uis
cenacionez velis ac specularibꝰ muni
ant et igne multo domēnt hyemem in
chilominꝰ stomachus ille solutus et estu
suo languidꝰ q̄rit aliquid quo erigat̄
Nam sicut aīo relictos stupentesqz fri
da spargimꝰ ut ad sensuz sui redeant ita
viscera istoꝝ inter torpencia nichil sen
ciūt nisi frigore illa vehemencior pusis
Inde ē inq̄ q̄ ne nive contenti sūt . sz gla
ciem velut certior illi ex solido rigor sit
ex q̄rūt ac spe repetitis aliquis diluūt
Non q̄ ē in sūmo tollit̄ . sz ut vim ma
iorem hēat et p̄tinaciꝰ frigus ex abdi
to effoditur Itaqz ne vini quidem eiꝰ ē
p̄ciuz et hz institutores aqua et anno
nam p̄pudor varia et infra Sz q̄ senti
re p̄ūt emortue fauces et occallate ci
bis ardentibꝰ quēadm̄ nihil illi satis
frigiduz sic nichil calidū ē sz ardentes
boletos et rapti indumento suo insa
tos dimictūt pene fumātes quos deīn
restringant i natis pocionibꝰ Videbis
inq̄ quosdam graciles et palliolo foci
loqz circūdatos pallentes et egros nō
sorbē solū in ventris eciā eē et frustra
eius inorphos suos deicē inter ipām
bibendi morām sciti istū eē putans fe
bris ē Et quidez eo acrior q̄ nō tactu
venaꝝ nec incitere effuso calore de
p̄henditur sz ipm cor excoquit luxu
riaz invictuz malū et ex molli fluido
qz durū atqz paciens Non intelligis
omnia cōsuetudine uiz suaz p̄dē Itaqz
nix ista in qua eciā iā natatis eo per
venit u . sū . i . codiana stomachi fuitu
te ut q̄ue locū obtineant aliquid ad
hunc q̄rite illa ad hunc q̄rite illa frigidiꝰ
q̄ p̄ inchilo ē familiaris rigor li . eo De
noxacitate gule et cū morboꝝ et mor
tis W . tc̄ . de auctore cū invisa rector t
Item qualis sit comedēduz et bibenduz
Sequitur tr̄ctatuz de cōtinencia cū ꝯtinencia
Non estate et c̄ . Que hinꝰ rei cā q̄ hō glo
in hyeme et in sūmis frigoribꝰ appetat nivē
et potius frigidos cā ē malū intestinuz
id ardor stomachi et intulū quia luxꝰ
.i. intemp̄ancia intulia q̄ hic appellat p̄
cordia vz cor et epar et vent̄ sūt calefa
cta et p̄ cōtinuacionez cibi et potꝰ et hō
ē qd̄ dicat quibꝰ nulluz intervalluz nul
luz quo inter se quiescēt datuz ē vz quia
anteq̄ digerent cenā sumūt prandium
et anteq̄ eiz digesserint cenāt et sic tor
quēt naturaz suam q̄ vires eius p̄ster
nūt et ignem et calorem accendūt qui
calor naturalis estuans interiꝰ facit eos
appetē in vem et alia frigida . de quoꝝ mala

9dicione dicit qd copia cibor ex multi
plicitate discendunt stomachuz et onant
ipm et illud alimentu qd stomachus no
pot digere efferat .i. 9 naturaz 9utit et
facit homiez semp desiderare nouos sapores
Venacionez nelis) Isti gulosi domant glo
yemem .i. frigus yemis excludebant uelis
.i. pannis lineis .i. quibus fenestras cooperiebant
et specularibus .i. fenestris vitreis quibus phi
bebant aerem frigiduz intrare et aerez q
erat ibi copioso igne calefaciebat et sic
corpa eor no ledunt a frigore exteriori t
eoz stomachus et intalia interiora sut lesa
a calore inordinato et sut destructa viri
bus suis et io qrunt frigida quibus erigut
et 9fortent et retrahent nam sicut ho
mies sincopizantes et stupidi aqua fri
gida aspa reducut ad sensuz tuu ita isti
quor uiscera sut emortua potu niuis
et glacies reducuntur ad sensuz et ma
gis ex glacies q ex niue quia glacies e
magis rigida q sit nix et ipam glaci
em uolunt hre de supficie s3 de medula
glacies et hic e q dicit pinnacis frigus ex
abdito effoditur .i. de abscondita glaciei
glacies no h3 vniforme pcium s3 ualet
plus et minus s3 q magis de interiori re
cipitur et q plus vl minus ab ipis req
ritur et de ista matia erant merchato
res et quitaz videtur ex isto textu talibus
pvidebatur de pu de annona .i. dabat
eis salariuz et dicit seneca q hoc e ve
ciindiz quia erat signu malor mor
Sed quid sentire) dicit q istor gu glo
losor fauces et guttura sut callata cal
luz enim e grossa cutis et solida q e in ma
nibus et pedibus rusticor. isto aut gu
le guttura eor sut collata quia facta e
ibi cutis dura et qi insensibilis quia no
put sentire nisi calidiz multuz et multuz t
frigiduz et io qrut calidissimos et potus
frigidissimos et ponit exm de boletis q
sut fungi certei coloris sicut intelli o
vi et hent indumentu albuz quo indu
mento detracto stati coqbant et coctos
ardentes et fumantes comedebat et de
inde pociones frigidas et demu bibebat
et de quibusdam refert q no soluz bibe
bant niuez s3 comedebat nam qn po
nebat niuem in vino no stati liqficie
bat et ipi no paciebant al no pacien
tes dilacionez niuez comedebat et dic
q talis egritudo agulositate e febris quitu
ad calorem inordinatu e plus q febris
discendit p uenas s3 remanet in corde
et stomacho et membr intalibus q urit
et accendit et desideriu bibendi indu
cat et tunc alloquit luxuriaz .i. uiciu gu
le. d. q tali uicio qn e insuetudine ad
uetum facit mebra pdere vim sua 9
uisenciendo et digerendo et appetendo

Et dicit q istud uiciu procedit ex molli et
fluido .i. ex cibis delicatis et potibus suauibus
et pora efficit guttur duru et callosuz
et paciens .i. egruz et io de testando dicit
eis q nix iam ducta e in 9suetudine aque
q ipi inueniant aliu potu magis frigidu
quia nix het frigiditatez familiarez et do
mesticam eis et derridendo dic eis q qrat a
liqd magis frigiduz et magis inconsuetuz

Heres vl hereditas

Demima sollicitudie ad heredes vl ad cumulandu pro heredibus ubi gra hmo inducit quo male debemus bonaz uitaz qm oppinionez bona et qualit

Dubitamus quid) heut nobis iocunda q
minat sape et etati no honesta seu
semp uoluntates de serpe in tum t
dum pot dum possit uigere frugalitate
et ut mortez pcurrere et q quid illa ab
latura e iam sibi intire no amicum hes
Non piuz qui amice Jn mdiam moneat
cottidie sobrius prodis 9ic se noscam e
pihe redem pri apbatus est Non e illud
uiue s3 aliene uite intee Quanta deme
cia e heredis sui res pcurare et sibi nega
re omnia ut tibi ex amico inimicu mag
na faciat hereditas plus enim gaudebit
tua morte quo plus accepit istos tristes
et supciliosos aliene uite censores sine ho
stes publicos pedagogos absit ne feceris
nec dubitamus bonam uitaz quam oppinio
nez bonam male Hee uoces no alit fugien
de sunt quam ille quas ulixes no alligatus
pter uehi noluit Idem put abducit a p
parentibus ab amicis auctoribus et uiturpe
uitaz mittaz nisi turpis illudit Quto sane
cius e rectuz sequi limitez et eo se pducere
ut ea demu sit tibi iocunda q honesta t
Que assequi potimus si fecerimus duo esse
genera rer q aut nos inuitent aut fu
gent Inuitent ut diuicie uoluptates
forma ambicio et cetera blanda arri
dencia fugent labor mors dolor igno
minia uictus astrictior Debemus itaq ex
ercere nec hoc timeamus nec illa cupi
amus In hoc pugnemus et ab inuitantibus
recedamus aduersus potencias 9citemur t
Non uides q diuisa sit ascenciuz habitus
et descendenciuz qui p patronuz eunt
resupinant corpa qui arduum incibut
Nam si descendas pondus tuu in priorem
ptem ponere si ascendas in posteriore pon
dus tuu in priorez ptez cu uicio hallis 9se
tire est In uoluptates descenditur quide
asperas et duras 9subeundiz e hoc in
pellamus in corpa illius refrenemus hoc
nunc me existias eos pnicosos ee auribus
uris qui uoluptates laudant qui dolo
res metus p se formidabiles res incaunt
Illos quoq nosce nobis existimo q nos
sub specie stoyce secte ortantur uicia hoc

enim iactat sapientem et doctum esse amato
rem solus apte ad hanc artem eque cum
bibendi et comunandi sapiens est penitentis
simus Quorum usque ad quam etatem Juve
nes amate sunt hec grate consuetudinum di
ta sunt libro xxii epistola cxxiii Glosa
Dubitamus quod iuvat sape Vult dicere quod
nos dubitamus scire utilia quod iuvat scien
tem et ~~iuvat~~ dubitamus scire quod al' subt
here voluptates et non deberemus super hoc
dubitare sed semper deberemus subtrahere
maxime etati iuventutis Et ideo dicat quod illi
etati et que pot here voluptates et que pos
sit et requirit eas debemus in gerere fru
galitates id est parcitatem cibi et potus et
debemus constitui in illa etate preuenire
mortem negando scilicet nobis illas volupta
tes quas mors ablatura est scilicet voluptates li
bidinosas et turpes Non amicam habes glo
dicit quod illi qui sibi negant volupta
tes illicitas carendo amica et non habendo
primum ad usum contra naturam cum amica viudet
vz propter et usurpat eius officium et coti
die sobrie volunt non propter virtutem et sobri
tatem Nam amostra quidam homo sic nota
tus vivendo sicut dominus est placant prius ad op
tanti magis quam heres legittimus et sic conse
cutus est hereditatem et hoc est quod dicit sicut
ex nostrum effered id est super heredem approbatus est
et de testat eius vitam d. quod non fit vivere
super virtuose et sobriose sed fiunt alie vite
scilicet ad optantis interse scilicet bonam de se opio
nem generando et postquam rephendit suc
cessor hereditatis hic ulterius rephendit in
stitutores qui vivunt parce et sobrie non propter
sobrietatem et virtutem sed ut grande patrimo
nium dumtaxat suis successoribus et heredi
bus quorum stulticia dephendit ut hedi lar
giatur ita quod in suis bonis non videtur
here dominium sed solum officium procuracionis
quia procurant proprio herede secunda stul
ticia quod de amico facit inimicum dimicte
do sibi magnam hereditatem quia quanto
maiorem tanto ferventius optat eius
mortem ut illam hereditatem assequatur
Istos tristes Venit ad illos qui sobe glo
vivunt propter famam et non propter virtutem et dic
quod illi sunt tristes et superbi quos vocat
supercilliosos appet et dicit quod tales sunt in
dices et rephensores vite aliorum et vite
proprie sunt hostes puniendo in se omnium virtutem
Et vult quod lucillus tales non solum instituat
heredes sed nec esse facit eos paruulos peda
gogos substituendo si eos loco sui in officiis simile
Nec dubitamus Isti de quibus non lo glo
quitur est non curant de bona vita sed solum
de bona opinione et bona fama sed vult
quod multo magis curemus de bona vita quam de
bona opinione et voces plande et adula
torie per quas fama diffundit sunt fugiende
sicut fugit voces sirenarum quas fabulose

fingunt esse pisces et habere facies mulier
et cantare suavissime quam suavita
tem ulixes timuit et voluit habere liga
tas aures piscem vel ceram mictendo ne
audiret suavitatem cantus Voces autem
blande et adulatorie alliciunt et decipi
unt et sicut ulixes dubitavit a suavita
te cantus syrenarum retrahi a patria et
ab amicis et parentibus ita nos debemus
reputare quod suavitas adulacionum retra
hat nos a patria celesti et virtutibus et
deducat adulator et blanditor vitam
invisam et turpem et viciosam Et ideo me
lius est turpem adulatorem vitare qui ex
terius apparet speciosus et pulcherrimus
virtute verborum et in ope intencionem est
turpis Et ideo vult quod ipsum vidēmus adli
mitem teciam scilicet operacionis virtuose deducere
opinionem et fama non curata et tunc scie
mus nos pervenisse quam honesta et virtuo
sa etiam verbis delectabilia et iocunda
Idem sentit Arles ii ethicorum sequitur glo
Quod assequi ad consequendam virtutem
premictit quod duo sunt genera rerum scilicet pro
spera et adversa ad prosperitatem pertinent
labor et dolor mors et timor et igno
minia et paupertas cibi et potus et cetera
huiusmodi que faciem habent tristem Ad primum
prospera scilicet leta sensualitas trahit et mala
tat a fie non id est a fortuna sinistra et trist
ti sensualitas se retrahit et fugit et
illa quantum pot vitat Vult seneca quod contra
impetum sensualitatis a primis nos retra
hamus et illa vitemus que sunt blanda
et sensualitati allectiva Et vult quod a quibus
sensualitas se retrahit impellamus nos
Et hoc est quod dicit adversus potenciam con
citemus Nam labor et dolor et mors
et huiusmodi sunt posita ad currendum sensuali
tas adversus quam ponitur vult quod concitemus
nos vz quod non terreamur et sic oportet ad illa
accedamus et illa fortiter tolleramus
et sic virtus vera est in hoc scilicet quod non con
cupiscamus nec desideremus blanda et pro
spera nec terreamus ab adversis et prosperis
vel asperis et addit regulam procedendi
in utrisque scilicet prosperis et adversis per similitudi
nem progressu corporali nam illi qui as
cendunt inclinant id est corpora sua ex parte
ante incurvant illi vero qui descen
dunt corpora sua resupinant id est ex parte su
periori posteriori recurvant et istam simili
tudinem ad aptant d. quod adversa et prospera
sunt in alto scilicet propter difficultatem atque nobis
ascendentibus necesse est ut recurvemus
corpora ante et vadamus primus aspera autem
ymaginemus esse in ymo ad que descendi
mus et oportet resupinare ex parte post et pristi
nomodo recte procedendo vadamus contra
sensualitatem quia sensualitas vadit pro
spera et alliciat ad ea et nos per racionem

retrahimus nos ab illis · et restringimus cor
pora nra retro · et · trahendo nos ad usa aut
a quibus sensualitas se retrahit debemus ab
abire · et illa abscondere inciibentes · i · cor
pora nra ex parte an incurvantes summa
summarum istius scientie · hoc est qd debemus
nos nos a metis retrahere · et ad virtutes
impellere · et qui aliter perdit consentire cu
vicio · et per consequens est viciosus
Hoc mihi me extimas) Illi qui lau glo
dant voluptates et prospera · et ad illa ho
mines inducit et incitant et adversa i
intipant et timorem adversitatis incuci
unt hominibus · et ab illis homines retrahunt pu
viciosi sunt auribus humanis · et gravis bonis
morbus et illi qui sub specie secte semi
nant malam doctrinam qui sunt stoyci v · tr
de malo · c · cu villus in glo · si pudorem · ubi
oz actende q stoyci dicunt q solus sapi
ens scit uti divicijs · et solus sapiens
scit uti paupertate et solus sapiens scit
comedere · et solus sapiens scit abstinere · et
solus scit gaudere · etc hmoi que ad homines
pertinent · homines aut dissoluti temporibus se
nece sic concludebant · g° solus sapiens
scit amare et amare cognoscit usqz ad
quam etatem iuvenes sunt amandi · et sic
desiderabant stoycos quorum verba imitanda
q tu verba erant consuetudinaria illo tpe

Homo

hic et gta hominibus viciosis
est describendo hominem
ponit omnes defectus eius · et reprehen
dit marciam q conquerebatur filium m
ortuum cum mors sit com̄ omnium hominum

Que demum is maior et minor etc
ta tue publice condicionis oblivi
o est mortalis nata es · et mor
tales pepisti · putre ipa fluiduqz cor
pus et casibus morbis qz repetita sperasti
ti tam imbecillam materiam solida et
eterna gestasse · decessit filius tuus · i · de
currit ad hunc finem ad q q feliciora
partu tuo putas properant · Hunc omnis
ista que in foris litigant in theatris
et in templis spectatur turba dispari g
du vadit et q diligis et venaris · et
q despicias unus exequabit cinis · Hoc
videlicet illa phitias oraculis ascripta no
scate Quid est homo qdlibet · quassum
vas et quolibet fragile iactatu no tempe
state magna ut dissiperis opus e u
cuiqz arietamine solvus · Quid e homo i be
cillum corpus · et fragile nudum sua na
tura inherme aliene opis indigens
ad omnes fortune contumelias proiectum cu
bene lacertos exercuit cuiuslibet fere pa
bulum cuiuslibet victima · ex infirmis fluidis
qz contextum et lineis extimoribus nitidum
frigoris estus laboris impaciens ipo rur
sus situ · et ocio iturum in tabem ali
menta metuens sua quorum modo inopia
rumpitur anxie solliciteqz tutele precarii
spiris et male herentis quem pavidum repen
tinum audiet et ex improviso auribus so
nus gravis excutit soli sibi semper nutrimen
tum viciosum et inutile Miramur in hoc
mortem que unius singultus opus est Num
quid enim ut concidat magni res molimi
ni e odor illi sapor · quia lassitudo et vi
gilia et humor et cibus · et sine quibus vi
vere no pot · mortifera sunt quocumqz se
movit statim infirmitatis sue conscium no
omne celum ferens aquarum novitatibus fla
tuqz no familiari aura et tenuissimis causis
atqz offensionibus turpidum putre casurum
fletu auspicatum Cum interim quantos tu
multus hoc tam contemptum aial movet
inquantas cogitaciones · et sollicitudines
oblitum condicionis sue venit In mortalia
eterna volutat animo · et in nepotes pronep
potesqz disponit · cum interim longa conantem
eum mors opprimit li · de consola · ad marc
Quod demum · et is tue publice condicionis obli glo
Illi obliviscuntur publicam condicionem huma
nis et proprium qui no advertit nec conside
rant se esse mortales Et io reprehendit mar
ciam nimis dolentem de morte filij · quia do
lebat considerare · quia ipa habebat corpus de
fragili · et caduca materia in qua no potuit
gestare filios solidos et eternos · nec pere
eos immortales feliciora partu tuo · i · impera
tores et reges vadunt ad mortem sequitur glo
Phitias oraculis) Oraculum enim divina re
velacio · et tunc aut temporum appollo qui dice
batur phiticus · eo q phitone serpentem
interfecit Istum notum emisit nos temptim
Qd exponit seneca qd ille qui cognoscit se
esse vas fragile · et habere corpus fragile · et de natu
ra sua nudum · alia enim aialia nascuntur vesti
tuta pellibus vel pennis vel staminis · ne gros
sa cuta et multa alia dicit se de defectu
humane condicionis · q patent in lra ubicumqz
arietaminis arietes percuciunt cum capite · ubi
cumqz aut homo cum capite percuteret in mar
ciam solida feliciter moreretur · etc glo
Ferre pabulum) cuiuslibet victima aqualibet
fera · q · pot interfici ut a leonibus et ursis
et lupis · et scorpionibus · et ab araneis · et
· q · cuiuslibet fere pot esse pabulum et cibus
Ex infirmis fluidis set) homo e contentus glo
ex rebus fluidis · i · caducis et infirmis · i · in
libus totum enim corpus hominis · et omnes eius
partes caduce sunt et viles et brevi tempore du
rante quamvis exterius habeat pulchra linamen
ta et pulcram figuram et decentem glo
Iturum in tabem) corpus hominis esto q no fa
tigaretur labore nec frigore nec estu · si
staret ociosum et quietum nichilominus ex
situ nature sue corrumperetur et in putre
dinem resolveretur Alimenta metuens sua glo
Multi moriuntur ex inopia alimentorum · et
multi ex nimia copia · et alij ex mala dieta

ne ipsoꝝ alimentoꝝ et idē hēt time ali
menta ex quibꝰ frequenter pueniunt mors
et tn̄ alimenta sūt tutele vite qm̄ tutelā
in alimentis et vestitu et alijs necessarijs
hēt cum anxietate et sollicitudine etc̄ glo
Precarij spūs] Ille dicit precario possidere
aliquid qd̄ ad voluntatē concedentis tenet
et ad eius voluntatē tenetur resignare
spūs aūt humanus in corpore ponitur et
ad voluntatē concedentis dei ad eius volun
tatē ex quo inde recedat et ibidem male
hēt et male habitat quia corpus quod cor
rumpitur aggrauat aīaꝫ et ecīā quia fina
liter inde ereicitur et eicitur ut a sono gra
ui et repentino et a nutrimento vicioso
et ab alijs infinitis que omnia pūt et singu
la infligere mortē et iō nō debemus mi
rari hoīeꝫ mori quia odor et sapor et
lassitudo et vigilia sompnus sine qui
bus omnibꝰ homo viuere nō pōt mortem
inducūt et describens miseriam humane
condicionis dicit in talia quod fert oīe telū
quia nati in aquilone male pūt viuere
in meridie et nati in regionibus siccis nō
pūt viuere in humidis sine lesione corporis
et ledit hō ab aquis et a uento et ab ae
re et a quibuscūqꝫ infinitis causis ex quibꝰ
pꝫ qd̄ corpus eius est caducū et morbidū
et putridū que omnia mala homo va
ticinatur et pnūciat in planctu in quo
intrat mūdū et si homo bene attenderet
ad ista nō obliuisceretur condicionis sue ob
liuisceretur aūt quō commouet tumultus et
assumit sollicitudines supfluas et quō
assumit cogitaciones de ptāte sua et fi
lioꝝ et nepotū quoꝝ in mortalitatē et
longam durabilitatē dūmō voluit amor
te opprimi Quod nō omnia facta vna sūt
quasi nichil et quantū ad temporꝫ diutur
nitatem et quātū ad molis quantitatē etc̄

Omnia humana breuia et caduca sūt
et infiniti tpis nullā ptēꝫ occupā
cia Terram hanc cū vrbibus popu
lisqꝫ suis et fluūibus et ambitu maris
loco puncti ponimus ad vniuersa referen
tes Minorem porcionē etas nr̄a quaꝫ
puncti hēt si omī tpoꝝ cōparet li. eo. glo
Ad vniuersa] referencia terrā respectu totius mūn
di est sicut puteū Quod animus hu
manus est exemptus a ptāte hoīs et quod
contemplatur mūdū et ea que sūt i mūdo etc̄

Quicquid hoīs optimū ē id extra humanā
potenciam iacet nec dari nec eri
pi pōt Mundus hic quo nichil neqꝫ
maius neqꝫ ornacius rerum natura genuit
Animus admirator contemplatorqꝫ mūdi pars
eius magnificentissima ppria nobis et p
petua et tam diu nobiscum mansura quam
diu manebimus li. de consolacōe ad helbiam
Extra humanā potenciam] Racio nō pōt ab glo
hominibꝰ dari nec eripi quia rō ē ps mūdi
magnificentissima vꝫ motor qui raciona
biliter mouet celū et ē aīa racionalis
ppetua nobis et sēp manet nobiscū quamdiu
Quod homo sine virtute ē res contemp
tibilis et quod nō sufficit vitare vicia ni
assumat que ipm̄ ponit in alto statu

O quam contempta et facit eū beatū etc̄
res ē homo nisi sup humana surrexerit
qm̄ diu cū affectibꝰ colluctamur
quod magnifici facimus etiā si superiores
sumus portenta vicimus quid est cur
recipiamus nosmetipos quia dissimiles de
terrimis sumus Non video quare sibi p
laceat qui robustior ē in valletudina
rio Multū interest inter vires et bonā
valitudinē Effugisti vicia aīi Non ē
tibi frons ficta nec in alienā volupta
tem sermo compositus nec cor in volunta
nec auaricia que quod omnibus abstulit si
bimet negat nec luxuria turpiter pec
cuniaꝫ amictens quod turpius repetit nec
ambicio que te ad dignitatē nisi p indig
na nō ducet nichil adhuc consecutus
es Multa effugisti te nō dum Virtus
enim ista quam affectamus magnifica est
Non quia se beatū ē malo caruisse
sꝫ quia animū laxat ac pparat ad cogni
tionē celestiū dignumqꝫ efficit qui in con
sorcium deo veniat Tunc consumatū hꝫ
plenumqꝫ bonum sortis humane cū petit
calcato oī alto et interiore sinu nature
venit Tunc iuuat inter sidera ipā va
gantē diuitiū pauimenta ridere et
totam cū auro suo terram Non illud
tantū dico quod egessit sꝫ signandū mo
nete dedit sꝫ et illud qd̄ in occulto fuat
posteroꝝ auaricie Nec pōt ante contemp
nit porticus et lacunaria eboris ful
gencia et tonsiles siluas et diriuata i
domos flumina quod totū circuieat mūdū
et terrarū orbeꝫ supne despiciens angus
tum et magna ex pte optimū mari etiā
ea pte qua late sqallidum extstat et aut
vstum aut rigentem li. i. de questionibꝰ naturalibꝰ
O quam contempta et ē. nisi sup humana sur glo
Ille extollit se sup humana qui vicia de
serit et ad virtutes acessit non aūt dese
ruit vicia qui ē in pugna cū affectibꝰ
i. cū passionibꝰ aīi cū quibꝰ adhuc pu
gnat si aūt vicerit passiones aīi tunc
pōt dici quod vicerit portenta i. monstra
sicut dr̄ de hercule quod domuit monstra
passiones enim aīi monstruose sūt et cōtra
humane nature tamen qui eas vicit nō hꝫ
vnde glorietur nisi vlterius pcedat et
ponit exm̄ de illo qui ē in valletudinario
et ē forcior ceteris infirmis nam adhuc
nō ē sanus cōtra beant vires maiores
alijs infirmis et hoc ē qd̄ dicit cur
suspicamus nosmetipos quia dissimiles
deterrimis sumus ille se suspicit qui i altum

se extimat eē ·ꝫ nullus dꝫ extimare esse
malto si ē suprior infirmis · nec dꝫ se ex
timare bonū si ē melior pessimis · ille aūt
qui vincit passiones ai ē suprior infirmis
·i· viciosis et est dissimilis deterimis ·i·
viciosis · et adhuc nō ē adhuc ūtuosus
et hoc ē qd dicit effugisti vicia ·i· aī ideꝫ
passiones supasti · et ondit cuius condicio
nis sit iste qui passiones supauit · et nō
dum ē ūtuosus · et dicit ꝙ tulius nō dꝫ
fictam frontē ·ꝫ· quia caret vicio yppo
crisis nec ē adulator · et hoc qd dicit
nec maliaꝫ voluntatē sermo oppositus
nec ē dux · nec auarus q auaricia abali
is aufferet illa que sibimet nō ꝯcedit
videlicet diuicias acquisitas nō audet
uti · nec ē luxuriosus ꝯsumendo pecu
nias · quas eciā cū turpi acquirat lucro
nec ē ambiciosus q ambicio cupit ho
nores p indignia idem humiliando · et subi
ciendo · et vilificando se illis p quos quit
ascendere **Nichil adhuc** Alloquitur glo
illū qui caret vicijs · et nōdū ē ūtuosus
dicens ei · ꝙ nichil ē adhuc ꝯsecutus ·ꝫ·
quātū ad statū felicitatis · vꝫ quia bea
titudo plus requirit quā carere vicijs
et dicit ei ꝙ ipē affugit multa ·ꝫ· vicia
sꝫ nō effugit se videlꝫ quia nōdū ē ū
tuosus sꝫ ē pparatus ad ūtutē recipien
daꝫ · et hꝫ animū larū et latū · et ca
pacem virtutis · et capacem cognicōis
celestiū · et ē dignus p carenciaꝫ viciorū
·ꝫ· venire in ꝯsorcium celestiū illa ꝯtēp
lando · et quō calcatis vicijs venerit ad
tantaꝫ ꝯtemplacionē · tūc hēbit ꝯsūa
tum et pfectū bonū hūane sortis ·ꝫ· fe
licitatem ꝯtemplatiuaꝫ · et tūc erit īsi
nu nature ·i· in celo ipm̄ celuꝫ et side
ra ꝯtemplando ubi ꝯsistens · et celorū
pulchritudinē ꝯsiderans derridebat
diuiciꝫ pauimenta ex diuisis · et pulch
ris marmoribus exēta que quāuis pulcra
essent cū r̄ pulchritudinis celestiū sūt
feda et turpia **Totam cū auro suo terā**
Ille qui ꝯstituit se in ꝯtemplacione glo
celestiū derridet teriaꝫ tamq̄ angus
tam et puam Vnde reffert scipio emi
lianus ut tulius introducit vi° de re · pu[ca]
ꝙ terra tota ita sibi pua ē visa ut eū
peniteret romanū imperij q · d · ꝙ romi
nō debuerūt facē tm̄ conatū ad oc
cupandū terram cū tota terra sit p
uū negōm · et maior eius ps cooptā r
mari · et ps aquillo · naris riget gelu
et redditur inhitabilis · et ps austlis
uīt caloribus · et vocat zona torrida
p nimietatē caloris · et ē inhitabilis
2m̄ au · et ·i· teriaꝫ inhitabileꝫ sūt multi
naria medicinaꝫ · et mlte sollicitudi
nes ex quibus omnibus terā hitata reddi
tur puissima et hoc ē ꝙ dicit toti cir

cumeat mūduꝫ et terā orbem supne despi
ciens augustiꝫ et nō solū ꝯtemplator celes
tiū despiciat teriaꝫ · sꝫ eciā aurū qd ē in terā
et in terā eē dr̄ duplicat ·ꝫ· qui ē momen
tanuꝫ · et quāciq ad usum hois translatū
et aurū qd ē ·i· instantiē qd refrnatur
auaricie eorū · qui nascti sūt et ꝯtēpnūt
teriaꝫ et aurū eius multū magis ꝯtemp
nit porticus multa arte fabricatos ꝫ lacuna
ria ·i· laquearia solaria · q tunc tpore fie
bant rome de ebore et auro · et derridet
eē flumā venencia in domos · quia tunc
tpis p aque ductus derriuabant fluīa et
fontes infra hitacionē suā · et derridet
eē tal' multitudinē columpnaꝫ quas hic appellat
cōsiles siluas siluas dr̄ p multitudinē et
~~consimules al~~ ꝯsiles quia carebat ramis
**Quando alexander dicebat omnes inquit
iurant me iouis filiū · sꝫ vulnus hoc ho
minē me eē clamat V · tr̄ de adulaci
one · ca · i ·** Item de homie occupato ꝙ maius
malū heat · quia amicos sibi putat · quibus
ipē nō ē amicos al amicus · V · tr̄ · de ami
cicia · ca · ij · Item idem oio hēs · V · tr̄ · ca iiij
Item de humana societate sēe obsuata
q hominibus hoiēs nuscet · V · eo · tr̄ · ca · iiij
Item qualit' hoiēꝫ hoī natura ꝯciliat · V ·
tr̄ · de amicicia ca · vij · Iteꝫ ꝙ de homie
intito in pricilis viriuto in cupiditatibus
inter aduisa felice ī medijs tēpestatibus
placido · V · tr̄ · de animo ca · iiij · Item ppriū
ē cuius hois · et rō in eo pfecta · et qualiter
homo sit rōnale aīal · V · eo · tr̄ · et ca Itē
quō homo preciosior sit feris omnibus
· V · eo · tr̄ · ca · xiiij · Iteꝫ qualit hō feliciōr
deo sit si ista bona sciat q bona vocantur
a vulgo · V · tr̄ · de beato · ca · iij · Item qua
lit absolutū hūane nature bonū sit corpo
ris et aī pace cōtentuꝫ · V · tr̄ · de bono ca
iiij · Itē quō in hoie nichil ad rem ptiet
quātū aret quātū feneret aquam multis
salutet quāuis p̄cioso in cumbat lecto ꝙ plura
do poculo bibat · sꝫ ꝙ bonus sit bonus aūt
ē si racio recta ē · V · eo · tr̄ · ca · viij · Item
qū sit quidā quibus morbi vicio mel ama
ruꝫ videt · V · tr̄ · ca xiiij · Iteꝫ quō hoies re
spicientes ad corpus deo minuant · V · tr̄
de consilio ca · ij · Item que sint illa que
in pnicie hois hoiēꝫ instigat · quia inui
dia odiū metus et ꝯtemptus · V · tr̄ · de ꝯ
temptu ca · iij · Item coīi hominiꝫ demen
ciam · qui dijs nocent pissima insusurrat
· V · tr̄ · de deo ca · i · Item quali' hoiēs cū do
cent discant · V · tr̄ · de discere ca · i · Itē pla
ceat hoī quicq deo placuit ob hoc ipm̄ sesu
aqꝫ miretur · ꝙ nō pōt vinci · ꝙ mala sua
sub se tenet · V · tr̄ · de felicitate · ca · i · Item
quali' hoiēs magnis tenent erroribus et q
bus · V · tr̄ · de fortitudine · ca · i · Item de cō
dicione hois nascentis · et eius iaꝫ puecti
et morientis · V · tr̄ · de infancia ca · i · Itē ꝙ

feda sit hoīuz leuitas cottidie noua fun
damenta ponencīū nouas spēs etiā meri
ti inchoancīuz ꝟ· tt· de mdiac ca· i· Itē aq
bus i uiti hoīes recedūt et mercedam ui
seruaz amant ꝟ· tt· de labore ca· i· Item
de hoīe dtō muti sic ait iudes hoīez nō
eruditūz nec ullis ꝑceptis q̄ morte aut
dolorez sub ornatuz militari tm̄ robore
instructuz penas a se iuriti conatus ex
igentez ꝟ· tt· de metu ca· i· Itē quō ho
mīes aīales sicut aīalia fruant̄ volup
tatibꝫ sine ullo pudoris ac pnie metu
ꝟ· tt· de beato ca· iij Itē de se et alijs ho
mībus tormenta uincentibꝫ nos inquit
eiiciamꝰ omīa quoꝝ ꝑuim nō corona
nec palma ē infirmitas aī et pax uicē
luz parta ꝟ· tt· de morbo ca· iij· Itē remo
ne existiacōez hoīuz dubia semꝑ ē· et i
utrāqꝫ ptē diuidit ꝟ· tt· de morte ca· v·
Itē quō quisqꝫ que difficilia uideant̄ sibi
facilia reddat quia equanimitate ꝟ· tt·
eo ca· xiiij· Item aliud ad hoīez alendū
ptiēt aliud ad excendūz· aliud ad vesti
endūz aliud ad docendūz aliud ad delec
tandūz omīa tm̄ ad hoīez ptinet· etiā si
nō omīa eū meliorez faciat ꝟ· tt· de
morte ca· iij· Item ea pte sibi carꝰ ē q̄
hō ē ꝟ· tt· de natura· ca· i· Itē omēs ho
mīes si ad ꝑmam originez reuocantur
a dijs sūt ꝟ· tt· de nobilitate· ca· i· Itez
qualr̄ nō sit agendūz ut de te hoīes lo
quātur· sꝫ ut ipe tecū loquaris qd̄ hoīes
de te alijs libentissime faciūt· de te apud
te mala existima ꝟ· tt· de ocio· ca· ij Itē
res magna hoīs hr̄e in becillitatez securi
tatem dei ꝟ· tt· de phya ca· iij· Itē q̄lr̄
hoīuz effigies hēant aīos feraꝝ uiquā
eiuz illas adnoscendūz nisi necītas inicat
aut fame aut timore cogunt̄ ad pugnā
hoī nō hoīez ꝑdere libꝫ ꝟ· tt· de piculo· ca
i· Itē quo illo genē hoīuz nil felicius quō
in cōe reꝝ natura fruebat̄· et sic de multis
alijs ꝟ· tt· de statu· ca· i· Itē quō hoīes an
tiqui ꝑriti tpīs ignorantia reꝝ ignoscē
tes erāt ꝟ· eo· tt· et· ca· Itē quō illis hoī
bus deerat iusticia prudencia tempan
cia ac fortitudo omībus tm̄ uirtutibꝫ hijs
hēbat q̄daz silia rudis uita ꝟ· eo· tt· et
ca· Itē de hoīs insaciabilitate· quia ut r
ait tuc taurꝰ pauciſſimoꝝ pascuis imp
leatur et una silua sufficiat pluribꝫ ele
phantis homo· et terā pascit̄ et mari ꝟ·
tt· de uentre ca· i· Itē multuz dare solemꝰ
ꝑsūpcioni oīuz hoīuz ꝟ· tt· de uirtute· ca·
ij· Itez qualr̄ omē hūanū genus qdqꝫ ē
qdqꝫ erit morte dāpnatūz ē ut cato di
cebat ꝟ· tt· de uirtute ca· iij· Itē qualr̄ pā
pes hoīs sit ipā uirtus cui coicitur i uti
lis caro et fluida ꝟ· eo· tt· ca· iiij· Itē quō
homo sit natura mūdus et elegans aīal
Itē de quibꝫdaz hoībꝫ qui egregia sortiti

indolem in ea que tradi solent ꝑueni
ūt sine longo magisterio siles quoqꝫ
dijs i mortalibꝫ i ꝟ· eo· tt· ca· vij Itē
quid faciat homīes auidos futuri ꝟ· tt·
de uita ca· ij· Item uidet̄ sentire nichil
de hoīe restare post mortē· sꝫ ibi loquit̄
sub ꝯdicione ꝟ· eo· tt· ca· iij Itē hoīes
amplius oculis quā auribꝫ credunt
ꝟ· tt· de uoce· ca· i· Itē q homo natu
ralr̄ desiderat motū· quia uidetur eē
nature celestis que semꝑ ē i motu ꝟ· tt·
de mutacione ca· i· uicesimo Item q natu
ra hoīs nō appetit penaz sꝫ subsidiūz ꝟ· tt·
de ira ca· an· ira Itē q nō ptinet ad na
turaz hoīs appetē penaz aliqꝰ nec irasci
ꝟ· tt· de pena ca· nō ē natura Itē q quī
dam hoīes apti sūt ad rem publicaz et
alij inepti ꝟ· tt· de re publica ca· Cur iuī
Itez q debebemꝰ distingē hoīes et eli
gere dignos quibꝫ ptē uite nrē impē
damꝰ ꝟ· tt· de ꝯuiuio· ca· hoīuz Itez
ē ꝑniciosior ad infirmitatez aī q corpo
ris ꝟ· tt· de clemencia ca· maior exigit

Honestus Quō hꝫ pse basio
uiui bonuz eē q ho
nestū ē sit maxime instrumentū be
ate uite· et qualr̄ qualia bona indicat
infortune ueiat ptātez sic de clamat

Epistola tua delectauit multis exēi
me· et marcessentez excitauit ore
moriam quonsqꝫ meā queiam in
sags et lenta ē euocauit Oꝫ in tu mi
lucilli maximuz putes instrumentū
uitē uite hanc ꝑsuasionez Vnū bonū eē
qd̄ honestū ē Nam qui alia bona indi
cat infortune uenit ptātez· alie inar
bitrij fit qui omē bonū honesto circū
scṗsit intra se felix ē· Hic amissis li
beris mestus· hic sollicitꝰ egris· hic
hic turpidꝰ· et aliqꝰ passus infirmiā
tristis Illuz uidebis aliene uxoris amoē
cruciari· illuz suū nō deerit q repul
sa distorqueat Erunt quos ipē honor
nexet· Illa nō maxīa ex omī mortaliū
ꝑplo turba miseꝝ· q exagitat expectacio
mortis undiqꝫ impendens Nil eniz est
unde nō subeat Itaqꝫ ut in hostili regio
ne uersātibꝫ huc et illuc circūspiciendūz
est ad omēz strepitū ētū agenda ceruix
Nisi hic timor ex pectore electus ē pal
pitantibꝫ ꝑcordijs uiuitur Occurrūt
acti in exiliuz· et euoluti bonis Occurrēt
qd̄ genꝰ egestatis grauissimū ē in diuicijs
inopes Occurrent naufragi siliarena
ufragijs passi quos aut popularis ira aut
in uidia pniciosiuz optīs teluz inopīna
tes securosqꝫ deiecit ꝑ celle more q in
ipā serem fiducia solꝫ emergere ac flu
minis subitū ad cuꝰ uictuz· etiā uicī
na tremuūt Nam ut illic quisqꝫ ab
igne ꝑpior stetit ꝑ cusso similis obstu

pnit· sic in his p aliquā unum accidenti
bus vnū calamitas opprimit ceteros me
tus parem qȝ passis tristiciam facit pa
ti posse Omnȝ animos mala aliena ac re
pentina sollicitant quadmodū aues et
manus fide sonus terrat Ita nos nō
adictū tm̄ exagitamur sȝ ad crepitū
Non pot g° quisq̄ beatus eē qui huic
se opinioni credidit li· xi· epl̄a lxxiiij
Omne honestū uardno ē· eciā qd in
animū honesto ē li· ij· de beneficijs glo
Epl̄a tua ·i·i· avaxiumȝ puteṣ instrum
hic uult pbare q nūq̄ pnt eē bti nisi
illi qui extimant solū honestū ·i· solā
uirtutem eē bonū · nam illi qui extimant
exteriora et corpalia eē bona cū illa sint
in ptate fortune· et nō in ptate ppi ar
bitrij· sequit q illi remant subdictione
fortune· et tales nūq̄ pnt eē felices·
Nam qui pdūt filios sunt tristes tamq̄
amissis bonis· et qui filij eoꝝ sūt infir
mi sūt sollicti· et qui sūt uiciosi et infa
mes dolent· et qui ē in alieno amore est
aliene uxores· ul' qui uxor ē in amore
alieni uiri frequenter cruciant· et qui ali
quē honorem petit· et inde repellitur
et repulsam patit torquet· et omnes ho
mines qui reputat viue eē bonū timet
mortē · timentes aut mortem ubicūqȝ
et inquocūqȝ statu nūq̄ sūt securi ·s·ȝ se
per vivunt palpitantibꝫ p cordijs· et tūc
pot formari talis rō extimantis aliud eē
bonū: quā uirtutē aut sūt tristes aut sūt
sollicti aut cruciant imo sūt pauidi ·s·ȝ
pauidi et cruciati et mesti et sollicti nō
sūt felices g° nec extimant aliqd bonū
pter uirtutem · ille aut qui solam uirtu
tem reputat bonū nō dependȝ a fortuna
nec exomnibus supradcis turbat· nec sol
licitat· nec pauet nec tristatur· sȝ hēt bo
nū suū infra se et ē felix Et hoc ē qd dic
Cui bonū omne honestū circūscpsit infra
se felix est Occurrent actum ponit glo
odiciones multoꝝ qui de suis infortunijs
turbantur vȝ expulsi mexiliū· et illi q
expellunt de suis diuicijs q go° calami
tatis dicit eē grauissimū · cū ocor· boe
cius qui dicit summū bonū genus infelici
tatis eūȝ se fuisse felicem · et tales dic
eē paupes in suis diuicijs · quia ius suaȝ
diuiciaꝝ nō amiserit· sȝ usūȝ et naufra
gij· et passa silia naufragijs eē turbant
·s·· illi qui ab inuidia ul' ira ppli· ul' alicȝ
pticularis psone sūt deiecti · cū nō sus
picarentur· et dicit q inuidia ē telum
puicosissimū ·s·· ad nocendū bonis et
assimulat inuidiam pcelle et tēpestati
que subito uenit tpe serenitatis· et as
similat eam fulmini· q absqȝ pmedita
cione subito pcutit inpmeditatū · et
nō solū illū cōturbat· sȝ omnes uiciosos

ita illos percussura vnū opprimit de firō· et
alios opprimit metu Et tūc pot formari ta
lis racio· nullus pturbatus et pauidus est
felix· sȝ omnes qui extimant alia eē bona qȝ
uirtutē illis ablatis turbant· et alij pauet
g° nō sūt felices ergȝ ille qui nō extiat aliud
eē bonū q uirtutē nō turbantur· de pdicia
one illaꝝ reꝝ· quas nō extimat esse bona
nec timent illa pdē· sȝ suū bonū sit ·s·· uirtu
tem pquā ē felix Et dicit ultius q de hominibꝫ
contingit sic de ambꝫ que terrentur sonitu
funde ·s·· ubi nō ē lapis et nō pnt ledi· sic
homines ad sonū alterius calamitatis terrent
ubi nō reddunt· sȝ illi turbant qui illa bona
Quod nō honesta nō nomē indicant
debent paliqua mercede coli et nullū
est pcium eis ipsam dignum et q bona nō
debemus conferre consideracione alia xcii
Inueniuntur qui honesta in mercedem co
lant quibꝫ placeat uirtus gratuita q nichil
het inse magnificū· sic q uenale Quid
enim turpius q aliq̄ coputare quanti vir bonus
sit et infra reꝝ honestaꝝ pcium in ipsis ē
ergo honestū pse expectandū ē beneficium
aut honestū ē· nō pt alia eius eē odi
cio· cū eadem natura sit et infra hones
tū ꝓꝓ nullaꝝ aliaꝝ causam quā ꝓꝓ ipsum sequi
li· iiij· de beneficijs Inueniuntur et in merce
dem colant Aliq̄ nolūt eē uirtuosi ut glo
ex uirtute consequitur lucrū · et utilitatē sine ho
norem Tales uirtute carent ꝓꝓ puersam in
tencionē · ꝓpostant ·i· dignitatē uirtutis
ordinando eam ad finē uirtute aut nichil
ē melius · et rō ipā dȝ eē finis · et dȝ eē gra
tuita ·i· nō ad pciū ordinata quocūqȝ
ordinatur et taxatur pcium eius desinit
eē uirtus · et nichil het inse magnificū glo
Quid ·n· turpius vir bonus nō cadit suber
timacione pcij · nam uirtus eius excedit oē
pciū reꝝ honestaꝝ uirtut nō hent pciū ad
qd ordinentur· quia supant omne pciū· sȝ
pciū ipaꝝ ē uirtuose fecisse · et hoc est quod
dicit pcium in ipsis est Per se expectandū
ē Tulius pmo de officijs sic diffinit hones
tū · Honestū ē qd sua in nos trahit· et
sua uirtute nos allicit · ita q nullus altius
consideracione honestū pse appetendū est
donare aut bene ·ua ē honestū et uirtuosū
et ptinens ad liberalitatē et rō nō dȝ hō
donare quacūqȝ alia consideracione nisi do
net· qȝ hec natura honesti nō inspicē aliū finē
Quod nō ille ē uere liberalis qui indonan
do nō actendit ꝓpriā utilitatē · et q ibe
ne·m consertur ꝓꝓ metū ul' ꝓꝓ spem ul' ꝓꝓ
morientes sunt maxie liberales · et q
solū nocet et res honesta debȝ impellē
ad usus se operandum Seneca Seneca
Quin q diligencius danius q ubi remo
tis utilitatibꝫ solū ante oculos ho
nestū stetit Tamdiu officioꝝ iudi
ndices q diu illa de puat spes et metus

et mertissimum meum voluptas Ubi mors
int'clusit omnia ad ferendam sentenciam incorrup
tum iudicem iussit quinimo dignissimos quibus
nostra tradamus. nec quicquam sanctius conponimus
quam quod ad nos pertinet et infra Quemadmodum
nemo in amore suo coartandus est quem se
cum ex quo nascitur trahit. ita ne ad hoc
ut honesta per se petat placent suapte
natura adeo virtus graciosa est. graciosa virtus
est ut insitum sit eciam malis probare meli
ora li. eo. Quod honestum sit securum et
expeditum et utilem vide tractatum de ani. ca. viij.
Item qualiter honeste fiat non cum totus animus
incubuit atque affuit. et cum nulla parte
sui repugnaverit vide eo. tractatu. ca. xi. Item quod
honestum nullam accessionem seu adicionem
recipiat et propter quod aliquid sit honestum vide tractatum de
bono. ca. iij. Item quomodo honestum sit perfectum
bonum quo beata vita conpletur cuius contactu
alia quoque bona sunt vide eo. tractatu. ca. xv. Item
qualiter honestum per se bonum est. et bonum ex
honesto fluit. et quod honestum est non bonum
esse non potest vide eo. tractatu. et ca. Item honestum
civile est cum corpore minus carum est vide tractatum de
corpore ca. i. Item quomodo sit ubique honeste
vivendum vide tractatum de cupiditate ca. i. Item qualiter
ad honesta vadenti contempnendus est ipse contemptus
vide tractatum de discere ca. ij. Item quod honeste
sit virtus vina facit. sed ex consilii sentencia vide tractatum
de fortitudine ca. iij. Item nil honestum quod
ab invicto. et coacto fit. et omne honestum
voluntarium est. et non potest honestum esse esse
quod liberum non est. et honestum omne securum
et tranquillum est vide tractatum de gaudio ca. ij.
Item omne honestum iniussum coactumque est sin
cerum et nulli malo mixtum vide eo. tractatu. et ca.
Item unum bonum putandum est. scilicet quod hones
tum est vide tractatum de beato. c. ij. Item bonum hone
stum est quo probatur et improbatur homo et
multa alia de honesto vide tractatum de bono. ca.
viij. Item quomodo omnia pro honesto bono pacien
da sunt. et qualis sit pre publicis iniuriis honestum
vide eo. tractatu. ca. ix. Item quomodo remedium cedit
honesta solacia. et quicquid animum erexerit et
corpori prodest vide tractatum de morbo. ca. ij. Item quomodo
eadem aut turpia sunt aut honesta refert
quare aut quemadmodum fiant vide tractatum de utili
te. ca. vij. Item quod honestum omni alia consideraci
one exclusa est appetendum et venandum
vide tractatum de deo ca. Tu demque Item quod non est aliquis
res publica ita neque umquam non sit honesti locus
vide tractatum de re publica ca. vide Item quod honestum
per se est amabile. et eciam in sceleribus queritur
fama honesti vide tractatum de oppinione ca. quod est
Aliumque et in remotis utilitatibus. quia propter glo
ipsam utilitatem donat non est liberalis sed mer
chator. et ille qui donat intuemente
metu et non voluntarie donat. quia metus
facit involuntarium. et patet ij. ethicorum. ille
qui donat propter spem alicuius commodi consequen
di donat propter ipsam utilitatem Et ideo non est libe

ralis. et ille qui donat ut consequatur volun
tatem non est virtuosus. sed voluptuosus. sed ille
qui donat ex dono suo multum precium remisit
nec aliquam intencionem recipiendi habet. talis
est non virtuosus et liberalis Ubi mors int'
clusit omnia Vult dicere quod morientes glo
sunt maxime liberales legando bona. quia
mors int'cludit omnem recipiendi intencio
nem. nam mortui nichil expectant a nunc
Et hoc est quod dicit nec quicquam sanctius conponimus
quam quod ad nos pertinent Ut honesta per se
petat Quod honestum per se est appeti glo
bile vide in ultima glo. precedenti. cum tanta vis
ut eciam illos quos huiusmodi hystoriis legi
mus esse virtuosos. et diligamus et vene
remur a quibus tamen nullam recepcionem
et recipere possumus ut eciam illi et homines
mali non habent. adeo extinctum iudicium
racionis. quod iudicet bona et me
liora et honesta esse diligenda Mulla

Honor

que extremus pro ho
nore conferuntur non sunt
honor. sed signum honoris. et quod deus non
honoratur in preciosita sacrificiorum sed in
Impator aliquem bona voluntate conferencium
torquibus murali et civica donat Quid
Quid habet per se corona preciosi Quid pretexta
Quid fasces Quid tribunal et cur
rus Nichil horum honor est. sed honoris
insigne et infra Non in victimis licet
sint optime auroque prefulgeant deorum est
honor. sed pia et recta voluntate vene
rancium Itaque boni eciam farre ac silia
religiosi sunt mali rursus non effugi
unt impietatem quamvis aras sanguine mul
to cruentaverint ut li. i. de beneficiis
hebit aliquo ebrietati honor et plu
rimum cepisse virtus erit li. eo. Illa bene
ficia non erunt sine honore que aut ne
mo illis alius dedit aut nos nulli
alii li. eo. Peciit de moratus ut sardis
maxima asie civitatem curru vectus in
traret recta capite tiara gerens Id so
lis regibus datum dignum fuit primo anno
quam peteret li. vi. de beneficiis sequitur glo
Impator et in Torquibus mirabili et civica
Torques sunt orna ornamenta colli
et primus mallius torquatus a quo omnes torquate
descendunt sic dictus est. quia torquem a gall
lo extorsit. quod singulari certamine vin
cunt Et erat consuetudo imperatorum hono
rare milites qui in bello extreme ege
rant torquibus vel armillis que sunt orna
menta scapularum Illum aut militem qui
primo vallum hostium intrasset coronabant
corona vallari Illum autem qui primo ascendi
sset murum corona murali Et illum qui
primo intrasset civitatem hostilem corona
civica Illos aut quos promovebant ad
publicas dignitates induebant pretexta
que erat vestis consatiorum in dignitate pro
moti ad consulatum induebant fascibus

Quod sunt fustes v. ti. de mutacione c. assecutus Vult dicere quod omnia non sunt honor sed donata insignia honorum quod notat hic insigne honorum et id dicit de tribunali · nam ille qui promovetur ut iudicet accipit tribunal sit honor · sed est honorum insigne Idem dicit de curru nam paucis tunc temporis dabat potestas quod veherentur in curru · vel dicit potius de curru triumphali in quo triumphabant dictatores et consules romanorum · qui devictis hostibus romam revertebant in prima Non in victimis antiqui romani glo ut patet per valerium ti. de institutis antiquis offerebant dijs sine potagium ex farre et sale et esca i. interiora animalium farre expergebant · dicit eidem quod exhibantur victus sine decus efficacius eo quod simplicius placabat Modo dicit seneca quod illa sacrificia non erant honor deorum sed voluntas Quia et religiosa erat honor deorum · et pura sacrificia · et fur et farina frumenti non deformant pauperes sacrificantes · et boves illa hornati auro · quorum sanguine multus exhabundans cruentabat altaria non excludunt impietatem et rapinam offerencium et non quod quinimus sine consuetudinem illius temporis de dijs in plura li. ipse tamen sentit quod uno est deo divisis nominibus deorum vocatus · prout narrare vult sua potestate · de hoc v. ti. de deo · cum illos vero · et cum ex occulto Habebit et si hebrietati honor sic in anglia ubi glo reputatur honor multum bibere et glo Illa et si non erit sine honore veritas facit domum et benemerentem esse honorabilem et ille qui recipit beneficium multum alti donatum reputat se multum honoratum a donante · et est tunc magis quam ab alijs non recipit idem vel simile beneficium glo Pecijt rectam capite tyaram Iste de moratus fuit lacedomus et alijs adulantibus ipse solus dixit regi veritatem et ideo rex eidem promisit donare quicquid peteret et ipse petivit honorem regium quantum ad currum in quo vehebantur · et quantum ad tyaram quod erat ornamentum capitis · a sicut corona Quem demoratum seneca dicit fuisse dignum veritatem dignum et dicit eum fuisse dignum ante quam peteret ut non quod seneca non placet talis petitio quod fuit ad vanitatem Quod homines non carent sollicitudinibus et illi qui adepti sunt honores quos petiverant per alijs post modum penetrat et ipse alias dignitates et ponit exemplum de mi

Nostri nos honores torserunt lre seu plus temporis alicui auferunt Condidati laborare desinunt suffragatores in oppinus accusandi de possibus molestiam iudicandi nascuntur Iudex desijt esse quam

tor est aliorum honorum Mercenaria parratione conservit suis opibus destruetur Marium caligo dimisit consulatum exerceret Quintius dictaturam properat prude ab aratro revocabitur Ibit in penos non dum tante maturus rei scipio victor abalis victor anthyochi sui consulatus decus fratem sponsor ne per ipsum mora fit cum Jone reponetur civilis penatorum agitabunt sediciones et post fastidios civium equos honores dijs iam senem delectabit quiacuis exilij ambicio Nunquam deerunt vel felices vel miseri sollicitudines sene li. de brevitate vite Senator post lxv annum in curia venire nec vetatur nec cogitur quod quod honoris datur nomine in utraque parte licet alioquin desinit primum esse necessitas cum adigitur li. eo · Contra illi qui indicat honorem summum bonum honores inquit indicans bonum i. v. ti. de pegnatione cum i Item quod alexander reputavit sibi ad honorem civilitatem corinti quia prius equabat herculi v. ti. de gloria cum alexandro Item quod fuit magis honor demorato quod sibi soli rex gracias egit quia ipse solus verum dixerat regi Requiere ti. de fictione et veritate capitulo xerses glo Nostri nos honores honores torquent per curantes quia omnes eos cavere domos dominorum a quibus sperant promoveri · quibus raro loqui prout responsa grata nisi fuerunt premissa dona et postquam promoti sunt multum perdunt de tempore procurando promociones aliorum sequitur glo Candidati promoti ad honores induebantur veste candida · soli cursso data fuit vestis in gra ut patet per valerium ti. de prodigijs Vult quod adepti honores desinunt illos penetrare quia eos iam habent sed procurant ulteriores honores desinunt illos penetrare · quia eos iam habent Unde ille qui fuit iudex fit sua penetratione questor quorum officium erat recipere publicos introitus et hoc est quod dicit Questor est aliorum bonorum · publicorum · et aliud sentit in penetratione · i. in prefectura provincie · Profecti provinciarum penatores dicebant ut patet per evangelium et dicit talem procuracionem esse mercenariam · quia mercedem · et salarium inde recipiebant · et suis opibus erant destinati et magnam pati Marium caligo dimisit sic patet per valerium glo ti. de maiestate cum marco mittitur missus est ad eum interficiendum servus publicus nacione cimber qui eum aggredi non substinuit · sed maiestate viri excecatus gladium abiecit et tremens inde fugit et hoc est quod dicit hic marium caligo dimisit · caligo enim est sata est circa oculos servi propter marium intactum dimisit · et postmodum de affrica veniens urbem intravit et septimum consulatum exercuit glo Quintius dictaturam · quintus cincinatus ut patet per valerium de paupertate dum araret a senatoribus dictaturam propter romam assumptus fuit · et illam optime rexit Ibit in penos scipio cum glo esset etatis xxiiij annorum in yspania imperator

missus e ut pz p titum liuiu3 ·ij· de cada bel
li punica · et osulat9 pro ea datus e ei decem vi
legittimo ut pz p valeriu3 · tc · qnaqz magni
fica otingerut · et ipe cu eet iuuenis · et i
no eet pp etatem matur9 tamē rex exrcitū
deduxit in affricam · et ibid vicit ambale3
et penos · a · kartaginenses sub egit · et fuit
decus et honor sui osulatus · et post modū
in oriente spospondit pro fratre suo et sup
plicat rogauit senatu3 ne asyam eripent
fri · et uiit legatus fris sui · et sub fri suo mi
litauit · et regem anthiochū vicit · et asyam
eum pnauit ut pz p titū liuiu3 iij de cada
bello macedonico · et senatus decreuit ei ho
nore3 · q · diuu · nam posuerunt ymagines in
templo Jouis in capitolio · et totu3 capitoliū
e sibi atriu3 ut refert valeri9 · tc · de omeai
qz magnifici otingerut · et p'mit mexilū
et nuqz voluit reuti romam et voluit q
corpus suu romam portaretur ut pz p vale
tc · q omia · ex refert ut ondat q hoies mi
q carent solicitudinibus sine existens mpf
peritat sine in adusitat Senator a · f · post
xv · anni pp honore3 etatis leges p celauit glo
honoribus et laboribus senato2 antiquo2 et no
opellebantur venire in senatu pq q hent i
etate xv · anni · qua legem m p tatur sene
q no opellitur · nec ecia3 vetatur · q in eius
honore lex condita e Vnde si no uult venire
non cogitur si vult venire non prohibetur

Humilitas

Quō cesar augustus fuit humilis i venendo ad dominu3 amici sui vocatus ab

Cogniturus de filio eode3 ad consiliu sen
tharius aduocauit in cōsiliu cesarem
augustu3 Venit in p'uatos penates
assedit p3 alieni consilij fuit non dixit ymo
in domum meam veniat li · de clemencie glo
Cogniturus · et · f · de filio tharius tharius opit
filiu suu voluisse comicte pricidiu3 · et uo
fecisse pp se · ppr qua cam vocauit amicos
ad osiliu3 · et inter alios cesarem augustu3
et cesar augustus descendit ad domu thari
Et hoc e qd dicit venit in p'uatos penates
a · in domos thary Quid fuit penates · tc
tc · de pricipatu ca · et glo · pro regno Quō
mater rogat filiu astionatiu3 ut genu
flectat ulixi · et osidet se oe fini · et no co
Subnicte manosideret nobilitate filiu
dnaqz pedes supplice dextra genus senie
extratus ad ora nec turpe puta Quicquid
miseris fortuna iubz Pone examimo re
ges atanos Magnaqz senis iura p omes
Jnclita terras iradat hector Gere capti
uu positoqz genu si tua no du3 funera sen
tis Matris fletus imitare tue Vidit pm
regis lacimas Et troya por puusqz puusqz
minas Trucis alcide flexit pamo Jlle no
por ferox cui vastis Viribus omes cessure
ferre Qui p fracto limine ditis Cecu retro
pate fecit iter Hostis qui victus lacimis
Suscape dixit rector habenas Patrioqz
sede celsus solio qz scept fide meliore tene
vi tragedia Subnicte andromacha ix glo
or quondam hectoris filiu suu astionatiu
puer3 docet q ipe p ambat ad pedes ulix
es · et stractus adoret eum · et subnictat
manu · et cu dextra · et cu ubis supplicet
sibi p uita sua · nec hoc reputat turpe i
pueru · e · tamē genu p ambe hostis ad
genua · qua e obediendiendu fortune
adūse q miseros iub3 humiliare se victo
ribus · ulixes aut et greci vicerat troya3
Pone examimo Consideracio nobili glo
tatis et regu p genito2 ipius astionati
poterat eu3 impedire · nec p ciberet ad
pedes ulixes · et io mater rogat eu ut
deponat cogitaciones tales et no oside
ret reges suos actanos · et no osidet po
pam et dnaciones semp a · regis p'ami
et no osideret p bitate3 et dignitate3 pa
tris sui hecto2 · s3 osidet p'uam · v3 q ipe
e captiu9 · et fiuue greco2 · et io genu
flectat illi ulixi · et si ipe puer no recor
daret de morte suo2 rogat eu mater
qd actendat ad lacimas suas et obediat sibi
genu flectendo ulixi Vidit pm glo
ondit mater filio quo debeat genu fle
ctere et humiliare se ulixi ex aui sui p'mi
qui in alia destructione troye huiliauit
se herculi · et hercules opassus fuit lacri
mas al' lacimis sius · et tunc p'am9 erat
puer pinus et pi9 et huilitate fregit mi
nas trucis alcides · a · herculis crudelis q
hercules suis viribus sub egit omes fero
citates · de hoc · tc · de labore cu impare
et p fregit lime · a · porta3 ditis · a · dei inf
nalis · et iter tenebrosu3 inferni patefe
cit descendendo · et ab ipo reascendendo
de hoc · tc · ubi sup Hostis dicit qd her glo
cules tam ferox · et tam horribilis fuit
supatus · et victus lacimis pueri p'ami q
erat hostis suus · et donauit ei habenas
a · gubernaciones reg troye · et dicit eide3
q sederet in sede regali laomedōt pris sui
et mouuit eu3 q sceptra a · gubernaciones
regent meliori fide q rexit pr suus la
medon p q omia uba mater suadet filio q
humiliet se ulixi · ex qua huilacione po
tit ab ulixe uita suscape et regnare ex
p'am aui sui

Incesta

De uirgine vestali dampnata de incestu quō dixit suam innocenciam et p'cipitata no fuit mortua Incesta saxi deicii

(margin: deiecta)

Incesta saxo deiciatur Incesti dampna
ta antequam deicetur vestam innocauit
deiecta uixit repetitur ad pena3 Jdeo enim
de erat ut modestior in saxo esset qua
in sacrario fuat Dubitari no pot quin i
dem deicienda sit donec efficiatur pp qd
egestam al' deiecta est Patrocinium sui3
putat pendi infelicitate3 Quid importima

mulier i pt nisi ut nebis quidem deiecta peas. *Exponam cui quo stuprum vel quo recoiserit.* Quia probam ista dampnasti. Sz no putas legem cauisse ut perires q cauit quadmodum pires. *Male de dys* existimas si sacerdoti sue tam sero succurrerunt. Ita dy maluerunt absolue dampnatam q sacerdotem. *Dampnata deiecta* e absoluta descendit puta res puellam no deici sz dimicti. Lex sacerdotem no saxum alis ad saxum usque differret vel sententiam expectaret deorum. Erat altitudo montis etiam secure etiam sapientibus horrendi li i declama iij declamacionum sequitur *glo* *Incesta* lex erat talis q quecumque reperiretur incesta deberet deici de quocumque alto saxo et precipitari. Est autem incestus fornicacio virginis consecrate deo. Casus talis e q accusata e de incestu et facta probacione et lata sententia contra eam et ducta ad locum supplicii que antequam duceretur alias deiceret invocavit deam suam s vestam et precipitata no fuit mortua. Unde repetebatur ad penam q iterato deiceretur. et super hoc e controversia utrum debeat iterato deici. Quid sit dea vesta et que virgines vestales vide ti de excaco ca primo in glo et ibi exequitur *glo* *Id enim deerat* arguit iuliu q iterato debet deici. primo quia no e verisile quia ipsi fuerit melior in saxo. Unde deiecta e q in sacramento. In sacra autem commisit scelus. supple de quo debet puniri in saxo sz no e punita ex quo no est mortua sed *glo* *Dubitari* hic arguit 2o ex intencione legis que intendit q tales moriantur nam destinat genus mortis s per precipicium et hoc e qd dicit tamdiu deiicienda sit donec efficiatur pp qd deiecta i donec moriatur. *Patrocinium sui* excludit illud qd videtur esse pro ea vz quia no e mortua et hoc e q dicit no patrocinium sz infelicitatem ipsius. et si quis velit sibi mala imprecari no pt sibi imprecari peius nisi ut etiam bis precipitata no moriatur vz quia in tali casu oportebat eam tercio deici. quanto autem pluribus vicibus precipitetur tanto maior pena e. et io ad maiorem penam ipsius fuit q no e mortua *Exponam cui quo h* *glo* accusator tercio ostendit q debet mori. quia si istud iudicium debeat rescindi et innovari. et ipse probatus e probacionem incesti renovare et in hoc casu oportebit innovari sententiam et exequcionem eius. Si vero no oporteat renovare tunc in eo casu no oz sententiam dampnacionis exponere. et execucionem 2m intencionem legis que e ut moriatur. et hoc e qd dicit no putas legem cauisse ut pires q cavimus quemadmodum pires. Unde allo ipam mulierem ostendens ei q lex intendit q pereat ex quo genus mortis sibi destinat *Male de dys* hic *glo* excludit defensionem eius. possit n eam aliquis defendere ex hoc q voluntas dei fuit liberare eam quam defensionem excludit dicens. q no e verisile q dy ita tarde succurrissent sacerdoti suo. i. mulieri consecrate. nec e verisile q vellet absolvere dampnatam. nam si voluissent ei succurrere impedivissent dampnacionem eius *Dampnata deiecta e* hic defensor primo *glo* narrat casum q dampnata fuit deiecta. secundum q in textu legis scribitur. Secundo ostendit q miraculose factum e. quia descendit sicut supple no sicut deiecta. sz sic dimissa. supple divino miraculo. quia aliter no potuisset fieri. et hoc e q dicit Erat altitudo montis etiam secure aspicientibus horrenda destinata autem altitudine. et tam horrenda precipitari et no mori no e absque miraculo. Inconveniens autem e q homines q homines interficiant q deus voluit vivere reservando et liberando eam a morte. Racionem assignat ex intencione legis q nichil aliud irrogat nisi precipitacionem et aliud reservat voluntate deorum *De virgine vesta li q fecit votum in pudicicia* *Sene*

Virgo vestalis scripsit hunc versum Felices nupte moriar ni nube dulce e. Rea e incesti. *Felices nupte* cupientis e peream ni affirmantis e. Nubere dulce e aut experta ita es aut inexperta pruritas. Neutrum sacerdotie. *Tibi magistratus* fasces submictunt. tibi consules pretoresque tibi omnia iura cedunt. Numquam exligua mercede virgo es. Sacerdos raro iuret nec umquam nisi per suam vestam moriar. umquam perpetuus ignis extinctus e maniar. Numquam de nuptiis appellata e adulterium vestam in voto ut tam in vesta sit sacerdoti q invisa e. *Recita carmen.* Dum quero quale sit tu carmen scribas. tu verba pedibus tuis emollias. et severitatem templo debitam frangas. Quod si utique laudare vis nuptias. *Lauda lucreciam.* De illius morte scribe ante q invitabis detua. *O te omni supplicio digna.* An quicquid sacerdocio felicius e dulce est. Quam ex pessa nox q eximie incestuis cunisset no experte tum sz delectate. Incesta e etiam sine stupro q cupit stuprum. *Vims illi versus* obicit nec hic quidem totus. Non oz scribere inquit carmen et multum interest. ob virges an pruinas incesti dampnari nulla pot nisi cuius violatum tunc e corpus. *Quid tu putas poetas* que sentiunt scribere. Virit modeste castitate. Non autem in illa luxuriosior versificacio cum versus libencius. alias libenciosior. Unum carmen eius nobis ostendor. Ingenium het. *Quid in videat* cornelie. qt in illi q tempore pepit. q in sacerdotes parentibus. *Varius geminus* apud cesarem dixit Cesar qui apud te audent dicere magnitudinem tuam ignorant qui no audent humanitatem. li vi declama ultima declam. *Virgo vestalis* de eadem lege po alias *glo*

qd quedam virgines vestales que sunt virgines i
vestales et que dea vesta inglo. procedenti cum
ille facit risum impudicam talie sine quod mulieres
nupte sunt felices et beate et iurant per mor-
tem suam quod nubere est delectabile sequitur glo
Felices nupte Ex verbis impudicis scripte arguit
contra eam tamquam ream incesti reum. dicit quod
ex verbis istis non potest argui contra eam incontinenciam
corporis sed solum incontinencia mentis. ut videtur
quod potest argui contra eam de incontinencia corporis
quia loquitur sicut experte qui dicit quod nubere est
dulce Et hoc affirmat iuramento Et sic
arguit contra eam quod experta iurat. assumunt autem
accusator coniecturam ex verbis eius quod cupi-
unt nupcias et matrimonia et connubia.
quia dixit felices nupte. omnes enim desi-
derant felicitatem ut patet i. ethicorum et viij. de
civitate dei. Ergo ex tunc habebat nuptias esse felices
nubere volebat. et cum dicit per eam a. moriar
per mortem suam. affirmat quod nubere est dulce
et tunc arguit contra eam sub distinctione et tunc
valet. quia aut est experta tunc est incesta et de
saxo eicienda aut est inexperta tunc est periura quia
iurat illud quod nescit esse: esse autem incestam
et periuram utrumque est criminosum. et utrumque est
alienum sub officio sacerdotisse. que non debet
iurare nisi raro. et ex causa racionabili. et so-
lum per suam deam vestam. Et ideo reprehendit
iuramentum suum derridendo eam. quod ex suo iu-
ramento ignis perpetuus sicut patet per valerium
titulo de religione. et ideo erat. quia vesta erat
dea ignis. et ibi sibi consecrabant virgines. i.
Nam virginitas est sterilis. sicut ignis aliis
elementis existentibus fertilibus. sicut patet per beatum
augustinum de civitate dei. Et possit iste textus sic ex-
ponari. quia in duobus casibus licuisset ei desi-
derare mortem videlicet si ignis perpetuus dee veste
eius negligencia fuisset extinctus. vel si corpus
eius fuisset violatum et impudicicit alicui con-
iunctum Et ideo petit utrum aliquid istorum inter-
venit. quia dixit moriar. Nam malum ca-
sum non licebat ei desiderare mortem Et si quis
istorum intervenisset debuit interfici Et ideo tam
quam dignam morte excitat invocando ad pe-
nam eius deam vestam. sicut etiam odio habet ita per-
sequatur eam ad penam incesti sustinendam
Sibi magistratus arguit contra eam quod non de-glo
buit nupcias preferre virginitati. quia ma-
gistratus i. rectores civitatis et consules subic-
tiunt dignitatem suam virginibus Et hoc est quod
dicit suos fasces submictunt eas. i. honorando
et eis se subiciendo. quid autem sint fasces
patet titulo de mutacione civitatis alsecutus et pretores
i. prefecti provinciarum via cedunt. quia bene
occurrebant sibi mutuo in via consules et preto-
res dabant locum eis preferentes eas sibi. hoc
narrat idem Johannes h. co. Johannes supple. i. valde i.
magna tamen honorati ab omnibus rectoribus
Beata carmen ostendit ex sua carminis glo
impudicicia et ex modulacione sillabarum i-
pudiciciam eius quia ascendendo alius scandendo

versum modulando solum servitus debita
et meruit servitus lascivia et metulis
et sua versus ostendit eam non solum expertam
sed etiam delectatam. et ideo puniendam cum sola vo-
luptas sufficiat ad comictendum crimen in-
cesti et stupri quod hic accipit pro eodem
Lauda lucreciam dicit eidem quod si vul-glo
it laudare nupcias laudat lucreciam vir-
ginitatem que mortem pretulit impudicicie. te-
net dicit quod fuit decepta a filio regis tar-
quini concubentis cum ea quem credidit esse
maritum Sed ubi cognovit se deceptam vo-
cavit consanguineos et narravit rem
gestam et interfecit seipsam Titulus i. de
cacida ab urbe condita narrat filium tarquini
volentem sibi consentire voluisse interfecis-
se eam. quam mortem non recusavit. Sed et
dicit eidem quod non solum eam interficeret. sed etiam
servum suum. et narrasset omnibus quod invenisset
eos simul concubentes. propter cuius infamie ti-
morem ista permisit et maxime valerius titulo de
pudicicia dicit eam per vim stupratam
et sic non fuit decepta O te omni supplicio
dignam contra eam esse dignam dampnacio-glo
ne et supplicio quia pretulit nupcias sac-
dotio. nam virgines vestales dicebantur fe-
mine generis. quia erant consecrate cum consecra-
cionem pretulit dicendo nuptias esse felices
et quod nubere est dulce Unus illi versus obic-
hic defensor intendit eam excusare a glo
crimine incesti Et primo propendit illud
quod ei obicit. quod obicit ei unus versus. et non
integer quia pars illius versus continet iuramen-
tum. et de illicito iuramento actum est contra eam
ut pars reliqua versus continet verba impudi-
cicie que verba possunt reprehendi. sed non sufficiunt
ad probandum incestum unde debeat puniri
de incestu nisi violatum fuerit corpus eius
Quid putas ostendit quod verba ad proban-glo
dum crimen sunt parvi ponderis. et hoc osten-
dit per poetas qui multa scripserunt. qui non
crediderunt sed illa finxerunt ad adulacio-
nem audiencium. et contra eos non proceditur
si contra istam non debet procedi ex verbis sed
ex vita Vita autem eius fuit modesta et cas-
tigata. et non habuit cultum nec ornatum mulie-
rum luxuriose sed virginis caste ergo non debet
reputari incesta. et non potest obici contra eam
nisi verba ex quibus verbis nichil aliud potest con-
cludi nisi quod est ingeniosa et hoc ipsum con-
fitetur defensor Quid invideat hic glo
respondet argumento facto contra eam cum obiciatur
comendacio nupciarum et nuptiarum Et dicit
quod hoc dicit propter corneliam matrem sexti
pompey. et propter matrem sacerdotum. et propter
matrem catonis. que matres et similes
sunt felices propter bonos filios Et non quod insuffi-
cienter solvit argumentum. quia ipsa pre-
dixit nupcias esse felices. non propter bonitatem
filiorum. sed propter delectacionem et dulcedinem
nam dicit nubere dulce est Sequitur nunc

Varius geminus Iste orator videtur glo
exorasse istam declamacionem coram ce
sare ad cuius benivolenciam captandam
p̄mictit magnitudinem suam quam reddē
batur terribiles qui debent incutere ter
rorem omnibus loquentibus coram eo intantū
quod audacia loquendi eripet p̄om et ma
iegestas et humanitas et benignitas
eius omnibus p̄bet audaciā et confidenciā loquendi
Ponit signa per que apparent
Ut scias nō ēē sanos iratos. INDICIA
nos quos ira possedit ipsum illorum
habitum intuhere Nam ut furencium certa
indicia sunt audax et minax vultus tristis
frons torva facies citatus gradus in
quiete manus color versus crebra et ve
hemencius acta suspiria ita irascencium
eadem signa sunt flagrant et micant
oculi multus ore toto rubor estuante ab
ymis precordiis sanguine labra quaciuntur
dentes comprimuntur horrent ac subrigun
tur pili spiritus coactus ac stridens articulo
rum se ipsos torquencium sonus gemitusque
et parum explanatis vocibus corruptus
sermo et complose sepius manus expulsata
humus pedibus et totum concitatum corpus
magnasque ire minas agens feda visu
et depravatum se atque intumescencium Nes
cias utrum magis detestabile vicium sit
an deforme cetera licet abscondere et
in abdito alere Ira se profert et in faciem
exit quantoque maior hec effervescit ma
gis manifestius libro primo de ira etc. glo
Ut scias et cetera ut furencium pomit hic in
dicia et signa furiosorum et insanorum et fu
riorum que patent in lictera et dicit quod homines
irati quos ira possidet habent quasi interius et
concludit quod idem est habitus scilicet apparencia
vultus et motus membrorum et color in
utrisque scilicet in furiosis et in iratis et predicta
signa probat et per eundem habitum quod homo
iratus nō est sanus scilicet mente sed est insanus
ut furiosus Sonus in homine irato ar glo
ticuli id est digiti pedis nō ipso ambulante faci
unt sonum et simuliter digiti manus infra a
liam manum constricti sonant sequitur glo
Parum explanatis Iratus qui loquitur
nō potest explanare vocem suam sed rabide
est scelerater et confuse exprimit contemptum et ideo
habet corruptum sermonem quia nō loquitur
sicut homo racionabiliter sed mugit sicut
bos ex altitudine vocem suam et gemit scilicet
propter dolorem omnis enim iratus concipit do
lorem ex tractata iniuria Cetera licet ab
alia vicia et alie passiones sed ira nō glo
permictit sed profert et manifestat se et quan
to maior est ira tanto manifestius se indicat
Dat salubre remedium ad extinguendum
iram vel signa ire conterere in contrarium verti

Nichil tibi liceat dum irasceris Lire
quia tibi omnia licere pugnat tecum ipse
Si vincere iram nō potes illa te incipit vincere
si absconditur si illi exitus nō datur signa eius
obruamus et illam quantum fieri potest occultam se
cretamque teneamus Cum magna id nostra mo
lestia fiet cupiet enim exilire et incendere oculos
et mutare faciem Sed si eminere illi extra nos
licuit super nos est In ymo pectoris recondatur
secessu feratur que nō ferat Ymo in contrarium omnia
eius indicia flectamus vultus remictatur vox
levior sit gradus ~~lentor~~ lencior paulatim cum
interioribus exteriora formetur In socrate ire
signum erat vocem submictere loqui parcius appa
rebat tunc illi sibi obstare Deprehendebatur
itaque a familiaribus et coarguebatur nec erat
illi exprobacio latitantis ire ingrata Quidni
gauderet quod iram suam multi intelligerent nemo
sentiret libro primo de ira Nichil tibi liceat
homines irati cupiunt ponere in execucione glo
omnia que subegerit ira et ideo dat hic salubre
documentum quod homo iratus nichil faciat de hiis
que ira vult et nō credat sibi esse licitum aliquid
operari dum est in passione ire Si vincere iram
non potes hic est secundum remedium ad ex glo
tinguendum iram cum permictit quod ille qui iram
suam nō vincat a sua ira vincere remedium
aut quo incitatur ira est abscondere eam et tenere
eam secretam et omnia signa ire comprimere et
obruere ita quod nullum signum appareat: sed dicit
quod istud remedium est difficile et molestum quia
ira conatur exire extra et incendere faciem colo
re rubeo et inflamare oculos et movere membra
et loqui clamose que omnia et singula debemus
comprimere quia ubi incipit se manifestare
incipiet nos vincere et ideo oportet quod teneamus eam secrete
Ymo in contrarium hic est tercium remedium glo
ad extinguendum iram convertere scilicet signa ire
in contrarium nam ira vultum et faciem incendit
et acuit et accendit et nos debemus exhi
bere vultum remissum et benignum ira extollit
vocem et nos debemus eam imprimere et le
nem facere gradum lentum et tardum et sic
faciendo exteriora contraria ire formabimus inte
riorem animum ire contrarium scilicet mansuefaciendo ipsum
Et quod hoc sit bonum remedium probat per socratem
qui quando erat iratus faciebat contraria ire scilicet parum
loqui et vocem submictere et familiares eius
deprehendebant et cognoscebant exitus signi et
quando erat iratus et iocose vituperabant eum quod a
liquando irasceretur et ipse gaudebat de tali vi
tuperio quia per hoc patebat quod poterat intelli
gere eum esse iratum et nō poterat sentire quod nu
llum signum ire fortis etc. Quando tyestes time
Causam timoris ipse quaerebat et ignorabat
Ignoro ex hiis Nichil video causam sed
timeo sed timeo tamen placet ire pigrius
membra sed genibus labant alio quoque incitor
quo abductus feror sic concitata vemi
te et vento ratem Estus resurgens remige
et velo feret ii tragedia Causam timoris
Tyestes fuit germanus regis atrei et ex glo
pulsus ab eo de regno et postea dolose revocatus

nit enim procedens quod nolebat eum alias secum
participare regnum et venera nolebat sibi dare
filios proprios suos · et ubi venit ad eum in
cepit timere · et nesciebat de quo · sed indicia
timoris eius erat · quia quando nolebat ambula
re in venerebat genua sua pigra · et membra sua
labilia · et quando nolebat ambulare ad unam
partem ferebatur ad aliam · sicut nam sfert
ab estu Idem reflexu maris sine impetu timorum

Quod edippus indicia suorum scelerum timore

Infanda timeo verna gemitor · id est timet senecam
inanim Prima herme delfice laurus monet
aliud quod nobis maius indicat scelus Est ma
ius aliud patre mactato nephas · Proch mi
seria pietas eloquium fatum pudet Talamos
parentis febus et diros thoros Gnato mina
tur impia incestos face · Hic me primus ex
pulit regnis timor Nunc ego penates
profugus excelsi meos Parum ipse michi et
in tuto tua Natura posui iura cum magis
horreas Quod posse fieri non putes metuas
tamen Cuncta expauesco meque non credo michi tamen

Infanda timeo/ Edippus loquitur et dicit glo
quod delphicelaurum id est appollo antistes deorum qui
colebatur in insula delos monebant enim
et predicebant victorias Unde victores coro
nabantur lauro ita sibi predicebat quod ipse inter
fecturum patrem esset · et predicebat sibi aliud
scelus maius videlicet quod concuberet cum matre
et ideo dicit proch · quod est interiectio dolentis
quod phebus id est appollo predixit duros thoros
id est coniunctionem filii cum matre quod coniungitur et
impia face · id est amore impio mater cum filio
et ista duo scelera infanda dicit se timere
propter quorum unum · id est ne interficeret patrem reces
sit de regno paterno et profugit penates su
os · id est recessit de domibus propriis Quid sint pe
nates Vide titulum de principatu cum pro regno in glo
eadem Et dicit se posuisse iura nature in tuto
id est vitasse scelus nullus deberet putare fieri
posse ipse tamen expauescit et omnia timet et de se
ipso non confidit Quid indicium come
te et quod pluvie providentur per signa et

Aristotiles ait cometius indicia sua esse
significare tempestatem · et ventorum in
temperanciam atque imbrium Quid grave non
indicans sidus esse quod futura denunciat Non
enim sic hoc tempestatis signum est quando futuro
pluvie sintillare oleum et putres concrescere
fungos Aut quando indicium est serena maris
si marine in sicco ludunt fulice notasque pa
ludes desert atque altam supervolat ardea
nubem libro vi · de naturalibus questionibus Signa
ire metus et audacie Vide titulum de bestia cum non
vides Item signa animi noscit in corpore
Require titulum de nobilitate capitulo ornate glo
Aristotiles ait/ Cometa id est scelera que appet
candida significant vehemenciam ventorum
et pluviarum · ex qua sententia aristotiles concludit quod sig
nificat vehemenciam ventorum et pluviarum
ex qua sententia aristotiles concludit quod significat per modum

cause efficientis · quia stella habet influen
ciam et causalitatem super ista inferiora
et dicit alibi cometa significat ventos et
tempestates · quod quedam signa posita a virgilio
primo libro georgicorum ostendunt futuram plu
viam non per modum cause efficientis · sed sicut
cause et effectus Ut quando oleum lucerne sin
tillat illa in sintillacio procedit ex aere hu
mido que humerat licinium ubi est ignis
ex eadem causa fungi putrides consurgunt
putrides fungos appellat licinios et bum
bacis ubi accenditur ignis qui propter humidi
tatem aeris ingrossant et inde fit putres
cere · et tunc est signum future pluvie · et fu
tura ludunat in sicco id est in pulueribus · et
causa est propter humiditatem · quam senciunt pennarum
et propter eandem causam recedunt de palludibus
ubi consueverunt habitare Et quedam avis que vo
catur ardea instante pluvia volat super
nubem · quia recedat de isto aere humido
Et sic ista signa posita a virgilio significant
pluvias futuras sicut effectus humiditatis pre
cedit in aere futuram pluviam cometa autem
significat per modum cause efficientis

Indoles

Quod indoles precedit virtutem et quod iuvenes sequentes voluptatem non potest pervenire ad virtutem nisi desiderat voluptates

Quisquis ad virtutem accessit de senecam
dit generose indolis spem qui vo
luptatem sequitur videtur enervis factus
vir perventurus in turpia nisi aliquis
distinxit alias distraxerit illi voluptates li
de beata vita Quisquis ad virtutem/ Ista glo
est regula generalis quod primo precedit indoles
future virtutis · antequam homo accedat ad virtu
tem que regula fallit multis ut refert
valerius titulum de mutacione morum et fortune
nam in mollio torquato non precedit indoles
sue virtutis · sed ebes · et obtusi cordis fuit
adolescencia Scipio enim affricanus solua
oris inter primos adolescencie annos fregit
egit · et postmodum virtus eius per omnes annos
patefacta sunt · et de pluribus aliis similia ref
fert · Quid autem sit indoles Vide titulum de sente
ciare et cum possumus in glo · contulit se glo

Nisi aliquis distraxerit/ Quoniam sunt prompti ad
voluptates perveniunt ad turpia · et in vo
luptates turpes et inhonestas nisi aliquis
distraxerit alias distinxit Et hoc quod sibi ostende
runt aliquas voluptates esse licitas · et hone
stas · et aliquas turpes · et illicitas sic ostendit
aristotiles x · ethicorum · alia licita habet distraxit id est iu
venes perveniunt in turpia nisi subtrahantur
a voluptatibus · nam in fine ii · ethicorum · inter ali
as regulas perveniendi ad virtutem est subtrahe
se ab omni delectacione · et dicit ibidem
quod debemus sentire de delectacione quam sen
serunt antiqui romani alias troyani de he
lena · et quod erat obicienda De nobili dono
eschinis · et de eius indole et de bono viso
socratis senecam

Socrati cum multa discipuli pro suis quisque facultatibus offerrent eschines pauper auditor nichil inquit dignum te quod dare tibi possim invenio. et hoc uno modo pauperem me esse sentio Itaque dono tibi quod unum habeo me ipsum Hoc munus rogo qualecumque est boni consulas cogitesque alios cum multa tibi darent plus sibi reliquisse Cui socrates Quid michi tu inquit magnum michi munus dedisti nisi forte te parvo extimas habebo itaque cure ut te tibi meliorem reddam quam accepi Vicit eschines hoc munere alchibiadis. parem divitiis animum et omnem opulentorum iuvenum munificentiam Vides quomodo animus inveniat liberalitatis materiam etiam inter angustias videtur michi dixisse Nichil egisti fortuna quod me pauperem esse voluisti Expediam nichilominus dignum hunc viro munus. et quia de tuo non possum de meo dabo Ne enim est ut existimes illum vilem sibi fuisse si pretium sui se fecit Ingeniosus adolescens invenit quemadmodum socratem sibi daret li. i. de beneficiis. Hoc interest utrum quis fervidi sit ingenii aut frigidi aut humilis generoso repulsa iram exprimet languido inertique tristiciam libro tercio de ira seneca glo

Socrati cum multa discipuli socratis dona secundum facultatem suam donatam obtulerunt dona socrati magistro suo eschines autem erat pauper et non habebat quod possit donare dignum munus suo magistro et ideo donavit seipsum magistro suo. alii plus sibi retinuerunt quam sibi donaverunt ego autem non habens munus dignum tanto magistro doleo et cognosco me esse pauperem sed dono me ipsum tibi cuius donationem commendat seneca dicens quod ingeniosus adolescens subtiliter in isto dono invenit modum et viam quomodo socratem donaret sibimet Et hoc in socratem reddidit sollicitam curam et erudicionem et profectum suum Unde ipse socrates grataniter recepit munus dicens se adhibiturum diligenciam ut illud munus melioraret melius quam accepisset eschinem redderet quia ipsum erudivit homo enim eruditus est melior quam rudis Socrates recepit eschinem eruditum et doctum

Hoc munere alchibiadem Alchibiades glo ut refert valerius li. de mutacione morum et fortune fuit pulcherrimus corpore et fuit ingeniosus et fuit valde nobilis et ditissimus et liberalissimus et donavit magnifice socrati magistro suo sed munera eius et aliorum eschines superando se ipsum cum tamen alchibiades esset ditissimus et habet animum parem suis diviciis id est liberalissimum nichil egisti fortuna Fortuna voluit impedire eschinem a dono faciendo eum pauperem sed ipse eschines non potens donare de rebus fortune socrati donavit se Hoc interest et cetera generoso repulsa glo iram. quando homo habet spiritum generosum et altum et patitur repulsam ab honoribus quos petiit attendit iram Ille autem qui est frigide condicionis et pusillanimis quando patitur talem repulsam non attendit iram sed premitur tristicia et sic secundum diversitatem ingeniorum et condicionem de eadem re fiunt diversi affectus et valet motus animorum Quando pollio pendit indolem marcelli et iudicavit esse futurum in successorem eloquencie sue et quod eius filius successisset in magnitudine

Marcellus quamvis pro patris ei nocuisset erat tam tante indolis erat ut pollio ad illum pertinere successionem eloquencie crederet cum filium asinium gallum relinqueret magnum oratorem non illum quod semper evenit magnitudo patris non producet sed obrueret ex prologo li. iiii. declamacionum Que indoles bona destruitur timore et ideo non debent frequenter pariti puerum nec equi nec canes Vide ut de simili. cum equum Item quod inicia sunt aliquorum indoles future virtutis Vide ut de nobilitate cum ut sciat Item de indole filii hectoris Vide ut cum orati

Marcellus et cetera tante indolis In marcello glo puero apparebat signa probitatis fortune et eloquencie et ideo assinius pollio excellens orator dicebat marcellum esse debere successorem eloquencie sue. cum tamen haberet filium asinium gallum quem debuisset relinquere successorem sue eloquencie sicut aliarum rerum. quia filius fuit obrutus amaritudine patris Vult dicere quod quando filii habent excellentes patres non possunt habere tamen tam sufficienciam quod iudicant minores suis patribus et ideo nocet eis splendor et eminencia patris. asinius autem pater fuit excellentis condicionis et quod dicat hic de indole marcelli est ad magnam gloriam ipsius. quid sint indoles Vide ut de sentenciare cum possimus in glo contenditur

Indulgere

Quando sit indulgendum honestis affectibus quem ducit per affectuosam et piam persuasionem pauline qua non consona sua intencione in

In nomentanum meum fugi dicebat seneca Quid putas urbem ymo febrem Et quidem subrepentem iam manum michi iniecerat protinus Itaque parari vehiculum iussi paulina mea retinente medicus inicia esse dicebat motis venis et incertis et naturalem turbantibus modum exire perseveravi Illud michi in ore erat domini mei galionis qui cum in acaya febrem habere cepisset protinus navem ascendit clamitans non corporis esse sed loci morbum Hoc ego pauline mee dixi que michi valitudinem meam commendat Nam cum sciam spiritum illius in meo verti incipio ut illi consulam michi consulere Et cum me fortiorem senectus ad multa reddiderit hoc beneficium etatis amitto Venit enim michi in mentem in hoc sene et adolescentem esse cui parcitur Itaque quoniam ego ab illa non impetro ut me forcius amet impetrat illa ut me diligencius amem Indulgendum est enim honestis affectibus et interdum etiam si premunt cause spiritus in honorem suorum vel cum tormento re

uocandus et in ipso ore retinendus est Cum uiro
bono uiuendum sit non quamdiu iuuat sed quamdiu
oportet Illum qui non uxorem non amicum
tanti putant ut diucius in uita commoretur
qui perseuerabit mori delicatus est. Hoc quoque
imperet sibi animus ubi utilitas suorum exi-
git nec tantum sed si cepit intermictat et suis se
comodum Ingentis animi est aliena causa ad
uitam reuerti quod magni viri sepe fecerunt et
Sed hoc quoque summe humanitatis existimo
senectutem suam cuius maximus fructus est secu-
rior sui tutela et uite usus animosior atten-
cius si scias aliquid tuorum esse dulce utile et
optabile Habet preterea in se non mediocre ista
res gaudium et mercedem Quid enim iocun-
dius quam uxori tam carum esse ut propter hoc tibi
carior fias Potest itaque paulina mea non
tantum in suum timorem imputare sed etiam meum
Queris ergo quomodo in consilium profectionis ces-
serit Ut primum grauitatem urbis excessi et
illum odorem olinarum fumancium que mote quicquid
pestiferi uaporis obruerunt cum puluere effun-
dunt protinus mutatam ualitudinem sensi et
Quantum deinde aditum putas uiribus postquam
uineas attigi In pastum emissus cibum me-
um euasi Repetiui ergo iam me Non permansit
sit marcor ille corporis dubius et male cogitan-
tis libro vicesimo epistola ciij. Sequitur glo
In momentanum meum. Momentanum est lo-
cus iuxta romam quem seneca possidebat. ad quem
momentanum seneca uolens ire iussit sibi pa-
rari uehiculum a uehendo dictum id est currum uel
lectica sentiebat se inuadi a febre et causam
febrium reputabat esse stare in roma et hoc est quod
dicit quis putas urbem ymo febrem uult di-
cere quod habitacio urbis erat sibi causa febrium medi-
ci autem dicebant senecam non febricitare sed di-
cebat quod iam erat mote propter ualetudinem motus paulina
autem uxor eius conabatur eum retinere rome
sed seneca dicebat quod roma erat sibi cum febris et
refferebat uxori sue quod gallio profectus achaye
dum febricitaret ascendit nauem et recessit
dicendo quod uicium erat loci sua febre et sic sa-
natus est Unde contra uoluntatem uxoris seneca re-
cessit de roma et statim quando fuit extra romam
minus sensit se melioratum quia exiuerat
romam ubi erant infinite coquine et fumus
infinitorum ciborum et fumus illi habent pestifferum
uaporem qui miscetur puluibus et inficit
aerem et propter hoc statim quando recessit de malo ae-
re et uenit ad bonum et incepit famescere et
quando uenisset ad pascua sua incepit concedere
Commendat paulina uxor in recessu senece glo
de roma commendauit sanitatem suam id est quod curam
haberet de sanitate seneca autem dicebat quod ipsa scie-
bat spiritus et uita ipsius uxoris erat in spiritu et
uita senece et sanitas eius erat in sanitate
senece sicut dicit augustinus in libro confessionum loquens de a-
mico suo quod sentiebat unam animam esse in duabus co-
rporibus Et hoc ipsum sentit seneca quod anima uxoris
sit in spiritu suo et ideo nolendo consulem sanitati
uxoris habuit curam de se ipso et de sanitate sua
Cum me fortiorem Seneca cognoscebat glo
quod sua senectus eum fortem ad quedam opera
uirtuosa et ipse de hoc gaudebat quod inueniebat
ebat se fortem quia considerabat quod in se homine
ferre erat spiritus et uita adolescentis id est
pauline uxoris sue Et ideo parcendo sibi a labo-
ribus superfluis parcebat simul pauline et
quia seneca impetrauerat ab uxore ut se for-
titer amaret ipsa uxor impetrauit a seneca
ut ipse ipsius se ipsum diligencius amet et
dicit quod homo debet descendere et comp-
lacere honestis precibus et honestis amori-
bus Et ideo ad preces amicorum debet homo
se ipsum retinere in uita eciam si uita sit sibi
tormentum et satisfaciat amicis eciam si
deberet retinere uitam in solo ore quia homo
non debet uiuere cum amico solum ad delectacionem
sed ad subueniendum amico Et hoc est quod
dicit cum viro bono viuendum sit non quamdiu
iuuat sed quamdiu oportet id est quamdiu est sibi necesse
et detestatur illum qui propter uxorem et propter
amicum non uult prorogare uitam supple qui
est in doloribus Et talem dicit esse delicatum quia
non uult propter quoscumque in doloribus diu viuere
Sed bonus homo et virtuosus eciam si incipiat
mori reuocabit se ad vitam si uiderit ex-
pedire utilitati amicorum suorum Et dicit quod
hoc pertinet ad magnanimitatem et quod magni
viri hoc fecerunt Sed hoc quoque Existglo
imat seneca pertinere ad humanitatem et be-
nignitatem tractare diligencius et atten-
cius senectutem suam ubi eam uidet esse de-
sideratam et delectabilem suis scilicet ami-
cis consanguineis et uxori Et dicit ad senec-
tutem pertinere usum animosum scilicet ipsius
ipsius senectutis et tutela secura scilicet qui se-
nex habet curam de sua senectute conseruan-
da non propter se sed propter suos quibus cognoscit in-
tam suam esse tutam et desideratam Et de hoc
senex ipse percipit magnum gaudium quia
videt carum se esse uxori et suis consanguineis
et amicis et ex ipsa consideracione ipse seneca
et quilibet similis est sibi met magis carus
Potest itaque paulina Dicit quod uxor glo
sua non timebat de seneca solum propter se ipsam
sed propter se ipsum et senecam quem maxime diligebat

Infans uel infancia

De spacio ab
infancia ad senectutem et quomodo alia o-
rigo et rerum exitus nos expectat Seneca

Quemadmodum ix mensibus tenet
nos maternus uterus et preparat non
sibi sed illi loco in quem uidemur
emicti et iam ydonei spiritum trahere et in a-
perto durare sic per spacium quod ab infancia
patet in senectutem in alium nature eximus partum
Alia origo nos expectat aliorum rerum status
Nondum celum nisi ex interuallo pati possumus
Proinde intrepidus horam illam decre-
toriam prospice non est animo suprema sed

corpori Quicquid circa te iacet rerum tu
q̄ hospitalis loci sarcinas specta transeu
dum est Excutit redeuntez natura sicut
intrantez Non licz plus efferre q̄ intu
leris ymo etiā ex eo qd ad uitaz attulis
ti pars magna ponenda ē Detrahetur
tibi hec circūiectura Nouissimū uelamē
tuz tui cutis detrahetur caro et suffusus
sangis discurrensq3 p totuz Detrahentur
ossa neruiq3 firmamenta fluidorum ac
labencuz Dies iste quē tamq̄ extrem
um reformidas eterni natalis ē Depone
onus quid cunctaris tamq̄ nō prius q3
relicto in quo latebas corpore exieris
heres reluctantis Tu quoq3 magno ni
misus expulsus es Gemis ploras et hoc
ipm flere nascentis est Sed tunc debeat
ignosci rudis et impitus omiz uenias ex
matrum uisceruz calido mollique fome
to emissuz afflauit aura liberior Deinde
offendit durem manus tactus Generq3
adhuc et nullius rarus obstupuisti Int
ignota nunc tibi nō ē nouū separi ab
eo cuius ante pars fuit Equo animo mē
bra iam supuacua dimicti et istud cor
pus inhita tamdiu pone Scindē obruet
abolebitur Quid contristaris Ita solet
fieri pereunt sepe uelamenta nascen
cium Quid ista sic diligis q̄i tua Istis
opertus es ueniet qui te reuelat dies
et ex contubernio fedi atq3 olei uentris e
ducat Hinc nunc quoq3 tu q̄ntuz potes
sub uoluptatis qui niq3 necessariis co
herebit alienus iam hinc altius aliquid
sublimiusq3 meditare aliquō nature tibi
archana retegentur Discucietur ista caligo
et lux undiq3 clara percucet Ymaginare
tecū quantus iste sit fulgor tot sideribus
inter se lucem miscentibus Nulla serena
umbra turbabit Equalit splendebit omne
celi latus dies et nox aeris infirmi inter
sunt Tunc in tenebris uixisse te dices
cū totam lucem et totus aspexis quaz
nunc p angustissimas oculorum uias obscu
re intuheris et tū admiraris illam iam
procul Quid tibi uidebitur diuina lux cū
illo suo loco uideris Hec cogitacio nichil sor
didum animo subsidere sinit Nichil hu
mile nichil crudele Deos rerum omiz esse
testes ait illis nos approbare illis in futuz
parari iubet et eternitatez pponē Quam
qui mente concepit nullos horret exercitus
nō terretur tuba nullis ad timorez mini
is agitur Quomodo nō timeat qui mori
sperat Ex quoq3 qui animuz tam diu in
dicat manere q̄ diu retinetur corporis vin
culo solutuz statim spargit id agit ut etiā
post mortē utilis eē possit Quis enim ipe
ereptus sit oculis tū uirtus uiri iutus
cū multiq3 recursat gentis honor Co
gita q̄ntuz nobis exempla bona psint

scies magnorum uirorum nō magis presenciaz eē
utilem q̄ memoriam Valerius li xix epla
ci· Quomodo infans cū temptare uires suas cepit
ut ambulet· et si cadat tū tociens resur
git donec se p dolorem ad id qd natura po
sset excant R· tā· de arte· cā· ij· Itē quō i
fans nō magis boni capax ē q̄ arbora
uimtuz aliquod aīal· quia in infante racio id
est rōnis usus nō est R· tā· de bono cā xvij
Item infans tunc ad bonū cū ad rōnez p
uenerit eo· tā· et cā· Item q bonū adeo infan
cia nō recipiat eo· tā· et cā· Itē qualiter ab i
fancia in senectutez simus in aliuz infancie
ptum alia origo nos expectat alius rerum
status R· tā· de infancia cā· i· Itē infancia
annis deinde puerciaz deinde adolescen
ciaz usq3 ad extremū q̄ q̄ transit tempus pit
Require tractatuz de morte caplo· iij glo
Quemadmoduz ix mensibus Vult dicē q infans
in utero materno nutrit nō ad uterum
s3 ad mūduz in quo debet ydoneuz spm et
vitaz hūanam deducere Ita homo qui i
isto mūdo viuit ab infancia usq3 ad senec
tutem nō nutritur ad istuz mūduz in quo
debet ppetuo manere· qui hic decessent ubi
est alia origo· et alius status rerum· nam in
isto mūdo nō possumus continere intuhere et
respicē celuz· s3 ex interuallo· i· possumus eū
respicē interpellatim vz quia nō possumus
continuare aspectuz celi· et hoc ē qd dicit
nondū celuz nisi ex intuallo pati possimus
supple q continue ibi celum respiciamus glo
Proinde intrepidus Vult dicē q sicut ti
more expectet mortez suam quā hic ap
pellat horam decretoriam· quia videlz
cuilibz ē hora decreta mortis et defini
ta et pvidenciacia dei· et assignat causaz
quare nō dz timere· quia hora illa q̄ime
sit ultimā corpi· quia vz punit corpus
tū nō ē ultimā aīe· quia animus felicius viuit
sine corpore· et post corpus sequit glo
Quid circa te Vult q luallis contempnat
omes diuicias· quas hic appellat sarcina
hospicij· s· lecto et mensa et aliis uten
silibus· s3 qui recedit nō pmittit eū aliqd
portare· consilit accidit nobis q possimus
uti diuicijs q̄ndiu simus in hospicio huius
mūdi· s3 quō hinc discedimus nō pmic
timur aliquid portare Et dicit qd sicut nichil
portamus in hunc mūduz· qui nati sumus t
ita nichil possumus deportare qui morimur
Excutit redeuntez natura Dicit q natura glo
ē sicut portarius qui nō pmictit exeunt
de hospicio aliquid portare de rebus hos
picij vz quia morient qui de beneficio
huius mūdi exeunt nō pmictit aliquid
portare de beneficijs huius mūdi et dicit
q excutit sicut portarius· vz q̄rit et inues
tigat qd nichil portet· et dicit q natura
facit plusq̄ portarius solū excutit exeuntes
s3 nō intrantes· s3 natura eē excutit intrantes

vz quia nascentes nō pmictit aliquid in
tra ferre in huc mundū Et ꝓ hoc dicit
morientibꝰ vos in huc mundū nichil
portastis quō venistis Et dicit senē q nec
minꝰ portabimꝰ q̄ attulimꝰ. nam por
tamimꝰ in huc mundū cutem quā hic
appellat velamentū vz quia cutis totū
hoīem ꝯtinet. et illam cutē hic oz nos de
ponē et nō portabimꝰ eam nobiscum ad a
liū mundū. nec eē portabimꝰ neruos et
sanguinem. quam dicit eē effusam. et dis
currentē ꝑ totum .s. corpꝰ nec porta
bimꝰ nobiscum ossa q̄ dicit eē firmamentū
fluidorū .i. carnium qui fundātū sup ossa
Dies iste| vult dicē q nō debemꝰ glo
timere diem mortis tamq̄ extremū et
ultimū vite. quia dies illa ē p̄ma etērn
natalis .i. ꝑpetue vite quia tūc aīa va
dit ad vitā ꝑpetuam Depone omnes glo
dicit q nō debemꝰ cunctari .i. dubita
re deponē onus .s. corpꝰ q deponitur
in morte. qn̄ aīa inde exit. nam qn̄ na
ti sumꝰ deseruimꝰ corpꝰ matris ubi
fuimꝰ educati. et sic nūc qn̄ debemus
deserere corpus ubi hītamꝰ. ita nō debz
nobis videri nouū et insolitū sequit glo
Latebras corpe|s| .s. mater unde exiuimus
ad vitā p̄ntem. ita quō vadimꝰ ad vi
tam futuram. oz aīaz exire de corpe ubi
nūc hītat Heres reluctantis| reprehē glo
dit illos qui nolunt mori s; reluctantur
.s. morti et nolunt hrē corpi suo et dicit
q tales sūt sicut infantes in uteris mat
rum q̄ nolunt inde exire .s; oz q mater
cū magno conatu eiciat eos qn̄ ꝑturit
Ita etiā eiciunt de corpore cū magno
conatu corpore eis ꝯdicente. s; dicit
eis q infantes sūt excusati. quia nichil
cognoscunt. sed isti non excusantur. et glo
Gemis ploras| Inter alia que retrahunt
hoīem a mortis voluntate ē turpitudo
morientiū. quia plorant qn̄ moriuntur
Et dicit q nō oz hic retrahere. quia istud
ē signū q nascuntur ad aliam .s. vitā
sicut puer qui exit uterū maternū plo
rat. et tn̄ tūc nascitur in meliori aīa qn̄
erat in utero erat ibi clausus. Et qn̄ nas
citur venit aerem liberum et appertum
Vult dicē q hoīes qn̄ hunc mundo mori
untur alteri mundo nascunt ubi ē vita li
berior clarior et melior Sequitur glo
Equo animo| Ex omnibus sup̄scriptis rōnibꝰ
ꝯcludit q homo oz placide et animo equo
exire de vita p̄nti et relinquere corpus
et mēbra q̄ amplius nō sūt nccīa. sic puer
relinquit secundias pellē .s. ubi nascitur
involutus. quia ista pellis nō ē sibi nec
essaria Et si tu dicas q corpus tuū lace
rabitur. et destruetur Ridet senē q de h̄
nō debes curare. quia ista res ē ꝯsueta q
corpā destruantur Et dicit q nō debemꝰ
tm̄ diligē corpus. quia corpus nō est
res mā nec ps mā. s; ē quoddaz coopt^m
in quo aīa coopit. et velatur sic infans
in utero matris. et sicut ille ꝑ natiuitatē
educitur de ventre fetido. ita nos ꝑ mor
tem q̄ ē natalis vite etne educemur. et
exibimꝰ de ꝯtubernio. et hītacione istiꝰ
corpis corruptibilis Hinc michi illo glo
quitur lucilliū .s. ei q corpi suo ipē se
subtrahat qn̄tū pot et nō coherat i
corpi nisi qn̄tū nc̄itas requirit. s; vult
q ipē sit a corpe suo alienꝰ et alciora et
sublimiora meditet .s. archana nature
et statū altiꝰ vite. qui statꝰ. et que i
archana reuelabunt ei aliqn̄ .s. post i
mortem. et tūc caligo et obscuritas et
ignorancia discucietur ab animo suo et
lux clara undiq; animū eiꝰ illustrabit glo
Ymaginare tecū Vult q luciliꝰ cogitet
statū animarū existenciū in celo ubi
ē claritas magna resultans ex omnibꝰ
luminaribꝰ celestibꝰ q̄ luminaria sūt
magna et sunt splendidissima et non
ē ibi aliqua caligo nec interpellacio a
liqua nec aliqua umbra que illā sere
nitatem impediat vl̄ remittat. s; in
mundo isto lux multipl'r impeditur. et sūt
vicissitudines lumīs et tenebrarū et dierū
et noctiū Et ulteriꝰ dicit eidem q ante i
erit ꝑ mortem dimissus a corpe. et erit in
celo tunc videbit sibi q in mundo isto vi
xerit in tenebris et assignat duas cās
quare videatur sibi vixisse in tenebris vz
quia hic intuentur lucem solū ꝑ oculo
rum vias que nc̄ sūt arte et stricte. ibi aūt
anime vident illam lucem cū tota na
sua Et hoc ē qd̄ dicit totam lucem et
totam asperexeris Sc̄a rō ē q illa lumina
ria hic multū distant .s; ibi sūt ꝑpinqua
et anime btōrū vident luminaria ubi
sūt. et dicit q ipē luciliꝰ ps mortē nō
respicit. ꝑ cul. s; videbit eam in loco suo
et tunc illa admirabitur sequit glo
Hec ē cogitacio| Vult dicē q cogita
cio de felicitate et etnitate animarū
nō pmictit in animo cogitantis stare
residenciā facē sordes viciorū nec crude
litatem nec aliquid humile. humile vo
cat cogitaciones p̄ui ponderis et de rebꝰ
.s. p̄uis et caducis Et dicit q sup̄scripta
cogitacio asserit affirmat q deus ē testis
omīū. quia nulla cogitacio latet eum i
et debemꝰ facē conatum ꝓbandi nos
in ꝯspectu eius. et sup̄scripta cogitacio ꝓ
ponit etnitatem aīe. quia etnitatem qui
animo ꝯcipit nō horret mortem nec alia q̄
p̄nt mortē causare vz exercitus paratus
ad pugnam. nec tuba que in bello per
strepit. et omēs minas mortis ꝯtempnit
et racionem assignat. quia sperat mortē
Vult dicē q talis nō timet illa que p̄nt

efficē morte · quia mortē sperat · spes n
nō ē n̄ de bono ipē antē mortē existāt
bonū · quia p eam ē transitus ad felicitatē
et eternitatem Sed quoqz dicit q̄ glo
illi qui credunt animā eē mortalē et
nō manē nisi q̄ndiu ē in uinculo corpis
et post corpus credūt illā spargi et defi
cē incholomis ꝯsiderant et conant facē
opa que sint utilia postis p̄ mortē ipōꝝ
Quamuis n̄ ipē dicit q̄ ille qui bn̄ glo
opando relinquit nobis bona eꝛ̄ et uirtu
osa ꝙuis sit mortuus · tn̄ eius uirtus et ho
nor gentis sue uirtutē ꝓdest et ita ꝯclu
dit bonoꝝ uiroꝝ nō solū p̄ntiā sꝫ etiā
memoriā eē utilē · ꝯ ꝑ bona opa q̄ fecerit
Multa viri uirtus Ista u̇ba scripta st glo
in ·iiij̊· eneydos ubi oꝝ scire q̄ q̄ regina car
tagenensiū nōie dido erat in amore enee
et dum nō uidebat eneam occurrebat ·
aīō suo sup hoc cogitanti uirtus enee ·
multa et magna occurrebat ei honor
gentis troyane vꝫ quia eneas erat de ge
nere regali regum troye Ex quibus u̇bis
arguit seneca q̄ absentes cuius erat eneas
imp̄mit in animo cogitancium et memo
rancium uirtutem et probitatem suam ·

Infernus Quō affirion petit ath
eseo ueniente de inferno
ꝯdiciones · et situ inferni · et utrū ibidē
sit terra pro blado · et an sit ubi uinere
et de iudicibus inferni et de pena dam
pnatoꝝ et theseus ad singula r̄ndet

Pervince thesen q̄ q̄ alto p̄tore re
pnanz pauoris ueneite fructu op
timo · fraunda laboꝝ · et q̄ durū fuit
pati ꝯmeminisse dulce ē effare casus
horridos Theseus Ingens narago fau
cibus uastis patet Nec ceca tenebris
incipit p̄mo et infra Hinc ampla ua
cuis spacia nexatim locus Inq̄ omne m̄
sꝫ pergat hūanū genus Nec ire labo
rem ipā deducit uia et infra · Placido
quieta labitur leteus uado Demictit
curas uinere meandi amplius pateat
facultas flexibus multis grauem In
uoluit amen qualis incerta uagus
Leander unda ludit et cedit sibi Estne
aliqua tellus cereris aut bachi tenax
Theseus Non prata uiridi leta facie
germinant et infra Non atra uiiido ·
cuncta merore horrida Ipāqz morte
peior ē mortis Vera ne ne ē fama i
ferus Affirion Tam sera reddi iura et o
blitos sui ꝯ celeris nocentes debitas
penas dare Quis iste ū rector atqz
equi arbiter Non vnus alta sede q̄sitor
sedens Theseus Iudicia trepidis sera
sortitur reis auditur illo gosius nimos
foro Radamantus illo tetidis hic audit
socer Qꝫ quisqz fecit patitur auctorē
scelus repetit suoqz premitur exemplo

nocens Vidi cruentos carcere includi du
ces Et impotentis terga plebeya manu ·
ꝯscindi tyranni Quisquis ē placide po
tens Dn̄sqz uite et seruat innocuas ma
nus Et incruentū mitis imperiū regit
Animoqz parcit longa p̄mensus diu · felicis
eius spacia ul̄ celū petit vel leta felix ne
moris elisij loca Iudex futurus sangue
hūano abstine quicūqz regnas scelera ·
taxantur modo maiore nr̄a Anfirion Certe
ros inclusos tenet locus nocentes utqꝫ
fer fama impios supplicia uinculis seua
ꝑpetua donāt Rapitur uolucri tortus yxion
rota Ceruice saxū grande si siphea sedet
In amnis medio faucibus sitis senex ꝯseta
tur undas abluit mentū later fidemqꝫ
tamen iam sepe decepto dedit Petit un
da more poma destituunt famē Prebet
uolucri tytius eternas dapes Vrnasqꝫ fr
ustraqꝫ dampnaydes plenas ferunt err
ant furentes impie cadineydes Terretqꝫ
mensas auida fineas auis ·i· tragedia glo
Pervince thesen alloquitur anfirion thesenū
reuertentē de inferno et dicit q̄ ipē uincat
oīs timores quos ibi ꝯcepit · et referat ꝯ
horribilia que ibidem uidit Et dicit hec nō
dꝫ eē sibi graue ad referendū et ad rememo
randū · quia talis relacio ē q̄ fructus
laboris collecti Eodem mō eneas ·i· eney
dos ꝯsolatur socios sup laboribus · et periculis
dicens eisdem · forsan hoc olim in futuro
meminisse iuuabit · est eīn delectabile ma
la p̄dicta euasisse seu p̄terita Et ultimo ro
gat eum q̄ ipē refferat sibi horridos casus
Ingens narago Theseus ꝯdescendit glo
petenti et p̄mo ei narrat descensū ad i
fernū qualis est vꝫ vna magna norago
ubi sūt fauces late intrū q̄ oms ꝑ̇ p̄nt
inde descendere · et vnus nō impedit aliū
Et dicit q̄ p̄ma uia nō ē totalit̄ supple · sꝫ
aliqualit̄ ꝓcedendo p̄uiam sūt ibi ampla
spacia in locis uacuis · et ē ibi tanta am
plitudo q̄ sufficit ad capiendū · et ad ibi
dem demergendū totū hūanū genus
Et dicit q̄ descendere ad infernū nulla ē
difficultas · quia uia ipā facilit̄ deducit ·
supple quia it̄ descendendo · idem dicit sibi
enee uolenti descendē ad infernū sic fa
cilis descensus auerni noctes · et dies patet
ater Ianua ditis · dic q̄ de die et nocte stat
apta porta ditis ·i· plutonis dei inferna
lis q̄ dicit atrū ·i· nigrum et obscurum
Placido quieta · dicit q̄ ibi ē flumē glo
nōie letes qui uadit et ꝓcedit quiete et
placido uado · quia nō hꝫ aquas ꝓfundas
et iste flumus demit curas · et sollicitudi
nes quia inducit obliuionē animabus de
omnibus que egerunt · et iste flumus varios
circuitus et ē totus flexuosus et ē grauis a
fetidus quas ꝯdiciones hꝫ ad impediendū
facultatē remeandi et de inferno exeundi

Leander assimilat fluuium infernalem glo
leandro qui e fluuius grecie nagus et inter
arentibus flexuosus et inuolutus et sibimet
fluendo cedit **Est ne hic** anfrion querit glo
a theseo utrum sit in inferno aliqua regio
fertilis bladis et utrum sint ibi uinee et hoc e
quod dicit tellus ceres cereris i e dea fru
gum hic aut accipit pro ipsis frugibus et bla
dis et post subiungit aut bachi tenax bachus
e deus vini hic aut accipit pro ipso vino et
Vult dicere utrum sit ibi terra pro vino i utrum sit
ibi vinee **Non prata viridi** hic rndet glo
theseus quod in inferno non sunt prata que ger
minant herbam viridem et letum et multo
minus sunt ibi vinee et campi fructuosi sed
dic quod e ibi perpetua nox obscura et horrida
et quod locus ille qui e locus mortis et mor
tuorum est peior quam ipsa mors sequitur glo
Vera Querit anfrion utrum sit illa vera fa
ma que narrat quod mortuis redduntur tar
da iura sed quia fama narrat quod illi scele
rati obliuiscuntur suorum scelerum et sic non
dant penas sibi depositas qui ignorant se eo
misisse et petit quis e iudex inferni et quod
sit rector veri et arbiter equitatis glo
Non unus alta sede hic rndet theseus
quod in inferno non e unus solus iudex qui se
deat in alta sede et quod querat cuncta sed sunt
tres qui iudicia tarda i sera reddunt eis
et trepidis i dampnatis quorum iudicia dicuntur
esse tarda quia meruerunt eorum delicta citius
puniri Et dicit quod in inferno e unum forum ubi
audit minos gnosius i cretensis nam minos
fuit rex cretensis et fuit iudex constitutus in
inferno Secundus iudex e radamancus de quo
virgilius meminit vi eneydos et assignat ei
iurisdictionem super fures Tercius iudex e
socer thetidis thetis e dea aquarum quam ple
beus cognouit et genuit ex ea achilem sicut re
fert stacius in achileydos eacus aut fuit pater
peleus et sic fuit socer thetidis sequitur glo
Quod quisque hic ulterius theseus narrat con
statum dampnatorum dicens quod quilibet eorum re
cipit illa que fecit i penas pro culpis suis
Et dicit quod scelera repetunt auctores suos sed
quantum ad punitionem et mala exempla quod hic commi
serunt ibi puniunt auctores suos eos cruciando
Et narrat quod ibidem vidit potentes incarcerare
duces et duos cruentos et crudeles qui de
lectati fuerunt effundere alienum sanguinem
Et vidit tergum potencium tyrannorum scindi
et uerberari a manu plebei hominis Vult dicere
quod illi qui fuerunt lesi in hoc mundo isto ibi
vindicant se de ledentibus sequitur glo
Quisquis e placide Refert de dominis qui
potenciam suam placide exercuerunt et be
nigne et suauerunt manus suas ab omni lesi
one et rexerunt imperium suum incruentum
i sine effusione sanguinis quamdiu vixerunt
dicit quod tales vadunt ad celum Et hec opinio tu
lii vi de re pu ubi dicit quod rectores ciuita

tatum de celo proficiscuntur et in celum reu
tuntur alia opinio e virgilii vi eneydos quod
anime bonorum habitant in campis elisiis ubi in
troducit anchisem patrem loquentem enee
filio sic inuictum elisium et pauci leta arua
tenemus Et ibidem dicit sic de venere locos
letos et amena vireta fortunatorum nem
orum sedesque Vnde dicuntur aut campi elisei ab
e quod e extra quia sunt extra lesionem et extra om
nem passionem **Iudex** post penas tyran glo
norum uisas in inferno theseus persuadet
dominis et iudicibus quod abstineant ab huma
no sanguine non effundendo illum iniuste et
dicit quod in inferno taxantur scelera non
maiore supplicio quam taxentur isto mundo sed
quia peccata maiori pena puniuntur
in hoc mundo alias inferno quod in mundo glo
Certos inclusos tenet hic anfrion pe
tit a theseo aliam questionem sed ut infernus
teneat culpabiles clausos et vinculatos
et utrum sic vera fama que narrat impios
sustinere supplicia crudelia et perpetua glo
Rapitur rndit theseus quod fama e vera de
grauitate et perpetuitate suppliciorum et refert
hic vii exempla quorum primum e de yxione qui
voluit concumbere cum iunone dampnatus fuit
quod semper volueretur in volubili rota quod ex
ponitur sic qui voluit concubere cum iunone
que e regina deorum sunt illi qui volunt
habere dominia et dignitates ad quas pro
curandas et habitas retinendas volui
tur rota sollicitudinis et pauore glosa
Ceruice saxum hic e secundum exemplum de sisipheo
qui hospites suos precipitauit de turri et
est sibi data pena quod saxum grande sedeat
in sua ceruice **In amnis medio** Tanta glo
lus filium suum pelopem dedit comedere
diis mentitus alias esse carnes propter quod po
situs e in medio fluminis fulgencius li mi
thologiarum dicit sic tantalum ferunt in la
cum inferni depositum cui fallax aqua
gulosa labia gulosa cunctilis actingit
poma quoque desuper pendencia ceruuntur
nec bibunt inter aquas nec poma pendencia
carpit tantalus infelix quem sua no
ta punit Et ideo dicit hic faucibus sitis sed
quia non potuit comedere neque bibere senex
i tantalus sectatur undas et later i ablu
it usque ad i mentum eius et dat sibi fidem
et confidenciam bibendi et semper decipitur
subtrahendo se quando vult bibere et poma alli
ciunt famem et destituunt famelicum et is
tud est tercium exemplum **Prebet volucri**
Ticius voluit concubere cum latona matre glo
dyayne et appollo sentenciauit quod preberet
volucri i vulturi dappes i iecora sua
que quando erat consumpta iterum renascebantur
et iterato vultures comedebant et istud
est quartum exemplum **Vrnasque** hic e quintum glo
exemplum de filiabus danai quas hic appellat
danaydes que patruelis suis pauerunt

mortem et dampnate sūt in inferno q̄ im
pleant aqua dolium sine fundo · et ip̄e cō
tinue portant aquā et nō pnt implere glo
Araut/ hic ē sextuz ex^m filie cadmi · quas
hic appellat cadmeydes interfecerunt
filios · et dampnate sūt q̄ in inferno uet
rabide et furiose Teretq3 mensas/ hic
ē vij · ex^m de fineo qui excecauit filios su
os accusatos a nouerca de strupo · et dy
excecauerūt a'le excecauerit eum · et nolu
erūt q̄ hrēt mensas plenas cibis · et qū
uolebat comedere ueniebat aues arpie
q̄ · heutes unguineos uultus et comede
bant cibos eis · et p'ea fedabant mēsaz
de istis arpis loquit̄ uirgilius vj · eneydos

Ingenium

Quando oportet at
ceteris ingeniis immo
rari et inniti ubi incidenter os
tendit q̄ lectio multoz auctoz et uo
luminuz nō expediat quia hz aliqd'
Ex hijs que michi nuncias et istabile
scribis · et ex hijs que audio bo seū
nam spem concipio de te Non discurris
nec locoz mutacionibus inquietaris egr̄
animi ē ista iactacio p̄mū argume
tuz conposite mentis existimo posse csis
tere · et secū morari Illud aūt uide ne
ista lectio multoz auctoz et omis ge
neris uoluminū hēat aliquid uagū et
instabile Certis ingeniis ī morari in
nutriri oportet se uelis aliquid trahere
qd' anio fideliter sedeat Nusq3 ē ubiq3 ē
Vitam in peregrinacione agentibus hoc e
uenit ut multa hospicia hēant amicicias
nullas Idem accidat necē ē hijs qui t
nulli se ingenio familiariter applicant
s3 oīa cursim et p'perantes transmittunt
Non prodest cibus nec accidit corpi qui
statim sūptus emittitur Nichil enī eque
sanitatem impedit quā medicoz cre
bra mutacio · nō uenit uulnus ad cicat
cem in quo crebro medicamenta teptāt̄
Non conualescat planta que transfertur
Nichil tam utile qd' in transitu psit · Dis
trahit animuz multitudo libroz Itaq3
cū legere nō possis q̄tuz hūeris satis
ē hrē q̄tuz legas Sz mō inquis hunc
libruz euoluere uolo mō illuz fastidiē
tis stomachi ē multa degustare Que
ubi uaria et dūsa sunt coinquinat nō
alunt · Probatos itaq3 semp lege · et si
qū ad alios transire libuerit ad p'ores
redi aliquid cottidie adūsus paupertatē
aliquid adūsus mortez auxilii conpara t
nec minus adūsus ceteras pestes · et cum
multa p'curreris unū excerpe · q̄ ille die
ex quoquas hoc ip̄e quoq3 facio Ex plurī
bus quelegi aliquid apphendo li · i · ep̄ · ij glo
Ex hijs lucillus scripserat senece qd' ip̄e
nō discurrebat s3 in uno loco sine muta
cionis p'manebat firmus · hoc ipm audi

uit seneca ab aliis qd' senece ualde placuit
rescribit eidem q̄ concipit bonā spem de eo · q̄z
nō discurrit nec inquietat se mutacionibus
locoz et dicit q̄ p̄mū argūm et signū mē
tis bene ordinata ē posse consistere in eodē
loco · et nō discurrere p̄ diuersa q̄d' signū
aī · et mentis male ordinate ē iactacio · i ·
discursus p̄ quē homo se iactat p̄ dūsa loca
Illud aūt uide · sicut reprobauit disc' glo
suz multoz locoz ita hic reprbat discursu
et lectionez dūsoz libroz et dūsoz auctoz
d · qd' talis discursus signat animū uagū
et instabilem Et dicit q̄ ille qui uult p'fi
cere in studio et acquirē sciām maio que
fidelr̄ in eo remaneat · o3 q̄ nō sic passim
discurrat · s3 ingenia aliquoz paucoz t
auctoz eligat · q̄ · in eoz libris studendo
et sibi uoce familiarit' applicando · seq' glo
Nusquā est Reuertitur ad illud qd' dixerat
de mutacionibus locoz · et mutantes loca
et ubiq3 discurrent nusq̄ sūt p'manētes
et q̄uis hēant multa hospicia p' multa loca
ad que uadūt · Tamen nullas hent ami
cicias conhere · et dicit p'tinet ad discurrētes
et uagantes · et lectionez multoz q̄z tales
nullius auctoz pnt hrē amiciciaz · nec fa
miliaritatez nec sciām · quia ī nullo cōti
nuant studiū suū · et nullius ingenio et
sciē familiarit' se applicant · s3 omēs aucto
res uolūt legem et cursim et p'perantes
ut per omēs discurrat Non prodest cibus
assimulat studentez uariuz · et discursi glo
uū p̄ multos auctores · et illi qui comedit
cibum et cibum · et mestum statim eicit
Et dicit q̄ sicut ille cibus nō prodest comedē
ti · ita cibus studii · qui statim inter mittit̄
et eicit̄ nō prodest sicut nō psūt infirmo
mutaciones medicinaz · et remedioz que
mutacio impedit sanitatez · ita mutacio
studioz et lectionū impedit sanitatē men
tis uaria studenciuz Non uenit uulnus glo
dicit q̄ uulnera corpis nō curantur · nec
ad cicatricem ueniūt in quibus nō cōtinu
antur · remedia · tūc enī ueniūt ad cicatri
cem qū sūt sanata · et dicit q̄ plancta
nō crescat · quō sepe transfertur · transfer
tur aūt animus studentis in dūsis aucto
ribus de vno auctore maluī · que trāslacio
ibi nō prodest · uz quia nullius cōtinuat reme
diuz cuiuscumq3 auctoz Et iō nullus passio
aī p̄ remedia discontinuata nō sanant'
nec ē aliqd' remediū corpale ul' spūale q̄
psit in transitu · q̄ · qui non cōtinuatur Et
iō non uult q̄ lucillus hēat multos libros · quia
distrahunt aīuz studentis · quia homo nō
sufficit ad legenduz · et cōtinuandū magnā
multitudinez libroz · Ideo uult q̄ hēat libros
q̄tuz sufficiant ad legendū et lectores cōtinuād
Sed mō inquis hunc libruz/ Introducit glo
hic lucillus rūdens senece · et dicit qd'
uult hrē multos libros quia uult legere

aliquō in vno aliqū in alio Fastidientis
stomachi reprehendit visionem lucilli glo
d. q pertinet ad stomachū fastidiosū mul-
tos cibos gustare · qui multi cibi et diuisi
stomachū coinquinat et ledunt · et nō nu
triunt Vult dicē q animus ille fastidiosus
qui vult gustare lectionē multorū ciborū
qui multi et vari auctores nō proficiunt
aīo sed ipm̄ ledunt · et impediunt sequitur glo
Probatos itaque dat sibi regulam studē
di vz q nō nisi in libris auctenticis et approba
tis · et aliquādo nō velit inde de alijs nō mo
retur ibi · sz statim refferat se ad libros priores
et approbatos in quibus continere assumat rem
edia notabilia contra paupertatem passiones
ai et contra paupertatem et contra mortē · et ce
teras pestes animi · et tn̄ multa talia reme
dia inuenimt qualibet die memorie comē
det vnū · et incorporet sibi istud de coquēdo
et digerendo · nam cibus de coctus conuertitur
in illum qui digessit Vult dicē q tale reme
dium firmet fortit in memoria · ita q inde
nō elabatur et dicē q istū modū ipē met sene
ca seruabat Quō quecumque ex diuisa lec
tione congessimus in ingenio nrō sunt or
dinanda et conponenda ubi etiā innuat
ea quibus nrā alitur ingenia declarat
quoque exemplo apū et corpore alimēti
Itinera ista que michi signumque dicit seneca
excitiunt et valitudini mee prodesse in
dico et studijs Quare vallitudinem
adiuuant vides cum pigrum me et negli
gentem corporis litterarum amor faciat ali
ena opera exercero studio quare prosunt
indicabo a lectionibus recessi sunt aut ut
existimas necessaria primo ne sim uno con
tentus · Deinde ut cum quesita cognouero cum
et deinceps iudicem et de inuenendis co
gitem Alit lectio ingenium et studioso
fatigatum Non tamen sine studio ref
ficit Nec scribere nec tm̄ legere debemus
altera res contristabit vires · et exauriet
de stilo loquor · altā soluet et dissoluet
Inuicem hoc et illo comendandum est et
alterū altero tēperandum ut quicquid lectione
collectum ē stilus redigat in corpus apes
ut aiunt debemus imitari que vagantur
et flores ad mel faciendū ydoneos carpunt
Deinde quicquid actulere disponunt et per
fauos dirigunt · et ut virgilius nr̄ ait li
quentia mella stipant · et dulci distendunt
nectare cellas De illis nō satis constat utrum
sucum ex floribus ducunt qui protinus mel
sit an que collegerant in hunc saporem
mixtura quadam et proprietate spiritus sui
mutent Quibusdam enim placet nō fati
endi mellis sciām eē illis · sz colligendi
aiunt in arundinū folijs mel apud indos
inueniri qd aut ros illius celi aut ipsius
arundinis humor dulcis · et pinguior
gignat In nr̄is quoque herbis uim eandem
sz minus manifestam · et nobilem poni quod
prosequatur · et conhat animal huic rei ge
nitum Quidam existimant conditurat
et dispositione in hanc qualitatem uti que
ex tenerrimis virencium florenciumque de
serpserint · nō sine quodam ut ita dicam
fermento quo in vnum diuisa coalescunt
Sz ne ad aliud quā de quo agitur ab
ducar nos quoque has apes debemus
imitari · et quecumque ex diuisa lectione
congessimus separare Melius enim distincta
seruatur · deinde adhibita ingenij nrī cu
ra et facili · et facultatē in unum saporē
varia illa libamenta confundē ut etiā
si apparuerit unde sumptum sit aliud tn̄ eē
quam unde sumptum ē appareat q in corpe
nrō videmus · sine ulla opa nrā facē na
turam alimenta que accepimus quam diu
in sua qualitate perdurant et solita innatant
stomacho innatant stomacho one-
ri sunt aut cum ex eo q erant mutata
sunt · tunc demum in vires et in sanguinem
transeunt Idem in hijs quibus aluntur
ingenia prestemus ut quecumque ausimus nō
paciamur integra eē ne aliena sint sz co
quamus illa alioquin ibunt assenciamus
illis fideli et nrā faciamus et unum quiddam
fiat ex multis sicut vnus numerus fit ex
singulis cum minores summas et dissiden
tes conputacio vna comprehendit hec faciat
animus nr̄ Omnia quibus ē adiutus ab
scondat ipsum tm̄ ostendat qd effecit Etiam
si cuius in te solitudo conprabitur
quam admiracio tibi alicuius fixit similem
te eē volo quō filium nō quō ymaginem
ymago res mortua ē Quid ergo nō in
telligetur cuius imiteris oracionem · cuius
argumentacionem cuius sententias Puto ali
quando ne intelligi quidem posse nō mag
ni viri ingenium Nec enim ex omnibus que
ero vel ex quo velut exemplaria insti
ruxit formam suam impressit ut vnita
tem cum illa petant Non vides quam mul
torum vocibus chorus constet vnus tn̄ ex
omnibus redditur · aliqua illic acuta est
aliqua grauis aliqua media accedunt
viris femine interponuntur tybie singu
lorum illic latent voces omnium apparent
De choro dico quem veteres philosophi nouerant
In comessacionibus nris plus cantorum ē
quam in theatris olim spectatorum fuit cum
omnes vias ordo canencium implevit et t
cauea aeneatoribus cincta ē et ex pulpito
omne tybiarum genus organorum que consonuit
fit concentus ex dissonis li · xiiij · epl · lxxxiiij
Itinera dicit q de ambulacio ista glo
est sibi utilis ad duo · s · ad sanitatem
corporis quia amor litterarum fecerat enim
pigrum · et negligentem corporis que neg
ligenciam et segniciem labor de ambu-
lacionis discutit distituit et ex cludit

et sic corpus confortat' in qua confortacione
dicit se aliena opa exercen' aliena no-
cat quia corpus existimat alienu' a se ergo
dicit q' e' sibi utilis ad studiu' nam tpe
quo istam eplam scpsit seneca parum
legebat s' multum studebat meditando
s' illa que debent studere de ambula-
cio' a talis studio no' impediebat' s' pocius
iuvabat' pp corpus bona' conplectionem
que tu'c acquirebat' et quisita confortabat'
Necessarie / Seneca cessaverat leg' glo
ere libros alior' et vacabat libris scri
bendis dicit tn' q' lectiones sunt necessa
rie scribentibus p'mo quia ille qui scribit
librum nisi alior' dicta alleget erit ipe
solus testis et auctor sue sente' et hoc e'
inconveniens 2° quia lectio recreat et
reficit fatigatum studio scribendi et dic-
tandi q'nius et ipa' lectio studiu' sit 3° p
invenciones alior' auctor' homo pot
iudicare de inventis a se et pot dilige'-
cius investigare de inveniendis et dat
regulam illis qui scribunt libros et conpont'
eos q' aliqu' legunt dca' alior' et aliquo'
scribant et conponat in vencione suas et
sic alternet et dicit q' dictare et scribe'
fatigat vires s' lege' fatigacione' tale'
excludet et io' bonu' e' sicut al's sit alt'-
nare et illa que in alijs auctoribus leg'
redigere ad materiam suam et incorpe
li' suo et q' ita debeat fieri pbat p similitu
dinem in apibus qui hinc inde colligunt
flores ydoneos quos digestos incorpo
rant in alvearijs sive eod' in ponent
libros dicta alior' debent diligere et i'
suo ope incorporare Virgilius n' glo
ad probacionem dicti sui de apibus int'
ducit dcu' virgilij in 1° georgicor' qd' li-
quida melle que de floribus decerpunt
extendunt p'ea p cellas suas dicit tn'
ee' dubium utrum apes colligunt mel
ex mixtura flor' conmixtor' al's comes
tor' ex natura digerentis apis et int'
ducit actores utriusq3 opionis et rones eor'
Sed ne ad aliud / referre opiones q' glo
scriptas fuit dimitere a pposito et io' ad pp
situ' revertitur de mutacione apium et
vult q' sic pcedamus in posicione libro
r' q' quicquid ad ppositum nrm' invenim
mus in dictis alior' debemus separe Vult
dice' q' distincte et no' confuse debemus i'
memoria suare qd' distincta ibi melius
suantur q' confusa ut pz p tulium in rethi'co
ubi tradit artem memorandi distincte
et separate tu'c adhibeamus facultate' in
genij nri' et revertam' ad saporem nri'
ppoiti conficientes in unu' illa multa sic
et tali' q' no' appareant q' sint dca' alior'
nec appareant Vnde sint sumpta et si no'
possimus celare hoc quin appareant vn'
sumpta sint in eo casu faciamus q' appare
ant alia et exnea q' no' sunt sumpta Et dic'
q' na' hoc idem facit quia alia divisa p
condicionu' transmutat in na'm et in vires
et in sanguinem comedentis et aut' q' sic
transmutetur sunt stomacho a dona na'm
multitudo cibor' gravat stomachu' Vult
ergo seneca q' in posicione libror' sequam'
naturam concoquendo et digerendo et mul
ta q' ibidem colligimus in unu' ppoitum r'
convertendo et no' paciam' illa esse integ'
sicut natura no' patit' cibos ee' integros
s' transmutat eos et in unu' naturam com
edentis in integra et in mutata ponit
in libris suis appet q' ht' memoriam et cu'
ret in genio Nam si ingenium hre't illa mul'
ta transmutaret et concoqret ad una' na
turam sui ppositi redigeretur sequi' glo
Assenciamus illis / Vult dice' q' videt' con
sentire cu' alijs auctoribus dicta cor' faciat
nra' multa conficit in unu' sicut dcu' e' Et
dicit q' idem fit in nu'mis quia multe sume
pne hinc inde p libros dispse p bonu' a crisme
ticu' ad unam summam conputacionis redigu'-
tur et ita vult q' animus conponens libr'
pcedat multa in unu' redigendo sequi' glo
Omia' quibus / tradit magis pticulariter
regulam pcedendi in libris conficiendis
vz quia alior' dicta quibus ho' iuvat' abs
condit s' talit' q' no' pateat cuius auctor
dca' sunt et illud qd' de pprio ponit appeat et
sic manifestum Etiam si alienus Vul' glo
dice' q' si litim' simam appeat in suo libro de
dictis alior' que dca' causant admiracio
nem in legentibus nichilominus ds' quitum pt
alior' dicta abscondere quia sic absconde'
do appebit alijs q' iste novus actor sit filius
illis sicut filius pri' filius enim e' res nova
al'iuna et gerit similitudinem pris sui Ita
iste novus auctor p' q' dicta alior' trans
mutavit appet filius illis sicut imitator
vl' sicut discipulus Si aut' no' transmuta-
ret s' uba illa in suo li' sicut iacent pponet
tu'c appet res mortua sicut ymago et sic
liber suus eet ymago mortua conpando
ad libros alior' auctor' et pp hoc vult se
neca q' conficiens libr' alior' dicta q' ponit
semp transmutet ita q' appareat sua sicut
dictum est Quid ergo / obicit q' regulam glo
datam quia esto q' ho' transmutet mo-
dus appet cuius auctor mutet ordinem mo
pando et cuius mutet argumentacionem
et cuius summas et sic no' ex' occultu' qd' se-
neca vult ee' occultum s' erit manifestum
q' iste compilator novi libri assumunt ab
alijs Puto aliqu' / Ridit obiectori facte
d' q' no' hoc semp pot ppendi quia mag
ni viri exemplaria suor' libror' qu' conced
unt ad scribendum impmunt ibi forma' sua'
in pncipio exemplari dicens incipit ta
lis liber talis magri' et istu' formulam
no' impmunt in singulis cartis et sic non

pn̄t cognosci singula u̇ba ee talis auctor
Non uides uultor ingenia] Istud dicit glo
pt dicitur intelligi vno sicut in choro sūt
diuisi uoces alique acute et alique gra
ues et alique uiror alique feminarum et
sūt ibi organa et alia instrumenta musi
calia ex quorum omnium diuisitate resultat una
melodia et vno contentus et singulorum uo
ces latent et omnium sil' patent. ita i l° co
ponendo debent sic aliorum dicta ibidē si
tuari q latea͞nt et liber appeat qui sicut
chorus continet om̄a. alio mō pot introduci
ad illud qd' dixerat de exemplari in quo ē
forma in p̄ssa et titulus actoris et nō ē
in singulis cartis nec in singulis u̇bis
Vnde exemplar ē sicut chorus cuius cō
tentus pz qui singule sim̄e st' sicut singulorum
uoces que latent et p istū modum poterūt
poni in li° nouo et nō appebūt cuius fuerūt
De choro] dico q dixit de choro intel glo
lexit de choro conuenienti decenti multum
diuus si tpe senece romani in cenis suis
hēbant infinitum multitudinem cantorum
et instrom̄ musicorum et de illo choro non
intelligit q̄uis contentum et consonancia fa
ceret p multorum dissonanciam et itepanciam
Q̄ñ marcia libros pris reduxit in
publicum et comendat prem q se inter
fecerit et q libros ultimos composuerit
Ingenium pris tui de quo suppliciū erat su
pplicium in usum omnium reduxisti et aucta
illum morte vindicasti ac restituisti in
publica libros monumenta quos in il
le fortissimus sanguine suo scripserat Optie
meruisti de romanis studiis magna il
lorum pars asserat optiē de posteris ad quos
ueniet incorrupta rerum fides auctori
suo magno imputata Optiē de ipō cuius
uiget uigebitque memoria q̄dm impcio
fuit romana cognosci q̄dm quisquā
erit qui reuti uelit ad acta maiora q̄
dm quisquā sibi uelit scire q sit vir rom
anus q sub actis iam ceruicibus omnium et
ad sillanum iugum ad actis in domitus q̄
sit homo ingenio aiō manuque liber cō
agnū me hercules detrimentum R p ce
perat si illum ob duas res pulcherrias
in obliuionem conrectum eloquenciam et liber
tatem nō eruisses legitur floret in ma
nibus hominum in pectora receptus uetustatem
nullam timet li de consolacione ad marciam
Ingenium et c̄ de quo suppliciū erat glo
hec licta dux ē nam p marcie inter
fecerat se et sic silla nō potuit sumere
supplicium de illo et tunc debz sibi nō erat
uel quia ipē se inffecat de se ipō suppliciū
supposuit et tunc ē h'a suppliciū erat marcia
aut libros pris patefecit et deffendit eum
a morte quia nō videtur ee mortuus qui
uiuit in memoria hominum p libros quos
scripsit i qui appinquaunt morti et ideo q
marcia patefaciendo illos libros pfuit
romanis studiis duo primo p utilia q
erant ibi sc̄o quia multi libri latini e
rant conbusti et pfuit posteris ad quos ue
nit fides et crudelitas rerum narratarum
et pfuit pri renouando et ppetuando me
moriam eius qui libri impcio erant apud
illos qui noluunt reuti et imitari actu
maiorum i antiquorum romanorum qui erant
u̇tuosissimi Quamdiu quisq̄ erit] Co glo
mendat patrem marcie q fuit uere ro
manus et indomitus nam alii uenerūt
ad iugum sillanum i submiserūt se do
nacionis ille crudelissimi tyranni ut pz
p ualerium t° de crudelitate sz iste pocius
uoluit mori liber q uiuere suus et iō
interfecit se ipm̄ et sic fuit liber manu
quia huit manum liberam et nō impedi
tam ad se infficiendum et huit ingenium
liberum i uoluntatem ul' eciam pot inte
lligi de ingenio eloquencie sue nam
scripta et orōnes ostenderūt qd' fuit inge
niosus et liber et viuendo et scribendo et
iō comendat marciam qd' libros pris pu
blicauit et memoriam sui pris renoua
uit que alias fuisset data in obliuionem et
res p̄ua huisset magnū detrimentum
de carencia librorum eius in quibus libris
p̄cipue redditur comendabilis eloqū
cia et libertas eius et tpe senece le
gebatur liber ille et florebat in mani
bus et ore legencium sicut florent res
none et in pectore idem in intellectu
et memoria legencium recipiebatur Et di
cit ulterius q uetustatem nullam timet
ex quo u̇bo videtur sensisse senē qd' ille li
ber duraret in ppetuum sicut sentit o
uidius de libro suo de quo dicit q ipm̄ nul
lam abolebit uetustas Quando vita
et meditacio sapientis semper ē in
morte et q iuuenes pfecte u̇tutis dno
Nunq̄ magnus inge non viuit
nisi cara in corpe mora ē exire
atque erūpe gestiunt egre has angusti
as ferūt uagi p omne sublimes et ex
alto assueti huana despicē Inde ē qd'
plato clamat sapientis aīum totum
in morte pminē Hoc uelle hoc pmedi
tari Hac semp cupidine ferri in exten
ora tendentem Quid tu marcia cum
uideres in iuuene senilem prudenciam
uictorem omnium uoluptatum animum emen
datum carentem uiciis diuicias sine a
uaricia honores sine ambicione uo
luptates sine luxuria appetentem diu
tibi pututabas filium suspitem posse contin
gere Quicquid ad summum puenit exitui
ppe ē eripit se aufert que ex oculis per
fecta u̇tus nec ultimum tpus expectant
in primo q maturuerūt et infra ec i
genia quo illustriora breuia sūt alias bre

mora Nam ubi incrementa locus non est
manus occasus est et infra est indicium in
iunctis exemplo nimia maturitas et appe
titur sumpta sunt li. eo. Magnitudinem
animi meo causam intelligo. et introrsus
solidam et ab ymo parem firmamque
lis esse in malis ingeniis non solet Ter
ribilia esse enim et tumultuosa et exitiosa
possunt magnitudinem quidem cuius funda
mentum robustumque bonitas est non habebunt haec
Numquam magnis dicit quod altis in glo
geniis non est carum diu vivere in cor
pore vivo desiderant inde exire Nam
cum habeant animos sublimes et altos
est eis pena habitare in corpore angusto et
stricto. quod autem habeant animos sublimes patet
quia sicut stantes in sublimi loco et
alto despiciunt omnia humana tamquam vilia
et despecta et ad hanc sententiam introducit
verba platonis asserentis animum sapien
tis versari in consideratione mortis et de
siderare exire de corpore Quod tu marcia
Alloquitur marciam in morte filii iun glo
enis et consolatur eam primo ex sapientia
qui concupivit mori. filius autem suus esto
quod esset iuvenis habebat tamen senilem
prudenciam secundo sequitur quod desiderabat
mori ex eo excludit falsam opinionem quam
habebat de eo quod diu debebat vivere iam
iuvenis et virtuosi diu vivere non possunt
quia ~~pervenerunt~~ omnia que pervenerunt ad
summum sue perfectionis non durat ulterius
sicut patet in pomis maturis quod quam ad per
fectam maturitatem pervenerunt esto quod
in brevi tempore deffluunt et plus durare
non possunt. quia nec habent causam ut durent
amplius filius autem marcie. esto quod esset
iuvenis pervenerat tamen ad perfectionem et
ad maturitatem virtutum. sicut narrat
in textu et ideo non sub erat causa quare
diucius deberet vivere Magnitudinem
Vult dicere quod unus vir est dicendus mag glo
nus nisi sit bonus. et nullius ingenium di
cendum est magnum nisi sit bonum. et assi
gnat causam. quia fundamentum magni
tudinis est bonitas. possunt tamen dici in
genia multorum horribilia vel tumultuo
sa vel garrula vel argumentativa vel
aliquid huiusmodi. sed si caret bonitate semper
carent magnitudine Quia naturaliter
animus ad motum inclinatur. et quod ma
li maxime desiderant moveri et pertinet

Natura humanus animus per exemplum de egris
nus agilis est et pronus ad motum Ven
gratum omnis illi se excitandi exhibendique
materia est gracior pessimus quibusque in
geniis que occupacionibus libenter de
teruntur ut ultra quedam manus noc
turnas appetunt et tactu gaudent et fe
da corporum scabie delectantur quidquid exasp
at Non aliter dixerim in hiis mentibus in

cupiditates vel ut mala ulcera erupimus vo
luptati esse laborem vexacionemque Sunt enim que
dam que corpus nostrum etiam cum quodam dolo
re delectent et versare se et mutare nondum
fessum latus et alio atque alio positum venti
lare Qualis ille homericus achilles est modo
pronus modo supinus in varios habitus se ipse com
ponens quod proprium egri est nichil diu pati et
remediis et mutacionibus uti li. de tranquillitate
Natura .i. naturaliter assignat causam quia glo
homo est nature celestis celum autem semper est
in motu ita et animus humanus sequitur glo
Deterrimus mali qui non possunt vacare vite
contemplative conterunt se in compassionibus occu
pacionum et assimilat istis corporibus ulceratis
et corporibus scabiosis qui delectantur fricari
quod eis talis fricacio noceat. et hoc est quod di
cit manus noctivagas .i. appetunt ad fricandum
dum cum unguibus Unde ulcera et scabies
leduntur et multiplicatur egritudo sic eorum occu
pacio facit eos esse peiores Sequitur glo
Sunt enim quedam corpora infirmum et egrum
delectantur sculpi et fricari et delectantur
girare se. et de uno latere volvere se in aliud
latus quoniam primum latus non fuerit perfecte
fatigatum et post fatigacionem multo magis
et delectantur se de uno loco transferre malum
Homericus achilles achillem vocat ho glo
mericum quia homerus in suo libro intro
ducit eum non posse consistere in uno quali te
condicione. et modo introducit eum resupi
num. modo pronum dicit quod cubat sine renes
et introducit ponentem se in habitus varios
vestium et corporis. et sic nichil non extima
bit non posse autem aliquid extimare est signum
mentis infirme et corporis egroti Quia
sapientes eminentes semper habent ali
quid eminentes insanie Seneca Senec

Si aristotili credimus nullum magnum
ingenium sine mixtura demencie fu
it Non potest grande aliquid et super ceteros
loqui nisi mota mens cum vulgaria et so
lita contempsit instinctu sacro surrexit
excelsior Tunc demum aliquid cecinit gr
andius ore mortali non potest sublime quicquam
et in arduo positum contingere quamdiu a
pud se est desistat oportet a solito li. eodem glo
Si aristotili. et est sicut mixtura demen
cie mens hominis et ingenium eius non
potest habere eminenciam nisi transcendat vul
garia et solita nisi transcendat se ipsum
elevando se ad excelsa .i. ad divina contem
plando et loquendo sacro instinctu .i.
expiracione divina mens fit celsior se ipsa
et ideo recedit a solitis .i. a rebus humanis
talis autem reputatur fatuus quia deserit se
et solita et humana. sed realiter non est fatuus
sed est eminenter sapiens Unde dictum ar
istotilis debet intelligi sane quod ibi est mixtura insa
nie reputative. vel potest etiam intelligi insa
nus quia de rebus humanis non se intromittit

nec v̄sutias hūanas tractare scit Comendat ciceronem et homines illius etatis

Ut possitis eris quo enarrant simā 7 intimare iniquitatē coctidie de tris serii crescant ingenio et nescio qua iniquitate nature se retro retulerint · q̄ q̄ romanū facundia hz q̄d insolenti grecie aut oppo nat aut p̄ferat ēca ciceronem efflorvit Omnia ingenia q̄ lucem nr̄is studijs ac tulerunt · tunc nata sunt Jnde tenus de inde cotidie data res ē sine luxu tpis nichil enim tam mortiferum ingenijs q̄ luxuria ē sine cui p̄mū rei pulcherrime cecidisse translatum ē ome ētiamen ad turpia ex plogo li · i · de clamacionū Solebat latro cū se assidua et nunq̄ intimissa ɔtencione fregerat sentire in genij lassitudinem que nō ē minor q̄ corpis · s; ocul tior li eodē Erat tibi maius ingenium q̄ fr atribus tuis omium bonarum artium capacissimū ē · et hoc ipm̄ melioris ingenij pig nus nō corrūpi bonitate eius ut illo male utaris Ex plogo · li · i · declama De hijs qui ingenia alior educauit · et tenera forma uerit ad ulta ex^m de agricola et pastore v̄ · tt̄ · de agricola · c · i · Jtem quō aliud sit ingenium hois mobilis et erecti aliud tardi ebetis v̄ · tt̄ · de amonicione ca · ij · Jtem quō ius ingenij p̄ceptis cresat et aliter v̄ · eo · tt̄ · et ca Jtem quō sint ingenia q̄dam facilia et expedita v̄ · tt̄ · de doce c · i · Jtem q̄ durum et laboriosum nobis ingenium datum sit e · tt̄ · et ca · Jtem certis i genijs immorari et innutri oz si velis aliquid trahere q̄d in aīo fideliter sedeat v̄ · tt̄ · de ingenio ca · i · Jtem ɔtra illos q̄ nulli se ingenio familiarit applicant · s; oīa cursim et p̄erantes tēptāt eo · tt̄ · et ca Jtē in hijs quibus aluntur ingenia p̄stemus ut quecumq; ausim⁹ nō pacam^r integ̃ eē ne aliena sint · s; cōcoquam⁹ illa alioquī in memoriam ibūt nō ingenium v̄ · eo · tt̄ · et ca Jtem de ingenijs inuencibilibus qui ardua et difficilia cupidie glorieat temptet v̄ · tt̄ · de felicitate ca · i · Jtē se ruor loci disciplina firmat ingenium ac tum q; magnis conatibus reddit v̄ · tt̄ · de labore · c · ij · Jtem quid sit lene ingenium v̄ · tt̄ · de uicio · ca · ij · Jtem quō inbecil lior ibus ingenijs necē sit aliquē pire qui dicat hic intabis hec facies v̄ · tt̄ de uirtute ca · vj · Jtem q̄ ingenia stolida fri uolis mouentur sicut bestie v̄ · tt̄ · de ira ca · quidam nō tm̄ Jtem q̄ ingenium co mendans memoria mortuor facit eam p̄petuam · et nō ɔstructio sollempniū la pidum v̄ · tt̄ · de sepultura ca · finis tui Jtem q̄ ingenia sūt scd̄m patriam · et qui in regionibus frigidis hent ingenia apta sūt fortitudini · s; nichil tenue pa piunt · nec apti sūt nec regi nec regē v̄ · tt̄ de nobilitate ca · ut scias Jtem q̄ recta ingenia adolescencium nō semp durant ut in senectutem v̄ · tt̄ · de q̄rela ca · q̄ris marcia Jtem q̄ verecundia et pudicicia excellencia ingenia retardat et silencio p̄tit v̄ · tt̄ · de ɔsolacione ca · ɔputa Jtem q̄ in at senecte huit ingenium rapax t rapiendo fundamenta sciencia7 inbre ui tpor v̄ · tt̄ · de studio ca · libalia Jtem q̄ ingenia tirānor sūt timida v̄ · tt̄ de moderacione ca · p̄uo uideo Jtem q̄ in genia ostenduntur et aluntur hominum fauore et q̄ ingenia puniti sūt v̄ · tt̄ · de auctore ca de labeone Jtē q̄ uulti ig nosci debent ingenijs · ÷ · uicia nō por tenta · v̄ · eo · tt̄ · ca · uniusa rector Jtem q̄ ingenia euanescunt p̄ luxuriam v̄ · tt̄ de luxuria · ca · torpent Jtem q̄ p̄ desi deria et p̄ studia turpia hebetat^r inge nium v̄ · eo · tt̄ · et ca Jtem q̄ cultius fuit maioris ingenij q̄ studij v̄ · tt̄ · de loq̄ c · cultius

Ut possitis et · i · cotidie de crescant glo ingenia] a tpe ciceronis usq; ad tpa senē ingenia et studia decrescebant et minuebantur et assignat tres causas quarum p̄ma ē iniquitas nature · et istam causam nō p̄sequitur amplius · quia nō uult ac cusare naturam · et q̄ sicut ɔtingit de vinis et bladis · ita et de hominibus · nam quibusdam tpibus nascuntur hoies ydonei et apti et quibusdam defectuosi et p̄mpti · ad vicia · sicut et aliquā vina et blada de fectuosa Sc̄a cā minoracionis ingeniorum et studiorum ē luxuria que mortificat i genia · et p̄unit studia lrārum que maxie habūdaūt rome tpe senece · quia tunc romani nulla bella egerunt Tercia cā ē q̄ uirtus quā hic appellat pulcherrimā rē tūc tpor carebat p̄mio ē aut p̄mium u̇ tutis honor et premocio Temporibus aut senece fuerūt impatores mali et in ciosi · et uiciosos nō p̄mouerunt · s; uiciosos quales ipi erant et io hoiēs illius etatis conatū fecerūt suū ad turpia · et uidebatur eis gloriosum superare in vicijs

Quicquid romana facundia het nō^n glo maxiam laudis ciceronis quia lingua latinā nō het q̄d potuit se adequare ul p̄fer re lingue grece quātum ad facūdiā et rethoi

Omnia ingenia tpe ciceronis fuerūt glo excellentissime roē qui illustrauerūt nrā studia · a · latina cū in oī in rethorica fuit crassus · et anthonius et cesar · de quō dic̄ tulius li · de oratore q̄d nullū cognoscit q̄ scelari p̄ferat Jn noticiam aut rerum et ystoriarum fuit marcus varro quē btus aug⁹ excellentissime laudat de ciui · dei et thulius eciam li · de achamicis Jn moribus aut fuit catho et marcus marcellus Jn milicia aut marius duo lucullij pōpeius 7 cesar

Solebat et · i · contencione] ɔtencio p̄p̄e glo

ē qū ꝯfidencia clamoris homo impugnāt
neritatem Contencio ecia ē color rethoricus
ex q̄ rīg sit in luctu verꝫ in gun
mo luges et certis verbis hmōi. hic autē
nō accipitur p̄mo mō nec 2o. ſꝫ accipit̄
pro niſu et conatu. quia nūq̄ intermittebat
conatū studij in quo fatigabatur
ingeniū eius ꝑ ꝯtinuaconez. et dicit q̄
fatigacio ingenij nō ē minor q̄ corporis
q̄uis sit occulcior: Erat et ī maiꝰ ingeniū
loquit̄ sen̄ filio suo qui uocatꝰ ē in eadē glo
la. et dicit eidem q̄ ipē hr̄it maiꝰ ingenium
erat capacissimū omniū rez bonarū
a. sinarꝫ et nō fuit corruptus mala bonitate
magnitudine sui ingenij. nꝫ quia de
hoc nō supbiuit. nec glīam uanam q̄sinit
nec honores nec ꝑmociones ꝑcurauit
a ciuilibꝫ officiis se subtrahebat
et nō parabat facundiam. et sufficienciam
suam ad forūꝫ litigiosum. que oīa
erant signū et pignꝫ melioris ingenij
vꝫ quia omnibꝫ alijs p̄tmissis ad ūtute tenue

Iniciū Quō inicium salutis Cbat
ē noticia pcti vt. tt. de foro
ca. i. Itē ꝫ inicia ī ura patiūte sit a que
vt. tt. de modestia ca. i. Item qualit̄
iniciū ad ūtutis eundi arduū ē req̄re
tractatum de modestia caplo p̄mo

Iniuria Quō multi temptant
inferre iniuriam ſꝫ ad sapientem
non ꝑueniut nec ecꝯtumelia

Securū te esse iussi nullū ꝫ enim ꝫ eū
sapientez nec iniuriaꝫ recipe nec
ꝯtumeliaꝫ posse et infra Conatū tu
putas iniuriaꝫ fieri potuisse applo q̄
aut p̄turaꝫ illi detraxit aut togam q̄
sacrū illud caput purgamentis oris
aspersit Tutus ē enim sapiens nec ulla
affici aut iniuria aut ꝯtumelia pot et
infra Quō quorūdaꝫ lapidū inexpugnabiles
ferro duricia ē. nec secari adamas
aut cedi aut deteri pot ſꝫ incurrencia
ultro retūdit Queadmoduꝫ
put quedaꝫ q̄nō ignem ꝯsumi ſꝫ flāma
circūfusa rigorem suū hitumq̄ꝫ ꝯseruant
et queadmodū ꝑiecti quidam
in altū scopuli mare frangunt nec ipā
ulla seuicie uestigia tot uberati ostēdūt
ita sapientis animus solidus ē et
id roboris colligit ut tam tutꝰ sit ab
īiuria q̄ illa que retuli Quid g̊o nō
erit aliq̄s qui sapienti facere temptet Iniuria
tēptabit ſꝫ nō ꝑuentura ad illū
libro secundo de prouidencia seq̄t glo
Securū te ēē iussi. alloquit̄ seneca amicum
et ꝯsanguineuꝫ d. eidem q̄ iniuria
et ꝯtumelia pot fieri in hoīe sapienti et
ūtuoso cuius eius, require in textu et glo secta
Cauacionez, ꝑplus romanꝰ triplicez glo
iniuriam tēptāt face cathoni quam qui
repulit eū ꝫ a p̄tura et p̄tulit que p̄mō

ꝑ improbitatez morꝫ lapidauit ut pꝫ in macrobio
li. de saturnalibus Eo quia de traxit sibi
togam 2o q̄ sputꝰ que hic uocat purgamēta
oris eum aspsit in facie que omnia cato cōtempnit
et assimulat anīꝫ catonis et aliorꝫ
sapientū adamanti cuiꝰ ē tanta duricies
et ferrū retunditur se in ipm̄ conet̄ ītare
tundunt̄ uires nolenciū iniuriam sapiētibꝫ
et sapiens in nullo ledit̄ et simulat
quibusdam lapidibꝫ. qui non alterantur
in igne tribulalacionuꝫ. et adūsitatū non
alterantur aīo et assimulat scopulis lapide
is quos cottidie fluctus uberāt. nec ledūt
nec duriciam mollificant ita aīꝰ sapientis
solidꝰ et durꝰ ē nec afflucttibꝫ adūsitatuꝫ
leditur nec mollificatur. esto quod
aliquid temptet sibi ferre iniuriaꝫ ad
eū nō ꝑueniet. quia nullū maluꝫ interferret
sibi nō pꝫ in sequenti caplo Quomō
celestia sūt tuta ab iniuria terrenorꝫ
ita sapiens et ūtuosus ab iniuria stultorꝫ

Que nemo tormentis alligat causa
que in altū exp̄muntur cū eī in cēsum
exiberit citra celū tū flectuntur
et infra Vt celestia hūanas. et ab hijs q
templa diripiunt ac simulacra conflant
nichil diuinitati nocetur ita quicquid in
sapientez fit supbe ꝑterue petulanter frustra
temptatur ac sacius erat neminez
ēē qui face uellet et infra Iniuria ꝑpositū
hoc habet aliquē malo afficē malo
aut sapiencia nō relinquit locū Viciūꝫ
enim illi malū ē turpitudo que intrare
eo ubi iam ūtus honestūq̄ꝫ ē pot li. eo Si
ī iuria alicuiꝰ mali paciencia sapiens
aut nullius mali paciens ē Nulla ad sapientem
iniuria ꝑtinet li. eo. Iniuria in
bonos nisi a malis nō temptatur bonis
inter se pax est mali tam bonis pniciosi
sunt quem inter se libro eodem seq̄t glo
Quē nemo tormentisq̄ꝫ. nemo ꝑiciuntur
sagitte. quia archus fuit denerius a tormēto
ꝑiciuntur lapides magni sicut sagitte
lapides missi contra celuꝫ nō attingunt eum
nec ledunt q̄uis ita in altū uadant q̄d nō
pot uideri. ita oīs iniuria et oīs ꝯtumelia
missa ꝯ sapientez et ūtuosuꝫ ad eum nō
ꝑuenit nec ipm̄ ledit Et hoc ꝑbat ex° et
racione Exemplo quia sacrilegi qui tēpla
diruunt et ymagines sacras que hic appellat
simulacra aurea et argentea ꝯflāt
liquefaciendo ea et insimul usum rapiēdo.
et liquefaciendo nō nocent deo q̄uis
ꝑpositū nocendi hēat nocumentū tū
eorꝫ nō ꝑuenit ad sapientes et ūtuosos
Et hoc ecia ꝑbat roē. quia iniurias uult
inferre maluꝫ. ſꝫ hoī sapienti et ūtuoso nō
pot inferri maluꝫ q̄d ꝑbat hic sedm̄ stoycos
nullum enim ē malū nisi turpitudo. i. uicium.
ſꝫ uiciuꝫ iniurias nō pot sufferē in
sapientez et ūtuosuꝫ quia in eo est ūtus

que ab animo ubi habitat nō permictit sta-
re nisi honesta et inica turpia nō permictūt
intrare Sacius erat i. melius eēt quam vel glo
lus vellet facē deo iniuriam nec sapiēti
quam velle et nō posse Si iniuria sibi glo
cio sua talis ille patitur iniuriaz qui pati
tur malū · s; sapiens et virtuosus nō patit
aliquod malū i. viciū qd solū stoyci re
putant malū · g° sapiens nō recipit iniuriaz
Oz mali faciant iniuriaz s; boni nō reci
Si iniuste Socrates damp pnit sene
natus ē iniquus et iniuria accepit
hoc loco intelligere nos oz posse eue
nire ut aliquis faciat iniuriaz m̄ et
ego nō accipiam tamqⁿ siquis rem quā
e villa subripuit in domo mea ponat Jl
le furtū fecerit Ego nichil p̄didernn,
pot aliquis nocens fieri qⁿuis nō nocuit
Siquis cum uxore sua tamquaz tamqⁿ
cū aliena concubat adulter quāuis adul-
tera non sit illa libro eodem sequitur
Si iniuste Socrates obicit cōtra illa glo
que dicta sūt · et ē tale argumentū socra
tes fuit iniuste sintatus ad morte · g° recept
iniuriam Socrates aut̄ fuit sapientissimus
g° iniuria pot fieri hoī sapienti Jstud ar-
gumentū solutū ē p̄ p̄cedencia · quia in
iuria ē illacō alicuius mali · s; malū · i · vi
ciū nō pot fieri in hoīe sapiente et virtuo
sum · g° nec iniuria · hic aut̄ dat aliam
solucionez · et supponit istam distinguē
do · quia pot aliquid furari m̄ · et ego nō
p̄do · furem quā de villa mea rapuit in do
mo mea ex inadvertencia reposuit · ille n
fur ē · s; de eius furto nō reperto dampnū
q · d · iudices socrates intulerit iniuriā
ipsū iniuste dampnando · s; socrates nō
recepit iniuriaz quia nullū malū inde
recepit Et ponit ex̄m de illo qui credens
accubare cū uxore aliena et concubuit cū sua
Jlle quidem adulter ē · s; nullaz iniuriā
intulit illi cū qua concubuit nec viro illius
cuius uxorem violare credidit · ic Exponit
multa in quibus fit iniuria in quibus oībus
Iniuriaz latissime p; sapiens nō p̄turbat
Materia illius per que periculū nobis seui
qsitū ē ut accusatore submisso aut crimi
nacione falsa aut irritatis in nos poten
ciū motibus queq; alia inter togatos la
trocinia sūt / ē et iniuria illa frequens si
lucrū alicui excussum est aut premium
captū si magno labore affectata hēdi
tates auisa ē · et qstuose domus gracia ex
empta · hoc refugit sapiens qui nescit
nec in spem nec in metū vivere et infra
Iniuriam nemo i mota mente accipit
s; ad sensum eius p̄turbatur caret aute
p̄turbacione vir rectus erroribus moderat̄
fine alte quietus et placide libro eod glo
Iniuriaz latissime p; materia contra in
iuriaz est latissima · v; quia ē in bonis et

et malis malū · s; inferendo nihil in
fert̄ multipli · inter armatos qui inferūt
vba et vulnera et vmbilaciones mēbroz
vl' mors · et de istis nō agit in isto cap°
s; agitur hic de hijs malis q̄ rogati sibi
inuitio inferūt · s; omnes nō armati ꝯ vnd
sit toga in tit · de accusatore i glo p̄mi ca'
Non enim Vnius submictit accusatorē glo
vl' submictit falsam criminacionez vl' concitat
ꝯ nos odiū dnōz ad inferre iniuriam
mala · s; nobis parando · S; i aut̄ lucrū
nrm̄ nobis impedierit vl' p̄miū nob'
debitū usurpauerit hereditatem in p
tinētū hereditam maliorum dermanerit vl'
impedierit grām nrām in aliqua no
bili domo Vnde heāmus ꝯ tamnere suffra
giū dicit̄ inferre iniuriaz in boīs · s;
in istis bonis nō pot iniuria inferri sa
pienti quia huiōi hic scīpta sapiens
nō p̄curat Iniuria nemo q; sapi glo
ens non recipit iniuriaz p̄turbatur
s; sapiens nō p̄turbatur g° nō recipit
in iuriam Erroribus moderatur glo
posset obici cōtra hoc sic · Quicūq; hab;
errores h; p̄turbacionez · s; nullus homo
caret erroribus g° nec p̄turbacionibus Cui
obiectioni rndet q; sapiens nimis de
defectibus et erroribus nō p̄turbatur · sed
placide et quiete absque quacūq; p̄tur
bacione suos errores corrigit seqt̄ Que
sit dria inter epicurū et senecaz quātū
Si Epicurus quoq; qui co ad iniuriaz se
rpori plurimū indulsit adversus in
iuriam exsurgit quid aput nos incre-
dibile videri pot · aut sup̄ humane nature
mensuraz Jlle aut̄ iniurias omēs tollera
biles esse sapienti nos iniurias nō eē
Nec enim ē quid dicas nature repugna
re Non negamus rem incomodū esse
verberari et ipē illi et aliquo mēbro ca
rere S; ista omnia negamus iniuriam
eē nō sensū illis dolorum demimus s; nomē
iniurie qd nō pot recipi salua virtute
Vterque verius dicat videbimus ad contemptū
iniurie uterq; consentit Queris quid
int' duos intsit Quod inter gladiatores
fortissimos quorum alt' p̄mit vulnus et ex
tat in gradum alter inspiciens ac cla
mantez p̄plm significat nichil eē inter-
cedi non patitur h° eodem sequit' glo
Si epicurus q · s · humane nature mēsura
Omēs iniurie sūt tollerabiles videt' im
possibile eē p̄p duas cās · p̄ma cā ē · quia
epicurus hoc dicit · qui summū bonū posuit
voluptatez et in ea consistere felicitatem
hoīs Jniurie aut̄ voluptati impugnat
et sunt contrarie · et iō illud dcm̄ videtur re
pugnare doctrine ipsius epicuri Scd'o quia q̄
dam iniurie sūt adeo graues et vident'
excedē mensuram humane condicionis glo
Ille aut̄ ponit distinctionez int' epicurū

et stoycos epicurus dicit omnes iniurias
ee tollerabiles stoyci dicunt nullam iniuriam
ferre posse sapienti vz pp causam assigna
tam sup. eo. tt. ca. ij. Nec enim est possibile glo
aliquis obicit contra senecam et stoycos qd eorum
doctrina videtur repugnare nature vz qui homo
uberatur vel torquetur vel vulneratur et
in hijs similibus non paciatur iniuriam. Cui
obiectioni rndet. d. qd in eius sceptis et similibus
non negat quin sapiens paciatur do
lorem. et senciat. sz negat sibi fieri iniuri
am. quia si reciperet iniuriam reciperet ma
lum. malum aut secundum senecam solum est vici
um vicium aut non pot recipere salua virtute
de hoc re. sup. eo. tt. ca. ij. et iij. exequitur glo
Uter vero non determinat in ca. isto cuius
opinio sit verior discuciendo p raciones dt
tum q melior e opinio stoycorum Vnde assimilat
opinio epicuri gladiatori vulnerato Vbi
oz scire q gladiatores erant aliqui homines
dampnati quia spectaculi pp vindi coge
bantur gladijs decertare: aliqui erant +
servi et alii liberi ad hoc obsequium precio
empti: qui aut pugnabant et graviter
aliquis eet vulneratus intercessio et mi
sericordia ppli romani aspiciebat tales
excludebant de ludo gladiatorio. et ipsum
vulneratum alii hoc ipsum rogabat: mo
dicit seneca ponamus duo gladiatores e
qualiter vulnerati. quorum vnus paciente
portat vulnus suum. et non recedit de gra
dio suo sibi assignato pp vulnus: alius
aut non solum infert pacienter sz pp cla
mante et intercedente pro eo q recipiat
de ludo sicut graviter vulneratus Videt
q nichil mali het. et non vult q pro eo
intercedat Iste secundus pplus ostendit deu
tute vultum qum primus Opinionem epicu
rus assimulat. quia pacienter fert vulnus
Ita epycurus dicit paciente ferendas ee
iniurias. et opinio senece e similis secundo q
dicit se nichil mali recepisse Ita opinio se
nece dicit sapientem non recipere iniuriam
Qz vir bonus non recipit iniuriam glo
quamuis malus conetur inferre senec
Illa existimacio mei vra non meo no
mine sed vro movet. quia calamita
tes odiose. et lacessere virtutem bone
spei eruracio est Nullam in iniuriam
facitis. sz ne dijs quidem hij qui aras
evertunt. sz malum ppositum appetit malumqz
consilium eciam ibi ubi nocere non potuit li
de beata vita Illa existimacio. hic glo
loquitur contra detractores. qui dicebat
senecam et alios sapientes. ita deside
re divicias et honores custodire sicut alios
cupidos. et ita detestari paupertatem. et
fugere calamitatem sicut alios homines
vulgares. quibus non seneca. sz ille sapi
ens q seneca describit Videt eisdem q eorum
extimacio quam hent de sapiente non quid

vera sz falsa. quia habent extimacionem q sa
piens sit talis quales ipsi sunt. ipsi aut de
testantes calamitates. et detestantur virtu
tes et virtuosos condiciones eorum sunt tales q
nulla spes pot de eis haberi Et ad hoc dicen
dum et asserendum movetur sapiens pp
opiniones falsas quas stulti hent de sapienti
bus. et dicit ulterius. qd eorum detractiones non
ledunt ipsum sicut non leditur deus ab hijs
qui evertunt altaria quorum ppositum et con
silium malum appetit sine nocumento. ita de
tractatores. appetit mala voluntas. sine racio
ne sapientem Iniuriam accipere. illi qui glo
sunt in depsso et misero statu possunt recipere
iniuriam et non possunt eam inferre. et de hoc
debent gaudere qd mala inferre non possunt
Q non sit pcedendum contra illum qui iniu
Aliquis verum me defe riam intulit beni intulit
dit sz uxorem meam prius stupro Beni
violavit Non abstulit beneficium. sz oppo
nendo ibi parem iniuriam solvit me du
bito et si plus lesit q ante pfuerat non
tamen gracia extinguitur. sz vlasccendi
querendiqz libertas fit ubi in comparacione
beneficij ppondeavit iniuria li. vi. de be
neficijs In iniuriam accipe potero gaude fa
ce non potes li. de remedijs fortuitorum glo
Iniuriam accipe illi qui sunt in depsso et
ut sup in pximo. q. Hic ponit multas con
sideraciones utiles et ad benigne inter
pretandum iniurias sibi illatas. Seneca
Cogita an po: feceris cogita de qua
multa loquaris Cogitemus in q alios
non facere iniuriam. sz reponere alios pro nob
facere alios coactos facere alios ignoran
tes. eciam eos qui volentes scientes qz
faciunt ex iniuriam vra non ipsam iniuriam
petere aut dulcedine humanitatis plapsus
e aut fecit aliquid non ut nobis obesset
sz quia consequi ipse non poterat nisi nos re
pulisset sepe adulacio dum blanditur offen
dit Quisquis ad se retulit quociens in
suspicionem ipse falsam incidet q multis
officijs fortuna speciem iniurie induerit q
multos post odium amare cepit potest non
statim irasci utiqz si sibi tacitus ad singula
quibus offenditur dixit hec et ipse commisi
li. ij. de ira Cogita . i. si an po: fecerit glo
ris iniurie recepte conciderat animum re
cipientis ad iram mitigatur aut ira qui
recipiens iniuriam cogitat se iniuriam fecisse
quia tunc merito iniuriam patitur illius t
aut dz irasci demiciaa Item mitigatur ira contra
illum qui desistit a nocumento incepto qd dicit
reponere. i. deponere iniuriam Item contra illum
qui intulit nocumentum credens pdesse
nobis et hoc e qd dicit alios pro nobis facere
credebat vel illam lesionem fecit pro nobis. s.
ad nram utilitatem Alios coactos non glo
dz reputari iniuria. et p ons. non debemus i
rasci contra illum qui coactus intulit nocume

tum · qua coactio includit nocumentum
ut pz ij · ethi · et facit opus nolumtarium si
ne fuerit coactus a violencia superiori siu si
ue fuit coactus a metu periculi In primo casu
e simpliciter inuoluntarium In 2° casu e non
mixtum 2m ar ibidem simpliciter enim conside
rata iniuria fuit inuoluntaria · sicut inta
ret picula fuit voluntaria · qua potius voluit
inferre nocumentum q incurrere periculum
ut pz p ar ibidem ignorans eciam e inuo
luntarius · qua nulla res e ignorata · et
volita ut pz ibidem · nisi sit ignorancia i
culpabilis · vz qua homo desiderat igno
rare uel qui est negligens ad sciendum glo
Eciam eos qui nolentes desistit eciam iniu
ria uel vindicatur · quia ille qui intulit non pp
iniuriam · sz pp aliud consequendum uel vitan
dum processit · qua in tali casu esto q volun
tarie e · et sciente nos leserit · non tamen propo
sito ledendi · sz consideracione alterius finis
Item quando homo prolabitur dulcedine urbanita
tis ex loco etc · ad comunicandum non dz censeri
iniuria Item quando sunt duo competitores eiusdem
dignitatis · et unus alium excludit · exclusus
non dz sibi reputare ad iniuriam · qua non
fecit animo ledendi · sz animo seipsum promouendi
et aliter seipsum promouere non poterat Vide
tulius li · de officiis · dicit qd non e procedendum
contra competitores sicut contra hostes Non e irascen
dum blanditoribus qnus non decipiant
sz offendant · qua non animo offendendi sz pla
cendi blandiuntur Quisquis ad se hominem glo
dz credere criminatoribus qui frequenter retule
runt falsa · et ideo inducunt ad iniurias et
io debet ho considerare qd ipse fallo delatus
fuit fecisse iniuriam et non fecerat et idem
dz iudicare de alia · et dz considerare q multa
sunt fieri iniuriose et fiunt officiose · i · iniuri
ose Ille eciam qui considerat quod amant ali
quos · quos primo oderat non subito prolabi
tur in iram · nec eciam ille qui quando recipit no
cumenta considerat se talia fecisse et intulisse
Quod quilibet pot pacienter ferre iniuri
am · et q iniuria non est sine punicione
Non possum pati graue e iniuriam sub
stinere Mentiris Quis enim iniuriam
non pot inferre qui preter iram Adicere uiuo qd
id agis ut iram feras · et iniuriam Quare
fers egri rabiem · et frenetici uerba puerorum
proteruas manus Nempe qua uident nes
cire quid faciunt Quid interest quo quisque
uicio fiat imprudens Imprudencia par
in omnibus proximum e Quid ergo inquis
impune illi erit punita tenelle tamen non erit
maxima enim e facte iniurie pena fecisse
nec quisquam grauius afficitur q qui ad suppl
icium penitencie traditur li · iij · de ira Quod
in iniuriam remedium sit obliuio Vide tractatu de ad
monicione ca · ij · Item quomodo aliquando iniu
rie respondent beneficiis · tamen beneficiis do
netur q ex iniuria sup e Vide tractatu de grati
tudine · ca · i · Item q suspicio uel credu
litas iniurie concitat iram vide tractatu de cre
dere · ca · contra primas Item q bestie i ani
ta et pueri non faciunt iniuriam racione im
prudencie qua carent consilio Vide tractatu de ira
cu irascimur Item q in iniurias ferendo
senescimus in domo regum Vide tractatu de ui
dicta · ca · quare si non Item de compen
sacione beneficij et iniurie Vide tractatu de be
neficio ca · i · Non possum alloquitur glo
illum qui grauiter fert iniurias sibi illa
tas · et dicit eas se ferre non posse tales
aut fortiter irascuntur contra inferentes
et ira eorum e cum amaritudine · et tristi
cia de iniuria extimata Vide omnis qui
irascitur in iniuriam maiorem quam extimat
sibi illatam · et ideo benedicit seneca qd
quicumque irascitur fert iniuriam etc · i anno
et ibidem eciam habet iram sequitur glo
Quare fers · dat optimum documentum
ad compescendum iram · vz quando considerimus
qd inferens nocumentum caret prudencia
cia cuius modi sunt egri qui sunt in colera ra
bie et frenesia · et pueri quorum uerba et
manibus non reputamus nobis fieri iniuri
am · qua carent prouidencia · omnis
autem caret prudencia g · it Quid ergo inquis
hic respondet in iniuriatus qd propter istum modum glo
iniurians transiret impunitus · qua non
videtur esse conueniens · sz seneca mouet eum
q placet sibi q recedat impunitus tamen
punicio omnino sequitur eum · qua punicio
cuiuslibet peccati est peccasse · et non impossibile
est q aliquando non peniteret eum fecisse · et sic tra
ditur tormento penitencie sequitur

Imperator

Quomodo et quo tempore ex officium imperare
ubi deduciat quando sub repentibus maius
regna inter eandem sunt confusa opus

Illo seculo quod aureum fuit legibus uti
prohibent penes sapientes fuisse reg
num possidonius indicat Hij continebant
manus · et infirmos a ualidioribus tuhe
bantur suadebant dissuadebantque · et
utilia atque inutilia monstrabant horum
prudencia ne quid deesset suis pro ui
debat fortitudo arcebat pericula Bene
ficencia agebat ornabatque subiectos offi
cium erat imperare non regnum Nemo quantum
posset aduersus eos experiebatur per quos cepe
rat posse Nec erat cuiquam aut animus
aut causa cum bene imperanti bene pareret
Nichil que rex maius minari male parenti
bus posset quam ut abirent ex regno Sed
postquam sub repentibus uicijs in tyrannidem
regna conuersa sunt Opus esse cepit legibus
quas et ipsas inter inicia tulere sapientes
Solon qui athenas equo iure funda
uit inter septem eum sui sapiencia na
tos ligurgum · si eadem etas tulisset sacro
illi numero accessisset octauus et alluca

leges coram de laudantur Hii nō in foro
non in consultorum atrio s; in pitagore ta
cito illo sanctoq; secessu didicerunt una
q; florenti tunc sicilie et ytalia in g'a
ponit et libro vi epistola xc sequitur glo
Illo seculo et c̄ quod aureum p'hibet gentiles
distinguebant iiii etates mundi ut p;
in metha ovidii primam dicebant ee au
ream secundam argenteam Terciam eream et
ferream Concordat sancta sc̄ptura in da
niele in visione v; quā habuit nobis qui
in dit .ii. imperia in orbe sibi succedencia
instatua .c. cuius caput erat aureum pec
tus et brachia argentea venter et fe
mora erea tibie et pedes ferrei. in
dicat seneca qd' possidonius qui fuit disci
pulus panecii ut scribit tulius li de officiis
extimat q in prima etate sapientis igno
rancerunt . que fuit etas aurea . hoc idem
dicat iustinus in principio opis sui . etas
aut aurea . sm grecos fuit tpe saturni sc̄'
catholicos fuit tpe regni babilonici ū
reges nō fuerūt sapientes . s; ydolatre
et peximi ut p; p istā sc̄pturā i plibus locis
Hii continebant manus repeciit pos glo
sidonius q in prima etate sapientis qui ha
bebant dominium refferebant alios continebat
manus .i. refferebant potenciam forciu et
nō p'mictebant debiles et infirmos et
impotentes opprimi ab eis . et suis sub
ditis monstrabant que eēnt utilia et
que inutilia . et p prudenciam suā pro
uidebāt omnia necciā . sic et tulit q in
regno suo nichil defficeret de hiis q ptinet
ad bene viuendum Fortitudo arcebāt glo
picula sapientes illius tporis p suā forti
tudinem et potenciam excludebāt pe
ricula a suis subditis quorum erant bene
factores dignos et ydoneos ornando
honoribus . et p'monendo ad dignitates
et eorum erat officiū nō regnare s; ad fini
stri et vanitas s; imparare .i. p'cipe utilia
et honesta Nemo quātum possit reges glo
illius tpis nō experiebantur potenciam
suam q' subditos p quos ceperant posse
v; p electionem subditorum p'monebant
sicut describit iustinus in principio sui opis
nec cāmū hēbant q' subditos semper . q̄
nō erat iniuriosi nec malefactores q̄
erant obedientes . p'terea ptās regum
nō se extendebat ad crudeles penas sub
ditorum . quia nō poterat sup subditos nec
expellere eos de regno . s; p'quam hoīes ū
ciosi ēē ceperūt regna q'uisa sūt in ty
rānidem quū regimū publicū ordinatur
ad p'priam utilitatem regis et nō subditorum
ut p; p ar' viii . ethicorum sequitur glo
Opus ēē cepit quō hoīes facti sūt ui
ciosi indiguerūt legibus quia stelerib;
eos cōpescerent et primas leges condi
dit in acthenis salamon unus de vii sapi
entibus . et apud lacedomones primas leges
condidit ligurgus . qui ligurgus si fuisset
tpe vii sapientum fuiss; octauus . fuerūt aūt
iste vii tales milesius . salon achemensis .
pitaccus miletenesis chilo lacedemonius
theodolus lidius periander corinteus bias p'muisis
Aliunc leges cornida et aliunus fuerūt glo
discipuli pitagore in cuius scola quā aūt ap
pellat descessum v; quia scolares cuius dis
cedebāt a scolaribus moribus et sic doctrina
se tradebant didicerunt sciam et p quam
potuerūt condere leges . et una insule cecilie
et illi parti ytalie . que quondā grecie magna
dicta ē . et nō didicerunt in foro litigioso
nec ab aduocatis . et tamen ille leges comen
dantur et laudantur et merito sequitur tx'
Nocte bello ap're p' Non recepi abiu
Ntas nō liceat impa petratore sene
tor impator in bello summam habeat ptātem
Trecenti ab hoste captiui adportas de noc
te venerunt Impator non appuit ante por
tas occisi sunt Impator p' victoriam est re'
rei publice Non putaui in eos Nouant le
gem cur in quid recenti pierunt yuo cur
ne pissent capti sunt Hoc ego in die re
cepissem nisi victores noctu nec victores
quidem procedens post triduum in p'lium
pugnaturos ~~noctu nec victores~~ ostendi
crescentos In quibus laudari nichil pot p'
ter fugam nichil desiderari p'ter numerum fu
giunt ut leges relinquant redeunt ut
tollant p'plus romanus cum eum si p'lio in
summas redactus angustias cū s'uorum de
sideraret auxilia captiuorum contempsit
et credidit eos libertatem magis tueri
posse quam unq' habuissent q' quid p'didis
sent . Nocte quādo hostem cum distingui
C'ū in dabis notam ut arma cognosceū
Credo in insidiis hostes fuisse ut exclusos
occiderent sequeretur ad missos Infestius
illis trecentis fuit in quo collocauit hoc
ne agi posset nō recepit Capti sūt fortissi
mi duces . regulus crassus . hoc postremū
rogamen nox erat Dictite arma certe
lex nō vetat li .v. declama .v. decla . Lnō
equitas imparare d; animo et sine q'rela i
mortalitatis tributa pensare v' tc' de
animo v' tc' de nō ca . xiiii . Item qualit
multa luxuriosa impia urbium ceciderūt
v' tc' de felicitate ca' i . Item imparare sibi
maximum imp'ium ē v' tc' de fortitudine c'
.i. Item quō tpe officiū erat imparare quō c'
nō erat cuiq' aliqua iniuria cum aut cuilibet
bene imparanti bene pereat alis petur v' tc'
de impatore ca .i . Item q' quid faciunt ge
rarius imperio et q' impet corpori v' tc' de
corpe ca' iii . Item quid faciant magni i
impatores cū male pere uideant milite
quia eū aliquo labore opescunt v' tc' de
quiete ca' ii . Item de ordinacione exercitui
quos magni impatores ordinant v' tc' de

sapiente ca. iij. Item quod impia libenter
excipit partem acerbissimam senectutis effi
git V. tractatu de senectute ca. ij. Item qualiter
impium cum respectu corporis sit morbosum et
delicatum V. tractatu de virtute cap. v. Item de il
lo qui imperatorem gemens sequitur require
tractatum de contemptu ca. quarto glosa
Nocte bello) lex talis erat quod tempore belli non
liceret aperire portas civitatis de nocte
et erat alia lex quod tempore belli imperator haberet
summam potenciam Unde ex textu sequitur
videtur imperator habere auctoritatem super legem parem
videlicet quod possit aperire de nocte portas. Casus
talis contingit quod ccc. viri fuerunt capti ab
hostibus et de nocte fugerunt de captivitate
et fugerunt ad portas civitatis et impera
tor non aperuit portas eis. hostes autem per
sequebantur eos post victoriam autem quando habuit
imperator accusatus fuit quod lesisset rem pu
blicam videlicet permittendo interfici ccc. cives
Non putavi meos) excusat se impera glo
tor quare non reputavit eos esse hostes et
tamen habuit non reputare eos desiit quia ip
si sciebant legem qua cautum erat nec
liceret aperire portas de nocte et sic prima
sua excusatio fundatur super textu legis secunda
excusacio fundatur super improbitate ipsorum
quia permiserunt se capi si enim voluissent vi
riliter mori non fuissent turpiter capti Unde
dicit imperator quod etiam in die non recepisset
eos nisi redissent cum victoria. et nocte esse
ipsos victores non recepisset supple propter legem
que hoc prohibet. et dicit quod meis non pot
ad laudari nisi fuga est promeritus quia fu
ga non est laudabilis sed vituperabilis et pre
cipue erant in tanto numero Tercio ostendit
quod non debent recipi quia sunt transgres
sores legis dupliciter et quantum ad hoc narrat
quod ipse pugnaturus ostendit trecentos supple
numerando et collocando eos ubi de
berent ~~collocare~~ pugnare et ipsi non pu
gnaverunt sed fugerunt et fugiendo legem
militarem transgressi sunt et hoc est quod
dicit fugiunt ut leges relinquunt deinde
subiungit aliam transgressionem quia re
dierunt de nocte ut legem aufferant qua
cautum erat ut nullus de nocte porte re
perirentur et hoc est quod dicit redeunt ut tollant
Populus romanus) ostendit iiij. quod non glo
erant recipiendi per exempla romanorum antiquorum
nam cum vires romanorum in debellacione
cannensi scilicet facta apulia apud cannas fla
mmu[?] sicut notatum inter civitatem cannensium
anibal confregisset. nec haberent romani ho
mines liberos unde restituere exercitum
possent servos posuerunt in exercitu capti
vos autem noluerunt esse in exercitu Unde pos
sent eos parva pecunia redimere noluerunt
nisi spem in eis habentes ut patet per valerium tractatu
de disciplina militari Omnes qui fugerunt
de bello miserunt in siciliam et marcellum mar

cellus illis nollet uti ad expugnandam ci
vitatem siracusanam Rennuit senatus esse
indignatos recipi in castris et plus ha
buerunt de confidencia in servis qui nunquam
habuerunt libertatem. tunc ad propriam defe
nderent quam in captivis qui libertatem
perdiderat captivus enim est servus capientis
Nocte ostendit) secundo quod non debuit eos re glo
cipere quia de nocte non poterat eos discer
nere utrum essent hostes an cives. et hoc
est quod dicit quis michi dabit notam ut
arma cognoscam videlicet quia de nocte cog
nosci non poterunt. et ideo dicit quod credidit hos
tes esse insidiis qui cives fugientes se
quererentur. et si aperuisset portas intras
sent hostes persequendo et interficiendo
suos fugitivos. et ideo ad cavendum
periculo non aperuit portas sequitur glo
Infestus illis) ccc. hic est alia pars contra imp
eratorem et allegant contra eum iniuriam
factam illis trecentis videlicet quia in prelio col
locavit eos in loco iniquo ubi non pote
rant se defendere. et ideo non recepit
eos infra civitatem aperiendo eis portas
ne agere possent contra eum de iniuria
et defectu militaris disciplinae etc. glo
Capti sunt) hic respondet ad argumentum imp
eratoris qui dixerat eos non esse recipien
dos. et dicit quod regulus fuit captivus et
tamen fuit nobilissimus dux. hunc regu
lum beatus augustinus de civitate dei et tullius in li.
de officiis et valerius tractatu de religione
multum commendat. fuit etiam captivus
crassus quem paulus orosius multum vi
tuperat fuit et dicit eum fuisse hominem
inexplebilis cupiditatis Item dicit tullius
in paradoxis. tercio dicit quod crassus
postquam multa imperia subiecerat romano
imperio captus captivus fuit et in captivi
tatis mortuus miror unde habuit hoc cum
paulus orosius et iustinus qui narrant
eius gesta nichil tale retulerunt de
subiectione regnorum sed statim quod eu
fratem fluvium transgressus est oc
currit ei dux regis parthorum et debella
vit cum eodem valerius tractatu de prodigiis
narrat enim fuisse interfectum et cor
pus eius cum aliis interfectis in bello i
fuisse inhumatum et laniatum avibus
et ferarum adiectum et ideo miror quod se
neca dicit eum fuisse captum. et potuit
esse quod fuit captus et statim ibidem inter
fectus Et miror quod ponit eum in numero
bonorum ducum cum alii contrarium dicunt Ego
lucio seneca ista scribit arguendo et re
spondendo argumentis. et non asserendo
et ultimo contra imperatorem dicit quod illi cap
tivi clamant ad imperatorem quod mitteret
eis arma quibus se defenderent et nulla lex
vetabat mittere arma nam de aperiendo portas ex
cusaverat se imperator ex textu legis etc.

Impudicus Qualiter impudicum
ostendat et incessus
et manus mota et vultus interdum risus
et relatus ad caput digitus et flexus
oculorum improbum risus et insanum vultus
que demonstrat T. tu. de eloquencia ca. 2

Inquirere vel investigare

Quod beneficium numquam pot eripi et
contra questionem quarum aliquas solum fiunt ad
solacium et aliquas ad utilitatem et usum

Quedam liberalis virorum optime gen
excendi tum causa ingenii conquirit
et semper extra vitam iacent quedam
et dum conquiruntur obletamento sunt et
quesita usum et infra An beneficium eri
pi possit questum est Quidam negant
posse Non enim res est sed actio et infra
Pot eripi domus et pecunia et man
cipium et quicquid est in quo haesit be
neficii nomen ipsum non stabile et inmo
tum est Nulla vis efficiet ne hic dederit
ne ille acceperit libro vi. de beneficiis
Quedam et i. excendum tum enim modo glo
sunt questiones de quadratura circuli et
quo utrum conclusio sit de esse silogismi
et similes excent ingenia et non prosunt
moribus sed questiones morales sunt simul
delectabiles et utiles et hoc est quod dicit
Oblectamento sunt i. ad delectacionem et
quesita usum + utili et honesto + sequitur glo
An beneficium Beneficium numquam pot sub
trahi. vel quia est impossibile quod iste
liberaliter non dederit et alter non rece
perit unde virtuosa operacio non pot im
pediri quin fuerit sed res donata pot per
di et rapi et furto subtrahi latinus
primo ferat inferiora et post celestia
contemplatur in qua contemplacione delec

Qualem me cogites accipiatur seu
opeletum et alacrem velut optimus
rebus exeunt enim optima quibus
animus occupacionibus aliis occupacionibus
omnis ex parte operibus suis vacat et mo
modo se levioribus studiis oblectat modo
ad considerandum suam universique naturam vera
indus insurgit Terras primumque situm
querit deinum condicionem circumfusi maris
cursusque eius alternos et recursus tunc
quicquid inter celum terrasque plenum formi
dinis interiacet perspicit et hoc tonitribus
fulminibus ventorum flatibus ac nimborum ni
viumque et grandinis iactu tumultuosum
spacium tunc per gratis humilioribus ad sum
ma prorumpit et pulcherrimo divinorum spec
taculo fruitur et inmortalitatis sue memor
in omne quod fuit futurumque est vadit omnibus
seculis. li. de consolatione ad helbiam glo
Qualem me cogites Inter alia consolaciones
que Seneca scribit matri sue est quod ipse vivit
ilariter et lete et cum sine leticie subim

git esse res optimas quas optimas vocat
in experienciam occupacionis + exteriorum
nam erat in corsica et non cogebatur inter
esse in officiis civilibus nec molestie forensis vel
solicitudinibus aliis sollicitudinibus aule et ideo
poterat vocare operibus suis i. contemplacioni
et studiis litterarum et ita deducebat vi
tam suam in iocunditate aliquando levioribus
studiis vacando + notice hystoriarum vel
locucionibus poetarum et aliquando vacabat
consideracioni vacare considerando terram
et situm eius condicionis et considerando ma
re quomodo circuit terram et in eam per
maria mediterranea et considerabat fluxum
maris et refluxum et considerabat aerem qui
mediat inter celum et terram et fortitu
dines i. ventos et flumina et tonitr
ua et grandines et nives et pluvias et
omnes passiones aeris qui timorem et for
midinem incutiunt hominibus et deinde conside
rat celestia et divina et inmortalitatem
animarum et considerabat preterita et futura
Quod debet vitari sentencia inutilis et
delectans non nos ad cognoscendum utilia

Hoc me querere utrum et inmoralia et viciosa
maioris etatis fuit homerus an he
siodus non magis ad rem pertinet quam scire
an minor hec cuba fuerit quam helena que
tum male tulerit etatem Quid in quantum
annos patrocli et achillis inquirere ad
rem existimas pertinere Queris ulixes
ubi erraverit pocius quam efficias ne nos sem
per erremus Non vacat audire utrum inter
ytaliam et siciliam iactatus sit an extra
notum nobis orbem Neque enim potuit in
ter angustos errores seu tam longus
tempestatibus errore esse tam longus Animi
nos cotidie iactant et nequicia in omnia
ulixis mala impellit Non deest forma
que sollicitet oculos non hostis. Hinc
monstra effera et humano cruore gau
dencia hinc insidiosa blandimenta au
rium. hinc naufragia et tot varieta
tes malorum. Hoc me doce quo patriam
amem quo uxorem quo patrem quo ad
tam honesta vel naufragus navigem.
Quid inquiris an penolope impudica
fuerit an verba sua seculo dederit an ulix
em illum esse quam videbat antequam sciam
Nunquam si aliquando quanto sancius est via
relinquere quam ab ipsa relinqui et si semper
hec cogitacio permanebit inde quam in pacia
tum tibi denunciat vitium qualis enim
semper timentis erit addisce nunc quod an
te ipse succendens et subinde causas
quibus stimuleris renovans sua sponte
ira discedit et vires illi dies subtrahat
quanto sanius est et cite illam vinci quam se
Hinc irascens deinde illi primus libertis
parentibus deinde liberis notis deinde ig
notis Ubique enim cause supersunt nisi de

peccator animus accesserit et infra Quod bonum tempus inter male perdis Quanto mihi erat sanctius amicos parare inimicos mitigare rem publicam administrare transferre in res domesticas operam quam circumspicere quid alicui facere possis quod aut dignitati eius aut patrimonio aut corpori nullius infingas cum id tibi contingere sine certamine ac periculo non possit et infra Nichil tam imbecillum natum est ut sine ledentis periculo pereat imbecillos valentissimos alios casus exequat li. ede.

Homerus an esiodus stultum est querere glo. et investigare inutilia et superflua scilicet quis fuerit prior esiodus an homerus quamvis uterque fuit poeta grecus et quis fuit minor in corpore subple vel etate ecuba uxor regis priami et de hoc non est dubium quod helena erat pulchrior et minor scilicet hoc dicit quia male tulit etatem quam habebat forte propter pericula quibus se videbat et ovidius refert in metha. li. xv. quod ipsa flevit quando in speculo perpendit se habere rugas aniles et inquirere annos patrocli et achillis non pertinet ad rem scilicet honestam vel utilem et inquirere ubi ulixes per mare errauit utrum valet in mari strecto inter ytaliam et siciliam an extra notum urbem scilicet ultra yspanias ubi condidit civitatem nomine suo in regno portugalie nomine ulixbona inutile est dicere aut quod non potuit esse longus error quantus narratur fuisse ulixis in tam parvo et stricto mari quod nunc est inter siciliam et ytaliam

Animi Vult dicere quod inutile est investigare tempestates ulixis sed utile est docere et dicere que sint tempestates animi occupant et iactant pravaria desideria sicut iactatus fuit ulixes pravaria pericula: Nam habuit periculum de pulchritudine syrenarum et de eorum cantu et non habemus idem periculum de forma id est de pulchritudine mulierum que sollicitat oculos et que sint pericula animi mala scilicet et iniciosa verba et sicut ulixes habuit pericula de polifemo in sicilia qui erat ciclope Sunt autem cyclope ut refert virgilius in eneydos monstra humana habentes unum oculum in fronte et vescuntur humanis carnibus crudis et bibunt sanguinem humanum Ille autem pollifemus cyclops duos de sociis ulixis comedit quem dormientem ulixes excecavit telo acuto terebrando oculum eius que omnia mala per similitudinem non desunt nobis scilicet crudelitatis et blandimenta aurium sicut habuit ulixes cantus syrenarum et naufragia habuit quorum loco non habemus vicitates et pericula multorum malorum

Hoc me doce melius est discere quomodo amanda sit patria et quomodo uxor et quomodo pater et quomodo quodcumque periculum amor honestus non sit pertimescendum etiam propter naufragium quam investigare gesta ulixis et annos et honestum hecube et helene et patrocli et achillis et ideo stultum est inquirere utrum penolope uxor ulixis fuerit publica pudica an impudica et utrum fecerit etiam loqui de se temporibus suis et quomodo quando vidit a longe ulixem maritum suum antequam certitudinaliter sciret suspicata fuit quod erat ulixes vir suus quia ista cognoscere inutile est et superfluum et ideo est stultum investigare sed scire et investigare quid sit pudicicia est utile et honestum et cognoscere quod est virtus existens in animo principaliter et secundario in corpore sicut in effectu et signo virtutis interiorum scilicet quia in oculis et in toto habitu corporis relucet virtus castitatis et pudicicie

Huic irascens alloquitur iracundum glo. dicendo eidem quod non obediant animo et nisi deprecanti quod non irascatur numquam sibi deerit cause et persone propter quas irascatur quia modo viri modo alteri modo servis modo liberis modo notis modo ignotis irascetur et sic totum vitam deducet in infelicitate ire et sic totum corpus vite sue parcet quod deducat in ira et melius erat illud tempus occupare in negociis et obsequiis amicorum aut in administracione rei publice aut in utilitate rei domestice quam irascendo cogitare quid mali possint alteri inferri irascendo scilicet et quid possint hosti suo infligere vulnus id est nocimentum vel quantum ad statum sue dignitatis vel quantum ad patrimonium vel quantum ad corpus eius que tamen nocumenta irascens non potest inferre sine periculo glo.

Nichil tam imbecillum dixerat enim seneca quod irascens non poterat inferre nocumentum alteri sine periculo suo scilicet posset aliquis obicere quod non est quia asceris pre condicionis potest ledi sine periculo ledentis cui obiectioni rendet seneca quod nullus est tam vilis status et tam obiecti quin in dolore constitutus non possit ledere valentissimum et potentissimum vel etiam aliquo per casum et experimentum aliis fortunam que equat inferiorem superioribus et sic concludit generaliter quod illis potest ledere sine periculo suo

Ut beste causis frivolis irascuntur ita et stulti suspicionibus provocantur et idem vult quod animi indicemus quam irascamur.

Quidam non tamen iustas causas Seneca ostendi quod nos sed etiam honestas habent Alius patrem tuhetur alius fratrem alius patriam alius amicum Hys tamen non cognoscimus id facientibus quod non nisi facerent improbaremus ymo quod est incredibile sepe de facto bene existimamus de facienti male et infra Turpe est odisse quem laudes et infra Distinguamus utrum aliquis non possit an nolit multos absolvemus si cepis aliis cepimus an indicare quam irasci Nunc autem primum impetum sequimur Deinde quamvis vana nos concitaverint

taverunt perseveramus ne videamur cepis
se sine causa et quod iniquissimum est pertina
ciores nos facit iniquitas ire retinemus
enim illam et augemus quasi argumentum sit
iuste irascentis graviter irasci Quanto
melius est initia ipsa perspicere quam levia sit
Item in nostra Item accidere vides anima
libus brutis alias mutis idem in homine
deprehendes frivolis turbamur inanibus
Taurum color rubicundus concitat ad um
bram aspis assurgit ursos leonesque ma
ppa irritat omnia que natura vi rabidi
ac feroci sunt consternuntur ad vana Idem
inquietis ac stolidis ingeniis evenit
rerum suspicione feriuntur adeo quidem ut
interdum iniurias vocent modica
beneficia in quibus frequentissima certe
ac acerbissime iracundie materia est li eo
Quidam non tamen filii quam in obsequium Glo
partis leditur non habent iustas causas et ho
nestas et ideo talibus iniuria non debent
ignoscere quia fecerunt quod debuerunt et si
non fecissent erant reprehendendi et de
hoc sunt laudandi et idem est de fratris et
amicis quia pro defensione fratrum et a
micorum suorum procedunt quod nos turpe non
est habere tales odio quos deberemus laudi
re sed temeritas nostra factum eorum approbat
tamquam iniuriosum et facientes improbat et eis
irascitur Distinguamus Ille qui nihil Glo
racionabiliter procedere non irascatur
antequam iudicet Si enim aliquis non contulit
nobis beneficium petitum debemus distinguere
utrum non potuerit donare an noluit In
primo casu ille nullam indignacionem me
retur iram et similem causam iustam
sine excusacionis Unde habent multi alii
quibus non irascatur alias irasceremur Si
primo discuteremus et iudicaremus sed sti
lticia nostra sequitur primum impetum ire et si
primo modo ostendit se iniuste fuisse ad iram
concitatam nichilominus perseverat irasci ad
hoc ut videamur iuste fuisse irati sed me
lius erat in principio attendere quod cause
irascendi non erant legittime sed erant
sine culpa vel cum levi culpa Item nos imi
tamur bestias que concitantur frivolis
et inanibus rebus sicut taurus et bubalus
concitantur in iram a colore rubeo et species
aspis irascitur quando videt mappam id est telam
albam et feroces bestie sic de rebus vanis
perturbantur quibus similes sunt multi homines
illi videlicet qui de rebus humanis et vilibus con
cipiunt iram Iniurias vocent etc. Glo
homines reputant se iniuriatos si fiant
eis modica bona alias dona et per omnia sunt
similes bestiis que a rebus modicis concitantur
et dicit quod in donis est frequentissima
materia iniurie quia frequenter contingit quod
homines reputant se iniuriatos et insufficien
tos propter parva dona et ex hoc concipiunt acer

bissimam iram et ideo Seneca talem materiam
vocat acerbissimam Item quod superioribus
non debemus irasci propter timorem nec inferi
oribus propter fastidium nec omnibus iniuriosis
propter venacionem et quod nulla causa subest
quare animum deberet provocare ad iram
Quibusdam timemus irasci qui[...]
busdam irascimur quibusdam fasti
diamus Magnam rem sine dubio
fecerimus si servulum infelicem in ergas
tulum miserimus Quid properamus verbera
re crura frangere Non peribit potestas ista
si differtur Sine id tempus veniat quo ipsi
iubeamus nunc ex imperio ire loquimur cum
illa abierit tunc videbimus quanto lis ista
extimanda sit In hoc precipue fallimur
ad ferrum venimus ad capitalia suppli
cia et vinculis carcere et fame vindi
camus rem castigandam flagris levioribus
bus Quo modo inquis nos iubemus intue
ri quod omnia per que ledi videamur exigua
misera puerilia sint Ego vero nichil m
agis suaserim quam sumere ingentem animum
et hec propter que litigamus discurrimus
anhelamus videre quam humilia sint quam abiecta
Nulli qui altum quidam aut magnificum
cogitat respicienda et infra Circa totum
michi ex omnibus metallis que cum maxime
deprimimus pecuniam perferas si in medium
proicias quicquid thezauri tegunt ava
ricia iterum sub terras referente que
male egesserat omnem istam congeriem
non putem dignam que frontem viri
boni contrahat li eo Item Alexander tot
regnorum populorum victor ire tristicieque su
ccubuit Vide tractatum de fortitudine capitulo i Item
qualis ira gignat insaniam et quantum
ex amore nascatur quam ex odio nec mirum
est ex qua magna causa nascatur sed inglem
animum perveniat Vide tractatum de ira capitulo i Item qua
liter in gentis ire furori exitus et quomodo i
ra sit vitanda nec moderacionis capitulo tamen sed
sanitatis Vide eodem tractatu et capitulo Item quod in besti
is non sunt ire Vide tractatum de bestia capitulo dicendum
Item quod ira non est causa Vide tractatum de pena capitulo
non est ira Item quod ira est vicium muliebre
et puerile Vide tractatum de magnanimitate ca
ne illud Item quod irati non sunt magnanimes
Vide eodem tractatu et capitulo Item quod iudex debet pro
cedere ad puniendum sine ira Vide tractatum de iu
dicio capitulo equus iudex Item quod ira male
et perverse iudicat Vide tractatum de racione capitulo quid sti
laus Item quod ira diligit eriugem et non
acquiescat veritati et potius pertinax est quam
penitens in malis ceptis Vide tractatum de iudi
cio capitulo si prius Item quod non est irascendum
peccantibus sed succurrendum sicut navi
gio periclitanti Vide tractatum de gubernatore capitulo
placidus Item quod non est irascendum irati
bantibus nec pueris nec senibus nec egro
tis Vide tractatum de errore capitulo cogitabis Item quod

possumus totalit iram exuere et e hui9
rei magnū ꝓmū ṽ tc̄ de facultate c
nō pot Item q ira ꝺ; sub monen inpug
na ṽ eo tc̄ ca nō ē difficile Item q illa
que timetur timent ṽ tc̄ de bestia ca
ita na Item q ira potencia ꝗuis ti
meatur nichil het inse magnificā ṽ
tc̄ de timore ca semp Item q nō de
bem9 irasci ꝗuis libere gentes videa
tur iracunde ṽ tc̄ de nobilitate ca ut
scias Item q nō debem9 imitari fero
ces bestias in irascendo ṽ tc̄ eo ca
aīalia Item q delicie faciant iracūdos
ṽ tc̄ de deliciis ca sordidis Itē q de
hec maxiē ꝯcitant ad iram ṽ tc̄ de
luxuria ca nulla res Itē q blanda e
ducacio felicitatis et adulacio faciūt
iracundos ṽ tc̄ de ꝓuincia ca plurimū
Item q credē de tractionibus ꝯcitat irā
ṽ tc̄ de credē ca ꝯtra ꝓmas Itē q re
datur ira qn̄ cogitamus culpas nr̄as ul
ope ꝑpetratas ul desideratas et q nō
sumus innocentes ṽ tc̄ de iudicio ca
quedem esse Itē q nō debemus irasci ꝯtra
deū de aduersis quia lege mortalitatis
accidūt ṽ tc̄ de de deo ca si nobis Itē
quō iram ꝯmouent q nō ꝑturbantur
ṽ tc̄ de spe ca indigna ꝛ insolencia fa
cit iracūdos ṽ eo tc̄ et ca Item q de mul
tis se intromictit ī multis irascit nūc
ꝑsone nūc negocio nūc loco nūc sibi ṽ
tc̄ de tranquilitate ca proderit Itē q ira
ꝑicit uecūdiā et omē officiū ūtutū et
tēperancia ligne ṽ tc̄ de magnani
mitate ca nullū ē argumentū Itē
q iracundis uitanda sunt studia acria
et hisrie et carminā leta legenda et fa
tigacio corporis uitanda ṽ tc̄ de studio
ca studia quoq Itē q maximū reme
diū ire ē dilacio et exm catonis ṽ tc̄
de remedio ca maxm Item q nichil fa
cendū ē quō hō ē iratus et signa ire ob
ruenda et ꝯtra ostendenda et exm socra
tis ṽ tc̄ de iudicio ca mch tibi Itē q
pot hō irā nascentē abscondere et ꝓ
ferre ūba ꝯtra ire tc̄ de ꝯuiuio ca thesau
spes et ca nō dubito Item q debem9
semp ꝯsiderare utrū fecerimus simile ṽ
tc̄ de moderacione ca qui nullus Item
q ira ē ꝑiculosa sementibus et iō maxe
debent eam reꝓmere ṽ tc̄ de obedien
cia ca in quo cūq Itē q tempare irā
ē utile ꝑuientibus et magis est utile re
gibus ṽ tc̄ de ꝯtinencia Cū utilis Itē
q reges difficile reꝓmūt irā ṽ tc̄ de
difficultate ca q sit Itē q irā ex feruen
centem nō debemus inuadē sz quiescē
tem et adhibere ṽ tc̄ de sanitate ca in
deam9 Item q debem9 irā nō mitigare
sz radicatus euellere et q ira ht oīa ma
la ṽ tc̄ de pace pacem dem9 Itē q nul

luz remediū ē tm̄ efficax ad coꝓmē
dū irā sicut cogitacio mortis ṽ tc̄
de morte capitulo nulla res ꝯe glo
Magnā rem) ponit exm de ultiā cla
usula v: q quibusdam fastidiant irasci
nam ē ꝑua res et fastidiosa iras
ci ꝓuulo infelici et ponē eum incar
cere et uerberare et frangē sibi crura
et alloquitur talem irascentē q dese
rat ista facē quia ex dilacione nō sub
trahitur sibi ꝑtās faciendi et uult q
tm̄ differt quousq ꝑ racione ipē iube
at hoc fieri sz quō ita cito ꝑunit non
ipē castigat sz ūba iracunda exꝓmit
et iō uult q expectet quousq ira dis
cedat et tunc ꝑ iudiciū rōis ꝑpendat
de lite i de culpa fuū quota sit ꝯe glo
In hoc ꝓpue) Dicit irati in hoc ꝓ
cipue delinquūt qꝺ adhibent maiores
penas q culpas mereantur quia illā
culpam qui ꝺ; castigari flagellis et ū
beribus leuibus ipi ꝑuniūt ferro et uincu
lis et carceris et suppliciis capitis glo
Quando inquis) arguit ꝯ senecā quia
dicat q oīa que inferuntur nobis infer
ri iniurie sūt exigua et parua et pu
erilia et q nullius ualoris de hoc ṽ tc̄
de iniuria q ꝑ oīa cala uidetur antē
absurdū hoc dixisse cū multa sint ꝯ
ua et ponderosa in quibus leduntur glo
Ego uero nichil) Rndz senē huic obiec
cioni q ipē qn̄tū pot conatur inꝓmē
magnitudinē aī q ūtutē q hz oīa ꝑꝑ
q litigamus et ꝑꝑ que discurrimus et que
desideram9 reputat abiecta et uilia et
ꝑua et nullius momenti eciā omēs th
ezauros quos terra tegit absconditos
et quos terra ꝓducit in publicū et q
auaricia abscondit nō reputat tanti
ponderis et ꝑꝑ illos hō ūtuosus deberet

Iter

Quō tutū ꝯhere frontē i irasci
ac iocundū iter ē ad qꝺ se na
tura instituit ṽ tc̄ de bono ca ii Itē
q sit iter ꝯ fragosum ṽ tc̄ de ꝯtemp
tu ca iii Itē de pulcherrimo itenere
quo iter ad astra quia ꝑuū singulari
tatem temperanciam et fortitudinē
illuc itur ṽ tc̄ de deo ca iii Item
q itinera uallitudini corporis et stu
diis sūt ꝓficua ṽ tc̄ de ingenio ca
ii Itē quō iter imꝑfectū sit si in medi
a ꝑte loci ul citra stemus ṽ tc̄ de ra
ni ca i Item qualr nullū iter sine
exitu ē ṽ tc̄ de morte ca x Itē itine
ra que ad urbes producūt ex ipas sūt
ṽ tc̄ de ꝓlia ca v Item quō cito ꝛ
magnū intuallū fiat inter duos diu
so itinere euntes ṽ tc̄ de secreto ca i
Itē quid demencius q cū idem tibi iter
emenciendū sit flere eū qui ante ces
sit ṽ tc̄ de tpe ca iii Item qui sint illi

qui per insidiosum iter uite non tantum ferunt sarcinas sed trahunt. Sen. tr. deinceps ca. v. Item longum iter per precepta est breue et efficax per exempla. Sen. tr. de uoce ca. i.

IUDICIUM

Quod non facile sit de presentibus iudicium et quale sit iudicium de futuris ubi nichilominus ponit multa remedia contra mala fortuita.

Scio alios inter flagella ridere, Seneca, alios gemere sub colafo. Postea uidebimus utrum ista suis viribus ualeant an inbecillitate uestra. Illud prestamini ut quociens circumsteterint qui tibi te miserrimum esse persuadeant non quid audeant sed quid sencies cogites, et cum paciencia tua deliberes ac sic te ipse interroges, quia tua optime nosti: quid est quare isti me conplorent? Quid est quod isti trepident? Quid contagium quoque mei timeant, quasi transilire calamitas possit? Est aliquid istic mali an res ista magis infamis est quam mala? Ipse te interroga: numquid sine causa crucior et meo et quod non est malum facio? Quomodo inquis intelligam uana sint an uera quibus angor? Accipe huius rei regulam: aut presentibus torquemur aut futuris aut utrisque. De presentibus facile est iudicium: si corpus tuum liberum est, sanum est, nec ullus ex iniuria dolor est, uidebimus quid futurum sit. Hodie nichil negocii habet. At enim futurum est. Aut non primum despice an certa argumenta sint uenturi mali. Plerumque enim suspicionibus laboramus et illudit nobis illa que conficere bellum fama solet. Multo autem magis singulos conficit. Ita est mi Lucilli: cito accedimus opinioni. Non arguimus illa que nos in metum adducunt. Nec excutimus sed trepidamus et sic uertimus terga quemadmodum illi quos puluis motus fuga pecorum exuit castris aut quos aliqua fine auctore sparsa conterruit. Nescio quomodo magis uana perturbent. Vera enim modum suum habent. Quicquid enim ex incerto uenit coniecture et pauentis animi licencie traditur. Nulli itaque tam perniciosi tam irreuocabiles quam limphatici metus sunt. Ceteri enim sine racione, hii sine mente sunt. Inquiramus itaque rem diligenter. Verisimile est aliquid futurum mali: non statim uerum est. Quam multa non expectata uenerunt. Quam multa expectata nusquam comparuerunt. Eciam si futurum est, quid iuuat dolori suo occurrere? Satis cito dolebis cum uenerit. Interim tibi meliora promitte. Equidem lucri facies tempus. Multa interuenient quibus uicinum periculum aut prope admotum aut subsistat aut desinat aut alienum caput transeat. Ad incendium fuga patuit. Quosdam molliter ruina deposuit. Aliquando gladius ab ipsa ceruice reuocatus est. Aliquis carnifici suo superstes fuit. Habet eciam mala fortuna leuitatem. Fortasse erit, fortasse erit. Interim non est. Meliora propone. Non numquam nullis apparentibus signis que mali aliquid prenuncient animus sibi falsas ymagines fingit aut uerbum aliquod dubie significacionis detorquet in peius aut maiorem sibi offensam proponit alicuius quam est et cogitat non quam iratus ille sit sed quantum liceat irato. Nulla autem causa uite est, nullus miseriarum modus, si timeatur quantum potest. Hic prudencia prosit, hic robore animi euidentem quoque metum respue; si minus, uicium uicio repelle: spe metum tempera. Nichil tam certum est ex hiis que timentur ut non cercius sit et formidata subsidere et sperata decipere. Ergo spem ac metum examina et quociens incerta erunt omnia tibi faue. Crede quod mauis. Et si plures habebis sentencias metus, nichilominus in hanc partem potius inclina et perturbare te desine. At subinde hoc in animo uolue: maiorem partem mortalium, cum illi nec sit quicquam mali nec pro certo futurum sit, estuare ac discurrere. Nemo enim resistit sibi cum cepit impelli, nec timorem suum redigit ad uerum. Nemo dicit: uanus auctor est, aut finxit aut credidit. Damus nos referentibus; expauescimus dubia pro certis. Non seruamus modum rerum. Statim in timorem uenit scrupulus. Pudet me ibi sic tecum loqui et tam leuibus te remediis focillare. Alius dicat: fortasse non ueniet; et tu dic: quid porro si uenerit? uidebimus utrum uincat. Fortasse pro me ueniet, et mors ista uitam honestabit. Cicuta magnum Socratem fecit. Cathoni gladium assertorem libertatis extorque: magnam partem detraxeris glorie. Nimium diu te cohortor cum tibi admonicione magis quam exhortacione opus sit. Non in diuersum te a natura tua istaque diximus. Eo magis bonum tuum auge et exorna. Sed iam finem epistole faciam si illi signum suum expressero, id est aliquam magnificam uocem proferendam ad te mandauero. Inter cetera mala hoc quoque habet stulticia: semper incipit uiuere. Considera quid uox ista significet, Lucilli uirorum optime, et intelliges quam feda sit hominum leuitas cotidie noua uite fundamenta ponencium, nouas spes eciam in exitu inchoancium. Circumspice tecum singulos: occurret tibi senex qui se cum maxime ad ambicionem, ad peregrinaciones, ad negociandum parent. Quid est autem turpius quam senex uiuere incipiens? Non adicerem auctorem huic uoci nisi esset secrecior nec inter uulgata Epicuri dicta, que mihi et laudare et adoptare permisi. Val. li. ii

epistola xiii

Sed alios) Non ex gravitate iniurie glo
quod homo fortiter irascatur sed est ex condicione i-
rascentis et hoc patet passione tristicie
nam aliqui solo collafo percussi plorant et
alii maioribus lesionibus percussi ... illi qui ce-
duntur flagellis rident Ex qua distinctio-
ne vult concludere quod tristicia et luctus illius
non est ex magnitudine cruciatus sed ex imbe-
cillitate et vilitate substinentis Eodem mo-
do contingit in ira quod homines pusillanimes plus
irascuntur et plus conqueruntur de parva iniu-
ria quam magnanimes et viltus et magnis
iniuriis Et ideo rogat lucillum quod in gravamine
suo non attendat ad verba illorum qui eum con-
plorant et miserum esse dicunt sed consideret con-
scienciam suam et deliberet cum sua virtute et
paciencia qualis sit vita eius utrum felix
vel misera Et non est aliquis de conplorantibus
qui ita bene cognoscat condicionem eius
sicut ipsemet lucillus de suis conploratoribus
dicit in corde suo sicut quid est cum quare isti
compaciuntur michi et quare conplorant et
lamentantur et timent quod mea calami-
tas sit morbus infectivus et transeat in
eos sicut scabies et lepra transit in conversan-
tes simul et vult quod lucillus diligenter se
ipsum examinet utrum condicio sua sit mala
realiter an sit in fama hoc est quod credat
mala et non sit quantum autem potest apparere ex
ista epistola lucillus erat timore periculi quem
timorem seneca multipliciter mitigare conatur

Numquid sine causa crucior) Vult quod lu glo
cillus diligenter se examinet utrum cum causa aut
sine causa crucietur vel utrum faciat ex opini-
one falsa malum illud quod de natura sua est
est malum Et tunc lucillus petit a seneca quomodo po-
ssit hoc discernere utrum illa que affligunt
eum sint mala an vana id est quod videantur
mala et non sint Accipe huius rei) quomodo glo
proposite respondet seneca dando regulam reg-
ularem videlicet quod aut torquemur de presentibus aut
de futuris aut de utrisque de presentibus est faci-
le iudicium quia si corpus est liberum et non
incarceratum et est sanum et animus non habet
negocium hodie id est in presenti non habet curam dolendi
Quantum ad futura distinguit utrum sint
argumenta certa mali aut non non possunt
autem esse certa quia ventura semper sunt
dubia ... aut sunt incerta tunc laboramus
suspicionibus et fama affligit nos et de-
ridet nos que fama convenit etiam conficere
bella videlicet quia hostes terrentur de poten-
cia suorum adversariorum falsa quam fama as-
perserit et si fama affligit unum non est mirum
si singulariter crucietur singulos quia
singuli cito accidunt et credendo opinione fame

Non arguimus) Nam qui incurrimus glo
nobis mentem et timorem debemus exa-
minare utrum essent verisimilia vel non et non
debemus statim timere sed accidit non discu-
cientibus causas timoris sui sicut accidit cui-
dam exercitui qui cum videt magnum pul-
verem exercitatum a pecoribus credit esse ad-
ventum hostium et deserunt castra et fugiunt
Et sicut illi qui fuerunt territi a fabula
et mendacio sparso et divulgato et ig-
norabatur auctor talis mendacii Et dicit
ulterius seneca quod vana et falsa plus timent
quam vera quia talia homines pavidi conecti-
rantur semper in malum suum glo

Nulli itaque timores fatui) quos hic ap-
pellat limphaticos non possunt revocari
quia sunt sine mente ... in moribus insanus
quia carent iudicio sed alii metus possunt
corrigi quia non totaliter carent iudi-
cio rationis quamvis irracionabiliter fuerint
assumpti et idem est de omnibus passioni-
bus que totaliter carent iudicio rationis
et quantum pertinet ad timorem vult quod dis-
distinguamus utrum sit verisimile malum quod
timeamus an non et si est verisimile vult quod
consideremus quod non propter hoc est verum quia multa
pericula verisimilia numquam convenerunt et multa
que non expectabatur venerunt sed esto quod de-
beret venire mala quid prodest prevenire
illa dolendo satis dolebit cito homo
dolendo cum venerunt et non prius et non per-
tinet ad prudenciam interim dum mala
futura tardant promittere sibi bona et pros-
pera quia talis cogitacio lucrifacit il-
lam dilacionem Multa intervenient) glo
esto quod magnum sit verisimile potest contin-
gere casus quod cum erit in propinquo subsi-
stet et non procedet amplius vel incidet in
periculum alterius et ponit exempla in quibus
verisimilia non leserunt timentem videlicet quomodo
domus comburitur et ille qui est in domo
inde fugit et cum domus alius domus ruit
et mollitur deponit habitantem ibidem sine
eius nocumento et quidam evaserunt
gladium carnificis cum iam cervicem sub-
posuerunt et vixerunt plus quam eorum carnifex

Habet etiam multa) apud gentiles for- glo
tuna fortuna dicebatur dea levis videlicet quia le-
viter deducebatur divites ad paupertatem
et ideo dicebant eam esse levem id est mutabilem
modo dicit seneca quod istam levitatem habet fortuna
non solum in prosperitatibus sed etiam in adversita-
tibus et ideo dicit quod de adversitatibus debemus
dicere forsitan venient et forsitan non Et
interim debemus nos recreare creduli-
tate prosperitatis sed stulticia hominum non sic
procedit sed etiam ubi non apparent signa futu-
re adversitatis fingit sibi falsas ymagi-
nes vel aliqua verba audita que ha-
bent dubiam significacionem detorquet
pronosticando futuram adversitatem Et si of-
fendit aliquis aliquem potentem reputat of-
fensum maiorem quam fuit et credit illum
ferventissime iratum et cogitat quam malum
sicut illatum potens iratus et persistimo
faciat sibi miserias sine fine timendo omnia

mala que p(er)t(inent) c(on)tinge(re) et ad hoc]m[uta(n)
dum vult q(uo)d p(er) prudenciam et fortitu
dinem a(n)i(m)i lucillius tales metus excludit
et si no(n) pot(est) eos totalit(er) exclude(re) temp(er)et
eos supando p(ro) p(os)se Et dicit q(uod) isto(rum) rep(er)elli
men(tum) in eo n(on) no(n) q(ui) si(n)t se(n)e(ca) o(mn)is pas
siones a(n)i(m)i si(n)t in eo Metus aut(em) et spes
sunt passiones a(n)i(m)i et p(er) c(o)n(trari)a in eo exclu
dendo. (er)go metu(m) p(er) spem excludit in a(n)i
a(n)i(m)o nel temperat Nichil po glo
nit aliud remediu(m) c(ontra) timorem v(idelicet) q(uod) c(on)si
det lucill(iu)s q(uod) malu(m) futuru(m) no(n) e(st) certu(m) s(ed)
magis certu(m) e(st) q(uod) formidata fre(quen)t(er) no(n) ve
niu(n)t et aspa ex textu hoc vult c(on)clude(re)
q(uod) futura s(un)t sunt incerta et dubia et
vult q(uod) in reb(us) formidatis sic p(ro)cedat q(uod)
semp(er) examinet timorem suu(m) cu(m) spe. na(m)
utraq(ue) passio e(st) de futuro s(ed) timorem de ma
lo futuro et spes de bono futuro et vult
q(uod) ip(s)e credat illud s(ed) magis desiderat et
hoc e(st) q(uod) dicit crede q(uod) maius e(st) p(ro)stimo(n)i(um)
vult q(uod) faveat sibi (con)tra sp(er)ando et no(n) time(n)
do et si signa plura sint p(ro) timore q(uam) p(ro)
spe Nichilominus vult q(uod) inclinemus mag(is)
in spem no(n) obstantib(us) signis et no(n) p(er)tur
bem(us) nos timore At subinde hec p(ro) glo
onit aliud remediu(m) c(ontra) timorem
v(idelicet) q(uod) timidus ymaginatur q(uod) maior pe
homin(em) qui no(n) h(abe)t mali nec h(ab)ebit in futu
ro estuat et p(er)turbatur et discurrit et
anxiatur (con)tra timore vano et stulto et no(n)
resistit sibi p(os)t q(uam) incepit pelli timore et
timorem suu(m) no(n) redigit ad v(er)itatem et c(on)si
derando q(uod) ille qui retulit sibi timida est
actor vanus et mendax et fuit ab alio
ficta credidit et dicat c(ontra) eu(m) e(ss)e timor(em) m(ih)i
credere refferentib(us) et acceptare dubia
p(ro) certis et omn(em) scrupulam et omn(em) suspi
cionem n(on) tenere Impetus Pudet me remed glo
quousq(ue) hec posint fuit reme(dia) co(ntr)a et
levia p(ro) omnib(us) et levib(us) p(er)sonis et no(n) se(n)e(ca)
pudet tanta reme(dia) de d(ice)re lucillio ho(m)i
excolenti et v(ir)tuoso et io subicit hoc re
mediu(m) magis efficax v(idelicet) qu(od) alii dicunt
reme(dium) quit p(er) reme(dium) timor sin malu(m) for
midatu(m) forte no(n) veniet lucillius dicat
alit(er) quid mali esto q(uod) veniat fortu(n)a
nam utilitatem et obsequiu(m) et honore(m)
nam no(n) pot(est) venire maius malu(m) q(uam) mo
rs s(ed) mors v(ir)tuosa honestat totam vita(m)
p(re)t(er)itam et honorabilem reddit et hoc p(atet)
in socrate qui bibit cicuta(m) et herbam ve
nenosam mandato et p(re)cepto athene(n)
sium et detulit morte honorat de hoc
v(ide) t(ra)c(tatum) de adv(er)s(itate) ca(pitulo) ignem de eius laude
v(ide) t(ra)c(tatum) de sp(irit)u c(apitulo) i et ponit aliud ex(emplu)m de
catonis morte de qua v(ide) t(ra)c(tatum) de dolore
c(apitulo) sol(ito) in glo(sa) cat(o) ille et co(ntra) de morte ca
m(en) Ecce q(uod) socrates et cato i(n) morte violen
ta magnam laudem co(n)sequti su(n)t et si q(ui)s
aufert gladiu(m) a catone quo se int(er)fecit

magna(m) laudem glo(ri)e sue subtrahent na(m)
ille gladius ostendit q(uod) cato voluit mori
p(ro) libertate(m) opp(re)ssio a cesare Et ult(er)ius dicit
q(uod) lucillius no(n) indigit soli(m) admonitionem
i(d est) exemplis cu(m) efficacit ad hortantibus
s(ed) indiget soli(m) ad monicione(m) i(d est) signo re
memoracio(n)em nam ex natura et ex(er)ciciis
erat virtuosus Ad magis bonu(m) tan(tum) glo
Quia lucillius ex bona natura sua erat
inclinatus ad op(er)a v(ir)tuosa et p(er) ex(er)ciciu(m) v(ir)
tutum multa p(er)fecit vult q(uod) tanto mag(is)
bonitatem suam augeat et exornet auge
at in v(ir)tutib(us) magis p(ro)ficiendo exornet
exemplum bonu(m) aliis dando Sequitur glo
Sed iam finem Quia in c(on)suetudine(m) sua(m) vult
lucillio inicte(re) unius alicuius nobilis sine
et i(n) ista ep(isto)la sua talis e(st) q(uod) stulticia semp(er)
incipit vivere et vult q(uod) lucillius diligente(r)
singnificatu(m) istius sine c(on)sidet et inveniet
q(uod) levitas homi(n)i(s) e(st) feda et turpis et rep(re)he(n)
sibilis quia cottidie incipiunt nova(m) vitam
et nova desideria et parant ad fundame(n)
ta nova ad nova genera vivendi et mag(is)
rep(re)hensibile e(st) in senib(us) qui debent se or
dinare ad morte(m) et ipi eciam ordinat se ad
novas ambiciones et aliqui ordinat se
ad mercaciones et p(er)egrinaciones Et dicit
q(uod) nichil e(st) turpi(us) se(n)e(ca) incipiente vivere
que sua est interp(re)tatio et vulgata dictu
epicurea q(ue) dicta se(n)e(ca) ad optat in sua (con)tra
doctrina(m) recipiendo sicut filii alieni p(er)
adopcionem fiunt ad optantis Ita dicta epi
curi fiunt dicta se(n)e(ca) q(uod) dicit q(uod) actor e(st) secta ludit

De distinctione beneficii et iudicii q(ui) dist

Crispus passienus so(lebat) mentio(n)em hic p(ro)bat
(so)lebat dice(re) quorumdam se iudiciu(m) s(er)vire
male q(uam) iudiciu(m) et subiciebat exempla
malo agebant d(iv)i augusti iudiciu(m) ma
lo claudii beneficium Ego no(n) nullius puto
expectandu(m) beneficium cuius ne iudiciu(m)
est Quid g(ratia) no(n) erat accipiendu(m) a clau
dio dabatur erat s(ed) sicut a fortuna q(uam) sci
res statim mala posse fieri Quid ista
inter se mixta dividimus no(n) e(st) beneficiu(m)
cui de est pe optima datu(m) e(ss)e iudicio
li(bro) i de beneficiis Sevitas iudicio(rum) pat(er)
na e(st) disciplina amica e(st) re(rum) huma(n)a(rum) et
divinarum cu(m) benivolencie caritate c(on)sen
cio li(bro) de moribus Crispus passienus glo
Iste nolebat iudiciu(m) augusti magis q(uam) b(e)n(efici)u(m)
nam iudiciu(m) augusti erat verum et ma
gne auctoritatis p(ro)p(ter) multam v(ir)tutem eius unde erat
magnus honor ab augusto iudicari et ydo
neus et dignus eius b(e)n(efici)o (con)tra (con)trarium volebat de
claudio qui fuit homo imprudens et insi
atus et eius iudicare ponde(re) auct(oritat)e (con)tra eius
b(e)n(efici)u(m) poterat e(ss)e utile Recius hanc distincti
onem no(n) app(ro)bat se(n)e(ca) quia b(e)n(efici)um no(n) pot(est)
dividi a iudicio et illo dono q(uod) carebat iu
dicio dantis no(n) pot(est) dici b(e)n(efici)um ut puta
qu(od) casualiter datur Qz bonus iudex idem

sentit de sua culpa et de aliena et quilibet est innocens nisi propter defectum testium et quod debemus castigare sine ira et interficere et alias penas adhibere et quod facit
Quintus inderum quod cognomit se irati aliam de sua aliam de aliena seneca causa suam fert nemo inquam invenietur qui se possit pro absolvere et innocentem quisque se dicit respiciens teste non conscienciam Quanto humanius est mitem et patrium animum prestare peccantibus et illos non persequi sed revocare errantes per agros ignorancie vie melius est ad rectum iter admonere quam expellere Corrigendus est itaque qui peccat et in admonicione et molliter et aspere meliorque tam sibi quam aliis faciendus non sine castigacione sed sine ira Quis enim cui medetur irascitur aut corrigi nequeunt Nichilque in illis bene aut spei bone capax est Tollantur ex cetu mortalium facturi peiora que contingunt et quo uno modo possunt desinant mali esse sed hoc sine odio Quid enim est cur oderim eum cui tunc maxime prosum cum illum sibi eripio Numquis membra sua odit tunc cum abscidit Non est illa ira sed misera curacio rabidos affligimus canes et trucem atque immansuetum bovem cecidimus et morbidissimis pecoribus ne gregem polluant ferrum dimictimus portentuosos fetus extinguimus liberos quoque si debiles monstrisque similes editi sunt mergimus Nec ira sed racione est a sanis inutilia secernere Nichil minus quam irasci punientem decet cum eo magis ad emendacionem pena proficiat si iudicio lata est Inde est quod Socrates servo ait Cede rem te nisi irascerer admonicionem servi in tempus sanius distulit Illo tempore se admonuit Cuius erit tam temperatus affectus cum Socrates sit ausus non se ire committere Ergo ad cohercionem errancium sceleratorumque irato castigacione non opus est Nam cum ira delictum animi sit non oportet peccata corrigere sed peccantem hic i. de ira consequatur ut quo minor fuerat minus noceat ergo modicus affectus nichil aliud quam malum est modicum Sed ad usus hostes necessaria ira est Numquam minus ubi non effusos esse oportet impetus sed temperatos et obedientes Quid enim est aliud quod barbaros tanto robustiores corporibus tanto pacienciores laborum comminuat nisi ira infestissima sibi Gladiatores quoque ars tuetur ira denudat Deinde quid opus est ira cum idem proficiat racio et infra Quorum cymbrorum theothonicorumque tot milia superfusa alpibus ita substulit ut tante cladis noticiam ad suos non nuncius sed fama pertulit nisi quod erat illis pro virtute ira que

ut aliquando protulit stravitque ob ira ita sepius exicio sibi est Germanis quid est animosius quid ad incursum acrius et tamen hoc tamen usque gallique et asie sireque molles bello viri antequam legio visatur cedunt ob nullam aliam rem quam iracundiam opportunius et infra Quo alio fabius effectas imperii vires recreavit quam quod cunctari et trahere et morari scivit quod omnia irati nesciunt et tamen Ira ante vincit quam anibalem Quid scipio non relicto aminale et punito exercitu omnibusque quibus irascendum erat bellum in affricam transtulit tam lentus ut opinionem luxurie segniciique malignis daret quid alter scipio et infra Dum inimanciam circumvallat et includi hostem eo compulit ut ferro ipi suo caderent Non est itaque utilis ne in preliis quidem aut in bellis ira In temeritatem enim prona est et pericula dum inferre vult non cavet Certissima est virtus que se diu multumque circumspexit et rexit et ex lento destinatoque provexit et infra Ideoque nec in pace nec in bello umquam bona sunt pacem enim similem belli efficit In armis obliviscitur mortem vel martem esse communem venitque in alienam potestatem dum in sua non est li. eodem
Quemadmodum hic index et iudex errantis per agros glo assillant peccantis illis qui erant animo qui non sunt expellendi nec est eis irascendum sed sunt ad rectitudinem vie revocandi Ita peccantibus non est irascendum sed sine sunt castigandi et ad rectitudinem bonorum morum revocandi que castigacio esse debet esse mitis vel aspera sicut condicio peccantis requirit Quis enim cui glo cedetur quod iudex debeat punire et corrigere sine ira probat per hoc quod officium medici dec. v. ti. de medicamentis cum medicus medicus aut non irascitur infirmis sed curat eos quantum potest sine molestia ut patet ibidem
Ac corrigi nequeunt obiciat quod quoniam de glo malis qui sunt incorrigibiles quibus nulla spes est virtutis nec emendacionis ergo saltem illis ut iudex debet irasci glo
Tollantur respondit obieccioni fratre qui incorrigibiles et qui sunt secutu futuri patrimonii interficiantur et excludantur de numero hominum sed hoc fiat sine ira et sine odio quia hoc faciendo prosunt sibi cum a scelere ribus et a se excludendo Quod autem iste processus debeat fieri sine ira probat per v. exempla quorum primum est de infirmo qui abscidit membrum corruptum non quia odit membrum nec quia irascitur membro sed quia consulit sanitatem et totius operis quod curat miserere et infeliciat quia non potest aliter secundum exemplum est de canibus rabidis quod quos ecceam sine ira interficimus Tercium exemplum de thauro

crudeli et cornuto quem ecciam sine odio
interficimus. Quartum exemplum est de ovibus ov
ibidem quas arietes omnibus segregamus
sine ira et odio et ferro opponimus
regulam Virgilii in georgicarum. Quintum
exemplum est de filiis qui sunt pertinaciter me
strinosi qui tunc temporis subiugebant a pen
tibus non propter iram sed propter rem qui dividit in
utilia et segregat ea arcebus utilibus. Ita
debet iudex procedere contra incorrigibiles non
irascendo sed utilitati patrie consulendo. Et quod
non debeat procedere ex ira sed ex iudicio
racionis probat per exemplum Socratis qui noluit
se iratum sed distulit eius castigacionem
in sanius tempus quo scilicet non esset iratus
et nullus est qui habebat temperatam et mode
racionem iram quam Socrates et ideo nullus
in ira debet procedere ad aliud corrigendum.
Et hoc probat racione quia ira est delic
tum et vicium anime et omnis irascens de
linquit. Nullus autem delinquendo debet
corrigere debet delinquentem. **Sed adversus
hostes.** Item replicat obiectionem quod glo
ira est necessaria in bello. Et respondet sentencie quod ira
nunquam est necessaria et multo minus in bello, quia
in bello oportet esse impatiens impetus continuantes
qui impetus in bene in bello sunt periculosissimi.
Et hoc probat primo per generale exemplum barba
rorum qui sunt romanis robustiores et ma
gis tollerantes laboris et tamen romani
vicerunt eos quia ira sunt infestissima
et nociva. Ergo non est utilis in bene sed dap
nosa. Secundo probat quod gladiatores qui pug
nabant singuli certamine in duello qui per
artem pa palestricam qui docet in ictibus
audentes inferendo et caute vitare tue
bantur se ipsos et qui miscebantur tantum
cupiditati inferendi vulnus detinebantur
tur, id est non cavebant nec protegebant
se scuto ne vulnus duellantis invaderet
sed propter iram pretermittebant defensionem
et sic recipiebant lesionem et ideo con
cludit quod pugnantibus non est opus ira
ad defensionem quia utrumque facit suf
ficienter racio. Tercium exemplum est de cimbris
qui fuerunt in numero ccc^ta milia armatorum
qui simul transmeerunt alpes. Itorum de
scensu marius consul romanorum in ligwina
opposuit et omnes aut interfecit aut cepit
et nullus fugit qui possit nunciare gen
ti eorum illam stragem sed per famam cogno
nerunt debellacionem eorum scilicet suorum.
Pro virtute ira. Ira quam invenit glo
modicam resistenciam in bello impel
lit et sternit obvios hostes sed quam pru
dent resistitur tunc invenit exicio iratis
qui in periculo ipsorum utuntur et ita pati
it in cimbribus supradictis qui carebant
virtute militari loco cuius habuerunt iram.
Germanis. Hic est quintum exemplum de ger glo
manis quid audissimi et acerrimi in

bello et tamen fuerunt inea a gallis et hys
panis et amolibus et delicat nunc scilicet hyspa
nis et syris antequam appropinquaret legio scilicet
romanorum in quorum exercitu erant auxiliares
milites galli et hyspani et syri et tamen quare
fuerunt victi sunt ira ipsorum. Sequitur glo
Uno alio fabius. Hic est quintum exemplum de fa
bio maximo qui postquam anibal debellaue
rat plurics romanos et afflixerat vires
romani imperii recreavit cunctando a
plicando sed vires hanibalis deridendo
et bellum in longum trahendo. De qua di
ualerius quod eius non valere bellare vincere
fuit. Et Virgilius vi^o eneydos alloquens is
tum fabium dicit Tu maximus ille est
unus qui nobis cunctando restitues
rem scilicet publicam et militarem. Et iste pro
cessit sine ira et hoc est quod dicit namque
vincat anibalem pugnando sed ipsum fa
tigando ut patet per titum livium in decada be
lli punici. **Quid scipio.** Alius scipio glo
reliquit hanibalem in ytaliam et exercitum
penorum, id est cartaginensium qui durum patrium que
haberent certum asvris que civitas est inp
hemice provincia et reliquit nunc. Nam romani
miscebantur anibali et exercitu suo, propter
multa sibi facta et suum exercitum transfixi sunt
in africam et fuit adeo mansuetus et len
tus ut reputaretur malignus luxuriosa
et negligens et sine ira processit et car
taginenses vincit et anibalem debella
vit et africam subiecit et inde dictus est af
fricanus propter affricanum quod acquisivit. Alter at
scipio nepos scilicet primi numanciam civitatem
yspanie obsedit, id est circumbellavit, id est vallo
et fossa eos cinxit et sine ira tenuit
eos clausos quousque ipsi se ipsos se conutu
fecerunt. Ex quibus omnibus exemplis quod in
bello ira est inutilis et dampnosa et assig
nat causam quia ira ferventissime desiderat
nocere et dum inferre vult malum non cavet
nec vitat suum periculum. Et ideo dicit eam teme
rariam sed virtus militaris utilis in bello quod cir
cumspicit se ab omni parte et per consideracionem
plurium cavet de omni periculo et ad victo
riam provenit quorum contrarium facit ira. Et ideo in
bello est periculosa quod in pace est quod in pace
optinet bellica, id est nocumenta. Et quantum est in
armis non cognoscat mortem esse comitem scilicet
bellancium quia ita avide desiderat mor
tem inferre hosti quod sibi de morte non
cavet et irati non sunt in sua potestate supple
sed in potestate ire et ideo facit quod venit in potestatem.
**Obicit quod hic debeat in quibus hostium
dam casibus irasci et solvit argumentum**

Quid ergo inquit vir bonus non ira
scetur si cedi patrem suum viderit si ra
pi patrem et matrem. Officia sua vir bonus
exequitur inconfusus intrepidus et
sic bono viro digna faciet ut nichil fa
ciat viro indignum. Pater ceditur defen

dam Cesius est exequetur quia oportet
non quia dolet Cum hoc dicas theofras
tre quereris in indignum preceptis fortioribus
ut relicto iudice ad coronam venis quia
unusquisque in eius modi suorum casu iras
catur putas iudicaturos homines id fieri
debere quod faciunt ferre enim iustum quis
que affectum iudicat quem agnoscat Irascun
tur boni viri pro suorum iniuriis sed idem
faciunt si calida non bene prebetur si vi
trum fractum est si calceus luto aspersus
est non pietas illam iram sed infirmitas
movet sicut pueris qui tam parentibus
amissis flebunt quam nucibus Irasci pro suis
non est pii animi sed infirmi libro eodem
Quid ergo theofrastus] fuit successor glo
Aristotilis in cathedra nutritus eius et vult quod
homo bonus et virtuosus debeat irasci
si videat patrem suum verberari et uxorem
vel matrem rapi Cum videt quod vir bonus istis
et similibus obviabit quia defendet patrem
a verberibus et matrem et uxorem a rapien
tibus et hoc procurabit et si pater fuit et ma-
ter et uxor rapta etiam sine perturbacione et i
ra animi prosequitur quod fiat vindicta de verberantibus
et de rapientibus et hoc procurabit non propter
dolorem vel iram sed expedit quia iusticie
et bonis moribus quod tales puniantur et quod
filius et maritus puniciones et vindictam petent
Cum hoc dicas] alloquitur theofrastum re glo
prehendens enim quod commonet odium precep
tis fortioribus fortiora precepta vocat sua
quod precipit virtuosum numquam debere irasci Theo-
frastus autem ponendo exempla predicta quomodo
odium quod talia precepta ~~talia~~ quia plures
reputat indignum et inquiriens quod
filius non irascatur viso patre cedi et reprehen
dit theofrastum quod ipse venit ad coronam
sine iudice In theatris enim ponebant
iudices super agonizantes qui sciant quis
eorum debent coronari et victor apud quod
coronam et victoriam theofrastus querit
habere iudiciamque propterea qui indignum repu
tat putat non irasci in predictis casibus et
relinquit iudicem id est racionem et quod coro
nari corona victoris apparet unusquisque enim
de propriis et vulgo irascuntur in predictis ca
sibus et reputant sibi fieri debere illud
quod ipsi faciunt et hoc est quod dicit ferre enim
iustum quisque affectum iudicat quem agnos
cat vult dicere quod quilibet affectum suum id est
iram suam iudicat esse iustam quam cognos
cat in se et cognoscunt autem se irasci in pre
dictis casibus ut supra scriptum est Sequitur glo
Irascuntur] Ista sunt verba theofrasti
dicit quod boni viri irascuntur et irasci debent
quod pro iniuriis suorum sive aliorum sicut positum
est supra exemplum de patre et matre Cum et
seneca quod theofrastus illi quos appellat bo
nos viros irascuntur servo qui aquam cal
lidam petentibus non statim prebet et si vitrum
fregit et si baltheus luto aspersus fuit
et non bene purgatur et dicit quod talis ira
procedit ab infirmitate et deliberanti
animi sicut patet in pueris qui animos debiles ha
bent facillime irascuntur et subtra
hantur eis nuces sicut si eis subtra
herentur parentes hoc ideo dicit ut respon
deat exemplo theofrasti et ostendit quod illorum fi
liorum ira qui racione irascuntur de in
iuria suorum parentum non procedit tamen ex pi
etate quantum ex infirmitate Ostendit
Quedam habenda sunt quod ira mala
maiora eo meliora et optabi est
liora sunt Si iusticia bonum est nemo
dicet meliorem ~~fortunam~~ vel cat futuram
siquid detractum ex ea fuerit Si for
titudo bonum est nemo illam desidera
bit ex aliqua parte diminui Ergo ira
quo maior hoc melior et infra Non
est bonum quod incremento malum sit Uti
lis inquit est ira quia pugnaciores
facit Isto modo et ebrietas facit enim pro
tervos et audaces multique meliores
ad ferrum fuere male sobrii et infra
Si bonum esset ira perfectissimum quemque
prosequeretur atque iracundissimi infan
tes senesque et egri sunt et invalidum
omne natura querulum est et non potest in
quit fieri theofrastus ut bonus vir non
irascatur malis Isto modo quo melior
unusquisque hoc iracundior erit et in
fra Non est prudentis errantes odis
se Alioquin ipse sibi odio erit Cogitet
quam multa contra morem bonum faciat quam
multa ex his que egit veniam desideret
Iam irascetur et sibi libro eodem glo
Quedam habenda sunt] quod ira non sunt bona
nec per consequens utilis nec necessaria probat bona
quanto maiora sunt tanto sunt meliora
unde maior prudencia est melior et ma
ior fortitudo est melior secundum stoycos ergo non
est de numero bonorum Cum nullum bonum ex
diminucione sit melius sed ira ex diminu
cione et mitigacione fit melior ergo non
est bona 3o illud non est bonum quod augen
do fit malum sed ira quando augetur fit ergo
mala non est bona Utilis inquit est ira
hic est alia racio theofrasti talis est ira glo
est bona quia est utilis pugnantibus Ira
ti enim fervencius invadunt Cum obiec
cioni videt seneca quod ista ebrietas est bona
quia efficacius contempnunt pericula ebrii
quam sobrii 2o arguit sic si ira esset bonum quanto
melior homo tanto plus haberet de ira sed
contrarium videmus quod persone inferiores adiciamus
magis irascuntur ut pueri et mulieres
et infirmi et senes Non potest inquit fieri glo
et talis obiectio theofrasti dicit quod est im
possibile quod homo bonus non irascatur malis
Cum obiectioni videt quod si sua proposicio est
vera tunc quam melior erit tanto magis ira

sextu · s; hoc ē s[e]c[un]d[u]m sed[u]m eu[m] quia nō
vult q[uod] homo virtuosus hēat magnā
iram s[ed] moderatam Non ē prudet glo
Irasci euntibus et obedire eos nō p[er]ti
net · tūc homo d[icitu]r sibi ipi ēē irasci et
semetipm odire q[uia] in ultis euauit te
Q[uia] iracundi sunt timidi et q[uo]d nichil
Non ē q[uod] credas iras[cun]dam et ira ēē
cerentu[m] ubis quorum strepitus mag[n]
et minaces sūt intra mens pauidiss[im]a
sima Nec ē q[uod] existimes veru[m] ēē q[uo]d
apud disertissimu[m] viru[m] liuium dic[itu]r
Vir ingenii magni magis q[uam] boni nō
pot illud separari aut magnū et bonū
erit aut nec magnū et infra Eloquet[ur]
aliquid q[uo]d tu magnu putes Sic gra
ius cesar qui iratus celo q[uo]d obstrepe
ret Pancomimus quos imitabatur
studiosius q[uam] spectabat quodq[ue] comen
sacio fulminibus terretur · p[ro]sus par
certis ad pugnā vocauit Jouem ho
mericu[m] illu[m] exclamans versum vl
ap · et infra Nichil in ira nec cu[m]
videtur quide[m] vehemens et deos
et hoīes despiciens magnū ne
chil nobile ē aut videtur alicui ma
gnu[m] animu[m] ira p[ro]ducere videtur et
luxuria ebore sustinere vult pur
pura vestiri auro tegi terras transfer
re maria concludē flumina p[re]cipita
re memora suspendē videatur et a
uaricia magni animi cui acervus au
ri argentiq[ue] incumbit et p[ro]uinciarum
nominibus agros colit · et sub singu
lis villicis laciores h[abe]t fines quam i[n]
quos cōsules sorciebantur Videatur
et libido magni animi transnatat i
freta et puerorum greges castrat sub
gladiū mariti venit uxor morte cō
tempta Videatur et ambicio magni
animi nō ē contempta honoribus ann[u]is
si fieri pot vno nōie occupare fastus
vult p[er] omne[m] orbem titulos disponē
Omnia ista non refert in quantu[m] pro
cedant extendant q[ue] angustiaq[ue] sunt
depressa misera sola sublimis et ex
celsa virtus est · nec quicq[uam] magnū ē
nisi q[uo]d simul et placidum libro eod[em] glo
Racio est q[uo]d credas Irati iactant ma
gna v[er]ba et faciunt grandes strepitus
in quibus intendūt se h[abe]re altū animu[m]
s[ed] nō debemus credere eis q[uia] irati sunt
pusillanimes et p[ro]ne condicionis ut p[atet]
ca · p[er] te · et qui inf[ra] extra ēē confidentis
interius sunt timidi et pauidi Sequitur glo
Ingenii magni rep[re]hendit liuiū q[uo]d di
xerat ingeniu[m] magni magis q[uam] boni
q[uo]d possit esse ingeniu[m] magnū et non
bonu[m] eius oppositu[m] sentit senec[a] q[uod] ēē nunq[uam]
post ēē magnu[m] ingeniu[m] nisi sit bonū
Eloquētur aliq[ui]d irati loquuntur · glo

magna et alta et ponit exemplum de gayo ca
licula Jmperatore romanorum qui iratus fu[it]
fuit celo quia faciebat solis et strepitū
tonando · et qui fulminabat celum et ipē come
debat · et veracit[er] fuit territus · et simula
uit confidenciam et audaciam et inuita
uit Jouem p[ri]ncipem deorum ad pugnam exp[re]
mendam versum et grecum Sequitur glo
Pancomimus Jpē cesar libentissime re
spiciebat pancomimus i · histriones · et
libencius eos imitabatur et io senec[a] vo
cat hic eu[m] pancomimū i · histrionem vult
dicē q[uod] sicut histrio p[ro]uocauit Jouem ad
pugnam fingens se condep[ere] deum et
hoīes et esto q[uod] veracit[er] deu[m] contempsisset
nō p[ro]p[ter] hoc magnu[m] h[abe]t animu[m] Sequitur glo
Videatur et luxuria hic appellat delici
as hoīes enim deliciosi illius t[em]p[or]is hēbant
baculu[m] de ebore cui innitebantur et ve
stiebantur purpura · et vestibus aureis · a
unas transferebat sicut dicit salustius eq
quabant mo[n]t[es] · et qui edificabant et ma
ria constrabant · v[idelicet] quia hedificabant
i[n] mare et flumina p[re]cipitabant q[uia] ea i[n] su
am habitacionem et deducebant vel quia
p[er] aque ductus aquā in suā habitacionem
inferebant · et maiora sup[er] turres stru
bant que aere viri magni ai · et vena sūt
ai fastidiosi Videatur et auaricia an glo
ari tunc rome q[ui] hēbant acervos magnos
de auro et argento · et hēbat tot agros
et tam latas possessiones q[uod] possi[n]t dici alic[ui]
romani possio p[ro]uincia racione latitudis
et longitudinis · et hēbant romani villicos
suos et quilibet villicus tot suos et tantas re
giones sub villicatu suo q[uod] p[re] consules
romanorum nō hēruit tam in dnīo · et tamen a
uar[us] possidens p[ro]uincia et vilis ē et animu[m] vilē
facit Videatur et libido hoīes lux glo
uriosi et illius t[em]p[or]e pueros transmarinas
p[ro]uinciarum faciebant enim et castrabat ut
ēēnt magis moles · et nō hēbant barbā
et abutebat eis · et uxor qui videbat ma
ritu[m] castrantem cognoscens q[uo]d ad malū
usu[m] et in dampnu[m] sui hoc fiebat co
gitabatur impedire gladiu[m] mariti · et
exponebant se p[er]iculo ut illi nō castra
rentur · v[idelicet] quia p[ro]pterea mariti cōtempne
bant uxores et ideo libido et luxuria ma
gnifica · quia multu[m] expedebant in talibus
et tamen hoc viciu[m] ē turpe fedū et ad fūt ab
stenuū Videatur ambicio multis vir glo
q[ui] ambicio p[ro]cedebat ex magna inuita
te q[uia] q[uam] magnos honores · et magnas di
gnitates et nō contentatur de honoribus
annuis eo quod erant rome dignitates
s[cilicet] pontificatus et q[ue]stura consulatus et
p[re]tura et si possit vellet occupare ceteros fas
tos · fasti erant libri ubi scribebant p[ro] mo
ti omēs consulu[m] et dignitatum ut p[ro] valem[us]
tr[actatu] de mutacione morum et fortune vult di

cere q desiderat occupare omis dignita
tes ut p'ea totu orbem diffunderet titulus
suos sicut diffundebantur tituli Imperato
ris sicut p3 rome in triumphis et i multis
ciuitatibus ytalie vbi scribitur Imperator cesar
augustus germanicus pontifex et huiusmodi
tituli de victoriis prouinciarum et p'modum
in quibusdam dicitur pontifex maximus co
sulatum iii et ec alii septem et sic diffu
ditur tituli imperatoris quantum ad officia et
dignitates quas habuerunt et usque hodie i g'e
cia et in aliis prouinciis reperiuntur tales ti
tuli Imperatoris et dicit seneca q ab i initio
quamuis videatur animi magni tamen est animi angusti
et stricti et parui vz quia ista p magna
putat q non sunt et dicit q sola uirtus est
magna excelsa et placida vz quia habet per
petuam placabilitatem Quod motus ani
mi subreptum non debet dici ira et quod
illi motus non sunt in potestate nra et quod
ira est in nro arbitrio et quomodo mitigatur

Si inuictis nobis nascitur ira excii
numquam roe subcribet Omnes enim mo
tus qui non uoluntate nra fiunt i uicti
et inevitabiles sunt ut horror frigida
aspersis ad quosdam tactus aspernacio ad
peiores nuncios subriguntur pili et ru
bor ad improba suffunditur sequiturque u
tigo prerupta cernentis quorum quia nichil
in potestate nra est Nulla quominus fiant
racio persuadet Ira preceptis fugatur est
enim uoluntarium animi uicium Non ex
hiis que condicione quadam humane sor
tis eueniunt Ideoque eciam sapientissimis ac
cidunt Inter quae et primus ille ictus animi po
nendus est qui nos post opinionem in
iurie mouet hic subit eciam inter lud
icra scene spectacula et lectiones rerum ue
tustarum Sepe clodio ciceronem expelle
nti et anthonio occidenti indemus irasci
Quis non contra marii arma et contra sille pro
scripcionem concitatur Quis non theodoto
et archilli et ipi puero non puerile auso
facinus infesta est Cantus nos non un
quam et modulacio concitata instigat ma
rciusque ille tubarum sonus monet mentes
et atrox pictura et iustissimorum supplicio
rum tristis aspectus inde est q arridemus
ridentibus contristat nos turba merencium
et efferuescimus ad aliena certamina
que non sunt ire non magis quam tristicia est que
ad conspectum inimici naufragii contrahit fr
ontem Non magis quam timor qui ambule
pot cannas uera arcuadente lectoris
percurrit animos sed omnia ista motus sunt animorum
moueri nolencium nec affectus sed princi
pia preludencia affectibus Sic enim milit
taris viri in media pace iam cognitam au
res tuba suscitat equosque castrenses ex
rigit crepitus armorum alexandrum xeno
phante canente amit manum ad arma i

misisse nichil de hiis que animum for
tuito impellunt affectus uocari debent
Ista ut ita dicam patitur magis animus
quam faciat et infra Ira non moueri tantum debet sed
excurrere est enim impetus Numquam
autem impetus sine assensu mentis est Ne
que enim fieri potest ut de ulcione et pena
agitur animo nesciente putauit se ali
quis lesum uoluit ulcisci dissuadente
te aliqua causa statim recedit hanc
iram non uoco sed motum animi racioni
parentem Ira est ira que racionem transilit que
secum rapit Ergo illa prima cogitacio animi
quam species iniurie incussit non magis
ira est quam ipsa iniurie species Ille seq
uens impetus qui speciem iniurie non
tantum accepit sed approbauit Ira est concitacio
animi ad ulcionem uoluntate et iudicio
pergentis libro ii Sequitur inuictis glo

Si in inuictis nobis Vult sibi osten
dere q ira est uoluntarium magnum alius
malum et non nascitur in nobis nescien
tibus supple sed scientibus et ad hoc os
tendendum inducit multa q nobis volen
tibus contingunt vz quando homo aspergitur aqua
frigida contingit horror et quando homo tan
gitur leui pena in loco secreto fit asperna
cio et quando audit noua displicibilia pi
li subriguntur et ad uerba contumeliosa
erubescit et quando est in precipicio multum al
to uel in cacumine montis tunc et respi
cit inferius respiciendo inuadit uertigo
ymaginacionis omnes hii motus sunt in
uoluntarii Ita esse in voluntarius est motus
animi subditus et subrecticius et postea extra
tam siue iram surgit in nobis nobis p
pendentibus qui motus esse inuadit sapi
entissimum Et ideo modo dicit non esse Iram
et probat sic Ira fugatur preceptis mora
libus et conatu voluntatis et si motus
nec voluntate nec conatu posset uitari
ergo non sunt ira Quod autem ira sit vicium
voluntarium probat quia per hoc quod plene recipit
et voluntate eicitur Non ex hiis quibus glo
defectus naturales et quidam motus eciam
subiti quadam sorte accidunt hominibus esse
sapientissimis in quorum defectuum numero
ponendus est primus motus quem seneca eciam negat
esse iram vz ille motus non est voluntarius sed ira
est vicium voluntarium ille autem motus est vi
cium ire non voluntarium Hic subit glo
Ille primus motus ire qui est voluntarius in
uadit homines erunt in theatro q hic uocat
cenam quid autem sit theatrum vide tu de dis
ce ca i in glo que incipit alt alti the
atrum suum se residebat ad videndum ludos
et in ipsis ludis inuadebat eos indig
nacio ex aliquo puritatis qui subest subg
essent et iste modus esse inuadit nos qui
leguntur ystorie irascitur clodius expel
lenti actionem Clodius vicauit vxorem

cesaris ut pz in eplis tulij et ipe clodi9
p9 mod expulit tulm de vrba quo audi
ni9 recitatur in istorijs turbamur q clo
dium et turbam q mari qui intere
fectos ab eo nobiles et turbantur
q sillam pscribentez et interficientez
magnos cives cuius pscripcionis tabu
la cum gaudio fuit recepta ut d aug9
de ci di quia sciebant q eciam alij debe
bant vivere Anthonio turbamur glo
qr anthonium qui recitatur qui fecit
interfici tulium Quis non eacidem glo
quis fuit iste eacides sz achilles nasci
mur recitatur in eneydos i q superbe
fuit vsus vre q hectorez et q timidi
viri cruentiose traxerit et ipi puo
filio suo sipiro q regem priamum deca
pitavit ut eneydos Cantum ponit glo
exm de multis motibus ai qui no sut vo
luntarij vz qd cantus incitavit ad iraz
et quid ad concupiscenciaz et cibo mi
litari incitare cu pugna et pictura au
delis pvocat ad tristiciam et residentes
pvocant nos ad risu et flet pvocat
jus ad flendum et quo videmus ctantes
quid ferno: sgat in nobis qui ferno:
no e volutas nec sut voluntarij omis
motus sup scpte quia pveniunt noz et
qui uidemus inimicum vrm naufragium qui hi
mus ex honore frontez et tn no dole
mus sz ille honor est in voluntarius glo
Non magis q timor qui ho legit hy
storiam hanibalis qui debellavit roma
nos apud cannas in apulia et qui de
multitudine nobilium interfectorum tres
anullorum modios misit cartaginez ad
significandum magnitudinem et quo p9
mod venit usqz ad muros romanos i
nadit hoiem legentez quid motus
ai no pot dici timor e ad volent tim
ere sz ille metus e pter volutate et o
mnes motus pmi et subrepticij qui i
isto cu expmuntur et io no sut affec
tus quia affectus sut voluntarij sz sut
pncipia affectuum et passionum Et ponit
alia ex de hominibus armorum que post
q cessavit ab armis et sut in toga
i in pace qui audit tubam incitatur
que citacio e pter voluntatez quid
aut sit toga et quid sint togati p
tz de actore c i in glo Et isto modo
incitantur castrensis equi i q sut incit
atum Nam locus ubi sedet exercitus vocat
castra Et eod mo incitatus fuit alit
magnus et posuit manu ad ensem
no ppendendo quo eo pute zenofa
nes contabat bella In quibus omnibus
motibus subitis racio no agit sz agit
et invadit assueltitate et dico q ta
les ecia motus no sut affectus ppt causa
supra dictam Ira pbat q omis ulti glo

et motus subiti subrecti no sint ira qz
ira e ineptus animi cu consensu mentis
et hoc probat sic quia ira desiderat pena
et vindictaz illius cui irascitur sz hoc mi
q aio nesciente predicti aut motus sut
in nobis aio nesciente g no sut ira Et
ultius dicit q eciaz no dz dici ira ille
motus qui desiderat vindictaz et ad im
periuz rois desiderium excludit et ee
obedit roni et hoc e qd dicit hanc iram
no voco sz motu ani racionez parentez
hodie vocamus talem motum iram i
temperatam que obedit roez seneca no
vocat iram nisi illam que pcedit et
transilit ulterius iudicium racionis et post
modum resumit qd dixerat q pmus mo
tus qui e vicinus ire no e ira et qui ta
lis motus approbatur a mente et pce
dit cogitacio et assensus adulacionez que
appellacio fit volutate et iudicio irascentis
Probat q no debemus irasci petis no

Et si sapientis e pecca petantibus re
ire irasci magis irascetur maiori
bus et sepe irascetur sequitur ut no
tm iratus sit sapiens sz eciam iracundus
atqz si nec magnaz iram nec frequente
in aio sapientis locum hre credimus q e
quare non ex toto illum ab hoc affectum
liberemus Modus enim ee no pot si pro
facto cuiusqz irascendum e nam aut ini
quus erit si equaliter irascetur delictis
inequalibus aut iracundissimus si tocies
excanduerit quociens iram scelera me
ruerint et quid indignius q sapientis
affectum ex aliena pendere nequicia De
sinet ille socrates posse eundem vultum
domum referre quem domo extulerat
atqz si irasci sapiens turpiter factis
debet et concitari contristariqz ob sce
lera nichil e erumpnosius sapiente omis
illi p iracundiam meroremqz vita trans
ibit Quod enim momentum erit quo no
improbanda videat Quociens pcesserit e
domo p sceleratos illi avarosqz et pdi
gos et impudentes et ob ista felices
incedendum erit Nusq oculi eius flecte
tur ut no quo indignentur inveniant de
ficiet si tociens a se iram quociens ca
poscet exhigerit et infra Nusq irasci
desinet si semel sapiens ceperit Omia
sceleribus et viciis plena sut plus co
mittit qui q possit cohercione sanari
et infra Si tamen irasci vis sapientez
quantum scelerum indignitas exhigit no
irascendum illi e sz insaniendum est infra
Quid tollit iram sapientis turba pec
cancium libro eodem At sapientis
pbat q sapiens no dz irasci nec glo
petis nec petoribus quia si irascitur
eis semp erit in ira Nam semp inve
niet petores et peta et sic semp irasceret

et nō hēbit vniformem iram · quia in
iustum eet tradendum irasci prius pctīs
quātum magis · et monemens ē q sapi
ens hēat magnas iras · et freqntes · et
iō prudencius ē ē determinare q sapiens
nunqꝫ debeat irasci · ī · et q h sit vm pro
bat quia irascē aliqū · tunc ira eius pen
det a nequicia peccantis q ē valde igneciens
Desinet ꝓbat q sapiens nō dz i **glo**
rasci pctīs · quia si irascitur pctīs non
potit hrē semper eandem faciem et i
uultum · sicut hmt socrates qui eandem
faciem retulerat demū q ex tulerat q
nunqꝫ irascebatur et ho ꝓbat quia si pc
catis · et pctoribus sapiens dz irasci · tunc
vita sapientis ē erūpnosa et misa · q
semp erit in ira · quia semp inueniet
pctōr · et pcta et ponit mīs et ob ita
felices int pctor ꝓcella sua reputant
felices **Si tantum** irasci hic ē zo rō **glo**
ad idem talis · si indignatus ul' pu mai
tas scelerum ex scelerator ē causa quare
sapiens deat irasci · tunc sapienti nō so
ē irascendum · s3 etiam insaniendum · cum
cotidie scelera et sceleratos videat ad
tollendum aut iram est sufficiens cū
sapienti mulc · et turba copiosa peccantium
Arguit q ira sit utilis et ultiō solvit
Utilis ē inquit ira · q q nō sit utilis
contemptum effugit q malos **Sene**
terret **Primum ira** · qa quātum inmatur
valet ob hoc ipm qd terribilis est et ī
inisa est periculosius aut ē timeri q despi
ci · si uero sine viribus ē magis exposi
ta contemptui · et derrisum non effugit
Quid enim est iracundia insupuacanti
tumultuante frigidius **Deinde** nō iō
quedam que sūt terribiliora pociora
sunt · nec hoc sapienti adici uelim h
fere sapientis quoque telum est timeri
Quid nō timetur febris podagra
ulcus malum Inquit ideo quicqꝫ iius
tis boni ē ac conū omnia despecta feda
q3 et turpia ipoq3 quo timentur sunt
sic ira deformis pse est et minime
metuenda **Ac timetur** a plurib9 sicut
deformis psona ab i fantibus li · eod · **glo**
Utilis ē inquit arguit q ira sit utilis
quia ille qui irascitur nō contempnitur
s3 timetur a malis et viciosis quos timet
Primum iras hic solvit id argumentum dicti **glo**
gnēdo · quia arguit ille qui ē potens at
impotens · si ē potens in tm q malum
cōminatum in ira possit inferre tunc satis
iratus redditur invisus · i · odiosus et ma
gis ē periculosum hēri q hrē dez pctīm na
libenter ledimus · et illos odios quos de
spicimus · si aut ille qui irascitur ē im
potens · et prane condicionis · tunc magis
despicimus et hoc ē qd dicit quid enim
iracundiam est insupuacantum calumniante fri
gidius · i · vilius et despectabilius · et sic
utroque modo ira ē inutilis sive iratus
sit potens sive sit impotens **Seq** **glo**
Deinde hic assignat aliam rōem inu
tilitatis ire · et ira ē telum bestiarum ꝑ
q timent · et ē utilis ira et nō ē conueni
ens · q id telum sit hois sapientis et bes
tie · g° ira nō erit telum sapientis uti
le ipi sapienti **Quid nō timetur** **glo**
Ira dicebat supius ca · q ira utilis et
p consequens bona irascenti · quia ex hoc time
batur cū actor rūdit q bona et utilia nō
timentur · s3 ec mala ut febris et ul
cera et podagra · et hmoi q sūt feda et
turpia · et despectabilis eo · erat ira tur
pis et feda · et turpem et fedū reddit
iratum et dicit ulterius qd etiam ipa ira
nō ē timenda hoi · s · sapienti v3 · q
nō pot sibi inferre de rō · tū · de iniuria
ca · securum · et ca · immediate sequens **glo**
Ac timetur quia dixit q ira nō ē ti
menda actor hic ymo sit timida q p3 de
facto · quia timetur a plibus cū actor dicit
q nō ē iō timida · quia timeat a plibus
q psona deformis · i · lamata timetur
ab hoibus infantibus · et tū nō ē timenda
quid sit psona rō · tū · de neglia ca · i · ī
glo · illius demū sup persona **Quo**
sine omnia fiunt melius · q cum ira et
solvit argumenta in gnium Senec
Sine ira facilius rectius q scelera
tollentur mali punientur et tra
ducentur in melius · Omnia sapi
ens que debet sapiens sine illius male
rei ministerio efficiet nichilque admisce
bit cuius modum sollicitus observet Nūquam
quid itaque iracundia admictenda ē
aliquō **simulanda** si segnes audientium
animi concitandi sūt sicut tarde consurgen
tes ad cursum equos stimulis calcibusque
subditis excitamus · aliquō metu
die ē hijs metus apud quos rō non
pficit et infra **Orator inquit** iratus
aliquō melior ē ymo imitatus iratum
nam et histriones in pronunciando nō
irati ꝑplm mouent s3 iratus bene a
gentes · i · infra · et apud iudices itaque
in concione et ubicumque ad iram arbi
trium agendi sunt modo iram mō me
tum mō misericordiam ut aliis incuci
amus · et sepe id qd uera affectus nō effi
cissent · efficit imitacio affectum li · eo
Sine ira · et · ī · male rei malarum rem **glo**
appellat iram sine cuius obsequio · homo
uirtuosus ad omnes actus uirtutis pcedit
et nō oz eam sollicite obseruare modo
hic dicit ꝑ ypotteos qui dicit iram
eē utilem si obseruet modū et tpatū ille
aut qui totaliter excludit nō ht curare
nec sollicitare demō et temperamento ire
Aliquō simulando · tullio in li° oratoris **glo**

dicit q nunq orator pot audiencium a
aios ad aliquam passionez incitare nisi
ondat se ipm eadem passione passio
natum · vn qui vult alios mouere ad fle
duz debet dolere vl dolorem simulare
Vnde oracius in poetria sunt me flere
dolenduz · e pmo ipe tibi · et ibidez ut ri
dentibus desunt humani vultus · qu g
concionator q auditores senes et pigr
os · et mult ecia eos incitare dz simulare
se ee iratuz alio incitant no possz et po
nit exm de equus pigris qui no pot i
citari ad cursuz nisi pungaretur Ita hoies
senes no possent incitari ad aliqd agen
duz fortiter nisi pungarentur aculeo ire
qui dz ee aliu incitari timore alicuius p
iculi vitandi · et tunc concionator dz si
mulare in periculuz se timere · et qui simulat
iram dz adhibere uba aspa et minan
cia Vnde oracius in poetria · tristia mes
tuz vultum uba decent iratum plena i
minarum Orator nunq etc q ira glo
sit vtilis concionatori v; q concionator ira
tus efficacius incitat audientez Cm
obiectoi vt sene cz ad hoc q efficacit
incitet no oz q sit iratus sz sufficit q
simulet iram ut dcm e et hoc pbat p
histriones qui refferunt gesta belloz
et simulant se iratos cu no sint · et tn
efficaciter mouent audientes Et dat
regulam omnibus oratoribus et aduoca
tis q qui volunt aliquam passionez imprimere
in aio iudicis vl audiencium debent
se simulare ead passione affectos · et
dicit q talis simulacio affectuum i
ire vl ime vel timoris · et cetor huoi
aliu plus pficit apud ee audientes
qm verus affectus qui orator et con
cionator bn scit imitari et simular h af
fectuz quod no ht Ponit remedia
ad uitanduz iram et alia remedia ad
mitiganduz iram iam inceptam et
que sunt pmpta naturaliter ad iram

Accedamus ad remedia ire · Duo remedia
ut opinor sunt ne incidamus in i
ram · et ne in ira peccemus ut in cor
porum cura alia de tuenda valitudinez
alia de restituenda pcepta sunt ita
iram aliter debemus reppellere aliter
conpescere Vt incidemus quedam ad vniuer
sam uitam ptinencia pcipientur ea i
educacione et in sequencia tpa diui
dentur Educacio maxiaz diligenciaz
plurimuz pfuturaz desiderat facile
e enim teneros ad huc aios componere
difficulter residunt vicia que nobis
creuerunt Opportunissia ad iracundiaz
feruidi aii natura e · et · q vinum incen
dit iras qz calorem augmentat p eius qz
natura Quidam ebrii effeiuscunt i
quidaz saturi neqz ulla alia cu e Cur

iracundissimi sunt flaui rubentesqz q
bus talis natura color e · qualis fieri ce
teris inter iram solet · Mobilis enim illis
exagitatusqz sanguis est · Sz que adm
odum natura quosdaz pclines facit in
iram ita multe incidunt cause que ide
possunt q natura alios morbos alios in
ira corpoz in hoc p duxit · alios labor
aut continua puigilia noctesqz sollicite et
desideria amoresqz · et quicquid aliud
aut corpi nocuit aut aio egraz mentez
in querelas parat Sz oma ista incita
causeqz sunt plurimuz pot consuetudo q
si grauis e alit viciuz Naturaz quidez mu
tare difficile e nec licet semel mixta
elementa nascencium conuertere Sz in hoc
nos te proficit ut calentibus ingeniis
subtrahas vinuz qd pueris plato nega
dum putat et ignem vetat igne incita
ri ne cibis quidez implendi sunt Distenden
tur enim corpa · et animi cuz corpore tume
scent · labor illos cit lassitudinez exerceat
ut minuatur · no ut consumatur calor i
nimius qz ille feruor dispumet · ludi qz
pudenter Modica enim voluptas lax
at animos & temperat Humidioribus sicc
ioribusqz et frigidis no est ab ira peric
ulum · sz maiora uicia metuenda sunt pa
uor et difficultas et desperacio et suspi
ciones Molienda itaqz fouendaqz ta
lia ingenia et in leticiam uocanda sz
et quia aliis q iram · aliis q tristiciaz
remediis utenduz e · nec dissimilibus
tm ista sz contrariis curanda sunt · semper
ei occurremus qd increuerit li · eod · glo
Accedamus · sicut sunt due cure corporis i
una vz conseruatiua sanitatis ne incidamus
in infirmitatez et alia cura ut p q incid
amus in infirmitatez ipam infirmita
tem excludamus et ad sanitatez resurga
mus Ita sunt duo remedia ire Vnum reme
diuz ne incidamus in iram Sm remediu
ut postq incidimus eam deponamus et ex
cludamus · pmum remediuz est facilius · et oz
dare pcepta ptinencia ad totum cursum
vite quo debeamus nos regere ad hoc q
nos inscium et ista remedia sunt facilia
q ai tenri · et no corrupti vicio ire facil
lit put conponi · sz postq ho e viciatus dif
ficilius tenuatur et maxie qn p longum co
suetudinez est inueteratus Sequitur glo
Opportunissia Illi qui sunt calide conplex
ionis · et maxie collerici sunt pmpti ad
iram · eo q cicius ira inferuescit et sang
uinem accendit Sanguis aut calido suc
cilus accendit vinum · quia calide conplexio
nis e subtrahendus colericis · quia eos vehe
mencius accendit ad iram · et copia cibo
ruz aliquos inflammat et ad iram pvo
cat ut pz de alexandro et pre eius philippo
qui in mensa vehementer irascebatur

et io talibus ciborum copia est subtrahenda
Iracundissimi sunt flaui: assignat duas glo
rationes quare homines flaui et rubei na
turaliter sunt prompti ad iram prima est ratio co
loris rubei Nam omnes irascentes sunt rubi
et signum est quod homines rubei prompti sunt ad
iram et istam regulam dat aristoteles de philo
nomia quod habent colorem et figuram et line
amenta passionati sunt prompti ad illam
passionem flaui aut et rubei habent similes
colorem irascentibus ergo sunt prompti ad iram
Secunda ratio quia flaui et rubei sanguinem ha
bent mollem Ira aut commouet sanguinem
et facilius commouet sanguinem illius qui faci
lis est mobilis Et ultimo dicit quod sicut quidam
naturales sunt prompti ad iram Ita quedam
cause superuenientes prouocant ad iram sicut
infirmitas et calumpnitas et paupertas
et contumelie et subsannaciones et cetera
huiusmodi que aristoteles tangit in rethorica sequitur glo
Alios morbos ponit multa que incitant
ad iram ut infirmitas et iniuria et mole
stia corporis et nimius labor et iniusta vigi
lia et sollicitudines nocturne et amores
impediti vel dilati et generaliter omnis moles
tia corporis et omnis iniuria animi prouocat
ad iram et ad querelas Ista tamen prouocant
non est necesse sed est causa et initium ire sequitur glo
Aliter iniquum contine mala irascendi incitat
vicium ire Naturam quidem Illi qui sunt glo
naturaliter colerici et calide nature sunt
prompti ad iram mutare naturam est difficile
quia non facile potest mixtura mutari elemen
torum mixta enim elementorum sunt complexiones
homini conuisse sed quantum pertinet ad mitigan
dum vicium ire uel ad impediendum iram ne
surgat dat remedium quod colericis subtra
hatur vinum quia vinum cum sit calidi com
plexionis fit maximum incitamentum ire
et propter istam causam plato prohibuit pueris bibere
vinum quia pueri sunt calidi complexionis et
quod manifestat facilitas digestionis glo
Ne cibis ista remedia que ponit hic pos
sunt intelligi de colericis et de pueris
utrique enim sunt calide complexionis quibus
vult quod non nutriantur cibi ad repleccionem
quia ex repleccione corpus inflatur et ani
mus et fit maior ad iram sed vult quod tales
occupentur in labore temperato a fati
gacione et recreentur ludis quia delec
tacio ludorum dilatat animum et dulcit aba
ria et facit magis temperatos sequitur glo
Humidioribus postquam dixit de colericis
hic agit de flegmaticis et de hiis qui
sunt frigide complexionis quorum aliqui sunt
sicci et dicit quod isti non ore dant remedia quod
iram quia non habent promptitudinem ad
irascendum et hoc est quod dicit non est abun
piciant sed sunt eciam prompti ad alia vicia
ad vicium timiditatis a diffidencie de omnibus
enim diffidit reputantes omnia esse difficilia sibi

et sunt prompti ad desperacionem et suspi
cionem semper enim suspicantur mala
quia sunt nature timide et omnibus
istis prouidet de remedio salutari quod oc
cupentur enim in rebus letis et solaciosis
et quod eorum animus alatur fauore vel quod su
mant confidenciam et dicit quod isti indiget
remediis in istis contrariis remedium ire i
Isti sunt prompti ad tristiciam propter timorem
Illi enim qui timent preuenit mali y
maginatione tristicia sua et ideo sunt fouen
di et consolandi et ad leticiam prouocandi
Et eciam colerici sunt compescendi et refre
nandi et non primum remedium est eis
sed ut delectacio ludorum que delectatio
mitigat iram in colericis et in fleu
maticis confortat animum et ad confi
denciam inducit et eciam ultimo dicit unde
ubique quod semper est de salubri remedio pro
uidendum in eo habundanti nam colam
habundat et crescit in iram et flemma
in timorem Quod est stultum irasci ca
rentibus anima aut bestiis aut pue
ris aut amentibus quia iniuriam fa
cere non possunt et eadem ratione deo
Irascuntur a nobis non debemus irasci sed
hiis a quibus nec accipere potuimus
iniuriam aut hiis a quibus accipere in
iuriam potuimus Ex pontibus quidem que
dam sine sensu sunt liber quem mi
nocionibus litteris scriptum sepe proiecimus
sum lacerauimus ut vestimenta que
quia displicebant sedimus hiis quod stul
tum est que iram nostram que meruerit
nec senciunt sed offendunt nos videlicet
qui illa fecerunt Primum sepe ante quam
apud nos distinguamus irascimur dei
de fortasse ipsi quoque artifices excusa
ciones iustas afferent aliunde non po
tuit melius facere quam fecit nec ad tu
am contumeliam parum didicit aliunde non
in hoc ut te offenderet fecit Ad ultimum
quid est demencius quam bilem in homines col
lectam in res defendat in res effun
dere atque ut hiis irasci dementis est
que anima caret sic in mutis animalibus que
nullam nobis iniuriam faciunt quod nul
la alio velle non possunt nec iniuria est nisi
a consilio perfecta Nocere itaque nobis
possunt ut ferrum aut lapis iniuriam qui
dem facere non possunt atque contempni quidem
se putant ubi idem obsequentes alti
equi alti contumaces sunt tamquam iudi
cio non consuetudine et arte contractandi
sunt quedam quibusdam subiectiora
sunt atque in hiis irasci stultum est ita et
pueris et non multum a puerorum pruden
cia distantibus Omnia enim peccata ista
apud equum iudicem pro innocencia ha
bent imprudenciam Quedam sunt que
nocere non possunt nullamque nisi beneficii

et salutarem nim hent ut dy· immorta
lem qui nec nolut ob ee nec prut· natu
ra enim mitis et placida e tam longe
remota ab aliena iniuria q asua De
mentes itaq et ignari ritatis illis
imputant sevitiam maris i modi
cos imbres p tinaciaz yemis cu inte
rim nichil hor que nobis nocent p
suntq ad nos ppe dirigatur Non e
enim cu nos mundo sumus yeme statemq
referendi eynas ista leges hent qui
bus diuina excentur Nimis nos suspi
pim si digni nobis videmur p quos
cuncta moveantur Nichil g hom
in nram iniuriaz fit ymo contr inch
non ad salutem libro eodem glosa
Irascimur hic de dicit q homo i nul
lo tam debet irasci· nam si irascit illis
rebus q no pnt face iniuriam est mag
stulticia vz qui phibi libr iminue
lectis sepius quia no possim in eo clai
lege ul qui ipm destinu q inuenim
eius mendacez et corruptu et qui la
niam vestes· quia no bene fcte sint ad
psonam et ad usum nrm Jta om aiu
caret rebus et in aiatis stulti est glo
At iram collectam in artifices con
tere in res artificis Et irasci bestys ee
stulti e· i nam esto q heant iraz ca
rent tn iudicio· et no pot dici iniuria
malum ab eis illatum· quia iniuria
no est nisi sit consilio et iudicata Et
ponit exm de equo qui obedit vm
equita· et no alti cu q tria no e
ab ei iudicio· nec etia om· sz e aysue
tudine et ab arte equitantis se glo
Alterius dicit q no debemus irasci ar
tificibus imperitis et defectuosis et scripto
ribus et sartoribus· qui nesciunt facere
melius vestes nec melius scribere libros
et defectu sunt consistit in victi et
no in iniuriam Quam vilem vilis glo
e cola et accipitur p iura et ita primo
pbauit q no e irascendu bestys nec
ee carentibus aia q carent iudicio
rationis· ead roe pbat q no e irascend
pueris nec hominibus imprudentibus q
carent iudicio rois· et omes tales
reputantur innocentes q sit imprudentes
Quedam sunt nra diuina e beneficia glo
et salutare nec inulit nocem· n pot vz
quia caret intencione iniuriandi
Et io nuq debemus deo irasci· qui nobis
ullam intulit iniuriam nec aliqd no
cumentum sz hoies stulti imputant deo
tamq actori tempestatis maris et ha
bundancia nimia pluie et asperitate fri
goris in hyeme quorum stulticiam repre
hendit sequitur· D· q iste alteraciones
tpor legibus suis a motu celorum pueni
unt· et no diriguntur ppe ad nos sub

niget q illi h credunt nimis se suspiciunt
i· nimis reputant hum nam fctura alta
q p ee tanta molles celor moveatur
et tanta alteracio tpor fiunt· Si sen intel
lexit q om corlia no fuerunt fcta p ho
mines male intellexit· quia auctores
scripture et fides catholica sentit q om
corporalia et celi eorum motus et alteracio
tpor sunt fcta p hoies· Si aut sentit q
no· aut facit p hoiez· i· ad eius iniur et
nocumentum· tunc bene sentit· et q hoc
videatur sentire· ondunt vba ee vltra
vnde dicit nichil g hor in iraz inju
riam fit ymo g· nec no ad salutez sed
hunc sm nocent pst· que ad nos ppie
dirigatur· No enim cu nos mundo sumus
hyemem statemq referendi· si sco iste
pot vniuo ubo reformari p iraz inju
riam vz· q alteracio hyemis et temp
estatis mar· no sit p nos· i· p nram
iniuriam Et q punctat nocumento dz
intelligi de nocumento ex tuato· quia
multi existimant p uerse q talia aliqua
sint in nrm nocumentum Qz mora
et dilacio est magnu remediu ire et
co siderare psonas iniuriantes et eaz
Maximum remediu· condiciones sen
ire mora est· hoc ab illa inicio
non ut cognoscat· sed ut indicet· de
sinet si expectat nec vniusam illaz tem
ptaveris tollere graues het impetus
primos Tota vincetur dum ptibus car
pitur Ex hys que nos offendunt a
renunciantur nobis alia ipi audimus
ut videmus et infra Quorundam ipi
testes sumus in hys naturaz exaiemus
voluntatemq facientium· Puer e etati
donetur nesciat an peccet pr e aut tam
psint ut illi· et iniuria eius sit et for
tasse ipm hoc meritum eius e qui of
fendimur Mulier e errat Jussus est ne
cessitati quis nisi iniquus suscenset
lesus e Non e iniuria pati qd prior fe
ceris Judex e plus credas illius sentencie
q tue Rex e si nocentem punit cede
iusticie· si ignoscentem cede fortune
Multum aial est ut simile iniuto Jnii
tamis illud si irasceris Morbus e aut
calamitas leuius transilet· et subit
mentem deus e Tam pdis opam cum
illi irasceris· q cum illum alti precari
iratum Bonus vir est· qui iniuriam
fecit Noli crede malus Noli mirari
dabat penas alti quas dz tibi etia sibi
dedit qui peccauit libro eodem se glo
Maximum remediu Mora et dilacio sunt
efficacissimu remediu ire· Nam ira semp
acellat· et dilacio et mora acelleraci
nem illam impediunt· et pannis iraz frin
gunt Et dicit q ho iratus dz sibimet di
cere Ego nolo q tu ignoscas etia iniuria

sed volo q tu expectes tpus q possis vin
dicar et deliberar quo sit pcedend Et isto
mo iniciu ire no pcedet ultius et ipa ira
elanguescet et infrigidabit Si aut
homo vellet a se ipo irato impetrare ut
totalit iniuriaz relaxaret et iram depo
net et no possit hoc psuade sibi s; dila
cionez et moram pot finalr impetrare
et sic impetrando finalr totam iram
potit excludere exclude pmaz ptez et
talem dat regulam q iram et alias
passiones pocius p ptes conem excludere
quam totas simul Ex hijs qua z glo
ra osurgit ex nimia vl illata vl exacta
ta io ad excludendu iram incipit acta
et radice Iniuria si ab alijs nobis
illata renunciare debemus ee difficiles
ad credendu si aut nobis inferius indig
occlis inris tunc no possumus discrede
s; oz discutere et distinguere odiciones
psonaz nobis in iuriancu et cas naz
si pu e dz sibi ignosci roe etatis et i
prudencie et eadem roe omibus inpru
dentibus Si aut pr ledit tunc dz oside
rare q multu plus psunt s generando
nos Item debet osiderare q filius e res
pris et in iniuriando filio idez e ac si in
iuriaretur sibimet et no ignoscendu
De iniuria aut mulieris no est glo
curandu quia errat si aut subditus
ee alicuius de mandato sui supior in
ferre nobis in iuriam no dz sibi impu
tari quia facit iussus et ncitate coac
tus Si aut ille qui fuit lesus a nobis
rem ferat nobis in iuria tolleranda
e quia iusta tam hnit Si aut iudex
e dz credi ee illius sine magis qua q vel
le punire Si aut rex e et iuste punit
cedend e iustie qz no fit cu iniuria
Si aut iniuste pcedit tunc ncio oz nos
subcumbere fortune et irasci q enz esse
frustratorium et nullius esse utilitatis Si
aut bestia ledit vl ho imprudens silis
bestie no debemus Nam sic bestia qui ir
ascatur bestijs aut hominibus imprudenti
bus Si aut sit infirmitas qui ledet deb;
pacienter tollerari quia minus affligit pa
cientis q impacientis Si aut deus est
qui affligit no debemus irasci q enz quia
ira ee ira oet frustratoria et stulta sic
sut stulte et frustratore ptes eoz qui p
cantur dnm q irascuntur q inimicos
suos Si aut bonus n fecit tibi iniuri
am uincietur molli credere inicio Si
aut magis noli imitari eciam enz ma
lu pro malo reddendo quia recipiet ab
alio penas culpe inite comisisse et quas
debuit recipe a te et ee a se etia ipo
recipit penas peccando q lz enz peccatu
ht annexu aliquo penam Qz non
debemus irasci supioribus nec paribus
nec inferioribus et q nunq debemus
odire nec irasci filijs hostium et qd
gloriu est iram iram qute i amici
Ira abstinendu est sine p cum re
ar est qui lacescendus e sine su
perio sine inferior Cum pare ote
dere anceps e cu supiore furiosum
cum inferiore sordidum Pusilli hois
et misere est repetere mures formi
ce qs ad monie ora outit Imbecilla
se ledi putant si tanguntur Faciet nos
mitiores si cogitamus quid aliquis
nobis psuerit Ille cui irascimur et multa
offensa redimetur Illud quoqz occur
rat quantu nobis comendacionis illa
tura sit clemencie fama q multos ne
ma amicos utiles fecerit Ne irasca
mur i inimicoz et hostium liberis Inter
sillane crudelitatis exemplu e q ab
re pu liberos pscptoz submouit
Nichil e iniquius que aliquem here
dem patris odij fieri Cogitemus quoci
ens ad ignoscendu difficiles erimus
an expediat nobis omes inexorabi
les ee q sepe veniam qui negauit pe
tit q sepe eius pedibus aduolutus est
quem a sua repulit Quid e glorio
sius qua iraz i amiciciaz mutare h eo
Irasceretur aliquis tu beneficijs prouoca
cadit statim si multus ab altera pte
deserta n paria no pugnant Si uti
qz certabitur ira concurritur Ille m
elior e qui por pedem retulit Victus
est qui vicit libro eodem sequitur glo
Ira et infra qui lacessendus e laces
sendu notat illu cui nolumus infer
re nocumentu et sic e supior potit fa
cere maiora nocumenta et nos i fer
re et io e furiosu et insanu velle cu
suis supioribus otendere et eis irasci Si
aut e par tunc e anceps i dubiu qs
reportet maius nocumentu irascens
aut ille cui irascitur et io e tunc cessa
re Si aut inferior tunc e verecundia
cu inferiori pugnare et sibi irasci na
de certamine tali no pt ho hre nisi
sordes et vituperiu Pusilli homines
mures et formice et ceteri vermes glo
statim sicut tanguntur volunt rem fe
rre nocumentu et io outit ora ad
mordendu quibus siles sut hoies pu
silli et pue odicionis qui statim se
volunt vindicare de actu cuiuscumqz iniurie
Facit nos miciores ponit duo re glo
media q iram quoz primu e quille
cui irascitur aliqui nobis psuit in quo
casu merita eius debent redimere et
satis facere nobis de iniuria Aliud re
mediu e qd osideremus qd illi qui re
miciut iniurias et no irascitur i in
iurantibus osequitur magna laudem

et 9sequitur famā clemencie et ini
micias dando veniam et remictitur in
iniuriam faciunt eos utiles et sibi amicos
Inter sillanos illa fuit crudelissim⁹ glo
et inter alia hoc refferr q filioz pscripto
rum a se remouit a re publica seq² glo
Irascetur aliquis pont salubre reme
dium ad extinguendum iram sibi adu
sarij s 9ferendo sibi beneficia et dona
et q istud sit sufficiens reme^m pbat qz
cessat odium qd hic appellat simultate
et cessat pugna quia altera ps sub
trahit se et desit certamine s illi qui
9ferunt bene^m nam pugna nō fit n in
ter paria i inter illos qui parit nolūt
pugnare si inpposito una ps cedit ire
et nō sub ē certa certa causa minus
sz quō pugnant tūc utraqz ps est
irata et inhoc certe ille melior qui
acius recedit et pugna se subtrahit
ille aut qui se uult vincere et psistere
impugna ē victus s abira pp ira ē eē²
Ponit mala ire et pmo q nō subici
atur arbitrio nro et quō totum habi
tum et uultum hois deform᷑ 9 uultum
Egros saniis nec magis aut̄ seu
nos ee ubi in initio mouentur ex
ner aut infirmi corpis est qui
cū ambulare uult currit animi moto
eos putemus sanissimos validissimos
qz qui nrō arbitrio ibunt nō suo fe
rentur nichil tamen eque pficient qui
tum pmum intuberi deformitatem
rei deinde piculum Non ē ullius affec
tus facies turbacior pulcherrima ora
fedauit torruus uultus ex transquill
issimis reddit Linqt decor omnis iratos
et sine amictu eius 9 positus sit ad le
gem trahit uestem omēz qz curā sui
effundet eqz et capillorum natura ul
arte iacencium nō informis ē hitus
cū anō in horrescit Tumescit uene
9cucietur crebro spū pectus rabida
uocis erupcio colla distendet Tunc ar
tus trepidi inquiete manus totius cor
poris fluctuacio qualem intus putas
eē animum cuius ex ymago tam feda
ē et infra Qualia poete inferna t
monstra finxerūt succincta et spenti
bus et igneo flatu et infra Quibus
dam ut ait sextius iratus pfuit asp
exisse speculum pturbauit illos tanto
mutacio sui li^o eodem Sequitur glo
Egros ostendit q ira ē infirmitas
animi sic timetur corpus ē infirmū
et nerui eius sūt egri quō mouentur
ubi nō uult ire et plus q uelit ire sic
patet in paraliticis ira aut ē q̄i parali
sis aī que procedit ultra quā uelit rō
et ultra quā rō impat Ille aut motus
aī sunt sani et sunt fortes qui reguntur

indicio et arbitrio racionis Sequit glo
Nichil tamen eque pont duo remedia
ad extinguendum iram quorum vnū ē 9side
rare picula ad que ira impellit et de isto
remedio nō psequitur hic Scdm remediū
est 9siderare difformitatem et nascentis
et quātum ad uultum q ira facit toruū et
turpem et quātum ad uestes quas facit in
compositas et ineptas trahendo ad legē
suā Lex enim ire est incomposicio et capi
llos facit errescere sicut horrescunt et
uenas facit tumidas et inflatas et re
spiracionem facit impeditam et crebam
de qua pectus concutit et vocem facit ra
bidem et collum inflat et descendit et
omnā mēbra facit tremere et manus fa
cit inquietas et totum corpus concutit et
commouet exquibus omnibus figuris exterio
ribus 9cludit q aīo intus latet ē ppsiis
Succincta et serpentibus assimilat irā glo
monstris infernalibus que monstra poe
te finxerunt succincta serpentibus nam fin
gunt tres furias infernales s thesifone
et allecto et megeram eē spentibus tinctas
fingunt eciā ydram eē cinctam spentibus
ut pz vij eneydos ubi uirgilius introducit
aventinum talē monstrum portasse in tra sua
et sicut spentes nocent ueneno et flatu
suo igneo sic ira effundit ueneuū ē ī ubi
eum suum in opibus et nocumentis et uba
mortifera eius sūt flatus Sequitur glo
Quibusdam ut ait sextius plus de quo
ī ē de abstinencia ca i que incipit sex
tius Iste dicebat pdesse iratis respicere se
inatis in speculo quia cū uident tantam
deformitatem et tantam fedem als fedam
mutacionem suam desistūt ab ira Quo
modo ira superat omnā uicia Seneca
Maximum mali et omnā sperat uicia
ē ira alia paulatim intrat repen
tina et in mensa ius huius est Omēs de
niqz alios affectus sibi subicit amorem
ardentissimum uicit Transfoderunt itaqz
amata corpora et in eorum quos occide
rant iacuere 9plexibus auariciā du
rissimum malum minimeqz flexibile ira
calcauit ad acta opes suas spgere et do
mui rebusqz in vnū collectis iicere
ignem Quid nō ambiciosus magno
extimata proiecit insignia honorem qz
repulit Nullus affectus ē in quem nō
ira dominetur libro eodem Sequit glo
Maximum mali ira superat alia uicia
quātum ad uincem quia alia uicia heūt
modica uicia et paulatim intrat et pau
latim augentur sz ira tota intrat simul
et subito et nō expectat successionē porro
sicut alia uicia Item superat alia uicia
subiciendo vz amore luxuriosū qui ē arde
tissimus nam quidam interfecerunt amicas
suas et postmodum posuerunt se ad iacend

inplexuz eaz interfectuz amitas aut li
nocat corpora amata Item iricat auari
ciam q auaricia e iricuz durum eti
flexibile et ira disp[er]git et dissipat que
quid auaricia congregauit. nam inimo
nium ut p[atet] in ualerio ti de disciplina
militari omes opes suas in unu redige
runt et domos suas et opes et se ipsos
accensos ira obruerunt Vincat eciam ira a
bicionem. nam multi ambiciosi exist[en]
tes in ira insignia suaz dignitatuz p[ro]
iecerunt et sic ultimo [con]cludit q no e ali
quis affectus nec aliquod uiciuz nec a
liqua passio ai que no superetur ab ira
Quo alie passiones substinent moraz
s[ed] ira uelocissime accelerat et quo diui
sinode sunt diuisa condicionem ira[rum]
Quod maxime desiderasti[s] nunc aggre
diar ut ira ... tempus habuit ira
ius excedere ... excide ... certe refre
nare et impetus eius inhibere Id aliquo
palam aperte te faciendum e ubi minor
est mali patitur aliquo ex occulto ubi
nimium ardat omq[ue] impedimento exaspat
et crescat refert quantus ... q[ue] [con]tin
gas heat utrumq[ue] ne uberanda et age
da sit an cedere ei debeam[us] dum tempes
tas prima desevit ne remedia ipa secu[m]
ferat Consiliuz pro moribus cuiq[ue] capien
duz erit Quosdam enim preces inuit
quidam insultant instantes subiunissi
Quosdam terrendo placabimus alios ob
iurgacio alios confessio alios pudor
cepto deieat alios mora lentum p[ro]pi
tis mali remediuz ad qd nouissime des
cendenduz est Ceteri enim affectus di
lacionem recipiunt et curari tardius p[ossu]nt
et infra hec no sensi q fulmina p[ro]celle
q[ue] et siqua alia irrevocabilia sunt q[ue]
no sciunt s[ed] cadunt et infra Ex leuissi[m]is
enim i maxima euadit ullaz transit eta
tem nullum hominum genus excipit Qua[s]
gentes beneficio egestatis no nouere lux
uriaz Quam quia exacte et uage effu
gere pigriciam et infra Hic unus affect[us]
e qui interdum publice concipit Nu[m]q[uam]
populus uniuersus unius femine amore
flagrauit nec in pecuniaz aut lucruz to
ta ciuitas spe[m] misit ambicio viritim sin
gulos occupat Inpotencia no e maluz
publicum Sepe in ira unus agmine itum
e Viri femine senex puer principes uulgus
q[ue] consensere et tota multitudo paucissi[mi]s
uerbis concitata ipsum concitatorem anticessit ... de
Quod maxie et in ira ... Cap[itulum] glo
Cere alijs remedijs utit[ur] seneca ad impedien
duz ne homo irascatur et alijs remedijs
quando homo e irascatur ut ira ab eo euellat[ur]
et de istis secundis remedijs incipit nunc
agere et quantum ad hoc distinguit inter
irascentes quia aliqui leuiter irascuntur et

ferunde Illi qui leuiter irascuntur habent mi
norem unum mali i[dest] nimis habent deiecio
ne et tales possunt aperte reprehendi Sed
illi qui ferunde irascuntur no sunt pa
lam obiurgandi quia tunc ira eorum ex
asperatur et cresceret s[ed] occulte et claz
et dissimulanter sunt exhibenda remedia
et si sit ira multum uehemens nullum re
mediuz tunc e administranduz s[ed] est ex
pectanduz tempus quo ira desistenti glo
Consiliuz pro moribus s[ed] diuersitatem
moruz d[ebe]m[us] adhibere diuersitas remedioz
rum nam quidam sunt qui flectuntur pre
cibus et alij qui precibus exasperantur unde
nos debemus subicere nec humiliare nec
deprecari quia tunc uehemencius superbiret
et uehemencius instaret submissis
i[dest] humiliantibus et deprecantibus s[ed] alij
sunt qui possunt reprehendi et obiurgari
et sic ab ira compesci Et alij sunt quos
uerecundia corrigit et erubescunt de
incepto i[dest] q irati fuerunt et confitentur
se male fecisse. Alij no refrenantur ab
ira mora et dilacione Et dicit q istud
remedium lentum et qd nouissime ad is
tuz remedium descendenduz e alibi dicit
istud remedium esse efficacissimuz et ideo oz
scire qd mora pot accipi dupliciter Vno modo
qd dicatur iratus et differat procedere in
ira quousq[ue] deliberet quid sit faciend[um]
et tale remedium e efficacissimum quia de
illo remedio nullus exasperatur iratus
Alio modo intelligitur mora in pena et
istud e lentuz remedium Et ideo alia re
media sunt huic remedio premittenda
s[ed] dilacio e premittenda omnibus q[ui]a e effica
cissimuz remediuz Ceteri aut affectus
ondit difficultatem deremediando glo
iram quia alie passiones ai possunt cura
ri et tardius et cicius s[ed] ira ut cito reme
dietur e periculosa sicut sunt tempestates
maris et sicut e ignis qui ex modica
scintilla crescit i incendiuz Et e generalis
pestis omnium nacionum quia nulla nacio
e i[m]munis ab ira. Sed multe naciones i
[m]munes sunt ab alijs uicijs propter asperita
tem regionis sicut sache sunt i[m]munes
a delitijs et luxuria et a pigricia s[ed] si no
Hic unus effectus e multi dicit Cap[itulum] ira glo
q ira sola e inter passiones animi que
a toto populo simul concipitur q no contingit
de alijs passionibus nam antequam totus
populus simul fiunt in concupiscencia et
amore unius femine nec totus populus
simul attendit ad unum lucrum consequend[um]
nec ad unam dignitatem obtinendaz n[ec]
totus populus simul procurat acquirere unam
magnaz potenciam quam hic nocat inpoten
ciam s[ed] omnia supscripta quilibet particular[iter]
sibi procurat s[ed] ad iram tota multitudo unius
ciuitatis incitatur et ita scelerit ut eciam

p̄uenat incitatorem suū ad inferend
nocumenta illis quibus irati sut Q̄z se-
cundu(m) aristotilem ira est utilis et
nō d(e)z removeri a uitiosa con̄se quū
Stat aristotiles def(ensor) sen̄ fortit(er) arguit
sor ire qui vetat illa(m) nobis. Sen̄
exsecari Calcar ait eē uirtutis hac
erepta inarmē inermē animu(m) adco
natus magnos pigrum inhertemq(ue)
fieri et infra Hunc aliquis effectum
uirtuti adiutorem cominitte q(uod) dat con
silia sine quibus Nichil uirtus gerit ob
turbantem Caduce sinistreq(ue) vires
sunt et in malu(m) sum̄ vallide inquas
egru(m) morbus et accensio erexit et
infra. Queadmodum adversus pestilenciam
nichil p(ro)dest firmitus corporis. et dil
ligentis valitudinis cura p(ro)miscue
eni(m) imbecilla vallidaq(ue) invadit. ita
ab ira tam inquietis moribus pericu
lu(m) est q(uam) compositis et remissis quibus
eo turpior ac periculosior ē quo plus
i illis immutat Sz cū p(ri)mū sit nō
irasci sc(ecun)d(u)m detinē. terciū aliene ire
mederi dicam. primu(m) queadmodum i iram
nō incidamus. deinde q(ue)admodum ab
illa nos liberemus novissime queadmodum
irascentem contineamus placeamus q(ue) et
ad sanitatem reducamus li. eode(m) glo
Stat. Ar. dicit iram nō eē totaliter ex
cludendam. et hoc ē q(uo)d recitat hic ve
tat illam nobis execari. i. nō vult
q(uo)d anobis segregetur et separetur Et as
signat duas causas quarum p(ri)ma ē q(ui)a
ē calcar uirtutis. v(idelicet) quia ipsa impel
lit milites ad opus fortitudinis. 2o q(ui)a
hō sine ea est piger et inhermus. et
nō h(abe)t vires vallidos ad p(ro)sequendū ardua
Hunc aliquis Redarguit ar(istote)lem glo
q(uo)d assignat ira(m) eē adiutricē et so
ciam fortitudinis. quia ira impedit
consilia. sine quibus consilijs fortitudo nec
alie uirtutes procedut ad opa sua glo
Caduce) hic solvit r(ati)o(n)em Ar. qui
dicebat q(uod) ira ministrabat vires forti
tudini. et dicit q(uod) tales vires subministr
rare p(er) iram sut in magno alis ma(xi)m(e)
henitis et inextremū sum̄ sicut eger
het maiores vires qui invaditur a fe
bri et stultus h(abe)t maiores vires quū
invadit(ur) et fit insanus. s(ed) vires isam
nō sut in bonū eius. et vires infirmi
sut in malu(m) eius. et assimulat iram
pestilencie. quē indifferenter inva
dit fortes. et debiles et magnos paruos
quietos et inquietos compositos. et inco
positos et ultius dicit q(uod) ira compositor(um)
et quietor(um) ē peior q(uam) ira incompositor(um)
et cau(sam) assignat quia eor(um) mores mag(is)
mutant Nam sine mora sut compositi
quieti et ira facit eos incōpositos et in(quie)

tos. s(ed) hanc mutacione(m) nō facit malis
quia eciam sine ira sunt inconpositi glo
Sed cum p(ri)mu(m)) Insuo li. de ira senē p(ri)o
ponit remedia ne irascamur nos. 2o po
nit reme(di)um ad compescendu(m) iram alterius
Q(uod) nō ira ē peior quam avaricia et q(uam)
luxuria et q(uam) invidia et ponit mala q(ue)
Ne irascamur obtinebimus facit ira Sen̄
si omnia vicia ire nobis subinde p(ro)
posuerimus. et illam bene extimaverimus
Accusanda ē apud nos dampnanda pe
rcutanda eius mala. et in mediū p(ro)tra
henda sunt ut qualis sit appareat con
peranda ē cum pessimis avaricia acquirit
et contrahit quo aliquis melior utatur. Ira
incendit paucis gratuita ē Iracundus
dominus quosdam infugam fuor egit quos
dam in mortem tanto plus irascendo q(uam)
id erat p(ro)p(ter) quod irascebatur amisit Ira
patri luctum marito divorciū attulit ma
gistratui odiū candidato repulsam pe
ior ē eciam quā luxuria. quū illa sua vo
luptate fruitur. hec alieno dolore min
at malignitatem et invidia(m) Ille enim
infelicem fieri volunt hec facere Ille f
ortuitis malis delectatur hec nō pot
expectare fortuna(m) Nocere enim quē odit
nocere vult libro eodem sequitur glo
Ne irascamur) ad hoc ut nō incidamus in
iram or(tet) q(uo)d omnia eius vicia et mala et
eius defectus p(er)scrutemur. ut ab eius
turpitudine nos subtrahamus. et cognos
camus iram ire transcendere. et superare
omnia alia vicia. nam superat avaricia(m) q(uia)
avaricia alicui p(ro)dest. quem alicui place
at. p(re)terea avaricia congregat ira dispergit
et dissipat. et ponit ex(empl)um de domino irato q(ui)
ponit fuos qui aliq(ua)n(do) rem p(er)dit p(ro)seq(ue)ndo
iram quam p(er)diderat assumendo r(ati)o(n)e(m) glo
Ira patris) ondit quo nocet cunctis condi
cionibus ho(m)i(num). quia patres impellit ad luctu(m)
et maritos ad divorcium qui sut irati cum
uxoribus suis. nam tunc tempore feliciter facie
bat divorciu(m) inter viru(m) et uxorem et ma
gistratui regencium. tunc ira attulit a
micor(um) suor(um). et petentibus honores indue
bat vestem candidam. p(ro)p(ter) plus irato dedit
repulsam. hic melior l(itte)ra candidando r
nam petens honores nondum candidatus ē
Peior ē eciam) quam nam luxuria glo
fruitur p(ro)p(ri)a delectacione. ira aut(em) fruit(ur)
alieno dolore. et q(uan)tum ad hoc communicant
cum invidia. s(ed) ē peior quā invidia q(ui)a
invidie sufficit videre infelicitate(m) alterius
s(ed) hoc nō sufficit ire. s(ed) ip(s)am infelici
tatem ip(s)ā met ira vult inferre. s(ed) invi
dia delectatur fortuitis malis alior(um). s(ed)
ira illa mala nō pot expectare q(uo)d fiat p(er)
aliū s(ed) accelerat ip(s)ā met inferre nocumen
tu(m). et vult p(re)venire fortuna(m) adversam
Ponit mala ad que ira impellit Sen̄

Nichil est simultatibus) grauius has
ira consiliat · nichil ē bello funestius
in hoc potenciam ira precipit Ceterum et
illa plebeia ira et priuata inhermis et
sine uiribus bellum est · preterea ira ut sepo
namus que mox secutura sunt dampna
insidias perpetuam ex certaminibus inuicem sol
licitudinem dat penas dum exhigit li co
Nichil est simultatibus) Inimicitatibus glo
nichil ē grauius simultatibus i · odium cuiuis
que odia parit ira · et nichil ē periculo
sius et turpius bello · et ad bellum ira incitat
ymo ipsa ira plebeorum · que ē sine uiribus
et sine armis ē bellum · i · discordia animorum
et iratus volens alterius inferre nocumen
ta · et exhigere penas · de alijs penas
dat sibimet quum fuerit iratus et preterea
exponit se dampnis · et insidijs et pericu
lis belli · quorum omnium malorum causa et principium
est ira Quod ira est contraria humane natu
re · et quod est animi pusilli qui se reputat
Naturam hominis ira inimicam esse
at illa in amorem hortatur hec mo
dum Illa prodesse iubet hoc nocere · Addi
ce quod cum indignacio eius animi suspec
tu eueniat · et animosa uideatur pusilla est
et angusta · nemo enim non a quo se contemp
tum iudicat minor ē At ille ingens animus
et uerus extimator sui non iudicat iniuriam
quia non sentit ut tela a duro resiliunt · et
cum dolore cedentis solida feriunt · ita
nulla magnum animum iniuria ad sensum
sui adducit fragilior eo quod petit Quanto
pulchrius uelut nulli penetrabile telo
omnes iniurias contumeliasque respuere ·
Vlcio doloris confessio est Non ē magnus
animus quem incuruat iniuria li · co · glo
Naturam hominis) ostendit quod ira ē contraria nature
humane · quia natura humana inducit ad
amorem mutuum et ad mutuum profectum
et ira inducit ad odium et ad mutuum nocu
mentum Addices) hic uult ostendere glo
quomodo ira sit uolunt uideri magnanimes
et realiter sunt pusillanimes · et probat hoc
quod ira procedit · ex indignacione · quia uidet
se contemptum ex contemptu enim maxime accenditur
ira ut patet per arestotilem in rethorica Quicumque autem
existimat se contemptum iudicat se inferiorem
esse contempnente uel saltem iudicat reputari
se inferiorem · sed ille ē uere magnanimus
qui reputaurit se talem · quod non possit ad eum
penetrare iniuria nec eam sentit · de
hoc vide tractatum · de iniuria causa sexta · et causa sequenti
et assimulat istum magnanimum rei so
lide et dure · quam qui percutit manum sen
tit dolorem · et illam rem duram non
leddit · et tela missa non resiliunt et sal
tant et illam duriciam non ledunt · ita
nulla iniuria conatur inferre · lesio
nem · et lesionis dolorem · et dicit quod ira
ē fragilior et tenerior animo uirtuoso quem
petit et uult ledere Quanto pulchrior
Ex predictis concludit quod magnus et pul glo
chrius ē iniurias et contumelias ab animo
suo respicere · et cognoscere animum suum
non esse penetrabilem tello cuiuscumque in
iurie nec sentire dolorem de quacumque
contumelia · quod autem ulciscatur et iudicat
se de iniuria et contumelia aut animum suum
fuisse penetratum dolore · et per consequens magnus
incuruatum · quicumque autem de iniuria
sentit dolorem non est magnanimus · quia
prosternitur ab iniuria Quod iracundi
Eligamus si causam nobis sunt utiles adu
iracundie simus quod latores serene
multum uirum ac sermonem sequantur fa
cient quidem nos delicatos · et in ma
lam consuetudinem deducent · nichil contra
uolumtatem audiendi · sed proderit uicio
suo interuallum et quietem dare li · eadem
Eligamus) dat salubre remedium glo
iracundis · qui cognoscant se esse promptos
ad irascendum quod eligant homines ad conuer
sandum secum qui non resistant eis · nec
contradicant · sed sequentur · et assenciant
sermonibus et uultui eorum · i · uolumtati
quam pretendunt in uultu tunc enim nullam
materiam habebunt irascendi · dicat glosator
quod istud remedium quamuis sit utile irascen
dis · faciat tamen esse delicatos id est impacien
tes · quicumque numquam consueuit iniuriam nec
molestiam nec contradictionem fit adeo deli
catus quod non potest ferre aliquid sibi displi
cabile · dicit ultimo quod istud remedium in
saltem in hoc ē utile · quia iracundis qui
consueuerit frequenter irasci dat interuallum et
quietem ab ira Quibus modis uitetur
Non ius esse iracundus ira serene
ne fueris curiosus · qui inquirit
quid in se dictum sit qui malignos sermones
eciam si secreto sint habiti eruit se ipsum inq
uinat Quedam interpretacio eo perducit
ut uideantur iniurie Itaque differenda
sunt alia donanda · circumscribenda multis
modis ira ē pleraque in lusus iocosque
uertantur Socratem aiunt colapho percussum
nichil aliud dixisse quam molestum esse quod
nescirent homines quando cum galea prodire
deberent Non quemadmodum facta sit
iniuria refert sed quemadmodum lata et infra
Sepe ad nos ira uenit sepius ad nos
ad illam Que numquam accersenda ē · et
cum incidit reiciatur Nemo dicat sibi
hoc propter quod irascor aut feci aut fecisse
potuit Nemo animum facientis sed ipsum
existimat factum atque ille intuendus
ē uoluerit an inciderit coactus sit an de
ceptus odium secutus sit an premium sibi
morem gesserit an manum alteri commo
dauerit Aliquid peccantis etas facit ali
quid fortuna ut ferri aut pati aut
humanum sit aut humile eo nos loco co

sentiamus quod ille cui irascimur iniciat nos iracundos iniquos iri extimacio et quod facere vellemus pati nolumus Nemo se differt libro eodem sequitur glo
Non minus et cetera ne fuerunt animosi) Inter alia que incitant ad iram est malorum relacio qui refferunt maledicta eorum et non dat preceptum quod nos simus curiosi investigatores eorum que dicta vel facta sunt relata dicendamus ea credere et si sunt grauia donemus i. indulgeamus illis qui fecerunt locuti vel operati contra nos glo
Ad iram causa tardanda) Ille causa tardabit iram qui iniuriam non dilatat sed minuit sicut fuit Socrates qui iniuriam contentus infirmonem iocosum qui fuit percussus ictu alis in facie collafo i. pugno ait quod molestum est nescire quando debeat homo procedere cum galea q. d. tempus erat habendi galeam quando fui quia tunc collafi non puenissent ad faciem et quantum pertinet ad mortes non refert quando facta sit iniuria sed tota mortalitas consistit qui iniuria fecit
Sepe ad nos ira venit) dicit Seneca glo
anticipat duo Vno modo quando ira venit ad nos postquam non iniuria sit nobis. Alio modo irascimur quando nos venimus ad iram. vz quando sentimus urgenti irascitur et istud contingit sepius et dat talem regulam quod ira venit ad nos reiciamus eam et non recipiamus illam
Nemo dicit sibi) Istam regulam glo
nunc traditam non est qui obseruet. si enim obseruarent quando ira venit non reciperent eam. vz quando iniuria est illata non irascerentur. sed diceret in corde suo istud quod michi nunc infertur ego aliis feci vel saltem facere potui. et ideo benigne et paciente ferre debeo Nemo animum facientis glo
Illa que homo deberet precipue attendere in facto est intencio facientis utrum fecerit voluntarie vel actu coacte utrum intencione iniuriandi vel intencione seruiendi alteri. sicut ille qui manum acto modat i. ille qui in seruiciam amici sui alium percutit. et aliqui inferunt nocumentum decepti. alii a casu alii propter spem premii et aliqui ex mala consuetudine quorum omnium diuersitate eadem iniuria redditur aliis vel bonis
Aliquid peccantis etas) Quando nunc mulier glo
vel puer fert in iniuriam humanum est tollerare et despicere eam Si autem vir complete etatis et prudencie et non nimis magne pompe infert videtur pertinere ad humilitatem i. ad pusillanimitatem tollerare eam Si autem talis sit magnus dominus tunc pertinet ad prudenciam tollerare eam et dissimulare eam Ad nos loco) semper debemus glo
nos ponere in loco inferentis non iniuriam considerando excusaciones eius. sed quilibet iniuriatus respicit solum seipsum et extimat se plus quam sit iniuria esse maiorem quam sit et

quod facimus nolumus pati et festinare iudicare
Quod ira est potens mali et est graciosum irato et quod iracundi debent precedere sicut ebriosi ad vitandum iram
Rogemus amicos omnium quorum genere num ut maxime libertate ad usum nostrum utuntur cum minime illam pati poterimus Nec assenciatur ire nostre contra nos potens malum et apud nos graciosum dum conspicimus dum iri simus aduocemus Quiuini male ferunt et ebrietatis sue temeritatem ac petulanciam metuunt mandant suis ut omnino auferant Intemperanciam in morbo suam experti parere ipsis mandusa vallitudine vetant optimum est notis vicijs impedimenta prospicere et ante omnia ita componere animum in gratissimis rebus subitis concussus iram aut non senciat aut magnitudine in oppinate iniurie exortum in alium retrahat nec dolorem suum profiteatur libro eodem glo
Rogemus) Illi qui cognoscunt defectum ebrietatis sue rogant amicum ut eis omnino inde eum extrahat antequam inebrietur. et illi qui cognoscunt defectum illius in comendo superflua et nociua et ex hoc incurrunt infirmitatem mandant familiaribus suis vel amicis quod quando talia petunt non obediant eis Item debet facere qui cognoscit defectum suum in ira rogare amicum suum libere audacter et reprehendat eum quando videt eum iratum. quia ira communis sit graciosa irascenti. tamen est ei nociua sequitur glo
Optimum est) ex supra scriptis exemplis concludit quod optimum est prouidere vicijs et defectibus sibi nociuis de salubri remedio ante tempus et sic componere animum suum ut iram non senciat aut surgentem ex falsa extimacione magne iniurie retrahat mitigando ne dolorem suum refferat in illum quem credit esse suum iniuriatorem Quod illi qui suam iram non refrenant semper causam habent irascendi quibus suadet quod ad alia consideracionem suam vertant Seneca
Quod in luctu dici solent) efficacissime et mira dicitur alias dicetur Vtrum aliquando desines vel suspicata sit et quantum in ea bonum in corpore an in animo posita sit libro de liberalibus studijs sequitur glo
Quod in luctu dici solet) mulieribus plorantibus consueuerunt dicere predicatores debetis semper plorare certe non. nam si velletis non possetis. nam dolor unde procedunt lacrime diuturnitate temporis deficit. melius non est quod timetis dolorem et lacrimas quam tempus quod finaliter imponit finem dolori glo
Hanc persuasionem) Seneca transfert ad irascentem quod melius est deserere iram et finire eam quam quod a tempore finiatur et deficiat Seneca arguit quod ira sit finienda sic ira est pena irascentis sicut timor est pena timentis

nam irascens tristat' de iniuria sibi illa
ta et timens trepidat penam futuram
amara aut ē iura cuiuslibz existentis in
pena et iō irascens debet iram suaz ter
minare Tercio resumit racionez p̄maz
q melius ē q irascens ponat finez ire sue
q̄ dies i diuturnitas tp̄or que oēz irā tollat
Q quodam melius est latere q̄ pate
Latere semp patere facere Sener adedi
q latuit diu sepe ereuntis ue ppim
ritas patiunt male v̄ tragedia it glo
Latē semp̄ Edippus inuestigauerat a ty
resy q ipē erat qui interfecerat p̄rem
suū regem laiū et inuenit q pastor q
inuenerat in silua dederat eū mari eūd
cuid sem cornichio et edippus huit illū
senem et querebat ab eo in qua forma
suscepisset euz et q narraret sibi quicqd
de ipō sciret tūc sener nolebat eū retra
here ab inquisicione istius notat d q eciā
q puniteret istu iacere que iam diu fue
raint occulta quia sepe cū mallo et pian
lo inuestigantis ventus occulta reptitur
Q nulla sentencia iusta fertur con
Quisquis statuit p̄te audita media ad
it aliquid p̄te i naudita alt' contez
ra Equū licet statuit aut equus fuit
vij trage Q iudices nō debent eē inues
tigatores v̄ tt̄ de rephensione cā nō
eris audax Item q ille qui inuestigat
latencia nō ē prudens sz callidus v̄ tt̄
de prudencia cā si prudencia Item q illi
nichil fructuose agunt que inuestigant
inutilia et superflua v̄ tt̄ de scire cā ni
hil operose Item q nō debemus querere
et inuestigare studia liberaliuz scienciaz
sz debemus ea didicisse v̄ tt̄ de studio c̄ liba
Quisquis statuit a q̄ Creo rex gra glo
siuam tulerat con̄ medeam q exultaret
et de regno recederet ino medea conq
ritur de siuā iusta lata q eam i audita
et nō quesitaz asserens q̄d esto q siua eet
iusta ρρ culpaz siuāti et tū ipē ferens se
tenciaz eēt iniustus quia vz p̄termisit or
dinez iudiciarium in examinando et re
quirendo et audiendo reum Sequitur

Intemperancia

Q eē diuti
egri sanari p
ossunt si conr̄ intemperanciaz fiat ubi
agit de inuetatis maiis corrigendis
indicat eciam qualiter quisqz facē dz
omnia tanquam si sub aliquo boni viri
semp p̄ntis oculis esse Ex eneca Sen
Quod ad duos amicos meos ptiet
diuisa iuia eiusdū est alterius eniz
iuicia emendanda alterius frangēda
sūt Vtar libertate tota nō amo illuz
nisi offendero Quid gr̄ inquis Qua
dragenarium pupillum cogitas subtu
tela tua continere respice etatem eius
duram et intractabilem Non pot re
formari tenera singuntur an p̄fecturus
sim nescio Malo successum m̄ deēē
q̄ fidem nec desperaue eciaz diutinos
egros posse sanari si con̄ intemperan
ciam stetis si multa i uitos facē coege
ris et pati Nec de alto quidem satis
fiducie habeo excepto eo q adhuc
peccare erubescit Nutriendus ē hic pu
dor qui quam diu in animo eius du
rauit aliquis eit bone spei locus
Cum hoc veterano pcius agendum pu
to ne in desperacionem sui veniat nec
ullum tempus aggrediendi fuit me
lius quam hoc cum interquiescit duz
emendato similis est alijs hec inter
missio eius imposuit metuz m̄ u̇ba nō
dat Expecto cum magno fenore uicia
redditura que iure scio cessare non
de esse Impenda huic rei diem et utr̄
possit aliquid agi aut nō possit expu
tu nobis te ut facias forte p̄stu et sar
cinas cōlige Nichil ex hijs q hēmus ne
cessarium ē ad legem nature reuitam
Diuicie parte sunt aut gratuitum ē quo
egemus aut uile panem et aquam
natura desiderat Nemo ad hoc paup
ēst Intraque quisquis desiderium suum in
clusit cum ipō Jone defelicitate contendat
Ut ait epicurus cuius aliqā note huic
eplē inuoluam Sic fac inquit omia t
tamq̄ spectet aliquis p̄dest sine dubio
custodem sibi i posuisse et hēē quem re
spicias quē intēē cogitacionibus indicet
hoc quidem longe magnificencius est
uiuē sit tamq̄ sub alicuius boni viri
ac semp p̄ntis oculis Sz ego eciā hoc
contentus sum ut sic facias quicqz facies
tamq̄ spectet aliquis h̄ in epla xiv Q
fingit intemperancia v̄ tt̄ de amissi
one cā i Item sicut omiz rex sic hūāz
intp̄ancia laborami v̄ tt̄ de corpore
cā iij Item de intemperancia bibendi
q alexandrum v̄ tt̄ de ebrietate cā iij
Item quicquid uirtute ptum erat in intp̄
ancia corruit v̄ tt̄ de felicitate cā i
Quod ad duos amicos liberos ptinet glo
Lucillus et Senē hēbant duos amicos
liberos ptinet lucilliū et senē hēbat du
os amicos uiulos alius uiciosos quorum
erat iuuenis et uerecundus et alter erat
rlus et inueteratus in malis ino senē
dicit q istor uicia diuisimode curanda
sūt quia quadragenarij uicia sūt fran
genda et uicia iuuenis sūt emendanda
et dicit q in corrigendis eis utet' libe
rtate i liberis et obiurgatoriis et
offendentibus quia ille qui amat dz of
fendere amicuz ut corrigat ipm̄ idez
sentit arles iiij ethicorum Sequitur glo
Quid gr̄ Obicit marium quia amicus
ille quadragenarius non potuit castigari

et emendari sicut pupillus al's sicut e
mendantur pueri qui sunt subarrati
quia illa etas nō ē tenera sȝ ē dura et
aspa et nō est tractabilis .i. nō pot flec
ti sicut flectuntur arbores tenere . sȝ qui
sunt dure et pfecte etatis nō pnt fingi
.i. cōpoñi ad voluntatem tractantis glo
An pfecturus] videtur isti argu^o d q nesciat
certitudinalit' utrum pficiat ad emendacio
nem illius quadragenarii uicosi . sȝ nichi
lominus vult experiri et exhibere sibi fi
dem amicicie in corrigendo ipm̄ esto
q successu careat .i. effectu emendacionis
vult enim q potius cesset affectus cor
rectionis q̄ fides amicicie . et dicit ultius
q de uicijs aīi cōtingit sicut de infirm
itate corporis . nam infirmitates cor
poris antiqui pnt curari quō quō e
ger ab intempancia cibi et potus re
frenatur . et cogitur ultra facē cōtra
voluntatem suam sumēdo . s . medici
nas amaras . et alia remedia salutaria
ita et siml nō pnt curari uicia aīi inuete
rata Nec de alto quidem] alloquitur glo
hic de alio amico emendando . et dicē
q nō multum cōfidit qd possit eū corri
gere . et tamen vnū bonū signum hȝ . quia eru
bescit peccare . et talis uerecundia ē signū
bone spei racio aūt ē ista . quia ille qui
erubescit peccatum incipit cognoscere tur
pitudinem eius . al's nō erubesceret sed intur
piter agē cognosceret . et iō indicium ro
nis qd est iudex uirtutis in eo nō ē ex
tinctum . et iō pot facilr repullulare . dicē
aūt q iste pudor ē nutriendus . vȝ quia
ē passio laudabilis in iuuene ꝑ cōmu
nem dictum ut pȝ ij . ethi sequitur glo
Cum hoc ueterano] adolescentes po
ssunt aspere repphendi quia asperitas
correctionis inducit eos ad uerecundiam
que ē laudabilis in iuuene ut dcm̄ ē
sȝ senex asperitate correctionis nō in
ducunt ad uerecundiam . quia sunt ineru
bescibiles . sicut pȝ in rethorica arˀ . et
iō vult seneca mitius pcedere cū uetera
no ne labatur in desperacionem . et tpus
corrigendi ipm̄ extimat eē qū inter
quiescit .i. qū cessat ab opibus uiciosis
quia tūc ē similis correctio et illa int'
missio eius alij amicis dat metum .i. t'
morem diffidencie .i. cōfidenciam loquēdi
secum . sȝ tūc senecce nō loquebat' . et iō
seneca parum sperat de eius correctione .
sȝ credit q uicia ad tpus intercelat re
uertuntur ad eum cum magno fenore
.i. cū maiori multitudiē et copia qū
pruno essent . dicit tamen q impendet
dies aliquos ut expiat' si possit eū corrigē
Tu nobis te] obmissis illis duob' glo
reuertitur ad lucillum cōfortans eū ut ex
hibeat se fortem .i. stabilem in uirtute

et vult qd cōbat sarcinas ille firtinas
cōlit qui eas minuit vult dicē q nō
desideret ultra hēē . quia volenti uiuere
scdm naturam pauca sunt necīa . nam
panis et aqua sufficiunt ad cibū et po
tum . et ille qui nō ultra dsiderat ē feli
cissimus . et cū ipō ioue cōtendunt de fe
licitate . nam deus uerus vnus ē plibus noib;
nōiatus de hoc v . ti . de deo cū' illos et ca
ex cōmulto vult dicē q deus hȝ quicquid vult
si panem et aquam et ultra nō desiderat
et tales diuicias dicit eē paratas cuilȝ
volenti viuere uirtuose sequitur glo
Cum us] aliqua cōsuetudo senece ē in q'
libet ep^a inicere aliquod minus aliquis
sine notabilis . et hic inicit lucillo nō^le
epicuri qui scripsit discipulo suo q ita
viuet ac si priis eet epicurus . et vult se
neca qd ipē assumet aliquē insignem
uirum quem putet sibi eē presentem in opi
bus et cogitacionibus . nam psente solep
ni uiro homo erubescit turpia et iō
istud remedia al's regula est utilis glo
Quam magnus mirancium
tam magnus inuidencium
populus ē libro de beata uita

Inuidia

Nulli mo
rtalium in uideo libro eodem sequitur glo
Quam magnus] Multi cupiunt ascendere
ad dignitates ut alij admirent' eos cōtō
dicit seneca q tot erunt ei inuidentes
quot admirantes . et nō est tantum como
dum de admirantibus quantum ē periculū de
inuidentibus Nulli mortalium] homo glo
sapiens et virtuosus nulli inuidet nam
inuidia ē ad superiorem . superiorem aūt non
extimat illum qui antecedit in diuicijs
et honoribus et ceteris fortunis ex illis hō
pcius extimetur . non ē uā aūt maior
quia extrinseca sunt ab hoīe si aūt sit su
perior in uirtute tūc nō sibi inuidet sȝ eum
diligit et ueneratur ꝑ uirtutem Quin inui
dia pcedit a magna existimacione sui
et quō male interptatur beneficiū q̄
seneca docet aliter procedere Seneca
Omnibus hijs . s . admiracione sui a
uiditate ambicione uehemencius
et importunius ē malū inuidia q nos in
quietat dum cōpat hoc michi pstitit . sȝ
illi maius Deinde nullius causa agit cōtra
omēs sibi timet Quanto est simplicius qu
anto prudencius beneficium acceptū augē
sciencie neminem tanti ab alio quanti a
se ipō existimari Plus accipe debeo al's
debui . sȝ illi facile nō fuit plus dare In
multos diuidenda liberalitas erat hoc
inicium ē boni cōsulamus et animus eius g'
te excipiendo euocemus . parum fecit sȝ se
pius faciet Illum michi ptulit et me mul
tis li . ij . de beneficijs Si nullos inuitos
tibi facit iniuriam multos tibi parit i in
dia li . de moribus Quō deuitabo sedarī

rex inuidiaz si felicitatem iactam(us)· cuz
multi diues ei(us) li· eo· Facili(us) ē paupi
ↄtemptuz effugere q(uam) diuiti inuidiam
ↄcire uti paupertate maxīa felicitas est
Acuit enim animum intensio frangit re
missio libro eodem Omnibus hys· ↄ· glo
Illi qui admirantur seipos· et existimat
se excellentes dignos magno honore· et illi
qui sunt auidi honore et promocioñ q(uo)s
communi vocabulo dicim(us) ambiciosos st
p(ro)mpti ad inuidiam· et quo donant illa
q(ue) sunt donata alys turbantur· et cū tur
bacionis ē ↄpacio et falsa sui extimacio· q(ui)a
illos reputant inferiores se et oderunt ex hoc
donantem· et multo magis quo alys do
nant donū maioris valoris· et qui alys
donat maturi(us)· i· scelerius· et cici(us) et nō
ↄsiderant causam donantis nec ↄdicioñz
donatariorum i· recipienciū doni· s(ed) soluz
ↄsiderant ↄdiciones suas et sibi timent· i·
reputant Quanto ē simplici(us)· dicit glo
q(uod) meli(us) e(ss)et· q(uod) isti ambiciosi augerent
bene(ficiu)m sibi collatuz· augent enim benefi(ci)a
collata multipl(ici)t(er)· ut p(atet) p(er) ar(istotilem)· iij· retho(rice) vz
q(uod) beneficians non iactat nec improperat
bene(ficiu)m et quo donauit et nō tenebatur do
nare· et qui nō subuenit in vehementi
necessitate· et in hora magne indigencie
et dicit ulteri(us) q(uo)d illi debent ↄsiderare
q(uod) alii nō hent tantam opinionez de eis
quantuz ipsimet et debent ↄsiderare q(uo)d eorum
extimacio de ipsis ē falsa· et si bene isti atte(n)
derent simplici(us) et prudenci(us) p(ro)cederent
et nō hērent odio benefactorē· et alys
beneficiatis nō inuiderent· et nō dicerent
plus accipe debuisse· dicet nō fuit facile
donare eis plus· quia oportuit q(uod) liberali
tas eius ostenderet se ad plures· et de
bent dicē isti duo ambiciosi· istud ē p(ri)m(u)m
donū qualecūq(ue) ē reputem(us) et p(ro) bono (et)
et pro meliori· et animuz benefactoris un(um)
grate recipiam(us)· et bene interp(re)tem(ur)· et ad
amorem nrm cum indicam(us)· quia esto
q(uod) parū fecerit sepe faciet dona et esto q(uod)
alys p(ro)tulerit nobis nō p(ro)tulit multis glo
Si nullos inimicos/ Illi qui sunt lesi a nob(is)
et quibus intulim(us) iniuriaz sunt inimici m(ihi)
et si nullos lesim(us) hēm(us) tamen inimicos il
los qui inuident nobis et iniuriaz a nob(is) rece
perunt Quando de intubus/ ostendit q(uo) glo
modo in diuicys et prosperitate homo
possit vitare inuidiam et dicit si homo
iacet felicitatem suam· i· si diuicias et
p(ro)speritatez suam communicet cū multis
liberalit(er) tribuendo tunc diligetur et ei
non inuidebitur Facilius ē/ diuites glo
raro effugiunt inuidiam sed facili(us) pau
pes p(ossu)nt vitare despectoz q(uo)d nō ↄtemp
natur nec despiciant q(uia) ita ↄsequentur
si paupertate sua virtuose uti sciant ↄtenti
illo modico q(uo)d hent· et illud modicū mo

dice prudenter dispensantes· quia sicut
p(ro)cedendo sunt felices et hent animū ac
cutuz et intensum ad virtuose viuendū
ↄ· ad ordinanduz uitaz suaz q(uo)d illud (et)
modicaz eis sufficiat· Diuites aut(em) quia
hent copiam rez nō oz q(uod) animuz suū acu
ant et subtilient ut possint viuere· et io(deo)
anim(us) eorum ad hoc est remisso et negligens
et p(ro)ponens ad alia Ex quibus verbis p(atet) q(uod)
diuites hent animuz remissuz et p(ro)ↄm(?)is
fractuz· et paupes habent animuz acu
tum et intensum Nō debem(us) in
Si bono viro obiudere ex scelestitate
mala facinorum quō s(it) in p(ro)speritate
irasci ↄuenit et ob sedias rex mal eueu
orum honiz inuide ↄuenimet Quid enim
ē indigni(us) quam florere quosdam et
eos indulgencia fortune abuti quib(us)
nulla pot(est) satis mala ↄuenire fortuna
Cum tam comoda illorum sine inuidia (et)
indebit q(uod) scelera sine ira li· i· de ira glo
Si bono viro· multa puit· et debent dis
plicere nobis in alys (pro)p(ter) que nō debem(us)
irasci nec inuidere· nam scelera mi
ordinaz debent nobis displicere· tamē
(pro)p(ter) hoc nō debem(us) irasci cōmonsis nec
de illorum p(ro)speritate debem(us) tristari vel
inuidē· quamuis indignū sit q(uod) ipsi hēat
p(ro)speritatem cum merentur calamitatē
et aduersitatem· Et hoc ē q(uo)d dicit· q(ui)b(us)
nulla pot satis mala ↄuenire fortuna
ↄ· sufficiens· et ↄdigna scelerib(us) eorum
Et io ↄcludit q(uo)d (pro)p(ter) mala illorum nō de
bem(us) irascī vel viciaz inuidie (pro)p(ter) eo
ruz p(ro)speritate ac comoda· quamuis utrū
q(ue) debeat nobis displicere Nō causa
inuidie est respicē antecess· et nō sub
sequentes· et quo inuidi beneficia si
Numq(uam) erit felix/ bi collata dep(re)ciant
quē torquebit felicior et infra sē
Dys quoq(ue) irascim(ur) q(uod) aliquis nos (et)
antecedat obliti quantuz hominz retro
sit et quantuz sequatur a tergo ingē
tis inuidie Tanta tū importunitas ho
minū est aut quamuis multuz acceperint
iniurie loco sit plus accipe potuisse
Dedit in p(re)turam s(ed) ↄsulatuz sperauz
Dedit in duodecim fasces s(ed) nō fecit
ordinariuz ↄsulem anne numerari vo
luit annuz· s(ed) dē est in ad sacerdociuz
et infra Multi te iniuriant ↄsidera q(uo)t
te antecedas plures q(uam) sequaris
Nō sit ite sicientes in uiz maxi(mu)m q(uo)s
falsas rōnes oficit dato magno ex
timas accepta pno libro· iij· de ira glo
Nūq(uam) erit felix/ felicitas excluditur a(nim)a
inuida vnde nullus inuidus ē felix In
uidus aut(em) nō pot ēē felix· p(ri)mo q(uia) inuid(us)
sui ē· quia non ē ↄtentus de statu suo
Tercio quia est tristis de (pro)speritate alie
na Inuidi aut(em) irascuntur deo quia cessit

sit aliquibus maiorem prosperitatem quam ipsi
habeant et solum considerant illos qui an
tecedunt eos in honoribus et diviciis
et ceteris huiusmodi fortunis et hoc est quod
dicit quantum sequatur a tergo ingentis
invidie. vult dicere quod ipsi solum conside
rant suos superiores quibus invident et
non considerant inferiores et invident eis
et sunt multo plures inferiores quam superio
res et propter hoc dicit ingentis invidie
quia omnes inferiores invident eis glo
Quanta tamen importunitas homines in
vidi sunt importuni et reputant pro minima
quod multa recipiunt si benefactor multa
potuit conferre et conqueruntur de benefacto
re suo quod promovit eos ad preturam quod
non promoveat eos ad consulatum officium
enim consulis erat maius quam officium poterat
Dedit michi duodecim fasces Quibus glo
consul habebat duodecim fasces quod sunt fasces
vide tractatum de mutacione cum assequitur vult di
cere quod invidus conqueritur de imperatore quod lo
co consulis mortui substituit eum quod esto
quod fecerit eum substitutum consulem non fecit eum
consulem ordinarium quia consules fiebant
in principio anni et anni numerabantur ab eis ut
quia tabelliones in instrumentis suis exprime
bant sic actum aliter acta sunt hec consulatu
talis et talis et iste invidus non considerat
quantum dignitatem recepit sed considerat quod
non est summus pontifex quia eciam tabellio
nes quando conficiebant instrumentum in rebus sacris
dicebant sic acta sunt hec pontificatu ta
lis pontificis et hoc est quod dicit hec deest
michi ad tale sacerdocium et post modicum se
nec convertit fortune aditum mundum et in
gratum dicit eidem quod consideret magnam mul
titudinem illorum qui sunt inferiores eo in
diviciis et dignitate et non consideret
solum illos qui antecedunt eos qui sunt
multo pauciores aliter pauciores et dixit
quod maximum malum suum in hoc consistit quia
falsas rationes conficit ut quia illa que ipse
donat reputat prava conquerendo de suo be
nefactore quod plura non contulit quam posset

Quod in heredes et qui non possunt obtinere
Invitissima aliorum promociones et invidi
eius in tormentis est invidia aliter Seneca
enim livorem infelix in hereditate et omne
destrum capiunt quia se pervehere poti
erunt et hac deinde ad indignacione alieno
rum profectuum et suorum desperacione obrutus
eciam fortune [illegible] et de seculo querens et
in angulo se retrahens et pene in [illegible]
bens sue dum illum tedet sui pigetque libro
de tranquillitate Quod maledictionis
sunt qui habent invidiam vide tractatum de ava
ricia capitulo 2 Item quod vitanda sunt
odium invidia et contemptus vide tractatum de con
temptu capitulo 1 vel contempnere capitulo 1 Item
qualiter species odium invidia et contemptus

imprimantem homines instigent vide eodem tractatu
capitulo 2 Item quod sit invidia fugienda
vide eodem tractatu et capitulo Item qualiter multis propter sa
pienciam et multis propter iusticiam invidetur
vide tractatum de divitiis aliter divitiis capitulo 6 Item
quod non debemus invidere male stantibus
quia sunt in precipito vide tractatum de vanitate
capitulo scias Invitissima Invidus glo
infelices de hoc vide supra eodem titulo capitulo 2 in glo
nulli et qui non possunt consequi honores sunt
pigri et tristantur de successu et prosperi
tate aliorum quoniam destrum capiunt et [illegible]
cuntur fortune et conqueruntur et sunt tediosi
et pigri et sunt pene in ambitu conside
rando prosperitatem aliorum de qua tristatur et habent

Ira Qualiter ira gignit insaniam

Capitulum quod est

Inmodica ira gignit insaniam hoc quod vitum
sit necesse est scias cum habueris finem
et in unam in omnes personas hic exar
descet affectus Tam ex amore nascatur
quam ex odio Non minus inter seria quam inter
lusus et iocos nec interest ex quam magna
causa nascatur sed inequalem perveniat animum
sicut ignis non refert quam magnus sit sed
quo incidat Nam eciam maxima soli
dum non receperunt Rursus arida et cor
rupta facilia scintillam quoque fovent usque
in incendium Ita est in brevi ingentis
ire exitus furor est et ideo ira vitanda
est non moderacionis tum causa sed sanitatis
libro 2 epistola 18 Muliebre est furere in ira libro
1 de clemencia Non decet regem seva
nec inexorabilis ira Non enim multum supra
eum eminet cum se irascendo exequat libro eodem
Morbis medemur nec irascimur at qui et
hic morbus est animi et infra Iracundis
sime ac pro corporis captu pugnantissime sunt
apes et aculeos in vulnere relinquunt
Rex ipse sine aculeo est Noluit illum natura
nec servi esse nec ulcionem magno constan
tiam petere telumque detraxit et iram
eius inermem reliquit libro eodem Facile lax
aretur furor si pse sibi satisfaceret et si
mortis periculo iram suam effunderet libro eodem
Caret ira sapiens quam excitat iniurie
species nec aliter caret ira nisi et iniuria quam
scit sibi non posse fieri libro 2 de prudencia
Iocis temperatis delectamur inmodicis i
rascimur libro eodem Pene numquam irascitur qui semper
irascitur sine dolore libro de moribus Nichil
inter insanum et iratum est nisi minus diei
aliter semper insanit aliter sepe irascitur libro eodem
De viciis crudelitatem et iniustitiam cru
delitatis iram libro eodem sequitur glo
Inmodica ira modicam iram non vocat
iram maximam que vocat homines et facit
insanos et dicit quod ira quam omnes personas
exardescit non solum contra hostes sed eciam contra
suos et amicos et consanguineos et superio
res et inferiores sed vult quod in illis maxime

pmagnetur irā q̄ hostem et q̄ seruū
quia inttales homo liberꝰ irascat͛ et i
ra surgit vehemencioꝛ· et si bene ꝯside
rabit ꝑ inueniet fortit͛ iratos insanire et
quia distinxit expte eoꝝ quibꝰ irasci
mur· iō ulteriꝰ ꝙ oꝫ actendere aniz i
rascentis· et nō animū ire· quia quidā
sunt talis ꝯdicionis· ꝙ eciā cū magna
ira paꝝ ul' nichil irascuntur· sicut lapi
des qui ex magno igne nō ꝯburuntur
et quidam sūt qui ex pua cū feruentis
sime irascuntur sicut ligna sicca que
ex modica sintilla ꝯburentur· et iō ubi
ē aīꝰ facilis irascibilis· esto ꝙ puam ī
tam̄ heat cum fortiter irascitur et qū
ē magna cū tunc fortitei irascitur et
insanit et hoc ē qd' dicit ingentis ire
excita furorez· et dicit qd' cū ire pot eē
in rebꝰ omnibꝰ et seriosis et iocosis et ī
ultimo ꝯcludit ꝙ debem' uitare iram
nō tm̄ racione· s; roē sanitatis· mult
dicē ꝙ debemꝰ excludere omēz iram
puam et magnam Jlli aūt qui solum
excludūt magnaz iram et retinent p
uam sūt moderati quia hēnt modera
tam iram· et carent insania· quia so
lum magna ira facit insaniaz· et illiq
excludunt magnā et puam sūt sani· q̄
carent passione animi ꝯsequitur glo

Non decet et ī irascendo exequat͛ ꝯiā
uicia sunt turpiora ire· et in quolibet
rectore quaz in subditis· et rō ē quia ipi
heūt subditos castigare corrigē· et iō
qnōcūq; offendūt reges et plati equāt
se subditis· et sic tunc pdunt dignita
tem regiminis· et ꝑcipue qū irascuntur·
quia non dꝫ eē ad illuz qui nō pt resistē
irascendo aūt supioꝛ ostēdit· ꝙ subditꝰ
possit ei resistere· et sic fit par et eq̄lis sibi

Morbis sicut medicꝰ nō irascitur glo
infirmitatibꝰ s; eas curat ita rector ī
nō dꝫ irasci uicijs que sūt infirmitates
animi sed dꝫ illa corrigere ꝯsequit͛ glo

Iracundissime apes Oēs mēs sūt iracūde
regem hēnt mansuetum· et sine aculeo
ꝑ uult qd' rex et rector multitudinis de
bent carere ira q̄ ē aculeꝰ ledens alios
quibꝰ irascuntur· Constituraz ꝯsi neq glo
faciat vindictam de iniuria sibi a subdi
to facta talis vindicta multū ꝯstat· q2 p
dit famam mansuetudis et clemencie

Caret ira Jra nascitur aspe iniurie glo
vꝫ quō homo extimat sibi iniuriam
illatam· sapiens aūt scit qd' nulla in
iuria fit sibi· de hoc v· tr̄· de iniuria cū
securiꝫ· et iō nō irascat͛ ꝯsilt senō eclesū

Nichil intersanū Jnsanus et fatuꝰ glo
semp insanit ꝯtinuando fatuitatē suaz
iracundꝰ aūt nō ꝯtinuat iram suam s;
sepe assumit eam· et quecūq; irascitur in
sanit et ꝑ istum moduz ira ē insanus cō

tinuata· et vix se pot p vnam diem ꝯ
tinere qū irascatur et sic verificatur
qd' dicit hic qd' vnꝰ dies interest int͛
insanū et iratū vꝫ dies et interpellacois

Exegisti a me nouia Ponit quot
te ut scribez ꝙ ad'' mala facit ira
possꝫ ira leniri nec in merito ꝛeū
in videris Hunc affectuz ꝑcipue p
timuisse maxīe ex omnibꝰ tetrū ac
rabidum Ceteris aliquid quieti placi
diq; inest h' totꝰ ꝯcitatꝰ et in impe
tum est doloris armoꝝ sanguinis sup
pliciorꝝ minime furens hūana cupi
ditate dum alti noceat sui negligens
in ipā irruens tela et ulcionis uiltaz
secum rem tractur animus Quidā
itaq; ex sapientibꝰ iram iniris dixe
runt breuem insaniam ē que eni im
potens sui est decoris obliti necessi
tudinū ī memor qd' cepit ptinax et
intenta a racione ꝯsilijs q; pclusaz
inanibꝰ agitata causis ad despcū eq
iurisq; inhabilis ruyne similia que
sup id qd' oppssere frāgūt li· i· de ira

Hunc affectuz Nouatꝰ ꝑcipue ca glo
uebat sibi ab ira et de hoc ꝯmendat
euz senē quia sup omēs alias passiones
aī euitanda ꝑ multa mala q̄ facit ī
hoī· et facit hoīez tetrum· i· turbidꝰ
et rabiduz et impetuosuz et dolorosuz
et cupidum armoꝝ et auiduz hūam
sanguinis effundendi ·ꝛ· et facit deside
rarē supplicia et inferre nocumenta
et facit hominēz irruere in picula et
in tela ꝑ cupiditatez ulciscendi se q̄ ul
timo multa picula secuz trahit et oīa
que desiderat cupit vehemēti^me^ ultra
humanaz et moderatum et raciona
bilem cupiditatem nichil ē in ira placi
dum nec acceptuz sicut ī alijs passio
nibꝰ· Nam in amore et ꝯcupiscencia
et delectacione ē aliquid placidi s; ī
ira nichil Quidam itaq; sapient' glo
quidam dixerūt iram eē insaniā bre
uem ꝑ discontinuacionez ·ꝛ· ut pꝫ in
cū supiori in glo nichil intest et seneca
appbat atq; assignat causam quare ē
insania vꝫ quia irati nō sunt compo
tes sui et a̲m̲o̲ decorem moralem de
ponūt et nō curant de ꝯsanguineis n͛c
de amicis nec de affinibꝰ q̄ eēnt ī me
moris necitudinū· i· affinium amicoꝝ
et ꝯsang'neoꝝ qui nobis nectuntur
et abstingitur· et est solum intenta
et ptinax in eo ꝙ assumpsit ex leuibꝰ
causis ꝯcitatur et ad ꝯsiliū et ad ra
cionez nō actendit et despicit equita
tem et iusticiā et assilat eam ruyne e
dificioꝝ qui oppmūt qd' inueniūt· et sup
oppssa ligna et lapides ruyna frangūt
Quia nulla pestis hūano gn̄i tot dapna
intulit q̄t ira ꝯseū

Si effectus ire dampnaque intueri
uelis nulla pestis humano generi
pluris stetit Videbis cedes ac
uenena et eorum mutuas sordes et ur-
bium clades et totarum exicia gencium
et principum sub ciuili hasta capita ue-
nalia et subiectas tectis faces Nec i-
ntra menia coherceatos ignes sed ingen-
cia spacia regionum hostili flamma relu-
cencia aspice in nobilissimarum ciuitatum
fundamenta vix notabilia has ira de-
iecit aspice sollitudines per milia milia
sine habitatore desertas has ira exhau-
sit aspice tot memorie proditos duces
mali exempla fati alium ira in cubili
suo confodit alium intra sacre mense iura
percussit alium intra leges celebrisque spe-
ctaculum fori lancinauit alium filii par-
ricidio dare sanguinem iussit alium ser-
uili manum regulem aperire iugulum alium
in cruce membra diffindere et ad hoc si-
ngulorum supplicia narro Quod si tibi libu-
erit relictis in quos ira uiritim exar-
sit aspicere cesas gladio conciones et
plebem inmisso milite contrucidatam
et in perniciem promiscuam totos popu-
los capitis dampna passos tamquam aut
curam nostram deserentibus aut auctorita-
tem contempnentibus Quod gladiatoribus
quare populus irascitur et tam inique ut
iniuriam putet quod non libenter pereunt
et contempni se iudicat et uultu gestu
ardore in aduersarium uertitur quod quidem
tale non est ira sicut priorum i. ca glo
Pluris stetit i. dampni uult dicere
quod nulla pestis intulit tot et tantam
ala genere humano sicut ira et eius
mala illata et que patent in litera glo
Sub ciuili hasta consuetudo erat quod cap-
ti in bellis uenderentur sub hasta pone-
batur enim hasta imperatoris et illi sub
illa uendebantur et isto modo fuerunt uen-
dita cartaginenses Intra menia ho glo
stes iram non solum ciuitates captas sed
eciam omnes circumstantes regiones combure-
bant Nobilissimarum ciuitatum videlicet glo
cartaginis et troye vix cognoscuntur
fundamenta quas ciuitates ira hosti-
um subuertit Proditos duces etc glo
fuit nabuc philippus et alexander
magnus filius eius et similes qui malo
exemplo regiones uastauerunt et gen-
tes de vna prouincia in aliam transpor-
tauerunt In cubili suo sicut iudich glo
interfecit holofernum in cubili suo glo
Intra sacra mense semper mensa fuit re-
putata sacra quod ciuitatiua et alex-
ander commotus ira plures amicos in-
terfecit in mensa Cessas gladio con glo
ciones vt quando silla intrauit romam et
plebem contrucidauit et quatuor le-
giones sub fide sua receptas interfici
iussit et cyna consula quod collegam octa-
uium et quam multitudinem que ei assistebat
sagittarios iussit et silla totos populos quo-
rundam ciuitatum dampnauit ut refert
augustinus de ciui. dei quod singule colompne que
singulos trahebant ad supplicium Quod
sit colompna vide ti. de auctore et glo bene
declarauit Tamquam aut curam nostram glo
vult quod omnia supscripta que ab ira proces-
serunt ad extinccionem humani generis refe-
runt in tantum quod uidetur quod deus de-
fuerit curam humani generis et contempse-
rit quod desperit intromictunt se de rebus
humanis Quod gladiatoribus populus glo
romanus procedebat ad theatrum ut uideret
gladiatores se mutuo interficientes
et quando pauide aliquem uidebat et langui-
de inferre ictus et quod timide aduersa-
rii gladium uitaretur et ictum non animose
reciperet turbabatur contra eum et expectato-
re innitebatur in aduersarium vult dicere
quod populus ibidem conueniebat ad uidendum
et ad expectandum et sic populus erat spec-
tator talis ludi et relinquebat officium ex-
pectantis et assumebat officium aduersantis
quia lingua et uultu et clamore dete-
stabantur et indignabatur contra illum pa-
uidum dic tamen quod non debet dici proprie quod populus
irasceretur quia ira proprie sursum surgit ex i-
niuria illata ille autem non intulit iniuriam
appellata aut sed potest dici turbacio sine ira
priorum qui sine causa turbant Quod
Vt scias iram non ex iniuria sit ira et in-
iuria nasci iniurium est irasci de nascit etc
nos lusuerit sed ipsa cogitacione nos
ledunt et in iniuriam qui facturus erat
fecit Vt scias iram non esse pene cupidi-
tatem infirmissimi sepe potissimis alii
potentissimis irascuntur nec penam
concupiscunt quam non sperant Primum dicit quod
cupiditatem esse pene exhigende non
facultatem concupiscunt aut homines et que
non possunt Deinde ne motum humilis est qui
penam summi hominis sperare non possit ad
nocendum potentes sumus Aristotiles
diffinicio non multum a nostra abest ait enim
iram esse cupiditatem doloris quid inter
nostram et hanc diffinicionem intersit ex-
equi longum est libro eodem etc. glo
Vt scias iram obicit quod ipsa non nascitur
ex iniuria quia irascimur illis qui non-
dum nobis intulerunt iniuriam qui ar-
dimus eos illaturos et lesuros nos Cui
obiectoni respondet quod nos in animo iam con-
cepimus iniuriam inferendam ac si iam
esset illata et sic ira consurgit ex iniuria
concepta in animo iniuriati uel iniuriandi
quia iam recepimus iniuriam in extima-
cione nostra et hoc est quod dicit sequitur glo
Vt scias iram obicit quod ira non cupit

penam sicut infirmi et impotentes ira
scuntur dominis et potentibus et tamen eis
nō concupiscunt penam quia nō sperant
eam posse inferre. quam obiectionem
solvit offerendo quod ipse diffiniunt eam sic
ira ē pena exigendo et nō dicit facultatem
nec potenciam inferendi penas sed
cupiunt et desiderant eas inferre et preterea
tanta mutacio ē in rebus humanis
quod quilibet princeps pot sperare penam cui
cumque magno nec ē aliquis ita princeps
quod non possit nocere et hoc ē quod dicit
ad nocendum potentes sumus sequitur glo
Aristotiles] ait quō diffiniunt iram in
rethorica primo inmediate quod est tristicia seu perturba
cio animi et molestia propter apparentem
et extimatam vilipensionem et postea
subiungit clam cum desiderio vindicte
quam clausulam seneca refert hic quando
ad summam scilicet cupiditatem doloris repo
nendi id est inferendi nam ille qui desi
derat vindictam cupit inferre dolorem
iniurianti et vilipendenti nō persequitur
autem differenciam utriusque diffinicionis sue et Aristotelis

Quomodo sit differencia inter iram et iracundiam

Quomodo ira distat et cetera usque terre
et ab iracundia appet quo ebrietas
ab ebrioso et timens a timido
Iratus pot nō ē iracundus Iracundus
nō pot ē aliquando iratus nō ē Cetera que
pluribus apud grecos nō nominibus
in species iram distinguunt quia apud nos
vocabula sua nō habent preteribo ecian si a
marum nos acerbumque dicimus nec minus
stomachosum difficilem asperum rabio
sum et clamosum Que omnia irarum
differencie sunt inter hoc morosum ponas hic
ē delicatum iracundie genus Quedam
enim sunt ire que intra clamorem conside
rat Quedam nō minus pertinaces quam fre
quentes Quedam seve manu verbis pa
ciores Quedam in verborum maledictorum
que amaritudinem effuse Quedam ultra
querelas et adversaciones nō exeunt quedam
alte gravesque sunt et introrsus versum
le alie species sunt mali multiplicis hec eo glo
Quomodo ira distet ab iracundia differenciam
iram et iracundiam hoc ē quia ira
cundia significat habitum acquisitum ex
multis operibus aliquis operacionibus vel complex
ionem facientem promptitudinem ad iras
cendum ira autem dicit actum Unde potest
aliquis ē iratus qui tamen nō ē ira
cundus. videlicet quia caret habitu et complexi
one facientibus promptitudinem ad iram
et pot aliquis esse iracundus et tamen non
iratus videlicet quō cessat ab ira quō ē in io
cunditate et solacio et tamen tunc ē iraci
dus quia habet complexionem promptam ad
iram vel habitum inclinantem ad iram et
sic iracundia dicit facultatem ad iras
cendum ira autem dicit actum irascentis

Preteribo] species ire positas a grecis glo
preterit quia nō habet vocabula latina
correspondencia grecis sed relacio pre
tent istas distinctiones videlicet quia quidam
irati sunt amari quidam acerbi
quidam stomachosi quidam rabiosi
quidam clamosi quidam difficiles quidam
asperi Et omnes istas differencias dicit ē
species ire quoniam iram dicit ē malum mul
tiplex id est iram habens multas species adicit
illam quam dicit ē speciem delicatam
ut videlicet quō ē aliquis morosus et nō per
mittit se duci a scelleritate et compo
nit clamorem Ultimo dicit quod quidam
sunt pertinaces in ira supple sed nō frequen
tes sed raro irascuntur Quidam autem
sunt frequentes sed nō retinent iram et
nō sunt pertinaces et frequentes sed hoc
raro contingit et de istis duabus modo
ultimo dictis ait augustinus in regula quidam
nō sunt in ira prompti immo ad placandum
Quidam nō quando irascuntur
effundunt se in verbis et maledictionibus
et quidam solum proferunt verba querele et
ulterius nō procedunt quidam nō in
verbis nec in factis quō irascuntur
ostendunt sed in tristicia eam in animo versat
Et istorum iram dicit altam et gravem
quia nō levia mala sed gravia infer
ret si posset Et omnes istas differencias pont
ē species ire Aristoteles autem iiii ethicorum ponit solum
tres differencias scilicet amaras difficiles et graves

Quod ira est contra naturam hominis et ei
contraria et in quo casu debeat assumi sed

Quaerimus an ira secundum naturam
sit et an utilis atque ex aliqua
parte retinenda an secundum naturam
sit manifestius erit si hominem inspex
imus quo quid est micius dum in rec
to animi habitu ē Quid autem ira crudelius
Quid homine aliorum amancius Quid
ira infestius homo in adiutorium mutuum
genitus ē Ira in exicium hic congreg
ari vult illa dispergi hic prodesse illa
nocere hic eciam ignotis succurrere
illa eciam karissimos petere hic aliorum
in comodis impendere separatus est
illa in periculum dummodo deducat
descendere quis ergo magis naturam rerum
ignorat quam qui optimo eius operi et
emendatissimo hoc ferrum et pernicio
sum maximum assignat et infra Quid
ergo Non aliquando castigacio necessaria est Quid
ni ergo hec sincera animi racione Nō
enim nocet sed medetur specie nocendi et
Quemadmodum quedam hastilia distorta ut cor
rigamus adurimus et adactis cuneis
nō ut frangamus sed ut explicemus eli
dimus sic ingenia vicia prava dolore
corporis atque corrigimus libro eodem

Querant an ira sedm naz sit ppo glo
mit hic de q pma e utrz sit sedm
naz hois an ei oria Secda qo e utru
alno ira sit utilis et necia · Ad pmaz qoez
R q ira e oria nature hois q oia qua
hois facit ira opatur morum et po
mit mtis et satis pz et io ocludit q
nullo magis na hois ignorat q ille
qui dicit ee iraz sedm naz hois · naz
e opus dei · et opus nature emendati
ssimuz et nobilissimu Ira aut e maxi
p niciosuz et ferum et io cu homo sit
benigno et mansuetus · et ira sit ferox
et seua sut oria adinuicem · et ista de
timacio e q aw Quid dus hic tan glo
git r3 qonez utz ira sit alno utilis et
necia et rndz quid m a · quare no mlt
dice q alno e necia et utilis · qu a · p
cedit no racione ai sincera · quia tr
no qrit nocere sz pdesse · sicut medica
qui cu dole corpor curat egrotu ali
quo secando cu ferro aliquo igne u
rendo no ad nocumentuz · sz ad pfectu
corpis · ita corrector irascit uicioso
adhibendo dolorem corpis ai · et adeo
emendacionez omz detimat in ca se
quenti et i multis alys caplis sequentibz
qd ira nuq e utilis · nec nuq e assum
enda · Solucio hic no ppe lo de ira sz
ira simula qu correctoz q uiciosu se
uatiz ondit procedendo · quia facit
duo q irati osueuerit face · s · facie
turbidaz · et aspitatez ubor et flagel
lo · sz indnobz deffucit ira · pmo quia
no facit p turbatz sicut faciut irati
no tendunt noce · iste aut intendit
prodesse · et uiciosuz corrige karissi
mos petere adnocimentuz · Mouet i
qonem utru debeat aliqu assumi ira
et argunt q sic et post detimat q nullo
Nunq qmo non sit dz assumi Se
naturalis ira assumenda e quia
utilis sepe fuit extollit aios et incitat
nec q quia sine illa magnificu in bel
lo fortitudo gerit n hinc flama sub
dicta est · et hic stimulus supagita
uit nusitz inpiculuz audaces Opti
muz itaqz quidaz putant tempare
iram no tempare iram no tollere eo
qz detrito qd exundat ad salutare i
moduz coge id no retinere sine quo
languebat actio et uis et uigor ai
resolueretur Primz faclio e excludere
pniciosa q regere · et no admictere q
admissa moderari Nam cu inposse
ssionez posuerit potenciora rector
sut et recidise q minime paciut De
inde racio ipa cui frem tradut tam
diu potens est · q diu de dncta e ab af
fectibz Si inmiscuit se illis et inquinauit
no pot otine quos submoue potuisset

Comota enim semel · et excussa mens
ei fuit quo inpellitur Quazdam rez
inicia in ptate nra sut Ulteria nos in
uisna rapiut nec regressuz relinquit ut
in pcepe datis corporibz nullum sim arbi
triuz est Nec resistere morari ne deiec
ta potuerit · sz osiliuz ome et potencia
irreuocabilis pcipitacio abscidit et non
licet eo no puenire quo no ire licuisset
Ita animus si in iram amorez aliqz se p
iecit rep mere et impetum et infra de
inde nichil lz inse utile nec actiut ·
amz ad res bellicas Nuq enim utius ·
adiuuanda e uiciose oterita quocienz
impetu opus est no irascatur sz exsurgit
et inqutuz putant opus ee ocitatur ire
incititur qz no alit q q intormentis exp
imuntur tela in ptate incitentis sut qu
antuz torqueantur libro eodez se est glo
Nuq et j quia utilis repbatur opinio
illoz qui dicunt iram ee fm naz hic ocl
udit q esto q sit o naz utru sit alno as
sumenda · et arguit q sic · quia pugnan
tibz e utilis · nam milites pugnantes
qu irascuntur excludunt omz timorem
et osidencia irruunt inpicula · et effica
cis egrediuntur hostes et ibi qui hic asse
runt dicit qd illud q suphnudat de ira
dz tolli et minui · et sic non dz ira totali
excludi sz mitigari et regi · et qu fuerit
sic mitigata · et sub indicio rois redacta
tuc e utilis · quia oma opa uiciosa fiunt
efficacis et si no ira ad quod opa uiciosa
s · fortitudinis et iusticie proceditur len
te tarde et langude Primu faclio est
hic soluit argumtu miltiplr · pmo q glo
pestifera faclio no recipitur q recep
ta regi · mlt dice q melio e hoste no
recipe infra ciuitatem q recipe · et postea
regulare · quia recepti nec regular se p
mictet nec eici Ira aut e hostilis et epes
tifera et ferocissima que quo e recep
ta infra aiaz no pmictit se regi nec
refrenari · et io melio e ipam no recipe
Sio quia 2m aw · et suos io dz tene firmos
et refrenare iram et als passiones qu mo
dicit sene q io qu e segregata ab affec
fectibz · i · a passionibz aiu tuc pot ee regu
lare et dnari sz postq pmiscet se ire et
alys passionibz no pot illas rege quas
pmo potuisset excluder et no recipe Ter
cio quia mens huana pq e excussa et
comota no e amplius sui iuris sz fuit ·
illi passioni ad quod impulsa e Quarto
quia otingit sicut de corporibz datis i
pcepe · i · datis in pcipiciu · nam anteq
homo pcipitet se decenu · et in ptate no
pcipitare se sz postq salutauit no pot
se retine ii mlt · quia no e amplius sui
iuris Ita mens anteq passio net e in
suo arbitrio · sz postq incia passioni per

misit intrare sua vi rapiunt naz· et non
pmictut eam regredi nec desistē ubi vult ubi
Ita animus) Vult dicē sicut ille qui p glo
apitat se datū nō pot ingredi nec pot
desistere ubi vult · sz oz q opiō descen
dāt· et in pncipio potiussz hoc picl̄o cavē
ita animus qui pciat se in iram et amo
rem et in alias aī passiones· nec pōt +
suū impetuz refrenare ubi vult · sz oz
q pcedat ubi et qū pdicte passiones +
eum impellent in pncipio potiussz glo
Deinqz inebil) hic rndz arto facto mā
riuz dicebatur enī in pncipio istius cā
q ira erat utilis pugnantibus in bello· h
ōdicit· pmo quia uttus nō dz innare in
cio Jn bello aut exercetur fortitudo q ē utus
cardinalis· et nō indiget adiutorio vicij
Jra aut vicium ē · g° fortitudo nō indigz
ira · Et hoc est qd dicit nec acuit aīmī
ad res bellicas · ·s· ira Ȝo quia sine ira
homo pot se ipm concitare et exigē
et invadere quātuz putat eē nccīn et nō
plus · et pot talem vigorem aī invadentis
repmere et morare sicut indicauit ex
pedire · ita q ira in bello nō sit nccīa
et illi qui assumunt non pnt ea uti p
libito voluntatis · nec pnt sedm arbitruz
suū nec minuere · et assimilat impetuz
aī et vigorem eius telis ·i· sagittis que +
sine ira iniciuntur p instrā que torqntur
et faciunt magnū impetuz · et sine ira
dant magnas pcussuras · dic aut q re
sagitte tanto forcius pcuciūs als pcuci
unt quāto instrā magis torquentur· licet
hodie in balistis nō ē ista distinctio sz
ē vicium signū ubi ponit sagitta et usqz
ad illuz locuz torquet archus · et nō am
plius fiūt cuz hodie quedaz instra que
pnt torqri minus et plus · et quāto plus
torquent tanto forcius sagitte iniciunt
loquitur cont aristotilem et dicit ira ē
non soluz maluz ducē sz eciaz malum
IRA inquit aristotiles ne militez neci
cessaria ē · nec quicqz sine illa expu
gnari pot n illa impleat animuz et
spm accendat Vtendum ē aut illa nō
ut duce sz ut milite Qz ē falsuz Nam
si exaudit racionez sequitqz qua ducat
iam nō ē ira cuius pprium ē ctumacia +
qui nō repugnat · et nō ubi iussa ē qui
escat · sz libidine ferociaqz provehitur tā
in utilis aī minister est quā miles qui +
signū receptui negligit Jtaqz si modū
sibi adhiberi patitur alio noīe appelli
da ē desinit ira eē quā effrenataz indo
mitāqz intelligo · si nō patit pniciosa
ē nec inter auxilia numeranda itaqz aut
ira nō est aut inutilis ē Nam siquis
penaz exigit nō ipsius pene auidus
sz quia oportet nō ē adnumerandus
iratis hoc erit utilis miles qui scit pere
consilio libro eodem Ira inquit arz glo
arz dicit iram eē sedm naturam necessaz
in opacionibus quibusdam utuosis ut pu
ta in opacione fortitudinis in piculo ·s·
mortis in bello Seneca aut sup addidit
et dicit eum sensisse · qd sine ira milites
nō pnt expugnare hostes · et qd ira ē
illa qd implet animuz ·s· cfidencia p
ugnandi et accendit spm calefacien
do ipm ad belluz · dicit tamen q pug
nator dz uti ira ut milite · et nō ut
duce ·i· nō dz sequi iram · sz dz iudicio
rōnis antecedere · et ira dz rōi obedire
sicut miles duci Cont hoc dicit Seneca
sic inutilis ille miles qui duci non
obedit qū receptui cecinit · duces aut
in bello dant signa militibus suis per
tubas qū debent invadere · et quō de
beant subtrahere se et recipe · sz ira ē
sicut miles inobediens et ctumax q
n obedit rōi · quō rō indicat ulterius
nō eē pcedendum · g° inutilis miles · et
nō debemus ira uti et milite · quia
ferocitate sua pcedit ultra mediuz
et imperiuz rōis Si aut mediocris q ira
patitur moduz sibi adhiberi · et pata
ē sibi obedire Rndit senē q illius nō
ē ira que naturalis ē ctumax et re
bellis et ferox · sz dz alio noīe noiari
et vera ira ē indomita effrenata et
pniciosa · et dicit q nō ē numeranda int
auxilia ubi oz q romani pcedentes
ad belluz ducebant legiones legitios
militibus tota erant cfidencia pugne
pter legiones · aut hēbant auxilia si
bi missa a regibus aliaz regionū in qbus
auxilijs parz habebant de spe · ita q
i eoz exercitu erant milites legionarij
et milites auxiliarijs · dicit tamē q
ira nō dz poni inter milites legiona
rios nec eciā inter milites auxiliarios
qui erant minoris extimacionis glo
Nam siquis penaz dicebat eē arz nccīa
ē als q nccīa erat et utilis ira iudici
iudicanti criminosos · quia efficacius pnt
quodo hic dicit senē si iudex pcedit ad
puniendum sic animo pene auidus
ē si aut pcedit · quia expedit pp bonū
publicuz et iusticiam cservandaz tunc
nō dz censeri iratus · et tunc eius cdicio
boni militis quia obedit rōi cfulenti
quid faciendum sit Qz ira modica
eciam mala est · et q est inutilis cont
hostes gladiatoribus et ambus et fert
to in agentes iracundissime pp iraz
suam mote sunt · et q germani facil
iniciuntur · et quō fabius maxius et ut
qz exaplio sine ira vicente Seneca
IRA inquit utilis affectus ē · si mo
dicus ē · ymo si naturaz utilis ē sz si in
paciens imperij rōis qz ē dūtaxat moderacōe

Ira inquit inutilis) obiciat q ira ē inti glo
lis .s. qui ē modicus affectus vz quo
ē moderata cum dicto et obiectioni p̄t
et uult dicē. q si ira eē utilis natura
liter quāto maior ira tanto magis eēt
utilis sic prudencia quāto maior tanto
melior et utilior. qd ira moderata ē utilis concedit
q ira modāta et pua ē minus mala et
minus nociua vz sic minor febris ē minus mala
Q₃ animo iudex debet dampnare
malos .s₃ sine ira. et quo leges non
irascuntur criminosis et quo iudicium
passionis sint inimicus. precessit iratus
Si prisca induenda in gracia tamen ues
tis et quotidia classico conuo est
procedam tribunal nō furens nō infestus
s₃ uultu iuris alo legis. et illa solem
pna uba lecum magis grauiq₃ q rubi
da uoce concipiam et agi iubebo non
iratus s₃ seuerus et cum noxio ceruicē
imparabo prerdi. et cum parricidas i sua
culleo. et cum in supplicium militare
iuctum et cum carpeio proditorem
hostem ne publicum in ponam sine
ire uultu animoq₃ eo quo serpentes et
animalia uenenata percussio Iracundia
opus ē ad puniendum quid tibi lex uidet
irasci hijs quos nō nouit quos non
uidit quos nō futuros sperat Illius
itaq₃ sumenda ē aiu et infra Conscen
dit tribunal furens piso ac ducem ubi
utriuq₃ et eum militem qui nō pierat
Quid hic indignius Cum a uiris inno
cens appareat duo pibant piso ad
iecit et tercium Nam in primum centurio
nem qui dampnatum duxit duci iussit
Constituti sunt in eodem loco tres piti
et tres ob unius innocenciam O quam sole
rs ē iracundia ad fingendas causas fu
roris Te inquit duci iubeo q₃ dampna
tus es teq₃ commilito in causa dampna
cionis fuisti. te quia iussus occidere
excogitauit quadmodum tria genera
faceret terminiq₃ nullum inuene
rat hec iracundia hoc mali nō uult
regi irascitur ueritati ipi si gō nolun
tatem suam apparuit et infra hoc
nō facit racio s₃ si ira opus ē similes
quietatq₃ totas domos funditus tollit
et ē familias rei publice pestilentes
cum coniugibus et liberis perdit tecta ipa
diruit et sola exequat. et inimica
libertati noīa stirpat hoc nō referen
tes nō capit caslas nō q q in decō
rum iudici faciens cum cum maxime
placidus eē d₃ et in statu suo uultus
cum magna. prinicat libro eodem glo
Si prisam) prisam uestem uocat u
estem dignitatis iusticiarie que uo
cat ptexta quam ideo dicit prisam. q
iudex illa ueste indutus ferebat sinas
q criminosos. dicit gō senē qui iudex illam
uestem seuitatis induit. et in tribunal
lassiuus sinas ascendit nō d₃ furere in
ira quia d₃ classicis .i. tuba conuocare uilti
tudinem. et in prima tempore alis uilti
dinis uementis sinā ferat et uultu le
gis. pronunciabit sinas capitales uoce graui
et auctoritatiua lex nō irascit criminosis.
quia nō nouit eos dapnat et iō uult
senē q uultu legis procedat .i. nō ex ira cau
da s₃ ex iusticia et seueritate. ē aut se
ueritas scdm tuliū in ij li. de officijs Iusti
cia debito iudicio cohites scelera iudi
cia et iniurias Parricidas i sua culleo glo
parricidas uocat interfectores patrum uel
filiorum q lex pompeia insuit culleo .i. sacco
cum gallo simia et uipera et picit in
proximum aquā supplicium militare ē illud
quo peccat milites puniuntur. seq. glo
Cum carpeio) carpeium saxum ē capito
lium unde precipitabantur sacrilegi et pro
ditores. et hostes pu. et inde precipitatus
fuit rex iugurta quas omis sinas capi
tales iudex d₃ fulminare nō iratus sed
eo aio quo percutiunt aialia uenenosa quā
uita ē preciosa et incupabilis uultum +
uult dicē pp bonum publicum tales sinās
d₃ ferre Iracundia opus) obiciat maximi glo
quia iracundia est utilis iudicantibus quia
efficacius punit hic id sentit At in iij. ethi
Quid tibi indignius) ad argtō quia glo
lex punit criminosos quos nō uidit nec futu
ros nasci tales sciunt et iō nō potunt i
rasci eis. et d₃ procedē iudex sine ira eō
ondit q illi qui procedunt cum ira male iu
dicant. est iō iudicantibus nō ē opus ira q
punit iudicium. et hoc ē per'm de pisone
ptore gallorum Casus talis fuit duo mi
lites processerunt ad solacium sil quorum unus
fuit reuisus. et requisitus de facto nesciuit
rnde quid de eo eēt Unde creditum fuit
q eum interfecisset. et piso tulit sinām de
capitacionis contra eum iratus. et mandauit
centurioni qd illam sinām ponet in execu
cione. et dum centurio militē socium suum
ducēt ad supplicium inuenit redeuntē socium
suum militem. et gaudens ambos reduxit
ad pisonem. tunc indignatus piso illos
duos milites et centurionem iussit de
capitari. et assignat causam nam primum mili
tem iubsit decapitari q p sinām dapnatus
fuerat .2m suum quia fuerat socius suo cum
dapnacionis Centurionem aut quia fuit
inobediens mandato imperatoris .i. pisonis
nam tunc tpm ptores et consules dicebantur
imperatores. uō dicit senē q ira pisonis
finxit tria crimina cum in illis tribus nullum
inueniret crimen et iō nō ē utilis ira s₃
dampnosa iudicantibus Hoc nō facit rō
glo q irascatur ueritati et ignoscere glo
sicut fert piso s₃ sine ira quieti stellam

comissa efficacissime puniet et domos
sceleratorum afundamento fertet et totum ge
nus. quod est pestilens et perniciosum rei pu
blice extirpabit cum uxoribus et liberis
sed hoc videtur esse contra iusticiam et filios inno
centes punire Rñdeo in crimine heresis et in
crimine lese maiestatis puniuntur exheredi
tacione et privacione bonorum sed non adu
mitur eis membra vel vita Immunita glo
Tyrannum sunt immunita libertatis et ideo eri
mitur libera omnium talium stirpem extraxit
sicut patet in titolivio xi de cadabelli pu
nici de syracusanis qui omnem stirpem ge
neris interfecerunt Qualiter debet procedere
iudex in peccantibus ex malicia et in
peccantibus ex negligencia et quod puni
endo debet attendere futura et non preterita
Non nunquam magna scelera le exem
nius quam minora conpescet si illo lapsu
non crudelitati comissa sunt hiis in
est latens et opata opta et inuete
rata calliditas Idem delictum in duobus
non eodem modo afficiet si alter per negligenciam
amisit alter curauit ut nosceret esset hec
semper in omni animadversione servabit ut sci
at alteram adhibere ut emendet malos
alteram ut tollat In utroque non preterita sed fu
tura intuebitur Nam ut plato ait
Nemo prudens punit quia peccatum est
sed ne peccet Revocari enim preterita non
possunt futura prohibentur et quos volet
nequicie scedentis exempla fieri palam
occidit non tamen ut pereat ipsi sed ut alios
pereundo deterreant hec expendenda
extimandaque sunt iudex quod debebat omni
perturbacione liber accedere ad rem sum
ma diligencia tractandam contra potestatem
vite necisque male irato ferrum commi
titur libro eodem Non nunquam magna
scelera lenius .i. magna scelera nocent ho glo
micidium rapinam et cetera huiusmodi in quibus
proximus graviter leditur quod si comissa sunt
casu vel lapsu iuventutis vel ire non ex
malicia debent puniri lenius quam minora
peccata comissa callide et latenter et ma
liciose et ratio est quia sic maliciose procedens
est magis viciosus quam ille qui per advertenti
am et negligenciam lapsus est qui primus in
eodem genere peccati magis delinquit videlicet quia
magis voluntarie Animi magna glo
Tunc iudex puniat magna qui fert
sinas capitales quod non debet ferre cum vul
tu irato sed placido et tranquillo glo
In omni animadversione .i. in omni punicione debet
attendere iudex quod pene sunt duarum ma
nerierum quedam enim pene sunt sicut me
dicine et vocantur medicinales qui adhi
bentur ad sanitatem et correctionem de
linquentis quedam autem pene sunt exti
mati sceleritati et hoc est quod dicit al
teram quod tollat contra sceleratum de vita ipsum

puniendo ad correctionem aliorum glo
Revocari .n. preterita et penas non revo
cantur peccata preterita que sunt comissa si
impediunt futura peccata videlicet per punicionem
malorum quos iudex ponit mere neque ac
male cedentis tunc enim male cedit ne
quicia qui deprehenditur et iudicatur et pu
niuntur et tales debet punire palam non solum
ad penas eorum sed ad terrorem et cor
rectionem aliorum et cum ad officium iudicis
pertineat distinguere peccata et peccantes
et quos debet extimare et quos debet corri
gere et hoc potentia vite et mortis debet cum
omni perturbacione carere et sumere esse
tranquillus sed hoc non potest esse cum ira propter
terea irato non debet committi ferrum sed iu
dici committitur ferrum ergo non debet esse iratus
Obloquitur contra litigantes et contra
advocatos Seneca Seneneca C
Hec tot milia ad forum prima luce
properancia quam turpes lites quanto
turpiores advocatos habent aliquis in
dicia patris accusat que mereri satius
fuit alius cum matre contendit aliquis dela
tor venit eius criminis cuius manifes
tior reus est et iudex dampnaturus que
fecit eligitur et corona pro mala cum
bona patrocinii voce corrupta Quid
singula prosequor Cum videris forum
multitudine refertum et septa con
cursu omnis frequencie plena et illum
circum in quo maximam sui partem populus
ostendit hoc scito istic tantundem esse vi
ciorum quantum hominum Inter istos cogita
tos quos videre nulla pax est alter in al
terius exicium levi compendio ducatur
Nullum nisi ex alterius dampno questus est
felicem oderunt infelicem contempnunt ma
iore gravantur minoribus graves sunt li ii
de ira Hec tot milia ponit viciosos glo
defectus qui inveniuntur in foro li
tigioso primo quia tota multitudo populi
ad litigandum concurrit quia sunt val
de solliciti et veniunt in aurora Secundo quia
habent turpes lites ut qui filius litigat
contra patrem vel contra matrem Tercio quia
ibi sunt turpes .i. viciosi advocati quia
sunt lites et litigantes qui aliorum extur
bacione vel inpicia assumunt lites sed
advocati de industria ex malicia eos
fovent quia sciunt et pendunt eos habere
in iustam causam et sunt ibi delatores
et actores illorum criminum que ipsi co
miserunt et eliguntur ibi iudices scele
rati ut dampnent crimina que ipsi comise
runt et est ibi corona pro mala cum videlicet
quia falsarius foro litigioso coronatur
in vituperium et possiones patronorum voce
litigancium corrumpuntur quomodo contra litiga
tores super eis et de eis Quid singula glo
Ulterius exprimit in generali multitudine

viciorum ibidem existencium · quia tot
sunt ibi vicia tot homines In foro autem ro
mano et insepta eius · i · in ambitum
muri erant qui infinita multitudine litigancium
et in theatro quod erat figure circularis
et ideo vocat eum cavam In illo autem thea
tro erant circulares gradus ubi sedentes
qui omnes videbant se mutuo · et hoc est
quod dixit in quo mariam sin propterea ipse
ostendit in quo tantam multitudinem dicat
esse viciorum quantum hominum Inter togatos
Quid sint togati Vide titulo de auctore glo
sa i · in glo · quare in curia possimus
dicere togatos trappatos · qui non portant
arma et tamen litigant ad invicem et hoc
est quod dicit nulla pax est · quia odiunt se
mutuo litigantes · et unus credit alterius
ex dampno et deiectione alterius ascendere
et dictari Felicem oderunt homines glo
viciosi odiunt felices in prosperitate ex
istentes et contempnunt infelices et pau
peres · et asinis superioribus reputant se
grauis et sine inferioribus ipsi sunt gra
ves et importabiles Quod debemus
considerare culpam nostram quam intelli
gatur pena a magistratu vel a patre vel
a magistro vel amico · que pena est
quod affligat utilis est et quod in nocere

Quedam esse dicit a distet a virtute
simus que non possunt nocere que esse
dam que nolunt In hiis erimus
(h)ominum ingratus parentes · quia et pre
ceptores · et iudices quorum castigacio
sic accipienda est · quod scalpellum
et abstinencia · et alia que profutura
torquent · affectissimo pena sanatur
rat non tamen quid paciamur · si quid fece
rimus In consilium deuita nostra iniecta
mur · Si non unum ipsi nobis dicere no
luerimus pluris litem nostram existim
abimus · equum reum omnium
iudices esse · hoc primum nobis pro
adeamus neminem nostrum esse sine culpa
hinc enim maxima indignacio oritur
nichil peccaui nichil feci · immo nichil
fatie indignamur aliqua admonici
one aut castigatores cum ipso tempore pecce
mus cum addicimus male factis ar
rogancias et contumaciam · Quis est
iste qui se profitetur omnibus legibus innocentem
centem ut hoc ita sit · quam angu
sta in nocencia ad legem bonum esse
quanto latius officium patet quam iuris reg
ula · quam multa pietas humanitas libe
ralitas iusticia · fides exigunt que
omnia extra publicas tabulas sunt · Sed
ad illam quidem artissimam innos
cencie formulam prestare nos pos
sumus · alia fecimus alia cogitauimus
alia optauimus · aliis fauimus · in qui
busdam innocentes sumus · quia non

successit hec cogitantes equiores si
mus delinquentibus credamus obiurgan
tibus utique nobis non irascimur sed eodem
Quod iudicium hominum cottidie variatur
in multis utitur · ac plerisque agitur inter
plurium Vide titulo de concordia capitulo · Item li
benius est inter aliena iudicium Vide titulo
de fortuna capitulo vi · Item tribus pro tribus
in inquisicione suorum defectuum unus
quisque fugit dicit · et accusatoribus iudicis
et de peccatoribus · et quo ordine Vide titulo de
foro · capitulo i · Item idem iudicium est in hiis
que in hominibus Vide titulo de gaudio capitulo ii ·
Item quod de presentibus facile sit iudicium
Vide titulo de iudicio capitulo i · Item de diuisis
iudiciis diuisorum cuiusdam quidem iudi
cantis diuiciis bonum alterius honorem al
terius grauissimum malum mortem alterius
non alius ex hiis quos amabat interere
Vide titulo de pugnacione capitulo i · Item qui
bus exactum iudicium de fugiendis pe
tendisque sit quid faciendum eciam tacere
te Vide titulo de precepto · capitulo ii · Item iudi
cium de bonis et malis confirmat officiorum
execucione ad quam precepta perducunt
Vide eodem titulo capitulo iii · Item quod aliqua peten
da sunt non quia bona · sed quia bono iu
dicio sumuntur Vide titulo de virtute capitulo iii
Item quod in quibusdam iudicium futurum
de ipso est bonum non ipsa eodem titulo · et capitulo · Item
quod non est equius iudex qui dampnat meo
in quo ipse offendit Vide titulo de moderacione
capitulo · qui illius Item quod in punicionibus de
bemus respicere ad futura et non ad preterita
Vide titulo de pena capitulo illud ante omnia Item quod
magna pecunia data sine iudicio non
debet dici beneficium Vide titulo de beneficio
capitulo non beneficium Item quod iudex in iudicando
debet procedere sicut medicus in curando le
niter · si potest sine molestia corrigendi
Vide titulo de medicina capitulo medicus glosa
Quidam esse bonum magistratus · i · rectores
ciuitatis et iudices iusti et magistri scien
ciarum et patres nolunt nocere · et qui castigant
procedunt sicut medici qui curant scalpel
lo · i · ferro lanando carnes et abstinen
cia subtrahendo humores superfluos propter
sanitatem inducendam ita supradicti pro
cedunt ad correctionem et ad sanitatem mo
rum adhibendo penas pro culpis · et ideo quod
ab eis castigamur debemus considerare cu
lpas quas commisimus · et si voluerimus
fateri veritatem in neminem quod culpe meri
merentur maiores penas · et hoc quod dicit
Si non iminem nobis dicere voluerimus
plurium litem nostram extimabimus · i · plurium et
et maiorem malis dignam esse culpam nostram
hoc primum nobis · Inter alia que fa glo
ciunt nos impacientes ad portandas
et tollerandas penas est · quia reputamus
nos innocentes et dicimus nichil pecca

nimus et nichil egimus vnde deberemus
tribulari et ex hoc oritur indignatio
nostra et ideo vult seneca quod consideremus nos
non esse sine culpa et omni excusanti se et
dicenti nichil feci respondetur ymo nichil fateris
te deffecisse supple et dicit vltra quod non
solum indignamur qui flagellamur et
punimur sed etiam quod castigamur verbis mo
nitorijs et qui restringimur et alligat
duas culpas in nobis primam quam co
misimus et propter quam castigamur et secundam
quod addicimus culpe nostre contumaciam et
arrogantiam et superbiam dicendo nos
esse innoscentes et iniuste quod nos fuisse
se processum cum nullus sit ignoscens quoniam
ad omnes leges est enim aliquis legis tran
sgressor Ut hoc ita sit Vult dicere glo
quod esto quod aliquis sit innoscens quantum
ad transgressiones legum non sequitur
propter hoc quod sit virtuosus Et hoc est quod dicit quod
angusta est Innoscencia ad legem bonum
esse videlicet quia esse bonum et virtuosum
esse longe plus est quam esse innoscentem nam
ad hoc ut sit bonus requiritur quod sit pius
et humanus et liberalis et iustus et fide
lis et fortis et temperatus que omnes sunt
extra tabulas publicas id est extra leges roma
nas quarum maior pars et melior fuerat
tabule solonis ut patet in titolino etc
ad hoc ut homo sit innoscens non requi
runtur omnia illa sed requiritur solum quod non
fuerit transgressus legis Sed ne ad illam
dicat quod nedum simus virtuosi sed nec glo
etiam sumus innoscentes accipiendo
stricte innoscenciam quia et facto et
cogitatu sumus transgressores legis
et dicimur innoscentes quia non habu
imus successum nostrarum cogitacionum et
nostrorum desiderorum et nostrorum timorum in quibus
omnibus nos tamen sumus transgressores legis
quamvis non facto et illi qui tamen cogita
ta et desideria sua recognoscunt pa
ciencius tollerant obiurgatores suos
et non irascuntur eis et hominibus peccan
tibus compaciuntur et indulgent etc
Ius Quod non equum me non quo omnes
usi sunt sed quod omnibus latum respondetur
tractatu de non causa xiiij Item qualiter iusticia
lia et ytalia iura sunt posita Requirere
tractatum de imparitate capitulo primo

Iusticia uel iustus Quod iusticia est
vinculum humane societatis et quod
iustus nulli nocet et quod iustus pro
dest et secreta non pandit et utilia

Quid est iusticia non natura tacete con
tacita conuencio in adiutorium
multorum inuenta Et quid est iusticia
cum non constitucio sed diuina lex et vincu
lum societatis humane In hac non est quam
existimamus quid expediat expedit
enim quicquid illa dictauit Quisquis
quis ergo hanc sectari desideras primus
time deum et ama ut ameris adeo a
mabis enim deum si in hoc eum imitatus fueris
ut velis omnibus prodesse nulli no
cere et tunc te iustum virum appellabunt
omnes sequentur venerabuntur te et di
ligent Iustus enim ut sis non solum non
nocebis sed etiam nocentes prohibebis
nam nichil nocere non est iusticia sed ab
stinencia alieni est ab hijs ergo incipe
ut non auferas ut ad maiora procedas
ris et ablata restituas Raptores
quoque ipsos ne alijs timendi sint cas
tiga cohibe Ex nulla vocis ambig
uitate controuersiam nectes sed animi quali
tatem speculare Nichil tibi intersit
affirmes an iures De religione et
fide sciant agi ubicumque de veritate trac
tatur Nam si de iure iurando deus
non invocetur et non invocanti testis sit
non tamen transiens veritatem nec
iusticie transeas legem Quod si aliquando
coacteris uti mendacio utere non ad fal
lacia sed ad veri custodiam Et si contige
rit fidelitatem mendacio redimi non
mentieris sed pocius excusaberis quia
ubi honesta causa est iustus secreta
non pandit alias prodit Tacenda enim
tacet loquenda loquitur atque illi apta
pax est secura tranquillitas ut dum
alij minantur ab illo mala Hec ergo si
studebis eris letus et intrepidus
cursus ad finem expectans prospicies
hic tristiciam huius mundi hylaris et tu
multuosa quietus et extrema securus
strenuus et securus permanebis li. de
quatuor virtutibus Quid est etc in
adiutorium Vnde simatius tullius in li. de glo
officijs tanta est vis iusticie et etiam
qui scelere et maleficio pascunt non
possunt sine aliqua particula viuere et ponit
exemplum de predonibus et piratis qui conser
uant societatem sunt equalitate propor
cionis diuidenda predicta et sic sciatur
non solum est vinculum et adiutorium bonorum
sed etiam malorum et instinctus nature
et lex diuina in mentibus hominum contempla
ta inclinat homines ad iusticiam tamquam
conseruatricem humane societatis et ci
uilitatis et quicquid iusticia dictat to
tum expedit humane societati glo
Time deum et ama alibi dicit deus
non debet timeri de hoc respondetur tractatu de deo cui
deum colit Respondetur ibi loquitur de timore seruili
qui est timor pene ut patet diligenter
intuenti hic autem loquitur de timore venera
cionis qui est timor filialis etc glo
Iustus enim ut sis ad iusticiam pertinet
non nocere alijs sed hic non sufficit sed
debet esse si potest nocentes prohibere et non suf

ficit nō auferre aliena ·sz dz eē ab
lata restituē ·sz qui incipit ·iuaz ū
tutis ꝓ suo pu̇cipio sufficit ei non
nocē et nō auferre et paulatī ad
alios actꝯ iusticie ꝓcedere vz ad cas
tigandū et ꝓhibendū raptores ꝯ· rape

Ponit regulam scdm quā dz iuvare

Iusticia postremo eo medio iustꝯ ꝯē
aritatis tibi itinē regenda ē· ut ne
ductu ingetᵉ levi ī motū semp aīu
aone negligencia subsequitur· Duz
neqz de magnis· neqz de minimis er
rancium moꝯ corrigendis curam ge
ras· sz neqz licenciaz peccandi aut al
ludentibꝯ tibi blande aut illudētibꝯ
ꝓterne punctas Neqz rursus nimia
rigiditate et aspitate michil neme aᵗ
benignitatis reservans hūane socie
tati durus appas Ita gᵒ regula iusti
cie tenenda est ut reuerencia disci
pline eius neqz nimia negligēcie coī
tate despecta vilescat neqz seniora
trocitate durata graz hūane amabi
litatis amictit li· eo· Quō si iusticia
bonū ē· et iustū eē bonū ē sicut si
turpitudo maluz ·R· tt̄· de bono· ca
xiiij· Item quō iusticia sit bonū ha
bentis et eius cui debitū solvit R· tt̄·
de claritate ca· i· Itē q̄ʳ sacra res sit
iusticia alienū bonū sp̄tans· michil
ad se ex se petens nisi sui R· tt̄· de for
titudine ca· i· Itez me iustū eē gra
tis oz· et quō iusticia sit pulcherrīa
ūtus· et nō ius eē iustus sine gl̄a
sepe iustus eē debebis cū infamia R·
eo tt̄· et ca· Itez qualr̄ iusticie cōveīt
suam cuiqz reddē beneficia graz in
iurie talionez ue tz eīt inquit istud
seneca· cum alius ī iuriaz fecerit
alius beneficiuz dederit· naz sidez
est beneficio ius in iurie extinguit
R· tt̄· de ḡtitudine· ca· i· Item iusti
cia nō ē ut vulgo credit ad alios ·t
tantū ptinens magna pars eius
in se reddit R eo tt̄· ca· ij· Item scias
nō eē iustum q̄ q̄ in hac ūtute pla
cet pᵗ ipam R· tt̄· de pcepto caplo· i·

Iusticia Ille iudex tenet vnum ex glo
tremum viciosū qui de magnis et mi
inimus moꝯ corrigendis curaz ob
mictit ex negligencia ·et aliud extre
mū viciosū ē punctē licenciaz pec
candi blandientibꝯ et illudentibꝯ· q̄
libz enīz blanditor in corde suo derri
det et deludit illū cui blandīr aliud
extremū viciosū ē· qui iudex ē ni
mis rigidus et asper et nūq̄ ex cle
mencia remictigat penas et io vult
q̄ inter ista extrema teneat mediū
ut nec vilescat eius auctas obmictē
do puīre· nec crudelitatis īfamiam

incurrat ex nimia seuitate q̄ seueri
tas vz excludit graz hūane aiabilitatis

Iuvenis

Qualr̄ Iuvenes pos
simꝯ dicē faciles aī
mū et ad huc tractabilez ad meliora
cōutere· quia hoc tempꝯ si iuventutis
idoneū ē laboribꝯ ydoneū agitandis
ꝓ studia ingeniꝯ ē et exercendis ꝓ
opa corporibꝯ R· tt̄· de etate· ca· ij· Itē
quales aīū induant iuvenes indolis ·t
generose R· tt̄· de bono ca· vi· Itē quō
sit iuvenibꝯ ꝓmictendū quoqz sequi
impetū aī R· tt̄· de eloquencia ca· i·
Item de illis iuvenibꝯ quos ex nobi
lissimis domibꝯ luxuria in arenam ꝓ
iecit· et de illis qui suaz alienaqz li
bidinez exercent mutuo impudici req
re tractatum de tempore caplo tcīo

DEO GRACIAS

Explicit p̄ma ps· Senece Iu isto
volumine continentur tituli sive
tractatus infrascripti prime ptis
Senece Et incipiunt capitula
per literam A A A A A A A

Abstinencia
Accio
Auctor
Adulacio
Adulterium
Affectus
Agricola
Amor
Ambicio
Amicicia vl' amicus
Amissio
Admonicio
Animus
Ars vl' artifex
Avaricia vl' avarus
Audire vl' auditor
Annus
Aspera vl' adūsa
Auditus
Aurum
Incipiunt capr̄ p
literam B
Beatus
Beneficiū
Bestia
Bibere
Bonitas vl' bonum
Incipiunt capr̄
per lrām C
Casus culami
Calamitas
Cavillacio
Cetus ce
Cena vl' cenare
Cibus
Clamor
Claritas
Clemencia
Comodum
Concordia
Consciencia
Consilium
Consolacio
Consuetudo
Contemptus
Continencia
Contumelia
Corpus
Credere
Convivium
Contemplacio
Comisacio
Crudelitas
Cupiditas
Culcitra
Cura
Incipiunt capr̄
per lrām D
Debitor
Deliberare
Delicie
Desiderium
Deus
Dies
Difficultas
Dignitas
Discere
Disputacio
Dissueta
Dives vl' divicie

Diuturnitas
Docere
Dolor vl' Dolere
Donus
Donare
Incipiunt cap̄
per lr̄am E
Ebrietas l' ebrius
Edere
Egritudo
Elige l' electio
Eloquencia
Emere
Enigmata
Error
Etas
Exemplum
Exercicium
Exercitus
Exilium
Incipiunt cap̄
per lr̄am F
Fallere vl' falli
Fama vl' infamia
Falsarius
Fatum
Felicitas vl' felix
Femina
Fictio
Fides
Finis
Firmitas l' firmum
Fluuius
Fortitudo vl' fortis
Fortuna vl' fortunatus
Forum
Fructus
Frugalitas
Frui
Flumen
Fructum
Futura siue prudencia
Incipiunt cap̄
per lr̄am G
Gaudium
Gloria vl' gloriari
Gratitudo vl' ingratitudo
Gubernator
Gula
Incipiunt capla
per lr̄am H
Heres vl' hereditas
Homo
Honestum
Honor
Humilitas
Incipiunt capla
per lr̄am I
Incesta
Iudicia
Indoles
Indulgere
Infamia vl' infamis
Infernus
Ingenium
Iniciam
Iniuria
Imperator
Inpudicus
Inquirere vl' inuestigare
Intemperancia
Inuidia
Ira
Iter
Iudicium
Iusticia vl'
Iustus
Iuuenis

Deo gracias
MICHAEL Korer scriptor
orate pro anima eius

Lucius enimus Seneca cordubensis fotini alias frontini stoici discipulus et patruus lucani poete continentissime vite fuit quem non ponerem in cathalogo scorum nisi me epistole ille prouocarent que leguntur apostolus pauli ad senecam aut senece ad paulum in quibus cum esset neronis magister et illius temporis potentissimus optare se dicit eius esse loci apud suos cuius sit paulus paulus apud xpianos hic autem biennium petrus et paulus martirio coronarentur a nerone interfectus est Seneca paulo salutem

Credo tibi paule nunciatum quod heri cum lucio nostro de apochrisi et alijs rebus habuerimus Erant enim quidam disciplinarum tuarum comites mecum Nam in hortos salustinianos secesseramus quo loco occasione nostri alio tendentes hij de quibus dixi visi nobis admixti sunt Certe quod tui presenciam optauimus et hoc scias volo Libello tuo lecto id est de plurimis aliquas litteras quas ad aliquam ciuitatem seu caput prouincie direxisti mira exhortacione vitam moralem continentes: usque refecti sumus Qui sensus non puto ex te dictos sed per te Tanta enim maiestas earum est rerum tantaque generositate clarent ut vix suffecturas putem etates hominum quibus institui perficique possint Seneca te valere frater cupio vale Seneco

Paulus lras tuas hylariter accepi ad quas salin rescribere statim potui si presenciam iuuenis quem ad te eram missurus habuissem Scis enim quando et per quem et quo tempore et cui quid dari committique debeat Rogo ergo ne putes neglectum dum persone qualitatem respicio Sed quod litteras meas bene a vobis acceptas alicubi scribis felicem me arbitror tanti viri iudicio Nec enim hoc diceret censor sophista magister tanti principis et omnium quod vere dicis Opto te diu bene valere Seneca scribit paulo

Quedam volumina ordinaui et diuisionibus suis statum eis dedi Ea quoque cesari legere sum destinatus et si modo sors prospere annuerit ut nouas aures afferat eris forsitan et tu presens Sin alias reddam tibi diem ut hoc opus inuicem inspiciamus et possem non prius edere hanc scripturam nisi prius tecum conferam si modo impune hoc fieri potuisset ut scias non te preteriri Vale paule karissime Paulus scribit senece

Quocienscumque lras tuas audio presenciam tuam cogito nec aliud estimo quam omni tempore te nobiscum esse Cum primum itaque venire ceperis inuicem nos et de proximo videbimus Bene te valere opto Seneca scribit paulo

Nimio tuo angimur secessu quid est quod te res remoratum faciunt si indignacio domini quod a ritu et secta veteri recesseris et aliorsum conuersus erit postulandi locus ut racione factum non leuitate hoc existimet Paulus scribit senece

De hijs vl' que michi scripsisti non licet arundine et atramento eloqui Quarum res altera notat et designat aliquid altera euidenter ostendit precipue cum sciam inter nos esse hoc est quam apud nos et in nobis qui me intelligunt honor omnibus tribuendus est tanto magis quanto indignandi occasionem captant quibus si sapienciam demus omnimodo eos et qua

pte iuterim⁹ si mō hȳ sunt qui penite
ntiam suam gerant· bene vale **Paulus**
Seneca paulo et theophilo salutem

Profiteor bene me acceptū lectione
lrārum tuarum quas golathis cori
thiis achais misisti et ita invicem
vivamus ut eciam cū honore divino
eas audirem· Spūs enim sanctus iute ex
sup̄ excelsos sublimio satis venerabi
les sensus exp̄mit Vellem itaqz cum
res eximias pferas ut maiestati ea
rum s̄monis cultus nō desit Et ne
quid tibi frater surripiam aut con
sc̄ie mee debeam confiteor augustū
et sensum sensibus tuis motum cui
plecto virtutis ite exordio ista vox fu
it mirari eū posse ut qui nō legitt̄e
imbutus sit taliter sentiat Cui ego r
espondi solere deos ore inocenciū ef
fari haud eorum qui pvaricari doct̄
na sua quid possunt et dato ei exem
plo vatis hoīs rustici cui viri duo
apparuissent in agro reatino qui pos
tea castor et pollux sunt noiati satis
instructus vir vale· **Paulus senece salutem**

Licet nō ignorem cesarem nrm re
rum ad mirandarum si quā deficiet a
matorem esse· pmictis tamen te non
ledi sed ammoneri· puto enim te grave
fecisse q̄ ei in noticiam pferre volu
isti q̄ ritui et discipline eius sit cōtū
Cum enim gencium deos colat quid
tibi visum sit ut hoc scire eū velles
nō video nisi nimio amore meo facē
te hoc existimo Rogo de futuro ne
id facias Cavendum ē enim ne dum
me diligis· offensum dnē facias cu
ius quidem offensa neqz oberit si per
severaverit· neqz si nō sit pderit Si ē
regina nō indignabit' si mulier est
offenditur Bene vale **Seneca ad paulum**

Scio te nō tam tui cā commotum
litteris q̄s ad te de edicione eplārum
tuarum cesari feci qūm natura rerum q̄ ita
mentes hominum ab omib⁹ artib⁹ et mo
rib⁹ r̄tis revocat ut nō hodie admirer
Quippe ut qui multis documētis
hoc iam notissimum hēam Igitur nove
agamus ut siquid facile inpticium fue
rit ē venia irrogabis Misi tibi libr
de verborum copia Vale paule kme **Paulus**

Quocienscumqz tibi scribo et non tuum
michi subscribo gravē et secte mee
incongruentem rem facio Debeo enim
ut sepe pfessus sum cū omnibus oīa
ēē et id observare in tua psona q̄
lex romana honoris senatus cōces
sit plecta epla ultimum locū eligere
ne cum aporia et decore al's rubore
cupiam efficē q̄ mei arbitrii fuerit
Vale devotissime magister **Seneca**

Ave mi paule kme putas ne me ha
ud contristari et nō luctuosum ēē q̄
de innocencia nrā subinde suppliciū
sumatur· dehinc q̄ tam duros tanqz
obnoxios nos reatui oīs ppls iudic
putans a nobis effici q̄ in urbe contrari
fit Sed feramus equo animo et utamur
foro q̄ sors concessit donec invicta feli
citas finē malis imponat Tulit et pris
corum etas macedonē philippi filiū et po
darium et dyonisium· nraqz quoqz Gaium
cesarem· quib⁹ quicquid libuit licuit
Incendium urbis romana manifeste se
pe unde paciatur constat Sed si effari
humilitas humana potuisset quid cause
sit· et impune in his tenebris liceret
iam omēs oīa viderent xpiani et iu
dei q̄i machinatores incendii supplicio
affecti fieri solent Grassator iste quisquis
ē cui voluptas carnificina ē et men
dacium vel amentum tpori s
suo destinatum ē et ut optimus quisqz
unum pro multis donatum ē caput· ita et
hic devotus pro omnibus igni cremabit'
Centū xxxii domus insule iiii vi dieb⁹
arsere septimus pausum dedit Bene
te valere frater opto **Seneca ad paulū**

Ave mi paule kme Si mi vosqz meo
vir tantus et dilectus omib⁹ modis
non dico fuis iunctus sed necessario mixtus ac
tum erit de seneca tuo Cum sis ergo vertex
et altissimorum omnium moncium cacumen
nō ergo vis ut letere leter si ita sim tibi pr
oximus ut alter similes tui deputer haud i
taqz te indignum pma facie eplārum nōi
andum censeas ut al'ue temptare me q̄ lu
dere videaris quippe cum scias te civē ēē
romanū Nam qui meus tuus apud
te locus qui tuus velim ut meus vale
mi frater paule kme **Seneca ad paulū**

Allegorice et enigmatice multa a te
usqz q̄z opa colliduntur et io rerum
tanta vis et muneris tibi tributa nō orna
mento verborum sed cultu quodam decorā
da ē Nec vereare q̄ sepius dixisse te te
neo multos qui talia affectent sensus co
rrumpere rerum virtutes evirare Ceterum
mi concedas velim latinitati morem
gerere honestis vocib⁹ spēm adhibere
ut generosi muneris concessio digne a
te possit expediri Bene vale **Paulus**

Perpende tibi ea sunt revelata qui
paucis divinitas concessit Certus
igitur ego in agro tam fertili semen
fortissimū sero nō quidem materia q̄ cor
rumpi videtur sed verbi stabile dei derivamentū
crescentis et manentis in eternum q̄ pru
dencia tua assecuta indeficiens fore de
bebit ethnicorum israhelitarum observaciones
censere vitandas Novum te auctorem
feceris xpi ihū pconiis ostendendo re

thorice irreprehensibilem sophistam quem pre
modum ad epistolas et regi temporali eciam quoque
domesticas atque fidis amicis insinuabis
quibus aspera et incapabilis erit persuasio
cum plerique eorum numine flectuntur in
simulacionibus tuis quibus in tale comodum
sermo dei instillatus nomen hominem sine
corruptela perpetuam animam prestet adden
istine properantem Vale seneca magister

Non quid sed quemadmodum Incipiunt pabule
modum feras interest languet senece
ut pruertiam sagmati Non sunt illum
ictum illesa felicitas Mors illos consecrat
quorum exitum et qui timent laudant
Nunquam miri boni miseracionis potest enim
miser dici non potest esse Mali exemplum nisi
mala fortuna non inuenit Quanto
plus tormenti tanto plus erit glorie
Inimicicie potencium graues sunt Graue
est adeptionibus honore ante iri Cala
mitates terroresque mortalium sub iugum
mittere proprium magni viri est Semp
esse felicem et sine morsu animi tran
sire vitam ignorare est rerum nature al
teram partem Miserum te indico quod nunquam
fuisti miser Quid quisque possit nisi tem
ptando didicit auida est periculi virtus
et quo tenditur nunquid passura sit co
gitat gubernatorem in tempestate in acie
militem intelliges Calamitas virtutis
occasio est Magis urgent sera in expertos
Graue est terrere ceruicibus iugum ad
suspicionem vulneris tyro pallescit Nun
quam virtutis molle est documentum
Solidissima corporis pars quam frequens u
sus agitauit Audacter veteranus cru
orem suum spectat qui scit se sepe vicisse post
sanguinem contemptum periculorum assiduitas
periclitandi dabit ad excuciendum tela mi
litares lacerti valent Agilia sunt memb
cursoribus ad contempnendam pacienciam
malorum cum paciencia peruenit Nichil mi
serum est quod in natura consuetudo perduxit pau
latim enim voluptati sunt que necessitate ceperunt
Non enim arbor solida nec fortis nisi in
quam frequens ventus incursat fra
giles sunt que in apricam valle
creuerunt Grande solacium est cum vniuerso
rapi Ignis aurum probat miseria fortes vi
ros Humilis et inertis est tuta sectari Non
egere felicitate felicitas est Nemo tam
pauper viuit quam natus est Tanta medi
catorum vis fontem non mutat saporem
maris Is reuincit quidem inuulnera
bile est non quod non feritur sed quod non leditur
Nichil eripit fortuna nisi quod dedit Vir
tutem autem non dat ideo nec detrahit
libera est inuiolabilis inmota inconcus
sa Omnium extrinsecus affluencium libera
et incerta est possessio Neque magna et ex
cedencia solitum et vulgarem modum

crebro gignuntur Validius debet esse quod
ledit eo quod leditur Iniuria in bonos
nisi a malis non temptatur Bonis in
ter se pax est Mali tam bonis perniciosi
sunt quam inter se sunt Exiguus cum in pre
sua tamquam cum aliena cubat ad ulter
erit grauius illa non sit adultera Non
minus latro est cuius telum opposita
ueste casum est Exiguus fortune in
iurias moderate sunt quanto magis bo
minum potencium quos scit fortuna ma
ius esse ut si quis contempsimus et libe
rum est ita solutissime lingue est Quid
enim hijs boni habet sub quo nemo nisi
malus Necesse est enim a quo quisque con
temptum moleste ferat suscipi gaude
at Vincat nos fortuna non totam vici
tur coram imo aliquid egregie de
inde videmus coram pluribus indigna
Magna morum inbecillitas est Ubi recte
decessit Nemo risum prebuit qui ex
se cepit honores et iniurie vulgi
in profunditio sunt habende nec hijs dolen
dum nec illis gaudendum Quis est qui
non potest contumeliam facere simus quam potest
Omnia leuiora accident expectantibus
contumelia a contemptu dicta est quia nisi
quem contempsit tali notat iniuria Ne
mo autem maiorem melioremque contempnit
esse si facit id quod contempnentes solent
libertas est animum supponere iniuriis et
eum facere se ex quo solo sibi gaudenda
gaudeat Auocat exteriora deducere se
ne inquieta agenda sit vita omnium
risus omnium linguas timenti Nemo
tam humilis est qui penas vel summi
hominis sperare non possit Ad nocendum po
tentes sumus Beneficium humana vi
ta constat et concordia nec terrore
sed mutuo amore infedus auxilium co
mune constringitur Nulla dura videtur
curacio salutaris est effectus Ultima
supplicia scelestibus ultus ponat ut ne
mo pereat nisi quem perire et perire interest
facilius est excludere perniciosa quam regere
commota semel et excussa mens ei
seruit a quo impellitur Nichil rationis
est ubi semel affectus inductus est
Nunquam virtus sine vicio adiuuanda
est Exiguis exigit penam non ipsius
pene auidus sed quia oportet non est immo
irandus iratis hic erit utilis miles
qui scit parere consilio affectus qui
dem tam mali ministri quam duces sunt
Quaciatur necesse est fluctueturque
qui malis sine tutus est qui fortis esse
nisi iratus non potest industrius non capit
quietus nisi timeat Ira in tenuitate
prona est et pericula dum vult inferre
inferre non cauet Illa certissima virtus
qui se diu multum circumspexit Officia

sua uir bonus exsequitur in cõfusus ex
trepidus et sic bono viro digna faciet
ut nichil faciat viro indignũ irasci
proximus non est pij aĩmi Nullus af
fectus vindicandi cupidiorem qȝ ira ob
fere cupiditas ipã sibi inquo ꝓperat
apponitur Non ideo uicia in illis re
cipienda sunt quia aliqũ aliqui ef
fecerunt abhominandum ẽ remediũ
generis salt morbo debere Non est
bonũ qȝ in incremento mali fit In na
lidum omĩe natura qrulũ ẽ Non ẽ
prudentes errantes odisse Equinus
uider nõ aliam de sua aliam de alie
na eam: sinãm fert errantes pagros
ignorancie me melius ẽ ad rectũ
iter amonere qȝ expellere Non ira
sȝ vi ẽ asine inutilia seruere Nich
lominus qñ irasci punientem decet
cum eo magis ad emendacionem peã
ꝓficiat Non oȝ peta corrige pecan
tem Bonus inder dapnat inꝓban
da nõ odit Insapientis aĩo ĩ aĩm ⁊
nullius sanatum ẽ cicatrix manet ⁊
Nemo prudens punit qȝ petm est
sȝ ne peccatur renocari ei ptita nõ
pñt: futura ꝓhibentur o quale irato
ferrum cõmittitur Virtus ut hones
tis rebus ꝓpicia ẽ ita turpibus irata
dȝ eẽ Namqȝ irasci desinit sapiens
si semel cepit Ne singlis irascaris
ymissis ignoscendum est Necia ueia
ẽ ubi totus delinquit exercitus qȝ inqu
um et pudo sũ ẽ publico officio in
cio Nemo irascitur ubi uiciũ nata
defendit lento adiutorio opus ẽ
ẽt mala cõtinua et fecunda nõ ut
desinat sȝ ne uincat Semp maiu
res redundat timor Nec qui metu
tur ipẽ securus est Necesse ẽ multos
timeat qȝ multi timent Quicquid a
lieno metu magnũ ẽ a suo nõ uocat
Quicquid et trepidat Nichil ẽ tam
difficile et arduum qȝ nõ huãna mẽs
uincat et in familiaritatem pducat
assidua meditacio oĩa que dȝ sapiẽs
sine ullius reuma nisi sno efficiet for
cia solidaqȝ natura ingenia aĩoqũ
disciplina mollhantur pna ira ĩ st
Quedam nõ melioribus nascitur i
genijs Nemo aut regere pot n̄ qui
et regi ꝑpatus sit sapiens et ad res
fortuitas agendas nõ irãm sȝ uĩ adhi
beat Facile est teneros adhuc aĩos
cõponere Officaliter recidũtur Vi
cia que nobiscũ creuerũt plurim pot
consuetudo qȝ gnus ẽ alit ingeniũ na
turam quidem mutare difficile ẽ o yo
dicta enim uoluntas larat aĩos et tep
at Nich magis facit iracundos qȝ edu
cacio moll et blanda Non resistet

offensis cui nunqȝ negatũ ẽ melioreȝ qȝ
qȝ fortuna maior iram cõmictit feli
citas iracundiam nutrit Primus ap
plicatur omẽ qȝ tenerum ẽ et in eorum
compari quem abnuero ustis parem
feceris Quod menti audiuimus libent
credimus et anteqȝ iudicemus irascimur pe
pena dilata exigi nõ pot exacta reuo
cari Quo maior in regibus moderacio
ẽ eo magis laudanda est est ut infelices
egritudinis ẽ aĩmus quem leuis aura
contraxit affecti sunt oculi candida ne
sis obturbat dissolutus neqȝs cui lato
alieno condoluit labore Vbi aĩmũ si
mul et corpus uoluptates corrupe tibi
tollerabile uidetur nõ quia dura sȝ quia
mollis patitur Nulla res magis alit i
racundiam qȝ luxuria Vt hijs irasci de
mentis ẽ quia aĩa carent Sic minus
aĩalibus qȝ nullas iniurias nobis faciunt
quia uelle nõ pñt Sepe adulacio dum
blanditur offendit Faciet nos modera
ciores respectus uirĩ sicud siluerimus
nos Maximũ ire remediũ mora ẽ Cũ
de nimis morbus iudicabis de publicis
cogita Vbi maxiẽ gaudebis maxiẽ metu
es Vbi tranquilla oĩa tibi uidentur illi ⁊
nocitura tibi nõ deerit semp futurum
aliquid qȝ te offendat cogita stẽ ptes
ex remissum uenerabile est magni aĩ ẽ
iniurias despice Vlcionis contumelio
sum ẽ genus nõ esse uisum dignũ ex
quo petat ulcio Ille magnus et nobilis
est qui more magne fere lacratus im
corum ciuium securus exaudit Sepe sapi
fiunt dissimulare qȝ ulcisci Potencior
iniurie hylari uulta nec patienter
quĩ ferendũ sut faciant ituũ si fecisse cre
diderit cũ pari cõtendere anceps est
cũ supiore furiosum cum inferiore sor
didum Pusilli hoĩs ẽ et miseri repetẽ
mordentem Nichil est si iniquus qȝ hedem
patiri odij fieri Quã sepe neiam qui ⁊
negauit petit Qũ sepe eũ pedibus ad
uolutus est qȝ alius repulit Gloriosũ
ẽ iram amici mutare nisi pariã nõ pu
gnant Cadit statum si illius abaltera
pte destita hec uelocitas placet que
ubi missa est uestigiũ sistit nec ultra
destinata pcurrit egros scimus innoe
eẽ ĩ ĩ mitis nobis mouentur Generat
aut infirmus est cor qui cũ ambula
re uult currit aĩmoto eos putamus
sanissimos ualidissimosqȝ qui uro ar
bitrio ibunt nõ suo ferentur Nullus
effectus est inqȝ ira nõ ducitur Consi
dera et pandere in corde tuo totũ isti

Qui petit excelsa dȝ intareri capitu
iniam Iustiam recubans nõ hẽt un
de cadat Ex eo dantur censetur mun⁹
magnũ ul pui sine expire amicum

calamitosus fias · Facilius penetrant
lenia vba quam aspa Sicut fides ē fun
damentū omnium virtutum · sic quodāmō
paciā sustentamentum Vnde ait prudēt
Virtus nam indna ē q̄ nō patiā nutrit
Non solo auditu suscipe · sz etiā ope īple
Qui mundum diligit ī maculati se a se
culo nō custodit Salamon dicit tpus
loquēdi tpus tacendi Facilius dulcia ī
amarum q̄ amarum in dulce vtuntur
Disce quid ez fieri ut bonus fias Nich
prodest didicisse si cessas benefacē consi
deraciones bonoꝝ pequire et cū labo
re Non pot adeo mereri q̄ petit qui
nō vult audire q̄ iussit Facile ɔtēpnit
omnā qui se semp moriturum cogitat
Inanimus fit oro si prauā ē actio · diffi
cile pudicicia inter diuicias obserua
tur Beda Ois vita sapientis medita
cio ē mortis · Omē tēpus in quo de deo
nō cogitas · hoc te puta pdidisse fre
quens meditacio carnis est ɔflictio ꝛ
omni in cogitacione voluntas nō rep
nitur · iam in actione dnatur · lingua ꝛ
mali loqua · indiciū ē male mentis ꝛ
Verbositas petin nō effugit Quicquid
sine discrecione geritur vicium Qualis
smo ondītur talis animus et pbat Insues
ce linguam tuam bene loqui Non sis plu
mistus q̄ mistū est Modicū vicium multas
vtutes pdit Non ē quicq̄ in omnibꝫ q̄ pe
nitencia deleri nō possit · Peccatum cū
desperacione certa mors est Non in
choantibꝫ pmiū pmittitur sz pseuera
se vtus est Virtus boni animi ē pseue
rancia · sacerdotis ē si fieri pot pdesse oi
bꝫ obesse nulli · sub omnia pelle lupꝫ
latet Qui negligit recta tacere de
sinat munda et recta docere Munda
dz eē manꝫ q̄ alioꝝ vult tergē sordes
Venē vino estuans cito despuit li
bidines Vbi ebrietas ibi libido dnatur
et furor In xpi milicia ne q̄ras sedī lu
crum Qui se meminit illicita comisi
sse · studeat ab illicitis se abstinere fer
reas mentes libido domat Voluptuosū
deus exaudit nullatenꝫ Voluptas nō
natura in hoīe dnatur Magni erudi
cio ē discipli pfectio Melius ē mori q̄
libidine maculari Ciboꝝ saturitas car
nis luxuria suscitat Educatiuis inco
crescat carnis temptacio Vino luxuria
suscitatr Vino fomes libidīs enutrit
Oculi quoq; pima tela libidīs Visio pma
concupiscencia mulieris Mens ei
p oculos capit Sepe quos voluntas
nō potuit assiduitas supant Grauius
libido vrit qui ociosum inuenit Esto
in humilitate fundatus Nulli te ppo
nas Nulli te superiorem deputes Estima
oms eē superiores tibi Caue ostencionis

appetitu Caue inanis glorie studium
Non te arroges · Non te iactes · Non te
insolenter extollas elacionis pennas
nō erigas · qui eleuat · psternitur Qui
inflatur alliditur Timor semp emē
dat Timor expellit petm̄ Timor re
primit vicium Timor cautū hoīem ꝛ
facit atq; sollicitum Vbi tīor nō est
ibi dissolucio vite ē Itē ubi tīor nō
ē ibi pdicio moꝝ est · Aduenientes
īpetus meditacio frangit De pco
gitacione Pcogitacio futuras mo
lestias attenuat Inopinatū malum
ferit fortiter Acerba sūt q̄ cogitata
nō fuerūt Subita maris tempes
tas terrorem exsuscitat Inpuisus
hostis facile opprimit Magna ē vtus
si nō ledat a quo lesus ē · Magna est
fortitudo si lesus remittas De inuidia
Inuidia cuncta bona ardore pestife
ro deuorat · hoc pmū sibi ipi nocet
qz pmū se mordet Sensum cōmedit
pectus vrit · mentem affligit cor hoīs
q. pestis depascit Qui laudem nō
appetit · nō ɔtumeliam sentit · nō a
lieno iudicio · sz tua te mēte metire
Vanus smo polluit mentem Ex habū
dancia cordis os loquit Qui ocio
sa vba nō pmit ad noxia cito trāsit
Minor culpa maiorem generat Mul
ti loquium nō effugit petm̄ · Flumius
exundans cito tollit litū Sapiens
paucis vtitur vbis · linguosus hō
imperitus Breuis smo sciam facit ꝛ
Detractio graue petm̄ est et vicium
Detractio grauius dampnacio est · De
tractio graue crimen est · hoc fedius
nichil est · hoc summe turpitudis ē
Qz ad te nō ptinet · nō loquaris Qz
inter se hoīes loquuntur cognoscē
desideres nūq̄ Noli q̄rere q̄ quis di
cat aut faciat Incipiūt sine quo

Nulle sūt oculcio rūdaz phoꝝ
zes insidie q̄ hee que latent
in simulacione officii aut aliquo
necessitudinis noīe Nam eū qui palā
est aduersarius facile cauendo vitaē
potes et cauianos equis ideo te fel
lit · q̄ minime ē cauin Qm̄ nimie · nimis
cauis qui ē hostis suoꝝ al' Nullus nu
quam sapienciam creditori credenciū
putabit Xenocrates locutum me ali
qū penituit tacuisse nūq̄ Porcion
Dno marie ɔtra eē in consilio fes
tinacionem et iram nom Menefra
nes Orōnem nō accipis si rapi debere
indicas · si rōne applices ēē nō eue
tum Hermogenes plures qz hoīes
in sinus domibꝫ seruissiōs tirānos in
alienis · humillimos seruos eē Heno
lides plesq; hoīes stultos similes arbor

et similem vestem fugere serviles mo
res nō fugere Demostenes liberi ser
moq3 psonam veritas sepat sim libi
q3 mendaciū miscent Aristotiles
adūsum inimicos int pietes viros
victoria querenda ē Plato Summi
verissimam iusticiam ee q gᵈ infe
riores fruatur triumphū in nocēcie
eē nō peccare ubi liceat inquē potes
plus peccare desine Diogenes Impat
consciā quicquid mali cōmisit lin
gua Aristotiles Iniurie iusticie ir
rogatum eius in summam ee qui fa
cit Idem viri boni ē nescire pati ul
facere iniuriam solum se dicebat i
comodum paupertatis pati q nō pos
sit egentibꝫ subvenire Diosippus
Maledicenti sibi cuidaz in inquit i
maledixisti · egō consciā teste didi
ci maledcā contempnere Demades
amico iniutiā rogante pecuniam
et ipm̄ et pecuniam pdo Diosippꝰ
laudanti eum cuidam dixit adula
tor desine utrosq3 fallere nichil pro
ficis cū intelligam te Epimenes
Beatam civitatem q̄ in pace bellū
timet Ipē inimicos meos beneficiū
prāndo torqō Aperenꝰ Molestiꝰ eē
inter duos amicos quā inter duos
inimicos iudicare Colon Comunū
coagulū amicicie est cū bonis cōm
unīū · cū malis omniū ē inputmodū
Cleodolus Cavere nos magis amicor
invidiam · q̄ inimicorz insidias de
bē Illud enī aptū hoc celatiꝰ mali
nocendi q3 fraus que nō spatur po
tencior ē Theofrastus Expedire iam
pbatos amicos amare nō amatos
pbare Ipē ex inimico iudicium qui te
inimicū senserit · pdidisti Gramꝰ
adūsariū securitate decipies nocē
nescit qui se nocē velle pdiderit Idē
Velox ulcionem ab inimicis exigit
qui paciam dolendo custodit Deme
trius Non opto inquit ut eos qui
divites sunt amicos heam Juliꝰ cesar
Acceptū beneficiū eterne memo
rie infigendū ē Simonides phus
Cum interrogaretur quid inter hoī
nes celerrime consenesceret Rdit be
neficiū Socrates Qui in militari ht
ptātem rex pmū purgare cōsciā
dz Ut qui delicta corrigit nō ad
mittat · vitet q iudicat Ipē stultū
est · ut velit quis imparare cū ē impa
re nō possit Idem cū firmū rege
qui q̄ impat novit ul pcepti quid
oīm ee possit agnoscit Idez Luciū
ingrate prestanti dampnū pudoris
eē Si q̄ dubitas ne feceris cum in
dicio · qd negatiū fuerit fugito Idē

dixit oriente sole consiliū occidēte
cōmunī cogitare Idem cū pacem i
ms belli mencionem ne feceris Idem
melius ē cavere quā pavere . utilius
erubescere quam pavescere Idē Turpis
ē in opia q̄ de glā nascitur Agesiea
heni ut tuū ne obliviscaris negoci
ū Idᵉ · Amico ita pdesto ne tibi noceas
Idē q hēs ita utere ut alieno nō ege
as Idē plurimi sua amittūt cū aliena
appetunt Idem Vigila cum usus exe
gerit Idē honestam artē q̄ didisce
ris sequere Idᵉ Iurio quā alieno la
bore Sarcinam magis suscipe gmor
labor est Ubi nullus affectus ē Idᵉ
pecunie querende · et tuende modū
hrī oz Idē iracundie infelicitas ge
minatur Velox consiliū sequit pnia
Idē cū amicis breves rōnes amici
cias longas eē oz Imito filio pū ipē te
cohera Idē filio modesto nunq̄ quā
grave eē q pr̄ iubz impoᵗᵉ Idē negat
ipē sibi qui q difficile ē petit Idez
malū alienū tuū ne feceris gaudiū
Idē pncipiū amicicie ē bene loqui
maledicē exordiū inimiciciarū Idez
amicus raro adquiritur cito dimic
titur Idē multo turpius · dapnatur
cuiꝰ delictū agnoscitur Idē Gravit
nascitur qui q dolz deo cōmendat i
Ipē consciam pocius q̄ famā · intende
famā · eū facile sepe potis osciam nū
quam Idē · felicitas subiecta semp ē
adūsis · Dampnū ii ex habundancia
raro venit Idē Cave ne pp libidinez
severitatē amictas · Idē Discute qᵈ
audias et proba q credas Idᵉ Iuniste
defensionis confidencia deuita Idē
Nec te inprudencia decipi · nec cu
piditate circumveniri pmictas Idem
nulli inponas q ipē pati nō possis
Sz exhibe q tibi optamus exiberi Idez
q pmiseris indubitanter facito · q̄re
q gratū ē facito · q gratis ē facito q
expedit Idē pntem laudare neminem
decet Idᵉ Sepultus apud te sit sermo
q̄ solus audieris Idᵉ Si bene egis ipē
tibi psce auctez dabis Idē Cū omnes
benedicunt ppli bona possident · Ipse
geminat peccatū de q̄ delicti nō pudz
Idem difficile ē iniurie convenire cū
paciencia Idē hētenus ptiti tpis i fa
miam migrat Incipit liber de mora

Parentes veterē dm̄ timere Libur
pnō minus cum cavē hre q̄ cor
poris sepius auribꝰ uti quā lingua
Neminem inimicū iudicare · noli
tates vitare que dolores afferunt · Mo
derari sermones silenciū · Silenciū tep
are · sermonez tarde incipe · cito facere
Idem ipē nō multa in omnino loqui · nō

irridere miseros iracundiam In potes
tatem hr̄e nichil q possis cupe tenere
tente i grā facile sumptus Non omnib9
credere Q̄d si aliqū datur cōtinuo da
re cunctaciones odisse maiorem nerent
morem emendare pro prē uelle mori
laboribus paciencia custodire silencio
pudore consiliam nullius aut mortē
aut luctuz risu dapnare Non omnia
condolere cito p adūsa fraudulē
tes pz amicos Nam psperitate incerta ē
amicicia Nesciturr utrū psona an fe
licitas diligatur Amicicia ēta nulla
includitur nullo tpe aboletur Nati
sūt qui eque infinē existant cari alijs
multos acuitate aut assiduitas tpis
aut consiliuz cunctibz actionis autē
dilectio enim q munere glutinatur eo
dem suspensio dissoluitur Illa uera a
micicia ē q nil qrit ex reb9 amici n̄
solam beniuolenciam Qui tollit ab
amico suam manū timorez dei dere
linquit Non moliaris amico tuo ma
luz cū ille inte fiduciam hēat simula
tor ore decipit amicum suū Qui libi
dinez uincē cupit continens i multis
ē ex delicijs enim uoluntatib9 nō effu
gies spurcitiam. put contineris ueu
trem ita refrenabis uenenosos uel
uenereos **De occulta et publica re**

Panditur i manifesto q in occulto de
primitur si nō te dampnet fama pu
blica condēpnat ppria consciā excelse tur
res grauiori casu pcuibut alti montes
crebris feriuntur fulminib9 . parcia uo
nutrit retinet concordia pacem Non
quid dicatur sz quo sensu dicatur at
tendenduz ē Quō supiora inferiori
bus comparantur inferioris comparacio
maioris iniuria ē Qui nucleum de
siderat nucem frangat Dolorem me
dicine spes salutis mitigat Si mens
mā appetit q demulceat . pria bibite q
dolet Maxima ps sciencie est scire q nes
cias Necessitas pbandi sp incumbit ei
qui agit Vbi semel acceptū ē iudiciū
ibi finez accipe dz Mens male composi
ta ppria agitatur stimulis frustra sp
seris semina nisi pmolitis ca neru
sulcis **Hic modo nunc incipit liber de morib9**

Omne petiti actio uoluntaria ē Educacio et disciplina mo
re facit et id sapit unusquisqz q di
dicit Itaqz bona consuetudo excutere
dz q mala instruxit bene dz loq bene
dz facē Nichil interest quo aīo facias
q uiciosum est fecisse quia facta cer
nuntur aīm9 nō nō nō uidetur Nulla
enim laus ē nō facē q facē nō possis
Quid ē hoi inimicissimū homi alt hō
libenter feras q necē ē dolor paciani
atur expecta q te nunq peniteat Nō
q multis placeas sz qualib; stude In
hoc incūbe ut libencius audias quaz
loquaris Multos mitiz pterrentes
mors incerta puenit Itaqz oīs dies
uelut ultimus iudicandus ē Tristicia
si potes amiseris sine omnibus ne os
tenderis . Amicos insecreto mone
palam autez lauda Verba rebus
nō psonis estimanda sūt Oratorem
te puta si tibi ipi ante oms q oz p
suaseris Q̄d tacitus uelueriim di
xisse si tibi ipi nō imparn quō ab
alio silencium spas Ridiculuz ē aliquē
odio nocentis in nocenciam suam
pdere Monstro silis ē auaricia se
nilis Quid enim stulcius ē ut dici
solet q uia deficiente augē uiaticū
Omēs infirmitates terramuda excepit
Non te pudeat sordidius nasci qm
uiuere Quid ē dulcius quaz hrē
amicuz cū quo oīa sicut tecū aude
as loqui Magnaz iniuriaz est neglige
ledendentez Quid sic miser ē uquid
beatus Non dum felix es si nō te
turba desieris si beatus uis esse co
gita hoc pmū contempnē cōtempni
pusq pfunctas deliberes et cū pro
miseris facias Id agas ut nequis
mento tuo te oderit Et si nullos i
nimicos tibi faciet i iuria multos tibi
faciet inuidia Solitudinez qrit qui
uult cuz inocentib9 uiuē Optim9
aīmus et pulcherrim9 dei cultor est
abstinebis alieno iniōio pcabis p
entib9 pietatem Demitabis crudeli
tatem et ministram crudelitatis irā
Non uiues aliter insolitudine aliter
inforo Nil petas q negaturus fuisti
Nil negabis q petiturus fuisti Pa
cem hēbis cū omnib9 belluz cū vicijs
hoc ht oīs affectus Vt inquo ipe in
sanit i idem putet furere ceteros
Maximuz in eo uiciuz ē qui non
uult melioribus placere sz plibus
ma omnibus ee notus pius efficere ut
nemimez moueris bonū ē laudari
si pstiteris ee laudabilem Non
eris stultuz ee timere q uitare nō
possis Male de te opinantur hoīes
sz mali malis displicē ē laudari Ma
la q de te locuntur hoīes bene q lo
qui nesciunt faciunt nō q merearis
sz q solent ipi hoīes de malis loqui
Molestuz ē siquid incauitur Sic in
merito mee i nocencie nuc maxiē
gaudio Apparet q illos ueras obiec
turos si possent nō eris inpria Pa
tria ē ubiqz es Bonū ē illud q per
q bonū ē Non est in loco sz in homine
Nichil magnū ē in reb9 huānis n

magno aīo despiciat que sūt magne
diuicie ñ desiderare diuicias Quis
plurimū hēt qui minimū cupit Hoc
ē dare beneficiū qd Deū imitari hone
stū ē · elemosina nō tm accipientib
pdest qm dantib ꝯ pes pim solaciū
ē · laboris q maxima egestas auaricia
Pecunie impare oz Non seruire mil
lum consciū pctoꝝ tuoꝝ magis ti
mueris temetipm · Aliū potes enī
effugere te aūt nunꝙ Quis ē paup
qui sibi uir Quis amltis timetur
multos timet Infelicitatē exige sub
mitte felicitatem Vera felicitas ino
cencia ē · Nequicia ē sui pena Mala
consciā sepe tuta ē secura nēo nū
qꝫ · libidinis i iniciū ꝯtinebis cū exi
tū cogitamus beneficiū accepti nūꝙ
oz obliuisci Satis penarꝝ ē potuisse
puniri Inimicicias tarde suscipe ami
cicias moderate exerce Vanitates uel
leuitates simul depone ymago aīi
sermo ē Qualis uir talis oracio ·
Magnū ē uocis et silencij tpamentū
Qui in equo aīo malis miscetur ma
lus ē Neminē cito laudamus semp
pncipi hoc testimoniū tecū dre Viciū
ē oīa credere viciū ē nichil credē
Utendum ē diuicijs nō abutendum
Sic uiue ne a suprioribus ꝯdempneris
nec ab inferioribus timearis Nullū
putamus locū sine teste excusatorem
querere · uiciū ē Reliqꝫ oīa ad deum
data Vita quociens dubitamus anhc
eripienda de te desipis · Forcior est
qui cupiditatem vincit · qm qui hos
tem subierit · est enī difficilimū se
ipm vincere · pene iniquie irascit ab
sqꝫ dolore · amare sic incipe tamꝙ liceat
at desinere Magnarꝝ rerꝝ ē si successus
sus nō affuerit · honesto ē ipē cona
tus Nobilitas aīm generositas est
sensus Nobilitas hois generosus aī
mus est honestior ē qui ad ociū se
nectutem retulit · qm qui i ocio iue
nit · et tūc laborare incipiat Cuī pre
bet spectaculū eger aīus Nūꝙ tris
tis sis · si sis tibi ipi incomodū inrs
hō sum quō de initubo siar rex in
uidiam · si felicitatē iactaueris · cū
multis diues eris · Locū tenet inno
encie pximū ꝯfō vbi ꝯfessio ibi re
missio Ire seueritas ē criminis ab
rupcio boni iudicis ē dispensare nō
tm quis dapnandus sit sꝫ qtenus Hoc
ē pximus modus iusticie seueritas
Quietissimam uitam agent hoies
in terris si duo uba a natura rerꝝ
tollerentur meum et tuū Qui paup
ptatem timet · timendus est Vires tu
as amici magis qm inimicis beneficia

re senciant · Pecunia nō sacciat auarici
at auariciam · sꝫ irritat · homo semper
indiget pecunia · sic tibi cum eius morib
ꝯueniat · Michi crede nō potes ēē diues
et felix amicis frequencius qm lingua
utere Quid dicturus es · anteꝙ alijs
tibi dixis Nichil inter sanū et iratū ē
ñ minus diues alt semp insanit · alt iras
citur semp · facilime bono frueris si eum
tueris Hunc uituperabis · si bene te instru
xeris putat te deteriora facere Quod
pseueraueris erit diuturnum Quod coege
ris erit in oportunem alteri semp ignos
cito tibi ipi nunꝙ Tantū aduirtutem a
dicies quantū ex uoluntate abstraxeris
Stultū ē sompno delectari mortem
horrere Bonus noz qui malis pcit si
sciū ē quid times Quod certū ē nichil
turpius ē qꝫ q obicitur In obiciente co
gnosci passionem · Multi cū alijs male
dicunt · sibi ipis conuiciū faciunt Vt li
cenciosa aīi impio redige lignam cupi
ditatemqꝫ opprime Si nō potes paulatim
remitte Sepe ea que sanari ipne nō
poterant sanata sūt tpe Qui pp amo
rem pecunie et libidine moritur ondit
se nūꝙ cū uixisse sui · Dignius tibi sit
coram quo peccare te pudeat adolescens
si femineis te ad ornamentis iniuriam
facere cogitas Turpia ne dixeris · pau
latim enī pudor rerꝝ p uba dediscitur
sic hita ut pociꝰ dnus laudetur quam
domus ꝯsuetudinaria res ē dapnacio
si cū hoiem turpem facit Merito dap
nari pena ē Dampno immito dapnari
ē calamitas Si quid cogitabis cito ap
parebit commissantib Vis uideri ab hoi
bus uel nō Nūꝙ bone honestatis ē lon
ga simulacio Quid de alienis mentib
et tuis iudices · Multi sūt obligandi
pauci sūt offendendi · Nam memoria
bonoꝝ fragilis ē · iniuriarꝝ tenax Ob
iurgacioni sp aliqꝫ bland commisce · fa
cilius enī penetrant uba q mollia ma
dunt qm q aspa Nemo se mutat · qui
se mutari despat Quociens scribis
ad tociens ēē dicturus Scitote morti
tuoꝝ hoibꝰ cirographū ēē daturum
Qui inferos irascitur · et crudelis est
satis ondit ptatem aduisus alienos
sibi defuisse Qui nescit tacere nescit
loqui Non quicꙗ in pbi menciuntur
idem pbi debent dre · Longa uita bonis
optabilis ē Optabilib bonis fruitur
bona consciencia Malis hominib utilis
simū cito fugere Nulla pusilla domus
q amicos multos capit · facilius ē paupi
contemptū effugere · qꝫ diuiti i inuidiam s
care ut in paupertate maxima felicitas · ac
cuit aīum intencio frangit remissio
Nūꝙ scelus scelere uincendū ē Bonus

vir ē qui eo usqz pduxit affectū aīi ut
nō tm̄ peccare nō velit sz eciā nō pos
sit Regnantibꝰ peīs nil o piclm est
qm̄ hijs qui iudicantur . hij enī sin
gulares timent . illi uniuersos Nunquid
fortis se fortem glabitur . quid corpo
ris egritudo efficit infirmuz Nunquid
dives in opibꝰ suis glatur . cuiꝰ spē
tur ul' tyrānus arripit Nunquid nobi
litas glatur effecta nō unquā indig
nis . et miserabilioribus sermens . dis
ce cū iudicaueris amare nō cū ama
ueris iudicare Dissencio ab alio ī ci
piat ate aut reconciliacio Succurre
paupertati amicor̄ vino pocius occur
re Amicos heres optimos parant . ad
uise certissime pbant Peiora sūt tec
ta odia qz apta Itaqz feminus logr
offendit qz tacitus . hꝰ . n . omnā feda
uicat illig ira qri ad nocendū oc̄one
Dira rō ē que nō nil . prium quez
audet intelligi . agnosci qm̄ odīu ondit
Fugienda sunt omnibus modis et absci
denda igni ac ferro totoqz artificio sep
anda . langor a corpore impia ab aīo
luxuria amente aceitate sedicio ado
mo discordia a cunctis rebꝰ distemp
ancia Idem dixit amicor̄ omnia eē cō
unia . et amicū se ipm̄ eē alterz duor
tempor̄ marīe habendū curā . et eorz
acturi sumꝰ . et eor̄ q̄ gessimꝰ pꝰ deuz
uirtutem colendam que sola homines
proximos deo facit Enigmata ar̄ lie
Staterem ne transileas . i . ne pter
grediaris iusticiam Ignez gladio
ne confodias Iratū uidelz et
tumidū aīm ūbis maledc̄is ne lacesses
coronam minime carpendam . i . leges
urbiū obsuandas eor̄ . comedendū
i . merorez de aīo pciend' cū pfectꝰ
fuis retro ne respicias . i . in boni pfi
cies ne despicias als deficias . per viā
publicam ne ambles . i . ne multor̄ lo
quax sis . hirūdinē in domo nō suscipie
das . i . garrulos et ūbosos hoīes sub eo
dem tecto nō hūdos Onoratis suppo
nendū onus deponentibꝰ nō omni
incantibꝰ . i . ad uirtutem incedentibꝰ
augenda pcepta . tradentes se ocio re
linquētes Seuitus iudicior̄ pma ē
disciplina amicū rez humanaz et diuina
rz cū beniuolencie caritate et sensio
egentissima Vita etiā petit calamita
tem Melior ē mors qz uita amara et
requies etiā qm̄ langor psenerans Ne
mo alieno pctō punitur . qz nec iusticia
alterꝰ coronatur Cibor̄ ecupiscencie i
aīe sūt detrimenta Quāto enī corpo
ris uenter repletur . tanto magis aīa
minoratur Omnis salubritas inter tem
pancia et ctinencia cibor̄ Nullam eīz
patitur infirmitatem qui diligit
parcitatem . Parcitas cibor̄ repulsio
est pctōr̄ Nunqꝫ pmi hoīes cecidis
sent . si pcitatem suare potuissent ē
brietas corporis insania mentis est
Nich' hz in volunte qui p dit mētez
Multis pctōr̄ uinculis captinatur
qui plimo uīō inebriatur Nullo pe
ccato pot resistere qui se nō pt gu
bnare . homo ebriosus suꝰ ē omīz
uicior̄ Nullū pctm̄ pot uīcere q
mente captꝰ est Illi tū placē stu
de cui displicet q oībꝰ placz Adula
tores ut inimicos caue corrūpūt
fictis laudibꝰ leues aīas . et male ar
dentibꝰ blandiūz crimen infigunt
Btā mens q pfecte uīat hoc uiciū
et nec adulatur aliquē . nec adulanti
credit . q nec decipit alterz nec ipā
decipitur Nunquam ad corde tenais
aliud ore ptendas Quicquid pudet
dicē pudeat eciā cogitare Optimus
ē omnibꝰ modis laudabilis qz in esuā
Michil pdest facienda didicisse nec
facē In bonis rebꝰ quicquid inedīu
excesserit . uiciū est Nich' facias qz
fecisse peniteat Seneca paulo tribu
pctōr̄ etas macedoniū . phylippū fi
liuz . et post dariuz et dyonisiūz . Nra
quoqz garriui iuliū cesarem qbꝰ quic
quid libuit licuit Explicit Seneca
de moribus Incipit liber annei senece ad marciaz de con solacione filij sui

Nisi te marcia scirem tam longe ab infirmitate muliebȝ
aīi qz a ceteris uicijs recessisse . et mores
tuos ualde aliquod antiquū exem
plar nō auderem obuiaz ire dolori
tuo . cui uiri quoqz libenter herent
et incubant . nec spē concepissem
tam iniquo tpe . tam iniquo iudice
tam inuidioso c̄rmie posse me efficē
ut fortunaz tuam absolueres . fidu
ciam michi dedit exploratuz iam
robor aīi et magno expimento ap
pbata uirtus tua Non est ignotū q̄lē
te psonam patris tui gesseris . quem
non minꝰ qz liberos dilexisti . excepto
eo qd' nō optabas supstitem . nec scio
an te optauis . pmictit enī quedā
ō bonū morem magna pietas mo
rtem acerūti cordi est penitꝰ tui
qm̄tuz potūs inhibuisti pꝰ qz tibi ap
parunt inter sillamanos satellites
illam vnam prem suituti fugam ū
fuisti consilio eius Sz dedisti ma
nus uicta fudistiqz lacrimas pa
lam et gemitus deuorasti quidez nō
tū ylari fronte texisti . et hec illo
sclō quo magna pietas erat nichil
impie facē Ut nō aliquā oracionez

nutato tpe dedit ingeniū priꝰ tm · de
quo suptuz erit suppliciū in usuz hoī
nuz reduxisti · et a uera illuz uindica
sti morte ac restituisti in publica mo
numenta libros quos vir ille fortissi
mus sanguine suo scripserat · Optime ꝛ
meruisti de romanis studijs magna
illoꝝ pars arserat · Optime de posteris
ad quos ueniet incorrupta reꝝ fi
des auctori suo magno imputata · op
time de ipō cuiꝰ uiget · uigebitqꝫ me
moria quādiu in p̄cio fuīt romana
nosci · Quādiu quisq̄ erit · qui reuti
uelit ad acta maioꝝ · quādiu quisq̄
qui uelit scire quid sit vir romanus ·
quid subactis iam ceruicibꝫ omniū · et
ad sillanuz iugum ad actis indomi
tus · quid sit homo animo manu lib
Aragnum me hercules detrimentū
res p ceperat · si illuz ob duas res pul
cherrimas in obliuionem coiectum
eloquenciam et libtatem nō eruisses
Legitur floret ī manus hominū ī pectā
receptus uetustatez nullaz timet · ac
illoꝝ carnificuz cito scelera quoqꝫ qbꝰ
solꝰ memoriaz meruerūt tacebūt · h
magnitudo aī tui uetuit me ad sexuz
tuū respicere uetuit ad uultū que tot
annoꝝ ꝯtinua tristicia · ne semel ob
duxit tenet · Et uide quam nō sub
repātibꝫ · nec furtū facere affectibus ꝛ
tuis cogitem antiqua mala ī memo
riam reduxi ¶ Et ut scire hanc qꝫ
plagam eē sanandam ostendētibꝫ e
que magni uulneris cicatricem
Alij itaqꝫ mollit agant et blandiant
ego confligere cum tuo merore cō
stitui · et defessos exaustos qꝫ oculos
si uerꝰ uis magis iam ex ꝯsuetudie
quā ex desiderio fluentis · ꝯtinebo si
fiꝰ potuit fauente te remedijs tuis si
minꝰ uel inuita teneas licet et am
plexis dolorem tuū quē tibi in filiū
locū supstitem fecisti · Quis enim
erit finis · omnia in supuacuū tēpta
ta sūt · fatigate allocuciones amicoꝝ
auctes magnoꝝ et affinium tibi uiro
ruz studia hereditariuz et paternuz
bonū surdas aures uaco et uix obbre
uem occupacionem pficientes sola
cio transierūt · illud ipm̄ naturale re
mediū tpis q marimas quoqꝫ erūp
nas conponit · inte unam uim suaz
pdidit ¶ Tercius iam ptit annus
in tuo nichil ex p̄mo illo ī petu ce
cidit · Renouat se et corroborat cot
tidie luctus · eciam sibi ius mora fe
cit eoqꝫ ad ductus est · ut putet t
pe desine queadmodꝰ oīa uicia peni
tus insidēt nisi duz surgūt oppssa sūt
ita h quoqꝫ tristicia et misera et inse

semencia ipā nouissime acerbitate pas
cuntur · et fit infelicis aī prauo uolup
tas dolor · Cupissem itaqꝫ p̄mis tpibus
ad istuz curaciones accedere · Leniora me
dicina fuisset oriens adhuc restringenda
uis · uehemencius ꝯ inueterata pugnā
duz ē · Nam uulnerꝰ quoqꝫ sanitas faci
lis ē · dum a sanguine recentia sūt · tunc
et uruntur · et altuz reuocantur · et
digitos scrutancium recipiūt · Vbi cor
rupta in maluz ulcꝰ uerterunt nō possū
nūc p obsequiuz nec mollitꝰ assequi tā
duruz dolorem frangendus ē ¶ Recio a
p̄ ceptis incipe omnes qui monē aliquez
uolunt in exemplis desine · Mutari ꝛ
hunc interim morem expedit · aliter
enim cū alio agenduz ē · quosdam rō duc
quibusdaz noiā clara opponenda sūt · et
auctas · que liberum nō relinquat animū
ad speciosa stupenti · Duo tibi ponā āū
oculos maxīa et sexus et seculi tui exēpla
pla · Altius femine que se tradidit fe
rendam dolori · Altius que pari affectu
casu maiore dampno nō tū dedit lon
gum in se malꝰ suis dnī uim · s; cito ani
muz in sedem suam reposuit · Octauia
et liuia altā soror augusti · altā uxor
amiserunt filios iuuenes utraqꝫ spe futuri
pncipis ēta · Octauia marcelluz cui · et
auunculus · et socer incūbē ceperat · īquē
onus impij reclinare adolescentez a̅ıō
alacrem ingenio potentem · s; frugali
tatis ꝯtinencie qꝫ in illis aut annis aut
opibꝫ nō mediocrit ad mirande paciē
tem laboꝝ uoluptatibꝫ alienū quātūcū
qꝫ inponē illi auunculus · ita dicam me
dificare uoluisset laturuz · Bn̄ legāt ꝛ
nulli censura ponderi fundamenta ꝛ
Nulluz finez p omē suę uite tempus
flendi gemidiqꝫ fecit · nec ullas ad
misit uoces salutare aliquid afferētis
ne auocari quidem se passa ē intenta
in unā rem et toto aīmo ad fixa talꝰ
pomnē uituz fuit · qualis in funē nō
dico nō ē ausa ꝯsurgere · s; alleuari re
cusans · Ꝯcedam orbitatem iudicaus la
cimas uictē · Nullam hrē ymaginez
filij kūm uoluit · nullam sibi de illo fiꝰ ꝛ
mencionez ꝯcederat omnes matres et
in liuiam maxīe furebat · quia fuīt ꝛ
uidebatur ad illiꝰ filiū transisse sibi p
missa felicitas · tenebris et solitudini
familiarissima ne ad frēm quidez re
spiciens carmina celebrande marcelli ꝛ
memorie ꝯposita aliorqꝫ studioꝝ ho
nores reiecit · et aures suas ad uisus
omē solaciuz clausit a solempnibꝫ offi
cijs seducta · et ipām magnitudinis
frē nimis circum lucentez fortunā
exosa defodit se et abdidit · Assidentibus
liberis nepotibꝫ lugubrem uestem nō de

posint nō sine otumelia omꝫ suoꝝ q̄
bus saluus orba sibi videbatur · Liuia ā
miserat filiū drusūꝫ magnū futurꝫ
pncipem iam magnū ducē intrauerat
penitus germaniaꝫ · et ibi signū romā
fixerūt ubi vix illos eē romanos notū
in expedicione decesserat ipsis illū hosti
bus egrum cū veneracione et pace mutua
prosequētibꝫ nec optare qd' expediebat au
dientibꝫ · accedebat ad hanc mortē quā
ille pro re p̄ ꝑierat ingentium pronciarū
qꝫ et tocius ytalie desideriū · et q̄ effu
sis in officiū lugubre municipiis colon
iisqꝫ usqꝫ in urbem ductū erat funus
triumpho simillimū Non licuerat marcij
uti filij oscl'o gratuiqꝫ extremū sermonē
oris haurire latigo itine reliquias
drusi sui prosecuta tot per omnēꝫ ytaliaꝫ
ardentibus rogis q̄ tociens illū amic
teret irritata ut primū tū intulit tu
mulo Simul et illuꝫ dolorem suū po
sint nec plus doluit · quā aut hones
tuꝫ erat cesare aut equuꝫ matri Nō
desijt denīqꝫ drusi sui celebrare nomē
ubiqꝫ illuꝫ sibi priuatꝫ publiceqꝫ rep
sentare libentissime de illo loqui de
illo audire cū memorialibus in ne
mo pot retinē et frequētare qui illam
tristem sibi reddidit Elige itaqꝫ utr ex
empluꝫ putes probabilius Si illo pri
us sequi uis eximis te in uiuoꝝ
auisabis et alienos liberos · et tuos ipsi
qꝫ desiderans triste matribus oīū oc
curere voluptates honestas permissas
tanquā parum decoras fortune tue re
icies inuisa herebis in lucem · et eta
ti tue qd' nō precipitet te q̄ primū infi
mat infestissima eris Quod turp
issimū alienissimū qꝫ ē aīo tuo · eciā
meliore noto pte ostendes te nuere
nolli mori nō posse Si ad hunc maxi
femine te exempluꝫ applicueris modera
cius mitius · nō eris in erumpnis nec
te tormentis macerabis Quod enī ma
lum auttie ē penas a se illicitas exigē
et mala sua augē quā in omni uitas
nasti more probitateꝫ et verecundiam
in hac quoqꝫ re p̄stabis Et quandam et
dolendi modestiam ille vere iuuenis
dignissime quietam semp nominatus co
gitatusqꝫ faciat Meliore pones lo
co matri sue qualis uiuus solebat hyla
ris quā et cum gaudio occurrit Nec
te ad forciora ducam precepta ut hu
mane ferre humana iubeam modo ut
ipse funebri die oculos matris exiccē ad
arbitriuꝫ tecū veniaꝫ · hoc inter nos
queratur utr magnus dolor eē de
beat an perpetuus Non dubito quin
iulie auguste quā familiarit' colius
te magis tibi placeat exempluꝫ illa

te ad suū consiluꝫ vocat illa in p̄u
mo feruore cū maxīe impacientes
ferocesqꝫ sunt miserie consiluꝫ philo
sophicuꝫ uiri sui prebuit et multuꝫ eā
rem profuisse sibi confessa plus quā populꝫ
ro · quē nolebat tristem tristicia sua
face plusqꝫ augustū qui sub ducto
ad minicula titubat ul' al's nec lu
tu suoꝝ inclinandus erat plusqꝫ tybe
riuꝫ filiuꝫ cuius pietas efficiebat ut
i illo acerbo et deflēto gentibus fune
nichil sibi nisi numeruꝫ deē sentiret
hec ut opinor aditus illi fuit hec
principꝫ apud feminā opinionis sue
custodem diligentissimū · usqꝫ in
hanc diem nilia quātuꝫ quidē ego
sciā assiduus intimus comes cui nō
tm̄ que in publicū emictuntur no
ta · sꝫ omēs sunt secreciores animoꝝ
uroꝝ motus Dedisti operam ne qd
eēt qd' in te quisquā reprehenderet
nec id in maioribus modo obseruasti · sꝫ
in minimis nequid faceres cui famā
liberiam principꝫ iudicem uel
les ignoscere Nec quicquā pulchius
existimo · quam in summo fastigio
collocatus multarꝫ rerꝫ veniaꝫ dare
nullius petē Seruandus itaqꝫ tibi
in hac quoqꝫ re tuus mos est ne
quid commictas qd' minus aliter ne fac
tuꝫ velis Deinde oro atqꝫ obsecro
ne te difficilem amicis et intracta
bilem prestes · nō ē enīꝫ q̄ ignoret et
has nescire quēadm se gerant · loquā
aliquid coram te de druso · an nichil
ne aut oblitus clarissimi iuuenis
illi faciat iniuriaꝫ cū uero tibi cum
se cessimus et in unum conuenimus fac
tis eius dicta qꝫ quāto meruit suspec
tu celebramus Coram te aliud nobis
de illo silencium ē · caris itaqꝫ maxiā
voluptate filij tui laudibus quas nō
dubito quin ul' impendio uite · si
potius detur meminī omīe sis proroga
tuꝫ Quare patē inuno accessere ser
mones · quibus ille narretur · et aptas
aures prebe ad nomē memoriāqꝫ filij
tui nec h' graue duxis ceteroꝝ more
qui in eius modi casu ptem mali pu
tant audire solacia Nunc incubu
isti tota in alteram ptem et oblita me
lioꝝ fortunaꝫ tuam qua deterior
ē aspicis Non conuertisti te ad conuictus
filij tui occursusqꝫ iocundos nō
ad pueriles dulcesqꝫ blandicias
nō ad incrementa studioꝝ Ulti
maꝫ illam faciem rerꝫ premis illitā
q̄ per se ipē horrida sit · quicquid
potes congeris Ne obsecro te concupi
eris peruersissimaꝫ gl'am infelicissimā
videri Simul cogita nō eē magnū

rebus prosperis fortem gere ubi secundo cu-
rsu uita procedit Ne gubernatoris qui-
dem artem tranquillum mare et ob-
sequens uentus ostendit aduersi aliquid
incurrat oportet quod animum probet Deinde
ne summiseris te immo contra fige stabilem
gradum et quicquid honerum supra te cec-
idit sustine primo dumtaxat strepi-
tu conterrita Nulla re maior inuid-
ia fortune fit quam equo animo Post hec
ostendit illi filium incolumem ostendit
ex amisso nepotes illi anatia nego-
cium actum tarens assedit mutata persona
te consolatus est ¶ Sed puta marcia
ereptum tibi amplius quam ulla mater
amisit non permulceo te nec extenuo
calamitatem tuam Si fletibus fata
uincuntur conferamus eat omnis inter luc-
tus dies noctem sine sompno tristi-
cia consumat ingerantur lacerato pecto-
ri manus et in ipsam faciem impetus
fiat atque omne se genus seuicie profec-
turus meror exerceat Sed si nullis plancti-
bus defuncta reuocantur si sors immo-
ta et in eternum fixa nulla miseria
mutatur et mors tenuit quicquid
abstulit desinat dolor qui perit Quare
regamur nec nos ista uis trans-
uersos aufferat turpis est nauigii
rector qui gubernacula fluctibus eri-
piunt qui fluctuancia uela deseruit
permisit tempestati ratem at ille uel in nau-
fragio laudandus quem obruit mare
nauem tenentem et obnixum ¶ At n-
aturale desiderium suorum est Quis
negat quamdiu non modicum est Nam
discessu non solum amissione karis-
simorum necessarius morsus et firmis-
simorum quoque animorum contractio Sed plus
est quod opinio adicit quam quod natura imp-
erauit Aspice mutorum animalium quam con-
citata sunt desideria et tamen quam breuia
Vaccarum uno die alteroue mugitus
auditur nec diucius equorum uagus
ille amensque discursus est fere cum
uestigia catulorum consectate sunt et
siluas peruagate cum sepe ad cubilia
expilata redierunt rabiem intra exig-
uum tempus extingunt Aues cum stri-
dore magno inanes nidos circum
fremuerunt intra momentum tamen quie-
te uolatus suos repetunt nec ulli animali
longum fetus sui desiderium est nisi homini
qui adest dolori suo Nec tantum quantum
sentit sed quantum constituit afficitur
¶ Ut scias autem non esse hoc naturale luctibus
frangi primum magis feminas quam
uiros magis barbaros quam placidos
eruditosque gentis homines magis indoc-
tos quam doctos eadem orbitas uulnerat
At quecumque a natura uim omnibus ser-

nant Apparet non esse ~~generale~~ natura-
le quod uarium est Ignis omnes etates om-
niumque urbium ciues tam uiros quam femi-
nas uret ferrum in omni corpore exhibebit
secandi potenciam Quare quia uires
illi a natura date sunt que nichil in personam
constituunt paupertatem luctum ambicionem
alius aliter sentit prout illum et inpacien-
temque reddit presumpta opinio de non
timendis terribilis ¶ Deinde quod naturale
est non decrescit mora Dolorem dies lon-
ga consumit licet contumacissimum coti-
die insurgentem et contra remedia effer-
uescentem tamen illum efficacissimum mi-
tigande ferocie tempus eneruat Manet
quidem tibi marcia et nunc ingens
tristicia et iam uidetur duruisse callum non
illum concitata qualis in illo fuit sed per-
tinax et obstinata tamen hanc quoque ti-
bi etas minutatim eximet Quociens
aliud egeris animus relaxabitur nunc
te ipsa custodis Multum autem interest
Utrum tibi permictas merere an imperes
Quanto magis hoc morum tuorum eleganc-
ie conuenit finem luctus quoque facere
quam expectare nec illum opperiri diem quo
te inuita dolor desinat ipsa illi renun-
cia ¶ Unde tamen g' nobis pertinacia
inde ploracione nostri si id non sit na-
ture iussu quia nichil nobis mali ante
quam eueniat proponimus sed ut immunes
ipsi et aliud paciens ingressi iter alie-
nis non admonet casibus illos esse communes
Tot preter domum nostram ducuntur exe-
quie de morte non cogitamus Tot acerba
l Nos togam nostrorum infancium nos
miliciam et paterne hereditatis successio-
nem agitamus animo Tot diuitum subita
paupertas in oculos incidit et nobis
nunquam in mentem uenit nostras quo-
que opes eque in lubrico positas Necesse
est itaque ut magis corruamus qui
ex inprouiso ferimur quam multo ante pen-
sa sine languidius incurrunt Uis
tu scire te ad omnes expositum ictus sta-
re et illa que alios tela fixerunt circa
te uibrasse uelut murum aliquem aut
obsessum multo hoste locum et arduum as-
censum inermis adeas Expecta uulnus
et illa superne uolancia cum sagittis pilis-
que saxa in tuum puta librata corpus
Quociens aliquis ad latus aut pone
tergum cecidit exclama Non decipies
me fortuna nec securum aut negligen-
tem opprimes scio quid pares alium qui-
dem percussisti sed me petisti Quis unquam
res suas quasi periturus aspexit Quis unquam
de exilio de egestate de luctu
cogitare ausus est Quis non si admone-
atur et cogitet tamquam dirum omen res-
puat et in capita inimicorum aut ipsius

intempestiui mortoris abire illam
dicatur Non putam futuru quicqui
tu putas no futuruz qd' uideas sciat
posse fi' qd' uidis uides euenisse egre
gium iusum et dignu qui nonexplo
erit et cuius pot accide qd' cuiqui pt
Ille amisit libros et tu amicte potes
ille dampnatus est et tua i nocencia
subiectu est Terror decipit hic affin
at dum patim' que mq pati nos
posse prouidem' aufert in putibus
malis qui futura prospexit Quidqd
e h marcia qd' circanos exadueni
cio fulget libi honores opes ampla
atria et exclusorum clienciu turbo
referta uestibula clara nobilis aut
formosa coniux ceteraqz ex incerta et
mobili forte pendencia alienum com
datiqz apparatus sut Nich horz com
odatur Collocationis et ad dnos reddi
turis instrumentis scena adornat
alia ex his p'mo die alia scdo reffe
rimitur pauca usqz ad fine pseuera
buut Itaqz no e quid nos suspiciam'
tamquam int nra positi tua accepi
m' usuqz nr e cuius tpe ille arbiter
muneris sui tpae Nos oz inpmptu he
q i incertum diem data sut et appella
tos sine qrela redde Pessimi debito
ris est creditori facere conuiciu Omis
g' nros et quos supstites lege nas
cendi optam' et quos pcede iustissi
nu ipoz notu e sic amare debemus
tamq nichil nobis de ppetuitate ymo
nich de diuturnitate eoz pmissu sit
Sepe amonendus e animus ametu in
recessura immo tamq recedencia Quic
quid afortuna datuz e tamq exempli
ab in auctore possideas Rapite ex libris
uoluptates fruendos uos inuicem libis
date et sine dilacione omne gaudiu h
aurite Nichil de hodierna nocte pro
mictitur nimis magna aduocacionez
dedi nich de hac hora festinandu est
instanter atqz iam deficiet comita
tus Jam contubernia ista sublato clamo
re soluentur Rapina rez omnium e mi
sera nescitis in fuga uiue Si mortuu
tibi filiu doles eius tpis quo natus e
crimen e mors enim illi denunciata nas
centi e in hac lege datus e h illud
factuz In regnum fortune et qui dent
durum atqz in uictuz peruenimus illius
arbitrio digna atqz indigna epassu
ri Corporibus nris i potenter contumelio
se crudeliter abutetur alios ignibus p
uret ul' in penam admotis ul' in rem
ediu alios uinciet id nunc hosti licebit
nunc ciui alios p incerta nudos maria
iactabit et luctatos cu fluctibus ne in
arenaz quidem aut litus explodet s
in alicui' in mense uentre belue de
condet alios morboz uariis gnibus
emaceratos diu int uita morteqz
medios detinebit ut uaria et libidi
nosa mancipioz qz suoz negligens
dna et penis et muneribus errabit
Quid opus e pter deflere tota fle
bilis uita e Urgebunt noua incomo
da prius qz ueteribus satis feceris modera
duz e itaqz nobis maxie que i mo
derate fertis et in multos et indolo
res humani pectoris dispensanda
Que deinde ista sue publiceqz co
dicionis obliuio e mortalis nata es
mortales qz peperisti putre ipa flui
dumqz corpus et causis morbos re
petita spasti tam inbecilla materia so
lida et eterna gestasse De cessit filius
tuus ide decurrit ad hunc fine ad que
que feliciora partu tuo putas pperant
h oes ista que in foro litigat in the
atris in templis precatur turba dispa
ri gradu uadit et q diligis ueneraris
et despicis unus exequabit cinis h
uidelicet illa pithie oraculis ad scrip
ta noscite quid e homo quodlibet cas
suz uas et quodlibet fragile iactatu
Non tempestate magna ut dissipis
opus e ubicuqz arietaberis solueris
Quid e homo inbecillu corpus et
fragile nuduz sua pte nature inher
me aliene opis indigens ad omes
fortune contumelias piectuz Cum bn
lacertos exercuit cuiuslibet fere pabuluz
cuiuslibet fit uictima ex infirmis flui
disqz contextuz et lineamentis exterio
ribus nitidum frigoris estus laboris
impaciens ipo rursus situ et ocio
iturum in ocium uitale alimenta sua
quoz modus in inopia rumpitur
anxie sollicite qz tutele precarii spus
et male herentis Quem pauor repenti
nu audiet ex inproviso sonus auribus
grauis excutit soli semp sibi nutri
tuz infirmum inutile miramur in h
mortem unius que singulis opus est
Numquid enim ut concidit magni res
molimenti est Odor illi saporqz et
lassitudo et uigilia et humor et cibus
et sine quibus uiuere no pt mortifera st
Quocumqz se mouit statim infirmita
tis sue conscius no omne celum ferens a
quaz nouitatibus flatuqz no fami
liaris aure et tenuissimis causis
atqz offensionibus morbidum pu
tre causaz flectu uitaz auspicatuz
Cum interim quantos tumultus h tam
contemptuz animal mouet in quantas co
gitaciones oblituz condicionis sue ue
nit in mortalia eterna uoluitur anno et
in nepotes pronepotes qz dispon cum

intim longu conantē eū more op
pimit et h̄ q senectus nocit paucis
simoꝝ circantis annoꝝ ¶ Dolor tuus
si modo illi ulla rō ē utrū sua spectat
in comoda an eius qui decessit · utz
te ām̄isso filio mouet · p nullas ex eo
uoluptates cepisses an q maiores
si diucius uixisses pcipe potuisti · Si
nullas pcepisse te dixis · tollabilius
efficies detinentuz tuū nimis eiz ho
mines desiderant · ea ex quibꝰ nichil
gaudij leticieqz pcepant · Si ɔfessa t
fuis pcepisse magnas uoluptates
oz te nō de eo qd̄ detrētuz ē queri
sz de eo grās agē qd̄ collīgit puē
nerūt eniz satis magni fructus t
laboꝝ tuoꝝ ex ipā educacione nisi
forte · hij qui catulos auesqz et firno
la aīmoꝝ oblectimenta sūma dili
gencia nutrunt fruūtur aliqua uo
luptate ex usu iactuqz et blanda
adulacione mutoꝝ · Libros intenti
bus nō fructus ɔducat ipā ɔduca
cione · licet itaqz nil tibi industria
eius ɔtulit nichi prudencia sua · ipm̄
qd̄ habuisti qd̄ amasti fructus ē · De
potuit longior eē maior · melius
tū tecū actū ē · qm̄ si omnino non
ɔtigis sz qm̄ si ponatur electō uz
satis · si nō diu eē an nuq̄ melius
ē decessu in nobis bona quā ulla ɔ
tingē ¶ Vtrū ne malles degnem
aliquē et numerū futū nomeqz fi
lij expletuz hūisse tante indolis t
qūto tuus fuit iuuenis · cito prudēs
cito pius cito maritus cito pr̄ · cito
oīs officij curiosus cito sac̄dos cita
tanqz p opa Nulli fere magna boā
et diutina ɔtingūt Non durat nec
ad ultimū exijt insilenta facilitas
filiuz tibi dij i mortales nō diu da
turi statū talem dederūt · glīs diu ef
fici pot ¶ Ne illud quidē dīcē potes
electum adijs aufirin nō licent fi
lio Circum p omnē uotoꝝ ignotoꝝ
frequenciam oclos oculuent tibi pas
si ubiqz maiora ɔsenserūt ista mag
duces senserūt pricipes Nec deoꝝ q
dem fabule i munes reliquerunt i
puto ut uroꝝ funerime leuantiuz
eet eē diuina ordem circā spice in
qm̄ oīs · nullaz miserū nominabis
domum quē nō inueniat ī miseriore
solaciū Non me hculeꝝ male de mo
ribus tuis sencio ut putem posse te
leuius paticasum tuū si tibi ingen
tem lugenciuz numerū pdurero ma
liuoli solacij genus ē turba miseroꝝ
Quosdam tū referam nō ut scias
hoc solē hoībꝰ accidē · ridiculū ē eni
mortalitatis exempla colligē sz ut sci

as fuisse multo qui lenirent aspa pla
cide ferendo · a felissimo incipiaz · l · sil
la filiū amisit · nec ea res aut mala
a eius · et acrimā ūtutem in hostes a
nes qz cō cidt aut effecit ut cognomē
illo usurparse · saluo uidētur q āmis
so filio assupsit nec hodia homiz uitus
quoꝝ male illo nūnꝰ scele res ɔstiuit
nec inuidiaz deoꝝ quoꝝ isto cīme eāt
sillatum felix · Sz istud iurēs nō diuz
iudicatus hāt qualis silla fuit ociam
inimici fatebūtur hū illū arma sup
sisse bene potuisse · hoc de quo agitur
ɔstabit non eē maxīuz malū q etiā
ad pfectissimos pueniat Demuius a
nuretur grecia illuz prēm qui ī ipō
sacrificio nūciata filij morte tibi anez
tū tacē et coronam capiti detraxit
et cetā rite pfacit puluillus efficat
pontifex citi postem tenenti et capi
tuluz dedi causi more filij nunciatu
ē qd̄ ille ex audisse dissimulare et sol
lēpma pontifici carmum uba ɔcepit
gemitu nō intrūpente pcacionē · et
ad filij sui nomen ione pciato putas
ses eius luctus aliquē finē eē debē
cuius pimus dies pimus impetus ab al
taribꝰ publicis · et funsta nūcupacio
ne nō obduxit prēm Dignus me h
culeꝝ fine memorabili dedicacione
dignus amplissimo sacdocio qui co
lere deos ne iratos quidez destitit Jd
tū ut reddit domuz · et impleū oclos
et aliquas noctes flebiles iussit et p
actis que mos erat prare defunctis
ad capitoliuz illuz · paulus tñ illa no
bilissimi triumphi dies quo uinctū an
currūz egit pseu inclitī reg nomen
duos filios in adopcionez dedit Quos
sibi sruauat extulit Quales retētos
putas cū inter comodatos scipio fu
issz Non sine motu uacuū pauli cur
rum ppl̄s romanꝰ aspexit Concio
natus ē tū et egit dijs grās q com
pos non factus eet · pcatū eniz se si
quid ob ingentez uictoriaz inuidie
dandū eēt id suo pocius q̄ publico t
dampna ād tulit Orbitati sue gratu
latus est · et q̄ magis potuit pmouē
tanta mutacio solacia simul atqz an
xilia pdit nō ɔtingit tū tristem pau
liz psis uidē Quid nūc te pimum
abilia magnoꝝ uiroꝝ exempla ducā
et querām miseros qm̄ ū difficilius sit
inuenire felices · que eniz quoqz do
mus usqz ad exitū oībꝰ ptibꝰ suis ɔ
stitit · in qua nō aliquid turbatū sit
Vnū quelibz annuz occupata · et ex
eo magistratus Vita lucanū suus bibuli
ꝛ G · cesarē uideb inter collegas ītuusi
sissimos concordem fortunaz · L · bibuli

meliores quam fortiores ita duo simul filii
interfecti sunt egipcio quidem militi
ludibrio habiti ut non minus ipsa orbitate
actor eius digna res lacrimis esset Bibu
lus tamen qui honoris sui anno ob inuidi
am collige domi latuerat postero die quam
geminum funus renunciatum est processit
ad solita inofficia Quid minus pot
quam unum diem duobus filiis tam cito
liberorum luctum finiuit qui consulatum anno
luxerat G. cesar cum britanniam pergraret nec
oceano contineri felicitatem suam posset
audiuit decessisse filiam publica se
cum fata ducentem In oculis erat iam G.
n. pompeius non equo laturus animo quemquam
alium esse in re publica magnum et mo
dum si impositurus incrementis que
grauia illi uidebantur et cum incommodum
crescerent tamen intra tercium diem in
peratoria obiit munia et tam cito dolo
rem uicit quam omnia solebat Quid ali
orum tibi funera cesarum referam quos
michi uidetur interim uiolare
fortuna ut sic quoque generi humano prosunt
ostendentes ne eos quidem qui diis ge
niti deos quam genituri dicantur sic suam
fortunam in potestate habere quemadmodum alie
nam Diuus augustus amissis liberis
nepotibus exhausta cesarum turba
ad optione desertam domum fulciit Tulit
tamen fortiter quam cuius iam res agebatur
cuiusque maxime intererat de diis nemi
nem queri. G. cesarem alias cesar et quem
genuerat et quem ad optauerat amisit
ipse tamen pro rostris laudauit filium stetitque
in conspectu posito corpore interiecto
tantum modo uelamento quod pontificis oculos
a funere arceret flente p. r. non flex
it uultum Experiendum se dedit seiano
ad latus stanti quam pacienter posset
se perdere Vides nequaquam copia uirorum ma
ximorum sit quos non exceperit hic omnia pro
sternens casus in quos tot animi bona or
namenta publice priuatimque congesta er
ant Sed uidelicet id morbe ista tempest
as et sine delectu uastat omnia agit que sua
Iube singulos conferre non est nulli contigit
impune nasci ¶ Scio quid dicas ob
litus es feminam te consolari uirorum re
fferre in exempla Quis autem dixit na
ture maligne cum mulierum ingeniis
egisse et uirtutes illarum in artum retraxisse
par illis mihi crede uigor par ad hone
sta libeat facultas est dolorem laborem
que ex equo si est consueuere paciuntur In quam
istud urbe dii boni loquimur in qua re
gem romanis capitibus lucrecia et bru
tus deiecerunt bruto libertatem debe
mus lucrecie brutum in qua cobeliam
contempto in honeste et fluminis obi sig
nem audaciam tantum non in uiros transcrip

simus equestri insidens statue in sacra
uia celeberrimo loco cobelia ex
probat iuuenibus nostris puluinum incu
bentibus in ea illos urbe sic ingredi in
qua et feminas equo donauimus Quod
si uis exempla referri feminarum que
suos fortiter desiderauerint non hosti
atim queram ex una tibi familia du
as cornelias dabo. primo scipionis
filiam gracchorum matrem duodecim illa
partus totidem funeribus recognouit
et de ceteris facile est quos nec editos
nec amissos ciuitas sensit Tiberium graccos
quos etiam qui bonos uiros negauerint
magnos fatebitur et occisos uidit
et insepultos consolantibus tamen miseram
que dicentibus numquam inquit non felicem
me dicam que grachos peperi Corne
lia drusi clarissimum iuuenem
illustris ingenii uadentem per grachana
uestigia imperfectis tot rogacionibus
intra penates interemptum suos amiserat
incerto cedis auctore tamen et acerbam
mortem filii et inultam tam magno
tulit quam ipse leges tulerat Iam cum
fortuna ingratam in marcia reuertis si te
la que in scipiones scipionumque matres
ac filios exegit quibus cesares petit
ne a te quidem continuit plena et infes
ta uariis casibus uita est a quibus nulli
longa pax nix inducie sunt ¶ Qua
tuor liberos sustuleras marcia nullum a
iunt frustra cadere telum et infer
tum agmen immissum est Mirum tantum
turbam non potuisse sine inuidia da
mpno preterueheri ad hec iniquior
fortuna fuit quod non tantum eripuit filios
sed elegit. numquam tamen iniuriam dixeris ex
equo cum potenciore diuidere Duas tibi
reliquit filias et harum nepotes et ipsum
quem maxime luges prioris oblita non ex
toto abstulit habes ex illo duas filias
si fers magnum onus si bene magna so
lacia in hoc te perduxit ut illas cum uideris
admonearis filii non doloris agricola
eorum arborum quos aut uentus ra
dicitus auulsit aut contortus repen
tino impetu turbo perfregit sobolem ex
illis residuam fouet et in amissarum
semina statim plantasque deponit
et momento nam ut ad dampna ita
ad incrementa rapidum uelox que tempus
est adolescunt amissis lectora has nunc
metili tui filias in eius uicem substitu
e et uacantem locum exple unum dolorem
geminato solacio leua est quidem hec na
turalium ut michi magis placeat quam
quod amissum est In quam ores desideria sed
si extimare nolueris quod ualde tibi fortuna
etiam cum seuierit pepercit scies te habere plus
quam solacia Respice tot nepotes duas

filias. Dic quoqz illo marcia mover
ecent. eiuqz fortuna p moribus. et cum
q mala bonos sequerent nunc in deo
exempto disce me eodem modo malos bo
nosqz iactari. grave e tamen q educam
ime iuvenem. iam pri iam matri
psidium ac decus incipientem. Quis ne
gat grave ee sz humanum est. Ad hec ge
nitus es ut pderes ut perires ut sperares
metueres et timeres et optares quod
e pessimum nunquam scires cuius ees status.
Siquis siracusas petenti diceret omnia
incomoda omnes voluptates future
pegrinationis tue ante cognosce. de
inde ita naviga. hec sunt que mirari
possint. Videbis primum ipsam insulam
habitaliam angusto interscissam fre
to quod continenti quondam cohesisse
constat subitum illo illo mare irrupit
et hesperium siculo latus abscidit. deinde
videbis licebit enim tibi avidissimum
maris verticem stringere stratum il
lam fabule sam caripdi quam diu ab
austro vocatum. At siquid inde vehe
mentius spiravit magno hiatu pro
fundo qz navigia sorbetur videbis
celebratissimum carminibus fontem a
rethosam nitidissimum ac perlucidi ad
imum stagni gelidissimas aquas pro
fundentem sive illa sibi primum nascen
tes invenit. sive in ipsum terris flumen
integrum subtum tot maria. et ad
confusionem peioris unde fluatum reddidit.
Videbis portum quietissimum omnium quos
aut natura posuit in tutela classium
aut adiuvit manus sic tutum ne ne
maximarum quod tempestatum furori locus
sit. Videbis ubi athenarum potencia fr
acta. ubi tot milia captivorum ille ex
cisis in infinitum altitudinem saris
naturalis carcer incluserat ipsam i
gentem civitatem et laxius territor
quam multarum urbium fines sunt lepidissi
ma ibrna. et nullum diem sola sine i
interventu sol et sed cum omnia ista cog
noveris gravis et insalubris estas i
ibrem celi beneficia corrumpit Erit
dionisius illic tirannus libertatis insti
cie legum exitium. Donacione i
cupidinis eciam post platonem interea etiam
exilium alios uret alios uberabit. ali
os ob levem offensam detruncari iu
bet. accersit ad libidinem mares femi
nasqz. et inter fetos regie. et intemperancie
gregeres. parum erit simul binis coh
ire audisti quid te in mitare possit quod
ab sterrere. proinde aut navigia aut
res iste. Post hanc denunciationem
siquis dixisset intrare se siracusas
velle satis ne iustam querelam de ullo
non de se habere possit. qui non incidit i illa

sz prudens sciens qz venisset. Dicit omnibus
nobis natura neminem decipio. tu si fi
lios sustuleris poteris habere formosos et de
formes. poterit fortasse multi nascentur. esse
aliquis ex illis tam servator patrie quam
proditor potest. Non est quod speres tante dig
nacionis futuros. ut nemo tibi propter illos
maledicere audeat. proponere tamen et tante
futuros turpitudinis. ut ipsi maledicti
sint. nichil vetat illos tibi suprema prestare
et laudari te a liberis tuis. sz sic te para
tamquam in igne in positura vel puerum vel
iuvenem vel senem. Nichil enim ad rem p
tinent anni. quoniam nullum non acerbum
funus est quod parens sequitur. post has le
ges positas si liberos tollis omnes deos invidi
a liberas qui tibi nichil certi spoponderunt i
hanc ymaginem agendum tocius vite i
introitum reffert. annus siracusas in
sere deliberanti tibi quicquid delectare po
terat. quicquid offendere posui exposui. pu
ta nascenti me tibi venire in consilium. Intra
turus es in urbem diis hominibus qz,
communem omnia complexam certis legibus et
intergz devinctam in defatigata celes,
tium officia volentem videbis illic in innum
abiles stellas videbis micanti uno sidere
omnia impleri solem cotidiano cursu di
ei noctisqz spacia signantem annum e an
nuo estates hiemesqz equalius usqz di
videntem. videbis noctiunam lune suc
cessionem. a fratris occursibus lene remis
sum qz lumen mutuantem. et modo occultam
modo toto ore terris imminentem. accessi
onibus damnisqz mutabilem semper proxime
dissimilem. Videbis quinque sidera diversas
agencia vias et in contrarium precipiti mun
do nitencia ex horum levissimis motibus
fortune populorum disponentur et maxima ac
minima proinde formantur pro ut equum
iniquumve sidus incessit mirabilis co
iecta nubila et cadentes aquas. et
obliqua flumina et celi fragorem. Cum satiatus
avis spectaculo supernum in terram ocu
los deieceris excipiet te alia forma
rerum aliter qz mirabilis hinc camporum i
in infinitum parentium fusa planicies. hinc
moncium magnis et in vallibus surgen
cium iugis erecti in sublime verticis de
iectus fluminum et ex uno fonte in
orientem occidentemqz defusi amnes. Et su
mmis cacuminibus nemora nutancia
et tantum silvarum cum suis animalibus aviumqz
qz concentu dissono. Varii urbium situs
et seduse naciones locorum difficultate
quarum alie se in erectos subtrahunt i
montes alie ripis lacu vallibus palude
circumfunduntur adiuta fructu seges
et arbusta sine cultore fertilitatis. Et
rivorum lenis inter prata discursus et a
men sinus et litorum in portum recedencia

sparse tot p uaste insule que interiectu
suo maria distingunt Quid lapidu
gemmarumque fulgor interfluencium
torrencium aurum arenis interfluens
et in mediis terris medioque rursus ma
ri terent igneum faces et nunculu terra
oceanus continuaciones gencium tripli
ci sinu scindens et ingenti licencia
exestuans uidebis hic inquietis et
sine uento fluctuantibus aquis i mari
et excedenti terencia magnitudine ani
ha quedam grauia et alieno magisterio
mouencia Item quedam ueloria et co
citatis pinciora remigiis queda hau
riencia undas et magno pnauiga
ntium periculo efflancia Videbis hic na
uigia que non nouere terras querencia Vide
bis nichil humane audacie intemptatum
eris que eius spectator et ipa par
magna conancium dices docebis que
artes alias que uitam instruunt al
ias que ornent alias que regunt Sed istic
erunt mille corporum animorum pestes et
bella et latrocinia et uenena et naufra
gia et intemperies celi corporisque et karis
simorum acerba desideria et mors incertum
facilis aut ppenam cruciatuque delibe
rcau et ppende quid uelis ut ad illa per
uenias p illa exeundum est Respondebis uelle
te uiuere Quin dum immo puto ad
id non accedes ex quo tibi aliquid decu
ti doles Viue ergo ut conuenit nemo in
quis nobis consulunt consuluerunt de no
bis parentes nostri qui tunc condicione
uite nossent ad hanc nos sustulerunt
Sed ut ad solacia ueniam uideatis
primum quid curandum deinde quemadmodum
monet lugentem desiderium eius quem dilex
it per se tollerabile esse appareat absent
es enim futuros quos dum uiuent non flemus
quamuis omnis usus nobis et illorum conspectus
ereptus sit Opinio est ergo que nos cru
ciat et tanti quodque malum est quanti illud
taxauimus In nostra potestate remedium ha
bemus iudicemus illos abesse et nosmet
ipsi fallamus dimisimus illos immo con
sequituri premisimus Monet et illud
lugentem non erit qui me defendat qui
a contemptu uindicet ut minime probabi
bili sed uero solacio utar in ciuitate no
stra plus gratie orbitas confert quam eripit
adeoque senectutem solitudo que solebat
destruere ad potenciam ducit ut qui
dam odia filiorum simulent et liberos ser
uent et orbitatem manu faciant Scio
quid dicas non mouet me detrimen
ta mea et enim non est dignus solacium
qui filium sibi decessisse sicut mancipi
um moleste fert cui quicquam in filio re
spicere preter ipsum uacat Quid ergo demar
cia monet utrum filio tuus decessit an
diu uiueret si quia decessit semper debuisti
dolere semper enim scisti moriturum Cogi
ta nullis defunctum malis affici illa
que nobis inferos faciunt terribiles fa
bula est nullas imminere mortuis te
nebras aut carcerem nec flumina
igne flagrancia nec obliuionem amnem
nec tribunalia et reos et nulla reos
libertate tam lexa ullos iterum tyrannos
luserunt ista poete et uanis nos agi
tauere terroribus Mors dolorum omnium ex
solucio est et finis ultra quem mala
nostra non exeunt que nos in illam tranqui
litatem inqua antequam nasceremur iacuimus
reponit Si mortuorum aliquis mise
retur ⸿ Mors nec bonum nec malum
est deinde potest aut bonum aut malum
esse quod aliquid est quod non ipum in nichil est et omnia
in nichilum redigit nulli nos fortune
tradit Mala enim bonaque circa aliquam
uersantur materiam non potest id fortuna
tenere quod natura dimisit nec potest miser
esse qui nullus est Excessit filius tuus
terminos intra quos seruitur excepit illum
magna et eterna pax Non paupertatis
tis metus non diuiciarum cura non libi
dinis per uoluptatem animos carpentis sti
muli incessitur non inuidia felicitatis
aliene tangitur non sue premitur ne con
ciis quidem ullis uerecunde aures uibe
rantur nulla publica clades prospicitur
nulla priuata non sollicitus futuri pendet
et ex euentu semper incerciora depen
denti tandem ibi constitit unde nil eum pe
llat ubi nichil terreat O ignaros ma
lorum suorum quibus non mors ut optimum in
uentum nature laudatur que siue feli
citatem includit siue calamitatem rep
pellit siue sacietatem ac lassitudinem
eiusdem meliora sperantur in flore
deducto siue pueriam aut duriores
gradus reuocat omnibus finis multis re
medium quibusdam notum de nullis me
lius merita quam de hiis ad quos uenit
ante quam inuocaretur Hec seruitutem in
uito domino remittit Hec captiuorum ca
thenas leuat Hec carcere educit quos
exire imperium impotens uetuerat Hec ex
ulibus in patriam semper animum oculosque te
ndentibus ostendit nichil interesse infra
quod quis iaceat Hec ubi res communes fo
rtuna male diuisit et equo iure ge
nitos alium alii donauit exequat omnia Hec
est quam numquam quicquam alieno fecit arbitrio
Hec est in qua nemo humilitatem suam sensit
Hec est quam nulli patuit Hec est marcia quam pater tuus
concupiuit Hec est inquam que efficit ut nasci
non sit supplicium Que efficit non conci
dam ad uersus casum ut seruare animum
saluum ac potentem sui possim Habeo quod
appellem Video istic non unius quidem

gen(er)is s(ed) alit(er) ab aliis fabricata capi
te quid(am) conv(er)sos in t(er)ra suspend(er)e· alii
p(er) obscena stipitem eger(un)t· alii bra
chia patibulo explicuer(un)t· video fi
dicu(l)as video v(er)bera· et membris sin
gulis articulis docuerunt machina
menta et video et mortem· sunt istic os
tes cruenti· cives superbi s(ed) video is
tic mortem Non est molestu(m) servire ubi
si d(omi)nu(m) p(er)tesum est licet uno gradu
ad lib(er)tatem; transire coram te beneficium
vita mortis habeo Cogita quantum boni
oportuna mors habet q(uam) mult(is) diu
vixisse nocuerit Si gneum pompeium
decus istud firmamentumque imperii
neapolim valitudo abstulisset ind
ubitatus p(opuli) r(omani) princeps excesserat
At nunc exigui t(em)p(or)is adiecto fasti
gium illum suo depulit Vidit legiones
in conspectu suo cesas et ex illo p(re)
lio in quo p(ri)ma acies senatus fuit
quam felices reliquie sunt ipsum imp(er)
atorem sup(er)fuisse Vidit egyptium
carnificem· et sacro sanctum victoribus
caput satelliti· et si incolumis fuisset
penitenciam salutis acturus; quid enim
turpius q(uam) pompeium vivere beneficio +
Marcus cato si illo t(em)p(or)e quo catheli
na sicarii deviurunt· quibus parit(er) cum
patria petitus est concidisset liberare p(atriam) fe
lix esset· si denique filie sue funus secu
tus esset eciam tunc felix mori potuit
non vidisset strictos in civilia capita
mucrones· nec divisa p(er)cussoribus
occisorum bona ut eciam de suo pereunt
non hasta consularia spolia venden
tem nec cedes nec locata publice
latrocinia Bella rapinas tantum catili
nam ¶ M(arcum) catonem si a cip(ri)o et hereditatis
regie dispensacione redeuntem
mare devorasset· vel cum illa ipsa pe
cunia q(uam) afferebat civili bello stipen
dium nonne illi bonum actum foret· h(oc) certe
secum tulisset neminem ausurum coram
catone peccare· nunc annorum adiecto
paucissimorum virum libertati non sue tantum
s(ed) publice natum coegit cesarem fuge
re pompeium sequi Nich(il) ergo illi mali
i(n)matura mors at tulit omnium eciam
malorum remisit paciam ¶ Nimis
tamen cito perit· et inmaturus p(ri)mi
puta illi sup(er)fuisse Compu(n)ge quantum
plurimum p(ro)cedere homini licet quantum est ad
brevissimum t(em)p(or)e editi cito cessurum loco
venienti in pactum hic p(ro)spicimus hos
picium de n(ost)ris etatibus loquor quas
incredibili celeritate convolvit con
puta urbium s(e)c(u)la videb(is) q(uam) non diu
steterint eciam que vetustate gloriantur
Omnia humana brevia et caduca sunt
et infiniti t(em)p(or)is nullam p(ar)tem occupancia

Terram hanc urbibus p(o)p(u)lisque et flum
inibus et ambitu maris p(er)ineti loco
ponimus ad universa referentes minorem
porcionem etas n(ost)ra q(uam) puncti habet si omnibus
co(m)paretur cuius est maior mensura q(uam) mundi
ut pote cum illi se(m)et(ipsu)s h(uius) spacium toci
ens remetiatur Quid ergo int(er)est id
extendere cuius quantumcumque fuit incremen
tum non multum aberit a nichilo uno modo
multum est q(uo)d minimus si satis est· licet michi
vivaces et in ex memoriam traditi se(n)
ectutis s(upe)rioros nominas centenos· denos
que p(er)censeas annos cum ad omne t(em)p(u)s
dimiseris animum nulla erit illa brevissima
longissimique enim differencia si insp(ec)
ecto quanto quis vixerit spacio comparaveris
quanto non vixerit· Deinde si inmaturus
decessit vixit enim quantum debuit vivere
nichil illi iam ultra s(upe)rerat· non una
hominibus senectus est· ut nec animalibus q(ui)d(am)
sunt q(ua)ttuordecim quedam annos defati
gant· et h(ec) illis longissima etas est que
homini p(ri)ma dispar cuique vivendi facultas
est data Nemo nimis cito morit(ur) q(ui) ma
turus diucius q(uam) vix(it) non fuit finis est cui
que terminus manebit semp(er) ubi positus
est nec illum ulterius diligencia aut gracia pro
movebit sic habuit illum ulterius diligenciam
ex consilio p(er)didisse tulit suum· metasque
dati p(er)venit ad eum Non est itaque q(uod) sic
te honeres potuit diucius vivere non
est int(er)lucta eius vita nec umq(uam) se annis
casus int(er)cidit solvitur q(uod) cuique p(ro)
missum est eunt ut sua fata· nec adi
ciunt quicquam· nec ex p(ro)misso semel
demunt frustra vota ac custodia sunt
habebunt quisque quantum illi dies p(ri)mus
adscripsit ex illo quo p(ri)mum lucem vidit
iter mortis ingressus est accessitque fato
p(ro)pior· et illi ipsi qui adiciebant adole
scencie anni vite detrahebantur hunc
omnes errore versamur ut non putemus
ad mortem nisi senes inclinatos que iam
vergere· cum illo infancia statim et iuventa
omnis etas ferat augurium opus sunt fa
ta nobis sensum n(ost)re necis auferunt quo
facilius obrepant Mors sub ipso vite
nomine latet infantem in se puericia con
vertit· pueriiciam pubertas iuvenem se
nex obstulit incrementa ipsa sibi computan
tes dampna sunt Quereris marciam
tam diu filium tuum vixisse q(uam) potuisse
Unde enim scis an diucius illi expedie
rit an illi hac morte consultum sit· quem
invenire hodie potes cuius res tam i
bene posite fundate que sint ut nichil illi +
p(ro)cedente t(em)p(or)e timendum· labene humana
humana ac fluunt nequicia pe vite n(ost)re
tam obnoxia aut tenera est quam que mar
ie placuit· ideoque felicissimis optanda mors
est· quia in tanta inconstancia turbique

rez mich ñ qd ptit etiã ẽ Quis t recipit
filiũ tuu pulcherrimũ corpus et sũma
pudoris custodia int luxuriose urbis
oculos osnatu potuissz morbos ita eua
dere ut ad senectute ille sũ pferret fo
rme decus Cogita aĩ mille labes Ne
qz enĩ recta ingenia qualez iadul
escenciam spẽ sue fecerant usqz insen
ectutez ptulerũt sz int ũsa pleruqz st
aut seta eaqz fedior luxuria iruat
sit cogitqz de honestate speciosa prĩ
cipia aĩ inpopina ueutremqz pro
eo qui sũmaqz ill cura sint a come
dent quid ecent quid libent adice ĩ
cendia ruinos naufragia laceraciões
qz medicoz ossa uiuis legentium et
totas iniustri manus dimicteciũ et
nõ simplicem dolorez pudanda cura
diz als curancium post h octiluĩ Nõ
sunt innocenciorz filius tuus q̃ tuti
lius Carcerem nõ sunt sapiencior
q̃ socitos Voluntarie uulnere tũsfix
um pectus nõ sunt sancior q̃ cata
Cuz ista psperis scies optime cuhis
agi quia illos h manebat inte stipen
dium cito intuituz recepit Nichil n
tam fallax q̃ uita hũana nichil tam
insidiosuz Non me hercules quisq̃
illaz accepissz insidaretur invitus Ita
qz si felicissimuz ẽ nõ nosco pxiẽ pu
to breuitate defunctos cito ĩ integz
restitue ppone illud acerbissimũ tibi
tpus quo seianũ prem suũ clienti
suo sacio sedõ cogiarũ dedit Irasce
batur illi ob vnũ aut alterum libius
dictuz q tacitus ferre nõ potuerat
seianũ incẽnces nras ne impom qui
dem sz descendere Decernebat illi sta
tua in pompeii theatro ponenda q
exustũ cesar reficiebat Exclama
u cordus tũc uẽ theatrũz pire q
g̃ nõ rũpet sup cines gn pom
peii ostitui seianũ et iuuino iiuuen
tis maxĩ imparatoris consecrari pfidũ
militez osecratur subscripcio et acri
micanes quos ille ut sibi uni man
suetos oibz feros hrẽ sangine hũano
pascebat circũz latrare hoiez q illũ
ĩpiatũ incipiunt quid faceret sũmere
uellz seianus rogandus erat si mo
ri filie utqz inexorabilis Constituit
filiam fallẽ Vsus itaqz balneo etq̃
plus iuuiũ ponet in cubiculũ se qi
gustaturu ostulit et dimisit pueris
quedã pfenestraz ut uidet edisse pro
iecta acena Deinde qĩ iam sat iuai
biculo edissz abstinuit altro quo die
et tcio idem fecit Qrtus ipa infir
mitate corpis faciebat indiciũ Com
plexus itaqz te krnã inqt filia a hũni
tota celata uita iter mortis ĩgressus

sũ et iam et iam mediũ fere teneo
Renocare me nec debes nec potes at
qz ita iussit lumen omẽ pcludi et
se in tenebras ocidit Cognito osilio
eius publica uoluptas erat q ẽsu
tibus auidissimoz lupoz educet
pda accusatores seiano auctore ad
eunt consuluz tribunalia querunt
mori cordum ut interpellatorem
q̃ coegerat adõ illis cordus uideba
tur effuge Magna res erat inqõe
an mortis rez pdent dũ delibatur
dum accusatores itum ad eũ ille ab
soluat Vides marcia q̃ teinquoz
tpoz uices et inopinatu ingruant
fles q alicui tuoz mori nec ee sunt
pũs nõ licuit ¶ Post hic q omẽ fu
turũz incertũz ẽ de esse ad deteriora
certius facillimũ ad supos iter ẽ animis
cito ab hũana ouersacione dimissis
Minimũ enĩz fecis ponderis traxe
runt antequã obducẽs et alicuius t
rena ocipent libati leuiores ad origi
nem suam reuolat et facilius quic
quid illud obsoleti illitiqz fluunt uẽ
unq̃ magnis ingeniis cara in cor
porea mora ẽ Exire atqz erũpe ges
tiunt egre has angustias ferunt
magi p omẽ sublimes et exalto as
sueti hũana despicẽ Inde ẽ q plan
ton clamat sapientis aĩmũ totuz
in morte pũinẽ h uelle h medi
tari hac sp cupidine ferri ĩ exteriora
tendentez ¶ Quid tu marcia cum
uideres senilez in iuuene prudencie
uictorez oĩuz uoluptatũ animũ emẽ
datuz carentũ uitio diuicias sũa aua
ricia honores sine ambicione uo
luptates sine luxuria appetentem
diu tibi putabas illuz hospitem posse
contingẽ quicquid ad sũmũz puenit
ad exituz ppe ẽ eripit se aufertqz ex
oculis pfecta uirtus nec ultimũ tpus
expectant que in pimo maturuerũt
Ignis quo clarior fulsit citius extin
guitur Viuacior ẽ qui cũ lenta ac dif
ficili materia cõmissus fumoqz demer
sus ex sordido lucet eadez enĩz detinz
cã que maligne aut sic ingenia quo
illustriora breuiora sũt Nam ubi incre
mento locus nõ ẽ vicinus occasus ẽ
fin obiamus aut id qd uiri quoqz
parentes uidẽ puerũ corone fuisse t
statera ingentis uiri aut sz hic cito
decessit et nõ moriturũ breui nemo
prudens dixit Non potuit ei ad illaz
etatez puenire quã pcepat Ita ẽ in
dicium imminentis exitii maturitas
et appetit finis ubi incrementa ossũpta
sũt ¶ Incipit uirtutibus illũ nõ annis
extimare satis diu uixit pupillus

relictus sub tutorum cura usque ad quartum
decimum annum fuit sub matris tutela
semper cum haberet suos penates relinquere
tuos noluit adolescens statura pulc
tudine cetero corporis robore castris na
tus militiam recusavit ne a te disce
deret Computa marcia quam raro liberos
videant qui in diversis domibus habitant Co
gita tot illos perire annos matribus
et per sollicitudinem exigi quibus filios in
exercitu habent scies multum hoc patuisse hoc
tempus ex quo nichil aliud nil perdidisti Numquam
conspectu tuo recessit sub oculis tuis stu
dia formavit excellentis ingenii et
equaturi avum nisi obstitisset verecundia
que multorum profectus silentio pressit ado
lescens rarissime forme virtutum ma
gna feminarum turba viros corrumpentium
nullius sese spei prebuit et cum quarun
dam usque ad temptandum pervenisset im
probitas erubuit quasi peccasset quod placue
rat hac sanctitate morum efficit ut puer
admodum dignus sacerdotio videretur
materna sine dubio suffragatione
ne mater quidem nisi pro bono conditura
valuisset harum contemplacione virtutum
filium gere quasi si nunc ille tibi magis
vacat nunc nichil habet quo avocetur tibi so
licitudini numquam memorie erit quod unum
extam bono filio potuisti dolere doluis
ti Cetera exempla casibus plena volu
ptatis sunt si modo uti filio scis si modo
quid illo preciosissimum fuerit intelli
gis ymago dumtaxat filii tui perit et
effigies non simillima Ipse quidem
eternus melior que est nunc sacris est de
spoliatus omnibus alienis et sibi relo
ctus hec que vides circumdata nobis ossa ner
vos et obductam cutem vultumque et
ministras manus et cetera quibus in
volutum summus vincla animorum tenebre
que sunt obruitur his effugat infi
citur arcetur a veris et suis in falsa
coniectus Omne illi cum hac gravi car
ne certamen est ne abstrahatur et si
dat nititur illo unde dimissus est ibi il
lum eterna requies manet et confusis
crassisque pura et liquida in sententiam

Proinde non est quod ad sepulcrum filii
tui curras pessima eius et ipsi molestis
sima a istic iacent ossa cineresque non
magis illius partes quam vestes aliaque te
gimenta corporum Integer ille nichil
que in terris relinquens ammis fugit
et totus et excessit paulumque supra nos
commoratur dum expurgatur et in
herencia vicia situmque omnem mor
talis eni excutit Deinde ad excelsa
sublatus inter felices currit animas
Excepit illum cetus sacer scipiones ca
tonesque interque contemptores vite et be

neficio liberos parens tuus marcia illic
nepotem suum quamquam illic omnibus omne co
gnatum est applicat sibi nova luce gau
dentem et vicinorum siderum meatus docet
nec ex coniectura sed omnium ex vero peritus
in archana nature libens ducit utque
ignotarum urbium monstrator celestium
causas domesticus interpres et in profunda
terrarum permittere aciem iuvat enim ex al
to relicta respicere Sic itaque te marcia
gere tamquam sub oculis patris filiique posi
ta non illorum quos noveras sed tanto excelsiorum
et in summo locatorum erubisse quicquam
humile aut vulgare et mutatos in me
lius tuos flere per libera et eterna rerum
et vasta spacia dimissos non illos inter
fusa maria discludunt nec altitu
do moncium aut invie valles aut incer
tum vada syrtium omnia plana et ex
facili mobiles et expediti et invicem
pervii sunt intermixtique sideribus Puta itaque
que ex illa arce celesti patrem tuum ma
rcia et cum tantum apud te auctoritatis erat quan
tum tibi apud filium tuum non illo ingenio
quo civilia bella deflevit quo pro
scribentes in eternum proscripsit ipse est sub
limior dicere Cur te filia tam longa
tenet egritudo cur in tanta veri ig
noracione versaris ut iniquum actum cum
filio tuo iudices quod integro domus statu
sit se ipse ad maiores suos recepit Ne
scis quantum fortuna procellis disturbat
omnia quam nulli benignam facilemque se prestitit
nisi qui minimum cum illa contraxerat Rege
ne tibi nomine felicissimos futuros si
maturius illos mors instantibus subtra
xisset malis an romanos duces quorum
nichil magnitudini deerat si aliquid
etati detraxeris an nobilissimos viros
clarissimosque ad ictum militaris gla
dii composita cervice formatos Respi
ce patrem atque avum tuum Ille in alie
ni percussoris arbitrium Ego nichil in
me cuiquam permisi et cibo prohibitus os
tendi quam iuvat animo scripsisse Cur in
domo nostra diutissime lugetur qui feli
cius sine moritur Coimus omnes in unum
videmusque alta nocte circumdati
nil apud nos ut putatis optabile nil
excelsum nil splendidum sed humilia
cuncta et gravia et anxia et quo tam
partem luminis nostri cernentia Quid dicam
nulla hic arma mutuis furore concur
sibus frangi nec parricidia aut fingi
aut cogitari nec foralitibus strepere di
es perpetuos nichil in obscuro detectas
mentes et aperta precordia et in pub
blico medioque vitam et omnis evi pro
spectum venientiumque iuvabat unius me
seculi facta componere in parte ultima mundi et
inter paucissimos gesta tot secula tot etatum

et textam seriem · quicqd annoꝝ ē licet
insē · licet surrectuꝝ · licet rnituri regna
ꝓspicē · et magnaꝝ urbiū lapsus et ꝛ
maris nouos cursus Nam si ibi pot
solaciꝫ ēē desidii tui ꝯtinue fati nic
hil quo stat loco stabit · oīa sternet ab
ducet qꝫ secū uetusta Nec hoib9 solū
quota enī ista fortune potencie po
rcio ē ꝗꝫ locis ſꝫ regionib9 ſꝫ ptibus
mūdi ludet · tot supprimet montes et
alibi rupes in altuꝫ nouas exp̄met
maria sorbebit flumina auertet et com
mito gentiuꝫ rupto · societatē gn̄is
huāni cetuꝫ qꝫ dissoluet · alibi hiatib9
uastis · sub ducet urbes morb9 qua
tit et ex infimo pestilencie alicui9 ꝛ
mittet · et inundatoib9 quidquid
habitatur obducꝫ · nec abitqꝫ omē
aīal orbe sub iuso et ignib9 uastis cō
rebitqꝫ in cedetqꝫ motalia · et cū tp̄us
aduenerit quo se mūd9 renouaturus
extinguat uirib9 ista se suis cedent et
si dem sideribus incurrēt · et oī flagrāte
mātiā uno igni quidqd nūc ex dispoi
to lucet ardebit Nos quoqꝫ felices aīe
et etiā sortite · cum deo uisum erit
iterruꝫ ista moliri labentib9 cunctis
et ipā parua ruina in gentis accessio
in antiqua demūta uertemur · Felicem
filiuꝫ tuū marcia q ista iam nouit

Sepe iam mater *Senece ad helbiā*
optima impetū *matrem suam de co*
cepi cōsolandi *nsolacione filii sui*
te · sepe ꝯtinui vt auderem multa in
pellebant · Primū uidebar positurus
oīā incomoda cū lacrimas tuas eē si sup
p̄mere nō potuissem interim ete abstē
sissꝫ · Deinde plus habituri me auctis
nō dubitabaꝫ ad excitandā te si prior
ipē cōsurrexissem · p̄terea timebaꝫ ne a
me uicta fortuna aliquē meoꝝ uin
ceret Itaqꝫ ut cuiqꝫ conabar manu sr
plagam meaꝫ inposita ad obligāda
uulnā ura reptare · h ꝓpositū meū
erat Rursus qꝫ retardaret dum rec
ens seuiret · Dolori tuo sciebam occur
rendū nō ēē ne illū ipā solacia ir
ritarent · et accenderent Nam in morbis
quoqꝫ nich ē pniciosius qꝫ imatura
medicia expectabam itaqꝫ dum ipē
uires suas frangeret et ad sustinenda
mora mitigat9 tangi se attractari ꝛ
pateretur · p̄terea cū omnia clarissimoꝝ
ingenioꝝ monimenta ad cōpescendos
moderandosqꝫ luctus ꝯposita euolue
rem nō iuenebam exemplū eius q
consolat9 suos eēt · cū ipē ab illis ꝯ
ploraretur Ita inra noua hesitabaꝫ
uerebarqꝫ ne h cōsolatō eēt · sed exulce
racio · quid qꝫ nouis uerbis nec uulga
ri · et cotidiana sumptis · allocucione

opus erat hoī ad cōsolandos suos ꝛ
ex ipō rogo caput alleuanti oīs ante
magnitudo doloris modū excedentis
nec eē nec delectū uboꝝ eripiat cū
sepe uocem quoqꝫ ipām intercludat
ut 9z conitat nō fiducia ingenii
ſꝫ quia possum instar efficacissime cō
solacionis eē ipē cōsolator cū cū
mich negares hinc h utiqꝫ teuū eē
negaturaꝫ licet oīs metor ꝯtumax
sit · spero ut desidio tuo uel ame mo
dū statim Vide quātuꝫ de indulgē
cia tua ꝓmiseri in potenciorem me
futurū apud te nō dubito quā do
lorem tuū quo mich ē apud mise
ros potencius Ita qꝫ ne stati cūꝫ
eo occurram ad ero p̄us illi · et qb9
excitetur ingeram · Omnā ꝓferam
et rescindam · que iam obducta sꝫ
Dicet aliqs qꝫ h gn̄us ē ꝯsolandi ob
literata mala reuocare · et aīmuꝫ
i omiꝫ erūp naꝝ suaꝝ cōspectu collo
care uix unius pacientē · ſꝫ is cogitꝫ
quēcūqꝫ usqꝫ eo p̄niciosa sūt ut ꝯ
remediū ꝯualuerit plerūqꝫ ꝯriis
curari Omnis itaqꝫ luctus illi suos
oīā lugubria admonebo h erit nō
mollima mederi ſꝫ urere ac secare
Quid consequr̄ ut pudeat aīmuꝫ
tot miseriaꝝ uictorē egre ferre vuū
uulnus in corpore tam cica ticoso E
leant itaqꝫ diucius · et gemant quoꝝ
delicatas uires eneruauit longa fe
licitas et ad leuissimaꝝ iniuriaꝝ
motus et ad leuissimaꝝ conlabant
At quoꝝ oms ai p̄ calamitates ꝛ
trāsierunt grauissiā quoqꝫ forti et im
mobili constancia pferant Vnū ht
assidua infelicitas boni qꝫ quos
semp uexat nouissime indurat Nu
llam tibi fortuna uacacione dedit
et grauissimis luctib9 ne natalem qdē
tuuꝫ excepit Amisisti mrē statī
nata inmo duꝫ nasceris ꝛ ad uita
quodāmō exposita eres Creuisti
sub nouerca quā tamē quidē oī obsequio
et qū pietate quāta uel in filia cō
spici pot mrēꝫ fieri coegisti Nulli
tam magno cōstitit eciā bona no
uerca auunculuꝫ tuū i dulgētissimū
optimū ac fortissimū uirū cū ad
ueutū eius exspectares amisisti et
ne seueciam suaꝫ fortuna leuiorē
diducendo faceret intra tricesimum diē
kāmuꝫ uirū ex quo iure tuū liboꝝ
eras extulisti Ingenti tibi luctus
iudicatus ē · omib9 quidē absentib9
liberis qī de industria in id tp̄us
cōiectis malis tuis ne mich hres
ū se dolor tuus declinaret Transeo
tot picula tot metus quos sine in

tuallo inte incursantes ptulisti modo
meumdem suū ex quo tres nepotes emi
serās ossa trium nepotū recepisti Jtra
uicesimum diez q filiū meū in manibus
et in oclis tuis mortuū funerauās ua
ptuz me audisti · h adhuc defuerat
tibi lugē uno Grauissimū ē omnibus
quumq in corpus tuus descenderiū re
cens uulnus fateor nō si in unā cu
tem rupit pectus et uiscrā ipa dim
sit · sz quadmodū tirones leuit sancij
tū notificat · et manus medicorz ma
gis q ferrum horrent At ueteran quius
ofossi pacienti ac sine gemitu ue
lut aliena corpa exsanari paciuntur
ita tu nunc debes fortiter pferre
curacom · lamentaciones quidez et
eiulatus · et alia p que fere mulie
ris dolor tumultuat amoue · p di
disti eniz tot mala si nō dum miserā
eē didicisti Et quide uideor nō tum
de tecū egisse Nich tibi subduxi ex
malis tuis Ee: oia euacuata aute
posui magno feci consiliū enī nū
cere dolorē tuū nō circuscribere Vi
ncam aut puto primū si ostendero
mich me pati pp quod ipi dici possiz
miser ncd pp q misero ē quos con
tingo faciam · deinde si ad te transi
re · et pbauo ne tuam quidez grauē
eē fortunā que tota ex mea pendet
h prius ad credias qd pietas tua t
ad audire gestit mich mali in eē si
potuero ipa res quibus ne putant
primū nō eē intollerabiles faciam t
maifestiz eam id credi nō potuit
ac ego mich ipē magis placebo
q uiteas res beatus ero que mise
ros solent facē Non ē q de me alis
credas Ipē tibi ne quid incertis opim
ombus pturbearis indico me nō eē
miseruz adiciam quo securior sis
ne fieri quidez me posse miserū Bo
na ydicione geniti sumus sicam nō
defuerimus Jd egit rerz nā ut ad bū
uiuendum nō magno apparatu opus
eēt vnusquisqz facē se bttm pt leue mo
mentuz in aduenticijs rebus ē et qd
i neutrā ptē magnas uires hat ne
scda sapientē euehunt nec aduisa t
diminctunt Laborant enī sp ut mise pli
mū ponēt se omē gaudiuz petet Quid
g sapientē me dico eē minime Nā
id quidez si pfiteri possem · nō tm
negarem miserū eē me sz omiz for
tunatissimū et uiucinū deo poluciū
pdicarem Nūc qd satis ē ad oēs mi
serias leuendas sapientibus me uiris
dedi · et nōdum in auxiliū mei ualidi
in aliena castra confugi eorz · qui fa
cile se ac suos tuentur · Jlli me miser

stare assidue uelut in psidio positū
et oēs conatus fortune · oēs impetus
pspicē multo aū q incurrunt Jllis gra
uis ē quibus repentina ē facile eam
sustinz qui semp expectat Nam et
hostiū aduentus eis quidez pferunt qs
inopinate occupant At qui futuro
se bello aū belliū parauit oppositi et ap
tati primū qui tumultuosissimus ē ictu
facile recipiunt Nunq ego fortune cre
didi eciā cū uidetur pacē agē Oiā
illa quei me indulgentissime ofere
bat pecuniā honores gradum eo loco r
posui unde posset sine motu meo repe
tere Jnteruallū int illa et me magnū
hui Jtaqz abstulit illa nō auulsit Ne
minem aduisa fortuna comminuit n q
scda decepit Jlli qui munā eius ue
lud sua et ppetua amauerunt qui se
suscipi pp illa noluerunt iacent et merz
cū uanos puerles animos oēs solide uo
luptatis ignaros falsa et mobilia ob
lectamenta destituunt · At ille qui se le
tis rebus nō inflauit nec mutatus conu
hit aduisus utriusqz statū inuictū aū
imū tenenz explorate iam firmita
tis Nam in ipa felicitate · quid contra
i felicitatē ualeret expertus ē Jtaqz t
ego · i illis q oiā optauit estimauit sp
mich uerū bonū eē · cū inania et spe
ciosa ac deceptura fuco eciū lita in
uenis Jnt mich hūilia fronti suc simule
Nūc i his que mala uocant mich tm
terribile ac durū inuenio quā opinio
uulgi minabat ubū quid ipm psua
sione quada · et consensu iam asperius ad
aures uenit et audientes tanq triste et
extrabile fecit Jta enī pplus iussit · sz
ppli scita ex magna pte sapientes ab
rogant Remoto g iudicio · primū quos
prima rerz spēe utcunqz credita ē cōfert
uideamus quid sit exiliū nēpe loci comu
tacio ē · angustare uideor uiz eius et
quicqd pessimum inse ht subtrahē · hac
commutacionē loci sequitur incomoda t
paupertas ignominia contemptus aduisus
ista postea ofligam Jnterim primū illd
i tuerī nolo quid acerbi afferat ipa loci
commutacio carere patria intollerabile
ē aspice agedū hanc frequenciā cui
uiz urb i mensa tecta sufficiunt ma
xia pars istius turbe patria caret ex municipiis
et coloniis suis ex toto denqz
orbe terraz confluxerunt · Alios ad dux ā
bitio · alios necessitas officij publici · ali
os in posita legatio · alios luxuria opor
tunū et opulentū uicijs locū querens
alios liberaliuz studiorz cupiditas · alios
spectacula · Quosdam traxit amicicia
quosdam industria laxam ostendende
uirtuti nacta materiaz quidē uenalem

85

fortunaz actulerūt · quidā venalez elo
quēciaz aliīn nō hoīm genus cōcur
rit in urbem et īgentib9 et uicys ma
gna pcia ponentez Jube istos omēs ad
nomen citari · et unde domo quisqz
sit quere videb maiorez ptez eē que
relictis sedib9 suis · venit in maxiā qui
dem ac pulcherrimā urbez nō tñ su
am Deinde ab hac ciuitate discede q
veluti cōis pot dici omēs urbes cir
cū ulla nō magnā ptez pegrine multi
tudīs ht Transi ab hys · quoz amena
posicio · et portu nitas regionis plu
res allicit Deserta loca et aspimas
insulas sciachū · et seriphū giarā et
corsicam pcense · nullū ī venies ex
iliū · inquo nō aliquis aīcū moret
Quid tam nudū inueniri pt · quid
tam abruptū undiqz qꝫ h saxum Quid
ad copias respiciendi ieiunius quid
ad hoīes īmansuecius Quid ad ipsū
loci situz horridius · quid ad celi natu
ram intēpancius · plures tñ hic pegīni qꝫ
ciues ɔsistunt Usqz ꝫo eo ɔmutacio
ipā locoꝝ grauis nō ē ut hic quoqz lo
cus aliquā quosdam abduxit Inuenio
qui dicant inēē naturalez quandā ir
ritacionez aīs ɔmutandi sedes · et trāsfe
rendi domicilia · mobilis enī et inqui
eta hoī mens data ē · Nūqꝫ se tenet
spgitur · et cogitaciones suas ī oīa t
nota atqz ignota dimictit vaga et
quietis impaciēs et nouitate rez le
tissima Quod nō mirabilis si pmaz
eius originē aspexis Non ex terreno
et graui cō creta corpe ex illo celesti
spū in motū ē fugit · et uelocissimo
cursu agit · Aspice sidā mūdū illustrā
cia nullū eoz pstat · labitur assidue
et locū ex loco mutat Et qꝫuis cum
vniuso uertatur ī ɔtrariū mūdo ipī mūdo
refertur p oīs signoz ptes discur
rit nūqꝫ resistit ppetua eius agitacio
et aliunde alio commigracio ē oīa uol
uitur semp et in trāsitu sunt · ut lex
et nature ncitas ordinauit · Aliunde
alio deferūtur Cū p certa annoz spacia
orbes suos explicuerit itꝫ ibt p que
venerant · et hūanū animū ex hisdez
quib9 diuina constant seminibus cōpositū
moleste ferre trāsitū ac migracionē
puta · cū nāra assidua ꝛ citatissima ɔm
utacione uł delectet se uł ɔseruet · A
celestibus agendū te ad hūana ɔuerte
videb gentes ꝑplos qꝫ vniuersos mutas
se sedem Quid qꝫ uoluit ī medijs
barbaroz regionib9 grece urbes · quid
int indos psas qꝫ macedonicus sermo
scithia · et totus ille ferarz indomita
rūqꝫ gencium tractus ciuitates achaie
ponticas impositas litorib; ostentat

Non ppetue yemis seuicia · nō hoī
nū ingenia ad similitudinez celi sin
horencia transferentib9 domos suas
obstiterunt Athenis in asia turba ē
milletus quiqz et septuaginta urbiū
ꝑplm in diuersa effudit Totum italie
latus qd īfero mari alluitur maior
grecia fuit Tuscos asia sibi vendicat
tiriz africam incoluit in yspaniā
peni greci se in galliaz ī miserunt in
greciam galli pireneo germanoz
transitus nō ibunt p inuia · et inco
gnita uersati se hūana leuitas libos
cōiuges qꝫ et graues senio parentes
traxerunt · alij longo errore iactati
nō iudicio elegerunt locū · sꝫ lassitu
dine proximū occupauerunt · alij armis
ius in aliena tra fecert, Quasdā gē
tes cū ignota peterent mare ausit
quedā ibi consederūt ubi illas rez
omniū inopia deposuit Nec omnibz
eadem cā relinquendi querendiqꝫ
patriam fuit · alios excidia urbiū
suaꝝ hostilib9 armis elapsos in
alienas spoliatos suis expulerūt
alios domestica sedicio sumouit
alios nimia sꝑfluentis ꝑpli frequē
cia ad exonerandas vires emisit · ali
os pestilencia aut frequentes terrarū
hiatus aut aliqua intollerandā infe
licis soli uicia eiecerunt quosdā ferti
lis hore et in maius laudate fama
cōrupit · alios alia cā excivit domi
b9 suis Illud utiqz manifestū ē nich
eod loco mansisse quo genitū ē cot
tidie aliquid in tam magno orbe t
mutatur Noua urbiū fundamēta
iaciūtur noua gencium nomīa exti
nctis priorib9 aut ī accessionē vali
dioris ɔuersis oriuntur Omēs aūt iste
ꝑploꝝ transportaciones · quid aliud
qꝫ publica exilia sunt Quid te tam
longa circuitu traho Quid int ē cum
memorare antenorē putauī conditorem
et euandrū in ripa tibris regna
arcadū collocantez Quid diomedez
alios qꝫ quos troianū bellū victos
simul victores qꝫ p alienas tras dissi
pauī Romanū imperiū nempe auc
torez exulez respic qꝫ pfugū capta
pria exiguas reliquias trahentem
necitas · et victoris metus longinq
querentez ī ytaliaz detulit · hic deinde
ꝑplus qꝫ colonias in omēz p uinciā
misit ubicūqz uicit romanus hītat
ad hanc ɔmutacionē locoꝝ libentes
nōīa dabat et relictis aris suis trās
maria sequebat colonos senes Res qd
nō desidat plurimū enumeracioez
unū tñ adiciā qd ī oclos se ī gerit · h
ipā insula sepe iam cultores mutauit

antiquiora que uetustate obducta sunt
scam phocide relicta graii qui nunc
massiliam incolunt prius in hanc
insulam cōsedē. eq̄ua q̄ eos fugauit
incertū vtrū celi grauitas an po
tentie ytalie cōspectus an natura
in portuosi maris. naz in cā nō fu
isse feritatez accolaz. eo app̄et q̄ mari
cū trucibus et icōditis gallie p̄plis se
interposuerūt. transierūt deinde ligures
in eam. transierūt et yspani. quod
ex similitudine ritus app̄et. eadē in
genus calciamēti q̄ cantabris ē et
uba quedaz. Nam totus sermo cōuersa
cione grecoz ligurūq̄ apatrio des
ciuit. deducte deinde sunt due ci
uiū romanoz colonie. altā amario
altā asilla tociens mutatus ē p̄plus. Vix deniq̄
ꝗ inuenies ullam terraz q̄ eciam
nunc indigene colant. p̄mixta oīa
et insitituta sūt. et alius alij succes
sit. hic cōcupiuit q̄ ille fastidio fuit
Illeuiū expulsat eiectus ē. ita fato
placuit nullius rei eod' sp̄ loco stare
fortunaz. aduersus ipam cōmutacōē
locoz detractis ceteris incomodis q̄
exillo adh'ez. satis h' remediū putat
Varro doctissimus romanoz q̄ quo
cunq̄ uenimus eadē rez natura utend'
ē. M. brutus satis hoc putat q̄ licz
in exiliū euntibz uirtutes suas secū
ferre h' ec siquis singula parū iudi
cat efficacia ad cōsolanduz exulem
utraq̄ in unū collata fatebitur plurimū
posse. Quantuluz enī ē qd̄ pdidimꝰ
duo qui pulcherrima sūt quocūq̄ nos
mouerimꝰ sequent' natura cōmunis
et p̄pa uirtus. Id actū ē in credē ab
illo quisquis formator uniuersi fuit
siue ille deus ē potens omniuz siue
icorporalis rō ingenciū operz artifex
siue diuinus sp̄us p̄ oīa maxima ac
minima equali intencione diffusus
siue fatū et inmutabilis causaz inter se co
herenciuz series. id inquā actū ē ut
in alienū arbitriū nisi uilissima que
q̄ nō cadent. Quicquid optimuz
hoī est in ext̄ humanaz potēciaz iacet
Nec dari nec eripi pot' mundus hic q̄o
nich' neq̄ maius ornacius rez na
genuit. animꝰ cōtēplator admirato
q̄ mūdi pars eius magnificentissimā
p̄pria nobis et p̄petua. et tam diu no
bis cū mansura sūt. q̄ diu ipi ma
nebimꝰ alacres itaq̄ et erecti quo
cunq̄ res tulit intrepido gradu p̄pe
remꝰ emeciamur quascunq̄ terras
nullū inueniri exiliū pōt. et illud qd̄
intra mūdū ē alienū hōi est. unicū
q̄ exequo ad celū erigitur acies. pa

ribz interuallis oīa diuina ab oībz humanis
distant. proinde dū oculi mei ab illo sp
ectaculo cuius insaciabiles sūt nō abdu
cantur. dum m̄ solem lunamq̄ intueri
liceat. dū ceteris inherēre sideribus dū ortus
eoz occasusq̄ et interualla et causas in
uestigare uelocius meandi uel diu ex
pectare tot p̄ noctē stellas micantes
et alias imobiles alias nō i magnū
spaciū exeuntes sz intra suū se circum
agentes uestigiuz quasdā subito eru
pentes quasdā igne fuso p̄stringen
tes aciem q̄si decidat uel longo tractu
cū luce multa p̄teruolantes dū cū
hijs sim et celestibus qua hōi fas ē i
miscear dum animuz ad cognatarū
rez conspectuz tendentem insubliuz
sp̄ habeam quātuz refert mea quid calcē
At nō ē h' terra frugifera aut letaz
arboz ferax nō magnis nec nauigabi
libus fluminū nec alueis irrigatur
nich' gignit q̄ alie gentes petant uix
ad tutelam incolenciū fertilis nō p̄
ciosus hic lapis ceditur nō auri arge
tiq̄ uene eruuntur. Angustus animꝰ
ē q̄ terrena delectant. ad illa ad du
cendus ē que ubiq̄ eque parent ubi
q̄ eque splendent. et h' cogitandū ē
ista uerius bonis p̄ falsa et praue credi
ta obstare. Quo longiores porticus
expedierint quo alcius turres susti
lerint. quo latius uicos porrexerint. q̄o
depressius estiuos specus foderint. quo i
maiori mole uestigia cenacionū sub
duxerint. h' plus erit q̄ illis celū ab
scondat. In eam te regionez casus eie
cit in qua latissimū receptaculū casa
ē. Ne et tu pusillanimes et sordide
se cōsolantis. si ideo id fortiter paci
qui romuli casam nosti. Dic illud
pocius istud humile tugurium. nempe
uirtutes recipit. Iam omnibus tēplis for
mosius erit. cū illic iusticia cōspecta
fuerit cū cōtinencia cū prudencia pi
etas omiz officioz recte dispensatoz
rō humanoz diuinoz q̄ sciencia. Nullus
angustus ē locus qui hanc tam mag
naz uirtutū turbaz cap̄. Nullū exiliū
graue ē. in quo licet cum h' ire comi
tatu. Brutus in eo libro quē de uirtu
te cōposuit. ait se marcelluz uidisse i
mitilenis exulantem. et quātuz mō
natura hoīs pateretur beatissime uiuēte
licz nunq̄ cupidiorē bonaz artiū q̄ in
illo tp̄e. Itaq̄ adicit uisū sibi se mag
in exiliū ire. qui sine illo redditurꝰ
eēt q̄ illuz in exilio relinqui. O fortu
nacionē marcelluz eo tp̄e quo exiliū
suū bruto ap̄pbauit q̄ quo rei p̄uce
cōsulatū. Quātus ille uir fuit qui ef
fecit ut aliquis exul sibi uideretur quo

ab exule recedent Quantus vir sint qui
in ad imitacionē sui aduxit et hoīez ca
toni suo mirandū Idem brutus ait
G. cesarem mitilenas ptinectū q nō
sustinet inde deformatū unum Illi
quidē reditū ipauit senatus publicus
pcibz tam sollicitus ac mestus ut
omēs illo die bruti here animū videt
et nō p marcello s3 p se deptati ne ex
ules eēnt si sine illo fuissent et plus
multo tenti se doluit cesar erubuit Nō
dubitas cōsecutus ē quo die illū ex
ulem brutus relinqre nō potuit ce
sar inde Contingit eni illi testimonū
utrisq3 brutus sine marcello reūti se
doluit cesar erubuit Non dubitas
q se ille marcellus tantus vir sic ad
tollandum equo aiō exiliū sepe ad or
tatus sit Quod patria cares nō est
miser Ita te disciplinis imbuisti ut
scires omē locū sapienti uno patiā
eē Quid porro hic qui te expulit
nō ipē p annos x cotinuos patria ca
ruit p pagandi sine dubio impii cā
s3 nempe caruit Nunc ecce trahit il
lum ad se affrica resurgentis belli mi
nis plena trahit yspania que fractas
et afflictas ptes renouet Trahit eg
yptus infida totus denique orbis qui
ad occasionē concussi impii intentus
ē Cui pmū rei occurret cui pti se op
ponet Agit illū p omēs tras uictoria
sua illum suspiciant et colunt gnes
tū nunc bruto miratore cotentus Bene
ene g exiliū tulit marcellus nec q
qām in aiō eius simulati loci mutacio
qmuis eam paupertas sequeretur i qua
nich mali eē quisquis mō nō puenit
in insaniam oīa subuertentis avaricie
atque luxurie intellig Quantulum enim
ē qd in tutelam hoīs necessarium sit
et cui de ē h pot illam nīs utcumque hūti
Quod ad me quidem ptinet intellio me
nō opes s3 occupationes pdisse corpis
exigua desideria ē frigus sine mom
nult alimentis famē ac sitim extin
guere Quicquid extra cupiscit uiciis
nō usibus laboratur Non ē necesse
omē p scrutari p fundum nec strage
animalium uentrem onerare nec cocha ul
timis maris exiguo noto litore eru
ere Dii istes de eq3 pdant quorum lux
uria tam inuidiosi impii fines trans
cendit Vultu phasim capi nolūt qd
ambiciosam popinam instruat Nec
piget parthis a quibus nō dū penas re
petimus aues pete Undique conuehunt
oīa nota fastidienti gule q dissolu
tus deliciis stomachus uix admittit
ab ultimo portatur occeano Vomunt ut
edant edūt ut uomant et epulas q

toto orbe conqrunt nec quo queire
dignantur Ista siquis despicit illa
paupertas ecia quid pdē in mitus em
sanatur et si remedia ne coactus q
dem recipit interim ēte diu nō pōt i
illa uolens simul ē G. cesar aug q
in indr rerum natura dedis se ut oñdēt
summa uicia in summa fortuna posset
possis eēcies sex tercio cenauit uno
die et mīs omnis adiutus ingenio
pīx tū inueni quomō tuū p uicia pt
butū una cena fieret Omiserabiles
quorum palatū n ad pciosos cibos nō
excitatur pciosos aūt nō ex
sapor aut aliqua faucium dulcedo
s3 raritas et difficultas parandi facat
aliq si ad sanam illi mentē place
at reūti quid opus ē tot artibus uēt
frumentibus q mercaturis Quid nas
tacione siluarum Quid p fundi p scru
tacione passim iacent alimenta qua
rerum natura omībus locis disposuit
eas h uelud ceti transeunt et omes
regiones puagantur maria tran
seunt et cum famē exiguo possint
se dare magno irritant libet dicē
quid deducitis naues quid manus et
aduisus feras et ad uisos hoīes arma
tis quid tanto tumultu discurritis
quid opes opibus aggeratis nō uult
cogitare quā pua nob corpora sint
nō me furor ut ultim in cuius er
rorem cū tam exiguū capias cupe
multum licet itaq3 audeatis cēsus p
moueatis fines nunq tū corpa nrā
lex abitis cū bū cesserit negociacio
multum milicia detulit cū indagati
undiq3 cibi coierint nō habitis ubi
istos apparatus nros collocetis Quid
tū multa conqritis ē maiores nri
quorum uirtus eē nc uicia nrā susten
tat infelices erant quibus manu sua
pabant cibū quibus terra cubile erat
quorum tecta nondū auro fulgebant
quorum templa nondū gemmis niteb
ant Itaq3 tunc pfictiles deos religio
se iurabatur qui illo iuno cauerat
ad hostem morituri ne fallent re
dibant Scilz minus beniuebat dicta
tor nr qui sāpniciuum legatos audit
cū uilissimū cibū in foco ipe manu
sua uisaret Illa qua iam sepe hostē
p cusserāt lauream qd in capitolini
iouis gremio reposuerat Quam
apicius nrā memoria uixit qui in ea
urbe et qua aliqū philosophi uelud
corruptores iuuentutis habire ius
si sunt sunt scienciam popine p fessus
disciplina sua sclm infec Cuius exitū
nosse opera cuī ē Cum sex tercium miles
in culinam cōiecisset Cum tot cogitaria

principum et ingens capitolii vectiga
lis singulis comessacionibus exorpsisset
ere alieno oppressus racionem suam tunc primum
coactus inspexit superfuturum sibi sextercium
centies computatum et velut in ultima fa
ma victurus si in sextercio centies vi
xisset veneno vitam finivit. Quanta lu
xuria erat cui centies sextercium egesta
fuit immo et putat pecunie modum ad
rem corporis pertinere non animi sextercium cen
cium aliquis extimuine et quod alii voto
petunt veneno fugit. Illi non tam prave
mentis homini ultima pocio saluberrima
fuit tunc venena edebat bibebatque cum
in ingentibus epulis non delectaretur tamen sed
gloriaretur cum vicia sua ostentaret
cum civitatem in luxuriam suam converteret cum
iuventutem ad imitacionem sui solli
citaret eciam sine malis exemplis per se doci
lem. Hec accidunt divicias non ad racionem
revocantibus cuius certi fines fines sunt sed
ad viciosam consuetudinem cuius inmen
sum et incomprehensibile arbitrium est. Cupi
ditati nichil satis est nature satis est eciam
parum. Nullum ergo paupertas exuli incommo
dum habet nullum enim tam inops exilium
est quod non alendo homini habunde fertile sit.
An vestem domum desideraturus est exul si
et hec ad usum tantum desiderabit nec tectum
erit neque velamentum. Eque enim exiguo
tegitur corpus quam alitur. Nichil neque homini
natura quod necessarium faciebat fecit opero
sum. Sed desiderat saturatam multo conchilio
purpuram intextam auro variisque
coloribus distinctam et artibus. Non for
tune iste vicio sed suo pauper est. Etiam si illi
quicquid amisit restitueris nichil a
ges. Plus enim restituendo deerit exop
tanti quam exuli erat quod habuit. Sed deside
rat aureis fulgentem vasis suppellec
tilem et antiquis nominibus artificum argen
tum nobile et paucorum insania preciosum
et servorum turbam que quamvis magnam
domum angustet iumentorum corpora diff
erta et coacta pinguescere et nacionum
omnium lapides. Ista congerantur licet numquam
explebunt inexplebilem animum non magis quam
ullus sufficiet humor ad saciandum eum
cuius desiderium non ex inopia sed ex estu
viscerum ardencium oritur. Non enim
sitis illa sed morbus est. Nec hoc in pecuni
am tantum aut alimentis evenit. Quedam
natura est in omni desiderio quod non ex ino
pia sed ex vicio nascitur. Quicquid illi con
gesseris non finis erit cupiditatis sed
gradus. Qui continebit itaque se intra natu
ralem modum paupertatem non senciet
qui naturalem modum excedit eum in o
pibus in summis quoque omnibus paupertas seque
tur. Necessariis rebus et exilia suffici
unt supervacuis nec regna. Animus est qui

divites facit. Hic in exilia sequitur et in so
litudinibus asperrimis cum quantum satis est su
stinendo corpori invenit ipse bonis hab
undat et fruitur. Pecunia ad a
nimum pertinet non magis quam ad deos immor
tales. Omnia ista que imperita ingenia
et nimis corporibus suis addicta suspici
unt lapides aurum argentum magni le
vatique mensarum orbes terrena sunt pon
dera que non potest amare sincerus animus
ac nature sue memor levis ipse expers et
quandoque emissus fuerit ad summa emicatu
rus. Interim quantum per moras membrorum et
hanc circumfusam gravem sarcinam
licet celeri et volucri cogitacione divina
perlustrat. Ideoque nec exulare umquam potest
liber et dis cognatus et omni mundo omnique
evo par. Nam cogitacio eius circa
omne celum et omne preteritum futurumque tempus
immittitur. Corpusculum custodia et
vinculum animi huc atque illuc iactatur.
In hoc supplicia in hoc latrocinia in hoc mor
bi exercentur animus quidem ipse sacer et eter
nus est et cui non potest inici manus.
Ne me putes ad elevanda incomoda
paupertatis quam nemo gravem sentit nisi
qui putat uti tantum preceptis sapiencium
primum aspice quanto maior pars sit pauperum
quos nichilo notabis tristiores sollicitio
resque divitibus. Immo nescio an eo le
ciores sint quo animus eorum aliorum in pauci
ora destringitur. Transeamus ad opes. Quam
multa tempora sunt quibus illi sint circumcise
sunt peregrinancium sarcine et quociens
festinacionem necessitas itineris exegit
comitum turba dimittitur. Militantes
quotam partem rerum suarum secum habent cum omnem
apparatum castrensis disciplina submove
at. Nec tantum condicio illos temporum aut locorum
inopia pauperibus exequat. Sumunt quos
dam dies cum iam illos diviciarum tedium
cepit quibus humi cenent et remo
to auro argentoque fictilibus utuntur.
Dementes hoc quod aliquando concupiscunt semper
timent. O quanta illos caligo mencium
quanta ignorancia veritatis excecat quam vo
luptatis causa imitantur. Me quidem quo
ciens ad antiqua exempla respexi pau
pertatis uti solaciis pudet. Quoniam quidem
eo tempore luxuria prolapsa est ut maius via
ticum exulis sit quam olim patrimonium
principum fuit. Unum fuisse Homero servum
tres Platoni nullum Zenoni a quo cepit
Stoicorum rigida ac virilis sapiencia sa
tis constat. Num ergo quisquam eos miserere
vixisse dicet ut non ipse miserrimus ob
hoc omnibus videatur. Menenius Agrippa qui
inter patres ac plebem publice gracie se
quester fuit ere conlato funeratus est.
Attilius Regulus cum Penos in Affrica fun
deret ad senatum scripsit mercenarium suum

discessisse · et ab eo destitui esse meis expensa
tum publice curandum abesset regulus pl
acuit sunt ne tum seruum non habere ut colonus
eius · p · r · esset Scipionis filie ex erario
dotem acceperunt · quia illis nichil reliquerat
pater equum hercules · r · p · tributum scipi
oni semel conferre cum actitagine semper
exigent · o felices uiros puellarum quibus
p · r · loco soceri sunt Beaciores ne istos
putas quorum pantomime decies sestertio
nubunt quam scipionem cuius liberi a senatu
tutore suo indotem ees graue accepe
runt dedignatur aliquis paupertatem
cuius tam clare ymagines sunt Indignatur
exul aliquid sibi deesse cum defuit scipio
ni dos regulo mercenarius memonio
fimus cum omnibus illis quid te erat ideo
honestius supple tum sit quia defuerat
hic gratia ad uocatis non tantum tuta est · sed est
graciosa paupertas ¶ Respondere potest quod
artificiose ista deducis que singula sus
tineri possunt collata non possunt Commutacio lo
ci tollerabilis est · si ignominia absit que
uel sola opprimere animos solet Aduersus hec quisquis
quis me malorum turba terrebit his ubis
utendum erit quibus etiam unam qualibet parte
fortune satis tibi roboris est idem aduersus
omnes erit Cum semel animum uirtus indu
rauit undique inuulnerabilem prestat Si a
uaricia dimisit uehementissima generis
humani pestis moram tibi ambicio non
faciet si ultimum diem non quasi penam sed
quasi nature legem aspicis ex quo pectore
metum mortis eieceris in id nullius rei
timor audebit intrare si cogites libi
dinem non uoluptatis tum homini datam
sed propagandi generis quem non uiolauit hoc
secretum in fixum uisceribus ipsis exicium
omnis alia cupiditas intactum preteribit
Non singula uicia sed ratio sed pariter omnia
prosternit in uniuersum semel uincit Igno
minia tu putas quemquam sapientem mo
ueri posse qui omnia in se reposuit · quod
ab opinione uulgi se secessit Plus eciam
quam ignominia est mors ignominio
sa Socrates tamen eodem illo uultu · quo triginta
tiranos · solus aliquando in ordinem re
degerat carcerem intrauit ignomi
niam ipso loco detracturus Neque enim
poterat carcer uideri in quo socrates erat
Quis usque eo ad conspiciendam uerita
tem excecatus est ut ignominiam pu
tet marci catonis fuisse duplicem in peti
tione preture et consulatus repulsam
ignominia illa preture consulatus fuit quibus
ex catone honor habebatur ¶ Nemo ab
illo contempnitur nisi a se ante contemptus est
humilis et proiectus animus sit isti contume
lie oportunus Qui uero aduersus seuissimos
casus se extollit · et ea mala quibus alii
opprimuntur euertit ipsas miserias in sularis loco
habet Quoniam ita affecti ut nichil eque ma
gna apud nos admiracione occupet
quam homo fortiter miser · Ducebatur
athenis ad supplicium aristides cui quis
quis occurrerat deiciebat oculos et
et ingemescebat non tamquam in hominem
iustum sed tamquam in ipsam iusticiam ani
maduerteretur inuentus est tamen qui in faciem
eius inspueret Poterat ob hoc moleste
ferre · quod sciebat neminem id ausurum
puri oris At ille abstersit faciem et
subridens ait comitanti se ma
gistratui admone istum ne postea
tam improbe oscitet · Hoc fuit contumeliam
ipsi contumelie facere Scio quosdam dicere
contemptu nichil esse grauius mortem ipsis
pociorem uideri hiis ego respondebo
et exilium sepe contempcione omni
carere Si magnus uir cecidit ma
gnus iacuit · Non magis illum contempni
quam cum edium sacrarum ruine calcantur
quas religiosi eque ac stantes ad
orant ¶ Quoniam in eo nomine nichil
habes mater karissima quod te in infinitas lacri
mas agat sequitur ut cause tuae te sti
mulent sibi autem due Nam aut illud
te monet quod presidium aliquod uidearis amisisse
aut illud quod desiderium ipsum per
se pati non potes Prior pars mihi leuiter
perstringenda est Noui enim animum tuum
nichil in suis preter ipsos amantem Uide
rint ille matres que potenciam liberorum
muliebrium potencia exercent quia
feminis honores non licet gerere · per illos
ambiciose sunt que patrimonia filiorum
et exauriunt et captant quod eloquenciam
commodando aliis fatigant Tu liberorum tuo
rum bonis plurimum gauisa es minimum
usa Tu liberalitati nostre semper imposu
isti modum cum tue non imponeres tu
tu familia filia locupletibus filiis ultro
contulisti tu patrimonia · tu patrimonia nostra
sic administrasti ut tamquam in tuis
laborares tamquam alienis abstineres
Tu gratie nostre tamquam aliis rebus utere
ris pepercisti et ex honoribus nostris · nichil
ad te nisi uoluptas · et impensa perti
nuit Numquam indulgencia ad utilita
tem respexit Non potes itaque ea in
erepto filio desiderare que numquam
numquam ad te pertinere duxisti ¶ Illo omnis
consolacio mihi uertenda est · unde uera uis
materna doloris oritur Ergo complexu
filii karissimi careo non conspectu eius non
sermone possum frui Ubi est ille quo
uiso tristem uultum relaxaui in quo
omnes solicitudines meas deposui Ubi
colloquia quorum inexplebilis eram
ubi studia quibus libencius quam femina
familiarius quam mater intereram Ubi ille
occursus ubi matre uisa semper pueril

hylaritas adiecisstis loca ista gratula
cionu͂ q̄ ꝯmetuͥ et ut necesse ē effica
cissimas ad uexandos aīos recentis con
ūsacionis notas Nam h̄ quoqꝫ aduꝰsus
te crudeli͛ fortuna molita est quod
te an͂ triennium demū dicm q͛ p̄cōsul
culsus sum securaz nec quicquaz tale
metuente aggredi noluit Bene nos
longinquitas locoꝝ diuiserat bene a
liquot annoꝝ absencia hunc te malo
ꝑparat redisti nō ut voluptate͂ ex
filio ꝑciperes s; ut ꝯsuetudinez desidij
pderes si multo antea fuisses fortius tu
lisses ultimū cete fructū videndi dii
cius uidendi filiuz tulisses Nunc
crudele fatū ita composuit ut for
tune mee int͛ eēs nec absencie assue
scerez ¶ Sez quāto ita duriora st̄ tanto
maior tibi uirtus aduocandi ē et
velud cū oste noto ac spe iam uicto
acius ē ꝯgrediendū; Non ex intac
to corpe tuo sanguis hic fluxit p
ipas cicatrices percussa es Non est
q͛ utaris excusacione mulieb͛is no
minis cui pene ꝯcessuz ē i moderatū
in lacrimas ius nō in mensū tn̄ Et
iō maiores decem mensiū spaciū
lugentibꝰ uiros dede͂ ut cū ꝑtinacia
muliebris meroris publica ꝯstitucí
one decederent nō ꝓhibuer͛ luctus
s; finierū Nam et in finito labore
aliquē ex kimis admiseris ad feci
stulta indulgencia ē et nullo i hu
mana duricia optimū int͛ pietate͂
et rōnez temꝑamentū ē et sentire desi
deriū et oppmere ¶ Non ē q͛d ad qu
asdam feminas respicias quaz tri
sticiā semel susptam mors finiuit
nos quasdam que amissis filijs in
posita lugubria nūq͛ exuerunt te
plus exigit uita ab inicio fortior
Non pōt muliebris excusacio ꝯtin
gere ei a qua oīa muliebria ~~effeminata~~
uicia abfuerū Non te maximū secli
maluz inpudicicia i numerū plurimi
ad dux͛ ūge͂mete nō margarite fle
xer͛ nō tibi diuicie velud maximū ge
neris hūani boni refulser͛ nō te bene
in antiqua et seuera institutam do
mo periculosa eciā ꝓbis peioꝝ de
torsit imitacionū quante fecunditat͛
tue qi exprobraret etatem puduit nū
q͛ more aliaz quibꝰ oīs ꝯmenda
cio ex forma petit͛ tumescente͂ ute
ruz abscondisti qi in decens onus
Non int͛ uiscā tua ꝯceptas spēs li
boꝝ elisisti nō faciem coloribꝰ ac
lenociniis pollusti Nun tibi pla
cuit uestis que adine amplius q͛ ut
nudaret et ꝯponeretur unicuz tibi or
namentuz pulcherrima et nulli ob

noxia etati forma maximū decus i
uisa ē pudicicia Non pōt itaqꝫ ad opti
nenduz dolorem mulieb͛e nomē ꝑten
dere ex quo te uirtutes tue seduxer͛ tm̄
debes a feīaz lacrimis ab eē quātū a uiti
is Ne femine quidē te intabescere
uulnῑ tuo s; leuius necessario merore
cito defunctam iubebunt exurge͂ si
mō illas intueri voles feminas quas
cōspecta uirtus int͛ magnos uiros posu
it Corneliam ex xij liberis ad duos for
tuna redegerat si numerare funa cor
nelie velles amiserat gͥchos decem si
extimare amiserat gͥchos Flentibus
cum circa se et fatum eius execran
tibꝰ int͛dixit ne fortunaz accusarent
que sibi filios gͥchos dedisset Ex femina
debuit nasci qui diceret in concione tu
matri meo maledicas que me peperit
multo iii vox matris videt͛ aīo hor fi
lius magno extimabat gͥchoꝝ nata
les mat͛ et funa Rutilia coctam filiā
secuta ē in exiliuz et usqꝫ eo fuit indu
lgencia ꝯstricta ut maluz exiliū pati
quā desideriū nec ante in patriam quā
cū filio rediit cum d͛ iam reducē et i r
p florentez tam fortit͛ amisit q͛ se
cuta ē nec quisquā lacrimas eius pōt
elatū filiū notauit In expulso uirtute͂
ostendit i amisso prudenciaz Nam et
nichil illā a pietate deterruit et nich i
tristicia supuacua stultaqꝫ detinuit
Cum hijs te numerari feminis volo q͛z
uita semꝑ imitata es errimi i quo
her eda et ꝑmendaqꝫ egͥtudine opti
me sequeris ex͛m ¶ Scio rem nō eē
i nr̄a ꝑtate nec illū affectū fuire nun
me nō eum qui ex dolore nascit͛ ferox
enī et aduꝰsus oīe remediū ꝯtumax
ē volumꝰ interiz illū obruere et deuo
rare gemitus p ipm̄ tn̄ ꝯpositū fictū
q; multū lacrime profundunt͛ ludis
interim aut gladiatoribꝰ animū occu
pamꝰ ac illuz int͛ ipā quibꝰ auocat͛
spectacula leuis aliqua desiderij nota
subruit Ideo melius ē vincere illū quā
falle͛ Iam qui delusus et voluptatibꝰ
aut occupacionibꝰ abductus ē resur
git et ipā quiete impetū ad seuiendū
collig͛ At quisquis rōni cessit inꝑpetu
um ꝯponitur Non sunt itaqꝫ tibi illa
monstratur us quibꝰ usos eē multos
scio ut peregrinacione te ul longa de
tineas ul amena delectes ut rōnuz
accipiendaz diligencia ꝑrimonij ad
ministracione multū occupes tpis ut sp
novo te aliquo negocio implices oīa
ista exiguū momentū ꝓsunt nec re
media doloris s; impedimenta sunt Ego
aut malo illū desinē q͛ decipi Itaqꝫ
illo te duco quo oībꝰ quo fortunam

fugt ꝯfugiendū ē ad libalia studia Jlla
sanabunt uulnꝰ tuū Jlla omēz t̄sticiaz
tibi euellꝫ hys ecā si nūq̄ assuesses
nūc utendū erat Sz q̄ntū tibi patris
mei antiquꝰ rigor pmisit omēs bonas
artes non quidem ꝯp̄hendisti actigisti
tn̄ Utinam quidez uiroꝝ optimꝰ p̄r
meus minꝰ maioꝝ ꝯsuetudī nolus
sꝫ te p̄ceptis sapiencie erudiri pocius
q̄m inbui nō p̄andū tibi nūc eēt au
xiliū ꝯ̄ fortunaꝫ sꝫ ꝓferendū ꝑ ista
que lr̄is nō ad sapiām utuntur sꝫ ad
luxuriam instruūtur · Minꝰ te ī dul
gere studiis passus ē b̄uficio tn̄ impa
cis ingenii ~~qm~~ plusq̄ ꝓ tpr̄ hausis
ti iacta ē disciplinaꝫ omiū fundamen
ta Nunc ad illas reūtere tutam te p̄s
tabūt Jlle ꝯsolabunt· ille delectabūt
ille si bona fide mañum tuū intrauerīt
nūq̄ amplꝰ intrabit dolor · nūq̄ solitu
do · nūm afflictoīs nūc sr̄uacua uexa
cio nulli hoꝝ patebit pectus tuū · naz
ceteris meꝰ iam quidez clusū ē ¶ Hec
quidē certissima p̄sidia sunt · et que sola
te fortune eripe possint · sꝫ quia dū
nullū portū que tibi studia ꝓmictū
puenis cū innitaris · quibꝰ innitarꝰ
opꝰ ē · uolo interim solacia tua osten
dere Respice fr̄es meos quibꝰ saluꝰ
fuis tibi nō ē accusare fortunā in utro
qꝫ hēs q̄ te diūsa ūtute delectet alt̄
honores industria ꝯsecutus ē · alt̄ sapi
enter ꝯtempsit · Adquiesce altiꝰ filii
dignitate · altiꝰ quiete utriusqꝫ pieta
te Non fratrū meoꝝ intimos affectꝰ
Alter mch̄ dignitatez excolit ut tibi
ornamenta sit · alt̄ mch̄ se ad tranquil
lam quietaz que uitaꝫ cepit que tibi
uacet Bene libros meos et in auxiliū
et in oblectamentū fortuna disposuit
potes altiꝰ dignitate defendi altiꝰ
ocio frui Certabunt inter officiis · et unꝰ
desideriū duoꝝ pietate supplebitur
audacter possū ꝓmictē mch̄ tibi dee
rit p̄t numerū ab hys ad nepotes quoqꝫ
respice · M · blandissimū puerū adcuiꝰ
ꝯspectū nulla pōt durare t̄sticia mch̄
tam magnū mch̄ tam recens ī cuiꝰ
q̄m pectore fuerit q̄ nō circumfusus
ill̄ ꝓmulceat cuiꝰ nō lacimas illiꝰ illa
ritas supp̄mat cuiꝰ nō ꝯt̄ctū sollicitu
dine aīum illiꝰ ~~argencie~~ argucie sol
uant q̄ nō iuocꝰ uocabit illa laci
ma q̄ nō in se ꝯūtet et ab duꝫ ī fixū
cogitacionibꝰ illa nemineꝫ saciatū
garrulitas dēos orō ꝯtingat hēre
nob̄ sr̄stitez Jnme oīs fatoꝝ crude
litas lassata ꝯsistat quicq̄ mat̄ dolen
dū fuit in me transierit floreat re
liqua in suo statu turba · mch̄ de orbi
tate mch̄ de condicione mea querar

fuerū tuū mch̄ amplius doliture domꝰ
p̄ramentū Tene in gremio cito tibi
daturaꝫ ꝓ nepotes nouatillā q̄ sic i
me transtuleram · sic nū ad se p̄saꝫ ut
possꝫ uidēri q̄ me amisit q̄ uis saluo
p̄re pupillam hanc · et ꝓ me dilige · ab
stulit illi nup fortuna matrē tua eff
cere pietas ut p̄didisse se matrē doleat
tn̄ nō ꝯsenciat Nunc mores eiꝰ ꝯpo
ne nūc formā aliꝰ p̄cepta descendūt
que teneris inp̄imuntur etatibꝰ Tuis as
suescat s̄monibꝰ ad tuū fingatur ar
bitriū Multū illi dabis · et si mch̄
dederis p̄t ex̄m h̄ tibi tam solempna
offiu̅ ꝓ remedio erit Non pōt enim
animū pie dolentez a solicitudine a
ūtere ū an̄ rō aut honesta occupatō
Numerare int̄ magna solacia p̄rez
quoqꝫ tuū ū abeēt inetū ex affectu
tuo quꝰ illiꝰ int̄ sit cogita intelli
ges q̄nto iustiꝰ sit te illi s̄uari q̄
michi ī pendi Quociens te ī mo
dica uis doloris inuaserit et sequi
se iudebit p̄rez cogita Cum tu quidē
tot nepotes pronepotesqꝫ dando
effecisti ne unica eēs Consummacio tn̄
etatis acte felicit̄ inte uertit̄ illo uiuo
nefas ē te q̄ uixis quer ¶ Maxim
ad huc solaciū tuū tacueraꝫ sororez
tuā illud fidelissimū pectus tibi in
q̄ omēs cure tue ꝓ indiuiso transfe
runtur Jllū aīum oībꝰ nobis mat̄
nū cū hac lacimas tuas miscuisti in
huiꝰ p̄mū respirasti illa quidez af
fectus tuus sp̄ seq̄r ī mea tn̄ p̄sona
nō tm̄ ꝓ te dolz illiꝰ manibꝰ in urbē
plata sum illiꝰ pio maternoqꝫ nutri
cio p longū tpus eger ꝯualui Jlla
ꝓ questura mea gratiā suā extendit
et q̄ ne s̄monis quidē aut clare salu
tacionis sustinuit audaciā ꝓ me uicit
indulgencia uerecundiaz · Nich̄ illi se
ductum uite genꝰ · nich̄ modestia
et in tanta feminaꝝ petulancia r
usticitas nich̄ quies mē secreti et ad
ociū repositi mores obstiterūt · quo
minꝰ ꝓ me eciā ambiciosa fieret h
ē mr̄ kr̄ma solaciū quo reficiaris
Jlli te q̄ntū potes iunge illiꝰ artis
simis amplexibꝰ alliga Solet me
rentes ea que maxīe diligunt fugē
et libertatez dolori suo querere tu ad il
lam te quicq̄ cogitaueris ꝯfert Siue
s̄uare istū habitū uoles siue depone
apud illaz inuenies ūl finez doloris
tui ūl ꝯmitem Sz si prudenciā p̄fec
tissime femie noui non paciet te mch̄
profuturo merore ꝯsumi · et ex̄m tibi
suū cuiꝰ ego eē spectator fui narrabit
karū uir̄ amiserat auunculū urūm r
cui uirgo nupserat ī ipa q̄d nauigacōe

nihil tamen eodem tempore et luctum et metum evictisque tempestatibus corpus eius naufraga evexit. O quam multarum egregia opera in obscuro iacent. Si huic illa simplex admirandis virtutibus contigisset antiquitas, quanto ingeniorum certamine celebraretur uxor que oblita imbecillitatis, oblita metuendi etiam firmissimis maris, caput suum periculis pro sepultura obiecit et dum cogitat de viri funere, nichil de suo timuit. Nobilitatur carminibus omnium que se pro coniuge vicariam dedit. Hoc amplius est discrimine vite sepulcrum viro querere. Maior est amor qui pari periculo minus redimit. Post hoc nemo miratur quod per sedecim annos quibus Egiptum maritus eius optinuit numquam in publico conspecta est, neminem provincialem in domum suam admisit, nichil a viro petiit, nichil a se peti passa est. Itaque loquax et in contumelias prefectorum ingeniosa provincia, in qua etiam qui vitaverunt culpam non effugerunt infamiam, velud unicum sanctitatis exemplum suspexit et, quod illi difficillimum est, cui etiam periculosi sales placent, omnem verborum licentiam continuit et hodie similem illi quamvis numquam speret semper optat. Multum erat si per xvi annos illam provincia probasset; plus est quod ignoravit. Hec non ideo refero ut laudes eius exsequar, quas circumscribere est tam parce transcurrere, sed ut intelligas magni animi esse feminam quam non ambitio, non avaritia, comites omnis potencie et pestes, vicerunt, non metus mortis eam exarmata nave naufragium suum spectantem deterruit quominus exanimi viro herens non quereret quemadmodum inde exiret, sed quemadmodum efferret. Huic parem virtutem exhibeas oportet et animum a luctu recipias et id agas ne quis te putet partus tui penitere.

Ceterum quia necesse est, cum omnia feceris, cogitationes tuas subinde ad me recurrere, nec quemquam nunc ex liberis tuis frequentius tibi obversari, non quia illi minus cari sunt, sed quia naturale est manum sepius ad id referre quod dolet, qualem me cogites accipe: letum et alacrem velud optimis rebus. Sunt enim optime, quoniam animus omnis occupationis expers operibus suis vacat et modo se levioribus studiis oblectat, modo ad considerandam suam universique naturam veri avidus insurgit. Terras primum situmque earum querit, deinde condicionem circumfusi maris cursusque eius alternos et recursus. Tunc quicquid inter celum terrasque plenum formidinis interiacet perspicit et hoc tonitribus fulminibus ventorum flatibus ac nimborum nivisque et grandinis iactu tumultuosum spacium. Tum peragratis humilioribus ad summa prorumpit et pulcherrimo divinorum spectaculo fruitur, eternitatis sue memor in omne quod fuit futurumque est vadit omnibus seculis.

Cura labor meritum sumpti pro munere honores
In alias post hac sollicitate animas
Me procul a vobis deus evocat ilicet actis
Rebus terrenis hospita terra vale
Corpus avara tamen sollempnibus accipe saxis
Namque animam celo reddimus ossa tibi

Incipit Senece

Honesta inquit Epicurus res est paupertas [paupertate] leta. Illa enim non iam paupertas est si non est leta. Cui non paupertate bene convenit dives est. Non qui parum habet sed qui plura cupit pauper est. Quid enim refert quantum illi in archa, quantum in horreis lateat, quantum pascat aut feneret, si alieno imminet, si non acquisita sed acquirenda computat? Quis sit modus divitiarum queris? Primo habere quod necesse est, secundo quod satis est. Nulli se potest vita vita contingere qui dere producenda nimis cogitat. Nullum bonum adiuvat habentem nisi ad cuius amissionem est preparatus animus. Magne divitie sunt paupertas composita lege nature. Lex autem illa nature scis quos terminos nobis statuit? Non esurire, non sitire, non algere. Non est necesse superbis assidere liminibus, non est necesse maria temptare nec castra sequi. Parabile est quod natura desiderat et appositum. Ad supervacua sudatur. Illa sunt que togam conterunt, que nos senescere cogunt, que in aliena litora impingunt. Ad manum est quod satis est. Cui cum paupertate bene convenit dives est. Modo quidem honeste conscientie et aliena sua non videntur ampliora. Licet totius mundi dominus sit miser est qui se beatissimum non iudicat, licet imperet mundo. Non est beatus qui se id non iudicat esse. Nichil habenti quod cum magno emolumento insidiantis eripi non possit quam minimum in corpore tuo sit spoliorum. Nemo ad humanum sanguinem venit propter ipsum vel admodum pauci. Nudum latro transmittit, etiam in obsessa via pauperi pax est. Hic maxime divitiis fruitur qui minime divitiis indiget. Si ad naturam vives numquam eris pauper, si ad opiniones numquam dives. Exiguum natura desiderat, immensum opinio. Congregetur in te quicquid multi locupletes possederunt, ultra privatum pecunie modum fortuna provehat, auro tegat, purpura vestiat, adeo deliciarum opumque perducat ut terram marmoribus abscondas, non tantum habere tibi liceat sed calcare divitias, accedant statue et picture et quicquid ars ulla luxurie auro et argento elaboravit, maiora cupere ab his disces. Desideria naturalia finita sunt; ex falsa autem

opiōne nascencia ꝟ desinant nō habent
Nullus enim terminus falso ē vagāti a
liquid extremum ē error vnumsius ē re
trahe g° te animus et cum noles scire
an naturalē; certam habeas cupiditatē;
considerā vm possit aliquid aliquibi eru
bere Si i longo pgresso sp aliq̄ lon
gius restat Scito id naturale nō ee
paupertas expedita ē cum secura ē cum
classis ceciniit sciat nō se pati Cum aliq̄
cōclamatum ē quō exeat uniq̄ effereat
querit · aut cum naufragium ē nō scire
pitū potius nō minus comitata i
quieta sunt hectora Non circūstat illum
turba hominum ad quos pascendos trans
marinarum regionum optanda ē fertili
tas facile est pascē paucos ventres
et nichil aliud desiderantes q̄ implere
parno fames constat magno fastidium
paupertas contenta ē desideriis instantibus
satis facē Quid g° ē quare recuses
eam contubernalem cuius mores sanus di
nes imitatur Si vis vacare aīo ut paupe
per sis oz aut ut pauperi silis Non enim
pot studium salutare fieri sine frugali
tatis cura frugilitas aut paupertas
voluntaria ē excēas ppessi sunt consulto
ciens inopiam rerum Vixerunt herbarum
radicibus et dic tu feda tulit famem
hec oīa passi sunt pregno quo magis
admireris alieno Dubitabit aliquis
paupertatem ut animum afficiendi libet ost
tas diuicias parasse · nō finis miseriarum
sunt Sz mutant nō i rebus vicium sz i aīo i
ipō Illud qd fecerat nobis grauē paup
tatem et diuicias graues fecit Quē
admodum enim nichil refert · utrum egrum
in lecto ligneo an in aureo collocet quo
cumq̄ illum transtuleris morbum suum secum
affert uel transfert · sic nichil refert utrum
eger aīmus in diuiciis ul' in paupertate
malū sit · Malum suum illum sequitur
securitatem al' sacietatem; nō ē opus for
tuna Quid enim necessitati sat ē dabit
licet irata Nempe ipsos nos fortuna
dephendat fiat nobis paupertas famili
aris Securius diuites erimus Si scien
mus q̄ nō sit graue pauperem ee Incipe
cum paupertate hēre cōmercium audi hospes
opes contempnere · et te quoq; finge dig
num deo Nemo enim deo dignus n̄ qui
opes contēpsit Quare possessiones tibi
n̄ dico sz efficē volo ut illas intrepi
de possideas Que uno consequeris modo si
te etiā sine illis victurum speraueris et
id tibi psuaseris subbas tamq̄ exituras
et asperis sp discedat quisquis nō
te sz aliud sequebatur ad h' vnum est
amanda paupertas qd' a quibus ameris
ostendit Multū ē nō corrumpi diuicia
rum cōtubernio · magnus ille ē qui i di

uiciis paup ē · nemo nascitur diues
Quisquis erit in lucem iussus ē
pane et lacte ee contentus · ab his in
cipe nos regna nō capiunt panē et a
quam natura desiderat Nemo ad h' i
paup ē Item siquis desiderium suum
clausum in ipō Ione de facilitate al'
felicitate cōtendat diuicie sunt ad
legem nature conposita paupertas Res
inquieta ē felicitas Ipa se exagitat
monet cerebrum nō uno genere ali
os in aliud irritat alios impotenciā
illos inflat illos mollit Si vis scire
q̄ nichil mali sit in paupertate · compara int'
se multum paupis · et diuitis Sepius
paup fidelius ridet nulla sollicitudie
concutitur i alto ē Cura velut nu
bes leuis transit horum qui felices voca
tur hylaritas ficta ē hinc enim grauis
et subpurpura tristicia ē eo quidē
grauior qd' int' dum nō licet palam
ee miseros Sz inter erumpnas corripere
extendentes necesse ē latere felicem ab
strahunt arecto diuicie honores po
tencie · rē · que opiōne hominum cara
sunt pcio suo uilia al' vilia · nescimus ex
timare de quibus nō ē fama Sz cum
rerum natura deliberandum ē Nichil ha
bent ista magnificum q̄ mentes nras
in se cōuertunt ppter h' q̄ mirari illa consueuimus
Non enim quia concupiscenda sunt illa
laudantur Sz quia concupiscuntur lauda
ta sunt · hanc pcedentem cum hunt diuicie
inflant aīos superbiam et arrogenciam
pariunt inuidiam cōtrahunt et eo usq; mi
dem alienant ut fama pecunie nos
eciam nocitura delectet bona omnia
culpa carere decet · plura sunt nō cor
rumpunt aīos nō soliciant nō extollunt
quidem aīos et delectant Sz sine ti
more que bona sunt fiduciam faciunt di
uicie audaciam que bona sunt magni
tudinem; aīum dant diuicie insolenciam;
Explicit Seneca de paupertate Incipit
liber annei senece ad lucillum cur iustis
prouidencia regente q̄r iusta mala inu̅
Quesisti a me lucilli quid accedunt
ita si prudencia mundus ageret
multa bonis viris mala accide hec
comodius in contextu opis redderentur
cum p ee vniuersis prudenciam pbaremus
et int' ee nobis deum Sz q̄ a toto pti
culam revelli placet · et unam cōdic
cionem manente lite integra solue
faciam rem nō difficilem; cum deorum a
gam Supervacuum ē impnicia ostendere
nō sine aliquo custode tum opus stare
nec hunc siderum cetum discursusq;
fortuiti impetus ee · et que casus in
citat sepe turbari et cito aietare · hunc
in offensam velocitatem pcede etiue le

gis impio tm rez tam magnuq3 gestam
tm clarissimoz lumini et ex disposi
cione lucencium no ee materie errantis
hunc ordine nec q teme coierunt tan
ta arte pendere ut tibi terra grauissi
mu pondus sedeat i motu3 et circa
se properantis celi fugam spectet ut in
fusa uallibus maria molliant terras
nec ullo incremento fluminu3 sen
ciant ut ex minimis seminibus nas
cantur ingencia. ne illa quide que
uidentur confusa et incerta pluui
as dico nubes q3 et elisoz fulminu3
iactus et incendia ruptis moncium
uerticibus effusa tremores labantis so
li alia q3 que tumultuosa ps rerum
circa terras mouet sine racione quamuis
subita sint accidunt s3 suas et illas
causas hnt Non minus q qui alienis
locis conspecta miracula ut i medys
fluctibus calentes aque et noua insu
laz in uasto exiliencium mari spa
cia Jam no si quis obseruauit nudari
litora pelago in se redeunte eadem q3
intra exiguu3 tempus operiri credet ce
ca quidez uolutacione contrahi undas
et introrsu3 agi modo erumpere et mag
no repetere sedem suam cu interim
ille porcionibus crescant et ad horam
ac diem subeunt ampliores minores
q3 prout illas lunare sidus elicuit ad
cuius arbitrium oceanus exundat
suo ista tempori reseruentur eo quidez
magis quod tu no dubitas de prouiden
cia s3 quereris Jn graciam te reducam cum
dys aduersus optimos optimus Neq3
enim rez natura patitur ut umquam
bona bonis noceant Jnter bonos uiros
ac deos amicicia e conciliante uirtute
amiciciam dico ymo eciam necessitudo et si
militudo Quoniam quide bonus tempore tantum
a deo differt discipulus eius emulatorq3
et uera progenies quam parens ille magnificus
uirtutum non lenis exactor sic seui pa
tres durius educat Jtaq3 cum uideris
bonos uiros acceptos q3 dys labora
re sudare per arduum extendere malos
autem lasciuire et uoluptatibus fluere
cogita filioz nos ee delectari uernu la
rum lasciuia Jllos disciplina tristiori con
tineri horum ali audaciam Jdem tibi de
deo liqueat bonum uirum in deliciis non
habet experitur indurat sibi illum preparat
Quare multa bonis uiris aduersa e
ueniunt nichil accidere bono uiro mali
potest Non miscent contraria quemadmodum
tot amnes tantum superne deiectorum imbri
um tanta uis fontium non mutant
sapor et maris nec remictunt quidem ita
aduersaz impetus rez uiri fortis non
uertit animum manet in statu et quic

quid euenit in suum colorem trahit Est enim
omnibus externis potencior nec hoc dico non
sentit illa s3 uincit et alioquin quie
tus placidusq3 contra incurrencia actol
litur omnia aduersa exercitaciones putat Quis
autem uir modo et erectus ad honesta non
e laboris appetens iusti et ad officia
cum periculo promptus cui non industrio
ocium pena e athletas uidemus quibus
uirium cura e cum fortissimis quibusq3
confligere et exigere ab hiis per quos certami
ni preparantur Vt totis contra istos ipsos
uiribus utantur cedi se uexari q3 paciun
tur et si non inueniunt singulos pares
pluribus simul obiciuntur Marcet sine
aduersario uirtus Tunc apparet quanta sit et
quantumq3 polleat cumq3 possit paciencia
ostendit Sciat licet idem bonis uiris esse
faciendum ut dura ac difficilia non refor
mident nec de fato querantur Quicquid
accidit boni consulant i bonum uertant
Non quid s3 quemadmodum feras interest non uti
des quanto aliter patres aliter matres
indulgeant Jlli excitari iubent libe
ros ad studia obeunda mature feri
atis quoq3 diebus non paciuntur ee oci
osos et sudorem illis et interdum lacri
mas excuciunt at matres fouere in sinu
continere i umbra uolunt numquam flere numquam
contristari numquam laborare Patrium
deus habet aduersus bonos uiros animum
illos fortiter amat et operibus inquit
doloribus dampnis exagitentur ut
uerum colligant robur languent per in
erciam saginata nec labore tantum s3 mo
tu et ipso sui onere Non fert ullum
ictum illesa felicitas ac ubi assidua
fuit cum in comodis suis rixa callum
per iniurias ducit nec ullo malo cedit
s3 eciam si cecidit de genu pugnat Mi
raris tu si deus ille bonoz amantis
simus qui illos quam optimos ee atq3
excellentissimos uult fortunam illis
cum qua exerceantur assignat Ego uero
non miror si aliquando impetum capiunt Spe
ctandi dy magnos uiros colluctan
tes cum aliqua calamitate Nobis inter
dum uoluptati e si adolescens constan
tis animi irruentem feram uenabulo
excepit si leonis incursum intrepidus
pertulit tantoq3 spectaculum e gracius
quanto id honestior fecit Non sunt ista
que possint deoz in se uultum conuertere
s3 puerilia et humane oblectamenta leui
tatis Ecce spectaculum dignum ad quod
respiciat intentus operi suo deus ecce par
deo dignum vir fortis cum fortuna ma
la compositus Vtiq3 si et prouocauit Non
uideo inquam quid habeat in terris iup
piter pulchrius si conuertere animum uelit
quam ut spectet catonem Jam partibus non

semel fractis stantem nichilominus
inter ruinas publicas rectum. Licet in-
quit omnia in unius condicionem concesserint cus-
todiantur legionibus terre classibus maria
cesarianus portas miles obsideat Ca-
to qua exeat habet una manu latam li-
bertati viam faciet. Ferrum istud eciam
civili bello purum et innoxium bonas
tandem ac nobiles edet operas. Liber-
tatem quam patrie non potuit Catoni da-
bit. Aggredere anime diu meditatum opus
eripere rebus humanis. Iam petreius et
iuba concurrerunt iacentque alter alterius
manu cesi. Fortis egregia fatis conventio
sed que non deceat magnitudinem nostram
tam turpe est Catoni mortem ab ullo
petere quam vitam. Liquet mihi cum magno spec-
tasse gaudio deos. Ille vir acerrimus sui
vindex aliene saluti consulit et instru-
it discedencium fugam dum studia eciam
nocte ultima tractat. Dum gladium sacro
pectori infigit dum viscera spargit et
illam sanctissimam animam indignamque que a
ferro contaminaretur manu educit. Inde
crediderim fuisse parum certum et efficax
vulnus. Non fuit diis immortalibus
satis spectare Catonem semel. Retenta
ac revocata virtus est ut in difficiliori
parte se ostenderet. Non enim tam mag-
no animo mors initur quam repetitur. Quid
ni libenter spectarent alumpnum suum tam
claro ac memorabili exitu evaden-
tem. Mors illos consecrat quorum exitum
et qui timent laudant. Sed iam prece-
dente oracione ostendam quam non sint que
videntur mala. Nunc illud dico ista
que tu vocas aspera que adversa et abho-
minanda. Primum pro ipsis esse quibus accidunt
deinde pro universis quorum maior diis cu-
ra quam singulorum est. Post hec volentibus
accidere ac dignos malo esse si nolunt.
His adiciam fato ista sic ei recte
eadem lege bonis evenire qua sunt boni
persuadebo deinde tibi ne umquam boni viri
miseriaris. Potest enim miser dici non potest
esse. Difficillimum ex omnibus que proposui vide-
tur quod primum dixi pro ipsis esse quibus eve-
niunt ista que horremus ac tremimus.
Pro ipsis est inquis in exilium proici in e-
gestatem deduci liberos coniugem efferre
ignominia affici debilitari. Si mira-
ri hec pro aliquo esse mirabis quosdam fer-
ro et igne curari nec minus fame
ac siti. Sed si cogitaveris tecum remedii
causa quibusdam et radi ossa et legi et
extrahi venas et quedam amputari
membra que sine totius pernicie corporis
herere non non poterant hec quoque pacieris
probari tibi quedam incommoda pro hiis esse
quibus accidunt tam mehercules quam qua
quedam que laudantur atque appetuntur

contra eos esse quos delectaverunt simillima
cruditatibusque et ceteris que necant per
voluptatem. Inter multa magnifica
demetrii nostri et hec vox est a qua recens
sum. Sonat adhuc et vibrat in auribus
meis. Nichil inquit mihi videtur infelicius
eo cui nichil umquam evenit adversi. Non
licuit enim illi se experiri ut ex voto
illi fluxerunt omnia ut ante votum. Ma-
le autem de illo dii iudicaverunt. Indig-
nus visus est a quo vinceretur aliquando
fortuna que ignavissimum quemque refugit
quasi dicat. Quid ergo istum mihi adversarium
assumam. Statim arma summittet. Non
opus est in illum tota potencia mea
levi comminacione pellet non potest susti-
nere vultum meum. Alius circumspici-
atur cum quo conferre possimus manum
pudet congredi cum homine vinci pa-
rato. Ignominiam iudicat gladia-
tor cum inferiore componi et scit eum
sine gloria vinci qui sine periculo vincitur.
Idem facit fortuna. Fortissimos sibi pa-
res querit. Quosdam fastidio transit.
Contumacissimum quemque et rectissimum
aggreditur adversus quem vim suam
intendat. Ignem experitur
paupertatem in fabricio exilium in ruti-
lio tormenta in regulo venenum in
socrate mortem in catone. Magnum
exemplum nisi mala fortuna non invenit.
Infelix est mucius quod dextra ignes hos-
tium premit et ipse a se exigit erroris
sui penas. Quod regem quem armata ma-
nu non potuit exusta fugat. Quid ergo
felicior esset si in sinum amice foveret
manum. Infelix est fabricius quod rus
suum quantum a re publica vacavit fodit quod
bellum tam cum pirro quam cum diviciis
gerit quod ad focum cenat illas ipsas ra-
dices et herbas quas in repugnando
agro triumphalis senex vulsit. Quid
ergo felicior esset si in ventrem suum lon-
ginqui litoris pisces et peregrina au-
cupia congereret et conchilis superi atque in-
feri maris pigriciam stomachi nause-
antis erigeret si ingenti pomorum stru-
e cingeret prime forme feras cap-
tas multa cede venancium. Infelix est
rutilius quod qui illum dampnaverunt causam
dicent omnibus seculis quod equiore animo
passus est se patrie eripi quam sibi exilium
quod sille dictatori solus aliquid ne-
gavit et revocatus non tantum retro ces-
sit sed longius fugit. Viderint inquit
isti quos rome deprehendit felicitas
tua. Videant largum in foro sanguinem
et supra servilianum lacum id enim pro-
scripcionis sillane spoliarium est senato-
rum capita et passim vagantes per
urbem percussorum greges et multa mi-

nulla ciuiū rōm uno loco p⁹ fidē
ūmo p ipām fidē trucidata Videat
ista que exulare nō pnt Quid g°
felix ē lucius silla q illi descendē
ti ad forū gladio sub mouetur q ca
pita sibi consularium uiroz patitur
ostendi et p̄ciū cedis p q̄storē ac
tabulas publicas numerat et hec oīa
facit ille · ille qui legem corneliam
tulit Veniamus ad regulū quid illi
fortuna nocuit q illum documentum
fidi documentum pacie fecit · figunt
cutē claui et quocunq fatigatū cor
pus reclinauit uulnū incumbit Inper
petuam uigiliam suspensa sūt lumi
na Quāto plus tormenti tanto plus
erit glie Vis scire qui nō peniteat h'
p̄cio estimasse uirtutē refice illū et
mitte in senatum eandē sinaz dicet
feliciorē g° tu me cenatum putas q̄
cui amoribus anxio et morose uxoris
cottidiana repudia defluenti somp
nos psimphoniaz cantum longinquo
lene resonanciū q̄ritur · Mero licz so
piat et aquaz fragoribus auocet et
mille uoluptatibus mentē anxiam fa
llat · tam uigilauit in pluma q ille
i cruce ꝯz illi solaciū est p honesto du
ra tollare et ad cām a paciencia re
spicit hūc uoluptatibus marcidum
et felicitate nimia laborantem magis
q patit' uexat cā paciendi Nonnūqz
eo in possionem genus humanum uicia
uenerunt ut dubiū sit an electione
fati data plures nasci regulos quā
mecenates uelint Aut siquis fuit q
audeat dicē me cenates se q regulos
maluisse id ē iste taceat licz sena
sci trenciaz maluit Male tractat so
cratem iudicas q illaz pocionē pub
lice mixtam nō aliť quā medicamē
tum i mortalitatis obduxit et demo
te disputauit usqz ad ipm Male cum
illo actū ē q gelatus ē sanguis ac
paulatim frigore inducto · uenaz ui
gor ex ostitit quāto magis hunc in
uidendū ē q illis quibus gēma mi
nistratur quibus exoletus oīa pati du
ctus ex secte uirilitatis haut dubie
suspensam auro niuē diluunt Hy q'
quid biberint uomitu remecientur
tristes et bilem suam regustantes
at ille uenenū letus et libens hausit
Qz ad catonē ptinet satis dcm ē sū
māqz illi felicitate ꝯtigisse consensus
hōnū fatebit' q sibi rez natura de
legit cū quo metuenda collideret
Inimicicie potenciū graues sīt oppo
nat' simul pompeio cesari cllo Graue
ē aderioribus honore ante iri uatinio
post ferat Graue ē ciuilibus bellis int'

eē toto terraz orbe p cā bona tam infe
liciť quā ptinaciter uiuēt · graue ē
manus sibi afferre · faciat q p̄b ꝯse
quar · ut oēs sciat nō eē h mala quib'
ego dignū catonē putaui Prosperes
in plebem ac uilia ingenia deueniunt
ac calamitates terrores qz mortaliū
sub iugū mitte ꝓprium magni uiri ē sep
nō eē felicem · et sine morsu aīi transire
uitam ignorare ē rez nature altam pte
magnus eē uir ꝯz mi scio sic fortunā
nō dat facultatē exhibēde uirtutis Disce
disti adolipia ꝯz nemo p̄t te coronam
hēs uictoriaz nō hēs Non gratulor
tamq̄ uiro forti ꝯz tamq̄ consulatū
p̄turam ue adepto honore auctus es
Idem dicam et bono uiro possū si illi
nullam occasionē difficilior casus dedit
in qua una uim aīi sui oñdet Miserum
te iudico q nūq̄ fuisti miser transisti
sine aduersario uitā Nemo sciet quid
potueris ne tu quidem ipe Opus ē enim ad no
ticiam sui : experimento quid quisqz uirtē
ptando nō didicit Itaqz quidem ipi ul
tro se cessantibus malis optulit · et uirtu
ti in obscurum iture occōnē p quā enitescent
q̄sierunt · gaudent inquit magni viri
aliquī rebus aduersis · nō aliť q fortes mi
lites bellis triumpho Ego murmullionē
sub G. cesare de raritate munerū audiui
q̄rentem Quā bella inquit etas perit Aui
da ē periculi uirtus et quo tendit nō quid
passura sit cogitat Qm̄ et q passura ē
glie pars est Militares uiri gloriantur
uulneribus leti fluentem meliori casu sang'
nem ostendunt Idē licz fecerint qui integri
reuertuntur ex acie magis spectatur q
saucius redit Ipis inquā deus ꝯsulit
quos eē q honestissimos cupit · quociēs
illis materiam quibus aliquid ani
se fortiterqz faciendi ad quā rem opus
ē aliqua re difficultate Gubernatorē
in tempestate in acie militē intelligas
unū possū scire quātum aduersus paupertatē
tibi animi Sī diuiciis diffluis unū pos
sum scire quātum aduersus ignominiaz et in
famiaz odiumqz populare ꝯstancie hās
ꝯtinuit plausus senescis sicut inexpug
nabilis et indignacione quadam nuem(?)
ꝯprimis · fauor sequitur · unde scio quā
equo aīo laturus sis orbitatē si quos
cumqz sustulisti uides audiui te cū ali
os consolareris tunc conspexissem si
te ipē consolatus eēs si te ipē dolere ue
tuisses Nolite obsecro uos expauescē
ista que dii i mortales uelut stimu
los admonent aios Calamitas uirtutis
occō Illos merito quis dixit miseros qui
in una felicitate torpescunt quos uel
i mari lento tranquillitas mera deti
net Quicquid illis inciderit nouum

uenit et magis urgent senia in expertos
Grane est teneris ceruicibus iugum ad suspicio-
nem uulneris tyro pallescit audacter ue-
teranus cruorem suum spectat qui scit se
sepe uicisse post sanguinem. Hos itaque
deus quos probat quos amat indu-
rat recognoscit exercet eos autem quibus
indulgere uidetur quibus parcere molles
uenturis malis seruat erratis enim si quem
iudicatis exceptum Veniet ad illum
diu felicem sua porcio Quisquis dimis-
sus esse dilatus est Quare deus optimum
quemque aut mala ualitudine aut luc-
tu aut alijs incomodis afficiat. quia in
castris quoque periculosa fortissimis imperan-
tur. lectissimos mittit. qui nocturnis
hostes aggrediantur insidijs aut
explorant iter aut presidio loco diciat
Nemo eorum qui exeunt dicit male
de me imperator meruit sed bene iudica-
uit Idem dicant quicumque iubentur pati ti-
midis ignauisque flebilia Digni uisi su-
mus deo in quibus experiretur quantum humana
natura posset pati Fugite delicias fu-
gite eneruatam felicitatem. qua animi
madescunt et nisi aliquid interuenit quod huma-
ne sortis admoneat uelut perpetua e-
brietate sopiti quem specularia semper ab af-
flatu uendicarunt cuius pedes inter fo-
menta subinde mutata tepuerunt. cuius
cenaciones subditus et parietibus circum-
fusus calor temperauit. hunc leuis aura
non sine periculo stringet Cum omnia que
excesserunt modum noceant periculosissima
felicitatis intemperancia est Mouet cere-
brum in uanas mentes ymagines euocat
multum inter falsum ac uerum medie cali-
ginis fundit Quid ne iste satius sit per-
petuam infelicitatem aduocata uirtute sus-
tinere quam infinitis atque inmodicis bonis
rumpi leuior ieiunio mors est cruditate
dissiliunt hanc itaque racionem dij
sequuntur in bonis uiris quam in discipulis suis
preceptores qui plus laboris ab hijs exi-
gunt in quibus cercior spes est Nunquid tu in-
uisos esse lacedomonijs liberos suos credis quorum
experiunt indolem publice uerberibus admotis
Ipsi illos patres adhortantur ut ictus fla-
gellorum fortiter perferant et laceros ac semia-
nimes rogant perseueret uulnera prebere uul-
neribus Quid mirum si dure generosos spiritus deus
temptat Nunquam uirtutis molle documentum est
Verberat nos et lacerat fortuna patiamur
non est seuicia certamen est Quo sepius adi-
erimus forciores erimus solidissima pars
est corporis quam frequens usus agitauit Pre-
bendi fortune sumus ut contra illam ab ipsa du-
remur paulatim nos sibi pares faciat con-
temptum periculorum assiduitas periclitandi da-
bit Sic sunt nauticis corpora offerendo
mari. durum agricolis manus trite ad exci-
cienda tela militares lacerti ualent
agilia sunt membra cursoribus Id in quo-
que solidissimum est quod exercuit ad contempnen-
dam pacienciam malorum animus paciendo
peruenit Que ne quid in nobis efficere possit
scies si aspexeris quantum nacionibus nudis
et inopia forcioribus labor prestet Omnes
considera gentes in quibus romana pax desi-
nit germanos dico et quicquid circa istrum
hystrium uagorum gencium occursat perpe-
tua illos hyemps triste celum premit ma-
ligne solum sterile sustentat ymbrem
culmo aut fronde defendunt super du-
rata glacie stangnum persultant in ali-
mentum feras captant. miseri tibi
uidentur Nichil miserum est quod in naturam
consuetudo perduxit paulatim enim uolup-
tati sunt que necessitate ceperunt Nulla
illis domicilia. nulleque sedes sunt nisi
quas lassitudo in diem posuit uilis
et hic querendus manu uictus. horrenda
iniquitas celi Intecta corpora hoc quod tibi
calamitas uidetur tot gencium ui-
ta est Quid miraris bonos uiros ut
confirmentur concuti. non est arbor solida
nec fortis nisi in quam frequens uen-
tus incursat Ipsa enim uexacione con-
stringitur et radices recius figit fra-
giles sunt que in aprica ualle creue-
runt. pro ipsis ergo bonis uiris est ut esse in-
territi possint. multum inter formidolosa
uersari et equo animo ferre que non sunt
mala nisi male sustinenti. Adice nunc
quod pro omnibus est optimum quemque ut ita dicam
militare et edere operas. hoc est propositum deo quod
sapienti uiro ostenderet. hec que uulgus ap-
petit que reformidat nec bona esse nec ma-
la apparebunt aut bona esse si illa non nisi
bonis uiris tribuerit. et mala esse
si malis tantum irrogauerit detestabilis e-
rit cecitas si nemo oculos perdiderit nisi
cui eruendi sunt Itaque careant luce
appius et metellus Non sunt diuicie
bonum Itaque habeat illas et elius leno ut
homines pecuniam cum in templis consecrauerint
uideant et in fornice Nullo modo magis
potest deus concupita traducere. quam si illa
turpissimis defert ab optimis abigit
At iniquum est uirum bonum debilitari
aut configi. aut alligari malos integ-
ris corporibus solutos ac delicatos in-
cedere Quid porro non est iniquum for-
tes uiros arma sumere. et in castris per-
noctare. et pro uallo obligatis stare uul-
neribus interim in urbe securos esse per-
cisos et professos inpudiciciam Quid por-
ro Non est iniquum nobilissimas uir-
gines ad sacra facienda noctibus excita-
ri. altissimo sompno inquinatas frui
labor optimos citat senatus per totum
diem sepe consulitur cum illo tempore uilissimus

quis aut in campo ocium sui oblectet
aut in popina lateat aut tp̄us ī a
liquo circulo terat Jd̄ ī hac mag
na re publica fit boni viri labor
aut impendunt ī pendūtur et nolē
tes quidē nō trahūnt a fortuna se
quūt illaz et equant gradus sī scissēt
ante cessissent Hanc quoqz animo
sam demetrius fortissimi viri vocē
audisse me memini h̄ vnū inquit de
nob̄ dy i mortales q̄ri possuz q̄ no
au m̄ voluntatez vr̄am nota feca
stis prior eni ad ista venissez ad q̄
nūc vocatus assuz Vultis libos sū
mere nobis illos sublati multis ali
q̄ ptez corporis sumite Non magnā
rem pmicto cito totū relinq̄ vultis
spm̄ Q̄uid dui nullā moraz faciaz
quo minus recipiatis q̄ dedistis a vo
lente feretis quicquid pecieritis Q̄uo
g̃ ē maluissem offerre q̄ tradere
Q̄uid opus fuit auferre accipe po
tuistis s̄ȝ ne nūc quidē auferetis q̄
mich eripitur nisi retinēti nich cogor
mich pocior inuitus nec seruio s̄ȝ as
sencior Eo quidē magis q̄d scio oīa
c̄ta et eternū dicta lege decurrē
fata nos ducūt et q̄ntuz cuiqz tpis
restet pma nascencium hora dispo
suit cā pendet ex cā p̄uata ac pub
lica ordo longus rerz trahit Jdō forti
ter omē paciendū ē q̄ nō vt putā
mus incidunt cūcta s̄ȝ veniunt Olim
constitutū ē quid gaudeas q̄d fleas
et q̄uis magna videat varietate
singulorz vita distinguit summā
vnū ē veniunt accipimus opituz pitura
Q̄uid itaqz ī dignam̄ q̄d q̄ri m̄
ad h̄ pati sumus vtat ut vult suis
natuȝ corpibus Nos leti ad oīa et
fortes cogitemus nich pire de nr̄o
Q̄uid ē boī viri pbere se fato Grā
de solaciū ē cū vniuso rapi q̄cquid
ē q̄ nos sic viuē sic mori iussit ea
dem necītate et deos alligat irreuo
cabilis hūana parit ac diuīa cur
sus vehit Jlla ipē omnū conditor et
rector scripsit quidē fata s̄ȝ sequit
semp paret semel iussit Q̄uare tm̄ de
tam iniquus in distribucione fati
ut bonis viris paupertatē et vulnā
et acerba funa ascribet Non pot ar
tifex mutare mariaz h̄ passa ē q̄da
separari a quib̄dam nō pnt cohent
Jnduindua sūt languida ingenia
et in sompnū itura aut in vigiliaz sop
no simillimaz inertib̄ nectūtur ele
mentis ut efficiat vir cū cura di
cendus fortiore fato opus ē Non erit
illi planū iter sursuz ēt ac deorsū
eat fluctuet ac nauigiū in turbido

regat cōtra fortunaz illi tenendus est cursus
Multa accident dura aspa s̄ȝ que mo
lliat et cōplacet ipē Jgnis aurū pbat
miseria fortes viros vide ut alte exrē
dē debeat virtus sciens illi nō psecā
vadendum ēē ardua pma via est et
qua vix mane recentes enitūtur
equi medio ē altissimo cello vnū mare
et terras ipi m̄ sepe vidē sic timor et pa
vida trepidet formidine pectus Vl
tima pnana ē et eget moderamine
c̄to tunc ecīa que me subiectis exci
pit vndis Ne ferar in p̄ceps thecis
solet vna veri et cū audisset ille gen
erosus adolescens placet inquit via
ascendo ē tanti p ista vie casuro nō
desinit acrem animi metu territare
utqz viam teneas nulloqz errore tra
haris p tū adūsi gradieris cornua th
auri hemonios qz arcus violentiqz
ora leonis Post h̄ ait iunge datos cur
rus hijs quibus deterri me putas
incitor libet illic stare Vbi ipē sol tre
pidat humilis et inertis ē tuta secta
ri p alta virtus it Q̄uare tm̄ bonis
viris patitur aliquid mali deus fieri
Jlle uero nō patitur oīa mala ab illis
remouit scelā et flagicia et cogitaci
ones īpbas et auida osilia et libidiēz
cecam et alieno imminentē auariciam
ipos tuetur ac vindicat Nunquid h̄ q̄ȝ
aliquis adō exigit ut bonorz virorz ē sarci
nas s̄uet remittit ipi hanc dō curaz
Contēna ōtēpnūt demaritus diuicias
eicit oīs illas bone mentis existimans
Q̄uid g̃ miraris si id deus bono viro
accidē patitur q̄ vir bonus aliq̄n ult
s̄ accidē filios amictūt viri boni Q̄uid
ni cū aliqn̄ accidant interdum inicitū
Q̄uid ni cū alii ipi patiuntur nō repeti
ni relinq̄ occiduntur Q̄uid ni cū alii
ipi manus sibi afferant Q̄uidam du
ra paciūt ut alios pati doceant nati
s̄ in exemplar puta itaqz deū dicere
quid putetis habetis q̄ de me q̄ pos
sitis nos quibus recta placuerunt aliis
bona falsa circūdedi et animos ī anes ve
lud longo fallacīqz sompno lusi auro
illos argento adornaui intus boi nich
ē isti quos p felicibus aspicitis si nō q̄
occurrūt s̄ȝ qua latent videritis miseri
sūt sordidi turpes ad similitudinē pari
etuȝ suorz extrinsecus culti nō ē ista so
lida sin cū felicitas Crusta ē et quidē
tenuis itaqz dū illis licet stare ad ar
bitriuz suū ostendi vident et ipōnūt
Cuȝ aliq̄d incidit q̄ disturbet ac deteg
at tūc appet q̄ntuz alte ac vere fedita
tis alienus splendor abscondit Vob̄ dedi
bona mensura Q̄uanto magis insanit is
et vndiqz insperit meliora maioraqz

p nisi nob metuendas dempne cupidi
tates fastidire nõ fulgetis extrinseco bo
na nra introrsus obversa sunt Sic mundus
exteriora contempsit spectaculo sui letus Intus
omne posuit bonum nõ egere felicitate fe
licitas ẽ At multa incidunt tristia hor
renda dura tolleratu Quia nõ poteram
nos istis subducere animos nros adversus
oĩa armavi forte fortius est quo dum
ante cedatis ille est pacienciam malorum
ẽ vos sup pacienciam contempnite paup
tatem Nemo tam paup vivit q natus
ẽ Contempnite dolorem aut solvetur aut sol
vet· cõtempnite mortem Que vos finit
aut transfert cõtempnite fortunam Nullum illi
telum quo feriret animum dedi Ante oĩa ca
vi ne quis vos teneret invitos patet ex
itus Si pugnare nõ vultis licet fugere
Ideoque ex omnibus rebus quas esse vob ne
cessarias volui nichil feci facilius q mori
prono animam loco posui· trahitur atten
dite modo et videbitis q brevis ad lib
tatem et q intrantibus moras posui a
lioqui magnum in vos regnum regnum
fortuna tenuisset Si homo tam tarde mo
reretur q nascitur omne tempus· oĩs vos
locus doceat q facile sit renunciare na
ture· et munus et munus suum illi inpin
gere inter ipsa altaria· et solempnes sacri
ficancium ritus dum optatur vita
mortem condiscite Corpora opima taurorum
exiguo concidunt vulnere et magnarum
virium animalia humane manus ictu impel
lit Tenui ferro commissura cervicis ab
rumpitur· et cum articulus ille qui caput
collumque committit incisus ẽ tanta illa
moles corruit Non in alto latet spũs
nec utique ferro eruendus ẽ nõ sunt vitali
penitus inpresso scrutanda precordia in
proximo mors ẽ Non certum ad hos ictus
estimavi locum quocumque vis pervium ẽ ipsum
illud q vocatur mori quo anima disce
dit a corpore Brevius q ut sentiri tanta
velocitas possit Sive fauces nodus eli
sit sive spiramentum aqua preclusit sive in ca
put lapsos subiacentis soli comminuit
sive haustus ignis cursum anime reme
antis interscidit Quidquid ẽ properat· et
quid erubescitis q tam cito fit timetis diu

Liber ij· Annei Senece ad Serenum quod
in sapientem nec iniuria nec contumelia

Tantum inter stoycos Serene cadit
et ceteros sapientiam pfessos interesse
quantum inter feminas et mares nõ
immerito dixerim cum utraque turba ad
vite societatem tantundem conferat Sed al
tera pars ad obsequendum altera imperio na
ta sit Ceteri sapientes molliter et blan
dientes fere domestici egris corporibus nõ
quam optimi et celerrimum ẽ medentur Sed
qualem stoycum vilem ingressi viam ut nõ

amena eminentibus videatur cure hum
Sed ut q primum nos eripiant et in illum
editum verticem qui adeo extra omne teli
iactum surrexit ut sup fortunam emi
neat· ac ardua p que vocamur et
confragosa Quid enim plano aditur
excelsum Sed ne tam abrupta quidem
sunt· q quidam putant· prima tantum pars saxa
rupesque habet· et invii speciem sicut plera
que ex longinquo speculantibus abscisa
et conexa videri solet· cum aciem longin
quitas fallat· deinde propius adeuntibus
eadem illa que in unum congesserat error oc
culorum paulatim adaperiuntur tum illis que
precipicia ex intervallo apparebant reddit
lene fastigium Nup cum incidisset mentio
M· Catonis indigne ferebas sicut es i
niquitatis impaciens· q Catonem etas
sua parum intellexisset q supra Pompeyos
et Cesares surgentem infra Vatinios
posuisset et tibi indignum videbatur
q illi dissuasuro legem toga in foro
esset erepta q que a rostris usque ad ar
cum Fabianum per sediciose factionis
manus traditus voces improbas et sp
uta· et oĩs alias insane multitudinis
contumelias pertulisset Tum ego respondi habe
re q rei publice nomine movereris q
hinc P· Clodius hinc Vatinius ac pessi
mus quisque venum dabat· et ceca cupi
ditati correpti nõ intelligebant se dum
vendunt et venire· p ipso quidem Catone
securum te esse iussi Nullum enim sapi
entem nec iniuriam accipere nec contume
liam posse Catonem autem certius exemplar
sapientis viri· nob deos inmortalis
dedisse q Ulixem et Herculem prioribus
seculis· hos enim stoyci nri sapientes p
nunciaverunt invictos laboribus· et conte
mptores voluptatis et victores omnium
terrarum Cato non cum feris manus contulit
quas consectari venatoris agrestis que ẽ
nec monstra igne nec ferro psecutus
ẽ nec in ea tempora incidit quibus credi pos
sit celum unius humeris inniti Excussa
iam antiqua credulitate et seculo per
sivissimo pducto Sollercia cum ambitu congres
sa multiformi malo· et cum potencie
immensa cupiditate q totus orbis in tres
divisus· non saciare nõ poterat adversus
vicia civitatis degenerantis· et pessi
mi sua mole sidentis stetit solus et
cadentem r·p· quantum modo una retrahi
manu poterat retinuit donec abstrac
to comitem se diu sustentate ruyne
dedit simulque extincta sunt· q nefas
erat dividi· neque enim Cato post lib
tatem vixit· nec libtas post Catonem
Huic tu putas iniuriam fieri potuisse
a populo q aut preturam illi detraxit aut
togam· quod sacrum illud caput purga

mentis oris aspic Tutus ē sapiens
aut nec ulla affici aut iniuria aut
otumelia pōt Videor m intueri aīz
tuū incensū et effervescētē parēs ac
clamare h̄ sūt q̄ auctē pceptis uris
detrahant magna pmictitis et q̄ ne op
tari quid' ne dū credi possint · deinde
ingentia locuti ē paupem negastē
eē sapientē ne negatis solere illis
in famil' uestitū et tectū et cibū deeē
Cum sapientē negastis in sanire nō
negatis et alienari et parū sana
uba emictē · et quicqd uis morbi co
git audere Cū sapientē negastis
fuū eē Idē nō itis inficiās 7 uem
tui et impārata futurū · et dno suo
simlia pstat' nō ministeria aspiciat
et dura placide ferat et fa modute
nec illis cedens nec hys feretis in
me Idemq3 inter diuisa sit u° quicqꝫ
sunt li se putet eē quoq3 ea pte qua
melior est Euadsum h' nobis pbatu
rus ōnb ista tot ciuitatū eūsore
inuiminta in cursū arietis labe fieri
et turrū altitudinē cuniculis acla
tentibꝫ repente reside et equatūr
nō editissimas artes aggerē cresce
at nulla machinamenta posse repe
riri q̄ bn̄ fundatū aīz agitent eir
psi modo ē · ruinis domꝫ et incendijs
undiq3 relucentibꝫ flamas p sang'
nem fugi filias meas quis casus hat
an peyor publico · nescio · solus et se
nior et hostilia circa me oīa uidens
tū integrū ī columēq3 eē censū me
ū pfiteor de neo h'eo quicqꝫ mei ha
biū Non ē q me uictū uictorēq3 t
credas Vicit fortuna tua fortuna me
am Caduca illa et dnm mutatia ū
sint nescio Qz ad res meas ptinet t
mecū sūt mecū erūt pdiderunt isti di
uites priomia libidinosi · amores su
os et magno pudoris impendio di
lecta scorta ambiciosi curiaz 7 forū
7 loca excendis ī publico uicijs des
tinata fenatores pdidinit tabellas
quibꝫ auaricia falsoleta dnicias y
imaginatur Ego quid' oīa integ illi
bataq3 h'eo pinde istos interoga qui
flent qui lamtat' strictis gladijs t
nuda p pecūia corpa opponūt in
hostem onerato sinu fugiūt Ergo ita
h'eas serene pfectū illū uirū hūaīs
q3 uirtutibꝫ plenū nichil p dē Nona eius
solidis et inexsupabilibꝫ moenibꝫ
p̄ cincta sūt Non babiloniꝫ illi mu
ros ōtuleris quos alexander itrauit
nō cartaginis aut numancie menia
una manu capta nō capitoliū arcē
ue hent isti hostile uestigiū illa q̄ sa
pientē tuentur et aflāma et ab in cur
su tuta sūt Nullus in troitū pbent ·
Excelsa inexpugnabilia dijs equa Nō
ē q dicas ista ut soles · hunc sapientē
urm nusq̄ ineniri Non fingimꝫ istud
hūani ingenij uanū decus nec ingētē
ymaginē falsere concipimꝫ sz qualē
ōfirmamꝫ exibuimꝫ et exhibebimꝫ ·
Raro forsitan magnisq3 etatū interual
lis unū Neq3 enim magna et exceden
tia solitū ac uulgare modū crebro
gignuntur Ceterum h' ipē a· cato a
cuiꝫ mencione h' disputacio pcessit
uereor ne supra urm exemplar sit De
inque ualidius dz eē q' ledit Non est
aūt fortior nequicia uirtute · nō pt ḡ ledi
sapiens ī iuria in bonos ū a malis
nō temptat' Bonis inse pax ē · mali
tam bonis pniciosi q̄ inter se q si le
di ū infirmior nō pt · malis autē
bono infirmior ē · nec iniuria bois
ū ad dispari uerenda ē ī iuria in sa
pientē uirū ū cadit Illud enī nam
nō eē amonēdꝫ eminē bonū eē nisi sa
pientē Si ī iuste inquit socrates da
pnatus ē iniuriā accepit h' loco itel
ligē nos oz posse euenire · ut faciat as
iniuriā ui et ego nō accipiā tamq̄
siquis rem q̄ e uilla ma subripuit ī
domo mea ponat Ille furtū fecit ego
nichil pdidim pt aliquis fieri q̄uis nō
nocuerit Aliquis cū uxore sua tamq̄ ·
cū aliena ocubat adult erit · q̄uis illa
adultā sit · a's ui uenenū dedit · sed
ui sua3 remixtam cibo pdidit Vene
nū illud dando sceleri se obligauit · ī
si nō nocuit · nō minꝫ latro ē cuius te
lum opposita ueste elusū ē · oīa cela
ecīa ante effectū opis q̄tū satis ē
pfecta sūt Quedam eius ōdiciois
sūt et hac inte copulant' ut alterū
sine altō eē possit · alterum sine altō nō
possit Qz dico conabor facē manife
stū possū pedes monē · ut nō curraz
currē nō possū · ut de pedꝫ nō mouear
possū q̄uis magna nō eē ex hac sor
te · et h' ē de quo agit' Si ī iuriā accepi
nec ē factā eē · si ē fcā nō ē · nec eē
accepisse me · Multa enī incidē possūt
qui sū moueant ī iuriā Vt intenta
in maz deicē aliq's cas pōt et se missa
tela declinare ita ī iuria qualescūq3 pt
aliqua res repellere et ī medio interciper
ut et fcā sūt nec accepte Preterea
nichil ī iustū iusticia pati pōt · q̄ non
cohēnt ōcia Iniuria aūt nō pōt fieri
ū ī iuste ḡo sapienti ī iuria nō pot fi'
Nec ē q miretis si nemo pt illi ī iuriā
facē · nec pdesse quidā quisq̄ pōt et
sapienti nichil deest qd' accipe pt loco ·
muneris · et malus nichil pt dignū t'buere
sapiente hrē enī prius dz q̄ dare nichil aūt

ht q a se transferri sapiens quamvis iro
sit. Non pot ergo quisquam aut nocere sapi
enti aut prodesse quoniam divina nec iuvari
desiderant nec ledi possunt. Sapiens autem
vicino proximus diis consistit excepta
mortalitate similis deo ad illa nitens p
gens que excelsa ordinata intrepida e
quali concordi cursu fluencia sacra be
nigna bono publico nata et sibi et a
lijs salutaria. Nichil humile concupiscet
nichil flebit. Qui rationi innixus per humana
nos casus divino incedet animo. Non habet
ubi accipere putas. Ne a fortuna quidem
Que quociens cum virtute congressa est
numquam par recessit. Si maximum illud ultra
quod nichil habent irate leges ac sevissimi
domini minantur in quo imperium suum for
tuna consumit equo placidoque animo accipit
et scimus mortem malum non esse. hoc ob ne
iniuriam quidem multo facilius alia tollabi
mus. Dampna et dolores et ignominias
locorum commutaciones orbitates discidia
que sapientem etsi universa circumveniant
non mergunt nedum ut ad singulorum
impulsus mereat. Et si fortune iniurias
moderate fert quanto magis hominum poten
cium quos scit fortune manus esse. Omnia
itaque sic patitur ut hiemis rigorem et in
temperanciam celi ut fervores morbos
que et cetera forte accidencia. Nec de
quoquam tam bonum iudicat ut illud quidquam
putet consilio fecisse quod in uno sapiente
est. Aliorum omnium non consilia sed fraudes et
insidie et motus animorum inconditi sunt
quos casibus adnumerant. Omne autem
fortuitum circa nos sevit et in iniuria. Il
lud quoque cogita iniuriarum latissime
patere iniuriam materiam. Illis per quod periculum no
bis quesitum est ut accusatore summisso
aut criminacione falsa aut irritatis in
nos potenciorum motibus que alia inter toga
tos latrocinia sunt. Est et illa iniuria fre
quens si lucrum alicuius excussum est aut
premium diu captatum si magno labore
affectata hereditas adversa est et questuose
domus gratia erepta hoc effugit sapiens qui
nescit nec in spe nec in metu vivere. Adice
quod iniuriam nemo immota mente accipit
sed ad sensum eius perturbatur. Caret autem per
turbacione vir erectus et rerum modator
sine alte quietus et placide. Nam si tangit
illum iniuria et movet et impedit. Ca
ret autem ira sapiens que excitatur iniurie
specie. Nec aliter careret ira nisi iniuria quod
sit sibi posse non fieri. Inde tam erectus
letus que est. Inde continuo gaudio elatus
adeo autem ad offensiones rerum hominumque
non contrahit ut ipsa illi iniuria sit usui sit
per quod experimentum sui capit in virtutem tem
ptat. Faveamus obsecro nos huic proposi
to equisque et animis et auribus adsimus.

dum sapiens in iniurie exceptus est quamquam ad
petulanciam nostram et impacissime cupidi
tatibus aut cetere temeritati superbieque de
trahitur salvus iniurie. Sed sapienti libertas
queritur. Non ut nobis facere non liceat iniu
riam agimus. Sed ut ille omnes iniurias al
tius demictat pacienciaque se ac magnitu
dine animi defendat. Sic in certaminibus
sacris pluresque vicerunt cedencium manus
obstinata paciencia fatigando. Ex hoc puta
genere sapientem eorum qui exercitacione longa
ac fideli robur perpeciendi lassandi
que in inimicum vim consecuti sunt. Quoniam
priorem partem percurrimus ad alteram transeamus
Quoniam quibusdam propriis plerisque communibus contumeli
am refutamus. Est minor iniuria quam que
magis queri possimus quam leges que illam
dignam vindicta putaverint. Hunc affectum
movet humilitas animi contrahentis se ob factum
dictumque inhonorificum. Ille me hodie non
admisit cum alios admitteret. Sermonem me
um aut superbe aut dissimulanter aut palam risit
et non in medio me lecto sed in imo col
locavit et alia huius nocte. Que que non
cem non querelas nauseantis animi que fere
delicati et felices incidunt. Non vacat enim
hoc notare quibus peiora instant. Nimio ocio in
genia natura infirma muliebria et inopia
vere iniurie lascivienca his commovetur
quorum pars maior constat vicio interpretantis. Ita
que nec prudencie quidquam in se esse nec fiducie
ostendit qui contumelia afficitur. Non dubie
enim contemptum se iudicat et hic morsus non
sine quadam humilitate animi evenit supprimentis
se ac descendentis. Sapiens autem a nullo contem
nitur. Magnitudinem suam novit nullique tantum de se
licere nunciat sibi. Et omnes has quas non miserias
animorum sed molestias dixerim non vincit sed ne
sentit quidem. Alia sunt que sapientem feriunt in sui
peruntur ut dolor corporis et debilitas
aut amicorum liberorumque amissio et patrie bello
flagrantis calamitas. Hec non nego sentire
sapientem. Nec enim lapidis illi duriciam fer
ri ne asserimus. Nulla virtus est que non se
ciat se perpeti. Quid ergo est quedam ictus recipit
sed receptos evincit et sanat et opprimit. Hec
non minora ne sentit quidem nec adversus ea so
lita illa virtute utitur dura tolerandi sed
aut non advocat dignaris supputat pro
tera cum magna parte contumeliam superbi inso
lentesque faciant et male felicitatem fe
rentes. Hic quo iniustum affectum inflatum respu
at pulchriam virtutem omnium animorum sanitatem
magnanimitatem magnanimitas. Illa quidquam est modi
est transcurrit ut vanas species somniorum vi
susque nocturnos nichil habitus solidi atque in
venit. Illud cogitat omnes inferiores esse quam
ut audacia sit tanto excelsiora despicere
Contumelia a contemptu dicta est quia nemo nisi quem con
tempsit tali iniuria notat nemo autem maiorem
melioremque amissio et patrie bello flagrantis

calamitas licet non nego sentire sapientem
Nec ei lapidum illi duriciam ferri ne as
serimus Nulla virtus est que non senciat cete
rum est si facit aliquid quod contempnere solent
Nam et pueri os parentum feriunt et cri
nes matris turbant lacerantque et sputis
et sputo aspersit aut nudant in conspectu
suorum tegenda et verbis obscenioribus non pe
percit et nichil horum contumeliam dicimus Quare
quia qui facit contempnere non potest Eadem causa est cur
nos mancipiorum nostrorum urbanitas in dominos
contumeliosa delectet quorum audacia ita de
mum sibi in convivas ius facit si cepit a
domino et ut quisque contemptissimus et ut ludi
brio est ita solutissime lingue est pueros
quidam nichil mercantur procaces et illorum
impudenciam acuunt ac sub magistro habent
qui probra meditate effundunt Nec has
contumelias vocamus sed argucias Quantum
autem dementia est hisdem modo delectari modo
offendi et rem ab amico dictam male
dictum vocare a servulo ioculare convicium
Quem animum nos adversus pueros habe
mus hunc sapiens adversus omnes quibus etiam
post iuventam canosque puerilitas est an
quicquam isti profecerunt quibus animi mala sunt
aucti qui in maius errores qui a pueris
magnitudine tantum formaque corporum differunt
ceterum non minus vagi et incerti voluptatum
sine delectu appetentes trepidi et
non ingenio sed formidine quieti Non ideo
quicquam inter illos puerosque interesse quis dixe
rit quod illis talorum Que et eris minu
ti avaricia est his auri argentique
et urbium quod illi inter ipsos magistratus
gerunt et pretextam fasces que ac tribunal
ymitantur hii autem in campo foroque et in cu
ria serio ludunt Illi in litoribus arene congestu
ra simulacra domuum excitant hii ut in
magnis aliquid agentes in lapidibus ac pari
etibus et tectis moliendis occupati tutela
la corporum inventa periculum verterunt
Ergo par pueris longiusque progressis sed in
alia maiora que error est Non immerito i
taque horum contumelias sapiens ut iocos
accipit et aliquando illos tanquam pueros
malo penaque admonet afficit non quia ac
cepit iniuriam sed quia fecerunt et ut de
sinant facere Sic enim et pecora verbere do
mantur nec irascimur illis cum sessorem recu
saverunt sed compescimus ut dolor contumaciam
vincat Ergo et illud solutum scies quod
nobis opponitur quare si non accepit iniuriam
sapiens nec contumeliam punit eos qui fece
runt Non enim se ulciscitur sed illos emendat
Quid est autem quare hanc animi firmitatem non
credas in iniuriam sapientem cadere cum in aliis
idem notare sed non eadem causa liceat tibi
Quis enim frenetico in medico irascatur
quis febricitantis et a frigida prohibiti
maledicta in malam partem accipit hunc af

fectum adversus omnes habet sapiens quem adversus
egros suos medicus Quorum nec obscena
si remedio egent contrectare nec reliquias et effu
sa intueri dedignatur nec per furorem seve
cum excipere convicia Scit sapiens omnes hos qui
togati purpuratique incedunt valentes co
loratos male sanos esse quos non aliter videt
quam egros intemperatos Itaque nec succenset
quidem si quid in morbo petulancius ausi sunt ad
versus medentem et quo animo honores eorum nichi
lo estimat eodem parum honorifice facta Quem
ad modum non placebit sibi si illum mendicus
coluerit nec contumeliam iudicabit si illi
homo plebis ultime salutanti mutuam saluta
tionem non reddiderit Sic nec suspiciet quidem si
illum multi divites suspexerint Scit enim
illos nichil a mendicis differre ymo mise
riores esse Illi enim exiguo hii multo egent
et rursus non tangetur si illum rex me
dorum aut Attalus Asie salutantem citum
lentu arrogantur transierit Scit statum eius non
magis habere quicquam invidendum quam eius cui in
magna familia cura optigit egros
et insanos compescere Num moleste feram
si mihi non reddidit nomen aliquis ex his
qui ad Castoris negociantur nequam mancipia
pia ementes vendentesque quorum taberne pessi
morum servorum turba refferte sunt non ut pu
to Quid enim is boni habet sub quo nemo
nisi malus est Ergo ut huius humanitatem et huma
nitatemque neglegit ita et regis hos sub
te per Pathos et Medos et Bactrianos sed quos
metu continet sed per quos remittere arcum
arcum non contigit sed postremos et vena
les sed novum aucupantes dominum Nullius igitur
movebitur contumelia omnes enim inter se differant sa
piens quidem pares illos ob equalem stul
ticiam omnes putat Nam si semel se demi
serit eo ut aut iniuria moveatur aut contume
lia non poterit umquam esse securus Securitas
autem proprium bonum sapientis est nec committet
ut iudicando contumeliam sibi factam honorem
habeat ei qui fecit Nec esse enim a quo quis
contempni moleste ferat suspici gaudeat
Tanta quosdam dementia tenet ut sibi
contumeliam fieri posse putent a muliere Quid
reffert quam habeant quot lecticarios habentem
quam honeratas aures quam laxam sellam eque in
prudens animal est et nisi sciencia accesserit
ac multa eruditio ferum cupiditatum incontine
ns Quidam se a cinerario impulsos mo
leste ferunt et contumeliam vocant hostiarii dif
ficultatem nomenclatoris supbiam cubi
cularii supercilium O quantus inter ista risus
tollendus est quanta voluptate implendus ani
mus ex alienorum errorum tumultu contemplanti quietem
suam Quid ergo sapiens non accedet
ad fores quas durus ianitor obsidet ille
vero si res necessaria vocabit experietur et illum quisquis
quis erit tanquam canem acrem obiecto cibo
leniet nec indignabitur aliquid impendere ut limen

transeat cogitatū et ī pontibꝰ q̄busdā
ꝑ transitu dari Itaq; illi quoq; quisq̄s erit
q̄ hic salutationū publicā exercat donabit
ꝯcat enī uenalia Ille pusilli aīi ē q̄ se placat
q̄ hostiario liberius r̄ndit q̄ uirgā eiꝰ fre-
git q̄ ad dnm̄ accessit et petit coriū ⁊
facit se aduersariū facit qui contendit ⁊
et ut uicat par fuit. Ac sapiēs colap-
his pcussus quid faciet q̄ cato cū illos
pcussū eēt. nō excanduit nō uīdi-
cauit iniuriā nō remisit q̄d ē factū
negauit. Maiore aīo nō agnouit q̄
ignouisset Nō diu ī hīs hērebimꝰ Quis enī
nescit nichil ex his que credunt mala aut
bona ita uideri sapienti ut oībꝰ Non ī
respicit quid hoīes turpe iudicent aut mi-
serum illud q̄ ꝑplus ē ut sydā cōtrariū mun-
do iter intendunt. ita hic aduersus opiōne
oīm uadit. Desinite itaq; dicē Nō ac-
cipiet ergo sapiēs īiuriā si cedet si ocls
illi eruetur. nō accipiet cōtumeliā si ob-
scenorū uocibꝰ īpb p forū agetꝰ si ī con-
uiuio regis recumbere infra mēsā nescio
q̄ cū seruis igno ignominiosa officia sor-
titis iubebitꝰ si q̄d aliud ferre coget eorū
q̄ excogitari pudori ingenuo molestū
pōt In quātūcūq; ista ul' nūo ul' magni-
tudīe creuerint eiusdē nature erunt si nō tin-
gent illū parua nec maiora q̄d si nō tin-
get pauca ne plura q̄d ē ex imbecillita-
te uīa cōiecturā capitis ingentis aīi ꝗ
cū cogitatis quātū putetis uos pati po-
sse sapientis patiē paulo ulteriorē terminū
ponitis At illū in aliis mundi finibꝰ sua
uirtus collocauit nichil uob cū cōmune ha-
bentē. Quāre et aspa et quecūq; tolleratu grauia
sunt auditūq; et uisu refugienda nō ob-
ruetur eorū cetu et q̄l singulis tal' uniuersis
obsistet Qui dicit illud tollerabile sapi-
enti illud tollerabile et cū magnitudinē
intra certos fines tenet male ag' Vincit nos
fortuna nisi tota uincitur Ne putes istā
stoycam eē duntaxat epicurus quē uos pa-
tronū inertie ure assumitis putatisq;
q̄ mollia ac desidiosa p̄cipere et ad uolu-
ptatis ducentia raro inq̄d sapienti fortu-
na interuenit Quā pene emisit uiri uocē
me tu fortis loq̄ et illa ex toto summoue
domus hic sapientis angusta sine cultu sine
strepitu sine apparatu nullus asseruat ianito-
ribus turbā uenali fastigio digerentibus
Sed per hoc limē uacuū et ab hostiariis libe-
rū nō transit fortuna scit nō eē sibi locū ubi sui-
ūi ē Quod si epicurus q̄ q̄ corpori plurimū īdul-
sit aduersus iniurias exurgit Quid apud nos
incredibile uideri pt aut supra humane nature
mensurā Ille ait iniurias tollerabiles eē sa-
pienti nos iniurias nō eē Nec enī ē q̄d di-
cas hoc nature repugnare Non negamus
rem incomodā eē uerbari et impelli et ali-
quo mēbro carere sed oīa ista negamus
iniurias eē Non sensū illud doloris de-
trahimus sed nomē iniurie q̄ nō pōt re-
cipi uirtute salua Vter uerius dicat in-
debimus ad contēptū q̄d iniurie utq; con-
sentit Queris q̄d int' duos int'sit q̄
int' gladiatores fortissimos quorū alt'
p̄mit uulnus et stat in gradu alt' respi-
piciēs ad clamantē ꝑplm significat n̄
eē et ī t' cedi nō patit' Nos ē q̄ putis
magnū q̄ dissidemus illud q̄d agit quinū
ad nos ꝑtinet utraq; exēpla ortatur cōtēp-
nere iniurias q̄s iniuria umbras ac
suspiciones dixerim contumelias ad quas
suspiciendas nō sapiente opus ē uiro
sed tantū cōspiciente Quid si possit
dicē utrū merito nō an ista accidunt
an inmerito si inmerito nō ē contumelia
Iudiciū ē si inmerito illi qui iniusta facit
erubescendū ē et q̄d illud q̄ contumelia
dicit' in capitis mei leuitate locutus
ē et in oculorū ualitudinē et in crurū
gracilitatē et in staturā Que contume-
lia q̄ apparet audire corā uno a dice-
tur ridemus corā pluribus indignamur et
eorū aliis libertatē nō relinquimus q̄ ipi
in nos dicē assueuimus Iocis tēperatis de-
lectamur inmodicis irascimur Cirsippus ⁊
ait q̄dā indignatū q̄ illum quis ueruecem
marinū dixerat in senatu flentē uidimus
fidū corneliū nasonis generum cum
illo corbulo struthio camelū depilatū
dixisset. aduersus alia maledicta mores ⁊
uita conuulnerantia frontis illis firmi-
tas constitit aduersus hoc tam absurdū la-
crime prociderunt Tanta animorū imbecillitas
ē ubi ratio discessit Quid q̄ offendimur si
quis sermonē nrm̄ imitatur si quis in-
cessū si quis uicium aliq̄d corporis aut
lingue exprimit Quasi notiora illa fi-
ant alio imitante q̄ nob facientibus
senectutē q̄dam inuiti audiunt et canos
et alia ad q̄ uoto puenit. paup-
tatis maledictū quosdā pussit q̄s
obiecerit quisq; abscondit Itaq; materia
petulantibus et per contumelias urbanis de-
trahitur si ultro illā et prior occupes Ne-
mo risū p̄buit q̄ ex se cepit Vatiniū
hoīem natū et ad risum et ad odium scu-
rrā fuisse et uenustū ac dicacē eē
memorie proditū ē In pedes suos ipe
plurima dicebat et in fauces concisas sic
inimicorū quos plures hēbat q̄ morbos
et in primis ciceronis urbanitatē effugē-
rat si hic ille potuit duricia oris qui
assiduis conuiciis pudorē dedidicit cur is
nō possit qui studiis liberalibus et sapiē
cultu ad aliq̄ ꝑfectū puenerat Adice
q̄ genus ultionis ē eripe ei qui fecit fac-
te contumelie uoluptatē solet dicē o
miser' me puto nō intellexit adeo fructus
contumelie in sensu et indignacione patientis

ē ¶ Deinde de erit illi aliquī par īuenitur qui te quoqz iudicet G. cesar it' cetu mem qbꝫ huiūdabat ꝯtumeliosius mirabilis ferebat' ori aliq̄ nota feriendi ipē ꝫta sublato alte supalio in ead' q̄ ceti descendisti mutatis rez noibꝫ Tale i taqz ad et nil' eē suspicor. qz pma spē pulchrū atqz magnificū ē. nec īiuria nec ꝯtumeliaz acceptu ē sapientē aut ntē aut mt' ē utz sapientez ex indignacionē. an ex īiuriaz ponas. nā si dies illuz equo ano latiū ullum hr' piuilegiuz Contigit illi rex uulgarus. et q̄ dicat' ipā īiuriaz assiduitate pacia ꝯi negas acceptus ī iuriā. adez neminez illi teptatuz facē onibꝫ rebꝫ tis nego cuis stoyens fio Ego nō sapientez nō ymaginario honore ibo . exhonorare als exhornare ꝯstituimꝫ eo loco ponē. quo nulla puiutat' iniuria Quid g° nemo erit q̄ lacessat q̄ temptet Nich' ī rez nā taz sacrū ē q sacilegiū nō īueniat Sꝫ nō ideo diuina minus in sublimi sit ꝯi existit q̄ magnitudinez uiltuz ult' se positaz nō uacturi appetit īuulnabile ē. nō q nō ferit' sꝫ q nō ledit' Ex hic t nota sapientez exhibeo ¶ Nunq̄d dubiū est qui certius robur' sit q nō uincat'. qui q nō lacessit' ꝯ dubie sūt uires īexperto ac uiito ētissima firmitas heatur que oms incursus respuit Sic tu sapiētez melioris statu eē nāe ꝯi nulla illi īiuria nocet q si nulla sit. et illū fortez uiruz dicaz que bella nō subigt' n° ad motā uis hostilis exturret. nō ampingue ociū ē int' desides ꝑplos h' g sapientez dico. nulli eē īiurie obnoxiuz Jtaqz nō refert q̄ multa in illū coiciant' tela cū sit nulli penetrabilis quo° q̄dā lapiduz ī expugnabil' ferro duricia ē Nec secari ad amaris a' cedi ul' deteri pōt. sꝫ incurrentia ultro retundit Quemad° q̄daz nō put igne ꝯsumi sꝫ flamma circūfusa rigorē suū hitūqz ꝯseruant q admod. piecti q̄daz in altuz scopuli mare frāgūt n° ipi ulla senicie uestigia tot ūbati sedi ostendaz item sapientis aīus solidꝫ ē et id roboris colligit. ut taz tutus sit ab īiuria q illa q̄ retuli Quid g nō erit aliq q̄ sapienti facē teptet īiuriaz teptabit sꝫ nō uētura ad euz a maiore eni intuallo a ꝯtactu ī feior ab duct' ē q ut ulla uis noxia usqꝫ ad illū uires suas pferat etiam cū potentes ipro editi et ꝯsensu semeciuz ualidi nocē itendent tam cit sapiam oms eoz impetus deficiet q̄ qui nemo tormētie ue maltium erpuiut' cuz ex iusū exibunt cura celi cuz flectitur Quid tu putas

pū cū stolidus ille rex multitudine celoz diem obscurasset ullaz sagittā ī solē intrasse aut dimissis ī pfundū catenis neptunū potuisse ꝯtingi ut celestia humanas manꝰ effugiūt et ab hijs qui tēpla diruunt ac simulac̄ ꝯflant nichil diuinitati nocetur. ita q̄cq̄d fit in sapietē ꝑtue peculant' supbe frustra teptatur At satiꝰ erat neminez eē qui facē uelli Ne difficilez optas humano geni īnocenciaz. et nō fiei eoz inteē qui facturi sit nō eis pati. ne si fiat q̄d pot' ymo nescio an magis uires sapiā ostendat tranquillitatis int' lacescencia sic maxi argumētuz ē imparatoris cū armis uirisqz pollentis tuta securitas ī hostiū tra ¶ Diuidamꝰ si tibi uidet' serene īiuriā a ꝯtumelia p°. illa ū grauiorē h' leuior et tm̄ delicatis grauis q̄ nō ledūt' hoies sꝫ offendūt' Tanta ē tn̄ aioz dissolucio et uanitas. ut q̄dā nich' acbius putaret Sic īuenies fuū qui flagellis q colaphis cedi malit. et q̄ mortez ac ūba tollerabiliora credat q ꝯtumeliosa ūba ad tantas inepcias puentū ē ut nō dolore tm̄. sꝫ doloris opīonez ueremur More pueroz quibꝫ metū incutit umbra et psonaz deformitas. et de pnata facies. lacrimas nō euocant noiā parz grata auribꝫ et digitoz motus et alia q̄ impetu q̄daz erroris ī pmdi refugiunt īiuria ꝑpositū h' ht' aliquē malo afficē malo a' sapiū nō relinquid locū Vnuz enī illi malū ē turpitudo q̄ intre eo ubi iam ūtus honestiqz ē nō pot īiuria ad sapientez nō puenit. naz si īiuria mali alicuiꝰ pacia ē sapiens nullius mali ē paciens. ulla ad sapientē īiuria ptinet. oīs īiuria diminucio eius q̄sq̄ in iuriaz accipe sine aliquo detimēto uel dignitatis ul' corpis ul' rꝫ ex nos ꝑpositaz Sapiens aūt ū pdē pt. oīa in se reposuit nich' fortunē credit Bona sua insolito ht' contentus ūtute Que ūtutis nō īdiget' ioqz u° angei u° minui pt naz et ī sūmū pducta increm̄ti nō ht' locuz et nich' eripit fortuna ū q dedit ūtutez. a' nō dat iō n° dethit libra ē īmolablis ī mota ī ꝯcussa sic ꝯ casus īdurat ut ne inclinari quidē. ne dū uīca possit ad usus appatus terribiluz rectos oclos tenet nich' ex ultu mutat. siue illi dura siue secda ostentatur. itaqz nich' pdat q pire sensurꝰ sit unꝰ enīz in possione ūtutis ē ex qua depelli nūq pōt ceteris precario utit' quis aūt mouet iactura alieni q si īiuria nich' ledē pt. ex hijs q ppria sapientis sūt. q̄ua ūtute sua salua st in iuria sapienti nō pt fi Megaram demetrius cepat cui nom polierceteꝰ fuit ab hi stilbon phus īm ao pdidisti nich'

inquit omnia enim mea mecum sunt. At cum patrimonium in predam cessisset et filias rapuisset hostis et patria in alienam ditionem peruenisset et ipsum rex circumfusus victoris exercitus armis ex superiore loco rogitaret, ille victoriam illi excussit et se urbe capta non invictum tantum sed indempnem esse testatus est. Habebat enim vera secum bona in que non est manus iniectio, atque dissipata et direpta ferebantur non iudicabat sua sed adventicia et nutum fortune sequentia. Ideo ut non propria dilexerat; omnium enim extrinsecus affluentium lubrica et incerta possessio. Cogita nunc an huic fur aut calumpniator aut vicinus impotens aut dives aliquis regimen orbe senectutis exercens facere iniuriam possit, cui bellum et hostis et ille egregiam artem quassandarum urbium professus eripere nichil potuit. Inter micantes undique gladios et militarem et rapina tumultum, inter flammas et sanguinem stragemque impulse civitatis, inter fragorem templorum super deos suos cadentium uni homini pax fuit. Non est itaque quod audax iudices promissum, cuius tibi si parum fidei habeo sponsorem dabo. Vix enim credis tantum firmitatis in hominem aut tantam animi magnitudinem cadere. Sed si prodit in medium qui dicat non est quod dubites an attollere se homo natus supra humana possit, an dolores dampna ulcerationes vulnera magnos motus rerum circa se frementium securus ... visus benignissima tanta illi palloris insaniam testantis feditas erat, tanta oculorum sub fronte anili latentium torvitas, tanta capitis destituti et emendicatitiis capillis aspersi deformitas. Adice obsessam setis cervicem et exilitatem crurum et enormitatem pedum. Immensum est si velim singula referre per que in parentes avos quos suos contumeliosus fuit, per que in universos ordines. Ea referam que illum exitio dederunt. Asiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum et vix equo animo alienas contumelias laturum. Huic in convivio id est in contione voce clarissima qualis in concubitu esset uxor eius obiecit. Dii boni, hoc virum audire, principem scire et usque eo licentiam pervenisse ut non dico consulari, non dico amico, sed tantum marito princeps et adulterium suum narret et fastidium. Cherree contra tribuno militum sermo non pro manu erat, languidus sono et ni facta nosses suspectior. Huic Gaius signum petenti modo Veneris modo Priapi dabat, aliter atque aliter exprobrans armato mollitiam, hec ipse perlucidus crepidatus auratus. Coegit itaque illum uti ferro ne sepius signum peteret. Ille primus inter coniuratos manum sustulit, ille cervicem mediam uno ictu decidit. Plurimum deinde undique publicas ac privatas iniurias ulciscentium gladiorum ingestum est, sed primus vir fuit qui minime visus est. At idem Gaius omnia contumelias putabat ut sunt ferendarum impacientes faciendarum cupidissimi.

iratus fuit Herennio Macro quod illum Gaium salutaverat, nec impune cessit primipilario quod Caligulam dixerat; hoc enim in castris natus et alumnus legionum vocari solebat, nullo nomine militibus familiarior umquam factus, sed iam Caligulam convicium et probrum iudicabat cothurnatus. Ergo hoc ipsum solacio erit, etiam si nostra facilitas ultionem omiserit, futurum aliquem qui penas exigat a procace et superbo et iniurioso, que vitia numquam in uno homine et in una contumelia consumuntur. Respiciamus eorum exempla quorum laudamus pacientiam, ut Socratis qui comediarum publicatos in se et spectatos sales in partem bonam accepit risitque non minus quam cum ab uxore Xantippe immunda aqua perfunderetur. Antistenem mater barbara et Thressa obiciebatur; respondit et deorum matrem Ideam esse. Non est in rixam colluctationemque veniendum. Procul auferendi pedes sunt, et quicquid horum ab imprudentibus fiet, fieri enim nisi ab imprudentibus non potest, negligendum, et honores et iniurie vulgi in promiscuo habende. Nec his dolendum nec illis gaudendum; alioquin multa timore contumeliarum aut tedio necessaria omittemus, publicis et privatis officiis, aliquando etiam salutaribus non occurremus, dum muliebris nos cura angit aliquid contra animum audiendi. Aliquando etiam obirati potentibus detegemus hunc affectum intemperanti libertate. Non est autem libertas nichil pati: fallimur. Libertas est animum super iniurias ponere et eum facere se ex quo solo sibi gaudenda veniant, exteriora deducere a se, ne inquieta agenda sit vita omnium risus, omnium linguas timenti. Quis enim est qui non possit contumeliam facere, si quisquam potest? Diverso autem remedio utetur sapiens affectatorque sapientie. Imperfectis enim et adhuc ad publicum se iudicium dirigentibus hoc proponendum est, inter iniurias ipsos contumeliasque debere versari: omnia leviora accident expectantibus. Quo quisque honestior genere fama patrimonio est, hoc se fortius gerat, memor in prima acie altos ordines stare. Contumelias et verba probrosa et ignominias et cetera dehonestamenta velut clamorem hostium ferat et longinqua tela et saxa sine vulnere circa galeas crepitancia; iniurias vero ut vulnera alia armis alia pectori infixa non deiectus, ne motus quidem gradu sustineat. Etiam si premeris et infestam urgeris, cedere tamen turpe est: assignatum a natura locum tuere. Queris quis hic sit locus? viri. Sapienti aliud auxilium est huic contrarium. Vos enim rem geritis, illi parta victoria est. Ne repugnate vestro bono, et hanc spem dum ad verum pervenitis alite in animis libenterque meliora excipite et opinione ac voto iuvate. Aliquid invictum esse, aliquem in quem nichil fortuna possit, e re publica est generis humani est

